BIBLIOTECA NAZIONALE ROMA
13 E 32
1400

XXVII D 12

27. D.

Digitized by Google

JOANNIS LAURENTII BERTI

FLORENTINI

FRATRIS EREMITAE AUGUSTINIANI

LIBRORUM

DE THEOLOGICIS

DISCIPLINIS

TOMUS VIII.

In quo de Sacramentali Confessione, & Satisfactione, necnon de reliquis Sacramentis diſſeritur, ac pertractatur.

ROMAE APUD PANTHEON ANNO D. MDCCXLV.

EXCUDEBAT ANTONIUS DE RUBEIS

SUPERIORUM PERMISSU.

Digitized by Google

Digitized by Google

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS

LIBRI TRIGESIMI QUARTI

PARS ALTERA,

In qua diſcutiuntur complura ad CONFESSIONEM, *atque ad* SATISFACTIONEM *ſpectantia.*

ETSI de Pœnitentiæ Sacramento in poſtrema VII. Voluminis parte plura conſcripſi, præſertim vero multus fui in explicanda & vindicanda ſententia, quæ amoris initialis neceſſitatem propugnat, id, quod Auguſtinianæ Scholæ vetus & conſtans aſſertio, atque adverſariorum numerus & auctoritas magnopere poſtulabat; non omnia tamen expedivi, quæ ſpectant ad eiuſdem Sacramenti perfectionem & amplitudinem: ſed veſtiganda & diſcutienda remanent complura alia, circa peccatorum confeſſionem ac ſatisfactionem, Catholicæ Eccleſiæ dogmata, & placita Theologorum. Fateor equidem, ut de controverſiis ceteris, ita de his, quas aggredior, diſſeruiſſe propemodum innumeros auctores, ob quorum immenſa commentaria, librorumque editorum ingentem copiam Theologicæ lucubrationes minori pretio æſtimantur; quumque idem ſæpiſſime repetant, atque interdum ſophiſticis dialogiſmis, verborumque

Digitized by Google

Digitized by Google

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS
LIBRI TRIGESIMI QUARTI
PARS ALTERA,

In qua diſcutiuntur complura ad CONFESSIONEM, *atque ad* SATISFACTIONEM *ſpectantia.*

ETsi de Pœnitentiæ Sacramento in poſtrema VII. Voluminis parte plura conſcripſi, præſertim vero multus fui in explicanda & vindicanda ſententia, quæ amoris initialis neceſſitatem propugnat, id, quod Auguſtinianæ Scholæ vetus & conſtans aſſertio, atque adverſariorum numerus & auctoritas magnopere poſtulabat; non omnia tamen expedivi, quæ ſpectant ad eiuſdem Sacramenti perfectionem & amplitudinem: ſed veſtiganda & diſcutienda remanent complura alia, circa peccatorum confeſſionem ac ſatisfactionem, Catholicæ Eccleſiæ dogmata, & placita Theologorum. Fateor equidem, ut de controverſiis ceteris, ita de his, quas aggredior, diſſeruiſſe propemodum innumeros auctores, ob quorum immenſa commentaria, librorumque editorum ingentem copiam Theologicæ lucubrationes minori pretio æſtimantur; quumque idem ſæpiſſime repetant, atque interdum ſophiſticis dialogiſmis, verborumque

aſperitate ac barbarie non offendant modo, ſed excrucient, enecentque auribus prurientes; adversâ fortunâ non ſtudioſorum teruntur manibus, ſed abroduntur a tineis, & quod longe deterius eſt, fiunt ſalſamentorum involucra, ſive, quod Epigrammatis ſuis pertimeſcebat Valerius Martialis, thuris, piperiſque cuculli. Verum adlaboravi pro mea virili, humaniſſime Candidate, ut ex illa Scriptorum congerie in unum corpus utiliora redigerentur; & vario quodam litterariæ eruditionis apparatu, ſibique conſtanti methodo pulcherrima hæc & nobiliſſima ſcientiarum omnium incederet exornata, atque illi facultates aliæ, ut decet, famularentur, divitiarumque ſuarum aliquod tributum perſolverent; ut ipſam a contumeliis profanorum hominum eriperem, quidquid virium, ingeniique in me eſt, quod probe ſentio quam parum ſit, impendens in ejus obſequium, cultorumque ſuorum utilitatem & commodum. At cum agendum mihi eſſet de Pœnitentia, undequaque ab hæreticis oppugnata, a laxioribus quibuſdam molliter & perniciose propoſita, ab aliis contra aſperrime & rigidiſſime, neglecta autem & conculcata ab iis, qui ſibi quærunt patrocinia peccandi, & remedia peccatorum contemnunt; præter diligentiam, quam ſtudui in ceteris diſſertationibus adhibere, curavi utiliſſimas præceptiones inſerere, documenta probatiſſimorum virorum colligere, ac ſibimet blandientium conſcientiarum dolos fraudeſque detegere. Ita futurum ſpero, ut rudis hæc diſſertatio gerentibus bellum adverſus hæreſes, diſceptantibus inter domeſticos, excipientibus fidelium confeſſiones, fidelibus ipſis patrata ſcelera enuntiaturis, necnon e ſuggeſtu Chriſtianam plebem erudientibus magnum conferat emolumentum. Quod ſi fiat, iiſque ſingulis, quibus forte offenſionibus, perditiſque moribus damnum maximum intuli, opera, ſtilo, ac induſtria mea referam boni aliquid, & pro ſua erga me ſumma beneficentia & caritate compenſationem hanc minimam dulciſſimus piiſſimuſque generis noſtri Auctor, Reparator, & Dominus ratam habeat; me percepiſſe fructum hujus laboris uberrimum prædicabo. Interim vero, quoniam nemo noſtrum ignorat ſaluberrimum illud parentis noſtri Auguſtini in Pſalmum viceſimum primum eloquium, *Quando homo detegit, Deus tegit; cum homo celat, Deus nudat; cum homo agnoſcit, Deus ignoſcit*: de iis, quæ de peccatorum enuntiatione & accuſatione tradenda ſunt, dicere inſtituamus.

CAPUT PRIMUM

De Sacramentalis Confeſſionis neceſſitate, ac præcepto.

VII. ALTERA itaque Sacramenti Pœnitentiæ pars, de qua nobis differendum eſt modo, eſt peccatorum Confeſſio. Triplicis ge-

generis confeſſionem Theologi, Patreſque commemorant, fidei nimirum, laudis, & peccatorum; ac de priori confeſſione ait Dominus Matt. x. 32. *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, &c.* de confeſſione laudis Matth. xi. 25. *Confiteor tibi Pater, Domine cæli & terræ, quia abſcondiſti hæc a ſapientibus, & prudentibus, &c.* de confeſſione denique peccatorum legitur in prima Joannis epiſtola, 1. 9. *Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt & juſtus, ut remittat nobis peccata noſtra.* Igitur confeſſio fidei ea eſt, qua exterius profitemur Chriſti nomen ac religionem; unde & Apoſtolicum ſymbolum appellatur *confeſſio* ab Auguſtino cap. 24. Enchiridii, & fideles dicuntur *confeſſi* lib. 1. de Civ. Dei cap. 35. Illam quoque templorum partem, in qua requieſcunt Martyrum corpora, & quam Patres frequenter appellant *ſedem, & locum Sanctorum*, juxta vetuſta Acta paſſionis Theodoti Ancyrani apud Ruinartium, juxta Martyrologium Romanum pridie nonas Julias, & Caſſiodorum libro x. epiſt. 11. vulgaris conſuetudo ſermonis, ob fidem a Martyribus effuſo ſanguine confirmatam, appellare ſolet apud Græcos quidem *Martyrium*, apud Latinos autem *Confeſſionem*. At confeſſio laudis illa eſt, qua ſumma Dei bonitas, juſtitia, caritas, & ineffabilis erga homines beneficentia commendantur, & prædicantur: atque de hac confeſſione plura in Pſalm. 117. ſerm. 29. & 67. præclariſſimus Auguſtinus. Poſſunt vero hæ duæ confeſſiones, fidei & laudis, inveniri abſque confeſſione peccatorum; ſed confeſſio peccatorum, ſi fiat ut oportet, nequit eſſe ſine confeſſione laudis & fidei; quandoquidem neceſſum eſt confitentem peccata ſua ſperare, & credere, ideoque intimo ſaltim animo quæ revelata ſunt profiteri, ac Patris, qui nobis propter Chriſtum propitius redditur, laudibus proſequi ſummam, maximamque miſerationem.

Peccatorum confeſſio, quam diximus præcedenti Volumine pagina 471. dici etiam Græco vocabulo *Exomologeſim*, eſt peccatorum accuſatio, quæ ad Sacramenti genus pertinet, eo fine ſuſcepta, ut virtute clavium veniam impetremus. Tradit hanc definitionem, illamque perſpicue explicat Catechiſmus Romanus P. 2. cap. 5. num. 39. Docet dici *accuſationem*, quod peccata non ita commemoranda ſint, quaſi ſcelera noſtra oſtentemus, aut rem aliquam geſtam otioſis auditoribus delectandi gratia exponamus, ſed accuſatoris animo, eadem peccata in nobis vindicare cupientes. Addit hanc confeſſionem fieri *veniæ impetrandæ cauſa*, quod longe differat hoc judicium a forenſibus capitalium rerum quæſtionibus, in quibus confeſſioni ſupplicium, non erratorum venia ſtatuitur: quæ adeo manifeſta ſunt, ut nulla alia egeant explicatione.

Confeſſioni peccatorum adſtrictos olim fuiſſe Judæos commonſtrat erudito Commentario Joannes Morinus lib. ix. de Aminiſtr. Pœniten. cap. 33. ac ſequentibus. In feſto quippe Expiationum menſis ſeptimi, ideſt

ideſt *Tiſcri*, de quo Levit. XVI. 30. *In hac die expiatio erit veſtri, atque mundatio ab omnibus peccatis veſtris*, conſueviſſe Judæos ſemel iterumque patrata ſcelera confiteri, probat vir doctiſſimus ex libro 3. de Pœnitentia Moſis Cordubenſis, ex Moſe filio Maimonidis, ex Talmudiſtis in Tract. Joma cap.8. aliiſque plurimis Hebraicæ eruditionis monimentis. Profert etiam Morinus exemplar confeſſionis, quam Judæi in ipſa Expiationis die ſolent emittere, in varia capita diſtributam, litteriſque Alphabeticis diſpoſitam; perſequitur illius ritum, demonſtratque præter generalem illam Confeſſionem, quam in omnium conventu Chazan [Diaconum dixeris] publice exponit, unumquemque Judæorum muſſando pronuntiare quæ perpetravit, binoſque in peculiarem Scholæ locum recedere, ibique unum alteri quadraginta ictus ſcorteo flagello infligere, dum interim qui cæditur peccata narrat, & pectus plangit. Tradunt ſimilia Buxtorfius in libro, quem inſcripſit *Synagoga Judaica*, & in Quæſtionibus Alnetanis libro 11. cap.20.num.4. clariſſimus Daniel Huetius Epiſcopus Abrincenſis.

Idem Huetius nuper laudatus ex profanis ſcriptoribus oſtendit, etiam apud Ethnicos in conſuetudine fuiſſe poſitum, ut in ſe ipſis patratum ſcelus pœnitentia & confeſſione vindicarent. Producit autem ad hoc comprobandum quæ ſcribunt Plato in Phœdone, Ariſtoteles in Antonii Meliſſa, Plutarchus de Superſtitione pertractans, & in triceſimum octavum caput Epicteti Simplicius. Narrat quoque vir ille eximius, qua ratione aperiant conſcientiæ labem ſenioribus, quos *Caſios* vocant, Gauri moribus veterum Perſarum addicti, ritumque plane horrendum ac formidandum, quo a ſuis Sacerdotibus ad publicam peccatorum confeſſionem edendam compelluntur Siamenſes ac Japonenſes ex alta rupe ſuſpenſi. Hos accurate imaginibus delineatos exhibet in Ceremoniarum deſcriptione Picardus. Ex his ergo conſtat cum Judæis, tum gentibus perſuaſum ac præceptum fuiſſe, ad hoc ut peccatorum venia impetretur, non tantum animo crimina repetenda eſſe, verum etiam proferenda ore, aſſumptiſque vindicationibus expianda.

Mirandum propterea eſt, confeſſionem illam, quam Catholica Eccleſia neceſſariam deprædicat, etſi liberrima eſt, ad aures hominis facta, expers proinde cujuslibet contumeliæ ac dedecoris, & tanti emolumenti, ut ſacrorum miniſtrorum abſolutione accedente, pariat firmiſſimam ſpem reconciliationis, animique tranquillitatem, cenſeri tamen a perditiſſimis hæreticis ritum quemdam prorſus tyrannicum, legem graviſſimam & intolerabilem, trucemque conſcientiarum carnificinam. Inter eos, qui confeſſionem damnarunt, connumerat Bellarminus lib. 3. de Pœnit. cap. 1. Novatianos, ac Montaniſtas: qua in re Bellarminum falli putant plerique recentiorum; immerito tamen, ut demonſtravi pag. 477. Voluminis VII. allatâ illarum hæreſum variatione. Acceſſerunt octavo exeunte ſæculo, ac nono ineunte quidam

dam obſcuri nominis, qui aſſeruerunt ſoli Deo peccata eſſe aperienda, ut conſtat ex canone 33. Concilii II. Cabilonenſis, ex Alcuino Epiſt. 71. & Magiſtro ſententiarum in IV. diſt. 17. ſæculo XIV. Wiclefus, tametſi Pœnitentiæ ſacramentum non omnino rejecit, docuit tamen confeſſionem inſtituti eſſe Eccleſiaſtici, & inutilem ac ſuperfluam, *ſi homo debite fuerit contritus*, prout apparet ex articulo illius ſeptimo, cum aliis proſcripto ſeſſ. VIII. Concilii Conſtantienſis. Impegit in eumdem lapidem Petrus Oxonienſis anno 1478. damnatus a Sixto IV. Lutherus parum ſibi conſtans confeſſionem peccatorum in libro de Captiv. Babylon. commendat ſummopere; at in Aſſertione noni articuli inter damnatos a Leone X. illam appellat *cruentiſſimam carnificinam*, & in libro contra Latomum, aliiſque in locis negat confeſſionem eſſe divino jure præſcriptam, atque in ea omnia cordis peccata, etſi mortifera ſint, eſſe aperienda. Gerunt Luthero morem Joannes Oecolampadius, & Philippus Melanchthon, quamquam ille fatetur confeſſionem manifeſtarum culparum, quam ab Eccleſia exiſtimat fuiſſe inductam, minime cenſendam eſſe oneroſam. Apparet ex variis Lutheranorum confeſſionibus, Auguſtana præſertim, & Witthembergenſi, ab his hæreticis non aboleri prorſus confeſſionem, & confeſſis duntaxat & abſolutis porrigi Euchariſtiam; ſed tamen nefaria hæc dogmata ſtatui, nempe, confeſſionem ſacramentalem ad aures Sacerdotis ſecretò factam non eſſe divinæ inſtitutionis: non confeſsionem iſtam, ſed publicam tantum pœnitentiam commendari ab Eccleſiæ Patribus, qui præceſſerunt Lateranenſe Concilium, ſæculo 13. celebratum; perutilem tamen eſſe eamdem confeſsionem propter abſolutionis beneficium, cum abſolutio ſit vox Dei, & mandato Dei pronuncietur, ideoque valeat plurimum ad excitandam illam fidem, quæ ſola in hæreticorum ſententia juſtificat: at enumerationem delictorum neceſſariam non eſſe, nec oneranadas conſcientias cura enumerandi omnia delicta, cum id impoſsibile ſit, ut teſtatur Pſalmus, *Delicta quis intelligit?* & item Jeremias, *Pravum eſt cor hominis & inſcrutabile*: affirmare denique veteres omnes ſcriptores, quod ea delictorum enumeratio minime ſit neceſſaria. Inter Scriptores iſtos recenſentur in Confeſsione Auguſtana Gratianus, aliique Canoniſtæ; addit Grotius in Annotatis ad Conſultationem Caſſandri Scotum, & quoſdam alios Theologos commemoratos ab Acoſta; quos falſo, & imperite ait negaſſe neceſsitatem enumerationis ſingulorum lethalium criminum *in memoriam venientium*. Subſcribit demum Lutheranis Calvinus, qui lib. 3. Inſtitut. cap. 4. fatetur ex confeſſione ſingularem fructum referri, nec negat vetuſtiſſimum eſſe illius uſum: at contendit unicuique eſſe liberum, nec ullum adinveniri de confeſſione præceptum ante Innocentium III. & Synodum Lateranenſem; eſſe propterea hujus præcepti intimationem rem peſtilentem, *multiſque nominibus Eccleſiæ noxiam*. Hujuſmodi ſententiam toto niſu propu-

pugnare ſtuduit quatuor libris de hoc argumento conſcriptis recentior Calviniſta Dallæus.

Ut recta methodo prava hæreticorum dogmata refutentur, quinque hac diſſertatione præſtabo. Oſtendam priori loco Sacramentalem Confeſſionem lapſis poſt baptiſmum divino jure præſcribi: deinde ſecretam illam, quæ dicitur Auricularis, eſſe retinendam ex inſtitutione majorum, & quovis Eccleſiæ ſæculo obtinuiſſe: tum convenire cum Eccleſiæ Patribus Gratianum, & Doctores Scholaſticos: ulterius confeſſionem ad ſalutem neceſſariam eſſe; omnium denique mortalium criminum, quæ poſt diligentem diſcuſſionem occurrant memoriæ, faciendam eſſe enumerationem.

Propositio I. E ſacris litteris demonſtratur divinum Sacramentalis Confeſſionis præceptum.

In veteri Teſtamento plura ſunt, quæ peccatorum confeſſionem commendant, ut quod tranſgreſſorem Adam Deus quæſierit Geneſ. III. 9. illum adigens ad patrati ſceleris accuſationem: quod pariter fratricidam Cain eadem ratione interpellaverit, ut narratur capite quarto: quod inſuper patratum crimen accuſarint Achan coram Joſue, Saul coram Samuel, & David coram Nathan. Fuerunt etiam complura ad confeſſionem faciendam hortamenta ac præcepta, ut Num. v. 6. *Vir, ſive mulier cum fecerint ex omnibus peccatis, quæ ſolent hominibus accidere, confitebuntur peccatum ſuum*. Levit. XXVI. 40. *Affligentur, donec confiteantur iniquitates ſuas*. Pſ. XXXI. 5. *Dixi, confitebor adverſum me injuſtitiam meam Domino*; aliaque id genus plurima. Acceſſerunt diverſa pro peccatis ſacrificia, quæ utique offerri abſque peccatorum confeſſione non poterant; ac præceptum impoſitum tam leproſis, ut Sacerdotibus propriam detegerent fœditatem, quàm Sacerdotibus ipſis, ut ſedulò inter lepram, ac lepram diſcernerent. Utuntur ſane his, & conſimilibus locis ad comprobandam ſacramentalis confeſſionis neceſſitatem Patrum, atque Theologorum quamplures. Exempla enim Adami & Caini confeſſioni ſacramentali aptant Tertullianus libro 2. adverſus Marcionem, Ambroſius in libro de Paradiſo capite 10. & de Cain & Abel cap. 9. Gregorius libro 27. Moralium cap. 13. aliique laudati in Diſceptationibus Calvinicis a Franciſco Panicarola. Idem de reliquis eſt afferendum, præſertim de judicio leproſi: in quo ſacramentalem confeſſionem faciendam Sacerdoti agnoſcunt Gratianus de Pœnit. diſt. 1. cap. *Voluiſſent*, Anſelmus in caput 17. Lucæ, & Petrus Bleſenſis initio libri, quem edidit de Confeſſione. Verum cum inſtitutio confeſſionis ſacramentalis ad novam pertineat legem, non aliud evincunt hæc omnia, niſi ejuſdem confeſſionis plura ſymbola præceſſiſſe, eamque fuiſſe præmonſtratam, haud ſecus, ac in veterum purificationibus baptiſmus, atque in Levitarum initiatione ſacer Ordo præfulſit; prænuntiatum nempe fuiſſe humilem hunc pœnitentium actum, qui

qui futurus erat ſacramenti vi ſua iuſtificantis *materia*. Atque eam ob rem, quæ ex veteri Teſtamento poſſent depromi, ſat mihi erit indigitaſſe.

Igitur propoſitio ex novo Teſtamento invictiſsime demonſtratur. Enimvero ex capite XVIII. Matthæi, & XX. Joannis conſtat ſacerdotem a Domino conſtitutum fuiſſe in foro Pœnitentiæ judicem, eique collatam poteſtatem ligandi ac ſolvendi, retinendi ac remittendi peccata: ſiquidem de poteſtate hac univerſa Eccleſia Majorum ſuorum documentis formata ſemper interpretata eſt verba illa, *Quæcunque alligaveritis ſuper terram, &c.* necnon alia, *Quorum remiſeritis peccata, &c.* At ad hanc poteſtatem rite exercendam neceſſaria eſt ſacramentalis confeſsio, quam hæretici primum, ut ludibrio illam exponerent, deinde vero etiam catholicorum nonnulli *Auricularem* dixere. Hujus igitur confeſsionis neceſsitas apertiſsima novi Teſtamenti auctoritate fulcitur. Majorem vero, ut inquiunt, demonſtravi ſecundo præcedentis diſſertationis capite productis Patrum teſtimoniis, & vindicata ſacroſancti Tridentini Concilii doctrina. Ab his proinde repetendis abſtineo. Minor facili ratione ſuadetur; nam ut judex, non præcipiti & imprudenti, ſed juſto, rectiſſimoque judicio proferat ſententiam, opus eſt, ut diſtincte cauſam perſpectam habeat: quod animadvertentes Tridentini Patres ſeſſ. XIV. cap. 5. *Conſtat enim* [inquiunt] *ſacerdotes judicium hoc incognita cauſa exercere non potuiſſe, neque æquitatem quidem illos in pœnis injungendis ſervare potuiſſe, ſi in genere duntaxat, & non potius in ſpecie, ac ſigillatim ſua ipſi peccata declaraſſent*. Præclare etiam Alcuinus præcitata Epiſtola LXXI. *Quid ſolvit ſacerdotalis poteſtas, ſi vincula non conſiderat ligati? Ceſſabunt opera medici, ſi vulnera non oſtendunt ægroti. Si vulnera corporis carnalis medici manus expectant, quanto magis vulnera animæ ſpiritalis medici ſolatia depoſcunt?* Expreſſit id in Paſchali Opere libro IV. C. Sedulius, ubi de muliere peccatrice,

> . . . . . *Magna eſt medicina fateri*
> *Quod nocet abſcondi, quoniam ſua vulnera nutrit*
> *Qui tegit, & plagam trepidat nudare medenti.*

Idem Calvinus argumenti hujus vim ſentiens non alia arte illam nititur declinare, niſi negando ſacerdotes fuiſſe a Domino conſtitutos reconciliationis miniſtros & ſcelerum judices: *Nam quod contendunt* [ait ille lib. 3. Inſtit. cap. IV. num. 18.] *non poſſe fieri judicium niſi cauſa cognita, in promptu eſt ſolutio, temere hoc ſibi arrogare qui ſunt a ſeipſis judices creati*. Cum ergo ſacerdotes ſint revera Judices a Domino delegati, nequeunt, hæreſiarcha fatente, rectum judicium non perſpecta, nec agnita cauſa proferre.

Accedunt quæ leguntur Act. XIX. 18. *Multi credentium veniebant confitentes, & annunciantes actus ſuos*. Eſtius, tametſi diſt. XVII. 5. affirmet hoc loco non valde premi adverſarios, propterea quod a ple-

Digitized by Google

riſque in alium ſenſum accipiatur, cenſet tamen magna probabilitate inde colligi faciendam ſacerdoti confeſsionem. Arbitror ego non eſſe infirmam iſtiuſmodi probationem. Participium enim Græcum τῶν πεπιστευκότων, *credentium*, cum ſit præteriti temporis, innuit confeſsionem baptizatorum. Ea quoque verba, *annunciantes actus ſuos*, indicant ſingulorum peccatorum enumerationem: quare Lutherus, ac Brentius, ne hinc cogerentur ſacramentalem confeſsionem admittere, *actus* interpretati ſunt *miracula*. Sed inepta eſt hujuſmodi interpretatio: primo quia non recte dixeris mirabilia a Deo patrata τὰς πράξεις αὐτῶν, *ipſorum regeneratorum opera*: deinde quia fideles ad confeſſionem illam adacti dicuntur ingenti timore, incuſſo a dæmone in improbos exorciſtas inſiliente: rurſus quia Syri legunt eo loci, משתעין סכלותהון, meſchthahin ſachelautheun, *annunciabant delicta ſua*, vel, ut in Bibliis Waltonianis tom. v. pag. 594. *offenſas ſuas, confitebanturque quod fecerant*: inſuper quia confeſsionem peccatorum iſtic intellexerunt Chryſoſtomus, Occumenius, aliique interpretes: præterea quia S.Baſilius in Regulis brevioribus num. 288. producto ex Apoſtolicis actibus exemplo infert *neceſſarium eſſe apud illos exomologeſim peccatorum facere, quibus credita ſunt divina myſteria*, ἀναγκαῖον τοῖς πεπιστευμένοις τὴν οἰκονομίαν τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ ἐξομολογεῖσθαι τὰ ἁμαρτήματα: denique, quia Calvinus ipſe, Kemnitius, atque Centuriatores fatentur agi hoc in loco de confeſsione peccatorum, at generali tantum, qua Epheſii agnoſcebant actiones ſuas ad normam verbi Dei non congruere. Ceterum & hæc poſtrema hæreticorum evaſio ludicra eſt, & commentitia, quandoquidem Syriacum vocabulum, a שׁעא, *ſchabà* derivatum, diſtinctam enumerationem ſignificat: & Græcus non tantum ibidem habet ἀναγγέλλειν, quod eſt, *palam denunciare*, verum etiam ὁμολογεῖν, ſcilicet, *confiteri*: ex quorum verborum diſtinctione colligunt Stapletonius, Bellarminus, aliique viri doctiſsimi, non tantum Epheſios publice traditis libris ſuperſtitionem ejuraſſe, verum & edidiſſe ſingulorum criminum *exomologeſim*, ſeu confeſsionem. Ex quibus fas eſt ad hunc plane modum ratiocinari. Sacramantalis confeſsio eſt ſingulorum lethalium peccatorum enumeratio facta apud Antiſtites divinorum myſteriorum diſpenſatores. Hanc peccatorum enumerationem commendant Acta Apoſtolica. Igitur Acta Apoſtolica commemorant, commendantque confeſsionem ſacramentalem.

Illuſtris eſt etiam locus ille Jacobi v. 16. *Confitemini alterutrum peccata veſtra*: quem locum de confeſsione ſacramentali acceperunt Auctor librorum de Viſitatione infirmorum in Appendice tomi VI. Operum Auguſtini lib. 2. cap. 4. Alcuinus citata Epiſt. 71. Venerabilis Beda in Commentario ejuſdem Epiſtolæ, Hugo Victorinus libro 2. de Sacram. parte 14. cap. 1. necnon in dialogo de Pœnitentia Simeon Theſſalonicenſium Archiepiſcopus. Ita autem interpretantur adverbium il-

illud, *alterutrum*, quaſi ſit, ut Alcuini utar verbis, *Homo homini*, *reus judici*, *ægrotus medico*. Animadvertit Simeon Theſſalonicenſis valere illud plurimum ad verecundiam ſuperandam, ſiquidem cum omnes infirmi ſimus, vibiceſque, ac livores peccatorum geſtantes, invicem humiliari, & ab invicem ſanari debemus. Adeas Morinum in Appendice ad libros de Pœnit. pag.133. Plana eſt ergo hujus loci intelligentia, quam tradit Calmet, & cum illo nobiliſſimi alii interpretes, ad obtinendam veniam & abſolutionem a Chriſti miniſtris, aperienda eſſe peccata, ſive coram Eccleſia, ſi publica ſint; ſive ſecreto, ſi occulta. Atque hæc interpretatio plurimum Jacobi ſcopo cohæret, cum ibidem ſermo ſit de infirmo laborante, & a presbyteris illi adminiſtrantibus Sacramentum extremæ unctionis veniam petente. Aptiſſime igitur duo hæc loca accipiuntur de Sacramentali confeſſione; quamvis primus magis expreſſus ſit, decretorius, atque invictiſſimus.

Levia ſunt, quæ adverſus poſitionem iſtam opponunt hæretici. Primo enim negant poteſtatem clavium Eccleſiæ miniſtris factam aliud eſſe præter munus declarandi quod apud Deum peccata dimiſſa ſint;quæ eſt remiſſio certa, cum nuntii Evangelii poſſint credentibus juſtitiam *per Chriſti fidem* polliceri, & e contra abſolutio a Catholicis propugnata imaginaria ſit, & peccatores anxios, animoque ſuſpenſos relinquat. Ajunt deinde, utut hæc poteſtas concedatur, nulli competere, niſi qui prius donati fuerint *Spiritu ſancto*; ideoque fruſtra eam jactare ſacerdotes noſtros eodem Spiritu deſtitutos. Addunt præterea ſolum Deum peccata dimittere, quemadmodum Iſaias cap.43. & Marcus Evangeliſta cap. 2. teſtantur. Illud etiam opponunt, poteſtatem clavium exerceri etiam in baptiſmate, de quo nonnulli Patrum explicarunt ea verba, *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis, &c.*nec tamen baptiſmati præmittendam eſſe confeſſionem ſacramentalem. Ita, inquiunt, haud recte ſtatuitur hujus confeſſionis neceſſitas ex quo Eccleſiæ miniſtris datum ſit ſolvere, aut ligare quæ patrantur a baptizatis. Accedunt quæ Alcuini tempore objiciebant quidam laici nolentes malefacta ſua prodere ſacerdotibus, commendari ſcilicet in ſacris litteris confeſſionem ſoli Deo, non hominibus factam: ait namque Regius Vates pſalmo XXXI. 5. *Dixi, confitebor adverſum me injuſtitiam meam Domino*, & pſ. XCI. 1. *Bonum eſt confiteri Domino*.

Obviam hæc omnia ſolutionem habent ex dicendis paullo infra cap. 7. *de poteſtate clavium*. Negatur interim hac poteſtate ſolam declarationem importari, ſiquidem ſacerdotes non annuntiandi tantum, ſed & ligandi, ac ſolvendi donati ſunt munere, eodemque utentes non dicunt, *Declaro te ſolutum eſſe a peccatis*, ſed, *Te abſolvo*: atque hoc magis conſcientiam noſtram exhilarat, quam faciat inanis hæreticorum fiducia. Quod addunt de ſacerdotibus non habentibus *Spiritum ſanctum*, ſi quid evinceret, nil probaret aliud, niſi improbos

in peccato mortali exiſtentes non poſſe quemquam abſolvere, quod fuit Donatiſtarum, aliorumque deliramentum, refutatum cap. XIV. libri triceſimi. Verum neque hic error inde eruitur, ſive *Spiritus ſancti* nomine intelligatur, non gratia ſanctificans, ſed poteſtas; ſive dicatur Spiritum ſanctum etiam per ſceleſtos miniſtros aliis communicari; ſive diſtinguantur ea quæ Chriſtus contulit diſcipulis, ut poſſent ſacramenta conficere, ab iis, quæ ſimul comulate impertivit, ut illa non tantum valide, ſed etiam ſancte adminiſtrarent. Quæ cum auctoritate & ratione comprobaverim quartodecimo capite nuper citato, addam hoc tantummodo, hæreticos ipſos ſuamet argumentatione refelli, quandoquidem nuntiis Evangelicis ineſſe credunt confictam a ſe clavium poteſtatem, ſeu Spiritu ſancto ſint exornati, ſeu ſceleroſi & improbi, ſeu etiam myſteriorum divinorum ſubſannatores. Inter baptiſmum autem, ac Pœnitentiam diſcrimen eſt maximum: nam in baptiſmo homo regeneratur Chriſto, renaſcitur, adoptatur Eccleſiæ; ideoque nudum ſacramenti miniſterium exercent ii, qui baptizant. At in Pœnitentia abſolvunt, peccatorum cauſas dijudicant, opera ſatisfactionis imponunt; neque nudum exercent miniſterium, ſed cum miniſterio judicium, & cum judicio ægrotantium animorum ſanationem; quæ duo apte nequeunt fieri, niſi aperiantur occulta crimina, & putrida vulnera detegantur. Scripturæ denique commendant confeſſionem Deo faciendam, ſed non improbant illam, quæ fit hominibus. Ipſe David, cujus ſunt producta ſuperius verba, & qui ſe arguebat coram Domino, teſtem confeſſionis ſuæ voluit habere Prophetam: ac Salomon Proverbiorum XXVIII. 13. ajebat, *Qui abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur; qui autem confeſſus fuerit, & reliquerit ea, miſericordiam conſequetur*. Certe Deo, qui omnia ſcrutatur, ſcelera nequeunt abſcondi; & ideo, ne hominibus abſcondantur, hortatur Salomon. Fit præterea confeſſio coram Domino, quæ fit coram miniſtris ab eo conſtitutis, eodemque pſalmo 31. ait ſanctus David, *Quoniam tacui, inveteraverunt oſſa mea*, ſcilicet, ut Auguſtinus exponit Enarrat. 1. num. 3. *Quoniam non protuli ore confeſſionem*. Pro verbo quoque illo *Confitebor*, Hieronymus, Auguſtinus, Caſſianus, & Pſalterium Romanum habent, *Pronuntiabo*, *quo oſtendit* (ut inquit Enarratione altera num. 15. Sanctus Pater) *quia nondum ore pronuntiaverat*. Poſſet itaque ex hoc etiam loco erui exterior peccatorum confeſſio hominibus facienda. At Pſalmus nonageſimus primus *confeſſionem laudis* proponit, quam diximus etiam in peccatorum confeſſione inveniri, quatenus gloriam dat Deo quiſquis ſibi iniquitatem, & ipſi Deo gratiam & benignitatem adtribuit. Nullum ergo hinc infertur confeſſioni ſacramentali præjudicium: quamquam, ut monui, nos hujus neceſſitatem oſtendimus ex novo, non ex veteri Teſtamento. Profecto ex quo Deus ſolus auctoritate ſuprema, ſibique

que propriâ dimittat peccata, inepte infertur ea non dimittere ſacerdotum miniſterio atque officio; quemadmodum ex quo ſolus mirabilia operetur, concludi nequit nunquam per ſubjectam ſibi creaturam mirabilia patrare. Sed de hoc argumento dictum ſatis in ſuperiori hujus libri diſſertatione cap. 2. Adeas ergo tomum VII. pag. 483.

Propositio II. Eadem ſacramentalis confeſſionis neceſſitas ex Majorum traditione, & ex vetuſtiſſimo Eccleſiæ uſu habet robur ac firmitatem.

Et quidem traditionem iſtam primo demonſtrare nitar ex Romanis Pontificibus, ut appareat palmare mendacium hæreticorum, autumantium ante Innocentium III. nullum Romanorum Antiſtitum ſacramentalem confeſſionem inculcaſſe, ſed hanc eſſe ejuſdem Innocentii inventum: deinde verò ne illuc ſe vertant, ut damnent Romanæ Eccleſiæ ſtatuta, proferam Conciliorum definitiones; atque ne his etiam inurant notam erroris, teſtimonia adjiciam Patrum illuſtriorum. Quod ergo ſpectat ad Romanos Pontifices; ut miſſum faciam Clementem, qui ſummum Pontificatum adeptus eſt anno Chriſtiani nominis 68. prætereamque ſecundam ejus ad Corinthios epiſtolam, in qua pag. 176. edit. Cotelerii lapſis indicitur peccatorum confeſſio, necnon inſcriptas illi Conſtitutiones Apoſtolicas confeſſionem ipſam præſcribentes lib. 7. cap. 14. pag. 367. ut, inquam, hæc prætermittam, apparet ex Eccleſiaſtica Euſebii Hiſtoria lib. 6. cap. 34. pag. edit. Valeſii 232. ſanctum Fabianum, qui tertio ſæculo Eccleſiam rexit, Philippo Cæſari ad Eccleſiæ conventum accedenti in poſtrema Paſchæ vigilia (verus ne Chriſtianus, an religionis ſimulator fuerit Philippus, nil moror) non permiſiſſe ſacrorum aditum, *priuſquam confeſſionem ſcelerum feciſſet, iiſque qui humanitus lapſi fuerant, & in pœnitentium ordine ſtabant, ſeſe adjunxiſſet*: quod libro V. cap. 25. pag. 374. narrans Nicephorus obſervat Philippum aggregatum fuiſſe loco, & ordini eorum pœnitentium, *qui juxta diſciplinam Eccleſiæ præmiſſa ſcelerum ſuorum confeſſione explorabantur*. Vidit hæc illuſtris Baronius ad annum 246. num. 5. Innocentii primi epiſtola ad Decentium anno 416. conſcripta num. 7. hæc habet: *De pœnitentibus vero, qui ſive ex gravioribus commiſſis, ſive ex levioribus pœnitentiam gerunt, ſi nulla interveniat ægritudo, quinta feria ante Paſcha eis remittendum Romanæ Eccleſiæ conſuetudo demonſtrat. Ceterum de pondere æſtimando delictorum, ſacerdotis eſt judicare, ut attendat ad confeſſionem pœnitentis, & ad fletus atque lacrymas corrigentis, ac tunc debere dimitti, cum viderit congruam ſatisfactionem*. Quo in loco, etſi fiat ſermo de ſolemni peccatorum reconciliatione in majori hebdomada facienda, conſtat nihilominus confeſſionem huic reconciliationi fuiſſe præmiſſam, injunctamque judiciaria ſacerdotis auctoritate *congruam ſatisfactionem*. Ex iis inſuper, quæ ſubjiciuntur, *ei*

ante

ante tempus Paſchæ relaxandum, qui deſperata valetudine inciderit in ægritudinem, apparet ſumma ejuſdem reconciliationis, atque abſolutionis neceſſitas. Extat hoc Innocentii reſcriptum de Conſecrat. diſt. 3. cap. *De pœnitentibus verò*, nec non in ſecundo volumine Conciliorum Coll. Labbeanæ pag. 1247. Exhibet Volumen tertium pag. 1373. epiſtolam Sancti Leonis primi octuageſimam, & in recentioribus editionibus 136. datam Ricimero Conſule, anno ſcilicet 459. in qua de ſecreta confeſsione, adverſus nonnullos publicam requirentes, habetur ineluctabile hoc teſtimonium: *Illam etiam contra Apoſtolicam regulam præſumptionem, quam nuper agnovi a quibuſdam illicita uſurpatione committi, modis omnibus conſtituo ſubmoveri (de pœnitentia videlicet, quæ ita a fidelibus poſtulatur) ne de ſingulorum peccatorum genere libellis ſcripta profeſſio publice recitetur: cum reatus conſcientiarum ſufficiat ſolis ſacerdotibus indicari confeſſione ſecreta. Quamvis enim plenitudo fidei videatur eſſe laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubeſcere non veretur; tamen quia non omnium ejuſmodi ſunt peccata, ut ea quæ Pœnitentiam poſcunt non timeant publicare, removeatur tam improbabilis conſuetudo, ne multi a pœnitentiæ remediis arceantur, dum aut erubeſcunt, aut metuunt inimicis ſuis ſua facta reſerari, quibus poſſint legum conſtitutione percelli. Sufficit enim illa confeſſio, quæ primum Deo offertur, tum etiam ſacerdoti, qui pro delictis pœnitentium precator accedit. Tunc enim demum plures ad pœnitentiam poterunt provocari, ſi populi auribus non publicetur conſcientia confitentis.* Hæc ſane intelligi nequeunt de publica manifeſtorum criminum accuſatione, ideoque ſplendidiſſime mentiuntur hæretici, dum ajunt hanc duntaxat publicam confeſſionem ante Innocentii tertii ætatem obtinuiſſe. Hujus confeſſionis ſecretæ, quam ſufficere hac in Epiſtola docet apertiſſime Leo Magnus, neceſſitatem commonſtrat epiſtolâ alterâ 91. nunc 82. ad Theodorum epiſcopum Forojulienſem, ubi ait: *Multum enim utile ac neceſſarium eſt, ut peccatorum reatus ante ultimum diem Sacerdotali ſupplicatione ſolvatur*: atque paullo infra, *Unde oportet unumquemque Chriſtianum conſcientiæ ſuæ habere judicium, ne converti ad Deum de die in diem differat, nec ſatisfactionis ſibi tempus in fine vitæ ſuæ conſtituat, quem periculoſe ignorantia humana concludit, ut ad paucarum horarum ſpatium ſe reſervet incertum; cum poſſit pleniore ſatisfactione indulgentiam promereri, illius temporis anguſtias eligat, quo vix inveniat ſpatium vel confeſſio pœnitentis, vel reconciliatio Sacerdotis*. Magnus Gregorius permulta ſcripſit de peccatorum Confeſſione libro 3. Moralium in caput 7. Jobi num. 37. ac 38. itemque lib. 29. in caput 38. num. 29. de confeſsione autem Sacramentali exquiſite Hom. 26. in Evangelia num. 6. ubi verſans ea Domini verba, *Quorum remiſeritis, &c. Videndum eſt*, ait, *quæ culpa præceſſit, aut quæ ſit pœnitentia*

tia ſecutura poſt culpam: ut quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam viſitat, illos Paſtoris ſententia abſolvat: ibique proferens quæ a Chriſto in ſuſcitatione Lazari geſta ſunt, hæc ſubjicit: *Lazaro ergo dicitur*, Veni foras, *ac ſi aperte cuilibet mortuo in culpa diceretur, Cur reatum tuum intra conſcientiam abſcondis? Foras jam per confeſſionem egredere, qui apud te interius per negationem lates. Veniat itaque foras mortuus, ideſt, culpam confiteatur peccator. Venientem verò foras ſolvant diſcipuli; ut Paſtores Eccleſiæ ei pœnam debeant amovere, quam meruit qui non erubuit confiteri quod fecit. Hæc de ſolutionis ordine breviter dixerim: ut ſub magno moderamine Paſtores Eccleſiæ vel ſolvere ſtudeant, vel ligare*. Quis negabit Gregorium de confeſſione occultorum criminum, & quidem Eccleſiæ miniſtris facienda, hoc in loco fuiſſe locutum? Prædeceſſorum ergo ſuorum veſtigiis inſiſtens, non arbitratu ſuo, neque ſtudio novitatis inducendæ, Innocentius III. ſæculo tertiodecimo in Lateranenſi Concilio ſacramentalem confeſſionem ſemel ſaltem in anno faciendam præſcripſit, ſeu potius præſcriptæ jam, & a Majoribus traditæ tempus determinavit: quod oſtendunt præcedentium Pontificum acta, confirmat ipſum Lateranenſe decretum cap. *Omnis utriuſque ſexus*, &c. de confeſſione, & communione, non tunc inſtitutis, ſed pro Paſchali tempore præceptis, expreſſe latum; comprobatque univerſus Patrum conſeſſus, eique obtemperans univerſalis Eccleſia, decretum ipſum, utpote ſpectans ad rem pervetuſta conſuetudine roboratam, atque magnopere neceſſariam, ſummâ reverentiâ complectens. Quare impudentiſſime hæretici mentiuntur, dum Innocentium III. faciunt primum Confeſſionis Sacramentalis inſtitutorem.

Neque verò Romani Pontifices eamdem confeſſionem præcipientes aberraſſe dicendi ſunt ab Apoſtolicis diviniſque ſtatutis: nam præterquamquod ſunt illi divinarum inſtitutionum cuſtodes integerrimi, & immunes a labe erroris interpretes; aperte adſtruunt ipſius confeſſionis neceſſitatem vetera, & recentiora Concilia. Inter quæ Laodicenum in Phrygia auctore Nunechio Metropolitano paullo ante Nicæni tempora celebratum canone 4. præcipiens ut pœnitentibus, qui perſeverant in oratione, atque humilitate τῆς ἐξομολογήσεως, *confeſſionis*, ſtatuatur pœnitentiæ tempus & qualitas κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ πταίσματος, *ſecundum proportionem delicti*, ſupponit proculdubio enumerationem peccatorum diſtinctam. Vide primum Conciliorum Volumen prope finem. Cabilonenſis coacti ſedente Martino II. circa annum 650. tom. 2. pag. 389. habetur canon numero octavus: *De pœnitentia vero peccatorum, utilem hominibus eſſe cenſemus: & ut pœnitentibus a ſacerdotibus data confeſſione indicatur pœnitentia, univerſitas ſacerdotum noſcitur conſentire*. Trullanum, ſeu Quiniſextum an. 692. edidit centeſimum ſecundum canonem, *Oportet eos, qui ſolvendi*

Digitized by Google

vendi & ligandi poteſtatem a Deo accepere, peccati qualitatem conſiderare, & ejus, qui peccavit ad converſionem promptum ſtudium, & ſic morbo convenientem afferre medicinam, ne ſi in utroque immoderatione utatur, ab ejus qui laborat ſalute excidat. Non enim ſimplex eſt morbus peccati, ſed varius & multiformis, & multas incommodi propagines germinans; ex quibus malum multum diffunditur, & ulterius progreditur, donec viribus medentis conſiſtat. Quare qui medicinæ ſcientiam in ſpiritu profitetur, oportet eum primum ejus, qui peccavit, affectionem conſiderare, & ſive vergit ad ſanitatem, ſive contra propriis moribus provocat in ſe morbum adſpicere; quomodo ejus, quæ intercedit vitæ rationis, converſioniſque curam gerat, tom. VI. pag. 1185. Obſecro nunc, qua ratione valeant ſacerdotes dijudicare pœnitentium affectionem, diſcernere interioris ſpiritus ægritudines, iiſque præbere congruum, idoneumque medicamentum, ſi penes peccantium arbitrium eſt unum, aut alterum crimen detegere, ac prodere erumpentia duntaxat vulnera, non intus ſerpentia venena? Huic Trullano canoni addit eruditus Scholiaſtes Chriſtianus Lupus caput 34. Vormatienſis Synodi habitæ ſub Adriano II. atque caput viceſimum quintum Londinenſis coactæ ab Huberto Archiepiſcopo Cantuarienſi. Addo Cabilonenſem alteram anni 813. quæ canone 32. eos damnat, *qui dum confitentur peccata ſua ſacerdotibus, non plene id faciunt*, & canone proximo quoſdam alios, *qui dicunt Deo ſolummodo confiteri debere peccata*, illam quoque rationem producens, quod Deus ſalutis ac ſanitatis largitor, hanc non tantum operatur inviſibili adminiſtratione potentiæ ſuæ, verum etiam *medicorum operatione*. Adi volumen Conciliorum ſeptimum. Sapienter itaque Innocentius III. & Lateranenſe Concilium quartum in cap. *Omnis utriuſque*, tom. XI. pag. 173. memorata ſacerdotum poteſtate ſolvendi atque ligandi, *Sacerdos autem* [ſubjicit] *ſit diſcretus & cautus, at more periti medici ſuperinfundat vinum & oleum vulneribus ſauciati, diligenter inquirens & peccatoris circumſtantias, & peccati, per quas prudenter intelligat, quale illi conſilium debeat exhibere, & cujuſmodi remedium adhibere, diverſis experimentis utendo ad ſanandum ægrotum*. Similia Tridentinum Concilium ſeſſ. XIV. cap. 5. & canone 6. ubi definit Sacramentalem confeſſionem *inſtitutam, & ad ſalutem neceſſariam eſſe jure divino*, idque probat, quoniam collatam ſibi poteſtatem judicandi, *incognita cauſa*, ſacerdotes exercere nequaquam poſſent, ut vidimus paullo ſupra. Igitur concilia docent *exomologeſis* & confeſſionis neceſſitatem, nec docent tantum, demonſtrant etiam ex quo ſacerdotes a Domino animarum noſtrarum medici ac judices ſint conſtituti.

Quum præcitata Synodus Tridentina affirmet canone laudatæ ſeſſionis tertio, Eccleſiam catholicam ab initio ſemper intellexiſſe illis verbis Joann. XX. *Quorum remiſeritis, &c.* collatam ſacerdotibus pote-

te-

Digitized by Google

teſtatem remittendi, & retinendi peccata in Sacramento Pœnitentiæ; non abs re erit, poſt ſanctorum Conciliorum definitiones doctrinam Patrum inveſtigare. Igitur S. Irenæus lib. 1. cap. 6. num. 3. narrat quaſdam mulieres clam a Valentinianis circumventas, ac poſtea ad Eccleſiam converſas, cum reliquis erroribus confeſſas fuiſſe ſecreti ſtupri conſuetudinem, & cap. XIII. num. 5. refert Marcum præſtigiatorem amatoria & illectantia pharmaca mulieribus propinaſſe, ut illarum corporibus inferret probrum & contumeliam, ſubjicitque: αὗται πολλάκις ἐπιστρέψασαι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ ἐξωμολογήσαντο, καὶ κατὰ τὸ σῶμα ᾐσχύνθαι ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἐρωτικῶς πάνυ αὐτὸν πεφιληκέναι, *Hæ ſæpiſſime converſæ ad Eccleſiam Dei id confeſſæ ſunt, & ſecundum corpus ſe ab eo contaminatas, necnon miro ipſius amore exarſiſſe*. Inter alias feminas a mago ſubactas, hanc labem in *exomologeſi* purgavit pulcherrima quædam uxor Diaconi, ut refert eo loci Irenæus. In quo animadvertas, velim, confeſſionem occultorum criminum; cujus profecto generis ſunt inceſtus clam conſummati, & fervententes in animo cupiditates. Advertas inſuper [quod recte obſervatum a Maſſuetio num. 74. præviarum diſſertationum in Irenæum] non alia de cauſa mulieres, quas præ ceteris afficit verecundia, compulſas ad retegenda occulta crimina, nulli mortalium niſi reis manifeſta, cum magno etiam honoris, ac famæ diſpendio, niſi quia ex fide atque doctrina Eccleſiæ noverant confeſſionem neceſſariam eſſe ad maculam peccati eluendam. Fatetur propterea Joannes Erneſtus Grabe, ex Irenæo, aliiſque Patribus demonſtrari confeſſionem publicam peccatorum, ſed negat inde evinci Sacramentalis confeſſionis neceſſitatem. Verum, ut dixi, quidnam verecundas, pudentiſſimaſque mulieres ad *exomologeſim* impelleret, certa iſtiuſmodi neceſſitatis fide ſublata? Adde quaſdam mulieres a Marco compreſſas, ex eodem Irenæo proximo num. 7. cum revererentur exomologeſim facere, *a vita Dei deſperaſſe*, ideoque putabant nullum aliud adfuturum ſibi remedium, confeſſione neglecta. Quod vero confeſſio fuerit publica, vel privata, nihil omnino attinet ad hanc quæſtionem, in qua de neceſsitate ipſius confeſsionis, non de ejus modo differimus. Utraque enim confeſsio, privata, & publica, cum fieret ſacerdoti, decernenti ſatisfactionis menſuram, Sacramentalis erat, reſpondebatque poteſtati collatæ Eccleſiarum miniſtris ligandi ac ſolvendi. Publicæ enim confeſsioni præibat privata, facta coram legitimo paſtore, vel presbyteris huic muneri præfectis, qui mandabant, ut ex omnibus peccatis ſibi enumeratis, ea evulgarentur, quæ, ſervatis prudentiæ legibus, cenſebant ad repellendos temporum illorum abuſus, terrendoſque perverſos, eſſe manifeſtanda: ac deinde imponebant delinquentibus canonicam pœnitentiam, quam poſtea excipiebat abſolutio, & percipiendæ communionis facultas. Atque hæc obiter dicta ſint, ut appareat hæreticos perperam confugere ad veterem publicæ con-

confeſsionis diſciplinam, quotieſcunque nos Irenæi, aliorumque Patrum auctoritate adſtruimus neceſsitatem confeſsionis ſacramentalis.

Sed quoniam de vario confeſsionis modo dicturus ſum infra; afferam, poſt Irenæum, celebrem ejuſdem ſæculi ſcriptorem Tertullianum, plura de confeſsione differentem in libro de Pœnitentia, a ſe conſcripto, priuſquam deficeret ad Montaniſtas. Quo in libro cap. 4. peccatorum omnium, quamvis cogitatione ſola perpetrata ſint, idcirco confeſsionem ſuadet, quod ſingulis judicio ſacerdotis taxanda ſit pœna, *Omnibus*, inquit, *delictis, ſeu carne, ſeu ſpiritu, ſeu facto, ſeu voluntate commiſſis, qui pœnam per judicium deſtinavit, idem & veniam per pœnitentiam ſpopondit*. Et cap. nono recenſita exemplo prodigi reſipiſcentia atque deliberatione animi, tranſiens ad confeſsionem, ejuſque neceſsitatem commonſtrans ex quo ſeſe ad ſacerdotum pedes proſternentibus juxta accuſationem criminum ſatisfactio ſit imponenda, ad hunc loquitur modum, *Tantum relevat confeſſio delictorum, quantum diſsimulatio exaggerat. Confeſſio enim ſatisfactionis conſilium eſt, diſſimulatio contumaciæ. Hujus igitur pœnitentiæ ſecundæ & unius, quanto in arcto negotium eſt, tanto operoſior probatio eſt; ut non ſola conſcientia præferatur, ſed aliquo etiam actu adminiſtretur. Is actus, qui magis Græco vocabulo exprimitur, & frequentatur, exomologeſis eſt, qua delictum Domino noſtro confitemur, non quidem ut ignaro, ſed quatenus ſatisfactio confeſſione diſponitur, confeſſione pœnitentia naſcitur, pœnitentia Deus mitigatur. Itaque exomologeſis proſternendi & humilificandi hominis diſciplina eſt, &c.* En aperte Tertullianus affirmat plenam illam peccatorum accuſationem exteriori quoque actu faciendam. Nil verò te moveat, quod confitendum dicat *Domino*: nam paullo poſt ait eos, qui Domino confitentur, *presbyteris advolvi, & caris Dei adgeniculari*; addit pleroſque abſtinere ab hoc opere, *pudoris magis memores, quàm ſalutis, velut illi faciunt, qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione, conſcientiam medentium vitant, & ita cum erubeſcentia ſua pereunt*: concludit confeſsionem ac proſternationem fieri Domino, dum fit uni, vel alteri fratrum, quoniam *in uno & altero Eccleſia eſt, Eccleſia verò Chriſtus; ergo cum te ad fratrum genua protendis, Chriſtum contrectas, Chriſtum exoras*. Sunt itaque peſsimi interpretes, qui hæc Tertulliani loca de confeſsione ſoli Deo facta, accipienda eſſe contendunt; nam ad genua presbyterorum provolvi, ſuperare inditum pudorem, medenti occultum ulcus detegere, in fratre Eccleſiæ adminiſtro contrectare Dominum, aliud certe ſonant, præter intimam conſcientiæ redargutionem. Quare & Beatus Rhenanus fatetur Tertullianum agere de confeſsione apud ſacerdotes etiam ſecreto factam, ac Rhenani teſtimonio Pamelius pag. 200. adnotationum ſuarum exagitat ceteros Novatores. Videas quoque in *Omniloquio* Tertulliani Carolum Moreau Auguſtinenſem pag. 497.

Se-

Sequitur ſanctiſsimus martyr Cyprianus, cujus in Libro de Lapſis pag. 383. edit. noviſsimæ hæc ſunt verba: *Confiteantur ſinguli, quæſo vos, fratres dilectiſſimi, delictum ſuum, dum adhuc qui deliquit in ſæculo eſt, dum admitti confeſſio ejus poteſt, dum ſatisfactio & remiſſio facta per ſacerdotes apud Deum grata eſt*. Enumeratis inſuper proxima pagina nonnullis, qui diſsimulantes occultum conſcientiæ crimen experti ſunt Deum ultorem, *Quanto*, ait, *& fide majores, & timore meliores ſunt, qui quamvis nullo ſacrificii aut libelli facinore conſtricti, quoniam tamen de hoc cogitaverunt, hoc ipſum apud ſacerdotes Dei dolenter & ſimpliciter confitentes, exomologeſin conſcientiæ faciunt, animi ſui pondus exponunt, ſalutarem medelam parvis licet & modicis vulneribus exquirunt, ſcientes ſcriptum eſſe, Deus non deridetur*. Hoc ſane in loco ſecretarum cogitationum confeſsionem ſacerdotibus factam, & quidem ad aures, tradi a Cypriano manifeſtum eſt: „ nam, ut utar „ verbis Editoris Benedict. num. VIII. *Præfat.* cum conſtet confeſsio„ nem occultorum criminum publice, & omnibus audientibus factam, „ aut ſaltem præſcriptam non fuiſſe; luce clarius eſt, eos, qui cogita„ tiones malas apud ſacerdotes confitebantur, qui *exomologeſim* con„ ſcientiæ faciebant, qui animi ſui pondus exponebant, & medelam „ vulneribus exquirebant, peccata ſua auribus alicujus Sacerdotis de„ poſuiſſe. „ Legenda præterea eſt epiſtola ejuſdem Cypriani ad Antonianum num. 52. in qua pag. 158. docet a Sacerdotibus neminem a pœnitentia agenda debere prohiberi, per ipſos pacem concedi, non præcludendum duritia illorum iter doloris, ſed ſuſcipiendos eſſe in Eccleſiam quos ex toto corde pœnituerit, *quia apud inferos confeſſio non eſt, nec exomologeſis illic fieri poteſt*.

Baſilius Magnus in Pſalmum 29. tom. I. pag. edit. Morellianæ 191. *exomologeſim* omnium, quæ non recte nec ſobrie admiſſa ſunt, ad obtinendam propitiationem ac remiſſionem, neceſſariam eſſe teſtatur: ac tomo altero pag. 645. ad interrogationem 288. *Quibus peccata ſint aperienda*, reſpondet, ut ſupra diximus, omnino detegenda illis eſſe, *quibus credita eſt diſpenſatio divinorum myſteriorum*, ἀναγκαῖον τοῖς πεπιστευμένοις τὴν οἰκονομίαν τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ ἐξομολογεῖσθαι τὰ ἁμαρτήματα. Scribens rurſus ad Amphilochium pag. 771. docet ex Patrum diſciplina publicandas non eſſe τὰς μοιχευθείσας γυναῖκας, καὶ ἐξαγορευούσας, δι' εὐλάβειαν, *adulterio pollutas mulieres, & id confitentes remiſſionis & innocentiæ cauſâ, ob circumſpectionem*, ſive ut vertit Hervetus, *ob pietatem*. Habes autem ex his paucis neceſſitatem confeſſionis omnium criminum, tum confeſsionem faciendam presbyteris, confeſsionem quoque privatim, & ad ſacerdotis aurem, non coram omnibus exponendam.

Sanctus Ambroſius, quem excipiendis ſecretis fidelium confeſsionibus ſumma caritate ac benignitate operam navaſſe, ſcribit in ejus vita Paulinus ejus notarius num. 39. *Siquidem quotieſcunque illi aliquis*

ob percipiendam pœnitentiam lapſus ſuos confeſsus eſset , ita flebat , ut & illum flere compelleret ; videbatur enim ſibi eum jacente jacere : cauſas autem criminum , quæ illi confitebatur , nulli niſi Domino ſoli , apud quem intercedebat , loquebatur ; bonum relinquens exemplum poſteris ſacerdotibus , ut interceſſores apud Deum magis ſint , quàm accuſatores apud homines : Sanctus , inquam , Ambroſius non tantum muneris ſui exercitatione , ſed etiam verbis docuit , firmavitque catholicam hanc veritatem . Etenim in Pſalmum 38. num. 37. judiciariam ſolvendi , ligandique poteſtatem , quam diximus non poſſe ſine confeſsione exerceri , commonſtrat ex clavibus Petro collatis , Matth. XVI. 19. ſubjiciens quæ ſequuntur : *Hoc Novatianus non audivit , ſed Eccleſia Dei audivit ; ideo ille in lapſu , nos in remiſſione : ille in impœnitentia , nos in gratia . Quod Petro dicitur , Apoſtolis dicitur . Non poteſtatem uſurpamus , ſed ſervimus imperio , ne poſtea eum venerit Dominus , & ligatos invenerit quos oportuit ſolvi , commoveatur adverſus diſpenſatorem , qui ligatos ſervaverit ſervos , quos Dominus juſſerat ſolvi.* Similia in Pſalmum CXVIII. num. 17. lib. V. in Lucam num. 13. & libro 1. de Pœnit. cap. 2. num. 6. aliiſque in locis , de quibus præcedenti Volumine VII. pag. 489. Quod ſingillatim pertinet ad confeſsionem peccatorum etiam occultorum , illuſtris eſt Ambroſii locus in citato libro de Pœnit. cap. XVI. num. 90. *Si quis igitur occulta crimina habens , propter Chriſtum tamen ſtudioſe pœnitentiam egerit , quomodo iſta recipit , ſi ei communio non refunditur ?* Hoc teſtimonio cum plurimum torqueretur Dallæus , nihil habuit aliud quod reponeret , niſi ob elementorum ſimilitudinem librarios pro *multa* , poſuiſſe *occulta* ; quam ineptiam neque unius , vel editi , vel manu exarati codicis lectione munitam , belle exagitant limatæ adnotationes PP. S. Mauri tom. 2. pag. 414. Huc ſpectant quæ Ambroſius ait libro 2. cap. 1. num. 4. *Et nos ergo non erubeſcamus fateri Domino peccata noſtra.* Quem enim fidelium pudeat peccata ſua confiteri ſoli Deo , cui ſcit magis , quàm ſibi ipſi nota eſſe ? Item quæ leguntur cap. VI. num. 40. *Si vis juſtificari , fatere delictum tuum : ſolvit enim criminum nexus verecunda confeſſio peccatorum*; aliaque id genus bene multa .

Venio ad Chryſoſtomum , cujus potiſsimum auctoritate hæretici homines abutuntur . Is confeſsionem peccatorum commendat libro 2. de Compunct. ad Stelechium tom. 1. pag. 151. edit. noviſsimæ, de incomprehenſibili Dei nat. hom. V. pag. 489. in illud , *Intrate per anguſtam portam* pag. 792. aliiſque in locis paſsim . De confeſsione autem facienda ſacerdoti agit libro 2. de Sacerdotio pag. 374. & ſequenti ; ubi pertractans quomodo debeant impii ad meliorem frugem revocari , *Multa quidem* , ait , *arte opus eſt , ut ægri ſacerdotum remediis libenter ſe ſubjicere ſuadeantur* , διὰ τοῦτο πολλῆς χρεία τῆς μηχανῆς , ἵνα πεισθῶσιν ἑκόντες ἑαυτοὺς ὑπέχειν τὰς παρὰ τῶν ἱερέων θεραπείας οἱ κάμνοντες . Addit,

non

non temere oportere ad peccatorum modum adibere pœnam, *ſed ulterius peccantium explorandum eſſe propoſitum*, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν ἁμαρτανόντων στοχάζεσθαι προαιρέσεως. Subjicit, *idcirco paſtori multa opus eſſe prudentia, ac ſexcentis oculis, ut undique animæ ſtatum circumſpiciat*, διὰ τοῦτο πολλῆς δεῖ τῆς συνέσεως τῷ ποιμένι, καὶ μυρίων ὀφθαλμῶν, πρὸς τὸ περισκοπεῖν πάντοθεν τὴν τῆς ψυχῆς ἕξιν. Ait nihil antiſtiti ſine examine relinquendum, ſed proferendam ab eo ſententiam *omnibus congruenter exploratis*, πάντα διερευνησάμενον ἀκριβῶς. Hæc habet illo in libro Chryſoſtomus: quæ demonſtrant cujuſque ſpiritalis ægritudinis, etiam internæ, manifeſtandam eſſe qualitatem paſtoribus animarum. Sunt tamen magis perſpicua, quæ leguntur proximo libro pag. 384. ubi poſtquam oſtendit teſtimoniis Evangelicis Matth. XVIII. 18. & Joann. XX. 23. factam ſacerdotibus poteſtatem remittendi peccata, [de quo loco dictum alibi] illos præfert ſacerdotibus veteris legis, hac diſcriminis ratione producta: *Corporis lepram purgare, immo potius nullatenus purgare, ſed purgatos probare tantum, Judæorum ſacerdotibus licebat. Hi vero non lepram corporis, ſed immunditiam animæ, non purgatam probandi, ſed potius purgandi poteſtatem acceperunt*, λέπραν σώματος ἀπαλλάττειν, μᾶλλον δὲ ἀπαλλάττειν μὲν οὐδαμῶς, τοὺς δὲ ἀπαλλαγέντας δοκιμάζειν μόνον, εἶχον ἐξουσίαν οἱ τῶν Ἰουδαίων ἱερεῖς .... οὗτοι δὲ οὐ λέπραν σώματος, ἀλλὰ ἀκαθαρσίαν ψυχῆς οὐκ ἀπαλλαγεῖσαν δοκιμάζειν, ἀλλ' ἀπαλλάττειν παντελῶς ἔλαβον ἐξουσίαν. Igitur, auctore Chryſoſtomo, quemadmodum veteribus ſacerdotibus lepra corporis, ita ſacerdotibus Evangelicæ legis manifeſtanda eſt ſpiritus immunditia. Ac nota Chryſoſtomum ibidem loqui de remiſſione criminum, *quæ poſt regenerationem patrantur*. Huc pertinent quæ ſcribit Hom. 2. de Cruce & Latrone, tom. 2. pag. 417. ubi allato ipſius latronis exemplo, *Si latronem*, inquit, *in cruce tanto honore dignatus eſt; multo magis nos inſita ſua benignitate dignabitur, ſi voluerimus peccatorum confeſſionem inſtituere. Ut igitur & nos benignitate illius perfruamur, peccata propria confiteri ne erubeſcamus. Magna enim confeſſionis vis eſt, & multa ejus potentia*, ἵνα τοίνυν καὶ ἡμεῖς τῆς παρ' αὐτοῦ φιλανθρωπίας ἀπολαύσωμεν, ἐξομολογεῖσθαι τὰ ἑαυτῶν ἁμαρτήματα μὴ ἐπαισχυνώμεθα. μεγάλη γὰρ τῆς ἐξομολογήσεως ἰσχὺς, καὶ πολλὴ ταύτης ἡ δύναμις. Identidem quippe diximus confeſſionem, de qua erubeſcimus, illam eſſe, quæ publicè, aut privatim fit alteri: atque id in hoc maxime loco, ubi producitur exemplum latronis, qui, ut ipſius Chryſoſtomi verbis utar, *aſſumpſit partes accuſatoris, prodidit ſeipſum, atque arcana pectoris ſui expromſit*. His maximum addunt robur quæ habentur in Orat. *de Samaritana* prope finem, *Imitemur & nos hanc mulierem Samaritanam, & ob propria peccata non erubeſcamus*, μιμησώμεθα τὴν γυναῖκα ταύτην τὴν Σαμαρεῖτιν καὶ ἡμεῖς, καὶ ἐπὶ τοῖς οἰκείοις ἁμαρτήμασι μὴ αἰσχυνώμεθα. Attende, quæſo, hæc erubeſcentia quo tendat. *Qui enim* (inquit è veſtigio) *homini detegere peccata erubeſcit, Deo vero*

cer-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

cernente facere non erubeſcit, neque confiteri vult, & pœnitentiam agere, in die illa non coram uno, vel duobus, ſed univerſo terrarum orbe ſpectante traducetur. ὁ γὰρ ἐπαισχυνόμενος ἀνθρώπῳ ἀποκαλύψαι τὰ ἁμαρτήματα, Θεοῦ δὲ ὁρῶντος μὴ αἰσχυνόμενος πρᾶξαι, μηδὲ θέλων ὁμολογῆσαι καὶ μετανοῆσαι, ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ οὐκ ἐνώπιον ἑνὸς, καὶ δύο, ἀλλὰ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης ὁρώσης παραδειγματίζεται. En aperte Chryſoſtomus, dum monet nemini erubeſcendum, adeo, ut peccata non confiteatur cauſa pudoris, loquitur de confeſsione uni, vel alteri hominum facienda. Prætermitto alia plura ex hom. 9.10. & 19. in Geneſim, necnon ex hom.3. de Davide & Saule, atque ex nona in Epiſtolam Pauli ad Hebræos, ea tantummodo repetens, quæ egregius doctor ſcribit Hom. 30. in Geneſim pag. 301. inimicum noſtrum maxime tunc obſiſtere, omniaque moliri, ut nos ſupplantet, quando deliberamus *peccata confiteri, vulnera medico oſtendere, & ſanitatem conſequi*, quando nimirum ſacerdotibus peccata ſunt detegenda. Demonſtrant hæc omnia, ut ſingula comprehendam verbo, ſacerdotes eſſe medicos animarum, earumque curam gerere; datum illis, ut peccata remittant; debere, ut id præſtent, inter lepram & lepram dijudicare; aperiendas illis eſſe occulta crimina, ut judicium hoc exequantur; cavendum verò magnopere, ne peccatores tali afficiantur erubeſcentia, ut medentibus ulcus abſcondant; verecundiam hanc expellendam extremi judicii meditatione, atque ita evertenda dæmonis, nos ad tegendas conſcientiæ labes hortantis, exitioſa ac peſtifera machinamenta. At hæc omnia docet eximius Eccleſiæ Doctor Chryſoſtomus: in cujus proinde operibus, aureo ſtilo, & incorrupta doctrinâ conſcriptis, hæretici fruſtra inquirunt perverſorum dogmatum patrocinia.

Quid vero Latinorum præſtantiſſimus Auguſtinus? Facultatem abſolvendi a peccatis datam ſacerdotibus docet ille, explicatque exemplo Lazari in locis a me ſuperiori velitatione productis. Huic autem poteſtati ſubjici manifeſtationem delictorum, expreſſe non uno in loco demonſtrat. Tractatu 49. in Joannem num. 24. eidem exemplo inſiſtens, *Quando contemnis*, inquit, *mortuus jaces; quando confiteris, procedis. Quid eſt enim procedere, niſi ab occultis veluti exeundo manifeſtari?* Manifeſtari quidem hominibus, non Deo, quemadmodum Lazarus proceſſit e tumulo ad diſcipulorum conſpectum; nam & Deo nihil occultum eſt, & Lazarus a diſcipulis ſolutus, pœnitentium abſolvendorum a ſacerdote typum gerebat. In idem quadrant quæ leguntur ſermone 2. in Pſalmum 101. num. 3. *Cum audis hominem pœnitere peccatorum ſuorum, jam revixit: cum audis hominem confitendo proferre conſcientiam, jam de ſepulcro eductus eſt, ſed nondum ſolutus eſt. Quando ſolvitur? A quibus ſolvitur? Quæ ſolveritis, inquit, in terra, erunt ſoluta & in cælo.* Acurate hic diſtinguuntur interior pœnitentia, ſeu contritio, quæ intus in corde agitur; manifeſtatio ſcelerum,

Digitized by Google

lerum, quæ foras prodit, atque huic a ſacerdotibus applicata reconciliatrix abſolutio. Videntur in eumdem ſcopum collimare, & exteriorem criminum accuſationem ſuadere quæ occurrunt Enarrat. in Pſal. 66. num. 7. *Conſcientia tua ſaniem collegerat, apoſtema tumuerat, cruciabat te, requieſcere non ſinebat: adhibet medicus fomenta verborum, & aliquando ſecat; adhibet medicinale ferrum in correptione tribulationis: tu agnoſce medici manum, confitere, exeat in confeſſione, & defluat omnis ſanies*. Enimvero quemadmodum ille medicus, per quem Deus adhibet fomenta verborum, eſt ſacerdos; ita huic manifeſtari debet conſcientia, quæ peccatorum ſanie & apoſtemate inficitur. Longe clariora ſunt, quæ habentur ſerm. 391. de Pœnit. num. 9. *Implicatus igitur mortiferorum vinculis peccatorum detrectat, aut differt, aut dubitat confugere ad ipſas claves Eccleſiæ, quibus ſolvatur in terra, ut ſit ſolutus in cælo?* Paucíſque interjectis, *Veniat ad antiſtites, per quos illi in Eccleſia claves miniſtrantur*, & paullo poſt, *A præpoſitis ſacramentorum accipiat ſatisfactionis ſuæ modum*. Sermone etiam 392. ad Conjugatos de iis agens, qui deviarunt a vinculo conjugalis continentiæ, n. 3. hæc ſcribit. *Qui poſt uxores veſtras vos illicito concubitu maculaſtis, ſi poſt uxores veſtras cum aliqua concubuiſtis; agite pœnitentiam, qualis agitur in Eccleſia, ut oret pro vobis Eccleſia. Nemo ſibi dicat, occulte ago, apud Deum ago: novit Deus, qui mihi ignoſcat, quia in corde meo ago. Ergo ſine cauſa dictum eſt, Quæ ſolveritis in terra, ſoluta erunt in cælo? Ergo ſine cauſa ſunt claves datæ Eccleſiæ Dei? Fruſtramus Euangelium, fruſtramus verba Chriſti? Promittimus vobis, quod ille negat?* En aperte docet Auguſtinus peccatum humili confeſſione ſubjiciendum clavibus Eccleſiæ, quamvis occultum ſit, ut eſſe ſolent inceſtuoſi concubitus, atque adulteria. Proximum ſermonem 393. ita Auguſtinus alta incipit voce: *Pœnitentes, pœnitentes, pœnitentes, (ſi tamen eſtis pœnitentes, & non eſtis irridentes,) mutate vitam, reconciliamini Deo. Et vos cum catena paſcitis. Quæ, inquis, catena? Quæ ligaveritis in terra, erunt ligata & in cælo. Audis ligaturam, & Deo putas facere impoſturam?* & ſub exitum ejuſdem ſermonis admonens impium, ut pœnitentiam agat, dum ſanus eſt, hanc rationem profert, *Quia ſi ad ultimum vitæ ſteterit, neſcit ſi ipſam pœnitentiam accipere, ac Deo & ſacerdoti peccata ſua confiteri poterit*. Cedro ſane digna, & refellendis hæreticis, & excutiendis impœnitentibus aptiſſima verba! Paucis enim confeſſionem peccatorum deſignant, & confeſſionem faciendam ſacerdoti, & confeſſionem ad mortis articulum non differendam. Complura alia Auguſtini nomine producit in *Confeſſione Auguſtiniana* lib. 3. cap. 9. Torrenſis, petita ex Opere de falſa & vera Pœnitentia, & ex libris inſcriptis *De viſitatione infirmorum*. Certe clariora illa ſunt meridianâ luce: at utrumque opus Auguſtino ſupponitur. Primum tamen haud exiguam habet auctoritatem, quod

quod Auguſtino illud tribuerint Gratianus, Magiſter, Thomas Aquinas, ac pugnaciter etiam adverſus Trithemium Navarrus. Ex quarto hujus libri capite depromtum eſt cap. *Quem pœnitet*, de pœnit. diſt. 1. num. 6. in quo aperte perſcribitur confeſſio ſacerdotibus facienda. Aſſeritur quoque num. 26. confeſſio ſecreta, ſi peccatum occultum ſit, allata comparatione puellæ nondum extra domum elatæ, quam dominus revocavit ad vitam, adſtantibus tantum cum domeſticis Joanne & Jacobo, in quibus deſignatos ait Eccleſiæ miniſtros. In ſecundo pariter libro de Viſit. infirmorum cap. 4. & 7. traduntur plura, quæ non poſſunt tergiverſatione aliqua eludi. Ceterum hæc duo Opuſcula eo tantum conſilio laudavi, ut cum jam ab omnibus probata fuerint, ac ſub tanto nomine celebrata; hinc eruas dogma, in quo verſamur, fuiſſe ante novitias hæreſes dilucide traditum, atque a catholicis omnibus abſque ulla hæſitatione receptum. Superſedeo a congerendis aliorum teſtimoniis, quod hæc ſufficere videantur ad *traditionem* firmandam, ac depromta ſint ex viris adeo ſanctitate & doctrina conſpicuis, ut neque hæretici audeant illos tanquam reos violatæ fidei traducere. Ad hæc in exſcribendis fere omnibus inſudarunt controverſiarum ſcriptores, necnon juniores Scholaſtici, Juenin quæſt. quinta de Pœnit. cap. 1. Boucat diſſert. 4. art. 2. Witaſſe quæſt. IV. art. 3. Mitto Dionyſium de S. Martha, Natalem Alexandrum, Jacobum Boileau, auctoreſque alios de hac Polemicæ Theologiæ parte optime meritos.

Jam vero, ut quæ ex patribus delibavi, compendio & ſcholaſtica methodo proponantur, tradiderunt illi ſacramentalis confeſſionis faciendæ presbyteris conſuetudinem atque neceſſitatem, ſi conſignarunt litteris *exomologeſim* fieri ſolitam ad genua eorum, quibus divinorum myſteriorum credita eſt diſpenſatio, prout egerunt corruptæ a præſtigiatoribus mulieres, virique putreſcentis conſcientiæ; ſi frequentiſſime docuerunt, ſacerdotibus tantum datas Eccleſiæ claves, dijudicare eos inter lepram ac lepram, fruſtra aliunde exſpectari ſolutionem ac remiſſionem, & Euangelium fruſtrare quiſquis ipſis occultat ſcelera quæ in corde latent, atque ſoli Deo nota ſunt: ſi demum vehementer ſceleroſos ad confeſſionem, & ad inditam erubeſcentiam vincendam hortati fuerunt, quoniam peccata reticentes decipiuntur ac ſupplantantur a dæmone, inficiuntur ſanie peſtilenti, & exitioſo apoſtemate, atque, ſi indito pudori obſiſtant, longe majori, maximoque rubore ſuffundi debebunt, cum venerit ſupremus Judex, pereant tandem neceſſum eſt, ſi forte jamjam morituri ardenti confeſſionis voto, aut ſacerdotis copia deſtituantur. Atqui maximi Eccleſiæ Patres, ut conſtat ſuperiora legentibus, hæc mandarunt litteris, hæc apertiſſime docuerunt, ad hæc impenſe, ac vehementiſſime hortati ſunt. Ergo ſummi Eccleſiæ Patres ſacramentalem confeſsionem, & hujus neceſsitatem tradiderunt, docuerunt, commendaverunt.

Ut

Ut id modò confirmetur uſu vetuſtiſsimo Eccleſiæ, jure petimus ab hæreticis, a quo tempore confeſſionis praxis, & hujus dogmatis perſuaſio invaluerit. Reponere in præſentia nequeunt, id primum erupiſſe Innocentio III. Pontifice, ſiquidem produximus longe vetuſtiora monumenta; atque prælaudatus Innocentius non præſcripſit aliquid novi, ſed perantiqui præcepti, de quo mortalium nemo ambigebat, nullo penitus reclamante, indixit obſervationem. Quis autem Epiſcoporum ad intimationem mandati, quod adverſarii noſtri graviſſimum putant, & carnificinam conſcientiæ audent appellare, quis, inquam, obmutuiſſet? Ergo Innocentius confeſſionis iſtiuſmodi non eſt auctor. Utar vero eadem ratiocinatione, ſi inſtitutorem alium poſt tempora Apoſtolorum obtrudant; cumque nullum invenerint, quocumque tandem ſe vertant, ex Regulis alibi ex Tertulliano, & ex Auguſtino ſtatutis ad inveſtigandas veterum traditiones, inferam hanc nos a Patribus accepiſſe, Patres ab Apoſtolis, Apoſtolos a Chriſto Domino. Neque vero affirmabunt vigere quidem traditionis hujus perſuaſionem aliquam, ſed ſeſe continere intra limites Romanæ Eccleſiæ; principio enim ex inviolata hujus Eccleſiæ fide nunquam hæreſibus corrupta, ex continua Paſtorum ſucceſſione a beato Petro ad hæc uſque tempora, atque ex Spiritus ſancti illuſtratione, promiſſoque divino, apparet major hujus quam aliarum Eccleſiarum in ſervandis Apoſtolicis diviniſque inſtitutis fidelitas ac diligentia. Vide libri viceſimi tertii caput quintum. Præterea etiam Eccleſia Orientalis eſt ejuſdem inſtituti cuſtos ac teſtis, prout colligitur ex libro Simeonis Theſſalonicenſis de Sacramentis, ex Cenſura Gabrielis Philadelphienſium antiſtitis, necnon ex poſterioribus ſynodis adverſus apoſtatam Cyrillum Lucarim, non ſemel a me in hoc de Sacramentis Opere laudatis. Servantur etiamum apud Græcos Pœnitentiale Joannis ſecundi Præſulis Conſtantinopolitani, quem floruiſſe ferunt circa ætatem Gregorii Magni, Nomocanon editus a Joanne Neſteuta, pluresque Euchologiarum Codices, ſacramentalis confeſſionis formam ritumque tradentes. Nec appello duntaxat in hujus rei teſtimonium aut Arcudium de Pœnit. cap. 2. pag. 345. aut Allatium de Conſenſione Eccleſiarum libro 3. cap. 9. num. 1. aut Joannem Morinum lib. IV. cap. 18. pag. 213. ſed unumquemque, cui ſubeat animus peragrandi Græcorum oras, adeundi templa, clerum, viros, feminas conſulendi. Nil obſtat quod perraro confiteantur in Græcia ſacerdotes, quoniam id agentes ne arceantur a ſacris juxta canones Baſilianos, confirmant hac ipſa perverſitate, non evertunt majorum ſuorum inſtitutionem ac diſciplinam. De hac propterea pravitate in Florentina ſynodo Eugenius IV. Latinique Patres cum Græcis expoſtularunt. Ipſos Græcorum presbyteros aliquando confeſſione purgari, ſedere autem quotidie excipientes *exomologeſim* laicorum, atque ex his nullum ad ſacram *ſynaxim* inconfeſ-

ſum accedere, exploratiſſimum eſt, firmatumque univerſorum conſenſu. Latina itaque Eccleſia retinens, ac præcipiens confeſſionem ſacramentalem, tum propria auctoritate munitur, tum Eccleſiæ Orientalis inſtitutione, & conſenſu.

Quod præter Græcos aliæ quoque nationes confiteantur ſacerdotibus peccata ſua, facillimum eſt demonſtrare. Armenii quippe, tametſi pluribus impliciti erroribus, quos damnat canone 32. 33. 56. & 59. Trullana ſynodus, nullibi violationis hujus dogmatis inſimulantur; de quo tamen dogmate tam diſerte pertractavit Concilium ipſum Trullanum canone ſuperius recitato, ſecundo ſcilicet, ac centeſimo. Copti, atque Aethiopes ad aures ſacerdotum confiteri peccata ex eorum teſtimoniis ita certum ſcribit Bernatus, *ut nihil poſſit eſſe exploratius*; quamquam ob confeſſariorum improbitatem & ignorantiam dicatur confeſsionem abrogaſſe Joannes Abumalgedus in Chronico Orientali ad annum 1189. qua de cauſa partim reprehenditur, partim vero excuſatur ab Haſſalio in Capitulis Eccleſiæ Copticæ cap. 51. Falſum eſt quoque Coptos ob rigorem diſciplinæ non frequentare hoc ſacramentum, prout ſcribit in Hiſtoria Eccleſ. Alex. parte 3. cap. 9. Vanslebius, quem redarguit, confutatque vir doctus, I. B. Sollerius. Etſi enim perrarò confiteantur viri negociis diſtenti, quos appellant Mechebæos; frequentiſsimè tamen id agunt ceteri, ſexuſque femineus maximè. Sed perlege Sollerii lucubrationes præmiſſas tomo v. Act. SS. menſis Junii, paginam ſaltim 145. Addenda Sollerio celebris fidei confeſsio, quam ſedente Pio IV. Romæ edidit Babyloniorum Patriarcha Hebedjeſu, doctrinæ Apoſtolicæ concordiſsima; de qua Thuanus lib. xvi. Hiſtoriarum, Genebrardus ad annum 1566. (Pius tamen e vivis excesſit poſtremo menſe præteriti anni,) apud Morinum Præfatione in Ordinationes Syrorum Neſtorianorum pag. 436. Poſſem mutuari, ſi opus eſſet, probationes alias ex ipſorum hæreticorum ſectis; nam præter Waldenſes, atque Huſsitas, a quibus minime denegatam ſacramentalem confeſsionem demonſtrat illuſtris Boſſuetius in Hiſtoria variationum lib. xi. num. 110. & 165. approbarunt aliquando Lutherani parvum Lutheri Catechiſmum, in quo præſcribitur confeſsio peccatorum omnium, *quæ menti occurrunt*; fuitque eadem ſententia complurium apoſtatarum Anglorum, uti Jacobus Boſſuetius oſtendit libro iii. num. 46. & libro vii. num. 37. ejuſdem Operis. Quapropter confeſsionis neceſsitatem, & uſum agnoſcunt Eccleſiæ omnes, Latinorum, Græcorum, Armeniorum, Aegyptiorum, & quod dictum volo ad Novantium exprobrationem, ipſorum hæreticorum quamplures.

Dicam poſtremò quanti fecerint ſacramentalem confeſsionem Monachi, qui Innocentii tertii præceſſerunt ætatem. Ac prætermiſſis, quæ ſupra ex Baſilio exſcripta ſunt, plura de confeſsionis latentium

tium criminum utilitate, & de iniquitate eorum, qui eadem in corde premunt, in Collatione 2. cap. 13. pertractat Joannes Caſsianus. Octavo ſæculo præclarè de confeſsione facienda ſacerdotibus ſcripſit Alcuinus epiſtolam 71. allàs 26. ad quoſdam provinciæ Gothorum, (male emendavit Caniſius, *Scotorum*) Galliæ ſcilicet Narbonenſis, *qui nolebant confeſſionem ſacerdotibus dare*, demonſtrans peccatori confugiendum *ad confeſſionis beatiſſima medicamenta, in qualicunque mortium genere jaceat*, ideſt, ſive in corde conſenſerit, ſive peccaverit externo opere, ſive etiam peccati conſuetudine feteat: quod exemplo trium mortuorum, quos dominus ſuſcitavit, filiæ archiſynagogi in domo, adoleſcentis extra portam civitatis, & Lazari quatriduani, ita perſpicuè, ita diſtinctè explanavit, ut qui Alcuinum de ſolis peccatis publicis interpretantur, aut ſtupidi omnino ſint, aut inſigniter fraudulenti. Repurgaſſe eodem ſæculo prævia confeſsione conſcientiam accedentes ad ſacram Communionem, probat ex libello de Geſtis Bertilæ Abbatiſſæ Præfat. 1. in ſæculum tertium Benedictinum num. 80. percelebris Joannes Mabillon, hoc etiam nomine revincens Calviniſtam Dallæum, quod lib. IV. de Confeſ. cap. 4. præfracte adſeruerit, ne nono quidem ſæculo patres a communicaturis poſtulaſſe ſecreti criminis confeſsionem. At duodecimo ſæculo egit de confeſsione oris, ejuſque neceſsitate, & conditionibus, atque de confeſſariorum dexteritate ac prudentia S. Bernardus Abbas Clarevallenſis ſermone de S. Andrea tom. V. pag. 285. & in Exhortatione ad Milites templi cap. 12. tom. 4. pag. 102. Narrat etiam in vita S. Malachiæ cap. 25. num. 53. in confeſsionis ſacramentalis commendationem miraculum præſtantiſsimum cujuſdam mulieris, ab inſanienti furore per Malachiæ abſolutionem liberatæ. Conſimile miraculum ab ipſo Bernardo patratum, & quidem omnium primum, litteris prodidit Guilielmus Abbas in ejus Vita cap. XI. num. 43. Floruit eadem Bernardi ætate Petrus Cluniacenſis, ut conſtat ex hujus Epitaphio pag. 602. Cluniacenſis Bibliothecæ,

Tempore Bernardi Clarevallis floruit olim
Alvernus patriâ Petrus venerabilis Abbas:

atque is pariter narrat plura miracula comprobantia ſacramentalis confeſsionis neceſsitatem, atque integritatem, lib. 1. de Miraculis cap. 3. & ſequentibus. Vixit eodem ſæculo Adam abbas Perſeniæ, cujus viceſima Epiſtola ad Antiſtitem Monaſterii de Vernuſia, (Auguſtiniani inſtituti, juxta Martenium in priori Volumine novi Theſauri Anecdotorum pag. 751.) multa continet ſpectantia ad confeſsionis præceptum, conditiones ac formam, necnon ad optimi Confeſſarii munus implendum. Quæ omnia, ut mittam alia quamplurima, etſi cum auctoritate præcedentium Patrum non ſint comparanda, expreſſa ſunt tamen, apertiſsima, communem catholicorum ſui ævi ſenſum enucleant, ſuperantque epocham, quam nativitati hujus dogmatis paſsim

novatores affigunt, ideſt, Lateranenſe Concilium, & annum Chriſtianæ æræ milleſimum ducenteſimum quintumdecimum. Aſſerta itaque a nobis ſacramentalis confeſsionis neceſsitas, quod demonſtrandum erat, confirmatur & roboratur traditione majorum, atque vetuſtiſsima, perpetua, & univerſali conſuetudine.

Quæ adverſus hanc poſitionem objiciuntur, ſunt hujuſmodi. Principio ante Lateranenſe Concilium ſub Innocentio III. celebratum, nullum in Ecclefia erat de ſacramentali confeſsione præceptum. Non igitur præceptum iſtud demonſtrari poteſt pervetuſta Eccleſiarum conſuetudine. Adhæc nequit Eccleſia ſibi vindicare judicium criminum occultorum, prout teſtatur Tridentinum Concilium ſeſs. 24. cap. 1. de Reformat. ideoque ſi exempla ſunt aliqua pœnitentium, qui olim ſeſe judicio presbyterorum ſubjecerint, non evincunt illa vim traditionis inviolabilis, ſed liberrimum ac ſpontaneum exercitium humilitatis. Præterea ex Hiſtoria Eccl. Socratis lib. v. cap. 19. Sozomeni lib. 7. cap. 16. & Nicephori libro 12. cap. 28. conſtat Nectarium Conſtantinopolitanum Epiſcopum propter quoddam ſcandalum ſubortum occaſione mulieris, quæ cum Diacono ſtuprum fecerat, ſuſtuliſſe presbyterum pœnitentiarium, excipiendis fidelium confeſſionibus præfectum: Quod ſane Nectarius vir doctrina & ſanctitate percelebris nunquam attentare auſus fuiſſet, ſi confeſſionis ſacramentalis extitiſſet præceptum divinum, inviolabile, atque majorum traditione corroboratum. Neque enim nodum hunc illi ſolvunt, qui a Nectario ſublatum dicunt uſum publicæ confeſſionis, quæ poſt exortam Novatianam hæreſim frequentiſſime fieri ſolebat, inhibitumque munus excipiendi maniſeſtam hanc *exomologeſim* ſingulari illi presbytero ad hanc rem deputato; ſiquidem refert eo loci Socrates, poſt abrogationem Nectarii fuiſſe unicuique permiſſum, *ut pro arbitrio, animique ſui conſcientia accederet ad ſacramentorum communionem*, poſtea verò recluſo verecundiæ pudoriſque repagulo erupiſſe graviora flagitia; atque ita verſum in animarum perniciem conſilium Nectarii, & Eudæmonis, quem ille in confeſſione eliminanda hortatorem habuit, temerariam ac præcipitem ſuaſionem. Sane hæc accedendi ad ſacra myſteria permiſsio abſque prævia apud ſacerdotem expiatione, & ſine hujus nutu, perfractumque frenum illud honeſtatis & verecundiæ commemoratum a Socrate, oſtendunt confeſsionem quamlibet in regia Conſtantinopolis urbe, Nectario ſedente, in deſuetudinem abiiſſe. Inſuper id eruitur ex Joannis Chryſoſtomi, qui poſt Nectarium præfuit eidem Eccleſiæ, teſtimoniis compluribus, paullo infra, ne ſimul omnia congerantur, diſcutiendis.

Reſp. ad primum, ab Innocentio III. tempus annuæ confeſsionis determinatum fuiſſe, non autem illam tunc inſtitutam; prout ſupra obſervatum eſt, prout conſtat ex ipſo capite, *Omnis utriuſque*, & prout

prout declarat Tridentina Synodus ſeſs. XIV. cap. 5. his verbis: *Neque enim per Lateranenſe Concilium Eccleſia ſtatuit, ut Chriſti fideles confiteantur, quod jure divino neceſſarium & inſtitutum eſſe intellexerat, ſed ut praeceptum confeſſionis ſaltem ſemel in anno ab omnibus & ſingulis, cum ad annos diſcretionis perveniſſent, impleretur.* Quod ſequitur, confirmat, non evertit confeſsionis neceſsitatem: cum enim Eccleſia viſibilis non judicet de occultis, aliunde vero collata ei ſit plena ligandi ſolvendique poteſtas; neceſſum eſt, ut occulta crimina per ſinceram oris confeſsionem Eccleſiaſticis judicibus pateſiant. Ad Nectarii factum, quoniam Calvinus lib. 3. Inſtit. cap. 4. num. 7. adeo impudenter illud profert, ut de noſtratibus loquens inverecunde ſcribat, *Hic, hic aures aſini iſti arrigant. Si lex Dei erat auricularis confeſſio, qui auſus eſſet Nectarius eam refigere, ac convellere?* nec minori procacitate illud idem producunt ceteri hæreticorum; ad factum, inquam, iſtud diluendum ſerio ſeſe Theologi omnes applicuerunt. At principio graviter ea in re Nectarium peccaſſe, eique pravum conſilium dediſſe Alexandrinum presbyterum Eudæmonem, ajunt Thomas Valdenſis tom. 2. cap. 141. Melchior Canus de Pœnit. p. 5. *ad ſextum*, Eſtius diſt. 17. §. 7. ad 5. & alii; quorum opinio confirmari poteſt ex ipſo Socrate, qui in fine ejuſdem capitis 19. ait ſe dixiſſe Eudæmoni, a quo factum ipſum acceperat, *Conſilium tuum, o preſbyter, utrum Eccleſiæ profuerit, an non, Deus viderit. Ceterum anſam ex eo ſingulis datam eſſe video, ut delicta ſua invicem amplius non coarguant, &c.* Improbant etiam factum illud, tanquam laxitatis morum, noxiæque libertatis fomentum, Nicephorus ac Sozomenus. Neque enim Nectarius vir erat ſanctitate atque eruditione clariſsimus, ut dicitur ab hæreticis, ſed inter laicos ad ſenectam uſque verſatus; tametſi ob canitiem, morumque ſuavitatem, auctore Sozomeno, plebi acceptiſsimus, eamque ob rem ſenex inauguratus Epiſcopus. Commonſtrat etiam, quam fuerit conſilii inops, hæc eadem rei geſtæ narratio; quandoquidem ſi magno præditus fuiſſet ingenio, rerumque gerendarum experimento, vel non diu hæſitaſſet, quid pateſacto diaconi ſtupro foret deliberandum; vel ſaltim ſecutus non eſſet unius Eudæmonis conſilium, ipſi quoque Socrati valde ſuſpectum. Atque hæc dicta ſint, ut appareat priorem hanc reſponſionem non eſſe omnino improbabilem: quamquam ſcribente Sozomeno, fere omnes Epiſcopos ſecutos fuiſſe Nectarii exemplum, quantum quidem ad me attinet, induci nequaquam poſſum, ut credam a Nectario confeſsionem ſublatam, inductoſque Antiſtites ceteros in errorem, ſi fides eidem Sozomeno ſit adhibenda.

Eximius Annalium auctor Baronius ad annum 56. num. 26. & ſequentibus uſque ad 32. ac Latinius Viterbienſis in hujus hiſtoria confutatione anno 1587. Romæ edita, cenſent hanc de Nectarii facto narrationem

tionem eſſe inter aniles fabulas numerandam. Ac Baronius, ut a digniore exordiar, negat præbendum aſſenſum Socrati, cum ſeipſum probet Novatianum. Idem quippe Socrates lib. VI. cap. 19. ſugillat Joannem Chryſoſtomum, quod ſæpenumero pro concione verba illa protulerit, *Si millies lapſus pœnitentiam egeris, in Eccleſiam ingredere*: quorum verborum causâ in Chryſoſtomum acuit ſtilum, librumque conſcripſit Siſinnius Novatianorum Epiſcopus. Una cum Socrate deliraſſe Sozomenum inde probat Scriptor eminentiſsimus, quod dum ille ait omnes fere Præſules ſecutos exemplum Nectarii, ſplendidiſsime mentiatur; ſiquidem circa eadem tempora Gregorius Nyſſenus edidit canones *Pœnitentiales* in Epiſtola ad Latojum Antiſtitem Mitilenes, inter collectos a Balſamone; & Chryſoſtomus Nectarii ſucceſſor meminit apertiſsimè presbyteri confeſsiones excipientis, homilia 10. ac 33. in Matthæum, aliiſque in locis. Ceterum, ſi Socrati, ac Sozomeno præſtetur fides; aſſerendum eſt, inquit Baronius, Nectarium a Novatianis fuiſſe deceptum; utebatur quippe familiariſsima iſtorum hominum conſuetudine, ac præſertim Agelii Epiſcopi, & Siſinnii Lectoris, quem ipſe Socrates lib. V. cap. 10. appellat inter Novatianos diſertiſſimum, præditumque maximo rerum uſu. Atque is eſt, qui poſtea illius ſectæ renunciatus Epiſcopus auſus eſt magnum Chryſoſtomum inſectari. Nazianzenus etiam, paſtorali ſolutus munere, adverſus Nectarium per epiſtolas expoſtulavit, quod ille in regia Conſtantinopolis urbe Arrianos, aliosque hæreticos pateretur. Hæc eorum, quæ a Baronio prolixius afferuntur, ſumma eſt.

Longe plura ad Socratem mendacii redarguendum congeſsit Latinius, quæ ſtilo brevi comprehendam. Vitio primum ei vertit, quod ita narrationem incipiat, *Per idem tempus viſum eſt Eccleſiæ, ut presbyteri, qui in ſingulis Eccleſiis pœnitentiæ præerant, tollerentur*; quibus Socrates doloſe innuit confeſſarium ab univerſa Catholicorum Eccleſia ſublatum, cum conſtet e narrationis progreſſu in Romana, ceteriſque Occidentalibus perſtitiſſe, atque, ut nuper diximus ex Baronio, etiam in Orientalibus. Verum hoc Latinii argumentum nullum eſt, ſi Græca lectio attendatur, quæ *Eccleſiæ* in prima periodi parte, ſuppreſſo nomine, hæc habet tantum, ἔδοξε τοὺς ἐπὶ τῆς μετανοίας περιελεῖν πρεσβυτέρους τῶν ἐκκλησιῶν, *Placuit eos, qui pœnitentiæ præerant, aboleri presbyteros Eccleſiarum*. Carpit deinde Latinius quod ait Socrates, Presbyterum pœnitentiarium fuiſſe inſtitutum occaſione ſchiſmatis Novatiani; cum manifeſtum ſit presbyterum illum extitiſſe *ab initio*, id fatente Sozomeno lib. VII. cap. 16. Tertullianus etiam, qui Novatianum anteceſsit, eumdem presbyterum haud ſemel commemorat. Conſtat inſuper ex epiſtolis Cornelii Papæ, Cypriani, & Dionyſii Alexandrini, occaſione Novatiani ſchiſmatis nihil aliud circa legitimam pœnitentiam fuiſſe innovatum, hoc excepto, quod ſtatutum fuit, ne pœni-

pœnitentiâ nondum peractâ lapſis in perſecutione Decii daretur pax & communio, quamvis martyrum, aut confeſſorum libellis ſummopere commendarentur. Ad hæc Novatianum ipſum nondum ab Eccleſia ſeparatum probaſſe pœnitentium reconciliationem, teſtantur Cyprianus in Epiſtola ad Antonianum, & in tertia ad Sympronianum Pacianus: cumque negaverit pacem concedendam lapſis poſt ſui ab Eccleſia diſceſſum; falſum eſt hinc repetendam eſſe pœnitentiariorum inſtitutionem. Præterea Socrates ait rejectum presbyterum pœnitentiæ præfectum æque a Novatianis, & Homouſianis, quorum unanimem dicit in fide conſenſum; ideoque Homouſianos opponit Catholicis, a quibus Novatiani ſeparabantur; id vero & calumnia eſt ſingularis, quia Catholici nunquam abjecerunt *conſubſtantialitatis* fidem; & ulterius demonſtrat, pœnitentiarium, quem rejecerunt Novatiani, perſtitiſſe in Eccleſiis Catholicorum. Cum inſuper Novatiani nunquam receperint, ut paullo poſt ait Socrates, presbyterum illum pœnitentiarium; fieri non potuit, ut hunc rejecerint ob ſcandalum in Eccleſia Conſtantinopolitana ſubortum. Præterea nullus eorum, qui eo temporis floruerunt, meminit rei hujus a Nectario geſtæ; neque Gregorius Nazianzenus alia illi crimina objiciens, iſtud redarguit. Theodoſius quoque imperator ob cædem Theſſalonicenſium ab Ambroſio publicæ pœnitentiæ addictus, eaque peracta donatus communione inter laicos, cum a Nectario invitaretur, ut ad presbyterium accederet, abuſus alios Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ reprehendens, de ſublata confeſsione nullatenus expoſtulavit. Videtur etiam Socrates vaferrime ſe geſsiſſe, dum intrudens Nectarium, qui nihil prorſus mandavit litteris, atque factum hoc narrans ex Eudæmonis auditu, fabulam tali artificio depinxit, ut de mendacio increpatus haberet, unde facile poſſet evadere. Poſtremo, teſte Sozomeno, Presbyter pœnitentiarius eligebatur *vir gravis, ſapiens, & quod caput eſt, ſecreti in primis tenax*. Quomodo ergo Diaconi ſacrilegium, & mulieris compreſsio innotuit cum tanto Eccleſiaſtici ordinis dedecore, ſi ad aures ſacerdotis auricu-lari confeſsione pervenerat? Atque hæc ad facti hujus elevandam fidem Latinius.

Doctiſsimi viri, Bellarminus, Petavius, Morinus, aliique cenſent abrogatam a Nectario aut confeſsionem publicam, aut pœnitentiam publicam criminum occultorum. Ac Bellarminus quidem lib. 3. de Pœnit. cap. XIV. ait occaſione Novatianæ hæreſis inſtitutum presbyterum, qui publicas exciperet confeſsiones; quoniam Caſsiodorus in Hiſt. Tripart. lib. 9. cap. 35. ita reddidit verba Sozomeni, *Propterea viſum eſt antiquis Pontificibus, ut velut in theatro, ſub teſtimonio Eccleſiaſtici populi delicta pandantur: & ad hanc rem presbyterum bonæ converſationis, ſervantemque ſecretum ſtatuerunt, &c.* quæ tamen verba Nicephorus lib. 12. cap. 28. ita retulit, *Grave autem Epiſcopis,* qui

qui proxime poſt Chriſtum fuere, viſum eſt in media plebe velut in theatro noxam confiteri, *&c.* Contendit autem Bellarminus lectionem Caſſiodori alteri eſſe præferendam, primo quia eam probarunt Joannes Heſſellius, Ruardus Tapperus, aliique viri clariſſimi: deinde quia Caſſiodorus non longe floruit ab ætate Sozomeni, Nicephorus autem poſterior illo eſt annis pluſquam octingentis: rurſus quia Socrates, Sozomenus, & Nicephorus ipſe, dum factum Nectarii reprehendunt, cauſam illam afferunt, quod ritu illo ſublato non poſſimus invicem juxta Apoſtoli monitum arguere peccata, quod certe requirit, ut idem ritus comprehenderet publicam confeſſionem. Si autem petas, cur oporteret presbyterum pœnitentiarium eſſe ſecreti tenaciſſimum, ſi confeſſio publica erat, aut pœnitentia publica indicebatur; reſpondet Cardinalis doctiſſimus, non omnia peccata fuiſſe evulganda, ſed publica tantum: in ceteris neceſſariam fuiſſe presbyteri taciturnitatem atque prudentiam; atque hinc forte poſſe conciliari diverſam Caſſiodori & Nicephori narrationem. Juxta Bellarminum itaque abrogavit Nectarius presbyterum illum publicæ confeſſioni, & pœnitentiæ peragendæ præpoſitum: qua in re etiam Chryſoſtomus Nectarium eſt imitatus, dum ait procedendum non eſſe quaſi in theatrum ad manifeſtanda peccata, neque dicenda conſervis, qui nos redarguant, ut exigebat ſeverior diſciplina, a prædeceſſore ſuo eliminata. Ad hunc plane modum Bellarminus.

Dionyſius autem Petavius in Animadverſionibus ad Epiph. hær. 59. in hoc a Bellarmino diſſentit, quod negat præferendam eſſe lectionem Caſſiodori, in qua certum eſt vocem aliquam librariorum vitio excidiſſe, ac reſtituendum eſſe, *Propterea viſum eſt moleſtum antiqnis Patribus*, *&c.* ad eum modum, quo legitur apud Nicephorum; cum lectio oppoſita abhorreat a Græcis Sozomeni codicibus, ejuſque verſionibus accuratioribus, Chriſtophorſoni, Valeſi, Savilii. Qua in re omnino viro doctiſſimo aſſentior. Deinde negat Petavius mulierem a diacono compreſſam pro concione peccatum hoc edixiſſe, aut illius manifeſtationem referendam eſſe ad confeſſionem ſacramentalem. Nam apud Socratem, inquit, legitur, ἡ δὲ προβαίνουσα, καὶ ἄλλο πταῖσμα ἑαυτῆς κατηγόρει, quod vertit interpres, *Mulier longius in confitendo progreſſa*, *alterius culpæ ſeipſam inſimulat*: non recte quidem, cum προβαίνουσα ad confeſſionem non pertineat, nec publicam, nec privatam, ac tantum ſignificet, mulierem illam, *cum longius procederet* in obeunda pœnitentia, patraſſe interim aliud facinus, quod coram pœnitentiario depoſuit: & quo a ſacerdote, ab antiſtite, pauciſque aliis comperto, diaconus depoſitus eſt, ac fama paullatim percrebeſcente, flagitium ad populi notitiam pervenit. Ita factum, ut Nectarius pœnitentiario amoto ſuppTimeret publicam pœnitentiam, luctu, lacrymis, ſtationibus, crebriſque precibus peragendam. Quod probat vir doctus

ex

ex quo Sozomenus ſcribat ſtupratam a diacono mulierem, *dum hujus rei cauſa in Eccleſia moraretur*: ex quo idem Sozomenus aſſerat id abrogatum Conſtantinopoli, quod in Occidente ac potiſſimum Romæ perſeverabat, idque ſubinde explicans narret pœnitentium ſtationes, excluſionem a communione ſacrorum, pronam in terra cum gemitu ſubſtrationem, occurſum collacrymantis Epiſcopi, & commiſerationem totius populi, ritum ſcilicet publicæ pœnitentiæ; ex quo denique ſtatutum ſit a Nectario, ut quilibet ſuapte conſcientia fretus myſteria ſacra capeſſeret, nimirum, ne cogeretur ad publicam illam criminum expiationem, quam ad unguem Eccleſia priſca ante communionem pacemque ſervabat. Hujuſmodi eſt ergo præſtantiſſimi viri ſententia, ceteris, ni fallor, probabilior.

Morinus, ut hujus etiam ratio habeatur, lib. 2. de Pœnit. cap.9. contendit pœnitentiarium exhortatum fuiſſe mulierem, ut juxta Eccleſiæ morem certa peccata publica palam enuntiaret; at mulierem imprudenter confeſſam quoque ſcelus cum diacono perpetratum, quod coram multitudine enuntiandum nequaquam erat. Putat propterea in verbis Socratis latine reddendis, contra quam ſentiat Petavius, interpretem recte ſuppleſſe quod deſideratur in Græco, dum reddidit, *Mulier vero longius progreſſa confitendo etiam aliud ſuum peccatum accuſavit*, eo quod mulier ſimul edixerit quæ vulgari poterant, & quod conſultius erat tacere. Hinc Morinus infert abrogatam a Nectario publicam tantum confeſſionem: quod præterea demonſtrat, quia ex confeſſione privata nullum poterat oriri ſcandalum, & quia hactenus ſecreta confeſſio apud Græcos, omneſque Orientales permanet inviolata. Ceterum Morinus non negat abrogatam fuiſſe a Nectario etiam publicam pœnitentiam, quidquid pag. 176. Venet. edit. ſcribat Tournelius; ſed quintum laudati capitis IX. paragraphum verbis iſtis abſolvit: *Duo ergo ſupereſſe poſſunt, quæ Nectarius abrogaverit, confeſſio certorum peccatorum publica, & publica peccatorum ſecretorum Pœnitentia: utrumque revera ſuſtulit Nectarius, ſed prioris tantum mentionem faciunt hiſtorici, quod ſcandalo occaſionem dederat*.

Henricus tandem Valeſius in ſuis ad Socratem Adnotat. duplicem diſtinguit confeſſionem mulieris, unam, qua ad aures pœnitentiarii expoſuit peccata ſingula, ad quorum expiationem juſſa eſt orationibus, fletibus, jejuniiſque vacare: alteram, qua revelavit illatum ſibi a diacono ſtuprum, quod peperit plebis commotionem, & Eccleſiæ infamiam & dedecus. Utramque confeſſionem privatam fuiſſe putat Valeſius, quod Socrates, Sozomenus, ac Nicephorus factam ſcribant *coram presbytero*, ad hoc conſtituto, ne ſcelera coram omnibus, & quaſi in theatro vulgarentur, ideoque mulierem confeſſam fuiſſe fidelium multitudine non adſtante. Ex ſecunda tamen confeſſione idcirco ſubortum ſcandalum cenſet Valeſius, quod presbyter pœniten-

tiarius accerſito diacono, eum ad fatendum crimen compulerit, & re ad Nectarium delata, (non tamen manifeſtato mulieris nomine, ne proderetur arcanum,) depoſitus ſit ſtuprator, in quem nunquam animadvertiſſet Epiſcopus, niſi a pœnitentiario criminis certior factus. Hinc verò ſparſo diaconi ſacrilegio, Nectarius ſuſtulit pœnitentiarium presbyterum; at non ideo abrogavit confeſſionem, aut pœnitentiam, quoniam non interdixit fidelibus, ne in poſterum ſe, aut presbyterorum aliquem adirent, neque ademit ſibi poteſtatem arcendi a ſacris myſteriis eos, qui ſcelus aliquod publicum perpetraſſent; ſed fecit poteſtatem ſingulis ad communionem accedendi abſque eo, quod ſe pœnitentiario juxta veterem diſciplinam ſubjicerent, modò ſecretâ confeſſione conſcientiam a mortalis peccati labe expiaſſent.

Sunt hæc virorum doctiſſimorum reſponſa, ex quibus doctores Scholaſtici colligentes quæ vero videntur magis ſimilia, ajunt abrogatum a Nectario presbyterum pœnitentiarium; in qua re conſentiunt Socrates, Sozomenus, & Nicephorus: hunc presbyterum non excipiendis tantum confeſſionibus, ſed etiam pœnitentiæ peragendæ fuiſſe præpoſitum: inſtitutum fuiſſe occaſione Decianæ perſecutionis, ne lapſi abſque prævia pœnitentia reciperentur: commiſſum illi, ut exciperet depoſitionem teſtium, argueret reum, & cenſoria auctoritate invigilaret morum probitati: peccatis publicis ſtatutas pœnitentias indixiſſe, & interdum graviora aliqua publicaſſe, pœnitentis tamen conſenſu, ut is majori afficeretur pudore, & vehementius pro illo populus exoraret: patefactum hoc pacto mulieris ſtuprum, ſublatum pœnitentialem presbyterum, ac ita ſtatutum, ut deinceps pœnitentes, ii ſaltem, qui haberent crimina tantum occulta, non tenerentur adire publicum illum presbyterum, ſed reconciliati a quocunque alio juriſdictionem habente, etiam non peracto publicæ pœnitentiæ ſtadio, libere accederent ad myſteria: atque ita certum pœnitentiæ canonem fuiſſe abrogatum, non vero ſublatam confeſsionem ſacramentalem. Vide Eſtium diſt. 17. §. 7. ad 5. Sylvium in ſupplem. q. VI. art. 1. Juenin q. V. cap. 1. art. 3. Tournely q. VI. art. 2. Witaſſium q. IV. art. 3.

Ut modo ſententiam, quam teneo, perſpicue tradam; dico primum, me non exiſtimare Socratem fuiſſe mentitum, quamquam Novatianis addictus callidâ fortaſſis uſus ſit oratione; non enim credo adeo fuiſſe frontis perfricatæ, ut id conſcriberet, de quo poterat ab omnibus redargui manifeſtiſsimæ falſitatis. Deinde dico, narratione facti hujus catholicum dogma inviċtiſſime corroborari. Nam Sozomenus, Valeſio interprete pag. 726. ita illud enarrat: *Ego vero dicam, quæ ſentio. Cum in nullo penitus peccare, divinioris cujuſdam naturæ ſit, & humanâ præſtantioris, pœnitentibus vero, etiamſi ſæpius deliquerint, veniam dare Deus præceperit; cumque in petenda venia peccatum neceſſario confiteri oporteat; grave ac moleſtum ab initio jure merito*

rito viſum eſt ſacerdotibus, tanquam in theatro, circumſtante totius Eccleſiæ multitudine, crimina ſua evulgare. Itaque ex presbyteris aliquem, qui vitæ integritate ſpectatiſſimus eſſet, & taciturnitate, ac prudentia polleret, huic officio præfecerunt: ad quem accedentes ii, qui deliquerant, actus ſuos confitebantur. Ille vero pro cujuſque delicto, quid aut facere ſingulos, aut luere oporteret, pœnæ loco indicens, abſolvebat confitentes, a ſeipſis pœnas criminis exacturos. Eadem prorſus Nicephorus pag. 279. tom. 2. Traditur hic aperte neceſſitas confeſſionis: traditur confeſſio ſecreta apud ſacerdotem præditum taciturnitate ac prudentia: traditur inſtitutio hujus ſacerdotis, ideo facta ne peccata palam, & tanquam in theatro evulgarentur, & facta longe ante exortam hæreſim Novatianorum, ἐξ ἀρχῆς, *ab initio*, ut inquit Sozomenus; ſive ἀπὸ τῶν ἔγγιστα Χριστοῦ ἱερέων, *ab Epiſcopis, qui proxime poſt Chriſtum fuere*, ut ſcribit Nicephorus. Affirmo præterea non unum fuiſſe in Eccleſiis presbyterum pro excipiendis ſecretis confeſſionibus; nam Serapion quidam in perſecutione lapſus, morbo correptus exclamavit, *Properate quæſo, & me quantocius abſolvite: Acceerſe mihi unum ex presbyteris*, apud Euſebium lib. VI. cap. 44. pag. 246. & Nicephorum lib. VI. cap. 6. pag. 395. Origenes hom. 2. in Pſal 3. monet pœnitentes, ut circumſpiciant, cui presbyterorum debeant confiteri peccatum ſuum; & Cyprianus in libro de lapſis ait exomologeſim fieri *apud ſacerdotes*. Aſſero inſuper presbyterum pœnitentiarium, licet & ipſe confeſſionem pœnitentium audiret, poſt hæreſim Novatianam fuiſſe ſpecialiter conſtitutum, ut præeſſet pœnitentiis agendis, ac nemo ad myſteria accederet, priuſquam injunctas pœnas perſolviſſet: quod probo, primum, quia hoc proprie ſonat πρεσβύτερος ἐπὶ τῆς μετανοίας, *presbyter, qui præeſt pœnitentiæ*, quo vocabulo utuntur Socrates ac Sozomenus; cum *metanias*, prout ab *exomologeſi* diſtinguitur, ſit executio operis in ſatisfactionem indicti: ulterius quia presbyteri *exomologeſim* excipientes inſtituti fuerant *ab initio*, & ante hæreſim Novatianam, quod & fatetur Sozomenus: rurſus quia idem auctor demonſtrans pœnitentialem presbyterum in Eccleſiis Occidentalibus, ac præcipue in Romana perſeveraſſe poſtquam abrogatus fuerat Conſtantinopoli, deſcribit orationes pœnitentium, publicamque horum reconciliationem, eo ferme pacto, quo feria V. majoris hebdomadæ faciendam præcipit Pontificale Romanum P. 3. tit. 3. inſuper quia revera objicientibus Novatianis, quod in Eccleſia lapſi omnes indiſcriminatim reciperentur, ſtudioſiùs data eſt opera, ne lapſi levarentur onere pœnitentiæ: qua in re enituit præſertim zelus Cornelii Romani Pontificis, & ſexaginta Epiſcoporum Concilium, ab ipſo coactum an. 251. nec non ſanctiſſimi martyris Cypriani, qui Cornelii, & Coepiſcoporum ſententiam laudat in epiſtola 52. ad Antonianum: ac demum quia ſublato pœnitentiario, etiam

in Eccleſia Conſtantinopolitana perſeverarunt qui pœnitentium exciperent confeſſiones; ſcribente Chryſoſtomo hom. 33. in Matthæum pag. 318. omni cura ante communionem a fidelibus recipiendam eſſe reconciliationem & pacem, *atque hujus rei cauſa in Eccleſia ſedere presbyterum*. Adhæc ſentio ſcandalum in Eccleſia Conſtantinopolitana non fuiſſe exortum propter confeſſionem ſacramentalem, ſed propterea quod mulier poſt confeſſionem pœnitentiæ inſiſtens compreſſa fuerit a Diacono; idque aut ipſa imprudenter detexerit, aut pœnitentiarius noverit extra confeſſionem indicio aliquo: quod affirmo ductus hiſce momentis. Narrat ipſemet Socrates nobilem illam mulierem *ad pœnitentiarium presbyterum accedentem delicta poſt baptiſmum a ſe perpetrata ſingillatim depoſuiſſe*, καὶ κατὰ μέρος, inquit, ἐξομολογεῖται τὰς ἁμαρτίας, ἃς ἐπεπράχει μετὰ τὸ βάπτισμα, ac ſtatim recenſet impoſitam ipſi mulieri pœnitentiam. Habemus itaque confeſſionem ſcelerum complurium, non in concione, ſed apud unum presbyterum factam, & quidem nullo ſuborto ſcandalo. Ait deinde Socrates, hanc mulierem *progreſſu temporis pronuntiaſſe crimen aliud, ac dixiſſe quomodo ſecum Eccleſiæ Diaconus concubuerit*, ἡ δὲ γυνὴ προβαίνοντα καὶ ἄλλο πταῖσμα ἑαυτῆς κατηγόρει, ἔλεγε γὰρ, ὡς εἴη συγκαθευδήσας αὐτῇ τῆς ἐκκλησίας διάκονος: quo in loco, ut ſupra animadvertit Petavius, bonus interpres appoſuit, *In confeſſione*, quod certe non extat in Socrate; imo idem Hiſtoricus neque hic adhibet verbum ἐξομολογεῖται, *confeſſa eſt*, quo verbo uſus eſt ſupra narrans confeſſionem ſacramentalem; ſed inquit, κατηγόρει, *accuſavit*, *teſtificata eſt*, *palam commemoravit*, &, ἔλεγε, *dixit*: neque hic memorat presbyterum pœnitentiarium; ut ſcias non illi ſecreto accuſatum ſcelus, ſed patefactum etiam laicis; ideoque ſtatim de muliere proſequitur Socrates, *Id cum dixiſſet, diaconus quidem Eccleſia ejectus eſt; populus verò graviter commoveri cæpit*. Expreſſius Sozomenus ita, rem narrat: *Matrona quædam nobilis ob peccata, quæ confeſſa fuerat, juſſa ab hoc presbytero jejunare, ac Deum ſuppliciter exorare; dum hujus rei cauſa in Eccleſia moraretur, a diacono ſe ſtupratam eſſe prodidit. Quo cognito plebs omnis vehementer ſuccenſuit, eo quod contumelia illata eſſet Eccleſiæ; nec mediocri probro expoſiti erant ſacri ordinis viri*. Ex quibus verbis dilucide apparet, ſtuprum illatum fuiſſe mulieri poſt confeſſionem, & dum in Eccleſia moraretur pœnitentiæ agendæ cauſa, atque ab ipſa, non a presbytero pœnitentiario idem ſtuprum fuiſſe proditum. Id confirmo ex quo amotus quidem fuerit pœnitentiarius, ſed nulla fuerit animadverſione punitus, neque increpatus a præſule, aut ab hiſtoricis iſtis reprehenſus; ſicuti fuiſſet utique, ſi ejus culpâ occultum ſcelus innotuiſſet, cum illi potiſſimum demandata fuerit taciturnitas, prudentia, atque integritas. Ex quibus omnibus conſtat, Nectarium ſuadente Eudæmone conſtituiſſe, ne poſt ſacramentalem confeſſionem ageretur publica illa pœnitentia, cui,

ut

ut juxta canones perſolveretur, præerat aliquis presbyterorum, ne pœnitentibus ſacra in æde viris feminiſque commorantibus, conſimile aliquod facinus committeretur; & ea de cauſa amotum fuiſſe Pœnitentiarium: atque hoc idem affirmans de Nectario Sozomenus, *Presbyterum*, inquit, *qui agendæ pœnitentiæ præpoſitus erat*, *abolevit*, ἔπαυσε τὸν ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβύτερον.

Hanc reſponſionem non infringit quod addunt Socrates & Sozomenus, factam exinde cuique liberam poteſtatem ad ſacra myſteria accedendi, *prout ſibi conſcius eſſet*, *& fiduciam haberet ſui*: ſiquidem cum amplius non exigeretur forma illa pœnitentiæ, qua tantum in conventu Eccleſiæ abſoluta fas erat pœnitentibus ad communionem accedere; unuſquiſque poterat non expectato certo tempore percipere communionem, modo tamen careret culpa apud Deum, & pro delictorum menſura pœnas a ſemetipſo repeteret. Pari ratione ait Sozomenus antea minora fuiſſe peccata, *ob verecundiam eorum, qui ſua delicta enuntiabant, & ob ſeveritatem judicum, qui ad id erant conſtituti*; quoniam amoto pœnitentiario, & ſeveriori agendæ pœnitentiæ diſciplinâ ſublatâ, illi, qui confitebantur peccata ſua, ſubire non debebant publicam afflictationem ac pœnam, quæ conſequebatur accuſationem gravium delictorum, & ex qua oriri videbatur nota quædam infamiæ; atque ita improbi ſentientes ſe non afficiendos in conventu omnium pudore, neque diuturno cruciatu macerandos, majori libertate peccabant. Atque hæc ex paullo ſupra productis plana, dilucida, ac minime dubia ſunt.

Objiciunt præterea hæretici teſtimonia quædam Patrum, præſertim S. Joannis Chryſoſtomi, qui Nectario in Conſtantinopolitana ſede ſucceſsit. Is enim Hom. v. de Incomprehenſibili contra Anomœos num. 7. *Quamobrem*, inquit, *etiam atque etiam hortor, rogo & oro, ut frequenter Deo confiteamini. Non te in theatrum conſervorum tuorum duco, neque hominibus peccata revelare cogo; conſcientiam tuam expande coram Deo, oſtende ipſi vulnera, & ab eo medicamenta poſtula: oſtende non exprobranti, ſed curanti: licet enim taceas, ipſe novit omnia*. Eadem Chryſoſtomus repetens Catecheſi 2. ad Illuminandos, num. 4. ait: *Nec hoc tantum eſt admirabile, quod nobis peccata dimittat, verum quod & ipſa non revelet, non manifeſta faciat, nec accedentes cogat in medio patrata edicere, ſed ſibi ſoli rationem reddere jubeat, & ſibi confiteri*. Item Concione IV. de Lazaro: *Cur igitur te quæſo, pudet, & erubeſcis dicere peccata tua? Num enim homini dicis, ut te probro afficiat? num conſervo confiteris, ut in publicum proferat?* ac paullo poſt, *Non cogo te in medium prodire theatrum, ac multos adhibere teſtes. Mihi ſoli* (verba ſunt Dei peccatorem alloquentis) *mihi ſoli dic peccatum privatim, ut ſanem ulcus, teque dolore liberem*. Rurſus in Homilia, qua demonſtrat non eſſe ad gratiam concionan-

cionandum, *At verecundaris*, inquit, *& erubeſcis enunciare peccata. Sane quidem, ſi coram hominibus ea dicenda eſſent & evulganda; non tamen ita pudere te oportuit; pudor enim eſt, & ignominia peccare, non quæ peccaveris confiteri: jam vero neque neceſſum eſt teſtibus præſentibus confiteri. Apud conſcientiæ rationes fiat inquiſitio delictorum: ſine teſtibus fiat judicium: Deus te confitentem ſolus audiat, Deus qui peccata non exprobrat, ſed confeſſione peccata delet*; paucifque interjectis, extremoque judicio ad memoriam revocato, *Hic judicium fit ſine teſtibus, ac tu ipſe in te judicium exerces qui peccaſti: at illic in medium orbis terrarum cuncta pandentur*. Hæc Chryſoſtomus juxta editionem noviſsimam; quibus conſimilia habet hom. 52. in Matth. 31. in Epiſtolam ad Hebræos & 2. in Pſalmum 50. inter ſuppoſititias rejectâ. Accedunt alii Patres: Baſilius enim in Pſal. 37. ad ea verba, *Rugiebam a gemitu cordis mei*, docet Davidem ſoli Deo clauſis oculis gemitus ſuos oſtendiſſe. Gregorius Nyſſenus in Epiſtola canonica ad Letojum Epiſcopum Mitilenenſem, docet avaritiæ peccata a patribus, qui pœnitentiæ canones ediderunt, fuiſſe prætermiſſa, ideoque per confeſsionem non eſſe hujuſmodi peccata expianda. Ambroſius lib. x. in cap. 22. Lucæ ait: *Lacrymæ lavant delictum, quod voce pudor eſt confiteri*: ac ſimilia habet Maximus Epiſcopus Taurinenſis Hom. 3. de Pœnit. Petri. Julianus Pomerius lib. 2. de Vita contemplativa peccatoribus *confeſſionem, aut emendationem proponit*, ideoque cenſet alterutram ſatis eſſe. Tandem venerabilis Beda lib. v. in Lucam ad illud, *Ite, oſtendite vos ſacerdotibus*, docet ſacerdotibus detegenda eſſe duntaxat crimina hæreſis, Judaicæ perfidiæ, & ſchiſmatis, *Cætera verò vitia*, inquit, *per ſeipſum interius in conſcientia, & intellectu Dominus ſanat, & corrigit*.

Reſp. Chryſoſtomum in præcitatis locis hoc unum velle, peccata aperienda non eſſe coram populi multitudine, unde oriri poſſit ingens pudor, & maxima verecundia; ſufficere autem ſi manifeſtentur ſoli Deo, ac ſine teſtibus, ſcilicet ſacerdoti Dei miniſtro, ac nemine eorum, qui palam confitentem probro afficiant, ſecretam *exomologeſim* audiente. Hanc reſponſionem omnibus omnino probatam, quamquam apertiſsima eſt, nitar nonnullis adnotationibus illuſtrare. Ac principio Chryſoſtomus nullibi dicit, *Ne confitearis ſacerdoti, ne crimen tuum detegas miniſtro Chriſti*, de quo alibi docet factam illi eſſe poteſtatem ſolvendi, ejuſque munus eſſe animorum purgare immunditiam: ſed ait, confitendum non eſſe *conſervo, qui in publicum proferat*; ideoque *conſervi* nomine non deſignat ſacerdotem ſecreto peccata excipientem, ſed contumelioſos laicos, ac plebem adverſus manifeſta ſcelera obmurmurantem, ut paullo ante contigerat ſedente Nectario. Pari ratione non ait, *Ne accedas ad ſacerdotem in templo ſedentem, ut tibi reconciliationem impertiatur*, ſiquidem oppoſitum docet hom. 33. in Matth.

Matth. Verum ait, *Ne dicas peccata ei, qui palam enuntiet, & manifeſta faciat*, quemadmodum agit cum latrone judex ſæculi, cogens illum præſentibus teſtibus ad enuntianda flagitia: quo ſane tendunt ea verba, *De incomprehenſibili*, οὐδὲ γὰρ εἰς θέατρόν σε ἄγω τῶν συνδούλων τῶν σῶν, οὐδὲ ἐκκαλύψαι τοῖς ἀνθρώποις ἀναγκάζω τὰ ἁμαρτήματα, *Neque enim in theatrum te duco conſervorum tuorum, neque vi impello ad hominibus revelanda peccata*: quod repetit hom. IV. de Lazaro, aliiſque productis locis. Rurſus Chryſoſtomus ubique declamatoria oratione curat peccatorem inducere ad ſuperandam illam verecundiam, qua detinetur, ne peccata confiteatur: atque ad id utitur comparatione ſummæ illius confuſionis, qua reprobi afficientur in die judicii. Hæc autem comparatio in eo ſita eſt, quod longe major erit erubeſcentia traduci univerſo terrarum orbe ſpectante, quam ſit uni tantum homini commiſſum ſcelus detegere, prout ſanctus Doctor docet in Homilia de Samaritana: ideoque monens, ne erubeſcamus confiteri peccata uni Domino, opponit privatam confeſſionem factam ſacerdoti, ſolo audiente Deo, manifeſtationi criminum aliquando coram omnibus evulgandorum. Rurſus quod ait fieri nunc inquiſitionem criminum *apud rationes conſcientiæ*, nil ſonat aliud, niſi illum tantum accuſatorem eſſe, & adverſus peccantem poſtulare judicium, qui ſui criminis conſcius eſt, ac ſine teſtibus exerceri judicium iſtud; contra quàm fiat in magiſtratu, ut ait Catecheſi 2. ad illuminandos, aut fiet dum in medio orbis terrarum cuncta pandentur, ut repetit hom. V. de Incomprehenſibili, & hom. in qua demonſtrat *non eſſe ad gratiam concionandum*. Præterea iiſdem in locis, ac præſertim Conc. IV. de Lazaro, docet non alia ratione Deum velle, ne erubeſcamus confiteri peccata, niſi ut ea nobis relaxet, nobiſque declaret vehementiam amoris ſui, atque ut ſciamus quæ nobis debita dimittantur, exemplum afferens mulieris peccatricis, de qua Lucæ VII. 37. At niſi ſacerdoti ulcus animæ detegamus, nullum nobis exhibetur pignus remiſſionis, nullum datur argumentum amoris, nec percipimus quale nobis debitum relaxetur, immò nec audimus verbum illud conſolationis pleniſſimum, *Vade in pace*; & conſequenter Chryſoſtomus in ipſa complexione orationis demonſtrat nomine confeſſionis factæ *ſoli Deo* deſignari a ſe confeſſionem ſacramentalem. Denique juxta Chryſoſtomum, alioſque Græcorum, quæ per ſacros miniſtros exercentur, fieri dicuntur a ſolo Deo; ait enim ſanctus Doctor hom. 50. in Matth. de Euchariſtia, hanc hominem non operari, atque in ea ſolum Chriſtum manus extendere: quod eatenus dictum eſt, quatenus Regi tribuuntur quæ ipſius nomine efficiuntur a miniſtris; *Sacerdos enim miniſter eſt Chriſti*, ὑπηρέτης γάρ ἐστιν ὁ ἱερεύς. Quamobrem ſacerdos excipiens apud Græcos confeſſionem ſacramentalem, ita pœnitentem alloquitur, Ἀδελφὲ δὲ ὃ ἦλθες πρὸς Θεὸν, καὶ πρὸς ἐμέ; μὴ αἰσχυνθῇς, οὐ γὰρ ἐμοὶ ἀναγγέλεις, ἀλλὰ τῷ Θεῷ, ᾧ παρίστασαι.

ἵσταται, videlicet, *Frater, cur acceſſiſti ad Deum, & ad me? Ne, quæſo, erubeſcas; non enim mihi peccata enuntias, ſed Deo, apud quem conſiſtis*. Vide Arcudium lib. IV. Concord. pag. 350. & Goarium in *Orat. ſuper Pœnit.* pag. 679. Euchologii. Ex quibus conſtat dici a Chryſoſtomo confeſsionem factam *ſoli Deo*, quæ fit ad aures miniſtrorum ſacrorum: appellari horum tribunal *inquiſitionem conſcientiæ*, quoniam iſtìc exercetur judicium privatim, & ſine teſtibus: opponi judicium iſtud illi, quod fit cum magno dedecore dum a judicibus ſæculi puniuntur latrones, eo quod huic interſit ſolus ſacerdos ac pœnitens ſui ipſius accuſator: non prodeundum denique *in theatrum*, neque *conſervis* crimina revelanda, quoniam enuntiantur Deo per miniſtrum ſuum illa relaxanti; non autem publicè proferuntur, non in Eccleſiæ conventu, non coram hominibus obloquentibus, atque exprobrantibus.

Reliqua ſunt facilioris expeditionis: nam Baſilius docet peccata aperienda eſſe ſacerdotibus in Quæſtionibus brevioribus, & in Epiſtola ad Amphilochium. In Pſalmum itaque 37. de contritione Davidis, non de ſacramento novæ legis pertractat, tametſi gemitus cordis minime oris confeſſionem excludat. At Gregorii Nyſſeni teſtimonio Dallæus, aliique hæretici refelluntur; ſiquidem poſteaquam in laudata Epiſtola canone 6. ait avaritiæ, quæ eſt idololatriæ ſpecies, omniumque malorum radix, in canonibus Pœnitentialibus medelam & curam, certam ſcilicet pœnæ quantitatem non fuiſſe præſcriptam, eo quod inexplebilis ſit affectionis, quam neceſſum ſit omni ſtudio purgare; docet eodem canone, ſi avarus aliqua ratione ſibi alienum uſurpet, præſtari illius morbo medicamentum, *dummodo per enunciationem aperiat peccatum ſuum ſacerdoti*, εἶτα δὶ ἐξαγορεύσεως τὸ πλημμέλημα αὐτοῦ τῷ ἱερεῖ φανερώσας, & largiendo pauperibus, quæ habet, evellat pravam ex animo cupiditatem. Ambroſius lib. x. in Lucam num. 89. docet converſionem ejus, qui grave aliquod crimen perpetravit, initium ducere a lacrymis; ſed minime confeſſionem excludit, quin proximo num. 90. inquit: *Si in aliquo fortaſſe labaris; quia ſecretorum tuorum* (Deus) *adſiſtit teſtis, reſpicit ut recorderis, & fatearis errorem. Imitare Petrum dicentem alibi tertiò: Domine, tu ſcis quia diligo te. Etenim quia tertio negaverat, tertio confitetur: ſed negavit in nocte, confitetur in die*. Hæc tamen poſtrema verba potius ſignificant confeſſionem laudis, quàm ſceleris. Poteſt ulterius reſponderi, quando Petrus peccavit ac flevit, nondum confeſsonem fuiſſe inſtitutam. Similia, ac eadem prorſus cum Ambroſio ſcribit citata hom. ſanctus Maximus, tom. VI. Bibl. PP. pag. 23. Juliani Pomerii Opus de vita Contemplativa, quod nonnulli Proſpero adtribuerunt, adverſarios noſtros valde perſtringit; libro enim 2. cap. 7. ita legitur: *Porro illi, quorum peccata humanam notitiam latent, nec ab ipſis confeſſa*,

feſſa, nec ab aliis publicata; ſi ea confiteri, aut emendare noluerint; Deum, quem habent teſtem, habituri ſunt & ultorem. His traditur aperte neceſſitas confitendi occulta crimina. Nimis vero permovetur Dallæus particula illa disjunctiva, *Aut*; quandoquidem planiſsimus ſenſus eſt, Deum eſſe ultorem illorum, qui *aut* peccata non confitentur, *aut* ſi confiteantur, non ſe emendant, ſed in eodem hærent luto. Dixerat idem Pomerius paullo ſupra eodem in capite, neceſſariam eſſe confeſsionem, quoniam *aliorum animos, quales ſint, ſine ipſorum confeſſione neſcimus*; & rurſus ait, *nobis quotlibet peccata ſua, tamquam medicis vulnera, quibus urgentur, aperire*: quæ excutiat verſutiſsimum Dallæi ingenium, ſi valet. Denique Beda lib.v. in Lucam cap. 69. ſermonem inſtituit de reconciliatione, & receptione eorum, qui ſunt extra Eccleſiam, non de abſolutione ſacramentali; ſcribit enim: *Quiſquis vel hæretica pravitate, vel ſuperſtitione gentili, vel Judaica perfidia, vel etiam ſchiſmate fraterno, quaſi vario colore per Domini gratiam caruerit, neceſſe eſt ad Eccleſiam veniat, coloremque fidei verum, quem acceperit, oſtendat*, nimirum palam doctrinam fidei profiteatur. Si vero *lepræ* nomine intelligas peccata eorum, qui ſunt in Eccleſia; audias, obſecro, eumdem Bedam in epiſtolam Jacobi cap. v. ita loquentem: *In hac ſententia (Confitemini alterutrum peccata veſtra) illa debet eſſe diſcretio, ut quotidiana, leviaque peccata alterutrum coæqualibus confiteamur, eorumque quotidiana credamus oratione ſalvari. Porro gravioris lepræ immunditiam juxta legem ſacerdoti pandamus, atque ad ejus arbitrium qualiter, & quanto tempore juſſerit, purificari curemus.*

Propositio III. In dogmate hactenus propugnato conſentiunt Patribus Gratianus collector Canonum, ducesque Scholarum.

Addo hanc theſim, quoniam hæretici nobis Gratianum acerrime opponunt, ac ſimul in nos urgent teſtimonia quædam ſcholaſticorum. Gratianus itaque de Pœnit. diſt. 1. num. 37. cap. *Omnis*, expendens verba illa Joannis, *Omnis, qui non diligit, manet in morte*, docet alios aſſerere, quod peccatum remittatur per contritionem, quæ confeſsionem præcedit; alios e contra tenere, *ſine confeſſione oris, & ſatisfactione operis, neminem a peccato poſſe mundari, ſi tempus ſatisfaciendi habuerit*: quam poſtremam ſententiam confirmat verbis Iſaiæ, *Dic tu iniquitates tuas, ut juſtificeris*, & Ambroſii ſcribentis in libro de Paradiſo cap. 14. *Non poteſt quiſquam juſtificari a peccato, niſi ante fuerit peccatum confeſſus*. Supino autem errore, & craſſa ignorantia Theologicarum aſſertionum alucinantur hæretici, dum nobis priorem illius commentarii partem objiciunt, quaſi Gratianus probabile exiſtimaverit confeſsionem neceſſariam non eſſe ad delendum peccatum: aliud quippe eſt aſſerere efficacitatem contritionis, quæ ſua vi juſtificet impium; aliud eſt negare confeſsionis neceſsitatem. Fatemur etenim ex-

titiſſe quoſdam ſcholaſticos illius contritionis propugnatores, de quibus prolixe egimus ſuperiori volumine pag. 579. at illos minime confeſsionem negaſſe, apertiſsime oſtendimus eodem loco. Gratianus itaque horum opinionem recitans, nullum præjudicium affert confeſsioni; quin illa opinione ſuppoſita tanquam probabili, *Fit confeſſio*, inquit, *ad oſtenſionem pœnitentiæ, non ad impetrationem veniæ*. Ex quibus apparet, quantum aliqui cæcutierint in *Decreto* pervolutando. Profert deinde Gratianus canones de neceſsitate pœnitentiæ expreſsiſsimos, XLI. quem tribuit Chryſoſtomo, (eſt autem Chromatii Aquilejenſis) *Non poteſt quis gratiam doni cæleſtis accipere, niſi purgatus fuerit ab omni ſorde peccati per Pœnitentiæ confeſſionem*: & XLIV. ex Auguſtiniano ſermone 392. ad Conjugatos num. 3. *Nemo ſibi dicat: Occulte ago, apud Deum ago; novit Deus, qui mihi ignoſcit, quia in corde ago. Ergo ſine cauſa dictum eſt, Quæ ſolveritis in terra, ſoluta erunt & in cælo: ergo ſine cauſa claves datæ ſunt Eccleſiæ Dei: fruſtramus Evangelium Dei, fruſtramus verba Chriſti. Promittimus vobis, quod ille negat*. Vide in eadem diſtinctione canones hujus generis plurimos. Tandem Gratianus permultis Patrum productis teſtimoniis, quibus videtur affirmari ſola cordis contritione non deleri peccatum, cap. 87. inquit: *His auctoritatibus aſſeritur neminem ſine pœnitentia & confeſſione propriæ vocis a peccatis poſſe mundari: unde, præmiſſæ auctoritates, quibus videbatur probari ſola contritione cordis veniam præſtari, aliter interpretandæ ſunt, quam ab eis exponantur*.

Quantum ad Scholaſticos pertinet, dilucide confeſsionis neceſsitatem tradiderunt Guilelmus Pariſienſis de Pœnit. cap. 10. Magiſter ſent. diſt. XVII. art. 3. Petrus Pictavienſis ſent. p. 3. cap. 12. Alexander Alenſis p. 4. q. 18. S. Thomas in IV. diſtinct. 17. S. Bonaventura, Scotus, aliique, tam veteres, quàm recentiores in eamdem diſtinctionem: in quorum verbis producendis, cum apertiſsima ſint, ſatis obvia, ſimulque collecta a pluribus, nil inſumam temporis, ſed ea uberiori proventu dilucidabo, quæ inde adverſarii noſtri depromunt.

Oppones: Gratianus de Pœnit. diſt. 1. num. 87. poſteaquam plura de neceſsitate confeſsionis ad expianda peccata protulit, finemque priori paragrapho *His auctoritatibus*, impoſuit ſententia iſta, *Non ergo præmiſſis auctoritatibus, vel argumentis, ſine confeſſione oris, & ſatisfactione operis aliquis probatur a peccato mundari*, quibus utique adſtruere videtur ſententiam Catholicorum; paragrapho 2. *E contra*, non minori argumentorum copia nititur commonſtrare, quod ſola contritione cordis, *ſine confeſſione oris peccata poſſint deleri*. Ad quod evincendum ait primo, Joannem Chryſoſtomum, Ambroſium, ac Proſperum (intellige, ut monui ſupra, Julianum Pomerium) tenere oppoſitum. Ait deinde illa verba, *Confitemini alterutrum peccata veſtra*, exhortationis eſſe, non juſsionis: & ſiqua alia jubendo dicta ſunt, non

ad

ad exteriorem, ſed ad interiorem pœnitentiam eſſe referenda, *ſine qua nullus unquam Deo poterit reconciliari*. Contendit præterea nihil aliud ab Auguſtino doceri, niſi denegandam veniam peccatori, qui prius peccati pœnam non ſolvit: *Sed aliud eſt*, inquit, *peccatum ſacerdoti confiteri, & ejus arbitrio de peccato ſatisfacere; atque aliud Deo corde confiteri, & ſecreta ſatisfactione peccatum in ſe ipſo punire*. Poſt multa vero hujus generis concludit: *Præmiſſis itaque auctoritatibus pro manifeſtis criminibus manifeſta probatur offerenda ſatisfactio, & oris confeſſio: latentia vero peccata non probantur ſacerdoti neceſſario confitenda, & ejus arbitrio expianda*. Inſuper Gratianus poſt cap. *Quamvis plenitudo*, eadem diſt. num. 89. hæc habet verba: *Quibus auctoritatibus, vel quibus rationum firmamentis utraque ſententia ſatisfactionis, & confeſſionis innitatur, in medium breviter expoſuimus. Cui autem harum adhærendum ſit, lectoris judicio reſervatur: utraque enim fautores habet ſapientes & religioſos viros*: ex quibus apparet fuiſſe ætate Gratiani, ſæculo nempe XII., qui propugnarent, & qui etiam denegarent neceſsitatem confeſsionis, ac poſſe impune utrumque teneri; ut videtur etiam innuere Magiſter ſent. in IV. diſt. 17. Ad hoc denique confirmandum producit Gratianus ex Pœnitentiali Theodori Cantuarienſis Archiepiſcopi proximum cap. 90. *Quidam Deo ſolammodo confiteri debere peccata dixerunt, ut Græci: quidam vero ſacerdotibus confitenda eſſe percenſent, ut tota fere ſancta Eccleſia*, &c. Hoc eſt argumentum, quod hæretici omnes, præſertim vero Dallæus, pugnaciſsime tractant, ac premunt.

Addam in hujus argumenti confirmationem nonnulla. Primo Joannes Theutonicus de Pœnit. diſt. 5. poſtquam multa de confeſsione diſſeruit, *Sed melius dicitur*, inquit, *fuiſſe inſtitutam a quadam univerſalis Eccleſiæ traditione*: atque hinc infert neceſſariam non eſſe Græcis, quos non obſtringit traditio Eccleſiæ Romanæ, *ſicut nec traditio conſecrandi in azymo*. Rurſus S. Bonaventura in IV. diſt. XVII. art. 2. q. 4. docet confeſsionem non requiri ad juſtificationem, *cum ſequatur contritionem, quæ ſine juſtificatione non eſt*; & 2. parte ejuſdem diſtinctionis ait habendum fore ut hæreticum, ſi quis modo negaret neceſsitatem confeſsionis, quoniam de ipſa habetur definitio Lateranenſis Concilii ſub Innoc. III. *ſed ante hanc determinationem hoc non erat hæreſis, quia ipſi non negabant poteſtatem clavium, ſed negabant neceſſitatem; & bene concedebant, quod utile erat confiteri, & ſacerdotes poterant abſolvere. Ideo Magiſter, & Gratianus in decretis hoc referunt tanquam opinionem: tamen uterque improbat hoc, & determinat in contrarium*. Ulterius Scotus eadem diſt. XVII. quæſt. unica art. 1. etſi fateatur confeſsionem ſacramentalem eſſe a Chriſto inſtitutam, negat tamen hinc inferri, quod ſit neceſſaria, aut poſſit ille aperte revinci, qui affirmarit eſſe eamdem confeſsionem de jure Eccleſiaſtico, non autem divi-

Digitized by Google

no. Durandus quoque, ut de illo refert Eſtius in eamdem diſtinctionem §. 7. eò propendet, *ut putet confeſſionem non eſſe præcepti, ſed conſilii*. Poſſunt itaque hæretici ex Decreto Gratiani, & ex Commentariis illuſtrium Scholaſticorum nos plurimum exagitare.

Reſpondent ad Gratiani verba Eſtius loco nuperrime laudato, Sylvius in Supplem. q. 6. art. 1. & alii quidam, ſcriptorem illum *de hac re non habuiſſe fixam ſententiam*. S. Bonaventura, S. Thomas, aliique Scholaſtici in IV. diſt. 17. ajunt mentem fuiſſe Gratiani, quod confeſsio ſit utique à Chriſto inſtituta, ſed ejus neceſsitas definita ſolius Eccleſiæ decreto, quo nondum lato, fas erat ſine crimine hæreſis de ipſa neceſsitate hæſitare. Quidam, ut Gregorius de Valentia, cenſent Gratianum turpiter alucinatum: nonnulli cum Antonio Auguſtino J.C. clariſsimo putant totum id fuiſſe Gratiano ſuppoſitum. Permulti denique cum Witaſsio, Tournelio, & juniorum pleriſque, ajunt locutum Gratianum de efficacia, non de neceſsitate confeſsionis, ne præjudicium afferret ullum pervulgatæ opinioni, quod ſola contritione deleatur peccatum, neceſſariam tamen eſſe confeſsionem, ſeu quod hujus votum includatur in contritione, cujus vi impius juſtificatur, ſeu quod abſolutio ſacerdotalis neceſſaria ſit ad remiſsionem pœnæ, prout diximus ſuperiori diſſert. cap. 5. & 6. Reſponſio autem noſtra eſt hujuſmodi. Gratianus in tota illa quæſtione 3. cauſæ XXXIII. ac diſt. 1. de Pœnit. quærit, *An aliquis poſſit promereri veniam criminis abſque ſacerdotali judicio*, ut conſtat ex illius quæſtionis titulo pag. 1553. Rom. edit. Profert primo canones ſexaginta, quorum aliqui tradunt mundari impium a culpa, lacrymis & contritione, aliqui vero judicium quoque ſacerdotis commemorant: ac poſt cap, *Voluiſſent iniqui*, ordine LX. expreſſe docet, *quod ſine confeſſione oris, & ſatisfactione operis peccatum non dimittitur*. Producit etiam ad hoc demonſtrandum argumenta permulta, inter quæ exemplum eorum, quos Dominus mundavit a lepra, inde inferens, *quod ille, quem gravioris culpæ macula inficit, niſi confeſſione proprii oris, vel Eccleſiæ interceſſione ſuffragante, ſanari non poterit*. Habes hactenus Gratianum catholici dogmatis aſſertorem. Profert deinde alios canones uſque ad octuageſimum ſeptimum, *Quis aliquando*: quo producto canone, ſcribit quæ ſupra commemoravi, *His auctoritatibus aſſeritur neminem ſine pœnitentia, & confeſſione propriæ vocis a peccatis poſſe mundari*, ac rurſus ſententiam hanc validiſsimis argumentis propugnat ad finem uſque illius §. Sequitur §. 2. *E contra auctoritas illa Joan. Chryſoſtomi, &c.* unde ſuperius argumentum fabricatum eſt; & ubi ſane demonſtrat poſſe impium mundari per interiorem pœnitentiam, *modo in ſe ipſo puniat peccatum, contritione cordis, & ſecreta ſatisfactione*. Vides hic, opinor, quam librata ſit reſponſio Eſtii; ſiquidem nonne in his apparet opinionum inconſtantia, atque manifeſta oppoſitio? Vides quoque probabilem eſſe reſponſionem alteram Antonii Au-

gu-

by Google

guſtini, quum vix credi poſsit pugnantia hæc erupiſſe ab homine ſanæ mentis. At ſiſtendo tamen in reſponſione poſtrema, dico Gratianum hinc inde differere de vi peccatorum expiatrice; quæ num inſit contritioni cordis, num ſacerdotali judicio, num utrique, erat eo temporis quæſtio adiaphora. Ceterum poſt hanc ancipitem excurſionem Gratianus quæſtionem dirimens agnoſcit confeſsionis neceſsitatem: quare in dijudicandis Gratiani & Magiſtri verbis S. Bonaventura fuit ceteris oculatior. Etenim Gratianus ſubjicit tertium §. 3. *E contra ea*, ubi ait: *Quæ in aſſertione hujus ſententiæ dicta ſunt, partim veritate nituntur, partim pondere carent. Sine contritione etenim cordis nullum peccatum poſſe dimitti, occulta vero peccata ſecreta ſatisfactione, publica quoque manifeſta pœnitentia expiari debere, firmiſſima conſtat ratione ſubnixum. Porro ſine confeſſione oris, ſi facultas confitendi non defuerit, aliquod grave delictum expiari, auctoritati penitus probatur adverſum*: atque id multiplici ratione rurſus commonſtrat. Ex qua accurata, ut arbitramur, analyſi diluitur objectio, & vindicatur Gratianus, ut ut in aliis ſe geſſerit, in hac quidem parte prudens ac temperatus. Tenuit eumdem plane modum Magiſter, qui diſt. 17. libri quarti de expiatione peccati per contritionem cordis, & per confeſſionem oris, duobus articulis utrinque egit; ac in tertio concludit, *oportere Deo primum, & deinde ſacerdoti offerri confeſſionem, nec aliter poſſe perveniri ad ingreſſum Paradiſi, ſi adſit facultas*. Ad poſtremum canonem, *Quidam Deo*, primo dicimus adjecta eſſe illa verba, *ut Græci*, nec non particulam illam *fere*, nam apud Burchardum lib. 19. cap. 145. & Ivonem cap. 155. ita legitur: *Quidam Deo ſolummodo confiteri deberi dicunt peccata: quidam vero ſacerdotibus confitenda eſſe percenſent*. Et quidem, ut adnotatum eſt in edit. Gregoriana, τὸ *ut Græci*, & τὸ *fere* deſiderantur in Pœnit. Theodori, & in Concilio II. Cabilonenſi, unde capitulum illud exſcriptum fuit. Admiſſa deinde Gratiani lectione, affirmamus inde probari, non everti dogma catholicum; quandoquidem ſententia in Eccleſia communior præferenda eſt opinioni *quorumdam Græcorum* a vero aberrantium, cum tamen Græci alii, & Eccleſia orthodoxa nobis conſentiant. Adhæc aſſerimus varietatem illam opinionum verſari tantummodo circa vim peccatorum expiatricem, ut ſupra explicavi: ac tandem reponimus, ea ſententiarum diverſitate præmiſſa, in eodem canone hæc ſubjici: *Quod utrunque non ſine magno fructu intra ſanctam fit Eccleſiam*, pluribus aliis ſubjectis, quibus innuitur, per confeſſionem, *quæ fit ſoli Deo*, in perfectis juſtiſque deleri venialia peccata inviſibili gratiæ adminiſtratione, ac per confeſſionem, *quæ fit ſacerdoti*, purgari ſcelera omnia *medicorum operatione*.

Parvi momenti ſunt quæ ſequuntur. S. Thomas in IV. diſt. 17. quæſt. 3. pertractans de confeſſionis neceſſitate inquit: *Ad tertiam quæſtionem dicendum, quod ad confeſſionem dupliciter obligamur: uno modo*

ex

ex jure divino, ex hoc ipſo, quod eſt medicina, & ſecundum hoc non omnes tenentur ad confeſſionem, ſed illi tantum qui peccatum mortale incurrerint poſt baptiſmum. Alio modo ex præcepto juris poſitivi, & ſic tenentur omnes ex inſtitutione Eccleſiæ edita in Concilio Generali ſub Innoc. III. &c. Igitur Joannes Theutonicus loquitur de poſtrema hac *inſtitutione*, quam tamen melius dixeris *temporis definitionem*. Scio Durandum, & Eſtium acriter *Gloſſam* Joannis Theutonici reprehendere, fortaſſe ob *inſtitutionis* vocabulum; quo cum etiam utatur doctor Angelicus ad deſignandam determinationem temporis, non arbitror hac tantum de cauſſa vellicandum eſſe infortunatum illum ſcriptorem. At S. Bonaventura cit. quæſt. 4. neceſſitatem confeſſionis propugnat, non quidem ad habendam juſtitiam, ſed ne violetur præceptum divinum, & ne per ſacramenti neglectum cadat quis a juſtificatione. Putabat quippe ſanctus Doctor requiri in pœnitente contritionem caritate *habituali* formatam, ut conſtat ex q. 4. præcedentis articuli pag. 246. editionis, quam exornavit noſter Angelus Roccha. Altera autem diſtinctionis parte pag. 252. quamvis eo nomine, quod nondum celebratum fuerit Concilium Lateranenſe excuſet Magiſtrum & Gratianum, (quos tamen alia via ducimus eſſe excuſandos, nempe quod egerint de vi juſtificandi indita cordis contritioni, probantes opinionem quorundam, quam poſtea tenuit doctor idem Seraphicus ;) nihilominus bene, ſapienterque ſcribit utrunque, Gratianum ſcilicet ac Magiſtrum, improbaſſe opinionem negantium neceſſitatem confeſſionis: eamdemque neceſſitatem agnoſcit, probatque primo, & ſecundo ejuſdem partis articulo. Quapropter ex S. Bonaventuræ doctrina in hæreticos duplici telo pugnamus, & quia S. Doctor ait ad confeſſionem teneri univerſos, & quia teſtatur idem docuiſſe Magiſtrum & Gratianum. Ad Scotum denique ac Durandum quod attinet, reſpondet in fine hujus quæſtionis doctiſsimus Eſtius, *minus conſiderate* locutos eſſe, neque ex eorum verbis præjudicandum judicio totius Eccleſiæ, omniumque Doctorum. Sed nec Scotus, nec Durandus patrocinantur hæreticis. Scoti enim ſententia eſt in IV. diſt. 17. qu. un. art. 1. confeſsionem inſtitutam eſſe a Chriſto Domino, atque id colligi ex illis verbis, *Quorum remiſeritis, &c.* Ceterum ex hac inſtitutione negat Scotus, invicte probari confeſsionis neceſsitatem, propterea quod non ſequitur, *Eſt Sacramentum a Chriſto inſtitutum, ergo ad ſalutem neceſſarium eſt*: quum & extrema Unctio & Confirmatio, inquit ille, a Domino ſint inſtitutæ, non tamen omnino ſint neceſſariæ: quare Scotus neceſsitatem confeſsionis aliunde repetit, videlicet, ex quo teneamur *ex caritatis præcepto* uti remedio peccatorum facillimo, cujuſmodi eſt eadem confeſsio. Aperta ſunt verba Scoti tom. IV. pag. 690. editionis, quam curavit vir inſtituti, & agnominis mei accuratiſſimus, Paulinus Berti Lucenſis. An vero Scoti ratiocinatio infirma ſit, quod ſententia complurium non teneamur ex præce-

ce-

Digitized by Google

cepto caritatis adhibere præſentius faciliuſque remedium; id nihil moror. Certe Scotus efficaciſſimam arbitratur, ac talem cenſet quæſt. 16. de Pœnit. art. 1. vindex ejus acerrimus Maſtrius. Durandus pariter diſt. XVII. q. 8. num. 6. ſcribit inſtitutam eſſe confeſsionem jure divino, & proxima quæſt. IX. neceſſariam illam eſſe demonſtrat, *quia omne remedium ordinatum contra culpam, cum qua non ſtat gratia, eſt de neceſſitate ſalutis*. Atque hæc de mente Gratiani, & illuſtrium quorumdam Scholaſticorum, quos nobis objiciunt hæretici, dicta ſint hactenus.

Prop. IV. Sacramentalis confeſsio non eſt medium ad ſalutem conſequendam tantum perutile, ſed neceſſarium neceſsitate illa, quam dicunt *medii*, iis, qui poſt baptiſmum inquinantur mortali culpa.

Demonſtratur argumentis præcedentium propoſitionum: nam oſtendimus prop. 1. ex Evangelicis verbis, *Quorum remiſeritis, &c.* ſacerdotes ligandi ac ſolvendi poteſtate præditos eſſe; atque hanc poteſtatem exerceri nequaquam poſſe abſque confeſsione ſacramentali: qua veritate præſuppoſita hæc theſis certa illatione conſequitur. Extra controverſiam enim poſitum eſt, neminem ſalvari, niſi ſolutus ſit a peccatis: At impius a peccatis ſolvi ſine confeſsione ſacramentali non poteſt: Ergo nec poteſt abſque ſacramentali confeſsione ſalvari. Nec dicas poſſe impium a peccatis abſolvi alia via, ſcilicet vehementi contritione, aut caritate fragranti; primo enim hæc duo, caritas, & contritio, minime juſtificant abſque Sacramenti voto, quod in ipſis includitur: deinde etſi contritio juſtitiam conferret efficacitate propria; tamen quum Chriſtus juſſerit, ut pœnitentes ſubjiciantur ſacerdotibus; niſi id præſtarent, ob violatum Dei præceptum a juſtificatione deciderent, eo ferme pacto, quo leproſi a Chriſto mundati gravi animadverſione fuerunt digni, quod ſacerdotibus ſe probandos, num, & qua ratione fuerint mundati, non exhibuerint: præterea cum idem Chriſtus conſtituerit certos abſolutionis miniſtros; ſummæ arrogantiæ, non pœnitentis animi, indicium foret, velle alia via reconciliationem, ac pacem; quemadmodum demens omnino eſſet, qui vellet evadere ſupplicium ſibi civili lege infligendum, nec abſolutionem impetraret a judice, cui ipſius cauſam ſupremus rex demandaſſet.

In altera propoſitione demonſtravi perantiquum confeſsionis uſum ex decretis Pontificum, ex Conciliis, ex Patribus. Inde vero confirmatur neceſſitas, de qua loquimur. Ex Romanis Pontificibus S. Leo in epiſtola ad Theodorum, non utile tantum, verum & neceſſarium eſſe declarat, ut peccatorum reatus ante ultimum diem ſacerdotali ſupplicatione ſolvatur; & magnus Gregorius hom. 26. in Evangelia, ſcribit jacere cum Lazaro mortuum in culpa quiſquis foras non egreditur per confeſſionem. Ex Conciliis produximus Lateranenſe IV. declarans ſacerdotem eſſe medicum, qui ad inſtar Samaritani, ſauciati vulneribus ſuperinfundere debet vinum, oleumque, ligatum ſolvere, ſemivivum eri-

erigere, & infirmo adhibere remedium. Laudavimus etiam ſextum canonem ſeſſ. xiv. Tridentini Concilii; cujus capite 2. hæc ſunt alia verba: *Eſt autem hoc ſacramentum pœnitentiæ lapſis poſt baptiſmum neceſſarium, ut nondum regeneratis ipſe baptiſmus*. Ex Patribus audivimus Irenæum, ſcribentem inceſtuoſas mulieres ideo compulſas ad flagitii ſui turpitudinem retegendam, quia noverant nullum alium adeſſe ſalutis aditum: Ambroſium de Pœnitentia, affirmantem ſolvi verecunda confeſsione criminum nexus: Auguſtinum parentem noſtrum, docentem fruſtrare Evangelium & verba Chriſti illum, qui ait deleri peccatum ſine Eccleſiæ clavibus, & occulta apud Deum expiatione. Quæ, & alia plura ita hanc poſitionem confirmant: Ambigi nequit de aſſerta a nobis neceſsitate confeſsionis ſacramentalis, ſi peccatorum nexus a ſacerdotibus ſolvi debeant; ſi ab ipſis præſtandum ſit neceſſarium remedium vulneribus animorum; ſi ut baptiſmus originale peccatum, ita Pœnitentiæ ſacramentum, cujus confeſsio pars eſt, abluat deleatque actualia; ſi plurimum decipiatur, qui agit pœnitentiam occulte, ſemetipſum Eccleſiæ clavibus non ſubjiciens. Atqui hæc omnia docent Romani Pontifices, docent Concilia Epiſcoporum, docent Eccleſiæ Patres. Igitur nefas eſt ambigere de ea, quam aſſerimus, confeſsionis neceſsitate.

In tertia demum propoſitione explicans Theologorum placita circa neceſsitatem hujuſmodi, animadverti ex S. Thoma, Scoto, Durando, aliiſque confeſsionem eſſe inſtitutam a Deo in remedium peccatorum, ab Eccleſia autem præceptam ſemel in anno, ut Chriſtifideles agnoſcant Paſtorem ſuum, & digne accedant ad Euchariſtiam. Igitur ſi loquamur de confeſsione, quatenus inſtituta eſt in medicinam peccatorum, hac inſtitutione ſuppoſita, neceſſaria erit lapſis in re, aut in voto, tanquam medium, ſine quo obtineri æterna ſalus non poteſt: & ſi de ipſa confeſsione inſtituatur ſermo, tanquam Paſchalibus feriis repetenda, erit neceſſaria neceſsitate præcepti, in quo adimplendo explorat Eccleſia, quænam ſint oves propriæ, voci Paſtoris obtemperantes.

Oppones primo: Ex quo ſacerdotes conſtituti ſint a Chriſto judices illis verbis, *Quorum remiſeritis, &c.* non conſequitur neceſſariam eſſe confeſsionem, ſed tantum poſſe ſacerdotes iis abſolutionem impendere, qui ultro ac ſponte velint ſeipſos talibus judicibus ſubjicere. Igitur ex Evangelicis verbis non demonſtratur confeſsionis neceſsitas. Deinde his verbis, ut paſsim ajunt hæretici, aſſeritur ſola poteſtas annuntiandi Evangelium, ac baptizandi, non autem facultas dimittendi crimen, hominibus confeſsione oris aperiendum. Rurſus audio eo in loco poteſtatem ligandi, atque ſolvendi, *confeſſionem* autem non audio: quumque poſsit quis a patratis ſceleribus ſolvi abſque confeſsione peccati, prout abſolvitur in baptiſmo; fruſtra inde colligas oris confeſsionem, de qua diſserimus. Quid inſuper vetat, ne eadem verba, *Quorum remi-*

miſeritis, *&c.* accipiantur de condonatione, qua illatas ſibi injurias frater fratri dimittit, eo ferme pacto, quo ab Auguſtino ſerm. 82. explicantur conſimilia Evangelii verba, *Quæcunque ligaveritis, &c?* Ad hæc, ut ratiocinatur lib. IV. Hiſt. Trid. Conc. Petrus Suavis, num. 50. liquido apparet in verbis Chriſti non diſtingui duo genera criminum, quorum unum oporteat remittere, & alterum quod retinere, ideoque ſacerdoti ſciendum, cujus peccati delinquens reus ſit, ſed diſtingui duo genera peccantium, his pronominibus, *Quorum*, & *quorum*, ideſt, unum *pœnitentium*, quibus conceditur peccatorum remiſſio, alterum *impœnitentium*, quibus remiſsio denegatur: ideoque ſacerdoti cognoſcendum ſtatum delinquentis, non autem peccatorum naturam, numerum, gravitatem. His quidem cavillulis hæretici argumenta ſuperius producta eludere, & labefactare nituntur.

At nonnulla ſunt alia, quæ advocant in patrocinium erroris ſui: inter quæ primum illa tenent locum, quibus aſſeritur peccata per ſolam fidem, & contritionem fuiſſe dimiſſa. Chriſtus enim mulierem peccatricem Lucæ VII. 48. & mulierem adulteram Joannis VIII. 11. abſque confeſſione ſacramentali recepit in gratiam: Paralytico etiam, cujus fidem intuebatur, inquit Lucæ II. 5. *Fili, dimittuntur tibi peccata tua*. Petrus item ſequutus exemplum Domini, Simonem baptiſmate tinctum, reumque graviſſimi ſceleris ad pœnitentiam agendam, non vero ad confeſſionem hortatus eſt Act. VIII. 22. Sufficit ergo abſque confeſſione ſacramentali pœnitentia, ſive cordis contritio.

Tenent proximum locum teſtimonia illa divinarum Scripturarum, in quibus tribuitur peccatorum remiſſio mediis aliis efficaciſſimis, a confeſſione ſejunctis. Tribuitur autem converſioni cordis Ezech. XVIII. 30. *Convertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus veſtris, & non erit vobis in ruinam iniquitas*, cujus generis extant in Scripturis ſexcenta. Tribuitur deinde eleemoſynæ, de qua Tobias IV. 11. *Eleemoſyna ab omni peccato, & a morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras*: Eccleſ. III. 33. *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis*, & Prov. XV. 27. *Per miſericordiam & fidem purgantur peccata*. Atque tanta eſt hujus eleemoſynæ virtus, ut iniquiſſimo Babyloniorum regi dederit Daniel, IV. 24. conſilium iſtud, *Peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordiis pauperum*; & Phariſæis ſimilibus ſepulcro dealbato, hypocritis ſcilicet, & in corde plenis iniquitate ac rapina, Dominus iterum dixerit, Lucæ XI. 41. *Verumtamen quod ſupereſt, date eleemoſynam; & ecce omnia munda ſunt vobis*. Tribuitur præterea remiſsio condonationi injuriarum, Matthæi VI. 14. ſtudio in convertendis impiis adhibito, Matth. XVIII. 15. & Jacobi V. 19. fidei tandem & orationi, qua poſtulans in fide, & nihil hæſitans accipit a Deo quidquid petit. Cum itaque tot nobis ad ſalutem ſuppetant media; cur his præferendum eſt arduum illud, pudo-

ris, laboriſque plenum, ideſt, prolatio criminum occultorum ſacerdotibus facienda?

Poteſt quoque rationibus oppugnari deprædicata a nobis neceſsitas. Enimvero ſi abſque confeſsionis ope ſalvari non poſset impius, Deus omnia nobis ad ſalutem media ſuppeditans, non ſacerdotibus tantum, ſed hominibus ſingulis, imo & feminis, abſolvendi poteſtatem, ſaltim imminente vitæ periculo, largitus eſſet; quemadmodum omnibus indulſit, ut neceſsitate urgente conferant regenerationis ſacramentum, ſine quo nullus filiorum Adam poteſt in regnum cœlorum introire. Inſuper talem neceſsitatem minime agnoverunt naſcentis Eccleſiæ fideles, quos legimus quotidie ad Euchariſtiam acceſsiſſe; non legimus tamen quotidie peccata fuiſſe confeſſos: immo Patres de diſpoſitionibus ad communionem pertractantes nullam, ſi conſulamus antiquiores, mentionem faciunt confeſsionis; quando vero neceſſaria hæc erit, niſi neceſſaria ſit percipientibus Euchariſtiam? Tandem in lege veteri non erat ad ſalutem neceſſaria peccatorum confeſſio; ideoque multo minus neceſſaria hæc erit in lege gratiæ: in qua amplior eſt ad vitam aditus, & facilior ad remiſſionem acceſſus.

Reſp. ea, quæ primum allata ſunt ad infringendam vim prioris argumentationis, refelli apertiſſime ex prima hujus capitis poſitione, necnon ex ſecundo diſſertationis præcedentis; ubi & ratione, & auctoritate demonſtratum eſt, collatam illis verbis, *Quorum remiſeritis, &c.* ſacerdotibus judiciariam poteſtatem, quam exercere abſque confeſsione oris nequaquam poſſunt. Ad primam itaque cavillationem reſpondeo, ex quo ſacerdotes ſint judices a Domino conſtituti, non ſolum poſſe abſolvere pœnitentes ipſorum judicio ſponte, & ultro ſubjectos; verum etiam oportere, ut ſi pœnitentes abſolvi velint, ſeſe ſubjiciant tali judicio; propterea quod cauſa hominis cum Deo non alia ratione tractari ac finiri debeat, quàm methodo, ac ratione ab ipſo inſtituta. Quemadmodum enim in lege veteri, quando pro diverſis criminibus varia ſacrificia præſcripta erant, fruſtra præſumpſiſſet aliquis conſecuturum ſe purgationem atque munditiam, non mactatis hoſtiis, nec peractis oblationibus ſtatutis a Deo: ita, cum in lege gratiæ inſtituerit Dominus remedium hoc ſaluberrimum, ſcilicet, ut peccator adeat ſacerdotem, ab eoque ſolvatur; perperam impius reconciliationem ſperaret, remedio iſto neglecto. Etſi autem valeat ſummus Deus, cujus miſericordiæ theſaurus eſt infinitus, peccata abſque Sacramenti adminiculo relaxare, & relaxet aliquando contritis corde, priuſquam ſacramentum actu ſuſcipiant; nemo tamen contemnere debet *ordinarium* reconciliationis modum: ſicut in temporali politia terminari debent cauſæ fori, judiciſque diſcuſsione, quamvis rex, & ſupremus moderator reipublicæ valeat ratione alia condonare patratum ſcelus, & lites, cauſaſque componere. Quod ſequitur, propoſitione

pri-

Digitized by Google

prima ſolutum eſt. Proximum quoque habet facilem expeditionem; nam judicium ſine manifeſtatione criminum, non poteſt eſſe rectum, ac prudens; ideoque ubi audis poteſtatem ſolvendi & ligandi, intelligas neceſſum eſt accuſationem pariter peccatorum. Illud quod additur de mutua injuriarum condonatione, expeditum eſt tom. VII. pag. 484. ubi oſtendimus, quomodo verba illa, *Quæcunque ligaveritis, &c.* alia ratione ſpectent ad omnes Chriſtifideles, qui illatas ſibi contumelias remittunt *commiſeratione caritatis*; alia autem ratione pertineant ad ſacerdotes, qui aliena peccata ſolvunt *poteſtate judicii*. Diximus etiam paullo ſupra, necnon citato volum. VII. pag. 487. utrumque teſtimonium, *Quæcunque ligaveritis, &c.* &, *Quorum remiſeritis, &c.*, etſi aliquando a nonnullis productum fuerit ad gratiam regenerationis, quæ eſt effectus baptiſmi, ſignificandam, proprie tamen accipiendum eſſe de facultate ſacerdotibus tradita, neque facultatem iſtam ab aliis interpretationibus excludi poſſe, ſive attendatur univerſæ Eccleſiæ conſenſio, ſive etiam animadvertatur, poteſtatem ligandi ac ſolvendi eſſe poteſtatem judiciariam; miniſterium autem baptiſmi eſſe regenerare Chriſto, & renatos in Eccleſiam inſerere: in qua re nullum exercetur judicium; *cum Eccleſia in neminem judicium exerceat, qui non prius in ipſam per baptiſmi januam fuerit ingreſſus*, ut declarat ſeſſ. XIV. cap. 2. ſacroſancta Synodus Tridentina. Ad futilem vero, leviſſimamque interpretationem Suavis, primum dico pronomine illo relativo non ſolum diſtingui claſſes hominum, ſed etiam varia genera delictorum; nam ſi pronomen, *Quorum*, & *quorum*, Joannis XX. ad perſonas refertur, pronomen, *Quæcunque*, & *quæcunque*, Matth. XVIII. ad opera, & delicta referri debet. Hinc Pallavicinus lib. XII. Hiſtor. Conc. cap. 14. num. 6. admiratus inſulſam illam Suavis objectionem, *Qui fieri poterat*, inquit, *ut e Suavis memoria fugerent Chriſti verba in eo S. Matthæi loco toties adducto, Quæcunque ligaveritis, &c?* Quanquam etſi in Evangelio fieret ſola diſtinctio *pœnitentium, & non pœnitentium*; neceſſaria tamen foret diſtincta peccatorum notitia; quum dignoſci nequeat, num illum, qui ſe accuſat, vere pœniteat, niſi ſimul cognoſcatur, an velit debitas ſubire pœnas, proximas evitare occaſiones, & compenſare damna alteri illata: quod cognoſci non poteſt ſine debita enumeratione peccatorum; immo ſine tali enumeratione præſcribi non valeant a ſacerdotibus opera juſtæ ſatisfactionis, nec opportuna peccatorum remedia; ut dixi propoſitione prima, repetamque paullo infra. Atque his oppoſitiones priori loco propoſitæ refutantur, & diluuntur.

Quæ ſecundo loco fuerunt producta, nullius ſunt momenti; nam quod ſpectat ad paralyticum, ad mulierem adulteram, & ad peccatricem; abſolutionem receperunt *immediate* a Chriſto, in quo eſt pleniſſima poteſtas, & cognitio ſecretorum omnium perfecta, qua carent

præpoſiti Eccleſiæ, gerentes vicem ipſius: deinde tum temporis nondum inſtitutum erat ſacramentum pœnitentiæ; ac poſtremo mulier in adulterio deprehenſa, in medio conſiſtens, manifeſti criminis arguebatur; & peccatrix altera ad Chriſti pedes profecta, hortabatur nos, quomodo peccati magnitudine & fœditate minime detineri debeamus, quin confiteamur quæ admiſimus miniſtris Chriſti; *Qui*, ut homilia 33. in Evangelia, num. 8. inquit Gregorius, *confeſſioni peccatorum non pœnam, ſed vitam promittit: & mulierem ſua vulnera confitentem ſuſcipit, & ſanam dimittit*. Hujus generis eſt exhortatio a principe Apoſtolorum facta Simoni: non enim pœnitentia eorum, qui poſt baptiſmum labuntur, excludit confeſſionem; ſicuti pœnitentia illorum, qui Chriſto regenerantur, non excludit baptiſmum: quare idem valet, *Pœnitentiam age*, ac, *Contertre, confitere, vindica in te enormem, execrandamque nequitiam*. Prætereundum non eſt, urgeri plurimum hoc loco adverſarios, quandoquidem ex verbis Petri, *Pœnitentiam age ab hac nequitia tua; & roga Deum, ſi forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui*, infertur deleri peccata pœnitentiæ amaritudine, non ſola fide, aut ſola reminiſcentia baptiſmatis, atque inſuper incertam eſſe juſtificationis gratiam, non inamiſsibilem, ac firmiſsimam.

Ea, quæ ſubjiciuntur tertio loco, obviam habent reſponſionem ex dictis libro XIX. cap. 4. & 5. ubi oſtendimus, quomodo ad juſtificationem diſponantur adulti, & quomodo ipſa juſtitia nunc tribuatur fidei, nunc ſpei, nunc operibus, nunc regenerationis lavacro, ceteriſque Sacramentis. Ergo fides dicitur peccata remittere, quatenus eſt primum gratiæ donum, & inde incipiunt bona merita; ſpes pariter, & cordis converſio, in quantum animum erigunt, ac illum avertentes a bonis commutabilibus diſponunt ad gratiam: oratio item hanc obtinet per modum impetrationis; ſicut & opera miſericordiæ ad illam aditum aperiunt, tanquam media, quibus Deus ad commiſerationem flectitur, & quibus etiam exhibetur pro commiſsis criminibus ſatisfactio. Ex quo autem aut fides, aut ſpes, aut caritas, aut cetera, quæ commemorata ſunt, perfecta ſint in ſuo genere, atque remiſsionem peccatorum ratione ſibi propria operentur, non ſequitur negligenda eſſe alia ſalutis remedia. Alioqui ſi fides, ex. gr. peccata ſe ſola dimittit; neque baptiſmus, neque caritas, neque eleemoſyna neceſſaria ſunt ad vitam æternam: quod valet de rebus aliis paullo ante recenſitis. Vide volumen III. pag. 492. necnon VII. pag. 484. De eleemoſyna, cujus in ſacris litteris ampliſsima eſt commendatio, addam quæ ſcribit Auguſtinus in Enchiridio cap. LXX. num. 19. *Sane cavendum eſt, ne quiſquam exiſtimet infanda illa crimina, qualia qui agunt, regnum Dei non poſſidebunt, quotidie perpetranda, & eleemoſynis quotidie redimenda. In melius quippe eſt vita mutanda, & per eleemoſynas de peccatis præteritis eſt propitiandus Deus; non ad hoc emendus quodam modo, ut ea ſem-*

per

Digitized by Google

per liceat impune committere. Nemini enim dedit laxamentum peccandi; quamvis miſerando deleat jam facta peccata, ſi non ſatisfactio congrua negligatur. Vide & ſermonem 388. num. 2.

Ad poſtremas ratiocinationes hæc ſit reſponſio. Baptiſmi neceſsitas ad omnes prorſus extenditur, cum neceſſe ſit omnes regenerari: confeſſio autem peccatorum neceſſaria tantum eſt lapſis poſt baptiſmum. His præterea merito aditus ad reconciliationem debet eſſe difficilior, quàm ſit regenerandis baptiſmate; cum peccaverint, poſtquam ſeſe obſtrinxerunt Chriſtianæ vitæ præceptis. Cavendum ulterius erat, ne ob nimiam miniſtrorum copiam, (quemadmodum ſæpe ob iſtorum facilitatem contingit,) ſtudium reconciliationis torpeſceret. Quod proxime ſequitur, tota hac diſſertatione revincitur, in qua oſtendimus confeſſionis neceſſitatem ex Patrum conſtantiſſima traditione. Si ergo in primitiva Eccleſia accedentes ad Euchariſtiam non expiabantur frequentiſſima confeſſione, id erat, quoniam juſte, ac ſobrie vivebant. Arcebantur tamen improbi omnes; quorum ſi nota erant crimina, diu illis gemendum erat in Eccleſiarum veſtibulo, & in ſtationibus pœnitentium; ſi occulta, nemo ignorabat ſententiam illam Apoſtolicam 1. ad Corinth. xi. *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat.* Quare Patres ubi permittunt, ut quiſque *pro ſua conſcientia* accedat ad communionem, non facta mentione confeſſionis, præterquamquod nihil infertur ex tali argumento negante, exponendi ſunt, prout ſupra explicavimus factum Nectarii, & loca quædam Chryſoſtomi; præſertim quum nequeat præſumere de rectitudine conſcientiæ ſuæ, qui ſpernit Eccleſiæ judicium, & ſacramentorum remedia. Hoc item pacto accipienda ſunt quæ leguntur in ſermone de dedicatione Eccleſiæ inter Auguſtinianos de Temp. 252. num. 2. *Quando ſe aliquo crimine vulneratum eſſe cognoverit, prius orationibus, jejuniis, vel eleemoſynis ſtudeat mundare conſcientiam ſuam, & ſic Euchariſtiam præſumat accipere*: quamquam ſermo ille Auguſtinianus non eſt, meritoque rejectus in appendicem tomi v. num. 229. Tandem quod objicitur de lege veteri, in qua neceſſaria non erat confeſſio criminum occultorum, ſolutum eſt præced. volumine pag. 484. & pag. 587. ubi demonſtravimus quantum inſtitutio ſacramentalis confeſſionis faciliorem reddat remiſſionem peccati, & quomodo cum ſacramento, quod *ex opere operato* gratiam confert, non requiratur vehemens illa doloris acerbitas, quæ neceſſaria foret ſacramenti efficacitate ſecluſa; quibus accedunt conſcientiæ tranquillitas, & moralis illa certitudo ſalutis, quam media confeſsione, & abſolutione acquirimus; ſacrificiorum, oblationumque diſpendia, quibus olim gravabantur iniqui; nec non mutua ſcelerum accuſatio etiam a Judæis facta in Feſto *Expiationis*, licet ſine ſacerdotalis abſolutionis beneficio: de quibus omnibus ſatis, ſuperque dictum ſupra.

PRO-

Propositio V. Neceſſum eſt, ut pœnitentes enumerent in confeſſione omnia peccata lethalia, quorum reminiſcuntur.

Hæc propoſitio, quæ eſt conſectaria præcedentium, addenda eſt propter art. XI. Confeſsionis Auguſtanæ, & communem alucinationem hæreticorum, affirmantium non aboleri a ſe confeſsionem, ſed cenſeri perutilem, ut pronunciata juxta Dei mandatum abſolutione excitetur fides, & arripiatur juſtitia: in ipſa tamen confeſsione neceſsariam non eſſe integram delictorum enumerationem, cum nullatenus ab ipſa pendeat peccatorum remiſsio. At in primis confutantur hæretici ex quo divina inſtitutione, omniumque Patrum conſenſu, polleant ſacerdotes poteſtate ſolvendi, & ligandi, atque *lepram a lepra* dijudicare debeant; non poſsint autem, ut verba Tridentinæ Synodi repetamus, judicium incognita cauſa exercere, neque in pœnis injungendis ſervare æquitatem, ſi in genere tantum, & non potius in ſpecie, ac ſigillatim ipſis patrata ſcelera declarentur. Idcirco addidit ipſa Tridentina Synodus ſeſſ. XIV. hunc canonem ſeptimum: *Si quis dixerit, in ſacramento pœnitentiæ ad remiſſionem peccatorum neceſſarium non eſſe jure divino confiteri omnia & ſingula peccata mortalia, quorum memoria cum debita, & diligenti præmeditatione habeatur, etiam occulta & quæ ſunt contra duo ultima decalogi præcepta, & circumſtantias, quæ peccati ſpeciem mutant: ſed eam confeſſionem tantum eſſe utilem ad erudiendum & conſolandum pœnitentem, & olim obſervatam fuiſſe tantum ad ſatisfactionem canonicam imponendam; aut dixerit eos, qui omnia peccata confiteri ſtudent, nihil relinquere velle divinæ miſericordiæ ignoſcendum: aut demum, non licere confiteri peccata venialia; anathema ſit*: huic conſonat proximus canon octavus. Idem tradunt canones præcedentium conciliorum, Patreſque univerſi, prout conſtat ex propoſitione ſecunda.

Quoniam vero Philippus Melanchthon in Apologia Confeſſ. Auguſtanæ art. XI. ſcribit, *nunquam conſcientias fore tranquillas, ſi exiſtiment ſe non poſſe conſequi remiſſionem peccatorum, niſi facta illorum enumeratione*; nos e contra aſſerimus, nunquam conſcientiam pace aliqua fruituram, niſi peccata omnia lethalia, quæ occurrant memoriæ, prodat judicibus Eccleſiaſticis. Ut enim ajebat Joannes Cochlæus in diſcuſsione præcit. art. XI. *Si dividimus confeſsionem quædam peccata dicentes, quædam obticentes data opera, non poterit plena eſſe per abſolutionem in conſcientia pacatio, quies, & tranquillitas: remordebitur enim homo in conſcientia ſua adhuc ab iis peccatis, quæ ſponte, vel per hypocriſim, vel ex erubeſcentia omiſit; & arguet, imo maledicet illum ſacra Scriptura, quod fraudulenter egerit in confeſsione cum Deo, qui falli neque vult, neque poteſt. Ideo dicetur ei illud Hieremiæ, Maledictus qui facit opus Domini fraudulenter: fraudulentia nimirum eſt, ſponte ſubticere quædam, & data opera confeſsionem dimidiare, ſacer-*

do-

dotemque vice Dei fungentem decipere, averſari publicam, & tot ſæculis receptam conſuetudinem, relinquere legem ſanctæ matris Eccleſiæ, ſpernere denique eos, ad quos ipſe Dominus ait, Qui vos ſpernit, me ſpernit, & eum qui me miſit. Præterea idem Melanchthon ait probare ſe nihilominus *confeſſionem, atque examinationem, ut inſtitui homines melius poſſint, tametſi moderanda res eſt, ne conſcientiis injiciantur laquei*. At quomodo homines inſtitui poterunt, niſi peccata ſua, quoad fieri poteſt, enumerent ſacerdoti? Profectò medicus hominem vulneribus ſaucium, affectumque variis morborum generibus, niſi ulcus aperiat, denudetque malas corporis affectiones, non poteſt revocare ad priſtinam valetudinem: nec ſacerdos animabus mederi, niſi peccatorum gravitatem, proximas cauſas, multitudinem, varietatemque dignoſcat. Enimvero, ut verbis utar inſignis Theologi in Harmonia Confeſſ. Auguſtanæ pag. 244. *Si dicat tibi quiſpiam ſecreto, ſe inanibus delectari munuſculis, taceat autem ad libidinem pronitatem, taceat invidiam, taceat alia animæ vitia, quomodo conjecturâ ea aſſequi poteris, ut continentiam, ut caritatem, ut alia ei virtutum dogmata inſtilles?* Igitur neceſſaria foret peccatorum enumeratio, quamquam ad ſolam animi tranquillitatem, & hominum impiorum inſtitutionem probanda & retinenda eſſet, ut placuit Melanchthoni. Quanto magis itaque exiſtimandum eſt neceſſariam illam eſſe, cum munus ſacerdotis non ſit tantum fidem excitare concione, & pronunciatione mandati, verum etiam conficere ſacramentum conferens gratiam *efficienter*, exercere poteſtatem judiciariam, ſolvere peccatorum nexus, & ſatisfactionis opera injungere, quod oſtendimus pertractantes, cum de Sacramentis univerſim, tum de ampliſſima hac controverſia, cujus jamjam finem attingimus?

Opponebant auctores, & apologiſtæ Confeſſionis Auguſtanæ artic. XI. Impoſſibilis eſt enumeratio omnium delictorum, juxta illud, *Delicta quis intelligit?* Urgebant & illud Jeremiæ, *Pravum eſt cor hominis & inſcrutabile*. Addebant, nunquam conſcientias poſſe acquieſcere, ſi nulla peccata, niſi quæ enuntiantur, remitterentur, quia peccata plurima nec vident, nec poſſunt illorum meminiſſe: ſubjiciebant teſtimonia quædam Chryſoſtomi, Gratiani, ac veterum Theologorum: poſtremo ajebant, neminem aſſerere neceſſitatem enumerandi omnia peccata venialia, tametſi hæc quoque ſolvi poſſint a ſacerdotibus.

Verum ad primum, & ſecundum reſponderunt Tridentini Patres ſeſſ. XIV. cap. 5. *Nihil aliud in Eccleſia a pœnitentibus exigi, quàm, ut poſtquam quiſque diligentius ſe excuſſerit, & conſcientiæ ſuæ ſinus omnes & latebras exploraverit, ea peccata confiteatur, quibus ſe dominum Deum ſuum mortaliter offendiſſe meminerit; reliqua autem peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in univerſum eadem confeſſio-*

ſione incluſa eſſe intelliguntur. Addo priora verba ita ab Auguſtino explicari Enarrat. 2. in Pſalm. cxviii. 13. *Delicta quis intelligit, quæ ipſum oculum claudunt, cui ſuavis eſt veritas, cui deſiderabilia & dulcia ſunt judicia Dei, & ſicut tenebræ oculos, ita delicta mentem claudunt, nec lucem ſinunt videre, nec ſe?* Alia etiam verba ex Jeremiæ xvii. 9. ſolum demonſtrant, cor hominis doloſum eſſe ac verſipelle, cui propterea confidere non debeamus; quamvis Auguſtinus uſus lectione, quæ habet, *Grave cor per omnia, & homo eſt, & quis agnoſcet eum?* in libro xiii. contra Fauſtum cap. 7. ingenioſe hæc eadem verba accommodet Dei Filio, qui pro nobis aſſumpſit formam ſervi. Ad tertium reſponſum eſt paulo ſupra; & inſuper falſum eſt, remitti a ſacerdotibus ſola peccata, quæ enuntiantur, cum in confeſſione intelligantur incluſa illa etiam, quæ non occurrunt memoriæ; immo unum peccatum nequeat remitti ſine altero, quia non poteſt homo ſimul eſſe juſtus & impius, hæres regni & reus gehennæ, Dei amicus & inimicus. Ad quartum, cum plura dixerim propoſitione ſecunda, ac tertia, nihil repetendum eſt modo. Ad ultimum dico, peccata venialia cum caritate *habituali* perſiſtere, ac mediis plurimis expiari; poſſe tamen etiam deleri per ſacramentum pœnitentiæ, ideoque eſſe ejuſdem ſacramenti *materiam* ſufficientem quidem, ſed minime neceſſariam.

CAPUT II.

De variis Confeſſionum generibus.

VIII. IN ſecunda præcedentis capitis poſitione dixi, parum ad noſtra cum hæreticis componenda diſſidia conferre, an priſcis Eccleſiæ ſæculis confeſſio in uſum recepta, fuerit publica, vel ſecreta; dummodo fuerit ſacramentalis, facta Eccleſiæ miniſtris, & ad peccatorum remiſſionem neceſſaria. Idem docuerunt complures Theologi, Guilelmus Eſtius in iv. diſt. 17. §. 8. Suarez diſput. 21. de confeſſ. ſect. 2. ubi plurimos in ſententiam ſuam auctores allegat, Aegidius Coninck diſput. 6. de qualit. confeſſ. Joannes Morinus lib. 2. de Pœnit. cap. x. num. 14. quorum teſtimonia accumulare, eſſet, uti ibidem inquit Morinus, ad mare aquam, & in ſylvam ligna deferre. Tridentina Synodus ſeſſ. xiv. cap. 5. docet nequaquam Dominum prohibuiſſe, *quin aliquis in vindictam ſuorum ſcelerum, & ſui humiliationem, cum ob aliorum exemplum, tum ob Eccleſiæ ædificationem delicta ſua publice confiteri poſſit*: at declarat nullo præcepto divino publicam illam confeſſionem fuiſſe indictam, nec ſatis conſulte humanâ aliquâ lege præcipiendum fuiſſe, *ut delicta præſertim ſecreta publicâ eſſent confeſſione aperienda*. Ex quibus verbis inferunt memorati Theologi, non pertinere ad *eſſentiam* confeſſionis ſacramentalis, ut ſecreto fiat, cum declaret Concilium, poſ-

Digitized by Google

poſſe aliquando laudabiliter fieri publice, neque confeſſionem publicam neceſſariam eſſe jure divino, aut humano; ſed pertinere ad confeſsionis *eſſentiam*, ut peccata ſacerdoti enuntientur, qualicumque tandem modo iſtud perficiatur. Id, ut percipias quid ſit diſciplinæ, quid præcepti, ſubjectis theſibus explicabo.

THESIS I.

Nonnulli interdum priſcis Eccleſiæ ſæculis, ob doloris vehementiam, atque fidelium ædificationem enuntiabant publice peccata ſua. Probatur ex Irenæo, qui libro 1. cap. 13. num. 7. de mulieribus a Marco præſtigiatore corruptis, inquit: *Quædam etiam in manifeſto exomologeſim faciunt; quædam autem reverentes hoc ipſum, in ſilentio ſenſim ſemetipſas retrahunt*; ex quo loco demonſtrari confeſsionem publicam quandoque factam teſtatur Grabius, affirmant Billius & Feuardentius, obſervatque Maſſuetus in Diſſertat. præviis ad Irenæum diſſert. 3. art. 7. num. 75. Confirmatur ex Origene ſcribente hom. 2. in Pſalmum 37. *Si intellexerit* (confeſſarius) *& præviderit talem eſſe languorem tuum, qui in conventu totius Eccleſiæ exponi debeat, & curari, ex quo fortaſſis, & ceteri ædificari poterunt, & tu ipſe facilius ſanari; multa hoc deliberatione, & periti illius medici conſilio procurandum eſt*. Præterea S. Cyprianus in epiſtola ad Pomponium 62. pag. 220. jubet ut virgines, quæ cum viris dormire conſueverunt, ab obſtetricibus inſpiciantur, & *ſi aliqua corrupta deprehenſa fuerit*, ad pœnitentiam & *exomologeſim* publicam compellatur. Inſuper Joannes Climacus in Scala Paradiſi gradu 4. pag. 44. ſcribit: *Sed primum omnium optimo judici noſtro præteritæ vitæ peccata aperiamus, idque vel ſoli, vel ſi imperet ille, omnibus: oſtenſa quippe, & in publicum prolata vulnera facile curabuntur, neque recrudeſcent amplius*. Ac refert ibidem Climacus confeſſionem cujuſdam latronis, qui Alexandriæ ad Cœnobium accedens, accuſavit omnia facinora a ſe patrata, *verecundiæ pudore*, ut inquit Climacus, *projecto*, & affirmans ſe proclamaturum, ſi opus foret, peccata ſua *in medio Alexandriæ foro*. Tandem omiſsis exemplis plurimis, quæ legi poterunt apud Morinum lib. 2. cap. 9. & 10., celeberrimo etiam illo mulieris compreſſæ a diacono, de quo ſupra, ubi egimus de Nectario, ſanctus pater Auguſtinus ſermone 351. num. 9. hortatur lapſos poſt baptiſmum, & implicatos mortiferorum vinculis peccatorum, ut ad claves Eccleſiæ confugiant, atque, *ſi peccatum ejus non ſolum in gravi ejus malo, ſed etiam in tanto ſcandalo aliorum eſt, atque hoc expedire utilitati Eccleſiæ videtur antiſtiti, in notitia multorum, vel etiam totius plebis agere pœnitentiam non recuſet*. Hæc tamen, & his conſimilia ad illam pœnitentiam referri poſſunt, quæ poſt ſecretam confeſſionem, id gravi aliqua cauſa exigente, vel injuncta, vel ſponte ſuſcepta fuerit.

Digitized by Google

THESIS II.

Probabilis eſt illorum opinio, qui cenſent aliquando Eccleſiarum Antiſtites præcepiſſe pœnitentibus, ut publicorum peccatorum publicam ederent confeſſionem. Principio enim hoc inferri poteſt ex producto exemplo virginum, de quibus ſcribit ad Pomponium Cyprianus, & ex altero latronis, de quo S. Joannes Climacus: nam latro ille publica confeſſione ſe purgavit, jubente cœnobii præſide. Deinde Euſebius lib. v. H. E. cap. 28. pag. 196. narrat Natalem quemdam ſeductum ab Aſclepiodoto ac Theodoto argentario, ab angelis flagris cæſum, & graviſſime verberatum, ad pedes Zephyrini Epiſcopi, univerſi Cleri, necnon ſæcularium provolutum, ſceleribus ſuis pronuntiatis, oſtenſiſque plagarum vibicibus, omnium animos concuſſiſſe, & in communionem fuiſſe receptum. Idem Euſebius proximo libro VII. cap. 7. pag. 253. profert regulam ab Heracla traditam S. Dionyſio Alexandrino, ut hæretici, & qui delati eſſent adiviſſe perverſæ doctrinæ magiſtros, ab Eccleſia ejecti non prius admitterentur, quàm crimen ſuum, & quæcunque ab adverſariis audierant, palam expoſuiſſent. Verum num iſtæ & conſimiles confeſſiones fuerint *ſacramentales*, poteſt merito dubitari.

THESIS III.

Nunquam lege aliqua divina, vel Eccleſiaſtica ſtatutum eſt, ut peccata occulta in confeſſione publice proferantur. Demonſtratur primo, quoniam ab initio Eccleſiæ grave ſemper, ac moleſtum, atque præter divinam inſtitutionem, ſingulis viſum eſt, *tanquam in theatro, circumſtante totius Eccleſiæ multitudine, crimina ſua evulgare*, prout ajunt Sozomenus, & Nicephorus ſupra laudati. Confirmatur ex Baſilio, cujus in Regulis brevioribus num. 229. hæc ſunt verba: *Omnino in peccatorum confeſſione eadem ratio eſt, quæ etiam in aperitione vitiorum corporis. Ut igitur vitia corporis nequaquam quibuſvis hominibus temere aperiunt, ſed iis tantummodo, qui rationem, qua ea curanda ſint, teneant: eodem modo etiam peccatorum confeſſio fieri debet, apud eos videlicet, qui ea poſſint curare*. Ita pag. 614. edit. Morelli. Docet infra Baſilius pag. 645. hoc curandi munus ſolis ſacerdotibus demandari. Comprobatur theſis luculentiſſimo Leonis Magni teſtimonio ex Epiſtola 80. producto poſitione 2. capitis præcedentis. Idem evincunt Chryſoſtomi, aliorumque Patrum expreſſa loca, ex quibus accipimus neceſſum non eſſe, ut prodeamus in publicum, & quaſi *in theatro* conſervis noſtris efferamus quæ occulte geſſimus. Accedit præcitatum Tridentini decretum ſeſſ. XIV. cap. 5. ubi, poſtquam docuit publicam confeſſionem nullo divino præcepto mandatam eſſe, ſtatim ſubjicit: *Nec ſatis conſulte humana aliqua lege præciperetur, ut delicta, præſertim ſecre-*

creta, publica eſſent confeſſione aperienda. Denique non videtur conforme Evangelicæ legi, quæ *jugum ſuave, & leve* appellatur, præceptum evulgandi ea crimina, quæ in vulgus ſparſa non flagitioſis tantum, verum etiam Eccleſiaſtico ordini, & Eccleſiæ univerſæ afferrent maximum dedecus, & infamiam. Si enim, narrante Socrate, ad unius ſacrilegi inceſtus revelationem commota eſt plebs Conſtantinopolitana, Eccleſiæ illata eſt contumelia, & probro affecti ſunt ſacri ordinis viri; quid futurum putas, ſi omnia nefaria, & atrocia ſcelera panderentur? Etiam ethnicus poeta propriæ, communiſque exiſtimationis rationem habens, lib. 3. Triſtium Elegia 6. canebat:

Et quæcunque adeo poſſint afferre pudorem,
Illa tegi cæcâ condita nocte decet.

Vide plura ad theſim hanc pertinentia apud Morinum loco citato, Petavium in animadverſionibus ad Epiphanium pag. 246. Eſtium in diſtinctionem 17. §. 8. Tournely pag. 224. &c.

THESIS IV.

Confeſſioni, & pœnitentiæ publicæ præmittebatur ſecreta peccatorum confeſſio, qua audita ſacerdos pœnitentiam imponebat, & hortabatur confeſſum, ut pœnitentiæ inſiſtens aliquod peccatum palam enuntiaret; in quo ſumma adhibebatur prudentia, ut ex tali enuntiatione orir etur fidelium ædificatio, non ſcandalum: ideoque ſacramentalis confeſſio non ex publica pœnitentia, aut ex publica aliquorum peccatorum confeſſione duxit exordium; ſed e contra publica pœnitentia, & publica aliquorum delictorum accuſatio ex præmiſſa ſacramentali, & ea quidem ſecreta, confeſſione derivavit. Perutilis eſt hæc theſis, ac ſummopere neceſſaria ad obtundenda ora impiorum hæreticorum, qui cum negare non poſſint confeſſionis perantiquam & probatiſſimam conſuetudinem, hanc arceſſendam autumant a publice pœnitentium moribus ac diſciplina. Verum exploratiſſimum eſt, omnibuſque perſpectum, publicæ pœnitentiæ præiviſſe confeſſionem ſecretam, qua enumeratis peccatis omnibus tam publicis, quàm occultis legitimo, atque huic muneri præfecto presbytero, ea poſtea ſcelera palam enuntiabantur, quæ ſacerdos cenſebat poſſe abſque ullo famæ diſpendio, & abſque ullo ſcandalo Chriſtianæ plebis evulgari: atque ita confeſsionem illam cum privatam, tum publicam excipiebat pœnitentia canonica, hanc vero abſolutio, & facultas accedendi ad Euchariſtiam, prout docti viri demonſtrant, Jacobus Pamelius in Notis ad librum S. Cypriani de lapſis num. 98. & Tertulliani de Pœnitentia num. 2. Petavius in præcitatis Animadverſionibus pag. 248. Morinus in loco prælaudato, Sirmondus in Hiſt. Pœnitentiæ publicæ cap. 4. Maſſuet diſſert. præviis in Irenæi libros pag. 39. aliique veterum traditionum exploratores. Principio id probatur

præcitata Hom. Origenis in Pſalmum XXXVII. ubi impium ad ſui accuſationem, & confeſsionem exhortans ait: *Circumſpice diligentius, cui debeas confiteri peccatum tuum. Proba prius medicum, cui debeas cauſam languoris exponere, qui ſciat infirmari cum infirmante, flere cum flente, qui condolendi, & compatiendi noverit diſciplinam, ut ita demum quid ille dixerit, qui ſe prius & eruditum medicum oſtenderit, & miſericordem, ſi quid conſilii dederit, facias, & ſequaris. Si intellexerit, & præviderit talem eſſe languorem tuum, qui in conventu totius Eccleſiæ exponi debeat & curari, ex quo fortaſſis & cæteri ædificari poterunt, & tu ipſe facile ſanari, multa hoc deliberatione, & ſatis periti medici illius conſilio procurandum eſt.* Ex quo loco, ut Petavius recte animadvertit, non infertur neceſsitas aliqua publicæ confeſsionis, qua ſi opus eſſet, non affirmaret Origenes conſilium, deliberationem, & inſpectionem peculiarem eſſe adhibenda; ſed infertur generalis agnitio ſcelerum, & improbitatis deteſtatio, atque non ſingulorum criminum publica pronunciatio, ſed illius duntaxat, quod prudens ſacerdos exiſtimet enuntiandum. Videntur idem tradere Tertullianus de Pœnit. cap. 9. & S. Cyprianus epiſt. XII. XIII. & in libro de lapſis, ubi diſtingunt pœnitentiam & peccatorum confeſsionem ab *Exomologeſi*, quam Tertullianus etiam appellat *proſternendi, & humilificandi hominis diſciplinam*: unde viri docti conjiciunt *exomologeſim* præter confeſſionem ſignificare publicam pœnitentiam, in qua poſt ſecretam ſingulorum peccatorum enarrationem factam ſacerdoti, pœnitentes, juxta ipſius ſacerdotis monitum, in conventu Eccleſiæ humilitatis gratia aliquod crimen proferrent; quod proinde, ſi nullus presbyterorum adeſſet, ut inquit cit. epiſt. 12. Cyprianus, apud diaconum fieri poſſet. Verum de *exomologeſis* ſignificatione dixi tom. VII. pag. 471. addamque nonnulla, ubi ad quæſtionem illam pervenero, cuinam facienda ſit peccatorum confeſsio. Quod huc ſpectat, eadem, quæ Origenes, ſcribit Auguſtinus ſermone 351. ſive homilia poſtrema inter quinquaginta, ut conſtat ex prima theſi. Haud ſecus loquuntur Pacianus, Ambroſius, Theodoretus; de quibus legendus Pamelius in ſuis ad Cyprianum adnotationibus pag. 251. & Morinus de Adminiſtrat. ſacram. Pœnit. pag. 93. Quæ autem docent Patres, confirmantur illuſtri teſtimonio Sozomeni, hæc de presbytero Pœnitentiario narrantis lib. VII. H. E. cap. 16. *Itaque ex presbyteris aliquem, qui vitæ integritate ſpectatiſſimus eſſet, & taciturnitate ac prudentia polleret, huic officio* (excipiendi ſcilicet ſecretas confeſsiones) *præfecerunt, ad quem accedentes ii, qui deliquerant, actus ſuos confitebantur; ille vero pro cujuſque delicto, quid aut facere ſingulos, aut luere oporteret, pœnæ loco indicens, abſolvebat confitentes, a ſeipſis pœnas criminum exacturos.* Similia lib. XII. cap. 28. Nicephorus. Habemus itaque ex Patribus, & Hiſtoricis probatiſsimis ſecretam peccatorum confeſsionem olim publicæ pœnitentiæ fuiſſe præmiſſam.

Hoc

Hoc demum evincitur ex quo non ſemel publica pœnitentia etiam occulta crimina expiata fuerint; ideoque crimina illa nonniſi per ſecretam confeſsionem ſacerdotibus fuerint aperta. Ubi enim de pœnitentia pertractabo, rurſus oſtendam facta ſacerdoti confeſſione ſecreta, non ſolum pro publicis & gravioribus ſceleribus publicam pœnitentiam fuiſſe impoſitam, verum etiam nonnullos pro peccatis occultis pœnitentiam illam publicam ſubjiſſe, ſive præcepta fuerit a ſacerdote, ut cenſent plerique Theologi cum Morino libro v. cap. octavo & ſequentibus, ſive ultro a pœnitentibus ſuſcepta, ut cap. v. Hiſtoriæ Pœnitentiæ publicæ tenet Sirmondus. Qualicunque ex cauſa (quod modo definiendum non eſt) occulta crimina publice expiarentur; extat in 3. Concilio Carthaginenſi canon 32. quo præcipitur, *Ut presbyter inconſulto Epiſcopo non reconciliet pœnitentem, niſi abſente Epiſcopo, & neceſſitate cogente. Cujuſcunque autem pœnitentis publicum & vulgatiſſimum crimen eſt, quod univerſa Eccleſia noverit, ante abſidem manus ei imponatur.* Ex quo canone colligitur, præter peccata publica, fuiſſe alia, quæ pœnitentia publica coercerentur; ſi enim, ut Petavii utar verbis, jam omnia manifeſtata eſſent in frequenti Eccleſiæ conventu, cur tantum in manifeſtiſſimis, certiſque criminibus manus ante abſidem imponeretur? Idem confirmatur ex epiſtola S. Baſilii ad Amphilochium cap. 34. ubi legitur communione privatas, donec pœnitentiæ tempus implerent, mulieres adulterio pollutas; tametſi earum ſcelus privata tantum confeſſione ſit enuntiandum, ne damnentur capitali pœna, pro adulteris conſtitutâ. Pari ratione ad pœnitentiam, quæ publice agebatur, S. P. Auguſtinus homilia XLIX. & L. nunc 392. cap. 3. hortatur illos, qui poſt uxores ſuas ſeſe illicito concubitu maculaverint, *ut pro ipſis oret Eccleſia*. Loqui autem Auguſtinum de publica pœnitentia conſtat ex producta ratione, *ut oret Eccleſia*, necnon ex addito Jobi loco, *Si erubui in conſpectu populi confiteri peccata mea*; & ex Theodoſii imperatoris facto, quo propoſito inquit: *Fortaſſis, immo quod non dubitatur, propterea Deus voluit, ut Theodoſius imperator ageret pœnitentiam publicam in conſpectu populi, maxime quia peccatum ejus celari non potuit, & erubeſcit ſenator, quod non erubuit imperator? Erubeſcit nec ſenator, ſed tantum curialis, quod non erubuit imperator? Erubeſcit plebejus, ſive negotiator, quod non erubuit imperator? Quæ iſta ſuperbia eſt? Nonne ſola ſufficeret gehennæ, etiam ſi adulterium nullum eſſet?* Quibus utique verbis Auguſtinus præſcribit adulteris, quorum crimen occultiſſimum eſſe ſolet, pœnitentiam publicam, ſacerdotum judicio definiendam, certe ſine manifeſta peccati accuſatione propter cauſam a Magno Baſilio productam. Denique S. Innocentius I. epiſt. 2. num. 2. Victricio Epiſcopo Rothomagenſi hæc ſcripſit, relata in cap. *Quæ Chriſto*, XXVII. q. 1. *Item, quæ Chriſto ſpiritualiter nupſerunt, & velari a ſacerdote meruerunt, ſi poſtea vel publice nupſerint, vel ſe clanculo*

cor-

corruperint, non eas admittendas eſſe ad agendam pænitentiam, niſi is, cui ſe junxerant, de ſæculo receſſerit; idem omnino ſtatuens de nota, & de occulta ſacratarum Virginum ſtupratione. Igitur tranſactis Eccleſiæ ſæculis, ut Patres tradunt, ut narrant Hiſtorici, ut docent canones publicæ pœnitentiæ, ſacramentalis confeſſio legitimo miniſtro privatim facta, erat norma, juxta quam ipſe criminum gravitate, & perſonarum conditione ſpectatis, pœnas decernebat; quas pœnitens a ſeipſo exigens, ſi occulte deliquerat, interdum ſe addicebat pœnitentium claſſibus, & palam quoque enuntiabat aliquod occultum crimen; quod prudenti deliberatione faciendum erat, ne oriretur ſcandalum, quale exortum diximus Conſtantinopoli ſedente Nectario; & conſequenter non publica *exomologeſis* ſecretam peccatorum confeſſionem, ſed e contra ſecreta peccatorum confeſſio publicam *exomologeſim* prævivit.

T H E S I S V.

Præter confeſſionem factam certis anni temporibus, de quibus infra ubi demonſtravero, Quando confitendum ſit, conſuetum aliquando fuit facere generalem confeſſionem omnium anteactæ vitæ peccatorum. Generalem hanc confeſſionem demonſtrant exempla bene multa, mulieris, de qua Socrates & Sozomenus affirmant, *ſigillatim enuntiaſſe delicta omnia poſt baptiſmum a ſe perpetrata*; S. Aredii, de quo Gregorius Turonenſis in ejus Vita ſcribit, confeſſum *omnia adoleſcentiæ ſuæ* acta coram beatiſſimo Epiſcopo Nicetio: ſancti Eligii Noviomenſis Antiſtitis, de quo idem narrat in primo Vitæ illius libro cap. 7. Audoenus: Clotarii regis, quem enuntiaſſe *cunctas actiones ſuas* in templo S. Martini, ſcribit lib. IV. Hiſtor. prælaudatus Gregorius Turonenſis: S. Tillonis monachi, quem *omnia adoleſcentiæ ſuæ acta* ſacerdoti enuntiaſſe refert in ejus Vita ſcriptor Anonymus apud Bollandum die 7. Januarii: Agnetis Auguſtæ, quam *a quinquenni infantia* confeſſam peccata omnia Petro Damiani, litteris ipſemet prodidit Opuſculo 56. Atque hæc exempla, quibus addi poſſent innumera temporum poſteriorum, legi poterunt apud Mabillonium tom. IV. Analect. & Præfat. 1. in ſæculum 3. Benedict. Sirmondum in Analectis ad Capitularia Caroli Calvi, Martenium de Antiquis Ritibus lib. 1. cap. 6. art. 2. num. 9. & Vitaſſium de Pœnit. quæſt. IV. art. 4. His accedunt ad generalem hanc confeſſionem edendam, illuſtrium virorum hortamenta & conſilia; ac præſertim Hincmari Remenſis Archiepiſcopi ad Pipinum juniorem, S. Anſelmi in Epiſtola 66. lib. 3. ad fratrem ſuum Jeroſolymam profecturum, Conſtitutionum Cluniacenſium, Ciſtercienſium, Carthuſianorum, aliorumque Religioſorum Ordinum ad generalem confeſſionem exhortantium amplectentes monaſticum inſtitutum: de quibus Mabillon in ſæculum V. & laudato in loco Martenius. Huc tamen, me judice, minime ſpectant con-

Digitized by Google

confeſſiones illæ generales, in quibus omnia peccata commemorantur verbis generatim conceptis; cujuſmodi eſt *Confeſſio* S. Fulgentii, ſive Aſſigitanus ſit ille, ſive Ruſpenſis, *Confeſſio Iſidori* Hiſpalenſis, Hildeboldi, Roberti, Hugonis Altiſſiodorenſis, & ſi quæ ſunt aliæ, commemoratæ ab eodem Mabillonio in ſæculum 3. num. 85. atque a Menardo Annot. 661. in Sacramentarium Gregorii, necnon collectæ in Appendice Morini; his enim generalibus confeſſionibus omnia peccatorum genera comprehenduntur, ut ad memoriam pœnitentium revocentur ſingula, quæ perpetraverint; at ulterius neceſſaria eſt diſtincta enumeratio delictorum memoriæ occurrentium. Quare in Ordine Romano, (ut ibidem advertit Menardus) præcipitur ſacerdoti, ut jubeat pœnitentem ſedere contra ſe, & cum eo de vitiis loquatur, *ne forte præ verecundia, aut ignavia, ſive oblivione, aliquid putridum in corde remaneat*. Similia leguntur apud Burchardum lib. XIX. decretorum cap. 5. necnon in Euchologio Græcorum pag. 679. Hinc generali confeſſione poſteriori loco deſcripta, juxta Magiſtrum in IV. diſt. 21. D. Thomam in eandem diſtinct. q. 2. ar. 2. ceteroſque Theologos, delentur ea tantum peccata, quæ poſt diligentem diſcuſſionem in memoriam non veniunt, dummodo ſacramentalis ſit, & ſubſequatur Eccleſiaſtici Judicis abſolutio; aliàs enim confeſſio generalis, puta quam Miſſæ & Completorio præmittimus, nullam *ex opere operato* vim habet, atque id præſtat ſolum, quod valet pietas & exercitium humilitatis; ideoque tom. 6. pag. 270. inter *ſacramentalia* confeſſionem iſtam connumeravimus.

THESIS VI.

Quidam etiam per litteras, quidam per nutus commiſſa ſcelera confeſſi ſunt. Confeſsionis per litteras factæ profertur inſigne exemplum tom. 3. Conciliorum Galliæ pag. 405. in Epiſtola, quam Robertus Epiſcopus Cenomanenſis gravi infirmitate decumbens conſcripſit ad Epiſcopos extra muros Andegavis commorantes cum principe Carolo obſidente Normannos; in qua Epiſtola petiit delictorum ſuorum abſolutionem; eamdemque abſolutionem iidem Epiſcopi Roberto concefferunt per epiſtolam alteram, e loco obſidionis datam. Alcuinus etiam in Epiſtola 63. ad Hadrianum Papam eum rogavit, *ut juberet ſalutiferæ pietatis verbo a peccatorum vinculis eſſe ſolutum*: ſed cum ibi nullius criminis fiat mentio, dicendum eſt petiiſſe Alcuinum illud peccatorum relaxamentum, quod ſolet concedi auctoritate, atque indulgentia Pontificum. Haud aliter cenſendum eſt de litteris abſolutionis ad Hugonem epiſcopum Antiſsiodorenſem, conſcriptis a Joanne Papa XIX. Alterum exemplum confeſsionis & abſolutionis per litteras, eſt Hildeboldi Epiſcopi Sueſsionenſis, quem abſolvit Hincmarus, ut notat Sirmondus in notis ad tertium volumen Conciliorum Galliæ, & con-

conſtat ex epiſtola ipſius Hincmari quadrageſima , tom. 2. pag. 686. Addit Morinus lib. VIII. cap. 25. exempla hujus generis plurima , Potamii Epiſcopi Bracarenſis , qui per epiſtolas abſolutionem impetravit a Patribus Concilii x. Toletani : Gregorii Septimi , qui non ſemel per litteras eamdem abſolutionem largitus eſt , ut apparet ex Epiſtola 34. libri primi , & 61. libri 2. denique Alexandri Tertii , qui pariter S. Thomæ Archiepiſcopo Cantuarienſi Apoſtolicis literis abſolutionem impendit , uti narrant ad annum 1164. Cæſar Cardinalis Baronius , & Matthæus Paris . Atque hiſce exemplis Morinus eo loci contendit , valuiſſe olim abſolutionem datam abſentibus , producens ulterius ad ſententiam ſuam confirmandam magnum numerum Scholaſticorum . De iſtius autem confeſsionis valore dicam infra .

Ad nutus quod attinet , hos illis ſufficere , qui carent facultate loquendi , neutiquam dubitandum ; nam ad plenam animi ſignificationem nutus ſufficere *in ſubito obmuteſcentibus* definiit canone 12. loquens de baptizandis prima Synodus Arauxicana , celebrata anno 441. De confeſsione autem pœnitentium duntaxat in vitæ exitu hæc ad Theodorum Forojulienſem epiſcopum ſcripſit magnus Leo : *Etiam talium neceſſitati ita auxiliandum eſt , ut nec actio illis pœnitentiæ , nec communionis gratia denegetur , ſi eam etiam amiſſo ab eis vocis officio , per indicium integri ſenſus quærere comprobentur* . Eadem verba habentur cap. *Multiplex* , De Pœnit. diſt. 1. Atque id multo magis de iis , qui etiam ſani carent officio linguæ , affirmandum erit . In Vita S. Franciſci ſcripta a S. Bonaventura legitur quemdam fratrem adeo ſilentio fuiſſe addictum , ut non verbis , ſed nutibus confiteretur ; fuiſſe id tamen a Seraphico Patre improbatum : recte quidem , propter neceſsitatem confeſsionis oris , ſi loquendi non adſit impedimentum .

THESIS VII.

Confeſſio per litteras facta ſacerdoti abſenti non eſt confeſſio ſacramentalis licita , nec valida , cui proinde abſolutio poſſit impendi . Probatur primo ex Conſtitutione Clementis VIII. edita anno 1602. die 20. Julii , in qua præmiſsis votis Theologorum , & re cum S.R.E. Cardinalibus mature ac diligenter conſiderata , præcipitur ne publicis , privatiſque lectionibus, concionibus, congreſsibus, doceatur , imprimatur , aut ad praxim quovis modo deducatur hæc propoſitio , *Licet per litteras , ſeu per internuntium Confeſſario abſenti peccata ſacramentaliter confiteri , & ab eodem abſente abſolutionem obtinere* : quam propoſitionem in eadem Conſtitutione declaravit ſummus Pontifex *falſam , temerariam , & ſcandaloſam* . Vide Bullarium Cherubini tom. 3. pag. 132. Probatur 2. ex cap. *Quem pœnitet* , de Pœnit. diſt. 1. ubi hæc leguntur : *Præcepit Dominus mundandis , ut oſtenderent ora ſacerdotibus ,*

docens

docens corporali præſentia confitenda peccata, non per nuntium, non per ſcripturam manifeſtanda. Probatur tertio ex Cathechiſmo Romano eadem tradente in parte ſecunda, capite quinto, num. 52. Demum probatur ratione, tum quia confeſſio talis debet eſſe, per quam ſacerdos certior reddatur, pœnitentem revera peccata, quæ accuſat, patraſſe, atque dum abſolvitur, illorum pœnitere, ac perſiſtere in emendationis propoſito: id vero in confeſsione per litteras nequit haberi, quoniam litteræ illæ poſſunt eſſe confictæ, & ſi veræ ſunt, poteſt pœnitens negare a ſe fuiſſe conſcriptas; ac ſi id fateatur, in illo temporis intervallo, quo litteræ mittuntur, poteſt a propoſito vitæ melioris recedere; quam rationem affert Soto diſt. 18. q. 2. art. 6. tum quia confeſsio eſt perſonalis quædam actio, per quam peccator tanquam reus ſiſtitur ante Eccleſiæ tribunal, prout ſeſſ. XIV. cap. 2. declarat Synodus Tridentina; necnon abſolutionis verba commonſtrant perſonam ſolvendam, eamque præſentem innuunt; quam rationem quæſt. IX. Supplem. art. 3. producit, illuſtratque Franciſcus Sylvius. Mitto rationem illam, quam nonnulli addunt cum Scoto in IV. diſt. 17. eo quod litteræ a tabellario, vel aliis aperiri poſsint ac legi, ideoque deſtruant naturam confeſsionis *ſecretæ*; ſiquidem conditio iſta, nempe quod confeſsio ſecreta ſit, licet jure optimo ſit appoſita, non pertinet tamen ad confeſsionis *ſacramentalis* eſſentiam.

T h e s i s VIII.

Eadem confeſſio per litteras, etiam ante Clementis VIII. definitionem, divino jure irrita erat, ac nulla. Sunt quidem Theologorum permulti, exiſtimantes non *per ſe*, ſed prælaudata duntaxat conſtitutione Clementis, confeſsionem, de qua loquimur, nullam eſſe, adeo, ut ſpectata ratione ſola ſacramenti pœnitentiæ, poſſet accuſationi hujus generis impendi ſacerdotalis abſolutio, abſente quoque pœnitente. Commemorantur hi Theologi a Suarez diſput. XIX. de forma Pœnit. ſect. 3. quibus acceſſerunt Morinus lib. VIII. cap. 25. Witaſſe q. IV. art. 4. ac Tournely, qui tamen affirmat rem eſſe valde incertam, nec ſatis auctoritate veterum exemplorum comprobatam, an olim confeſsio facta per litteras licita fuerit. Sed oppoſitum tenent S. Thomas, Scotus, Cajetanus, Victoria, Cano, Soto, Toletus, aliique laudati ibidem a Suareſio, necnon Sylvius citato art. 3. Juenin q. IX. cap. 4. art. 1. aliique recentiores. Atque ſententiam iſtam ob momenta, quæ ſubſequuntur, ego item amplector. Primum univerſa traditio Patrum docet confeſsionem peccatorum ſignificari in leproſis, quibus Chriſtus mandavit, ut oſtenderent ſe ſacerdotibus, atque in Lazaro, quem ante diſcipulos ſtatuit inſtitis, ſeu limbis colligatum; nullum autem exemplum lego, quo id executioni mandatum ſit per litterarum officia. Qua-

re in cap. *Quem pœnitet*, paullo ſupra producto, decernitur confeſſionem faciendam eſſe *corporali præſentia*, quoniam Dominus præcepit mundandis, ut ſacerdotibus ora propria detegerent. Reſpondet Turnelius, Gratianum in illo canone producendo fuiſſe deceptum, cum non legantur hæc verba apud Auguſtinum, ſed excerpta ſint ex libro *De vera, & falſa religione*, qui non eſt genuinus ſancti Doctoris fœtus. At non canonis auctoritas, ſed ratio canoni inſerta nos movet; & præterea liber *De vera & falſa Pœnit.* (quem puto voluiſſe Tournelium nominare, quoniam in hoc libro num. 25. continetur caput, *Quem pœnitet*, & aliàs liber *De vera religione* Auguſtino non debet abjudicari) ſummo loco, & tanquam Auguſtino dignus habitus fuit a S. Thoma Aquinate, a Magiſtro ſententiarum, a Petro Bleſenſi, a Vincentio Bellovacenſi, aliiſque viris doctiſsimis, ut dictum eſt alibi. Addo rationem alteram ex erubeſcentia petitam, quæ ibidem inſeritur, & de qua poſtmodum. Ducor deinde auctoritate Synodi Tridentinæ, cujus ſeſſ. XIV. cap. 2. hæc ſunt verba: *Chriſtus Dominus eos, qui ſe poſt baptiſmum crimine aliquo contaminaverint, ante hoc Tribunal tanquam reos ſiſti voluit*. Siſti enim judicio, non eſt litteris deferri, ſed ante tribunal præſentari, conſentientibus JCC. apud Briſſonium de verborum ſignificat. pag. 597. Grammaticis in Theſauro L. L. tom. IV. pag. 100. necnon ſacris litteris, Lucæ 11. 22. Jure ergo huic argumento magnam vim adeſſe cenſuit Iſambertus diſput. 18. art. 6. neque illud ſolvit memoratus Tournely, dicendo non eſſe attendendam phraſim civilis fori; cum phraſim ipſam omnes prorſus uſurpent ad ſignificandam corporalem præſentiam. Tertio nitor auctoritate eximiorum Theologorum, qui affirmaverunt, urgente neceſſitate utilius eſſe ore confiteri laico præſenti, quàm ſacerdoti abſenti per litteras; quæ utique fuit ſententia ſancti Thomæ in IV. diſt. 17. q. 3. art. 4. non quod confeſſio facta laicis *ſacramentalis* ſit; ſed quoniam ob peccati erubeſcentiam adauget contritionem, commonſtratque vehemens ſacramenti deſiderium, ſufficiens in caſu neceſſitatis ad ſalutem. At falſum eſſet, utiliorem eſſe confeſſionem factam præſenti laico, quàm ſacerdoti abſenti, ſi poſſet is peccatis atramento conſcriptis abſolutionem largiri. Præterea contemnendam non puto interpretationem inſertam Operi prælaudato de vera & falſa pœnit., cujus auctor præcitato in loco illa Domini verba, *Ite, oſtendite vos ſacerdotibus*, Lucæ XVII. 14. hac explicatione exornavit: *Ora monſtrate, & omnes, non unus pro omnibus. Non alium ſtatuatis nuntium, qui pro vobis offerat munus a Moyſe ſtatutum: ſed qui per vos peccaſtis, per vos erubeſcatis. Erubeſcentia enim ipſa partem habet remiſſionis*, &c. Enimvero interpretationem illam approbat Synodus Nemauſenſis, celebrata anno 1284. quæ prope finem tomi XI. Collect. Lab. inter cetera Confeſſionis præcepta, *Item*, inquit, *non debet confiteri per nuncium, nec per ſcripturam, ſed viva voce, ore proprio, & præ-*

& præſentialiter, ut qui per ſe peccavit, per ſeipſum confiteatur & erubeſcat. Me denique permovet aperta ratio, quod ſacramentalis confeſſio debeat eſſe actualis contritionis argumentum, judiciumque propoſiti in animo perſeverantis: quod, ut dixi, nequit convenire narrationi criminum per epiſtolam; niſi forte pœnitens ſit præſens, ac nutu ſignificet peccata ſcripto exhibita eſſe ſua, ac de illis petere abſolutionem: cujus tamen generis confeſſio, tametſi plurimi licitam eſſe pronuntient, ſi pœnitens loqui valeat, permittenda non eſt a Confeſſario, qui aut nulla, aut levi, puta ſolius verecundiæ urgente cauſa, non habet auctoritatem diſpenſandi in confeſſionis ritu, recepto probatoque univerſalis Eccleſiæ conſuetudine.

At plura adverſus aſſertionem iſtam objiciuntur. Primum locum tenent confeſſionis factæ per litteras exempla plurima, quorum præcipua præmiſſa ſunt in præcedenti ſexta theſi. Deinde opponitur exemplum matrimonii, quod valide per procuratores contrahitur inter abſentes: unde apparet non eſſe de natura ſacramentorum novæ legis, ut ſolis præſentibus conferantur. Rurſus pœnitentiæ ſacramentum exigit delictorum confeſſionem, propterea quod adminiſtratur per modum judicii, & abſolutio ſacramentalis eſt actus quidam judicialis: at judicium poteſt etiam exerceri inter abſentes, prout fieri ſolet in cauſis forenſibus ſæcularis reipublicæ; ut igitur ſacramentum iſtud perficiatur, non opus eſt præſentia illius, de quo peccatorum cauſa actitatur. Inſuper idem conſtat in abſolutione excommunicationis, aliarumque cenſurarum, ad quam non requiritur præſentia eorum, qui abſolvuntur. Idem pariter evincitur ex capite *Qualis*, xxx. q. 5. ubi præcipitur confeſſionem adulteræ per ſcripturam eſſe recipiendam. Poſtremo levia nimium ſunt argumenta in contrarium producta, ac præſertim præcipua duo, quorum primum petitur ex definitione Clementis VIII. alterum depromitur ex quo incertum ſit, an confeſſus in recta animi deliberatione conſiſtat. Nam quod ad primum attinet, dici poteſt Pontificem *materia proxima* ſacramenti pœnitentiæ, ſcilicet, confeſſioni appoſuiſſe certam conditionem, ut fiat ore, & ſacerdoti præſenti, qua conditione neglecta, confeſſio ipſa ſit irrita; eo ferme pacto, quo Tridentina Synodus aſſenſui contrahentium addendam cenſuit præſentiam parochi: ideoque confeſſionem per litteras nullam eſſe Eccleſiaſtica definitione, non autem ſpectata *in ſe* Sacramenti ſubſtantia: atque ita rem ſe habere contendit adverſus Nicolaum Iſambertum citato cap. xxv. num. 18. Joannes Morinus. Non defuerunt præterea, qui definitionem Pontificis de abſolutione, non autem de confeſſione, accipiendam eſſe crediderint; cum revera fas ſit confeſſario illum abſolvere, qui in ejus præſentia non poteſt confiteri peccata, dummodo ſuperveniens ſacerdos ſciat vel ex acceptis litteris, vel ex teſtimonio adſtantium, præſentem, a quo nullum ſignum exhibetur, demonſtraſſe paulo antea deſi-

derium confitendi: idcoque videtur Clemens illam propoſitionem damnaſſe *complexe*, non autem *diviſim*; declaraſſe nimirum, quod nequeat abſolutio abſentibus dari; non vero quod *ſacramentalis* non ſit confeſſio facta abſenti, ſi poſtea a ſacerdote præſente pœnitens abſolvatur. Hinc Franciſcus Suarez in 3. parte de pœnit. diſput. XXI. num.9. ſectionis quartæ pertractans quæſtionem illam, *An ſit neceſſarium ut ſacerdos in præſentia pœnitentis confeſſionem audiat*, ac tenens id quidem *neceſſarium* eſſe, at non *eſſentiale* Sacramento, allata Clementis VIII. definitione, inquit: *Exiſtimo non fuiſſe mentem Sanctiſſimi de hac opinione tractare, ſed tantum de illa, quæ dicit ſacramentum pœnitentiæ poſſe perfici ac conſummari inter abſentes: atque ita illam particulam Et non eſſe diviſive, ſed complexive ſumendam, &c.* Quantum vero attinet ad rationem petitam ex quo in confeſſione per litteras non habeatur certitudo præſentis diſpoſitionis, quæ requiritur in pœnitente, facillime hæc refutatur; tum quia ſi poteſt abſolvi pœnitens repentino linguæ impedimento detentus, ob aliorum teſtimonium, jam præſens confeſſio *eſſentialis* non eſt ſacramento perficiendo: tum quia non poſſumus habere de pœnitentis propoſito certitudinem aliam, quàm *moralem*; & hæc habetur quoque in confeſſione per epiſtolam facta: tum demum quia præſentia ſubjecti neceſſaria ſolum eſt in iis ſacramentis, quorum *materia* eſt phyſicum elementum, ut aqua, chriſma, panis; at non in ſacramentis, quæ *materiam* habent poſitam in re morali; cujuſmodi ſunt Matrimonium, & Pœnitentia. Atque hæc ſunt argumenta in veterum, & recentiorum libris diſperſa.

Quibus eodem ordine reſpondentes, dicimus primo nil evinci ex productis exemplis. Ipſe enim Morinus lib. X. cap. 22. num. 6. docet litteris Pontificum ad abſentes eatenus concedi abſolutionem, quatenus *per indulgentiam expungitur pœnitentia canonica*, eàque prætermiſſa poteſt pœnitens illarum litterarum vi abſolvi a ſacerdote, cui tamen præſenti debet confiteri. Addo abſolutiones hujuſmodi eſſe a cenſuris, & adinſtar illius, quæ in ſolemnitatibus Ordinis nobis a ſuperiore impenditur cum facultate, qua ſolvi poſſimus a miniſtro legitimo, poſitâ quidem confeſſione ſacramentali, non autem neglectâ. Id evidenter demonſtro ex ipſa Epiſtola Hincmari ad Hildeboldum, in qua prope finem illi confeſſionem injungens, *Specialiter*, inquit, *ac ſingillatim Deo, & ſacerdoti ſatage confiteri*, ſignificans minime ad ejus ſalutem ſatis fore confeſſionem illam expreſſam ſcripto. Alexander item Tertius in Apoſtolicis litteris, quibus abſolutionem largitus eſt ſancto Thomæ ait: *Si aliquid te recolis commiſiſſe, de quo propria te debeat conſcentia remordere; quidquid ſit, ſacerdoti, qui diſcretus & providus habeatur, tibi conſulimus per Pœnitentiam confiteri*. Vide Baronium ad annum 1164. num.6. & Chriſtianum Lupum tom.I. Epiſt. S. Thomæ pag. 41. Ea enim Epiſtolaris abſolutio erat a cenſura, quam

piiſ-

piiſſimus Thomas ſe incurriſſe timebat, quod aliquando a ſummis viris deceptus adhæſiſſet Henrico II. Anglorum regi; quamobrem vehementer ingemiſcens a ſacris ſibimet interdixerat, donec a Romano Pontifice abſolutionem impetraſſet. Vide Surium ad diem 29. Decembris, & Stapletonum in libro, quem inſcripſit, *Tres Thomæ*. Quod ſequitur de matrimonio, facilius expeditur; nam in ſententia eorum, qui tenent hujus ſacramenti miniſtrum eſſe Parochum, non conficitur quando per procuratores initur contractus, ſed quando ſponſi ſacerdote adſtante conſenſum innovant; ut docent Guilelmus Pariſienſis, Canus, Eſtius, Sylvius, Vanroy, aliique complures. In ſententia pariter eorum, qui cenſent miniſtros hujus ſacramenti eſſe contrahentes, tunc ſacramentum conficitur, quando ſponſi aſſenſum per alios præſtitum confirmantes ſibimet tradunt mutuam in corpus ſuum poteſtatem. Proximum ſic diluitur: Abſolutio ſacramentalis non eſt actio tantum reconcilians hominem in foro externo, ſed effectrix, interius mundans, exigenſque affectionem pœnitentium manifeſtatam ſacerdoti, qui ante ſe conſiſtentes ſolvat a nexibus culparum: quare judicium iſtud longe eſt diverſum ab illo, quod exercetur in foro ſæculi, cum quo ſi haberet judicium hoc omnimodam ſimilitudinem, poſſet ſolvi unum peccatum ſine alio, poſſet concedi abſolutio non confitenti, poſſet etiam remitti culpa ſine ullo propoſito emendationis. Conſtat ex his reſponſio ad inſequentem objectionem; nam excommunicatio, licet feratur ob peccatum & contumaciam, eſt tamen Eccleſiaſtica cenſura ſeparans a communione, & a participatione ſacramentorum, nec peccatum, ſed pœna peccati; ideoque ad abſolutionem ab hac, aliiſque cenſuris non requiritur quidquid neceſſarium eſt ad abſolutionem a culpa; & impendi poteſt non tantum abſentibus, verum etiam defunctis: quod nullus dixerit de ſacramentali abſolutione a peccatis. Infirmiſſima eſt oppoſitio proxima, quum τὸ *per ſcripturam* in cap. *Qualis*, non ſignificet confeſſionem ſcripto factam, ſed condonationem criminis a Chriſto adulteræ dimiſsi, ut *Scriptura* teſtatur, ideſt, Joannes cap. VIII. verſu undecimo: ac præterea in Concilio Rhemenſi, & in lib. VIII. Capitular. num. 279. unde depromptum eſt caput, *Qualis*, ea verba *per ſcripturam* deſiderantur. Ad ea, quæ attingunt conſtitutionem Clementis, principio dicendum eſt, hunc Pontificem non apponere conditionem in poſterum obſervandam, ſed declarare confeſſionem per litteram, & abſolutionem abſentis *ex ſe* nullas; tum quia declarat propoſitionem illam antea prolatam, eſſe *falſam*, *temerariam* & *ſcandaloſam*; ideoque talis erat, priuſquam Clementina ipſa conſtitutio emanaret: tum quia Franciſcus Suarez in 3. parte diſput. 21. ſect. 4. docuit, *juxta communem ſententiam per ſe loquendo neceſſarium eſſe, ut ſacerdos in præſentia pœnitentis confeſſionem audiat, immo & immediate ab ipſo ſi fieri poteſt*; ſed quia docuit, *hoc non eſſe eſſentiale ſacra-*

ſacramento, & definitionem Clementis accipiendam eſſe *non diviſive*, *ſed complexive*, quatenus non poſsit abſolutio dari abſentibus, poſsit tamen dari iis, qui confeſsi ſunt in ſacerdotis abſentia: & licet Suarez tam perſpicue, & accurate ſeſe explicaverit, nihilominus ſectio illa quarta abraſa eſt decreto Pauli V. lato anno 1605. die 14. Julii, tanquam adverſa Clementis VIII. definitioni; ideoque mens Romanorum Pontificum eſt, non tantum quod neceſſum ſit confiteri ſacerdoti præſenti, ſed etiam quod hoc ſit *eſſentiale ſacramento*. Vide editionem Suareſii Lugdunenſem an. 1604. tom. 4. in 3. p. pag. 329. Secundo loco affirmandum eſt definitionem, de qua diſſerimus, accipiendam eſſe *complexè*, primo quia id apparet ex ſyntaxi verborum; deinde quia id confirmatur expunctione interpretationis Suareſianæ; rurſus quia ob eamdem cauſam expurgati fuerunt Aphoriſmi Emmanuelis Sa; ad hæc quia Clemens VIII. declaravit Eminentiſsimo Bellarmino damnatam a ſe utramque propoſitionis partem; quæ omnia apertiſsime demonſtrat Sylvius præcitata quæſt. 9. art. 4. Tandem ad ea, quæ militant adverſus argumentationem Soti, affirmamus caſum infirmi in extremis conſtituti excipi in generali Clementina definitione, idque idem Pontifex declaravit, ut teſtatur apud eumdem Sylvium Petrus Lombardus Archiepiſcopus Armacanus: ac præterea eo in caſu præſentem eſſe pœnitentem abſolvendum, necnon præſentem eſſe manifeſtationem peccatorum, eo modo, quo fieri poteſt, teſtimonio ſcilicet adſtantium, a quibus enuntiatur confeſſario præſenti hominis in extremo laborantis pœnitentia & recta animi diſpoſitio. De hac utique non habet ſacerdos niſi certitudinem moralem, ſed negamus hanc haberi per confeſsionem epiſtolis factam, ſaltim quoad rectæ diſpoſitionis perſeverantiam, ſicuti negamus neceſſariam non eſſe *materiæ*, & ſubjecti præſentiam in omnibus ſacramentis, quæ efficienter gratiam producunt per phyſicam applicationem, ſenſu explicato volumine VI. pag. 244.

THESIS IX.

Nonnunquam moniales per Antiſtitam confitebantur presbytero; S. enim Baſilius in Regulis Brevioribus num. cx. tom. 2. pag. 567. inquit: *Honeſtius cautiuſque per antiſtitam ſeniori confeſſio fiet, qui multa experientia edoctus poſſit & pœnitentiæ, & correctionis modum ſuggerere*. Plura etiam exempla confeſsionis per Abbatiſſam factæ recenſent Mabillon Præf. 1. in ſæc. 3. n. 90. & Martenius de Antiquis Rit. tom. 2. pag. 39. Nonnullæ quoque Regulæ præcipiunt, ut ſanctimoniales feminis, quibus ſubjiciuntur, frequentiſsime confiteantur, uti Regula S. Donati cap. 23. Idem ſeniori, ac præpoſito ſuo faciendum præſcribunt fratribus S. Iſidorus in Regula cap. 15. S. Fructuoſus cap. 13. Caſsianus cap. 29. Regula Magiſtri cap. 15. aliæque collectæ in *Concordia*

dia Regularum a S. Benedicto Anianæ Abbate cap. xv. ubi agit de quinto gradu humilitatis. At conſtat ex præcedenti poſitione, confeſsiones hujuſmodi nunquam fuiſſe ſacramentales, niſi forte antiſtitibus peccata fratrum aut ſororum enuntiantibus, fratres ipſi ac ſorores ſacerdoti præſenti peccata ipſa retexerint. Spectabant itaque confeſsiones illæ ad ſervandam monaſticam diſciplinam, ad avverrucanda ſcandala, & ad exercendam humilitatem: cujus rei gratiâ etiam nos ſextis feriis, & comitiorum tempore publicas tranſgreſsiones confitemur præſidi, juxta Conſtitut. Ordin is p. vi. cap. i. Hæc autem de variis confeſsionum generibus: nam de confeſsione facta laicis, & de *Exomologeſi* excepta a diaconis agendum proximo quarto capite.

C A P U T III.

In quo pertractatur de conditionibus confeſſionis ſacramentalis.

IX. EXTANT in veterum, atque recentiorum Theologorum libris quidam verſus complectentes neceſſariam omnem, congruamque confeſsionis proprietatem: quos verſus, quamquam pervulgati ſunt ac notiſsimi, & ego exſcribam. Sunt igitur hi,

Sit ſimplex, humilis confeſſio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda, & diſcreta, libens, verecunda,
Integra, ſecreta, lacrymabilis, accelerata,
*Fortis & accuſans, & ſit * parere parata.* * puniri

Agunt de his Thomiſtæ omnes in Supplem. q. ix. art. 4. Auctor libr. de Re ſacram. lib. 6. cap. 2. Franciſcus Henno diſput. v. de Pœnit. q. 6. Tournely q. vi. art. 4. & cum omnibus tractatoribus moralis Theologiæ lib. 3. Inſtruct. ſacerdotum cap. 7. Franciſcus Card. Toletus. S. autem Bernardinus Senenſis in ſerm. de confeſs. tom. 3. pag. 356. ſexdecim illas conditiones productis verſibus comprehenſas coarctavit ad ſeptem, enumeratas, ut idem cenſet, in quinto verſiculo tricesimi primi Pſalmi; *Delictum meum cognitum tibi feci, & injuſtitiam meam non abſcondi*: Dixi, *Confitebor adverſum me injuſtitiam meam domino; & tu remiſiſti impietatem peccati mei*. Ibi enim contineri putat in prima periodi parte, ut confeſsio ſit integra, nullumque abſcondatur delictum. 2. In verbo, *Dixi*, ut ſit præmeditata atque libera. 3. In verbo altero, *Confitebor*, ut verax & ingenua ſit. 4. In proximis particulis, *Adverſum me*, ut pœnitens accuſator ſit ſui. 5. In proximè ſubſequentibus, *Injuſtitiam meam*, ut enuntiet propria, non aliena peccata. 6. In vocabulo altero, *Domino*, ut ſecreta ſit, ac tantum Dei miniſtris aperta. 7. In reliquis tandem, *Et tu remiſiſti, &c.* ut annexam habeat fidem, de-

deteſtationem peccati, & ſpem veniæ. Docent ſimilia S. Bonaventura *in Dieta Sal.* tit.2. cap.3. ſive tomo VI. edit. Vatic. pag. 296. S. Petrus Damiani ſerm. 2. de S. Andrea tom. 2. pag. 168. ac S. Thomas a Villanova conc. in Dom. IV. Quadrag. pag. edit. Col. 148. Sequar ego partitionem hanc, quod ſit brevior, percommoda, atque adnotationibus virorum ſanctiſsimorum comprobata.

CONDITIO I.

Prior ergo ſacramentalis confeſsionis conditio eſt, *ut nulla abſcondatur iniquitas*. Quantum ad dogma ſpectat, demonſtravi cap. I. prop. 5. neceſſariam eſſe enuntiationem peccatorum omnium mortalium, quæ poſt diligentem diſcuſsionem occurrant memoriæ. Facile id catholicis perſuadetur definitionibus Conciliorum, adductiſque eo loci momentis. Rudioribus alia proponi poſſunt: ex parte Dei, quoniam munificentiſsimus & liberaliſsimus eſt, atque ut fert proloquium,

Aut totum, aut nihil propitiando donat;

præterea quia verax & omniſcius eſt, neque decipi poteſt alicujus ſceleris occultatione; rurſus quia ſanctus, nec poteſt communicare ſanctificantem gratiam animæ ſubdolæ & coinquinatæ. Adde ex parte noſtri rationes alias, quod nec ſanari, nec inſtrui poſsimus vulnus celantes, vel interius habentes ignotam ægritudinis cauſam; quemadmodum, inquiunt, non obducitur ferro adhuc infixo cicatrix, nec ſinuoſa fiſtula non extracto oſſe putrido.

Cum hæc ex ſuperioribus diſſertationibus nota ſint; diſcutienda remanent quæ in Morali Theologia inquiri ſolent, num ad confeſsionis integritatem neceſſum ſit confiteri venialia peccata; num graviorum numerum atque ſpeciem; num horum circumſtantias & adjuncta, num etiam peccata dubia; num fas ſit detegere ſocium, ſive complicem ſceleris; num turpe aliquod peccatum nuntiare alteri confeſſario ab illo, qui alia excipit auditu; num demum cauſæ ſint aliquæ confitentem ab integra peccatorum enumeratione excuſantes: quæ omnia ſubjectis articulis, ſeu poſitionibus, uſitata methodo expediam.

I.

Igitur quod ſpectat ad venialia peccata, poſſunt ea quidem confeſsione enuntiari *recte, & utiliter citraque omnem præſumptionem*, prout definit ſeſs. XIV. cap. 5. Synodus Tridentina, cum eadem peccata ſolvi poſsint vi clavium. Congruum etiam eſt, *maxime viris perfectis*, ea confiteri, inquit in IV. diſt. 17. p. 2. art. 2. q. 1. S. Bonaventura; immo & Synodus prælaudata ſubjiciens, *Quod piorum hominum uſus demonſtrat*: nec aliter Catechiſmus num. 47. Confeſsione præterea ſunt

ſunt venialia S. Columbanus, qui & ceteros, ut hæc in confeſſione aperiant, hortatur in ſuo Pœnitentiali apud Cointium in Annalibus Francorum tom. 4. Theodorus Studita, piiſſima Virgo Segolena apud Mabillonium in ſæculum III. Bened. num. 95. Angela de Fulginio, Margharita Cortonenſis jam ad perfectionis faſtigia tendens, atque, ut omittam exempla reliqua, Veronica de Binaſco, inſtituti noſtri ſanctimonialis illuſtris, *ab ipſo Salvatore edocta, quotiens & quomodo defeciſſet*, apud Bollandum tom. I. pag. 927. Eſt ergo res perutilis venialium confeſſio.

Numquid autem & neceſſaria? Minime. Deus enim cognoſcens figmentum noſtrum quotidianis defectibus paravit quotidiana remedia: & idcirco proſequuntur Tridentini Patres, *Taceri citra culpam multiſque aliis remediis expiari poſſunt*. Sunt autem hæc remedia connumerata ab Auguſtino ſermone 351. aliàs poſtrema inter 50. homilias, orationis Dominicæ, ſacrificiorum, eleemoſynarum, jejuniorum, ſupplicationum. Conſueverunt alterius religioſi viri ſeſe a venialibus expiare, confeſſione facta coæqualibus extra Pœnitentiæ ſacramentum: de qua re legendi ſunt Jonas Aurelianenſis lib. I. de Inſtitut. laicali cap. 16. & Venerabilis Beda in cap. v. Apoſtolicæ Jacobi epiſtolæ, ubi ſcribit ea verba, *Confitemini alterutrum*, eſſe cum tali diſcretione accipienda, ut peccata lethalia ſacerdotibus, *quotidiana autem & levia alterutrum coæqualibus confiteamur*.

Cum autem plura ſint leviorum culparum remedia; quærunt nonnulli, poſſit ne Eccleſia horum peccatorum præſcribere confeſſionem certis temporibus faciendam? Negat magni nominis Theologus Eſtius in IV. diſt. 17. §. 9. eo quod ſacramentum pœnitentiæ inſtitutum ſit pro iis peccatis, quæ a regno cælorum excludunt, & reliqua, ut dictum eſt modo, poſſint non una ratione aboleri. Hinc Eſtius infert, illum, qui totius anni decurſu vitaret noxam omnem mortalem, non teneri, ſcandalo tamen præciſo, ad confitendum in Paſchate, quoniam cap. *Omnis utriuſque*, non aliud eſt, quam determinatio temporis circa jus divinum, quod non exigit confeſſionem, niſi de mortalibus. Adde in gratiam hujus ſententiæ, non poſſe Eccleſiam facere, ut ſit *materia ſacramenti neceſſaria*, quæ ſuapte natura, & ex jure divino eſt tantum *ſufficiens*. Sed trahor ego in ſententiam oppoſitam, quam veram eſſe ſupponunt Scholaſtici antiquiores, maxime S. Bonaventura, qui ſcribit laudato in loco: *Propter Eccleſiaſticum ſtatutum tenetur, quia omnis fidelis ſemel in anno tenetur confiteri; & ideo ſi non habet niſi venialia, ſaltem illa ſemel in anno tenetur confiteri*; necnon S. Thomas, cujus in Supplemento, concinnato ex ejus commentariis in IV. Sent. quæſt. VI. art. 3. ad 3. hæc ſunt verba: *Ex vi ſacramenti non tenetur aliquis venialia confiteri, ſed ex inſtitutione Eccleſiæ, quando non habet alia, quæ confiteatur*. Ac præter horum auctoritatem movet me

etiam ratio, propterea quod non deeſt Eccleſiæ poteſtas præcipiendi venialium confeſſionem, ſicuti non deeſt illi facultas a venialibus abſolvendi: tum vero, quia Eccleſia præcipit etiam Euchariſtiam ſumendam eo tempore, quo jus divinum non obligat: rurſus quia in Clementina, *Ne in agro*, de ſtatu monach. habetur: *Sane ſingulis menſibus tam in monaſteriis, quàm extra, ſublata occaſione quacunque, ad confeſſionem ſaltem ſemel accedant omnes & ſinguli monachi*; ideoque confiteri debent, etiamſi venialia tantum patraverint; & quamvis non appareat hoc in loco rigoroſum præceptum, ideoque Tridentina Synodus agens de ſanctimonialibus, idemque præſcribens, ſeſs. XXVI. cap. 10. caute & appoſite utatur verbo, *Admoneantur*; cur tamen Clemens V. & Viennenſis Synodus non poterant id præſcribere ſub onere mortalis culpæ? Poterant utique; ſicut Eccleſia indicit ſæpenumero jejunia, & obſervationem feſtorum, aliaque bene multa, propter temporum opportunitatem, cauſaſque conſimiles utiliſſima, quamquam non ſint divino jure præſcripta. Huic ego adhærens ſententiæ, reſpondeo argumentis oppoſitis, non excluſa fore in caſu, quo præciperetur confeſſio venialium, remedia alia, quoniam prodeſſent ad augmentum gratiæ, ad meritum, & ad ſatisfactionem pœnarum; quemadmodum ipſum ſacramentum pænitentiæ, etſi accedenti in gratia, & rurſus confitenti peccata jàm præcedenti confeſſione dimiſſa, non tribuit peccatorum remiſſionem, quæ eſt ejuſdem confeſſionis effectus princeps, confert nihilominus majorem animi tranquillitatem, virtutum incrementa, divinorumque beneficiorum amplitudinem. Venialia autem, quæ non ſunt *materia neceſſaria* ſpectato divino jure, talia fierent ex Eccleſiæ præcepto; atque de priori quæſtiuncula dictum ſatis.

II.

Expeditior eſt altera de aperiendis in confeſſione ſingulis peccatis mortalibus, memoriæ occurrentibus, variiſque eorum ſpeciebus. Hæc enim omnia aperienda eſſe definit Tridentina Synodus ſeſs. XIV. cap. 5. & canone 7. cui præivere Concilium Carthaginenſe III. canone 31. Laodicenum can. 2. Cabilonenſe I. can. 8. Moguntinum can. 26. Conſtantienſe ſeſs. VIII. & Florentinum in Inſtructione Armenorum. Tridentini verba producta ſunt ſupra cap. I. prop. 5. ubi etiam inſerta ſunt argumenta, inde petita, quod aliàs ſacerdos non poſſet rectum exercere judicium, neque peccantibus ſtatuere æquam ſatisfactionem, aut exhibere congruum, idoneumque remedium. Alia quædam præſenti capiti ſunt innexa. Oportet autem hic duplicem confeſſionis integritatem diſtinguere; unam, quando aperiuntur omnia prorſus peccata, quæ patrata ſunt; alteram, quando enuntiantur omnia, quæ præmiſſo diligenti examine ſuccurrunt memoriæ: quarum primam appellant Theologi integritatem *materialem*, alteram *formalem* dicunt: iſtam tan-

Digitized by Google

tantum neceſſariam aſſerimus: quis enim poteſt ea prodere, quorum non reminiſcitur? Hinc recte Tridentinum Concilium, *Reliqua autem peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in univerſum eadem confeſſione incluſa eſſe intelliguntur, pro quibus fideliter cum Propheta dicimus, Ab occultis meis munda me Domine.*

Forte dices, Plura huic poſitioni opponuntur. Primum quidem, quod poſſit in judiciis externis abſolvi reus a ſolo crimine, de quo accuſatur, etiamſi patraverit alia plura occulta & ignota: cur idem nequit contingere in confeſſione ſacramentali? Alterum, quod etiam in foro Eccleſiaſtico duplici innodatus cenſura poteſt ſolvi ab una, licet non ſolvatur ab altera. Proximum, quod multa ſunt peccata confeſſariis jam manifeſta; ideoque non oportet, ut oris confeſſione prodantur. Ultimum, quia ſi in confeſſione *formaliter* duntaxat integra, peccata oblita intelligerentur incluſa, ſolverentur a ſacerdote, nec eſſent aperienda, dum abſolutione perceptâ veniunt in mentem.

At hæc eadem facilitate, qua propoſita ſunt, diluuntur. Quod principio poſitum eſt, nil evincit; nam judicium forenſe ſpectat politiam, civiumque conſortium, cui ſat eſt, ſi tollantur quæ perturbant rempublicam: ſed judicium, quod in ſacramento exercetur, attinet ad animæ curationem, quæ nequit haberi, niſi peccatis omnibus foras ejectis; ac præterea judicium illud exterioris fori ordinatur ad punitionem malorum, iſtud verò ad juſtificationem & gratiam: puniturque unum ſine alio ſcelere, ſed unum ſine alio apud Deum minime condonatur. Diluitur eadem ratione quod ſequitur; nam abſolutio ſacramentalis ad ſanctificandam animam, & abſolutio a cenſuris ad producendum effectum alium, puta participationem ſacramentorum, aut fidelium communionem, eſt ordinata. Ad aliud obvia eſt reſponſio, requiri criminum etiam notiſſimorum confeſſionem, ut habeatur *materia* ſacramenti ſita in actibus pœnitentis, percipiatque confeſſarius conſcientiæ ſtatum, emendationis ſtudium, & remedii exhibendi qualitatem. Ultimæ oppoſitionis ſolutio eſt illa, quod cum integritas *formalis* ſit de confeſſionis eſſentia, extenditur abſolutio ad ea tantum peccata, quæ *inculpate* ignorantur; ideoque ſi in memoriam redeant, in ſequenti confeſsione ſunt exprimenda, ut docent S. Thomas q. IX. Supplem. art.3. Catechiſmus Romanus num.50. & Alexander VII. Pontifex O. M. a quo anno 1665. confixa eſt hæc propoſitio n. XI. *Peccata in confeſſione omiſſa, ſeu oblita ob inſtans periculum vitæ, aut ob aliam cauſam, non tenemur in ſequenti confeſſione exprimere.* Immo ſi oblita fuerint ob culpabilem negligentiam, & neceſſario examine non præmiſſo, omnino oportet confeſsionem iterare, cum nulla fuerit & ſacrilega, propter defectum *formalis* integritatis: de qua hactenus.

III.

Quid autem dicendum de peccatorum circumſtantiis? Comprehenduntur iſtæ pervulgato verſu,

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando;
in quo verſu admonemur, in crimine dijudicando attendendum eſſe quænam ſit perſona peccatrix; quid, quantumve perpetraverit; quo in loco deliquerit; quibus uſa ſit adminiculis; qua impellente cauſa, ignorantia ne, vel malitia, illud egerit; qua ratione, & quo tempore turpem ac ſceleratam rem attentaverit. Atque hæ quidem univerſis peccatorum generibus ſunt communes. Connumerari ſolent circumſtantiæ aliæ, quæ crimen adaugent, tribus aliis verſibus expreſſæ:

Aggravat Ordo, locus, perſona, ſcientia, tempus,
Aetas, conditio, numerus, mora, copia, cauſa,
Et modus in culpa, ſtatus altus, lucta puſilla.

Significantur his primò Eccleſiaſticorum ſtatus: deinde habenda ſacris locis reverentia; tertiò perſonarum, ut virginum, ſeu conjugatorum conditio: inſuper plena rei agendæ, aut fugiendi vitii notitia: ad hæc temporis, ut ſolemnis feſti, publicique jejunii, circumſtantia: inſuper annorum gravitas, & qualitas perſonarum, veluti ſi inhoneſta admittat ſenex, aut dives furtum: ulterius multitudo culparum, ideſt, iteratum flagitium, & inolita conſuetudo: rurſus quantitas, vel copia rei, nimirum in damno alteri illato: tum finis vel cauſa, ut in jejunio fracto gula, ſive nimius appetitus delicatiorum ciborum: modus etiam ac ratio agendi, nempe cum ſcandalo, & in aliorum conſpectu: ſtatûs quoque amplitudo, ſcilicet, antiſtitis, judicis, principis; & exiguum denique incitamentum, ut ſi labaris minima ductus illecebra, aut dejeres, cædaſque injuria leviſsima laceſsitus. Comprehenduntur etiam hæ circumſtantiæ in cap. *Conſideret*, de Pœnit. diſt. 5. & apud Magiſtrum in IV. Sent. diſt. 16.

Conſentiunt omnes, illas peccatorum circumſtantias eſſe in confeſsione aperiendas, quæ *ſpeciem* mutant, verbi gratiâ eum, qui furatur in templo, aut ibidem effundit ſanguinem, debere loci circumſtantiam exprimere, eo quod de ſimplici furto, vel homicidio, fiat tunc ſacrilega domus Dei profanatio: eum, qui fornicatur, teneri ad enunciandum, an conjugatæ, an virgini, an propinquæ, an ſolemnibus votis obſtrictæ ſe commiſcuerit, quod inter ſe diſcrepent plurimùm adulterium, ſtuprum, inceſtus, ſacrilegium, aliæque turpitudinis *ſpecies*; eum denique, qui unum ſcelus committit causâ alterius, ut ſi mentiatur, intendens animo alicujus mortem, aut ſubripiat rem alienam, edatque cupedias & bellaria, vel in merum ſe ingurgitet, ad vehementius explendas cupiditates, obſtringi ad manifeſtandam finis hujus pravitatem, quæ peccato conſummati operis addit alterum noxiæ cogitationis: quas, aliaſque circumſtantias accurate exponunt

Mo-

Digitized by Google

Moralis Theologiæ tractatores, Toletus etiam lib. 3. Inſtruct. ſacerdot. cap. 7. Suarez diſput. 22. de Pœnit. Sylvius in Supplem Q. IX. art. 2. q. 3. aliique permulti. Extat autem de hac re expreſſa definitio Tridentini Concilii ſeſs. XIV. cap. 5. *Colligitur præterea, etiam eas circumſtantias in confeſſione explicandas eſſe, quæ ſpeciem peccati mutant, quod ſine illis peccata ipſa nec a pœnitentibus integre exponantur, nec judicibus innoteſcant, & fieri nequeat, ut de gravitate criminum recte cenſere poſſint, & pœnam, quam oportet, pro illis, pœnitentibus imponere.* Atque ex his verbis etiam aperta ratio depromitur.

Magis implicata videtur quæſtio, an manifeſtandæ ſint circumſtantiæ, quæ plurimùm peccatum adaugent, *ſpecie* non variata, neque ſcelere propter finem, vel aliam cauſam multiplicato. Enimvero antiquiorum, & recentiorum plurimi negant circumſtantias hujus generis neceſſariò aperiendas eſſe: ac inter antiquiores (juniorum quippe numerum recenſere non vacat) id ſenſere Scholarum lumina, S. Thomas in IV. ſent. diſt. 16. quæſt. 3. art. 2. q. 5. S. Bonaventura diſt. 17. p. 2. art. 2. q. 3. Scotus eadem diſt. num. 20. ut mittam Durandum, Paludanum, Angelum, Sylveſtrum, & alios mille. Ab his tamen ob hæc momenta recedo. Primò hi omnes, aliique fatentur, rem dubiam eſſe, in magna controverſia poſitam, & conſulte ſe geſturos, qui circumſtantias ipſas expreſſerint: immo S. Thomas, ſi fides habenda eſt Soto & Cano, exponit aliorum, non propriam opinionem; ſi audiendus Gonet, loquitur de ſolis circumſtantiis, *quæ ſunt intra lineam peccati venialis*. S. Bonaventura, præmiſsà contraria ſententià, eam amplectitur quæ tenet, hujuſmodi circumſtantias aperiendas eſſe *de bono & æquo, & quanto ſunt magis ſapientes & perfecti, tanto magis debere diſtinctius eas explicare: ſed non teneri ad hoc niſi forte ex propria conſcientia obligentur*; & Scotus ad hunc loquitur modum, *Non eſt ita certum, quod oporteat illas confiteri; tamen tutum, & utile eſt id fieri.* E contra hujus generis circumſtantias abſque ulla ambiguitate docent aperiendas, ex antiquioribus Marſilius, Gabriel, Major, Alexander Alenſis, Dominicus Soto, in diſtinctionem 17. aut in proximam libri IV. miſſiſque ſenioribus, viri ex unoquoque ordine præſtantiſsimi. Id enim tradunt Thomiſtæ omnes, auctore Goneto diſput. X. de Pœnit. art. 3. acceſsitque majoribus ſuis Cardinalis Gotti q. VI. dub. 3. & auctor Anonymus librorum de re ſacrament. libro VI. q. 5. cap. 2. In eamdem ſententiam conſpirant Scotiſtæ, ut conſtat ex Promptuario Scotico v. *Confeſſio*, Claudio Fraſſenio tom. X. edit. Rom. pag. 635. & Franciſco Henno diſput. V. q. 6. concl. 3. tametſi Maſtrius diſput. item V. q. 18. art. 1. oppoſitæ ſententiæ adhæreſcat. Accedunt ex inclyta ſocietate Jeſu, Martinonus, Amicus, Coninckius, Sa, aliique complures cum illuſtri Suareſio tom. IV. in 3. p. diſput. 22. ſect. 3. Ex noſtratibus idem proculdubio tradunt Vanroy cap. IX. q. 5. Tombeur in praxi Pœnit. pag. 45.

pag. 45. Guerrerius Tract. VII. num. 185. Gibbon diſput. XI. dub. 5. Gavardi q. 1. de Pœnit. art. 5. §. 3. Poſtremò ut eos mittam, qui tanquam rigidiores audiunt, ideſt, Merbeſium p. 4. Summæ q. 25. Florentium de Cocq. cap. 8. ſect. 4. Natalem Alexandrum art. 6. §. 1. Jueninum q. 5. art. 3. & Genettum tract. VI. cap. 6. q. 3. adoptarunt ſententiam iſtam Eſtius diſt. 17. §. 9. Sylvius q. IX. Supplem. art. 2. Tournely q. VI. art. 4. Vitaſſe quæſt. IV. art. 5. Du-Hamel. diſſert. 3. cap. 4. Boucat diſſert. 4. de Pœnit. inſtit. art. 5. ſect. 1. Ergo cum in hac re alii hæſitent, tot vero, tantique viri partem affirmantem propugnent, omneſque fateantur hanc tutiorem eſſe, & valde probabilem, agatur autem de re maxima; cogit nos ad ſubſcribendum huic ſententiæ cum pondus auctoritatis, tum propriæ ſalutis ſolicitudo. Accedunt momenta rationis. Ac primum, quia Tridentina Synodus, etſi noluit de quæſtione Scholaſtica pronuntiare ſententiam, ſuppeditavit tamen nobis rationes prorſus invictas, dum citato cap. 4. ait neceſſariam eſſe omnium peccatorum confeſſionem, ut ſacerdotes *de gravitate criminum recte cenſere poſſint, & pœnam, quam oportet, pro illis pœnitentibus imponere*. At niſi explicentur circumſtantiæ plurimum aggravantes, nequit recte cognoſci peccati natura: quis enim dixerit, ejuſdem eſſe curationis antiquas vomicas, & carcinomata, ac ſint nunc erumpentia, licet ejuſdem ſint *ſpeciei*, peccatum ſcilicet pervetuſta conſuetudine commiſſum, & nunc primò humana lubricitate patratum? Aequitas ergo judicii, & imponendæ pœnæ menſura, quæ poſtulant ſingulorum peccatorum accuſationem, requirunt etiam manifeſtationem illarum circumſtantiarum, quæ ſcelus aggravant, & adaugent. Deinde neminem arbitror futurum fore, qui neget hujuſmodi circumſtantias aperiendas eſſe in multis caſibus, in quibus *ſpecies* minime variatur, & quorum pleroſque paullo poſt recenſebo. Accedunt denique magnæ auctoritatis præſidia: nam Catechiſmus Romanus de Confeſs. num. 48. ait: *Neque verò ſolum peccata gravia narrando explicare oportet, verum etiam illa, quæ unumquodque peccatum circumſtant, & pravitatem valde augent, vel minuunt*. Innocent. III. ſerm. 2. de Martyribus, *Debet peccator*, inquit, *omnem omnino peccati circumſtantiam confiteri ſecundum quod magis peccavit, in loco, in tempore, in numero, in perſona; ſecundum ætatem, ſecundum ſcientiam, ſecundum ordinem; ſi facile, ſi frequenter, ſi manifeſte, ſi perſeveranter*. Similia Auctor operis de vera & falſa pœnitentia cap. 14. & 15. cujus verba extant præcit. cap. *Conſideret*, ſive, *In Pœnitentia*, de Pœnit. diſt. V. num. 1. S. Bernardinus Senenſis ſermone 15. primæ partis pag. 201 edit. Junt. & ſerm. 27. p. 3. pag. 356. Petrus Bleſenſis Tract. VI. ſive de Confeſs. volumine XXIV. Bibliothecæ Patrum, Concilia, Vormacienſe canone 5. & Londinenſe canone 4. producta a Witaſſio, necnon ſynodi Farfenſis & Sublacenſis Caroli Cardinalis Barberini, & Ariminenſis Cardinalis Curſii, de

de quibus præcitato in loco Genettus. Quæ omnia idcirco prætermitto, quod videatur unus ſufficere S. Carolus Borromeus, qui in Inſtructionibus Confeſſariorum, juſſu Innocentii XII. iterum anno 1700. in lucem editis, ut habentur in Actis Eccleſiæ Mediolan. pag. 232. a piiſſimo auctore vernacula lingua conſcriptæ, ita plane loquitur: *Il Confeſſore deve eſſere inſtrutto quali ſono le circonſtanze, che mutano le ſpecie del peccato, e che grandemente l'aggravano, perocchè queſte due ſorte di circoſtanze neceſſariamente ſi devono eſplicare nella confeſſione; ſopra di che ricorrerà alle Somme, dove dichiarano quel verſo, Quis, quid, &c.* Ut enumerem nunc iſtarum circumſtantiarum nonnullas, quas omnino aperiendas cenſeo cum Theologis præſtantiſſimis, tenet primum locum conſuetudo peccandi, quæ utique in eadem *ſpecie* peccatum valde aggravat; quoniam confeſſarius tenetur hanc explorare, nec pœnitens occultare illam poteſt, cum Innocentius XI. proſcripſerit hanc propoſitionem num. 98. *Non tenemur confeſſario interroganti fateri alicujus peccati conſuetudinem*. 2. Nullum præterea dubium eſt, quin manifeſtari debeat quantitas, & qualitas criminis, quando confeſſario providendum eſt de modo reſtitutionis faciendæ tertiæ alicui perſonæ, ut in furto minori, vel graviori, prout citato cap. 7. fatetur Toletus. 3. Aperienda eſt inſuper circumſtantia loci ſacri, non tantum ſi peccatum adverſetur illius ſanctitati, vel immunitati, verum etiam ſi adſit intentio locum illum dehoneſtandi, quod redolet ſingularem malitiam, ut recte Sylvius cit. art. 2. q. 3. concl. 1. additque religioſiſſimus ſcriptor Ludovicus a Ponte tract. 3. cap. 6, ſi turpis res fiat coram SS. Sacramento, vel dum Sacrum peragitur. 4. Manifeſtanda eſt perſonæ conditio, ſi plurimum adaugeat crimen: in rapina, ſi raptor ſit Prætor, ad quem attinet rapinas coercere: in prætermiſſa correptione, ſi reus ſit ſuperior & rector, etiam in caſu, quo ad correptionem teneatur duntaxat ex caritate; & in ſcandalo, ſi veniat a viro in dignitate conſtituto, ut 1. 2. q. 73. art. 10. docet Angelicus: nam & Juvenalis ſatyra 8. ajebat,

Omne animi vitium tanto conſpectius in ſe
Crimen habet, quanto major qui peccat, habetur:

ac rurſus, ut ait memorato in loco Ludovicus a Ponte, in illata injuria, & ingrati animi vitio, ſi offenſori collatum ſit recens ac maximum beneficium. 5. In eadem luxuriæ ſpecie opus eſt exprimere conditionem perſonæ: in inceſtu, ſi committatur cum matre vel filia, ob malitiæ exceſſum, ut ſcribit Navarrus in Enchiridio cap. 7. num. 4. in adulterio, ſi uterque, mas & femina ſint conjugati, ex eodem auctore cap. 6. in ſtupro, ſi virgo per ſponſalia viro obligata ſit, ex Nicolao Lyrano in cap. 22. Deuteronomii; nec ſufficit exprimere in priori caſu inceſtum, in altero adulterium, in tertio ſtuprum, licèt non varietur *ſpecies* peccati. 6. Nefandum denique crimen, juxta canones, ac præ-

ſertim.

Digitized by Google

ſertim 17. Ancyranum exigit pro varia peccantium ætate diverſas pœnas; ideoque explicandum eſt, num patratum ſit ab impubere, num ab ephebo, num a viro. Ex quibus, aliiſque exemplis magis magiſque præcedens aſſertio corroboratur.

Tria ex adverſo poſſunt opponi. Primum, Tridentinos Patres declaraſſe explicandas eſſe in confeſſione circumſtantias, *quæ ſpeciem peccati mutant*, & nihil de circumſtantiis aggravantibus definiviſſe. Alterum, oppoſitam ſententiam teneri ab innumeris graviſſimiſque theologis, etiam a ſcholarum principe S.Thoma. Tertium, exprimendas non eſſe circumſtantias, quæ imminuunt peccatum, ideoque neque illud aggravantes, & augentes.

Reſpondemus ad 1. hanc quæſtionem non pertinere ad fidem, & conſulto Tridentinos PP. abſtinuiſſe, ut ſæpiſsime dictum eſt, a definiendis ſcholarum opinionibus; rationem tamen, quam attulerunt de circumſtantiis, *quæ mutant peccati ſpeciem*, valere etiam de circumſtantiis culpam plurimum aggravantibus;& fortaſſe nomen *ſpeciei* uſurpatum fuiſſe a patribus, non *metaphyſica* ſignificatione, ſed generatim ad ſignificanda peccata graviora, & leviora; quo ſenſu latine dicimus diverſas eſſe ſpecies tritici, olei, argenti, &c. Ad alterum ex dictis aperta eſt reſponſio; ne reponamus cum Natali Alex. tom IV. pag. 321. edit. Pariſ. S. Thomam, ceteroſque in aliam opinionem ituros, *ſi poſt Tridentinam ſynodum, & ejus Catechiſmum ab Eccleſia approbatum, & Paſtoribus traditum, ſcripſiſſent*. Vide etiam, quam recte S. Thomas de circumſtantiis, quæ aggravant peccatum, pertractet 1. 2. q. 73. art. 7. ac tribus ſequentibus, necnon quæ docet de inceſtu in primo gradu, Opuſculo 12. q. 6. Ad ultimum reſpondet Franc. Suarez cit. ſect. 3. num. 16. latiſsimum eſſe diſcrimen, quia circumſtantiæ, quæ peccatum imminuunt, *non deſerviant ad accuſationem, ſed ad excuſationem, quæ non incumbit ipſi reo*. Sed alii permulti ajunt, etiam circumſtantias, ſi notabiliter imminuant, eſſe manifeſtandas, ut ſalvetur in ſacerdote judicii æquitas; cum non ſit ſubjicienda, E. G. eidem pœnæ mulier ob grave metum conſentiens viro improbo, & quæ ſponte ultroque ſe turpitudinibus implicat: quamquam, ſi arrideat reſponſio Suareſii, dici poteſt nullum hinc ſequi incommodum, quoniam ſubjicitur graviori pœnæ confeſſus, cedens juri ſuo. Suareſio accedo, ſi pœnitens id faciat humilitatis causâ, non hypocriſis, aut ſcrupuloſæ moleſtiæ.

IV.

Peccata dubia, quæ appareant talia prudenti ac rationabili cauſa, non levi atque inani, aperienda eſſe in confeſsione docent fere omnes cum S. Th. q. VI. Supplem. art. 4. idque præ ceteris accurate & impenſe adverſus Caramuelem demonſtrarunt ex inſtituto noſtro Franciſcus Farvacques in *diſquiſitione Theologica* de hoc argumento conſcripta, Nicolaus

colaus Gircken tract. v. q. 4. dub. 2. Leonardus Vanroy cap. IX. q. 6. & Aurelius Piette q. 7. His accedo primùm quia olim in lege veteri ad ſacerdotes non tantum leproſi adducendi erant, verùm etiam ii, in quorum cute candor apparuiſſet, ac ſuborta eſſet lepræ ſuſpicio, ut conſtat ex cap. 13. Levit. verſ. 2. & 38. quod erat ſymbolum confeſsionis ex cap. *Quem pœnitet*, de Pœnit. diſt. 1. n. 88. & Angelico Doctore cit. art. 4. ad 3. Præterea a Leone X. damnati ſunt anno 1520. articuli Lutherani XLI. quorum octavus erat: *Nullo modo præſumas confiteri peccata venialia, ſed nec omnia mortalia, quia impoſſibile eſt, ut omnia mortalia cognoſcas: unde in primitiva Eccleſia ſolum manifeſta mortalia confitebantur.* Lutherum *manifeſta peccata* intellexiſſe, non publica, ſed quæ certo mortalia ſunt, premuntque conſcientiam, teſtantur Eraſmus Roterodamus in Epiſtola ad Albertum Cardinalem Moguntinum, Lutherus ipſe in Aſſert. articulorum ſuorum, & auctores Colloquii Germanici a Jacobo Gretſero latinitate donati: quæ cum monimentis aliis legi poterunt in laudata Farvacqueſii diſquiſitione. Ii præterea, qui confutarunt articulum illum Lutheranum, profligarunt ſimul fluxam Caramuelis opinionem. Nam Joannes Roffenſis ita pag. 121. Lutherum alloquebatur: *Si velis articulum intelligi de mortalibus, quæ fugerint animum confitentis, nec adbibita congrua diligentia redeunt in mentem, nihil ab Eccleſia diſſides. Sin de iis intellexeris, quæ confeſſus norit, vel dubitat eſſe mortalis, tum profectò articulus meritiſſime damnatur; cum nullum horum in confeſſione tegi poſſit abſque manifeſta fictione: neque Bulla, quæ te jure damnat, ullis ob id Convitiis meretur lacerari.* Joannes Eckius lib. 3. de Pœnit. cap. 11. pag. 184. admiſſa præcitata Eraſmi interpretatione, *Sit ita*, inquit, *quod Ludder Manifeſtum hìc poſuerit non contra Occultum, ſed contra Dubium, quia peccata manifeſta, ideſt, quæ nota ſunt eſſe peccata, illa ſunt confitenda: aſſero adbuc Ludderum errare, & peccaſſe in veritatem catholicam.* Jacobus Latomus in articulum 3. Lutheri damnatum a Theologis Lovanienſibus pag. 31. ait: *Qui dubitat an peccaverit mortaliter, an non, & an conſenſus ad illicitum ſit mortalis, vel perfectus & plenus, an non? nonne tutius erit confiteri? & quis ſecundum Martinum* (ideſt, Lutherum) *ſecurum reddet pœnitentem de remiſſione? nonne in tali caſu non confiteus amat periculum contra illud Eccleſiaſtici tertio, Qui amat periculum, peribit in illo?* Et Cardinalis Bellarminus lib. III. de Pœnit. cap. 1. num. 10. ita librata ratiocinatione concludit: *Dubitari ſolet, quid per manifeſta peccata, quæ ſola ad confeſſionem pertinere voluit, Lutherus intellexerit: non enim defuerunt olim, qui eum excuſare vellent. Aut igitur manifeſta peccata occultis oppoſuit, aut dubiis, aut omnino incognitis etiam ipſi peccatori. De omnino incognitis non poteſt eſſe locutus: ea ſiquidem ne Catbolici quidem volunt eſſe confitenda; neque carnificinam Lutherus appellaſſet ſententiam Catbolicorum, ſi in eadem ſententia etiam ipſe fuiſſet. De occultis non ſe etiam locutum, teſta-*

tur ipſe in aſſertione articuli VIII. *Quare id ſolum reſtat, ut de dubiis intellexerit: qui certe non parvus eſt error*. Igitur qui negant accuſanda eſſe peccata, de quibus dubitatur, num patrata ſint, ſive num ſint venialia, an mortalia, videntur conſentire Luthero; eoſque cum Luthero damnant Martyr Roffenſis, Eckius, Latomus, ac Bellarminus. Præter hæc laxa illa opinio refellitur ex Tridentino Concilio, quod ſeſs. XIV. cap. 5. præcipit, ut a pœnitentibus recenſeantur *omnia peccata mortalia, quorum poſt diligentem ſui diſcuſſionem conſcientiam habent*, & infra declarat ea crimina intelligi incluſa, *quæ diligenter cogitanti non occurrunt*. Igitur peccata dubia, quæ comprehenduntur in ampliſſimo illo vocabulo *Omnia*, dum occurrunt memoriæ, ſunt a pœnitentibus enuntianda. Huc ſpectat quod etiam in dubiis tenetur ſacerdos conſilia præbere, & remedia præſcribere. Clamant denique omnia jura, *in dubiis tutiorem partem eſſe eligendam*; quod præſertim in ſacramentis ſervandum eſſe conſtat ex prima propoſitione damnata ab Innoc. XI. quam frequentiſſime commemoravimus: unde in nova editione Sylvii, volumine IV. pag. 392. ad ea verba art. 4. quæſtionis VI. *Qui ſic hæſitaret, ut tamen probabiliter opinaretur vel ſe non commiſiſſe id, de quo agitur, vel non eſſe mortale, vel ſe aliàs fuiſſe confeſſum, non peccaret mortaliter illud non confitendo*; hæc nota eſt appoſita, *Cave ab hac ſententia, poſtquam legeris propoſitionem num.* 1. *ab Innocentio XI. damnatam*. Confirmat hoc argumentum Eckius comparatione ægroti, qui in ancipiti valetudine, niſi arceſſeret medicum, ad quem ſpectat judicare de morbi qualitate, non amaret corpoream vitam: addit Farvacquez pag. 72. neceſſitatem ſuſcipiendi baptiſmum, ſi prudenter hæſitetur non fuiſſe collatum, de quo & nos diximus lib. XXXI. cap. 14. quod multo magis eſt aſſerendum de confeſſione, cum nullum crimen ſit eam repetere: proferunt denique alii cum Florentio de Cocq. cap. 8. ſect. 5. canones Conciliorum, ſtatuentes ut iterum conſecrentur templa, ſi de eorum conſecratione dubitetur; quod multo magis ſervandum eſt in templis animatis, ne ob ſacramentorum neglectum priventur gratia, & unctione Spiritus ſancti: at hoc poſtremum congruenter, cetera inconcuſſe videntur aſſerta.

Opponebat Caramuel: Definit Tridentinum Concilium, debere pœnitentem confiteri *omnia peccata mortalia, quorum poſt diligentem ſui diſcuſſionem conſcientiam habet*; de peccatis autem dubiis non habetur *conſcientia*, ſcilicet, aperta notitia, certumque judicium: non ergo tenetur pœnitens enuntiare peccata dubia. Inſuper ex eodem Tridentino requiritur confeſſio, *quia ſacerdotes judicium incognita cauſa exercere non poſſunt;* cauſa autem dubia quomodo poteſt dici *cauſa cognita*? Rurſum in judicio forenſi nulla profertur ſententia de dubio incertoque facinore; ideoque nec eſt pronuntianda a judice Eccleſiaſtico. Ulterius ſi impendatur abſolutio peccatis dubiis, ſacramentum exponitur periculo nulli-

nullitatis; quod utique nefarium eſt, & ſacrilegum. Præterea obligatio, quæ oritur ex fundamento dubio, & ipſa dubia eſt: obligatio autem confitendi oritur ex admiſſione peccati; ergo ſi dubium ſit admiſſum eſſe peccatum, non erit certa & indubia obligatio illud confitendi. Tandem, ut omittam argumenta petita ex regulis juris, & quæ diſcuſſa ſunt volumine IV. libro XXI. cap. 14. & 15. ſi in confeſſione oportet recenſere peccata, de quibus ſit ſermo; cur id non permittitur nimium anxiis, & ſcrupuloſis?

Reſp. ad I. *conſcientiæ* nomine intelligi a Tridentino interius judicium, ſive certum ſit,ſive dubium;nam ait conſcientiam eſſe eorum, quæ poſt diſcuſſionem in memoriam veniunt: immo cum dicat exigi a pœnitente, ut ſe excutiat, exploretque *conſcientiæ ſuæ ſinus omnes & latebras*, apparet appellare *conſcientiam* intimum ſenſum, qui facta approbat, vel aliquo modo redarguit: quamquam & de peccatis dubiis poteſt haberi certa perſuaſio (ſi hanc velis ſignificari *conſcientiæ* nomine) illa revera eſſe dubia. Ex his diluitur objectio altera; nam pœnitens poteſt, ac debet animadvertere manifeſtanda eſſe peccata dubia, quemadmodum infirmus detegendum eſſe vulnus, quod timet eſſe mortiferum; & ſacerdos, qui judicis pariter ac medici perſonam ſuſtinet, poteſt ac debet deprehendere, cujus generis ſit culpa, de qua pœnitens hæſitat; & quid conſilii, quidve remedii ſit opus. Ad tertium dicendum primo, etiam in judicio forenſi de incertis dubiiſque, ſi haud levem ingerant ſuſpicionem, frequentiſſime diſceptari: deinde magnum verſari diſcrimen inter forenſe, & ſacramentale judicium, cum in illo confeſſioni ſupplicium, in iſto ſubſequatur venia ac remiſſio. Proximum ſic diluitur; aut dubium in confeſſione exprimendum, eſt de *qualitate* peccati, ſcilicet, an ſit veniale, an mortale; aut de peccati *exiſtentia*, nempe an ſit, vel non ſit perpetratum:ſi occurrat dubium primi generis, nullum eſt periculum nullitatis, quia peccatum, tametſi veniale, eſt ſufficiens ſacramenti materia; & ſi adſit hæſitatio ſecundi generis, evitatur illud periculum, ſi confeſſus addat peccatum aliquod veniale, aut mortale certum; aut ſi nullum habeat, (quod foret privilegium maximum gratiæ) impertiendo abſolutionem *ſub conditione*; quam ipſe Caramuel approbat pag.659. Addo eſſe ſententiam Vaſqueſii 3. p. q. 19. art. 2. num. 39. & Joannis Gerſonis in ſerm. de Pœnit. quod peccato dubio poſſit impendi abſolutio ſine conditione; de qua ſententia plura ſcripſimus tom. VI. pag. 126. Ad objectionem ſequentem dico, poſſe ex dubio certam obligationem oriri, ſi eidem dubio aliquod ſit annexum periculum, ſicuti tenetur ad medicinam adhibendam qui dubitat de ſumpto veneno; tunc enim oritur obligatio potius a periculi evidentia, quàm a rei dubietate. Poſtrema oppoſitio nimium fracta eſt; cum dubia eorum, qui ſcrupulis exagitantur, leviſſimis ſint innixà momentis.

V.

Nunc de complice, ſcelerisque participe. Principio certum puto, complicem non eſſe manifeſtandum, ſi id neceſſum non ſit ad exprimendam criminis qualitatem. Nam S. Bernardus, aut quiſquis eſt auctor Opuſculi, cui titulus, Formula vitæ honeſtæ, *De nullo prorſus*, inquit, *ſiniſtre loquaris, quantumcunque ſit verum, vel manifeſtum, niſi in confeſſione, & hoc ubi non potes aliter manifeſtare peccatum tuum*. Pariter S. Thomas Opuſc. XII. ad Lect. Biſuntinum q. 6. *De expreſſione perſonæ cum qua aliquis peccavit, videtur mihi quod non ſit in confeſſione facienda quando poteſt vitari. Si vero ſpeciem peccati exprimere non poſſit, niſi perſonam exprimendo, cum qua peccavit, puta ſi cum ſorore concubuit, neceſſe eſt, ut exprimendo peccati ſpeciem exprimat perſonam, ſed ſi fieri poteſt, debet quærere talem confeſſarium, qui ſororis perſonam penitus non cognoſcat*. Similia alii omnes. Cujus illa ratio evidens eſt, quod famæ proximi conſulere debeamus, neque abſque gravi cauſa ipſam lædere.

Affirmo deinde olim in conſuetudine fuiſſe poſitum, in confeſſione ſocios criminum revelare. Conſtat enim ex præced. cap. mulieres a Marco hæreſiarcha compreſſas prodidiſſe eumdem ſceleris auctorem, ut refert Irenæus;& ſanctimoniales,quæ cum viris cubaverant,unum inter corruptores diaconum nominaſſe, patet ex epiſtolis Cyprianicis: atque accuſavit item virum, qui eam vitiaverat, virgo lapſa, ad quam librum conſcripſit Ambroſius. Quæ exempla cum aliis compluribus vide apud Morinum lib.2. de adminiſtr. Pœnit. cap.13. pag.104. Idem evincitur ex vetuſtis Pœnit. & canonum collectionibus; ſiquidem S. Baſilius in Epiſt. ad Amphiloch. pœnitentiam trium annorum can. 67. præſcribit ei, *qui cum propria ex patre, vel ex matre ſorore pollutus eſt*: eidemque pœnæ canone 79. eos ſubjicit,*qui in ſuas novercas inſaniunt*. Burchardus etiam libro XIX. cap. 5. imponit *catinam* (ſcilicet pœnam ad obtinendam remiſſionem) *in pane & aqua* ad certum tempus,occidenti *ſervum ſenioris*, aut *conſervum ſuum juſſu domini*: qui utique canones ſupponunt manifeſtationem conſciorum. Mitto canones Concilii Triburienſis, & Wormacienſis, alioſque plures ibidem a Morino collectos.

Cenſeo præterea, complicem eſſe manifeſtandum, quando id exigit integritas confeſſionis: quod primum demonſtro prælaudatis teſtimoniis, necnon Theologorum omnium, quos pag.114. laudat idem Morinus, & quibus acceſſerunt poſteriores, quotquot perlegerim. Id præterea infero ex integritate confeſſionis, quam abſque neceſſitate nefas eſt violare. At nulla eſt neceſſitas complicem occultandi: nam ſi foret neceſſitas aliqua, eſſet hæc una, ne ſocium proderem, aut famam ipſius denigrarem. Hæc vero nullius ponderis ratio eſt; enim verò *non eſt dicendus proditor, qui non dicit ut alium prodat vel gravet, ſed ut ſe liberet, quod aliàs facere non poſſet*, inquit lib.3. cap. de Pœnit. & remiſs. §. 24. S.Raymundus. Inſuper non minus juris habet homo ad ſervandam pro-

proprii nominis exiſtimationem, quàm nominis alieni, immo unuſquiſque ſe ceteris præferre debet; ſi ergo teneor confiteri crimen occultum accuſando meipſum, cur non poſſum accuſare alterum, ſi id poſtulet confeſſionis integritas? Exigit deinde eadem lex naturalis, quæ me ad occultandum proximorum dedecus obligat, ut hac in re habeam majoris boni rationem: quis enim occulta flagitia non declararet, ſi ei innoteſceret hominem nefarium moliri patriæ perniciem? quis non detegeret amico inſidias, quibus illum hoſtis eſt aggreſſurus? quis patri ignaro non revelaret meretriciam filiæ conſuetudinem? quis ſuperiori fratres ſuos, quos indicando corrigere poteſt, ſi nil aliud proficeret, non accuſaret? Nullus quidem æqui bonique amator hæc non ageret, ad quæ nos compellunt ordo caritatis, Euangelii præcepta, necnon Regula, quam profitemur. Revelare igitur debeo facinoris mei complicem, ſi aliàs nequeam explicare delicti magnitudinem; aut ſi hac revelatione poſſim plurimum illi prodeſſe, ipſum monitis ſacerdotum, quantum patitur confeſſionis inviolabile ſigillum, ad meliorem frugem revocando. Eſt enim bonum longe præſtantius ſalus animæ, pravorumque morum emendatio, quàm ſit ſalutaris erubeſcentia, & probroſi diffamatio hominis. Quid? nec diffamare dicendus eſt, qui apud rectum judicem, apud prudentem medicum, apud virum miſericordem revelat crimen alterius, non conviciandi exprobrandique animo, ſed conſulendi propriæ, aliorumque ſaluti. His vero abunde refellitur eorum objectio, qui ajunt revelare conſcium criminis eſſe famam alterius lædere, & jus invadere; quod ex dictis falſum eſſe deprehenditur; præſertim quod ille, qui ſe implicuit ſceleri, eo ipſo ceſſerit juri ſuo, ne tanquam criminoſus traduceretur.

Advertendum tantummodo, quando detegendus eſt conſcius, faciendam eſſe confeſſionem apud eum, qui minime illum noverit, ſi id fieri poſſit, nec aliud ſuadeat ejuſdem utilitas: tunc enim nulla adeſt ratio derogandi ejus exiſtimationi apud perſonam notam. Quapropter memoria retinendum eſt monitum Angelici Doctoris initio poſitum; cui ſubſcribens ſanctiſſimus Archiepiſcopus Valentinus Thomas a Villanova Conc. in Dominica IV. Quadrageſimæ pag. edit. Colon. 149. inquit: *Neminem in confeſſione prodas, neminem accuſes, niſi peccati tui circumſtantia neceſſario confitenda requirat: & hoc quantum ſat eſt, & apud eum, qui perſonam non noverit quam revelas, ſi poſſibile eſt.*

V I.

Non debet dividi peccatorum confeſſio, adeo, ut quædam uni, quædam alteri ſacerdoti enuntientur. Caput enim, *Conſideret*, de Pœnit. diſt. v. num. I. exſcriptum, ut diximus, ex Auctore libri de vera, & falſa pœnit. cap. xv. n. 31. de pœnitente ait: *Cautus ſit, ne verecundia ductus dividat apud ſe confeſſionem, ut diverſa diverſis velit ſacerdotibus manifeſtare. Quidam enim uni celant, quæ alteri manifeſtanda reſervant:*

vant: quod eſt ſe laudare & ad hypocriſim tendere, & ſemper venia carere, ad quam per fruſta putant totam pervenire. Atque hujus canonis multiplex ratio poteſt aſſignari: prior, quia ſacerdos fungitur vice Dei, ejuſque myſteria diſpenſat; & per conſequens crimina ſunt ſacerdoti enuntianda, quemadmodum Deo innoteſcunt: altera, quia plura ſimul peccata commonſtrant majorem animi perverſitatem, ac ſtatum conſcientiæ deteriorem; gravius eſt enim morbi vitium, cui alter morbus accedit: poſtrema autem ratio hæc eſt, quod ſi lethalia ſint crimina, neutrius ſacerdotis valeat abſolutio; quia peccatum unum non dimittitur ſine alio.

Quid vero, ſi quiſpiam in grave ſcelus prolapſus, ne apud conſuetum conſcientiæ ſuæ directorem ſuam exiſtimationem deperdat, peccatum illud enuntiet alteri, ipſi autem directori detegat leviora? Damnat hunc Natalis Alexander art. VII. Regula 2. hypocriſis, de qua præcitatum cap. *Conſideret*, inanis gloriæ, & imprudentiæ, qua exponit ſeſe periculo iterum patrandi peccatum illud mortale. Alii tamen viri doctiſſimi cenſent hoc eſſe licitum, modò vera habeatur contritio, & emendationis propoſitum: ita nimirum ſentiunt Navarrus cap. XXI. num. 40. Suarez diſput. XXII. ſect. 1. Sylvius q. IX. ſuppl. art. 2. q. 4. & alii quamplurimi. Qua in re nil dicam aliud, niſi cavendum magnopere, ne decipiat nos fallax erubeſcentia, inanis cupiditas, & amari medicamenti faſtidium, memoria repetens quæ S. Proſper edidit in Carmine de Providentia Tom. VIII. Bibl. PP. pag. 104.

Dulcia ſunt etenim guſtu, ſpecieque decora
Quæ morbos, mortemque animæ generantque foventque,
Canceris & ritu languentia viſcera carpunt.
Cumque Deus medicam cælo demittere curam
Dignatur, penituſque putres abſcindere fibras,
Incuſamus opem teneri, & tabeſcere morbo
Malumus, antidoti quam vim tolerare ſeveri.

VII.

A confeſſionis integritate conſenſu omnium ſequentes caſus excuſant. Primus eſt, dum quis commiſſi ſceleris obliviſcitur, poſt accuratam tamen, ac diligentem diſcuſſionem, ut dixi num. 2. Caſus alter eſt, cum imminet mortis periculum, E. G. in incendio, naufragio, apoplexi, hoſtili incurſione, aut eventu alio conſimili. Tertius eſt caſus, quando ex alicujus circumſtantiæ manifeſtatione, (ſit in exemplo accuſatio complicis) timet confeſſus ſibi, aut alteri maximum graviſſimumque detrimentum. Pertractant de his accurate S. Thomas in IV. diſt. 17. q. 3. Dominicus Soto diſt. XVIII. q. 2. art. 5. Suarez diſput. 23. de Pœnit. ſect. 3. Cardinalis de Lugo diſput. XVI. ſect. 13. aliique permulti. In hoc tamen tertio caſu aliqua ſunt diligenter ſervanda: ac primo ſat non eſſe inanem trepidationem, dubiumque futuri damni

le-

leviſſimum; ſed requiri grave, conſtans, firmiſſimumque momentum. Deinde adeundum confeſſarios alios, ſi fieri poſſit, & confeſſionem, niſi maximum ſequatur incommodum, differendam eſſe. Tertio ſi taceatur aliquid neceſſario explicandum, cum primum dabitur opportunitas, alteri confeſſario eſſe manifeſtandum. Poſtremo, niſi confeſſio differri poſſit, puta ob communionem Paſchalem, aut ingruens periculum, reliqua omnia peccata integre eſſe enuntianda. Cavendum ſummopere, ne his aliquis abutatur; nec enim deſunt viri præſtantiſſimi, qui cenſent plurimum expedire, ne de iis laici inſtruantur. Vide Theologiam Moralem Epiſcopi Petrocorenſis tom. IV. pag. 62.

Quidam dixerunt excuſari ab hac integritate eos, qui in magna ſolemnitate, populorumque concurſu integre non confiteantur, non ob erubeſcentiam, averſumque animum, ſed ob inopiam Confeſſariorum, & anguſtias temporis. Movit eos, ut quiſque poſsit indulgentias lucrari, & majori cultu celebrare feſtivitates. Sed infirmiſsima hæc ſunt; quoniam non adeſt hoc in caſu illa neceſsitas, aut maximum detrimentum, quorum duntaxat cauſâ ab integritate excuſamur; ac Deo tunc acceptum eſt vehemens deſiderium, animique propoſitum. Adde ſacrilegii periculum, atque ex parte ſacerdotis imprudentiam proferendo *incognita cauſa* judicium. Confixit propterea Innoc. XI. propoſitionem illam num. 59. *Licet Sacramentaliter abſolvere dimidiate tantum confeſſos ratione magni concurſus pœnitentium, qualis v. g. poteſt contingere in die magnæ alicujus feſtivitatis, aut Indulgentiæ.* De qua propoſitione vide Hennum diſp. v. q. IX. concl. 7. Milantium Exercit. 34. ſecundi voluminis, & Riccium diſput. 53.

CONDITIO II.

Oportet deinde, ut ſacramentalis confeſsio ſit *libera & præmeditata*, ideſt, non coacta, qualis eſt confeſsio latronum, ac deſperantium; ſed libens & ſpontanea, nec cæco modo peracta, ſed poſt exactum examen, & diſcuſsionem conſcientiæ. Sunt quædam voluntatis vincula: *pudor*, in pueris maxime, ſexuque muliebri; *ſpes longioris vitæ*; nimius juſtitiæ *timor*, atque de ſumma Dei pietate *præſumptio*. Sed ad *pudorem* vincendum, præſtat plurimum in mentem revocare, quod nihil ſupremum Judicem lateat, quod longe major verecundiæ cauſa futurum ſit impœnitentium crimina vulgari in theatro univerſi orbis terrarum, quàm ſi nunc enuntientur conſervo, infirmitate circumdato, fraterna prædito caritate, ac religioſe ſervaturo plenum altiſsimumque ſilentium. Arguit vero confeſsionis *dilationem*, noxiumque torporem incertus vitæ exitus, & quæ facile poteſt contingere, ſupervenientis impotentiæ multiplex cauſa; tum erga pervicaces Numinis indignatio, hujuſque exempla teterrima: infelix etiam degentium in culpa

pa conditio, ingratus erga Deum animus, & ſceleroſæ conſcientiæ ſtimulus, horror, ac turpitudo. *Timentem* erigunt Dei pietas immenſis erga humanum genus beneficiis confirmata, ſincera ſalvandi omnes voluntas, maximum Redemptionis beneficium, effuſio pretiumque ſanguinis Chriſti, inſtituta ſacramentorum remedia horumque efficacitas, venia ſceleſtiſsimis quoque promiſſa, & conceſſa latroni, mulieri peccatrici, Eccleſiæ perſecutoribus, atque in eos ipſos, qui frigent timore, benefacta complura, quotidiana invitamenta, ac pœnitentiæ ſumma æquitas, celebris commendatio, merces eximia. Amovetur denique *præſumptio*, ſive nimia ſpes ac temeritas propoſitis ſacrarum literarum comminationibus, incommutabilis juſtitiæ æquitate, ac doloſa amoris proprii ſuaſione, de qua ſerm. 6. in Cantica S. Bernardus: *Miſericordiæ fallax aſſentatio peſſimam generat ſecuritatem*. At de his plura Auguſtinus ſerm. 393. aliàs homilia 41. ex quinquaginta. S. Fulgentius epiſt. 7. ad Venantiam, & Salvianus lib. 1. ad Eccl. cath. pag. edit. Pariſ. 335. & ſeqq.

Conſcientiæ diſcuſsionem, & accuratum examen præmittendum eſſe confeſsioni inde conſtat, quod prima medela peccatoris ſit, *ut incipiat noſſe quod langueat*, ait S. Proſper ad Capitul. Gallorum cap. 6. Hinc S. P. Auguſtinus narrans lib. VIII. Confeſſ. cap. 7. num. 1. quo pacto ad converſionem excitaretur, *Conſtituebas me*, inquit, *ante faciem meam, ut viderem quam turpis eſſem, quam diſtortus & ſordidus, maculoſus & ulceroſus. Et videbam & horrebam, & quo a me fugerem non erat: & ſi conabar a me avertere aſpectum ..... tu me rurſus opponebas mihi, & impingebas me in oculos meos, ut invenirem iniquitatem meam, & odiſſem*. Quare conſcientiæ ſcrutatio confert ad dolorem excitandum, & omnino neceſſaria eſt ad confeſsionis integritatem; proinde facienda *non diſsolute & remiſſe*, ſed omni adhibita diligentia, ne confeſsio ſit nulla, & omnino iteranda, ut docet Catechiſmus Romanus de Pœnit. num. 50.

De præmittendo examine plura non dicam: *ſi enim ſtatim ac è cubili ſurreximus, antequam pedem in forum inferamus, aut aliquod privatum publicumque negotium aggrediamur, vocato ſervo rationem ab eo exigimus expenſarum, ut videamus quid perperam, quid in legitimos uſus inſumptum fuerit, quantumque ſit reliquum; quod ſi perexiguum eſſe viderimus id quod reſtat, omnes vias augendorum redituum excogitamus, ne forte incauti fame conficiamur; quanto magis id in actionibus noſtris faciamus, & advocata conſcientia noſtra rationes exigamus ab ea verborum, actionum, cogitationum?* Ita loquitur in Hom. qua oſtendit *non eſſe ad gratiam concionandum*, tom. 3. pag. 665. ed. noviſsimæ, magnum Græciæ ornamentum Chryſoſtomus. In eadem Homilia docet majorem curam eſſe iis adhibendam, qui peccant quotidie. Admonemur etiam ibidem verbis Pſalmi IV. 5. *In cubilibus veſtris compungi-*

gimini, mentem excitare, *cum ſoli fuerimus veſperi*, *& frui licuerit tranquillitate*, ne ſcelera lavanda lacrymis mandentur oblivioni. Mirum vero nullam de his ſolicitudinem gerere illos, qui norunt agendæ pœnitentiæ neceſſitatem; cum in id toto pectore incubuerint propter ſolam humanæ vitæ honeſtatem, morumque compoſitionem philoſophi, ſupernæ fidei lumine deſtituti; quorum unus, ideſt, Pythagoras in aureis carminibus, Curterio interprete, ajebat:

Mollia nec prius admittant tibi lumina ſomnum,
Exactæ quàm ter reputaris cuncta diei:
Quæ prætergreſſus? quæ geſſi? quæ malè omiſi;
Singula percurrens a primo facta, quibus tu
Vel pravis doleas, capias vel gaudia juſtis.
Hæc facito: hæc ſatage: iſtorum tibi cura geratur.

Nil autem dicam de conſcientiæ diſcutiendæ modo, de quo ſingulorum manibus libri teruntur. Præſtant ceteris, omniaque peccatorum genera ſingillatim enumerant, juxta decalogi, & Eccleſiæ præcepta, variaſque hominum conditiones, *Confeſſionalia* S. Antonini, & Joannis Nider, Gerſon de Arte audiendi confeſſiones, Bartholomæus Medina lib. 1. Inſtruct. Confeſſ. cap. 14. & ſeq. Ludovicus a Ponte tract. 3. cap.6. Nicolaus Tombeur in Praxi adminiſtrandi ſacramenti Pœnitentiæ. Monita autem, ac præcepta univerſim tradunt Toletus lib.3. Inſtruct. ſacerdot. cap. 17. Paulus Segneri in Confeſſarii Inſtitutione cap.2. & ne ſingulos commemorem, præceptores ſanctiſſimi ceterorum, Carolus Borromeus in Act. Mediol. pag. 232. & Franciſcus Saleſius Inſtruct. Confeſſar. cap. 3.

CONDITIO III. IV. ET V.

De tribus proximis conditionibus breviter eſt agendum, cum ex præcedentibus conſequantur. Itaque confeſſio debet eſſe *verax*, ſcilicet, *clara*, *nuda*, *aperta*, *non velata*, *non aliquo fuco colorata*, *ſicut nudum ſi poſſet cor ſuum ſacerdoti monſtraret*, *ut animæ ſuæ vulnera*, *ſicut ipſe novit*, *agnoſcat*, inquit S.Thomas de Villanova conc. in Dom. IV. Quadr. Et quidem cum ſemper mentiri iniquum ſit; pernicioſiſſimum eſſe debet mendacium in ſacramento, cujus materia eſt ſincera criminum manifeſtatio: nec pernicioſiſſimum duntaxat ob mortem animæ ſpiritalem; verùm etiam maximum ſacrilegium propter ejuſdem ſacramenti contemptum. A nemine idcirco revocatur in dubium, quin mentiri circa peccata mortalia ſit *mortale peccatum*, cum reddat ſacramentum nullum, & confeſſionem ſacrilegam. Idem dicendum eſt de mendacio circa venialia, ſi hæc tantum enuntientur ut ſint ſacramenti materies, ob eamdem rationem, quoniam ſcilicet tunc mendacium, etſi in re parva, reddit caſſum, nullumque ſacramentum.

Ulterius pœnitens debet eſſe accuſator ſui: *Cave*, *cave ne decli-*

nes cor tuum in verba malitiæ ad excuſandas excuſationes in peccatis: ne culpam tuam in mulierem, vel in ſerpentem rejicias, ut Adam, hoc eſt, in carnem, vel diaboli ſuggeſtum. Nunquid non accuſaturus veniſti? ut quid excuſas? quid pallias? Ne ergo dixeris, Diabolus me decepit, circumventus ſum a Satana, graviſſima fuit tentatio, intolerabilis impulſus, carnis meæ paſſio, ſenſualitatis impetus me decepit; ſed accuſationis cuſpidem verte in te, dicendo: Peccavi ut malus & iniquus, ut ingratus & impius, quia Dei amorem & timorem non habeo, & non ſum dignus levare oculos meos in cælum præ multitudine peccatorum meorum, & ſimilia: ita in prælaudata concione Valentinus Archiepiſcopus. Neque vitandæ tantum ſunt peccatorum excuſationes; ſed etiam hypocriſis, & meritorum ſuorum faſtidioſa oſtentatio, quæ tendit ad imminuendam ſcelerum magnitudinem. Non ſit ergo pœnitens phariſæi imitator, ſed publicani, de quibus Lucæ XVIII. 10. ſive, ut phraſi utar Nazianzeni carmine 58. non ſit hypocrita,

minio nec tincta carina,
Atque notho ſplendore nitens, falſoque decore.

Enimvero, ut præclare Auguſtinus ſerm. 301. num. 2. *Ad juſtos pertinet confeſſio peccatorum, ad ſuperbos pertinet defenſio meritorum.*

Hinc ſequitur conditio altera, ne aperiantur in confeſſione aliena ſcelera, niſi id exigat integritas inviolabilis. Superborum quippe eſt aliorum depreſſione ſeipſos extollere; quod conſtat ex præcitato capite Lucæ, verſu 11. Proſequitur idcirco in prælaudata concione S. Thomas: *Quidam dum ſe juſtificare prætendunt, fiunt proximi detractores, & ubi quærebant remedia delictorum, peccata accumulant, & diſcedunt a confeſſione deteriores. Dicunt enim, Odi hominem & merito, quia pravus eſt & iniquus, nullus eum poteſt tolerare, hæc mala mihi fecit, & ſimilia. Injuſtitiam meam (inquit Pſalm.) non alienam, non virtutes, non gratias, non eleemoſynas. Accuſare te venis, quare te commendas? Injuſtitiam meam, non longas hiſtorias, non fabulas.* Hactenus S. Thomas.

CONDITIO VI.

Præterea neceſſum eſt confeſſionem eſſe *ſecretam*, & ab iis, qui auribus illam excipiunt, alto ſilentio ſepeliri. Demonſtravi enim ſecundo capite eos, qui aliquando in conventu enuntiabant crimen aliquod, ad hoc nulla divina, aut Eccleſiaſtica lege fuiſſe compulſos, ſumma id cautione factum a pœnitentibus, cum cauſa graviſſima poſtularet; confeſſarios autem ab initio præditos maxima taciturnitate ac prudentia, ut narrat Sozomenus. Addendum igitur hoc in loco quod docent Theologi *de Confeſſionis ſigillo*, nempe qua lege teneamur ad cuſto-

Digitized by Google

ſtodiendum confeſſionis arcanum, quid inſuper lex ipſa comprehendat, & quomodo poſſit violari, & infringi.

I.

Ad primam itaque quæſtionem dicimus eos, qui audiunt confeſſiones, *ad ſigillum* teneri naturali, divino, & Eccleſiaſtico jure. Tenentur jure naturali, quia revelare crimen alterius eſt illum diffamare, & facere adverſus proximum, quod ſibimet nemo vellet. Illud etiam mutuæ benevolentiæ ordo poſtulat, ut ſervetur ſecretum, præſertim ſponte, & fidenter creditum; unde Prov. XI. 13. legitur: *Qui ambulat fraudulenter, revelat arcana; qui autem fidelis eſt animi, celat amici commiſſum*. Norunt id etiam ethnici, quorum Alexander Macedo Hephæſtioni legenti epiſtolam, quæ continebat quaſdam adverſus Antipatrum criminationes, anulo manui ſuæ detracto, ori ſigillum impoſuit, uti narrant Plutarchi Apophthegmata. Quum verò hoc ſervandum ſit in humanis officiis; quanto magis cuſtodiendum in confeſſione, quam hæretici tanquam odioſam traducunt, & exprobrant? Accedit, ut dixi, juris divini præceptum, quod nonnulli cum Sylvio in q. XI. Supplem. putant peculiariter Apoſtolis a Chriſto intimatum. Vetus Eccleſiæ conſuetudo, cujus initia inveniri non poſſunt poſt ætatem Apoſtolorum, opinionem Sylvii magna probabilitate confirmat. At S. Thomas eadem quæſt. art. I. planiori incedens via, idem probat ex ipſa Pœnitentiæ inſtitutione, quæ poſtulat, ut pœnitens ſacerdoti ſemetipſum ſubjiciat, in ſignum interioris humilitatis, qua ſubjicitur Deo. Sicut ergo Deus tegit peccata eorum, qui ſibi ſubjiciuntur per pœnitentiam; ſic illa tegere debet & occultare ſacerdos; *aliàs peccat tanquam violator ſacramenti*, ad quod ſpectat, *ut quæ exterius geruntur, ſint ſigna rerum quæ interius contingunt*. Atque ita qui arcanum confeſsionis revelat, lædit divinum jus, ipſamque inſtitutionem, ac ſymbolum ſacramenti. Appoſite in prælaudata concione S. Epiſcopus Valentinus: *Domino confiteris, non homini; & ſi homini, non quaſi homini, ſed quaſi Deo: & qui audit, non quaſi homo: unde nulla ratione, nulla violentia, nullo caſu ſacerdoti licet confeſſionem revelare.* Conſonat jus Eccleſiaſticum; enimvero cap. *Sacerdos*, de Pœnit. diſt. 6. Gregorius, ut vulgo creditur, VII. inquit: *Sacerdos ante omnia caveat, ne de his, qui ei confitentur peccata, alicui recitet: non propinquis, non extraneis, neque, quod abſit, pro aliquo ſcandalo. Nam ſi hoc fecerit, deponatur, & omnibus diebus vitæ ſuæ ignominioſus peregrinando pergat*. Eundem canonem continent MSS. Anſelmi Lucenſis lib. XI. cap. 25. In cap. *Omnis utriuſque* ſimilia leguntur, commutata tantummodo pœna peregrinationis in arctam alicujus monaſterii cuſtodiam, his verbis: *Qui peccatum in pœnitentiali judicio ſibi detectum præſumpſerit revelare, non ſolum a ſacerdotali officio deponendum de-*

cernimus, verum etiam ad agendam perpetuam pœnitentiam in arctum monaſterium detrudendum.

At oppones: Non deſunt viri clariſsimi, qui tenent poſſe *ſigillum* confeſsionis impune frangi. Gabriel enim, ut affirmat Vaſquez in 3.p. diſp. 93. art. 4. dub. 9. docuit diſt. 21. confeſsionem revelari poſſe, ſi confeſſario grave damnum immineat. Guilelmus Altiſsiodorenſis in Summa lib. 4. tract. 6. q. 4. affirmat a confeſſario manifeſtari poſſe Epiſcopo impedimentum criminis ad matrimonium contrahendum, & irregularitatem ad ſacros ordines accedentium, tametſi per ſecretam confeſsionem ea noverit; & Innocentius III. reprehendit abbatem quemdam, qui non revelaverat confeſsionem ſibi factam monachi ad presbyteratum non promoti, & quotidie tamen ſacrum celebrantis, ut in Hiſtoriis rerum memorabilium narrat Cæſarius Monachus Heiſterbacenſis. Deinde obtinuerunt aliquando confeſsio publica, & publica pœnitentia; quæ utique ſine manifeſtatione peccatorum peragi non potuerunt. Præterea niſi liceat revelare confeſsionis arcanum, neceſſum erit confeſſario mentiri, ſi de alicujus apud ſe confeſsi crimine interrogetur; immo non mentiri tantum, ſed etiam pejerare, ſi compellatur a judice juramentum exigente. Rurſus etiam integritas confeſsionis præſcribitur divino jure, nihilo tamen minus ab illa non una excuſat ratio: ideoque frangi poterit etiam confeſsionis ſigillum, quamvis divino jure præſcriptum ſit. Tandem ſi quis in confeſsione ſciat moliri aliquem everſionem civitatis, proditionem regni, perniciemque reipublicæ, niſi id revelet, privatam unius hominis famam præfer et univerſorum exitio, adverſus communem juris naturalis præceptionem: ipſum ergo jus naturæ exigit aliquando *ſigilli* hujus fractionem.

Reſp. Vaſqueſium, niſi Gabrielis commentaria lectitans accepit pro aſſertionibus objecta, ſolemnem illi impegiſſe calumniam: Guilelmum Altiſsiodorenſem ſcribere, fuiſſe opinionem illam quorumdam Pariſienſium, quam ob ſupinum errorem amplecti non poſſumus; Innocentium autem III. mentem ſuam aperuiſſe in Lateranenſi Concilio; & abbatem prædictum in hoc reprehenſionem promeruiſſe, quod ſubjecti ſibi monachi conditionem potuerit alia via inveſtigare. Ad alterum dico, nullum crimen ex publica pœnitentia potuiſſe dignoſci, quoniam & multi viri pii decurrendo pœnitentiæ ſtadio ſeſe addicebant, ac præterea permulta ſcelera ſubjiciebantur eidem pœnæ, omneſque ſubſtrati, cujuſcunque criminis rei, in eodem ſqualore veſtis degebant mœrentes ac ſordidati; quæ res omnibus ædificationi, nemini erat ſcandalo. Hujus generis erat confeſsio publica, aut publicorum ſcelerum, aut ſaltim ſponte a pœnitentibus facta, & conſilio, prudentia, plenoque judicii pondere indicta. Tertium ſic diluitur: interrogatio facta alteri, ſemper accipienda eſt in eo ſenſu, ut revelet quæ ſcit *tanquam homo*: quemadmodum docet S. Thomas q. 11. Supplem. art. 1. ad 2. in

iis

Digitized by Google

iis quippe, quæ novit aliquis tanquam Dei miniſter, ſoli Deo, & nulli mortalium ſubjicitur. Si ergo imprudens aliquis interroget confeſſarium de crimine ipſi in confeſſione detecto, non mentitur, ſi ait illud a ſe neſciri: & ſi ab ipſo confeſſario judex exigat jusjurandum, jurare poteſt quod neſciat, quoniam, ut ait eodem art. ad 3. ſanctus Thomas: *Homo non adducitur in teſtimonium, niſi ut homo; & ideo ſine læſione conſcientiæ poteſt jurare ſe neſcire, quod ſcit tantum ut Deus.* Afferri poteſt exemplum Chriſti, qui Matth. XXIV. 95. ait, neſcire ſe diem judicii, ſenſu explicato libro VII. cap. 12. Si autem eò procederet temeritas judicis, ut ita ſacerdotem coarctaret, *Jura hoc a te neſciri, etiam tanquam Dei miniſtro, & adepta per confeſſionem notitia*, non deberet mentiri, aut jurare, numquam enim id licitum eſt; ſed jus Eccleſiaſticum & muneris ſui dignitatem defendens reſpondere, interrogationem illam eſſe audacem, ſacrilegam, iniquiſſimam, nulli hominum hac in re ſubjici Dei miniſtros, nec poſſe aliquid, modo ſola confeſſione exceptum ſit, affirmari a ſe, vel negari. Vide Maldonatum de Pœnit. cap. 3. tom. 2. edit. Lugd. pag. 64. Tournelium q. 6. art. 5. pag. 238. Vanroy cap. XI. pag. 287. Eſtium in diſt. 17. §. 14. pag. edit. Pariſ. 234. Proponendum igitur Confeſſariis exemplum beatiſſimi martyris Joannis Nepomuceni, qui omnem artem Vinceslao Cæſare adhibente ut revelaret confeſſionem Joannæ conjugis ſuæ, ut narrat Auctor vitæ ejus apud Henſchenium tom. 3. Maji pag. 671. cœpit *excelſo animo honores ac minas contemnere, Confeſſarii munus explicare, ſilentii ſacroſanctam legem extollere, pœnas temporales, & ſempiternas iis, qui ſecretum non tenuerint, paratas exaggerare, denique regem monere, abſtineret captandis quæ uni Deo cognoſcenda ſervantur, ſine ſacrilegio talia tentari non poſſe, in ceteris omnibus regis imperia adorare ſe, unum hoc deprecari, quod ſi mille mortes ſubeundæ eſſent, non faceret.* Atque id Joannes opere confirmavit, in Moldavam fluvium, qui alluit Pragenſem urbem, anno 1383. Vinceslai juſſu dejectus. Objectio proxima nullius eſt momenti; nam illa tantum integritas confeſſionis eſt de jure divino, quæ poſſibilis eſt hominum facultati; unde ex quo teneatur omne peccatum enuntiare qui mente pollet, & proſpera utitur valetudine, non ſequitur obſtringi eadem lege inculpatâ ignorantiâ, extremaque virium defectione laborantes. Ad ultimum hæc ſit reſponſio; qui frangit confeſsionis *ſigillum*, non tantum lædit famam proximi, ſed etiam ſacramento maximam irrogat injuriam, exoſam reddit confeſſionem, Deum, cujus miniſterium exercet, afficit contumelia, peſſumque dejicit maximum Eccleſiæ commodum. Quæ omnia cum præſtantioris ſint ordinis, quàm ſalus & felicitas reipublicæ; apparet *ſigillum*, de quo loquimur, frangi non poſſe, quamvis mundus rueret univerſus; ſed magis eſſe inviolabile, quàm ſit arcanum ad jura naturæ ſpectans, & ab amico fidei alterius concreditum, puta occultæ in

rem-

rempublicam conſpirationis; quam utique, niſi aliter vitari queat publicum detrimentum, & ſi extra confeſſionem noveris, opus eſt ut reveles, quoniam commune bonum damno privati hominis eſt præferendum. At de priori quæſtione dictum ſatis.

I I.

Sequitur expeditior altera, quænam comprehendantur in ſacroſancta *ſigilli* lege. Certiſſimum eſt comprehendi peccata omnia, peccatorumque circumſtantias, quæ ſacerdoti confeſsione innoteſcunt; etiamſi confeſsio talis ſit generis, ut a Sacerdote abſolutio non impendatur. Ratio eſt, quia ſacerdos tanquam Dei miniſter ea peccata excipit, quæ ipſi *ſacramentaliter* enuntiantur, juxta cap. *Quod quidam*, Extra, de pœnitentiis, & remiſſ. Hinc ſequitur laicum, cui alter committat ſecretum aliquod (ut interdum fieri ſolet) cum illa expreſsione verborum, *ſub ſigillo confeſſionis*, ſi ſecretum prodat, proprie loquendo non eſſe hujus *ſacramentalis ſigilli* fractorem, quia non committitur illi arcanum confeſsione ſacramentali, ideſt, tanquam ſacramenti miniſtro. Quamquam tenetur eo in caſu ſecretum illud cuſtodire arctiori quodam vinculo, quàm cuſtodiatur arcanum aliud naturale, propterea quod expreſsione prædicta, *ſub confeſſionis ſigillo*, manifeſtatur res occulta eâ lege, ac pactione, ut ita lateat in corde, ac ſi proditum eſſet legitimo confeſſario. E contra liquet, reum fore violati *ſigilli*, qui ſimulans ſe ſacerdotem exciperet confeſsionem ad ipſum recta intentione accedentium; quod hi intenderent conſcientiam propriam detegere vero Chriſti miniſtro. Illud denique ex dictis conſequitur, ad ſolos ſacerdotes, ſervata proprietate verborum, ſpectare ſacramenti *ſigillum*, cum ii tantum fungantur Dei miniſterio: ceteros tamen, qui ſacramentalis confeſsionis occaſione, aut ejus gratia in agnitionem veniunt alieni peccati, eos ſcilicet, qui e proximo loco audiunt pœnitentes dum voce paullulum elata confitentur peccata ſua, aut inveniunt ſchedas habentes inſcripta crimina confeſſario aperienda, aut ſunt alienæ confeſsionis interpretes, obſtringi ſilentii lege titulo peculiari; quandoquidem præter obligationem ortam ex jure naturæ, adeſt alia, qua tenemur ſacrorum myſteriorum dignitatem, & decus nullatenus violare.

I I I.

Ad tertiam quæſtionem faciliima eſt ex dictis reſponſio. Violat enim primo *ſigillum confeſſionis* quiſquis aperte revelat aliquid ſpectans ad ejuſdem confeſsionis materiam. 2. Ejuſdem criminis, ſaltim *indirecte*, reus eſt, qui excepta aliquot virorum, aut feminarum confeſſione, ait, *Vir iſte nullius lethalis culpæ ſibimet conſcius erat, Ea mulier adhuc eſt incorrupta*: ex qua loquendi ratione conjici poteſt, virorum reliquos fuiſſe peccato mortali inquinatos, feminaſque viro ſubactas. 3. Infringit item *ſigillum* qui audita publici peccatoris, E. G. la-

latronis, aut pellicis confeſsione, *Ille*, ait, *perpetravit homicidium*, *hæc adulterium*; quia licet pervulgata ſint aliis hæc ſcelera, attamen revelata ſunt confeſſario ſecreta, & ad ſacramentum ſpectante notitia. Quod ſi alia via ante, vel poſt confeſsionem alicujus crimen didicerit, non erit ſigilli fractor; dummodo illud revelet innixus illi tantum cognitioni, quam extra confeſsionem adeptus eſt. 4. *Sigilli* pariter violator cenſendus eſſet Antiſtes, qui evulgaret conceſſam a ſe tali Confeſſario facultatem abſolvendi ab aliquo reſervato caſu, ſi poſſet illinc inferri, cujus gratiâ eamdem facultatem largitus eſſet. 5. Non ſola peccati revelatione, verum etiam quolibet ſigno, ex quo peccatum poſsit deprehendi, *ſigilli* hujus violatio contingit: unde 21. canone Concilii Lateranenſis additur: *Caveat autem omnino ſacerdos, ne verbo, vel ſigno, vel alio quovis modo prodat aliquatenus peccatorem: ſed ſi prudentiorum conſilio indiguerit, illud abſque ulla expreſſione perſonæ caute requirat*. 6. Tanta inſuper hujus *ſigilli* vis eſt, ut juxta Clementis VIII. decretum, latum die 26. Maji an. 1594. *tam ſuperiores pro tempore exiſtentes, quàm confeſſarii, qui poſtea ad ſuperioritatis gradum fuerint promoti*, cavere debeant *diligentiſſime, ne ex notitia, quam de aliorum peccatis in confeſſione habuerint, ad exteriorem gubernationem utantur*. 7. Pari ratione illicitum eſt uti ſcientia ex confeſſione acquiſita *cum gravamine pœnitentis*, prout definitum eſt die 5. Decembris anno 1682. decreto Romanæ & univerſalis Inquiſitionis. 8. Uno tantum in caſu ſacerdos, ſi revelet peccatum, immunis erit a culpa, nimirum ſi id faciat expreſſa, ac liberrima pœnitentis licentia; quia etſi hoc ſigillum inductum eſt in honorem ſacramenti, id tamen cauſa præſertim pœnitentis factum eſt, ne ipſum ſacramentum videretur illi odioſa res, gravisſima, ac formidanda: quod ſane non evenit, dum pœnitens cedens juri ſuo licentiam illam ſponte & ultro concedit. Ea tamen ſacerdos uti non poteſt, niſi in pœnitentis utilitatem & commodum, ut docent Theologi omnes; quorum ſenſum compreſſe, ſtrictimque explanavimus.

CONDITIO VII.

De conditione poſtrema, ideſt, de firma ſpe remiſsionis, cum plura dixerim libro XXIII. cap. 11. & nonnulla etiam in præcedenti Tractatu de Contritione cap. 5. nil aliud modo repetam, præter verba S. Fulgentii epiſt. 7. cap. 5. ubi ait: *Salubris autem converſio duplici ratione conſiſtit, ſi nec pœnitentia ſperantem, nec ſpes deſerat pœnitentem: ac per hoc, ſi ex toto corde quiſquam renunciet peccato ſuo, & toto corde ſpem ponat remiſſionis in Deo. Etenim nonnunquam aut ſpem pœnitenti homini diabolus adimit, aut ſperanti pœnitentiam tollit: unum dum onerat, comprimit; alterum dum elevat, dejicit. Judas, qui Chri-*

ſtum

ſum tradidit, peccati ſui pœnitentiam geſſit, ſed ſalutem perdidit, quia indulgentiam non ſperavit. Et paullo poſt narrato miſerabili Judæ ipſius exitu, *Digne quidem pœnitentiam geſſit, quia peccavit, tradens ſanguinem juſtum; ſed ideo ſibi fructum pœnitentiæ denegavit, quia peccatum traditionis ſuæ, ipſo, quem tradidit, diluendum ſanguine non ſperavit.* Atque hæc de conditionibus Confeſsionis Sacramentalis.

Appendix.

Scholaſticorum quamplurimi pertractantes de conditionibus confeſsionis ſacramentalis quæſtionem inſtituere ſolent, Poſsit ne confeſſio eſſe *valida atque informis*. *Validam* confeſsionem dicunt, cui nihil deeſt ad ſacramentum conſtituendum; *informem* autem, quam non ſequitur gratia. Quidam ergo cenſent poſſe dari confeſsionem ſacramentalem *validam & informem*, quando aliquis integre peccata omnia confitetur, ſed cum fictione,& abſque ſufficienti deteſtatione peccati; quam ſententiam omnes fere Thomiſtæ amplectuntur: horumque momenta ſunt: primum, quia Doctor Angelicus diſt. 17. qu. 3. art. 4. ait: *Confeſſio poteſt eſſe etiam in eo, qui non eſt contritus; quia poteſt peccata ſua pandere ſacerdoti, & clavibus Eccleſiæ ſe ſubjicere: & quamvis tunc non percipiat abſolutionis fructum, tamen recedente fictione recipere incipiet; ſicut etiam in aliis ſacramentis eſt. Unde non tenetur iterare confeſſionem qui fictus accedit, ſed tenetur poſtmodum fictionem ſuam confiteri.* Hinc argumentationem promit, verbiſque dilatat Gonet diſput. x. §. 2. Alterum, quia ſacramenta recedente fictione conſequuntur effectum ſuum, non ſolum baptiſma, ut diximus libro xxxi. cap. 21. ſed etiam Pœnitentia, ut contendit Melchior Canus in Relect. de Pœnit. p. 6. immo & Sacramenta omnia, ut in Addit. 3. p. q. 5. ſcribit Cajetanus. Nonnulli alii aſſerunt poſſe confeſsionem eſſe *informem ac validam*, quando aliquis habet quidem dolorem de peccatis a ſe commiſsis, ſed minime ſufficientem ad conſequendam gratiam, ſive quod ſit naturalis, ſive quod non excludat voluntatem peccandi, ſive demum quod non ſe extendat ad peccata omnia commiſſa, ſed tantum ad aliqua memoriæ occurrentia: quod poſtremum præſertim tenent Suarez, De Lugo, Averſa, aliique bene multi, de quibus Fridericus Gavardi tom. vi. Scholæ Aegidianæ pag. 436. Atque iſtorum rationes hæ ſunt: Prima, alia eſt contritio neceſſaria ad conſecutionem gratiæ, de qua Tridentinum Concilium; alia, quæ eſt ſacramenti materies: ideoque ſufficere poteſt ad ſacramenti ſubſtantiam dolor ille, qui non eſt diſpoſitio ſufficiens ad gratiam. Altera autem; ſi peccator furtum, E. G. & blaſphemiam commiſerit, & unius recordetur, alterius poſt diligentem diſcuſsionem oblitus ſit, atque de eo tantum conteratur, cujus habet conſcientiam; is quidem non habebit con-

contritionem *univerſalem*, nec gratiam conſequi poterit, & nihilominus valida erit illius confeſſio, ſuiſque partibus conſtans. Tertia ratio eſt illa: Apparet ex dictis ſufficere ad integritatem confeſſionis, ſi enumerentur omnia peccata, quæ memoriæ poſt diligens examen occurrunt; cetera, ut ait Tridentinum, in illa confeſſione intelliguntur incluſa: pari ergo ratione ſat erit de iis tantum peccatis conteri, quæ in mentem venerint, abſque univerſali omnium deteſtatione, ut habeatur confeſſio valida, & integrum ſacramentum. Adde in ſententia, quam & nos propugnavimus, ſi quis ad ſacramentum accedat cum ſola attritione formidoloſa, is non conſequetur gratiam; & nihilominus ſacramentum omnibus ſuis partibus conſtabit, eritque proinde *validum, atque informe*. Poſtremo aliqui eidem ſententiæ adhærent, camque nituntur probare, quòd poſſit eſſe *valida* confeſſio, & tamen ſine gratia, defectu examinis, & enumerationis peccatorum; primo, quoniam ſi quis ad ſacramentum accedat conſcientia non diligenter diſcuſsà, bona tamen fide, & exiſtimans ſe neceſſariam adhibuiſſe diligentiam, non facit confeſſionem ſacrilegam; non enim ſacramentum contemnit, aut irridet: nec juſtificatur tamen, quia non habetur in eo caſu confeſſionis integritas: tunc ergo erit *valida & informis* confeſſio. Deinde, ſi confiteatur peccata poſt baptiſmum commiſſa aliquis, qui cum fictione ſit baptizatus, & non enuntiet in confeſsione peccata ante baptiſmum patrata; confitetur is quæ ſpectant ad ſacramentum pœnitentiæ, & nihilominus talis confeſsio effectu caret: ſiquidem peccata ipſa ad confeſsionem ſpectantia remitti nequeunt, niſi remittantur & alia ante baptiſmum perpetrata. Atque hæc ſunt, quæ dialectice nectunt, congerunt, torquent peracuti diſputatores.

At huic ſententiæ ſubſcribere nequaquam poſſum: eſt enim illa vera, & longe probabilior, quam propugnarunt Major, Adrianus, Gabriel, aliique veteres laudati a Vaſqueſio q. 92. in 3. p. num. 13. Poncius, Brancatus, & Scotiſtæ univerſi *melioris notæ*, ut inquit Maſtrius q. XIV. de Pœnit. num. 383. ac noſtrates fere omnes, commemorati præcitato in loco a Friderico Gavardi, videlicet, nullam dari confeſſionem *validam* in ſubſtantia ſacramenti, quæ non ſit cum effectu. Et ratio, quam apertiſsimam puto, illa eſt, quod juxta Tridentinum ſeſſione XIV. cap. 3. ſunt quaſi *materia* hujus ſacramenti ipſius pœnitentis actus, nempe contritio, confeſsio, & ſatisfactio, & contritio quidem, quæ ſit *deteſtatio de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cetero*, ut Concilium definit capite 4. itemque confeſsio, qua in ſpecie, ac ſigillatim declarentur omnia peccata, *quorum poſt diligentem ſui diſcuſſionem* pœnitentes *conſcientiam habent*, prout a Tridentino proximo capite definitur. Jam vero aut hujuſmodi contritio, & hujuſmodi confeſsio in pœnitentibus inveniuntur, aut non. Si id affirmes, deerunt ſacramenti partes præcipuæ, nimirum quæ locum tenent *materiæ*, nec ſa-

ſacramentum erit *validum*: ſi autem adſint talis contritio, ac talis confeſsio, nullum eſſe poteſt ad gratiam obtinendam impedimentum. Hinc omnia adverſariorum momenta evertuntur: ac primo illud, quod petitur a fictione, ſive a veræ, ac neceſſariæ contritionis defectu; quippe deficiente contritione, deeſt pars neceſſaria ad conſtituendum ſacramentum, ideoque hujus *ſubſtantia* nulla eſt. Videtur idem tradere S. Thomas, qui 3. p. q. 90. art. 1. ait aſsignari partes pœnitentiæ, *in quantum eſt ſacramentum, ad quod actus humani comparantur, ut materia*. In Supplemento etiam q. 8. art. 2. ad 1. docet in ſacramento pœnitentiæ requiri *aliquid ex parte ipſius qui ſuſcipit ſacramentum, quod eſt etiam de eſſentia Sacramenti, ſicut contritio, & confeſſio*. Similia habentur q. 29. art. 8. unde Sylvius infert tom. IV. pag. 314. edit. Antuerpiæ, ſanctum Thomam tacite retractaſſe quæ ſcripſerat in IV. diſt. 17. Idem obſervatum a Vaſqueſio tom. IV. in 3. p. edit. Lugdun. pag. 219. Corruit eadem facilitate momentum, quod petunt adverſarii ex parte doloris, quoniam commentitia eſt illa diſtinctio inter contritionem, quæ eſt pars ſacramenti, & contritionem, quæ diſponit ad gratiam; primo, quia Florentinum Concilium in Inſtruct. Armen. non ait eſſe *materiam* ſacramenti pœnitentiæ qualemcunque contritionem, ſed *contritionem cordis*. Videſis volum. XIII. Conc. pag. 538. ac Tridentinum cap. 4. ſeſſ. XIV. contritioni, *quæ primum locum inter pœnitentis actus habet*, id tribuit, ut ad juſtificationem in ſacramento obtinendam perducat. Deinde idem S. Thomas in IV. diſt. 23. q. 1. art. 4. ubi agit de forma ſacramenti extremæ Unctionis, & unde exſcriptus eſt articulus octavus quæſtionis XXIX. Supplementi, ſcribit ſemper conſequi remiſsionem peccati in ſacramento pœnitentiæ, *exiſtente contritione, quæ eſt de eſſentia ejuſdem ſacramenti*, eo prorſus modo, quo ſequitur *character in baptiſmo & confirmatione, & tranſubſtantiatio in Euchariſtia*. Quare, ſi non conſequatur remiſſio (conſentiente etiam Doctore Angelico) non erit contritio illa, quæ ad hujus ſacramenti ſpectat *eſſentiam*. Denique etiam ii revincuntur, qui cenſent dari confeſsionem *validam atque informem* ratione examinis, & enumerationis peccatorum: enimvero aut in diſcutiendis conſcientiæ latebris pœnitens talem adhibet diligentiam, ut ſi peccatum omittat aliquod, excuſetur inculpabili oblivione; aut in re tanti momenti gerit ſeſe negligenter: ſi hoc poſtremum eveniat, non eſt confeſſio integra, & ſacramentum parte hac deſtituitur; ſi vero ſufficienti diligentia conſcientiam introſpiciat, rimetur, diſcutiat, definiente Synodo Tridentina, in ceterorum peccatorum enumeratione etiam oblita intelliguntur *incluſa*. Ex nullo itaque capite dari poteſt ſacramentalis confeſsio *valida*, ut Schola loquitur, & *informis*.

Neque enim ſummo ſtudio adnitendum eſt ad oppoſitiones ſuperius poſitas infringendas. Nam ad primam Vaſquez ac Sylvius ajunt ſan-

ſanctum Thomam a priori ſententia receſsiſſe, ut nuper animadvertimus: quamquam dici poteſt in diſt. 17. q. 3. art. 4. doctorem Angelicum velle hoc unum, quod ſi pœnitens eumdem confeſſarium, cui paullo ante fecit confeſsionem ſacrilegam, rurſus adeat, & ſacrilegium exponat, abſolvi valeat non repetita confeſsione; non quod prior confeſsio ſatis fuerit ad ſacramenti ſubſtantiam, ſed quia tum ſacramentum perficitur, quando accuſata fictione impenditur abſolutio: & idcirco, inquiunt, ſcite ſanctus Thomas *confeſſionem validam* dixit, non *validum ſacramentum*. Ceterum ſi pœnitens confeſſarium adeat alium, aut multum interſit temporis, ita, ut in accuſatione ſimulationis, & ſacrilegii, menti ſacerdotis non occurrant peccata jam enuntiata; conſtanter affirmo, repetendam eſſe integram confeſſionem ob eandem cauſam, propter quam eadem confeſsio eſt neceſſaria, nempe quia ſacerdos non debet quemquam abſolvere *cauſa incognita*. Ad alterum dico, diſparem eſſe rationem de ſacramento Pœnitentiæ, ac de ſacramentis aliis; quæ poſſunt exſpoliari effectu gratiæ, quoniam actus pœnitentis, quibus ad gratiam diſponitur, non ſunt in illis de ſacramenti *ſubſtantia*, quemadmodum ſunt in ſacramento pœnitentiæ. Proxima argumenta de contritione pertractantia, diluuntur ſingula uno verbo: enim vero, ſi contritio non ſit ſupernaturalis, ſi peccata non deteſtetur, quatenus ſunt offenſa Dei, & ſub univerſali ratione, quæ ſaltim, ut inquiunt, *virtualiter* extendatur ad peccata omnia commiſſa, atque juxta ſententiam noſtram ſi amore initiali ſit deſtituta; non eſt ea contritio, quæ eſt pars ſacramenti, ipſumque conſtituit. Vide libri hujus priorem partem cap. 4. & 5. Facillimæ ſunt ſolutionis etiam objecta, quæ attinent ad peccatorum examen & recenſionem: nam ex Catech. Romano p. II. cap. 5. num. 50. & ex diſcuſsis in præcedenti capite, qui negligenter ſtuduerit peccata admiſſa memoriâ repetere, ſi alicujus peccati obliviſcatur, debet omnino confeſsionem iterare, ac revera prior confeſsio ejus fuit nulla, & ſacrilega. Qui vero ficte baptizatus foret, non faceret confeſsionem integram, niſi confeſſario exponeret ipſam quoque ſimulationem: hæc ſiquidem perſeverans in ipſa ſuſceptione baptiſmatis connumeranda eſt inter peccata a regeneratis admiſſa: quod pariter eſt affirmandum de quolibet ſcelere, cujus cupiditatem atque affectionem detinuerit accedens ad ipſum regenerationis lavacrum, prout ſcripſimus libro XXXI. cap. 21. num. 4. Atque hæc de quæſtione Scholaſtica: de qua prolixe Vaſquez diſput. XCI. in 3. p. art. 2. & 3. Sylvius in q. I. Supplem. art. I. Maſtrius diſput. V. de Pœnit. q. 14. art. I. & 2. Gavardi quæſt. I. art. 5. §. 4. aliique permulti.

CAPUT IV.

Inquiritur, cui facienda ſit ſacramentalis confeſſio.

AGendum nunc de Miniſtro confeſsionis ſacramentalis, de illo nempe, cui a pœnitentibus patrata crimina ſunt enuntianda. Principio autem refellendum eſt hæreticum dogma affirmans poteſtatem ligandi ac ſolvendi omnibus fidelibus fuiſſe collatam, laicis etiam, præſertim ſi illis a communitate miniſterium iſtud commiſſum ſit. Dicendum poſtea de *Exomologeſi* olim, neceſsitate urgente, facta diaconis: tum de iis, qui putarunt laicis confitendum, ſaltem ſi nullus adſit ſacerdos: ac de iis tandem, qui peccata ſua pluribus ſimul confeſſariis enuntiaverunt. Et quantum pertinet ad dogma hæreticum; dixi lib. xxx. cap. 13. Lutherum abſolutionis munus iis omnibus conceſsiſſe, qui aſſumpſerint officium paſtoris, diabolo etiam, ſi *ſpecie hominis* irrepſerit in Eccleſiam; Calvinum tamen ſacramentorum omnium poteſtatem tribuiſſe illis, quibus committitur miniſterium, laicis, feminiſque ſecluſis. Cum autem novatores conveniant in deneganda poteſtate abſolvendi ſolis ſacerdotibus a Deo facta; docent ea verba, *Quæcunque ſolveritis, &c.* ad omnes fideles pertinere, neque iiſdem verbis inſinuari aliud, præterquam mutuam condonationem injuriarum. In qua re quantum hæretici decipiantur, oſtendimus hoc ipſo in libro, ſecundo capite primæ partis; ac primo ſecundæ, in qua verſamur, poſitione prima, & quarta. Etiam Valdenſes laicis ſancte viventibus tribuunt poteſtatem ſolvendi, quam cum Albigenſibus, Huſsitis, aliiſque pluribus denegaſſe ſacerdotibus improbis diximus capite 34. libri triceſimi, ubi oſtendimus efficacitatem ſacramentorum non pendere a ſanctitate miniſtrantium. His, quos quilibet ſcriptor enumerat, addam *Flagellantes*; de quibus in priori volumine Miſcellan. Baluzii lib. 3. Geſtorum Baldevini cap. IX. pag. 156. hæc narrantur: *Flagelliferi nudo corpore, capite capucio & pileo, & pudebundis lineo velamine tectis, cruce & vexillis & candelis ardentibus prælatis carmina hæreſi mixta decantando, ſe duriſſime acubus flagellis intextis verberando, ſæpius proſtrando, ſub quadam ſpecie pœnitendi inceſſerunt; quam pœnitentiam non a ſacerdotibus, ſed a laicis ſuſceperant, quos magiſtros præfecerunt: quibus etiam confitebantur, & ab eis abſolvebantur.* Horum igitur error evellendus nunc eſt, brevî tamen; cum abunde refellatur præmiſsis duabus diſſertationibus, de Pœnitentia ſacramentis adnumeranda, & de Confeſsionis neceſsitate.

Quod diaconos ſpectat, olim apud Latinos confeſsiones in extremo vitæ periculo excepiſſe, lapſiſque dediſſe reconciliationem, atque abſolutionem a peccatis in abſentia presbyterorum, probare nititur lib. VIII. de Pœnit. cap. 23. Joannes Morinus, maxime ob teſtimonium

Cy-

Cypriani ſcribentis in Epiſt. 12. ad Clerum de Lapſis pag. novæ edit. 55. *Si incommodo aliquo, & infirmitatis periculo occupati fuerint, non expectata præſentia noſtra, apud presbyterum quemcumque præſentem, vel ſi præſens non fuerit, apud diaconum quoque exomologeſim facere delicti ſui poſſint, ut manu eis in pœnitentiam impoſita veniant ad Dominum cum pace, quam dari martyres litteris ad nos factis deſideraverunt.* Nec Morinus tantum id facultatis adſcripſit diaconis; ſed videtur mihi idem ſenſiſſe Nicolaus Rigaltius, qui adnotationibus in prælaudatam Epiſtolam, pagina Cyprianicæ editionis a ſe exornatæ 31. *Eſt enim*, inquit, *in diaconatu ſacerdotium. Sic epiſtola* xiv. Item presbyteris & diaconis non defuit ſacerdotii vigor. *At diaconis pœnitentibus manum imponere ſola neceſſitatis ratio admittit, nempe ſi urgeat exitus, & presbyter repertus non fuerit.* Atque dubitatio hæc de *exomologeſi* facta diaconis, iſtorumque reconciliatione, ſecundo loco eſt excutienda & explananda.

Laicis autem, cum ſacerdotis copia non datur, urgetque neceſſitas, aperienda eſſe peccata lethalia, tradidiſſe videntur Præpoſitivus, Petrus Cantor, S. Thomas, S. Bonaventura, Gratianus, aliique a Joanne Morino laudati capite 32. libri v. & cap. 24. libri viii. de Adminiſtratione ſacramenti Pœnitentiæ. Quod confirmari poteſt exemplis piiſſimorum virorum innumeris; quorum illuſtriora collegit Edmundus Martenius lib. 1. de Antiq. Eccl. Rit. cap. vi. art. 6. num. 8. paullo poſt recenſenda. Quare de hac etiam confeſſione laicis facta, nonnulla dicenda ſunt. Demum in vitæ extremis viros religioſiſſimos a pluribus ſimul ſacerdotibus fuiſſe ſolutos tradunt hiſtorica monumenta, non prætermiſſa a Morino lib. 11. cap. 11. num. 15. a Martenio in art. 6. nuper citato, num. 10. atque a Mabillonio Præfat. 1. in Sæculum 3. Benedict. num. 87. Eapropter & de his temperanter eſt differendum.

Propositio I. Epiſcopi duntaxat, ac presbyteri ſacramentum Pœnitentiæ poſſunt adminiſtrare.

Demonſtratur primo: ſiquidem poteſtas ſolvendi a peccatis, & adminiſtrandi Pœnitentiæ Sacramentum exprimitur illis Chriſti verbis, Matth. xviii. *Quæcumque alligaveritis ſuper terram, &c.* & Joannis xx. *Quorum remiſeritis peccata, &c.* Atqui ea verba non quibuſvis, ſed ſolis Apoſtolis, ac Sacerdotibus ad laicorum excluſionem dicta fuere. Igitur Apoſtoli tantum, ac Sacerdotes poteſtatem acceperunt ſolvendi a peccatis, & ſacramentum iſtud adminiſtrandi. Prob. min. & quantum ſpectat ad cap. xviii. Matth. conſtat tunc Dominum cum ſolis diſcipulis habuiſſe ſermonem: & quamvis paullo ante, quintodecimo nempe verſu, locutus ſit de fratribus corripiendis, ad quos etiam ſpectat injurias dimittere *commiſeratione caritatis*; nihilominus ſubjecit ea verba, *Quæcunque alligaveritis, &c.* verſu duodeviceſimo, poſtquam dixerat eos, qui fraternam ſpreverint correptionem, deferendos

eſſe

eſſe ad judicium Eccleſiæ, cujus rectoribus commiſſa eſt ſolvendi, ligandique poteſtas. Quapropter Tridentini Patres ſeſſ. xiv. cap. 6. ita rectiſſime ſtatuerunt: *Circa miniſtrum autem hujus Sacramenti, declarat ſancta Synodus falſas eſſe, & a veritate Euangelii penitus alienas doctrinas omnes, quæ ad alios quoſvis homines, præter Epiſcopos & Sacerdotes clavium miniſterium pernicioſe extendunt, putantes verba illa Domini, Quæcunque alligaveritis ſuper terram, erunt alligata & in cælo; & quæcunque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo: &, Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt, ad omnes Chriſtifideles indifferenter & promiſcue, contra inſtitutionem hujus ſacramenti, ita fuiſſe dicta, ut quivis poteſtatem habeat remittendi peccata, publica qaidem per correptionem, ſi correptus acquieverit; ſecreta vero per ſpontaneam confeſſionem cuicunque factam*. Similia leguntur canone x. ejuſdem ſeſſionis. Pari ratione locus alter Joann. xx. continet verba ad diſcipulos, in quos Dominus inſufflavit, directa, ut conſtat ex viceſimo ſecundo verſu, ideoque producto capiti vi. & laudato canoni x. Tridentino utraque ſunt incluſa.

Præterea demonſtratur propoſitio conſenſu Patrum univerſorum, qui docent poteſtatem remittendi & retinendi peccata, & reconciliandi fideles poſt baptiſmum lapſos, communicatam fuiſſe ſolis Apoſtolis, & eorum legitimis ſucceſſoribus, prout itidem docet in priori ejuſdem ſeſſionis capite Tridentinum. Aliqua Patrum teſtimonia repetam ex plurimis ſupra productis. S.Cyprianus de lapſis docet remiſſionem fieri *per ſacerdotes*; horum eſſe dare lapſis *dolentibus ac deprecantibus pacem & ſpei ſalutaris ſubſidium*, inquit in Epiſtola Synodica ad Cornelium: ut in lapſos *ſententiam dicat, & judicium Dei referat*, hortatur Epiſtola 69. Florentium Pupinianum. S. Baſilius in Regulis brevioribus num. 228. ait peccata ſacerdotibus aperienda eſſe, quoniam iis *credita eſt diſpenſatio divinorum myſteriorum*. Ambroſius lib. 1. de Pœnit. cap. 11. num. 8. docet alligare & relaxare peccata eſſe *officium ſacerdotis*: addit hujuſmodi jus non poſſe ſibimet vindicare illam hæreſim, *quæ ſacerdotes non habet*: repetit cap. 111. num. 10. Deum conceſſiſſe peccata omnia *relaxandi licentiam ſacerdotibus ſuis*. Chryſoſtomus lib. 3. de Sacerdotio cap. 5. inde demonſtrat Sacerdotii noſtri præſtantiam, quòd ſacerdotibus tantum novæ legis dictum ſit, *Quæcumque alligaveritis*, &c. atque, *Quorum remiſeritis*, &c. ideoque ſacerdotes ipſi *non lepram corporis, ſed immunditiam animæ purgandi acceperint poteſtatem*. S. P. Auguſtinus ſerm. 351. num. 9. inquit, ut ſolvantur peccata, veniendum *ad Antiſtites, per quos in Eccleſia claves miniſtrantur*; quod in Joannem, & in Pſalmos non uno in loco commonſtrat ex reſurrectione Lazari, de quo Chriſtus diſcipulis, *Solvite illum, & ſinite abire*. Denique Innocentius I. in Epiſt. ad Decentium (non

enim

enim opus eſt, ut ſingula iterum, iterumque repetamus) *Ceterum*, ſcribit, *de pondere æſtimando delictorum ſacerdotis eſt judicare, ut attendat ad confeſſionem pœnitentis*, &c. Solos itaque ſacerdotes eſſe ſacramenti Pœnitentiæ miniſtros affirmant Eccleſiæ Patres.

Idem theologicis rationibus confirmatur. Maximum quippe detrimentum eſſe pœnitentium, ſi decedant abſque reconciliatione ſacerdotum, infertur ex veterum omnium expoſtulationibus; ex prælaudata Cypriani ad Cornelium epiſtola, ex Auguſtiniana 228. aliàs 180. ad Honoratum Epiſcopum, ubi ſacerdotes deterret, ne deſerant Chriſti gregem, quod magnum ſequatur exitium, ſi aliqui de hoc ſæculo exeant *ligati*; ex gemitibus fidelium in perſecutione Vandalica, de quibus dixi præc. Volum. pag. 481. Cur enim, quæſo, tot querimoniæ, ſi a vinculis peccatorum ſolvere, & reconciliationem concedere poſſet unuſquiſque fidelis? Neque dicas, querimonias illas apud Auguſtinum, & Victorem Vitenſem factas etiam, quod multi exirent abſque ſacramento regenerationis, quod tamen neceſſitate ab omnibus conferri poteſt. Vere enim Paſtorum & Sacerdotum abſentia foret cauſa neglectus rerum omnium ad ſalutem ſpectantium, multaque afferret incommoda; ſed non omnia hæc ejuſdem ſunt rationis: quædam enim ut ſacrificium offerre, & a peccatis abſolvere, talia ſunt, ut nullateaus præſtari poſſent a non ſacerdote; id, quod fideles illi in perſecutione Vandalica ingemiſcentes hiſce verbis ſignificarunt: *Qui nobis pœnitentiæ munus collaturi ſunt, & reconciliationis indulgentia obſtrictos peccatorum vinculis ſoluturi? quia vobis dictum eſt, Quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælis* Præterea cum cauſa, quæ pertractatur in Sacramento Pœnitentiæ, verſetur inter Deum, & homines, non cuique committenda erat, ſed iis tantum, qui Dei legatione ac miniſterio funguntur; prout comparatione judicum & magiſtratuum a ſupremo principe conſtitutorum explicavi poſitione 4. primi capitis. Hinc Paulus ad Hebræos v. 1. docet ſacerdotes *conſtitui in iis, quæ ſunt ad Deum*, ex hominibus aſſumi, & neminem debere hunc honorem ſibimet arrogare, niſi vocetur a Deo *tanquam Aaron*: ex quo loco S. Thomas q. xix. Suppl. art. 3. demonſtrat poteſtatem clavium, quæ ad cælum uſque pertingit, ſacerdotibus tantummodo convenire. Denique idem S. Thomas q. viii. art. 1. utitur hac ratione, *Gratia, quæ in ſacramentis datur, a capite in membra deſcendit: & ideo ſolus ille miniſter eſt ſacramentorum, qui habet miniſterium ſuper corpus Chriſti verum: quod ſolius ſacerdotis eſt, qui conſecrare Euchariſtiam poteſt; & ideo cum in Sacramento pœnitentiæ gratia conferatur, ſolus ſacerdos miniſter eſt hujus Sacramenti*. Videtur tamen hæc ratio concludere tantum de miniſtro *ordinario*, ut fatetur Commentario in eundem articulum Franciſcus Sylvius, idque demonſtrari poteſt comparatione baptiſma-

matis, quod utique gratiam confert, & nihilominus, ſi urgeat neceſſitas, a non ſacerdote poteſt adminiſtrari.

Prop. II. *Exomologeſis*, de qua in Epiſt. 12. S. Cyprianus, & reconciliatio in vitæ diſcrimine data per diaconum, non erant confeſſio & abſolutio ſacramentalis.

Hoc utique *Exomologeſis* vocabulum frequentiſſime apud veteres ſignificat confeſſionem ſacramentalem, ut diximus præced. volumine pag. 471. ſed uſurpatur etiam ad ſignificandam pœnitentiæ partem, ac præſertim *ſubſtrationem*, in qua pœnitentes proſtrati ſubjiciebantur impoſitioni manuum Epiſcopi, & cleri. Hoc ſenſu accipitur a Tertulliano, qui de Pœnit. cap. 9. inquit: *Itaque exomologeſis proſternendi, & humilificandi hominis diſciplina eſt, converſationem injungens miſericordiæ ilicem. De ipſo quoque habitu atque victu mandat ſacco & cineri incubare, corpus ſordibus obſcurare*. Ipſemet Cyprianus eadem ſignificatione accepit *exomologeſim* ſuperiori Epiſtola 9. pag. 49. ubi ait: *Nam cum in minoribus peccatis* (minora peccata dixit comparate ad cultum idolorum, fideique abnegationem) *agant peccatores pœnitentiam juſto tempore, & ſecundum diſciplinæ ordinem ad exomologeſim veniant, & per manus impoſitionem Epiſcopi & Cleri jus communicationis accipiant, nunc crudo tempore, perſecutione adhuc perſeverante, nondum reſtituta Eccleſiæ pace ad communionem admittuntur, & offertur nomen eorum, & nondum pœnitentia acta, nondum exomologeſi facta, nondum manu eis ab Epiſcopo & clero impoſita, Eucbariſtia illis datur*. Igitur *exomologeſis* dicitur etiam pœnitentiæ exercitium, & maxime tertius gradus ὑπόπτωσις, *ſubſtratio*, ſic appellatus, quòd pœnitentiam agentes imponentibus ſibi manum ὑπέπιπτον, ſubſternerentur. Id obſervarunt Pamelius in Tertulliano pag. edit. ſuæ 200. & in Cyprianum de Lapſis not. 99. Baluzius in Epiſtolam Cyprianicam 13. & Petavius in Diatriba de Pœnit. & reconcil. vet. Eccl. cap. 2. necnon Adnotationibus in Epiphanium ad hær. Novat. pag. 250. His addo Concilium Moguntinum anno 813. can. 31. aſſerens agi *exomologeſes pro peccatorum confeſſione*. Accedit & ratio, quandoquidem is, qui in luctuoſa ſorde, gemitu, ſubſtratione peragit pœnitentiam, ſe peccatorem eſſe fatetur.

Quæ cum ita ſint facile propoſitio demonſtratur. *Exomologeſis* enim, de qua Cyprianus in Epiſt. 12., eſt miniſterium pœnitentiæ, & *ſubſtrationis*, qua lapſi proſternebantur impoſitioni manuum, non ſacerdotum tantum, ſed etiam cleri; atque hoc pœnitentiæ miniſterium ſubſequebatur confeſſionem ſacramentalem, publicæ pœnitentiæ præmiſſam, prout demonſtravi cap. 11. theſi 4. Et de hac *exomologeſi* accipiendum Cyprianum, commonſtrant ipſius verba, *Apud diaconum quoque exomologeſim facere delicti ſui poſſint, ut manu eis in pœnitentiam im-*

Google

impoſita veniant ad Dominum cum pace. Atqui, ut dictum eſt modo, hæc *exomologeſis*, & hæc manuum impoſitio non eſt confeſſio ſacramentalis, nec abſolutio conceſſa lapſis; ergo *exomologeſis*, de qua in Ep. 12. Cyprianus, non erat confeſſio, neque abſolutio ſacramentalis.

At enim, Morinus inquit, *manus in pœnitentiam imponere* nil ſonat aliud, quàm abſolvere pœnitentem. Deinde pacem illam eo in caſu diaconus dabat, quam dediſſet Epiſcopus, aut presbyter, ſi adfuiſſent, qui utique lapſis ſacramentalem abſolutionem largiti eſſent. Rurſus dici nequit impoſitam a diacono manum, ut abſolveret lapſos morti proximos ſolum ab excommunicatione, cum nec fuerint excommunicati, nec proxime morituro minus ſuccurrendum ſit abſolutione a peccatis, quam a cenſuris. Hæc admodum valida videntur Albaſpinæo lib. 2. Obſervat. Eccleſ. obſerv. 27. pag. novæ edit. 92. Ut ergo ſolutionem traderet expeditiſſimam, ait, lapſos, de quibus eo loci Cyprianus, jam ab aliquo martyre Epiſcopo, vel ſacerdote in carcere fuiſſe abſolutos, ac deinde ad Eccleſiam miſſos, ut ritus pœnitentiæ, quos in carcere complere non poterant, ſervatâ illius temporis diſciplinâ perficerent, aliqua etiam pœnitentiæ parte iiſdem lapſis ob interceſſionem martyrum relaxata. Quod vir doctus putat ſignificari ab ipſo Cypriano ſcribente, *Veniant ad Dominum cum pace, quam dari martyres literis ad nos factis deſideraverunt*. Itaque, ait, manus lapſis a diacono imponi jubetur, non ut addantur ſocietati fidelium, aut jus communionis recipiant, ſed ut ritus & ceremonia in carcere prætermiſſa perficiatur: quæ ceremonia in hoc ſita erat, ut expiatis ab Epiſcopo etiam clerus manum imponeret. Ceterum, quia dici non poteſt, ætate Cypriani omnes lapſos ante pœnitentiam exactam fuiſſe abſolutos, neque conſtat a diacono manum non abſolutis in extrema neceſſitate non fuiſſe imponendam, adeo, ut ſine ullo pacis ſigno decederent; probabilius exiſtimo quod communiter reſpondere ſolent noſtri ævi Theologi, impoſitionem illam manuum diaconorum fuiſſe *ceremonialem*, & dediſſe reconciliationem ac pacem, uti dabatur impoſitione manus presbyteri; quoniam etſi addebat presbyter impoſitioni manuum formulam abſolutionis, quam nec diaconi proferre poterant, nec potuiſſe ab illis proferri aſſerit Cyprianus; attamen eo in caſu abſolutionis & ſacramenti defectum ſupplere poterat votum ſacramenti, & contritio, ut dixi ſuperiori volumine VII. pag. 585. ideoque reconciliatio illa diaconi non erat *ſacramentalis*; in qua re viri præſtantiſſimi ſuperius commemorati, ideſt, Pamelius, Baluzius, Petavius, necnon idem doctiſſimus Albaſpina, ſine ulla diſcrepantia conveniunt.

Prop. III. Permulti in vitæ exitu, cum non haberent ſacerdotis copiam, confeſſionem fecerunt laicis, & ad confeſſionem eo in caſu laicis faciendam hortati ſunt viri graviſſimi; at confeſſio hujuſmodi nec ſacramentalis dici poteſt, neque neceſſaria ad ſalutem.

Quatuor ſunt hujus poſitionis partes, omneſque apertiſſimæ. Prima, quæ hiſtorica eſt, demonſtratur; nam in cap. *Sanctum*, de Conſecr. diſt. 4. habetur quemdam imminente naufragio baptizaſſe catechumenum, *& ne periculoſe vitam finiret non reconciliatus, petiiſſe ab ipſo, quem baptizaverat, ut eum reconciliaret*; quæ verba Gratianus in Decreto, & Morinus lib. VIII. de Pœnit. cap. 24. num. 3. ajunt eſſe Auguſtini ſcribentis ad Fortunatum; ſed neque in libro adverſus Fortunatum Manichæum, neque in epiſtola ad Fortunatum Cirtenſem Epiſcopum inveniuntur. Sodalibus laicis confeſſos fuiſſe peccata quoſdam in Palæſtinam navigantes, auctor eſt in Dialog. diſt. 3. cap. 21. Cæſarius monachus: idem feciſſe commilitonibus ſuis Richerium Aquilenſem, teſtatur ad an. 1085. Oudericus Vitalis: ſimilia leguntur de Guidone magiſtro equitum adverſus Saracenos pugnante in Hiſtoria Gallica Joannis Jonvillii cap. 45. item de militibus Hiſpanis prælium inituris contra Mauros, apud Bollandum die 30. Maji, atque de aliis permultis.

Pars altera mentem illuſtrium Scriptorum attingens probatur eadem facilitate. Auctor enim libri de vera & falſa pœnit. Auguſtino ſuppoſiti, cap. 10. inquit: *Si deeſt ſacerdos, confiteatur proximo*. Magiſter in IV. diſt. 17. eadem ſententia producta ait, perſpicuum eſſe, *peccata primum Deo, deinde ſacerdoti eſſe confitenda, & ſi ipſe defuerit, etiam ſocio*. S. Thomas q. VIII. Supplementi art. 2. *Miniſter pœnitentiæ*, inquit, *cui confeſſio eſt facienda, ex officio eſt ſacerdos; ſed in neceſſitate etiam laicus vicem ſacerdotis ſupplet, ut ei confeſſio fieri poſſit*. Similia S. Bonaventura in IV. diſt. 17. parte 2. S. Raymundus lib. 3. de Pœnit. §. 20. aliique permulti apud Morinum loco cit. pag. edit. Pariſ. 593.

Confeſſionem iſtam non eſſe *ſacramentalem* (quod eſt hujus poſitionis pars tertia) conſtat ex prima propoſitione: nam ea confeſſio *ſacramentalis* eſt, quæ fit legitimo miniſtro, ut inde percipiatur abſolutio a peccatis. At demonſtratum eſt, hunc miniſtrum legitimum eſſe duntaxat ſacerdotem. Ergo illa tantum confeſſio, quæ fit ſacerdoti, *ſacramentalis* dicenda eſt. Nec aliud tradiderunt prælaudati aliique viri, qui confeſſionem laicis factam commendaverunt; eam quippe, quod contritionis ac propoſiti ad ſacramentum accedendi indicium ſit, non autem quod ſacramenti rationem habeat, commendarunt atque approbarunt. Auctor enim libri de pœnit. primo loco laudatus hæc ſubjicit. *Sæpe contingit, quod pœnitens non poteſt confiteri coram ſacerdote, quem deſideranti nec locus, nec tempus offert: & ſi ille, cui confitebitur, poteſtatem ſolvendi non habet, fit tamen dignus venia ex deſiderio ſacerdotis, qui ſocio confitetur turpitudinem criminis*. Eadem prorſus verba repetit diſt. 17. Magiſter ſententiarum collector. Item S. Thomas in 2. illo articulo ſcribit, quod in confeſſione facta laicis *non eſt aliquid ex parte miniſtri, ſcilicet, abſolutio, & ſatisfactionis in-*

Digitized by Google

injunctio, ſed eſt tantum quod ad ſacramentum requiritur ex parte pœnitentis, nimirum *contritio & confeſſio*. Similiter S. Bonaventura eo loci, *Non fit ſocio, ut ſuppleatur locus ſacerdotis, vel ut confeſſio ſacramentum ex hoc habeatur: ſed ut voluntas confitentis probetur, & innoteſcat; ut totum quod in ſe eſt faciat*. Haud ſecus alii. Atque hinc ſequitur, eos, qui ſacerdotio non initiati auderent confeſſiones excipere, & proferre ſententiam abſolutionis, graviſſimi ſacrilegii crimine ſeſe implicaturos, necnon futuros eſſe *irregulares*; certiſſime quidem, ſi eſſent clerici, ex cap. *Si quis*, de clerico non ordinato miniſtrante, de quo canone plura in Tomo VI. pag. 409. & 418. & juxta ſententiam complurium, quibus adhæreo, *irregulares* itidem futuros fore laicos confeſſarii munus ſibi quodammodo vindicantes. Vide lib. XXXI. cap. 12. num. 6.

Ultima poſitionis pars demonſtratur, primum quia confeſſio facta homini neceſſaria eſt tantum ob beneficium abſolutionis, ut oſtendimus prop. 4. capitis primi: deinde quia Chryſoſtomus, aliique Patres affirmant, non oportere, ut confiteamur *conſervis*: rurſus quia contritio & confeſſio debent exterius innoteſcere, ut ſint ſacramenti *materia*; nam quantum ad Deum attinet, eum non latet interior gemitus pœnitentium: demum licet confeſſio facta laicis, ut nuper diximus, in extrema neceſſitate commendetur a plurimis; ea tamen non alia ratione expedit, niſi quando a laico injuria affecto petenda eſt reconciliatio, aut publici criminis ſcandalum ſatisfactione aliqua compenſandum eſt, aut morti proximus indiget conſilio, quod poſtulet criminis revelationem. Cui enim bono peccata occulta, præſertim gravia, ei qui nullam habet facultatem ſolvendi, aliàs manifeſtare? Ego itaque, tametſi eum commendarem, qui morti proximus adſtanti laico propria crimina revelaret ad vehementiorem contritionem in ſe excitandam, modo id omni circumſpectione fieret, & non abſolutionis causâ, quod ſacrilegum eſſet, & valde impium; aut ſaltem non damnarem confeſſionem hujuſmodi, ob graviſſimorum doctorum auctoritatem; univerſim tamen loquendo affirmo nullum hujuſcemodi confeſſionis latum eſſe præceptum, nullam haberi neceſſitatem, nullum etiam commodum, aut certe minimum. Ita etiam tradidit Scotus in IV. diſt. 17. art. 3. Dominicus Soto diſt. 18. q. 4. art. 1. concl. 3. Suarez diſput. 24. ſect. 1. num. 12. Sylvius in Supplem. q. 8. art. 2. concl. 3. De Lugo diſput. 18. ſect. 1. num. 4. Qui vel docent nunquam laico peccata illa eſſe enuntianda, quæ creare poſſint infamiam aliquam confitentium; vel monent rariſſime id conſulendum, & nunquam mandandum executioni, niſi pœnitens auxilio, conſilioque laici ſumma prudentia prædití indigeat.

Prop. IV. Fuerunt etiam, qui pluribus ſimul ſacerdotibus peccata enuntiarunt, ſed neque id eſt alicujus neceſſitatis, ſive præcepti.

Digitized by Google

Demonſtratur pars 1. exemplo Guilelmi Normanniæ ducis, & Michaelis Paleologi, de quibus Morinus: Theodardi Epiſcopi Narbonenſis, Vitalis Abbatis Siculi, Annonis Archiepiſcopi Colonienſis, & Ludovici I ii Imperatoris, de quibus Martene: Ebbonis Remenſium Antiſtitis, Goffridi Antiſſiodorenſis Epiſcopi, & Taginonis Epiſcopi Magdeburgenſis, de quibus Mabillonius. Loca vero paullo ſupra allegata & adducta ſunt. Addit idem Mabillon in vet. Analectis pag. 329. exemplum Guilelmi Epiſcopi Cenomanenſis, qui poſtquam octogenarius, & quaſi in agone ludens protulit hunc verſum,

Nec defunctus habet, nec qui loca mutat, amicos,

plures in extrema confeſſione ſacerdotes adhibuit. Pars altera evidens eſt, tum quia unus ſacerdos ſufficit ad abſolvendum; tum quia nulla lex divina, vel Eccleſiaſtica ſtatuit, ut peccata manifeſtentur pluribus, prout demonſtratum eſt ſupra cap. 2. theſi 3.

Ad quaedam in contrarium argumenta.

Hæc autem militant adverſus tres primas propoſitiones. Principio confeſſionem unicuique faciendam colligitur ex illis verbis Jacobi, *Confitemini alterutrum peccata veſtra*. Idem eruitur ex comparatione baptiſmatis. Rurſus idem evincitur ex quo in lege nova omnes ſint ſacerdotes. Atque hæc, quoniam aliis in locis producta ſunt, ſatis modo eſt innuiſſe.

Reſp. etiam Jacobi verba explicanda eſſe de confeſſione facta preſbyteris, quos ad infirmum inductos ſupponit, ut demonſtravi prop.1. cap. 1. Quod ſi Jacobum locutum contendas de injuriis invicem condonandis, male hinc inferes ſacramentalem abſolutionem. Quod additur de baptiſmo, ſolutum eſt propoſitione quarta ejuſdem capitis. Si autem dixeris, Et tamen ſolis Apoſtolis dictum eſt, *Docete, baptizate*; redi ad caput undecimum libri xxxi. Adde probari miniſterium ſolis ſacerdotibus commiſſum, non præciſe ex quo Dominus allocutus fuerit Apoſtolos, ſed ex quo hos alloquendo iis peculiarem poteſtatem tribuerit, ut dictum eſt paullo ſupra; & prolixius libro xxx. cap.13. prop. 3. necnon libro xxxiii. cap. 13. prop.1. Utroque in loco illud etiam explicavimus, quo ſenſu fideles omnes in lege Evangelica appellentur *Sacerdotes*.

Deinde opponitur: In Concilio Conſtantienſi Martinus V. præcepit, ut ſuſpecti de erroribus Wiclefi interrogarentur, *Utrum credant, quod Chriſtianus ultra contritionem cordis, habita copia ſacerdotis idonei, ſoli ſacerdoti ex neceſſitate ſalutis confiteri teneatur, & non laico, ſeu laicis, quantumcumque bonis & devotis?* Quando igitur Sacerdotis non eſt copia, inquit Morinus præcit. cap. 24. num. 15., non improbat Pontifex confeſſionem Laico faciendam, & aliter ſenſit, quàm Scotus, qui ante centum annos talem confeſſionem reprehenderat.

Reſp.

Digitized by Google

Reſp. planiſſimum verborum illorum ſenſum hunc eſſe : Confitendum eſt ſacerdoti , ſi hujus copia habeatur , & non eſt confitendum laico , cui Wicleſus poteſtatem clavium adtribuit , ſi fuerit vir frugi . Hinc vero non infertur confitendum eſſe laico, non habita copia ſacerdotis : veluti ſi dixeris dandam eſſe eleemoſynam , ſi pauperes habeantur, non autem dandam eſſe divitibus; inſulſe admodum, & inſcitè concluderes , Igitur eleemoſyna danda eſt divitibus, non habita copia pauperum . Conſulto etiam ait Pontifex , *ex neceſſitate ſalutis* , ut commonſtret laicum non eſſe miniſtrum ſacramenti Pœnitentiæ, neque confeſſionem a nonnullis factam laico *ſacramentalem* fuiſſe , vel neceſſariam ; an vero perutilis hæc fuerit ob humilitatis & contritionis exercitium , ut quidam exiſtimarunt , aut inutilis, & aliquando etiam imprudens , ut viſum aliis , id neque Martinus V. affirmat , neque attingendum erat in damnatione Wicleſi : quandoquidem nemo catholicorum aſſeruit unquam , in confeſſione facta laicis perfici ſacramentum , aut convenire laicis ligandi , ſolvendique poteſtatem , ut Wicleſus ajebat . Allata itaque Martini verba perperam a Morino proferuntur adverſus Scotum , inter Scholaſticos acutiſſimum .

Præterea objicitur : Juxta Cyprianum diaconi in extrema neceſſitate excipiebant *exomologeſim* pœnitentium , iiſque largiebantur reconciliationem & pacem . Erant ergo diaconi olim miniſtri hujus ſacramenti , *extraordinarii* ſaltem , atque in abſentia presbyterorum. Et quod epiſt. 12. ſcripſit Cyprianus , confirmatur Conciliorum definitionibus : nam Eliberitanum canone 32. Toletanum 1. canone 2. & Londonienſe cap.3. concedunt diaconis facultatem imponendi manus *ſupra pœnitentes* , & ſi mors immineat , dandi illis *communionem* . Hæc eludi , & labefactari nequeunt , quaſi agant de impoſitione manum , & reconciliatione *ceremoniali* ; ſiquidem , ut adnotavit præcitatus Rigaltius , per Cyprianum habetur in diaconatu honor Sacerdotii . Decretorium deinde eſt , quod legitur cap. *Fures* , tit. de Furtis , in v.Decretalium , *Si comprehenſi , aut vulnerati Presbytero , vel diacono confeſſi fuerint , communionem eis non negamus* .

Reſp. reconciliationem diaconorum , de qua Cyprianus , fuiſſe revera *ceremonialem* , ut conſtat ex 2. propoſit. Eodem ſenſu excipiendi ſunt laudati canones . Iliberitanum præterea loquitur de communione Euchariſtica , non deneganda a diaconis , niſi id expreſſe presbyter inhibuerit , agenti pœnitentiam publicam , & mortis anguſtiis occupato , ut conſtat ex tom. 1. Concil. Hiſp. pag. 515. Toletanum Concilium I. pertractat 2. canone de diaconis illegitime ordinatis , quibus inhibet , *ne manus imponant* , *nec ſacra contingant* , ſcilicet , ne exerceant altaris miniſterium , & cum aliis de clero , ſubſtratis imponant manum , uti apparet ex 2. volum. ejuſdem operis pag. 131. Londonienſe agit de excipienda pœnitentium ſatisfactione , ut ad capiendum in-

indulgentiæ fructum reddantur idonei, prout liquet ex tom. XI. Collect. Lab. pag. 14. Rigaltii autem adnotatio circa ſacerdotium diaconi inepta eſt admodum, ac miſerrima: cum enim *ſacerdotium* dicatur eorum, qui tractant res ſacras; veteres tria ſacerdotii genera diſtinguebant: primum Epiſcoporum, qui appellabantur *ſacerdotes primi*, aut abſolute *ſacerdotes*; unde *ſacerdotium* uſurpatur pro Epiſcopatu in Cod. Theod. de Epiſc. l. 3. de Fide Cath. l. 1. & Pelagius II. in Epiſt. ad Sepaudum Arelat. ipſum appellavit *primum ſacerdotem in partibus Galliarum*, ideſt, Primatem. Alter ſacerdotii ordo eſt presbyterorum, de quibus Rhabanus lib. 1. Inſtit. Clericorum cap. 6. ait, *Secundi vero ordinis viri, presbyteri ſunt*; & Fridegodus in Vita ſancti Wilfridi cap. 8.

Tandem colla jugo ſubdens delecta petito,
Ordinis aptatur cœlebs in honore ſecundi:

ac tertius gradus erat diaconorum ſacrum calicem adminiſtrantium; unde Optatus lib. 1. num. 13. ſcribit: *Quid diaconos in tertio, quid presbyteros in ſecundo ſacerdotio conſtitutos?* Igitur ex quo diaconis quidam dederint aliquem ſacerdotii honorem, male infertur collatam illis fuiſſe parem cum presbyteris auctoritatem. Etiam quæ leguntur in cap. *Fures*, explicari poſſunt de reconciliatione ceremoniali, cum Baſilio Poncio de impedim. Matrim. cap. 35. rurſus accipi poſſunt de communione in orationibus & ſuffragiis Eccleſiæ; de quibus proculdubio agitur in eo capite, ut aperte demonſtrat Em. Gonzales in Decretal. tom. V. pag. 309. Ceterum Triburienſe Concilium anno 895. ex cujus can. 31. depromptum eſt caput *Fures*, non habet *diacono*, ſed, *Deoque*, qua lectione reſtituta, prout reſtituendam eſſe ſcripſerunt Antonius-Auguſtinus in notis ad 1. Collect. decreti, Van-Eſpen in Brevi commentario ad 2. partem Gratiani, atque ex Scholaſticis Sylvius in q. VIII. Suppl. art. 2. evitatur omnino præſens difficultas de reconciliatione diaconorum.

Denique opponuntur teſtimonia illorum, qui magnopere commendarunt confeſſionem in mortis periculo factam laicis: ſed omnia ex dictis prop. 3. facile diluuntur, atque explanantur.

CAPUT V.

De iis, quæ requiruntur in Sacerdote ſacramentum Pœnitentiæ adminiſtraturo.

XI. Etsi plura hoc in capite proponenda & dilucidanda veniunt; quoniam tamen perſpicua ſunt, communia, & diffuſe ab omnibus moralium præceptionum tractatoribus enucleata, expedientur breviſſime

ita

ita tamen, ut in his neque ordo, neque rationis, vel auctoritatis pondus deſideretur. Agendum autem priori loco de Confeſſariorum approbatione, deinde de reſervatione caſuum, ac tandem de prudentia in excipiendis confeſſionibus adhibenda.

I.

Primum itaque affirmo, ſacerdoti, ut aliquem valide abſolvat, excepto mortis articulo, neceſſariam eſſe poteſtatem juriſdictionis, & approbationem Epiſcopi. Probatur 1. canonum auctoritate; in cap. enim, *Quod autem*, v. Decretal. tit. 38. num. 4. *A non ſuo judice* (inquit Alexander III.) *ligari nullus valet*, *vel abſolvi*. Cap. *Presbyteri* XXVI. q. 6. n. 4. hæc habentur, *Presbyteri de occultis peccatis juſſione Epiſcopi pœnitentes reconcilient*. Et IX. q. 2. num. 2. *Placuit*, *ut deinceps nulli ſacerdotum liceat quemlibet commiſſum alteri ſacerdoti recipere ad pœnitentiam*. Concilium Tridentinum ſeſſ. XXIII. cap. 15. in decreto de Reformat. *Quamvis presbyteri*, inquit, *in ſua ordinatione a peccatis abſolvendi poteſtatem accipiant*, *decernit tamen ſancta ſynodus*, *nullum etiam regularem poſſe confeſſiones ſæcularium*, *etiam ſacerdotum audire*, *nec ad id idoneum reputari*, *niſi aut Parochiale beneficium*, *aut ab Epiſcopis per examen*, *ſi illis videbitur neceſſarium*, *aut aliàs idoneus judicetur*, *& approbationem*, *quæ gratis detur*, *obtineat*. Deinde probatur ratione: ſiquidem *abſolutio* Sacerdotis *eſt actus judicialis*, *quo ab ipſo*, *velut a judice*, *ſententia pronunciatur*, prout definit eadem Tridentina Synodus ſeſſ. XIV. cap. 6. & canone 9. Atqui actus judicialis expoſcit, *ut ſententia in ſubditos duntaxat feratur*, uti manifeſtum eſt, eademque ſeſsione cap. 7. declarat Synodus Occumenica; ergo ſacerdos, niſi obtinuerit ab Epiſcopo approbationem, & poteſtatem juriſdictionis, non valet a peccatis quemquam ipſi Epiſcopo ſubjectum abſolvere.

Si ergo dixeris, An non presbyteris in eorum *ordinatione*, quemadmodum a Domino Apoſtolis, dicitur, *Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata*, *&c.* Sunt itaque iidem presbyteri judiciaria præditi poteſtate, eamque, non minus ac Apoſtoli, poſſunt ubique exercere: ſi, inquam, hoc dixeris; obvia eſt ex dictis reſponſio, conferri quidem ad ſacerdotium adſcitis poteſtatem *Ordinis* per verba nuper commemorata; ſed exercitium poteſtatis ejuſdem, cum fiat ad inſtar actus judicialis, non eſſe ratum ac legitimum, niſi ſententia pronuntietur in ſubjectos; ideoque ſacerdoti, jam ſuffulto *characteris* auctoritate, delegandos & determinandos eſſe illos, in quos judicialem ſententiam valeat proferre: quod fit aut ejus promotione ad animarum curam, cui annectitur juriſdictio *ordinaria*; aut Epiſcoporum approbatione ac mandato, unde manat juriſdictio *ſubdelegata*. Quapropter etiam Apoſtolis, ut quemlibet ligarent, vel ſolverent, præter facultatem expreſſam verbis paullo ſupra productis, neceſſum fuit, ut

ut a Domino in univerſum orbem, tanquam conditores fidei, Eccleſiarum paſtores, & populorum Judices mitterentur. Atque hinc ſequitur, nec veniale peccatum, nec mortale, quamvis aliàs remiſſum, poſſe a ſacerdote *ſacramentaliter* abſolvi, ſine ordinaria, aut delegata juriſdictione; eos verò, qui oppoſitam ſententiam tradiderunt, aperte refelli hac ipſa ratione, videlicet, quod hæc quoque abſolutio ſit actus judicialis, & a ſacerdote, velut a judice pronuntietur.

Tria inſuper, ut quælibet alia difficultas eliminetur, ſunt hoc in loco diligenter, ac ſtudioſe notanda. Primo Concilium Tridentinum præcit. cap. 15. etiam comprehendit *Regulares*; qui proinde nequeunt confeſsiones ſæcularium excipere, niſi Epiſcopus illis hanc det facultatem; nam ut audiant confeſsionem aliorum fratrum, ſat eſt ſi a ſuis ſuperioribus approbentur. Iidem Regulares, cum in excipiendis confeſsionibus habeant juriſdictionem tantummodo delegatam per approbationem Epiſcopi, ex quo facultatem habeant adminiſtrandi ſacramentum pœnitentiæ in una diœceſi, vel civitate, nequeunt ſibi idem jus arrogare in diœceſibus, & civitatibus aliis. Id non tantum ſtatuerunt in generalibus comitiis anno 1656. Antiſtites Gallicani, proſcribentes hanc propoſitionem num. 3. *Regulares Ordinum mendicantium ſemel approbati ab uno Epiſcopo ad confeſſiones audiendas in ſua diœceſi, habentur pro approbatis in aliis diœceſibus, nec nova Epiſcoporum indigent approbatione*; verum etiam Summus Pontifex Alexander VII. in ſuo decreto ad Henricum Andegavenſem eamdem propoſitionem reprobavit, tanquam *falſam, & ſaluti animarum perniciosam*. Neque fas eſt obtendere antiqua privilegia Regularibus conceſſa, poſteaquam illa Tridentinum Concilium, atque Romani Pontifices Pius IV. & V. Gregorius XV. Urbanus VIII. & Alexander VII. abrogaverunt. Iidem præterea Regulares, ex quo approbati ſint ad audiendas confeſsiones ſæcularium, non cenſentur idcirco approbati etiam ad confeſsiones monialium excipiendas. Quamquam enim diſtinguebant olim Theologi inter moniales immediate Epiſcopis ſubjectas, & inter eas, quæ ipſorum Regularium juriſdictioni ſubjiciuntur, eadem tamen ratio de omnibus monialibus habenda eſt, poſt Conſtitutionem Gregorii XV. quæ incipit, *Inſcrutabili Dei providentia*, edita an. 1621. ubi num. 5. legitur: *Confeſſores vero ſive regulares, ſive ſæculares, quomodocunque exempti, tam ordinarii, quàm extraordinarii, ad confeſſiones monialium, etiam regularibus ſubjectarum audiendas nullatenus deputari valeant, niſi prius ab Epiſcopo diœceſano idonei judicentur, & approbationem, quæ gratis concedatur, obtineant*. Cum autem occaſione hujus Conſtitutionis quædam exortæ eſſent difficultates; ſacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum declaravit, Confeſſores *ordinarios*, & Prælatos Regulares ante Gregorianam illam Conſtitutionem electos, non indigere approbatione Epiſcopi, niſi forte tran-

Digitized by Google

tranſacto præfixo tempore in officio confirmarentur, indigere tamen illa confeſſores *extraordinarios*, necnon *ordinarios* poſt publicationem ejuſdem Conſtitutionis deputatos; atque regulares approbatos pro audiendis confeſſionibus unius tantum monaſterii, minime poſſe confeſſiones audire monialium in altero monaſterio degentium; toties denique ab Epiſcopis eſſe approbandos, quoties caſus deputationis contigerit. Quæ declarationes habentur poſt conſtitutionem Gregorii tom. 3. Bullar. Rom. pag. 297.

Secundò adnotandum eſt, idoneos eſſe ad ſacramentum hoc miniſtrandum qui habent *Parochiale beneficium*: cujus ratio eſt, quoniam commiſſa illis animarum cura non poteſt abſque poteſtate juriſdictionis exerceri. Hinc permulti inferunt Parochum non poſſe extra parœciæ ſuæ limites confeſſiones audire, ſi hoc exercere tantum valeat ratione beneficii Parochialis; quæ illatio videtur aperta, ſiquidem per collationem beneficii duntaxat ſupra fideles unius territorii nanciſcitur juriſdictionem. Atque id etiam a S. Congregatione definitum eſſe demonſtrant Piaſecius p. 2. Praxis Epiſcopalis, & Van-Eſpen p. 2. tit. 6. cap. 6. Sane ſi Epiſcopus alicui curam animarum demandans ejus facultatem coarctet ad gregem illi commiſſum; nullum dubium eſt, quod nequeat reconciliare pœnitentes extra fines parochiæ ſuæ: ſecus, ſi Epiſcopus nulla utitur limitatione, aut alias beneficium potitus abſolute ad confeſſarii munus pro amplitudine diœceſeos ſit approbatus. Si autem Parochus aut dimiſſione beneficii, aut quovis alio titulo deſinat animarum curam habere, certum eſt privari illum etiam auctoritate, de qua loquimur, niſi ipſam alia approbatione obtinuerit.

Tertiò in Tridentini decretis expendenda ſunt ea verba, *Per examen, ſi illis videbitur neceſſarium*: unde apparet etiam regularibus ſubeundum examen Epiſcoporum, ſi his videatur expediens & opportunum. Id etiam ſtatuit Urbanus VIII. in Conſtit. *De Venerabilium*, emanata anno 1628. die 2. Febr. Cumque Tridentina Synodus, & præcitatus Urbanus VIII. loquantur de approbatione, & examine Epiſcoporum, atque hæc requirantur ob poteſtatem juriſdictionis; conſequitur non ideo aliquem cenſendum eſſe approbatum, quod in hominum exiſtimatione ſcientiâ plurimâ polleat, aut in aliqua Academia decoratus ſit laureâ, aut publici Doctoris fungatur munere; quoniam hæc omnia nullam inferunt *judicialem* Epiſcopi approbationem. Quia tamen Concilium disjunctive loquitur ſubjiciens, *Aut aliàs idoneus judicetur*, atque ſuus debetur cuique honor; conſuevit vir doctrina & auctoritate ſummus BENEDICTUS XIV. antequam conſcenderet ſupremam cathedram, dum Epiſcopalis muneris partes impleret, viros doctrinæ laude commendatos, illum iſtius approbationis cauſa adeuntes, hortari, & adigere, ut coram ſe ceteros inferioris ordinis examine diligenter explorarent: quo utique optimo, ſapientiſſimoque conſilio-

jura Epiſcopalia tuebatur, omnium in confeſſarios eligendorum experiebatur doctrinam, probabat idoneos, ſimulque gradu aliquo, vel ſapientia conſpicuos tentabat, & afficiebat honore. Ceterum ſi quis, *etiam injuſte*, reprobetur, nulla ratione poteſt ſacramentum Pœnitentiæ adminiſtrare: ſiquidem damnata eſt ab Alexandro VII. propoſitio illa num. 13. *Satisfacit præcepto annuæ confeſſionis, qui confitetur regulari, Epiſcopo præſentato, ſed ab eo injuſte reprobato*. Fruſtra laudarentur modo privilegia Regularium ampliſſima, ut Conſtitutio *Super cathedram* Bonifacii VIII. Clementis V. *Dudum*, De ſepulturis, & S. Pii V. *Etſi mendicantes*; cum fuerint a Tridentina Synodo, necnon ab ipſo Pio V. in Conſtit. *Romani Pontificis* revocata, expreſſis etiam S.Theol.Magiſtris Ordinum Mendicantium. Demum Epiſcopus confeſſariis approbatis, etiam Regularibus, facultatem, de qua diſſeruimus, coarctare poteſt, revocare, ac ſuſpendere, *ex cauſa ad confeſſiones pertinente*: quæ cauſa *an ſubſit, necne, non tenetur ipſis regularibus indicere, ſed tantum Sedi Apoſtolicæ, ubi eam ſibi aperiri poſtulaverit*. Ita nimirum ſtatuit in Brevi ad Epiſcopum Cordubenſem UrbanusVIII. idem confirmavit in Cauſa Angelopolitana Innocentius X. necnon ſacra Congregatio die 3. Auguſti an.1630. Atque hæc de Confeſſariorum approbatione, & examine. Legat autem, qui plura deſiderat, Suareſium diſput. 28. Vaſquez q. 93. Merbeſium diſſert. IV. Valerium Reginaldum lib. 1. num. 178. De Lugo diſput. 21. & Rotarium in Theol. Regul. de Pœnit. cap. 1. puncto 7.

II.

Agendum deinde eſt *de caſuum reſervatione*. De hac primum Tridentina Synodus decernit ſeſſ. XIV. cap. 7. ſanctiſſimis Patribus noſtris viſum eſſe ad diſciplinam magnopere neceſſarium, *Ut atrociora quædam & graviora crimina non a quibuſvis, ſed a ſummis duntaxat Sacerdotibus abſolverentur*. Ratio hujus rei manifeſta conſequitur ex ſupradictis: enimvero ſi poteſtas juriſdictionis confertur ab Antiſtite, aut curam animarum, aut ſubdelegatam, ac ſingularem facultatem ſolvendi a peccatis, cui ipſi libuerit largiente; certe idem Antiſtes poteſt juriſdictionem illam definitis limitibus coarctare. Quare ſicuti abſolutio nulla & irrita eſt abſque poteſtate juriſdictionis; ita eſt inanis & caſſa, ſi abſque Præſulum licentia impendatur atrocioribus illis ſceleribus, quæ ſibimet reſervaverint: ideoque ipſorum reſtrictio non ſpectat ad *externam* tantummodo *politiam*, verum etiam ad validam peccatorum abſolutionem, ut recte ſtatuerunt Tridentini Patres canone ejuſdem ſeſſionis undecimo. Hinc ſequitur poſſe illos peccata reſervare, qui aliis conferunt poteſtatem juriſdictionis: primo Romanus Pontifex, qui cum habeat plenitudinem poteſtatis, nullius alterius Epiſcopi ſubjicitur auctoritati, ſed ipſe è contra poteſt caſus quorumcunque Epiſcoporum ſibimet reſervare; deinde iidem Epiſcopi reſpectu infe-

ſeriorum presbyterorum; ac præterea ſuperiores regularium comparate ad eos, qui ſubjiciuntur ipſorum juriſdictioni. Sequitur etiam peccata *venialia* ex praxi Eccleſiæ a Tridentino laudatâ, non eſſe reſervanda, præſertim cum abſque ſacramento pœnitentiæ remitti poſſint. Quamquam ſi poteſtas juriſdictionis attendatur, cum hæc proculdubio neceſſaria ſit, ut eadem venialia peccata ſolvantur abſolutione *ſacramentali*, quemadmodum dixi ſuperiori paragrapho, & extra omnem controverſiam poſitum eſt; poſſent etiam *venialia* hoc ſenſu ab Epiſcopis reſervari, ut a tali, vel tali miniſtro, non autem ab omnibus *ſacramentaliter* abſolverentur. Atque ita docent Theologi præſtantiſſimi, Dom. Soto diſt. 18. q. 2. art. 5. Suarez diſput. 29. ſect. 3. Sylvius in q. 20. Supplem. art. 3. aliique permulti. Vaſquez quidem q. 91. art. 3. dub. 2. docet oppoſitum; propterea quod reſervatio non ſolum limitat juriſdictionem, ſed etiam obligat pœnitentem, *ut confiteatur peccata reſervanti*: quod utique fieri nequit, cum peccata venialia non ſint *materia neceſſaria* ſacramentalis confeſſionis. Sed hinc non infertur, venialia peccata non poſſe reſervari ſenſu explicato, nimirum, ſi Eccleſiæ clavibus ſubjiciantur, & *ſacramentaliter* ſint abſolvenda: ideoque Vaſquii opinio eſt verborum luſus, uti animadvertit etiam De Lugo diſput. 20. ſect. 2. Ipſa itaque actus judicialis, & poteſtatis juriſdictionis communis notio, necnon virorum illuſtrium conſenſus demonſtrat poſſe Epiſcopum ei ſaltem, qui delegatam habet juriſdictionem, præſcribere, ne ſacramentali abſolutione relaxet hoc, vel illud veniale peccatum, quod ſibi reſervandum eſſe cenſuerit. Tametſi hæc reſervatio inutilis videatur, cum peccatum veniale poſſit abſque ſacramento deleri, ut dictum eſt nuper.

Idem affirmo de peccatis mortalibus *internis*, quæ poſſe reſervari ab Epiſcopo demonſtrat ipſamet notio juriſdictionis, confirmatque conſenſio Theologorum, quos laudavi, Soto, Vaſquii, Sylvii, Suareſii, De Lugo, aliorumque complurium. Nec obſtat, quod peccata interna non poſſint puniri Eccleſiaſticis cenſuris; hæ enim pertinent ad forum Eccleſiæ externum: ſed peccata etiam interna, & quidem jure divino, in interiori foro enuntiantur, & judiciali ſententia ſolvuntur, & conſequenter ſicuti Eccleſiaſticæ juriſdictioni, ita reſervationi revera ſubjici poſſunt. Sed non expedit, ut peccata duntaxat interna reſerventur; graviſſimum quippe jugum eſſet iis, qui ſæpe jactantur anxitudine animi, num internis cogitationibus præbuerint, aut non præbuerit aſſenſum. Revera nec Romanus Pontifex, nec ullus Epiſcoporum hactenus ſibi reſervavit peccatum aliquod ſola cogitatione patratum; unde eſt communis doctrina, poſſe quoslibet confeſſarios abſolvere E. G. ab hæreſi, ut inquiunt, *mentali*, & a deliberata, ſed ad rem non perducta occiſione; quamvis hæreſis, & homicidium in reſervatis connumerentur.

Ex hiſce principiis, quòd reſervari non ſoleant peccata venialia, & mortalia tantum interna, hoc eodem anno 1744. quidam in diſſert. *in caſus reſervatos Venetæ diœceſis*, quorum octavus eſt, *Qualibet impudicitia cum monialibus peracta, vel quocunque modo attentata*, inferebat eo in caſu non comprehendi *actus ſubimpudicos de ſe veniales*, cujuſmodi eſſe ajebat, *genas vellicare & mamillas tangere*, ſolum *ex pravo affectu, vel ex prava intentione mortales*, hac producta ratione, *Quia nonniſi peccata per externam malitiam mortalia*, juxta regulam ab ipſo quoque auctore traditam, *reſervantur*. Sed poſt multa hinc inde acerbiori ſtilo conſcripta, auctor aſſertionem ſuam retractavit, eamque Romana & Univerſalis Inquiſitio proſcripſit die 16. Aprilis hujus anni 1744. & quidem jure meritoque. Prædicti enim actus non *veniales* dicendi ſunt, ſed mortales. Etſi enim S. Thomas q. 154. ſecundæ ſecundæ, art. 4. ſcribat, oſcula, amplexus, tactus, *poſſe quandoque fieri abſque peccato*; loquitur tamen de iis actibus inſpectis *ſecundum ſpeciem*, ut expreſſe declarat in reſp. ad 3. & in corpore illius articuli. At iidem actus peracti cum tali femina, nec urgente neceſſitate, (qualis in chirurgo eſſe poteſt) non *ſecundum ſpeciem*, ſed in *individuo*, ut loquitur ſchola, debent attendi. Immo auctor dum *ſubimpudicos* appellavit, ſermonemque inſtituit de iiſdem actibus cum moniali peractis, vel attentatis, eos utique in individuo, non *ſecundum ſpeciem* conſiderabat. Imperite ergo ad laxam illam doctrinam vindicandam productus eſt præcitatus articulus quartus ſancti Thomæ. Quod ſi Doctor Angelicus legatur q. XVIII. primæ ſecundæ, ubi tradit quomodo exterior actio fiat mala ex fine, ex objecto, ex circumſtantiis, & quæſtione viceſima, ubi per varios articulos docet pravitatem externarum actionum non pendere in iſtiuſmodi actibus duntaxat ex pravo affectu, ſed in his aliam eſſe malitiam *ſecundum ordinem ad finem*, aliam vero *ſecundum materiam & circumſtantias*: ſi, inquam, hæc legantur, apparebit quàm imbecilli, fractaque ratione præcitatus auctor inniteretur, dum ajebat *actus ſubimpudicos* non comprehendi in reſervatione caſus illius, *Qualibet impudicitia cum monialibus peracta, vel quocunque modo attentata*. Atque hæc eſt, ut arbitror, dirimendi, ac refutandi heſternam illam commentationem via planior, & expeditior.

Caſus Romano Pontifici reſervati ſunt primum ii, qui continentur in Bulla *Cœnæ Domini*, edita a Sixto V. anno 1586. juxta vetuſtos canones, & proceſſus Gregorii XI. anno 1370. ad Petri ſedem evecti. Atque hos caſus, quoniam ob oculos omnium Confeſſariorum verſantur, ſuperfluum eſt recenſere. His addendi, quos ex ſpeciali mandato Clementis VIII. Sacra Congregatio Epiſcoporum & Regularium anno 1602. die 26. Novembris recenſuit, nimirum, *Violationis immunitatis Eccleſiaſticæ in terminis Conſtitutionis fel. rec. Greg. XIV. quæ incipit*, Cum aliàs nonnulli. *Violationis clauſuræ monialium ad ma-*

lum

lum finem. *Provocantium & pugnantium in duello juxta decretum ſacri Concilii Tridentini*, *& Conſtitutionem fel. recordationis Gregorii Papæ XIII. incipientem*, Ad tollendum. *Injicientium violentas manus in clericos*, *juxta canonem*, Si quis ſuadente, XVII. *q.* 4. *ac juris diſpoſitionem*. *Simoniæ realis ſcienter contractæ*, *atque etiam confidentiæ beneficialis*. Juxta Clement. *Religioſi*, de Privil. incurrunt etiam excommunicationem ſedi Apoſtolicæ reſervatam regulares, qui *ſine licentia parochialis presbyteri* clericis, aut laicis ſacramentum extremæ Unctionis, vel Euchariſtiæ adminiſtrant, aut ſolemnizant matrimonia. De hac tamen excommunicatione nulla fit mentio in prædicto Clementis VIII. decreto, quicquid ſcribat Franciſcus Henno diſp. VIII. q. 8. artic. 2. Excommunicationem pariter reſervatam ſummo Pontifici incurrit, qui audet excipere ſacramentalem confeſſionem complicis *in peccato aliquo turpi*, *atque inboneſto contra ſextum Decalogi præceptum commiſſo*, cujus inſuper abſolvendi omni juriſdictione ac facultate privatur, ex Conſtitutione BENEDICTI XIV. quæ incipit, *Sacramentum Pœnitentiæ*, edita Cal. Junii, anno 1741. Quàm autem ſancte ac provide Conſtitutio iſta prodierit, apparet ex cap. *Non debet*, & ex cap. *Omnes*, *quos in pœnitentia*, XXX. q. 1. num. 8. & 10.

In iſtiuſmodi caſibus, quibus annexum eſt excommunicationis vinculum, quiſquis a culpa indulto Apoſtolicæ Sedis abſolvitur, cenſendus eſt etiam ab excommunicatione ſolutus. Rurſus in quibuſcunque conceſſionibus & facultatibus, etiam Jubilæi, aut quavis alia occaſione factis, caſus Sedi Apoſtolicæ reſervati (niſi aliud expreſſe ſignificetur) intelliguntur excepti, ut conſtat ex cap. *Etſi Dominici*, in Extravagant. Commun. lib. V. de pœnit. cap. 5. idemque decrevit de abſolvente complicem in conſtitutione paullo ante laudata ſummus Eccleſiæ Pontifex BENEDICTUS. Si ceteri caſus Papæ reſervati ſint *occulti*, ex definitione Tridentini Concilii ſeſſ. XXIV. cap. 6. poteſt Epiſcopus in foro conſcientiæ abſolvere quoſcunque ſibi ſubditos, *vel per ſe*, *vel per vicarium ad id ſpecialiter deputandum*, excepta tamen irregularitate, *quæ oritur ex homicidio voluntario*; necnon ex Bulla in Cœna Domini, & ex declaratione Gregorii XIII. etiam occulta hæreſi, de qua Concilium indulſerat, ut ab Epiſcopo, non tamen ab ejus Vicario poſſet abſolvi.

Illud præterea notandum eſt juxta Romanorum Pontificum Conſtitutiones confirmatas, atque explicatas hoc anno 1744. in Bulla prælaudati BENEDICTI XIV. quæ incipit, *Apoſtolica Indulta*, publicata die XI. Auguſti, in unoquoque indulto Apoſtolicæ ſedis, cujuſcunque generis illud ſit, in quo concedatur alicui facultas eligendi ſibi confeſſarium *ex approbatis ab Ordinario*, a quo abſolvi poſſit a criminibus, vel cenſuris alioquì reſervatis, neceſſum eſſe, ut idem confeſſarius approbatus ſit ab Epiſcopo diœceſano, & ab Ordinario illius lo-

cia

Digitized by Google

ci, in quo excipitur ſacramentalis confeſſio; nec ſufficere quamlibet aliam approbationem, quamquam foret Epiſcopi, qui olim fuit, ſed jam non eſt, ejuſdem loci Ordinarius: hoc de confeſſariis omnibus, tam ſæcularibus, quàm Regularibus abſque ulla dubitatione tenendum eſſe: confeſſionem factam ſacerdoti, quiſquis demum ille ſit, non habente ab Ordinario loci approbationem poteſtatemque juriſdictionis, nullam omnino fore, irritam, & invalidam: hac lege obſtringi perſonas omnes, adeo, ut nec Regulares Apoſtolico indulto uti & gaudere poſſint, ſi confeſſario a proprio Superiore, & non ab Ordinario loci electo, atque approbato confiteantur; cum æquum ſit, & rationi conſentaneum, ut quiſquis frui indulti beneficio voluerit, omnino ſervet conditiones in ipſo indulto præſcriptas, inter quas connumeratur ipſamet approbatio confeſſarii per loci Ordinarium facienda. At lege Benedictinam Conſtitutionem dilucide omnia explicantem.

De caſibus ab Epiſcopis reſervandis nulla æquior regula tradi poteſt, quàm ut animadvertant enormiora illa delicta, quas laudabili conſuetudine conſueverunt alii ejuſdem diœceſeos Paſtores hoc reſervationis repagulo cohibere; ſtudeantque ea tantum crimina a confeſſariorum juriſdictione ſecludere, quibus plurimum diſciplina Eccleſiæ ſuæ labefiat: quorum primum habetur cap. *Inter cunctas*, Extr.Com. de Privileg. alterum in decreto Clem. VIII. & S. Congregationis anno 1602. de quo ſupra. Reſervari autem ſolent rerum Eccleſiaſticarum rapinæ, homicidia, divinationes, incantationes, & invocationes dæmonum, crimen falſariorum in judicio, gravis, & levis etiam percuſſio parentum, inceſtus graviores, turpioreſque luxuriæ ſpecies, abortus procuratio, incendium malitia excitatum, oppreſſio tenellorum infantium, violatio ſanctimonialium, & quævis alia crimina atrociora. Quæ autem reſervari ſibi valeant ſuperiores Regularium, connumerantur in decreto Clem. VIII. an. 1593. die 26. Maji, & Urbani VIII. an. 1624. die 21. Septembris; ac legi poſſunt in notis ad caput 8. primæ partis noſtrarum Conſtitutionum pag. 34.

Non poſſe regulares quemquam Epiſcopo ſubjectum abſolvere a caſibus eidem Epiſcopo reſervatis, infertur ex natura poteſtatis juriſdictionis, de qua ſupra. Idem præterea ſtatutum eſt cap. *Dudum*, in Clement. lib. 3. de ſepult. cap. *Religioſi*, ibidem lib. v. tit. 7. cap. *Inter cunctas*, in Extrav. de Privil. Acceſſerunt conſtitutiones Romanorum Pontificum, Gregorii XIII. die 10. Sept. 1577. Clem. VIII. die 9. Jan. 1601. Pauli V. die 7. Jan. 1617. Innoc. X. die 9. Decemb. 1647. atque, ut mittam alios, Alex. VII. a quo die 24. Sept. anno 1666. proſcripta fuit propoſitio 4. *Prælati Regulares poſſunt in foro conſcientiæ abſolvere quoſcunque ſæculares ab hæreſi occulta, & ab excommunicatione propter eam incurſa*; ac propoſitio 12. amplior, *Mendicantes poſſunt abſolvere a caſibus Epiſcopis reſervatis, non obtenta ad id Epiſcoporum*

rum facultate. Idem prætcrea fatentur eximii Theologi cujuſcunque Inſtituti, ut Soto in IV. Sent. diſt. 18. Miranda in Man. Prælat. tom. 1. q. 46. Suarez diſput. 30. ſect. 3. Iſambertus de Pœnit. art. 4. Nat. Alex. cap. 5. art. 9. regula 27. Vanroy cap. 11. q. 1. Rotarius cap. 1. puncto 9. num. 9. omnes denique probi, ſanique ſcriptores.

Hoc unum in hoc paragrapho addendum eſt, in mortis articulo nullam haberi reſervationem; ideoque omnes ſacerdotes poſſunt eo in caſu abſolvere *quoslibet pœnitentes a quibuſvis peccatis, & cenſuris*, prout ſeſſ. XIV. cap. 7. tradidit Tridentinum; ita tamen, ut ſi adeſt ſacerdos juriſdictione pollens, non debeat alius in ſacramenti adminiſtrationem ſeſe intrudere, prout habetur etiam in Rituali Romano Pauli V. in 1. prænotatione tituli, *De ſacramento Pœnitentiæ*.

I I I.

De prudentia tandem Confeſſarii dicturus, *prudentiæ* nomine intelligo ſcientiam recte agendi, peritiam, atque ſagacitatem. Et quantum ad ſcientiam pertinet; neceſſum eſt, ut probe noverit quæ poſtulat ipſius officium, ac miniſterium. *Caveat ſpiritualis judex* (inquit cap. *Qui vult confiteri*, de Pœnit. diſt. 6.) *ut ſicut non commiſit crimen nequitiæ, ita non careat munere ſcientiæ. Oportet enim ut ſciat cognoſcere quidquid debet judicare: judiciaria enim poteſtas hoc expoſtulat, ut quod debet judicare diſcernat*. Tenere itaque debet quæ de hoc ſacramento litteris mandarunt accurati probatique moralis Theologiæ tractatores, eaque maxime, quæ nos huic diſſertationi, præter quæſtiones Scholaſticas & Polemicas, inſeruimus. Præterea quæ peccata ſint genere ſuo mortalia; quæ venialia: quæ itidem reſtitutioni famæ, pecuniæ, & damni annexa ſunt: qui contractus uſurarii ſint, qui ſimoniaci, aut quavis alia ratione illiciti: quænam excommunicationes & graviora ſcelera, quorum ſolvendorum caret auctoritate: propoſitiones inſuper ab Apoſtolica ſede damnatas, & virorum, quos recenſui capite 3. in explicatione 2. *conditionis*, monita ſaluberrima. Accedunt quæ adverſus confeſſarios ad turpia & inhoneſta ſolicitantes, decreverunt Romani Pontifices, Gregorius XV. die 30. Auguſti an. 1622. Alexander VII. die 24. Sept. 1665. & BENEDICTUS XIV. die 1. Junii anno 1741. Quorum conſtitutionibus denunciandi ſunt hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus, vel Ordinariis locorum ſacerdotes, quicunque ii ſint, qui pœnitentem, ſive in actu ſacramentalis confeſſionis, ſive ante vel immediate poſt confeſſionem, ſive occaſione aut prætextu confeſſionis, ſive etiam extra occaſionem confeſſionis in confeſſionali, aut alio in loco ad audiendas confeſſiones deſtinato, cum ſimulatione ibidem confeſſionem audiendi, ad inhoneſta & turpia ſolicitare, vel provocare, aut verbis, aut ſignis, aut nutibus, aut tactu, aut per ſcriptum, vel tum, vel poſt legendum tentaverint, vel illicitos & inhoneſtos ſermones, vel tractatus temerario auſu habuerint: ab hoc autem

one-

onere denunciandi ſollicitatum nequaquam eximi, ſi ſollicitanti confiteatur; immo confeſſionem hanc fore nullam, atque ſacrilegam, & confeſſarium, qui confeſſionem hujuſmodi a complice factam exciperet, innodatum iri vinculo majoris excommunicationis ſummo Pontifici reſervatæ; ut dictum eſt paullo ſupra. At de ſcientia Confeſſarii hæc tantum.

Sagacitas vero debet potiſſimum eniteſcere in dignoſcenda pœnitentium affectione, in rudibus interrogandis, in danda, vel ſuſpendenda abſolutione, atque in ſatisfactione injungenda. At quoniam infra de Abſolutione, ac Satisfactione prolixius eſt diſſerendum; hoc in præſentia adverto, decem potiora eſſe indicia pravi animi, adhærentis peccato, & ſedulo corrigendi. Quorum indiciorum primum eſt, ſi pœnitens ad confeſſarium accedat non præmiſſa diſcuſſione conſcientiæ, ut conc. in 4. Dom. Quadrag. docet S. Thomas a Villanova. Alterum, ſi affirmet libenter ſe confiteri peccata, ſed ab his ſe non poſſe abſtinere, ex cap. *Quod quidam*, v. decret. tit. 38. num. 5. Tertium, *ſi ſcelera alia deploret, aliis anhelet*, juxta cap. *Pœnitentiam*, de Pœnit. diſt. 3. Proximum indicium eſt, ſi confeſſionem dividat *ad hypocriſim tendens*, ut habetur in cap. *Conſideret*, ibidem diſt. 5. Quintum, ſi nolit deſerere negocium, quod nequeat exerceri ſine peccato, ex cap. *Falſas*, eadem diſt. Sextum vero ſi odium ſervet in corde, nec ſtudeat ſatisfacere offenſo, aut offendenti indulgere; uti conſtat ex cap. *Fratres*, ipſamet diſt. Proximum, ſi rem alienam, propter quam peccavit, cum reddere poſſit, non reddat; quod pariter de fama, & damno illato dicendum eſt, juxta cap. *Si res*, xiv. q. 6. Octavum pravi animi indicium erit, ſi proximam peccandi occaſionem nolit deſerere, eamque vitare negligat, prout liquet ex propoſitionibus 61. & 62. damnatis die 2. Martii an. 1679. ab Innocentio XI. de quibus infra. Conſequens ſignum eſt, cum pœnitentiam agere detrectat, aut de uno crimine illam peragit, *ſpretis aliis*, ex præcitato cap. *Fratres*, de Pœnit. diſt. 5. Decimum ac poſtremum, ſi frequenti, ac noxia mutatione confeſſarios deſerat, nec velit ſe prudentibus & religioſis viris committere, ut monet S. Carolus p. 2. Inſt. cap. 6. & Concilium Romanum S. Gregorii VII. canone 8.

Pro interrogandis rudioribus tradam pariter notationes quaſdam breviſſimas, atque auctoritate firmatas. Inquirat ergo primum, quamdiu ſit ex quo non eſt confeſſus, num præmiſerit congruum examen, quo dolore deteſtetur peccata, num ſit ſolutus, vel conjugatus, & cetera, de quibus Toletus Inſtruct. Sacerdot. lib. 3. cap. 17. Deinde, an articulos fidei, & præcepta Domini, ac S. M. E. memoria teneat, ac præſertim myſteria Trinitatis, & Incarnationis; quæ *vincibiliter* ignorans eſt incapax abſolutionis, ex prop. 64. inter proſcriptas ab Innoc. XI. Quærat inſuper numerum, ac ſpeciem peccatorum ſervato recto ordi-

di-

dine, E. G. initium ducens a præceptis decalogi, deinde S. M. Eccleſiæ, tum a vitiis capitalibus, ſecundum methodum traditam a S. Carolo p. 2. Inſt. cap. 10. diſcurrat adhæc, per ea, quæ admitti ſolent in variis ſtatuum generibus, animadvertens quæ patrare ſoleant patresfamilias, quæ filii, quæ mercatores, quæ alii, ut Borromeus docet proximo cap. 12. & 13. Caveat ne inquirat peccati complicem, niſi ob integritatem confeſſionis ſit omnino revelandus, ut diximus ſupra cap. 111. condit. 1. num. 5. cum Thoma Aquinate, Raymundo, & Archiepiſcopo Valentino. Multo minus quærat pœnitentium nomen, domicilium, ætatem, & alia quælibet, quæ ad confeſſionem non pertinent; inquit productis ſynodorum ſtatutis praxi 6. Nicolaus Tombeur. In inveſtigandis iis, quæ ſpectant ad ſextum decalogi præceptum, gerat ſeſe cautiſſime, atque ut ait Gerſon in Arte Confeſſ. conſiderat. 14. *procedat pedetentim a generalibus, & quæ nullam, aut parvam videntur includere culpam,* non ea inquirens, quibus poſſit innocentior ætas apprehendere turpitudinem. Si confeſſionis initio, aut decurſu audiat peccata, quæ non poteſt abſolvere, a reliquis audiendis prorſus abſtineat, ut recte monet cit. p. 2. cap. 10. Gemma Præſulum Borromeus. In his demum vitandi ſunt proximi abuſus. Prior eſt eorum, qui confeſſionis initio videntur, ut inquit Gerſon conſid. 9. auſteri, rigidi, ac difficiles. Alter, quem reprehendit S. Carolus laudato in loco cap. 12. illorum, qui audientes graviora peccata, aut pœnitentem perterrefaciunt, aut continere nequeunt geſtum aliquem corporis, vel nutum capitis. Tertius agentium, præſertim cum feminis, prolixiora colloquia, de quibus legendus S. Antoninus 3. p. tit. 17. cap. 19. Quartus ægre ferentium, aut reprehendentium eos, qui conſilii petendi gratia alios adeunt; quod S. Joannes a Cruce in Flam. am. cantu 3. verſu 3. num. 12. appellat noxiam zelotypiam, animorumque tyrannicam oppreſſionem. Abuſus denique ſignificantium ſe munuſculo aliquo delectari, adverſus Conciliorum canones laudatos lib. XXXI. cap. 12. num. 8. Atque hæc eſt noſtra de confeſſariorum dotibus ſcriptio brevis, ac tripertita.

Appendix ad secundam hujus capitis sectionem.

Laudavi paullo ſupra, nimirum pagina 117. beatiſsimi ac ſapientiſsimi Pontificis BENEDICTI XIV. conſtitutionem, quæ incipit, *Sacramentum Pœnitentiæ*, editam anno 1741. qua innodatur excommunicatione Summo Pontifici reſervata quiſquis excipere audet confeſſionem ſacramentalem complicis in peccato aliquo inhoneſto, ac turpi, contra ſextum Decalogi præceptum commiſſo, atque inſuper privatur omnino juriſdictione & facultate ejuſdem peccati abſolvendi, adeo, ut hujuſmodi confeſsio, & abſolutio nulla prorſus ſit ac ſacrilega, prout rurſus affirmavi pag. 120. Cum autem hæ lucubrationes typis commit-

terentur, anno nempe 1745. die octava Februarii, edita eſt Conſtitutio altera ejuſdem Pontificis, quæ incipit, *Apoſtolici muneris partes*, qua præcedens communitur, & roboratur, atque præcipitur, ut integre, penitus, omnino, inviolabiliter, & inconcuſſe obſervetur: cumque dubitatio exorta fuerit, quid agendum ſit in mortis articulo, quando nullus alius confeſſarius adeſt, qui perſonam in prædicto turpi peccato complicem audire poſsit, illamque rite diſpoſitam, & contritam abſolvere; definitum eſt hac recenti conſtitutione, tali in caſu ſacerdotibus interdictum non eſſe confitentem complicem audire, & abſolvere, dummodo tamen non defuerit aliquis alius ſacerdos: qui ſi adſit, quamvis ſimplex, & aliàs ad confeſsiones audiendas non approbatus, iſte quidem, non autem conſcius criminis, debeat perſonæ in periculo poſitæ confeſsionem excipere, eique abſolutionem impendere. & ſi caſus urgentis qualitas, & circumſtantiæ, quæ vitari non poſsint, fuerint ejuſmodi, ut alias Sacerdos ad audiendam confeſsionem perſonæ in dicto periculo conſtitutæ, vocari, aut accedere nequeat ſine gravi aliqua exoritura infamia, vel ſcandalo; tunc alium ſacerdotem perinde haberi, & cenſeri poſſe, ac ſi revera abeſſet, ac proinde in eo rerum ſtatu non prohiberi ſacerdoti ſocio criminis impertiri pœnitenti ab eodem quoque crimine abſolutionem. Ceterum ejuſmodi ſacerdoti complici ſedulo animadvertendum, fore ſe re ipſa reum apud Deum, qui irrideri non poteſt, gravis inobedientiæ adverſus prædictam conſtitutionem, & latis in ea pœnis obnoxium, ſi prædictæ infamiæ, aut ſcandali pericula ſibi ultro ipſe confingat, ubi non ſunt: immo teneri pericula ipſa antevertere, mediiſque opportunis adhibitis, quantum in ſe erit, removere, ut alteri ſacerdoti confeſsionis abſque ullius infamia vel ſcandalo audiendæ aditus pateat: ac tandem ſi ſacerdos criminis ſocius nulla gravi neceſsitate compulſus, nec de induſtria congruis mediis adhibitis, complicis in periculo conſtituti ſacramentalem confeſsionem excipere, & illi abſolutionem largiri præſumpſerit, validam quidem futuram abſolutionem, ſi ex parte pœnitentis requiſitæ diſpoſitiones non defuerint; ſed ſacerdotem auſu hoc temerario latam in prædicta conſtitutione majorem excommunicationem, eodemque plane modo, quo ibidem decernitur, incurſurum. Hanc ergo recentiſsimam ſanctiſsimi Patris declarationem, cum opportune prodierit, dum poſtremum hoc Volumen ſub prælo ſudaret, huic capiti ſubjiciendam eſſe putavi.

CAPUT VI.

Agitur de tempore ſuſcipiendi ſacramentum Pœnitentiæ.

XII. DISPUTARI ſolet in Scholis, an ſtatim poſt lapſum in grave aliquod crimen, illud peccatores confiteri teneantur; an vero uſ-

uſque ad tempus Paſchatis poſſint confeſſionem differre, jure divino non violato. Quæritur etiam, num præceptum Eccleſiaſticum annuæ confeſſionis impleatur ab iis, qui Regularibus, & non Parocho confitentur. Rurſus, an tali præcepto ſatisfiat confeſſione ſacrilega. His tribus, ſi addantur duo, unum ſcilicet pertinens ad diſciplinam, ac alterum ad conſuetudinem eorum, qui ſemel in vita faciunt confeſſionem peccatorum ſuorum generalem; erit poſitionibus quinque diſſertatio hæc circumſcripta.

Prop. I. Danda eſt opera in grave ſcelus prolapſis, ut quamprimum confiteantur.

Nihil hac theſi definio, quod non ſit probis omnibus perſuaſum, nec variis Theologorum placitis confirmetur. Communior quidem opinio eſt, non teneri hominem *ad ſtatim confitendum*, *quamvis periculoſum ſit differre*, ut q. 6. Supplem. art. 5. ait S. Thomas; ac poſſe laicum *rationabiliter expectare tempus Quadrageſimæ, quod eſt tempus pœnitentiæ*, ut inquit in IV. diſt. 17. p. 1. art. 2. q. 2. S. Bonaventura. Excipiunt tamen omnes mortis periculum, necnon ſi conſcientia dictet confitendum eſſe; ſi ex confeſſionis dilatione evenire ſoleat, ut peccator ſcelerum ſuorum obliviſcatur, aut ea frequentius committat; ac ſi obeundum ſit illi munus, quod non poteſt in peccato exerceri, cujuſmodi eſſe adminiſtrationem ſacramentorum diximus volumine VI. pag. 152. itemque volum. VII. pag. 392. Dominici corporis communionem; de qua Vida in quodam hymno in Euchariſtiam,

Eſte procul, quibus eſt fœdi mens conſcia facti:
Vita piis erit, atque eadem mors fontibus eſca;
Uno eodemque ſalus fluet, atque e fonte venenum.

Hiſce autem momentis communior illa opinio fulcitur. Primum, quia *præcepta affirmativa non obligant ad ſtatim, ſed ad tempus determinatum*; quo momento utitur eo loci S. Thomas. Alterum ibidem productum, quod non eſt major neceſſitas confeſſionis, quàm baptiſmi: hunc autem diu fuiſſe dilatum, & aliquando etiam ad mortem uſque, conſtat ex noſtra diſſertatione de dilatione baptiſmi, & de catechumenorum claſſibus lib. XXXI. cap. 20. Tertium, quia nec præceptum contritionis obligat ſtatim ac peccatum commiſſum eſt, ut fatetur etiam Juenin diſſert. VI. de Sacram. q. 4. art. 6. §. 1. Poſtremum, quoniam Eccleſia præcepit duntaxat fidelibus, ut ſemel in anno confiteantur.

Quidam e contra tenent ſtatim a commiſſo peccato mortali, debere peccatorem illud deteſtari ac retractare, præſertim ſi occurrat memoriæ prout eſt offenſa illata Deo; ac proinde differendum non eſſe confeſsionis propoſitum, atque iſtud implendum, cum primum fieri poſſit. Tenent hanc ſententiam præter Alexandrum Alenſem in IV. p. q. 77. membro 4. art. 1. & Guilelmum Pariſienſem in tract. de Pœnit. Joannes Maldonatus tom. 2. de Sacram. cap. 3. Leonardus Vanroy de Pœnit. cap.

IV. quæſt. 11. & cap. IX. q. 1. & Aurelius Piette q. 2. Quorum momenta iſta ſunt. Principio præceptum contritionis obligat ſtatim poſt commiſſum peccatum: ſed inter præceptum contritionis, & præceptum confeſſionis hoc unum diſcrimen intereſt, quod contritio, quia conſiſtit in ſolo animo, concipi poteſt quolibet temporis momento, & confeſſio, quoniam pendet etiam a miniſtro, requirit ulterius temporis commoditatem; utraque autem, confeſsio & contritio, jure divino, ut demonſtravimus prop. 4. capitis primi, neceſſaria eſt ad ſalutem. Igitur præceptum confeſsionis obligat poſt commiſſum peccatum, cum primum confeſſarius commode haberi poſsit. Ac teneri peccatorem ſtatim ad contritionem, demonſtrant auctoritate Scripturarum, ac Patrum, ut Eccli. v. 8. *Ne tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem*: & Auguſtini cap. 76. Enchiridii, *Non dixeris, cras, cras convertar. Ipſa res eſt, quæ multos occidit*. Profert Piette pag. 147. tomi 6. etiam D. Thomam quæſt. 6. Supplem. art. V. & 22. quæſt. 62. art. ult. Catech. Rom. p. 11. cap. 5. num. 30. ac S. Thomæ de Villanova concionem in Dominicam paſsionis. Accedit multiplex ratio; prior quidem, quoniam ſtatim corpori tenemur adhibere medicinam: quanto magis animæ? Altera, quia tenemur ſtatim reconciliari proximo, hunc errantem corripere, ipſi rem ablatam reſtituere: & conſequenter debemus potiori jure idem agere cum Deo, quem errando ad iracundiam provocavimus, & affecimus dedecore, atque injuria. Præterea intueri non poſſumus peccatum indifferenti mentis oculo. Igitur dum memoriæ obverſabitur, aut placeat, aut diſpliceat neceſſum erit: quorum primum eſt peccatum peccato addere, alterum vero peccatum odio proſequi ac deteſtari. Addit Maldonatus, ſatagendum nobis eſſe, ut corpori Eccleſiæ tanquam membra ſana adhæreamus: ac Vanroy profert ulterius exemplum Regis, cujus gratiam is utique flocci habere diceretur, qui poſt regiam majeſtatem graviſsime læſam, negligeret veniam petere ab eodem rege ad priſtinam amicitiam invitante. Atque hæc ſunt hujus ſecundæ opinionis momenta.

¶ Mediam autem viam incedunt Theologi quidam graviſsimi, docentes divinum confeſsionis præceptum obligare etiam extra vitæ periculum, cum ſcilicet conſcientia peccati horrore concutitur, & habetur loci, temporis, ac ſacerdotis opportunitas; quæ niſi habeatur, ſaltim eliciendum eſſe actum contritionis: ſed neceſſarium non eſſe, ut peccator ſtatim, & quam citius poteſt, confiteatur. Tenent id Dominicus Soto diſt. 18. q. 1. art. 4. Victoria q. 132. Melchior Canus Relect. de Pœnit. p. 6. Eſtius in diſt. XVII. §. 10. Sylvius in q. 6. Supplem. artic. 5. Ac primum hi Theologi ſapienter advertunt, eos, qui cum Divo Thoma ajunt, urgere divinum confeſsionis præceptum *in periculo mortis*, hujus *periculi* nomine non intelligere mortis articulum, ſed omnes caſus, unde mors ſolet frequenter accidere, *ut* (inquit Canus) *in*

bel-

bello, in mari vehementer turbato, in partu feminæ: quod certe viri prudentis arbitrio magis, quam diſputatione Theologica definiendum eſt. Deinde aſſerunt præcepta affirmativa non ſolum obligare in extrema neceſsitate, verum etiam, quando illorum præceptorum actus rationabili aliqua cauſa exiſtimantur neceſſarii; quemadmodum de actibus Theologalium virtutum diximus lib. XXIII. cap. 7. & 15. Docent rurſus, in longum tempus confeſsionem differendam non eſſe; quod demonſtrant momenta ſecundæ ſententiæ, ac ipſa in primis lex naturæ, quæ docet reconciliationem cum eo, quem offendimus, non eſſe negligendam: quibus addam monitum Urbani VIII. ad Alexandrum fratrem,

Si culpæ ſtimulos ſentit mens excita, noſcet
Quàm grave diſcrimen ſubeat qui vivere pergit
Exuta ratione, futuri non memor ævi:
Quæ nocuere ſequi caveas, conſtanſque repelle.

Lubenter vero hanc ſententiam amplector, tum quia æque vitat auſteritatem, laxitatemque doctrinæ; tum etiam quia non omnia argumenta præcedentium videntur mihi bene librata, & invicta. Quod enim prioris opinionis patroni indefinite pronuntiant de præceptis affirmativis, refutatur ex his, quæ diximus de actibus fidei, ſpei, & caritatis. Illud etiam, quod opponunt ex paritate baptiſmi, videtur infirmum: ſiquidem in catechuminis differebatur, ut diſponerentur, & inſtruerentur in fide, & in quibuſdam ob cauſas alias, enumeratas citato cap. 20. triceſimi primi libri: paratis autem ac diſpoſitis quamprimum conferendum eſſe ipſum baptiſmum commonſtrant rationes eodem loco productæ. Tertium de neceſsitate contritionis oppugnatur ex dictis; nec mihi videntur aliorum ſaluti conſulere, qui tenent contritionis præceptum obligare tantummodo vel in periculo mortis, vel ſemel in anno. Poſtremum de præcepto Eccleſiæ optime ſolvitur a Maldonato, dum ait, Eccleſiam non habuiſſe in animo exponere præceptum divinum, ſed cohibere duntaxat immodicam libertatem hominum, qui jus divinum interpretabantur pro libito, & peccata confitebantur quando volebant. Ideo autem Eccleſia ſtatuit ſemel in anno ſingulis fidelibus confitendum eſſe, quoniam pauci ſunt mortalium, qui unius anni decurſu non admittant gravem aliquam culpam; pauciores etiam, qui non obliviſcantur rerum a ſe geſtarum, quæ integri anni ſuperant intervallum. Argumenta pariter ſecundæ opinionis facilem habent ſolutionem. Scripturæ enim & Patres ſuadent quod melius & tutius eſt, damnantque procraſtinationem, propterea quod interdum ſupervenit corporis, animique interitus; interdum friget & extinguitur pœnitendi ſtudium; interdum pœnitentia & occaſio cum Auſonio Epigram. XII. inquiunt,

Tu quoque dum cogitas, dum percontando moraris,
Elapſam dices me tibi de manibus.

In

In morbis etiam corporeis, inquit S. Thomas cit. art. 5. ad 2. *non eſt de neceſſitate ſalutis, ut ſtatim medicus quæratur, niſi quando neceſſitas curationis incumbat*. In corripiendis itidem, & ad concordiam revocandis fratribus, attendenda eſt opportunitas, ac noſtra, & aliena neceſsitas. Rurſus niſi reſtituatur ablatum, privatur Dominus uſu rei ſuæ, & rei, cujus raptor nullum dominium habet; quod non contingit in dilatione confeſsionis vel pœnitentiæ. Poſſumus denique a peccato in memoriam veniente cogitationem diſtrahere, & mentem avertere, ita, ut nec placeat, nec diſpliceat. Duabus itaque opinionibus refutatis, tertiæ eſt adhærendum, ac data priori opportunitate in gratiam atque amicitiam Dei redeundum.

Prop. II. Satisfit præcepto Eccleſiaſtico annuæ confeſsionis per confeſsionem factam cuique Confeſſario approbato, tametſi non ſit Parochus.

Hanc propoſitionem brevi demonſtravimus lib. XXXIII. cap. 14. differentes de cap. *Omnis utiuſque ſexus*: in quo a Concilio Lateranenſi IV. ſub Innoc. III. anno 1215. decretum fuit, ut quilibet utriuſque ſexus fidelis, *omnia ſua ſolus peccata confiteatur fideliter ſaltem ſemel in anno proprio ſacerdoti, & injunctam ſibi pœnitentiam ſtudeat pro viribus adimplere, ſuſcipiens reverenter ad minus in Paſcha Eucharistiæ ſacramentum*. Quibus tamen poſt latam in tranſgreſſores excommunicationis ſententiam, paullo poſt de confeſsione additur: *Si quis autem alieno ſacerdoti voluerit, juſta de cauſa, ſua confiteri peccata, licentiam prius poſtulet, & obtineat a proprio ſacerdote, cum aliter ille ipſum non poſſit ſolvere, vel ligare*. Cum ergo Epiſcopi abſolute, & abſque exceptione Paſchalis temporis, aliis præter Parochum largiantur licentiam excipiendi confeſſiones, & poteſtatem juriſdictionis, quam tamen licentiam minime dant circa communionem Paſchalem in Paræcia omnino percipiendam, quemadmodum nec de tali licentia facit mentionem aliquam Synodus Lateranenſis; conſequitur eos, qui confeſſariis tali ratione approbatis confitentur peccata ſua, modo in Paræcia communicent, canonem *Omnis utriuſque* adimplere. De hac autem quæſtione rurſus agendum eſt; propterea quod non deſunt qui contendant Lateranenſe concilium nomine *Proprii ſacerdotis* ita intellexiſſe Parochum, ut huic tantum, non autem alteri, licet ſuffulto prædicta Epiſcopi approbatione, fas ſit Paſchali tempore confiteri: quod diſſertatione prolixa conatus eſt demonſtrare Joannes Launojus, opere inſcripto, Traditio Eccleſiæ explicata circa canonem, *Omnis utriuſque ſexus*, vol. I. editionis poſtremæ pag. 244. ac ſequentibus: cui acceſſere Gaſpar Juenin quæſt. V. de Pœnit. cap. 4. Carolus Witaſſe quæſt. VII. art. 2. atque poſt ſcriptores alios, præſertim Gallos, Zegerus Van-Eſpen Belga p. 2. in Jus Eccleſiaſticum tit. 6. cap. 5. etiamſi num. 24. affirmet in pluribus Belgii diœceſibus ab obligatione confiten-

di

di Parocho ſolutos eſſe fideles *per tacitum Prælatorum, & Paſtorum conſenſum*. Quod utique præmiſſam ab hoc auctore argumentorum copiam uno verbo diſſolvit; nam ſi ab illa obligatione eximit Prælatorum Paſtorumque conſenſus tacitus, multo magis eximere dicenda eſt horum approbatio, & juriſdictio ab iiſdem collata: ideoque ſtatuta, ac monimenta omnia, quæ in contrarium afferri poſſunt, vim habent duntaxat, ubi non adeſt delegatio juriſdictionis.

Noſtram itaque poſitionem probamus 1. definitione Joannis XXII. qui anno 1321. conſtitutione, quæ incipit, *Vas electionis*, inſerta libro v. Extr. com. damnavit hanc propoſitionem Joannis de Poliaco, *Confeſſi fratribus habentibus licentiam generalem audiendi confeſsiones, tenentur eadem peccata, quæ confeſſi fuerant, iterum confiteri proprio ſacerdoti*; nec non alteram, *Stante, Omnis utriuſque ſexus edicto in Concilio generali, Romanus Pontifex non poteſt facere, quod Parochiani non teneantur omnia peccata ſua ſemel in anno proprio ſacerdoti confiteri, quem conſtat eſſe Parochialem curatum*. Qui igitur affirmant eos, qui Paſchali tempore confitentur Regularibus, quibus Romani Pontifices, ſi ab Epiſcopis approbati ſint, innumeris, ampliſsimiſque conſtitutionibus declararunt ineſſe poteſtatem juriſdictionis, tranſgredi canonem præcitatum; ii inſtaurant errorem Joannis a Poliaco, ut Notificatione edita anno 1733. die 21. Martii ajebat Vir ſummus, nunc ſupremus Chriſtianæ Reipublicæ Moderator. Neque enim argumentum diluunt qui cum Launojo reponunt, Joannem de Poliaco damnatum, quod affirmaret iterum Parocho aperienda eſſe omnia peccata jam a regularibus abſoluta, & tantæ neceſsitatis eſſe confeſsionem faciendam Parocho, ut ab hac neceſsitate nec Pontifex poſsit eximere: non, inquam, hæc reponentes argumentum infringunt: nam ſi non omnia peccata ſunt parochis enuntianda; cur, obſecro, enuntianda ſunt aliqua, dum *omnia* commemorat in ſuo canone Synodus Lateranenſis? Inſuper ſi regulares pollent juriſdictione; cur nequeunt pœnitentes abſolvere? aut, ſi non pollent, cur non ſunt enuntianda Parocho etiam peccata ab illis ſoluta? Poſtremo ſi Pontifex eximere poteſt a neceſsitate confitendi Parochis; quare cum Romani Pontifices a ſe fideles exemptos iterum iterumque affirmaverint, pugnaciter quidam ipſorum Pontificum decretis obſiſtunt? II. Idem vero quod Joannes XXII. ſtatuit in Concilio Lateranenſi V. anno 1516. Leo X. Conſtitutione, *Dudum intra mentis arcana*, ab ipſo Concilio approbata in ſeſſ. xi. ubi de Regularibus ita legitur: *Poſſint illi per Epiſcopos & Prælatos ſuper ſufficienti litteratura, & aliqua ſaltim ejuſdem ſacramenti peritia duntaxat examinari; talibuſque præſentatis, admiſſis, vel etiam indebite recuſatis, confitentes Conſtitutioni, quæ incipit*, Omnis utriuſque ſexus, *quoad confeſſionem duntaxat ſatisfeciſſe cenſeantur.* Hujus vero conſtitutionis ea tantum pars abrogata invenitur, quæ ſpectat

ctat ad ea verba, *Vel etiam indebite recuſatis*. III. Idem decreverunt Paulus III. anno 1549. Paulus IV. anno 1555. aliique, quorum ſtatuta collegit diſſert. IV. ſæc. XIII. Natalis Alexander, protulit Honoratus Tournely q. VI. art. 3. laudavitque Antonius Boucat diſſert. 1. de Pœnit. Inſtit. art. 6. ſect. 3. tres Galliarum Theologi, eruditionis copia, verborumque ubertate clariſsimi. Ceteris tamen miſsis, producam definitionem Clem. VIII. qui magna inter Regulares, & Parochos Cameracenſis, & Atrebatenſis diœceſeos contentione fervente, anno 1592. in gratiam PP. S. J. aliorumque Regularium edidit hoc decretum, *Sancimus dictis fratribus, & presbyteris dictæ Societatis, aliiſque privilegiatis, quibus id a Sede Apoſtolica indultum eſt, idoneis tamen, & ab Ordinario approbatis, peccata ſua etiam Quadrageſimali & Paſchali, & quovis alio tempore confiteri licite poſſe, dummodo tamen iidem ſæculares chriſtifideles ſacramentum Euchariſtiæ in propria Parochia ab eorum Parocho ſumant*. Ac demum Clemens X. in Conſtitut. *Suprema* anno 1670. pariter declaravit, *Eos qui religioſis ſimpliciter approbatis Paſchali tempore confeſſi fuerint, Conſtitutioni, quæ incipit*, Omnis utriuſque ſexus, *quoad confeſſiones duntaxat omnes ſatisfeciſſe cenſendos*. Hiſce autem decretis nihil habent quod reſpondeant adverſarii, niſi frigidum illud, *Aut ſubreptitia ſunt, aut nunquam a Gallis recepta*. At ſubreptitia non eſſe, commonſtrant Romani archivi autographa, repetita Apoſtolicæ Sedis oracula, collectioneſque Bullarum; cur vero ea non receperint Galli, ipſi viderint. Interim prætermiſſa graviori ea quæſtione, an ab eorum acceptatione pendeant leges Eccleſiaſticæ, de qua plura ſcripſimus libro XX. cap. 13. negari non poterunt ab aliis Chriſtiani orbis partibus acceptari, ideoque poſſe pari obſequio excipi ab omnibus. Quod ſi fieri poteſt, profecto poſſunt omnes Epiſcopi conferre regularibus poteſtatem, ut confeſſiones audiant etiam in Paſchate; ideoque ii, qui confitentur regularibus *ſimpliciter* approbatis, canonem *Omnis utriuſque* minime tranſgrediuntur.

Et quoniam audacter negarunt nonnulli, *proprii ſacerdotis* nomine hoc in canone poſſe intelligi alium a parocho, id etiam auctoritate, & ratione apertiſſime refutabimus. Enimvero Alexander Alenſis, qui obiit anno 1245. p. 4. q. 12. art. 2. docuit *proprium ſacerdotem* multipliciter dici, ideſt, Epiſcopum qui in diœceſi gerit propria auctoritate curam animarum, Parochum qui ſacramenta ordinario jure adminiſtrat, & quiſquis delegata juriſdictione poteſt excipere confeſſiones, his verbis concludens, *Ad hoc igitur quod objicitur, quod tenetur confiteri ſacerdoti proprio, dicendum quod verum eſt, ſumendo ſacerdotem proprium, ſecundum quod* Proprius *complectitur modos omnes antedictos*. Idem paullo poſt tradiderunt S. Bonaventura diſt. 17. q. 2. S. Thomas q. VIII. Supplem. art. 5. ac proximo ſæculo Henricus Gandavenſis quodlib. 8. & Durandus, qui dum expenderentur errores Joannis

e Po-

e Poliaco, Magiſtri Palatii Apoſtolici munere fungebatur, in IV. ſententiarum diſt. 17. poſteriorum vero temporum fere innumeri, non tantum a Natali Alexandro, verum etiam ab ipſo Launojo diſtincte commemorati. A quibus recenſendis gratiâ brevitatis ſuperſedens illud tantum adverto, eamdem doctrinam fuiſſe amplexos anno 1252. menſe Januario Theologos omnes Pariſienſes; anno 1450.Guilelmum Caſtrofortium, quem *Pariſienſem* vulgo appellant, anno 1509. Gregorium Gemingenum Præpoſitum Spirenſem; anno 1530. Joannem Aurelianenſem (quem Launojus memoria lapſus *Ludovicum* dixit) in Synodo Toloſana; anno 1550. Ludovicum Carnotenſem in Conſtitutionibus Synodicis; anno 1561. Carolum Epiſcopum Sueſſionenſem; anno 1587. Germanum Aurelianenſem Epiſcopum; anno 1650. aut paullo poſt Philippum Gamachæum, & Nicolaum Iſambertum, Theologos Pariſienſes, in differt. de Pœnit. anno 1683.Franciſcum Harleum, eodemque anno Alexandrum Natalem; Tournelium tandem, Boncatium, & Doctorem Sorbonicum, qui de Re Sacram. anno 1737.edidit decem libros. Qui omnes ajunt Lateranenſem ſynodum nomine *proprii ſacerdotis* in canone *Omnis utriuſque* intellexiſſe Pontificem Maximum, Epiſcopum, ipſius Vicarium, Parochialem presbyterum, & generaliter omnes ab Epiſcopo legitime deputatos; aut, ſi *proprii ſacerdotis* nomine ſolum Parochum interpretantur, docent tamen canonem eſſe explicandum *ſalvo jure Epiſcoporum*, qui poſſunt etiam pro audienda confeſſione Paſchali tempore ſacerdotes quoslibet deputare. De his vero, quos laudavi uſque ad Iſambertum, non alium appello teſtem, quam ipſummet Launojum: ceteri teruntur manibus ſingulorum; atque ſunt hi omnes, poſt Durandum laudati, ſcriptores florentiſſimi Galliarum.

Rationes autem, quibus utimur, ſunt hujuſmodi. Prima quidem deprompta ex S. Thoma Opuſc. XIX. cap. 4. Epiſcopi in Parochiis ſuæ diœceſis plenam habent auctoritatem, & quidem ampliorem, quam habeant Parochi; atque ad Epiſcoporum nutum omnia in Eccleſiis gerenda ſunt, ex cap. *Sic quidam*, X. 1. & ex cap. *Cunctis fidelibus*, XVI. 1. Si igitur juxta Lateranenſem canonem in Paſchate poſſumus confiteri alieno ſacerdoti, id permittente *ſacerdote proprio*, nempe, ut adverſarii contendunt, *Parocho*; hoc multo magis fieri poteſt permiſſu Epiſcopi. Deinde in eodem canone ille dicitur *proprius ſacerdos*, ſine cujus licentia confeſſarius non poteſt aliquem ſolvere vel ligare. Atqui Epiſcopi in ſua diœceſi non debent petere licentiam a Parocho: quis enim dixerit Apoſtolum a diſcipulo, & ſuperiorem hierarcham ab inferiori pendere? Igitur Epiſcopi ſunt *proprii ſacerdotes*, qui poſſunt in Paræciis confeſſiones audire, aliiſque largiri illas audiendi facultatem. Rurſus conſequitur ex adverſariorum ſententia, ut recte animadvertit præcit. Notif. Pontifex ſapientiſſimus, Epiſcopum eſſe *ſacerdotem pro-*

prium relate tantum ad ſacramenta Confirmationis, & Ordinis; atque ad reſervationem caſuum; immo & hoc poſtremum eſſe Epiſcopo denegandum, quoniam caſuum reſervatio deſcendit ex poteſtate ligandi ac ſolvendi, ut diximus cap. præcedenti. Hoc autem ſi affirmetur, jus Epiſcopale violatur ac læditur, atque ex uno abſurdo ſequitur alterum, videlicet, nec ſatisfactum iri canoni *Omnis utriuſque*, etiamſi quis Epiſcopo diœceſano confiteretur. Plura alia argumenta huc ſpectantia vide in commentario, quod ex Bibliotheca Vaticana produxit, & Eccleſiaſticis Annalibus ad annum 1321. num. 20. inſeruit Odoricus Raynaldus.

Opponunt adverſarii: Lateranenſe Concilium *proprium ſacerdotem* illum eſſe declarat, a quo in Paſchate percipi debet Euchariſtia, atque huic ſacerdoti ſemel in anno confitendum eſſe definit. At Euchariſtia percipi debet a Parocho. Igitur & parocho confitendum omnino eſt. Præterea idem Concilium prox. cap. 32. vetat, *ne penſiones conferantur de proventibus Eccleſiæ, quæ curam proprii ſacerdotis debet habere*, parochum proculdubio nomine *proprii ſacerdotis* appellans. Rurſus ait concilium eos, qui *alieno ſacerdoti* voluerint juſta de cauſa confiteri, debere *a proprio ſacerdote* licentiam obtinere. Atqui licentia peti non debet ab iis, qui curam animarum non gerunt. Hi ergo, quibus non incumbit animarum cura, nomine *proprii ſacerdotis* nequeunt comprehendi. Adhæc Martinus IV. in Conſtit. quæ incipit, *Ad fructus uberes*, anno 1281. mandavit, ut qui fratribus confitebantur, *ſuis presbyteris Parochialibus confiteri ſemel ſaltem in anno, prout Concilium generale ſtatuit, teneantur*. Idem ſtatuerunt provinciales Synodi plurimæ, non Galliarum tantum, ſed etiam Mediolani ſub ſancto Carolo anno 1565. p.2. titulo 6. quas Synodos profert poſt Launojum Nat. Alexander cap. v. art. 7. prop. 4. Rurſus Facultas Pariſienſis anno 1516. damnavit aſſerta quædam Claudii Cuſii, affirmantis impleri Decretalem *Omnis utriuſque* ab iis, *qui Fratribus confitentur*. Tandem etiam ratio militat pro adverſariis; tum quia privilegia Regularium a Tridentina Synodo, Romaniſque Pontificibus revocata fuere; tum quia Parochi proprio jure exſpoliari non debent, tum demum quia Epiſcopi ſuam circa animarum regimen auctoritatem ipſis Parochis commiſerunt.

Reſp. His omnibus facile occurri, ſi dicatur Lateranenſis Synodi, aliorumque decreta ſpectare quidam ad Parochum, ſed minime ſuperiorum Antiſtitum, quibus & Parochi ſubjiciuntur, auctoritate ſublata. Sunt adnotanda tamen quædam alia. Mens Lateranenſis Synodi fuit primum damnare pullulantem errorem aſſerentium cuilibet Sacerdoti adeſſe *poteſtatem clavium*, ita ut peccator a quocunque ſacerdote abſolvi poſſit, etiamſi ei non conferatur juriſdictio ab Epiſcopo: deinde cohibere licentiam illorum, qui perraro ad ſacramenta accedebant, eoſque coarctare, ut communicent ſaltem in Paſchate. Vide præcita-

tum

tum commentarium apud Raynaldum num. 25. Mandans ergo Concilium, ut quilibet confiteatur *omnia peccata proprio ſacerdoti*, nec confiteatur *alieno*, niſi de licentia *proprii*, ſine qua non poſſet abſolvi, declarat in Confeſſario neceſſariam eſſe poteſtatem juriſdictionis: præcipiens vero, ut ad minus in Paſcha communicet unuſquiſque, cohibet Synodus torporem quorumdam, contemptumque ſacrorum myſteriorum. Igitur quantum ad confeſſionem attinet, *propius ſacerdos* eſt, qui habet poteſtatem juriſdictionis, aut ordinariam, aut delegatam. Nec inde ſequitur poſſe aliquem implere extra Paræciam præceptum annuæ communionis; quoniam hac in re nunquam Regularibus tale privilegium conceſſum legimus, immo ſtatutum, decretumque eſt, ut Euchariſtia ſumatur a proprio Parocho; ut ex dictis abunde conſtat. Atque hinc priora argumenta canoni *Omnis utriuſque* ſubnixa, non contrita ſunt tantum, verum etiam in adverſarios intorta. Primum quidem; nam ſi Pontifex, aut Epiſcopus permitteret alicui, ut extra Paræciam communicaret; is profecto non teneretur ſumere Euchariſtiam a Parocho. Alterum itidem, quoniam canon de penſionibus conferendis æque ſpectat Paræcias, ac nobiliores Eccleſias. Item tertium, quia cura animarum non ſolis parochis, ſed etiam Epiſcopis, quorum parochi ſunt coadjutores, incumbit. Ad Bullam Martini IV. communiter reſpondent Theologi cum Sylvio in q. 8. Suppl. art. 4. q. 3. revocatam fuiſſe per aliorum Pontificum conſtitutiones. At Martinus in ea Bulla conceſſit Fratribus Minoribus, ut confeſſiones audirent modò *examinati & approbati eſſent a Generali, vel Provinciali cum Definitoribus*, nulla facta mentione approbationis *Ordinarii*: atque *eiſdem Fratribus* in annua Paſchatis confeſſione præferri voluit ſacerdotem *proprium* ac Parochum ab Ordinario approbatum. Quod ergo in Conſtit. *Ad uberes* revocatum eſt, non eſt aliud, quam privilegium illud Regularium excipiendi confeſſiones ſine approbatione Epiſcoporum; nec aliud ex eadem conſtitutione inferes, quàm id, quod ſequitur ex prop. 13. ex proſcriptis ab Alex. VII. cum de Fratribus approbatis ab Ordinario nequaquam Martinus IV. loquatur. Aſſerendum idem eſt de Conſtit. edita anno 1254. ab Innoc. IV. adverſus eos, qui non accepta poteſtate juriſdictionis ſeſe Præſulibus efferebant, ut recte Raynaldus advertit ad an. prædictum num. 70. unde apparet falli eos, qui cenſent Innocentium erga Religioſos viros iniquo fuiſſe animo. At omnia provincialium Synodorum ſtatuta, quotquot produxit Launojus, & ſi hujus generis ſunt alia, eo ſenſu ſunt explicanda, quo interpretati ſumus, præeuntibus viris clariſſimis, Synodiſque aliis compluribus, canonem Lateranenſem. Claudii autem Cuſii propoſitio, prout ab ipſo Launojo profertur pag. 322. erat *de Regularibus ab Epiſcopo reprobatis*, de quibus Claudius dixerat e ſuggeſtu: *Quand aucun paroiſſien ſe confeſſe aux dits Freres preſentez à l'Eveſque, il ſatisfait à la decretale, Omnis*

 utriuſ-

utriuſque. Hac ergo in re æquiſſima fuit cenſura S. Facultatis Pariſienſis, ſemel iterumque confirmata, necnon definita Apoſtolicæ Sedis judicio. Nil denique evincunt poſtremæ rationes; Tridentinum quippe Concilium revocavit duntaxat privilegia Regularium quantum ad examen & approbationem Epiſcoporum, ut præcedenti capite dictum eſt. Neque ſententiâ noſtrâ Parochi proprio expoliantur jure; cum nemo affirmet, noſtri muneris eſſe animarum curam gerere, & ſacramenta juriſdictione ordinaria miniſtrare, immo magnopere optamus, ut nullus Regularium fideles a Paræcia avertat, nec fruatur collata ſibi facultate ad aliorum ſcandalum ac detrimentum, ſed potius meminerit ſibi grave aliorum onus ſublevandum eſſe, demandatumque munus miniſtrantis, non præſulis. Ceterum dum annuunt Pontifices atque Epiſcopi, Regulares ipſos jura Parochorum invadere, & a veritate alienum eſt, & ipſis quoque Pontificibus, ac Epiſcopis, ut hactenus oſtendimus, injurioſum.

Prop. III. Non adimpletur Eccleſiaſticum confeſſionis præceptum per confeſſionem ſacrilegam.

Demonſtravi hanc propoſitionem lib. xxxiii. cap. 14. pertractans de præcepto annuæ Communionis, ibidem ſimul producta theſi 14. ab Alex. VII. confixa die 24. Sept. anno 1665. *Qui facit confeſſionem voluntarie nullam, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ.* Adeas ergo volumen vii. pag. 358. & ſequentibus.

Prop. IV. Veteres dabant operam, ne certis anni temporibus confeſſionem ſacramentalem omitterent.

Ac in primis laudabilis olim viguit conſuetudo, ut in capite Quadrageſimæ, præſertim verò feria quarta præcedente primam dominicam, fideles peccata confiterentur. Hinc habet vetus canon apud Burchardum lib. xix. num. 2. *Presbyteri admonere debent plebem ſubjectam, ut omnis qui ſe ſentit mortifero peccati vulnere ſauciatum, feria* iv. *ante Quadrageſimam cum omni feſtinatione recurrat ad vivificatricem Matrem Eccleſiam: ubi quod male commiſit, cum omni humilitate & contritione cordis ſimpliciter confeſſus, ſuſcipiat remedia pœnitentiæ ſecundum modum canonis auctoritatibus præfixum.* Cujus generis ſunt canones alii plurimi, quos proferunt not. 661. in Sacram. Gregorii Menardus, ac lib. 1. de Antiquis Eccl. rit. cap. vi. art. 1. num. 6. Martenius. Eam ob rem ea die fidelium capita cineribus adſperguntur, quoniam inibant poſt confeſſionem pœnitentiæ ſtadium, ut reconciliarentur feria quinta, aut ſexta Majoris hebdomadæ: de qua re dicam poſtea. II. Præterea nonnulli Epiſcopi plebem adſtringebant ſuam, ut confiteretur ter in anno, ut conſtat ex Conc. Toletano anno 1228. cap. 3. Vigornienſi anno 1240. cap. 16. & Albienſi anno 1254. cap. 9. Nonnulli alii præter feſtum Paſchale, quinque aliis feſtivitatibus confeſſionem alligarunt, ideſt, Nativitatis, & Aſcenſionis Domini, Pente-

tecoſtes, Aſſumptionis B. M. V. & omnium Sanctorum, ut in Synodo anno 1485. monuit Triſtandus Archiepiſcopus Senonenſis. De Nativitate autem Domini præclarum eſt, & etiam ad hæreticos refellendos aptiſſimum teſtimonium Egberti Epiſcopi Eboracenſis in fine Dialogi hæc ſcribentis: *A temporibus Vitaliani Papæ, & Theodori Dorobornenſis Archiepiſcopi inolevit in Eccleſia Anglorum conſuetudo, & quaſi legitima tenebatur, ut non ſolum clerici in Monaſteriis, ſed etiam laici, cum conjugibus & familiis ſuis ad Confeſſores pervenirent, & ſe fletibus a carnalis concupiſcentiæ conſortio bis duodecim diebus cum eleemoſynarum largitione mundarent; quatenus puriores Dominicæ communionis perceptionem in Natali Domini perciperent.* Cum autem Vitalianus ſederit ab anno 657. uſque ad an. 672. hinc etiam refellitur impoſtura Dallæi audacter negantis majores noſtros præmiſiſſe peccatorum confeſſionem Euchariſticæ communioni. III. Ante hanc vero, necnon ante Epiſcopi conſignationem, ſuſcipiendum eſſe ſacramentum Pœnitentiæ, ſexto volumine præcedenti, ideſt, lib. XXXII. cap. 8. num. 5. & lib. XXXIII. cap. 17. num. 4. demonſtratum eſt auctoritate & ratione: nec aliud nunc addam præter S. Fulgentii confeſſionem laudatam alibi, atque a præcitato Menardo productam altera parte ejuſdem Notat. 661. in qua pœnitens pronuntians graviora quælibet ſcelera, *Ego*, inquit, *corpus Domini, & ſanguinem ejus polluto corde, & corpore ſine confeſſione, & pœnitentia ſciens indignus ſuſcepi.* IV. Monachi autem, antiquiorum quoque inſtitutorum, ante vitæ monaſticæ tyrocinium confeſſionem edebant; unde Joannes Climacus in IV. Scalæ gradu, pag. edit. Cramoiſy 44. ſcribit, πρὸ πάντων ἐξομολογησώμεθα τῷ καλῷ ἡμῶν δικαστῇ, καὶ μόνῳ, εἰ δὲ κελεύει καὶ πᾶσι, *Primum omnium confiteamur bono judici noſtro, vel ſoli; vel ſi imperet ille, omnibus.* Ut id lubentius exequantur qui noſtrum amplectuntur inſtitutum, Romani Pontifices iiſdem plenariam Indulgentiam largiti ſunt. De frequentandis in quolibet Monaſtico ordine confeſſionibus, legenda Clementina, *Ne in agro Dominico*, cum ceteris quæ adnotavi agens volum. VII. pag. 394. de frequenti communione. Immo ut fratres noſtri ſemel ad minus in hebdomada confiteantur, præſcribunt Conſtitutiones Ordinis p. 1. cap. 8. num. ſeptimo. V. Quanta diligentia ſeſe purgare debeat unuſquiſque *in periculo mortis*, conſtat ex 1. propoſitione, necnon ex his, quæ diximus de Confeſsionis neceſsitate cap. 1. prop. 4. Idem confirmant majorum exempla, quorum pleraque præf. 1. in ſæc. 3. Benedict. num. 98. collegit Joannes Mabillon. Huc item ſpectant Conſtitutiones Romanorum Pontificum diſtricte præcipientium Medicis, ut omnino infirmos moneant de confeſsione juxta ritum S. R. Eccleſiæ idoneo Confeſſario facienda: quod tam ſtudioſe mandant, ut tranſgreſſoribus perpetuæ infamiæ notam inurant, eoſque a doctorali gradu dejiciendos, pœniſque ad arbitrium Ordinarii mulctandos eſſe de-

Digitized by Google

declarent; ac ne id prætermittatur, juſſerunt quoque, ne ægrotantibus fidelibus adſint medici a religione noſtra alieni. Videſis cap. *Cum infirmitas*, de Pœnit. & remiſſ. in v. decret. tit. 38. comprehendens definitionem Innoc. III. & Generalis Concilii Lateranenſis conſtitutionem, *Super gregem Dominicum*, editam a S. Pio V. anno 1566. & alteram Gregorii XIII. quæ incipit, *Aliàs piæ memoriæ*, anno 1581. emanatam. VI. More ſuo, ſcilicet, copia maxima eruditionis de his pertractans in Notificatione vulgata Bononiæ die 20. Auguſti an. 1733. ovium Chriſti Paſtor eximius, ex D. Antonino, compluribuſque Theologis demonſtrat, medicos, qui ægrotos ad confeſsionem edendam hortantur morbo duntaxat plurimum ingraveſcente, fractores eſſe harum conſtitutionum; propterea quod citato in cap. *Cum infirmitas*, cauſa hæc illius edicti efferatur, *Quod quidam in ægritudinis lecto jacentes, cum eis a medicis ſuadetur, ut de animarum ſalute diſponant, in deſperationis articulum incidant, unde facilius mortis periculum incurrunt*: Antequam ergo periculum iſtud emergat, decumbentes hortandi ſunt, *ut medicos advocent animarum*. Ac firmiſsimam eſſe ſententiam hanc Pontificis ſapientiſsimi nullus dubito, ob ſummam ejus auctoritatem doctrinæque præſtantiam, ob productæ rationis pondus, atque ob plurimorum Theologorum conſenſionem. Me inſuper movet, quod Innocentius ait procedendum eſſe ad corporalis medicinæ remedium, *poſtquam fuerit infirmo de ſpirituali ſalute proviſum*: item quod addit, nonnunquam corporalem infirmitatem provenire ex peccato, ideoque cauſam eſſe amovendam, ut ceſſet effectus, præmiſsis verbis a Domino dictis languido, quem ſanaverat, *Vade, & amplius noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat*; ac poſtremo, quod Innocentius his utatur verbis, *Cum eos ad infirmos vocari contigerit, ipſos ante omnia moneant, & inducant, &c.* & S. Pius pariter, & Gregorius, *Cum ad infirmos in lecto jacentes vocati fuerint, &c.* Statim ergo, ac infirmum cum tali morbo jacentem, ex quo mors poſsit probabiliter conſequi, inviſunt medici; debent hiſce conſtitutionibus obtemperare, nec *tertio die* ad ægrotantem accedere, ſi confeſsionem facere detrectaverit. VII. Denique præmittenda eſt confeſſio, ſi non ex præcepto, ex optimo, ſanctiſſimoque conſilio, aggredientibus longum iter, præſertim ſi religionis cauſa ſuſcipiatur; prout ad fratrem Jeroſolymam profecturum ſcripſit Anſelmus laudatus cap. 2. theſi v. & ad Flavium Damœtam epiſt. 93. aliàs 47. Alcuinus his verbis: *Iter tuum confeſſione confirmare, eleemoſynis roborare, orationibus ſervorum Dei undique munire memento.*

Prop. V. Admodum laudabilis eſt illorum conſuetudo, qui ſemel in vita edere ſtudent generalem peccatorum ſuorum confeſſionem.

Hoc primum oſtenditur exemplis ſanctiſſimorum virorum, quæ recenſui cap. 11. theſi 5. Confirmatur monitis S. Caroli, aſſerentis p. 2. Inſtr.

Inſtr. cap. 11. confeſſionem generalem omnibus ſuadendam ſaltem ſemel in vita, ac eo præſertim tempore, quo ex animo quiſquam ſtatuit vitam in melius commutare, atque ſalutis iter arripere. Præterea ſanctus Thomas a Villanova conc. in Dom. IV. Quadrag. ſaluberrimam eſſe ait, *ad reſarciendas juventutis ignorantias, & plurimos defectus, qui in confeſſione fiunt a juvenibus*. Plures etiam hujus confeſſionis utilitates recenſet in Praxi ſpirit. S. Franciſcus Saleſius; quorum præcipui ſunt præteritæ vitæ dijudicatio, maximæ Dei miſericordiæ tamdiu impios tolerantis inſpectio, animi recreatio, & major conſcientiæ tranquillitas. Demum non perutilis tantum, verum etiam neceſſaria iis eſſe poteſt, qui ob verecundiam, vel cauſam aliam aliquando fecerint confeſsionem voluntarie ſacrilegam, nimirum, quando etiam ſubſequentes nullæ cenſeri poſſunt, nec bona fide fuerunt peractæ.

C A P U T VII.

In quo pertractatur de efficacitate, ac de forma Abſolutionis ſacramentalis.

XIII. Abſolutionem a ſacerdote impendendam eſſe hac verborum formula, *Ego te abſolvo, &c.* ac preces, quæ his verbis adjunguntur, *ad formæ eſſentiam* nequaquam ſpectare, neque neceſſaria eſſe ad ſacramenti adminiſtrationem definierunt Florentinum Concilium in Inſtruct. Armenorum, ac Tridentinum capite tertio ſeſsionis XIV. De hac forma tres quæſtiones inſtitui poſſunt, prima ad Eccleſiaſticam hiſtoriam ſpectans, altera ad fidei dogmata, tertia ad moralis Theologiæ præceptiones. Quæſtio hiſtorica eſt, an obtinuerit, & ſacramento conſtituendo idonea ſit *forma deprecativa*. Hanc autem in Latina Eccleſia uſque ad medietatem ſæculi XIII. obtinuiſſe, & etiamnum in uſu eſſe apud Græcos, tam conſtanter aſſerunt viri clariſsimi, ut penitus ejecta & eliminata videatur vulgaris pridem & communis ſententia, propugnans eamdem formam ineptam eſſe, atque invalidam. Erudite autem, & copiâ argumentorum uberrimâ pro forma illa deprecativa diſputavit Joannes Morinus lib. VIII. de Adminiſtrat. ſacram. Pœnit. cap. 8. & ſequentibus; cui adhæſerunt Gaſpar Juenin diſſert. 6. cap. 2. art. 1. Du-Hamelius diſſert. III. cap. 2. Tournely q. 9. art. 1. Witaſſe q. VI. art. itidem primo, Cardinalis Gotti q. 8. dub. 1. Edmundus Martene lib. 1. de Antiq. rit. cap. 6. art. 5. & ne prætereams noſtrates, Vanroy cap. 3. q. 3. & Piette q. 9. Nonnulli tamen ex junioribus pugnarunt pro forma, ut inquiunt, indicativa, quam ſuperiores Theologi prorſus neceſſariam exiſtimarunt, uti fecerunt Fraſſen, Henno, Boucat. Ac mirum eſt, emunctæ naris Theologum, Cardinalem Vincentium Got-

Gotti tom. XIV. pag. 335. mandaſſe litteris; *certam omnibus* eſſe quod Græca Eccleſia expreſſerit olim, & etiam modo exprimat abſolutionem ſacramentalem verbis deprecativis; cum Launojum ac Morinum refutare ſtuduerint Vincentius Baronius, Nicolai, Gonet, tres ejuſdem amplisſimæ familiæ ſcriptores cuique noti, ut liquet ex diſp. XII. ipſinſmet Goneti, necnon Natalis Alex. lib. 2. Th. moralis cap. 7. art. 1. & quod caput eſt, nec ignoravit Eminentiſsimus Auctor, Doctor Aquinas, Opuſculo XXII. ſcribat, *Si illa tantum dicuntur eſſe ſoluta, quæ habens claves ſolverit, qui autem petit aliquid eſſe ſolvendum non ſolvit, miror qua temeritate aliquis aſſerat eſſe ſolutum, quem habens claves non ſignificat ſe ſolvere, ſed ſolum rogat eſſe ſolvendum*. Ego tamen ita in hac quæſtione me geram, ut propoſitis momentis, quibus adducor ad improbandam recentiorum ſententiam, hac nullis inuſta notis, ac relicta patronis ſuis, hoc unum definite pronunciem, formam *indicativam* longe eſſe *deprecativâ* congruentiorem, prout non pauci adverſariorum fatentur.

Quod ad alteram quæſtionem attinet; hæretici omnes, cum affirment ſola fide, non efficacitate alicujus ſacramenti, nec ſacerdotum poteſtate dimitti peccata, teneantque omnia verba, quæ adibentur in ſacramentis, ad inſtar concionis dirigi ad fidem illam excitandam, quem errorem aliis in locis perſtrinximus ac refutavimus, tradunt conſequenter abſolutionem ſacerdotis polliceri duntaxat peccatorum remiſſionem, atque declarare & enunciare peccata ampliùs non imputari: unde in Confeſs. Auguſtana art. 12. contritione peſſimè in terroribus incuſſis locata, *Altera pars*, inquiunt, *eſt fides, quæ concipitur ex Evangelio, ſeu abſolutione, & credit propter Chriſtum certo remitti peccata, & conſolatur conſcientiam, & ex terroribus liberat*. Certa itaque fide adverſus hæreticos tenendum eſt, abſolutionem ſacramentalem eſſe *actum judicialem*, non autem *nudum miniſterium pronunciandi, & declarandi remiſſa eſſe peccata confitenti*, prout canone 9. præcitatæ ſeſſionis XIV. definivit Oecumenica Synodus Tridentina. Brevi autem de hac Polemica controverſia dicturus (ſiquidem ex dictis cap. 1. apertiſſima illatione conſequitur) lectorem præmoneo longe ab hæreticorum dogmate receſſiſſe antiquiores illos ſcholaſticos, qui propugnabant neceſſitatem contritionis vi ſua peccatum delentis, priuſquam ſacerdos proferat abſolutionem. Hi enim, ut oſtendi volumine VII. pag. 530. & 579. ac rurſus in hoc volumine VIII. pag. 44. minime negabant a ſacerdote *judicialem actum exerceri*, minime ajebant abſolutionem eſſe *nudum pronunciandi, & declarandi miniſterium*, ſed vel affirmabant contritionem delere culpas vi ſubſequentis abſolutionis, ejuſque voto, ut ajebat Joannes Aemilianus; vel exiſtimabant abſolutione ipſa conferri gratiæ incrementum, remiſſionemque pœnarum. Quod ideo commemoravi, ut in hac quoque ve-

velitatione eriperem adverſariis miſerrimum illud effugium, quo ajunt etiam Scholaſticos verbum illud *ſolvere* ita fuiſſe interpretatos, quaſi idem ſit, ac *declarare aliquem prius fuiſſe ſolutum*, quemadmodum in hiſt. Concilii Tridentini lib. 4. pag. 407. & 417. perperam ratiocinatur Suavis.

Tertia quæſtio, *formæ*, qua utuntur Latini, congruentia & ſignificatione ſuppoſitis, facillimæ ſolutionis eſt, & verſatur circa ſingula illius verba: nam præter duo pronomina *Ego*, & *Te*, verbumque *Abſolvo*, Joannes Major, ac Paludanus cenſent ſpectare *ad formæ eſſentiam* proxima illa vocabula, *A peccatis tuis*, ac perpauci etiam cum Durando in IV. diſt. 22. cenſent ejuſdem generis eſſe quæ ſequuntur, exprimuntque ſacroſanctæ Trinitatis perſonas, videlicet, *In nomine Patris*, *&c.* Hæc ergo omnia ſubjicientes notationem aliquam attingemus in poſtrema poſitionum illarum, quarum priorem bonis, ut inquiunt, avibus auſpicamur.

Prop. I. Aperte non evincitur viguiſſe olim, ſive apud Latinos, ſive apud Græcos *formam* ſacramentalis abſolutionis deprecativam; qua, etſi detur obtinuiſſe, longè congruentior eſt, & ad poteſtatem clavium ſignificandam illa aptior, quam adhibet, approbatque Romana Eccleſia.

Viguiſſe *deprecativam formam* apud Latinos nituntur primò recentiores demonſtrare perantiquis Pontificalibus, libriſque Liturgicis; quorum vetuſtiores cenſentur Pontificale Egberti Eboracenſis Epiſcopi, Anglicanum, Remenſe, aliaque a Martenio producta art. 7. & a Morino nono ac decimo cap. librorum præcitatorum, liber itidem Sacrament. Gregorii, antiquus Ordo Romanus, aliique id genus permulti. Sed hoc primum argumentum infirmiſsimum eſt: primum, quia in his libris portractari videtur de Reconciliatione pœnitentium, non *ſacramentali*, ſed *canonica*, qualis fieri conſuevit feria v. majoris hebdomadæ: complures enim hunc ipſum titulum, *De Reconciliatione Pœnitentium f.* v. *majoris hebd.* præſeferunt, ut apparet ex ipſis *Ordinibus* editis a Martenio. Deinde cum hi libri deſcribant ritum valde prolixum, pſalmis, pluribuſque orationibus conſtantem, &, quod caput eſt, deprecationes illas frequentiſſime repetant; *ritum* potius ſonant, quàm *formam* ſacramentalem, quæ brevis eſſe ſolet, definita, & repeti nequaquam debet, niſi repetitâ ſacramenti materiâ: quod confirmat Pontificale Romanum Clem. VIII. & Urbani VIII. auctoritate recognitum, & quod p. 3. tit. 3. hujuſmodi *Reconciliationis* exhibet ritum deprecatoriis tantum verbis conflatum: cum tamen ambigere nemo queat horum Pontificum ætate in abſolutione ſacramentali ſolam *formam indicativam* fuiſſe adhibitam. Ergo ſi dixero in libris illis ritualibus contineri modum duntaxat reconciliationis canonicæ, non procul fortaſſe a veritate aberrabo. Quid autem, quod recentiores

iſti Pontificalia, quæ laudant, non videntur attentis oculis inſpexiſſe? In Pontificali ſiquidem Egberti apud eumdem Martenium tom. 2. edit.
* To. Pariſ. pag. 42. hæc abſolutio prope finem habetur: *Abſolvimus* * *vobis vice beati Petri Apoſtolorum principis, cui Dominus poteſtatem ligandi, atque ſolvendi dedit, &c.* In Pontificali autem Anglicano pag. 50. deprecatoriis verbis hæc adduntur, *Ego immeritus, & peccator Epiſcopus hanc abſolutionem manu, ore, corde confirmans, omnipotentis Dei clementiam ſupplex imploro, &c.* ubi participium illud, *confirmans*, vim abſolutionis indicativæ complectitur. Similia habentur in codice Ebroicenſi, quem Martenius putat ſuperare ætatem annorum octingentorum. In Ordine itidem Eccleſiæ Aquenſis pag. 91. hæc leguntur, *Abſolvimus te vice beati Petri Apoſtoli, cui poteſtas ligandi atque ſolvendi a Deo conceſſa eſt, cujus vicem, quamvis indigni, non tamen merito gerimus.* In quadam præterea vetuſtiſſima plumbea cruce, effoſſa ex antiquo ſepulcro Abbatiæ S. Frontonis, apud Joannem Du-Puy in libro de Statu Eccleſiæ Petrochoricenſis, & Hugonem Menardum not. 667. in Sacram. Gregorii, hæc abſolutionis formula inſculpta legitur, *Dominus Deus omnipotens, qui poteſtatem dedit ſanctis Apoſtolis ſuis ligandi, atque ſolvendi, ipſe te dignetur abſolvere F. Elia, a cunctis peccatis tuis, & quantum meæ fragilitati permittitur, ſis abſolutus ante faciem illius.* Quæ formula, etſi indicativa non eſt, comprehendit tamen actum judicialem ad inſtar indicativæ. Ipſi denique adverſarii fatentur indicativam formam præſcribi a Concilio Londinenſi anni 1268. & Neumacenſi anni 1284. S. Thomam cit. Opuſc. 22. aſſerere communi Pariſienſium Theologorum ſententia abſolutionem fieri non poſſe *per ſolam deprecativam orationem*, & Franciſcum Mayronem in IV. diſt. 18. affirmare formam hanc, *Abſolvat te Deus*, a nonnullis uſurpatam in provincia Provinciæ, fuiſſe ab omnibus improbatam. Indicativam autem a Florentino, & a Tridentino Concilio præſcriptam nemo unus ignorat. Unde vero, niſi ex traditione majorum, hanc Theologi, Synodique acceperunt? Mitto quod nonnulli obſervarunt in vetuſtis Ritualibus bene multis faciliores formas ſacramentorum omitti, quando præſertim ex præmiſſa oratione poſſunt venire in mentem miniſtrantium; ut dixi volum. VII. pag. 70. Ex quibus omnibus judicium ferat lector, num argumenta petita pro *forma deprecativa* ex vetuſtiſſimis Ritualibus, tanti, quanti æſtimantur, ſint ponderis.

Moventur autem recentiores etiam Patrum auctoritate. Nam Tertullianus in lib. de Pudicit. cap. 19. ait veniam dari *per exoratorem Patris Chriſtum*. Ambroſius lib. 3. de Spiritu ſancto cap. 8. demonſtrans homines in remiſſione peccatorum exhibere *miniſterium ſuum, non jus alicujus poteſtatis exercere*, inquit: *Iſti rogant, divinitas donat*. Sanctus Hieronymus in Pſalm. 28. docet ceſſare in nobis flammam libidinis

per

per orationem ſacerdotis. S. P. Auguſtinus lib. xv. de Trinit. cap. 26. demonſtrat a nobis Deum *invocari*, ut ſuper alios Spiritum ſanctum effundat, non autem a nobis Spiritum ſanctum conferri; lib. 3. de Baptiſmo cap. 6. de expiatione facta per ſacerdotes, *Quid eſt aliud*, inquit, *niſi oratio ſuper hominem*? atque hom. 23. inter 50. nunc ſerm. 99. redarguit Donatiſtas, qui ſibi remiſſionem peccatorum confidenter arrogabant, dicebantque, *Ego peccata dimitto*. Ac demum S. Leo epiſt. 136. aliàs 80. de ſacerdote ait: *Pro delictis pœnitentium precator accedit*, tametſi lectiones aliæ, ut ultima Veneta pag. 150. habeant, *A quo pro delictis pœnitentiam peccator accipit*: atque epiſt. 82. aliàs 91. ad Theodorum Forojulienſem affirmat dimitti peccata *ſupplicationibus ſacerdotum*. Patribus vero accedunt Theologi, Anonymus ſcriptor de Pœnit. apud Morinum lib. VIII. cap. 9. num. 23. Petrus Cantor, Guilelmus Pariſienſis, Alexander, & alii. Verum neque hæc urgent admodum. Quod enim ad Patres attinet; illuſtris Sylvius in 3. p. q. 84. art. 3. uno verbo omnia dirimit, dicens ſacramentalem abſolutionem eatenus appellari *ſupplicationem*, quatenus verba illius proferuntur a legitimo miniſtro cum intentione conferendi ſacramentum a Chriſto inſtitutum, ac ſunt tacita quædam divinæ potentiæ invocatio. Quid deinde frequentius apud Patres, quàm etiam Euchariſtiam precibus conſecrari? Nonne id & Juſtinus, & Iræneus, & Hieronymus, & Auguſtinus, & alii plures affirmant? Affirmant utique: & nihilominus unanimi ſenſu Theologi, juniores etiam iſti, Juenin, Tournelius, & alii, reſpondent Euchariſtiam conſecrari precibus *concomitanter*, *& diſpoſitive*, non *formaliter*, ſed in quantum ſcilicet ſine orationibus ſacra myſteria minime peraguntur. Recole dicta libro XXXIII. cap. 7. Peto nunc, quare eadem ratione explicari non debeant Patres de remiſſione peccatorum agentes? Ita quidem explicandi eſſe videntur; cum unanimiter tradant, ſacerdotes habere clavium poteſtatem, exercere judicium, ſolvere, peccata dimittere: quæ poſſe fieri *ſola prece* negant Theologi cordatiſſimi. Patrum quoque oculis obverſabatur hæreticorum impietas & arrogantia, eorum maxime, qui negabant divinitatem Spiritus ſancti, ac tribuebant fidei & probitati ſuæ remiſſionem peccati; ideoque recte hujus farinæ homines refellendo negabant hominibus poteſtatem dimittendi peccata, & aſſerebant eſſe nobis miniſterium, non jus; nimirum miniſtros Chriſti nos eſſe, & liberali munere decoratos, non propria, indita, ac naturali præditos poteſtate. Quod ſi viſum foret Patribus ſacerdotes invocare tantum, orare, precari; qua ratione ſibi conſtarent, dum iis poteſtatem judiciariam adſcribunt? Demum cum ipſorum Patrum ſententia fuerit, vulganda non eſſe arcana fidei, ac præſertim formam ſacramentorum, ut docet prælaudatus Innocentius in ſua ad Decentium epiſtola; illud etiam negare poſſumus, in teſtimoniis antiquiorum Patrum pertractari *de forma ſacramentali*,

S 2 non

non autem de precibus ſuper ſubſtratos cum impoſitione manuum effuſis. At de Patribus hactenus.

Quæ ex nonnullis Scholaſticis proferuntur, ſunt præcedentibus longe imbecilliora. Singula namque evertens S. Thomas cit. Opuſc. 22. *Si ita ſenſerunt*,inquit, *nunquid eorum opinio præjudicare poterit verbis Domini dicentis Petro*, Quodcunque ſolveris, &c? *Nunquid etiam, ſi nunc viverent, præjudicare poſſent communi ſententiæ Magiſtrorum Pariſiis degentium, qui contrarium ſentiunt, decernentes abſque his verbis*, Ego te abſolvo, *abſolutionem non fieri?* Adhæc laudati Scholaſtici, cum tenerent hominem per contritionem reconciliari Deo, per abſolutionem autem reconciliari Eccleſiæ, & per hanc non juſtificari, ſed augeri gratià, & a debito pœnæ enodari; dum formam abſolutionis *deprecatoriam* dixere, hoc affirmarunt reſpectu remiſſionis culpæ: unde S. Bonaventura in IV. diſt. 18. p. 1. art. 2. q. 1. ait: *In forma abſolutionis præmittitur deprecatio per modum deprecativum, & ſubjungitur abſolutio per modum indicativum; & deprecatio gratiam impetrat, ſed abſolutio præſupponit tantum: numquam enim ſacerdos abſolveret quemquam, de quo non præſumeret, quod eſſet abſolutus a Deo.* Mirum vero id non adverti a recentioribus iſtis; qui alibi hæreticis vetera Scholaſticorum placita objicientibus reſpondent nullam eſſe affinitatem inter doctrinam eorum, qui in ſacramento pœnitentiæ neceſſariam dixere contritionem gratia & caritate formatam, & inter nefarium dogma denegantium abſolutionem; quod & a nobis paullo ſupra in memoriam revocabatur.

Dixi ſatis, ut opinor, de Latinis: ad Græcos convertar modo. Ab his uſurpatam olim, & ſervatam etiamnum *formam deprecatoriam*, probant primo exſcribendo varias preces Euchologii, editi anno 1647. a Jacobo Goario. At initio demonſtranda eſt incorrupta Euchologiorum fides; quam poſt tanta Græcorum ſchiſmata in dubium poſſet aliquis revocare, in tanta præſertim codicum varietate. Probandum quoque contineri ibidem formam reconciliationis ſacramentalis, & non canonicæ, ut diximus de Ritualibus Latinorum; cum etiam in Græcis deprecationes, preceſque, in quibus adverſarii conſtituunt ſacramenti formam, iterum ſæpiuſque recitentur. Præter hæc Menardus in Sacram. Gregorii teſtatur Græcos, poſt illas deprecationes verba iſta proferre, Ἔχω σε συγκεχωρημένον, *Habeo te venia donatum*; formamque indicativam probaſſe Gabrielem Philadelphienſem, & nunc quoque retinere Ruſſos, Ruthenos, alioſque Græcorum, apparebit ex refutatione argumenti mox ſubjiciendi. Rurſus nec Goarium, ejuſque Euchologium accurate recentiores legerunt: ibi enim pag. 678. poſt precationes legitur, ἔτι ἀπολύω σὲ ἀπὸ πασῶν ἁμαρτιῶν σου, ὅσα ἐξωμολογήσω ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ϗ τῆς ἐμῆς ἀναξιότητος, ideſt, *Inſuper ego abſolvo te ab omnibus peccatis tuis, quæcunque confeſſus es coram Deo, & coram indi-*

dignitate mea : & paullo infra, eademque pagina, Ἐγὼ δὲ συγχωρῶ σοὶ πάσας τὰς ἁμαρτίας σου, nempe, *Ego vero condono tibi omnia peccata tua*. Qualis autem erit *forma indicativa*, ſi hæc non eſt?

Producunt deinde teſtimonium Arcudii lib. 4. Concordiæ cap. 3. ſed qua commoditate, nunc prodam. Principio Arcudius eo loci, pag. 350. *formam* abſolutionis *deprecativam* acriter inſectatur, commonſtrans nullum eſſe inter Sacramenta, quod minus talis formæ ſit capax, quàm pœnitentia, cum hujus forma exprimere debeat ſententiam judicialem. Contendit præterea aliquam ex deprecationibus Euchologio inſertis, æquipollere formulæ Latinorum, cùm in iis prius ſacerdotes mentionem faciant traditæ ſibi poteſtatis per ea verba, *Quæcunque ligaveritis,&c.* ac ſubinde orationem inſtituant particulis illativis ad hunc modum δεόμεθα οὖν, καὶ νῦν, *Obſecramus itaque, & nunc*, quod variis ratiocinationibus proſequitur ad paginam uſque 366. Advertit inſuper eadem verba, quæ deprecationem ſonant, ſi dirigantur ad Deum, dirigi in quibuſdam MSS. ad ipſum pœnitentem hoc modo, ἢ συγχώρησοι σοι, *Remittat tibi*; tunc vero & ipſe docet pag. 368. admittere ſenſum imperativum. Profert ulterius pag. 374. ex Gabriele Philadelphienſi formulam hanc abſolutionis, ἡ χάρις τοῦ παναγίου πνεύματος διὰ τῆς ἐμῆς ταπεινότητος ἔχει σὲ συγκεχωρημένον,. *Gratia SS. Spiritus per meam humilitatem habet te venia donatum, & abſolutum*. Addit accepiſſe, cum in Ruſſia degeret, ibidem cum ſimili forma abſolutiones impendi, *Divina gratia SS. Spiritus per me peccatorem & minimum ſervum ſuum habet condonata quæcunque peccaſti, &c.* Teſtatur ſe legiſſe in Rituali Metropolitæ Chiovienſis formulam *deprecatoriam* quidem, ſed ideò validam, quod hæc in ejus fine adderentur, *Ego quoque pater tuus ſpiritualis poteſtate mihi a Deo, & a ſuperioribus meis conceſſa, te abſolvo ab omnibus peccatis tuis*. Concludit a nonnullis quidem Græcorum adhiberi tantum ſupplicationes, ſed hos degeneres eſſe ab inſtitutis Majorum, nequaquam abſolvere, & omnino curandum eſſe, ut precibus addant verba, quæ omnino exprimant ſententiam judicialem, ut exprimitur in forma qua utuntur Latini. Hæc Arcudius. Attente ne legerunt illum Theologi juniores? Addam Arcudio Ritus Eccleſiæ Græcæ, Latine redditos a Georgio Fhelavio, ubi cap. 22. pag. edit. Francſ. 37. hæc abſolutionis habetur formula: *Ex ea poteſtate, quam Chriſtus Apoſtolis ſuis conceſſit, dicens, Quæcunque ſolveritis in terra, & in cœlis ſoluta erunt, & quam ab Apoſtolis Epiſcopi acceperunt, quamque ego ab Epiſcopo meo mihi traditam nactus ſum auctoritatem, abſolveris, & criminum, purus pronunciaris a Patre, Filio, & Spiritu ſancto*.

Depromunt argumentum poſtremum ex Inſtruct. Clem. VIII. anno 1595. ſuper Græcorum Ritibus, ubi hæc habentur: *Utantur forma abſolutionis in Generali Concilio Florentino præſcripta, & poſtea ſi voluerint dicant orationem illam deprecativam, quam pro forma hujuſmo-*

modi abſolutionis dicere tantum conſueverunt. Ex quibus verbis colligitur ante hanc Inſtructionem nunquam apud Græcos obtinuiſſe formulam indicativam. At reſpondent Cardinalis de Lugo diſput. XIII. ſect.4. & Franciſcus Henno Q. 7. diſput. 2. ideo Græcis, pro quibus edita eſt Inſtructio illa, fuiſſe præſcriptam formam Florentini Concilii, quoniam deprecativa, quam adhibebant, minime valida cenſebatur. Nam ſi valida erat, cur Romanus Pontifex Latinam indixit, & cum Latina permiſit etiam antea uſitatam? Non eſt autem conſequens, Hi Græci, quos Clemens inſtruit, ſola deprecatione utebantur; idem ergo faciebant Græci omnes: ſicuti non conſequitur, Græcorum aliquis arbitrabantur Euchariſtam precibus conſecrari; igitur hæc eſt, fuitque ſemper ſententia Græcorum omnium. In quibuſdam enim Græcanicis formulis cum precationibus haberi prolationem ſententiæ judicialis expreſſam modo indicativo, aut imperativo, ex dictis apertum eſt. His ergo quibus argumenta *pro forma deprecativa* exagitavi, dijudicare quiſque poterit, num apud Latinos, Græcoſque univerſos ſola obtinuerit, idque omnino perſpicuum ſit, uti affirmant recentiorum plerique.

Ceterum ſive obtinuerit, ſive non obtinuerit forma abſolutionis *deprecativa*; magis congruam, & idoneam eſſe illam, quæ in Latina Eccleſia uſurpatur, demonſtratur primò ex quo hanc unam recenſuerint, probaverint, ac præſcripſerint Generalia Concilia, eamque addendam deprecativæ orationi mandaverint Græco-Latinis Pontifices Maximi. Demonſtratur ſecundò ex quo ſacramentalis abſolutio, definiente ſacroſancta Synodo Tridentina, ſit *actus judicialis*; deprecari autem & orare non ſit exercere judicis auctoritatem, ſed potius impetrantis & ſupplicantis officium. Tertio corroboratur ex eo quod ille, qui orat, ut aliquis ſolvatur, hunc revera non ſolvat: quod non ſolum docet præcitatus S. Thomas, verum etiam confirmat communis Eccleſiæ praxis; qua ſacerdos præmittens abſolutioni ea verba, *Dominus noſter Jeſus Chriſtus te abſolvat*, minime abſolvit; alioqui fruſtra formam adderet indicativam, *Ego te abſolvo*; nec recte Concilium Tridentinum ſtatuiſſet priora verba nequaquam *ad formæ eſſentiam* ſpectare. Quarto ſententia eſt plurimorum Theologorum formam deprecativam eſſe invalidam; de validitate autem formæ indicativæ nullus dubitat: æquum eſt autem, maxime cum agitur de ſacramentis, ut certa præponantur incertis. Quintò forma indicativa videtur etiam magis apta ad refutandos hæreticos, nec non ad oppugnandam opinionem illorum Scholaſticorum, qui cenſebant peccata abſolutione non relaxari, ſiquidem Teologi præſtantiſſimi demonſtrant *ſolvere* non eſſe idem, *ac ſolutum oſtendere*, ex quo ſacerdos abſolvens dicat, *Ego te abſolvo*. Vide Eſtium, in IV. diſt. 18. §. 3. Denique in ceteris ſacramentis (ſi excipias Unctionem extremam) uſurpatur forma indicativa; hæc autem præ ceteris congruit ſacramento, quod adminiſtratur adinſtar actus judicialis; cum ju-

judicis ut ſupra diximus ſit pronunciare ſententiam. In extrema autem Unctione idcirco deprecativa forma uſurpatur, quoniam hæc colligi poteſt ex illis verbis Jacobi cap. v. 14. *Infirmatur quis in vobis? Inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini; & oratio fidei ſalvabit infirmum*; ac præterea in ſacramento Unctionis extremæ expectatur ſalus ac valetudo corporis, ideoque etiam ſanitas ſpiritualis, quæ per illam ſignificatur, a Deo petitur deprecatione. Ex abſolutione autem nil expectatur futurum, tanquam effectus Sacramenti, quod ad corpus pertineat; & inſuper in ſcripturis legitur, *Quæcunque ſolveris*, non autem *Quæcunque petieris, ut ſolvantur*; nec dictum eſt diſcipulis, *Orate ut ſolvatur iſte*, ſed, *Solvite eum*; & conſequenter abſolutio nequaquam in oratione ac prece conſiſtit.

Notandum hic eſt ita permoveri hiſce argumentis quamplurimos, ut omnino doceant abſolutionem nullam eſſe, quæ indicativo, vel imperativo modo non pronuntietur. At qui cenſent adhibitam olim fuiſſe formam *deprecativam*, reſpondent potuiſſe hanc quoque ex Chriſti inſtitutione efficacitatem habere, adeo, ut ad illius prolationem, non per modum impetrationis communem ceteris precibus, ſed ex *opere operato* peccata remitterentur; atque ita formam deprecativam fuiſſe actum judicialem. Potuiſſe Dominum hujuſmodi abſolutionem inſtituere, non inficias ibo; inſtituiſſe, ex pervetuſtis monumentis non colligo. Itaque hoc unum affirmo, Romanam Eccleſiam præſcribere formam abſolutionis indicativam, & hanc proinde eſſe optimam, atque inviolate ſervandam: num ab Apoſtolicis ad hæc noſtra tempora talem mutationem ſubierit, ut ex deprecatoria evaſerit qualis eſt hodie, non arbitror adeo eſſe exploratum, quemadmodum plurimi exiſtimarunt: ſed hac de re penes doctiores judicium eſto.

Prop. II. Sacerdos abſolutionis formam pronuntians non declarat peccata a Deo jam eſſe dimiſſa, ſed ipſe auctoritate a Chriſto acceptâ eadem peccata relaxat.

Id contra hæreticos ſtatuit Tridentinum Concilium ſeſſ. xiv. can. 9. *Si quis dixerit, abſolutionem ſacramentalem ſacerdotis non eſſe actum judicialem, ſed nudum miniſterium pronunciandi & declarandi remiſſa eſſe peccata confitenti, ... anathema ſit*. Ac probatur primo ex Evangelica auctoritate, & omnium Patrum conſenſu: Chriſtus enim dicens Apoſtolis, *Accipite Spiritum ſanctum, Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, &c.* inſigni facto, verbiſque perſpicuis contulit illis poteſtatem remittendi & retinendi peccata, ſicuti etiam univerſi Patres tradiderunt. Ita docet ipſum Generale Concilium ſeſſ. xiv. cap. 1. idemque hoc ipſo volumine prolixa diſſertatione fuit demonſtratum. Atqui exercere poteſtatem & peccata dimittere, niſi velimus verbis apertiſſimis vim inferre, & fucum inducere, eſt aliquid præter veniæ, ac remiſſionis enunciationem. Igitur ex Evangelii, & Patrum aucto-

ri-

ritate, peccata abſolutione ſolvuntur, non autem annunciatur duntaxat, aut declaratur eadem eſſe ſoluta. Deinde quantum ſpectat ad Evangelica verba, antequam Dominus ea proferret, Joannis XX. 21. inquit: *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos*, commonſtrans a ſe diſcipulos mitti cum ea poteſtate, quam ipſe accepit a Patre. Ipſe autem Chriſtus vere peccata dimiſit, dum paralytico, & peccatrici mulieri dixit, *Remittuntur tibi peccata*, quemadmodum, inquit Eſtius diſt. 18. §. 3. contextus Evangelicus, ac murmur ſcribarum & phariſæorum ſatis luculente probant. Igitur & Apoſtoli, necnon legitimi eorum ſucceſſores, peccata vere proprieque remittunt. Rurſus in Evangelio adumbratam fuiſſe abſolutionem in reſurrectione Lazari, quando ait Jeſus diſcipulis, *Solvite eum, & ſinite abire*, teſtantur Patres, Auguſtinus maxime tract. 49. in Joannem, ſerm. 2. in pſalmum 101. atque aliis in locis. At Apoſtoli non pronuntiarunt Lazarum ſolutum eſſe, ſed vere ſolverunt illum. Quantum etiam ad Patres pertinet, Chryſoſtomus in hoc præfert Leviticis ſacerdotes novæ legis, quod illi explorabant duntaxat lepram corporis, hi vero non dijudicant ſolum, ſed & purgant, dimittunt, diluunt, atque, ut illius utar verbo, *ἀπαλλάττουσι, procul arcent, & abire faciunt* immunditiam animæ; quod ineptiſſime diceretur, niſi a ſacerdotibus noſtris peccata vere dimitterentur. Item Auguſtinus, Magnus Leo, ceterique omnes docent *claves datas Eccleſiæ*, & eos, qui putant ſola interiori reſipiſcentia deleri culpam, *fruſtrare Evangelium, fruſtrare verba Chriſti*; comprobari in cælis, *quod a ſacerdotibus judicatur in terra*; ratum haberi a Domino quicquid *Petri decernit arbitrium*; atque, ut ait in ſermone de natali Apoſt. S. Bernardus, illius ſententiam præcedere *ſententiam cæli*. Hæc autem omnia dicerentur falſo & luſorie, ſi ſacerdos quid jam in cælis peractum eſſet, ad conſcientiam ſedandam tantummodo pronuntiaret. Atque his, quæ manifeſta erunt pervolutanti caput hujus voluminis primum, accedit multiplex ratio. Depromitur prior ex hujus ſacramenti forma, de qua paullo ſupra. Sacerdos enim abſolvens non ait, *Ego declaro te abſolutum*, ſed, *Abſolvo te*. Sequitur altera, quæ petitur ex natura ſacramentorum novæ legis, quæ efficacitate ſua gratiam conferunt, ut demonſtravimus libro XXX. cap. 19. Proxima eſt, quæ deducitur ex poteſtate *clavium* ſolis ſacerdotibus data, ut conſtat ex præcedenti capite quarto: nil enim prohibet quin declaratio & annunciatio fieri poſſit per virum aliquem laicum, nulla præditum juriſdictione. Hæretici denique, dum ajunt abſolutionem eſſe nudum miniſterium pronunciandi peccata eſſe remiſſa, non innituntur tantum principiis ſigillatim alibi refutatis, videlicet, quod ſola fides juſtificet; quod ſacramenta ſint gratiæ oppignoratio, non cauſa effectrix; quod ſacramenti miniſtrator fungatur munere concionatoris, & conſimilibus errorum portentis; verum etiam *poteſtatem clavium* ita deprimunt, ut

ut affirment nihil illam valere apud Deum. Immo cum ſolemne eis ſit clamoſe perſpicuitatem ſcripturarum extollere; nunc *clavis* vocabulum, inſtitutum ad id ſignificandum, quo oſtia clauduntur & aperiuntur, & per analogiam tranſlatum ad poteſtatem, quæ aperit clauditque cælum, impie detorquent adverſus ſignificationem obviam atque planiſſimam; juxta quam Chriſtus ait Petro Matth. xvi. 19. *Tibi dabo claves regni cælorum*: neque hoc ait tantum; ſed ulterius ſenſum expreſſit ſubjiciens, *Quodcunque ligaveris ſuper terram, &c.* utrumque ſimul conjungens, claves, & auctoritatem ſolvendi & ligandi, prout lib. 3. Hiſtoriæ Evangelicæ ajebat Juvencus Presbyter:

Cæleſtiſque tibi claves promittere Regni
Eſt animus; terriſque tuo quæ nexa relinques
Arbitrio, cælo pariter nodata manebunt:
Solverit & rurſus tua quæ ſententia terris,
Haud aliter venient cæli ſub ſede ſoluta.

Argumenta quæ faciunt adverſus hanc poſitionem ſunt, ſolum Deum remittere peccata: animam contritione & caritate vivificari: Chriſtum prius mundaſſe leproſos, quàm illos mitteret ad ſacerdotes, ac prius ſuſcitaſſe Lazarum, quàm juberet ut a ſacerdotibus ſolveretur. Quæ omnia in præcedentibus diſputationibus ſunt producta: atque reſponſum eſt, Deum peccata dimittere jure poteſtatis, ſacerdotes autem miniſterio & munere Spiritus ſancti, vivificationem ac ſuſcitationem animarum aliquando fieri per Spiritum ſanctum moventem, & aliquando per Spiritum ſanctum cohabitantem; ſacerdotes novæ legis non tantum lepram dignoſcere, ſed ulterius illam ex anima expellere, multoque præſtantiora eſſe ſacramenta Chriſtiana typis ſigniſque Moſaicis. Neceſſum ergo non eſt, ut his dirimendis iterum incumbamus.

Duo tamen addi poſſunt. Primum ſacerdos, dum ligat & peccata retinet, ſolummodo declarantis officium agit; non enim ipſe peccatorem damnat, aut conſtringit peccati vinculo. Pari ergo ratione dum a peccatis abſolvit, annuntiat impium apud Deum juſtum haberi; ſed non dimittit peccata, neque horum nexus diſſolvit. Alterum argumentum eſt, quod ſi peccator a ſacerdote ſolvendus ſit, nunquam ſcire poterit ſe revera eſſe abſolutum; unde anxietate maxima exagitabitur.

Reſp. ad 1. dici ſacerdotem *ligare* impios, dum retinet illos divino obſtrictos judicio abſolutionem negando; & dum iis, quos abſolvit, ſatisfactiones imponit: qua in re exerceri *poteſtatem clavium* declarat ſeſſ. xiv. cap. 8. ſynodus Tridentina. Falſum eſt ergo poteſtatem ligandi eſſe nudum declarantis officium: ideoque negandum eſt antecedens. Recte inſuper animadvertit in Philippica nona Virveſius, Chriſtum nequaquam dixiſſe diſcipulis, *Quos abſolveritis, erunt abſoluti; & quos damnaveritis, erunt damnati*: ſed dixiſſe, *Quorum re-*

miſeritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt. Retentio autem, inquit ille, non eſt damnatio, ſed eſt judicium, quo peccator pronuntiatur indignus abſolutione. Itaque per abſolutionem vere peccata remittuntur; & per denegationem abſolutionis vere permanet nexus & demeritum peccatorum: quod recte Nonnus expreſſit in ſua Paraphraſi, *Quorum autem mortalium retinueritis ſceleris noxam, opera prioris inquinamenti, ſeu vitæ errabundæ, manent ligata vinculo*,

Ὧν δὲ πάλιν κρατέοιτε βροτῶν ἀλιτήριον ἄτην,
Ἔργα βίου σφαλεροῖο μένει πεπεδημένα δεσμῷ.

Quod ſequitur, ineptiſſimum eſt, cum nemo noſtrum approbet jactatam ab heterodoxis fiduciam, illamque certiſſimam firmiſſimamque juſtitiæ perſuaſionem, quæ appellanda potius foret temeritas & audacia; quamvis commendemus eam ſpem, quæ innititur Reparatoris noſtri ſummis meritis, eamdemque ſpem ſummopere neceſſariam exiſtimemus. Hæc autem ſpes non flacceſcit, ſed magis magiſque roboratur, dum confugimus ad ſacramenta, quibus fructus paſſionis Dominicæ a nobis percipitur, & dum ab iis, quibus commiſſa eſt ſolvendi poteſtas, ſoluti in pace dimittimur. Vellem hæretici præberent nunc aures Auguſtino his verbis ſermonem 351. de Pœnitentia, ſive 50. homiliarum poſtremam abſolventi: *Quis certus eſt quod etiam imperator ignoſcat? Et tamen pecunia funditur, maria tranſmeantur, procellarum incerta ſubeuntur, & penè ut mors evitetur, mors ipſa ſuſcipitur. Supplicatur deinde per homines homini: ſine dubitatione fiunt iſta, cum ſit dubium quo fine proveniant. Et tamen certiores ſunt claves Eccleſiæ, quàm corda regum: quibus clavibus quodcunque in terra ſolvitur, etiam in cælo ſolutum promittitur. Et multo eſt honeſtior humilitas, qua ſe quiſque humiliat Eccleſiæ Dei: & labor minor imponitur, & nullo temporalis mortis periculo mors æterna vitatur*.

Propositio III. Videntur ea tantum verba, *Abſolvo te*, ad formæ eſſentiam pertinere.

Quod enim attinet ad pronomen *Ego*, iſtud in verbo *Abſolvo* comprehenditur; ut de forma baptiſmi dictum eſt lib. xxxi. cap. 9. Deſideratur quoque idem pronomen in forma Confirmationis, de qua lib. xxxii. cap. 6. E contra pronomen *Te*, aut ipſi æquivalens neceſſario pronuntiandum exiſtimo, quoniam pronomine illo ſublato, oratio non eſt, ut inquiunt, demonſtrativa; omneſque fere Theologi in hoc conveniunt, prout conſtat legentibus Navarrum cap. 26. num. 11. Petrum Soto lect. 4. de Pœnit. Suarez diſput. xix. ſect. 1. de Lugo diſput. xiii. n. 26. Sylvium in q. lxxxiv. art. 3. Bonacinam diſput. v. q. 4. Nec enim ſufficit, ſi hujus formæ ſenſus ambiguus determinetur vel a circumſtantiis, vel a proferentis intentione; cum talis forma ſit pronunciatio ſententiæ, debeatque exprimere actum judicialem, qui ut de verborum ſigni-

ſignificatione obſervat ex antiquis Gloſſariis Briſſonius, nihil eſt aliud, quàm *perfecta & minime dubia ſecretio*, αὐτοτελὴς καὶ ἀναμφίβολος ἀπόκρισις. Putat nihilominus de Lugo proximo num. 26. ſufficere ſi dicat ſacerdos, *Abſolvo a peccatis tuis*, cum hæc verba videantur æquivalere iſtis, *Remitto peccata tua*. At hanc ſententiam non probo, cum eadem peccata poſſint eſſe alterius complicis, nec tali forma ſignificetur cui dimittantur. Quæ ſequuntur pronomen *Te*, nimirum, *A peccatis tuis*, juxta communiorem ſententiam non ſunt *eſſentialia*; quoniam præmiſsâ confeſſione ſatis intelligitur pœnitentem abſolvi ab iis criminibus, quorum cauſa peragitur; quemadmodum ſi judex pronunciet aliquem a culpa, vel pœna immunem eſſe, ſtatim percipitur non eſſe reum facinoris, de quo accuſabatur, neque ſupplicio ſtatuto a legibus afficiendum. Vaſqueſius quidem & Henriquez putant ea verba, *A peccatis tuis*, ſi apponantur, pertinere ad formæ ſubſtantiam, propterea quod explicite & expreſſe ſignificent id, quod continetur in verbo *Abſolvo*: at videtur nobis ex hac ratione concludi oppoſitum; ſi enim eadem verba explicant, atque exprimunt vim præcedentis *Abſolvo*, iſtud priuſquam illa enuntiarentur vim & ſignificationem propriam habebat. Vaſqueſium propterea confutarunt Ledeſma de Sacr. Pœnit. cap. 3. & laudatis in locis Sylvius, de Lugo, Suarez. Durandus denique ideò putabat pertinere ad ſubſtantiam formæ poſtrema verba, *In nomine Patris*, *&c.* eo quod ſanctiſſimæ Trinitatis invocatio ſit eſſentialis formæ baptiſmatis. Sed non eſt par ratio Baptiſmatis ac Pœnitentiæ; cum baptiſma ſit quædam fidei profeſſio, & ſacramentum, quo inſerimur Eccleſiæ Chriſti; Pœnitentia autem ſit peccatorum judicialis remiſſio, & ſacramentum, quo fideles poſt baptiſmum lapſis reconciliantur & abſolvuntur. Univerſa demum traditio, quæ in his quæſtionibus cuilibet conjecturæ præferenda eſt, quod conſtantiſſime docet de forma baptiſmi, id minime tradit de formula abſolutionis.

Adnotatio, ac praeceptio.

Sæpe monui, iterumque moneo, in ſacramentorum adminiſtratione ritus ab Eccleſia Catholica præſcriptos non poſſe ſine peccato omitti, contemni, vel commutari, prout ſeſſ. VII. canone 24. definivit ſynodus Tridentina. Etſi ergo preces, quæ formæ abſolutionis præmittuntur, ſcilicet, *Dominus noſter Jeſus Chriſtus te abſolvat*, *&c.* ad ritum ſpectent, non ad formæ ſubſtantiam; nequeunt tamen prætermitti, niſi urgeat gravis neceſſitas ac mortis periculum; in quo ſat eſt formam tantummodo pronuntiare. Præcedentia tamen verba, *Miſereatur*, & *Indulgentiam*, & quæ formam ſubſequuntur, videlicet, *Paſſio Domini*, *&c.* ex Rituali Romano omitti quoque poſſunt in confeſſionibus frequentioribus & brevioribus, propterea quod Dei invocatio, & appli-

catio paſſionis Chriſti etiam in verbis ceteris comprehendatur. II. Potiori jure cavendum eſt, ne pro libito immutentur verba, quæ ipſam formam conſtituunt. Irrepſit utique in quædam Ritualia commemorata a Natali Alex. lib 2. Th. dogm. & moralis cap. VII. Reg. 2. formula illa, *Abſolvo te ab omnibus peccatis tuis, contritis, confeſſis, & oblitis*: ſed cum ex dictis cap. 3. in confeſſione peccatorum, quæ poſt accuratam conſcientiæ diſcuſſionem occurrunt memoriæ, etiam reliqua intelligantur incluſa; ea autem, quorum pœnitens voluntariâ negligentiâ oblivíſcitur, aut odium ac deteſtationem non habet, dimitti non poſſint; evidentiſſime apparet, tria illa vocabula, *omnibus contritis, confeſſis, & oblitis*, eſſe ſuperflua, ac jure, meritoque in caſtigatis Ritualibus eſſe diſpuncta. Nec defuere qui cum Card. Toleto lib. 3. Inſtruct. cap. 12. dixerint illos eſſe ridendos, quibus prædicta forma probatur. III. Nonnunquam adhibetur *forma conditionalis*, de qua plura libro XXX. cap. 12. Fatentur autem omnes, quod ſi apponatur conditio *de præſenti, aut de præterito*, E. G. *Si capax es, Si nondum es abſolutus*, non evertatur Sacramenti valor; propterea quod conditione poſita, vel ſubſiſtente, conditionalis formula æquivalet abſolutæ. Secus dicendum de conditione futura: ſit in exemplo, *Si reſtitues ablatum*, aut dum caſus reſervatus eſt, *Si conſenſerit Epiſcopus*, quam conditionem vocabulo ex leguleiis accepto *ratibabitionem* appellant. Lovanienſes quidam noſtrates docent conditionem de futuro enervare vim abſolutionis, ſi miniſter intendat ſacramentum tunc duntaxat confectum iri, quando appoſita conditio implebitur; validam tamen abſolutionem eſſe, ſi miniſter intendat in præſentia *ſacramentum perficere, & gratiam conferre ſuppoſita futuritione conditionis, ideſt, ſi vera ſit hæc propoſitio, Reſtitutio fiet*: ita loquitur Vanroy cap. III. q. 4. & Aurelius Piette q. II. Ex his autem, quæ diximus lib. XXX. cap. 16. de intentione miniſtri, apertiſſimâ illatione conſequitur, non eſſe in poteſtate ipſius ſuſpendere, nullumque reddere ſacramentum, vel ejus effectum; ſi materiam, formam, atque intentionem adhibeat. Igitur ſi hic, & nunc intendat ille ſacramentum conficere & abſolutionem impendere, ac ſit in pœnitente propoſitum, & voluntas efficax reſtitutionis; etſi poſtmodum ab hac voluntate reſiliret, nec adimpleret conditionem, in præſentia tamen vere ſacerdos adminiſtraret ſacramentum, & vere pœnitentem ipſum abſolveret. At ſi non eſſet in confitente propoſitum illud, & implendæ conditionis voluntas; jam non defectu intentionis, ſed defectu materiæ ſacramentum nullum eſſet, & fruſtratoria redderetur abſolutio. Intentionem verò conferendi gratiam non requiri ad ſacramenti valorem, certiſſimum eſt ex eodem cap. ſextodecimo. Sacerdos igitur vere abſolvit, ſive intendat gratiam futuro tempore conferendam, ſive hanc etiam nullo pacto excogitet, immo impie opinetur eandem gratiam ſacramenti efficacitate non poſſe conferri; dummodo tamen abſolutionem il-

illam ſtatuat impendere, quæ *Sacramentalis* habetur a Chriſti Eccleſia. Id autem, quod eſt ejuſdem capitis XVI. manifeſtiſſimum conſectarium, omnium conſenſione probatur; ut inquiunt Cajetanus v. *Abſolutio*, Toletus lib. III. Inſtruct. cap. 12. Sylvius q. LXXXIV. art. 4. Alexander Natalis citato cap. 7. Regula tertia, & Antonius noſter Guerrero num. 439. Atque is etiam Leonardum Vanroy revocare ſtudet ad communem noſtramque ſententiam. IV. Hinc ſequitur, quod ſacerdos, dum a pœnitente conditio aliqua eſt adimplenda, (E. G. Si Epiſcopus facultatem largiatur abſolvendi ab excommunicatione, eo pacto, ut poſtea pœnitens ipſum Epiſcopum adeat) non debet conditionem hanc *in forma abſolutionis* exprimere, ſed illam tantum injungere ac præcipere; & modo pœnitens promittat ſe obtemperaturum, ſine conditione illum abſolvere; ut ſcite ibidem docet Franciſcus Cardinalis Toletus. V. Memoriâ tandem repetenda ſunt quæ de Sacramentorum forma univerſim libro XXX. diſſeruimus; ex quibus quiſque intelliget, abſolutionem non eſſe dandam puerulis illis, qui ut paullatim Chriſtianorum moribus aſſueſcant, a piis parentibus ante rationis uſum mittuntur ad confeſſarios, juxta monitum S. Caroli p. XXII. cap. 9. neque iis, in quibus non apparent contritionis ſigna enumerata præcedenti cap. V. num. 3. atque intelliget etiam, abſolutionem nunquam in eadem confeſſione eſſe repetendam, iiſdemque ſceleribus iterum applicandam, cum in ſacramentis nil debeat eſſe caſſum, nil ludicrum, nil denique, quantum in nobis eſt, ſalutari effectu exſpoliatum. Sed vide prælaudati libri XXX. cap. 12. num. 5.

CAPUT VIII.

De iis, quibus danda, vel deneganda eſt Abſolutio.

XIV. Abſolutionem itaque iis denegandam eſſe, qui aut laborant *vincibili* ignorantia myſteriorum Chriſtianæ fidei, aut pravi, & adhuc malo inhærentis animi præbent indicia, aut juſtæ pœnitentiæ incommoda, debitæque reſtitutionis onera ſubire nolunt, ex quinto præcedenti capite clare & evidenter apparet. Verùm ſi ad peculiares quæſtiones a principiis illis generalibus deſcendamus; haud inutiliter quæritur, an abſolvi debeant noxiis conſuetudinibus implicati, & qui in proxima occaſione verſantur, quidve cum eiſdem prudenti confeſſario agendum ſit: an ſingulis proxime morituris, quantumvis perditiſſimis ac ſceleſtiſſimis, danda, vel ſubtrahenda ſit abſolutio; ſive peccata confiteantur, ſive arceſſito ſacerdote nullum pœnitentiæ ſignum exhibeant, ſive etiam nec ſacerdotem quæſierint, nec pœnitentiæ præbuerint aliquod argumentum: quæ omnia diſtinctis ſectionibus curabimus methodice, ac definite explicare.

I. In-

I.

Inolita peccandi conſuetudine implicati, extra imminentis mortis pericula, abſolutionis privandi ſunt beneficio. Id aperte docet in aurea de hoc ſacramento tractatione S. Carolus Borromæus: qui in §. *Quando abſolutio ſit differenda*, commemoratis adoleſcentibus, qui vitam agunt in otio, qui luxui dediti ſequuntur crapulam & inhoneſtos amores, libidinibus paſcuntur, proferunt obſcena verba, quotidie in detractionibus, odiiſque verſantur, atque confeſſionem differunt in ultimos Quadrageſimæ dies, *Idem faciendum eſt*, inquit, *cum iis, qui cum multos annos in peccatis ſuis perdurant, nulla interim adhibita opera in emendationem vitæ, in eadem peccata iterum, atque iterum labuntur*. Saleſius item in Inſtruct. pro Confeſſariis cap. 6. connumerans indignos abſolutione ait: *Concubinarii, adulteri, ebrioſi abſolvi non debent, niſi ſummum concipiant & faciant propoſitum non ſolum peccata ſua relinquendi, verum etiam occaſiones eorumdem: concubinarii quidem ac adulteri ſuas focarias & pellices, quas a ſe removere & ablegare debent: ebrioſi vero cauponas, blaſphemi luſum: quod intellige de iis, qui quamdam horum peccatorum admittendorum conſuetudinem ac uſum jam aſſumpſere; itaque ſæpius in illa recidunt*. Expreſſius quoque Ven. Innocentius XI. in cenſura propoſitionis ſexageſimæ inter damnatas anno 1679. *Pœnitenti habenti conſuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, & Eccleſiæ, etſi emendationis ſpes nulla appareat, nec eſt neganda, nec differenda abſolutio, dummodo ore proferat ſe dolere; & proponere emendationem*. Profecto iſtiuſmodi definitiones non ſolum ſanctorum Patrum, verum etiam profanorum Scriptorum, necnon inditæ cuique rationis innixæ ſunt monimentis. Nam S. Ambroſius in Pſalmum 118. ſerm. 4. num. 23. de vulnere veteri, diuque ſerpenti ait, illud *aut ſectione, aut aduſtione curari*; quod proximo numero ſacerdotibus inculcans, *Conſideremus*, inquit, *ne & ipſum deteriorem faciamus, cujus miſeremur injuſte*. Auguſtinus, qui in VI. Confeſſ. 12. & VIII. 15. voluntatem diu pravis delectationibus irretitam, recte ſapienterque *catenam* dixit, in VI. de Civit. Dei cap. 12. affirmavit *veternoſæ conſuetudinis vim nimis in alto radices habere*; atque tract. 49. in Joann. deprehendens in quatriduano Lazaro impium tali catena devinctum, in hæc prorupit verba, *Quam difficile ſurgit, quem moles malæ conſuetudinis premit!* Fulgentius item lib. 1. de Remiſſ. peccat. cap. 12. ait: *Nunquam diluunt gemendo peccatum, qui non deſinunt peccare poſt gemitum*: ac ſimili voce tonant Gregorius Magnus, Iſidorus Hiſpalenſis, & alii. Cum talem ergo pœnitentiam difficilem, incertam atque infructuoſam Patres ore uno deprædicent; dicendum eſt parum eſſe in horum lectione verſatos, qui illam optimo propoſito munitam, & abſolutione ſacramentali dignam exiſtimant. Hos vero ethnicis etiam ſcriptoribus exiſtimo deteriores; cum maximam vim conſuetudinis agno-

Digitized by Google

agnoverint, non philoſophi tantum, quorum una fuit ſententia cum Ariſtot. in 7. Eth. conſuetudinem vim habere naturæ; ſed Poetæ etiam; ut Horatius epiſtola 2. libri primi, Juvenalis ſat. VII. Martialis Epigrammate 77. libri quinti, & Ovidii, qui in 2. Artis amatoriæ conſuetudinem comparans flumini eo turbulentiori, ac profundiori, quo longius progreditur, inquit,

Fac tibi conſueſcat: nihil aſſuetudine majus.

Et ne colligendis quiſquiliis dem operam, nulla ſpes emendationis ex peccatorum frequentatione poteſt concipi; ideoque dolor eorum, qui ſæpe in eadem ſcelera prolabuntur, inefficax, & fictitius cenſeri debet, atque ex ore, non ex intimo corde promanans. Atque hæc eſt ratio communi hominum perſuaſioni, documentis Patrum, & Eccleſiæ definitionibus concordiſsima. Unum addo: ſupino errore eos detineri, qui ſcriptitant in pravorum habituum conſuetudine poſſe aliquem a gravitate ſceleris excuſari, dum is, qui ex conſuetudine male agit, non advertit ejuſdem ſceleris turpitudinem. Perniciofiſſima quidem eſt hæc opinio: & quamfacillime refutatur ex dictis lib. XXI. cap. 1. 9. & 11. ubi oſtendimus non requiri ad peccandum actualem advertentiam, animique extimulationem, dummodo quod committitur, adverti poſſit, ac debeat. Immo cum ea, quæ ex conſuetudine fiunt, majori fiant propenſione, & quaſi in *naturam* commutata cupidine; non habent excuſationem ex inadvertentia, quæ cum ſit voluntaria, nequit eſſe immunis a culpa; & aliunde habent majorem ex prava concupiſcentia malitiam. Ita enim vitia trahunt ad ſempiternum exitium: principio non ſine animi horrore intuentibus objiciuntur: voluptate deinde animum ipſum alliciunt; ac tandem cæco quodam impetu inhiantem cupiditatibus vulnerant, & occidunt: quod belle Urbanus VIII. dum junior cum muſis verſaretur, ita carmine expreſſit:

Senſibus irrepit paulatim quod placet, & ſe
Inſinuat: mox aſſiduo ſubit altius uſu;
Inſertumque animo, tanquam foret ingenitum, hæret,
Et late ſerpens carioſum erumpit in ulcus.

Finem his imponam Apoſtolica illa ſententia ad Rom. II. 5. *Secundum autem duritiam tuam, & impœnitens cor, theſaurizas tibi iram in die iræ:* qua ſententia utitur quoque magnum Græciæ decus Chryſoſtomus redarguens hom. 12. ad populum Antiochenum eos, qui idoneam dejerandi excuſationem putabant, *ſi prætenderent conſuetudinem.*

II.

Idem judicium eſto de his, qui nolunt proximæ peccandi *occaſiones* deſerere. Audivimus paullo ſupra Saleſium eoſdem ſimul cum recidivis perſtringentem. Etiam ſanctus Carolus de ipſis hæc ſubjicit: *Deinde nec eos abſolvat, qui cum peccatis mortalibus ſimul etiam eorum occaſiones vitare non proponunt.* Innocentius pariter XI. proſcripſit pro-

propoſitionem illam ſexageſimam primam, *Poteſt aliquando abſolvi; qui in proxima occaſione peccandi verſatur, quam poteſt, & non vult omittere, quinimo directe & ex propoſito quærit, aut ei ſe ingerit*; damnatis etiam duabus aliis, quibus aſſeritur proximam peccandi *occaſionem* non eſſe fugiendam, immo licitum eſſe illam quærere, ſi adſit cauſa aliqua utilis, vel honeſta. Atque id etiam majores noſtri prædamnarunt, animadvertentes Chriſtum juſſiſſe in Lazari reſurrectione, ut lapis ſepulcri amoveretur; in quo Ambroſius agnovit peccatorum incitamenta, quæ lib. 2. de Pœnit. cap. VII. num. 56. appellavit *onera, & moles quaſdam reorum*. Ratio itidem eſt apertiſſima, quoniam ii, qui vitare nolunt irritamenta vitiorum, non habent propoſitum emendationis, ut homilia 15. ad populum Antiochenum demonſtrat eloquentiſsima oratione Chryſoſtomus. At plura de his auctores omnes de Morali Theologia pertractantes, ac præſertim Merbeſius diſſert. IV. q. 48. Vanroy de Pœnit. cap. 5. Natalis Alexander cap. VII. Reg. 10. & 12. Thomas Milante, & Bartholomæus Riccius in propoſit. 60. & 61. damnatas ab Innoc. XI. Joannes Pontas in diction. v. *Abſolutio*, caſu 13. & Daniel Concina in Animadverſionibus Pontaſianis num. 3. necnon in epiſtola 2. ſine auctoris nomine conſcripta adverſus *Diſſertat. in caſus reſervatos Venetæ diœceſis*: quos hac in re nec moroſos, nec palpones inveni.

III.

Dum vero hujus farinæ homines accedunt ad confeſſarium, huic magnopere cavendum eſt, ne nimia illos facilitate ſolutos dimittat, ſeu contrà acerbitate atque auſteritate perterrefaciat; itemque ne judicium de ipſis ferat non ſpectata relapſus, & irritamentorum diverſitate. De ſacerdotibus enim qui omnes indiſcriminatim abſolvunt, ajebat S. Thomas de Villan. Conc. f. 6. poſt Domin. IV. Quadrageſ. *Quid Eccleſiam Domini hodie perdit, niſi confeſſariorum & paſtorum blandiens adulatio, deliniens demulcenſque aſſentatio?* aliaque plura, quæ vellem confeſſarii univerſi perlegerent. Adeant & Bellarmini octavam in Adventu concionem: ac ne credant contineri his in locis exclamationem quamdam rhetoricam, audiant beatiſſimum Ambroſium hæc ſcribentem eo in loco, ubi non abſolventes, ſed Novatianos veniam denegantes redarguit, ideſt, lib. 1. de Pœnit. cap. XVI. num. 90. *Volo reus veniam ſperet, petat eam lacrymis, petat gemitibus, petat populi totius fletibus, ut ignoſcatur obſecret; & cum ſecundò, & tertio fuerit dilata ejus communio, credat remiſſius ſe ſupplicaſſe, fletus augeat, miſerabilior poſtea revertatur, teneat pedes brachiis, oſculetur oſculis, lavet fletibus, nec dimittat, ut de ipſo dicat Dominus Jeſus, Remiſſa ſunt peccata ejus multa, quia dilexit multum*. Et hæc quidem Ambroſius profert de peccatis *occultis*, prout conſtat ipſum legenti, & prout adnotarunt tom. II. pag. 413. adverſus Dallæum Mauriai Editores. In agentes publicam

pœ-

Digitized by Google

pœnitentiam poſt lapſum ſeveriorem fuiſſe diſciplinam dicam infra : modò hæc tantum adverſus peccatorum aſſentatores.

Minime tamen commendandi ſunt difficiles & aſperrimi. Enimvero præcitatus S. Thomas in eadem concione ita iſtos alloquitur : *Indulgentiores erimus in beſtias, quàm in fratres? Scriptum eſt in lege, Deut. 25. Si videris aſinum fratris tui, aut bovem cecidiſſe in via, non deſpicies, ſed ſublevabis cum eo. Aſinum ergo fratris, & bovem ſub onere cadentem ſublevabimus, & ipſum fratrem mole peccatorum preſſum impii negligemus? Vera caritas onuſtis peccatoribus non indignatur, ſed miſeretur potius, non irritatur adverſus eos, non detractat, non exardeſcit, non linguæ verbera lapſis ſub onere addit; ſed infirmitati & miſeriæ condolens, prout poteſt, fratris neceſſitati ſuccurrit.* Ambroſius pariter poſt præcedentia verba cap. XVII. num. 92. hæc ſubjicit : *Quid expectamus ut mortui mereantur veniam, qui mortem ſibi intulerunt dum viverent?* & poſt pauca producto exemplo Pauli, de quo II. ad Corinth. 2. 7. *Moralis Magiſter*, inquit, *& noſtræ fragilitatis conſcius, & pietatis divinæ interpres vult donari peccatum, vult conſolationem adhiberi, ne triſtitia pœnitentem tædio longæ dilationis abſorbeat.* Cavenda itaque pari ſolicitudine facilitas & auſteritas, *Ne pronam noſtram improbi homines laudent facilitatem, nec verè pœnitentes accuſent noſtram quaſi duram crudelitatem.* Ita Romanus Clerus in Epiſtola inter Cyprianicas XXXI. pag. 102.

Juxta hæc ſanctorum documenta, denegandam arbitror abſolutionem iis, qui in eadem ſcelera frequenter lapſi negligunt præſtituta remedia adhibere, & avertere nolunt peccandi ſtimulos, eos maxime qui ſuapte natura trahunt in peccati conſenſum, cujuſmodi ſunt concubinam alere, tenere domum paratam ad malum aliquem finem, & iniquas artes exercere, quæ nequeunt ſine peccato tractari, aliaque id genus, quæ *occaſiones proximæ* nuncupantur. *Si pœnitentem ergo*, inquit Borromæus, *iis aut ſimilibus impedimentis irretitum eſſe perſpexerit, ipſaque occaſio talis ſit, quæ tum etiam re ipſa exiſtat, confeſſarius eum abſolvere non debet, niſi prius illam ipſam occaſionem prorſus abſcindat.* In aliis verò occaſionibus, quæ non per ſe in peccatum inducunt, ſed tantum ex perverſo peccantium habitu, ut in venereis adſpectibus, in frequenti feminarum colloquio, in choreis, ceteriſque tripudiis, ci, qui frequenter cadit, abſolutio differenda eſt, uſque dum argumenta emendationis appareant. Ceterum ſi pœnitens adhibeat opportuna remedia, ſi conetur vitiorum radices evellere, atque extirpare, ſi non adeo frequenter ut antea, ingruentibus etiam incitamentis ceciderit, præſeferatque dolorem acrem, atque vehementem; non puto dimittendum eſſe abſque expetitæ abſolutionis remedio. Idem faciendum cenſeo, ſi ille, qui pravis habitibus implicabatur peccati gravitatem ignorans, dum ea manifeſtatur a confeſſario, exhorreſcit, maceratur animi amari-

ritudine, ac firmiſſime pollicetur, ſe nunquam in poſterum malitioſe patraturum quæ hactenus ignoranter admiſit. Excipiendi rurſus humaniſſime qui ſunt *in occaſione proxima*, quam nulla ratione poſſunt a ſe amovere; & commonendi ſunt de miſerrima ipſorum conditione, de cauſis ruinæ, de validioribus remediis impenſe adhibendis: ſed privandi tamen abſolutione, ſi magna animi promptitudine monitis non obtemperaverint, juſſa non fecerint, nec reſipuerint. Quotieſcunque demum abſolutio differri neceſſum ſit, præſcribenda eſt repetita contritio, & caritatis actuum exercitatio; ut ſi forte ſuperveniat repentinus carnis interitus, anima ſacerdotum incuriâ, & immanitate non pereat: ſed præſtet Sacramenti votum caritati conjunctum remiſſionem illam peccati, quam efficeret Abſolutio Sacramentalis.

IV.

Certiſſimum deinde eſt nemini baptizatorum, quamvis perditiſſimo, in exitu mortis petenti reconciliationem atque abſolutionem poſſe illam negari. Quod demonſtro canonum auctoritate, Romanorum Pontificum teſtimoniis, & manifeſta ratione. Primò Nicæna Synodus can. 13. inquit: *De his, qui ad exitum veniunt, etiam nunc lex antiqua regulariſque ſervabitur, ita ut ſi quis egreditur de corpore, ultimo & neceſſario viatico minime privetur*. Et infra, *Generaliter autem omni cuilibet in exitu poſito & poſcenti ſibi communionis gratiam tribui, Epiſcopus probabiliter ex oblatione dare debebit*. In prioribus verbis *neceſſarii viatici* nomine intelligi ſacramentalem abſolutionem demonſtrat aperte Lupus pag. 71. primæ edit. Quæ ſequuntur, de communione ſunt accipienda. Verum ſi Euchariſtia *cuilibet peccatori*, ſi videbitur Epiſcopo, tribui poteſt; quanto magis concedi debet abſolutio, & ſacramentum, quod prorſus neceſſarium eſt ad ſalutem? Adverte ipſo in canone *omnes* peccatores comprehendi, ideòque explicandum non eſſe de ſolis pœnitentibus, qui dum fruerentur ſanitate, reconciliationem petierint. Cauſa item XXVI. q. 6. n. 12. habetur canon, quod a Gratiano tribuitur Julio Papæ, *Si presbyter pœnitentiam morientibus abnegaverit, reus erit animarum, quia Dominus dicit: Quacunque die converſus fuerit peccator, vita vivet, & non morietur. Vera enim confeſſio in ultimo tempore eſſe poteſt, quia Dominus non ſolum temporis, ſed etiam cordis inſpector eſt; ſicut latro unius momenti pœnitentia meruit eſſe in paradiſo in hora ultima confeſſionis*. Rurſus Tridentinum Concilium ſeſſ. XIV. cap. 7. pertractans de caſuum reſervatione, *Veruntamen*, inquit, *pie admodum, ne hac ipſa occaſione aliquis pereat, in eadem Eccleſia Dei cuſtoditum ſemper fuit, ut nulla ſit reſervatio in articulo mortis, atque ideo omnes ſacerdotes quoslibet pœnitentes a quibuſvis peccatis & cenſuris abſolvere poſſunt*. In quibus verbis quemadmodum nullum genus peccatorum, ita nullus pœnitentium in mortis exitu a beneficio abſolutionis excluditur. II. Idem tradiderunt Romani Pontifices, Cæleſtinus præſertim,

Leo

Leo Magnus, & Clemens V. Cæleſtinus in epiſtola ad Epiſcopos Provinciæ Viennenſis & Narbonenſis num. 2. ait: *Agnovimus pœnitentiam morientibus denegari, nec illorum deſideriis annui, qui obitus ſui tempore hoc animæ ſuæ cupiunt remedio ſubveniri. Horremus, fateor, tantæ impietatis aliquem reperiri, ut de Dei pietate deſperet: quaſi non poſſit ad ſe quovis tempore concurrenti ſuccurrere, & periclitantem ſub onere peccatorum hominem, pondere, quo ſe expediri deſiderat, liberare. Quid hoc rogo aliud eſt, quàm morienti mortem addere, ejuſque animam ſua crudelitate, ne abſoluta eſſe poſſit, occidere?* Additque Cæleſtinus verba Ezechielis XVIII. 21. & XXXIII. 11. exemplum pii latronis, aliaque plura, inſerta etiam cap. *Agnovimus*, XXVI. q. 6. num. 13. Leo Magnus epiſt. ſæpe laudata ad Theodorum Epiſcopum Forojulienſem, *His autem*, inquit, *qui in tempore neceſſitatis, & in periculi urgentis inſtantia, præſidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorant, nec ſatisfactio interdicenda eſt, nec reconciliatio deneganda: quia miſericordiæ Dei nec menſuras poſſumus ponere, nec tempora definire, apud quem nulla patitur veniæ moras vera converſio*; addens & ipſe plura, relata cap. *His, qui tempore*, eadem q. 6. num. 10. Clemens V. in Concilio Viennenſi damnat abuſum in quibuſdam partibus introductum denegandi ultimo deputandis ſupplicio, etiamſi peterent, Pœnitentiæ ſacramentum, declarans eumdem abuſum eſſe damnabilem, contrarium ſtatutis canonicis, omnino abolendum, & ſtatim a locorum Ordinariis Eccleſiaſticis cenſuris, ſi neceſſe fuerit, eliminandum; ut habetur lib. v. Clementinarum, tit. 9. de pœnit. & remiſſ. cap. 1. Ex quibus conſtat, non poſſe in contrarium adduci ſeveriorem alicujus Eccleſiæ diſciplinam, quam tam aperte ſemper Romana Eccleſia aliarum omnium magiſtra tanquam divinæ miſericordiæ contumelioſam, & animabus pernicioſiſſimam reprobavit; quemadmodum productis Eccleſiaſticis monumentis, & illuſtrium Theologorum ſuffragiis Notificat. edita die 20. Auguſti anni 1733. aſſeruit ſæpe quidem, at nunquam ſatis commendatus BENEDICTUS XIV. Ex dictis vero etiam Theologica ratio depromitur; ſiquidem Pœnitentiæ ſacramentum omnino neceſſarium eſt ad ſalutem, ejuſque præceptum urget quammaxime in vitæ periculis, ut oſtendimus cap. 1. & 6. hujuſce tractatus, ne repetam, quæ verbis Romanorum Pontificum nuperrime dicta ſunt, ſcilicet, execrabilis eſſe temeritatis velle divinæ miſericordiæ menſuram ponere, ac ſummæ impietatis nolle opem ferre periclitantibus ſub onere peccatorum. Addam aliqua proximo cap. theſi 9.

V.

Haud ſecus de illis dicendum eſt, qui poſteaquam confeſſarium petierunt, dederuntque pœnitentiæ ſigna, ſacerdote adveniente, loquendi facultate atque exteriori ſenſu deſtituuntur. Hos enim abſolvendos eſſe definiunt canones Conciliorum. In 12. enim canone Concilii Afri-

cani apud Ivonem legitur: *Ægrotantes ſi pro ſe reſpondere non poſſunt, & voluntatis eorum teſtimonium ſui dixerint, baptizentur. Similiter & de pœnitentibus agendum*. In Bracarenſi Concilio anno 572. habetur: *Si quis de corpore exiens noviſſimum, & neceſſarium communionis viaticum expetit, non denegetur*. Idem extat, XXVI. q. 6. num. 6. In Concilio pariter Toletano XI. anni 675. cap. 12. eademque q. 6. num. 7. hæc adſunt: *Subito obmuteſcens pœnitentiam accipere poteſt, ſi voluntatis præteritæ teſtimonium aliorum verbis habet, aut præſentis in ſuo nutu*. In Excerpto item Gregorii III. cap. 31. occurrunt hæc verba: *Si caſu dum ad eum ſacerdos invitatus veniet oppreſſus infirmitate obmutuerit, vel in phreneſi inventus fuerit, dent teſtimonium hi, qui eum audierunt, & ſic accipiat pœnitentiam*. Leguntur eadem verba in capite, *Is, qui pœnitentiam*, XXVI. q. 6. num. 8. ac deprompta ſunt ex cap. 76. Concilii IV. Carthaginenſis. Habentur ſimilia in cap. 26. Concilii Moguntini anno 857. Prætermittenda non ſunt, quæ præcitata epiſtola ad Theodorum longe antea, anno ſcilicet 452. ſcripſerat S. Leo I. *Si ita aliqua ægritudine aggravati ſunt, ut quod paulo ante poſcebant, ſub præſentia ſacerdotis ſignificare non valeant, teſtimonia eis fidelium & circumſtantium prodeſſe debebunt, ut ſimul & pœnitentiæ & reconciliationis beneficium conſequantur*: quæ pariter ſunt inſerta decreto cap. *Multiplex*, de Pœnit. diſt. 1. num. 49.

VI.

Gravior eſt, ac difficilior quæſtio, an abſolvendus ſit moribundus ille, qui cum probus ſit, & interdum ſacramenta frequentet, circumvenitur repentinæ mortis anguſtiis, agitque animam, nullo dato pœnitentiæ ſigno, & nullo deſiderio confeſſionis expreſſo; nam ſi ſcelerate vixerit, & peccato dans operam, ſeu moribus contaminatus tali miſerando exitu moriatur; abſque abſolutione relinquendum eſſe divino judicio, Theologi omnes affirmant. Huic itaque (etſi probo, integro ac frugi) denegandam abſolutionem definit fatente Morino lib. x. cap. 10. pag. 741. Theologorum *pars magna*; ac præter enumeratos a viro illo clariſſimo, Cardinalis de Lugo diſp. XVII. ſectione 3. recenſet alios permultos, atque ex una Societate Jeſu Suareſium, Vaſquium, Henriquez, Turrianum, alioſque; redarguens Dianam, quod in tract. de Abſolut. Moribundi Reſol. 8. falſo ſcripſerit, aliquos ejuſdem Societatis Patres tenere oppoſitum. De hujus ſententiæ veritate nullatenus dubitandum eſſe teſtantur Dominicus Soto in IV. diſt. 18. q. 2. art. 5. Sylvius in q. 9. Supplem. art. 2. q. 5. & Auctor Theologiæ Moralis pro Seminario Petrocorenſi de Pœnit. cap. VII. q. 10. iis omnibus miſſis, quos eo loci Antoninus Diana recenſet. Hujus ſententiæ præcipuum momentum eſt, quod in tali caſu nulla habeatur *materia* ſufficiens ad ſacramenti conſtitutionem: neque hoc argumentum videntur diluere, qui cum Morino reponunt, in Pœnitentiæ ſacramento, uti in Matri-

ma-

monio, deſiderari tantum *materiam analogicam*, qualis in unaquaque re morali concipi & efformari poteſt ſolo animo, ideoque Tridentinum ſeſſ. XIV. cap. 3. non appellaſſe actus pœnitentis *materiam*, ſed *quaſi materiam*: aut inquiunt, non deeſſe Scholaſticos, qui cum Scoto in IV. diſt. 14. negent actus pœnitentis eſſe *materiam hujus ſacramenti eſſentialem*, & hanc in ſola abſolutione reponant: aut demum ajunt, ſi ad percipiendam abſolutionem ſufficiat aliorum teſtimonium, qui aſſerant moribundum dediſſe pœnitentiæ ſigna, quod ſatis eſſe conſtat ex præcedenti ſectione; ampliorem teſtificationem fore illam, quam exhibet præcedens vita catholice acta, & longe adſpectabilior, quàm ſint aliorum hominum nutus. Non, inquam, hæc videntur argumentum diluere; nam etſi actus pœnitentis dicantur *quaſi materia*, & *analogiam* habeant ad materiam phyſicam, qualis ſunt aquæ elementum, panis, vinum, & oleum; neceſſum tamen eſt, ut re ipſa vel voce, vel ſigno, vel nutu reddantur *ſenſibiles*; quod confirmatur ipſo Matrimonii exemplo; non enim aliquis initum hoc diceret, niſi aſſenſum conjuges expreſſiſſent. Inepte quoque confugiunt ad Scotiſtarum opinionem: enimvero hæc ab iiſdem Theologis, qui moribundum illum cenſent eſſe abſolvendum, refutatur tanquam contraria Florentino, & Tridentino Conciliis, a quibus *actus pœnitentis* dicuntur *quaſi materia* Pœnitentiæ: atque mirum eſt eximios Theologos in conficiendis ſacramentis amplecti ſententiam, quam putant falſam; cum doceant non eſſe rectam agendi regulam, propriæ perſuaſioni ſenſum aliorum præferre. Scotus tamen nequaquam negat ad ſacramentum requiri pœnitentis actus; ſed ei placet appellandos iſtos eſſe *materiam, circa quam, non vero materiam eſſentialem*, & intrinſecam ſacramento: unde ejus ſententia defendi poteſt, non rejecta Conciliorum definitione, & valet etiam ad placitum, de quo agitur, confirmandum, cum abſolutio impendi nequeat, niſi adſit materia, cui eſt applicanda. Rurſus chriſtiana probi hominis vita (licet dicatur nota, ſenſibilis, adſpectabilis) vaga, & indifferens eſt, non definita ſacramenti materies, nec *ad claves Eccleſiæ* ordinata, ideoque niſi conſtet moribundum elicuiſſe contritionis actus, & confeſſarium petiiſſe, non videtur ejus vita ſufficere ad impetrandam abſolutionem. Atque hæc ego reſpondeo pro antiquioribus Scholaſticis, adverſus eos, qui horum argumenta irrident, & parviſaciunt. Accedit, quod canones univerſi pertractantes de reconciliatione moribundi, hanc conditionem apponunt, *ſi neceſſarium viaticum deſideravit*; *ſi voluntatis præteritæ teſtimonium habeat*; *ſi qui audierunt, ipſius deſiderium ſignificent*, ut vidimus paullo ſupra. Proferatur, quæſo, ex adverſo unus tantum, præter viceſimum primum Synodi Lemovicenſis an. 1620. Nullus utique proferri poteſt. Nam ſecundus Concilii Toletani XII. anno 681. quem addendum cenſet illuſtris Tournelius pag. Venetæ edit. 330. loquitur de iis, *qui*

qui ultimum deſiderantes pœnitentiæ fructum nimietate ægritudinis loquendi & ſentiendi perdiderunt officium;immo paulo poſt verba a Tournely laudata, hæc leguntur in illo canone, *Sacerdos tamen, qui non ſentiendi, neque petenti auſu temerario pœnitentiam dederit, neque ſe ex hortatu ejus, qui pœnitentiam accipit, manuum indiciis, vel quibuſlibet aliis ſignificationibus invitatum fuiſſe probaverit, unius anni excommunicationis ſententiæ ſubjacebit*. Videſis volum. 11. Concil. Hiſpan. pag. 684. Igitur vir doctus nec canonem Toletanum attente legit. Ex præcitatis autem ſtatutis canonicis, quæ ad omnes prorſus moribundos attinent, conſtat ſententiam, de qua loquimur, confirmari etiam perantiqua Eccleſiæ praxi, nec poſſe canones eludi hac exceptione, quod agant de iis, qui ſceleſtiſſimam vitam duxerunt; præſertim cum non ſolum Concilium Trevirenſe, de quo Martenius Volum. 2. Anecd. pag. 271. indiſcriminatim ſtatuerit nullum morti proximum eſſe abſolvendum, *niſi ſacerdotem petierit, & aliqua ſigna oſtenderit penitentiæ*, idque evidens ſit *ad nutum infirmi, vel ad teſtimonium circumſtantium*; verum etiam id præſcripſerit in Rituali Romano ſummus Pontifex Paulus V. Prætereundum non eſt, a ſacra Facultate Pariſienſi die 3. Februarii anno 1665. fuiſſe damnatam hanc propoſitionem Amadæi Guimenii, *Talis infirmus, qui amiſit loquelam, vel uſum rationis, ſi bene vivebat ut bonus & fidelis, & frequentabat confeſſionem & communionem, quamvis non petierit Sacramenta, quia ex inſperato talia acciderunt, debet præſupponi contritus, & faciente aliquo confeſſionem generalem pro eo, ſicut fit in populo, Sacerdos faciat abſolutionem ab omni ſententia, & peccato*. Scio viros doctos reſpondere, ideo propoſitionem illam fuiſſe damnatam, quia Guimenius aſſertionis ſuæ fundamentum in eo ſtatuit, *Quia ex inſperato talia acciderunt*; ac præterea cenſuram his verbis conceptam, *Doctrina hujus propoſitionis univerſim, & abſolute ſumpta eſt in praxi periculoſa*, eos ferire, qui neceſſitatem abſolvendi huiuſmodi homines morti proximos indiſcriminatim imponunt. Juxta quam reſponſionem datam a Merbeſio, a Tournelio, a Witaſſio, Daniel Concina in Adnotationibus Pontaſianis appellavit ſententiam hanc paullo acerbiorem, & a Doctoribus Sorbonicis poſterioris ævi, qui optime ſenſum ſacræ facultatis callebant, necnon ab Auctore Theologiæ Moralis Gratianopolitanæ, aliiſque plurimis refutatam. Hæc autem levia ſunt admodum: aperte ſiquidem Guimenius de ſolis viris probis ipſam protulit aſſertionem; eaque verba *Quia ex inſperato talia acciderunt*, referuntur ad amiſſum uſum *loquelæ & rationis*; ut apparet legentibus, ideòque nihil ſolidi eſt, quod prædictæ cenſuræ opponatur, niſi forte, quod ait Morinus, male libratam fuiſſe, ac præpoſteram. Etſi autem mihi animus non eſt exornandi Pontaſianas vindicias; dico tamen non poſſe opinionem Joannis Pontaſii, in hac ſaltim controverſia, nimiæ acerbitatis redargui, niſi eàdem cenſurà notetur Theologorum pars

pars magna, Gratianopolitanæ Theologiæ opponi Petrocorenſem, & Sorbonicos etiam Doctores poſtremæ ætatis ſententiam prudenti conſilio ſuſpendere. Nam Juenin recitata opinione eorum, qui arbitrantur infirmis, de quibus eſt quæſtio, abſolutionem *practice* eſſe concedendam, q. VII. cap. 4. art. 4. in fine teſtatur a ſe illam argumentis non confirmari, quod eam ſuo chirographo munire detrectaverit Commentarii ſui Cenſor perilluſtris D. Pirotius, ne labes aliqua inferretur prædictæ Cenſuræ Pariſienſi: quod hactenus dicta confirmat. Tournelius præcitato in loco proponit tantùm utriuſque partis momenta; & Witaſſius, poſteaquam idem præſtitit, q. VI. art. 2. hujus difficultatis enodationem relinquit *peritiorum judicio*. At videmur pro hac parte ſatis ſuperque dixiſſe.

Expendam nunc quæ militant pro contraria. Principio hæc non deſtituitur virorum doctiſſimorum ſuffragiis. Etſi enim pro illa paullo ante vix laudabantur Molfeſius, Homobonus, & Antonius de Litteratis, poſtquam tamen prodierunt Commentaria Morini, qui citato cap. 10. eam lacertis viribuſque firmare ſtuduit, ac Summa Merbeſii, qui differt. IV. cap. 85. eamdem ampliori etiam argumentorum copia locupletavit, extorſit illa aſſenſum a viris in Republica Litteraria clariſſimis, cujus generis ſunt Gummarus Huygens Methodi tract. 3. Natalis Alexander lib. II. p. 3. cap. 7. Reg. 3. Franciſcus Genettus de Pœnit. cap. XII. q. 5. Leonardus Vanroy tom. V. cap. 3. q. 5. Daniel Concina in Adnot. ad caſum 4. Dictionarii Pontaſiani *v. Abſolutio*, aliique nonnulli. Hi tamen comparatione eorum, quos pro ſententia oppoſita laudavi, longe inferiores ſunt numero, atque ætate: ac præterea horum quidam, ut Merbeſius facit, immerito pro ſe advocant Coninkium, & Suareſium: quorum ille præcedenti ſententiæ adhæret diſput. V. num. 20. & diſp. VII. n. 96. iſte autem, ideſt, Suarez diſp. XXIII. ſect. 1. non adhæret tantum, ſed etiam contendit infirmum abſolvi non debere, etiamſi paullo ante ſe contritum oſtenderit, & nullam fecerit mentionem confeſſionis; quoniam, inquit, ſigna contritionis non ſunt hujus ſacramenti materia, *niſi in ordine ad claves*. Genettus quoque plurimum ab aliis diſcrepat: nam cum ceteri in caſu, de quo differitur, adhibendam cenſeant formam conditionalem; ille proxima quæſtione 6. ſcribit in nullo prorſus caſu abſolutionem poſſe dari *ſub conditione*. Quis autem *abſolute* in re tam dubia, ac perplexa formam ſacramentalem proferret? Veruntamen quicquid ſit de horum Theologorum numero, auctoritate, & conſenſu; nituntur primum iis, quæ leguntur in *Sacerdotali Romano*, ubi apertiſſime eorum ſententia traditur, necnon capiti 21. ſtatutorum ſynodi Lemovicenſis, atque abſolutioni, quam Clemens VIII. impertivit operario ruenti ex ſuperioribus Vaticani Templi ædificiis; de qua & nos diximus tom. VI. pag. 128. Addunt *Memoriale Bononienſe* typis editum anno 1623. ac præ-

præcedentibus annis exaratum juſſu Alexandri Cardinalis Ludoviſii, qui anno 1621. ad ſummum Pontificatum evectus nomen ſibi adſcivit Gregorii XV. Sed hæc æquiparari non poſſunt numero, & ponderi canonum, & monitis Ritualis Romani, unde opinio præcedens potius corroboratur; maxime quod *Sacerdotale Romanum* non ſemel lima & emendatione purgatum eſt; & licet habeat in titulo *Summorum Pontificum auctoritate approbatum*, quo plurimum Merbeſius exultat; conſtat nihilominus approbationem hanc ſacris ritibus convenire, non adnotationibus Alberti de Caſtello, qui eumdem librum fertur conſarcinaſſe. Quod vero narratur de Clemente VIII. non eſt Apoſtolica definitio, immo fabulam eſſe, ex teſtimonio complurium, qui Clementis tempore in hac urbe Roma commorabantur, affirmat Joannes Cardinalis de Lugo cit. ſect. III. num.34. In *Memoriali Bononienſi* præcipitur ut abſolvatur moribundus, *etiamſi nullum pœnitentiæ ſignum det, ſi tamen aliquis teſtetur eum oſtendiſſe confitendi deſiderium*; unde commemoratur quidem ibi ſententia *Sacerdotalis Romani*, ſed illa tenenda præcipitur, quam tradit Rituale Pauli V. & quæ unice commendatur in *Rituali* ejuſdem Eccleſiæ Bononienſis poſterius edito pag. 36. Magnum deinde præſidium petunt hujus ſententiæ aſſertores ex Auguſtino, qui lib. I. de Adulterinis conjugiis cap. XXVI. num.33. docet Catechumenos morbo oppreſſos baptizandos eſſe, etiamſi petere baptiſmum, & ad interrogata reſpondere non poſſint, *quia ipſorum in fide chriſtiana voluntas jam nota eſt*: addit ſatius eſſe nolenti dare, quàm volenti negare, *etiamſi voluntas ejus incerta ſit*: ſubjicit num.35. etiam illos catechumenos baptizandos, *qui viventium conjugiis copulati retinent adulterina conſortia*; ac demum concludit, *Quæ autem baptiſmatis, eadem reconciliationis eſt cauſa, ſi forte pœnitentem finiendæ vitæ periculum præoccupaverit*. At quis non videt Auguſtinum loqui de catechumenis, ac de pœnitentibus, de iis ſcilicet, qui jam inſtruebantur in fide, ac de iis, qui reconciliationem petentes conſiſtebant *in ſubſtratione*, & quorum proinde *ſi incerta erat*, nec manifeſtari poterat actualis *voluntas*, hujus tamen ſigna præceſſerant, cum illi inter catechumenos, iſti inter pœnitentes adſcriberentur? Alioqui abſolvi poterunt illi etiam, qui nullo dato pœnitentiæ ſigno *retinent adulterina conſortia*: quod nemo unus ſanæ mentis affirmat. Producit præterea Merbeſius quæ leguntur apud S. Fulgentium in quadam Epiſtola ad Ferrandum de Catechumeno Aethiope, unda baptiſmatis regenerato; quamquam ſine *voce, ſine motu, ſine ſenſu nihil valeret interrogationibus reſpondere*. Sed in primis hujus, ac præcedentis argumenti eadem eſt ratio. Deinde Ferrandus Diaconus Fulgentio narraverat, Aethiopem illum jam Apoſtolicum ſymbolum pronunciaſse, Dominicæ orationis regulam accepiſse, ac ſubito violentis febribus fuiſse invaſum, *dum quid crederet, & quid oraret intelligens futuro ba-*

baptiſmati parabatur. Vide ipſum Merbeſium quæſtionem a Ferrando, propoſitam explicantem diſsert. IV. pag. 235. Omiſerunt propterea ſollertiores viri ſententiæ ejuſdem patroni argumentationem hanc fractam, & nimis debilem. Tandem auctores illi moventur ratione, quoniam ſi ad abſolutionem obtinendam ſufficiunt nutus, ac teſtimonia aliorum; debet multo magis ſatis eſſe ſpectata ac laudabilis vita, quam agens ſi ad Sacramenta accedebat nulla coactus neceſſitate, credendum profecto eſt acceſſurum fore, idque velle, intimoque animo meditari in graviſſimo præſentiſſimoque periculo. Ceterum quid roboris habeat hæc ratiocinatio, conjici facile poteſt ex dictis. Itaque ut finem quæſtioni imponam, ingenue fatendum eſt priorem ſententiam, ſi diſcuſſione ſcholaſtica eſſet definienda, fortaſſis alteri præponderaturam: ſed quoniam hæc etiam probatur viris doctiſſimis, nec omnino caret pondere auctoritatis atque rationis; & ulterius ſacramentum Pœnitentiæ pro animarum ſalute inſtitutum, præſertim in mortis articulo eſt ſummopere neceſſarium: & ex alia parte ſi adhibeatur *forma conditionalis*, evitatur periculum aliud de nullitate ſacramenti; hæc autem forma ab octavo ſæculo quibuſdam in locis obtinuit, ſæculo XII. probata eſt ab Alexandro III. ſedente Gregorio IX. inſerta Juri Canonico, & a Clem. VIII. præſcripta etiam Epiſcopis Latinis confirmantibus baptizatos a presbyteris Græcis ſibimet ſubjectis, ut oſtendimus lib. XXX. cap. 12. & lib. XXXII. cap. 6. ideoque non eſt temere introducta, quemadmodum aſſeruit Epiſcopus Vaſionenſis Genettus; propterea dico, moribundo, de quo diſputatum eſt, impendendam abſolutionem hac conditione præmiſſa, *Si es capax*; quod præmonui pertractans de Sacramentis in genere, citato cap. 12. libri triceſimi, quæſtione IV.

CAPUT IX.

In quo continentur theſes aliquæ ſpectantes ad veterem diſciplinam.

XV. QUænam fuerit antiquior in Eccleſiis diſciplina circa abſolutionem lapſis concedendam, vel denegandam, non una eſt virorum eruditorum ſententia. Dionyſius enim Petavius in notis ad hæreſ. 69. Epiph. pag. 231. ait tria diſtinguenda eſſe tempora, primum ab Apoſtolis uſque ad ætatem Tertulliani, in quo gravioribus criminibus, apoſtaſiæ, homicidio, & fornicationi venia denegabatur: quæ ſeverior diſciplina, quantum ad mœchiam ſpectat, a Zephyrino Pontifice fuerit relaxata: ſecundum tempus, quo nulli ſceleri denegabatur pax, ſi lapſi dum ſani viverent pœnitentiam petiiſſent, nam ſi ad mortem uſque diſtuliſſent converſionem, penitus intercludebantur; tertium

 deni-

denique, cum impetrata Eccleſiæ libertate, & priſtinæ diſciplinæ ſeveritate remiſſa, lapſis omnibus, iis etiam, qui tantum in exitu reſipiſcerent, conceſſa eſt reconciliatio, & communio. Idem tenet Gabriel Albaſpinæus, qui lib. 2. Obſervat. maximè 8. 9. 12. & 15. contendit lapſos ante Cornelii & Cypriani ætatem neque in morte impetraſſe abſolutionem, apoſtatas præſertim, ac homicidas. Noſter Lupus in canonem 13. Nicænum tom. 1. pag. 68. primæ edit. ſubſcribit Albaſpinæo & Petavio; ſed ſeveriorem illam diſciplinam, juxta quam negabatur abſolutio mœchis, homicidis, & Apoſtatis, inductam credit poſt tempora Apoſtolorum; quantum ad mœchiam latum fuiſſe a Zephyrino decretum ut poſſet remitti; a Cornelio deinde ac Cypriano datam pacem etiam idololatris & homicidis, exacta tamen pœnitentia, ac prædicta exceptione, dummodo pacem deprecarentur antequam ſubirent mortis pericula. Hoc poſtremum de communione ac pace ſolis pœnitentià functis conceſſa tradunt alii viri clariſſimi, Menardus in Sacram. Gregorii not. 663. Martene lib. 1. de antiquis Ritib. cap. 6. art. 5. Tournely q. 7. art. 3. concl. 2. Witaſſe q. 6. art. 3. aſſert. 1. &c. Afficiendis ſupplicio denegatam fuiſſe aliquando abſolutionem teſtatur Morinus lib. 10. de Pœnit. cap. 1. nec diſſentit Honoratus Tournelius de Euch. q. 5. art. 3. ut diximus præcedenti volumine p. 385. Idem Morinus lib. 9. cap. 20. putat præcipuas Eccleſias, Romanam, Carthaginenſem, & Orientales omnes, etiam ante Cyprianum & Tertullianum, cuilibet crimini, tribus etiam paullo ſupra commemoratis, veniam indulſiſſe; Tertullianum quidem aſſerere oppoſitum, ſed putidi mendacii, & calumniæ ex propriis ſcriptis revinci: quod & affirmat in Eccleſiaſtica Hiſtoria 3. ſeculi diſſert. 7. Natalis Alexander. De abſolutione ab Eccleſiis illuſtrioribus nunquam denegata idololatriæ, homicidii, & mœchiæ reis, etſi contraria conſuetudo viguerit in nonnullis aliis Eccleſiis, conſentit Witaſſius citata q. 6. art. 2. ac perantiquam Eccleſiæ diſciplinam nunquam revera fuiſſe adeo duram, ut ſineret aliquem ſine reconciliatione perire demonſtravit ornata, & expolita diſſertatione de hoc argumento edita an. 1730. vir doctiſſimus, atque honeſtiſſimus Joſ. Auguſtiuus Orſi ſacri Ordinis Prædicatorum. Sunt vero, qui etiam negant Tertullianum mentitum eſſe, aſſerentes in hoc Morinum, alioſque deceptos, quod acceperint de Eccleſiis catholicis quæ idem Tertullianus affirmavit de Montaniſtis: atque ita ſentit I. B. Du-Hamelius lib. 3. de Pœnit. diſſert. 2. ac ſapientiſſimus Auctor Congregat. S. Mauri, qui Opera Cypriani nitidiſſime edidit, & exquiſita Præfatione illuſtravit, ejuſdem præfat. num. IX. Quid in tam diſcrepantibus illuſtrium virorum lucubrationibus mihi viſum eſt probabilius, proximis hiſtoricis, criticiſque theſibus commonſtrabo.

THE-

THESIS I.

Ab Apoſtolorum tempore uſque ad ætatem Tertulliani, omnibus peccatis remiſſio & venia conceſſa eſt. Demonſtratur primò: Apoſtolus in 2. ad Corinth. 2. 7. hortatur capita Eccleſiæ Corinthiacæ, ut inceſtuoſum fidelium communione privatum conſolentur, *ne abundantiori triſtitia abſorbeatur*, eique pacem & communionem donent, prout explicant Patres atque interpretes omnes; & Joannes pariter in Apocalypſi cap. 2. Thyatirenos ſtupris, & fornicationibus inquinatos ad pœnitentiam hortatur, oſtendens graviſſimum hoc crimen a Deo per ſacerdotum miniſteria dimitti, ut obſervarunt S. Pacianus in ſuis ad Sempronianum Epiſtolis, S. Hieronymus adverſus Luciferianos prope finem, aliique laudati lib. præcedenti cap. 3. in noſtra diſſertatione adverſus Novatianos, tom. VII. pag. 495. Deinde Euſebius lib. III. H.E. cap. 23. pag. edit. Valeſii 93. narrat S. Joannem Apoſtolum conſcenſo equo concitoque curſu ſequutum latronem, qui violentia, cædibus, atque atrocitate cunctos ſuperabat, eique non ſolum veniam dediſſe, verumetiam ipſius facinoroſi hominis dexteram exoſculatum, illum reconciliatum Eccleſiæ reſtituiſſe. Neque hoc unum exemplum extat temporum illorum antiquiorum, ſed etiam pœnitentiæ non denegatæ mulieribus a Marco præſtigiatore compreſſis, de quibus cap. I. produximus verba Irenæi; ut mittam quæ ex Clemente Alexandrino, ex libro Paſtoris, atque ex Epiſtola Dionyſii Corinthiorum Epiſcopi ad Amaſtrianos proferunt citatis in locis Morinus, Martenius, Witaſſe, Tournelius, alii. Præterea inviċtiſſimum hac in re debet eſſe teſtimonium Tertulliani, cujus auctoritate permoti quidam oppoſitum tradiderunt. Nam Tertullianus de Pœnit. cap. 7. ait: *Offendiſti, ſed reconciliari adhuc potes. Habes cui ſatisfacias, & quidem volentem. Id ſi dubites, evolve quæ Spiritus Eccleſiis dicat. Deſertam dilectionem Epheſiis imputat: ſtuprum & idolothytorum eſum Thyatirenis exprobrat: Sardos non plenorum operum incuſat: Pergamenos docentes perverſa reprehendit: Laodicenos fidentes divitiis objurgat; & tamen omnes ad pœnitentiam commonet, ſub comminationibus quidem. Non comminaretur autem non pœnitenti, ſi non ignoſceret pœnitenti*, & paullo ſupra cap. 4. ſcripſerat, *omnibus* omnino *delictis* veniam concedi. In libro etiam de Pudicitia, ſcripto poſtquam defecerat ad Montaniſtas, & quando opinabatur mœchis tribuendam non eſſe veniam, citat ipſe Tertullianus contrarium opinioni ſuæ Zephyrini decretum, de quo infra, nec denegat 2. capite permultos eſſe, qui dicerent Deum bonum, optimum & miſericordem velle ut peccata ſingula dimittantur; tametſi inſectetur idem Tertullianus opinionem iſtam, tanquam hominum *adulantium, ſibique lenocinantium*. Conſtat tandem ex præced. cap. num. IV. fuiſſe legem antiquam & regularem, ne ulli in exitu negare-

tur pax & ueceſſarium viaticum, prout loquitur 13. Nicænus canon, Romanoſque Pontifices Julium, Cæleſtinum, Leonem, alioſque declaraſſe ſententiam eorum, qui lapſis occludunt miſericordiæ januam, eſse ſacris litteris repugnantem, duram, immitem, fontemque horroris, impietatis, deſperationis.

Thesis II.

Circa Tertulliani tempora nonnulli mœchis negabant abſolutionem: at non erat hæc Eccleſiarum Catholicarum communis conſuetudo; neque hanc communem conſuetudinem Tertullianus recenſet, ideoque immerito putidi mendacii a doctis viris arguitur. Demonſtratur prima pars: nam Tertullianus de Pudicitia cap. 1. vellicans Zephyrini decretum, *Audio*, inquit, *edictum eſſe propoſitum, & quidem peremptorium; Pontifex ſcilicet Maximus, quod eſt Epiſcopus Epiſcoporum edicit: Ego & mœchiæ, & fornicationis delicta pœnitentia functis dimitto. O edictum, cui adſcribi non poterit, Bonum factum!* Iis ergo, quibus Tertullianus adhærebat, negabant reconciliationem concedendam eſſe fornicariis. Cyprianus etiam in Epiſtola 52. ad Antonianum, inquit: *Apud anteceſſores noſtros, quidam de Epiſcopis iſtic in provincia noſtra dandam pacem mœchis non putaverunt, & in totum pœnitentiæ locum contra adulteria clauſerunt; non tamen a coepiſcoporum ſuorum collegio receſſerunt, aut catholicæ Eccleſiæ unitatem vel duritiæ, vel cenſuræ ſuæ obſtinatione ruperunt; ut quia apud alios adulteris pax dabatur, qui non dabat ab Eccleſia ſepararetur.* Altera theſis pars, ſcilicet, quod hæc conſuetudo negandi reconciliationem mœchis non fuerit univerſæ Eccleſiæ Catholicæ, conſtat ex eodem libro Tertulliani, qui citato cap. 1. fatetur Zephyrini edictum legi in Eccleſia, qua de re cum opinionem contrariam adoptaſſet, ita miratur: *Sed hoc in Eccleſia legitur, & in Eccleſia pronuntiatur, & virgo eſt. Abſit, abſit a ſponſa Chriſti tale præconium.* Capite 2. ut dixi ſupra, nititur refellere ſententiam affirmantium condonanda eſſe omnia delicta, quoniam Deus bonus, optimus, & miſericors, omniumque hominum, & maximè fidelium ſalvator, *non tanti ducit peccatoris mortem, quam pœnitentiam*: & cap. 3. conatur etiam diluere ratiocinationem alteram, *Nihil agendum eſt fruſtra; porro fruſtra agetur pœnitentia, ſi caret venia: omnis autem pœnitentia agenda eſt; ergo omnis veniam conſequatur, ne fruſtra agatur.* Cyprianus quoque in præcitatis verbis diſerte affirmat, in eadem provincia ætate anteceſſorum ſuorum plures extitiſſe, qui pacem dabant adulteris; immo illos, qui pœnitentiæ locum contra adulteria clauſerunt, duritiei, cenſuræ, & obſtinationis redarguit, eorumque opinionem plurimis argumentis refellit, commendans tamen in illis concordiæ vincu-

vinculum, communionem, atque unitatem. Pars tertia, quod Tertullianus non ſit mentitus ſcribens ſuo tempore in quibuſdam Eccleſiis viguiſſe ſeveriorem diſciplinam, quam ipſe amplectitur, evidens eſt ex eadem epiſtola, & ex productis Cypriani verbis: quare etſi Tertullianus erravit inſectando diſciplinam, quæ mœchis pacem largiebatur; non tamen calumniæ, aut mendacii, cujus paſſim inſimulatur, reus eſt. Movet autem Morinum, alioſque, quod idem Tertullianus cap. 12. de Pudicitia ſcribat, *Hinc eſt, quod neque idololatriæ, neque ſanguini pax ab Eccleſiis redditur*; unde probare nititur neque reddendam eſſe mœchiæ. At *Eccleſiarum* nomine non intelligit Catholicos, ſed Montaniſtas, in quorum caſtris tunc militabat, & quibus proximo cap. 21. *veræ & ſpiritualis* Eccleſiæ tribuit honorem. Quamquam ſi de mœchia loquamur, etiam nonnullos Catholicorum in Africa illam exiſtimaſſe ſcelus nunquam condonandum, perſpicuum eſt ex prælaudata Epiſtola ſancti Martyris Cypriani.

THESIS III.

Decreto Zephyrini non relaxatus eſt circa mœchiam rigor antiquioris diſciplinæ, ſed repreſſa potius eſt diſciplina illa durior circa Tertulliani ætatem invecta, quæ adverſus perantiquam inſtitutionem mœchis pœnitentiam agentibus negabat reconciliationem, & pacem. Demonſtratur primò: antiqua enim Catholicæ Eccleſiæ diſciplina fuit, ut omnibus vere pœnitentibus, etiam fornicariis, & inceſtuoſis venia daretur; ut conſtat ex theſi prima: ſed Zephyrinus ex ipſo Tertulliano nihil aliud edixit, niſi ut *pœnitentia functis* dimitterentur etiam mœchiæ & fornicationis delicta: igitur Zephyrinus non relaxavit edicto ſuo rigorem prioris diſciplinæ, ſed potius emendavit ſeveritatem diſciplinæ temporibus Tertulliani contra primam Eccleſiæ inſtitutionem intruſæ. Præterea non debebat Tertullianus in Zephyrino damnare, quod etiam in Africa complures Epiſcopi ſervabant: atqui plures Africæ Epiſcopi ætate anteceſſorum Cypriani, & circa Tertulliani tempora, pacem mœchis largiebantur, cuſtodientes unitatem cum aliis, qui pacem mœchis non dabant: non debebat ergo Tertullianus in Zephyrino reprehendere edictum, quo aſſeruit pacem non eſſe negandam mœchis *pœnitentia functis*. Inſuper non tantum Cyprianus, verum etiam ipſius anteceſſores nimis durum, ſeverumque putabant reconciliationem hujuſmodi pœnitentibus denegare, ut conſtat ex theſi præcedenti. Decretum igitur Zephyrini relaxavit duritiem ac ſeveritatem aliquorum, non autem Apoſtolicæ Eccleſiæ priorem, antiquam, & æquiſſimam diſciplinam. Tandem cum ſedente Zephyrino Cajus presbyter inſignem diſputationem habuerit Romæ cum Proclo, ſeu Proculo, ſectatore Montani, prout litteris mandarunt Euſebius lib. 2. H. E.

H. E. cap. 25. pag. 67. & S. Hieronymus de Script. Eccleſiaſticis n. 59. ac Zephyrinus damnaverit Montanum, Proclum, alioſque Cataphrygas inſectantes bigamiam, ſecundum Apoſtolica inſtituta toleratam: quid mirum, ſi Tertullianus Cataphrygis addictus, & qui horum gratiâ de Monogamia librum edidit, & Catholicos Pſychicos, ideſt, *animales*, appellavit, æquiſſimum, rectiſſimumque S. Pontificis Zephyrini edictum ſibi, ceteriſque Montaniſtis odioſum canino dente momordit, & laceravit? Vide Cardinalem Baronium ad ann. Chriſti 215. & 216. & notas in poſtremam editionem Anaſtaſii Bibliothecarii to. 2. pag. 173. Hinc obiter animadverte, quàm immerito aliqui heterodoxi auſi ſunt ſanctum Zephyrinum Donatiſtis adnumerare; cum ipſe Proclum, Montanum, Cataphrygas omnes, ideoque etiam Tertullianum damnaverit, & inſuper remittens fornicationis delicta, necnon recipiens in Eccleſiæ communionem Natalium quemdam, qui Theodoti Coriarii hæreſim abdicavit, ut refert Euſebius lib. v. cap. 27. fuerit apertiſſimus hoſtis eorum, a quibus Eccleſiæ fores lapſis obſerabantur, eorumdem ſcilicet Montaniſtarum.

Thesis IV.

S. Cyprianus lapſis omnibus poſt actam pœnitentiam indulgens veniam rectè ſe geſſit, nec priſtinam Eccleſiæ diſciplinam violavit. Nulli poſt pœnitentiam a Cypriano denegatam fuiſſe pacem conſtat ex præcitata Epiſtola ad Antonianum, ubi pag. 155. ait: *Miror autem quoſdam ſic obſtinatos eſſe, ut dandam non putent lapſis pœnitentiam, aut pœnitentibus exiſtiment veniam denegandam.* In eadem Epiſtola teſtatur a ſe *etiam mœchis* concedi *pœnitentiam, & pacem*: commendat Sanctum Cornelium, quod Trophimum & ingentem *thurificatorum* numerum redeuntem ad Eccleſiam, ſatisfacientem, & confitentem errorem priſtinum ad communionem admiſerit, refellens de ſe, ac de ipſo Cornelio jactatum rumorem, quod paſſim communicarent *ſacrificatis*; & affirmans longe aliud eſſe ſubvenire periclitantibus pace data, aliud cum apoſtatis communicare. Quod autem rectè Cyprianus ſe geſſerit, conſtat ex quo ibidem locupletiſſimis Scripturarum teſtimoniis demonſtret Deum, qui neminem vult perire, indulgentiam ſingulis pœnitentibus polliceri: debere Epiſcopos largam æternamque Dei pietatem imitari: obſtinationem & duritiam eſſe comminari pœnam, indicere pœnitentiam, & nolle pacem concedere; & idcirco a ſe iis tantum denegari ſpem communicationis & pacis, qui pœnitentiam non agunt, nec dolorem delictorum ſuorum toto corde, & manifeſta lamentationis ſuæ profeſſione teſtantur, & quos ad veniam rogandam *non delicti pœnitentia, ſed mortis urgentis admonitio compellit*. Secutus eſt etiam Martyr ſanctiſſimus ſententiam Concilii Afri-

Africani, in quo ſtatutum fuerat, ut *libellaticis* pax, *ſacrificatis* pœnitentia daretur, ut conſtat ex Epiſtola 54. ad Cornelium. Rectiſſime propterea ſe geſſit, qui ſcripturarum auctoritatem, Cornelii Romani Pontificis exemplum, & Coepiſcoporum ſententiam ſequutus eſt. Cyprianum denique non relaxaſſe priſtinæ diſciplinæ rigorem conſtat ex dictis; primum, quia Apoſtolorum ætate nulli pœnitentium pax negabatur; deinde, quia dum conceſſit pœnitentiam & pacem mœchis, fecit quod ſtatuerat Zephyrinus; inſuper, quia etiam in Africa Anteceſſorum ſuorum ætate idem ſervabatur a multis: demum, quia illud omnino præſtitit, quod ex Epiſtola Cleri Romani inter Cyprianicas triceſima prima, acceperat cuſtodiri in Eccleſia Romana aliarum omnium magiſtra.

T H E S I S V.

Neque ſanctus Cyprianus, neque Africanum Concilium ſuperius commemoratum lapſis & ſacrificatis pœnitentiam agentibus negarunt in exitu mortis reconciliationem, & pacem. Quamquam enim Albaſpinæus, & poſt eum Gothofredus lib. x. Cod. Theodoſiani pag. 210. aliique ſcripſerint a Cypriano priſtinam ſeveritatem interdum fuiſſe cuſtoditam in deneganda reconciliatione apoſtatis & deſertoribus, (quæ ſeveritas, ut liquet ex præmiſſis theſibus, prorſus eſt commentitia;) apparet nihilominus ex nuper dictis ſanctiſſimum Martyrem in ſæpe laudata ad Antonianum Epiſtola, commendare ſanctum Cornelium, qui Trophimum, & partem maximam populi, qui a fide defecerat, rurſus in Eccleſiam admiſerat, demonſtrans quomodo non communicet apoſtatis, qui ipſis periclitantibus ſuccurrit, nec ſit in ſacerdotibus criminandum, ſi pace data, qui deſertores fuerunt, non *effocentur*, nec repellantur: diſcrimen tamen eſſe inter *libellaticos*, & *ſacrificatos*, eos ſcilicet, qui conſenſerant, ut ſacrificaſſe dicerentur, ut ſe, uxorem, liberos, domumque totam a perſecutione ſubtraherent, atque juxta S. P. Auguſtinum lib. iv. de Bapt. num. 6. etiam *libellis* ſe thurificaturos profitebantur, & inter eos, qui ad ſacrificium nefandum acceſſerant; atque *libellaticis* dandam eſſe pacem, *ſacrificatis* vero interim pœnitentiam, & in exitu reconciliationem quoque donandam. Idem decreviſſe Africanum Concilium conſtat ex Epiſtola 54. pag. 171. ubi legitur: *Statueramus quidem jam pridem, frater cariſſime, participato invicem nobiſcum conſilio, ut qui in perſecutionis infeſtatione ſupplantati ab adverſariis & lapſi fuiſſent, & ſacrificiis ſe illicitis maculaſſent, agerent diu pœnitentiam plenam, & ſi periculum infirmitatis urgeret, pacem ſub ictu mortis acciperent.* Ajunt vero, *ſtatueramus*, quoniam excitata iterum perſecutione ſtatim lapſis omnibus pacem dare ſatius exiſtimarunt, ut ad prælium quod imminebat, inſtrue-

inſtruerentur & armarentur, ut legitur eadem Epiſtola 54. itemque in 52. ad Antonianum. Igitur tantum abeſt, quod in hac Epiſtola S. Cyprianus in apoſtatas ſeverior fuerit, quin, cum diu iiſdem apoſtatis pœnitentiæ eſſet incumbendum, perſecutione fervente veniam accelerandam eſſe crediderit. Atque id adeo verum eſt, ut cum Antonianus nonnihil commoveretur, quia a Cornelio & Cypriano lapſis deſertoribus ante pœnitentiam exactam pax data eſſet, Cyprianus conſcripſit Epiſtolam illam quinquageſimam ſecundam, ut propoſiti ſui Antoniano rationem redderet, ſimulque excuſaret Cornelium; unde paullo poſt illius Epiſtolæ initium inquit: *Et primo quidem quoniam de meo quoque actu motus videris mea apud te & perſona, & cauſa purganda eſt, ne me aliquis exiſtimet a propoſito meo leviter receſſiſſe, & cum Evangelicum vigorem primum & inter initia defenderim, poſtmodum videar animum meum a diſciplina, & cenſura priore flexiſſe, ut his qui libellis conſcientiam ſuam maculaverint, vel nefanda ſacrificia commiſerint, laxandam pacem putaverim. Quod utrunque non ſine librata diu, & ponderata ratione a me factum eſt. Nam cum acies adhuc inter manus eſſet, & impetu militum vires fuerant excitandæ, & maxime lapſorum mentes claſſico quodam noſtræ vocis fortiter animandæ, &c.* Non debuit ergo a viris doctiſſimis Cypriano opponi ſeveritas diſciplinæ in ea epiſtola, in qua potius diſciplinæ rigorem, juſtiſſima tamen de cauſa, remittit. Moverunt Albaſpinæum, & Gothofredum quæ leguntur circa finem illius Epiſtolæ pag. 158. *Apoſtatæ vero, & deſertores, vel adverſarii, & hoſtes Chriſti Eccleſiam diſſipantes, nec ſi occiſi pro nomine foris fuerint, admitti ſecundum Apoſtolum poſſunt ad Eccleſiæ pacem, quando nec ſpiritus, nec Eccleſiæ tenuerunt unitatem.* Sed ex præmiſſis conſtat hæc dici de iis, qui in ſchiſmate Feliciſſimi & ſeparati ab Eccleſiæ unitate trucidabantur: quibus utique martyrium prodeſſe nequit, ut idem Cyprianus docet in libro de Unitate Eccleſiæ pag. 404. conſentientibus aliis Patribus, quemadmodum diximus libro XXXI. cap. 24. num. 3. & 4. agentes de martyrio. Ceterum quod hactenus dicta confirmat, in Epiſt. 55. ad Cornelium pag. 183. affirmat Cyprianus multos quotidie a factione Feliciſſimi remeantes pulſare ad Eccleſiam, & a ſe anxie, & ſolicite examinari, *qui recipi, & admitti debeant*; nonnullos tamen admiſſos evaſiſſe pejores, nec fidem pœnitentiæ ſervaſſe: quod in cauſa fuit, ut Epiſtola 38. ad Caldonium, & 40. ad plebem, ſe nunquam hujuſmodi hominibus communicaturum profeſſus fuerit. Sed vide novæ editionis Præfationem pag. XXXV.

THESIS VI.

Quod S. Cyprianus laudata Epiſtola 55. ſcripſerit deſertores ſua faci-

facilitate ſuſceptos, argumento non eſt diſciplinæ ſeveritatem fuiſſe ab eodem Cypriano laxatam. Probatur primo, quoniam ut ex præcedenti manifeſtum eſt, dum eo loci pag. 184. ait S. Martyr, *vix plebi perſuadeo, immo extorqueo, ut tales patiantur admitti*, verba non facit de ſacrificatis, & deſertoribus, quos participato Coepiſcoporum conſilio ſtatuerat ad pœnitentiam admittere, prout affirmat ſuperiori Epiſtola 54. ad Cornelium, ſed loquitur de revertentibus a ſchiſmate Feliciſſimi cum animi pravitate & contumacia; inquit enim: *O ſi poſſes, frater cariſſime, iſtic intereſſe nobiſcum cum pravi iſti & perverſi de ſchiſmate revertuntur, videres quis mihi labor ſit perſuadere patientiam Fratribus noſtris, ut animi dolore ſopito recipiendis malis, curandiſque conſentiam. Namque ut gaudent, & lætantur cum tolerabiles & minus culpabiles redeunt, ita contra fremunt & reluctantur, quoties inemendabiles & protervi, & vel adulteriis, vel ſacrificiis contaminati, & poſthæc adhuc inſuper & ſuperbi, ſic ad Eccleſiam remeant, ut bona intus ingenia corrumpant. Vix plebi perſuadeo, immo extorqueo, ut tales patiantur admitti. Et juſtior factus eſt fraternitatis dolor ex eo quod unus atque alius, obnitente plebe, & contradicente, mea tamen facilitate ſuſcepti, pejores extiterunt, quam prius fuerant, nec fidem pœnitentiæ ſervare potuerunt, quia nec cum vera pœnitentia venerant*. In recipiendis itaque deſertoribus vere pœnitentibus nec Cyprianus facilitate uſus eſt, nec ab aliorum Epiſcoporum ſententia diſceſſit, nec habuit plebem obnitentem & reluctantem; & duntaxat in admittendis gregariis Feliciſſimi, non quidem ſemper, ſed una & altera vice, faciliorem ſe fuiſſe fatetur, cum experimento conſtaret genus illud hominum perraro ad Eccleſiam bona intentione redire. Probatur ſecundò, quoniam Martyr ſanctiſſimus admittens deſertores antiquam Romanæ Eccleſiæ conſuetudinem, Coepiſcoporum mentem, & anteceſſorum ſecutus eſt inſtituta, prout apparet ex theſibus præcedentibus.

THESIS VII.

Nullus in lapſis recipiendis pro diſciplinæ æquitate magis pugnavit, quàm beatiſſimus Cyprianus. Principio enim nonniſi pœnitentia functis abſolutionem conceſſit, excepto mortis periculo, & fervente ſub Valeriano & Galieno perſecutione, ut reconciliatione accepta, non inermes & nudi, ſed protectione Corporis & Sanguinis Chriſti muniti fideles martyrium ſubirent, ut conſtat ex præcitata Epiſtola Synodica 54. ad Cornelium pag. 172. Deinde cum *libellatici* æquari non deberent *ſacrificatis*, quoniam illi, etſi conſcientiâ polluti, manus tamen ab immolatione nefanda, & os a contagio feralis cibi continuerant; cenſuit Cyprianus iiſdem *libellaticis* deteſtantibus ſcelus,

 flen-

flentibus & lamentantibus, ac paratis de cetero vitare errorem, quo fuerant decepti, dare pacem, ne ob duritiam & inhumanitatem cum uxore & liberis in hæreſim aut ſchiſma invitante diabolo raperentur; *ſacrificatis* vero ad Eccleſiam redeuntibus pœnitentiam dare, & ſi infirmitate occupati fuiſſent, etiam pacem, ut diximus theſi v. & conſtat ex Epiſtola Cyprianica 52. pag. 153. Deinde S. Martyr lapſis, qui remeabant cum libellis Martyrum pro ipſorum pace ſupplicantium, etſi eos humaniſſime recipiebat, eiſque in gratiam illorum, a quibus commendabantur, relaxabat partem aliquam canonicæ pœnitentiæ, noluit tamen pacem largiri, niſi ſtuduiſſent Deum ſatisfactione placare, affirmans plurimum quidem apud judicem poſſe Martyrum merita, & juſtorum opera; ſed tamen dandam non eſſe cunctis *præpropera feſtinatione* remiſſionem peccati, quoniam *facilitas veniæ non concedit pacem, ſed tollit*, & etiam Noe, Moyſes, aliique viri Deo accepriſſimi orantes pro peccatis populi, veniam aliquando non impetrarunt. Legendus liber de lapſis pag. 379. ubi nequaquam conſentit Novatianis aſſerentibus non remitti pœnitentium peccata, ſed mandat, ut lapſi antequam reconcilientur juxta illius temporis diſciplinam in ſe puniant patrata delicta, ſicut præmonui Vol. VII. pag. 506. Præterea cum Cyprianus accepiſſet nonnullos idolorum ſacrificiis pollutos, *impudenter* litteras Martyrum quærere, ne congruentem pœnitentiam ſubirent, datis Epiſtolis ad Martyres & Confeſſores, illos graviter hortatus eſt, *ut ſollicite & caute lapſorum deſideria ponderarent*, necnon delictorum genera expenderent, ut colligitur ex Epiſt. 10. pag. 52. & ex Epiſtola 14. pag. 59. In Epiſtola etiam ad Fidum 59. pag. 211. objurgandum cenſuit Therapium Epiſcopum Bullenſem in provincia Proconſulari, quoniam *immaturo tempore*, & nimia feſtinatione pacem dederat cuidam Victori dejecto è gradu preſbyteri, *antequam pœnitentiam plenam egiſſet, & Deo in quem deliquerat ſatisfeciſſet*. Hæc itaque ratio agendi evidenter demonſtrat nullatenus fuiſſe relaxatam, ſed inviolabiliter cuſtoditam veterem diſciplinam a glorioſiſſimo Martyre Cypriano, de quo jure meritoque Prudentius περὶ στεφ.

> *Ipſe modeſta loqui, ſpem quærere, regulam tenere,*
> *Vivere juſtitiæ Chriſti, & penetrare dogma noſtrum.*

THESIS VIII.

Quod S. Cyprianus ordinaria lege pacem daret poſt pœnitentiam exactam, aliorum quoque praxi & conſuetudine comprobatur; quamquam non ſit de Sacramenti ſubſtantia, ut ſatisfactio præcedat abſolutionem. Voluiſſe Cyprianum, ut qui deliquerant, antequam reconciliarentur ab Eccleſia, Deum ſatisfactione placarent, conſtat ex Epiſto-

Epiſtola ad Fidum, atque ex libro de lapſis, ut nuperrime dictum eſt. Non ſolius Cypriani, ſed & aliorum hanc fuiſſe ſententiam, probatur ex decreto Zephyrini de quo th. 2. *Ego & mœchiæ, & fornicationis delicta pœnitentia functis dimitto*. Confirmatur aliorum Pontificum reſcriptis; nam Innocentius I. Epiſt. ad Decentium can. 7. ait, *Sacerdotis eſt judicare, ut attendat ad confeſſionem pœnitentis, & ad fletus atque lacrymas corrigentis, ac tunc jubere dimitti, cum viderit congruam ſatisfactionem*: atque S. Leo in epiſtola ſæpe laudata ad Theodorum Forojulienſem, affirmat ſacerdotibus a Chriſto fuiſſe conceſſum, *ut & confitentibus actionem pœnitentiæ darent, & eoſdem ſalubri ſatisfactione purgatos ad communionem Sacramentorum per januam reconciliationis admitterent*. Idem demonſtratur ex Patribus, inter quos S. Pacianus in Epiſtola 1. ad Sempronianum ſcribit veniam dandam *magno pondere, magnoque libramine, poſt multos gemitus effuſionemque lacrymarum, & poſt totius Eccleſiæ preces*: ac S. Ambroſius lib. 2. de Pœnit. cap. 9. docet prius agendam pœnitentiam, deinde tribuendam veniam, prius ſolvendum quod debitum eſt, ut quod ſperamus, mereamur impetrare, eos autem, qui ſtatim ſolvi cupiunt, velle potius Sacerdotes ligare, quam culpa propriam conſcientiam exuere. Demum fuiſſe hanc univerſæ Eccleſiæ conſuetudinem (etiam apud Orientales, ſaltim ante ſublatam a Nectario actionem publicæ pœnitentiæ) demonſtratur ex Sozomeno lib. VII. Hiſt. Eccleſ. cap. 16. ex canone XI. Concilii III. Toletani, ex libro Gennadii de Dogmatibus Eccleſiaſticis cap. 53. ex antiquo Ordine Romano in Codd. Tiliano, Remenſi, & Ratoldi, necnon ex monimentis aliis compluribus, quæ legi poſſunt apud Natalem Alexandrum diſſert. 9. ſæculi 3. Hugonem Menardum not. 677. in Sacram. Gregorii, Tournely q. VII. art. 3. Concl. 2. ac præſertim Edmundum Martene de Antiq. Eccleſ. ritibus lib. 1. p. 2. cap. 6. art. 5. ubi pertractat de reconciliatione Pœnitentium.

Verum ad Sacramenti *eſſentiam* non pertinere, ut abſolutioni præcedat ſatisfactio, eruitur primum ex dictis; ſiquidem præced. capite demonſtratum eſt num. V. egredientibus de corpore abſolutionem eſſe impendendam, quamvis nondum pœnitentiam impleverint, immo præſidium pœnitentiæ, & reconciliationem petentibus in periculi urgentis inſtantia imponendam non eſſe laborioſam ſatisfactionem, quam implere non valeant, rectiſſime monent Præſules ſanctiſſimi S. Antoninus p. 3. tit. 17. cap. 20. ac S. Thomas de Villanova conc. 6. f. 6. poſt Dom. IV. Quadr., necnon in Rituali Romano Summus Pontifex Paulus V. Conſtat etiam ex præcitatis Epiſtolis Cyprianicis ante pœnitentiam exactam reconciliatos fuiſſe lapſos, ut perſecutione ferveſcente, Eccleſiæ pace, & Sacramentis muniti inirent certamen fidei animo alacriori. Diximus etiam datam pacem *libellaticis* Eccle-

ſiam pulſantibus, ne invitante diabolo, ut Epiſt. 52. ait Cyprianus, in hæreſim, vel ſchiſma raperentur: quod approbat etiam SS. Pater Auguſtinus lib. 3. contra Epiſtolam Parmeniani, ubi num. 15. docet, quomodo adhibenda ſit tolerantia, ne improbi ſeparentur ab unitate, neque, ut Evangelium monet, cum zizania ſimul eradicetur & triticum, ſaluberrima hac monitione concludens, *Hæc qui diligenter cogitat, nec in conſervatione unitatis negligit diſciplinæ ſeveritatem, nec immoderatione coercitionis diſrumpit vinculum ſocietatis.* Aliquando etiam accelerata eſt lapſis venia, propterea quod gloria Dominicæ confeſſionis extorres facti, & bonis omnibus expoliati maculam priſtinam potiore virtute deleverint: quo nomine Caldonius ſtatim pacem dedit Felici Decimi adminiſtro, Victoriæ illius conjugi, & Lucio, qui poſteaquam ſacrificaverant, iterum tentati, Chriſtum confeſſi in exilium pulſi ſunt; quod a Caldonio conſulte geſtum laudat epiſt. 19. pag. 69. ipſemet Cyprianus. Humanitatem quoque maximam experti ſunt illi, qui ad Eccleſiam redeuntes etiam alios reducere ſtuduerunt, ut diximus theſi IV. de Trophimo ad pacem ante mortis pericula admiſſo. Jam vero ſi neceſſario pœnitentia debuiſſet præcedere abſolutionem; neque ægritudine occupatis, neque poſitis in perſecutionum, & ſchiſmatum infeſtatione, neque *libellaticis*, neque ceteris, de quibus hactenus dictum eſt, reconciliatio fuiſſet conceſſa. II. Eadem veritas demonſtratur cenſuris in ſententiam oppoſitam latis. Cum enim anno 1478. Petrus Oxomenſis ſcripſiſſet pœnitentes non eſſe abſolvendos niſi peracta prius pœnitentia, poſt accuratum examen illum juſſu Sixti IV. damnavit Alphonſus Carillus Archiepiſcopus Toletanus, & Petri ſcripta igni fuere tradita ut narrat in 2. 2. q. 1. art. 10. Banneſius, tametſi in libro Petri Oxomenſis alius quoque error, & quidem deterior comprehendebatur, quo affirmabat confeſſionem Sacramentalem non a Chriſto, ſed ab hominibus fuiſſe inductam. Eumdem errorem, ſcilicet, quod *ex invariabili natura, atque ex Chriſti inſtitutione* executio ſatisfactionis impoſitæ præmittenda ſit abſolutioni, proſcripſit ann. 1644. S. Facultas Pariſienſis. Cum idem error circa annum 1672. erupiſſet in Belgio, male penes omnes audiit, illumque anno 1690. confixit Summus Pontifex Alexander VIII. in proſcriptione prop. XVI. XVII. & XVIII. Queſnelliana quoque propoſitio 87. qua Novator aſſeruit modum plenum lumine, & caritate eſſe, *ſi animabus detur tempus portandi cum humilitate, & ſentiendi ſtatum peccati, petendi ſpiritum pœnitentiæ & contritionis, & incipiendi ad minus ſatisfacere juſtitiæ Dei antequam reconcilientur*; hæc, inquam, propoſitio in Bulla *Unigenitus* an. 1713. a Clemente XI. damnata fuit. III. Idem exemplis plurimis oſtendi poteſt, inter quæ principem tenent locum mulieris peccatricis, alterius mulieris adulteræ, Zachæi, latronis, aliorumque a Chriſto ſtatim

poſt

Digitized by Google

poſt converſionem in gratiam receptorum: unde colligimus, olim ab Eccleſia pœnitentes in longa gemituum & afflictationum exercitatione fuiſſe detentos ad explorandam potius illorum converſionem, de qua non immerito in tanto rerum diſcrimine dubitabatur, quam ad expetendum definitum aliquod tempus abſolutionis. Deinde in Orientali Eccleſia, ex quo Nectarius ſuſtulit presbyterum pœnitentiarium, continuo pœnitentes a culpis abſolvebantur, & pro ſua conſcientia ad communionem accedebant, ut conſtat ex Hiſtoria Sozomeni, permultiſque S. Joannis Chryſoſtomi teſtimoniis cap. 1. productis. Simeon quoque Stylita, qui floruit ſæculo 6. accedentem ad ſe hominem ſceleſtiſſimum, qui præter alia flagitia dæmoni immolaverat ſacrificium, cum in eo deprehendiſſet vehementis contritionis indicia, nulla interpoſita mora abſolutione donavit, ut legitur apud Bollandum die 24. Maji. Idem ſæculo VII. probaſſe S. Eligium Noviomenſem Epiſcopum colligitur ex ejus homilia 13. VIII. ſæculo non differendam abſolutionem ad pœnitentiam peractam decrevit in Statutis ſuis cap. 31. S. Bonifacius Archiepiſcopus Moguntinus. Sæculo IX. in Galliis pœnitentes ſtatim poſt confeſſionem abſolvebantur, ex Jona Aurelianenſi lib. 1. de Inſtit. laicali cap. 10. His ergo, aliiſque exemplis, quæ legi poſſunt apud Martenem cit. cap. 6. art. 4. Thomam Milante in propoſitiones damnatas ab Alex. VIII. & Fulgentium noſtrum Bellelli in Confutatione theſium Queſnelli, his additis, quæ ex Cypriano produximus, apertiſſime refellitur quidquid in contrarium ex veteri diſciplina, aut ex Patrum auctoritate poteſt exponi. IV. Certiſſimum denique eſt; ſatisfactionem non *ad eſſentiam*, ſed *ad integritatem Sacramenti* pertinere, atque ideo ipſam ſatisfactionem neceſſariam eſſe, quoniam etſi culpa a Domino dimittatur, diluenda tamen remanet temporalis pœna, ut docet cap. 8. ſeſs. XIV. Synodus Tridentina. Quare non eadem eſt ratio de contritione & confeſſione, ac ſit de ſatisfactione; quamquam cap. 3. ejuſdem ſeſſionis hi tres pœnitentis actus dicantur *quaſi materia* ſacramenti: contritio enim præmittenda eſt, quia eſt diſpoſitio neceſſaria ad gratiam obtinendam; confeſſio item debet præmitti, quoniam prærequiritur ad actum judicialem. Sed quantum ad ſatisfactionem attinet, dummodo pœnitens illam implere velit, ac promittat, neceſſum non eſt, ut abſolutionem illa præcedat; ſed ſufficit ſi injungatur, atque acceptetur; ideoque juxta diverſam Eccleſiæ praxim nunc abſolutio poſt ſatisfactionem data eſt, ut vera ad Deum converſio dignoſceretur; nunc autem ſatiſfactioni præmiſſa, ne contritis & humiliatis, quos Deus non deſpicit, pacem negaret Eccleſia.

THESIS IX.

Quæ apud Cyprianum, alioſque nonnullos leguntur de pace aliquan-

quando lapſis in exitu mortis non concedenda, non evertunt quæ ſuperiori capite q. 4. diximus de abſolutione eo in caſu nemini deneganda, ſive accipiantur illorum teſtimonia de reconciliatione canonica, ſive etiam de abſolutione ſacramentali. Quibuſdam pœnitentiam petentibus denegatam aliquando fuiſſe abſolutionem Joannes Morinus lib. x. cap. 1. Natalis Alex. diſſert. 7. ſæculi 3. Chriſtianus Lupus in canonem 13. Nicænum, aliique initio hujus capitis commemorati haud obſcuris momentis demonſtrant. Primum eſt, quod S. Cyprianus epiſt. 52. inquit: *Pœnitentiam non agentes, nec dolorem delictorum ſuorum toto corde & manifeſta lamentationis ſuæ profeſſione teſtantes, prohibendos omnino cenſuimus a ſpe communicationis & pacis, ſi in infirmitate atque in periculo cœperint deprecari, quia rogare illos non delicti pœnitentia, ſed mortis urgentis admonitio compellit, nec dignus eſt in morte accipere ſolatium, qui ſe non cogitavit eſſe moriturum*. II. Concilium Illiberitanum, quod celebratum dicitur anno 305. ſtatuit canone 1. eum, qui poſt fidem baptiſmi ſalutaris adulta ætate ad templum *idololatrurus* acceſſerit, & fecerit quod eſt crimen capitale, quia eſt ſummum ſcelus, *nec in fine communionem accipere*. Idem canone 2. ſtatuit de Flaminibus, ideſt, ſacerdotibus idolorum, *qui geminaverint ſcelera, accedente homicidio, vel triplicaverint facinus, cohærente mœchia*. Haud aliter ſtatuit canone 6. de illo, *qui veneficio alterum interfecerit*: canone 7. de fideli, *ſi poſt lapſum mœchiæ, accepta pœnitentia denuo fuerit fornicatus*: canone 8. de feminis, *quæ nulla præcedente cauſa reliquerint viros ſuos, & ſe copulaverit alteris*: canone 12. de parentibus, & fidelibus aliis, *ſi lenocinium exercuerint, vel proprium, aut alienum corpus vendiderint*: canone 65. de uxore clerici, *quæ aut mœchata fuerit, aut maritum ſuum mœchum a ſe non projecerit*, canone 66. de viro, *qui privignam ſuam duxerit in uxorem*: canone 70. de femina, quæ *conſcio marito* ſeſe alteri ſubjecerit: canone 71. *de ſtupratoribus puerorum*. Videſis tom. 1. Concil. Collect. Labb. pag. 969. & ſequentibus. III. Concilium Arelatenſe an. 314. canone 22. idem definit, quod epiſt. 52. tradiderat Cyprianus: *De his qui apoſtatant, & nunquam ſe ad Eccleſiam repræſentant, ne quidem pœnitentiam agere quærunt, & poſtea infirmitate arrepti petunt communionem, placuit eis non dandam communionem, niſi revaluerint, & egerint fructus dignos pœnitentiæ*. IV. Innocentius I. Epiſtola ad Exuperium cap. 2. interrogatus quid de his obſervari oporteat, qui poſt baptiſmum omni tempore incontinentiæ voluptatibus deditì, in extremo fine vitæ ſuæ pœnitentiam ſimul & communionis reconciliationem expoſcunt, reſpondit: *De his obſervatio prior durior, poſterior interveniente miſericordia inclinatior eſt. Nam conſuetudo prior tenuit, ut concederetur pœnitentia, ſed communio negaretur. Nam cum illis temporibus crebræ perſecutiones eſſent, ne communionis conceſſa facilitas homines de*

de reconciliatione ſecuros non revocaret a lapſu, negata merito communio eſt, conceſſa pœnitentia, ne totum penitus negaretur: & duriorem remiſſionem fecit temporis ratio. Sed poſtquam Dominus noſter pacem Eccleſiis ſuis reddidit, jam terrore depulſo communionem dari abeuntibus placuit, & propter Domini miſericordiam quaſi viaticum profecturis, & ne Novatiani hæretici negantis veniam aſperitatem, & duritiam ſequi videamur. Tribuitur ergo cum pœnitentia extrema communio, ut homines hujuſmodi, vel in ſupremis ſuis pœnitentes, miſerante Salvatore noſtro, a perpetuo exitio vindicentur. His ergo momentis prælaudati viri clariſſimi demonſtrant denegatam olim abſolutionem iis qui nunquam ſani poſtulaverant pœnitentiam, ut conſtat ex Epiſtola Cypriani, ex canone 22. & ultimo Arelatenſi, atque ex Innocentii I. Reſcripto ad Exuperium Toloſanum Epiſcopum; eodemque abſolutionis beneficio privatos fuiſſe, in quibuſdam ſaltim Eccleſiis, reos ſcelerum atrociorum, prout conſtat ex præcitatis canonibus Illiberitanis.

Nequaquam ſolvi videntur hæc argumenta reſpondendo Cyprianum, Innocentium, & canones præcitatos accipiendos eſſe aut de communione Euchariſtica, aut de reconciliatione canonica, per quam in fletu & pœnitentium claſſe commorantibus reſtitutum ſit jus in ſocietatem, congregationemque fidelium, non autem de abſolutione ſacramentali, & remiſſione ſecreta. Permulti enim Theologi adverſus talia reſponſa validis his ratiocinationibus inſurgunt. Principio, inquiunt, hoſpes omnino eſt in Eccleſiaſtica hiſtoria, qui ignorat abſolutionem ſacramentalem datam fuiſſe ſolummodo poſt pœnitentiam peractam, atque ſtatim poſt abſolutionem conceſſam fuiſſe communionem corporis Chriſti, prout Morinus, Albaſpinæus, Menardus, Martene, aliique plurimi demonſtrarunt, de quibus adiſis Carolum Witaſſe pag.425.Venetæ edit.Deinde graviora momenta eruuntur ex præcitatis verbis ſanctorum Cypriani atque Innocentii. Nam ille negandam pacem aſſeruit iis, qui in ſola infirmitate eam expoſtulant, propterea quod non teſtentur toto corde *dolorem delictorum ſuorum*, nec permoveantur *delicti pœnitentia, ſed mortis admonitione*. At ubi deeſt dolor, & pœnitentia delicti, non tantum communio Euchariſtica, verum etiam ſacramentalis abſolutio negari debet. Ad hæc Cyprianus illius furfuris homines indignos appellat, qui in morte accipiant *ſolatium*, ideoque cenſet divino judicio eſſe relinquendos ſine abſolutione, quæ utique non parvum ſolamen afferre poterat morituris. Præterea Innocentius primus duriorem antiquiorum temporum obſervationem deſcribens, ait datam hominibus, de quibus eſt ſermo, *pœnitentiam*, ſed negatam *communionem*: communionem vero paullo poſt *remiſſionem* appellat; ideoque *pœnitentiæ* nomine non intelligit abſolutionem, ut quidam contendunt, ſed *actionem pœnitentiæ*, quam ſi ex-

ſi explevifſent, neque occupati fuiſſent morte, ipſam quoque abſolutionem proculdubio impetraſſent. Neque id redolet hæreſim Novatianorum, qui, ut diximus tom. VII. pag. 494. pœnitentiam indicebant, & peccata non relaxabant; nam a Cypriano, aliiſque PP. abſolutio nulli *poſt actam pœnitentiam* denegabatur. Immo ex quo Innocentius affirmet conceſſam poſterioribus temporibus *communionem*, quam denegabat ſeverior diſciplina ſuperioris ætatis, ne Eccleſia ſequi videretur *aſperitatem & duritiam Novatianorum*, colligitur illam communionem nihil eſſe aliud, quàm abſolutionem ſacerdotalem impugnatam a Novatianis. Tollunt denique ambiguitatem omnem poſtrema verba Innocentii affirmantis jam cum pœnitentia tribui *communionem, ut pœnitentes a perpetuo exitio vindicentur*. Non enim cum abſolutione ſacramentali migrantes e corpore ſubiiſſent exitium, atque interitum ſempiternum.

Etſi tamen validiſſima hæc ſunt, judicioque maximorum virorum probatiſſima; nil impedit, quin affirmemus ordinaria quidem lege abſolutionem ſacramentalem olim datam poſt pœnitentiam completam, ut diximus præcedenti theſi 8. atque ita abſolutis conceſſam ſtatim communionem corporis Chriſti; ſed nihilominus aliquando neceſſitate urgente datam fuiſſe abſolutionem ſacramentalem ante communionem, necnon ante reconciliationem canonicam, ideoque duplicem abſolutionem non eſſe commentitiam, quinimo priſcis etiam ſæculis obtinuiſſe: quod poteſt momentis ſequentibus commonſtrari. Primum *reconciliatio pœnitentium*, cujus formula in vetuſtiſſimis Ritualibus Latinis Græciſque continetur, unde eruditi Theologi nituntur eruere formam abſolutionis *deprecativam*, non videtur reconciliatio & abſolutio ſacramentalis, ut pluribus momentis conjectabam cap. 7. prop. 1. ideoque obtinuit olim reconciliatio aliqua, & abſolutio canonica diſtincta a reconciliatione, & abſolutione ſacramentali. Secundò præcitati canones Illiberitani, dum ajunt ſceleſtiſſimis quibuſdam peccatoribus, *neque in fine* dandam eſſe *communionem*, explicandi ſunt ſeu de communione Euchariſtica, ſeu de ſocietate fidelium, & participatione orationum, atque oblationum Eccleſiæ, ut demonſtrat Ferdinandus Mendoza tom. 2. Concil. Hiſp. pag. 339. & ſeq. plurimorum aliorum canonum collatione. Atque niſi id dicatur, neceſſum eſt affirmare Illiberitanos Patres fuiſſe revera Novatianos, cum nec poſt pœnitentiam gravioribus criminibus conceſſerint *communionem*. Quamquam verò Annalium Parens Baronius ad annum 57. num. 119. & Belarminus lib. 2. de Imaginibus cap. 9. ut ſolvant argumentum, quod adverſus cultum ſacrarum Imaginum petunt hæretici ex Illiberitano canone 37. affirmaverint plura in eo concilio reperiri, quæ propè attingant fines Novatiani erroris; ad vindicandum tamen cultum illum non opus eſt ſiniſtro hoc de fide PP. Illiberitanorum judicio; cum

cum 37. canon loquatur de imaginibus Dei, & Trinitatis, quæ olim œconomiæ cauſa ob cathecumenos, & Gentiles palam pingi non conſueverunt, ſive ob diſciplinam arcani, ut cenſet cap. 6. Schaleſtratenus, ſive ne rudes crederent adorari a nobis corporeum aliquod numen, ut eo loci non diffitetur Cl. Bellarminus; ac præterea eodem canone prohibeantur tantum Imagines *in parietibus depictæ*, quod fieri potuit, ne exponerentur ethnicorum ludibrio. Baronius inſuper ad annum 305. num. 41. judicium priſtinum retractavit, ſcribens de illis Patribus loqui Innocentium in Epiſt. ad Exuperium, nec aliquem debere ſanctiſſimis illis viris notam erroris impingere. Si ergo Eliberini Patres non fuerunt Novatiani, quod & conſtat ex illorum canone XXII. in quo lapſis in hæreſim, redeuntibus ad Eccleſiam *pœnitentiam*, *&* *communionem* concedunt; neceſſum eſt, ut nomine *communionis*, quam multis atrociorum ſcelerum generibus nunquam, *nec in fine*, daudam eſſe decernunt, aliquam aliam reconciliationem intelligant præter abſolutionem ſacramentalem. Tertiò ipſe Morinus, qui lib. x. cap. 1. contendit primis Eccleſiæ ſæculis in Occidente denegatam fuiſſe abſolutionem, ſi morbo occupati eam primnm poſtulaſſent, libro VI. cap. 24. & 25. luculentiſſimis teſtimoniis demonſtrat, apud Græcos a mille ſaltim ducentis annis poſt confeſſionem & abſolutionem peccatorum diu communionem Euchariſticam retardari, impoſita interim longa & multiplici pœnitentia, eaque completa alteram rurſus abſolutionem impendi, qua ab Epiſcopo percepta pœnitentes liberum ad ſacra myſteria habeant acceſſum. Nec video cur idem dici non poſſit de Eccleſia Occidentali, & de illa ſolemni Reconciliatione, quam commemorat Sozomenus lib. VII. cap. 16. & cujus ritum etiamnum exhibet p. 3. tit. 3. Pontificale Romanum. Quartò abſolutionem canonicam datam ſolemni ritu, & manuum impoſitione, diſtinctam ab abſolutione ſacramentali commonſtrat apertiſſime canon 78. Concilii IV. Carthaginenſis celebrati an. 398. in quo legitur: *Pœnitentes, qui in infirmitate viaticum Euchariſtiæ acceperint, non ſe credant abſolutos ſine manus impoſitione, ſi ſupravixerint*. Hoc enim in canone abſolutio per *manus impoſitionem* collata non eſt ſacramentalis, & quæ proculdubio præcedere debet viaticum Euchariſticum. Eadem duplicis abſolutionis diſtinctio traditur in tertio canone primi Concilii Arauxicani celebrati an. 441. Vide Tournelium q. 9. art. 2. Quintò in cap. *Presbyter ſi fornicationem*, diſt. 82. num. 5. ſtatuitur *ex auctoritate Sylveſtri* (quam tamen neſcio ubi expreſſam invenire poſſimus) ut ſacerdos in fornicationis crimen lapſus *decem annis* pœnitentiæ inſiſtat; & nihilominus ei permittitur, ut *finito primo anno, & dimidio corporis & ſanguinis Domini, ne indureſcat, particeps fiat*. Sacerdos ergo ille nondum pœnitentiæ curſu peracto, pacem & reconciliationem obtinuit, alioqui non fuiſſet particeps Euchariſtiæ. Sextò in cap. *De viro nefando*;

XII. q. 2. quod a Gratiano tribuitur Nicolao I. ſed conſtat ex veteri collectione canonum eſſe vetuſtius, eis, quibus indicitur pœnitentia *ſeptem annorum*, permittitur ut quarto anno communioni reſtituantur, ſuſcipiantque *corpus & ſanguinem Domini*. Similia occurrunt in 5. 6. & 8. canone Concilii Ancyrani celebrati an. 314. ſub Sylveſtro: unde Sylvius q. XVIII. 3. p. art. 3. colligit, *quod licet non impenderetur pœnitentibus, de quibus ibi ſermo eſt, plena & publica abſolutio, qua publice reciperentur ad communionem, oblationem, & converſationem fidelium, dabatur tamen ſacramentalis abſolutio, ut poſſent communicare*. Atque hac ſententia utitur vir doctiſſimus ad oppugnandum errorem Petri Oxomenſis, a nobis itidem refutatum ſuperiori theſi VIII.

Si quis ergo ad explicanda teſtimonia initio producta, quibus aſſeritur denegatam fuiſſe communionem non petentibus pœnitentiam priuſquam gravi morbo occuparentur, uti voluerit præſidio duplicis communionis hactenus explicatæ; affirmare poterit antiquos Eccleſiæ Patres revera negaſſe illis eam reconciliationem, qua jus tribuitur in ſocietatem fidelium, atque ad aliorum terrorem illos hoc pacis ſolatio privaſſe; tametſi reſtituta Eccleſiæ pace data fuerit, ut inquit Innocentius, *cum pœnitentia communio*. Quamquam autem ſacramentalem abſolutionem nemini Patres illi in exitu denegarent; jure tamen de eorum ſalute timebant, qui nunquam ſani pœnitentiam egiſſent, quoniam pœnitentia tam ſera ſolet eſſe ut plurimum infructuoſa. Ajebat propterea Auguſtinus ſerm. 393. aliàs hom. 41. ex L. *Si quis poſitus in ultima neceſſitate ægritudinis ſuæ, voluerit accipere pœnitentiam, & accipit, & mox reconciliatur, & hinc vadit; fateor vobis non illi negamus quod petit, ſed non præſumimus quia bene hinc exit. Non præſumo, non vos fallo, non præſumo. Fidelis bene vivens ſecurus hinc exit: baptizatus ad horam ſecurus hinc exit: agens pœnitentiam & reconciliatus cum ſanus eſt, & poſtea bene vivens, ſecurus hinc exit: agens pœnitentiam ad ultimum & reconciliatus, ſi ſecurus hinc exit, ego non ſum ſecurus. Unde ſecurus ſum dico, & do ſecuritatem; unde non ſum ſecurus, pœnitentiam dare poſſum, ſecuritatem dare non poſſum.*

Ut redeat modo unde diſceſſit oratio; Cyprianus, Innocentius, & quotquot afferunt negatam olim reconciliationem iis, qui tantùm in extremo vitæ pœnitentiam expoſcunt, aut non loquuntur de abſolutione ſacramentali; aut loquuntur de ſeveritate diſciplinæ, quam tranſactis perſecutionum procellis relaxare opus erat. Inde ergo inferri non poteſt, quod hujuſmodi pœnitentes nequeant abſolvi, prout definivimus præced. cap. num. IV.

CA-

CAPUT X.

Impugnantur quæ hæretici tradunt de poſtrema Pœnitentiæ parte, nimirum, ſatisfactione.

XVI. Quoniam nonnulla ad ſatisfactionem ſpectantia capite præcedenti attigimus; congruum eſt, ut perſequamur reliqua, ſtylumque ad oppugnanda hæretica dogmata convertamus. Itaque *ſatisfactionis* nomine intelligimus compenſationem illam, qua homo pro peccatis commiſſis Deo aliquid perſolvit, ſive ſolutionem pœnæ temporalis indictæ a judice ſpirituali ad ſatisfaciendum exercitatione bonorum operum, & corporis, animique afflictationibus injuriæ Deo per peccatum illatæ. Hanc ſatisfactionem poſt Audianos, de quibus Theodoretus lib. IV. hæreticarum fabularum, & Manichæos quoſdam, qui amplectentibus ſectam ſuam cujuslibet criminis quoad culpam, & quoad pœnam, relaxationem pollicebantur, negaverunt poſteriorum temporum hæretici, Lutherus art. 5. & ſerm. de Pœnitentia, Melanchthon in locis Commun. & in Apologia Confeſſ. Auguſtanæ art. 12. Kemnitius 2. p. Examinis, Calvinus lib. 3. Inſtit. cap. 4. n. 25. Dallæus in Opere de hac materia conſcripto, aliique paſſim. Cum enim Novatores ſentiant firmiſſima in Chriſtum fiducia noxam omnem, & omne pœnæ debitum remitti, propterea quod Chriſtus pro omnibus cumulate, & pleniſſime ſatisfecerit, negentque in ſacerdote omnem aliam poteſtatem, præter eam, quæ ſita eſt in miniſterio annuntiationis atque concionis, ex alio autem capite negare non poſſint certum pœnitentiæ ſpatium conſtitutum fuiſſe veterum canonum auctoritate, divinamque ſcripturam præſcribere impiis jejunia, eleemoſynas, fructuſque dignos pœnitentiæ; coguntur neceſſaria conſecutione affirmare, juſtificatis per Chriſtum nullam pœnam diluendam eſſe, & nullam a ſacerdote eſſe imponendam, ſatisfactiones autem canonicas, olim præſcriptas, non fuiſſe ordinatas ad compenſationem aliquam Deo reddendam, ſed ad publicum emendationis teſtimonium exhibendum Eccleſiæ, atque bona opera pœnitentium prodeſſe tantummodo ad mitigandas præſentis vitæ calamitates, & ideo legi Iſaiæ 58. *Frange eſurienti, &c. & requiem tibi dabit Dominus ſempiternam*. Quare ut appareat quantum a veritate Novatores exorbitent, primo demonſtrandum eſt remanere, dimiſſa etiam culpa, pœnam aliquam eluendam; tum poſſe ac debere ſacerdotem pro hac pœna congruam aliquam ſatisfactionem imponere pœnitenti; deinde potius reſpectu Dei, quam reſpectu Eccleſiæ ſatisfactionem ipſam injungi; ac demum implendam non eſſe eo tantum fine ut allevemur ab hujus vitæ incommodis & ærumnis, verum etiam, ac principaliter ut pro injuriis, quas Deo intulimus, ei aliquid rependamus.

Prop. I. Plerumque dimiſſa culpa temporales pœnæ remanent luendæ.

Demonſtratur primo ex ſacris litteris. Protoparenti enim Adamo remiſſum fuit primæ tranſgreſſionis peccatum, ut ex libro Sapientiæ cap. 10. atque ex traditione Patrum oſtendimus lib. xii. cap. 14. & nihilominus cum tota poſteritate ærumnis, miſeriiſque in pœnam ſceleris, non ad exercitium tantum virtutis, ut inquiunt hæretici, ſubjectus fuit, prout conſtat ex cap. 3. Geneſ. 17. *Quia audiſti vocem uxoris tuæ, & comediſti de ligno, ex quo præceperam tibi ne comederes, &c.* Exodi item xxxii. 14. legimus Dominum intercedente Moyſe placatum fuiſſe ſuper populum Iſrael, qui vitulum aureum in deſerto conflaverat, & nihilominus verſu 34. ait Dominus ipſe: *Ego autem in die ultionis viſitabo & hoc peccatum eorum.* In libro etiam Num. cap. xii. Maria ſoror Moyſis pro qua frater deprecatus eſt Deum, juſſa eſt verſ. 15. abeſſe *ſeptem diebus extra caſtra*, ut rubore ſuffunderetur quod eidem Moyſi detraxiſſet propter uxorem ejus Aethiopiſſam. Et cap. xiv. ejuſdem libri teſtatur Deus ſe dimiſiſſe culpam populo obmurmuranti, & tamen ait, neminem eorum qui Deum tentaverunt, Palæſtinæ terram viſurum fore, omniumque cadavera in ſolitudine terræ mandanda, Caleb tantum & Joſue exceptis. In eodem libro Numerorum cap. xx. 24. etiam Aaron, quem licet humani aliquid paſſum, ſcimus tamen fuiſſe Deo acceptiſſimum, mortuus dicitur in ſupercilio montis Hor, *eo quod incredulus fuerit ad aquas contradictionis*: quod Moyſi pariter accidiſſe demortuo, jubente Domino, in terra Moab, conſtat ex cap. ult. Deuter. verſu 4. Davidi quoque peccatum ſuum confitenti inquit Nathan 2. Regum xii. 13. 14. *Dominus tranſtulit peccatum tuum; non morieris. Verumtamen quoniam blaſphemare feciſti inimicos Domini, propter verbum hoc filius, qui natus eſt tibi, morte morietur.* Quod utique magnam pœnam fuiſſe Davidi filiorum ſuorum amantiſſimo infertur ex iis, quæ ibidem leguntur, necnon ex acerbitate doloris, quem in morte Abſalomnis, & Adoniæ expertus fuit. Sed adeat, qui plura Scripturarum teſtimonia deſiderat, Bellarminum lib. iv. de Pœnit. cap. 2. Eſtium in iv. diſt. 17. §. 7. Le-Droint. q. 6. cap. 1.

Secundò probatur auctoritate Patrum, ac præſertim S. P. Auguſtini, qui in Pſalmum 50. num. 15. inquit: *Aliquando Deus cui ignoſcit in futuro ſæculo, corripit eum de peccato in iſto ſæculo. Nam & ipſi David, cui dictum jam fuerat per Prophetam, Dimiſſum eſt peccatum tuum, evenerunt quædam quæ minatus erat Deus propter ipſum peccatum.* Tract. 124. in Joannem num. 5. *Cogitur homo tolerare etiam remiſſis peccatis, quamvis ut in eam veniret miſeriam primum fuerit cauſa peccatum: productior eſt enim pœna quam culpa, ne parva putaretur culpa, ſi cum illa finiretur & pœna; ac per hoc vel ad demonſtrationem debitæ miſeriæ, vel ad emendationem labilis vitæ, vel*

ad

ad exercitationem neceſſariæ patientiæ, temporaliter hominem detinet pœna, etiam quem jam ad damnationem ſempiternam reum non detinet culpa. Idem S. Pater lib. XXII. contra Fauſtum cap. 67. hæc de Davide ſcripſit: *Quid enim aliud quam cordis ejus profunda cernebat Spiritus Dei, quando correptus per Prophetam dixit, Peccavi; continuoque ad hoc unum verbum audire meruit, quod acceperit veniam? Ad quam rem, niſi ad ſempiternam ſalutem? Neque enim prætermiſſa eſt in illo ſecundum Dei comminationem flagelli paterni diſciplina, ut & confeſſus in æternum liberaretur, & afflictus temporaliter probaretur.* Paullo infra: *Cum temporalibus emendationibus verberaretur, videbat erga ſe & manere veniam, & non negligi diſciplinam.* Similia invenies apud Ambroſium in Pſal. 37. Chryſoſtomum hom. 4. in Epiſt. 2. ad Corinth. Fulgentium lib. 1. de Remiſs. peccat. cap. 12. Gregorium Magnum lib. IX. Moralium 17. num. 34. &c. Ex quibus conſtat ſapientiſſime Tridentinos Patres ſeſs. XIV. cap. 8. declaraſſe *falſum omnino eſſe, & a verbo Dei alienum, culpam a Domino nunquam remitti, quin univerſa etiam pœna condonetur*; & veriſſime eoſdem Patres affirmaſſe, quod *perſpicua & illuſtria in ſacris litteris exempla reperiuntur, quibus præter divinam traditionem hic error quammanifeſtiſſime revincitur.*

Prob. 3. ratione: Certiſſimum eſt in Deo ſummam eſſe clementiam a rectiſſima juſtitia indiſtinctam, propter quam amandus ſimul eſt, ac timendus. At quemadmodum ſumma clementia poſtulat, ut quiſquis peccatum intimo corde deteſtatur, veniam obtineat, quia alias non miſericors pater, ſed judex inexorabilis eſſet Deus; ita exigit juſtitia, ut qui peccarunt, ſeveritate aliqua puniantur, ne facilitas veniæ tribuat ipſis dilinquentibus incentivum; quia alias impii nullo metu perculſi, & nulla ſubeundæ pœnæ neceſſitate coacti, fierent in ſcelera procliviores. Inſinuant hanc rationem præcitato loco Tridentini Patres his verbis: *Et divinam clementiam decet, ne ita nobis abſque ulla ſatisfactione peccata dimittantur, ut occaſione accepta, peccata leviora putantes, veluti injurii & contumelioſi Spiritui ſancto in graviora labamur, theſaurizantes nobis iram in die iræ. Proculdubio enim magnopere a peccato revocant, & quaſi fræno quodam coercent hæ ſatisfactoriæ pœnæ, cautioreſque & vigilantiores in futurum pœnitentes efficiunt.*

Opponunt hæretici: Duo in ſacris litteris commemorantur genera ſuppliciorum; unum, quod infligitur impiis & Dei inimicis, de quo pœnarum genere ait David, *Domine, ne in furore tuo arguas me*, & alibi, *Effunde iram tuam in gentes, quæ te non noverunt*: aliud ſuppliciorum genus eſt, quo Deus exercet amicos ſuos, non ut de illis ulciſcatur ſemetipſum, ſed ut eos tanquam piiſſimus pater admoneat, juxta illud, *Caſtigans caſtigavit me Dominus, & morti non tradidit me,*

Digitized by Google

me, & alio in loco, *Deus quos diligit, caſtigat*. Ad primum genus ſpectant ſupplicia vindictæ, & ad contumaces, non ad pœnitentes hæc attinent: ad genus autem alterum pertinent admonitiones paternæ, quæ etiam innocentes, & nullo peccato inquinatos reſpiciunt. Scripturæ igitur, quæcunque afferri poſſunt, aut de ſuppliciis primi generis, aut de ſuppliciis alterius generis loquuntur. Si de illis; ſupponunt peccandi pervicaciam, non remiſſionem delicti: ſi de his autem, non ſunt punitiones alicujus peccati; ideoque nullum ſcripturarum divinarum exemplum demonſtrat remiſsâ culpâ manere pœnam. II. Affirmant ſcripturæ, poſt converſionem impiorum omnium iniquitatum illorum Deum oblivîſci, peccatum lapſis ulterius non imputari, nihil in iis remanere damnationis. Ezechielis enim XVIII. 21. hæc habentur: *Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt, vita vivet & non morietur: omnium iniquitatum ejus, quas operatus eſt, non recordabor*. In Pſ. XXXI. 2. *Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum*. Et ad Rom. VIII. 1. *Nihil damnationis eſt iis, qui ſunt in Chriſto Jeſu*. Si autem deletâ culpâ maneret pœna luenda, Deus nequaquam oblitus foret præteritorum ſcelerum, ſed hæc imputaret ad punitionem atque vindictam, atque ii, qui in Chriſto Jeſu reconciliati ſunt, condemnatione aliqua premerentur. Remiſſis itaque culpis nulla pœna remanet eluenda. III. S. P. Auguſtinus lib. II. de Peccatorum meritis cap. 34. num. 54. ſermonem inſtituens de pœnis, quibus afficimur propter originale peccatum: *Reſpondemus*, inquit, *ante remiſſionem eſſe illa ſupplicia peccatorum, poſt remiſſionem autem certamina, exercitationeſque juſtorum*: & proximo num. 56. idem affirmans de Davide ait, *remiſſionem illam peccati factam, ne homo a percipienda vita impediretur æterna; ſubſecutum vero illius commi-nationis effectum, ut pietas hominis in illa humilitate exerceretur, atque probaretur*. Conſentiunt Auguſtino alii Patres, ac præſertim Chryſoſtomus, qui hom. 28. in Epiſt. I. ad Corinth. exponens ea verba, *Quod ſi nos ipſos dijudicaremus, non utique judicaremur*, inquit: *Non dixit, ſi caſtigaremus nos ipſos, ſi puniremus, ſed ſolum ſi vellemus agnoſcere peccata, ſi nos ipſos condemnare, ſi de delictis ferre ſententiam, liberaremur ab eo, quod & hic, & illic eſt, ſupplicio*. IV. Sublata cauſa removeri debet effectus; at pœna culpæ conſectarium eſt: igitur culpâ remiſsâ debet quælibet pœna amoveri.

Reſp. ad I. exactam non eſſe diviſionem ſuppliciorum a Calvino excogitatam, nam præter ea, quibus afficiuntur homines ſceleſtiſſimi, & ea, quibus etiam probi, honeſtique erudiuntur, (quæ tamen aut ſupplicia non ſunt appellanda, aut quotidianis culpis, quibus etiam boni obnoxii ſunt, rependuntur) dantur ſupplicia, quæ propter peccata jam dimiſſa perferri debent *ad demonſtrationem debi-*

debitæ miſeriæ, & ad emendationem labilis vitæ, ut loquitur Auguſtinus. Hujus generis fuiſſe ſupplicia, quæ paullo ſupra ex ſcripturis commemoravimus, aperte conſtat, cum illata dicantur propter peccatum, eoque dimiſſo aliquando perſeveraverint. Id recte intellexit ſanctus David, qui ſentiens præteritorum criminum pondus, cinere, jejunio, lacrymis volebat Deo ſatisfacere, ut alias pœnas peccatis debitas niteretur avertere, quod in Panegyrico de Celſo puero S.Paulinus animadvertens belle cecinit:

Peccatum lugere juvat, contractaque culpis
Vulnera profuſis fletibus abluere.
Qualibus ille ſuum ſtratum omni nocte rigabat
Multa gemens David, corde potens humili.
Si cinerem Rex ille Deo dilectus edebat,
Et ſua miſcebat pocula cum lacrymis;
Quid facere heu miſero mihi competit? unde piabor?
Unde ſatisfaciam? quanam ope ſalvus ero?

Hæc Paulinus pag. 528. edit. Plantinianæ.

Ad 2. hæc ſit reſponſio: Principio Ezechiel haud obſcure pœnitentiam atque ſatisfactionem eo loci commendat; inquit enim, *Si autem impius egerit pœnitentiam, & cuſtodierit univerſa præcepta mea, & fecerit judicium, & juſtitiam, vita vitet, & non morietur*; ſcilicet, ut interpretatur Hieronymus tom. 3. pag. 826. *Si poſtea egerit pœnitentiam, & ad meliora converſus priſtina peccata deleverit, non judicetur vetuſtate peccati, ſed in meum ſuſcipiatur gregem innovatione virtutis, &c.* Deinde ea verba, *Si fecerit judicium & juſtitiam*, hunc reddunt ſenſum, ſi in ſe punierit admiſſa, & Deo ſatisfecerit operibus miſericordiæ; unde Greci legunt: ἐὰν ποιήσῃ δικαιοσύνην, καὶ ἔλεος, *ſi fecerit æquitatem & miſericordiam*. Ac tandem quemadmodum verba illa, *Vita vivet, & non morietur*, ſignificant vitam ſpiritalem, & liberationem a morte perpetua; ita poſtrema, *Omnium iniquitatum ejus non recordabor*, commonſtrant peccata poſt condonationem non poſſe impium in ſempiternam mortem dejicere, & temporarias pœnas, quibus multatur, modo in juſtitia perſeveret, nullum ei nocumentum, ſed maximam potius utilitatem fore allaturas. Quod objicitur ex Pſ. 31. nullius eſt momenti, quoniam non eſt parvum divinæ largitatis beneficium ſi peccatum ita dimittatur, ut ulterius dignum non reputetur æterna pœna, etiamſi luenda ſit pœna aliqua temporalis. Verba item Apoſt. ad Rom. VIII. nihil urgent: nam ſignificant in renatis per ſacramentum baptiſmatis nullum remanere culpæ reatum; concupiſcentiam autem vel fomitem, quæ manent in baptizatis, relinqui ad agonem, nec poſſe nocere non conſentientibus; ut docet ſeſſione v. Synodus Tridentina, tradidit Auguſtinus lib. 1. ad Bonifac. cap. 10. & nos pariter ſtuduimus expli-

plicare lib. VI. cap. 18. & libro XIII. cap. 5. Ceterum ſi poſt peccatum originale remiſſum etiam baptizati hujus vitæ miſeriis, & morti corporis ſubjiciuntur, quæ utique ex prima tranſgreſſione venerunt; quanto magis pœnæ exigendæ ſunt ab iis, qui, ut ait Tridentinum ſeſs. XIV. cap. 8. *ſemel a peccati, & dæmonis ſervitute liberati, & accepto Spiritus ſancti dono ſcienter templum Dei violare, & Spiritum ſanctum contriſtare non formidaverint?* Igitur Apoſtolus *damnationis* nomine intelligit debitum æternæ mortis, a qua liberat *lex ſpiritus vitæ in Chriſto Jeſu*, quemadmodum mortem æternam procul dubio intellexit cap. III. ejuſdem Epiſtolæ verſu 8. ubi ait, *Quorum damnatio juſta eſt*; nec non cap. XIII. 2. ubi de iis, qui reſiſtunt Dei ordinationi, inquit, *Ipſi ſibi damnationem acquirunt*. Quare autem ſatisfactiones non imponantur pro peccato originali, ſicut imponuntur pro actualibus, dicam infra.

Tertium ſic diluitur: Auguſtinus eatenus affirmat mortem & calamitates, quæ inflictæ ſunt propter peccatum, & rationem habent ſupplicii, poſt culpæ remiſſionem fieri certamina & exercitamenta virtutis, quatenus etiam quæ merito patimur, deſervire poſſunt ad exercendam humilitatem, ad præteritorum ſcelerum caſtigationem, ad gratiæ incrementum, atque ad novæ vitæ cuſtodiam. Chryſoſtomus autem citato in loco ſcribit homines ſpontanea caſtigatione poſſe evadere temporales ac ſempiternas punitiones, quæ ipſis inferuntur invitis; pœnas tamen hujus ſæculi *magis eſſe admonitionis quam condemnationis, & magis curationis quam punitionis*, quia Deus *hic pœnas exigens, ubi ſupplicium eſt temporale*, vult nos a ſempiternis pœnis eruere. Vide edit. Commel. pag. 570. Hæc utique, ac ſimilia Patrum documenta probant, non evertunt pœnas temporales, & ſatisfactiones præteritarum culparum: quod idem Calvinus citato cap. 4. §. 38. confeſſus eſt, audacter & inverecunde pronuntians, Veteres *hac in parte lapſos eſſe, aut nimis aſpere & dure locutos*. Ad ultimum dico ſublata cauſa removeri effectum cum illa neceſſario connexum, at non effectum quemcunque; ſicuti deleto per ſacramentum regenerationis originali peccato, deletur etiam chirographum damnationis; remanent tamen mors corporis, & miſeriarum humanarum illuvies.

Prop. II. Poteſt, ac debet Sacerdos confeſſis pœnas *ſatisfactorias* injungere.

Chriſtus enim, quemadmodum in hac diſſertatione non ſemel ex cap. 18. Matthæi, & 20. Joannis demonſtratum eſt, ſacerdotibus non ſolum *ad ſolvendum*, verum etiam *ad ligandum* conceſſit claves, ſeu poteſtatem judiciariam. Sicut ergo utuntur poteſtate *ſolvendi* dum abſolutionem impendunt, ita æquum eſt utantur poteſtate *ligandi* pœnarum vincula injiciendo. Tradunt hoc argumentum Tridentini Theologi

Digitized by Google

logi ac Patres prælaudato cap. 8. dum ajunt: *Claves ſacerdotum non ad ſolvendum duntaxat, ſed & ad ligandum conceſſas etiam antiqui Patres & credant & docent, &c.* Hæc Patrum fides ac doctrina demonſtratur primò auctoritate canonum: nam in Concilio Carthaginenſi III. an. 424. cap. 3. legitur, *Pœnitentibus ſecundum differentiam peccatorum, Epiſcopi arbitrio pœnitentiæ tempora decernentur*; & in Synodo Laodicenſi an. 363. *His, qui diverſorum peccatorum lapſus incurrunt, & oratione, confeſſione, ac pœnitentia malorum ſuorum perfectam converſionem demonſtrant, pro qualitate peccati pœnitentiæ tempus attribuendum eſt, &c.* Hos alioſque canones vide apud Gratianum, XXVI. q. 7. Rurſus demonſtratur ſententiis præſtantiſſimorum Eccleſiæ Patrum; nam S. Baſilius in Regulis brevioribus interrogat. 106. & 194. ait: *Pro qualitate delicti tempus pœnitentiæ impendatur; hoc ſit in judicio poſitum eorum, qui præſunt, vel quanto tempore, vel quali modo pœnitere debeant qui delinquunt.* Tribuuntur eadem q. 7. hæc duo capita, *Pro qualitate*, &, *Hoc ſit*, a Collectore canonum octavæ Synodo. Ex ejuſdem S. Baſilii epiſtola ad Amphilochium cap. 7. & ex Alcuino de Divinis Officiis cap. 13. compactum eſt C. *Menſuram*, de Pœnit. diſt. 1. a Gratiano adſcriptum S. Hieronymo, ubi legitur: *Menſuram autem temporis in agenda pœnitentia idcirco non ſatis aperte præfigunt canones pro unoquoque crimine, ut de ſingulis dicant qualiter unumquodque emendandum ſit, ſed magis in arbitrio Sacerdotis intelligentis relinquendum ſtatuunt.* S. P. Auguſtinus Ench. cap. 65. num. 17. ſcribit: *Verum quia plerunque dolor alterius cordis occultus eſt alteri, neque in aliorum notitiam per verba, vel quæcunque alia ſigna procedit; cum ſit coram illo, cui dicitur, Gemitus meus a te non eſt abſconditus: recte conſtituuntur ab iis, qui Eccleſiis præſunt tempora pœnitentiæ, ut fiat ſatis etiam Eccleſiæ, in qua remittuntur ipſa peccata.* Sermone etiam 39. De Sanctis (qui tamen ſuppoſititius videtur, & fetus potius Cæſarii, rejectus proinde in Appendicem tom. V. num. 25.) hæc habentur: *Confeſſionem quæramus puro corde, & pœnitentiam datam a Sacerdotibus perficiamus.* Vide etiam Gennadii librum de Eccl. dogm. olim Auguſtino adtributum, cap. 53. Item S. Leo I. in Epiſt. ad Nicetam Aquilejenſem Epiſcopum 79. nunc 129. cap. 6. ait: *Tempora pœnitudinis, habita moderatione, conſtituenda ſunt tuo judicio, prout converſorum animos proſpexeris eſſe devotos*, Extat cap. *Tempora*, XXVI. q. 7. num. 2. Demonſtratur poſtremo loco ratione: ac primum, quoniam non omnis pœna, nec omnis dolor vere pœnitentia appellatur; *pœnitentia enim eſt quædam dolentis vindicta, puniens in ſe quod dolet commiſiſſe*, prout inquit Auctor libri de vera & falſa pœnit. inter Auguſtini Opera. Vindictæ autem ac punitiones peccatorum, etſi ſponte, & æquo animo tolerandæ, ab iis ſtatuendæ ſunt, quibus demandata

 eſt

eſt exercendi judicii poteſtas. Deinde Sacerdos non temere debet lapſis veniam, & remiſſionem a Deo polliceri. At temere ſalus promittitur, quando abſque ſatisfactione impenditur abſolutio: unde Cyprianus de Lapſis pag. 384. ajebat: *Qui pœnitentiam criminis tollunt, ſatisfactionis viam claudunt. Ita fit, ut dum temeritate quorumdam vel promittitur ſalus falſa, vel creditur, ſpes veræ ſalutis adimatur.* Poſtremò Sacerdos etiam curare debet, ut qui deliquerunt, habeant propriæ infirmitatis medicamentum, & novæ vitæ cuſtodiam; quæ duo præſtari pœnis ſatisfactoriis docet præcitato in loco Synodus Tridentina.

Opponunt hæretici: Chriſtus, quando paralytico, mulieri peccatrici, aliiſque dimiſit peccata, nullam iis pœnitentiam injunxit. Oportet ergo, ut Sacerdotes eadem ratione ſe gerant. Præterea neque Apoſtoli conſueverunt pœnitentiam imponere, ſed tantum ceſſationem a peccatis, ſcribente Apoſtolo ad Epheſios 1 v. 28. *Qui furabatur, jam non furetur*, in quem locum Theophylactus, inquit: *Non dixit Apoſtolus, Puniatur qui furtum committit, ſed a malo deficiat. Punire namque eſt fori judiciarii, dehortari a vitiis Chriſti doctrinæ eſt.* Rurſus ſi Sacerdotes prædîti ſunt poteſtate & auctoritate ſolvendi, illamque exercent ſolvendo a reatu culpæ & a debito æternæ mortis, cur etiam non utuntur ea poteſtate ſolvendo debitum pœnæ cujuslibet temporalis? Poſtremò (nam cetera hæreticorum objecta afferentur proxima poſitione) non ſolum per ſacramentum pœnitentiæ, ſed etiam per ſacramentum baptiſmi remittuntur peccata: ſed in remiſſione collata per baptiſmum Sacerdos nullam pœnam præſcribit: nullam ergo pœnam præſcribere debet, dum peccata per ſacramentum pœnitentiæ dimittit ac ſolvit.

Reſpond. ad 1. Chriſtum uſum fuiſſe poteſtate *excellentiæ*, ac inſuper perfectiſſimam caritatem, & vehementiſſimam contritionem mulieri peccatrici, pio latroni, aliiſque inſpiraſſe, necnon intimum eorum animum inſpexiſſe: Sacerdotes vero nec ſupremam illam poteſtatem habere, nec poſſe inſpirare fragrantiſſimam dilectionem, neque introſpicere pœnitentium corda; ideoque debere illos commiſſo munere fungi, cum ponderatione judicii, cum legis æquitate, & juxta documenta majorum. Communem hanc reſponſionem confirmo verbis Cypriani de Lapſis pag. 378. hæc ſcribentis: *Solus Dominus miſereri poteſt; veniam peccatis, quæ in ipſum commiſſa ſunt, ſolus poteſt ille largiri, qui peccata noſtra portavit, qui pro nobis doluit, quem Deus tradidit pro peccatis noſtris. Homo Deo eſſe non poteſt major: nec remittere aut donare indulgentia ſua ſervus poteſt, quod in Dominum delicto graviore commiſſum eſt, ne adhuc lapſo & hoc accedat ad crimen, ſi neſciat eſſe prædictum, Maledictus homo qui ſpem habet in homine. Dominus orandus eſt, Dominus noſtra ſatisfa-*

ctione

ctione placandus eſt, qui negantem negare ſe dixit, qui omne judicium de Patre ſolus accepit. Poteſt etiam reſponderi, Chriſtum Dominum miraculis, rebuſque a ſe geſtis voluiſſe oſtendere divinitatem ſuam, ac ſupremam & pleniſſimam poteſtatem; ideoque dum peccata dimitteret, nec oris confeſſionem exegit, ne videretur ignorare quæ ſunt in homine; nec ſatisfactionem indixit, ne crederetur habere auctoritatem delegatam & circumſcriptam; ſed ut ejus opera eſſent undequaque perfecta, & exhiberent divinitatis ejus invictiſſimum argumentum, cum remiſſione peccatorum contulit ſimul corporis ſanitatem. Hac de cauſa Matthæi IX. 6. ait: *Ut autem ſciatis, quia Filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata*, tunc ait paralytico: *Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam*. Itaque exemplo Chriſti, ſicuti non impugnatur peccatorum confeſſio, ita non refellitur neceſſitas ſatisfactionis: Sacerdotibus namque non omnem poteſtatem ſuam Dominus communicavit, ſed eam ſolam, quæ neceſſaria erat ad Eccleſiæ regimen; ut ſcilicet peccata dimitterent, non quibuſvis, ſed contritis, confeſſis, ac pœnitentiam agentibus.

Quod additur de Apoſtolis, falſum omnino eſt; Paulus enim Corinthium illum inceſtuoſum *tradidit ſatanæ in interitum carnis*, ut idem Apoſtolus inquit Epiſt. I. ad Corinth. cap. V. 5. ſive autem *tradi ſatanæ* ſignificet dæmonis obſeſſionem, & ægritudinem atque moleſtiam ab eo illatam, ut cenſent Chryſoſtomus, Theodoretus, aliique Græcorum; ſive *anathema*, divulſionemque a communione fidelium, ut viſum interpretibus bene multis; ſive *non conſummatam abſumptionem carnis, ſed caſtigationem*, ut loquitur S. Ambroſius lib. I. de Pœnit. cap. 17. num. 95. vel, ut S. P. Auguſtinus ait lib. 3. contra Epiſtolam Parm. cap. I. num. 3. *pœnam, pœnitentiam, emendationem*; aperte conſtat Apoſtolos in ſcelera animadvertiſſe. Quod illuſtris Eſtius in IV. diſt. 15. §. 12. ad 3. confirmat locis aliis valde perſpicuis. Porro ex cap. 4. Epiſt. ad Epheſios non infertur oppoſitum; eo ſiquidem loci præcipitur utique converſio a peccatis, ſed non excluditur neceſſitas pœnitentiæ: immò hanc inſinuant quæ proxime ſequuntur, *Magis autem laboret operando manibus ſuis quod bonum eſt, ut habeat unde tribuat neceſſitatem patienti*: quæ verba ita exponit Chryſoſtomus Hom. 14. *Furati ſunt, hoc eſt peccatum. Non furati ſunt, hoc non eſt peccatum ſolvere. Sed quomodo? Laborarunt, & aliis impertierunt. Sic ſolverunt peccatum*: ἔκλεψαν. τοῦτο ἐστὶ τὸ ἁμάρτημα. οὐκ ἔκλεψαν. τοῦτό οὐκ ἐστὶ τὸ ἁμάρτημα λῦσαι. ἀλλὰ πῶς; ἐκοπίασαν, καὶ ἑτέροις μετέδωκαν. οὕτως ἔλυσαν τὸ ἁμάρτημα. Oecumenius item Comment. in Paulum tom. 2. pag. 43. *Neque enim*, inquit, *ſatis eſt a peccatis ceſſaſſe eum, qui reſipiſcit, ſed & priori contraria incedendum eſt ipſi via. Dicens autem, Laboret, operis difficultatem ſignificavit.* Theophylactus item, qui cum Oecumenio Chryſoſtomi premere ſolet veſti-

 gia,

gia, pag. edit. Lond. 545. poſt objecta verba ſubjicit: *Non enim ſatis eſt a peccato quieſcere, ſed contraria via eſt adeunda, diverſum ab eo conficiendum iter. Antea operabatur malum? jam nunc operetur bonum: neque id ſimpliciter, verum cum labore, partim quidem ut conterat corpus, quod antea ex torpore mala didicerat: partim verò ut largiores habeat vitæ mores, & facultates.* Præcedentibus ergo verbis hoc unum ſignificat Theophylactus, ad Chriſtianam diſciplinam non ſpectare illa ſatisfactionum genera, quæ cum dedecore, atque interitu, jure civili ſunt conſtituta, prout indicant ipſa verba, *Punire enim eſt fori judiciarii*, ſive ut legunt Græci, ἐκεῖνο μετὰ γὰρ τῶν ἔξω δικαστηρίων. *Illud enim eſt externi fori, ſeu magiſtratuum.* Utitur etiam Theophylactus ibidem verbo κολάζειν, quod non eſt *punire* tantum, ſed etiam *ſubigere, vi reprimere, & pœnis afficere.*

Ultima objectio (nam tertia ex ſolutione prioris abunde refellitur) obviam habet reſponſionem ex cap. 1. prop. 1. & 4. ubi oſtendimus diſcrimen, quod intercedit inter ſacramentum regenerationis, & ſacramentum Pœnitentiæ: iſtud enim exercetur *per modum judicii*, ad cujus rationem pertinet delictorum punitio. Accedit æquum eſſe, ut aliter in gratiam recipiantur qui ante baptiſmum deliquerunt, aliter vero qui accepto Spiritus ſancti dono Templum Dei violare non formidarunt, ut diximus præcedenti prop. cum Patribus Tridentinis. Maldonatus tom. 2. de ſacram. pag. 93. reſpondet, etiam Catechumenos ante tempus baptiſmi pœnitentiæ legibus fuiſſe ſubjectos; quod probat ex libro Tertulliani de Pœnit. & ex canone 85. Concilii IV. Carthaginenſis: unde infert differentias a ſcholaſticis traditas inter pœnitentiam atque baptiſmum abhorrere a Veterum opinione. At Maldonatus non advertit in Catechumenis adultis requiri pœnitentiam tanquam præviam diſpoſitionem ad gratiam, ut docet Tridentina Synodus ſeſſ. VI. cap. 6. & 14. in ſacramento autem Pœnitentiæ ſatisfactionem eſſe partem integralem, & *quaſi materiam* ejuſdem ſacramenti, juxta idem Concilium ſeſſ. XIV. cap. 3.

Prop. III. Satisfactionis opera non imponuntur tantum ad aliorum exemplum & ædificationem Eccleſiæ, verum etiam ad redimenda peccata, ad ſatisfaciendum Deo, & ad compenſandas illatas ipſi injurias.

Probatur primo ex ſcripturis. Proverbiorum enim XVI. 6. legitur: *Miſericordia & veritate redimitur iniquitas.* Danielis IV. 24. *Peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordiis pauperum.* Mat. III. 7. 8. *Quis demonſtravit vobis fugere a ventura ira? Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ.* In 1. ad Corinth. XI. 32. *Dum judicamur autem a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur.* Ex quibus conſtat, operibus juſtitiæ, eleemoſynis, correptionibus, pœniſque voluntarie aſſumptis placari Dei indignationem,

vitari

Digitized by Google

vitari pœnas alias peccatis debitas, ſuppliciumque, & damnationem averti. Hæc autem quis non videt ad pœnitentium commodum, atque ad ſatisfactionis exhibitionem, non ad ſolam Eccleſiæ diſciplinam ſpectare? Probatur 2. canonum auctoritate, & Eccleſiaſticis definitionibus. De Pœnit. enim diſt. 1. cap. 13. habetur: *Nullus debitæ gravioris pœnæ accipit veniam, niſi qualemcunque etſi longe minorem quam debeat, ſolverit pœnam. Ita enim impertitur a Deo largitas miſericordiæ, ut non relinquatur etiam juſtitiæ diſciplina.* Deſumptum eſt ex libro Auguſtini de Contin. cap. 6. num. 15. Cap. item *Porro illi*, ex Proſpero, ſeu potius ex Juliano Pomerio lib. 2. de vita Contempl. cap. 7. hæc extant: *Si ſui ipſius judices fiant, & veluti ſuæ iniquitatis ultores hic in ſe voluntariam pœnam ſeveriſſimæ animadverſionis exerceant, temporalibus pœnis mutabunt æterna ſupplicia, & lacrymis ex vera cordis compunctione fluentibus reſtinguent æterni ignis incendia.* Tridentina Synodus ſeſs. 6. cap. 14. *Docendum eſt Chriſtiani hominis pœnitentiam poſt lapſum, multo aliam eſſe a baptiſmali, eaque contineri non modo ceſſationem a peccatis & eorum deteſtationem, aut cor contritum & humiliatum; verum etiam eorumdem ſacramentalem confeſſionem ſaltem in voto & ſuo tempore faciendam, & ſacerdotalem abſolutionem, itemque ſatisfactionem per jejunia, eleemoſynas, orationes, & alia pia ſpiritualis vitæ exercitia: non quidem pro pœna æterna, quæ vel ſacramento, vel ſacramenti voto una cum culpa remittitur; ſed pro pœna temporali, quæ ut ſacræ litteræ docent, non tota ſemper, ut in baptiſmo fit, dimittitur illis, qui gratiæ Dei, quam acceperant ingrati Spiritum ſanctum contriſtaverunt, & templum Dei violare non ſunt veriti.* Et ſeſſ. XIV. cap. 9. & canone 15. declarat *ſublata pœna æterna*, plerumque remanere exſolvendam pœnam temporalem, pœniſque ſacerdotis arbitrio pro menſura delicti impoſitis, necnon temporalibus flagellis a Deo inflictis, & a nobis patienter toleratis apud Deum Patrem per Chriſtum Jeſum ſatisfieri. Damnata denique eſt a Romanis Pontificibus Pio V. & Gregorio XIII. prop. inter Bajanas 76. *Satisfactiones laborioſæ juſtificatorum non valent expiare de condigno pœnam temporalem reſtantem poſt culpam condonatam.* Probatur tertiò teſtimoniis ſanctorum Patrum: inter quos Cyprianus paullo ſupra productus, *Dominus*, inquit, *noſtra ſatisfactione placandus eſt.* Ambroſius ad Virginem lapſam num. 37. *Grande ſcelus grandem habet neceſſariam ſatisfactionem.* Hieronymus in Joelem: *Qui autem peccator eſt, & quem remordet propria conſcientia, cilicio accingatur & plangat vel propria delicta, vel populi: & ingrediatur Eccleſiam, de qua propter peccata fuerat egreſſus: & cubet vel dormiat in ſacco; ut præteritas delicias, per quas offenderat Deum, vitæ auſteritate compenſet.* Auguſtinus denique, ut alios brevitatis gratia prætermittamus, ſerm. 351. num. 12. *Non enim* (inquit)

Digitized by Google

quit) *ſufficit mores in melius commutare, & a factis malis recedere; niſi etiam de his, quæ facta ſunt, ſatisfiat Deo per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis ſacrificium, cooperantibus eleemoſynis*. Probatur denique ratione: ſi enim ſatisfactiones eo tantum fine injungerentur, ut impius converſionem ſuam teſtatam faceret Eccleſiæ; nulla ſatisfactio imponenda eſſet pro peccatis occultis, nullum jejunium ſervandum, nulla impertienda eleemoſyna, nullum opus bonum exercendum foret ea intentione, ut Deum peccator placatum redderet, & averteret iracundiæ ejus flagella. Hoc autem ex prælaudatis ſcripturarum teſtibus, ex omnium ſanctorum monitis, ex communi Eccleſiæ praxi, atque ex univerſorum pœnitentium gemitibus, votis, precibuſque apertiſſime refutatur. Ergo ſatisfactiones reſpectu tantum Eccleſiæ, & ad ſolam ædificationem proximorum minime præſcribuntur.

Oppones: Sicut aſſeritur in productis Scripturarum ac Patrum teſtimoniis, opera pœnitentiæ non ſolum valent ad avertenda temporalia ſupplicia, ſed etiam ad redimenda peccata, ad veniam obtinendam, ad evitandam damnationem, iramque venturam: quo nomine venit proculdubio pœna æterna. Atqui pro pœna æterna, ut definit ſeſſ. VI. cap. 14. ipſa Tridentina Synodus, nulla injungitur ſatisfactio. Igitur nec injungenda eſt pro pœna temporali. Præterea ad Rom. III. 24. docet Apoſtolus juſtificationem, remiſsionemque peccati omnino eſſe gratuitam, *Juſtificati* (inquit) *gratis per gratiam ipſius, per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Jeſu*. Nil ergo pro ipſa Juſtificatione, ne quidem quantum ad pœnam, ſolvendum remanet. Rurſus Chriſtus morte ſua pro nobis cumulatiſſime ſatisfecit, nec ſatisfecit tantum quoad culpam, verum etiam quantum ad pœnam: nequeunt ergo exigi a pœnitentibus opera ſatisfactoria, abſque gravi injuria pleniſſimæ ſatisfactionis Chriſti. Ad hæc qui putat poſſe operibus ſuis illatas Deo injurias quomodolibet compenſare, ſibimet gloriam Redemptoris adtribuit, ſibi confidit, atque Reparatori humani generis ingratiſſimus arceſſit adverſum ſemetipſum illam maledictionem, de qua Hieremias XVII. 5. *Maledictus homo, qui confidit in homine*, & quam Cyprianus, præcedenti poſitione laudatus, ait in eos quadrare, qui cenſent veniam poſſe impetrari meritis martyrum, fletibuſque juſtorum. Tandem ſolius juſtitiæ Dei eſt punire peccata. At certe punit in contritione, qua per terrores incuſſos conſcientiam impiorum excruciat & torquet. Non debent ergo homines punitiones alias indicere reſipiſcentibus.

Reſp. ad 1. videri Theologos diverſam opinionem tenere in ea quæſtione, an ſatisfactione opus ſit ad evitandam pœnam æternam; cum tamen judicio noſtro omnes in re adamuſſim conveniant. Communior ſententia eſt, nullam pro pœna æterna injungi ſatisfactionem, quoniam qui ſatisfacit, ei, cui ſatisfacit, gratus eſſe debet, nec poteſt

pec-

peccator gratiam & remiſſionem promereri: unde Tridentinum Concilium aperte docet, æternam pœnam vel Sacramento, vel Sacramenti voto una cum culpa remitti. Nec aliter poteſt contingere; cum juſtificati per Chriſti gratiam, ſint filii Dei, cohæredes ipſius Chriſti, & nulla ratione ſempiternæ damnationi addicti ſint. At Eſtius diſt. xv. §. 10. Maldonatus de ſatisf. cap. 2. & quidam alii docent opera pœnitentium, reſpectu etiam pœnæ æternæ, habere rationem ſatisfactionis, propterea quod Scriptura & Patres pœnitentiam neceſſariam deprædicent ad obtinendam veniam delictorum: quod adeo perſpicuum eſt, ut nulla opus ſit probatione. Has ergo opiniones ita conciliandas exiſtimo. Opera, quæ reconciliationem præcedunt, nullum habent meritum *de condigno*, ut demonſtravi lib. xix. cap. 6. itemque cum peccati gravitate & cum pœna æterna, quarum utraque eſt infinita, non poſſunt æquiparari. Quæ vero conſequuntur remiſſionem peccati, habent proprii meriti rationem, & pœnæ ſaltim temporalis poſſunt magnitudinem coæquare. Pœnitentiæ itaque opera *reſpectu pœnæ æternæ* habent quamdam rationem ſatisfactionis improprie dictam, in quantum ante ſuſceptionem ſacramenti præparant ad gratiam, eamque promerentur *de congruo*; & in ipſo ſacramenti actu, dum imponuntur a ſacerdote, & a pœnitente acceptantur, evadunt pars integralis ejuſdem ſacramenti, cujus efficacitate ſolvitur culpæ nexus, atque gehennæ reatus. Dum vero fiunt poſt gratiam remiſſionis acceptam, habent quidem rationem ſatisfactionis proprie dictam *reſpectu pœnarum temporalium*; ſed comparate ad æterna ſupplicia non ſunt ſatisfactoria, niſi quatenus per ſacerdotalem abſolutionem æterni cruciatus commutantur in temporarias afflictationes, necnon quatenus abſolutio ipſa impenditur intuitu actuum pœnitentis, inter quos commemoratur eadem ſatisfactio aut facienda, aut jam facta. Hac autem oppoſitarum ſententiarum conciliatione prior objectio frangitur, & eliditur.

Nam ad ſecundam reſponſum eſt lib. xix. cap. 5. ubi oſtendimus impios juſtificari per gratiam Chriſti, non quia nullum opus ex parte noſtri ad juſtificationem ſit neceſſarium; ſed quia ſine præveniente gratia, quæ nobis confertur per Chriſti merita, nemo poteſt credere, ſperare, diligere, & pœnitere, ut oportet, ad hoc ut juſtificationis gratiam conſequatur; prout definit etiam Tridentina Synodus ſeſſ. vi. can. 3. Cum itaque quicquid recti a nobis geritur, proveniat ex gratiæ munere, gratia autem ex Chriſti redemptione; rectiſſime inquit Apoſtolus, *Juſtificati gratis per gratiam ipſius per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Jeſu*. Rectiſſime item Eccleſiæ egregius Doctor Ambroſius animadvertens merita quæque noſtra ex paſſione Domini proficiſci, ſimulque commendans ſatisfactiones noſtras & gratiam Reparatoris, lib. 2. de Abel & Cain cap. 3. n. 11. ait: *Crimina bonis*

bonis operibus, fideique pretio, & miſeratione redimamus. Pretium meum ſanguis eſt Chriſti.

Tertia objectio ex principiis noſtris diluitur quamfacillime. Diximus enim tom. 3. pag. 349. & tom. 5. pag. 449. Chriſtum ſanguinem ſuum fudiſſe pro omnibus, & univerſum genus humanum redemiſſe, *aſſumendo communem cauſam, & inſtituendo pro omnium ſalute remedia*. Diſputantes autem de Chriſti ſatisfactione adverſus Socinum eodem Volum. V. pag 399. atque in prolixa illa diſputatione frequenter diximus hominem, qui proprio arbitrio degit ſub dæmonis captivitate, non inde invitum coactumque erui, ſed ſponte, libere, & proprio conatu; qui eo vehementior eſſe debet, quo illicitis voluptatibus hæret tenaciori conſuetudine. In peccatorum denique converſione, in fructibus pœnitentiæ, atque in conſecutione ſalutis non tantum communis cauſæ patrocinium, & remediorum præparationem, ſed peculiarem quoque dilectionem Dei adinveniri, & actualem participationem fructuum paſſionis Chriſti. Quibus ad memoriam revocatis, nego ſatisfactionibus noſtris injuriam aliquam irrogari paſsioni, atque ſatisfactioni Dominicæ: non enim ita pro nobis Dominus ſatisfecit, ut nollet nos eſſe illius paſsionis imitatores, neque ſatisfactiones noſtræ habeant meritum aliquod independenter a Chriſti morte; ſed voluit ipſe Dominus ut ejus veſtigia ſequentes mortificati ſimus carni, vivificati ſpiritu, dans nobis hujus rei gratiâ inſpirationem caritatis, virtutum ſemina, & copiam ſacramentorum. Appoſite Tridentini Patres ſeſs. XIV. cap. 8. *Accedit ad hæc, quod dum ſatisfaciendo patimur pro peccatis, Chriſto Jeſu, qui pro peccatis noſtris ſatisfecit, ex quo omnis noſtra ſufficientia eſt, conformes efficimur, certiſſimam quoque inde arrham habentes, quod ſi compatimur, & conglorificabimur. Neque vero ita noſtra eſt ſatisfactio hæc, quam pro peccatis noſtris exſolvimus, ut non ſit per Chriſtum Jeſum: nam qui ex nobis, tanquam ex nobis nihil poſſumus, eo cooperante qui nos confortat, omnia poſſumus.* Adeas volumen hujus Operis V. pag. 415.

Corruit eadem reſponſione inſequens objectio, quippe in nullo mortalium, ſed in Chriſto ſpem locat, quiſquis firmiſsime tenet per gratiam ipſius meritis comparatam, non autem propriis viribus poſſe ſe pœnitentiam agere, placare Deum, veniam promereri, ſalutem conſequi. Ideo Cyprianus, dum protulit verba illa Jeremiæ, *Maledictus homo, qui ſpem habet in homine*, ad opera pœnitentiæ, & ad ſatisfaciendum Domino, non ad ſterilem & inanem fiduciam, hortabatur lapſos; ut aperte conſtat ex dictis. In poſtrema denique objectione hæretici duplici nomine peccant; primum, quia ſtatuunt contritionem in incuſsis terroribus: deinceps, quia intimationem ſupplicii, unde terror incutitur, imperite cum pœnitentia, & ſatisfactione confundunt. At vide præcedens volumen VII. pag. 510. Cetera,

quæ

quæ apponi poſſunt, facile diluuntur ex præcitata diſputatione adverſus Socinianos.

CAPUT XI.

Documenta quædam ſervanda a Confeſſariis in ſatisfactionibus injungendis.

XVII. Quoniam ſacerdos, ut dictum eſt cap. præcedenti, debet ſatiſfactionem imponere pœnitentibus, in id primum toto ſtudio eſt illi incumbendum, ut injuncta opera qualitati criminum, viribuſque pœnitentium reſpondeant. Hinc peſsime ſe gerere dicendi ſunt, qui pro graviſsimis culpis opera leviſsima imponunt. *Debent ſacerdotes Domini* (ait præcit. cap. 8. Synodus Tridentina) *quantum ſpiritus & prudentia ſuggeſſerit, pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate, ſalutares & convenientes ſatisfactiones injungere, ne ſi forte peccatis conniveans, & indulgentius cum pœnitentibus agant, leviſſima quædam opera pro graviſſimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur.* Idem conſtat ex capp. *His qui diverſorum, Pro qualitate, Pœnitentibus*, c. XXVI. qu. 7. Nec aliud eruitur ex Patribus. Cyprianus enim de Lapſis pag. 385. *Alto vulneri*, inquit, *diligens & longa medicina non deſit. Pœnitentia crimine minor non ſit. Putaſne tu Dominum cito poſſe placari, quem verbis perfidis abnuiſti, cui patrimonium præponere maluiſti, cujus templum ſacrilega contagione violaſti? Putas facile eum miſereri tui, quem tuum non eſſe dixiſti? Orare oportet impenſius, & rogare, diem luctu tranſigere, vigilias noctibus ac fletibus ducere, tempus omne lacrimoſis lamentationibus occupare, ſtratos ſolo adhærere, in cinere, & cilicio, & ſordibus volutari, &c.* Similia docent Clerus Romanus Ep. XXXI. inter Cyprianicas pag. 98. S. Ambroſius de lapſu Virginis cap. 8. num. 35. & de Pœnit. lib. 1. cap. 3. num. 10. Gregorius Magnus lib. IV. Moralium cap. XVIII. num. 33. & ſeqq. Joannes Climacus in Scala Paradiſi Gradu V. pag. 114. aliique Patres. Recte itaque S. Carolus in Inſtitut. Confeſſariorum latine redditis a Poſſevino: *In ſatisfactionibus, vel pœnitentiis Confeſſarius circumſpectus eſſe debet, ne adeo leves illæ ſint & faciles, ut poteſtas clavium in contemptum veniat, ipſeque particeps fiat & conſors aliorum peccatorum; neque nimis graves, aut longæ jubeantur, ut vel recuſent eas exequi, vel etiamſi acceptas habeant, poſtea tamen plene non perficiant.* Id vero, quod ſpectat ad æquitatem pœnarum, nec fugit profanos ſcriptores, qui de animadverſionibus, ſuppliciiſque tractarunt: inter quos Quinctus Horatius ſatyra 3. lib. 1. adverſus Stoicos, ADSIT, inquit,

Regula, peccatis quæ pœnas irroget æquas;
Nec ſcutica dignum horribili ſectère flagello.

II.

Oportet idcirco, ut Confeſſarius Eccleſiæ diſciplinam, & præſcriptiones canonum non ignoret. *Confeſſarius* (ita proſequitur S. Carolus) *canones pœnitentiales ad unguem ſciat oportet: nam quamvis illi poſſint ſecundum prudentis & morati Confeſſarii arbitrium mitigari, prout pœnitentis contritio, perſonarum qualitas, diverſaque conditio, aliæque circumſtantiæ oſtendent; utiliſſimum tamen eſt ſemper ipſos canones præ oculis habere, adque eos tanquam ad amuſſim reſpicere, quantum conveniens erit: & quidem Confeſſarius, etſi pro modo antiquo canonum pœnitentiam non habet ſequi; tamen pœnitenti nonnunquam articulos in iis explicatos tractabit, ut ſic ad majorem dolorem adducatur, pœnitentiamque leviuſculam, quam ipſi dedit, alacrius exequatur.* Idem docet Concilium Pariſienſe IV. an. 829. canone 21. Cabilonenſe 2. an. 813. canone 38. Moguntinum ſub Rabano canone 31. & Synodi aliæ complures apud Merbeſium diſſert. IV. q. 64. & Natalem Alexandrum cap. VI. art. 6. Regula ſeptima. Quare ſingulos pœnitentiæ canones diſſertationibus ſuis inſerunt eruditi Theologi, uti faciunt idem Alexander proximo articulo 7. pag. edit. Pariſienſis 674. Genettus tom. IV. pag. 147. Le-Droint tom. 2. pag. 139. ubi cum percommode legi poſſint, non opus eſt hunc librum nimis jam excreſcentem illorum canonum exſcriptione prolixiorem facere atque ampliorem. Illud tantum iis, qui leviſſimas ſatisfactiones injungunt, in mentem revoco, juxta eorum canonum præſcripta gravioribus culpis trium, ſeptem, & aliquando decem annorum pœnitentiam taxari, addita comminatione Ezechiel. XIII. 18. *Væ qui conſuunt pulvillos ſub omni cubito manus, & faciunt cervicalia ſub capite univerſæ ætatis;* verbiſque Jeremiæ VI. 14. *Curabant contritionem filiæ populi mei cum ignominia, dicentes: Pax, pax; & non erat pax.*

III.

Neque hoc affirmo, quaſi neceſſariam exiſtimem ſeveriorem antiquiorum temporum diſciplinam, aut oblitus ſim eorum, quæ ſcripſi præcedenti cap. VIII. num. 3. adverſus quorumdam Confeſſariorum aſperitatem. Fateor prudentiâ ſacerdotum, non canonum rigore imponendam eſſe ſatisfactionem; atque in hoc indulgentiam deſidero, ac lenitatem. Et quidem pœnitentiam determinandam eſſe arbitrio, judicioque Confeſſariorum demonſtrant Capitula *Pœnitentibus*, *Hoc fit in judicio*, *Tempora pœnitudinis*, XXVI. q. 7. & cap. *Menſuram*, de Pœnit. diſt. 1. quæ produxi prop. 2. capitis præcedentis, indigitans fontes ex quibus deprompta fuerunt, haud recte a Gratiano allegatos. Cur autem indulgentiam potius, quàm ſeveritatem duritiamque approbem, non unam rationem trado. Prima ſit, quod ſacramentum

mentum Pœnitentiæ *non eſt forum iræ vel pœnarum*, ut ſeſs. XIV. cap. 8. inquit Tridentinum. Altera, quod *in lege ſacrificium, in Evangelio miſericordia commendatur*, ut habetur cap. *Libenter ignoſco*, de Pœnit. diſt. 1. exſcripto ex lib. 1. Ambroſii de Pœn. cap. 11. num. 54. Tertia, quoniam cap. *Alligant*, XXVI. q. 7. hæc leguntur: *Si erramus modicam pœnitentiam imponentes; nonne melius eſt propter miſericordiam rationem reddere, quam propter crudelitatem? Ubi enim paterfamilias largus eſt, diſpenſator non debet eſſe tenax. Si Deus benignus eſt, ut quid ſacerdos ejus auſterus? Vis apparere ſanctus? circa vitam tuam eſto auſterus, circa alienam benignus*: quæ verba leguntur hom. 43. Operis imperfecti in Matthæum, quod nomine Chryſoſtomi circumfertur. Poſtrema, quoniam etiam S. Thomas a Villanova fer. 6. poſt IV. Dominicam Quadrageſimæ ita Confeſſarios alloquitur: *Non pœnitentia eos gravetis, non auſteritate terreatis: nam in actione pœnitentiæ non tam attenditur quantitas rigoris aut temporis, quam doloris*; ac paullo infra: *Satius judico cum modica pœnitentia animas ad purgatorium remittere, quam propter pœnitentiæ rigorem damnationis periculo eas exponere: nam pœnitentia pro mortali ſi acceptatur, obligat ad effectum. Sic itaque rigorem pœnitentiæ temperato, ut neque levitas delicti contemptum, nec gravitas omittendi periculum creet. Hoc judicio meo ita perficies, ſi facilem unam injunxeris, acriorem alteram peccatori conſulueris*. Hactenus S. Thomas.

IV.

Quoniam vero nimia ſacerdotum facilitas & conniventia, ut paullo ſupra diximus cum S. Carolo, & cum Patribus Tridentinis, poteſt illos participes reddere alieni peccati; neceſſum eſt, ut ſacerdos juſta de cauſa, non commiſeratione pernicioſa & fallaci, humaniorem faciliorem que ſe præbeat. Juſtam cauſam appello primum vehementiam & acerbitatem contritionis, non falſis indiciis, ſed præcedentibus operibus comprobatam; quoniam, ut habetur præcit. cap. *Menſuram*, Apud Deum *non tam valet menſura temporis, quam doloris, nec abſtinentia tantum ciborum, quam mortificatio vitiorum: propter quod ipſa tempora pœnitentiæ pro fide & converſatione pœnitentium abbrevianda ſunt, & pro negligentia protelanda extant*: & cap. *De Pœnitentibus*, de Conſecrat. diſt. 3. *Ceterum de pondere æſtimando delictorum, ſacerdotis eſt judicare, ut attendat ad confeſſionem pœnitentis, & ad fletus atque lacrymas corrigentis*. Accedit S. Thomas q. XIV. Supplem. art. 3. ad 1. ſcribens: *Quanto eſt major contritio, tanto magis diminuit de pœna; & quanto aliquis plura bona facit in peccato exiſtens, magis ſe ad gratiam contritionis diſponit, & ideo probabile eſt quod minoris pœnæ ſit debitor; & propter hoc deberent a ſacerdote diſcrete computari, ut ei minorem pœnam injungat, in quantum invenit eum melius diſpoſitum*. II. Cauſa altera eſt pœnitentium ægritudo, in

 qua

qua ea tantum ſatisfactio debet injungi, quam ſacerdos putat infirmum *veroſimiliter impleturum*, ut inquit S. Antoninus p. 3. tit. 17. cap. 20. In Pœnitentiali Theodori Cantuarienſis Epiſcopi cap. 48. pariter legitur: *Ab infirmis in periculo mortis poſitis, per presbyteros pura inquirenda eſt confeſſio peccatorum, non tamen illis imponenda quantitas pœnitentiæ, ſed innoteſcenda, & cum amicorum orationibus, & eleemoſynarum ſtudiis pondus pœnitentiæ ſublevandum, &c.* Extat quoque apud Gratianum, xxvi. quæſt. 7. num. 1. In Rituali item Romano: *Meminerit porro ſacerdos, ægris non eſſe injungendam gravem aut laborioſam pœnitentiam; ſed indicendam tantum illam, quam ſi convaluerint, opportuno tempore peragant. Interim juxta gravitatem morbi, aliqua oratione, aut levi ſatisfactione impoſita, & acceptata, abſolvantur prout opus fuerit.* III. Tertia cauſa, ut S. Carolus monet, petitur ex conditione, & qualitate perſonarum: qua in re animadverto leviorem pœnam eſſe imponendam, ubi minus eſt malitiæ & deliberatæ voluntatis, ex cap. *Si quis inſaniens*, xx. q. 1. Habendus itidem eſt ætatis ſenilis intuitus, juxta cap. *Tempora*, xxvi. q. 7. necnon eorum, qui immiſſa a Deo flagella patienter tolerant, quum etiam temporales pœnæ a Deo inflictæ, ſi æquo libentique animo ferantur, habeant rationem aliquam ſatisfactionis, ut aſſeritur a Tridentino ſeſs. xiv. cap. 9. & a Gregorio Magno Moral. ix. cap. 27. necnon cap. *Si peccatum David*, de Pœnit. diſt. 1. num. 82. Attendi quoque debent delinquentium ſcientia, ſexus, & ætas, ut ſingillatim explicat Alexander III. cap. *Sicut dignum*, in v. Decretalium tit. 12.

V.

At quænam opera pro ſatisfactione debent præſcribi? Aſſentiendum omnino D. Thomæ q. xv. Supplementi art. 1. ubi docet imponenda eſſe opera pœnalia. Scripturæ enim ac Patres, dum ad pœnitentiam hortantur, memorant jejunia, ſqualorem veſtium, fletus, eleemoſynas, aliaſque corporis animique afflictationes. Ita Danielis iv. 24. Joelis ii. 12. Jonæ iii. 7. 8. ac Cypriani, Ambroſii, Auguſtini, Gregorii, aliorumque Patrum teſtimonia partim hoc ipſo, partim capite præcedenti producta. Idem docet Concilium Tridentinum, cujus hæc ſunt verba: *Habeant autem præ oculis, ut ſatisfactio, quam imponunt, non ſit tantum ad novæ vitæ cuſtodiam, & infirmitatis medicamentum, ſed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam & caſtigationem.* II. Inter hæc opera principem tenent locum *eleemoſyna, jejunium, & oratio* quibus Tridentina Synodus ſeſs. xiv. canone 13. addit *alia pietatis opera*. Omnia tamen ad tria illa reduci poſſunt, ſcilicet ad jejunium afflictationes quælibet corporis, ad orationem opera omnia ſpiritualia, & ad eleemoſynam univerſa officia miſericordiæ. Ad hæc autem tria genera operum, ideſt, afflictionum corporis, exercitationum ſpiritualium, & miſericordiarum, ideo ſatisfactiones ſingulæ

Digitized by Google

gulæ reducuntur, quoniam quidquid in nobis eſt, aut ad bona corporis, aut ad bona animi, aut ad bona fortunæ pertinent; atque punientes in nobis peccata, neceſſum eſt, ut nobis ſubtrahamus aliquid rerum, quibus utimur, & delectamur. Patratur etiam quodlibet crimen aut carnalium ſenſuum oblectamentis, aut pravitate & ambitione ſpiritus, aut fratrum deſpectu, rerumque exteriorum abuſu; Cum itaque ſatisfactio debeat eſſe ſimul vindicta peccati, & medicamentum infirmitatis, & contraria contrariis curentur; carnis illecebris jejunia, contumaciæ animi orationes, atque rerum exteriorum abuſui opera miſericordiæ debent opponi. III. Hinc apparet quàm imperiti ſint medici, qui perditiſſimo homini ſcortationi, ebrietati, noxiiſque aliis voluptatibus dedito præſcribunt pſalmos duntaxat, & *Roſaria* (ſi hæc etiam, & non minora injungunt) non autem cibi abſtinentiam, non jejuniorum inedias, non ſaccum ciliciumque, & alia, quibus reprimitur lacertoſa cupiditas: ob quam ineptam, & incongruentem medendi artem, experimur quod Poetarum unus ait, de Ponto III. 7.

Curando fieri quædam majora videmus
Vulnera, quæ melius non tetigiſſe fuit.

VI.

Aequum tandem eſt, ut pro peccatis publicis publica etiam pœnitentia indicatur. Hoc enim præſcribitur apud Gratianum cap. *Canonica inſtituta*, XI. q. 3. capp. *Ea verò*, & *Id tamen*, de Pœnit. diſt. 1. Item in V. Decretal. tit. 38. cap. *Manifeſta*. Rurſus in Concilio Tridentino ſeſſ. XXIV. de Reform. cap. 8. & in Cathechiſmo Romano p. 2. cap. 5. num. ultimo. Ratio eruitur ex Auguſtino, qui cap. 65. Enchiridii num. 17. ſcribit ſatisfaciendum eſſe *etiam Eccleſiæ*, nempe emendationis teſtimonio ad rectam vitam illos revocandos eſſe, quos peccator *exemplo ſuo ad malos mores provocavit*, prout citato in loco inquit Tridentinum. Multi quidem Theologi docent pœnitentiam publicam non poſſe imponi *ex vi tribunalis pœnitentiæ*, propterea quod ex inſtitutione divina hoc tribunal debet eſſe ſecretum: fatentur tamen debere Confeſſarium publicam ſatisfactionem imponere, ſi id ad tollendum ſcandalum, & ad fidelium ædificationem ſit neceſſarium: quod, inquiunt, non eſt ſatisfactionem injungere, ſed declarare ad quid pœnitens propter manifeſta crimina teneatur. Sed logus eſt, & verborum contentio; in qua non opus eſt tempus terere. Interim ex hoc capite, & ex quinto, ubi differui de Confeſſariorum dotibus, apparet quam recte Præmonſtratenſis Theologus in Principiis Theologiæ Moralis & Speculativæ tom. 3. pag. 379. ita miniſtrum hujus ſacramenti alloquatur:

Periculoſæ plenum opus aleæ
Tractas & incedis per ignes
Suppoſitos cineri doloſo:

quod exſcripſit ex Horatio Flacco lib. 2. Odarum num. 1.

CA-

CAPUT XII.

Quid ex parte pœnitentium circa ſatisfactionem debeat attendi.

XVIII. PRo Confeſſariis igitur monita quædam præmiſſa ſunt : nunc alia ad pœnitentes ſpectantia ſubjiciuntur. Principio indubitatum eſt, a pœnitente injunctam ſatisfactionem acceptandam atque implendam eſſe; quicquid in contrarium ſcripſerint Navarrus, Medina, Armilla, aliique perpauci; quibus adnumerari ſolent etiam Scotus, & Gabriel Biel. Id eruitur primò, ex quo juxta Tridentinum Concilium ſeſſ. xiv. cap.8. debent ſacerdotes ſatisfactionem imponere, quoniam ipſis *claves non ad ſolvendum duntaxat, ſed & ad ligandum conceſſæ ſunt*. Sicut ergo abſolventes revera peccata dimittunt; ita ligantes vere præcepto ſatisfactionem implendi pœnitentes devinciunt & illigant. Quare poſt Tridentinum Concilium non poſſe hoc negari abſque nota temeritatis, Victoria, Suarez, Neeſſen, aliique plurimi aſſeruerunt. Ante Concilium tamen Tridentinum, injunctam pœnitentiam implendam declaraverat Lateranenſis Synodus cap. *Omnis utriuſque*, ut demonſtrat Sylvius in q.xviii. Supplem. art.3. quæſt.3. Probatur deinde auctoritate ſummorum Theologorum, qui floruerunt doctrina ſimul, & ſanctitate: nam teneri pœnitentes ad ſatisfactionem implendam, in quantum injungitur *poteſtate clavium*, docuerunt S. Thomas, & S. Bonaventura in iv. diſt. 16. S. Antoninus p. 3. tit. 14. cap.18. ac S.Raymundus ibidem ab Antonino laudatus: de quibus legi poteſt Nat. Alex. lib. 2. de Pœnit. cap. 5. art. 6. §. 8. Tertio demonſtratur traditione Patrum, & auctoritate canonum, quibus præcipitur, ut judicio Sacerdotum ſatisfactio imponatur; ac non ſatiſfacientibus denegetur *communio*, prout apparet ex præcedentibus diſputationibus. Tandem probatur Theologica ratione, petita tum ex judiciaria poteſtate Sacerdotis, tum ex ipſa ſatisfactionis natura: ſi enim Sacerdos judex eſt, & judici congruam ſatisfactionem injungenti æquum eſt obtemperare; nulla cauſa poteſt eximere pœnitentem a ſatisfactione adimplenda, dummodo legitime, & ad juris regulas ſit impoſita. Cum inſuper ſatisfactio ſit ſacramenti pars integralis; ſi quis eam implere negligat, ipſum ſacramentum mutilat, & afficit ignominia. Ex quo capite plurimi, quibus aſſentitur Vanroy tom. v. p. 250. inferunt grave crimen eſſe, etiamſi ſatisfactio levis omittatur; quoniam etſi nullus legiſlator intendat in re levi gravem obligationem injicere, (quod in oppoſitam ſententiam trahit quoſdam alios) nihilominus ſatisfactio, quæ *in ſe* levis eſt, *quatenus eſt pars ſacramenti* debet gravis admodum æſtimari. Objecta autem, quibus nonnulli conati ſunt ſuadere, pœnitentem non teneri ad ſatisfactionem implendam, proptereaquod ſacerdos ſit judex duntaxat arbitrarius, & de

ſatiſ-

Digitized by Google

ſatisfactione nullum extet divinum præceptum; facile diluuntur, dicendo eſſe quidem in arbitrio pœnitentium hunc, vel alium Confeſſarium adire, at illum, quem adit, verum judicem eſſe, delegatum ab Eccleſia, præditumque legitima poteſtate ſolvendi, & ligandi; & ex hac etiam poteſtate conſequi ſatisfactionis præceptum: quod paullo ſupra non una ratione demonſtratum eſt.

II.

Communis præterea opinio tradit, illum, cui a ſacerdote levis aliqua injungitur ſatisfactio, debere pœnitentiam aliam ſponte agere, præſertim ſi certo aut probabiliter ei conſtet, ad expianda peccata pœnitentiam illam, quæ ſibi injuncta eſt, non ſufficere. Petitur hujus ratio ex dictis cap. præcedenti num. I. ubi oſtendimus dandam eſſe operam, ut quantum fieri poteſt, ſatisfactio reſpondeat criminum qualitati, quod Magiſter ſent. in IV. diſt. 16. confirmat Evangelicis verbis Matt. III. 8. *Facite dignos fructus pœnitentiæ*, & ſacrorum canonum ſtudioſi corroborant auctoritate Gregorii VII. ac Synodi Romanæ, relata capitulo *Falſas*, de Pœnit. diſt. V. num. 6. eòque collineat caput *Conſideret*, diſtinctionis ejuſdem primum. Addo verba Petri Damiani ſermone 2. de S. Andrea: *Ne tibi blandiaris, ſi graviter peccanti levior pœnitentia, vel a neſciente, vel a diſſimulante dictatur, cum purgatoriis ignibus perficiendum ſit quicquid hic minus feceris, quia dignos pœnitentiæ fructus quærit Altiſſimus*. Quidam rationem aliam addunt ex D. Thoma quodl. III. q. 13. art. I. ubi docet, peccatorem *dupliciter eſſe debitorem ſatisfactionis, uno modo ex injunctione Sacerdotis altero modo ex peccato commiſſo*; unde Angelicus Doctor infert præter ſatisfactionem, cui alligantur virtute clavium, illam pœnitentibus perſolvendam eſſe, quam poſtulat atrocitas culpæ. Accedit, quod ignoramus quo ſtudio, qua diligentia, qua animi affectione ſatisfactionem impoſitam impleverimus. Atque hinc deducitur, maxima tolerantia perferenda eſſe flagella, quæ nobis in hac vita infliguntur, impensè bonis operibus inſudandum, atque ut indulgentias lucremur magnopere adlaborandum & incumbendum; quibus præſertim adminiculis peccatorum pœnæ luuntur, aut compenſantur.

Stultiſſimi autem ii cenſendi ſunt, qui plene ſatisfacturos ſe eſſe ajunt in vita altera, & in Purgatorii cruciatibus. Hi enim primò præceptum hoc ſatisfactionis tranſgrediuntur, & alio ſeſe crimine innectunt, exſpoliantque ſe multiplici utilitate ſatisfactionum hujus vitæ, quæ præter vindictam & punitionem peccati, habent etiam rationem medicinæ, meritum amplioris gratiæ, imitationem paſſionis Chriſti, & certiorem ſalutis arrham, ut ſupra diximus cum Tridentino, & fuſius demonſtrat Eſtius in IV. diſt. 15. §. 10. Deinde, quis niſi inſipiens, cum poſſet a morbo liberari ſectione venæ, tempus expectaret, quo nonniſi atrociſſima combuſtione poſſet ſanari?

Atque

Atque hoc exemplo non poſſe pœnitentes inculpate reſervare ſibi pœnas in Purgatorio luendas, probat de ſatisfact. Regula XVIII. doctiſſimus Alexander. Memoria denique repetenda ſunt verba S. P. Auguſtini Enarrat. in Pſalmum XXXVII. num. 3. hæc de igne purgatorio ſcribentis: *Dicitur enim, Ipſe autem ſalvus erit, ſic tamen quaſi per ignem: & quia dicitur, Salvus erit, contemnitur ille ignis. Ita planè quamvis ſalvi per ignem, gravior tamen erit ille ignis, quam quidquid poteſt homo pati in hac vita.*

III.

Vertunt inſuper in quæſtionem Theologi, an quis ſatisfactionem implere poſſit peccato lethali obſtrictus: & in hac quæſtione omnes fere recentiores ſubſcribunt Eſtio, qui diſt. 15. §. 16. ait, non poſſe quidem ſatisfieri in actu, vel in affectu peccati mortalis, poſſe tamen ſatisfieri in reatu peccati, dummodo hujus abjiciatur affectus. Ita nimirum docent Juvenin c. 5. art. 3. Merbeſius q. 59. Tournely q. VII. art. 2. q. 6. Le-Droint q. VI. cap. 1. §. 3. aliique paſſim. Quod autem ſatisfactio fieri nequeat in actu, vel affectu peccati evidentiſſimum eſt, eo quod ſatisfactio ſit actus pœnitentiæ neceſſario conjunctus odio vitæ præteritæ, emendationis propoſito, ac ſtudio placandi Deum: ac impoſſibile ſit hujuſmodi odium, propoſitum, ſtudiumque in iis inveniri, qui actu Deum irritant & provocant, atque enutriunt voluntatem ipſi Deo adverſam & refractariam. Neque dicas, poſſe aliquem cum voluntate peccandi elargiri eleemoſynam, jejunare, aliaque opera a Sacerdote injuncta complere; nunquam enim hæc, ſi animus peccato adhæreat, habere poſſunt rationem ſatisfactionis, Deum placare, & compenſare irrogatas illi injurias. Eos verò, qui peccatum deteſtantur, quamvis careant juſtificationis gratia, poſſe ſatisfacere, & injunctam pœnitentiam implere, demonſtrant prælaudati Theologi, ex quo antiquis Eccleſiæ temporibus pœnitentia præceſſerit abſolutionem; ex quo ſcripturæ & Patres doceant ſatisfactionem pertinere etiam ad pœnam æternam, quæ tamen ſimul cum culpa dimittitur; ex quo denique opus bonum cum auxiliante gratia ab impio patratum Deo placeat, & ſaltim *de congruo* divinam reconciliationem promereatur, atque ad juſtificationem diſponat.

At apud antiquiores Theologos communior fuit, & fere univerſalis ſententia, neminem in peccato mortali exiſtentem poſſe Deo ſatisfacere: id nempe docuerant S. Thomas, S. Bonaventura, S. Antoninus, Hadrianus, Soto, Ledeſma, & alii plurimi, quos laudat & ſequitur Suarez diſp. 36. ſect. 2. necnon Cardinalis de Lugo diſput. 24. ſect. item 2. Toletus lib. III. cap. 11. Barboſa in Collectaneis ad Concilium Tridentinum ſeſſ. XIV. cap. 8. num. 6. & Auctor Theologiæ Moralis Petrocorenſis de Pœnit. cap. 6. q. 4. Hæc vero ſententia ſequentibus momentis innititur. Principio cum nulla inter nos ac Deum

juſti-

juſtitiæ ratio intercedat, niſi dependenter ab ejus acceptatione; hæc vero propriè locum non habeat in operibus, quæ fiunt ab inimico Dei, & quæ ex D. Thoma Q. XIV. ſuppl. art. 4. meritum non habent, ac valent tantum congruitate quadam ad diſpoſitionem ad gratiam, & ad conſecutionem bonorum temporalium; conſequitur non poſſe iiſdem operibus ab impio patratis impleri ſatisfactionem. Deinde, quod in ſacramento pœnitentiæ pœna æterna commutetur in temporalem, evenit ex Dei reconciliatione & amicitia; in eadem ergo amicitia ſtatui & firmari debet ejuſdem pœnæ ſolutio, & æquitas ſatisfactionis. Præterea docet Tridentina Synodus ſeſs. XIV. cap. 8. ſatisfactiones noſtras ex Chriſto vim habere, ab illo offerri Patri, & per illum a Patre acceptari, quatenus *in ipſo Chriſto vivimus, meremur, ac ſatisfacimus*. Si ergo in Chriſto non vivamus, nec per eum mereamur, exhibita a nobis ſatisfactio vi, atque meriti dignitate carebit. Catechiſmus item Romanus p. 2. cap. 5. num. 74. hanc rationem confirmans, *Duo*, inquit, *præcipue in ſatisfactione requiruntur; primum eſt, ut is qui ſatisfacit, juſtus ſit ac Dei amicus, &c.* Tandem opera, quæ fiunt in peccati reatu, quamvis ſint bona ſupernaturalia, & peracta auxilio gratiæ actualis, omnium tamen conſenſu non habent aliquod meritum *de condigno*, ad quod requiritur caritas *habitualis*, immo juxta Suareſium, aliosque nec habent meritum *de congruo* in ordine ad ſatisfactionem. Atqui ſatisfactio exigit dignitatem aliquam, æqualitatem, & compenſationem, ut commonſtrat ejuſdem ſatisfactionis nomen, etymon, ac definitio. Igitur illa opera in peccato, & ſine caritate *habituali* nequeunt eſſe ſatisfactoria.

Conciliari facile poſſunt hæ duæ ſententiæ, ſi præceptum ſatisfactionis ab ipſius merito diſtinguatur. Argumenta itaque prioris id unum evincunt, præceptum ſacerdotis imponentis ſatisfactionem poſſe etiam in ſtatu peccati adimpleri, adeo, ut qui in culpa injunctum opus exequitur, *non incurrat reatum omiſſionis ex ſatisfactione neglecta*, nec teneatur confiteri quod pœnitentiam impleverit in peccato, quod fatentur quoque auctores alterius ſententiæ, ut D. Thomas cit. q. XIV. art. 2. ad 2. & Dominicus Soto in IV. diſt. 19. q. 1. art. 4. Argumenta autem ſententiæ oppoſitæ hoc tantum probant, opera in peccato facta non habere meritum ſatisfactionis, & tantum *de congruo* ad juſtificationem diſponere, ita, ut ſi quis poſt reconciliationem lapſus injunctum opus perficiat, minime cenſendus ſit immunis a luenda pœna temporali peccatis debita, cum idem opus ſit meriti expers ac mortuum; quamquam reviviſcat, & effectum ſuum conſequatur, quando iterum pœnitens vi contritionis & ſacramenti redit in priſtinum gratiæ ſtatum, ut dicam proximo capite quartodecimo.

IV.

Ad hæc inquiritur, num unus pro alio poſſit ſatisfactionem im-

 plere.

plere. Qua in re ad omnem ambiguitatem tollendam tria diſtinguenda eſſe arbitror. Primum nemo propria auctoritate poteſt alteri committere, ut pro ſe injunctum ſatisfactionis opus exequatur: nam damnata eſt ab Alexandro VII. hæc prop. num. 14. *Pœnitens propria auctoritate poteſt ſibi ſubſtituere alium, qui loco ipſius pœnitentiam adimpleat*. Et quidem jure, meritoque; cum ſatisfactio non ſolum pro ſolutione debiti ſit imponenda, verum etiam ad vindicationem peccati, & ad infirmitatis medicamentum, prout definit Synodus Tridentina. Alterum, quod hinc conſequitur, eſt, ſatisfactionem ab altero exhibitam non eſſe ejuſdem efficacitatis cum ſatisfactione ab ipſo pœnitente peracta; quoniam nec illius infirmitati affert medicinam, nec illi imputatur ad meritum. Tertium eſt, quod juxta catholicam certiſſimamque doctrinam poteſt unus luere pœnam alterius, atque ei etiam promereri *de congruo* gratiam, ut dixi libro XIX. cap. 8. quod probatur ex communione Sanctorum, & ex Scripturarum auctoritate, maxime Mat. X. 41. Lucæ XVI. 9. atque ex 2. ad Corinth. VIII. 14. quibus S. P. Auguſtinus lib. XXI. de Civit. Dei cap. 2. demonſtrat quædam eſſe peccata, quæ Sanctorum amicorum Dei meritis impetrant indulgentiam. Vide Eſtium in IV. ſent. diſt. 15. §. 22. Maldonatum de ſatisfact. cap. 8. ac Sylvium in Q. XIII. ſuppl. art. 2.

V.

Ulterius quæritur, an poſſit homo de uno peccato ſatisfacere ſine alio. At dirimitur omnis dubitatio, ſi accurate quæſtionis ſenſum exponas. Vel enim ſenſus eſt, an qui habet plura peccata lethalia, poſſit pœnitentiam agere de uno, nullam de altero habens ſolicitudinem; vel ſenſus eſt de peccatis venialibus, vel denique de ſola pœna temporali peccatis debita, quod proprie videtur hoc in loco ſpectandum eſſe. Juxta priorem ſenſum omnino ſubſcribendum eſt ſancto Thomæ q. XIV. ſupplem. art. 1. aſſerenti non poſſe uni peccato abſque altero ſatisfieri, quia non poteſt tolli offenſa *niſi per inſtaurationem amicitiæ*, quam peccatum quodlibet lædit ac frangit. Hoc ſenſu pertractat quæſtionem Gulielmus Eſtius cit. diſt. 15. §. 18. ubi eamdem D. Thomæ ſententiam propugnat, eo quod nequit eſſe ſtudium placandi Deum in iis, qui pergunt inimicitias exercere cum ipſo Deo, *& impietas eſt dimidiam ſperare veniam ab illo, qui juſtus eſt, & juſtitia*. Quare qui Eſtium aliter acceperunt, videntur eum legiſſe oſcitanter & perfunctorie, nec Magiſtrum, Thomam, Bonaventuram, aliosque Veteres perluſtraſſe. Iſtorum tamen ratiocinationes non tenent circa venialia peccata; quoniam hæc Dei amicitiam non infringunt, & idcirco poteſt unum ſino alio expiari. Item quantum ed pœnam temporalem attinet, quum diverſis peccatis diverſæ pœnæ reſpondeant, non video mehercule, cur una, ſine alia nequeat ſatisfactoriis operibus compenſari, maxime quod Eccleſia in Indulgentiarum largitate

gitate plenarias modo, modo autem limitatas concedens, demonſtrat pœnam temporalem aut injunctam, aut injungendam per canones, aliquando totam, aliquando ex parte tantummodo relaxari. Sublata igitur ſenſus perplexitate, etiam quæſtio diſſolvitur & complanatur.

VI.

Poſtremo quærunt aliqui, an poſſit pœnitens petere a Confeſſario commutationem ſatisfactionis ſibi ab alio Confeſſario injunctæ. Arbitror autem, eſſe pravi animi indicium permutationem hanc quærere, quando impoſitum opus non excedit criminis gravitatem, nec vires pœnitentis; eſt enim tunc ſatisfactio æquiſſima, & ad regulam Tridentinæ Synodi impoſita. Cavendum præterea, ne in curandis animorum ægritudinis eveniat quod Verinus ajebat de morbis corporis,

Impediunt certam medicamina crebra ſalutem.

Ceterum fere omnes docent poſſe Confeſſarium pœnitentiam injunctam ab altero commutare, dummodo etiam illi fiat eorumdem peccatorum confeſſio; cum quilibet Confeſſarius polleat ligandi & ſolvendi poteſtate, nec alterius ſit miniſter, ſed Chriſti. Neque oppoſitum evincit proloquium illud, quod Soto & Sanchez objiciunt, *Par in parem non habet juriſdictionem*: quoniam Confeſſarius in tali permutatione non exercet juriſdictionem in alterum Confeſſarium habentem parem auctoritatem, ſed in pœnitentem ſibimet ſubjectum. Dixi autem, *dummodo illi fiat eorumdem peccatorum confeſſio*; quia licet Marchantius, Diana, Bonacina, & quidam alii negent ad commutandam pœnitentiam neceſſarium eſſe iterum confiteri peccata, & aſſerant ſatis eſſe ſi exponatur pœnitentis infirmitas & difficultas; nihilominus apertiſſimum eſt, nullum judicii actum poſſe rite exerceri incognita cauſa, prædictamque difficultatem ſeu infirmitatem eſſe quidem cauſam immutandi priorem ſatisfactionem, at non regulam & menſuram imponendi ſatisfactionem aliam, quæ itidem debet eſſe in peccatorum caſtigationem & vindictam, atque in pœnitentis remedium ac medicinam. Atque his explicatis, reliqua omnia ad hanc materiam ſpectantia perſpicua ſunt, nec egent alia diſquiſitione.

CAPUT XIII.

Elucidantur quædam pertinentia ad hiſtoriam, & ad ritus publicæ Pœnitentiæ.

XIX. Non eſt hujus libri ſcopus ea omnia, quæ de publica pœnitentia doctiſſimi & eruditiſſimi viri litteris conſignarunt, accurata lucubratione diſcutere, aut pertractare diſſertatione numeris omnibus abſoluta. Id enim præſtiterunt celeberrimi Auctores, quorum laboribus quidquid in hac Epitome tradam, refero acceptum, Mo- *Quid ſit publica Pœnitentia?*

 rinus,

rinus, Sirmondus, Petavius, Petitus, Albaſpina, Menardus, Martene, aliique, quorum opera & loca ſingillatim commemorabo, ut qui amplioris eruditionis accenditur cupiditate, ſciat ubi hanc abunde poſſit explere. Ex iiſdem enim fontibus quæcunque promunt hauſiſſe deprehendi Theologos omnes, qui genere iſto diſſertationum tractatus a ſe editos locupletarunt, inter quos aliorum diligentiam in hoc argumento ſuperaſſe videntur Merbeſius differt. IV. a quæſtione 71. ad 79. Juenin q. 8. cap. 4. Tournely quæſtione item 8. Witaſſe q. V. art.3. ut mittam eos, qui compendio materiam hanc attigerunt, Du-Hamelium, Le-Droint, Ludovicum Habert, Candinalem Vincentium Gotti. Ut igitur a nomine exordiar, Du-Cangius in Gloſſario tom. 3. pag.323. Pœnitentiam publicam illam, dicit, *quæ pro expiandis criminibus & delictis publicis imponitur*. Et quidem Jacobus Sirmondus in Hiſtoria Pœnit.Publicæ cap.2. & 3. Jacobus Petitus in Notis ad Pœniten. Theodori, aliique permulti propugnant, pœnitentiam in conſpectu populi agendam iis tantummodo fuiſſe injunctam, qui publici alicujus criminis convicti eſſent. Sed quoniam viri alii æque docti, præeuntibus Joanne Morino libro V. cap. 9. Gabriele Albaſpinæo in canonem 32. Concilii 3. Carthaginienſis, aliiſque bene multis apud Carolum Witaſſe pag. 353. tenent, aliquando etiam peccata occulta publicæ pœnitentiæ fuiſſe obnoxia, immo qui hoc negant, fatentur tamen pœnitentes aliquos, aut ſponte, aut ſuadente Confeſſario, ſeſe palam canonicis ſatisfactionibus ſubjeciſſe; idcirco definitione illa rejecta, dico publicæ pœnitentiæ nomine eam deſignari, *quæ agitur in conſpectu populi, & in Eccleſia conventu*, pro qualicunque crimine agenda ſit, quod minime ſpectat ad publicæ pœnitentiæ naturam, ſed ad cauſam potius judiciique rationem. Pœnitentes pariter ii dicebantur, qui canonicis pœnis addicti percurrebant ſtadium pœnitentiæ paullo poſt deſcribendum, & qui proprie appellabantur aut abſolutè *Pœnitentes*, ut inquit Auguſtinus in Epiſt. 265. ad Seleucianam num. 7. & ſerm. 392. num. 2. aut *In pœnitentiam miſſi*, ſive *In pœnitentiam poſiti*, ut legitur in Conciliis antiquioribus.

II.

Quænam publicæ pœnitentiæ fuerit origo?

Dixi quid ſit publica Pœnitentia; nunc agendum breviter de illius origine. Quoniam rationi conſentaneum eſt, ut qui publice delinquendo alios provocavit ad culpam, eoſdem vitæ emendatione revocet ad morum probitatem, ut diximus cap. XI. num. 6. certiſſime tenendum eſt, publicam pœnitentiam Apoſtolicis quoque, & proxime ſubſecutis temporibus obtinuiſſe; quamquam principio non extiterint certi canones illam implendi, quos poſtea conſtituit Eccleſiaſtica diſciplina. De publica enim pœnitentia habemus in primo Chriſtiani nominis ſæculo exemplum Corinthii hominis inceſtuoſi, cujus mentio eſt in Paulinis Epiſtolis: in altero mulierum, quas Marcus

præ-

præſtigiator vitiavit: in tertio eorum, quos commemorant Tertullianus & Cyprianus. Quæ omnia manifeſta ſunt ex diſputationibus præcedentibus. Ante hæreſim verò Montani, qui cœpit vexare Eccleſiam imperante Antonino, & circa annum V. Ae. 157. prudentia & conſilio Presbyterorum, non certis præſcriptionibus canonum pœnitentias fuiſſe injunctas, probat Morinus lib. IV. Operis de Adminiſt. Pœnit. cap. I. primum ex Conſtit. Apoſtol. lib. I. cap. 16. & ex libro Hermæ ſeu Paſtoris lib. 3. ſimilit. 7. unde apparet nullum pœnitentiæ tempus præfixum fuiſſe iis, quos vehementer patratorum ſcelerum pœnituiſſet; & etiam mulieres adulteras poſt criminis deteſtationem ſtatim a viris ſuis fuiſſe receptas, non autem, ut factum eſt poſtea, tranſacto plurimum annorum curriculo: cujus indulgentiæ gratia Tertullianus ad Montaniſtas deficiens Hermetem *mœchorum Paſtorem* auſus eſt appellare. Hoc deinde Morinus demonſtrat ex Eccleſiaſtica Hiſtoria, tunc facto illius prædonis, quem Joannes Apoſtolus levi pœnitentia injuncta reconciliavit Eccleſiæ, tum Natalis, qui poſt geſtum apud hæreticos Epiſcopatum conſperſus cinere, & ad pedes Zephyrini Pontificis provolutus commiſerationem ſimul, & reconciliationem obtinuit, ut narrat lib. V. H. E. cap. ultimo Euſebius. Nec adverſus hanc Morini ſententiam quicquam efficit viceſimus quartus canon inter Apoſtolicos, quo canone juxta interpretationem Dionyſii Exigui *laicus ſemetipſum abſcindens annis tribus communione privatur*; ſiquidem, ut oſtendimus libro XX. cap. 19. canones, qui Apoſtolici dicuntur, etſi perantiqui ſunt, atque ex priorum ſæculorum ſtatutis compacti, non ſunt tamen ſinguli æque vetuſti, neque habent omnes auctoritatem prorſus inelucstabilem. Exorta autem hæreſi Montaniſtarum, qui ut ſcribit S. Hieronymus ep. 37. ad Marcellam, obſerabant *ad omne pene delictum Eccleſiæ fores*, atque ut colligimus e libro Tertulliani de Pudicitia, increpabant catholicos quod veniam darent idololatris, homicidis, & mœchis, conſtat irrepſiſſe diſciplinam paullo ſeveriorem, adeo, ut in quibuſdam Eccleſiis pœnitentiæ aditus fornicariis omnino præcluderetur, & lapſis ac ſacrificatis in exitu tantum mortis daretur venia, immo aliquorum ſententia prorſus denegaretur, coactis iis, qui deliquerant, diu lamentabilibus fletibus Eccleſiæ januam pulſare: quo tempore, præſertim Cypriani ætate, quænam ratio diſciplinæ viguerit, per varias theſes nono capite diſtributas ſtudui pro mea virili indagare. Vivente autem Cypriano Novatus, homo adeo impius, ut parentem ſuum fame necatum ſepultura privaverit, & percuſſo uxoris utero immaturum illius partum effuderit, ut Pacianus in 2. ad Sempronianum Epiſtola, & Cyprianus in 49. ad Cornelium enarrant, in Africa primum diſcordiæ & ſchiſmatis excitavit incendia, lapſis pœnitentiam denegando; ac deinde Romam ad evertendam Eccleſiam navigans, artes omnes, ingeniumque ſuum dicavit Novatiano, qui adver-

verſus ſanctum Cornelium evectum ad Petri ſedem anno 251. ſeu potius 250. pernicioſiſſimum ſchiſma conflavit. Atque horum opera erupit Novatiana hæreſis, cujus initia anno 251. conſignarunt Valeſius & Pearſonius, poſt ordinationem vero Cornelii Tillemontius & alii conſtituerunt. Verum quia etiam Fabianus Novatianum ſeparavit de Eccleſia, ut legimus in Catalogo Liberiano, ac Fabianus martyrio coronatus eſt die 20. Januarii Decio II. & Grato & Conſſ. anno ſc. 250. ut Eminentiſſimus Noriſius ſcripſit prope finem diſſert. 3. de Epochis Syromacedonum, confirmavitque Franciſcus Blanchinus in Notis Chronologicis ad Anaſtaſium tom. 2. pag. 188. non ſolum ante ordinationem Cornelii, verumetiam paullo ante annum 251. ſtatuendum puto nefariæ hæreſeos initium. Quod ergo S. Pacianus in præcitata Epiſt. ſcripſerit, Novatianum in ſchiſma impulſum fuiſſe *ex concepta in Cornelii epiſcopatum invidia*, id non de hæreſis primordio, & de occulta Novati, aut Novatiani machinatione, ſed de aperta ſciſſione Eccleſiæ, & de ſchiſmate intruſo, accipiendum eſſe arbitramur. Eo itaque temporis cum Novatiani ac Montaniſtæ, ut majorem ad ſe fidelium partem affectato diſciplinæ zelo pertraherent, in vulgus ſpargerent Eccleſias adeo eſſe contaminatas, ut cunctis etiam ſacrilego idolorum cultu pollutis, necnon atrocioribus criminibus inquinatis pax redderetur; ſaluberrime inſtitutum eſt, ut nec ſpes communionis & pacis lapſis denegaretur, nec abſque certa, & ab Eccleſiis perſpecta ac probata emendatione reciperentur, ut ſupra ex Epiſtolis Romani Cleri, & Cypriani demonſtratum eſt: quorum primum ſpectans ad ſpem communionis neceſſarium erat ad Novatianum dogma refellendum atque extirpandum; alterum vero attinens ad pœnitentiam diuturniorem, erat ad hæreticorum accuſationes repellendas, necnon ad continendos catholicos, ne furente Deciana perſecutione prætextu facilioris indulgentiæ fidem desererent, congruum maxime, atque opportunum.

III.

Gradus Pœnitentiæ quando inſtituti fuerint, & obſoleverint?

Graſſante itaque Novatiana hæreſi inſtitutas fuiſſe quatuor pœnitentium ſtationes inde facile demonſtratur, quod nullum iſtarum apud præcedentium temporum ſcriptores extet veſtigium, & apud eos, qui floruerunt ævo proximiori, habeantur de illis teſtimonia ſplendida & luculenta. Gregorius enim Neocæſareæ in Ponto Epiſcopus cognomento Thaumaturgus, auditor Origenis, & qui interfuit Antiocheno Concilio contra Paulum Samoſatenum an. 264. & cælum petiit anno proximo Gallieni 13. in Epiſtola Canonica tom. 1. Concil. pag. 842. canone XI. & ultimo deſcribit quatuor Pœnitentium Gradus, ut a nobis commemorati ſunt præcedenti volumine pag. 7. & paullo poſt iterum recenſebuntur, *Fletum*, nempe, *Audientiam*, *Subſtrationem & Conſiſtentiam*; tametſi non deſint, qui Gregorio Epiſtolam illam abjudicent.

Eoſdem

Eoſdem Pœnitentiæ gradus enumerat apud Morinum lib. VI. cap. 1. num. 4. Joannes Antiſtes Cænobii Raythuni in Scholiis ad Scalam 6. Joannis Climaci, cujus verba producam infra. Fuit autem uterque Joannes ætate ſyncronus, ut conſtat ex unius ad alterum Epiſtolis, quæ operibus Climaci præmittuntur in Iſagoge Raderiana. Joannes verò Sinaita, ſeu Climacus: floruit juxta Trithemium circa tempora Conſtantini: quamquam vereor, ne Trithemius lapſus ſit plurium annorum intervallo, & Climacus nonniſi ſexto ſæculo, aut ſeptimo vixerit, ut de Script. Eccl. ad annum 560. ſuſpicatus eſt Bellarminus. Synodus etiam Ancyrana, quæ celebrata dicitur anno 314. ſæpe laudat pœnitentiæ ὡρισμένοις βαθμοῖς, *definitos gradus*, ac ſingillatim canone 4. & 5. *Fletum*, *Audientiam*, *& Subſtrationem*: canone etiam 24. dantibus operam vaticiniis præſcribit τρία ἔτη ὑποπτώσεως, *annos tres ſubſtrationis*: quod utique argumento eſt, gradus illos fuiſſe antea in Eccleſia inſtitutos. Ac denique S. Baſilius, qui ad Superos evolavit Kalendis Januarii anno 378. non ſemel in Epiſtola ad Amphilochium per quatuor hos gradus Peccatores traducendos eſſe decernit, canone præſertim 75. tom. 2. pag. 777. ubi inquit, ei, qui ſororem compreſſerit, triennio *flendum eſſe ante oratorii fores*, poſtea alio triennio *accedendum ad audientiam*, ac dandam deinde tribus aliis annis *ſubſtrationem*, & denique poſtquam dignos pœnitentiæ fructus oſtenderit, decimo anno ad fidelium orationes admiſſo illic ei duobus annis *ſubſiſtendum*: quibus verbis recenſiti quatuor gradus apertiſſime diſtinguuntur. Habes ergo ante Baſilii tempora eorumdem graduum inſtitutionem. Quando autem in Eccleſia Orientali deſierint, incertum omnino eſt. Quidam enim ſublatos putant quarto ſæculo ob celebre Nectarii factum, a quo amotum presbyterum pœnitentiarium diximus cap. 1. Verum, ut ibi animadvertimus, inde nequit inferri canonicam pœnitentiam pro omnibus omnino, etiam ſceleſtiſſimis & publicis peccatoribus fuiſſe abrogatam, aut Epiſcopos ſibimet jus abſtuliſſe illam quandoque imponendi. Et revera Synodus Trullana an. 692. canone 87. de maritis uxorem legitimam repudiantibus, & ducentibus aliam, inquit: *A Patribus enim noſtris ſtatutum eſt, ut qui ſunt ejuſmodi, annum defleant, biennio audiant, triennio ſubſternantur, & ſeptimo cum fidelibus conſiſtant, & ſic oblatione digni habeantur*. Præcitatus quoque Joannes Abbas Raytu, cujus Scholia in S. Joannis Climacem extant volum. x. Bibl. Patrum, pag. 513. ait: *Sunt vero Pœnitentium quinque loci: Locus plorantium, cum pœnitens ſtat extra ambitum Eccleſiæ, & procidens cum fletu ab impedientibus poſtulat orationem, ante ipſorum pedes proſtratus: Locus qui dicitur Audientium ante portas quæ Baſilicæ dicuntur, ad audiendum officium: Subſequeſtratio, quæ eſt ſtatio Eccleſiæ intra ambitum Eccleſiæ, in poſteriore parte Ambonis; unde & qui ibi eſt in Exclamatio-*

matione, *quæ ſit ad egreſſus*, *& ipſe cum eis egreditur Conſiſtorium*; *ibique ſtatuitur*: *Statio vero cum fidelibus ſit participatio vivifici Panis*, *& communicatio & libatio Calicis Domini*. Quare errant, qui cum Tournelio pag. 276. Prælect. de Pœnit. putant a tempore Nectarii in Orientalium Eccleſiis ceſſaſſe *Fletum*, *Audientiam*, *& Subſtrationem*, perſeverante tantummodo *Conſiſtentia*. Immo ἀκροώμενοι, καὶ προσκλαίοντες, ideſt, *Audientes*, & *Adlacrymantes*, memorantur quoque ab altero Climaci Scholiaſte ad Gradum XII. num. I. quem Raderus credidit Eliam Cretenſem, qui vixit ſub Chriſti annum 787. & ſeptimæ Generali Synodo interfuit. In occidentali autem Eccleſia aliquanto ſerius pœnitentiæ gradus cœperunt antiquari, ita ut tertius gradus, ideſt, *ſubſtratio* vix deinceps in Epiſtolis Romanorum Pontificum, & decretis Conciliorum commemoretur, propterea quod cum pauciſſimi eſſent Catechumeni, cœperunt prætermitti preces, & cæremoniæ, quæ ſuper *ſubſtratos* perficiebantur: ac ſubinde inducta paullatim conſuetudine, ut loco pœnitentiæ canonicæ imponerentur peregrinationes, monaſteriorum cuſtodiæ, certus jejuniorum numerus, & eleemoſynarum diſtributiones, aliaque pietatis opera, de quibus agunt Pœnitentiale Theodori, Decreta Ivonis, & Burchardi, ceterique hujus generis libri; publicæ pœnitentiæ regula in deſuctudinem abiit, & quaſi extincta eſt: quamvis ſine quatuor illorum graduum ſolemnitate etiamnum in Pontificali Romano cum ritu canonicæ reconciliationis inveniatur deſcripta, atque, ſi id exigat fidelium ædificatio, ſit adhuc pœnitentibus injungenda.

IV.

A quo, & quomodo Pœnitentia publica imponeretur?

Ab Epiſcopis tempus publicæ pœnitentiæ fuiſſe definitum liquet ex canone 10. Concilii Africani an. 424. ex Regulis brevioribus Baſilii editis anno 371. atque ex epiſtola S.Leonis I. ad Nicetam conſcripta an. 458. quæ habentur in Decreto, XXVI. q. 7. capp. *Pœnitentibus*, *Hoc ſit in judicio*, & *Tempore pænitudinis*, productis ſupra. Ne vero Antiſtitum aliqui livore odii excæcarentur, in publicis criminibus dijudicandis, taxandiſque pœnis, Coepiſcoporum conſilio utebantur, & interdum pronuntiabant judicium adſtante fidelium plebe, quemadmodum ſe geſiſſe S. Cornelium Romanum Pontificem, & ſanctum Cyprianum Carthaginenſium Epiſcopum, conſtat ex hujus epiſtolis 14. & 52. Eamdem conſuetudinem viguiſſe poſterioribus ſæculis demonſtrat doctus Morinus lib. V. cap. 15. ex undecimo canone Concilii Toletani II. an. 675. & libro VII. cap. 3. ex capitulis Hincmari Remenſis, & Herardi Turonenſis Archiepiſcopi. Cum itaque juxta Epiſcopale judicium aliquis publicam pœnitentiam accipiebat, conſperſus cinere & ſacco indutus ſiſtebat ſeſe ante Eccleſiæ Præſulem ſpectante Clero, & univerſo populo adſtante, quod communiori conſuetudine fiebat in capite Jejunii, ideſt feria IV. poſt Dominicam Quinquageſimæ. Hinc

in

Digitized by Google

in libris Liturgicis habetur ea die: *Ordo ad dandam pœnitentiam*, aut, *Expulſio publice pœnitentium*, ut legitur in Sacramentario Gregorii, & in Pontificali Romano. De ciliciis pœnitentium habetur canon 15. Concilii Agathenſis an. 506. *Pœnitentes tempore, quo pœnitentiam petunt, impoſitionem manuum, & cilicium ſuper caput, ſicut ubique conſtitutum eſt, conſequantur*, & in antiquis Pontificalibus, atque in Pœnitentiali Theodori cap. XI. *In capite Quadrageſimæ omnes pœnitentes, qui publicam ſuſcipiunt, aut ſuſceperunt pœnitentiam, ante fores Eccleſiæ ſe repræſentent Epiſcopo civitatis, ſacco induti, nudis pedibus, vultibus in terram demiſſis, reos ſe eſſe ipſo habitu, & vultu proteſtantes*. Atque hi duo canones laudantur etiam diſtinctione quinquageſima a Gratiano. Spectant inſuper ad habitum pœnitentium quæ Edmundus Martene lib. 1. de Antiq. rit. cap. 6. art. 4. profert ex libro Tertulliani de Pudicitia, ex altero Cypriani de lapſis, atque ex Homilia 1. Cæſarii ex editis a Baluzio; quibus in locis legitur pœnitentes *in ſacco & cinere inhorreſcere, in cilicio & ſordibus volutari, & coopertos cilicio foras ejici*. Addi poterant quæ in Parænesi ad pœnitentes ait S. Pacianus, prope finem 2. libri adverſus Parmenianum Optatus, Ambroſius de Lapſu Virginis cap. 8. atque in caput 3. Jonæ & in Epitaphio Fabiolæ S. Hieronymus: qui aſſerunt pœnitentes *ſordida veſte lugere, ſacco corpus involvere, cilicium induere, cinere adſperſos, & opertos cilicio perhorreſcere*. Cilicii ergo nomine lugubrem ac ſordidatam veſtem intelligo; quamvis eo vocabulo deſignari præſertim ſoleat ſubucula caprarum pilis contexta, de qua lib. 2. vitæ S. Martini,

Quin & contexto ſetis coopertus amictu
Exæſa aſſiduo compunxit acumine membra,
Ut tereret tenuem veſtis nimis aſpera pellem.

Cilicio accedebat conſperſio cinerum, quibus capiti pœnitentium impoſitis, hi extra Eccleſiam ejiciebantur iiſdem verbis, quibus primus homo tranſgreſſor è paradiſo voluptatis expulſus fuit, ideſt, *In ſudore vultus tui, &c.* Plura de hoc Ritu Hugo Menardus in Sacrament. Gregorii notat. 661. & quædam etiam nos lib. XXX. cap. 23. num. 7. ubi ulterius advertimus ex illa pœnitentium conſuetudine derivaſſe ceremoniam, quæ etiamnum in *Capite jejunii* ſervatur. Idem legimus poſtea apud Thomaſſinum lib. 2. cap. 14. de dierum feſtorum celebratione. Ab eo tempore pœnitentes barbam capilloſque promittebant, ut in eadem adnotatione productis verbis Iſidori, Orderici Vitalis, & ſancti Columbani tradit eruditus Menardus. Reliqua pertinentia ad Pœnitentium exercitationes proximè attingam.

V.

De 1. Gradu publicæ Pœnitentiæ.

Primus ergo Pœnitentiæ Gradus erat πρόσκλαυσις, *Fletus*, quem gra-

gradum ita deſcribit S. Gregorius Thaumaturgus, Ἡ πρόσκλαυσις, ἔξω τῆς πύλης τοῦ εὐκτηρίου ἐστὶν, ἔνθα ἑστῶτα τὸν ἁμαρτάνοντα χρὴ τῶν εἰσιόντων δεῖσθαι πιστῶν, ὑπὲρ αὐτοῦ εὔχεσθαι, *Fletus extra portam Oratorii eſt, ubi ſtantem peccatorem oportet fideles, qui ingrediuntur, orare, ut pro ſe deprecentur*. Gabriel Albaſpinæus libro 2. Obſervat. obſ. 22. pervetuſtam conſuetudinem, qua pœnitentes extra Eccleſiam ejecti ſe ingredientium precibus commendabant, demonſtrat verbis Tertulliani de Pœnit. cap. 9. ubi ait eos, qui peccarunt, *plerumque jejuniis preces alere, ingemiſcere, lacrymari, & mugire dies noctesque ad Dominum, presbyteris advolvi, & caris Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis ſuæ injungere*. Adde Sozomenum, qui in Hiſt. Eccleſ. lib. VII. cap. 16. pag. edit. Valeſianæ 727. ritum publicæ pœnitentiæ deſcribens, *In propatulo*, inquit, *eſt pœnitentium locus, in quo illi ſtant mœſti, ac veluti lugentes*. Hieronymus item in Epiſt. 84. ad Oceanum pertractans de pœnitentia Fabiolæ, tom. IV. pag. 659. ait: *Aperuit cunctis vulnus ſuum, & decolorem in corpore cicatricem flens Roma conſpexit. Diſſuta habuit latera, nudum caput, clauſum os. Non eſt ingreſſa Eccleſiam Domini, ſed extra caſtra cum Maria ſorore Moyſi conſedit; ut quam Sacerdos ejecerat, ipſe revocaret*. In hac lugentium ſtatione quidam aliis ſceleſtiores, extra tectum commorantes, ſub dio, imbribus, nivibuſque expoſiti, vehementius aliorum commiſerationem expoſtulabant. Sunt qui huc referunt verba Tertulliani de Pudicitia cap. IV. *Reliquas libidinum furias impias & in corpora, & in ſexus ultra jura naturæ, non modo limine, verum omni Eccleſiæ tecto ſubmovemus, quia non ſunt delicta, ſed monſtra*, atque Ancyranum canonem 17. *Eos, qui rationis expertia animantia inierunt, & qui leproſi ſunt, vel fuerunt, juſſit ſancta Synodus inter hiemantes orare*. His, qui ita ſentiunt, videtur favere Græcus canon, qui *inter hiemantes* exprimit εἰς τοὺς χειμαζομένους; ſunt enim χειμαζόμενοι, qui aeris intemperie, hieme, & tempeſtate jactantur. In interpretatione tamen Dionyſii additur, *Qui a nobis Energumeni appellantur*, & in Collectione Iſidori Mercatoris, *Qui ſpiritu periclitantur immundo.* Videſis Conciliorum Harduini tom. I. pag. 277. Conciliari omnia poſſunt, ſi dicamus etiam arreptitios extra atrium ac primam pœnitentium ſtationem fuiſſe expulſos. Etenim in eos, qui *erratico ſpiritu* agitabantur, maxime ſi id in pœnam alicujus ſceleris eveniret, ſeveriorem, eamdemque ac in excommunicatos, viguiſſe diſciplinam colligitur ex canone viceſimo nono Illiberitanæ Synodi, & ex notis in ipſum canonem Binii, Albaſpinæi, & Mendozæ.

VI.

De Gradu Pœnitentiæ ſecundo.

Alter Pœnitentiæ Gradus ita a Gregorio deſcribitur: Ἡ ἀκρόασις ἔνδοθι τῆς πύλης, ἐν τῷ νάρθηκι, ἔνθα ἑστάναι χρὴ τὸν ἡμαρτηκότα ἕως τῶν κατηχου-

τηχυμένων, καὶ ἐντεῦθεν ἐξέρχεσθαι. *Auditio eſt intra portam in Narthece, ubi oportet eum qui peccavit ſtare proximum catechumenis, & illinc egredi*. Ex Narthecis vocabulo, quod uſurpatum non inveniunt ante finem quinti ſæculi, quidam, ut diximus num. 3. epiſtolam Gregorii cenſent ſuppoſititiam, idemque opinantur Morinus lib. VI. cap. I. pag. 357. ac noſter Lupus in canonem XI. Nicænum pag. I. edit. 59. Genuinam tamen Gregorii Epiſtolam putavit, ut ibi fatetur Morinus, Balſamon, necnon in libro *de Narthece* Allatius. Quidam etiam negant vocabulum illud eſſe Gregorio poſterius; quidam inſuper in codices irrepſiſſe contendunt; atque ita in ambiguo pendet de canone Gregoriano judicium. Ceterum, ut recte Lupus, *quicquid ſit, res eſt antiqua*. Etiam de loco *Narthecis* viri docti diſſentiunt. Theologi enim utentes bonis, ac malis verſionibus *porticum* intellexerunt, ut habetur in Operibus Gregorii pag. 41. & tom. I. Conciliorum pag. 842. Doctiſſimus tamen Allatius citato in Opere pag. 13. ait: *Ignorant eruditi, quiſnam ſit νάρθηξ, qui eum porticum eſſe fatentur*. Certiſſimum puto *Narthecem* fuiſſe intra Eccleſiæ ambitum, primò quia in canone, qui tribuitur Gregorio, ponitur *intra portam*: deinde quia idem docet in Nomocanone Matthæus Blaſtares; rurſus quia extra fores audiri non poterant conciones, ad quas admittebantur catechumeni & pœnitentes. Si ergo *Narthex* dicendus ſit porticus, erat porticus quædam interior æquans totam Eccleſiæ frontem, ut ex Allatio, aliiſque tradit Witaſſius. Ceterum Allatius potius affirmat Narthecem fuiſſe locum, quem poſtea dixere *Gynæceum*, ſeparatum ſcilicet receptaculum feminarum, quale modo viſitur in ſacris ædibus monialium: & ego, priuſquam Allatium legerem, tom. VI. pag. 535. Κατηχούμενα, ſive *Auditorium*, locavi aut in *navi*, aut in tabulatis porticibuſque ſupernis Eccleſiarum; uterque enim locus eſt ad audiendum aptiſſimus; & νάρθηξ Græce nihil aliud latine ſonat, quam locum ad inſtar *ferulæ* oblongum, aut circumactum. Iſtic itaque erat ἀκρόασις, *auditio*, ideſt, gradus pœnitentiæ ſecundus; in quo, ut dixi libro XXXI. cap. 20. catechumeni, ac pœnitentes uſque ad offertorium commorabantur, tunc vero monente Diacono diſcedebant.

VII.

Exacto *audientiæ* tempore, quod Epiſcoporum arbitrio juxta criminum qualitatem, & pœnitentium compunctionem contrahi poterat, aut prolongari, incipiebat ὑπόπτωσις, *ſubſtratio*, publicæ pœnitentiæ gradus tertius. Balſamon & Zonaras ita appellatum cenſent ab ὑποπίπτειν, quod in hoc gradu pœnitentes *poſt ambonem* conſiſterent. Erat autem *Ambo* ſuperior locus, quem modo dicimus *pulpitum*, ſed ambabus ex partibus inſtructus gradibus, ut etiamnum conſpicitur in quibuſdam vetuſtis templis Romanæ urbis, ut S. Laurentii

De tertio Gradu.

rentii extra muros, S. Pancratii, S. Clementis; atque inde Epiſcopus plebem ſacris concionibus erudiebat. De illo περὶ στεφ. hymno XI. Prudentius:

Fronte ſub adverſa gradibus ſublime tribunal
Tollitur, Antiſtes prædicat unde Deum.

Albaſpina tamen obſervat. 24. libri 2. negat inde Græcum nomen *hypoptoſeos* derivare, quod apud Patres & canones dicantur pœnitentes in ſubſtratione *jacere*, *ſubſterni*, *pavimento adhærere*, *humi provolvi*, & *caput manuum impoſitioni ſubjicere*; quod utique aliud eſt, quam ſtare *pone ambonem*. Græcum præterea verbum ὑποπίπτω fere idem ſonat, ac Latinum *decido*, *ſubmitto me*. Poſſumus conciliare Balſamonem & Albaſpinæum, dicendo illum ad locum ſubſtrationis, hunc vero ad ſubſtratorum exercitia animum intendiſſe. Cum enim ſubſtrati fuerint altari proximiores *audientibus*, neceſſum eſt, ut circa *ambonem* ſtationem propriam habuerint. Rurſus quoniam ſecedebant ad ſiniſtram templi partem, prout ex Ditmaro, & S. Eligio demonſtrat Dufreſne tom. 3. pag. 325. in eaque parte *ambo* erigebatur; ſatis apertum eſt, *pone ambonem* ſtetiſſe, permultis ſaltim in locis, ſubſtratos. Accedunt verba Theoriani, qui apud Lupum cit. volum. 1. pag. 61. de ſubſtratis pœnitentibus ſcripſit, *In parte ambonis poſtica ſtabunt*. In hoc ergo loco, qui peculiari nomine *locus Pœnitentium* abſolute appellabatur, proſternebant ſeſe, ac ſubjiciebant impoſitioni manuum Epiſcoporum & Cleri, ut tali demiſſione, precibuſque fidelium, pacem tandem & communionem perciperent. Atque de hac manuum impoſitione loquuntur canones Conciliorum, XIX. Laodiceni, XI. Toletani tertii, LXXX. quarti Carthaginenſis, S. Pater Auguſtinus lib. III. de Bapt. cap. 16. & alii apud Albaſpinam, & Lupum in locis nuper productis. De ea & nos pertractavimus cap. 1. libri ſecundi ac triceſimi. Poſt hunc pœnitentiæ ritum peractum, catechumenis abeuntibus, ſubſtrati quoque egrediebantur e templo ante oblationem, ut liquet ex laudato canone Laodiceno: ideoque ſubſtratio ita definitur a Gregorio Taumaturgo, ſi tamen is eſt canonicæ Epiſtolæ auctor, *Subſtratio autem eſt, ut intra portam templi ſtans cum catechumenis egrediatur*: Ἡ δὲ ὑπόπτωσις, ἵνα ἔσωθεν τῆς πύλης τοῦ ναοῦ ἱστάμενος μετὰ τῶν κατηχουμένων ἐξέρχηται.

VIII.

De Gradu IV. ac poſtremo. A tertio pœnitentes ad quartum gradum tranſibant, ubi cum fidelibus aliis ſacris myſteriis adſtabant, non tamen ipſi ſacrificanda offerebant, nec nomen ipſorum ad altare recitabatur, nec de oblatione, ſcilicet, de Euchariſtia ex oblatis muneribus conſecrata participabant. Idcirco gradus ille dicebatur *Conſiſtentia*, Græcè σύστασις, quæ in canone Gregoriano ſic deſcribitur: Ἡ σύστασις ἵνα συνίσταται σὺν τοῖς πιστοῖς, καὶ μὴ ἐξέρχηται μετὰ τῶν κατηχουμένων, *Conſiſtentia eſt, ut cum*

cum fidelibus conſiſtant neque cum catechumenis egrediantur. De his intelligendi ſunt antiqui canones, qui pœnitentibus, poſteaquam ſupplices & ſubſtrati fuerint, *orationibus communicare* permittunt, abſque *oblatione* tamen, & abſque *gratia perfectionis*, ut IV. & V. Ancyranus, & XII. Nicænus. Cum denique injunctam pœnitentiam complesſent, diuque inter ambonem ac presbyterium conſtitiſſent, ad ſacra myſteria accedebant. Hinc Gregorianus canon concludit, *Poſtremo eſt participatio ſacramentorum*, τελευταῖον ἡ μέθεξις τῶν ἁγιασμάτων: propterea alii *Methexim* quintum gradum, alii Pœnitentiæ exitum appellaverunt, ut dixi lib. XXXII. cap. I. Atque de Gradibus publicæ Pœnitentiæ hæc tantum.

IX.

Pœnitentiæ cōmunes enumerantur.

Præter communionis Euchariſticæ gratiam, alia permulta publicis pœnitentibus negabantur. Principio enim non poterant pœnitentes ad ſacros Ordines promoveri, ut conſtat ex Conc. I. Toletano cap. 2. ex Toletano III. canone 12. ex Carthaginenſi IV. can. 68. & ex Epiſtolis Gelaſii, Innocentii I. Joannis, & Gregorii II. Inhibitum deinde illis erat matrimonium contrahere, ut liquet ex canone 21. Synodi II. Arelatenſis, 8. ſextæ Toletanæ, 30. Synodi Wormacienſis, cujus tamen canone 37. niſi continere ſe potuerint, conjugium permittitur, *ne in fornicationis voraginem incidere videantur*. At hæc Synodus poſterior eſt, anni ſcilicet, 868. Præterea conjugati pœnitentiæ tempore abſtinere debebant ab uxoriis amplexibus, ideoque illis pœnitentia injungi non poterat, niſi altero conjuge conſentiente, ut habetur cap. *Pœnitentia conjugatis*, XXXIII. q. 4. Vide & S.P. Auguſtinum lib. I. de Adulterinis coniugiis, cap. 2. Inſuper vetitum erat pœnitentibus militare, nec deponere tantum debebant *militiæ cingulum*, ubi aderat periculum idololatriæ, ut jubet canon Nicænus duodecimus, verum etiam armis ſeſe exuere, maxime ſi homicidium perpetraſſent, ut ad Aſtulphum ſcribebat anno 794. Paulinus Aquilejenſis, extatque Cap. *Admonere te cum lacrymis*, XXXIII. q. 2. Rurſus pœnitentes non poterant comas nutrire, ſaccum abjicere, & uti nitidis veſtimentis, juxta canonem 15. Concilii Agathenſis, 12. Toletani Tertii, & 25. Arelatenſis ſecundi. Pedeſtres quoque jubebantur incedere, ut apparet ex libro VI. decretorum Burchardi capite primo. Fungi etiam debebant pollinctorum officio, ideſt, curare, ac ſepelire mortuorum cadavera, aliaque abjectiſſima miniſteria in Eccleſiis exercere, prout ſtatuit canon 18. Concilii IV. Carthaginenſis. De his, ceteriſque publicis pœnitentiis breviter ſimul, & accurate pertractavit Joannes Maldonatus tom. 2. de Sacramentis pag. 136. & ſequentibus. At præter iſtas pœnitentibus ſingulis communes, erant pœnæ peculiares delictorum, deſcriptæ in collectionibus canonum, & in vetuſtis Pœnitentialibus.

Quæ-

X

Argumenta, quæ demonſtrãt peccata occulta non fuiſſe publicæ pœnitentiæ ſubjecta.

Quænam verò delicta pœnitentiis publicis multarentur, inter Theologos paullo difficilior eſt quæſtio. Sirmondus enim, cui plurimi adhæſerunt, in Hiſtoria Pœnit. Publicæ cap. 2. pag. 482. tom. IV. affirmat gravioribus tantum criminibus & publicis ipſam pœnitentiam fuiſſe impoſitam: quod vir clariſſimus probat primum argumentis ex Auguſtino depromptis. Nam S. Pater cap. 65. Enchiridii docet in actione Pœnitentiæ eum, qui crimen commiſit, *a Chriſti corpore ſeparari*. At in Epiſt. 54. ad Macedonium, num. 153. num. 6. docet eos a ſocietate altaris removeri, *quorum crimina manifeſta ſunt*. Igitur his ſolum, quorum crimina erant publica, pœnitentiæ publicæ dabatur actio. Deinde S. Pater Auguſtinus Homilia 50. nunc Serm. 351. quem Poſſidius appellat *Librum de utilitate agendæ pœnitentiæ*, tres pœnitentiæ actiones diſtinguit, primam, *quæ novum hominem parturit, donec per baptiſmum ſalutarem omnium præteritorum fiat abolitio peccatorum*; atque hæc eſt pœnitentia peracta in gradu *audientiæ* a catechumenis ante baptiſmum: alteram, *cujus actio per totam iſtam vitam, qua in carne mortali degimus, perpetuæ ſupplicationis humilitate ſubeunda eſt*; & hæc eſt pœnitentia quotidianorum peccatorum, pro quibus eleemoſynas, orationes, & jejunia quiſque offerre non ceſſat: tertiam vero, *quæ pro illis peccatis ſubeunda eſt, quæ legis decalogus continet, & de quibus Apoſtolus ait; Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt*: & hæc ſpectat ad Sacramentum Pœnitentiæ, ſiquidem Auguſtinus de illo, cui talis pœnitentia neceſſaria eſt, ſubjicit, *Veniat ad Antiſtites, per quos illi in Eccleſia claves miniſtrantur, & a præpoſitis Sacramentorum accipiat ſatisfactionis ſuæ modum*. Quiſnam obſecro, eſt modus iſte? *Ut ſi peccatum ejus* (nota verba Auguſtini) *non ſolum in gravi ejus malo, ſed etiam in tanto ſcandalo eſt aliorum, atque hoc expedire utilitati Eccleſiæ videatur Antiſtiti, in notitia multorum, vel etiam totius plebis agere pœnitentiam non recuſet, non reſiſtat, ne lethali, & mortiferæ plagæ per pudorem addat tumorem*. Aperte igitur Auguſtinus docet publicam pœnitentiam iis tantum eſſe injungendam, qui peccarunt cum aliorum ſcandalo, idque etiam prudenti conſilio Antiſtitum, atque ſi ad aliorum exemplum, atque ædificationem expediat. Addit Auguſtinus, neminem ad publicam pœnitentiam adigi poſſe, *niſi aut ſponte confeſſum, aut aliquo ſive ſæculari, ſive Eccleſiaſtico judicio nominatum atque convictum*; quæ verba *ſponte confeſſum*, non de occultis criminibus, ſed de illis, de quibus ſermonem inſtituit, ideſt, patratis cum aliorum ſcandalo & offenſione, ſunt certiſſime accipienda. II. Proximo cap. 4. pag. 488. confirmat Sirmondus ſententiam ſuam auctoritate canonum, qui vetant ne ob occulta delicta imponatur pœnitentia publica. In collectione quippe canonum Africanorum cap.

cap. 99 legitur: *Si quando Epiſcopus noverit aliquem ſibi publicum crimen eſſe confeſſum, atque ille neget & pœnitere noluerit, non putet ad injuriam ſuam Epiſcopus pertinere, quod illi ſoli non creditur; & ſi ſcrupulo propriæ conſcientiæ ſe dicat neganti nolle communicare, ſecrete tamen interdicat ei communionem, donec obtemperet*. Idem habetur in Codice canonum Eccleſ. Africanæ n. 132. & cap. 5. Concilii VII. Carthaginenſis, & in canone VIII. Synodi Vaſenſis, ubi hæc leguntur: *Quod ſi tantum Epiſcopus alienum ſceleris conſcium noverit, quamdiu probare non poteſt, nihil proferat, ſed cum ipſo ad compunctionem ejus ſecretis correptionibus elaboret*. Haud ſecus ſtatuunt Concilia Arelatenſe VI. Cabilonenſe ſecundum, & Remenſe ſecundum, de quibus eo loci Sirmondus. III. Is tandem aſſertum corroborat teſtimoniis, & conſuetudine eorum, quos Patres honoris cauſa nominamus. Ambroſius enim *cauſas criminum, quas illi confitebantur, nulli niſi Domino, apud quem intercedebat, loquebatur: bonum relinquens exemplum poſteris Sacerdotibus, ut interceſſores apud Deum ſint magis, quam accuſatores apud homines*: ita nempe narrat Paulinus Notarius in ejus vita num. 39. S. P. Auguſtinus ſerm. 82. num. 11. loquens de adulteris peccantibus in ſecreto, *Nos*, inquit, *non prodimus palam, ſed in ſecreto arguimus. Ubi contigit malum, ibi moriatur malum. Non tamen vulnus illud negligimus, &c.* Accedunt Capitula Hincmari, quæ habentur tom. 1. edit. Cramoiſianæ p. 730. quibus Sacerdotibus mandat, ut ad accipiendam canonicam pœnitentiam compellant eos tantum, qui perpetraverint *publicum homicidium, aut adulterium, ſive perjurium, vel quodcumque criminale peccatum*. Et demum Ludovicus Pius lib. 6. cap. 96. rapinam facientis pœnam ad hunc modum diſtinguit: *Si publice actum fuerit, publicam inde agat pœnitentiam, juxta ſanctorum canonum ſanctionem: ſi vero occulte, Sacerdotum conſilio ex hoc agat pœnitentiam*. Per leges itaque Eccleſiaſticas, (inquit Sirmondus) occultis criminibus nunquam licuit publicam pœnitentiam infligere.

XI.

Momenta, quæ ſuadēt oppoſitum.

Exiſtimarunt nihilominus viri plures doctiſſimi, atque hos inter Morinus lib. V. cap. 8. & ſeqq. Nat. Alexander Diſſert. 6. ſæc. 3. Dionyſius Petavius in Animadverſ. ad hæreſim 59. Epiph. tom. 2. pag. 248. Juenin cap. 7. art. 1. Carolus Witaſſe de Pœnit. pag. 352. &c. etiam peccatis occultis ſex prioribus ſæculis impoſitam fuiſſe publicam pœnitentiam: quod commonſtrant argumentis depromptis ex canone 32. Concilii 3. Carthaginenſis, atque auctoritate Origenis, Cypriani, Baſilii Magni, Innocentii primi, Auguſtini; de quibus vide cap. 2. theſi IV. Idem confirmant ex celebri facto Nectarii: ex quo conſtat mulierem, priuſquam occultum ſtupri crimen cum Diacono perpetratum patefaceret poſt ſecretam confeſſionem, pœnitentiam publicam ſubjiſ-

ſubjiſſe: de quo itidem facto plura diximus primo capite. Tertiò idem probant ex Ancyrano Concilio, cujus canone 16. interprete Gentiano Herveto ſtatuitur, ut qui ineunt animalia rationis expertia communionem aſſequantur, *poſtquam quindecim annis ſubſtrati ac ſupplices fuerint*: canone 17. additur, ut eodem ſcelere inquinati, aut qui lepra contaminati fuerint, orent *inter hiemantes*, quod explicatum eſt paullo ſupra num. 5. canone 21. decernitur, ut per decennium gradus pœnitentiæ mulieres illæ percurrant, *quæ ſunt fornicatæ & fœtus in utero perimunt, & fœtuum necatoriis medicamentis faciendis dant operam*: canone 22. ita de homicidis definitum eſt: *De voluntariis cædibus, ſupplices quidem ſubſternantur*. Quæ utique crimina occultiſſima dicenda ſunt, tum quia nec homines flagitioſiſſimi audent illa palam committere; tum etiam quia ſi in vulgus ſparſa fuiſſent, gladio in ea animadverſum foret ab Imperatoriarum legum cuſtodibus. Rurſus peremptoria videntur Ambroſii verba lib. I. de Pœnit. cap. 16. num. 90. quibus etiam cap. I. uſi ſumus ad demonſtrandam adverſus Dallæum neceſſitatem Confeſſionis Sacramentalis, ideſt: *Si quis igitur occulta crimina habens, propter Chriſtum tamen ſtudioſe pœnitentiam egerit, quomodo iſta recipit, ſi ei communio non refunditur? Volo veniam reus ſperet, petat eam lacrymis, petat gemitibus, petat populi totius fletibus, ut ignoſcatur obſecret, & cum ſecundo & tertio fuerit dilata ejus communio, credat remiſſius ſe ſupplicaſſe, fletus augeat, &c.* quæ utique & de occultis criminibus, & de publica pœnitentia evidentiſſime dicta ſunt. Accedunt denique exempla tum Genebaldi Laudunenſium Epiſcopi, de quo Hincmarus in Vita S. Remigii, cum Potamii Bracarenſis Antiſtitis, de quo Toletanum Concilium x. quorum primus a S. Remigio in manſiuncula in modum ſepulcri conſtructa reclusus fuit, alter a Patribus Toletanis perpetuæ pœnitentiæ addictus ærumnis, ob occultiſſima fornicationis crimina, ut præcitata diſſert. 6. Natalis Alexander enarrat.

XII.

Utriuſque ſententiæ conciliatio.

Inter utramque ſententiam media noſtra eſt, quæ facile ſeſe ab utriuſque argumentis expediet. Dicimus enim nos, ſi accipiatur *Pœnitentia* pro Sacramento, quo peccatores ſubjiciuntur Eccleſiæ clavibus, & a Sacerdotibus reconciliantur, etiam peccata occulta obnoxia fuiſſe pœnitentiæ; quæ *publica* dici poteſt, quatenus idem ſacramentum in Eccleſia, proſtratis, gementibus, & a legitimis miniſtris ex divina inſtitutione confertur. Si vero accipiatur *pœnitentia*, ut in præſenti accipitur, pro publica peccatorum punitione; primum aſſero non fuiſſe illis injunctam, in quibus publicæ pœnitentiæ actio potuiſſet occulti criminis inducere ſuſpicionem, quod apertiſſimè innuunt argumenta Sirmondi, confirmat publicæ pœnitentiæ finis, ſatisfactio ſcilicet Eccleſiæ exhibenda, & fidelium ædificatio, comprobatque lex ſigilli

ſigilli arctiſſima, atque inviolabilis. Arbitror deinde permultos, non impios tantum, verum etiam ſpectatiſſimæ vitæ, ſponte, non canonum auctoritate coactos pœnitentiam publicam ſubiiſſe: quod etiam Sirmondus pag. 492. demonſtrat teſtimoniis Auguſtini apertiſſimis, in ſermone 144. de Temp. 232. num. 8. ubi ait: *Aliqui ipſi ſibi pœnitentiæ locum petierunt, aliqui excommunicati a nobis in pœnitentiæ locum redacti ſunt*, atque in Epiſtola ad Seleucianam, & hom. 27. nunc ſerm. 352. num. 8. Idem confirmatur auctoritate canonum, qui etiam clericis publicam pœnitentiam petentibus definiunt non eſſe negandam, ut conſtat ex canone 4. Concilii primi Arauxicani an. 441. ex canone 29. Arelatenſis II. anno 457. & ex canone 12. Aurelian. I. an. 511. cum tamen Clerici, ut dicemus proximo num. XIV. non poſsent ad publicam pœnitentiam compelli, eo ſaltim tempore, quo Arelatenſis Synodus coacta fuit. Evincitur idem apertiſſimo teſtimonio S. Cæſarii Arelatenſis Epiſcopi, qui fertur obiiſſe anno 543. qui homilia 1. ex editis a Baluzio inquit: *Et ille quidem, qui pœnitentiam publice accepit, poterat eam ſecretius agere; ſed credo conſiderans multitudinem peccatorum ſuorum vidit ſe contra tam gravia peccata ſolum non poſſe ſufficere, ideo adjutorium totius populi cupit expetere*. Id denique confirmatur exemplis, tum Fabiolæ, de qua ſupra num. 5. tum Wambæ Gothorum Regis, & S. Gaudentii Valerienſis Epiſcopi, de quibus Volum. 2. Concil. Hiſpaniæ pag. 683. & pag. 700. ea namque, quæ ſupra commemorata ſunt de Genebaldo ac Potamio, non faciunt ad rem; quoniam unus in Epiſcoporum conventu crimen ſuum faſſus erat, alter ſubiit peculiarem pœnitentiam, non canonicam & definitam, de qua nunc loquimur. Affirmo tandem ex præſcriptione canonum, quibus certis peccatorum generibus certa pœnitentia ſtatuitur, non conſequi eidem pœnitentiæ obnoxios fuiſſe omnes reos peccatorum illorum; primum quia, ſi expediebat, publica pœnitentia conſilio Antiſtitum commutari poterat, ac debebat in privatam: deinde quia ex Epiſtola canonica Baſilii ad Amphilochium uxores adulteræ non erant pœnitentiis publicis niſi admodum caute ſubjiciendæ, ne illarum viri venirent in patrati adulterii ſuſpicionem, aut ne convictis præberetur cauſa mortis, ut liquet canone 9. & canone 34. quod utique affirmandum eſt de quolibet alio ſcelere, unde infamia, dedecus, maximumque incommodum poterat provenire: ac tandem quia publici pœnitentes, cum eſſent a communione ſeparati, *excommunicati* cenſebantur, ut inquit S. Cæſarius ſermone prælaudato; ideoque ſicut excommunicatio ferri nequit, niſi *ex certa & manifeſta peccati cauſa*, ut habetur cap. *Nemo Epiſcoporum*, XI. q. 3. ita publica pœnitentia certis tantum & manifeſtis criminibus infligenda erat; dicam verbo, pœnitentia publica peccatis publicis imponebatur, occultis vero, caute, circumſpecte, & pœnitente non invito, nec re-

pugnante. Nunquam vero ex publica pœnitentia inferri poterat patratorum ſcelerum qualitas, quia peccatores diverſorum criminum rei in eodem gradu degebant, quia multi ultro ac ſponte illorum numero addicebantur, & quia penes Epiſcopos erat pœnitentiæ tempus definire, protrahere, & coarctare: quare ut modo ex frequenti aliorum confeſſione, ex illorum afflictationibus, ex pœnitentiæ operibus non inferimus anteactæ vitæ flagitia,ſed pietatem honeſtatemque præſentis; ita ex fletibus, ex ſubſtrationibus, ex lugubri habitu pœnitentium nulla dedecoris nota, ſed optima illorum exiſtimatio, atque ſumma Eccleſiæ utilitas derivabat.

XIII.

Quæ præſertim ſcelera pœnitentiæ publicæ eſſent obnoxia.

Certum inſuper eſt non omnia prorſus peccata lethalia publicis pœnitentiis fuiſſe multata. Tertullianus enim in libris de Pœnitentia, ac de Pudicitia tria dumtaxat crimina publicè expianda commemorat, idololatriam ſcilicet, fornicationem, atque homicidium. Trium tamen horum peccatorum genere alia comprehenduntur, quæ ad illa tanquam ſpecies referri poſſunt: ut libellaticorum lapſus, de quo plura Cyprianus, & maleficia atque divinationes, de quibus Illiberitana Synodus canone 6. & Ancyrana canone 23. continentur ſub idololatria, & juxta eoſdem canones legibus pœnitentiæ ſubjiciuntur: falſum item teſtimonium, & occultorum criminum delatio Eliberino canone 73. & 74. excuſſio fetus ex Ancyrano 20. atque præparatio veneficii, ex proximo canone 21. homicidii multis expiabantur; ac turpiſſimarum libidinum rei, juxta canonem 62. & 63. Baſilii, nec non juxta 17. Ancyranum, inter mœchos cenſebantur flagitioſſiſimi. Ceterum a pœnitentia publice agenda Synodus Neocæſarienſis an. 314. canone 4. eximit eos, qui tantum in corde ſuo concupiſcentia polluti ſunt, Illiberitana can. 44. Meretricem paganam ad fidem Chriſti converſam; Baſilianus canon 14. uſurarios, modo lucrum injuſtum diſtribuerint pauperibus. Hæretici etiam ad Eccleſiam catholicam revertentes aut per ſolam impoſitionem manuum, aut per unctionem Chriſmatis recipiebantur, ut diximus libro XXXII. cap. 9. & conſtat ex canone 8. Nicænæ Synodi, ex 7. Laodiceno, ex 1. Baſilii, atque ex decretis Stephani I. & aliorum Romanorum Pontificum ibidem productis. Teſtimoniis quoque ſanctorum Patrum evincitur plura peccata aliâ pœnitentià, quam publicà, fuiſſe multata: nam Gregorius Nyſſenus in Epiſtola canonica ad Letojum affirmat, avaritiam abſque pœnæ medela fuiſſe a Patribus prætermiſſam, quam tamen Apoſtolus malorum omnium radicem eſſe pronuntiavit. S. P. Auguſtinus Epiſt. 64. ad Aurelium, nunc 22 num. 3. ait commeſſationes & ebrietates, quæ tunc temporis in honorem beatiſſimorum Martyrum celebrabantur, quamvis eſſent fœditas flagitioſa & ſacrilega, non tamen ſeveriori diſciplina fuiſſe punitas; & num. 5. addit, *non aſpere, non duriter, non modo imperioſo* tollenda eſſe, ſed magis docen-

cendo quam jubendo, magis monendo quam minando, quoniam ita agendum videtur cum multitudine; ſeveritas autem exercenda eſt in peccata paucorum. Atque ita ſe geſſit prudentiſſimus ac ſapientiſſimus Pater in ea conſuetudine extirpanda, ut idem narrat Epiſtola altera ad Alipium Epiſcopum Thagaſtenſem 167. nunc 29. Denique Leo Magnus Epiſtola ad Ruſticum Narbonenſem cap. 17. ſcribit ad publicam pœnitentiam cogendos eſſe qui aut idola adoraverint, aut homicidiis & fornicationibus fuerint contaminati, eos tamen poſſe fieri ſacramentorum Chriſti participes, *qui convivio ſolo Gentilium & eſcis immolatitiis uſi jejuniis, & manus impoſitione fuerint purgati*. At plura de hac quæſtione Morinus libro v. cap. 4. Natalis Alexander citata differt. vi. ſæculi 3. q. 1. Tournely quæſt. viii. art. 3. Witaſſe q. v. art. 3. ſect. 2:

XIV.

Difficilis inter eruditos agitur controverſia, num etiam Clerici primis Eccleſiæ ſæculis tenerentur ſubire publicam pœnitentiam, a qua ſeptimo ſæculo fuiſſe immunes conſtat ex canone 29. Concilii iv. Toletani anno 633. celebrati. Ergo Natalis Alexander, Morinus, Juenin, Vitaſſius aliique cenſent tribus prioribus ſæculis clericos omnes, etiam majoribus ordinibus initiatos, publicæ pœnitentiæ fuiſſe addictos, quarto autem vertente ſæculo ab illo onere majores, non minores clericos fuiſſe levatos. Et quod de prioribus ſæculis ajunt, nituntur probare monumentis Hiſtoricis; nam conſtat in Epiſtolis Cyprianicis 19. 52. 59. 64. & 68. recenſeri pœnitentiam Felicis, Trophimi, Victoris, Fortunatiani, ac Baſilidis, qui omnes erant charactere ſacrorum ordinum inſigniti: addunt ex H. Eccl. Euſebii lib. v. cap. ult. pœnitentiam Natalii, atque ex libro vi. cap. 43. alterius Epiſcopi a ſchiſmate Novatianorum reverſi. Idem probant ex Optato Milevitano, qui lib. 1. num. 19. refert in diſſidiis circa ordinationem Cæciliani Purpurium dixiſſe, *Exeat huc quaſi imponatur illi manus in Epiſcopatu, & quaſſetur illi caput de Pœnitentia*, alludens proculdubio ad pœnitentiæ publicæ ritum. Proferunt & canonem 1. Neocæſarienſem, & 18. ac 76. Eliberinum, quibus majoribus clericis homicidis, aut mœchis publica pœnitentia præſcribitur. Sæculo autem iv. a pœnitentia publica exemptos fuiſſe majores clericos, nituntur oſtendere ex canone 3. Baſilii, ex 11. Concilii v. Carthaginenſis, atque ex Epiſtolis Siricii ad Himerium Taraconenſem, & Leonis Magni ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum, qui aperte ſcribunt, nulli clericorum publicam pœnitentiam injungi. II. At aliis Theologis placet, nec tribus primis, nec ſubſequentibus ſæculis clericos majores pœnitentiæ, de qua loquimur, fuiſſe ſubjectos, ad quorum Theologorum partes accedo. Primum quia præcitato canone 11. concilii v. Carthaginenſis celebrati an. 398. legitur: *Confirmandum eſt, ut ſi quando presbyteri, vel diaconi in aliqua graviori culpa convicti fuerint, qua eos a miniſterio neceſſe ſit*

Num & Clerici pœnitentiam ſubierint publicam, & canonicam.

removere, non eis manus, tanquam pœnitentibus, vel tanquam fidelibus laicis, imponatur. Quo utique canone non inducitur nova diſciplina, ſed *confirmatur* antiqua. Leo item Epiſt. 92. ad Ruſticum, num. 2. c. 2. ita anno 443. ſcribebat: *Alienum eſt a conſuetudine Eccleſiaſtica, ut qui in presbyterali honore, aut diaconii gradu fuerint conſecrati, ii pro crimine aliquo ſuo per manus impoſitionem remedium accipiant pœnitendi. Quod ſine dubio ex Apoſtolica traditione deſcendit*. In hoc duplici canone, inſerto XXVI. q. 6. non ſolum a publica pœnitentia majores clerici declarantur immunes, verum etiam id aſſeritur eſſe juxta Eccleſiaſticam conſuetudinem, & Apoſtolicam traditionem. Quomodo ergo priuſquam canones illi prodirent, viguit oppoſita diſciplina? Deinde S. Baſilius canone 51. rationem profert, cur antiqui canones clericos pœnitentiæ non ſubjicerent, quia nempe in iis, qui lapſi ſunt, *unum ſupplicium* debet decerni, in clericis autem ſupplicium illud eſt *a ſacris miniſteriis amoveri*. Vide tom. 2. pag. 774. Longe ante Baſilium an. 306. edidit quoſdam canones S. Petrus Epiſcopus Alexandrinus, qui habentur in Bibliotheca Patrum, & in ultimis collectionibus Conciliorum, quorum canonum 10. ſtatuitur, *ut Clerici lapſi miniſterio ſuo ſpolientur, & contenti ſint laica communione*. Rurſus Optatus Milevitanus libro 2. contra Parmenianum num. 26. affirmat nulli majorum clericorum poſt thurificationem fuiſſe ad ſua uſque tempora manus impoſitas, redarguens Donatiſtas, qui lapſis clericis ad Eccleſiam redeuntibus *manum imponebant*, quod pariter reprehendit S. P. Auguſtinus lib. 1. de Baptiſmo cap. 1. num. 2. Parum vero urgent argumenta contraria, ſi aliqua præſupponamus: primo fuiſſe, ut nuper diximus cum Baſilio, ſupplicium clericorum amoveri ab Eccleſiaſticis miniſteriis, atque inter plebem redactos donari tantum laica communione: deinde etiam clericos aliquos ſponte pœnitentiam publicam ſubiiſſe, ut diximus ſupra num. 12. ac tandem non omnem pœnitentiam publicam fuiſſe pœnitentiam canonicam, ut ibidem advertimus. III. Nil ergo in contrarium evincunt exempla ſuperius producta. De Felice enim reſpondet Cyprianus ad Caldonium Ep. 19. neque illum, neque fideles alios pro Chriſti fide in exilium pulſos, ſubjiciendos eſſe pœnitentiæ, *eo quod maculam priſtinam potiore virtute deleverint*; presbytero autem (ſi tamen erat presbyter) pœnitentiam eamdem cum laicis ſubeundam Cyprianus nequaquam aſſerit. Trophimus, de quo epiſt. 52. ad Antonianum, *ſic admiſſus eſt, ut laicus communicet*: Victoris in Epiſt. 59. ad Fidum, *plenam pœnitentiam* legimus, pœnitentiæ ritum non legimus: a Fortunatiano Epiſt. 64. ad Epictetum hoc S. Martyr exigendum affirmat, ne poſt ſacrilega idolorum ſacrificia, *audeat ſibi ſacerdotium, quod prodidit, vindicare*, quod eſt in plebis ordinem redigi: Baſilidem itidem ac Martialem libellis idololatriæ commaculatos, & nefandorum facinorum conſcientia vinctos, prohibet Cypria-

prianus Epiſt. 68. *Epiſcopatum gerere, & ſacerdotium Dei adminiſtrare*, non denegans illis laicam communionem. Natalem a Theodoto coriario deceptum ſeſe ſponte ad Zephyrini pedes abjeciſſe, & omnium commiſeratione fuiſſe ad communionem admiſſum, narrat cit. cap. ultimo Euſebius. De Epiſcopo Novatianæ factionis ad Eccleſiam reverſo ſcribit apud eumdem Hiſtoricum S. Cornelius in Epiſt. ad Fabium, pag. 243. Edit. Valeſ. *Cui tanquam laico communicavimus*, ᾧ ἐκοινωνήσαμεν ὡς λαϊκῷ. Purpurius autem, de quo Optatus, Donatiſta erat, ac Donatiſtæ iterum baptizabant, manuſque imponebant adverſus Catholicæ Eccleſiæ conſuetudinem, ut conſtat ex dictis, nec non ex Synodo Romana Melchiadis, de qua idem Optatus lib. 1. num 24. Canon Neocæſarienſis tantum præcipit, ut presbyter fornicarius *extrudatur*, *& ad pœnitentiam deducatur*, id eſt, ab altari amoveatur, & pœnitentiam agat, non autem ſolemnem illam, de qua diſſerimus. Denique 18. Illiberitanus de reconciliatione canonica, ne dicamus approbaſſe hæreſim Novatianam, eſt explicandus, negat enim clericis lapſis in fornicationis crimen, communionem in fine, ideoque mandat ut a gradu dejecti cum laicis dumtaxat communicent: & canon 76. loquitur de Diacono irregulariter, & cum reatu capitalis criminis ordinato, mandans ut abjiciatur a Clero, abſtineatque aliquo etiam tempore a communione. Neque enim omnes ad ordinem laicorum redacti ſtatim de Chriſti corpore participabant, quamquam eis neque intra fores Eccleſiæ, neque pone ambonem eſſet conſiſtendum. Ceterum clericis pœnitentiam agendam, & quidem luctuoſam, reiſque notiſſimi criminis publicam etiam, ad laicorum ædificationem, probabilius exiſtimo, at non pœnitentiam canonicam deſcriptis gradibus peragendam, ſed degradatione, ergaſtulo, arctiſſima monaſteriorum clauſura, aliiſque animadverſionibus ab Epiſcopo ſtatuendis: non enim Eccleſiaſticæ militiæ adſcriptis fas eſt impune delinquere, & Eccleſiæ, quam moribus dehoneſtarunt, decus, dignitatem, atque exiſtimationem non ſeparare.

XV.

De multiplici manuum impoſitione in pœnitentia ſolemni.

Et quoniam permulti, dum in veterum ſcriptis legunt *impoſitionem manus*, intelligunt aut ſubſtrationem, aut reconciliationem publicam pœnitentium; advertendum eſt in pœnitentia publica non unam impoſitionem manuum fuiſſe, ut recte Sirmondus cap. 7. & Albaſpinæus lib. 2. obſervat. 31. ſcripſere. Imponebatur itaque lapſis manus, quando ab Epiſcopo ad pœnitentiam agendam admittebantur: de qua manus impoſitione aperte loquitur canon 15. Concilii Agathenſis productus ſupra num. 3. canon 12. Concilii Toletani XI. an. 675. & S. Leo in Epiſtola ad Ruſticum ſuperiori numero laudata. Altera manus impoſitio, & quidem ſæpe iterata, ac repetita, ea eſt, de qua ſupra diximus explicando tertium pœnitentiæ gradum: & de qua canon 11. Syno-

nodi tertiæ Toletanæ an.589.ait,*Pœnitentes ad manus impoſitionem crebro recurrere*, ac 8o. Concilii IV. Carthaginenſis an.398. *Omni tempore jejunii manus pœnitentibus a Sacerdote imponatur*, nec non S.P. Auguſtinus ſerm. 144. de Temp. nunc 232. num. 8. *Abundant hic pœnitentes: quando illis imponitur manus, fit ordo longiſſimus*. Tertia eſt manus impoſitio, qua expleto ſubſtrationis tempore pœnitentes quartum gradum ſubibant: quod abſque abſolutione Sacramentali, & reconciliatione factum non fuiſſe cxiſtimat citato in loco Gabriel Albaſpinæus, Petavius etiam in animadv. ad Epiph. pag. 252. necnon Merbeſius differt.IV.q.75. Apparet enim ex Epiſtolis Cypriani 10.11. ac 12. pœnitentibus, priuſquam jus communicationis acciperent, manum ab Epiſcopo, & a Clero fuiſſe impoſitam, & digredientes a tertio ad quartum gradum ſortitos fuiſſe cum ceteris fidelibus communionem in omnibus divinis humaniſque rebus, oblatione tantum, & Euchariſtia exceptis. Quarta demum impoſitio manus fiebat exacta omnino pœnitentia, & gradibus ſingulis decurſis, tunc vero majori reconciliatione accepta pœnitentes etiam oblationi, & corpori Dominico participabant. Quare hæc impoſitio manus appellatur abſolute *reconciliatio*, quia per illam lapſis reſtituebatur jus omne ad oblationes, & ad ſacroſancta myſteria. Hinc in canone 78. Concilii Carthaginenſis IV. legitur: *Pœnitentes, qui in infirmitate viaticum Euchariſtiæ acceperint, non ſe credant abſolutos ſine manus impoſitione, ſi ſupravixerint*: & in 3.Concilii I. Arauxicani, *Qui recedunt de corpore pœnitentia accepta, placuit ſine reconciliatoria manus impoſitione eis communicari, quod morientis ſufficit conſolationi*. Ex quibus ſupra cap.IX. th. 9. inferebam duplicem eſſe reconciliationem, ſacramentalem unam, alteram vero canonicam & ſolemnem; non enim morientibus data fuiſſet communio Euchariſtica abſque abſolutione ſacramentali.

XVI.

De ſolemni Pœnitentium Reconciliatione. Solemnis reconciliatio pœnitentium in Romana præſertim Eccleſia, atque in Eccleſiis aliis Occidentalibus, fere omnibus, fiebat olim feria V. majoris hebdomadæ, ut conſtat ex Epiſtola Innocentii I. ad Decentium cap. 7. ex canone 47. Concilii II. Cabilonenſis anno 813. ex Capitulis Herardi Archiepiſcopi Turonenſis cap.14. ex Homilia IV.Sancti Eligii, ex canone 35. Iſacii Epiſcopi Lingonenſis, ex Auctore ſerm. de Unctione Chriſmatis inter Opera Cypriani, ex iis, quæ de Fabiola narrat Hieronymus ad Oceanum ſcribens, atque ex Scriptoribus omnibus, qui egerunt de Ritibus Eccleſiaſticis. Hæc reconciliatio a ſolo Epiſcopo, & neceſſitate aliqua urgente, a presbytero, cui Epiſcopus id muneris demandaſſet, peragi poterat juxta cap.*Presbyter inconſulto*, XXVI.q. 6. depromptum ex canone 31. Concilii III. Carthaginenſis an. 397. & cap. *Si jubet*, eadem quæſt. VI. numero 1. & cap. *In capite*, 1.50. n. 64. Hujus reconciliationis Ritus non tantum deſcribitur in an-

Digitized by Google

antiquis & recentioribus Pontificalibus, verum etiam a Sozomeno libro VII. Eccleſ. Hiſt. cap. 16. qui narrat, quomodo Pontifex obviam pœnitentibus procedat uſque ad Eccleſiæ oſtium, eos apprehenſa unius manu introducat, certiſque præmiſſis precibus reconciliet. Obſervo autem in Pœnitentiali Theodori cap. 14. olim in Eccleſia Romana hanc reconciliationem factam fuiſſe *intra abſidem*, partem ſcilicet ſacræ ædis interiorem, in qua locatur altare, proprio fornice convolutam: at in Romano Pontificali peragenda præſcribitur prope faldiſtorium in medio Templi paratum. Reconciliati ſordidis veſtibus, barba, crinibuſque depoſitis, ornabantur cultioribus indumentis, exemplo Joſeph (inquit Guilelmus Durandus lib. VI. Ration. cap. 73.) quem ad imperium regis educentes de carcere *totonderunt*, & *veſte mutata obtulerunt ei*, Gen. XLI. 14. At plura de hac reconciliatione Sirmondus cap. 9. pag. 503. Menardus not. 677. in Sacrament. Gregorii, Martene lib. 1. cap. 6. art. 3. num. 10. & vir præſtantiſſimus Joſeph Catalanus comment. in 3. p. Pontificalis Romani.

XVII.

Unum dicendum ſupereſt, pœnitentiam ſolemnem nunquam fuiſſe iterandam. Ambroſius enim lib. 2. de Pœnit. cap. 10. num. 95. *Sicut unum baptiſma* (inquit) *ita una pœnitentia*, *quæ tamen publice agitur*; & Sanctus P. Auguſtinus epiſt. 54. ad Macedonium, nunc 153. num. 7. docet; *locum humillimæ pœnitentiæ ſemel in Eccleſia concedi*. Hinc tamen non ſequitur eis, qui iterum peccabant, pœnitentiæ aditum fuiſſe præcluſum, neque privata pœnitentia illos fuiſſe unquam reconciliatos. Etſi enim pœnitentia ſolemnis non iterabatur, *ne medicina ſalubris fieret contemptibilis*, ut ait ibidem Auguſtinus; incredibile tamen nobis videtur, miſerrimos homines in eadem, aut in graviora ſcelera, poſt peractam publicam pœnitentiam prolapſos, ab omni ſpe veniæ fuiſſe perpetuo dejectos. Oppoſitum enim probant fere omnia argumenta, quibus prima parte hujus libri cap. 3. adverſus Novatianos oſtendimus, neminem prorſus eſſe, qui a pœnitentia agenda debeat prohiberi, neminem, qui pœnitentiam agat, & obtinere non poſſit miſericordiam a Deo, & pacem per Sacerdotes. Audio quidem nonnullos ita ratiocinantes: Si lapſi per privatam pœnitentiam poterant iterum reconciliari; qua ratione medicina ægrotis ſubminiſtrata non evadebat vilior & contemptibilis? Nonne vilior facta eſſet, ſi privata pœnitentia publicam ſuppleviſſet? Quo inſuper pacto explicari poterunt veteres canones, quibus lapſis poſt pœnitentiam acceptam negatur *etiam in fine* communio? Quo demum jure vera erit ſententia Ambroſii in Pſ. 118. verſ. 58. *Facilitas veniæ incentivum præbet delinquendi*? At dicimus duplici reconciliatione ſuppoſita, hæc, aliaque id genus momenta nullam habere difficultatem. Perarduum quippe erat lapſis in eadem, aut in alia ſcelera atrociora, in quorum remedium

Solemnis pœnitentia ſemel tantum impoſita.

dium imponebatur ſolemnis pœnitentia, iterum aſſequi reconciliationem illam pleniſſimam, per quam etiam communionem Euchariſticam obtinerent, atque ita nunquam contemni poterat ſaluberrima & unica pœnitentiæ publicæ medicina. De illa ſolemni reconciliatione, & communione corporis Chriſti antiqui canones pertractabant: privatam vero pœnitentiam cum tranſactis, tum præterlabentibus ſæculis poſtulabat, ac poſtulat forma & æquitas judicii, & ſemper fuit & eſt laborioſus quidam baptiſmus; ſemper denique a Sacramentorum adminiſtris danda eſt opera, ne ſceleroſi homines ob nimiam eorum facilitatem evadant deteriores.

CAPUT XIV.

Agitur de multiplici Pœnitentiæ effectu, præſertim vero de meritorum reviviſcentia.

XX. POEnitentiæ, & Confeſſionis Sacramentalis fructus permultos Theologi, Patreſque recenſent, duodecim S. Bernardinus Senenſis ſerm. de Confeſs. tom. 1. art. 3. ſeptem S. Thomas Archiepiſcopus Valentinus in concione Dominicæ IV. Quadrageſimæ, quinque Scholaſticorum plurimi; novem nos canonum auctoritate permoti. At quoniam horum fructuum eximius eſt, ut merita, quæ per peccatum fuerant deperdita, reviviſcant: de hoc diſtincte tractari debet. Atque ut id facilius præſtemus, animadvertendum eſt, aliud eſſe opus bonum *mortuum*, aliud, ut inquiunt Theologi, *mortificatum*. *Mortuum* illud dicitur, quod fit ab impio gratia ſanctificante exſpoliato; quod tamen ſi fiat auxilio gratiæ actualis, & auditorio Spiritus ſancti, non quidem *inhabitantis*, ſed prævenientis atque *moventis*, omnino mortuum non eſt; quoniam per novæ vitæ propoſitum, & interiorem gratiæ motionem incipit homo vivificari, ideoque credendo, ſperando, timendo, diligendo ad juſtificationem diſponitur. Verum hujuſmodi opera non habent jus ad ſempiternam gloriæ mercedem, ad quam requiritur vita ſpiritualis inhærens ac permanens, gratia nempe ſanctificans, per quam homo conſtituitur palmes vivus in Chriſto, filius Dei adoptivus, & habens jus ac meritum hæreditatis. Opus autem *mortificatum* illud eſt, quod ab homine juſto patratum fuerat, ideoque habebat jus ad gloriam, meritumque retributionis; ſed ſuperveniente mortali aliquo ſcelere, homo qui ſibi jus illud ac meritum comparaverat, ab eo excidit, nec poteſt ejuſdem operis fructum aſſequi. Quæritur itaque, an reſtituta homini gratia juſtificationis, atque Dei amicitia rurſus inſtaurata, redeat meritum illud deperditum: nam de operibus *mortuis*, quemadmodum tale meritum nunquam habuerunt, ita certiſſimum eſt, non ita

ea

ta reviviſcere, ut illis debeatur æternæ vitæ retributio. Hujus quæſtionis occaſione inſtituitur quæſtio altera parum abſimilis de reditu peccatorum, ſcilicet, an peccata per pœnitentiam extincta ac dimiſſa redeant per ſubſequentem culpam, quantum ad reatum meritumque punitionis atque vindictæ. In hoc ergo capite primum mihi enumeranda ſunt pœnitentiæ commoda & utilitates; agendum deinceps de amiſſorum meritorum reparatione; ac tandem de regreſſu, & reditu peccatorum.

Prop. I. Novem ſalutaris Pœnitentia fructus producit.

Demonſtratur autem eoſdem fructus enumerando: quorum primus eſt, *remiſſio peccati, atque veniæ impetratio*. Pœnitentiâ enim deleri peccata affirmat Iſaias 1. 18. & LV. 7. Ezech. XVIII. 21. Act. 11. 38. definit Tridentinum ſeſs. XIV. cap. 1. & confirmatur iis, quæ diximus alibi de juſtificatione, de neceſſitate confeſſionis, & de abſolutionis efficacitate. Atque de hoc Pœnitentiæ effectu extant Capp. *David quoque*, &, *Totam pœnitentiam peccatoris*, de Pœnit. diſt. 3. num. 23. & 24. Secundus effectus eſt, quod *pœnitentia non ſolum liberat* a pœna æterna, *quæ ſimul cum peccato dimittitur*, *verum etiam a pœna temporali*, quæ plerumque dimiſſis culpis manet luenda. Id vero conſtat ex dictis cap. x. prop. 1. & 3. necnon exemplo Achab, & Ninivitarum; quorum ille jejunio & ſacco impetravit, ut everſio domus ejus *differretur in poſteros*, ut inquit S. Hieronymus in Epiſtola ad Ruſticum, hi verò ſcilicet Ninivitæ pœnitentiam agentes a patriæ ſubverſione liberati ſunt, *& converſione ſua meruere indulgentiam*, ut idem Hieronymus ait ad cap. IV. Danielis, ubi pertractat de Nabuchodonoſor, & de Ezechia, in quibus pariter *mutatis operibus divina ſententia mutata eſt*. Huc etiam referri poteſt proloquium illud Ambroſianum lib. II. in Lucam num. 33. *Novit Dominus mutare ſententiam, ſi tu noveris emendare delictum*. Atque habentur omnia de Pœnit capp. *Novit*, *Si agamus*, *Quamobrem*, diſt. 1. & *Achab rex*, *Ninivitæ*, diſt. 3. Tertius pœnitentiæ fructus eſt, quod per eam *quis efficitur de corpore Eccleſiæ*, ut habetur cap. *Eccleſia Chriſti*, de Pœnitentia diſt. 1. num. 70. Quod non ita intelligendum eſt, quaſi omnis peccator ſit extra Eccleſiam, id enim falſiſſimum eſt, & hæreticum; ſed ita eſt accipiendum, ut qui ſunt extra Eccleſiam, hæreſi aut ſchiſmate ſeparati, pœnitentia peracta poſſunt iterum Eccleſiæ corpori copulari; & qui erant in Eccleſia tanquam membra mortua, dum vivificantur per gratiam Chriſti, ab ipſo, qui Eccleſiæ caput eſt, percipiunt ſpiritualium donorum influxus uberiores. Quartus fructus eſt, quod *per pœnitentiam reſtituitur homo ad honorem & dignitatem deperditam*. Ita ſcribit Gregorius Magnus in Epiſtola ad Secundinum lib. VII. Ep. 54. ubi affert exemplum Petri, *Quem Deus poſt ejus pœnitentiam miſericor-*

dia data ab Apoſtolatu non expulit. Hinc tamen non ſequitur, eum, qui uſum Eccleſiaſticæ dignitatis ob irregularitatem, vel cenſuram aliam deperdidit, acta pœnitentia poſſe officium priſtinum exercere, ſed quod poſſit cum eo diſpenſari juxta canonum definitiones. Videſis capp. *Quia ſanctitas*, *Cum exaudiero*, *Quicunque igitur*, De Pœnit. diſt. 1. num. 16. 19. 28. Quintus fructus eſt, quod homini *per pœnitentiam in Dei amicitiam redeunti redditur conſcientiæ pax animique tranquillitas*; unde Tridentina Synodus ſeſſ. XIV. cap. 3. ait: *Sane vera res & effectus hujus Sacramenti, quantum ad ejus vim & efficaciam pertinet, reconciliatio eſt cum Deo, quam interdum in viris piis, & cum devotione hoc Sacramentum percipientibus conſcientiæ pax ac ſerenitas cum vehementi ſpiritus conſolatione conſequi ſolet*. Sexto pœnitentia facit, *ut bona opera per peccatum mortificata iterum reviviſcant*, prout habetur cap. *Intermittentes*, de Pœnit. diſt. IV. num. 19. magiſque apparebit ex proxima poſitione. Septimo *per pœnitentiam reſtituuntur virtutes omnes per peccatum deperditæ*, ut docent Theologi cum D. Thoma q. 89. art. 1. ubi nota, habitus virtutum ſupernaturalium, ut fidei & ſpei, quæ etiam in peccatoribus perſeverant, quemadmodum & virtutes acquiſitæ, quæ peccato non amittuntur, per pœnitentiam non reſtitui *abſolute*, ſed ſolum quantum attinet ad perfectionem formamque virtutis, prout in præcitatum articulum obſervat Franciſcus Sylvius: Virginitatem autem, quæ non ſolum complectitur propoſitum vitandi quælibet oblectamenta venerea, verum etiam integritatem carnis, quorum primum Scholaſtici appellant *formale* hujus virtutis, aliud vero dicunt *materiale*, non poſſe ſecundum hanc poſtremam rationem redire; quo ſenſu accipiendum puto S. Hieronymum ſcribentem ad Euſtochium *non poſſe a Deo ſuſcitari virginem poſt ruinam*. Octavo Pœnitentia habet & ipſa, quemadmodum virtutes aliæ, proprium meritum; nam contritio, quæ eſt pœnitentiæ pars prima, ad juſtificationem diſponit; ſacramenti ſuſceptio ipſam juſtificationem ex opere operato producit, *& quoties digne ſuſcipitur* (inquit S. Thomas de Villanova præcit. conc.) *toties gratia augetur, & conſequens gloria*: ſatisfactio quoque temporalem pœnam avertit, & juxta ſatisfacientis fervorem confert ad gloriæ incrementum. Vide cap. *Qui egerit*, de Pœnit. diſt. 7. num. 3. Pœnitentia tandem præſtat, *ut homo ſurgat ad ampliorem firmioremque virtutem*, quam ante caſum habuerit. *Fidelior* enim *factus eſt Petrus, poſtquam fidem ſe perdidiſſe deflevit*, inquit hom. 3. de Pœnit. Petri S. Maximus Taurinenſis; itemque Ambroſius in Apologia David cap. 2. num. 6. *Sancti, qui conſummare pium certamen geſtiunt, & currere curſum ſalutis, ſic ubi forte ut homines corruunt naturæ magis fragilitate, quam peccandi libidine, acriores ad currendum reſurgunt, pudoris ſtimulo majora reparantes certamina, ut non ſolum nullum atu-*

Digitized by Google

tuliſſe exiſtimetur lapſus impedimentum, ſed etiam velocitatis incentiva cumulaſſe. Atque hæc pariter habentur in Decreto diſt. 50. cap. *Fidelior factus*, & de Pœnit. diſt. 3. cap. *Ille rex*.

Prop. II. Bona opera peccato mortificata reviviſcunt per pœnitentiam.

Opera bona per ſubſequens peccatum mortale proprio fructu, meritoque exſpoliari, quod ut diximus, facit, ut appellentur *mortificata*, doctrina eſt fidei, quum certiſſimum ſit, juſtum, ſi a gratia ſanctificante exciderit, in ſua iniquitate moriturum; unde Ezech. XVIII. 26. legitur: *Cum enim averterit ſe juſtus a juſtitia ſua, & fecerit iniquitatem, morietur in eis, in injuſtitia, quam operatus eſt, morietur*: & Joannes epiſt. 2. ad Electam verſ. 8. eam, ejuſque filios commonefaciens ne errore Baſilidis, & Ebionitarum corrumpantur, *Videte*, inquit, *voſmetipſos, ne perdatis quæ operati eſtis*: idemque Eccleſiæ Philadelphienſi Apocalyp. 3. 11. *Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam*.

Reviviſcere itaque hujuſmodi opera, non in ſe inſpecta, & quatenus ſunt humani actus, ſub qua ratione prætereunt, non permanent, ſed in quantum *meritoria* ſunt, & ad æternam vitam perducunt; probatur 1. ex Scripturis. Enimvero Lucæ XV. 22. parabolâ filii poſt turpiſſimam vitam ad patrem revertentis, atque anulo, & priori ſtola exornati, ſignificavit Dominus peccatori pœnitentiam agenti antiquorum meritorum decora, & gratiarum ornamenta reſtitui: ideoque ſanctiſſimus Nolanus Præſul a Deo pœnitentiæ virtutem expoſtulans, in carmine de obitu Celſi ajebat:

Tunc Patre placato meriti reddentur honores;

atque Viennenſis Præſul Alcimus lib. 3. de ſententia Dei,

Forma vetus nimium lacero circumdata peplo
Jam veteri ſciſſam ponat cum crimine veſtem,
Pallia prima Pater redeunti porrige proli.

Deinde Apoſtolus ad Galatas III. 3. eos redarguens, qui Chriſti fide ſuſcepta, pluribuſque meritis comparatis ad Moſaicæ legis reverſi fuerant ſervitutem, *Tanta*, inquit, *paſſi eſtis ſine cauſa. Si tamen ſine cauſa?* Quorum verborum planiſſimus ſenſus eſt, oportebat ne, ut tot labores ærumnaſque ferretis pro Chriſti nomine, ſi juſtitiam expectando ab operibus legis opera veſtra irrita futura erant, ac nulla? At ſpero tamen talia nequaquam fore, ſi ad officium ſtudiumque veritatis Evangelicæ redieritis. Docuit ergo Apoſtolus profuturas Galatis perſecutiones, quas paſſi erant fidei cauſa, ad Judæorum vero ritus legiſque obſervationem reverſi meritum illarum amiſerant, dummodo ad ſemitas Evangelii revocarentur; atque ita hunc locum exponunt Patres paullo poſt laudandi. Idem Apoſtolus ad Hebræos VI. 10. ait: *Non enim injuſtus Deus, ut obliviſcatur operis veſtri*, qui locus tametſi ex-

 preſ-

preſſe opera *mortificata* non comprehendat, ea tamen non excludit; tum quia pronuntiatur indefinite, atque in ipſa opera quadrat quod de divina juſtitia ſubjiciam; tum etiam, quia cap. *Intermittentes*, quod verbis ejuſdem capitis ſexti Paulinæ epiſtolæ fabricatum eſt, legitur de operibus meritoriis: *Hæc ſicut peccando fiunt irrita, ita per pœnitentiam reviviſcunt, & ad meritum æternæ beatitudinis ſingula prodeſſe incipiunt*. Rurſus Tridentina Synodus ſeſſ. VI. cap. 16. declarat operibus, *quæ in Deo ſunt facta*, ab homine juſtificato, ſi tamen in gratia deceſſerit, *vitam æternam ſuo tempore conſequendam*. At opera de quibus diſſerimus, *in Deo facta ſunt*. His ergo operibus juſtificati conſequuntur vitam æternam. Præterea Patres eorumdem operum merita in his, qui peccata deflent, agnoſcunt. Etenim Chryſoſtomus in cap. 3. Epiſtolæ ad Galatas exponens verba ſuperius producta, inquit: *Si volueritis expergiſci, & revocare vos ipſos, non fruſtra paſſi fueritis*, εἰ γὰρ βουληθεῖτε ἀνανῆψαι, καὶ ἀνακτήσασθαι ἑαυτοὺς οὐκ εἰκῇ. S. Hieronymus in idem caput tertium: *Quicunque ob Chriſti fidem laboraverit, & poſtea lapſus fuerit in peccatum, ſicut priora ſine cauſa dicitur paſſus fuiſſe dum peccat; ſic rurſus non perdit ea, ſi ad priſtinam fidem, & ad antiquum ſtudium revertatur*. Ac S. Anſelmus ibidem: *Sine cauſa enim paſſi eſtis ſi in hoc errore perſeveretis: non ſine cauſa, ſi reſipiſcatis*. Accedit poſtremo Theologica ratio: primum quia bonis operibus ex divina promiſſione & æquitate juſtitiæ debetur merces. Hæc autem juſtitia in Deo immobilis perſeverat, & tantum mutatur *extrinſece*, quatenus ille, cui merces reddenda erat, peccati labe inquinatus ſeſe reddidit ejuſdem mercedis prorſus indignum. Si is ergo extrinſecum hunc juſtitiæ obicem, propriam ſcilicet iniquitatem abjiciat, prior juſtitia, quæ coronam ac præmium ſtatuerat, integra atque immobilis perſeverat. Hinc S. P. Auguſtinus ſermone 109. de Temp. nunc 23. num. 6. ait: *Mutatus eſt reus, mutavit judex ſententiam. Noli terreri. Sententia mutata eſt, non juſtitia. Juſtitia integra manet*. Ad hæc non minoris efficacitatis eſt gratia, quam ſit culpa; ſi ergo culpa meritum præcedentium operum impedit, idem meritum gratia rurſus inſtaurat ac ſuſcitat. Incredibile demum eſt, hominem juſtum, qui virtutum ſtudiis incumbens ſupellectilem meritorum eximiam, locupletem, ampliſſimamque ſibimet comparavit, deinde vero in peccatum prolapſus eamdem amiſit, hujus peccati maculam delens vehementi contritione & luctuoſa pœnitentia, talem ante Dei tribunal apparitūrum, qualis ille erit, qui poſt perditiſſimam vitam, maximamque copiam demeritorum, pœnitentiam agens & Deo reconciliatus exſpirat.

Adverſus hanc propoſitionem iſta objiciuntur: Peccatum mortale facit, ut omnia opera bona, quæ præceſſerunt, pereant, & apud Deum mandentur oblivioni; nam Ezech. XVIII. 24. legitur: *Si autem averterit ſe juſtus a juſtitia ſua, & fecerit iniquitatem ſecundum omnes abo-*

abominationes, quas operari ſolet impius, numquid vivet? Omnes juſtitiæ ejus, quas fecerat, non recordabuntur. Deinde ipſum mortale peccatum gratiam ſanctificantem, & caritatem *habitualem* extinguit. Irreparabiliter ergo tollit omne meritum, & jus ad gloriam in eadem gratia, & caritate fundatum. Ulterius: Peccavit Adam & originariam juſtitiam deperdidit; nunquid potuit eam per pœnitentiam recuperare? Minime gentium. Item ſi Virgo corrumpatur, poterit ne acquirere virginitatis coronam? Nec iſtud quidem. Quid vero de iis, qui illam vitæ integritatem, quam *innocentiam* appellitant, primæ culpæ inquinamento labefactant? Hi quoque damnum ſubeunt irreparabile. Falſum eſt itaque pœnitentiâ præcedens meritum reſarciri. Præterea ſi impius juſtificetur, non tamen habeat caritatem illam adeo flagrantem, quam ante lapſum habuerat (Gratia enim & caritas augmentum ac diminutionem recipit, ut diximus libro XIX. cap. ultimo) tunc non habebit meritum illius gloriæ, quam conſecuturus erat ſi non peccaſſet. Non ergo meritum præcedentis juſtitiæ vivificatur. Tandem peccata per pœnitentiam dimiſſa per ſubſequens peccatum non redeunt; ergo & opera per peccatum mortificata per ſubſequentem pœnitentiam non reviviſcunt.

Reſp. ad 1. Ezechielis verba accipienda eſſe de impio in abominatione iniquitatum ſuarum perſiſtente; ait enim Propheta hominem illum nec vitam conſequuturum, nec priſtinæ juſtitiæ mercedem: *Numquid vivet?* inquit, *Omnes juſtitiæ ejus, quas fecerat, non recordabuntur.* At *ſi* impius ille *averterit ſe ab impietate ſua*, ut ibidem Propheta ſubjicit, *ipſe* animam ſuam *vivificabit*. Igitur & recordabuntur juſtitiæ ejus, quæ fecerat. Ad alterum nego conſequentiam; non enim Gratia ſanctificans, & caritas *habitualis* irreparabiliter extinguitur; ſed per pœnitentiam recuperatur; atque ea recuperata redit quoque mercedis ac retributionis jus priſtinum. Tertium hac ratione diluitur. Originalis juſtitia, virginitas, atque innocentia, præter jus ad gloriam fundatum in gratia ſanctificante, important aliquid aliud, ideſt, juſtitia originalis importat primordia cujuſque labis expertia, ac mentis & carnis tranquillitatem: virginitas integritatem corporis incorruptam; & innocentia probitatem vitæ nullo adhuc vitio contaminatam. Hæc utique irreparabilem jacturam patiuntur, quoniam fieri non poteſt, ut qui peccavit non peccaverit, & qui aliquid amiſit non amiſerit. Verum id non tenet de merito, quod bonis operibus tranſeuntibus perſeverat in juſto, atque inſtauratur in pœnitente. Tria enim ad meritum, quantum ad præſens attinet, requiruntur; opera libera ac ſupernaturalia quibus comparatur; ſanctificans gratia per quam habet vitam, dignitatem, ac perfectionem; ac Dei inviolabilis promiſſio, qua ſpopondit ſe idem meritum acceptaturum, ac remuneraturum. Vide lib. XIX. cap. 6. Recuperata itaque gratia, & divina promiſſione perſeverante, meritum

Digitized by Google

tum redit ac ſuſcitatur, partim ex juſtitia, partim ex Dei liberalitate. Ex liberalitate quidem, nam Deus ſeipſum ſua largitate dignatus eſt facere debitorem retributionis, dum ſingulari gratiæ beneficio impium juſtificavit: ex juſtitia autem, nam æquum eſt, ut quæ promiſit, adimpleat. Ad quartum dicimus non deeſſe Theologos percelebres, qui tenent opera per peccatum mortificata beneficio pœnitentiæ ad eumdem gratiæ & gloriæ gradum reviviſcere: at nos ſubſcribimus S. Thomæ docenti quæſt. 89. art. 5. ad 3. quod bona opera per peccatum mortificata hoc ſenſu reviviſcant, quod peccati impedimento ſublato, per ea rurſus homo æterna vita dignus efficitur. Quam vitam ſi decedens in gratia conſequatur, habebit *eſſentiale* præmium beatitudinis, & pœnitentiæ, & ipſis operibus debitum. Quod ſi per pœnitentiam non accipiat eandem caritatem, quam amiſerat; minor erit in eo beatitudo *eſſentialis*, cujus quantitas caritatis perfectioni reſpondet; ſed major erit beatitudo *accidentalis* correſpondens majori bonorum operum amplitudini. *Dicendum* (inquit S.Thomas cit. art.5. ad 3.) *quod ille, qui per pœnitentiam reſurget in minori caritate, conſequetur quidem præmium eſſentiale, ſecundum quantitatem caritatis in qua invenitur: habebit tamen gaudium majus de operibus in prima caritate factis, quàm de operibus, quæ in ſecunda fecit; quod pertinet ad præmium accidentale*. Legi poteſt Eſtius in IV. diſt. 15. §. 14. Sylvius in quæſtionem 89. 3. p. art. 5. & Gonet diſput. 3. art. 2. Ad ultimum dico diſparem eſſe rationem inter peccata remiſſa per pœnitentiam, & bona opera mortificata per culpam, ut proxima theſi explicabo.

Prop. III. Peccata per pœnitentiam remiſſa per ſubſequentem culpam minime redeunt, niſi, ut inquiunt Theologi *ſecundum quid*, ſenſu mox declarando.

Sunt in peccato actus tranſgreſſionis pertranſiens, macula & æternæ damnationis reatus permanens, genus aut ſpecies unum ab altero peccato diſtinguens, atque effectus conſequentes, animi hebetudo, major in peccatum pronitas, temporalis animadverſio ac punitio, aliaque id genus plura. Certum eſt actionem tranſeuntem non redire; eadem peccata ſecundum genus, aut ſpeciem conſiderata poſſe iterum admitti; & poſt culpam remiſſam manere temporalem pœnam luendam, vehementiorem carnis luctam, & infirmitatem quamdam animi atque languorem. Quæritur ergo, num idem peccatum redeat *quantum ad reatum damnationis æternæ*, ita, ut poſt remiſſionem, ſi peccator rurſus a gratia decidat, culpa quæ dimiſſa fuerat illi iterum imputetur. Hoc ſenſu peccatum non redire tenemus cum majori parte Theologorum. Primum quia fides docet in renatis non redire per actualem culpam originale peccatum, alias non tolleretur, ſed tegeretur potius, ac rurſus prodiret: unde S. Proſper ad 2. objectionem Gallorum ait: *Qui recedit a Chriſto, & alienus a gratia finit hanc vitam, quid niſi in perdi-*

ditionem cadit? ſed non in id, quod remiſſum eſt recidit, nec in originali peccato damnabitur; qui tamen propter poſtrema crimina ea morte afficietur, quæ ei propter illa, quæ remiſſa ſunt, debebatur. At eadem peccati originalis, & actualis, quantum ad præſens attinet, videtur ratio. Nam ſicut originale peccatum per lavacrum baptiſmi, ita actuale per ſacramentum Pœnitentiæ omnino dimittitur ac delctur. Deinde ipſa remiſſio peccati in hoc ſita eſt, quod non amplius imputari poſſit ad vindictam & damnationem, aliàs non diceretur peccatum dimiſſum, ſed potius ſupplicii executio ſuſpenſa ac dilata, ut bene ſapienterque in diſt. 22. §. 1. ratiocinatur Guilelmus Eſtius. Quando ergo peccatum vere dimiſſum eſt, nequit redire quantum ad reatum damnationis æternæ. Præterea quotieſcunque nobis peccatum dimittitur, applicatur nobis fructus paſſionis Chriſti, cujus mortis pretium jam Deo oblatum eſt in peccatorum noſtrorum ſatisfactionem. Solutum eſt ergo in remiſſione delictorum debitum illud, quod peccando contraximus. At Deus fidelis & juſtus nequit a nobis repetere debitum, pro quo & pretium ſolutum eſt, & applicatum, & acceptatum; cum nec repetere illud poſſet, etiamſi non interfuiſſet hæc pretii ſolutio, quia non decet principem ſummum ac liberalem ea, quæ gratis largitus eſt, revocare. Inſuper Gelaſius Papa, prout citatur a Gratiano de Pœnit. diſt. 10. num. 24. *Divina clementia*, inquit, *dimiſſa peccata in ultionem ulterius redire non patitur*. Demum hoc inter bona opera per peccatum *mortificata*, atque inter peccata dimiſſa intercedit maximum latiſſimumque diſcrimen; quod bonis operibus *in Deo* patratis ex certiſſima ipſius Dei promiſſione, & ex juſtitiæ æquitate debetur merces, & ideo peccatori non confertur, quoniam culpa ponit impedimentum repromiſſæ beatitudini: ideoque bona illa opera non abolentur omnino, ſed adhuc in Dei acceptatione ac promiſſione perſiſtunt; quoniam Deus vult illis coronam impertiri, & ne impertiatur in cauſa eſt peccatum, quod cum ſit opus humanæ malitiæ, facit quidem ut homo ob ipſius peccati reatum ſit incapax retributionis, at non poteſt Dei promiſſionem, liberalitatem, juſtitiam, & inviolabilem æquitatem pervertere aut immutare. Peccata e contra remiſſione abolentur omnino, nec perſeverant vel in homine, vel in vindice Dei juſtitia; quoniam homini infunditur gratia & inhærens caritas, purgans animam, & delens peccati maculam: Deus vero ſibi pretio ſanguinis Filii ſui, quod pretium homini ea remiſſione applicatur, ad juris apices ſatisfactum eſſe fatetur; ipſaque remiſſio, cum ſit opus divinum ac maximum, non ſolum abolet peccatum ex parte impii infuſione gratiæ ſanctificantis, verum etiam illud extinguit ex parte Dei ſatisfactione juſtitiæ, condonatione culpæ, deletione, ut cum Apoſtolo loquar, *chirographi*. Quare bona opera *mortificata* dicuntur, peccata vero remiſſa, deleta, conſumpta. His vero poſtrema objectio præcedentis propoſitionis plane ſoluta eſt.

Re-

Redire nihilominus peccata dicuntur *ſecundum quid*, ut loquuntur Scholaſtici, idque non una de cauſa. Redeunt enim primo, quatenus in peccatum relapſus iterum damnationi ſubjicitur. Ulterius redeunt, in quantum Deus novis ſceleribus provocatus pœnas illas infligit, quas remiſſa culpa luendas eſſe diximus de ſatisfactione pertractantes. Redeunt rurſus eo quod impenſum remiſſionis beneficium aggravat peccatum, & dignum reddit illud acerbiori ſupplicio. Pariter redeunt, quatenus impius rediens ad reproborum ſocietatem, ſi cum his damnetur, ex remiſſorum peccatorum recordatione, aliorumque iniquorum conſortio, vividiori ſenſu & ſtimulo atrociori pungitur & laceratur. Dicuntur item redire, quatenus ad Sacramentum accedens & abſolutionem accipiens ea conditione, ut ipſe quoque proximo illatas injurias remittat, ſi perſeverat in odio, conſequi non poteſt impenſæ abſolutionis effectum, ut colligitur ex Evangelica parabola Matth. XVIII. de qua S. Pater Auguſtinus in priori libro de Baptiſmo cap. 12. num. 20. *Redire dimiſſa peccata, ubi fraterna caritas non eſt, apertiſſime Dominus in Evangelio docet, de illo ſervo, quem cum inveniſſet debitorem decem millium talentorum, deprecanti omnia dimiſit: ille autem conſervum ſuum, qui ei debebat centum denarios, cum miſeratus non fuiſſet, juſſit eum Dominus reddere quæ ei dimiſerat*. Redeunt denique peccata, in quantum aliqua ſpeciali titulo opponuntur acceptæ remiſſionis beneficio, quod præſertim convenit fraterno odio & injuriarum ultioni, apoſtaſiæ a fide, & a catholicæ Eccleſiæ communione, contemptui ſacramantalis confeſſionis, ac dolori de præmiſſa pœnitentia concepto, juxta verſus a D. Thoma 3. p. q. 88. art. 2. productos:

Fratres odit, apoſtata fit, ſpernitque fateri,
Pœnituiſſe piget; priſtina culpa redit.

Facillime autem his diluuntur argumenta, quæ probare videntur oppoſitum: de quibus plura Eſtius diſt. 22. §. 2. Sylvius tom. IV. in art. 2. quæſt. 88. Gavardi de Pœnit. q. 2. art. 2. & Leonardus Vanroy cap. 1. quæſt. 3.

CAPUT XV.

De Sacramenti Pœnitentiæ Ritibus nondum in hac diſſertatione explicatis.

XXI. AD finem hujus libri tandem aliquando perventum eſt: partes enim omnes hujus Sacramenti, & quidquid ad illas pertinet, fidei controverſias, diſputationes Scholaſticas, diſciplinam Eccleſiæ, documenta Patrum, & Pœnitentiæ ritus luſtrare, ac perpendere non prætermiſi. Quædam tantum remanent dicenda de congruo & decenti pro ex-

excipiendis fidelium confeſſionibus, extra neceſſitatis caſum, loco, tempore, & habitu,

I.

Confeſſiones itaque laicorum,& præcipue mulierum,audiri debent *in loco Eccleſiæ patenti*. Statuerunt id S. Edmundus Conſtitut. cap. 17. Concilium Colonienſe anno 1280. cap.8. Biterrenſe anno 1246. can.46. Nemauſenſe anno 1284. Narbonenſe anno 1551. can. 51. Mediolanenſe anno 1565. Conſtit. p. 2. cap. 6. Narbonenſe anno 1609. cap. 16. Rituale Romanum, Sacramentale Ambroſianum, &c. Laudatum Colonienſe Concilium excommunicationis pœnam addidit: *In locis*, inquit, *obſcuris & tenebroſis confeſſiones non audiant, nec extra Eccleſiam, niſi in magna neceſſitate, vel infirmitate. Contrarium facientes ſententiam excommunicationis ſe noverint incurſuros*. Miniſtrorum ſacrorum ſedes, quas *Confeſſionalia* dicimus, ex præcitata Narbonenſi Synodo debent prius inſpici ac probari *a Diæceſanis, aut Generalibus eorum Vicariis*: & recte eorum formam deſcribit Aquenſe Concilium anno 1585. præcipiens, ut habeant utroque ex latere *aſſeres, & laminam minutis foraminibus* inſtructam, a parte confeſſarii *velum nigri coloris*, ne illius aſpectus videri queat, appenſas interius *tabellas caſuum* tam Romano Pontifici, quàm loci Ordinario *reſervatorum*, & exterius *SS.Crucifixi imaginem* aut pictam, aut diligenter expreſſam in carta. Hanc formam, de qua Tom. xv. Conciliorum pag. 1135. confirmat omnium fere Eccleſiarum conſuetudo. In Eccleſiis, non autem *in Sacrario*, audiendas confeſſiones laicorum eadem Concilia, Ritualia, & ſacerdotum inſtitutiones jure declarant, quod locus iſte non plebi, ſed ſacerdoti ſacris operaturo pateſcat.

I I.

De tempore inquit prælaudata Synodus Mediolanenſis tom. Conc. xv. pag. 262. *Sacerdotes, niſi ex cauſa neceſſaria, mulieres ante ſolis ortum, vel poſt ejus occaſum confitentes non audiant*. Eadem verba leguntur in Sacramentali Ambroſiano pag. 90. atque in peculiaribus omnium fere Epiſcoporum præſcriptionibus & mandatis.

I I I.

Poſtremo quantum ad confeſſarii habitum ſpectat, Nemauſenſis Synodus juſſit, ut *Sacerdos capucium indutum in capite teneat, & etiam inclinatum*. S. Franciſcus Saleſius in Inſtruct. Confeſſ. cap. 2. *Hoc ſacramentum*, inquit, *adminiſtrabitis induti togam & ſuperpelliceum, ſtolam habentes in collo, & pileum in capite, in apparenti, & conſpicuo loco conſidentes, facie amicabili ſimul & gravi*. Superpelliceum & ſtolam, & hanc violacei coloris præſcribunt quoque Concilia Mediolanenſia S. Caroli, Conſtitutiones Synodicæ Beneventanæ Vincentii Mariæ Card. Urſini, poſtea Benedicti XIII. Rituale Eccleſiæ Bonon.pag.26. & Rituale Romanum Pauli V. in quo tamen additur, *prout tempus, vel lo-*

Digitized by Google

locorum feret conſuetudo . Regulares autem Romæ ſtola dumtaxat utuntur . Confeſſarii , cujuſcunque conditionis ſit pœnitens , ſedere debent , ut poſtulat judicis miniſterium & auctoritas . At pœnitentes , quamvis olim enuntiando peccata ſedebant , prout demonſtrant Antiquus Ordo Romanus , & Rituales libri editi a Martenio & Morino , idque etiamnum ſit in more poſitum apud Græcos , teſte Allatio lib. 3. Conſenſus Eccl. Occid. & Orient. cap. 9. num. 6. in Latina tamen Eccleſia nunc genuflectunt : nam & olim pœnitentiam petebant ad terram proſtrati , eoque corporis ſitu ſeſe impoſitioni manuum ſubjiciebant . Quando autem ad Sacerdotum interrogationes , admonitionesque audiendas eis , ut ſederent, indulgebatur ; non in ſcamno aliquo , aut ſella, ſed humi aſſidebant habitu corporis humili & lacrymabili . Vetat denique Ordo Romanus *De Capite jejunii* , ne viri arma , enſem , aut baculum deferant : additque in Inſtruct. S. Carolus, ne utantur laſcivo capillorum ornatu , aut palliis intextis auro . Ceruſſatas autem fucataſque mulieres non audiendas , non tantum docet eo loci S. Carolus , verum etiam affirmant innumeræ Synodi , quas collegit Tract. VI. cap. 9. quæſt. 9. in ſua Morali Theologia Franciſcus Genettus . At quoniam alibi de his dictum eſt , libro finem illum imponam , quo abſolvitur ab Auguſtino egregium Opus de Civitate Dei : *Quibus parum , vel quibus nimium eſt , mihi ignoſcant ; quibus autem ſatis eſt , non mihi , ſed Domino mecum gratias agant* .

DE

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS

LIBER TRICESIMUS QUINTUS

In quo agitur de Sacramento Unctionis extremae.

Unctionis extremae Sacramentum, quod recto ordine poſt Pœnitentiam locari demonſtrat ratio a Tridentino Concilio producta, ubi ſeſſione quartadecima de his duobus Sacramentis ſimul pertractans docet Unctionem hanc non modo ejuſdem Pœnitentiæ, ſed & totius Chriſtianæ vitæ, quæ perpetua pœnitentia eſſe debet, a Patribus conſummativum exiſtimari; id, quod præterea confirmant quæ de Sacramentorum Evangelicæ legis numero & ordine in triceſimo libro conſcripſi: Unctionis, inquam, Extremæ Sacramentum Tractatu hoc Theologico, prout ingenioli mei patitur imbecillitas & laſſitudo, exponetur atque illuſtrabitur. De illo namque antiquiores Scholaſtici jejune admodum & exiliter diſputarunt; & juniores itidem, ſi Joannem Launojum, qui nec etiam recentiſſimus eſt, alioſque perpaucos excipias, non accurate omnino, neque ſtudioſiſſime: imo Launoji opus de ſacra infirmorum Unctione valde prolixum, inſitione omnium fere Ritualium librorum ad molem illam excrevit; indigetque ſpongia non uno in loco propter menda, quibus ſcatet, unicuique legentium, dummodo traditiones Eccleſiaſticas, ſacroſque ritus penitus non ignoret, ultro & uamfaciliter occurrentia. In his propterea erroribus refutandis, ſolvendiſque permultis quæſtionibus, necnon dilucidandis rebus aliis, quæ in ſua nondum luce poſitæ vide-

bantur, impendi, hortantibus quoque & impellentibus viris præſtantiſſimis, aliquantulum temporis; ac dedi operam, ne liber iſte quintus ac triceſimus aut brevitate deſiderium pareret, aut prolixitate faſtidium: quod an recte & utiliter fecerim, an potius inaniter & infructuoſe, quum homines ſæpenumero decipiantur in iis, quæ ad ſeipſos pertinent judicandis, hujus rei, atque tenuitatis meæ bene conſcius, tibi, Lector doctiſſime, & humaniſſime, definiendum æſtimandumque committo.

CAPUT PRIMUM

Demonſtratur EXTREMAM UNCTIONEM *eſſe verum, ac proprium novæ legis Sacramentum.*

Sacramentum, de quo hoc in libro diſſeritur, appellatur a Latinis *Sacramentum exeuntium*, *Unctio ſacrati olei*, *ſacra Unctio*, & communiter *Unctio extrema*: a Græcis vero ἅγιον ἔλαιον, *ſanctum Oleum*, εὐχέλαιον, *oratio unctioni olei conjuncta*, itemque ἐσχάτη χρῖσις, *poſtrema unctio*. Latina hæc vocabula occurrunt in Pœnitentiali Theodori, in Decreto Ivonis, & in Capitul. Caroli Magni: Græca autem apud Arcudium, Allatium, Protoſyncellum. Definitur hoc ſacramentum ſequenti, aut conſimili definitione: *Extrema unctio eſt ſacrum & myſticum ſignum a Chriſto inſtitutum, quo per unctionem olei benedicti, & orationem, ſeu formam præſcriptam, baptizatis ægrotantibus confertur gratia ſanctificans, eoſque confortans, ut æquo animo ferant morbi moleſtias, frangantque dæmonis inſidias, & impetus; necnon, ſi illis expediat, liberentur ab infirmitate corporiſque languore.* Atque hæc definitio proximis diſputationibus quoad partes ſingulas explicabitur: in ipſa enim communis ſacramenti ratio, ac Extremæ Unctionis materia & forma propria, necnon ſubjectum, & effectus comprehenduntur; quæ omnia peculiarem requirunt diſquiſitionem.

Principio itaque inquirendum eſt, an Unctioni extremæ conveniat ratio *ſacri & myſtici ſigni* a Chriſto inſtituti, videlicet, *Sacramenti*. Negant id Lutherus in libro de Captiv. Babylonica, affirmans diſcipulos per unctionem, quam Marcus VI. 13. & Jacobus V. 14. commemorant, ſolam corporis ſalutem fuiſſe operatos, ideoque miraculorum dono ceſſante cum primitiva & Apoſtolica Eccleſia, hanc quoque Unctionem exoleviſſe; nec alio nomine aut titulo appellandam ſacramentum, niſi in quantum divina virtute ſanabat corporis ægritudines, aut ad ſummum in ampliori ſacramentorum ſignificatione, *ut ſunt*, inquit ille, *ſalis & aquæ conſecratio & adſperſio*. Similia ſcribit Calvinus lib. IV. Inſtit. cap. 19. num. 18. quo etiam in loco Extremam Unctionem vo-

vocat *Sacramentum fictitium*, *& biſtrionicam hypocriſim*. His conſentiunt Kemnitius, Melanchthon, Dallæus, atque, ut brevi dicam, omnes poſteriores hæretici: qui in Apoſtolis duplicem poteſtatem diſtinguentes, unam *ordinariam*, quam dicunt *poteſtatem verbi*, præſertim ſitam in annuntiatione Evangelii, alteram *extraordinariam*, ideſt, virtutem miraculorum, & ad quam referunt Unctionem hanc, & manuum impoſitionem, ajunt priorem poteſtatem in Eccleſia perſeveraſſe, alteram defiiſſe. Quidam tamen callidiores hæretici animadvertentes etiam poſt tempora Apoſtolica *Unctionem infirmorum* fuiſſe adhibitam, aſſerunt perperam continuatam fuiſſe poſt ſublatum donum ſanationum, & quocunque tandem jure obtinuerit, nunquam veri Sacramenti honore ac dignitate fuiſſe potitam: ita nempe ſcribit in libro IV. de Sacram. cap. 21. Calvinianus miniſter Chamierus.

Non recenſui autem inter hæreticos, qui hoc Sacramentum negarunt, Valdenſes, nec Wicleſitas, quibus præeunte Guidone Carmelita, in Summa de hæreticis, & Ænea Sylvio in libro de Origine Boemorum, errorem iſtum impingit libro de Extrema Unctione cap. I. Eminentiſſimus Bellarminus. Non enim deſunt viri docti, qui conſtantiſſime affirment, ab his quoque hæreticis *ſeptem Sacramenta*, ideoque & Extremam Unctionem, fuiſſe recepta. Certe quod pertinet ad Valdenſes, hi Sacramentum hoc cum reliquis profeſſi ſunt in Confeſſione Fidei ad regem Uladiſlaum. Wicleſus item hujus erroris & hæreſis nequit apertiſſime revinci, ſive ejuſdem Trialogus, ſive ſeſſio VIII. Synodi Conſtantienſis, ſive Thomæ Waldenſis ſcripta, in quibus ipſius Wiclefi continentur errores, legantur, & expendantur. Orta itaque eſt opinio contraria, ex quo revera prænominati hæretici Sacramentum illud contempſerint: quod partim eorum cauſa factum eſt, partim vero avaritia & rapacitate presbyterorum. Illi namque negarunt miniſtros improbos poſſe Sacramenta conferre, ut dixi libro XXX. cap. 14. Hi autem, nimirum presbyteri, eo devenerant, ut divites tantum *ſacro oleo* inungerent, & neminem ſine pretio, ac nonniſi decem luminaribus elucentibus; quem morem inſectatur, reprobatque in Statutis Synodalibus anno 1294. Guilelmus Andegavenſis Epiſcopus. Continentur hæc ſtatuta tom. XI. Spicilegii, & p. 2. Antiq. Rituum lib. I. cap. 7. Edmundi Martenii. Hinc Waldenſes occaſionem arripuerunt aſſerendi Sacramentum Unctionis extremæ factum eſſe *ultimam ſuperbiam*: atque hoc eſt, quod de Valdenſibus prodidit cap. 5. Raynerius. Eam ob rem Innocentius III. epiſt. 78. lib. I. hanc a Valdenſibus ad gremium Eccleſiæ redeuntibus profeſſionem edendam præſcripſit: *Unctionem infirmorum cum oleo conſecrato veneramur*. Huſſitæ pariter, atque Wiclefi gregales ad Eccleſiam revertentes, ut mandat ſeſſ. ultima Synodus Conſtantienſis, interrogandi ſunt, an credant quod peccet mortaliter *Chriſtianus contemnens ſuſceptionem Sacramentorum Confirma-*

tio-

tionis, vel extremæ Unctionis. Hi ergo hæretici Sacramentum, de quo inſtituitur diſputatio, contempſerunt, non denegarunt, ut in Hiſtoria Variationum demonſtrat Meldenſis Epiſcopus, & nos præmonuimus lib. xxx. cap. 5. & xxxII. cap. 1. Legi etiam poteſt Juenin diſſert. 7. de Sacram. q. 2. cap. 1. & J. B. Du-Hamel tom. VII. pag. 406.

Ad refellendos hæreticos, qui huic Sacramento bellum indixere; ſacra Scriptura, & Traditione certandum eſt. Ex Scripturis decretorium eſt quod habetur in Catholica Jacobi Epiſtola paullo poſt expendendum. Quidam tenent pertractari de Unctione Extrema etiam cap. VI. Marci; at id negant Bellarminus citato libro cap. 2. Eſtius in diſt. 23. §. 1. Sylvius in quæſt. 29. Supplem. art. 1. Tournely q. 1. art. item 1. ut mittam nonnullos veteres Scholaſticos eo loci laudatos a Bellarmino. Permulti nihilominus tenent etiam apud Marcum agi de Unctione extrema, non ſolum Catharinus & Maldonatus, de quibus eo loci Tournelius; verum & Patres capite proximo proferendi, aliique Theologi præſtantiſſimi. Teſtatur autem Bellarminus ſibi priorem opinionem ideo magis arridere, quod alteram amplexi ſint Lutherus, Calvinus, & Kemnitius. Verum jure Bellarminus hac in re a Launojo reprehenditur in Opere de Extrema Unctione cap. 1. obſervat. XI. Quid enim Thomæ Valdenſi, Alphonſo de Caſtro, aliiſque, quos ſibi Bellarminus fatetur eſſe adverſarios, quid, inquam his cum Luthero, Calvino, & Chemnitio? Hæretici iſti propugnantes ſententiam, quæ negat Extremam Unctionem eſſe Sacramentum, idcirco ajunt apud Marcum & Jacobum agi de eadem Unctione, ut inde inferant Jacobum non eſſe accipiendum de Unctione Sacramentali, quemadmodum de Unctione Sacramentali non loquitur Marcus. Catholici e contra non pauci Extremam Unctionem inter Sacramenta accenſentes contendunt de Unctione Sacramentali locutum fuiſſe Marcum, locutum fuiſſe Jacobum; quod non eſt eamdem cum hæreticis opinionem amplecti, ſed adverſus hæreticos directe pugnare, illoſque ex propria opinione refellere. *Lutherus* (inquit Launojus) *Calvinus & Kemnitius peccant non minus, quando eamdem apud Marcum & Jacobum Unctionem eo fine contendunt, ut ſacram infirmorum Unctionem e numero Sacramentorum deleant. Qui ante eos eamdem eſſe utrobique Unctionem putarunt, Sacramentum hoc neutiquam expunxere, immo retinuerunt, & frequentatum eſſe in Eccleſia Dei tradiderunt. Quæ in ſcriptis Lutheri, Calvini, & Kemnitii nova ſunt, abjicio: quæ antiqua, & antiquorum Patrum ſunt, retineo*. Cetera, quæ vir aſperrimi ingenii addit contra præſtantiſſimum Controverſiarum Scriptorem, utpote ab indole, qua ego a natura comparatus ſum, aberrantia, ſilens prætereo. Conſulto quæſtionem illam, An apud Marcum & Jacobum æque ſermo ſit *de Unctione Sacramentali*, arbitrio diſputantium reliquit Synodus Tridentina, definiens ſeſſ. XIV. cap. 1. Unctionem infirmorum eſſe vere & proprie Sacramentum a Chriſto inſtitutum, *apud Marcum quidem inſinuatum*, *per*

per Jacobum autem Apoſtolum ac Domini fratrem fidelibus commendatum, ac promulgatum. Quo in loco, quid ſignificent ea verba, *Apud Marcum quidem inſinuatum*, an peractam hujus Sacramenti inſtitutionem, an deſignationem quamdam atque prænunciationem, poteſt merito dubitari. Ne itaque contra hæreticos pugnemus invalidis incertiſque argumentis, eos apertis Jacobi verbis, & inviolata traditione Majorum exagitabimus, quæſtionem de unctione apud Marcum deſcripta ad Scholarum diſſidia, & ad caput proximum amandantes.

Prop. I. Ex Catholica Jacobi Epiſtola invicte demonſtratur Extremam Unctionem eſſe verum ac proprium novæ legis Sacramentum.

In illa enim Epiſtola cap. v. 14. & 15. legitur: *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum; & oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus: & ſi in peccatis eſt, remittentur ei*. His ſane verbis exprimitur quidquid neceſſarium eſt ad verum Sacramentum conſtituendum. Enimvero habemus rem ſacram ac ſenſibus ſubjectam, olei ſcilicet unctionem, atque orationem presbyterorum, quæ duo hujus Sacramenti conſtituunt *materiam & formam*. Habemus etiam, etſi non expreſſe, aperta ſaltim conſecutione inferendam, inſtitutionem Dominicam; non enim Apoſtolus in epiſtola ad omnes Eccleſias ubique terrarum diſperſas, unde & *Catholica* dicitur, non ad unam tantum, vel alteram conſcripta, præcepiſſet, ut *Unctionis* hujus ritus obſervaretur, niſi illum accepiſſet a Domino Sacramentorum auctore. Quamquam ſi Novatores hoc tantum vellent quod inſtitutor Extremæ Unctionis fuerit beatus Jacobus, modo aſſererent id ab Apoſtolo factum Domini auctoritate & mandato, error foret tolerabilis, & communis etiam nonnullis Scholaſticorum, prout diximus pertractantes de Sacramentorum Inſtitutione cap. 8. libri tricefimi. Ac tandem in Apoſtolicis illis verbis, ut cap. 2. ſeſſ. xiv. declarat Tridentinum Concilium, explicatur Sacramenti hujus res atque effectus, dum illis verbis, *Et oratio fidei ſalvabit infirmum, &c.* demonſtratur hac *Unctione* delicta, ſi quæ adhuc expianda ſint, abſtergi, & ægroti animum alleviari, ut morbi incommoda ferat, atque tentationibus dæmonis calcaneo, ideſt, vitæ extremis inſidianti facilius reſiſtat, necnon ſanitatem corporis, ſi tamen æternæ ſaluti expediat, divina operante virtute conſequatur. Hinc eadem Synodus edidit hunc canonem de Sacramento Extremæ Unctionis, primum: *Si quis dixerit, extremam Unctionem non eſſe vere & proprie Sacramentum a Chriſto Domino noſtro inſtitutum, & a beato Jacobo Apoſtolo promulgatum; ſed ritum tantum acceptum a Patribus, aut figmentum humanum, Anathema ſit*.

Opponunt 1. Hæretici: Nullum eſt momentum, quod petitur ex libro perperam intruſo in *Canonem* Scripturarum ſanctarum, ac talem eſſe catholicam Jacobi Epiſtolam.

Reſp.

Reſp. hoc eſſe miſerrimum delirantium hominum ſubterfugium; etſi enim Epiſtola, de qua loquimur, non ſtatim ab initio Eccleſiæ habuit ubique exploratiſſimam auctoritatem, ſed hanc, ut de Scriptoribus Eccleſiaſticis inquit Hieronymus, *paullatim obtinuit*, quod & quibuſdam aliis libris canonicis contigit; nemo tamen, niſi impudentiſſimus ac perditiſſimus, poteſt modo auctoritatem illam in dubium vertere. Quo enim loco habita ſemper fuerit in Latina Eccleſia, conſtat apertiſſime ex Epiſtola Clementis Romani ad Corinthios, in qua inter ſacra & divina teſtimonia hujus Epiſtolæ verba non ſemel afferuntur, ut in Vindiciis Vulgatæ pag. 4. Præfat. advertit vir honeſtiſſimus & doctiſſimus Joſeph Blanchinus: conſtat ex Epiſtolis Innocentii I. ad Exuperium, & ad Decentium; conſtat ex Gelaſio, ejuſque Romana Synodo: conſtat ex Hilario libro IV. de Trinit. Ambroſio in Pſ. 118. Hieronymo adverſus Jovinianum, Auguſtino lib. 2. de Doctrina Chriſtiana cap. 8. & lib. de Fide & Operib. cap. 14. Fulgentio in 1. ad Monimum cap. 15. & quotquot ſubſecuti ſunt, Patribus univerſis. Accedunt canones Conciliorum; Laodiceni canon 58. Carthaginenſis 3. cap. 47. Milevitani cap. 7. Arauxicani 2. cap. 25. & quod ad inſtar omnium eſſe poteſt, Tridentini ſeſſ. 4. Nec aliter de Jacobi epiſtola ſentiunt Græci, præſertim Origenes hom. 3. in Exodum, & 2. in Leviticum, Cyrillus Jeroſolymitanus Catecheſi 4. Athanaſius in Epiſtola Paſchali, & auctor Synopſeos ejus nomine laudatæ, Epiphanius hær. 9. & 76. atque ne ſingulos nominatim commemorem, Gregorius Nazianzenus, qui carm. 33. recenſitis omnibus Pauli Epiſtolis inquit: Ἑπτὰ δὲ καθολικαὶ, ὧν Ἰακώβου μία, Latine,

Septem Catholicæ, inter quas eſt prima Jacobi.

Mirum autem non eſt, hæreticis plurimis ſuppoſititiam videri hanc Epiſtolam, in qua tam diſerte affirmatur cap. 2. verſu 10. *fidem ſine operibus mortuam eſſe*. Inquiunt propterea, Epiſtolæ hujus Scriptorem adverſari Apoſtolo Paulo, qui ad Rom. III. 28. ait, *juſtificari hominem per fidem ſine operibus legis*: ſed quantum aberrent a veritate demonſtratum eſt capite V. undeviceſimi libri.

Opp. 2. Quiſquis præcitatæ epiſtolæ ſit auctor, nequit ſibi arrogare inſtituendi ſacramenti poteſtatem, quæ competit ſolummodo homini Deo. Atqui in eadem Epiſtola inducitur Jacobus tamquam hujus Unctionis Inſtitutor & Auctor. Igitur aut hæc Unctio non eſt Sacramentum; aut Epiſtolæ Scriptor illam ſibi poteſtatem uſurpat, quæ tantum convenit Chriſto Domino.

Reſp. tranſmiſſa propoſitione prima, falſiſſimam eſſe alteram; non enim ex Jacobi verbis infertur illum *inſtituiſſe* Sacramentum iſtud, ſed tantum hoc *promulgaſſe*, ut loquitur Tridentinum: ita enim præcepta ad orationem, ad eleemoſynam, ad opera fidei conjungenda, & ad paupertatem tolerandam, quorum præceptorum epiſtola illa plena eſt,

non

non ſunt inventa hominis, ſed Domini documenta. Addo hoc argumentum adeo eſſe infirmum, adeo futile, ut ex eo conſequatur Unctionem, de qua Jacobus, nec ſpectare ad gratiam, donumque ſanationum; quoniam nec donum iſtud poterat Apoſtolus unctionis ritui propria virtute adligare.

Opp. 3. Duo tantum Scripturæ teſtimonia pro hoc ſacramento ſtatuendo afferuntur a Theologis Pontificiis: unum eſt illud, in quo verſamur; aliud vero Marci VI. 13. *Vngebant oleo multos ægros, & ſanabant*, de quo plura dicam proximo capite. Atqui utrunque ab ipſis Pontificiis tanquam alienum rejicitur; quod extat apud Marcum, a Bellarmino, aliiſque permultis: quod occurrit in Catholica Jacobi, a Cajetano, Comment. in eamdem Epiſtolam: ibi enim pag. 212. edit. Pariſ. inquit: *Infirmatur quis in vobis, &c. Nec ex verbis, nec ex effectu verba hæc loquuntur de ſacramentali unctione Extremæ Vnctionis: ſed magis de Vnctione, quam inſtituit Dominus Jeſus in Evangelio, a diſcipulis exercenda in ægrotis. Textus enim non dicit, Infirmatur quis ad mortem, ſed abſolute, Infirmatur quis: & effectum dicit infirmi alleviationem; & de remiſſione peccatorum nonniſi conditionaliter loquitur, quum extrema Vnctio nonniſi prope articulum mortis detur, & directe (ut ejus forma ſonat) tendit ad remiſſionem peccatorum. Præter hoc quod Jacobus ad unum ægrum multos presbyteros tum orantes tum ungentes mandat vocari, quod ab extremæ unctionis ritu alienum eſt.* Hæc Cajetanus. Ex nullo ergo Scripturæ textu invicte demonſtratur Extremam Unctionem eſſe Sacramentum a Chriſto inſtitutum.

Reſp. non eamdem eſſe de utroque teſtimonio rationem; nam quod in capite ſexto Marci fiat ſermo de Unctione extrema, non eſt adeo perſpicuum, nec communi ſenſu probatum, ut nequeat ſalva fide negari, cum nullum ibi evidenter appareat remiſſionis peccatorum & Sacramentalis gratiæ veſtigium, quod utique in Epiſtola Jacobi expreſſum eſt. Potuit ergo Bellarminus quod ei libuit, & veriſimilius apparuit, de primo loco ſentire: nec idem fas eſt opinari de altero, quem omnes, uno excepto Cajetano, de Sacramento accepere. Ceterum hoc argumentum ita in hæreticos retorquetur: Omnes enim Pontificii Theologi aut affirmant utrobique, apud Marcum ſcilicet & Jacobum, agi de Unctione Sacramentali; aut docent a Marco inſtitui ſermonem de Unctione ad ſanandos ægrotos inſtituta, quæ Sacramentalis & Extremæ erat inſinuatio quædam & ſymbolum; a Jacobo autem pertractari de ipſa Sacramentali Unctione apud Marcum inſinuata. Omnes ergo Pontificii Theologi, ſi Cajetanum unum excipias, tenent de Sacramento vero, proprioque in Jacobi Epiſtola pertractari. Ad Cajetanum quod attinet, ita reſpondet Ambroſius Catharinus in libro, quem inſcripſit *Annotationes in Commentaria*

Cajetani, pag. 464. edit. Lugdunenſis: *Hac autem, ut certe inepte (quid enim eſt quod ait, Unctione extremæ unctionis? quæ eſt unctio Unctionis?) ita & falſo ſunt dicta. Cur enim verba non congruunt? Quia, inquit, non ibi dicitur, ſi quis infirmatur ad mortem: item quia effectus illius unctionis eſt alleviatio infirmi. At nunquid hoc illi Sacramento repugnat? Imo congruit, ut Thomas docet, & alii. Adde quod de remiſſione peccatorum non niſi conditionaliter loquitur; verum conditio illa, videlicet, ſi in peccatis ſit, tacite ineſt. Nunquid enim dimitti vult peccata iis, qui omnino his careant? Adjecit, quod Jacobus jubet ad unum ægrotum plures vocari presbyteros, tum orantes, tum ungentes, quod eſt alienum a ritu extremæ Unctionis. Verum illud ad ſolemnitatem, non ad neceſſitatem juſſit Apoſtolus; quod ſi etiam ſervaretur, recte fieret: quod & a regularibus etiam ſervatur, ut plures orent, licet unus ungat, ſed alii etiam per eum ungere videntur. Ergo quamquam doluerim hæc doceri ab hoc viro, & contra Auguſtini & D. Thomæ doctrinam, & aliorum Doctorum, & Eccleſiæ traditionem atque perſuaſionem, gaviſus tamen ſum, quod has attulit rationes, quas refellere nullum fuerit negotium: quo fit, ut dum obſcurare nituntur veritatem, magis profecto illuſtrent.* Hæc adverſus confratrem ſuum Catharinus. Nos interim ea reſponſione contenti erimus, quod Cajetano talia ante Synodum Tridentinam ſcribenti nonnulla incaute exciderunt. Agnoſcit tamen ille hoc quoque in loco Sacramentum Extremæ Unctionis, quod etſi non probaretur ex Jacobi Epiſtola, conſtaret tamen ex traditione. At ex ea quoque Epiſtola demonſtratur, & oppoſitæ conjecturæ proximis diſputationibus refellentur.

Opp. 4. Infirmorum Unctio, de qua S. Jacobus, inſtituta duntaxat erat ad ſanandos ægrotos, corporiſque infirmitates curandas: non ergo Jacobus loquitur de Unctione ſacramentali, immo nec de ritu ſacro poſteaquam deſiit donum ſanationis retinendo. Antecedens autem demonſtratur primò: Jacobus ſic loquitur, *Oratio fidei ſalvabit infirmum*, σώσει τὸν κάμνοντα, *& excitabit*, ἐγερεῖ, *eum Dominus*. At ἐγεῖραι *excitare*, atque σῶσαι κάμνοντα, *ſervare ægrotantem*, nihil eſt aliud, quam ſanare corporis ægritudinem. Aliud enim eſt σῶσαι ἁμαρτάνοντα, aliud σῶσαι κάμνοντα: quorum illud *peccatum*, hoc vero *morbum auferre*, ſignificat. Deinde quorſum Apoſtolus meminiſſet morbi, ſi ageret de ſpiritali illa ſalute, quam intelligunt Pontificii? Præterea debet attendi vis hujus verbi ἐγεῖραι, quod ſignificat *ſanitatem corporis reſtitutam*, ut Matth. VIII. 15. legitur de Petri ſocru, ἠγέρθη, καὶ διηκόνει, *ſurrexit, & miniſtrabat*. Rurſus ſi conſideretur tota orationis ſeries, apparebit a Jacobo duo diſtincta beneficia commemorari; quorum primum eſt corporeum, alterum ſpirituale; priori enim loco agitur de ſanatione corporis in illis verbis, *Salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus*, deinde de ſanatione animæ, in verbis ſequentibus,

Et

Et ſi in peccatis eſt, remittentur ei. Itaque prior effectus illius Unctionis erat ſanitas corporis. Inſuper non ſequitur, Jacobum agere de Unctione Sacramentali ex quo recenſeat poſt corporis ſanationem effectum quoque ſpiritualem: enimvero hoc eodem modo ſolebat Dominus ſanare ægros,& primo levabat eos a morbo corporis, tum a morbo animi: atque hinc frequentes illæ in Evangelio locutiones, *Fides tua te ſalvam fecit*; *confide filii remittuntur tibi peccata tua*. Ad hæc obſervanda ſunt ea verba, *ſi in peccatis eſt*, quorum eſt ſenſus, *ſi peccando contraxit morbum*; ſunt enim afflictationes aliquando peccatorum pœnæ, aliquando probationes. Igitur aperte verba illa ſignificant, per illam unctionem, & orationem fidei remitti peccata, non quantum ad animæ ſanctificationem, ſed *ad certum effectum*, ideſt, ne a morbo ægrotus abſorbeatur. Si enim Unctio, ut Pontificii volunt, eſſet Sacramentum inſtitutum pro peccatorum remiſſione, non adhibita foret locutio hypothetica, *Si in peccatis eſt*, ſed abſoluta. Hæc ſunt præcipua hæreticorum argumenta in unum collecta, & adverſum nos artificioſe vibrata a Joanne Camerone Annot. in Epiſt. Jacobi tom. VIII. Critic. Sacrorum pag. 101.

Reſp. falſiſſimum eſſe, quod Jacobus de ſola gratia curationum, & de ſola corporis ſanatione verba faciat, ac falſum pariter quod accipiendus ſit de ritu poſt Apoſtolica tempora ceſſaturo. Falſiſſimum eſt primum, quoniam Jacobus epiſtolam illam conſcripſit ad Eccleſias, & in verbis, de quibus agitur, pertractat de ſolis ægrotis fidelibus: miraculorum autem gratia potius pro infidelibus, & in fide hæſitantibus, quam pro fidelibus collata fuit, teſte Apoſtolo ad Corinth. 1. cap. XIV. 22. ideoque idem Apoſtolus patrem Publii febricitantem ſanavit Act. XXVIII. 8. Epaphroditum autem, ac Trophimum credentes reliquit infirmos, Ad Philipp. II. 27. & 2. ad Tim. IV. 20. Deinde gratia miraculorum non ordinatur *per ſe* ad remiſſionem peccatorum, quemadmodum Unctio a Jacobo Apoſtolo commendata. Præterea gratia ſanitatum nec ſolis presbyteris conferebatur, neque his omnibus, ſcribente Apoſtolo Paulo 1. ad Corinth. XII. 9. *Alii gratia ſanitatum, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii diſcretio ſpirituum, &c.* At Jacobus ad hanc unctionem, non eos, qui gratia ſanitatum pollerent, ſed *presbyteros Eccleſiæ* dixit eſſe advocandos: quæ utique ratio tenet, etiamſi *presbyterorum* nomine, ut contendunt hæretici, venirent *ſeniores ætate*, quia pariter nec his omnibus, nec his tantum gratia ſanitatum dabatur. Præterea donum curationum non pro ſolis decumbentibus, & ægrotantibus, ſed etiam pro mutis, cæcis, ſurdis, aliiſque quocunque impedimento affectis deſerviebat: Jacobus autem de iis loquitur, qui ægritudine decumbunt, atque infirmitate gravantur. Rurſus gratia ſanationum credentibus a Domino Marci ultimo promiſſa fuit abſque determinatione *olei*, vel alterius materiæ, immo

potius ſoli manuum extenſioni, aut impoſitioni alligata videtur: ibi enim legitur, *Super ægros manus imponent, & bene habebunt*. Si ergo Jacobus de ſola corporali ſanatione tractaret, nec *olei*, nec *unctionis* meminiſſet, ne videretur promiſſa Domini aut mutare, aut ad certam materiam reſtringere. His ergo, quæ ſatis obvia ſunt, & legi poſſunt partim apud Bellarminum de Sacram. Extr. Unct. cap. 3. partim apud Eſtium in IV. diſt. 23. §. 6. & Comment. in hanc Epiſtolam pag. 1105. evidenter demonſtratur, Jacobum Apoſtolum de ſola gratia ſanationum non fuiſſe locutum.

Falſum pariter eſt, loqui Jacobum de ritu quamprimum, & poſt dilatationem Evangelii rejiciendo. Abſolute enim loquitur, & abſque temporis limitatione. Deinde omnia alia præcepta, & inſtituta, quæ tradit, nullis ſive temporum, ſive locorum coarctantur anguſtiis. Præter hæc Auguſtinus in *Speculo* (non ſpurio illo, & in Appendicem VI. Tomi relegato, ſed genuino altero tomi tertii) unctionem infirmorum ex Jacobo pag. 813. commendat, poſteaquam initio illius Operis affirmavit, ea ſe collecturum e ſacris litteris, *quæ etiam nunc ad vitam piam exercendam, moreſque pertinebant*. Inſuper Chamierus Calvinianus miniſter, ut ſupra diximus, veritate coactus confeſſus eſt Unctionem a Jacobo commendatam diu poſt ætatem Apoſtolorum obtinuiſſe. Poſtremo non ſolum *Unctio ſacramentalis*, verum etiam unctio olei benedicti, quo in morbis curandis laici quoque & mulieres utuntur, probatur perantiqua conſuetudine; nec unquam donum miraculorum, & curationum gratia in vera Chriſti Eccleſia ceſſavit. Nam Tertullianus initio *Scorpiaci* teſtatur a Chriſtianis cum in ſe, tum in Ethnicis curari veneficos morſus remedio *ſignandi*, *adjurandi*, & *ungendi*; & ad Scapulam ſcribens meminit prodigioſæ curationis a Proculo factæ *per oleum*. Sanctum Hilarionem *benedicto oleo* certam ſalutem innumeris contuliſſe ſcribit in illius Vita Hieronymus. Curatam eodem remedio Hipponenſem quamdam puellam, teſtis eſt Auguſtinus de Civit. Dei libro XXII. cap. 8. Oleo itidem benedicto ægrotos permultos curatos a Simeone Stylita, narrat in Hiſtoria Religioſa Theodoretus. Similia de S. Martino Turonenſi Epiſcopo ſcribunt in illius Vita Severus Sulpitius cap. 15. & Paulinus libro V. ab illis verſibus,

Nec ſane alterius minor admiratio facti,
Cujus me memorem medicati infuſio ſucci,
Et decantati benedictio fecit olivi.

Prætermitto exempla alia permulta: ſatis enim ex his conſtat, etiam in hoc hæreticos alucinari, quod negent perſeveraſſe in Eccleſia gratiam ſanitatum, & benedictionem, uſumque olei cenſeant hiſtrionicam ſuperſtitionem.

His præmiſſis facilis eſt oppoſitionis quartæ ſolutio. Fatemur ſiquidem Jacobum loqui etiam de ſanitate corporali; at negamus hanc unam

anam eſſe hujus Unctionis effectum. Enim vero Sacramentum iſtud *animæ corporiſque medetur languoribus*, ut inquit can. 48. Synodus Cabilonenſis celebrata anno 813. Quinam horum effectuum præcipuus ſit, non ſpectat ad controverſiam præſentem; ac ſufficit ad rem Sacramenti, ſi conferat gratiam ſpiritalem. In Catholica Epiſtola prius commemoratur ſanitatis reſtitutio, & quoniam effectus iſte notior eſt, & quoniam ſeries orationis videbatur poſtulare, ut poſt infirmitatem corporis poneretur illius ſanatio. Tridentina tamen Synodus prius gratiam recenſet, deinde corporis ſanitatem, habens rationem effectus nobilioris. At de hujus Sacramenti effectibus diſſerendum eſt infra. Interim ſoluta ſunt quæcunque hæretici Græciſſantes oppoſuere. Sit enim σῶσαι, ſit ἐγεῖραι referendum ad corporis ſanationem, ſit porro: non hæc tantum verba leguntur; adſunt & iſta, κἂν ἁμαρτίας ᾖ πεποιηκὼς, ἀφεθήσονται αὐτῷ, *Et ſi in peccatis ſit, remittentur ei*. Illud quoque reponi poteſt, ea verba, καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ κύριος, *& alleviabit eum Dominus*, non ad corporis decumbentis, ſed ad animi ob corporis languorem dejecti erectionem ac levamentum ſpectare: Extrema enim Unctio, ut inquit Tridentinum, *ægroti animam alleviat & confirmat, magnam in eo divinæ miſericordiæ fiduciam excitando*. Et revera ſi corporis ſanatio expreſſa eſt verbis præcedentibus, ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα, *Et oratio fidei ſalvabit infirmum*; quid opus erat eumdem effectum iterum recenſere? Neque enim verum eſt verbum ἐγείρειν ſonare ſolius corporis morbo laborantis allevamentum; non enim ad corpus attinet ſive illud Lucæ I. 69. Καὶ ἤγειρε κέρας σωτηρίας ἡμῖν, *Et erexit cornu ſalutis nobis*, ſive aliud ad Rom. XIII. I. ὥρα ἡμᾶς ἤδη ἐξ ὕπνου ἐγερθῆναι, *Hora eſt jam nos e ſomno ſurgere*, ſive iſtud ad Epheſios V. 14. ἔγειραι ὁ καθεύδων, *ſurge qui dormis*, ſive permulta alia idem verbum ἐγείρειν continentia. In quibus etiamſi daremus hæreticis hoc verbum *allegoricè* poſitum, nil tamen evincerent; nam & ſigna Sacramentorum, eorumque efficacitas habent cum effectibus corporalibus *analogiam*, & recte ἀλληγορικῶς exprimuntur, ut cum dicimus per baptiſmum hominem a peccatis ablui, ſepeliri in mortem, regenerari. Illud inſuper falſum eſt, Chriſtum Dominum prius corporis, deinde animæ morbos curaſſe: immo oppoſitum eruitur ex productis ad Paralyticum verbis, *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua*: dicta ſunt enim Matt. IX. 2. longe ante illa, *Surge, & ambula*. Chryſoſtomus in hunc locum ait, Διὸ ὡς μὲν πιστεύσαντι τὰς ἁμαρτίας ἀφίησιν, ὡς δὲ ἐξ ἁμαρτιῶν τὴν νόσον κεκτημένον λύει τῆς παρέσεως, *Propterea primum ei peccata dimittit, tum a morbo, quem ex peccatis contraxerat, eum liberat.* Haud ſecus Græcorum alii pag. 120. Catenæ, necnon Hieronymus tom. IV. pag. 30. Quod verò plures morbi ex peccato proveniant, nullus dubitat: ſed quid inde poſſit concludi non video, niſi forte illud, quod ultro ac libenter probamus, ſicut peccatum nocet animæ & corpori,

pori, ita inſtituendum fuiſſe ſacramentum, quod ſimul animæ & corpori mederetur. Nil denique officit locutio hypothetica, *Si in peccatis eſt*; nam præter ea, quæ adverſus Cajetanum ait Catharinus, particula *Si* ſæpenumero in ſacris litteris ſignificat appoſitionem rei certæ, ut Malachiæ 1. 6. *Si pater ego ſum, ubi eſt honor meus? & ſi Dominus ego ſum, ubi eſt timor meus?* atque apud ipſum Jacobum 1. 5. *Siquis autem veſtrum indiget ſapientia, poſtulet a Deo, &c.* Adde in hac oratione, *Si in peccatis ſit, remittentur ei*, particulam hypotheticam non afficere poſtremum verbum *Remittentur*, ſed ſubſtantivum *Sit*; ideoque inepte hinc inferas, quantum attinet ad peccati remiſſionem, effectus ambiguitatem.

Opp. 5. Extrema Unctio, quam Catholici inter Sacramenta recenſent, longe ab illa diſtat, de qua fit ſermo in Catholica Jacobi Epiſtola: perperam ergo ex hac Sacramentum illud nituntur adſtruere. Ant. probatur aſſignando diſcrimen multiplex: primum eſt, quod Jacobus commendat Unctionem faciendam infirmis, in quibus adhuc ſpes ſanationis effulget, Catholici autem inungunt ægrotos in extremis laborantes, & in proximo mortis periculo conſtitutos. Alterum, quod Unctio illa decumbenti proderat *ob orationem ac fidem*, dum Unctio Sacramentalis effectum ſuum propria efficacitate cenſetur producere. Tertium, quod illa corporeos morbos pellebat; hæc vero Unctio dicitur peccata dimittere, ſalutem vero & valetudinem corporis nec *forma* exprimit, qua utuntur Catholicorum presbyteri, nec ipſorum unctura, oleique pinguedo producit, ut ipſi fatentur, rerumque experimenta commonſtrant.

Reſp. nego ant. ad cujus probationem dico commentitium eſſe diſcrimen primum; nam Catechiſmus Romanus p. 2. cap. 6. num. 9. docet graviſſime illos peccare, *qui illud tempus ægroti ungendi obſervare ſolent, quum jam omni ſalutis ſpe amiſſa, vita & ſenſibus carere incipiat*: quod & Ritualia & canones tradunt, ut dicetur poſtea. Alterum item diſcrimen fictitium eſt; nam *oratio fidei*, de qua Jacobus Apoſtolus, non eſt fides ægrotantium, aut miniſtrorum, ſed forma Sacramentalis, quæ dicitur *oratio fidei*, quemadmodum forma baptiſmi dicitur *verbum fidei*, ut diximus lib. xxx. cap. xi. aut quia fidei myſterium continet, aut quia ſola fide percipitur, aut quia fidei Eccleſiæ nititur, & in ea miniſtratur. Addo non poſſe hæreticos in nos hoc argumentum urgere; cum teneant Sacramenta non ex *opere operato*, ſed fidem excitando gratiam producere; quod tamen refutatum eſt alibi. Tertium pariter diſcrimen eſt nullum: non enim *ad formæ eſſentiam* pertinet cujuſque effectus recenſio, prout conſtat ex forma aliorum Sacramentorum, eorum ſaltim, quæ haud negant hæretici, Baptiſmi ſcilicet, & Euchariſtiæ. Fatemur etiam Sacramentali Unctione non ſemper reſtitui corporis ſanitatem; nam, ut ajebat Guilelmus An-

Digitized by Google

Antiſſiodorenſis lib. IV. Summæ, *digne hoc Sacramentum ſuſcipiens remiſſionem peccatorum ſemper conſequitur, quia ſemper utilis eſt; ſed ſalutem corporalem non ſemper conſequitur, quia non ſemper utilis eſt: ſicut Deus digne petenti dat bona ſpiritualia, quia ſemper utilia ſunt; ſed non ſemper dat bona temporalia, quia non ſemper utilia ſunt.* Ita Guilelmus ridicularia hæc cavillula, priuſquam fingerentur, expunxit: floruit enim ille initio duodecimi ſæculi, obiitque die 23. Novembris an. 1123. (tametſi Bellarminus de Script. Eccl. ſcribat vixiſſe illum circa an. 1240.) ejuſque Summa jam ab anno 1500. legebatur Pariſiis excuſa.

Prop. II. Etiam Traditione perpetuâ hujus Sacramenti fides corrobatur.

Traditionem hanc demonſtro Patrum auctoritate. Origenes enim, qui ad annum 220. claruit Hom. 2. in Levit. ait: *Eſt adhuc ſeptima licet dura & laborioſa per pœnitentiam remiſſio peccatorum, cum lavat peccator in lacrymis ſtratum ſuum, & fiunt ei lacrymæ panes die ac nocte, & cum non erubeſcit Sacerdoti Domini indicare peccatum ſuum, & quærere medicinam ſecundum eum, qui ait: Dixi pronuntiabo adverſum me injuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem cordis mei. In quo impletur & illud, quod & Apoſtolus dicit: Si quis autem infirmatur, vocet presbyteros Eccleſiæ, & imponant ei manus ungentes eum oleo in nomine Domini, & ſi in peccatis fuerit, remittentur ei.* Victor Antiochenus, qui fertur obiiſſe an. 441. diſerte hoc Sacramentum agnoſcit in caput 6. Marci. Ejus verba proferentur proximo capite. S. Joannes Chryſoſtomus lib. 3. de Sacerdotio, quem ſcripſit Antiochiæ circa annum 382. *Neque enim*, inquit de ſacerdotibus, *ſolum cum nos regenerant, ſed poſtea etiam condonandorum nobis peccatorum facultatem obtinent. Infirmatur, inquit, inter vos aliquis? accerſat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & obſecratio fidei ſalvum reddet laborantem, & eriget eum Dominus, & ſi in peccatis fuerit, remittentur ei.* Quo in loco advertendum eſt, S. Joannem Chryſoſtomum prius loqui de remiſſione peccatorum per actum judicialem & abſolutionem Sacramentalem, quocunque tempore impendendam, & poſtea de eadem remiſſione per unctionem olei danda ægris; de prima producit verba Matthæi XVIII. 18. & Joan. XX. 23. de altera Jacobi textum. Vide edit. noviſſimæ tom. 1. pag. 384. Innocentius I. a Decentio Eugubino Epiſcopo interrogatus de quibuſdam dubiis ad hoc Sacramentum ſpectantibus, dedit an. 416. ad eumdem Decentium Epiſtolam, in qua certiſſimum ſupponens ex communi Eccleſiæ ſenſu Unctionem extremam eſſe Sacramentum verum ac proprium, reſpondet hanc Unctionem faciendam eſſe juxta Jacobi Epiſtolam ſolis ægrotantibus, non ut in more poſitum eſt apud Græcos, valetudine bona fruentibus: oleum ab Epiſcopo eſſe bene-

benedicendum: non implicare, quod eodem oleo etiam laici in ſuis; aut alienis infirmitatibus utantur, non tamen quaſi ſacramento, ſed ut ritu Chriſtiano, admodum proficuo, quem vetuſtiſſimum eſſe demonſtravi paullo ſupra exemplis, & auctoritate Sanctorum: Unctionem Sacramentalem vel ab Epiſcopo, vel a presbytero faciendam: unctionem denique hanc non eſſe adminiſtrandam pœnitentibus illis, quibus nondum aliorum Sacramentorum conceditur diſpenſatio. Sed præſtat audire ipſum Innocentium capite illius Epiſtolæ octavo: *Non eſt dubium*, inquit, *de fidelibus ægrotantibus* (quod in beati Jacobi Epiſtola conſcriptum eſt) *accipi vel intelligi debere, qui ſancto oleo Chriſmatis perungi poſſunt, quo ab Epiſcopo confecto, non ſolum ſacerdotibus, ſed omnibus uti Chriſtianis licet in ſua, aut ſuorum neceſſitate inungendo. Ceterum illud ſuperfluum videmus adjectum, ut de Epiſcopo ambigatur, quod presbyteris licere non dubium eſt. Nam idcirco de presbyteris dictum eſt, quia Epiſcopi occupationibus aliis impediti ad omnes languidos ire non poſſunt. Ceterum ſi Epiſcopus aut poteſt, aut dignum ducit, aliquem a ſe viſitandum & benedicere & tangere chriſmate, ſine cunctatione poteſt, cujus eſt ipſum chriſma conficere. Nam pœnitentibus iſtud infundi non poteſt, quia genus eſt ſacramenti. Nam quibus reliqua ſacramenta negantur quomodo unum genus putatur poſſe concedi?* Hæc ſæculo v. ineunte Innocentius, quem loqui de vero ac proprio Sacramento evidentiſſimum eſt; nam Unctionem & *genus ſacramenti* appellat, & illam reliquis *ſacramentis* comparat, quæ denegabantur publicis pœnitentibus. Neque arbitror hominem adeo inſipientem futurum fore, qui audiens *unctionem Chriſmatis* ſuſpicetur S. Innocentium pertractare de ſacramento Confirmationis. Superiori enim cap. 3. ſcripſerat Confirmationem baptizatis omnibus, etiam pueris, adminiſtrari *a Pontificibus ſolis*, non a presbyteris, *qui Pontificatus apicem non habent*, prout diximus tom. VII. pag. 17. & 78. In hoc autem VIII. capite agit de inungendis languidis & ægrotantibus, dicens nullum eſſe dubium, quod hoc liceat *presbyteris*. Chriſma itaque apud Innocentium eſt oleum infirmorum, quod apud Veteres *Chriſma* ſimpliciter appellabatur: oleum namque balſamo permixtum in perantiquo Pontificali Ms. Senonenſi, & in aliis vetuſtis monimentis, de quibus Du-Cangius tom. 1. pag. 973. appellabatur *Chriſma principale*, & quamquam antonomaſtice Chriſma ſit balſami olcique commixtio, χρίω tamen nihil ſonat aliud, quàm *ungo*. Ex Auguſtino plura affert in Confeſs. Auguſtiniana lib. 3. cap. 10. Torrenſis, laudans ſerm. 215. de Tempore, librum 2. cap. 4. de Viſitat. Infirmorum, & opus de Rectitudine Catholicæ Converſat. Nil utique his expreſſius; ſed hæc omnia ſanctiſſimo doctiſſimoque Protoparenti abjudicantur: neque ullum nobis interim Auguſtini teſtimonium occurrit, præter illud quod habetur in *Speculo*, de quo ſupra: quamquam a Hieronymo Torrenſi

colle-

collecta pondus habeant ſuum, aſſertamque traditionem confirment. Non opus eſt autem, ut per ſæcula recentiora vagemur, poſteaquam hanc provinciam ſibi deſpondit, explevitque in Opere de Extrema Unctione cap. 1. Joannes Launojus; nam ſi hæretici fateantur neminem ſedente Innocentio oppugnaſſe Catholicam hanc veritatem, non adeo audaces erunt, ut aſſerant figmentum illam eſſe poſterioris ætatis.

Continuatam tamen hanc ad noſtra uſque tempora traditionem confirmant permultæ Synodi: quarum una Cabilonenſis, ut mittam canones Nicenos Arabicos ab Alphonſo Piſano donatos latinitate, anno 813. can. 48. inquit: *Secundum beati Jacobi documentum, cui etiam decreta Patrum conſonant, infirmi oleo, quod ab Epiſcopo benedicitur, a presbyteris ungi debent: non eſt itaque parvipendenda hujuſmodi medicina, quæ animæ corporiſque medetur languoribus*. Habentur ſimilia in Concilio Aquiſgranenſi an. 836. can. 5. in Regiaticino anni 850. cap. 8. in Capitulis Herardi Archiepiſcopi Turonenſis an. 858. cap. 21. in Concilio Namnetenſi an. 896. cap. 4. Idem ſtatuerunt Concilia Generalia; Conſtantienſe, quod anno 1414. decrevit ſuſpectos de hæreſi, & ad Eccleſiam redeuntes interrogandos eſſe, num credant, *quod Chriſtianus contemnens ſuſceptionem Sacramentorum Confirmationis, vel Extremæ Unctionis peccet mortaliter*? Florentinum, ſeu potius Eugenius IV. in Decreto unionis an. 1439. inter Sacramenta *Extremam Unctionem* recenſet, ejuſque formam, materiam, & effectus declarat. Quid tandem definierit Tridentinum ſeſs. XIV. celebrata an. 1551. conſtat ex dictis. Jam vero, ne prætermittamus ratiocinium, quo uſi ſumus de ceteris Sacramentis agentes, hæ Synodi non invexerunt Sacramentum natum tunc temporis: acceperunt ergo illud a majoribus. Hi autem unde, niſi juxta Tertulliani regulam ab Apoſtolis? Quum rurſus ad eaſdem Synodos tot, tantique præſules doctrina & probitate clariſſimi conveniſſent, qui, obſcero, fieri potuit, ut ad fictitii myſterii commendationem non excandeſcerent, non obtruderent Eccleſiarum ſuarum fidem, ſed ſacrilega ſubſcriptione *biſtricnicam* ceremoniam firmarent, ac nullus in Chriſtiano Orbe veritatis, fideique zelo permotus damnaret eorum canones, & ſe ab illorum communione ſegregaret? Certe univerſorum conſenſus apertiſſime refellit, damnatque hæreticorum cæcitatem atque perfidiam.

Invictiſſimum denique argumentum eſt Eccleſiarum omnium conſuetudo. In Romana quippe hoc Sacramentum adminiſtrari demonſtrat liber Sacramentorum Gregorii, & Pontificale ac Rituale Romanum. De Græcis teſtimonium perhibent Euchologium Goarii, Epitome Gregorii Protoſyncelli, Cenſura Hieremiæ Patriarchæ Conſtantinopolitani adverſus Withembergenſes, Confeſſio fidei Joannnis Paleologi, liber de Sacramentis Gabrielis Philadelphienſis, Synodus Parthenii adverſus Calvinianos, aliaque monumenta producta libro XXX. cap. 5.

cap. 5. ubi etiam diximus de Coptis & Jacobitis, qui & hoc Sacramentum agnoſcunt, & illud appellant *Zeit-il Kandel*; quibus vocabulis exprimitur oleum, & lampadis lumen, quo in ægris ungendis utuntur. Plura eodem capite v. dicta ſunt, quibus hæc aſſertio munitur & roboratur.

Oppones: De Extrema Unctione altiſſimum ſilentium eſt in ſcriptis veterum Patrum. Non ergo Sacramentum iſtud probatur ex Traditione. Ant. demonſtratur I. quoniam de Unctione infirmorum nec Auctor Conſtit. Apoſtolicarum, nec Dionyſius Areopagita, nec Cyrillus Jeroſolymitanus, nec alii mentionem fecerunt, qui de ſacris ritibus, & myſteriis data opera pertractarunt. II. Origenes homilia 2. in Levit. atque iiſdem verbis, quæ pro Catholico dogmate fuerunt producta, Jacobi verba *Infirmatur quis in vobis*, &c. interpretatur de Pœnitentia, & Venerabilis Beda Comment. in eamdem Epiſtolam de Confeſſione peccatorum. III. Nec multum roboris habent Innocentii Primi ad Decentium Reſcripta; cur enim Eugubinus Epiſcopus de hoc Sacramento hæſitaſſet, & de ipſo interrogaſſet Pontificem, ſi dogma iſtud commune eo temporis fuiſſet, atque exploratum? IV. Quid? quod Epiphanius hæreſi 36. & Auguſtinus hæreſi 16. infirmorum unctionem connumerant inter Heracleonitarum deliramenta? V. Detur per ſeptem priora ſæcula, & ulterius quoque in uſu fuiſſe receptum, ut ægri oleo benedicto ungerentur; num unctio iſta erat ſacramentalis? Nequaquam. Ceremonia quædam erat a laicis quoque, feminiſque adhibita, per fidem impetrans ſanationem. Ex hac ergo ceremonia Romanenſes Theologi (inquiunt Chamierus, & Dallæus) conflarunt fictitium hoc Sacramentum, cauſam præbentes Religionis reformatæ miniſtris, ut cum novo dogmate perperam adſcribente oleari pinguedini ſpiritalem efficientiam, repudiarent ſimul conſuetudinem inungendi.

Reſp. tranſ. antec. nam & plures Patres ſacramenti hujus meminere, & potuit diutius in continuata Eccleſiæ praxi perſeverare Chriſti & Apoſtolorum inſtitutio. Ad probationem primam vide quæ de ſilentio Veterum ſcripſi Volumine VI. pag. 71. Addo in Conſtitutionibus adſcriptis Clementi lib. VIII. cap. 29. pag. edit. Cotel. 411. haberi benedictionem olei, cum hac prece: δὸς δύναμιν ὑγείας ἐμποιητικὴν, νόσων ἀπελαστικὴν, δαιμόνων φυγαδευτικὴν, πάσης ἐπιβουλῆς διωκτικὴν, *Da vim effectricem ſanitatis, morborum expultricem, Dæmonum fugatricem, omnium inſidiarum profligatricem*, &c. quæ mirè *oleo infirmorum* conveniunt. De Dionyſio dictum alibi, agere ſcriptorem illum, quiſquis ſit, de officiis Hierarchicis, non de ſingulis Sacramentis: Cyrillus vero in Catecheſibus Myſtagogicis ea tantum explicat, quæ pertinent ad nuper Illuminatos. Ad probationem alteram dico verba Origenis hunc pleniſſimum habere ſenſum, deleri peccata *pœnitentia laborioſa*, &

con-

confeſſione ſacerdoti facta, ſi gravia ſint; & leviora etiam *Unctione*, de qua Jacobus Apoſtolus, & quæ eſt quædam pars pœnitentiæ. Demonſtrat enim quot modis remittantur peccata, enumeratiſque eleemoſynis, ſacrificiis, & quotidianis orationibus, remedia efficaciora deſcribit, Baptiſmum, de quo paulo ſupra tractaverat, Pœnitentiam, atque Unctionem Extremam. Adi edit. Baſil. tom. 1. pag. 120. At Venerabilis Beda apertiſſime hoc ſacramentum agnoſcit in ſextum Marci caput; & in Epiſtolam quoque Jacobi commendat conſuetudinem Eccleſiæ, *ut infirmi oleo conſecrato ungantur a presbyteris*: ait derivatam hanc conſuetudinem ab Apoſtolis; laudat Innocentii ad Decentium epiſtolam, ac docet ægrotos *unctione presbyterorum, & oratione comitante ſanari*. Addens ergo, peccata infirmis non dimitti *ſine confeſſione emendationis*, nos admonet, ne credamus per Extremam Unctionem inſtitutam ad alleviandum infirmum, & ad abſtergendas peccatorum reliquias, ſolvi peccata graviora, quæ neceſſum eſt, ut infirmi *presbyteris Eccleſiæ* confiteantur; unde in Epiſtola Jacobi recte ſubjungitur, *Confitemini alterutrum, &c.* quod exponens idem Beda ait: *Porro gravioris lepræ immunditiam juxta legem ſacerdoti pandamus*. Vide tom. v. edit. Baſil. pag. 960. Vellem nunc ſcire, qua fronte hæc objiciant qui etiam *Confeſſionem* temere audacterque reprobarunt. In ſolutione probationis tertiæ non immorabor; nam conſtat ex dictis, Decentium non dubitaſſe de hujus Sacramenti exiſtentia, & hoc pariter Innocentium adnumeraſſe reliquis Sacramentis. Quarta vero frivola, & ineptiſſima eſt: nam Heracleonitæ, teſte eodem Epiphanio pag. 263. ſeſe inungebant hac Marci præſtigiatoris cantilena, Μισια, οὐφὰρ, ἐγναμεμψὰ, μεγχαλδία, νωσομὴ δαὶα, ἀχφαρὰν, ἰψευὰ, Ἰεσοῦ Ναζαρία, *Meſsa, ouphar, egnamempſa, menchaldia, noſſome, daec, acpharan, epſevova, Jeſu Nazaria*. Quæ verba quid ſonent, poſtremo tantum vocabulo excepto, ipſi noverint. S. P. Auguſtinus de hæreſibus num. 26. ait hæc verba eſſe Hebraica: ac talia cenſet S. Ireneus lib. 1. cap. 18. nunc 21. pag. 85. quæ & ita interpretatur, *Non divido ſpiritum, nec cor, nec ſupercæleſtem virtutem miſericordem, fruar nomine tuo ſalvator veritatis*. In pleriſque utique pellucet hebraiſmus, ſed magica & barbara potius videntur, & pro hebraicis a circunforaneis Heracleonitis jactata. Qualiacunque ſint; putabant Heracleonitæ his invocationibus *ſuos morientes novo modo quaſi redimere*, inquit eo loci Auguſtinus: qui, ut præmonui, Unctionem infirmorum juxta documentum Jacobi Apoſtoli commendat in *Speculo*, parte 1. tomi 3. pag. 813. Maurinæ editionis. Ad probationem ultimam dicimus diſtinguendam eſſe Unctionem ſacramentalem factam a presbyteris ab altera, quam objiciunt Dallæus & Chamierus, quemadmodum lavacrum baptiſmi longe diverſum eſt ab aſperſione luſtralis aquæ: cur autem admittamus ſacramentalem Unctionem non

opus eſt repetamus. Peſſime interim ſibi hæretici conſuluerunt, una cum Sacramento abjicientes conſuetudinem, quam & ipſi doctiores facti negare non audent pluribus ſæculis viguiſſe. At adverſus hæreticos dictum ſatis.

CAPUT II.

Quæritur, num in capite VI. *Marci verſu* 13. *agatur de Sacramento Unctionis Extremæ?*

CUr non produxerim adverſus hæreticos verba Marci VI. 13. *Et ungebant oleo multos ægros, & ſanabant*, dictum eſt ſupra: viri ſiquidem doctiſſimi fatentur hic non agi de Unctione infirmorum ſacramentali. Non deſunt tamen qui oppoſitum tenent; & argumentum illud adverſariorum, Unctio, qua apud Marcum diſcipuli ſanabant ægros, non erat verum ſacramentum: Illa autem Unctio ejuſdem erat generis, ac illa de qua ſermo inſtituitur in Catholica Jacobi epiſtola: Ergo Unctio, de qua fit ſermo in Catholica Jacobi epiſtola, non eſt verum ſacramentum; argumentum, inquam, illud in hac poſtrema ſententia ita in hæreticos retorquetur, Utraque unctio ejuſdem generis eſt: Illa erat ſacramentalis: Ergo & iſta. Videamus, quæſo, diſputationis gratia, an tali ſententiæ adhærentes poſſint falſitatis revinci.

Propositio I. Videtur Marci VI. mentionem fieri Unctionis infirmorum ſacramentalis.

Fatetur, ut diximus præcedenti capite, Card. Bellarminus, id tenere Alphonſum de Caſtro libro de Hæreſibus v. *Extrema Unctio*, & Thomam Valdenſem tom. 2. de Sacram. cap. 163. quibus Tournely addit Ambroſium Catharinum Annot. in Comment. Cajetani, & Joannem Maldonatum de hoc Sacram. cap. 1. & comment. in Evang. Marci. Contendo ego; quod eadem fuerit ſententia Patrum, Græcorum maxime, necnon inſignium Theologorum, S. Thomæ, Scoti, aliorumque. His vero ex recentioribus acceſſit I. B. Du-Hamel tom. 7. pag. 408. nec repugnat Vanroy tom. v. pag. 289. Juenin quoque differt. VIII. q. 5. concl. 3. fatetur aſſertionem hanc non eſſe omnino improbabilem: nec aliter cenſent inſigniores Scotiſtæ apud Maſtrium tom. IV. diſp. 6. q. 1. num. 13. Momenta, quibus hæc ſententia poteſt magna probabilitate defendi, ſunt iſta. Principio in explicandis Scripturæ locis facem nobis præferre debent Patrum interpretationes. Atqui Patres tradiderunt apud Marcum ſermonem inſtitui de Unctione Sacramentali. Igitur, &c. Probatur minor. In Catena enim Græcorum a Poſſevino collecta pag. 125. ita loquitur Victor Antiochenus: *Adhibitam unctionem olei Marcus memorat, cui conſentanee Jacobus in Catholica ſcribit:*

Digitized by Google

bit: Infirmatur quis in vobis, &c. Oleum laſſitudini medetur, & lucis ac lætitiæ cauſa eſt; ſignificat igitur olei unctio miſericordiam a Deo, morbi curationem, & illuminationem cordis. Hic non habes tantum ſymbolum gratiæ ſpiritalis, ſed ulterius quod Marcus eamdem unctionem commemoravit, de qua locutus eſt Jacobus; idque manifeſtius explicat Græca lectio, μόνος εἶπε ὁ Μάρκος, ὃ Ἰάκωβος ἐν τῇ καθολικῇ τὰ ὅμοια λέγει, & ibidem Anonymus antiquior Victore, καθάπερ καὶ Ἰάκωβος φησι, *Quemadmodum & Jacobus loquitur*. Theophylactus in Marcum pag. edit. Morellianæ 218. *Quod unxerint oleo Apoſtoli ſolus Marcus narrat, quod & frater Domini Jacobus in Catholica Epiſtola dicit*: ac deinde myſticum illius unctionis ſymbolum, & ſpiritalem effectum recenſet. Euthymius in Marcum tom. XIX. novæ Biblioth. PP. pag. 603. *De unctione olei ſolus Marcus loquitur. Admonet autem & de hoc Jacobus in Epiſtola ſua Catholica dicens, Aegrotat quis inter vos, &c.* Oecumenius in Epiſtolam Jacobi pag. 478. edit. Sonnii, ad ea verba, Ἀλείψαντες ἐλαίῳ, *Ungentes oleo*, inquit: *Hoc etiam, Domino inter homines adhuc converſante, faciebant Apoſtoli, ungentes ægrotos oleo, & ſanantes*. Non diſſentiunt Latini; nam Venerabilis Beda pag. 959. in Epiſtolam Jacobi, ad ea verba, *Et orent ſuper eum ungentes eum oleo, &c. Hoc*, inquit, *& Apoſtolos feciſſe in Evangelio legimus, & nunc Eccleſiæ conſuetudo tenet, ut infirmi oleo conſecrato ungantur a presbyteris, & oratione comitante ſanentur*. S. Thomas in Catena aurea pag. 112. Theophylacti & Bedæ exſcripſit verba. His alii Patres non opponuntur; nam Interpretes, qui Marci textum exponunt de unctione ad ſolos corporis morbos leniendos, nullum Patrum teſtimonium hactenus attulerunt: & inſuper ſi Patres aſſeruiſſent Apoſtolos unctione illa corporales infirmitates curaſſe, nil inde iidem interpretes effeciſſent, quandoquidem hunc quoque effectum præſtat Sacramentum Extremæ Unctionis. Ex alio autem capite illi, quos laudavimus, apertiſſime tradunt Apoſtolos Domino inter homines converſante idem feciſſe quod ait Jacobus, & in utraque Unctione agnoſcunt myſticum ſignum & gratiam. Poteſt ergo in adverſarios quadrare quod contra Cajetanum ſcribit Catharinus: *Quod Marcus teſtatur de diſcipulis quod oleo ungerent infirmos, negat poſſe hoc intelligi de ſacramento, quo utitur Eccleſia. Cur autem ſic non poſſit intelligi, non aliter probat; quaſi hoc, ipſe dixit, quod Pythagoreorum erat, ſervandum ſit erga illum: præſertim cum Beda, & Thomas, & alii plures contradicant*.

Utar deinde hoc argumento: Nonnulli antiquorum Scholaſticorum putarunt Sacramentum iſtud non *immediate* a Chriſto, ſed ab Apoſtolis fuiſſe inſtitutum. Ita nempe docuerunt Hugo Victorinus lib. 1. de Sacram. cap. 27. Magiſter ſent. in IV. diſt. 23. & S. Bonaventura eadem diſt. art. 1. q. 2. Jam vero hæc opinio a nullo fere Theologorum

gorum defenditur. Omnium autem primi, qui adverſus hanc opinionem ſcripſere, tali uſi ſunt argumentatione, Si Unctio Extrema jam inſtituta erat, quando diſcipuli ungebant ægros, eoſque ſanabant, quomodo unctio hæc inſtituta eſt ab Apoſtolis poſt Chriſti adſcenſionem? Ita enim ſcribebat ante annum 1200. Petrus Theologus Pariſienſis, præceptor Innocentii III. & Senonenſis Archiepiſcopus in QQ. Mſs. *de Unctione Extrema*, apud Launojum tom. 1. pag. 451. *Quæritur unde habuit initium? Dicunt aliqui quod a Jacobo, ſed manifeſte convincitur per textum Marci quia ab Apoſtolis antea fiebat.* Clarius Subtilis Doctor Joannes Scotus in IV. Sent. diſt. 2. q. 1. *De extrema Unctione dicitur, quod Jacobi cap. V.* (ideſt ſit inſtituta) *Sed licet ibi promulgaverit illud ſacramentum, eſt melius dicere, quod fuerit inſtitutum a Chriſto. Legimus enim Marci 6. quod Apoſtoli ungebant oleo multos infirmos, & ſanabantur: conſtat, quod hoc non fecerunt niſi in virtute Chriſti, qui inſtituerat illam Unctionem virtuoſam.* Eadem videtur mens S. Thomæ; nam in IV. diſt. 23. q. 1. art. 1. q. 3. ubi demonſtrat Unctionem Extremam fuiſſe a Chriſto inſtitutam, diluens objectionem primam, quod de hac inſtitutione nulla mentio fiat in Evangelio, reſpondet Evangeliſtas *præcipue* illa naraſſe, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, aut pertinent ad Eccleſiæ diſpoſitionem ac diſtinctionem, addens, *Tamen etiam de olei Unctione fit mentio in Evangelio Marci VI. ubi dicitur quod Apoſtoli oleo ungebant infirmos.* Me non latet reſpondere horum præſtantiſſimorum doctorum diſcipulos, probari ex cap. 6. Marci Unctionem Extremam a Chriſto inſtitutam, quoniam in unctione Apoſtolorum, per quam indita a Chriſto virtute fugabantur corporis ægritudines, præſignabatur *Unctio Sacramentalis*. Verum ab ipſis Scotiſtis petam, num invictum ſit, & Scoto dignum hoc ratiocinium, Marci VI. commemoratur Unctio quædam præſignans *Unctionem Sacramentalem*: ergo *Unctio Sacramentalis* inſtituta non fuit a Jacobo, aut ab alio Apoſtolorum, divino ſpiritu afflante? At S. Thomas perſpicue aſſerit, non quidem expreſſe in Euangelio haberi hujus Sacramenti inſtitutionem, quemadmodum habetur Inſtitutio Baptiſmi & Euchariſtiæ, ſed poſſe tamen inferri ex Unctione infirmorum, cujus meminit S. Marcus: quod me judice nequaquam conſiſteret, ſi eo loci non ſupponeretur inſtitutum Extremæ Unctionis myſterium. Accedit Joannes Baconus, qui in IV. diſt. 23. art. 1. quærens quando Chriſtus Sacramentum hoc inſtituerit, *Dico*, inquit, *quod a Chriſto fuit inſtitutum Marci VI. ubi dicitur quod Chriſtus miſit diſcipulos ſuos, & ungebant oleo & ſanabant. Poſtmodum Jacobus in Canonica ſua exercitium ejus promulgavit, dicens: Infirmatur, &c.* Hæc autem omnia eo tendunt, ut demonſtretur Theologos illos principes, qui omnium primi repudiarunt opinionem Magiſtri, non fuiſſe alienos ab ea ſententia, quæ tenet apud Marcum Sacramentum Unctionis

Digitized by Google

ctionis ægrotantium, ſaltim tacite, laudari. Id vero addit eidem ſententiæ aliud haud exiguæ probabilitatis momentum.

Tertium vero eſt hujuſmodi: In Unctione, de qua Marcus, adinvenitur quicquid neceſſarium eſt ad Sacramentum conſtituendum. Et primo illud unctionis ritum fuiſſe inſtitutum a Domino, certiſſimum eſt; non enim Apoſtoli hac ceremonia ante, & poſt Magiſtri diſceſſum, tanquam conſtanti lege uſi fuiſſent, Domino non præcipiente: unde Concilium Senonenſe an. 1528. decreto 10. inquit; *Neque id ſuo ſenſu, ſed præceptoris inſtituto feciſſe putandi ſunt*: ibique de Unctione, de qua loquimur, & de teſtimonio Marci, ac de hoc Sacramento expreſſe tractatur. Vide tom. XIV. Conc. pag. 453. *Materiam* Sacramenti cum proximam, tum remotam indicant manifeſte verba illa, *Ungebant oleo*. De *forma* non eſt hæſitandum, ſiquidem id fecerunt Apoſtoli, quod poſtea Jacobus diſtincte explanavit: ac præterea inveriſimile prorſus eſt, muto contactu, ſine ulla prece, & ſine divini nominis invocatione, in quibus ſita eſt formula hujus Sacramenti, unxiſſe ægros. Unctionem denique illam inſtitutam fuiſſe potius *ad effectum ſpiritalem*, quam ad ægritudinum ſanationem, ſic probo. Catechiſmus Romanus p. 2. cap. 6. num. 8. poſteaquam docuit inſtitutionem Unctionis Sacramentalis a Chriſto profectam eſſe, & a ſancto Jacobo Apoſtolo promulgatam, addit hujus ſpecimen quoddam exhibitum apud Evangeliſtam Marcum, loco, de quo agitur, recitato: atque ne quod ait *ſpecimen*, accipias pro ſymbolica quadam præſignatione, non pro obſcuriori veræ inſtitutionis narratione, hæc ſerio ponderanda proſequitur: *Quam quidem Unctionem*, de qua Marcus, *non ab Apoſtolis inventam, ſed a Domino præceptam, non naturali aliqua virtute præditam, ſed myſticam potius ad ſanandos animos, quam ad corpora curanda, inſtitutam fuiſſe credendum eſt*. Et revera, ut inquit Maldonatus in Evangelia pag. 797. gratia ſanitatum non unctioni, aut alteri materiæ alligatur, nec ſolis Apoſtolis, aut ſolis presbyteris data fuit; ſed, prout præcedenti capite demonſtravi, eam Spiritus dividit *prout vult*, miraque operatur, nunc unius, nunc alterius rei applicatione, nunc verbo tantum, nunc manuum contactu. Neque ad miracula comprobanda requiritur res aliqua certa ac ſenſibilis, ſicut hanc poſtulat eſſentia Sacramenti; nec ſi re aliqua ſenſibili mirabilia patrentur, id evenit definita quadam inſtitutione. At enim in Marci verbis, *Ungebant oleo multos ægros, & ſanabant*, ejuſdem ritus frequentem uſum, atque hujus diuturnum effectum intelligimus; ideoque demonſtratur iiſdem verbis aliquid dono corporearum ſanationum præſtantius. Concludam illuſtri teſtimonio Concilii Colonienſis producto a Leonardo Vanroy præcit. pag. 289. *Neque Chriſtus Dominus diſcipulos ſuos chirurgos fecit, ſed Apoſtolos, qui ungerent ægrotos oleo, non medicinali, ſed ſacramentali, & myſtico; quamvis*

divus

divus Jacobus modum ac formam adminiſtrationis clarius expreſſerit.

Opp. 1. Tridentinum Concilium definit Sacramentum Extremæ Unctionis apud Marcum *inſinuatum*, a Jacobo autem Apoſtolo *promulgatum* fuiſſe: Atqui *inſinuatum* dicitur, quod adumbratur tantum ac delineatur, non quod jam inſtitutum atque determinatum eſt: Igitur apud Marcum nulla de Sacramento jam inſtituto ſit mentio. Corroboratur autem hoc argumentum, quoniam cum Suavis in Hiſt. Concilii Tridentini ſcripſiſſet in priori decretorum delineatione Tridentinos Patres poſuiſſe, *Apud Marcum inſtitutum*, ac poſtea verbum hoc permutaſſe, ab Eminentiſſimo Pallavicino lib. XII. cap. 12. num. 12. mendacii, & falſitatis arguitur, quoniam Jodocus Raveſteyn, & Sigiſmundus Fedrius Theologi Tridentini affirmaverant, apud Marcum hoc ſacramentum non *inſtitutum* eſſe, ſed *adumbratum*, neque aliud exiſtimaſſe Magiſtrum ſententiarum, Hugonem Victorinum, Alexandrum Alenſem, ac ſanctum Bonaventuram, qui nunquam aſſeruiſſent hoc Sacramentum a Jacobo inſtitutum, ſi putaſſent de eo pertractari in capite ſexto Marci.

Reſp. Concilium congregatum ad hæreſes extirpandas, non ad definienda ſcholarum diſſidia, ut non uno in loco ſcribit idem Pallavicinus, ſapientiſſime adhibuiſſe verbum *Inſinuatum*, quod ſignificat non tantum *adumbratum*, ſed & *delineatum*, *commonſtratum*, *commemoratum*, licèt non adeo expreſſe, ut eſt apud Jacobum; qui tradit non *unctionem* ſolam, ſed etiam *formam*, & ſpiritalem ſacramenti effectum; quæ duo ex Evangelio conjecturaliter inferuntur, non apertiſſime demonſtrantur. Immo ſi attendas Latini ſermonis proprietatem, quam ubique ſervat Synodus Tridentina, *Inſinuare*, ſonat idem, ac *primum introducere*, *ſuadere*, *ac veluti in ſinum immittere*, nec in amplo latinæ linguæ Theſauro tom. 2. pag. 1303. occurrit exemplum unum, in quo *inſinuare* idem ſit, ac *adumbrare*, *& ſymbolice præſignare*. Poſſunt ergo Tridentini verba ita commode exponi, *Quod apud Marcum inductum dicitur atque inſtitutum*, *Jacobus promulgavit*, *declaravit*, *explicavit*. Atque hæc expoſitio nullum patitur vel ab Hiſtoria Suavis, vel ab ea, quam exornavit Pallavicinus, incommodum. Nam ſi ille contendat ſcriptum ante, *Apud Marcum inſtitutum*; in hac ſententia defenditur id non male fuiſſe ſcriptum: ſi iſte reponat, ſemper extitiſſe verbum *Inſinuatum*; & id a nobis probatur quammaxime: ſi dicat noluiſſe Concilium præjudicium afferre Magiſtri & aliorum quorumdam opinioni; iſtud quoque admittitur libentiſſime. At quemadmodum opinio illa peculiaris fuit, & jam communiter refutata; ita inane & arundineum eſt argumentum, quod illi nititur, ac ſuperſtruitur.

Opp. iterum: Non agi apud Marcum de Unctione *ſacramentali*, oſtendunt rationes perſpicuæ. Prima eſt quod Marcus pertractet de ſola

ſola gratia ſanitatum, quam collatam Apoſtolis initio prædicationis, ut facilius ad Chriſti fidem pertraherent, ſcribunt Matthæus quoque x. 1. & Lucas ix. 6. Altera quod eo temporis Apoſtoli nondum erant ſacerdotes, a quibus tantum Extrema Unctio poteſt adminiſtrari. Tertia quod ungebant ægros omnes, non decumbentes ſolos, quibus Unctio *ſacramentalis* impenditur. Poſtrema quod promiſcue omnes, aut baptizatos, aut non, unctione illa ſanabant; cum tamen ſoli fideles ſint ſacramentali oleo inungendi. Ita Pallavicinus ibidem, Bellarminus de Extrema Unct. cap. 2. Dominicus Soto in iv. diſt. 23. q. 1. art. 1. Sylvius q. 29. Supplem. art. 1. & Scripturarum interpretes in Marcum, Janſenius, A lapide, Calmet, alii.

Reſp. habere nos, quid hiſce rationibus reponamus. Ac ad primam dicimus, gratiam ſanitatum non fuiſſe certo ritui, & unctioni alligatam; nec unctionem ipſam apud Matthæum, vel Lucam commemorari. Solus proinde Marcus ante Jacobum Extremam Unctionem *inſinuavit*, prout inquiunt præcitati Patres, ac Synodus Tridentina; ideoque idem Marcus aliquid litteris conſignavit, quod alii Evangeliſtæ prætermiſerunt. Cum unctione autem *ſacramentali* traditam Apoſtolis gratiam ſanationum certum eſt, & a nemine controvertitur. Ad alteram reſpondet Maldonatus: *Miror quoſdam auctores tam levi conjectura in re tanti momenti a vera communique ſententia diſſidere* (nota qualem vir præſtantiſſimus cenſeat ſententiam iſtam) *& Chriſto legis auctori legem imponere. Potuit enim qui legem tulit, pro ſuo arbitrio lege uti*. At, inquit Tournely pag. 404. Maldonati reſponſio nulli nixa eſt fundamento. Audiat Neotericus ille ſcriptor Maldonatum hæc ſubjicientem: *Nam & ut ſoli ſacerdotes baptizent, niſi aliud neceſſitas poſtulet, præceptum eſt Chriſti, qui ſolos juſſit Apoſtolos baptizare, & legimus tamen Apoſtolos, antequam ſacerdotes facti eſſent, baptizaſſe*. Quod utique exemplum videtur mihi congruentiſſimum, aptiſſimumque. Lege Maldonatum in Evangelia pag. 799. primæ edit. Lugdun. nam in Opere de ſacramentis non adeo exacte objectionem hanc enodavit. Ad tertiam & ultimam ita idem Auctor reſpondet: *Qua ratione docent, Apoſtolos, aut nondum batizatos, aut omnis generis ægrotos unxiſſe ſine ullo diſcrimine, cum nullo id ſcripturæ exemplo probare poſſint, & nos exemplis poſſimus probare contrarium? Nam certe Petrus claudum illum non unxit, quem ad portam templi ſedentem curavit*. Sunt quæ addamus, nonnulla: atque ad 3. negamus, illis verbis, *Et ungebant oleo multos ægros*, deſignari etiam cæcos, claudos, mutos, omneſque corpore male affectos. Nam quod ait *multos*, ita poteſt accipi, ut unctio in infirmis, non in ceteris ſit adhibita. Deinde quod ait Latinus *multos ægros*, id Græcus codex expreſſit πολλοὺς ἀῤῥώστους: atque in Græcorum Lexicis ἀῤῥωστία definitur, νόσημα μετὰ ἀδυναμίας, *infirmitas cum virium imbecillitate & languore*.

Aeger etiam Latinis non dicitur aut mutus, aut cæcus, aut claudus; ſed qui infirmitate gravatur, ex qua corpore animoque torquetur: unde quidam poetarum de amaſia, quam decumbentem ſuſpicabatur,

Dicta erat ægra mihi: præceps amenſque cucurri.

Ad ult. addo potuiſſe Apoſtolos baptizatis miniſtrare unctionem *ſacramentalem*, in non baptizatis uti unctione ad ſolam corporis valetudinem; nam, ut ſcribit Innocentius, eodem oleo conſecrato utuntur presbyteri ad ſacramentum conficiendum, & utuntur laici ad ſanitatem: quod poſtremum fit abſque formæ pronunciatione. Eſt inſuper quorumdam opinio, quod etiamſi ordinaria via, communique praxi, non regenerato aqua baptiſmatis conferri nequeant reliqua ſacramenta, fuerint tamen olim utiliter collata, aliquo in caſu, non baptizatis. Sacramentum quippe Euchariſtiæ *a non baptizatis recipi poſſe* affirmat Innoc. III. cap. *Veniens*, de Presbytero non baptizato: quod & quidam aſſerunt de Matrimonio, & de Unctione Extrema. Videnda de hoc argumento diſſertatio Franciſci Farvacques in Opuſculo de Baptiſmo cap. 1. quæſt. 3. Quidquid autem ſit de hac opinione; non eadem eſt ratio de tempore ante legis promulgationem, ut diximus cum Maldonato. Cui ſi opponeretur aliorum interpretum numerus, poſſet ille longe ampliorem proferre, præſertim antiquiorum; quibus adhæſerunt etiam Lyranus, Dionyſius Carthuſianus, Franciſcus Lucas, aliique permulti.

Prop. II. Quæ dixi de Unctione in Evangelio Marci deſcripta, fines probabilitatis minime excedunt.

Tametſi ſententiam illam, quæ affirmat agi capite Marci vi. de Unctione ſacramentali, vindicare conatus ſum, quod Auguſtinus Calmet Comment. in eumdem locum merito dixit eſſe perdifficile & operoſum; non adeo tamen certam exiſtimo, ut ſufficiat ad ſtatuendum dogma fidei, diſputatione ſuperiori propugnatum. Ratio prima eſt, quod Theologi præſtantiſſimi, & percelebres ſacrarum litterarum Interpretes, quorum plures laudavi, abierunt in opinionem diverſam; ac revera ſi nudum textum ponderemus, nihil occurrat aliud præter unctionem olei, & ſanitatem ægrotantibus reſtitutam: cetera, quæ addita ſunt, veriſimilia ſint quidem, ſed non invictiſſima. Deinde præcitati Patres efficere ſoli nequeunt traditionem univerſalem: & nonnulli eorum poſſunt ulterius accipi de quadam inter utramque unctionem ſimilitudine, non de omnimoda æqualite: id enim cohæret verbis Theophylacti, τὰ ὅμοια λέγει, *ſimilia dicit*; & alterius ſcribentis, καθάπερ φησί, *ſicut loquitur*. Rationes denique in poſtrema objectione propoſitæ eo firmiores videntur, quo ſunt obviæ ac planiſſimæ, nec dialecticæ indigent artificio. Recte ergo adverſus hæreticos tali argumentorum genere non pugnavi, quæ in Scholis in utramque partem tractantur; quamquam ex ipſo Scholarum diſſidio id percipitur utilitatis,

quod

quod etiamſi concedatur Marcum & Jacobum de eadem Unctione locutos, non inde tamen hæretici manifeſta illatione concluderent neutram fuiſſe ſacramentalem.

CAPUT III.

A quo, & quando ſacramentum Unctionis Extremæ ſit inſtitutum.

PRior hujus quæſtionis pars expedita fuit libro xxx. cap. 8. altera talis eſt generis, ut nec certo definiri poſſit, nec debeat prolixe agitari. Ut de utraque parte hoc in loco rurſus agamus; repetendum eſt quid de hujus ſacramenti Inſtitutione teneant hæretici, quid antiquiores quidam Scholaſtici, quid Theologorum Catholicorum pars maxima. Itaque hæretici ſicut hoc Sacramentum negant, ita illius inſtitutionem fictitiam putant, agnoſcentes tamen Apoſtolicam ungendi ægros conſuetudinem, quamdiu ſanationum gratia affulgebat. Catholicorum nonnulli hanc Inſtitutionem Apoſtolis adſcripſere, ſcilicet, Hugo Victorinus, Magiſter, Alexander Alenſis, S. Bonaventura: qui nullo modo hæreticis conſentiunt, ſed toto cælo ab illis diſcrepant, primum quia Extremam Unctionem tanquam verum novæ legis ſacramentum agnoſcunt; deinde quia inſtitutum ab Apoſtolis dicunt, non propria, ſed commiſſa ſibi a Domino poteſtate; præterea quia perpetua Eccleſiæ conſuetudine ſervatum, ſervandumque pronuntiant, idque ad ſubſidium corporis, ad allevationem animi, ad remiſſionem peccati. Alii Theologi hoc ſacramentum *immediate* a Chriſto inſtitutum aſſerunt; non ii tantum, propemodum infiniti, qui poſt Tridentinam Synodum floruere, verum & multi, qui hanc præceſſerunt: ſic enim docuit Petrus de Corboilo Pariſienſis, de quo ſupra, Albertus Magnus diſt. 23. art. 13. S. Thomas q. 23. Supplem. art. 3. Scotus in IV. diſt. 2. q. 1. Baconus diſt. 13. Martinus Pareſius de Divinis Tradit. 3. p. conſid. 6. noſter Argentinas diſt. 23. q. 1. art. 2. Thomas Waldenſis tom. 2. doctrinalis cap. 163. ac S. Joannes a Capiſtrano in libro de auctoritate Papæ tom. XIII. Tractatuum Juris. Altera quæſtionis pars ex his pendet; qui enim dixere hoc ſacramentum a Domino *immediate* inſtitutum, conſequenter exiſtimaverunt ante adſcenſionem Dominicam extitiſſe; & qui a Jacobo inſtitutum pronuntiarunt, ſi de propria *inſtitutione* locuti ſunt, id eveniſſe poſt aliquantulum temporis crediderunt.

Propositio: Sacramentum Extremæ Unctionis a Chriſto fuit inſtitutum, ac probabilius *immediate*, & priuſquam cælum conſcenderet.

Demonſtratum quippe eſt citato cap. 8. libri xxx. Apoſtolicis litteris, Ambroſii, Auguſtini, aliorumque Patrum auctoritate, nec-

 non

non canone primo ſeſs. VII. Tridentini Concilii, Chriſtum Dominum eſſe omnium ſacramentorum novæ legis Inſtitutorem & Auctorem. At cap. I. hujus libri commonſtratum itidem eſt, Unctionem extremam eſſe Sacramentum novæ legis. Igitur extremæ Unctionis Chriſtus Dominus eſt Inſtitutor & Auctor. Rurſus alibi probatum eſt ſolum Deum inſtituiſſe Sacramenta veteris legis, quamvis eſſent elementa egena & infirma; quanto ergo magis inſtitui debebat a Deo Sacramentum habens efficacitatem effectus longe nobilioris? Dictum inſuper eodem cap. 8. quod tribuere vim gratiæ effectricem elemento ſenſibili, hominum, omniumque creaturarum excedit auctoritatem: Atqui extrema Unctio, cum verum ſit ſacramentum, efficacitate illa pollet: Nemo igitur, ſive hominum, ſive Angelorum, potuit hoc Sacramentum inſtituere, excepto Unigenito Filio Dei, cui omnis data eſt in cælo atque in terra poteſtas. Præterea, ut ex his cuilibet novæ Legis Sacramento communibus ad peculiares quaſdam rationes deſcendamus, ſi Chriſtus hoc Sacramentum non inſtituit, quis ergo illud inſtituit? Jacobus, inquiunt. At principio Jacobus illud quidem promulgavit, & explicavit, ſed non proprio nomine. Deinde in ejus verbis nulla primæ inſtitutionis fit mentio. Tertio cetera omnia, quæ in illa Epiſtola continentur, non a ſe tradita, ſed vel a Domino accepta, vel in aliis ſcripturis expreſſa ſunt. Inſuper quomodo Jacobus inſtitutiones ſuas abſque Petri, aliorumque Apoſtolorum approbatione creditur perſcripſiſſe? Ad hæc ſi Jacobus hujus auctor eſt Sacramenti, proculdubio abſque Spiritus ſancti *inſpiratione* illud minime inſtituit. Porro hæc *inſpiratio* aut peculiaris fuit, aut ea, qua omnes Apoſtoli fuerunt afflati. Hanc utique inſpirationem ſoli Jacobo factam non conſtat: ſi ceteris communis fuit, non ipſe tantum, ſed omnes ſimul tantæ inſtitutioni dediſſent operam. Tandem Tridentina Synodus quemadmodum ſeſs. VII. univerſim de omnibus Sacramentis, ita ſeſs. XIV. cap. I. & canone I. de Extrema Unctione definit, *eſſe vere, & proprie Sacramentum a Chriſto Domino inſtitutum*.

Addidi *Immediate*; quoniam Inſtitutoris nomine venit ille, qui primus eſt *auctor*; & certiſſimum eſt factam Eccleſiæ a Domino poteſtatem immutandi quicquid pertinet ad ritus & ceremonias, ſed non quod ſpectat ad eſſentiam, vel numerum Sacramentorum. Qua ratione utuntur Becanus, Bellarminus, Gonet, Puteanus, Vaſqueſius, & Theologorum bene multi, ut probent ſaltem poſt Synodum Tridentinam non poſſe ſalva fide negari, quod Chriſtus *immediate* ſacramenta omnia inſtituerit. Atque de Extrema Unctione ſingillatim hoc repetunt Franciſcus Suarez tom. 4. in 3. p. diſput. 39. ſect. 2. Sylvius in q. 29. Suppl. art. 3. & alii. Id tamen ad fidem non pertinere docent alii Theologi præſtantiſſimi, quos laudavi tom. VI. pag. 90. & idcirco illud quoque caute adjectum eſt, *Probabilius*. Verum in duabus primis

mis propoſitionibus prælaudati cap. 8. ea, quæ modo in epitomen redacta ſunt, fuſiori diſputatione tractantur.

Pars propoſitionis ſecunda ſequitur ex dictis; cum enim Jacobus Apoſtolus non fuerit hujus Sacramenti inſtitutor, ſed promulgator, neceſſum eſt, ut inſtitutum dicatur a Domino adhuc in terris converſante. At petis, quonam præciſo tempore id evenit? Fateor me non habere aliquid certi, quod petenti reponam. Oſtendi ſupra, non carere probabilitate, quod hæc inſtitutio tacite apud Marcum *inſinuetur*. Si quis valida invenerit hujus opinionis momenta; poterit affirmare Unctionem extremam inſtitutam, quando primum Chriſtus Apoſtolis commiſit officium prædicationis. Quid autem faciat pro hac ſententia, quid militet contra, abunde præmiſſa diſſertatio ſuppeditat. Nec aliud addendum eſt modo, niſi eamdem ſententiam tanquam communem certiſſimamque tradi in Sacerdotali Romano pag. 107. Ven. edit. an. 1579. his verbis: *Quod Sacramentum Chriſtus inſtituit, quando Apoſtolos ad prædicandum miſſos docuit oleo ungere infirmos, Marci 6.* Cui ſententia hæc non arriſerit, videat quæ libro XXXII. cap. 3. ſcripſi de inſtitutione ſacramenti Confirmationis, pariterque hoc de quo agitur inſtitutum afferat intervallo quadraginta illorum dierum, quibus Domino cum diſcipulis commorante, *Magna*, ut inquit Leo Magnus, *ſunt revelata myſteria*. Caput illud tertium pervolutanti occurret quicquid pro hac altera opinatione deſervit. Demum ſi huic adhærens definire velis tempus magis determinatum; affirmare poteris hoc Sacramentum inſtitutum fuiſſe ſimul cum Pœnitentia, Joan. 20. nam Extrema Unctio quoddam Pœnitentiæ complementum eſt, ac Patres, Origenes præſertim, Chryſoſtomus, & Beda, agentes de remiſſione peccatorum, recenſita Confeſſione, laudant ſimul Jacobi verba, & Unctionem ægrotantium, ut conſtat ex prop. 2. cap. 1. Legi poteſt pro ſententia hac ultima Fridericus Gavardi q. 1. art. 1. num. 10. aut Auctor librorum de Re Sacram. Volumine 2. pag. 208. num. 4.

Si modo hæretici opponant, non poſſe certiſſima fide propugnari Sacramentum illud, de quo ipſi Catholici non conveniunt circa inſtitutionem ejuſque tempus; facile reſpondebimus, nunquam a majoribus noſtris dubitatum de hujus ſacramenti veritate, ejuſque inſtitutione divina. Ante annum Chriſti milleſimum hæc *immediatæ*, *aut mediatæ inſtitutionis* vocabula non audiebantur. Ajebant Patres Extremam Unctionem eſſe Sacramentum, peccata dimittere, id colligi ex Catholica Jacobi Epiſtola, atque ad nos divina & Apoſtolica Traditione derivatum eſſe; & Amulo Lugdunenſis, vir celebris, cujus fit mentio in Capitularibus Caroli Calvi ad annum 846. & qui e vivis ſublatus dicitur an. 850. in Epiſtola ad Theodboldum ſcripſit de hoc Sacramento haberi *præceptum Evangelicum & Apoſtolicum*. Si Proteſtantes hæc fateantur; præſens controverſia nos inter, ac illos finita eſt.

eſt. Quæ de *immediata*, aut *mediata* inſtitutione dicuntur, inter domeſticas velitationes continentur, ac ita ſe habent: Ex quo prævalere cæpit Theologia diſputatrix, fuerunt qui *promulgationem* cum *inſtitutione* confundentes, Apoſtolum qui ſacramentum hoc promulgavit, *inſtitutorem* dixere. Cumque premerentur contraria ratione, quæ demonſtrat inſtitutionem ſacramenti divinæ eſſe virtutis, coacti ſunt duplicem illam inſtitutionem diſtinguere. Quid ergo utilius, quid opportunius præſtare poterant Tridentini Patres, quàm appellare Chriſtum *Inſtitutorem* ejuſdem ſacramenti, Jacobum verò *promulgatorem*, Scholarum vocabulis prætermiſſis? Id ergo fecerunt. Poſſumus interim affirmare illos, qui hanc inſtitutionem Jacobo adſcripſerunt, benigne intelligendos eſſe, ita, ut *inſtitutionem* dixerint ipſam *promulgationem*. Argentinas de Magiſtro, *Intelligendus eſt*, inquit, *executive, non auctoritative*: Albertus Magnus, *Loquitur de inſtitutione canonis*: S. Thomas, *Dicit ab Apoſtolis inſtitutum, quia per doctrinam Apoſtolorum nobis promulgata eſt ejus inſtitutio*. Horum loca laudavimus paullo ſupra. Vide quæ conſimili in re ſcripſimus Vol. VII. pag. 78. Si vero aliquorum verba non patiantur hunc ſenſum; errarunt hi, atque a ceteris refelluntur. Temporis denique diverſa definitio ineptiſſime objicitur; nam & Baptiſmum, quem eſſe verum ſacramentum nemo ferè negare audet, quidam dum Chriſtus adloquebatur Nicodemum, nonnulli quando baptizatus eſt in Jordane, alii poſtquam e ſepulcro ſurrexerat, affirmant fuiſſe inſtitutum. Quot inſuper de tempore nativitatis, & paſſionis Domini tricæ Chronologorum? Sed tædet me legentes obtundere de hac re ſæpius.

CAPUT IV.

An materia ſacramenti Extremæ Unctionis ſit oleum ab Epiſcopo benedictum.

Materiam hujus ſacramenti eſſe oleum peculiari benedictione ab Epiſcopo conſecratum conſentiunt Catholici omnes, ſolis hæreticis conſecrationem hanc tanquam *magicam ſuperſtitionem* damnantibus. An vero hæc olei benedictio neceſſaria ſit non ſolum ex Eccleſiæ inſtitutione ac præcepto, ſed etiam *neceſſitate ſacramenti*, diſcrepant ſententiæ Catholicorum. Non requiri neceſſitate ſacramenti affirmant recentiorum plures, Juenin q. 3. cap. 1. Natalis Alex. cap. 1. art. 2. Recens Thomiſta lib. VII. de Re Sacram. q. 2. cap. 1. ac teſte Ludovico Habert cap. 2. q. 4. hæc ſententia communis evaſit in celeberrima Academia Pariſienſi. At oppoſitum propugnant Soto in IV. diſt. 23. art. 1. q. 1. Bellarminus lib. de Extr. Unctione cap. VII. Sylvius in q. 29. Supplem. art. 6. Eſtius in diſt. 23. §. 9. & Card. Gotti q. 1. dub. 2. Quidam, ut

ut Tournely ac præcitatus Habert, utramque ſententiam approbant, neutramque definiunt. De ipſa inſuper benedictione controvertitur, num Apoſtolica Sedes diſpenſare poſſit, ut fiat a presbytero; num vero ita benedictio *Pontificalis* ſit de ſacramenti neceſſitate, ut nec Pontifex Maximus valeat hac in re diſpenſare: quorum primum tradunt Cajetanus in 3. p. q. 72. art. 3. Soto, Eſtius, Sylvius nuper laudati, ac Suarez diſput. 40. ſect. 1. Ex his tamen Eſtius & Soto caute loquuntur, eaque adhibita phraſi, *Non apparet*. Illi vero, qui negant benedictionem olei pertinere ad *eſſentiam* ſacramenti, multo magis negant benedictionem hujuſmodi non poſſe a Romano Pontifice demandari ſimplici ſacerdoti: quæ poſtrema ſententia ætate hac noſtra communis eſt, eique ſubſcribunt etiam Vanroy tom. ult. pag. 290. & Piette pag. 264. aliique noſtrates. Igitur nos quæremus primò de ipſa ſacramenti materia, ideſt, de oleo: deinde vero de hujus olei benedictione: tum an hæc benedictio a ſimplici presbytero fieri poſſit Apoſtolicæ Sedis auctoritate; ac tandem an eadem benedictio, ſive ab Epiſcopo, ſive a presbytero auctoritate prædito fiat, requiratur ad ſacramenti naturam atque conſtitutionem.

Prop. I. Oleum ex olivis expreſſum, & ab Epiſcopo conſecratum eſt hujus ſacramenti materia.

De benedictione paullo infra: nunc de oleo tantum diſſerens, ad theſim probandam profero primum verba Jacobi Apoſtoli, ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ, *Ungentes eum oleo, &c.* Produco deinde Conciliorum definitiones; nam in Florentino Inſtruct. Arm. legitur, *Cujus materia eſt oleum olivæ per Epiſcopum benedictum*; atque in Tridentino ſeſs. xiv. cap. 1. *Quibus verbis*, ideſt Jacobi, *ut ex Apoſtolica traditione, per manus accepta, intellexit Eccleſia materiam eſſe oleum ab Epiſcopo benedictum*. Addo ulterius Patres capite primo laudatos: inter quos Innocentius I. ait ungi infirmos *ſancto oleo ab Epiſcopo confecto*, ac venerabilis Beda, *oleo conſecrato*. Accedit congruentia rationis: quum enim ſacramenta ſigna ſint, habeatque illorum materia cum ſpirituali effectu ſimilitudinem quandam; oleum, quod juxta S. Bernardum in Vita Myſtica cap. 43. eſt ſymbolum nominis Chriſti, *quo oleo uncti infirmi ſanantur*, apte admodum conſtitutum eſt materia illius ſacramenti, cujus efficacitas animi corporiſque ſanitatem producit. In oleo quoque ſignificari fomentum ſpei, & cordis allevamentum advertit S. Thomas q. 29. Suppl. art. 4. & Catechiſmus Romanus p. 2. cap. 6. num. 5. *Aptiſſime*, inquit, *hæc materia illud ſignificat, quod vi ſacramenti interius in anima efficitur*: quod accurate explicat propoſitis olei proprietatibus; quas tum citato in loco, tum in 1. Canticorum v. 2. tradiderat S. Bernardus. Oleum enim, quod *fovet ignem, nutrit carnem, lenit dolorem; lux, cibus, medicina*, (inquit Bernardus) mentis hilaritatem, cordis firmitudinem, ac ſpiritus & corporis ſana-

ſanationem haud obſcure commonſtrat. Rupertus in Geneſim in co-lumba, quæ Geneſ. VIII. 11. *ad veſperam* attulit ad arcam *ramum olivæ virentibus foliis*, præſignatam ait gratiam Spiritus ſancti, *juſtos circa finem vitæ ad cæleſtis Eccleſiæ pacem* invitantis. Pacem ac requiem illo oleæ ramuſculo figuratam ſcripſit quoque Marius Victor lib. 2. in Gen. ubi de Columba,

Rurſum dimiſſa reportat
Paciferæ frugis parvum libamen olivæ.

Oleum hoc infirmorum debere eſſe olivarium, conſtat quoniam iſtud revera eſt quod proprie *olei* nomine intelligitur; eſt enim *oleum* ab *olea*, ſicuti ἔλαιον ab ἐλαία, ut diximus tom. VII. pag. 53. Idem evincitur ex communi Eccleſiæ praxi, quæ ægros inungens nunquam aliud oleum adhibuit. Expreſſe etiam Eugenius IV. in Inſtructione Armeniorum *oleum olivæ* commemorat. Epiſcopus item feria V. majoris hebdomadæ benedicens oleum infirmorum in Oratione, *Emitte quæſumus*, illud appellat *pinguedinem olivæ de viridi ligno productam*. Non debet autem infirmorum oleo balſamum, aut liquor alius admiſceri, ſive quia exeuntibus ſat eſt quod in ſimplici oleo deſignatur, ut eodem articulo IV. docet Angelicus; ſive potius quia nec Latinorum Pontificalia, nec Euchologia Græcorum, nec ſcripta aliqua Veterum, ubi agunt de hoc infirmorum oleo, mixtionem ullam commemorant. Nec infertur oppoſitum ex quo in prælaudata Pontificalis Romani Oratione appelletur etiam *Chriſmatis* nomine, & eodem oleo dicantur uncti *ſacerdotes, reges, ac martyres*. Diximus enim ſupra, *Chriſma* nomen eſſe genericum; ac præterea tum ſacerdotes, tum reges in Latina Eccleſia, non chriſmate balſami admixtione confecto, ſed *oleo Catechumenorum* conſecrantur: quamquam oleum illud, quod fertur è cœlo miſſum ad inungendum Clodovæum primum Francorum Regem, vero chriſmati fuerit conſimile: unde Guilelmus Brito loquens de Coronatione Philippi Auguſti lib. 1. Philippidos ait:

Quem ſacrare ſuis Remorum Metropolites
Cum Compræſulibus habet illo chriſmate ſacro,
Hoc ad opus ſolum quod cælica fundit oliva.

Prop. II. Perperam Calvinus olei hujus benedictionem cum mordacitate deridet.

Scribit idem hæreſiarcha in IV. Inſtit. cap. 19. *Jacobus dum ſimpliciter inungi infirmos jubet, non aliam unctionem mihi ſignificat, quam vulgaris olei: nec aliud habetur in Marci narratione. Iſti oleum non dignantur, niſi ab Epiſcopo conſecratum, hoc eſt, multo halitu calefactum, multo murmure incantatum, & novies flexu ſalutatum.* Silentio prætereundum non eſt, in benedictione Olei infirmorum non adhiberi halitum ſacerdotum, neque ſalutationes, quæ fiunt chriſmati conſecrato, & oleo Catechumenorum, atque has ter ab Epiſcopo, ac

ter

Digitized by Google

ter a duodecim ſacerdotibus repeti, non autem *novies*; unde apparet Calvinum laborare ſumma rituum Eccleſiæ Romanæ ignorantia. Poſtquam autem Chriſmatis benedictionem, ejuſque ritum vindicavimus tom. VII. pag. 59. & 137. nonnulla addamus de benedictione Olei infirmorum, mendaciter a Calvino deſcripta, & ſacrilege turpiterque rejecta. Ac primo negari poſſet benedictionem olei non evinci ex verbis Jacobi; quum in illo textu, *Ungentes eum oleo in nomine Domini*, illud *in nomine Domini* poſſit referri ad actionem presbyteri ungentis, ut ſenſus ſit, ungendum eſſe infirmum nomine, vice, atque virtute Chriſti; & ulterius poſſit referri ad proximam dictionem *oleo*, ut ſenſus ſit, unctionem faciendam eſſe oleo conſecrato cum invocatione divini nominis. Si ita hæc verba explicavero, quemadmodum faciunt nonnulli interpretes; quomodo hæretici expoſitionem hanc refellere, & ſuperſtitionis damnare poterunt? Præterea non ætate noſtra hujuſmodi benedictio invecta eſt: ſed illam exhibent antiquiſſima Latinarum Eccleſiarum Pontificalia; Anglicana, quæ annorum mille ſuperant vetuſtatem, Lyrinenſe ſupra an. 700. Remenſe, ac Senonenſe ſexcentorum ſaltim annorum, liber Sacramentorum Gregorii, Hugonis Menardi notis illuſtratus num. 1092. & Euchologium Græcorum editum a Goario, in quo habetur pag. 408. *Officium ſancti olei*. Benedictionem hujus Olei Ambroſianam laudat ex vetuſtiſſimo Codice Atrebatenſi altera p. Apologetici pag. 230. Lindanus. De benedictione, quam in Cœna Domini perficiebat S. Udalricus Epiſcopus Auguſtanus, agunt Berno Abbas Augienſis, & Gerardus presbyter in Vita S. Udalrici, apud Mabillonium ſæculo V. Benedict. pag. 444. Quid inſuper deſignant, niſi benedictionem iſtam, Græci Latinique ſcriptores, dum ajunt ungendos ægros ἁγίῳ ἐλαίῳ, *ſancto oleo*, ἐλαίῳ θείῳ, *oleo divino*, ἐλαίῳ ἐξορκιστῷ, *oleo exorcizato*, *oleo per Epiſcopum confecto*, *oleo Pontificali benedictione conſecrato*, quæ vocabula paſſim occurrunt in Græcorum *Acoluthia*, in Myſtagogia 2. Cyrilli, in Epiſtola Innocentii ad Epiſcopum Eugubinum, in Bedæ Commentariis, atque in monimentis aliis ſuperius productis? Hæretici demum olei, aliarumque rerum benedictiones reprehendunt, quod ad Chriſti meritum obſcurandum ſint inſtitutæ. At ſolemniſſime & impudentiſſime mentiuntur: enim vero idem veritatis magiſter Chriſtus Jeſus docuit nos res profanas benedictione expiare, non in ſacro tantum ac religioſo, ſed & in quotidiano communique uſu; tametſi in hoc non ſit peculiari benedictio adhibenda. Benedixit ille poſtrema in cœna panem, & calicem; atque hunc propterea vocat Apoſtolus prima ad Corinthios X. 16. τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας, ὃ εὐλογοῦμεν, *calicem benedictionis*, *quem benedicimus*: panem rurſus, quem diſcipulis in Emmaunte porrexit Lucæ 24. atque piſciculos, quos Marci VIII. turbæ diſcumbenti juſſit ap-

poni. Fiunt inſuper ſanctificationes quælibet ſigno Crucis, ut efficacitatem illarum meritis Chriſti referamus acceptam. Verum hæc benedictionibus ſingulis communia ſunt.

Prop. III. Poteſt ſimplex ſacerdos Oleum infirmorum auctoritate Apoſtolica, non autem ordinario jure, in Latina Eccleſia ſolemni benedictione conſecrare.

Demonſtratur hæc propoſitio primum, quia clariſſimorum Theologorum teſtimonio, atque ex privilegiis ab Apoſtolica Sede conceſſis quibuſdam Miſſionariis in Indiam profectis, evidens eſt factam aliquando presbyteris, Pontificatus apicem non habentibus conficiendi & conſecrandi *Chriſmatis* facultatem; prout dixi lib. xxxii. cap. 5. Multo ergo magis iiſdem presbyteris dari poteſt a Romano Pontifice poteſtas benedicendi oleum pro infirmis. Dixi *multo magis*; nam Chriſma conficere juxta Conciliorum Canones eodem cap. 5. laudatos eſt peculiare munus Epiſcopi, ita, ut ſi presbyter extraordinaria poteſtate conſignet, quemadmodum in more poſitum eſt apud Græcos Latinis Epiſcopis non ſubjectos, chriſma ab Epiſcopo teneatur accipere. Præterea Græcorum presbyteri oleum infirmorum benedicunt, prout teſtantur Joannes Nathanael in Epiſtola ad Epiſcopum Anagninum, Arcudius lib. v. Concordiæ cap. 2. Allatius lib. 3. Conſenſ. Occidentalis & Orient. Eccl. cap. 16. aliique permulti apud Martenium lib. 1. de Antiq. Eccl. Ritibus cap. 7. art. 3. num. 7. Item Julius Antonius Cardinalis in Epiſt. ad Epiſcopum Meſſanenſem de Græcis ſcripſit: *Juxta ſuum ritum presbyteri in actu exhibitionis hujus ſacramenti Oleum ipſi benedicunt: quare cum id ad eorum ritum pertineat, nihil modo immutandum videtur*: & Theodorus Cantuarienſis in Capitul. Ms. ibi a Martene citatis, *Secundum Græcos*, inquit, *presbytero licet virginem ſacro velamine conſecrare, & reconciliare pœnitentem, & facere oleum exorcizatum, & infirmis chriſma, ſi neceſſe ſit*. Neophytus quoque Rhodinus in *Synopſi*, quam ſacra Congregatio de Propaganda fide approbavit, typiſque edi mandavit an. 1633. pag. 84. ait: ἡ ὕλη αὐτοῦ τοῦ μυστηρίου ἐστὶ τὸ λιόλαδον, εὐλογημένον ἀπὸ τὸν ἀρχιερέα, ἢ ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς ὅπου εὑρεθοῦν παρόντες κατὰ τὴν τάξιν τῆς ἐκκλησίας, *Materia ipſius ſacramenti eſt oleum benedictum a Pontifice, ſive a Sacerdotibus, qui præſentes fuerint, juxta morem Eccleſiæ*. Denique Clemens VIII. in Conſtitut. xxxiv. ſive Inſtructione ſuper aliquibus Græcorum Ritibus, edita anno 1595. *Non ſunt cogendi*, inquit, *presbyteri Græci olea ſancta præter Chriſma ab Epiſcopis Latinis Diœceſanis accipere, cum hujuſmodi olea ab eis in ipſa oleorum & ſacramentorum exhibitione, ex veteri ritu conficiantur, ſeu benedicantur*: idemque anno 1742. confirmavit in Conſtit. *Etſi Paſtoralis* BENEDICTUS XIV. Id vero *jure ordinario* non competere Latinis presbyteris infertur ex conſuetudine, at-

atque ex ſæpelaudata Innocentii Epiſtola, ubi legitur ungi ægrotos *oleo ab Epiſcopo confecto*, necnon ex Beda, atque ex Florentina ac Tridentina Synodis, de quibus prop. 1.

Prop. IV. Certum non eſt valere ſacramentum Extremæ Unctionis oleo non conſecrato collatum.

Quamvis enim juniores Theologi communi fere conſenſu contrariam ſententiam adoptaverint, proptereaquod nullo aut ex Scriptura, aut ex Traditione petito argumento invicte demonſtrari queat neceſſariam eſſe benedictionem olei, tanquam conditionem ſacramento *eſſentialem*, ea vero loca, quæ benedictionem ipſam commemorant, de inſtitutione, ac præcepto Eccleſiæ commode poſſint accipi: pugnant tamen ex adverſo graviſſimi, præſtantiſſimique Theologi; qui niſi ſuperant recentiorum auctoritatem ac multitudinem, his ſaltem debent comparari. Iiſdem adnumerandus videtur S. Thomas, qui in 1v. diſt. 23. & q. 29. Supplem. art. 5. docet oleum infirmorum eſſe benedicendum, atque hanc inter oleum ipſum, & aquam baptiſmi differentiam eſſe, quod in aqua neceſſaria non eſt ſanctificatio, quam illi indidit Dominus ſuæ carnis contactu, neceſſaria eſt autem in oleo, quod ex Chriſti uſu efficacitatem non habet, ac præſtare debet effectus præſtantiſſimos, nativam vim, proprietatemque ſuam excedentes. De ſola quidem neceſſitate præcepti Thomas non loquitur, nam etiam de benedictione aquæ baptiſmalis habemus Eccleſiæ præceptum atque inſtitutum, antiqua traditione, & perpetua conſuetudine confirmatum. Videſis in præcitatum 5. articulum Franciſcum Sylvium. Unum addam, quod Divi Thomæ mentem facit, ut puto, manifeſtiſſimam. Quod in 1v. & in Supplemento tradit de oleo infirmorum, idem prorſus, eademque producta ratione docet 3. p. quæſt. 72. art. 3. de Chriſmate, cui in quæſtionis corpore *oleum ſanctum infirmorum adjungit*. Hic vero apertiſſime S. Thomas pertractat de neceſſitate ſacramenti, non præcepti: quærit enim, *Utrum ſit de neceſſitate ſacramenti, quod Chriſma fuerit prius per Epiſcopum conſecratum?* Deinde Patres & Concilia, dum hujus ſacramenti materiam aſſignant, expreſſe *oleum conſecratum ab Epiſcopo* commemorant: neque ii difficultatem diriment, qui reponunt Concilia, Patreſque materiæ eſſentiali etiam ritum benedictionis adjungere: cur enim hunc ritum non addunt ubi aliorum ſacramentorum, ac præſertim baptiſmi materiam tradunt? Hinc vero non infertur, ut Sylvius, Eſtius, Suarez, aliique contendunt, non fore ſacramento materiam aptam oleum a presbytero auctoritate Apoſtolica conſecratum: nam alia de conſecratione, alia de miniſtro conſecrationis eſt ratio; nec excedit Romani Pontificis auctoritatem complura Epiſcoporum munera ſimplici presbytero demandare, ut Pontificalem benedictionem impendere, eaque omnia perficere, quæ peculiarem non poſtulant characterem: at variare ſacramen-

mentorum materiam, id ſuperat etiam Pontificis poteſtatem. Dici etiam poteſt ſenſu aliquo conſecratum ab Epiſcopo, quod illius mandato a presbyteris conſecratur: unde Gonet diſput. 1. num. 24. ait eſſe quidem *eſſentiale* huic ſacramento quod oleum ſit benedictum ab Epiſcopo, *ſed ſufficere quod ſit ab illo benedictum mediate, ideſt, per ſacerdotem ex ipſius commiſſione*. Poſtremo, quod me aliquantulum movet, ſacramenta rite collata repeti nequeunt: quid ergo agendum erit, ſi presbyter incaute pro oleo infirmorum, aliud eadem benedictione non conſecratum, inungens ægrum adhibeat? In talibus nihil eſt iterandum, inquiunt adverſarii, *ſed caute ſupplendum, quod incaute fuerat prætermiſſum*, unctionem ſcilicet ſine forma, juxta decretum Innoc. III. cap. *Paſtoralis*, de ſacramentis non iterandis. Recte id aſſerunt ſuppoſita ſententiæ ſuæ veritate; quamquam non recte proferant Innocentianum decretum, latum de ſacramentis Confirmationis & Ordinis, quæ imprimunt characterem. At vero longe probabilius eſt ſacramentum hoc, abſque oleo ſacro, ſive propria benedictione conſecrato adminiſtratum, omnino & unctione & forma repetita eſſe iterandum. In V. enim Mediolanenſi Synodo an. 1579. ita ſtatuitur, *Parochus ſi per errorem aliud oleum, quam quod infirmorum eſt, ad ægrotum ungendum adhibuerit, etiamſi Chriſmatis, aut Catechumenorum ſit, ut erratum emendet, olei ſacri, quod proprium infirmorum eſt, eidem adhibeat, & tunc ſacramenti formam iteret*. Vide tom. XV. Concil. pag. 590.

Cum itaque ex dictis appareat incertam eſſe ac valde dubiam opinionem recentiorum affirmantium benedictionem olei neceſſariam non eſſe ad ſacramenti validitatem, quam tamen opinionem, ut feci pertractans de benedictione Chriſmatis tom. VII. pag. 62, reprobare non audeo; cumque contraria aſſertio non deſtituatur auctoritate, & rationis præſidio: dico, graviter peccaturum, qui oleo non ſacro, & quidem infirmorum, conferret Unctionem extremam, quoniam in ſacramentis conferendis ſequeretur probabilem opinionem tutiore relicta, quod illicitum eſſe conſtat ex propoſitione I. ab Innoc. XI. proſcripta. Quare jure optimo tam in Pontificali, quàm in Rituali Romano præcipitur, ut oleum infirmorum diſtincta in ampulla diligenter cuſtodiatur; & ſi infra annum deficiat, priuſquam abſumatur totum, reparetur quantitate communis olei ſuperinfuſa, ne unum oleum adhibeatur pro altero, & ne illud, quod conſecratum eſt, deſit: nam ſi oleum non conſecratum conſecrato admiſceatur, totum ea mixtione conſecrari liquet ex Reſcripto Innocentii III. ad Nidroſienſem Epiſcopum, cap. *Quod in dubiis*, de Conſecrat. Eccl. lib. III. Decretalium tit. XL. num. 3. Atque de Oleo Infirmorum hactenus.

CA-

CAPUT V.

De ægrotantium unctione, ſeu proxima hujus ſacramenti materia.

SAcro Oleo factam unctionem appellant Scholæ materiam ſacramenti hujus proximam: de qua, ut quod ſentio, libere proferam, non videntur mihi ſcholaſtici, qui de illa tractarunt, accurate ſcripſiſſe: nonnulli enim veterum vix quæſtionem eam attigerunt, an totum ægri corpus, an aliquæ tantum partes debeant ungi; quidam verò tantum alteram, num omnes quinque ſenſuum unctiones ſint de neceſſitate ſacramenti: recentiores autem hoc unum addunt, non unam ſemper viguiſſe in corporeis partibus ungendis praxim ac diſciplinam. At plura ſunt alia, quæ inquiri & explanari merentur, etſi prolixam non poſtulent tractationem: eaque ad theſes octo breviter revocabo; quarum prima recenſet diverſam unctionum praxim; altera exponet unctionum, quas Romana Eccleſia præſcribit, congruitatem; aget proxima de ungendis feminis ægrotantibus; pertractabit quarta de unctione ſacerdotis infirmi; conſequens erit de unctione partis, quæ afficitur acerbiori dolore: verſabitur ſexta circa unctionum neceſſitatem: penultima inveſtigabit, an plures unctiones plura ſacramenta conſtituant; poſtrema tandem, num unctio intincto ſacerdotis pollice ſit peragenda.

THESIS I.

Diverſa circa partes corporis inungendas obtinuit tranſactis ſæculis diſciplina. Probatur hæc theſis ex diverſis Ritualibus, & ſacramentorum Ordinibus ab Edmundo Martene, a Joanne Launojo, & ab Hugone Menardo productis: ex quibus apparet, præter unctionem, ut perficitur modo in Eccleſia Romana, quæ inungere ſolet *oculos*, *aures*, *nares*, *os*, *manus*, *pedes*, *ac renes*, unxiſſe nonnullos *collum* quoque, *guttur & ſcapulas*, juxta Codicem ſacramentorum S. Eligii, Tillianum, Remenſem, vetuſtiſſimum Ms. Turonenſis Eccleſiæ, & perantiquum Siculum apud Morinum in Append. de Pœnitentia. Eaſdem fere unctiones, etiam *inter*, aut, *ſuper ſcapulas* præſcribunt Ritualia nonnulla typis edita, ut Cameracenſe an. 1629. & Viennenſe an. 1500. emendatum tamen in editione altera an. 1567. Ad hæc Rituales quidam libri commemorant unctiones *verticis*, *frontis*, *genarum*, *temporum*, *ac pectoris*, ut perantiquum Ms. Eccleſiæ Cameracenſis, & quantum ad verticem capitis frontemque ſpectat, vetus quoque Pontificale ſervatum apud Dominicanos Pariſienſes. Ritualia item com-

complura, de quibus proxima theſi 3. continent unctionem *umbilici*, præſertim in feminis. Ulterius ungendam illam *corporis partem*, quæ afficitur vividiori doloris ſenſu, docent veteres duo Codices paullo ante laudati, Tillianus, ac Turonenſis, necnon permulti alii, præcipue ante Eugenii IV. ejuſque pro Armeniis inſtructione editi, vel conſcripti. Perantiquus quidam ſacramentorum liber, Gregorio inſcriptus apud Launojum tom. 1. pag. 574. commemorat unicam duntaxat *unctionem capitis*. Apud Græcos item non una viguit ungendi ratio; nam Simeon Theſſalonicenſis in libro de ſeptem Sacramentis ait liniri ſacro infirmorum oleo *frontem*, *faciem*, ac *manus*: at Petrus Arcudius teſtatur communiori Græcorum conſuetudine perungi *frontem*, *mentum*, *genas ambas*, *pectus*, *manus*, *poſtremo pedes*. Vide eumdem Arcudium lib. v. Concordiæ cap. 7. Copti demum, ut refert ex Bernato Sollerius in Appendice ad Patriarchas Alexandrinos n. 220. nonniſi ægroti *frontem* ſacro Oleo ſolent imbuere.

T H E S I S II.

Recte Romana Eccleſia ſeptem commemoratas unctiones præſcribit. Enimvero eædem omnino unctiones, fatente etiam Launojo, præſcribuntur in perantiquo Romano Pontificali; ac ceteri fere omnes rituales libri jubent, ut quinque ſenſuum organa perungantur: *ſcapularum* autem unctionem perpauci commendant, ac nonnulli, ut diximus de Rituali Viennenſi, hac in parte emendati fuerunt. Romano deinde per omnia conſentiunt Ritualia Eccleſiæ Lingonenſis, Cabilonenſis, Rotomagenſis, Lemovicenſis, Mediolanenſis, aliaque innumera. Præterea unctiones quinque ſenſuum congruentiſſime fieri docet S. Thomas q. 32. Suppl. art. 6. quoniam ſunt illi, uti *principia agendi*, ita etiam *principia peccandi*: nam, ut ait in Hamartigenia Aurelius Prudentius,

Omnia luxus habet noſtræ vegetamina vitæ
Senſibus in quinque ſtatuens, quæ condidit Auctor;
Auribus atque oculis, tum naribus, atque palato
Quæritur infectus vitioſis artibus uſus.

Poſtremo Eugenius IV. in Inſtructione Armenorum, *Hoc ſacramentum*, inquit, *niſi infirmo, de cujus ſalute timetur, dari non debet: qui ungendus eſt in oculis propter viſum, in auribus propter auditum, in naribus propter odoratum, in ore propter guſtum, vel locutionem, in manibus propter tactum, in pedibus propter greſſum, in renibus propter delectationem ibidem vigentem*. Similia Catechiſmus Romanus de hoc Sacramento, num. 10.

THE-

T h e s i s. III.

Jure, meritoque omittitur in feminis unctio renum. Hæc enim unctio in Ritualibus bene multis deſideratur, & juxta doctrinam S. Thomæ citato ar. 6. nequaquam neceſſaria eſt; propterea quod, etſi in renibus vigeat potiſſimum turpis delectatio, prior tamen hujus, & cujuſque noxii motus origo eſt a ſenſibus. Conſulendum eſt inſuper, maxime in ſacramentis conferendis, honeſtati, verecundiæ, ac pudori. Ob eamdem cauſam dicimus feminas ungendas non eſſe *in umbilico*, ſeu media abdominis regione. De unctione hac facienda feminis pertractant quidem Ritualia plurima, Bajanenſe anni 1611. Abrincenſe an. 1539. Conſtantienſe an. 1694. Claromontenſe an. 1518. & Burdigalenſe an. 1561. ſed advertendum eſt non reperiri hujuſmodi unctionem in libris Sacramentorum Romanæ Eccleſiæ, neque in Inſtructione Eugenii IV. nec in majori antiquiorum codicum numero. Permultæ etiam Eccleſiæ unctionem hanc ex Ritualibus expunxerunt, prout conſtat ex altera editione Ritualis Conſtantienſis an. 1609. & Pariſienſis an. 1601. & 1646. ceteriſque poſterioris ætatis. In umbilico denique non invenitur radix noxiæ delectationis, ſed ligamentum inteſtinorum; ac videtur hujus unctionis conſuetudo nata ex allegorica explicatione verborum Jobi XL. 11. *Virtus illius in umbilico*: quæ verba Magnus Gregorius lib. XXXII. Moralium interpretatur de mulierum cupidine, & *de coitus feminariis*, tom. 1. pag. 1058. etſi libido, ubicunque vigeat, ſenſuum illecebris excitetur.

T h e s i s IV.

Quod Rituale Romanum advertendum præcipit, ut ſacerdotibus manus inungantur exterius, id etiam jure optimo ſtatutum eſt. Ac primò id ſervatum fuiſſe antiquioribus quoque temporibus, conſtat ex vetuſtiſſimo Codice S. Remigii, de quo Launojus pag. 574. Præterea hanc praxim in Latinorum Eccleſiis eſſe communiorem demonſtrant Ritualia typis edita, Carnotenſe an. 1489. Remenſe 1504. Ambianenſe 1541. Meldenſe 1546. Lingonenſe 1573. Lugdunenſe 1653. &c. Rurſus ad ſacrum presbyteratus ordinem promoti in manuum vola conſecrato Oleo ab Epiſcopis ſunt delibuti; ideoque congruum non eſt, ut ibidem a ſimplici ſacerdote inungantur, prout habetur in quodam Ms. vetuſtoque carmine Anonymi typis edito a Martene tom. 2. de Antiquis Eccl. Rit. pag. 115. Quo in carmine hæc de ægroto Unctione Extrema imbuendo:

Hunc non in capite, ſi confirmatus, inungas:
In confirmatis non frons, ſed tempora debent
Ungi, Pontifices ungunt quia Chriſmate frontem.

Hinc

Hinc oculos, aures, nares, loca poſt labiorum,
Pectus, utraſque manus ungas, poſtremo pedeſque.
Non ungas ſcapulas, quia myſterio caruerunt.
Presbyteri palmas non intus, ſed foris ungas:
Dicunt Doctores, quod eas non ungere fas ſit,
Quas unxit Præſul, dum presbyterum faciebat.

Cur autem neceſſaria non ſit unctio pectoris in hoc carmine recenſita, infertur ex dictis, quoniam licet ex corde, quod pectore includitur, exeant *cogitationes malæ*, ut inquit Matth. xv. 19. *cogitatio tamen a corde non exit, niſi per aliquam imaginationem, quæ eſt motus a ſenſu factus*. Ita S. Thomas quæſt. 32. Suppl. art. 6. ad 1.

THESIS V.

Neceſſaria non eſt unctio illius partis corporis, in qua æger vehementiori dolore excruciatur. Hæc enim unctio, etſi in Tilliano codice, & in quibuſdam aliis Mſs. commemoretur, non reperitur in antiquo Pontificali Romano, in Ritualibus plurimis, & in Inſtructione Armenorum. Græci eamdem unctionem non adhibent; & in nulla fere Eccleſia poſt Florentinum Concilium obtinuit. Inſuper probabile eſt unctionem hanc, quemadmodum & quaſdam alias, extra organa ſenſuum, & renes factas, non fuiſſe *ſacramentales*, ſed ad leniendam tantum acerbitatem doloris: non enim membra ſingula corporis ſunt principium humanarum actionum; ac percipere nequeo, perunctum olim fuiſſe E. G. brachium, genu, tergum, ut delerentur peccata harum partium ſenſu patrata; cum hæ tantummodo tangendi facultate ſint præditæ: & quamquam tactu quælibet membra ſcalpurigine pruriant, unde poſt verſus ſecunda theſi laudatos, hi in Hamartigenia conſequuntur,

Ipſe etiam toto pollet qui corpore tactus,
Palpamen tenerum blandis ex fotibus ambit;

attamen quidquid per tactum delinquimus, in formula in unctione manuum prolata ſufficienter exprimitur. Convenientiſſimum denique eſt omnino unctionem hanc in ſacramenti adminiſtratione abjicere, tum ob perantiquam Romanæ Eccleſiæ conſuetudinem, tum ad execrationem hæreſis autumantis unctionem infirmorum inſtitutam pro deliniendis, demulcendiſque ſolius corporis cruciamentis. Atque hinc refellitur Launojus ſcribens pag. 581. difficillimum eſſe, cur talis unctio deſierit, cauſam reddere.

THESIS VI.

Quamvis ſeptem unctiones in Rituali Romano præſcriptæ prætermitti

Digitized by Google

mitti non debeant; ad ſacramenti tamen ſubſtantiam poteſt unctara una ſufficere. Sunt quidem inter Theologos multi, qui ſaltim unctiones quinque ſenſuum omnino neceſſarias exiſtimant, pro qua ſententia laudari ſolent S. Thomas, S. Bonaventura, Joannes Major, Durandus, aliique in diſt. 23. Hi tamen explicari recte poſſunt *de neceſſitate præcepti*; nam S. Thomas de neceſſitate ſacramenti pertractans addidit particulam *Quaſi*, demonſtrans nullatenus unctiones quinque ſenſuum eſſe omittendas, cum ſint ſigna remiſſionis peccatorum, quæ ſenſuum officiis patrari ſolent, omneſque ſacramenti rationem habeant ſi omnes ac ſingulæ diviſim fiant. An vero, ſi unctio unica adhibeatur, ſacramenti eſſentia perſiſtat, id antiquiores illi ſcholaſtici non inquirunt. Sufficere autem unicam ad ſacramentum conſtituendum tenent Hadrianus, Sylvius, Natalis Alexander, Merbeſius, Tournelius, Juenin, Habertus, omneſque recentiores, quibus ſubſcribunt ex noſtratibus Poncius, Gavardi, Girken, Vanroy, Piette: in quorum ſententiam me quoque argumenta hæc pertrahunt. Principio neque ex Scriptura, neque ex traditione certus unctionum numerus erui poteſt. Jacobus enim ægrotos ungendos ait, ubi ungendi ſint non pronuntiat: ac diſciplina, ut diximus theſi prima, plurimum variat, ac interdum unctionem unam capitis memorat, interdum alias plures, quæ in deſuetudinem abierunt. Ex illis quoque ſeptem, quæ nunc ſervantur, unctio cum renum, tum pedum, ſalva ſacramenti ſubſtantia, poteſt omitti. Præterea etiamſi antiquior conſuetudo unctionem quinque ſenſuum præſcriberet; dici poſſet id ad ſolam diſciplinam, ritumque mutabilem pertinere, haud ſecus, ac in baptiſmate trina, vel una ablutio. Unctionem deinde quinque ſenſuum non eſſe de ſacramenti neceſſitate commonſtrant rationes aliæ complures. Prima eſt, quod vetus Orientalis Eccleſia, & recentior conſuetudo Græcorum, a quibus confici ſacramentum nemo jure negabit, non inungit oculos, *in amore duces*, ut quidam appellat, ſive, ut in Confeſſionibus ſuis Auguſtinus, *principes ad fallendum in ſenſibus*. Præterea neceſſum non eſt, ut repetitis unctionibus, formuliſque verborum exprimantur hujus ſacramenti effectus ſinguli; nec videtur quinque ſenſuum unctioni reſpondere vetus illa forma, *Ungo te oleo ſanctificato in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, ut more militis uncti præparatus ad certamen aereas poſſis ſuperare poteſtates*; quam formulam refert, & Ambroſianam appellat S. Bonaventura in IV. diſt. 23. art. 1. q. 4. Inſuper quamquam foret id exprimendum; quid prohibet, ne impellente neceſſitate, cum unica unctione facta aut pectori, ubi fertur vigere cujuſque motus principium, aut fronti præcipuæ capitis parti, animique ſedi ac functionibus proximæ, hæc formula proferatur, *Per iſtam ſanctam unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi Deus quicquid deliquiſti per quinque ſenſus tuos, & co-*

gitationes? Ad hæc unctionem unam, atque hanc ipſam formulam in extremo periculo adhiberi mandat Paſtorale Bartholomæi ab Aula anno 1573. a Theologis Lovanienſibus approbato: quam approbationem cum quidam in dubium verteret, Franciſcus Sylvius voluit rem diligenter inveſtigare, & certiſſimam adinvenit, non tantum ex innumeris ſcriptorum teſtimoniis, verum etiam ex authenticis manuſcriptis. Vide eundem Sylvium in Supplem. quæſt. XXXII. art. 6. q. 2. Idem omnino ſtatuit an. 1589. Paſtorale Mechlinienſe a ſacra pariter facultate Lovanienſi probatum; atque huic conſentiunt Manualia Cameracenſis, & Atrebatenſis Eccleſiæ eo loci ab ipſo Sylvio producta. Octavius etiam Fregipanius in Provinciis Germaniæ & Belgii Nuntius Apoſtolicus in Directorio Eccleſiaſticæ diſciplinæ hæc conſcripſit: *Etſi ordinarie inungenda ſunt ſingula ſingulorum ſenſuum loca, nec unquam, niſi graviſſima neceſſitas cogat, aliter faciendum ſit; conſtabit tamen ſacræ unctionis ſacramentum, & in inungendo contagioſo morbo, aut peſte laborante, ad evitandum contagionis periculum, ſuffecerit, ſi inungatur ſenſus organum ad unctionem magis expoſitum & detectum, dicendo: Per iſtam ſanctam unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi Deus quicquid deliquiſti per viſum, auditum, odoratum, guſtum, & tactum*. Similia Joannes Molanus Tract. IV. Theol. Pract. Becanus de ſacram. in ſpecie cap. 27. q. 7. Nicolaus Serarius Tract. de Extrema Unct. cap. 7. Maldonatus quæſt. 5. præter recentiores, quorum nonnullos paullo ſupra laudavimus.

Neque enim urgent argumenta quædam contraria: quorum primum peti ſolet ex auctoritate S. Thomæ ſcribentis q. 32. Supplem. *Illa unctio ab omnibus obſervatur, quæ fit ad quinque ſenſus, quaſi de neceſſitate ſacramenti*: alterum depromitur ex Florentino Concilio ipſas unctiones præſcribente: ac tertium ex congruentiis ſecunda theſi productis. Etenim quod attinet ad ſanctum Thomam, recte ille, ut præmonui, appoſuit particulam *Quaſi*. Idem ulterius docet proximo articulo, eaſdem unctiones faciendas etiam iis, quibus oculi effoſſi ſunt, abſciſſæ manus, & nares, ſive aures truncatæ; quoniam etſi mutilati horum ſenſuum facultate ſint deſtituti; *habent tamen potentias animæ, quæ membris iiſdem deberentur*; & idcirco inungendas iis eſſe partes propinquiores, aut abſciſſorum ſenſuum loculamenta. Atqui hoc idem maximam quidem congruitatem, ſed non neceſſitatem *eſſentialem* evincit: ſiquidem, ut Serarius inquit, *ſi ſenſuum organa, ut ſacramenti ovoia perficiatur, neceſſario ungenda eſſent, vicaria iſta unctio nulla foret*. At Florentinum Concilium recenſitis hujus ſacramenti forma ac materia, quæ duæ pertinent ad ſacramenti ſubſtantiam, enumerat etiam partes juxta conſuetudinem Romanæ Eccleſiæ inungendas; atque has inter *pedes* etiam, ac *renes*: quod oſtendit unctionis multiplicitatem, ac ritum non ſpectare *ad eſſentiam*; id enim de re-

renum, & pedum unctione fatentur omnes. Quare, licet conſuetudo ipſa omnino ſervari debeat, & jure, meritoque emendati fuerint Rituales libri eamdem perſpicue non tradentes, propter eaquod nemini fas eſt Eccleſiaſticas ceremonias pervertere, vetuſtamque diſciplinam abjicere, niſi aliud ſtatuant ſupremi Eccleſiæ Paſtores; non omnia tamen in iiſdem libris conſcripta eamdem habent inſtitutionem, eamdemque neceſſitatem. Momenta denique ſecundæ theſis nonniſi congruentiam comprehendunt; quoniam neceſſum non eſt, omnem ſacramenti effectum deſignari applicatione materiæ: atque, etiamſi hoc neceſſum foret, poſſet fieri unica pectoris, aut frontis unctione, cum ampliori, & ſuperius expreſſa forma verborum.

T h e s i s VII.

Permultæ unctiones referuntur ad unum ſacramentum conſtituendum. Quamvis enim quælibet unctio peculiarem habeat formam, & effectum quoque ſuum producat, puta remiſſionem culpæ oculorum miniſterio patratæ (quicquid ſit de opinione illorum, qui poſtremæ tantum unctioni gratiæ productionem attribuunt;) nihilominus referuntur unctiones ſingulæ ad eamdem animæ ſanationem, unamque ſpiritualem medicinam efficiunt: veluti una diceretur curatio vulnerum, unumque medicamentum, ſi quis in pluribus corporis partibus ſauciatus eodem unguento in ſingulis liniretur. Addunt Theologi rationem alteram, nempe, quod unctiones omnes ſunt quædam *partiales materiæ* unam integram conſtituentes, atque ex formis item cuilibet unctioni applicatis conſurgit *forma una totalis*. Ad hunc autem modum loquitur num. 4. Catechiſmus Romanus: *Unum vero eſt* Extremæ Unctionis ſacramentum *non partium continuatione, quæ dividi non poſſunt, ſed perfectione: cujuſmodi ſunt cetera omnia, quæ ex pluribus rebus conſtant. Nam quemadmodum domus, quæ ex multis & diverſis partibus compoſita eſt, una tantum forma perficitur: ita hoc ſacramentum, etſi ex pluribus rebus & verbis conſtituitur; unum tamen ſignum eſt, & unius rei, quam ſignificat, habet efficientiam*. Quibus verbis, quoniam ſatis perſpicua ſunt, plura ſubjicere non eſt opus.

T h e s i s VIII.

Ut unctio fiat intincto ſacerdotis pollice, recte præcipitur: verum neque ritum iſtum petit ſacramenti neceſſitas. Faciendam inunctionem *pollice ſacerdotis* mandant veteres Rituales libri, Sacerdotale Romanum, conſuetudo Latinarum Eccleſiarum, Sacramentale Ambroſianum, Manuale Saliſburgenſe, atque hujuſcemodi codices benè multi. Suadet hoc idem ſacro oleo debita veneratio; propter quam etiam Epi-

ſcopus *intincto pollice*, detractiſque chirothecis conſecrat oleo catechumenorum presbyteros, delinitque eadem ratione chriſmate confirmandos, necnon Electi caput, altaris angulos, ſuperficiem patenæ, & quæcunque myſticâ unctione ſacrantur. Dominus itidem digito ſuo tetigit auriculas ſurdi, & linguam muti, Marci VII. 33. necnon cæci a nativitate linivit oculos, Joan. IX. 6. haud obſcure contactum manuum conſecratarum commendans. Ipſomet *digito* virtutem Dei, ac Spiritum ſanctum liber Exodi VIII. 19. Evangelium Lucæ XI. 20. aliaque ſacrarum litterarum loca deſignant. Igitur & myſticum ſymbolum, & Domini exemplum, & communis ſacrorum Oleochriſmatum uſus, & Rituum Eccleſiaſticorum diſciplina demonſtrant ſacramentalem unctionem recte fieri *pollice* ſacerdotis. Id tamen non pertinere ad ſacramenti eſſentiam inde colligo, quod in Unctione extrema ſacrum oleum, non manuum extenſio, rationem habet materiæ, ideoque ſive pollice, ſive virgula, ſive ratione alia peragatur ejuſdem olei linimen; materia non deeſt, & ſacramentum accedente forma perficitur. Deinde Manuale Cameracenſe pag. 87. ait unctionem, de qua ſermo eſt, fieri poſſe, *intincta virgula in oleum ſacrum*: ac Paſtorale Romanum Joannis Hauchini Archiepiſcopi Mechlinienſis pag. 88. *Sacerdos*, inquit, *peragat unctiones, & pollicem, vel virgulam intingat, &c.* In ungendis denique ægrotis contagioſo ac peſtilenti morbo laborantibus, Manuale Salisburgenſe pag. 323. monet adhibendam eſſe *ſpatulam mundam*, poſtmodum concremandam. Ac de materia hujus ſacramenti proxima dictum ſatis.

CAPUT VI.

De ſacramenti Extremæ Unctionis forma diſſeritur.

Poſteaquam de materia cum remota, tum proxima hujus ſacramenti pertractatum eſt, ratio & diſſertationis ordo poſtulat, ut de forma, ideſt, de verbis, quibus perficitur, agere inſtituamus. In qua re diſſident plurimum, & invicem diſcrepant placita ſcholaſticorum Theologorum. Magnus enim Aquinas quæſt. 29. Supplem. art. 8. ſcribit in Extrema Unctione non poſſe eſſe formam *indicativi modi*: quod diſcipulorum ejus complures apud Gonet diſput. 1. §. 3. ita acceperunt, ut oratio, ſeu formula conſtans verbis deprecatoriis omnino ſit de ſacramenti ſubſtantia. Eadem eſt ſententia S. Bonaventuræ in IV. diſt. 23. art. 1. q. 3. Scotiſtarum, ac noſtratium apud Fridericum Gavardi art. 3. quæſtionis primæ, & Piette quæſt. 4. qui hac in re deſcivit a Leonardo Vanroy, exiſtimante volum. V. pag. 291. Extremæ Unctionis formam fuiſſe aliquando indicativam. Hæc ſententia, quæ præcedenti e diametro opponitur, aſſertores habet viros præſtantiſſimos, Joan-

Joannem Morinum lib. VIII. de Pœnit. cap. 16. num. 13. Launojum de ſacra Unct. cap. 2. & 3. Menardum in Sacramentale Gregorii adnot. 912. Martenem lib. 1. de Antiq. Rit. cap. 7. ar. 3. n. 9. qui tres viri docti, & antiquiorum Codicum inſpectores accuratiſſimi mirantur in quorumdam ſcholaſticorum mentem veniſſe, quod forma verbis indicativi modi contexta ad ſacramentum, de quo agimus, conficiendum inepta ſit prorſus, atque inſufficiens. Manualia autem, & Rituales libros pervoluntantes tantam inde copiam formularum abſoluti & indicativi modi produxerunt, ut facile in ſententiam ſuam traxerint Theologos poſteriores, prout apparet ex Commentariis Gaſparis Juenin diſſer. 7. q. 4. Honorati Tournely q. 2. art. 2. & Le-Droint lib. VII. de Re Sacrament. q. 3. Nonnulli etiam ex antiquioribus formam abſolutè prolatam ſufficientem eſſe dixerunt, ut Albertus Magnus Paludanus & Richardus in IV. diſt. 23. necnon Eſtius in eamdem diſt. §. 10. Becanus de Sacramentis cap. 27. q. 4. Navarrus in Summa cap. 22. & alii. Mentem autem noſtram propoſitionibus proximis explicabimus.

Prop. I. In Extremæ Unctionis ſacramento aliqua verborum formula eſt adhibenda.

Etſi enim Maldonatus tom. 2. de ſacram. pag. 211. ſentit neceſſum non eſſe, ut forma omnium ſacramentorum verbis conſtet, quia *formæ* rationem habet quicquid exprimit ſignificationem materiæ; tamen & ipſe *formam* hujus ſacramenti agnoſcit, in oratione presbyteri inungentis ægrotum conſtituendam. Atque hæc propoſitio ad fidem ſpectat, quum Florentinum Concilium in Inſtruct. Armen. ac Tridentinum ſeſs. 14. in doctrina de hoc ſacr. cap. 1. *formam* ipſam deſignent, prout dicam infra. Eſt ergo perutilis hæc theſis ad hæreticos refutandos; qui inter ceteras ludificationes, ineptiaſque, quibus hoc ſacramentum oppugnant, una eſt, quod de adhibita verborum forma a Latinis præſcripta nullum habeatur veſtigium in Evangelica Hiſtoria. Facile autem iidem hæretici refelluntur. Primum quippe in Canonica Jacobi Epiſtola, quam nos traditione majorum edocti recipimus tanquam divinitus inſpiratam, illis verbis, *Et oratio fidei ſalvabit infirmum*, innuitur ea *forma*, de qua loquimur, ut docet citato in loco Synodus Tridentina. Vide quæ diximus cap. 1. in probatione prop. 1. & in reſponſ. ad 5. oppoſitionem. Deinde Patres univerſi, quorum pleroſque ibidem prop. 2. laudavimus, non unctionem tantummodo ægrotantium, verum & orationem inungentium presbyterorum commendant; ideoque non ſunt infirmi muta ceremonia, & abſque prolatione verborum ſacrato oleo deliniendi. Præterea Euchologia Græcorum, Latinorumque Pontificales libri quamplurimi ægrotos ungendi ritum perantiquum deſcribunt, ſemper cum certa precum verborumque pronunciatione. Hanc demum comprobat, confirmatque uſus univerſalis Eccleſiæ; quæ cum ubique locorum ſacramentum iſtud rebus, verbiſque

biſque miniſtret, idque faciat conſuetudine, non introducta ætate aut noſtra, aut patrum, avorumque noſtrorum, ſed ab ejuſdem Eccleſiæ inſtitutione atque origine; dicendum eſt, id non eſſe inanem ceremoniam, humanumque figmentum, ſed ſacroſanctum myſterium traditione Apoſtolica, divino mandato, & perpetua, firma, inviolabili lege cuſtodiendum. Sed hæc modo in compendium redacta, in præcitato capite primo fuſe, lateque dicuntur.

Prop. II. Theologorum ſententia, quæ tenet *formam* hujus ſacramenti olim fuiſſe expreſſam verbis indicativi modi, & conſequenter etiamnum *formam abſolutam*, ſi adhiberetur, validam futuram fore, nulla cenſoria nota perſtringi debet, ac magna probabilitate defenditur.

Ac primum, ut dixi, propugnant ſententiam illam plures e ſchola Theologi tam ſuperioris ætatis, quam hujus noſtræ, illamque inconcuſſam exiſtimarunt viri in veterum Ritualium lectione exercitatiſſimi: quorum unus, ideſt, Edmundus Martene miratur potuiſſe oppoſitam ſententiam, quæ unice probat *formam deprecatoriam*, tanto plauſu excipi in ſectis diſputantium Theologorum; & Launojus ſcriptor liberioris ingenii, & linguæ aliquando procacis volum. 1. pag. 537. natam dixit ex ignorantia traditionis, quæ in decurſu præteritorum ſæculorum comparet. Menardus præterea cit. adnot. 912. profert Theſes quaſdam an. 1635. propugnatas in Univerſitate Pariſienſi, & *formam* indicativi modi non improbantes. Rurſus Albertus Magnus, & S. Bonaventura in diſt. 23. libri quarti deſcribunt hanc *formam* tunc temporis in Eccleſia Ambroſiana obtinentem: *Ungo te oleo ſanctificato in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, ut more militis uncti præparatus ad certamen aereas poſſis ſuperare poteſtates*. Præterea *indicativam formam* exhibent Ritualia vetuſtiora: ex Mſs. illud, quod lib. v. Concordiæ cap. 5. laudatur ab Arcudio, Halitgarii, qui floruit circa annum Domini 820. Corbejenſe exaratum juſſu Ratoldi Abbatis, qui e vita deceſſit circa annum Domini 986. & antiquiſſimus liber Sacramentorum Vaticanæ Bibliothecæ, in quo laudatus Menardus inquit formulam hanc reperiri: *Inungo te de oleo ſancto, ſicut unxit Samuel David in regem, & prophetam. Operare creatura olei in nomine Dei Patris omnipotentis, ut non lateat hic ſpiritus immundus, neque in membris tuis, neque in medullis, neque in ulla compagine membrorum, ſed in te habitet virtus Chriſti altiſſimi, & Spiritus ſancti*. Mſs. alia permulta, in quibus legitur conſimilis formula, collegit, exſcripſitque Joannes Launojus. Ex editis vero, & in lucem emiſſis eamdem *formam* exhibet liber Sacramentorum Gregorii tom. 3. pag. 235. editionis poſtremæ, Manuale Corbejenſe editum an. 1642. Viennenſe 1500. Sueſſionenſe 1530. Metenſe 1542. Virdunenſe 1554. Atrebatenſe 1563. Lugdunenſe 1658. &c. in quibus hæ, aut conſimiles formulæ leguntur: *Ungo oculos tuos de oleo ſanctificato, ut quidquid illicito viſu deli-*

deliquiſti, hujus olei unctione expietur: Ungo aures tuas ſacrati olei liquore, ut quidquid peccaſti nocivo auditu, medicina ſpiritualis evacuet. Ungo nares, ut quidquid noxio contractum eſt odoratu, iſta emaculet medicatio. Ungo labia tua ſacro olei medicamine, &c. vel ſine diſtincta enumeratione inungendarum partium, *Inungo te de oleo ſancto, ut non lateat in te ſpiritus immundus.* Habet *formam indicativam* etiam Sacramentale Venetum, quod approbatum dicitur a Romano Pontifice Leone X. eademque forma hæc eſt: *Ungo te oleo ſancto, ut hac unctione protectus fortiter ſtare valeas adverſus aereas catervas.* Præterea Joannes Eckius hom. 54. de ſacramentis ait abſque ulla ambiguitate exiſtimandum eſſe, quod forma indicativa qualis eſt præcitata, & appellata a S. Bonaventura, & a Paludano *Ambroſiana*, ſufficiat revera ad ſacramentum perficiendum; quanquam in nonnullis Eccleſiis utraque forma, indicativi modi, & conſtans deprecatione prudenter & circumſpecte ſoleat conjungi. Addam tandem argumentationes duas ſatis obvias: quarum una eſt inter *formam* abſolutam atque deprecantem intereſſe diſcrimen tantum accidentale; conſtat autem ex cap. 12. libri triceſimi nequaquam ſacramentum reddi nullum & irritum accidentaria tantum variatione verborum. Petitur ratio altera ex comparatione baptiſmi, qui etſi forma indicativi modi conficitur, magnorum tamen Theologorum ſententia valeret collatus etiam forma precantibus verbis compacta, qualis ob linguæ ignorationem a multis creditur forma Græcorum; quod item diximus cap. 8. triceſimi primi libri. Si autem pro forma indicativi modi poſſet auctoritate Eccleſiæ uſurpari forma modi optativi; quare obſecro pro ea, quæ opptativi modi eſt, ſubſtitui non poſſet forma indicativi, maxime cum tot Rituales libri, tot pervetuſta Mſs. tantarum demum Eccleſiarum priſtina conſuetudo hanc præſcribant & præferant?

Prop. III. Videtur tamen congruentior forma per modum deprecationis prolata, cujuſmodi eſt illa, quam in præſentia ſervant Latinorum Eccleſiæ.

Forma, de qua agimus, hæc eſt: *Per iſtam ſanctam unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi Deus, &c.* ut præcedenti cap. num. 6. quam congruentiſſimam eſſe primum evincitur ex Epiſt. Jacobi cap. v. 14. *Infirmatur quis in vobis? Inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini:* quo in loco & unctio & oratio exprimitur: quorum unum materiæ, alterum formæ rationem habet; unde Tridentina Synodus cap. 1. ſeſs. XIV. hoc loco producto, *Quibus verbis*, inquit, *ut ex Apoſtolica traditione per manus accepta Eccleſia didicit, docet materiam, formam, proprium miniſtrum, &c.* 11. Eamdem formam ipſum Concilium Tridentinum approbat, atque communi Eccleſiæ ſenſu definit, immediate ſubjiciens: *Intellexit enim Eccleſia materiam eſſe oleum ab Epiſcopo bene-*

benedictum; *nam unctio aptiſſime Spiritus ſancti gratiam, qua inviſibiliter anima ægrotantis inungitur, repræſentat: Formam deinde eſſe illa verba, Per iſtam unctionem, &c.* Similia in Inſtructione Armenorum antea tradiderat Florentinum Concilium: atque poſt Tridentinum eadem docuit Catechiſmus juſſu ejuſdem Concilii editum, p. 2. cap. 6. num. 7. ubi etiam traditur ratio, cur hæc forma precationis modo contineatur. III. Eamdem probat uſus Latinæ Eccleſiæ, ut conſtat ex Rituali Romano, in quo non ritus, & forma recenter inſtituta proponitur, ſed ea, quam Eccleſia Romana majorum inſtituta cuſtodiens jam longe antea ſervabat. Eamdem exhibet, ipſo Launojo fatente, pervetuſtus liber Pontificalis Laudunenſis Eccleſiæ, Sacerdotale Romanum, hodierna Ritualia fere omnia, Ambroſianum quoque pag. 189. &c. IV. Accedunt Euchologia Græcorum, quæ præter invocationem plurium ſanctorum, quam certum eſt ad formæ ſubſtantiam non pertinere, immo deeſſe in Codicibus vetuſtioribus, formam ipſam ita deſcribunt: Πάτερ ἅγιε, ἰατρὲ τῶν ψυχῶν, καὶ τῶν σωμάτων, ἴασαι τὸν δοῦλόν σου τόνδε ἐκ τῆς περιεχούσης αὐτὸν σωματικῆς, καὶ ψυχικῆς ἀσθενείας, *Pater ſancte, medice animarum, & corporum, ſana ſervum tuum nunc ab illa, quæ ipſum detinet, corporis, & animi infirmitate*. Videſis lib. V. Concordiæ p. 393. Petrum Arcudium. V. Theologi omnes, qui pugnant pro validitate formæ modi indicativi, fatentur optimam quoque illam eſſe, quæ precatione concipitur: è contra plurimi duce Thoma hanc unice probant, & prioris formæ valorem aut negant, aut ſaltim in dubium revocant. Eſt ergo propoſitio iſta communis, præcedens vero poſita in controverſia. Quis autem, ubi agitur de forma & de materia ſacramentorum, communes, probatiſſimaſque ſententias incertis dubiiſque non præferat? VI. Majoris congruentiæ, quam adſtruimus, affert Theologicas rationes Doctor Angelicus; primam quidem, quoniam ægroti Unctionem extremam ſuſcipientes viribus deſtituti ſunt, ac interdum morbi acerbitate correpti exercere nequeunt actus illos Chriſtianarum virtutum, qui fieri & repeti ſolent ad uberiorem ſacramentorum fructum percipiendum: quam ob rem in hoc ſacramento, dum oleo liniuntur infirmi, juxta ritum S. Romanæ Eccleſiæ, recitantur ab adſtantibus flexis genibus Litaniæ, ac Pſalmi, qui dicuntur *Pœnitentiales*. Inſtituta eſt igitur hujus ſacramenti forma ad modum precum, propterea quod ſacro oleo inungendus eſt vi precum adjuvandus atque erigendus. Rationem alteram tradit S. Thomas, quia ſcilicet ægrotantium plurimi de hac mortali vita ad ſempiternam tranſituri ſunt, ideoque Numini, ad cujus tribunal ſiſti debent, precibus commendantur. Subjicit & rationem tertiam, propterea quod presbyteri ægros inungentes apprecantur illis effectus, quorum aliquis, ideſt, ſanitas corporis, aliquando non expedit ut conferatur, ideoque peti debet, quemadmodum bona omnia temporalia, humili deprecatione. Hæc S. Thomas, quæ

Con-

Conſtantius Pulcharellus Soc. Jeſu Ecloga 7. lib. 2. ita eleganter expreſſit;

Hinc petit extremum auxilium jam proxima fato
Progenies, ægros artus hoc unguine tergens.
Hoc miſeris unum ſummo in diſcrimine rerum
Præſidium dubiæ menti, feſſiſque levamen
Viribus; hoc certum pacati Numinis omen:
Hoc ſubit auſpicio vitæ melioris origo.

VII. Illud ſemper opportunum magis, congruentiſſimumque debet exiſtimari, quod ab Eccleſia Catholica in uſum recipitur: quumque, ut ſæpe monuimus, nemini liceat illius ritus pervertere; id præſertim in hoc ſacramento religioſiſſime ſervandum eſt, in quo hæretici homines nos arroganter, ac temere ſuperſtitioſæ ceremoniæ redarguunt. Quare Tridentini Patres præter canonem 13. ſeſſionis VII. quo provide ſtatuerunt neque contemni, neque pro libito omitti, neque per quemcunque Eccleſiarum Paſtorem in alios mutari poſſe ritus ab Eccleſia Catholica receptos & approbatos, atque in ſolemni ſacramentorum adminiſtratione adhiberi conſuetos; ediderunt canonem hunc peculiarem, tertium de Extrema Unctione ſeſſ. XIV. *Si quis dixerit Extremæ Unctionis ritum, & uſum, quem obſervat Sancta Romana Eccleſia, repugnare ſententiæ beati Jacobi Apoſtoli, ideoque eum mutandum, poſſeque a Chriſtianis abſque peccato contemni; anathema ſit.*

CAPUT VII.

Quo ſolvuntur facillimæ quædam circa propoſitam Formam *quæſtiunculæ.*

At enim poteſt alicujus rudi ingenio ſubire mentem hæc parvi momenti quæſtio num argumentis poſtremæ propoſitionis evincatur, Tridentinum Concilium, ubi ait Eccleſiam ex Jacobi Apoſtoli verbis intellexiſſe, formam Extremæ Unctionis eſſe illam, *Per iſtam ſanctam unctionem, &c.* omnino rejeciſſe formam indicativi modi, de qua in propoſitione ſecunda. Reſpondeo autem id mihi perſuaſum eſſe nullum a Tridentinis Patribus præjudicium fuiſſe illatum ſententiæ formam illam probanti. Primo quoniam, ut ſæpe diximus, ad controverſias fidei ſtabiliendas, non ad dirimendas Scholarum opiniones Oecumenica illa Synodus coacta fuit. Tum quia libri auctorum pro illa forma pugnantium, complurium ſaltim, ut Martenii, Menardi, aliorumque, inoffenſo pede, & maxima utilitate leguntur. Rurſus quoniam dum Concilia aliquam determinatam formam commendant, minime definiunt non potuiſſe eamdem formam nunc enunciative; nunc autem optative proferri. Ad hæc quoniam Concilia, ac præſertim Florentinum, commemorant formam ſingulorum ſacramentorum, nec

nec tamen intelligendum eſt reprobare illas, quibus ſacramenta perficiuntur in Orientalium Eccleſiis, etſi a Latinis diſcrepent in modo, & ſyntaxi orationis, dummodo conveniant in ſubſtantiali ſignificatione verborum; ut conſtat ex iis, quæ diximus alibi de forma baptiſmi, & confirmationis, ac nuper de forma hujus ſacramenti, in quibus Latini, Græcique ſervant formulam aliquatenus permutatam, accidentali tamen, non eſſentiali variatione. Dicam verbo: permutatis ritibus, precibus, eademque ſacramentali forma de modo indicativo in optativum tranſeunte, inviolata permanſit doctrina fidei, ſacramentorum veritas, atque formæ ſubſtantia; ſed nunquam nobis fas eſt diſcedere a doctrina, a ritu, a forma, quam S. Romana Eccleſia tenet ac probat: idque tum in his, cum in aliis omnibus dubitationibus eſſe debet tam judicii, quam operis dirigendi præſcriptum & norma.

I I.

Inquiret præterea aliquis, num productionem ſacramentalis effectus æque exprimant forma deprecans, & forma abſoluta. Cui pariter interrogationi reſpondens dico formam ſacramentalem effectum producere non vi grammaticalis enunciationis, ſed propter Dominicam inſtitutionem, ac ſuperna virtute operante. Tam ergo una, quàm altera forma effectum ſignificat, ſi utraque ab illa, quam Chriſtus inſtituit, ac tradiderunt Apoſtoli, non ſit ſubſtantialiter diverſa. Dico inſuper, ſi cum forma deprecante inſpiciatur ſignificatio materiæ proximæ, qualis eſt in hoc ſacramento unctio ſacri olei, & ægri delinitio, deſignari quoque collationem gratiæ, & productionem effectus, unctionem ſcilicet Spiritus ſancti animum lenientis, & abſtergentis peccatorum reliquias. Ac tandem affirmo per formam indicativi modi, *Ungo te, &c.* ſignificari actionem myſticam atque externam, cujus efficacitate producitur ſalutaris effectus: per formam vero modi optativi, *Per iſtam ſanctam &c.* commonſtratur ſalutarem effectum attendi quidem a Deo gratiarum omnium auctore, ſed per ſacram unctionem, & per ſignum ſenſibile quod ex Chriſti inſtitutione perficitur; non autem per ſolam orationem, aut efficaci unctionis ſymbolo non adhibito, & conſequenter in una & altera forma eumdem ſenſum deprehendi, niſi velimus nugari verbis, & plus æquo Grammaticorum verboſitate garrire.

I I I.

Sed oritur quæſtio tertia, cum in forma Græcorum nullatenus exprimatur unctionis actus, neque indicativo modo, neque optativo, an vitioſa & fallax dicenda ſit, prout quidam ſcripſerunt apud Arcudium pag.394. an autem ſit revera ſufficiens? Reſpondeo a me abſque ulla hæſitatione ſufficientem exiſtimari, propterea quod licèt nonnulli Theologi ſcripſerint neceſſum eſſe ut in formarum ſacramentalium verbis actus exprimatur; id tamen non eſt aſſerendum de omnibus ſacramentis: ſed

at-

attendi debet Chriſti inſtitutio & voluntas, nobis aut in novi Teſtamenti libris, aut in Traditione Apoſtolica, aut in Eccleſiæ Catholicæ definitionibus manifeſtata. Id vero præmonui Volum. VI. pag. 375. demonſtrans ad ſubſtantiam formæ ſacramenti Baptiſmatis requiri utique verbum *Baptizo*, aut, *Baptizatur*, non autem ob illam quorumdam Scholaſticorum ratiocinationem, probabilem quidem, ſed non invictam. Videntur præterea Scholaſtici illi ignoraſſe formulas, quibus Græci utuntur, tum in ſacramento Unctionis extremæ, de qua præcedenti capite, tum in ſacramento Confirmationis, de qua pertractavi lib. XXXII. cap. 6. demonſtrans ſufficientem eſſe formulam illam, *Signaculum Spiritus ſancti*: quoniam etſi non exprimat miniſtri confirmantis actionem, non hinc tamen, ſed a Chriſti voluntate pendet valor ſacramentorum. Accedit Latinam Eccleſiam numquam hanc Græcorum formam damnaſſe; ac ſanctiſſimum doctiſſimumque Pontificem BENEDICTUM XIV. quantum ad Extremam Unctionem pertinet, hoc unum Græcis mandare, ut idem ſacerdos, qui ungit, formam reſpondentem pronunciet, nequaquam correcta forma in Euchologiis deſcripta: de qua re legi poteſt §. v. conſtitutionis, *Etſi Paſtoralis*, editæ an. 1742. Tandem Græci quamquam unctionis actum non exprimant in formæ pronunciatione, illum tamen expreſſe innuunt in *Tropariis* ſacræ unctioni præmiſſis: in quibus Deum orantes inquiunt: *Ita fac, ut nos quoque miniſtri ſimus novi Teſtamenti tui ſuper oleum iſtud*, οὕτω ποίησον καὶ ἡμᾶς γενέσθαι διακόνους τῆς καινῆς σου διαθήκης ἐπὶ τὸ ἔλαιον τοῦτο, & rurſus precantur, ut ægrotis conferatur corporis animique ſalus, *Unctione olei, & ſacerdotum*, χρίσει τοῦ ἐλαίου, καὶ ἱερέων: ideoque nec deeſt in ritu a Græcis ſervato actionis ſacramentalis expreſſio, ſiquis velit hanc pertinere ad ſacramenti ſubſtantiam; quod nequaquam exiſtimo.

I V.

Quæri ulterius poteſt, num differentia, quæ videtur intercedere inter formam indicativi modi, & modi optativi, poſſit omnino componi, ita, ut diſſidia Scholaſticorum circa ſufficientiam prioris formæ, ſive neceſſitatem alterius tollantur, atque evaneſcant? Ad hæc reſpondeo Theologos quoſdam cum Petro Ledeſma hanc conciliaturæ rationem excogitaſſe, aſſerendo formam illam, *Ungo te oleo ſanctificato, &c.* non ad ſacramenti conſtitutionem pertinere, ſed eſſe præfatiunculam quamdam, atque, ut barbare inquit ille, præambulum. At refutatur quod ait Ledeſma ab Hugone Menardo duplici ex capite; primò, quoniam antiqui ſcholaſtici illam indicativi modi formam recenſentes, & nonnulli quoque validam exiſtimantes non adeo ſtupidi erant, ut præcedentibus verbis adtribuerent ſubſtantialis formæ rationem: deinde vero, quoniam ſicut inepte dicitur verba iſta, *Ego te baptizo*, eſſe id, quod præmittitur ad ſacramentalem formam baptiſmi; ita improprie, & admodum inſcienter aſſeritur hæc verba, *Ungo te*, antecedere for-

mam ſacramenti Unctionis extremæ, non eam conſtituere. Adde a ſcholaſticis illis ita formam indicativi modi deſcriptam, probatamque fuiſſe, ut illi minime affirmaverint alteram addendam eſſe conſtantem deprecatione, ſive modi optativi. Inirem ego potius hanc concordiæ rationem, ut in eadem forma *Ungo te, &c.* quam neſcio, quo jure Ambroſiana dicatur, aliquid inveniatur abſolutæ orationis, aliquid vero deprecatoriæ: quorum unum commonſtret materiam proximam ſacramenti, ideſt unctionem; alterum indigitet ſacramenti ſpiritualem effectum, ideſt, remiſſionem peccatorum & robur adverſus aereas poteſtates, ac ſerpentem antiquum, calcaneo, & extremæ vitæ hominum inſidiantem. Igitur hæc verba, *Ungo te*, indicativi ſunt modi, & reſpondent aliis, *Per iſtam ſanctam unctionem*: Reliqua, *ut more militis, &c.* ſive, *Ut quicquid deliquiſti, &c.* continent deprecationem haud ſecus, ac verba illa, *Indulgeat tibi Deus, &c.* Huic ſane conciliationi non repugnant Thomiſtæ: nam Joannes Baptiſta Gonet prælaudato §. 3. ad 1. Angelici Doctoris ſententiam propugnans contendit etiam formam illam, *Ungo te, &c.* eſſe deprecatoriam, propterea quod in illis verbis, *ut more militis, &c.* facile intelligitur deprecatio, quaſi idem ſit, ac ſi diceretur, ut Dei ope, atque adjutorio ſuffultus valeas, &c. Eadem ferme ſcribit in fine cap. 3. Tract. de Extrema Unctione Ludovicus Habert Doctor Pariſienſis.

V.

Tandem quæri poteſt, cur forma hujus ſacramenti dicatur in Catholica Jacobi Epiſtola *Oratio fidei*; nam quæſtio, quæ hic proponi ulterius poſſet de formæ repetitione in unctionibus ſingulis, ſoluta eſt cap. v. theſi 6. Reſpondeo primum hanc formam appellari orationem fidei, quoniam a fide profecta eſt, & fidei ſubnititur, ſi non miniſtri, quod ad effectum ſacramenti neceſſarium non eſt, ſaltem Eccleſiæ, cujus ille perſonam gerit, & cujus fides nunquam deficiet: atque hoc idem reſpondet Eſtius eruditiſſimo Commentario in Jacobi Epiſtolam. Vide quæ ſcripſi cap. 1. prop. 1. ad 5. hoc eodem in libro. Hac autem ratione conſtat formam quoque indicativi modi poſſe appellari *orationem fidei*, quemadmodum & forma baptiſmi *verbum fidei* dicitur ab Auguſtino. Formæ autem, quæ verbis precantibus conſtat, aliis quoque nominibus competit, ut dicatur oratio fidei, nimirum, quia deprecatio teſtimonium fidei eſt; non enim Deum invocant, qui in illum non crediderunt, ut inquit Apoſtolus ad Romano x. 14. ac rurſus, quoniam fides orationis comes eſt individua, prout ſcribit Jacobus in eadem Epiſtola Catholica cap. 1. 6. Tres alias rationes addo: unam quidem, quia Unctio extrema infirmos allevat, & erigit, ut agonem pugnamque poſtremam imperterriti ſubeant, eſt autem per fidem victoria noſtra, atque ex fide robur, animique levamen, quo morituri ad hanc luctam excitantur, & confirmantur: alteram, quoniam pro ſolis fideli-

delibus inſtituta fuerunt ſacramenta omnia, Baptiſmate excepto, cujus virtute regeneramur, & Eccleſiæ inſerimur; unde & effectum producunt fide percipiendum, ideſt, qui ſuperexcedit ſenſibilium rerum naturalem virtutem; extrema autem Unctio aliquando confert etiam corporis ſanitatem, quam fide tenendum eſt non produci nativa facultate olei, ſed efficacitate myſterii: poſtremam denique, quoniam ſacramentum iſtud rite collatum, ut docet ſeſs. XIV. cap. 2. Synodus Tridentina, magnam in ægrotis excitat divinæ miſericordiæ fiduciam, qua credunt ſibi è vita migraturis Deum, patrem miſericordiarum propitium fore. Recte itaque verborum formula, qua ſacramentum extremæ Unctionis conficitur, appellatur *Oratio fidei*.

CAPUT VIII.

In quo de Miniſtro Unctionis Extremæ diſſertatio inſtituitur.

Acturi de hujus ſacramenti miniſtro præmittimus varias eſſe quæſtiones, quæ poſſunt hoc in loco moveri & agitari, ſingulas autem non admodum difficiles, atque uno capite expediendas. Nam quum ex Epiſtola Jacobi manifeſtum ſit fideles infirmitate gravatos a presbyteris eſſe inungendos; principio oritur quæſtio, veniant ne hoc loco *presbyterorum* nomine ſacerdotio initiati, aut quod heterodoxi contendunt, majores natu, & qui fidei primogenitura ceteros antecellunt. Deinde vero, quoniam Jacobus Apoſtolus *presbyteros* tantum commemorat; quæri poteſt num horum nomine veniant etiam Epiſcopi, quod olim ab Innocentio I. Romano Pontifice quæſivit Decentius Eugubinus Epiſcopus. Rurſus aliquando diaconis permiſſum, aliquando autem denegatum illis fuiſſe, ut urgente neceſſitate ſacramentum iſtud adminiſtrarent, ſcribit tom. 1. pag. 569. Joannes Launojus; atque id etiam in quæſtionem cadere poteſt. Quia vero Jacobus Apoſtolus *presbyteros* numero multitudinis commemoravit, inquiri poteſt, an ad infirmum ungendum plures presbyteri neceſſario advocandi ſint, an ſufficiat duntaxat unus; quidve Jacobi Epiſtolæ, traditioni, & diſciplinæ Eccleſiaſticæ magis ſit conſonum. Scribente demum Martenio lib. 1. de Antiq. Rit. cap. 7. art. 1. aliquando contigiſſe, ut unus presbyterorum ægros inungeret, alter vero ſacramenti formam proferret, id quoque in quæſtionem venit, an ritus iſte probari poſſit, & qualis ſit ceteris præferendus. His ergo quæſtionibus quinque expeditis, arbitror nullam de miniſtro hujus ſacramenti ſupereſſe difficultatem.

Prop. I. Miniſtri ſacramenti Extremæ Unctionis non ſunt ſeniores ætate, ſed ſacerdotes.

Hæc

Hæc propoſitio ſpectat ad fidem, prout conſtat ex cap. 3. ſeſs. XIV. Tridentini Concilii, atque ex canone 4. ejuſdem ſeſſionis, qui eſt hujuſmodi: *Si quis dixerit presbyteros Eccleſiæ, quos beatus Jacobus adducendos eſſe ad infirmum inungendum hortatur, non eſſe ſacerdotes ab Epiſcopo ordinatos, ſed ætate ſeniores in quavis communitate, ob idque proprium Extremæ Unctionis miniſtrum non eſſe ſolum ſacerdotem; anathema ſit*. Itaque hanc propoſitionem demonſtro primum ex Jacobi Apoſtoli verbis: *Infirmatur quis in vobis? Inducat presbyteros Eccleſiæ, &c.* Hoc enim in loco *presbyterorum* nomine ſacerdotes intelliguntur: id, quod ſequentibus momentis demonſtro: Primum ubicunque agitur de Eccleſiæ miniſteriis, nomen presbyterorum pro ſacerdotio initiatis accipitur, Act. XIV. 22. XV. 2. ad Tim. prima V. 17. 19. ad Tit. I. 14. Prima Petri V. 1. & initio 2. & 3. Joannis. Deinde Jacobus non ait *Presbyteros* tantum, ſed τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας, *Presbyteros Eccleſiæ*, aperte ſignificans loqui ſe de ſacerdotibus, qui regunt Eccleſiam, non de ſenioribus, qui præſunt communitati: idque Grotius Acatholicus Comment. in Epiſt. Jacobi fatetur aperte ſignificari Verſione Syriaca. Rurſus idem Jacobus advocandos *presbyteros* docet, ut orent ſuper infirmum, ut illum ungant *in nomine Domini*, ut per illorum miniſterium tribuatur animi levamentum, & peccatorum remiſſio: ad quæ omnia impertinens omnino eſt ſenilis ætas. Idem confirmatur traditione Patrum: omnis quippe ætas accepit prælaudata Jacobi verba de ſacerdotibus, ut apparet ex prop. 2. cap. 1. Accedit perpetuus uſus Eccleſiæ; nullibi enim invenimus ab aliis, quàm a Sacerdotibus hoc ſacramentum fuiſſe collatum; nec alios, quam ſacerdotes, hujus ſacramenti miniſtros eſſe commonſtrant Rituales omnes libri, ſive Occidentalis, ſive Orientalis Eccleſiæ. Nec deſunt rationes Theologicæ: quarum unam producit S. Thomas quæſt. 31. Supplem. art. 1. ex quo nullius ſacramenti adminiſtratio competat laico, ſolo baptiſmo excepto, cujus collatio in caſu neceſſitatis laico permittitur ex divina diſpenſatione, *ut nulli regenerationis ſpiritualis facultas deſit*. Rationem alteram affert Eſtius in IV. diſt. 23. §. 11. quoniam etiam ætate juvenes interdum præficiuntur Eccleſiæ, ut Timotheus conſtitutus fuit ab Apoſtolo, ideoque abſurdum eſt ad ſeniores ætate hoc myſticæ unctionis miniſterium remittere. Tertiam rationem communiter aſſignant Theologi, quoniam ſacramentum Extremæ Unctionis, ut inquit ſeſs. XIV. cap. 1. Synodus Tridentina, *eſt Pœnitentiæ conſummativum*: ad ſacerdotes ergo, qui ſacramenti Pœnitentiæ miniſtri ſunt, proprie ſpectat etiam Extremam Unctionem conferre.

Nil habent aliud, quod huic poſitioni objiciant heterodoxi, niſi *Presbyteri* nomen ſignificare provectiorem ætatem: Innocentium in Epiſtola ad Decentium ſcribere, quod ſancto oleo ab Epiſcopo confecto *non ſolum ſacerdotibus, ſed omnibus uti Chriſtianis licet in ſua, aut ſuo-*

Digitized by Google

ſuorum neceſſitate inungendo: Venerabilem Bedam in cap. 5. Catholicæ Epiſtolæ monere infirmos, *Ut ſeniorum adjutorio curari ſe meminerint, neque ad juniores minuſque doctos cauſam ſuæ imbecillitatis deferant*: extare demum exempla, ex quibus apparet non presbyteros tantum, verum etiam ſanctos Aegyptiacæ ſolitudinis incolas oleum ad ægrotos miſiſſe, ut illo recuperandæ ſalutis cauſa ſeſe inungerent: immo aliquas probatæ virtutis feminas, ut de S. Genovefa narratur, ægrotos olei unctione curaſſe.

Sed hæc nullo negocio diſcutiuntur. Ad primum enim reſpondemus nomen *presbyteri*, quamquam juxta grammaticalem etymologiam idem ſonet, ac *ſenior ætate*, accipi tamen in ſacris litteris ad deſignandos præſertim illos, qui ſacra munera exercent, prout oſtendimus paullo ſupra, ac data opera explicabimus libro proximo cap. VIII. & XI. pertractantes de ſacro Ordine Presbyterorum, iſtorumque ab Epiſcopis diſcrepantia. Ac præterea ſi ambiguum foret, qua ſignificatione in Epiſtola beati Jacobi nomen *presbyterorum* eſſet accipiendum; non deberet amphibologia, & anceps poteſtas vocabuli diſpelli arbitraria interpretatione aut Lutheri, aut Calvini, aut Aetii, aut alterius Novatoris cujuslibet, ſed explicatione ſanctæ matris Eccleſiæ, Apoſtolicis inſtitutis, & Paſtorum ſuorum, conciliorumque definitionibus ſubnixæ. Quod ad Innocentium attinet, Dominicus Soto in IV. diſt. 23. art. 1. aliique permulti cenſent producta verba explicanda eſſe non de unctione *ſacramentali*, ſed de alia ad corporis ſanitatem recuperandam adhibita pio animi affectu; ut proculdubio dicendum eſt de unctione ſanctæ Genovefæ, & Monachorum Aegypti, cum D. Thoma quæſt. XXXI. Supplem. art. 1. ad 2. Atque hanc reſponſionem refutare non audet ipſemet Launojus in fine pag. 573. Poteſt, ac forte melius reſponderi, participium illud *inungendo*, non activa ſignificatione uſurpatum fuiſſe, ſed paſſiva, ita, ut ſenſus ſit, non ſacerdotes tantum, verum etiam fideles omnes ſacra unctione deliniendos eſſe, quum infirmantur. Et quoniam præcitatus Launojus eo loci reſponſionem hanc nititur oppugnare, infeliciter tamen, & ineptiſſime, nec aliam rationem afferens, niſi quia licèt Jacobus *Presbyterorum* duntaxat meminerit, reipſa tamen ceteros Eccleſiæ homines non excludit a ſacramenti miniſterio, quemadmodum Matth. cap. ultimo Chriſtus ſolos alloquitur diſcipulos, cum ait: *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos*, &c. idcirco eamdem reſponſionem, priori non repudiata; breviſſime vindicabo. Ac primò non ſolum reſponſio illa probatur, ceteriſque præfertur in lib. de hoc ſacramento c.9. ab Em. Bellarmino, quem Launojus, ubicunque ei offertur occaſio minima, pungit, & vellicat; nec ſolum a Janſenio Gandavenſi Epiſcopo in caput ſextum Marci; verum etiam a Theologis præſtantiſſimis, Eſtio in IV. diſt. 23. §. 12. Sylvio in q. XXXI. Supplem. art. 1. & a recentioribus be-

bene multis. Deinde Innocentius ibidem docet non tantum *a presbyteris*, ſed *ab Epiſcopis* etiam hoc ſacramentum poſſe conferri, cum ambigi nequeat, quin Epiſcopis liceat, quod presbyteris commiſſum eſt. At videtur imperceptibile, potuiſſe Decentium dubitare, an fas eſſet Epiſcopo exercere miniſterium illud, quod promiſcue ab omnibus, etiam laicis, adimpleretur: & Innocentium ſi crediſſet etiam laicos eſſe ſacramenti hujus miniſtros, reſponſionem illam daturum fuiſſe, licere Epiſcopis quod licet presbyteris; & non potius hanc alteram expeditiſſimam, dum agitur de inungendis ægrotis, hoc omnibus ſingulisque competere, Epiſcopis, presbyteris, laicis. Præterea Innocentius participium *ungendo* abſolute poſuit: habet autem in hac ſyntaxi ut plurimum paſſivam ſignificationem, veluti ſi dixeris cum Poeta Ecloga VIII.

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis,

aut Georgic. III.

Carpit enim vires paullatim, uritque videndo
Femina.

Aegrotus inſuper non a ſeipſo inungitur, ſed ab alio: ideoque ea verba, *In ſua, aut ſuorum neceſſitate inungendo*, paſſive accipi debent, & non active. Habet denique hæc reſponſio majorem probabilitatem, quam habeat præcedens; quoniam unctio, quæ interdum extra ſacramentum pia devotione peragitur, non fit oleo infirmorum ab Epiſcopo ſolemni ceremonia confecto: de quo oleo proculdubio loquitur Innocentius. Vera eſt ergo Janſenii, & Bellarmini reſponſio, aut falſim a Launojo perperam laceſſitur. Quod vero idem Launojus opponit ex comparatione baptiſmi, ſolutum a nobis eſt Volumine VI. pag. 411. Ergo veniamus ad Bedam: qui, ut diximus ſupra pag. 41. cenſet in cap. V. epiſtolæ Jacobi agi non ſolum de Unctione Extrema, ſed etiam de ſacramento Pœnitentiæ, propter verba illa, quæ ſubſequuntur, *Confitemini alterutrum peccata veſtra*: ac præterea non tantum litterali ſenſu exponit præcedentia, *Infirmatur quis in vobis*, *&c.* de corporum ægritudine, ſed inſuper de languoribus animi; ſive ut ejus utar verbis, *de infirmante vel corpore, vel fide*. Rectiſſime itaque monet, ne ad juniores, minuſque doctos referantur cauſæ imbecillitatis, quoniam prudentiorum conſilio uti debemus, tum in diſcutiendis ignorantiæ tenebris, tum in conſcientiæ morbis curandis: at paulo poſt verba, quæ objiciuntur, ait, *Et orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei ſalvabit infirmum. Hoc & Apoſtolos feciſſe in Evangelio legimus, & nunc Eccleſiæ conſuetudo tenet, ut infirmi oleo conſecrato ungantur a presbyteris, & oratione comitante ſanentur*: quæ peculiariter de hoc ſacramento dicuntur. Ad exempla autem Monachorum Aegypti, & ſanctæ Genovefæ dictum paullo ſupra, & fuſius cap. I. prop. I. ad 4.

At

Digitized by Google

At Launojus inquit, Thomam Waldenſem lib. 2. de ſacramentis cap. 163. memorata verba Bedæ ſic accepiſſe, ut ubi non eſt ſacerdos, quilibet Chriſtianus poſſit eſſe Extremæ Unctionis miniſter, haud ſecus ac *in extremæ neceſſitatis articulo liceat Chriſtianæ vetulæ baptizare*. Nec juvat, ait Launojus, cum Soto, aut Bellarmino reſpondere Waldenſem præter opinionem omnium ſentire, & a cunctis reſelli: quoniam ſecundum illum Waldenſis librum legerunt, probaruntque ex commiſſione Martini V. Cardinalis S. Petri ad Vincula, & Bernardus Epiſcopus Cavellicenſis: quorum approbationem in litteris ad ipſum Thomam Waldenſem idem Martinus V. his verbis confirmavit, *Recepimus volumen ſecundum de Sacramentis, quod per ſolemnes viros videri & examinari fecimus, ſicut primum, quod pariter fuit ab omnibus commendatum*. Adde paullo poſt proferri a Waldenſi hæc Auguſtini verba, *Quotiens aliqua infirmitas ſupervenerit, corpus & ſanguinem Chriſti ille, qui ægrotat, accipiat: & inde corpuſculum ſuum ungat; ut illud quod ſcriptum eſt, impleatur in eo, Infirmatur quis in vobis? &c.*

Reſp. revera à Thomæ Valdenſis mente recedendum fore, ut ſcribunt Bellarminus, Soto, & Eſtius, ſi ille exiſtimaſſet poſſe hoc ſacramentum in articulo mortis miniſtrari a laicis, ubi deeſt ſacerdos: neque enim ita volumen illud commendatur, & approbatur, ut nihil omnino deviare poſſit a veritate, ſed ex quo Vitclefiſtas, & Huſſitas egregie confutet, horumque erroribus catholicam doctrinam opponat, hanc vero vindicet, & illuſtret, quamquam huic aliquando inſerat, uti in hoc loco, haud recte libratas opiniones. At potuit vir præclariſſimus exiſtimare, quod urgente mortis articulo unctio fieri debeat a laicis, ſi presbyteri adeſſe non poſſint, quemadmodum nonnulli interpretantur verba Innocentii; non tamen, ut crediderit illam unctionem a laicis factam eſſe ſacramentalem; ad cum plane modum, quo ſupra pag. 101. diximus fuiſſe complurium opinionem, ut in mortis articulo, ſi deſit copia ſacerdotis, confeſſio fiat laicis. Non enim Waldenſis affirmat Unctionem ita a laico factam eſſe *ſacramentalem*; & licet afferat comparationem baptiſmi, hæc tamen ita intelligenda eſt, ut ſimilitudo verſetur in commendatione ritus, non in ſacramenti ratione. At verba a Thoma Waldenſi tanquam Auguſtini producta, ſunt beatiſſimo Protoparenti ſuppoſita, utpote quæ exſcripta ſunt ex libro de Rectitud. Cathol. Converſat. in Appendicem Tomi VI. rejecto. Quidam inſuper eo loci legendum putant, *ungatur*, non, *ungat*: quod Eſtius ait habere Codices emendatiores; atque in Editione Maurina pag. 268. legitur: *Oleumque benedictum fideliter ab Eccleſia petat, unde corpus ſuum in nomine Chriſti unguat*: quæ verba demonſtrant hoc in loco idem eſſe *Ungere*, ac, *Unctionem petere*.

Prop. II. Dubitari nequit, an Epiſcopi, quum & ipſi presbyteri ſint, valeant ægros Unctione ſacramentali delinire: immo & ad illos

maxime, niſi aliis miniſteriis detenti eſſent, munus hoc pertineret; unde ad Parochos attinet, iiſque abſentibus ad presbyteros alios.

Quod affirmo de Epiſcopis, demonſtratur verbis Innocentii primi citata ad Decentium epiſtola cap. 8. ubi ait: *Illud ſuperfluum videmus adjectum, ut de Epiſcopo ambigatur, quod presbyteris licere non dubium eſt. Nam idcirco de presbyteris dictum eſt, quia Epiſcopi occupationibus aliis impediti ad omnes languidos ire non poſſunt. Ceterum ſi Epiſcopus aut poteſt, aut dignum ducit aliquem a ſe viſitandum & benedicere, & tangere chriſmate, ſine cunctatione poteſt, cujus eſt ipſum chriſma conficere*. Ne te permoveat vocabulum chriſmatis, recole quæ ſcripſi cap.4. prop. 1. Quod vero ſcribit Innocentius, habetur etiam can. 72. Concilii Vormacienſis, apud Ivonem p. 2. cap. 75. & in decreto Gratiani diſt. 95. cap. 3. Idem probatur teſtimoniis Theophylacti, Oecumenii, Bedæ, aliorumque affirmantium Apoſtolos hoc ſacramentum adminiſtraſſe, prout diximus ſecundo capite. Demonſtratur inſuper exemplis aliis; narrant enim hiſtoriæ Carolum Magnum ab Epiſcopis fuiſſe inunctum, idemque legimus de S. Ferdinando Caſtellæ & Legionis rege, de Mathilde imperatrice, aliiſque apud Edmundum Martenem lib. 1. de Antiq. Rit. cap. 7. Idem oſtenditur ex quo Apoſtolicis temporibus etiam Epiſcopi appellarentur presbyteri, quamquam inter presbyteros eſſent gradu, & auctoritate præſtantiores; quod demonſtrabo cap. 11. libri proximi: immo & S. Proſper de Ingratis æquivalenti nomine appellavit Epiſcopos, ſcribens de illis, qui damnaverant Pelagianam hæreſim,

Sed cum mille ſenum prudentia pervigil olim, &c.

demum nonne Epiſcopis competit cura, atque regimen animarum?

Illud autem, quod addidi de Parochis, indubitatum eſt, cum ad illos ſpectet ſacramenta fidelibus adminiſtrare. Quid autem de ſacerdotibus aliis? Dicimus valide quidem ſacerdotes omnes hoc ſacramentum conferre, ſed ad licitam adminiſtrationem neceſſariam eſſe juriſdictionem in infirmum, vel ordinariam, qualem habet Parochus, vel delegatam, qualem haberet is, cui hoc munus Parochus ipſe committeret. Etenim in Clement. de Privilegiis lib. v. tit. 7. cap. 1. *Religioſi*, qui clericis, aut laicis ſacramentum Unctionis extremæ... miniſtrare *non habita parochialis presbyteri licentia ſpeciali præſumunt*, ſententiam excommunicationis incurrunt ipſo facto. Eidem cenſuræ ac pœnæ ſubjici regulares, qui ægrotantes inungunt in extremo vitæ periculo, Parocho abſente, cenſet Navarrus in Manuali cap. 27. n. 101. ſed eo in caſu aut regulares, aut presbyteros alios excommunicationem in Clementina inflictam nequaquam incurrere ſentiunt meliori ſane judicio Sylvius in præcit. quæſt. 31. Soto, Nugnus, aliique ab ipſo Sylvio laudati, Gonet diſp. 3. art. 2. Natalis Alex. cap. v. Regula x. Tournely q.2. art. 4. atque ut aſſerit Aurelius Piette q. 5. hæc eſt communis

Digitized by Google

munis Theologorum ſententia. Quorum momenta ea ſunt, quod Clementina illa edita fuerit ad frenandam, cohibendamque licentiam eorum, qui violarent, & invaderent Parochorum jura, quibus in caſu neceſſitatis nulla fit injuria, nulla infertur læſio: ac rurſus quod incredibile ſit fuiſſe mentem Eccleſiæ, ut mortem ſubituri deſtituerentur ſacramenti hujus præſidio. Addit Tournely a V. Concilio Mediolanenſi præſcribi, ut ſi Parochus impeditus ſit, aut moram agat, & aliud inſtet mortis periculum, *hoc ſacramentum ſacerdos alius adminiſtret*. Arbitror autem ego intelligi eo in caſu inſtantis periculi Parochi ratihabitionem, qua excommunicationem vitari docent Cajetanus in Summa V. *Excommunicatio*, & Cardinalis Toletus in Inſtruct. ſacerdotum Tract. ult. cap. 1.

Prop. III. Diaconus neque hujus ſacramenti miniſter eſt, neque illi hoc miniſterium fuit ab Eccleſia aliquando permiſſum.

Adverſus Launojum, qui ſcribit aliquando conceſſum diaconis, ut morte urgente infirmos inungerent, hæc propoſitio probatur ex poſitione priori, in qua oſtendimus auctoritate divinæ Scripturæ, definitione Tridentini Concilii, atque traditione, & uſu Eccleſiæ perpetuo, ſolos presbyteros hujus ſacramenti miniſtros eſſe. Videtur præterea nobis Launojus aliqua ratione deterius, quàm hæretici faciant, errare: nam cum presbyteri nomine aliquando ætate provecti, aliquando autem Epiſcopi ac ſacerdotes alii ſignificentur, peſſime hæretici verba Jacobi *Inducat presbyteros Eccleſiæ*, in priori ſenſu accipienda eſſe contendunt. At diaconi nec ratione ætatis, nec ratione ſacerdotii appellari poſſunt presbyteri. Præterea quando diaconi ſeſe presbyteris æquiparare auſi ſunt; illorum arrogantia canonum auctoritate, & Patrum increpationibus fuit acerrime caſtigata, prout conſtat ex canone 18. primæ Synodi Arelatenſis, & ex canone item 18. Nicenæ, atque ex Hieronymo Epiſt. ad Evangelum, & Comment. in caput ult. Ezechielis, necnon ex Auctore qq. vet. ac novi Teſtamenti, inter Opera Auguſtini. Et tamen diaconi cum multa præſumerent ſupra id quod poſtulat illorum ordo, ſcilicet porrigere communionem presbyteris, in medio iſtorum ſedere, atque in domeſticis conviviis benedictionem presbyteris impertiri: nullibi tamen invenio attentaſſe illos miniſterium hoc extremæ, & ſacramentalis Unctionis, tam perſpicue, ac tam expreſſe presbyteris Eccleſiæ demandatum. Inſuper eſt communis Theologorum ſententia, excedere poteſtatem diaconi hoc ſacramentum adminiſtrare: eſt autem maximum veritatis argumentum omnium prorſus Theologorum in eamdem aſſertionem unanimis conſpiratio. Addit S. Thomas rationem Theologicam petitam ex Auctore libri de Eccleſ. Hierarch. cap. 5. quod diacono competat ſolum vis purgativa, non illuminativa, nimirum diaconi munus ſit fideles diſponere ad dignam ſacramentorum ſuſceptionem, aut ab iſta im-

immundos repellere, non autem illuminare per gratiæ ſacramentalis collationem, baptiſmate excepto, in quo ob maximam ejus neceſſitatem habetur peculiaris diſpenſatio, ut neceſſitate impellente, non a diaconis ſolis, ſed & a laicis poſſit adminiſtrari. Docet hæc Angelicus Doctor 3. p. q. 67. art. 1. ad 2. q. XXXI. Supplementi art. 2. ad 1. & lib. IV. contra Gentes cap. 73. quo in loco etiam advertit non requiri ad ſacramentum hoc conferendum ut miniſter ſit Epiſcopus, propterea quod per Extremam Unctionem non tribuitur, quemadmodum per Confirmationem & Ordinem, *perfectio ſtatus*.

At Launojus in Explicatione traditionis circa hujus ſacramenti miniſtrum cap. 2. obſervat. 2. plurima monimenta producit, ut evincat aliquando diaconis conceſſum, ut Extremam Unctionem conferrent. Ea ſunt, quæ commonſtrant permiſſum fuiſſe diaconis in neceſſitatis caſu confeſſionem infirmorum excipere, iiſque viaticum dare; & conſequenter ſacra Unctione eos delinire. Ejuſmodi ſunt Epiſtola Cypriani 12. in qua S. Martyr affirmat poſſe urgente exitu *exomologeſim* fieri apud diaconum; quod Jacobus Latomus Doctor Lovanienſis in libro, quem edidit de Pœnit. an. 1550. ſcripſit accipiendum eſſe *de confeſſione peccati*: Concilii Eliberitani canon 32. Gelaſius in Codice can. Romanæ Eccl. cap. 8. Vetus Pontificale Romanum, Auctor libri de divinis officiis, qui tribuitur Alcuino, cap. 13. Burchardus lib. XIX. decreti cap. 154. Ivo p. 16. cap. 162. Stephanus Aeduenſis de ſacram. Altaris cap. 7. Concilium Eboracenſe an. 1194. Concilium Londonienſe an. 1200. Concilium Andegavenſe 1273. Addit Launojus cap. *Pures*, Extra de Furtis; verba Tertulliani cap. 17. de Baptiſmo, ubi ait, cuique licere in neceſſitate baptizare, *ſicubi aut loci, aut temporis, aut perſonæ conditio compellit*: quæ ſcribit Epiſt. 14. Cyprianus agnoſcens in diaconis *ſacerdotii vigorem*, & Optatus in 1. contra Parmenianum libro appellans diaconos *in tertio ſacerdotio conſtitutos*.

Ego verò, quum hæc omnia in Launojo ſingulatim, & accurate legiſſem, plurimum miratus ſum eruditi viri confidentiam, qui ſibimet perſuaſerit tanta monumentorum copia inſipientibus fucum facere, craſſiſſimumque errorem verboſiſſima loquacitate venditare. Enimvero in nullo ex productis a Launojo teſtimoniis minima extat vocula, quæ Unctionem extremam commemoret; ſed omnia de communione & de viatico agunt, & quædam de ſuſceptione pœnitentium; Tertullianus autem ſolummodo de baptiſmo. Si ergo hæc omnia probarent aliquid; profecto hoc unum evincerent, poſſe diaconos in extrema neceſſitate excipere confeſſiones & abſolutionem largiri: quod eſt adjicere errorem errori, & hæreſim hæreſi. Neque enim loca illa de adminiſtratione ſacramenti pœnitentiæ accipienda ſunt, neque de abſolutione ſacramentali; ſed tantum de reconciliatione quadam Canonica, prout fuſe, lateque demonſtravi præcedenti libro cap. 4. hæc om-

omnia præoccupans, & elidens. Atque ut liberaliſſimus ſim, & Launojo concedam poſſe diaconum conſtitutis in magno vitæ diſcrimine conferre ſacramentalem abſolutionem (quod falſiſſimum, & fidei catholicæ contrarium eſſe contendo,) inſulſe tamen hinc inferretur, idem affirmandum eſſe de Unctione ſacramentali: quum hæc non ſit ejuſdem neceſſitatis, cujus eſt ſacramentum Pœnitentiæ. Infirmorum autem communio, quum hæc non ſit ſacramenti confectio, ſed tantum diſpenſatio, non excedit diaconi facultatem. Qua de re legi poterunt quæ ſcripſi libro XXXIII. cap. 13. Unus reſtat Latomus, qui in Tract. de Pœnit. ſcribit utique S. Cyprianum tam neceſſariam peccati confeſſionem, & Eccleſiæ reconciliationem crediddiſſe, *ut in periculo mortis, & in abſentia Epiſcopi, & ſacerdotis diacono confiteri conſuluerit*: ſed minime aſſerit talem confeſſionem fore ſacramentalem, immo nec neceſſariam dicit, caute uſus verbo, *conſuluerit*. Fuit enim Latomus in ea ſententia, quæ tenet, ubi deeſt ſacerdotum copia, confitendum aliis ad exercendam humilitatem, contritionemque excitandam. In eodem quippe libro de Pœnitentia, ejuſdemque Lovanienſis editionis an. 1550. quam Launojus citat, pag. 32. & 36. atque in altero Tractatu de Confeſs. ſecreta pag. 109. 111. & 116. Latomus ex variis Cypriani locis demonſtrat ſolis ſacerdotibus ſolvendi, & remittendi peccata poteſtatem fuiſſe collatam. Verum, ut dixi, Joannes Launojus hæc detorquens ad ſacramenti Extremæ Unctionis miniſtros, ſcurriliter ineptit & nugas agit.

Prop. IV. Quamquam juxta variam Eccleſiæ diſciplinam ad inungendos infirmos aliquando plures presbyteri ſimul convenerint; attamen poteſt Extrema Unctio conferri ab uno tantum presbytero, idque nec epiſtolæ Jacobi, nec definitionibus Eccleſiæ, neque invariabili traditioni adverſatur.

Diverſam hac in re fuiſſe, atque etiamnum eſſe diſciplinam Eccleſiæ evidentiſſime demonſtratur. Orientales enim, ac præſertim Græci ſolent ad ſacramentum hoc miniſtrandum vocare ſeptem presbyteros, ac videntur tres, aut duos ſaltim indiſpenſabiliter requirere, quod ſicut Epiſcopus non ordinatur ab uno, ita infirmus ab uno non ſit ſacro oleo deliniendus, ut in libro de Sacramentis ait Simeon Theſſalonicenſis. De his pluribus presbyteris ungentibus eumdem ægrotum pertractant Arcudius lib. V. Concordiæ, Allatius de Conſenſ. Occid. & Orient. Eccl. cap. 16. num. 15. Goarius in Euchologio Græcorum, aliique permulti. Etiam S. Thomas cit. cap. 73. contra Gentes ait congruum eſſe, ut infirmorum unctioni multi ſacerdotes interſint, ut oratio totius Eccleſiæ ad effectum hujus ſacramenti obtinendum coadjuvet. In IV. item Mediolanenſi Concilio p. 2. cap. 6. ſanctus Carolus parochos admonuit, ut Extremæ Unctionis ſacramentum miniſtraturus, quot commode poteſt, presbyteros & clericos adhibere ſtudeat, ſuperpel-

perpelliceo indutos, *qui ipſum & miniſtrantem & precantem, pietatis orationiſque ſtudio in eo miniſterio adjuvent*: quamquam S. Carolus, immo & S. Thomas non videntur pluribus illis ſacerdotibus tribuere propriam ſacramenti adminiſtrationem, quæ ſita eſt in decumbentium unctione, atque in prolatione verborum, quæ formam ſacramentalem conſtituunt, non autem in aliis precibus, v. g. Litaniis, ac Pſalmis Pœnitentialibus, juxta Rituales libros eodem tempore recitandis. At non deſunt exempla quamplurima extremæ Unctionis adminiſtratæ ab uno duntaxat presbytero, ut S. Eugendi, qui floruit ſexto labente ſæculo, ſanctæ Mauræ, cui ſolus Prudentius Tricaſſinus ſacramentum iſtud contulit, aliorumque, de quibus citato loco Martenius. Quoniam verò Calvinus lib. 4. Inſtitut. cap. 19. nos non tantum reprehendit, quod infirmorum Unctionem non ſenioribus ætate, ſed ſacerdotibus committamus; verum etiam quod *pluralem numerum ad decorem poſitum*, non propter Eccleſiæ orationem præſcriptum eſſe arbitremur; ante Calvinum autem Waldenſes ideo ſacramentalem hanc unctionem neglexerint, quod è contra plures presbyteri ad eumdem infirmum advocarentur: operæ pretium nos facturos eſſe putamus, ſi quemadmodum fatemur poſſe, dum infirmus inungitur, permultos ex presbyteris clericiſque intereſſe, necnon aliquando presbyteros plures peregiſſe ſacram ceremoniam unctionis, ita demonſtremus nullo ex capite repugnare, quin hoc extremæ Unctionis ſacramentum ab uno tantum presbytero adminiſtretur.

Atque in primis non infertur ex Jacobi Epiſtola plures presbyteros ad hoc ſacramentum conferendum neceſſario requiri. Utitur ille quidem numero multitudinis, dicens, *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Eccleſiæ*: at primò inuſitatum non eſt in ſacris litteris poni per figuram, quam ἐναλλαγὴν, ſive permutationem dicunt, pluralem numerum pro ſingulari. Ita enim Matt. XXVII. 44. legitur, *Latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei*: quum tamen conſtet ex Lucæ XXIII. 39. Domino conviciatum *unum* duntaxat *de his, qui pendebant, latronibus*. Lucas itidem citato cap. verſu 36. inquit, *Illudebant autem ei & milites, accedentes, & acetum offerentes ei*; ac ſimilia Joannes XIX. 29. tametſi id ab uno factum narrent Matthæus XXVII. 48. & Marcus XV. 36. Addi poſſunt exempla alia ex ipſis hæreticis petita: nam Glaſſius Lutheranus de Verbo canone 51. docet de ſolo Herode accipiendum eſſe, quod legitur Matth. II. 20. *Defuncti ſunt enim, qui quærebant animam pueri*: & Grotius Arminianus de ſolo Daniele interpretatur quæ habentur in Epiſt. ad Hebr. XI. 33. *Obturaverunt ora leonum*, quæ interpretatio eſt optima, & longe antea tradita ab Auguſtino lib. 3. de Conſ. Evangeliſtarum cap. 16. Dicant modo qui adverſus Catholicos non habent præter nudam litteram quid opponant, cur Jacobi verba non poſſimus pariter per enal-

enallagen explicare? Sane Eſtius Comment. in Jacobum expoſitionem hanc probat; eamque confirmat phraſi altera Auguſtiniana: nam ſanctus Pater ſerm. 33. de diverſis, nunc 324. ſcribit quamdam mulierem, quæ a beato Stephano vitam infanti ſuo mortuo precibus impetraverat, tuliſſe eum *ad presbyteros baptizandum*, ideſt, ad aliquem presbyterorum. Deinde Jacobus presbyteris totam erga infirmos actionem tribuit, ſcilicet, non orationem tantum, ſed etiam unctionem; inquit enim, *Et orent ſuper eum ungentes eum oleo, &c.* At hæretici neceſſariam non putant unctionem a multis presbyteris factam: cur ergo multos ajunt convocandos ad orationem? Inſuper ſi demus Jacobum revera de multitudine presbyterorum fuiſſe locutum juxta conſuetudinem primitivæ Eccleſiæ, quando ad infirmum presbyteri, & aliquando etiam Epiſcopi clericis comitantibus accurrebant; non proinde ſequitur, quod multitudinem hanc poſtulet ſacramenti neceſſitas: immo in multorum numero, quamvis unus ſacerdos unxiſſet infirmum, omnes tamen illius adminiſtri, adſtantes, preceſque jungentes, illum quodammodo dicerentur inunxiſſe; eo ferme pacto, quo S. Cyprianus ep. 33. ait, Aurelium ordinatum fuiſſe a ſe, *& a collegis, qui præſentes aderant*, idem proxima epiſtola repetens de Celerino Lectore; ſive quemadmodum in reconciliatione pœnitentium manus ipſis & a presbyteris, & a diaconis imponebantur: quia nimirum ſolemni ceremoniæ adſtabant, & aliquid officii impendebant complures, tametſi unus Epiſcopus ordinaret, atque unus ſacerdos abſolveret. Perperam itaque infertur plurium presbyterorum neceſſitas ad hoc ſacramentum adminiſtrandum ex quo Jacobus uſus fuerit numero multitudinis.

Neque id inferri poteſt ex traditione Patrum, aut ex auctoritate canonum, quo duplici præſertim lumine utimur in ambiguis ſcripturarum locis interpretandis. At quantum ad Patres attinet; nullus adhuc productus eſt, ſed nec produci poteſt, qui ſcribat ſacramentum iſtud ab unico presbytero adminiſtratum eſſe nullum & irritum. Quantum vero ſpectat ad canones, extant in Collectione Gratiani bene multi, quibus aſſertio noſtra munitur. Hujuſmodi ſunt cap. *Illud*, diſt. 95. num. 3. unde colligitur poſſe ab Epiſcopo, qui unus in qualibet diœceſi eſt, ſacro oleo languidos deliniri: cap. *Omni*, de Conſecrat. diſt. 4. num. 124. ubi idem de Epiſcopo aſſeritur: cap. *Ab infirmis*, XXVII. q. 7. num. 1. in quo eodem prorſus modo agitur de reconciliatione, & de Unctione infirmorum. Neque hæc ex incertis rivulis promanarunt: nam primum capitulum exſcriptum eſt ex Epiſtola S. Innocentii ad Decentium ſæpe laudata: alterum ex Concilio Martini Bracarenſis canone 51. ac tertium ex Pœnitentiali Theodori Cantuarienſis Epiſcopi. Ab uno inſuper ſacerdote inungendos ægrotos præſcribunt canones collecti ab Aelfrico, & decreta pro Benedictino Ordine undecimo vertente ſæculo collecta & digeſta a Lanfranco, cap. 23. Ejuſdem veritatis argumentum

mentum exhibent inviĉtiſſimum, non tantum hodierna Eccleſiæ Romanæ diſciplina, & Rituale jubente Paulo V. an. 1614. ſumma diligentia editum & approbatum, quo utuntur modo Latinorum Eccleſiæ: ſed inſuper vetuſtiſſima Pontificalia, & quæ ex vetuſtioribus proeuſa fuere, in quibus præſcribitur ut unus ſacerdos indutus ſacris veſtibus, atque inferioribus clericis comitatus, facula, aut tæda præcedente, procedat ad inungendum ægrotum: cujus generis ſunt antiquiſſimus Codex Dominicanorum Pariſienſium, *Baptiſmale* Viennenſis Eccleſiæ, Manuale Laudunenſe, Catalaunenſe, Ambianenſe, Atrebatenſe; aliaque a Launojo typis edita volum. 1. pag. 497. & ſequentibus. A quibus omnibus proferendis abſtineo, propterea quod propoſitionem hanc noſtram definierunt duo Romani Pontifices, Alexander III. & BENEDICTUS XIV. quorum primus cap. *Quæſivit*, in v. Decretal. tit. 40. de verborum ſignificat. num. 14. inquit, *Sacerdos uno præſente clerico, & etiam ſolus poteſt infirmum ungere*. Alter vero in Conſtitut. *Etſi paſtoralis*, ſuper ritibus Græcorum, §. v. num. 3. ait: *Nec refert, utrum eadem extrema Unctio per unum, vel plures presbyteros fiat, ubi hujuſmodi viget conſuetudo, dummodo credant, & aſſerant, illud ſacramentum ſervata debita materia & forma ab uno presbytero valide, & licite confici*.

Denique nec ratio adeſt ulla, ob quam ad validam, licitamque hujus ſacramenti adminiſtrationem exigatur multitudo presbyterorum. Nam, præterquamquod nulla firmior Theologo eſt ratio, quam ea, quæ ex produĉtis haĉtenus monumentis depromitur: quæ ad rituum ſolemnitatem & condecentiam pertinent, ſicut a nemine contemni debent quando Eccleſia præcipit probatque illorum praxim; ita ejuſdem Eccleſiæ diſpoſitione atque arbitrio tolli poſſunt ac permutari, prout demonſtravi lib. xxx. cap. 23. Deinde vero ſacerdos, qui ſacramenta adminiſtrat, Chriſti Domini, qui una perſona eſt, vicem gerit: ideoque licèt inferioribus miniſtris congrue, apteque in conficiendis ſacramentis utatur, dum tamen unus ſacramentum conficit atque adminiſtrat, & e clero alii tanquam famuli adſiſtunt, judicio quidem noſtro effulget amplior quædam ſacræ ceremoniæ majeſtas, & ſacerdotis diſpenſatoris myſteriorum Chriſti decus & auĉtoritas: ideoque præſens Romanæ Eccleſiæ diſciplina quammaxime congruens eſt divinorum miniſteriorum amplitudini, ac dignitati.

Prop. V. Debet idem ſacerdos, qui ſacro oleo inungit infirmos, proferre verba, quæ ſacramentalem formam conſtituunt.

Dixi hujus capitis initio, Edmundum Martenium in variis Ritualibus obſervaſſe, quod aliquando unus presbyterorum oleum applicabat infirmis, & alius presbyter formam pronunciabat: quamquam communior uſus ſemper viguerit, ut vel omnes presbyteri deliniren ſingulas partes, omneſque formam proferrent; vel unus unam, alter alte-

alteram partem inungeret, ſimulque formam debitam enuntiaret. Sed videtur mihi quæſtionem hanc perſpicue, ac breviter dirimere Franciſcus Sylvius, qui in art. 2. quæſt. 31. Supplementi hæc ſcribit: „ Si plures ita miniſtrent, ut uno ungente alter proferat formam, nihil fit: quia dum materia proxima ſacramenti eſt actio miniſtri, ut ablutio, ſignatio, unctio; illa debet ab eodem determinari per formam. Si vero unus unam unctionem faciat cum ſua forma, & alius aliam etiam cum propria forma, ſacramentum ſubſiſtit: ſive id ob neceſſitatem fiat, ideoque licite, ſive extra illam, & illicite; quale aliquid etiam in conficiendo Euchariſtiæ ſacramento poteſt accidere, dum conſecrato per unum pane, alius vinum conſecraret, priore ſacerdote per morbum, aut per mortem deficiente; ut beatus Thomas admonuit 3. p. q. 83. art. 6. ad 1. & hujus Supplem. q. 29. art. 2. ad 3. „ Hactenus Sylvius tom. IV. pag. Venetæ edit. 459. Profecto autem ab eodem ſacerdote, qui unctionem adhibet, formam verborum pronuntiandam eſſe declaratur in Conſtit. nuper laudata ſuper Græcorum Ritibus, eadem ſectione V. n.4. his verbis: *Idem ſacerdos materiam adhibere, formamque pronunciare reſpective debet: ac propterea qui ungit idem dicat formam reſpondentem, nec alius ungat, & alius formam pronunciet*. Hæc optima, & firmiſſima Paſtoris Summi doctrina confirmatur ex dicendis ſequenti libro XXVII. de ſacramento Ordinis, ubi cap. 13. theſi 9. demonſtrabimus irritam eſſe ordinationem factam ab Epiſcopo manum imponente ordinandis, & ab alio forma ordinationis prolata; quamvis inter ordinationem, atque inter unctionem infirmi, necnon ablutionem baptizandi videatur intereſſe differentia aliqua eo loci explicanda.

At dices: Quomodo fieri potuit, ut in quibuſdam perantiquis Pontificalium codicibus ille ritus irrepſerit, ut uno ſacerdote ungente alius formam pronuntiet? Ritus namque hujuſmodi colligitur ex Codice Rodradi libri Sacramentorum Gregorii Magni, ut inquit eruditus Menardus not. 911.

Reſpondeo, etiamſi Menardus prædictum ritum in ipſa notatione non improbet, atque inde ſcribat confirmari opinionem illorum, qui dicunt validum eſſe baptiſmum, ſi uno verba proferente alter mergat, vel aquam infundat; de qua opinione ſcripſi lib. XXXI. cap. 12. quæſtiuncula 4. arbitror nihilominus ſacram infirmi unctionem juxta ritum illum peractam ſacramentalem non eſſe: & divinare mihi videor ex quo fonte fluxerit idem error. In Codicibus enim libri Sacramentorum melioris notæ, prout apparet ex PP. S. Mauri caſtigata editione tom. III. pag. 235. habetur, unum ſacerdotem, dum inungit infirmum, pronuntiare illam formam, *Inungo te de oleo ſancto*, de qua ſupra cap.6. propoſ.2. ac deinde pag.237. legitur, *Multi enim ſacerdotes infirmum perunguent inſuper in quinque ſenſus corporis*: ibique nulla ſa-

cramentalis forma deſcribitur, ſed admonentur illi ſacerdotes ut crucem faciant de oleo ſanctificato, dicentes tantummodo, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*. Ex quibus tria infero: primum eſt, juxta hunc librum Sacramentorum, unctionem factam ab uno ſacerdote cum forma reſpondente, *Inungo te &c.* eſſe Unctionem *ſacramentalem*, utpote cum forma ſimul & materia peractam; aliam autem unctionem a multis ſacerdotibus factam, aliquando fuiſſe peractam abſque forma ſacramentali, quo in caſu fuit ritus duntaxat & *ceremonia*; aliquando vero cum forma reſpondente cuilibet unctioni quinque ſenſuum, atque in illo caſu unctiones ſingulas fuiſſe *ſacramentales*, prout dixi cap. v. theſi 7. Alterum, quod infero, illud eſt, in Codice Rodradi, ubi deſcribitur forma, & unctio facienda a ſacerdotibus, qui formam ipſam non proferunt, deſcribi unctionem poſtremam *ceremonialem* duntaxat, qualis habetur citata pag. 237. non vero unctionem *ſacramentalem* pag. 235. Ac tertium conſectarium meum eſt, optimum ceteriſque præferendum eſſe ritum a Latina Eccleſia probatum, utpote in quo idem ſacerdos ungit infirmum, & profert formam; unctio quinque ſenſuum non prætermittitur; & unicuique unctioni, ut ſacramentalis ſit, propria forma reſpondet: nihil tandem deſideratur, quod neceſſarium ſit vel ad ſacramenti ſubſtantiam, vel ad rituum perfectionem, vel ad conditionem miniſtri, de quo dictum ſatis.

CAPUT IX.

De iis, quibus Extremæ Unctionis ſacramentum adminiſtrandum eſt.

Affirmant communi ſenſu Theologi Sacramentum, de quo pertractamus, cum iis, qui gravi decumbunt infirmitate juxta Jacobi Epiſtolam, atque S. Matris Eccleſiæ traditionem ſit conferendum, atque inſtitutum ſit ad animum adverſus inſidias dæmonum erigendum & roborandum, & ad tergendas actualium peccatorum reliquias; minime illis adminiſtrandum eſſe, qui ſanitate fruuntur, ac nulla occupantur infirmitate, ſicuti nec pueris ante uſum rationis, & nondum baptizatis, impœnitentibus, & Eccleſiaſtica communione privatis. Atque hæc omnia traduntur etiam in Rituali Romano, & in Catechiſmo num. 9. quibus in locis ab hujus ſacramenti participatione inſuper excluduntur, qui graviori morbo non affecti ſubeunt vitæ periculum, ut占 ut inituri navigationem, aut prælium, & qui capitis damnantur, & ad ſupplicium rapiuntur. Sed quoniam Calviniſta Dallæus in peſtilentiſſimo Opere adverſus duo ſacramenta, quæ perficiuntur unctione, iſtud nempe exeuntium, & aliud quo conſignantur Neophyti, cap. 17.

pag.

pag. 133. ait etiam infantibus olim datam fuiſſe Unctionem extremam, inde inferens hanc non ad animarum ſanctificationem, ſed tantum ad morbos depellendos, quibus tam adulta, quam tenella ætas afficitur, fuiſſe inſtitutam; Græci autem non decumbentes tantum, verum etiam valentes corpore, atque pœnitentiam agentes conſecrato oleo linire ſolent: idcirco tum adverſus Dallæi hæreticam calliditatem, tum contra obtrudentes conſuetudinem ritumque Græcorum, firmandum eſt theſi proxima commune Latinorum Theologorum aſſertum.

Prop. Infirmis tantummodo, iiſque adultis, extremæ Unctionis ſacramentum conferendum eſt.

Id enim primò demonſtratur Jacobi Epiſtolæ teſtimonio, *Infirmatur quis in vobis, &c.* in quo tria noto: Primùm quod Apoſtolus poſteaquam ſuperiori verſu 13. *Triſtatur quis in vobis, &c.* egit de ægritudine & languore animi, hujuſque remedium attulit, dicens, *Oret: Aequo animo eſt? pſallat.* Proximo verſu 14. deſcendit ad aliam ſpeciem afflictionis, quæ eſt adverſa corporis valetudo, demonſtrans quo ſpirituali remedio infirmi opus habeant; ideoque de infirmitate corporis eſt accipiendus. Alterum, quod Græca lectio habet, Ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν; *Infirmatur quis in vobis?* Græca autem vox ἀσθενεῖ, de morbo graviori intelligitur, prout conſtat ex Matth. x. 8. xxv. 36. Marci vi. 56. ad Philipp. 2. 27. quod etiam notavit Grotius. Addam verò magis perſpicua; nam Joan. iv. 46. ubi legitur, *Cujus filius infirmabatur Capharnaum,* extat in Græco, οὗ ὁ υἱὸς ἠσθένει ἐν Καπερναούμ. xi. 2. legunt Latini, *Cujus frater Lazarus infirmabatur,* Græci vero, ἧς ὁ ἀδελφὸς Λάζαρος ἠσθένει: ibidem verſu 3. Latini, *Ecce quem amas, infirmatur,* & Græci, ἴδε ὃν φιλεῖς, ἀσθενεῖ: ac verſu 6. apud nos, *Ut ergo audivit quia infirmabatur,* & apud Græcos, ὡς οὖν ἤκουσεν ὅτι ἀσθενεῖ, ac demum Act. ix. 37. in Vulgata, *Ut infirmata moreretur,* in Græco textu, ἀσθενήσασαν ἀποθανεῖν: in quibus locis manifeſtum eſt agi de gravioribus corporis infirmitatibus, & ubique apponi verbum ἀσθενεῖν. Tertium, quod noto, eſt, quamquam hoc verbum ambiguæ foret ſignificationis, coarctari ad commonſtrandam gravem corporis infirmitatem iis, quæ ſubjiciuntur, *Et oratio fidei ſalvabit infirmum,* Καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα: eſt enim, κάμνω, conſentientibus omnibus, idem ac, *deficio, laſſeſco, & graviore infirmitate laboro.*

Probatur 2. definitionibus Eccleſiæ: Florentinum quippe Concilium, ſive Eugenius IV. in Arm. Inſtruct. *Hoc ſacramentum,* inquit, *niſi infirmo, de cujus morte timetur, dari non debet.* Ac Trident. ſeſs. xiv. in doctrina de hoc ſacramento docet, Chriſtum Dominum extremæ Unctionis ſacramento *finem vitæ tanquam præſidio quodam firmiſſimo muniviſſe.* Idem innumeris aliis Eccleſiaſticis monimentis firmatur. Etenim Innocentius I. in Epiſtola ſæpe laudata ad Decentium ait verba Jacobi accipi, vel intelligi debere *de fidelibus ægrotantibus:* Concilium

lium Aquiſgranenſe an. 836. docet fideles unctione ſacrati olei liniendos eſſe, cum *infirmitate depreſſi fuerint*: idem ſtatuunt Aelfricus in Collect. canonum ad Wlſinum num. 32. David Nannetenſis Epiſcopus in Statutis Eccleſiaſticis inter Opera Launoji tom. 1. pag. 557. Capitularia Caroli Magni lib. VI. pag. 75. Theodorus in Pœnitentiali cap. *Ab infirmis*, XXVII. quæſt. VII. num. 1. Synodus Lemovicenſis an. 1519. aliæque permultæ. Quibus accedunt Rituales libri Eccleſiarum Occidentalium: Rituale enim Lingonenſe in lucem editum an. 1573. admonet de liniendum ægrotum, *quando graviter infirmatur*: idem legitur in libro Trecenſis Eccleſiæ procuſo an. 1591. In Viennenſi autem in lucem emiſſo an. 1577. habetur: *Hoc ſacramentum datur ſolis infirmis, adultis, & pœnitentibus, & qui ſunt in periculo mortis*. Romanum denique confirmatum a Romano Pontifice Paulo V. an. 1614. *Debet hoc ſacramentum infirmis præberi, qui cum ad uſum rationis pervenerint, tam graviter laborant, ut mortis periculum imminere videatur, & iis, qui præ ſenio deficiunt, & in diem videntur morituri, etiam ſine alia infirmitate*. His vero Ritualia omnia poſterioribus temporibus edita conſentiunt. Ad probationem ergo ex Jacobi Epiſtola depromptam accedit altera definitionibus Conciliorum, & praxi univerſæ Occidentalis Eccleſiæ ſubnixa.

Confirmari poteſt propoſitio monimentis Eccleſiaſticæ hiſtoriæ quamplurimis; nam cui optima valetudine fruenti hoc ſacramentum apud Latinos collatum fuerit, nunquam mihi contigit adinvenire. At adinveni e contra, & frequentiſſime legi adminiſtratum graviter decumbentibus. Collegit Launojus exempla ejuſcemodi bene multa: S. Eugendi Abbatis Jurenſis, qui e vita migravit an. Chriſt. 510. Remberti Archiepiſcopi Remenſis, qui deceſſit anno 888. Hereberti Colonienſis Epiſcopi, quem mors abſtulit an. 1020. aliorumque multorum, qui paullo ante mortem fuerunt ſacra Unctione delibuti. His tamen illuſtriora ſunt, quæ leguntur de S. Leone IX. qui hoc ſacramento munitus, & die obitus ſui prænuntiato deceſſit anno 1054. XIII. Kalend. Majas, ut in ejus Vita narratur a Wiberto Archidiacono, ea inſcriptione tumulatus, quam refert ad eumdem annum Cæſar Baronius,

Victrix Roma dolet, Nono viduata Leone,
Ex multis talem vix habitura Patrem:

de beato Tironenſi Abbate Bernardo, qui fatis ceſſit anno 1116. & cujus præclara geſta litteris conſignavit Gaufredus Monachus: de S. Malachia demortuo, anno 1148. apud eximium vitæ ejus ſcriptorem S. Bernardum abbatem Clarevallenſem; atque ut prætercam alios innumeros, de præclariſſimo Francorum rege Philippo Auguſto, qui anno 1223. ceſſit e vita, cujus res geſtas complectens heroico carmine, quod *Philippidos* titulo inſcripſit, Guilelmus Brito Armoricus, hæc XII. libro canebat:

Cum-

Digitized by Google

Cumque oleo ſancto, quaſi jam moriturus, inunctus
Juxta, quem Jacobi commendat Epiſtola, ritum,
Stramine ſuppoſito morientum more jaceret.

Hæc autem exempla tum ob geſta magnorum virorum, tum ob auctorum, qui illa mandarunt litteris, celebritatem, tum demum quod non adeo recentis ætatis ſint, non abs re fuerit appoſuiſſe.

Et quamquam hactenus inter Occidentis fines vagati ſumus; habemus nihilominus Orientalium teſtimonia, quibus revincatur conſuetudo inungendi quoslibet pœnitentes, & nulla, aut leviſſima infirmitate gravatos; ſi tamen hæc ſit unctio *ſacramentalis*, quod a nonnullis negatur. Ac primo producere poſſumus ipſum Euchologium, ubi ſacri olei benedictionem, & formam Unctionis præſcribit, illam nempe, πάτερ ἅγιε, ἰατρὲ, &c. de qua ſupra: quum ſit evidens utramque fuiſſe inſtitutam pro laborantibus corporis ægritudine. Deinde Emmanuel Calecas apud Arcudium lib. v. Concordiæ cap. 4. ſcribit, *Euchelæon* eſſe poſtremum ſacramentum, & tanquam ſpiritualis curationis ſigillum; *quoniam infirmate decumbentibus adbiberi illud oportet*, ὅτι τοῖς ἀσθενοῦσι προσάγειν δεῖ. Idem aſſerit Job Monachus ſcribens, *In extremis reſpirationibus nobis adminiſtrari debet Euchelæon*, πρὸς ταῖς ἐσχάταις ἀναπνοαῖς ἡμῖν ὀφειλόμενον τὸ εὐχέλαιον. Joannes item Nathanael, *In ultima hominis hora conceditur*, ἐν τῇ τελευταίᾳ ὥρᾳ τοῦ ἀνθρώπου δίδοται. Gabriel Philadelphienſis inſtitutum hoc myſterium pronuntiat *pro illis qui in infirmitate decumbunt*, ὑπὲρ τῶν ἐν ἀσθενείᾳ κατακειμένων. Sed vide Arcudium pag. 383. & ſequentibus.

Quum autem ſatis dixerim de infirmis; neceſſum non arbitror ſermonem inſtituere de parvulis ante rationis uſum in vitæ diſcrimen adductis. His enim nulla ex *formis* ſupra recenſitis convenire poteſt; quippe neque ſenſuum illecebris noxia delectatione indulſerunt, neque egent ſuperno auxilio ad repellendas inſidias dæmonum, qui imaginibus bonorum commutabilium menti rationalium hominum illudunt. Etſi autem ſanitatis corporalis ipſi quoque capaces ſunt; hæc tamen non eſt ſacramentorum, quæ ſunt inſtrumenta gratiarum, *præcipuus effectus*: ac pro ſecundario tantum, atque temporali fine ſacramenta conferri non debent. Hinc Ritualia, quorum plura ſuperius laudavi, vetant *ſacramentali* unctione deliniri puerulos, immo quædam ſunt, quæ exigunt quatuordecim annorum ætatem, & inſuper Ms. S. Martini Turonenſis hunc verſum inſcriptum habet,

Octo decemque annos ſaltim * *liniendus habebit*:

* Habetur in Ms. *Ungendus*.

verum ante hoc tempus ferveſcentis adoleſcentiæ, ut poteſt delinqui per ſenſus, ita ſaluberrimum eſt hoc ſpiritualis medicinæ remedium. Et quod de infantibus dixi, idem proculdubio de iis, qui ante uſum rationis in amentiam, aut phreneſim inciderunt, aſſerendum eſt; niſi per temporis intervalla polleant ratione, & arbitrii facultate.

Op-

Oppones 1. Puerulis hoc ſacramentum dandum eſſe, & ſcholaſticos, qui id negant, errare ſcribit Maldonatus de Sacram. tom. 2. pag. 215. quod probat primum, quoniam in antiquis auctoribus nulla prorſus reperitur exceptio, ſed affirmatur ægrotis omnibus dandum eſſe: deinde quia Nicolaus Cuſanus in 3. ad Bohemos epiſtola inquit, olim in Eccleſia non tantum adultis, ſed etiam infantibus fuiſſe collatum: demum quia id rationi valde conſentaneum eſt; nam ſi Euchariſtia dabatur infantibus, ut dabatur, quanto credibilius eſt datam fuiſſe illis Unctionem extremam? Hæc Maldonatus, quæ nobis opponit Calviniſta Dallæus.

Reſpond. Maldonatum errare, ſuiſque verbis revinci; nam quæſt. 1. pag. 211. probat quammaxime formam illam precatoriam, in qua habetur, *Indulgeat tibi Deus*: atque pagina proxima ſcribit „ non eſſe dubium, quin remiſſio peccatorum ſit hujus ſacramenti effectus præcipuus, quia omnia ſacramenta per ſe pertinent ad animum, per accidens ad corpus. „ Maldonato ergo fatente, infantibus nec *forma* hujus ſacramenti poteſt aptari, neque præcipuus effectus conferri. Ad rationes autem, quas profert, dicimus ineptiſſimas illas eſſe, & nihil evincere: prima enim refellitur ex Jacobi Epiſtola, ex Conciliorum ſtatutis, & ex communi Eccleſiæ praxi, quibus non minus, ac ſcholaſticis, illa Maldonati aſſertio repugnat: quod nec patitur Calviniſta Dallæus hæc ſcribens citata pag. 133. „ Adverſarios infantibus unctionem ſuam adhibere neque verum eſt, neque ſane conſentaneum. Neque quod fingit Maldonatus, ſoli ſcholaſtici ſuum illud oleum infantibus negant. Idem ille Cuſanus, vir ſui ſæculi præſtantiſſimus, qui infantes olim inunctos ait, modo (ideſt, ævo ſuo) ungi eos negat. Et Bellarminus, qui Jeſuita fuit, & quidem purpuratus, eos non ſolum nunc ungi, ſed & omnino ungendos negat. „ productiſque etiam Jeſuitis aliis, ideſt, Gregorio de Valentia, Martino Becano, & Aegidio Coninck, „ Sed tanta fuit (ſubjicit Calviniſta) Maldonati iſtius ſuperbia, ut præ ſe uno reliquos omnes, etiam ſuarum partium, mortales pro totidem umbris habuiſſe videatur. „ Nos tamen, qui ſicuti nefaria Dallæi dogmata, ita ſtili procacitatem deteſtamur, contenti erimus modeſta hac reſponſione, recedere hac in parte a Maldonato, viro alioquin doctiſſimo, Theologos univerſos: quod etiam de Nicolao Cuſano dictum volumus; tametſi hunc redarguit comment. in Jacobi epiſtolam ad verbum, *Inducat*, Cornelius A Lapide, ignorans, aut diſſimulans Cuſano Maldonatum ſuum ſubſcripſiſſe. Immo ſi ultro velimus concedere etiam parvulos aliquando fuiſſe inunctos *abſque forma ſacramentali*, eaque ratione Cuſanum & Maldonatum excuſare, aſſentiar quamlibenter, & erit judicium hoc de viris Catholicis temperatum magis, ac prudens. Atque his ſecunda etiam ratio diſpungitur. Nam tertia petita ex comparatione Euchariſtiæ, nimium fra-

fracta eſt; quum pueri recipere poſſint augmentum gratiæ, non autem remiſſionem actualium peccatorum: tametſi de communione parvulorum memoria repetenda ſint quæ ſcripſimus lib. XXXIII. cap. 14. & cap. 16.

Opp. 2. Græci etiam pœnitentibus, qui valent corpore, aliiſque nulla gravi infirmitate detentis hanc ſacram Unctionem miniſtrant.

Reſp. Arcudium acerrime hanc Græcorum conſuetudinem inſectari, propterea quod & ſacris litteris, & Græcorum ſcriptorum teſtimoniis adverſetur: atque hæc Arcudii reſponſio nititur momentis adductis a me paullo ſupra. Recedunt tamen ab hac ſententia Arcudii poſt Goarium in Euchol. pag. 432. juniores quidam Theologi, ac reſpondent, unctionem illam non eſſe *ſacramentalem*, ſed ceremonialem duntaxat, quoniam, etſi in illa adhibeatur ea formula, πάτερ ἅγιε, ἰατρὲ, &c. hæc tamen multiplicem ſenſum patitur, & ex adjunctis circumſtantiis colligitur in pœnitentibus, ſaniſque ſacram ceremoniam adhiberi, non ſacramentum. Similia nos diximus de forma ſacramenti Confirmationis lib. XXXII. cap. 9. Poteſt reſponſio hæc adhiberi. Verum pro ſententia Arcudii facit plurimum, quod vir Græcus, ſi potuiſſet conſuetudinem illam defendere, feciſſet utique: tum quod Joannes Nathanael apud ipſum Arcudium pag. 387. conſuetudinem illam Græcorum, quorumdam illitteratorum audacia, & turpis lucri gratia inductam dixerit: poſtremò, quod *forma* Græcorum πάτερ ἅγιε ἰατρὲ, quamvis noſtra amplior, exprimit nihilominus animi, corporiſque ſanitatem, nec patitur ambiguum ſenſum, qualis ſubeſt verbis illis, *Signaculum Spiritus ſancti*: de quibus tom. VII. pag. 130.

CAPUT X.

Agitur de ſacramenti Extremæ Unctionis multiplici effectu.

Sacramenti hujus effectus explicat ſacroſancta Synodus Tridentina ſeſs. XIV. cap. 2. his verbis: *Res porro, & effectus hujus ſacramenti illis verbis explicatur, Et oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, dimittentur ei. Res etenim hæc gratia eſt Spiritus ſancti: cujus unctio delicta, ſi quæ ſint adhuc expianda, ac peccati reliquias abſtergit, & ægroti animam alleviat, & confirmat, magnam in eo divinæ miſericordiæ fiduciam excitando: qua infirmus ſublevatus, & morbi incommoda ac labores levius fert; & tentationibus dæmonis calcaneo inſidiantis facilius reſiſtit: & ſanitatem corporis interdum, ubi ſaluti animæ expedierit, conſequitur.* Sunt igitur effectus extremæ Unctionis, primus quidem peccatorum remiſſio, alter reliquiarum peccati abſterſio, tertius proſtrati animi alleviatio, & erectio, quartus demum priſtinæ valetudinis, ſi animæ expediat, reſtitutio.

Prior

Prior effectus, ſive peccatorum remiſſio perſpicuè infertur primò ex verbis Jacobi, *Si in peccatis ſit, remittentur ei*; in quibus fruſtra opponit ab hæretici conditionalem particulam, diximus in primo capite: ſecundo ex præcitata Tridentini doctrina, necnon ex canone 2. ejuſdem ſeſs. XIV. *Si quis dixerit, ſacram infirmorum unctionem non conferre gratiam, nec remittere peccata, nec alleviare infirmos; anathema ſit*: tertio ex Patribus, quorum teſtimonia in priori capite producta ſunt: quarto ex hujus ſacramenti *forma*, quæ exprimit peccata ſenſuum officiis patrata: quinto ex ipſo ſacrarum unctionum ritu, cum perungantur organa ſenſuum, quibus anima noxiis imaginibus imbuitur, & ad pravas cupiditates allicitur.

At quærunt hoc in loco Scholaſtici, quænam peccata efficacitate hujus ſacramenti remittantur; & an hæc remiſſio ſit effectus ejuſdem ſacramenti *primarius*, effectus nempe ille, cujus gratiâ extrema Unctio fuit potiſſimum inſtituta. Thomiſtæ cum Doctore Angelico q.xxx. Supplem. art. 1. cenſent præcipuum ſacramenti hujus effectum eſſe contra proximæ mortis pericula infirmum corroborare, deinde vero, & ex conſequenti peccata, ſi aliqua reſidua ſunt, ſive venialia ſint, ſive mortalia, detergere. S. Bonaventura, Scotus, aliique tenent venialia peccata hoc ſacramento *per ſe primo* deleri,& inde conſequi animi *allevationem*. Sunt autem prioris ſententiæ probationes hujuſmodi: Jacobus Apoſtolus de hoc ſacramento pertractans initio commemorat gratiam, quæ infirmum ſanat, & *alleviat*, poſtea remiſſionem peccati, neque abſolute, ſed illa conditione appoſita, *Et ſi in peccatis ſit*. Deinde nullum ſacramentum *per ſe* videtur inſtitutum ad delenda venialia peccata, quum hæc pluribus remediis poſſint expiari. Inſuper ſi remiſſio peccatorum eſſet extremæ Unctionis effectus princeps, non tam ægrotis, quàm ſanis conferendus eſſet, ac pœnitentibus præſertim; ideoque longe melius ſe gererent Græci, qui pœnitentes omnes inungunt, quam Latini eos tantum, qui decumbunt, delinientes. Præterea omnia peccata actualia delentur per ſe a ſacramento pœnitentiæ, ideoque pro remiſſione actualium peccatorum nullum aliud ſacramentum erat inſtituendum. Hæc argumenta Divi Thomæ teſtimoniis firmata, & dialectices artificio contexta legi poſſunt apud Gonet diſput. 2. articulo unico, ſive apud Sylvium in quæſt. xxx. Supplem. art. 1. concl. 1. aut Thomiſtarum alium quemlibet. His addi poteſt quod cenſent veriſimilius permulti haud vulgares Theologi, quibus ſubſcribit 3. p. tom. 2. diſput. 18. ſect. 3. Suareſius, etiam beatiſſimam Virginem, cui ſane nullum peccatum erat dimittendum, extremam Unctionem ſuſcepiſſe; quamquam Gabriel, Paludanus, Victoria, Eckius, aliique ſentiunt oppoſitum: horumque opinio videtur mihi probabilior, tum quia Deipara nec etiam adverſus dæmonum inſidias præmuniri debebat Unctionis ſacræ præſidio; tum quia nul-

nullam per ſenſuum officia animi ægritudinem torporemque contraxerat, tum demum, quoniam nec *forma*, qua Græci, Latinique utuntur, nec alia conſimilis ſanctiſſimæ Dei Genitrici poterat convenire.

Contraria autem ſententia innititur momentis paullo ſupra productis; nam ex Jacobo Apoſtolo, ex Tridentino, ex Patribus, atque ex *forma*, & ritu ejuſdem ſacramenti evidentiſſime apparet illius vi peccata deleri: idque eſſe præcipuum ſacramenti effectum magna probabilitate ſuadetur, primum ex eo quod idem effectus priori loco a Tridentina Synodo recenſeatur. Tum ex Catechiſmo Romano num. 14. ubi inter hujus ſacramenti fructus priori loco connumeratur gratia, *quæ peccata leviora remittit*. Ulterius, quoniam ſacramentum iſtud eſt ſpiritualis quædam ſanatio, ideoque debet vi ſua delere peccata illa, quæ non ſpiritualem mortem, ſed languorem & infirmitatem inferunt, venialia ſcilicet, non mortifera. Legi poſſunt pro hac ſententia S. Bonaventura, Scotus, & Alenſis in diſt. 23. necnon Maſtrius diſput. VI. q. 4. num. 63.

Quid mihi videatur inter has extremas, oppoſitaſque ſententias veriſimilius, dicam poſteaquam ſecundum ac tertium hujus ſacramenti effectum explicavero. Sed priuſquam hoc præſtem, animadvertendum puto, colligi ex utriuſque ſententiæ momentis, peccata, quæ Unctione extrema *per ſe* diluuntur, non lethalia eſſe, ſed *venialia*. In hoc enim conſentiunt omnes, ad infirmitatis præſidium, ad ſuperanda mortis pericula, ad animi curationem, & ad gratiæ augmentum, non vero ad regenerandum in Chriſto filios Adæ, ad ſuſcitandum oppreſſos culpa mortifera, & ad conferendam gratiam primam hoc ſacramentum fuiſſe inſtitutum. Nititur Eſtius diſt. 23. §. IV. hoc demonſtrare ex hujus ſacramenti *forma*, qua dicitur, *Indulgeat tibi Deus quicquid deliquiſti*, *&c.* propterea quod in ſcripturis minora plerumque peccata, qualia ſunt infirmitatis & ignorantiæ, *delicti* vocabulo ſignificentur, ut Pſal. XVIII. 13. & XXIV. 7. Sed hæc ratio non admodum efficax eſt: quum revera *delicti* nomen commune ſit gravioribus & levioribus culpis, & pro mortiferis accipiendum ſit Sap. X. 1. ad Rom. IV. 25. & V. 17. ad Epheſ. II. 1. ad Coloſs. II. 13. atque in locis aliis quamplurimis.

In Epiſtola autem Jacobi legimus τὰς ἁμαρτίας, quæ vox pariter ſenſum patitur ampliorem. Idem Eſtius argumentum illud petitum ex ſignificatione *delicti*, quo utitur in Quarto, refutat comment. in Epiſtolam Jacobi, §. *Rurſus alii*, ubi etiam ait Jacobi verba extendenda eſſe *ad omnia cujuſcunque generis peccata, comprehenſis etiam inclinationibus, & affectibus vitioſis*. Verum quod ad vitioſos affectus attinet, hi comprehenduntur nomine *reliquiarum* peccati; de quibus infra: quomodo autem ſacramenta vivorum aliquando *indirectè* conferant primam gratiam, dixi libro XXX. cap. 21. Expeditior eſt ergo ratio,

tio, quam affert citato num. 14. Catechiſmus Romanus, quoniam nempe *exitiales culpæ Pœnitentiæ ſacramento tolluntur; neque enim hoc ſacramentum primario loco ad graviorum criminum remiſſionem inſtitutum eſt, ſed Baptiſmus tantum, & Pœnitentia vi ſua hoc efficiunt*. Ex his verbis eruitur, quàm infirmum ſit argumentum illud, quod peccata venialia poſſint abſque ſacramento deleri; non enim extra ſacramentum delentur vi alicujus ſigni efficacis, ad hoc a Chriſto inſtituti, ſive *ex opere operato*, ſed per modum impetrationis, propter Eccleſiæ preces, & devotionem fidelium, ut diximus de aqua luſtrali tom. VI. pag. 76. ac præterea non id tantum efficit Extrema Unctio, ſed confert etiam inhærentem Spiritus ſancti gratiam, infirmos corroborantem, & contra inſidias dæmonum præmunientem. Quamobrem aſſentiri non poſſumus Bellarmino cap. 8. de Extrema Unctione affirmanti non facile probaturos nos hanc Unctionem eſſe Sacramentum, ſi ad delenda venialia peccata fuiſſet a Chriſto inſtituta.

Effectus alter, ut ad illum deveniamus, eſt *peccati reliquias* abſtergere. Sunt autem hoc in loco peccatorum reliquiæ languor ille, & ægritudo animi, quæ multiplicitate peccatorum contrahitur. Experimur enim ex multitudine peccatorum augeri in nobis vulnus concupiſcentiæ, ac mentis cæcitatem, quæ duo, ut poſſimus inſidias dæmonum illecebraſque vitare, ſanari debent, maxime in agone poſtremo. Accedit timor mortis inditus cuique hominum a natura, quo ne, dum morbo affligimur, atque mors imminet, animus opprimatur, infirmus confortandus eſt ſuperno gratiæ auxilio, atque ita erigendus, ut poſſit ſeſe ad cæleſtia convertere. Ita enim dicitur infirmus ſacra Unctione *alleviari*, verbo, etſi minus Latino, uſitato nihilominus in ſacris litteris, prout conſtat ex Iſaiæ IX. 1. Jonæ 1. 5. & Act. XXVII. 38. Huic autem verbo reſpondet in Græco Jacobeæ epiſtolæ textu ἐγερεῖ, quod ad animum pertinet, & idem ſonat, ac *pellere torporem, triſtitiam, ac negligentiam*. Ex quibus colligitur non tolli efficacitate ſacramenti languorem & ægritudinem, quæ inducitur morborum acerbitate, ſed quæ contracta eſt perniciosa criminum frequentatione. Leguntur apud Alcuinum in Carmine de ſententia Dei hi verſus ad Chriſtum Redemptorem noſtrum directi,

Multiplici exanguem trahimus præ vulnere vitam:
Nullam aliud, præter te unum, ſolamen habemus.
Quod ſi nunc medico curabit vulnera fotu
Gratia deſignata Oleo;
Pelletur validus medicato corpore languor.

Profecto hunc ſacramentalem effectum explicat *materia proxima*, ſcilicet unctio; quemadmodum remiſſionem peccati commonſtrat *forma*, prout diximus paullo ſupra.

Conſequitur effectus tertius, qui pariter in verbo illo, *alleviabit*, com-

comprehenditur, nempe confirmatio animi, hujuſque excitatio ex magna in Dei miſericordiam fiducia. Ablato enim languore illo, quo infirmus afficiebatur, atque diſcuſſa triſtitia, quam parit turpitudo peccati & formido pœnarum; exhilaratur, & alacrior efficitur, expectans tranquilla mente adventum Domini, nec adeo angitur memoria ſcelerum præteritorum, ut experiatur miſerrimam illorum calamitatem, de quibus legimus Sapientiæ IV.21. *Venient in peccatorum ſuorum cogitationem timidi, & traducent illos ex adverſo iniquitates ipſorum.*

Tribus hiſce effectibus expoſitis, facile definiri poteſt qualis eorum ſit *primarius*. Indubitatum eſt, hoc ſacramentum inſtitutum fuiſſe per modum curationis, ac præſertim ad expellendam animi laſſitudinem, atque ut Davidica utar phraſi, ad ſanandos *contritos corde*. Manifeſtum quoque eſt, infirmitatem illam torporemque ſpiritus, aut pravorum habituum, aut plurimorum leviorumque criminum inhæſione induci & foveri. Certum eſt inſuper in qualibet ſive corporis, ſive animi curatione primum cauſas morbi tollendas eſſe, ſaluberrimis medicamentis adhibitis. Denique extra controverſiam poſitum eſt, ideo ſpirituali unctione infirmos fore ſanandos, ut extrema pericula ſuperare valeant, & vitent callidi hoſtis inſidias. Hi ergo effectus, ſi attendantur ſinguli in ſuo ordine, præcipui ac primarii aliqua ratione ſunt omnes. Sanatio enim ſpiritualis eſt id, cujus gratia hoc ſacramentum fuit inſtitutum; atque in hoc ſenſu ſubſcribendum eſt S. Thomæ. In eadem ſanatione debet primum tolli quidquid eſt ſpiritualis infirmitatis origo, & ita prius abſterguntur peccatorum reliquiæ, ut cenſent S. Bonaventura, Scotus, Durandus. Si finis habenda ſit ratio; virtus gratiæ, in quantum corroborat adverſus inſidias dæmonum, proximumque mortis periculum, erit pariter effectus primus. Hac autem diſtinctione facillime diluentur argumenta ſuperius poſita.

Ultimus effectus eſt *corporis ſanitas*, ſi hæc tamen animæ ſit profutura: ita enim de infirmo ſacra unctione delibuto loquitur Synodus Tridentina, *Et ſanitatem corporis interdum, ubi ſaluti animæ expedierit, conſequitur*. At quæri poteſt, cur non ſemper infirmus hujus ſacramenti virtute convaleſcat, quemadmodum ſemper, niſi adſit obex, ſpirituales effectus, ideſt, gratiam, animique levamentum aſſequiquitur. Quidam reſpondent ſacram unctionem reſpectu poſtremi hujus effectus non habere rationem ſacramenti, cujus eſt certum ac determinatum effectum producere, non conditionatum, atque ſuſpenſum: ſed potius eſſe *ſacramentale* quoddam, & ex genere eorum, quæ non perpetuo & conſtanti ordine, ſed per modum publicæ orationis rem ſortiuntur, cujuſmodi ſunt aſperſio aquæ benedictæ, aliaque plura, quæ Eccleſiæ precibus conſecrantur. Atque hæc reſponſio traditur ab Eſtio diſt. 23. §. 5. & a Sylvio q.31. Supplem. art. 2. Reſpondent alii non eſſe tribuendum ſacramenti vitio, ſi ægroti priſtinam valetudinem non

 con-

conſequantur, ſed potius ægrotantibus ipſis, quorum pars magna non tam corpore languet, quam fide; hi vero reſponſionem hanc firmare poſſunt doctrina Catechiſmi Romani num. 16. Verum nihil aliud reſpondendum eſſe arbitror, niſi ſacramenta inſtituta præſertim fuiſſe propter ſpiritualem animæ utilitatem, & conſequenter ſanationem corporis eſſe effectum *ſecundarium*: qui tametſi non virtute olei nativa, ſed ſacramenti efficacitate producitur; non *abſolute* tamen attendi debet, ſed ea conditione appoſita, dummodo ſaluti animæ expediat; unde S. Thomas citato art. 2. in Corp. ait: *Quia ratio operans nunquam inducit ſecundarium effectum, niſi ſecundum quod expedit ad principalem; ideo ex hoc ſacramento non ſemper ſequitur corporalis ſanatio, ſed quando expedit ad ſpiritualem ſanationem, dummodo non ſit impedimentum ex parte recipientis*. Hæc reſponſio præcitatis Tridentini verbis cohæret quammaxime; ac plurimum valet tum ad erigendum animum infirmorum, qui frequentiſſime poſt ſacram Unctionem moriuntur, tum ad refutandam inſulſam illam hæreticorum illationem, neminem prorſus ſacro inunctum Oleo moriturum, ſi extrema Unctio ſacramentum ſit, & ſanitatis, quam ſignificat, ſignum efficax. Atque de hujus ſacramenti effectibus ſatis diximus.

CAPUT XI.

Quæſtiones reliquæ ad hoc argumentum pertinentes proponuntur, atque explicantur.

IIs omnibus, quæ difficultatem aliquam in hac diſſertatione afferre ſolent, pro facultate ingenioli noſtri abſolutis, cetera, in quibus conſentiunt omnes, & quæ prolixiorem diſcuſſionem non exigunt, undecimo capite expediam. Erit autem quæſtio prima *de hujus ſacramenti neceſſitate*. Nemo unus eſt, qui non afferat hoc ſacramentum neceſſarium non eſſe illa neceſſitate, quam Theologi appellant *neceſſitatem medii*; ſiquidem apertiſſimum eſt, poſſe fideles omnes abſque Extrema Unctione gratiam primam, amicitiam Dei, peccatorum ſuorum remiſſionem, & vitam æternam conſequi. Poteſt ergo hoc unum diſceptari, num neceſſitas ſit aliqua ſive divini, ſive Eccleſiaſtici præcepti. Hujuſmodi neceſſitatem adeſſe quidam propugnant, propterea quod ea verba Jacobi, *Inducat presbyteros Eccleſiæ*, importare videantur divinum mandatum. Tridentinum quoque Concilium eos damnat, qui docent, *hanc unctionem vel figmentum eſſe humanum, vel ritum a Patribus acceptum, nec mandatum Dei, nec promiſſionem gratiæ habentem*. Synodus etiam Cabilonenſis an. 813. can. 48. inquit: *Secundum Beati Apoſtoli Jacobi documentum, cui etiam documenta Patrum conſentiunt, infirmi oleo, quod ab Epiſcopis benedicitur, a presbyteris ungi*

ungi debent. Tenent hanc ſententiam Florentius de Cocq. ſect. 6. Ludovicus Habert cap. 7. q. 2. Le-Droint lib. VII. quæſt. 5. cap. 2. Tournely quæſt. ultima. E contra neceſſitatem hujuſmodi adeſſe negant Suarez diſp. 44. ſect. 1. Toletus tract. ult. cap. 3. Eſtius diſt. 23. §. 15. Sylvius in quæſt. 32. Supplem. art. 4. q. 1. aliique ſcholaſtici: quorum momenta ſunt, Primum, quod Innocentius I. in Epiſt. ad Decentium inquit: *Fideles ægroti ſancto oleo perungi poſſunt*, & rurſus, *& omnibus Chriſtianis uti licet*; quæ verba non videntur indicare præceptum, neque ſacramenti neceſſitatem. Alterum, quod Tridentina Synodus ſeſs. XIV. cap. 1. caute inquit, *Hoc ſacramentum* fuiſſe per Jacobum Apoſtolum, & fratrem Domini *fidelibus commendatum & promulgatum*, & cap. 3. addit, *Nec vero tanti ſacramenti contemptus abſque ingenti ſcelere, & ipſius Spiritus ſancti injuria eſſe poſſet*: quibus in verbis damnantur qui hoc ſacramentum contemnunt, non autem qui illud non ſuſcipiunt. Tertium, quod hæc videatur expreſſa ſententia S. Thomæ 3. p. q. 65. art. 4. Hi ergo auctores reſpondent, eo ſenſu Extremam Unctionem *præcipi* a beato Jacobo, & de illa haberi *mandatum* Domini, quatenus eſt ſacramentum a Chriſto inſtitutum, neque denegandum eſt fidelibus illud petentibus, niſi in eis ſit canonicum impedimentum; præceptum quoque eſſe, ne contemnatur.

In harum ſententiarum diverſitate quatuor nobis videntur eſſe certiſſima. Primum eſt, maximum ſcelus, & ſacrilegium eſſe Unctionis Extremæ contemptum; quod probatur præcitatis Tridentini verbis: definitione item Synodi Colonienſis celebratæ an. 1549. qua privantur Eccleſiaſtica ſepultura, *qui infirmitatis tempore Unctionem ſacram reſpuerint*: Conſtitutione quoque Martini V. edita an. 1418: quæ incipit, *Inter cunctas*, in qua num. 19. ſtatuitur, ut ſuſpecti de hæreſi interrogentur, *Utrum credant quod Chriſtianus contemnens ſuſceptionem ſacramenti Confirmationis, vel extremæ Unctionis, aut ſolemnizationem Matrimonii, peccet mortaliter?* conſenſu Theologorum omnium ſubſcribentium Magiſtro, cujus diſt. 23. hæc ſunt verba, *Si ex contemptu, vel negligentia ſacramentum hoc prætermittitur, periculoſum eſt, & damnabile*. Vide quæ de præcepto Confirmationis diximus lib. XXXII. cap. octavo. II. Affirmo deinde parochis ſedulam operam dandam eſſe, ne ægrotantium aliquis non munitus hoc ſacramento decedat; quod monent ſtatuta Synodi Lingonenſis an. 1404. & Mediolanenſis V. an. 1579. Catechiſmus Romanus p. 2. cap. 6. num. 9. atque ipſum Parochi officium, impendendum maxime in vitæ diſcrimine, ne fugiens quando lupus oves invadit, juxta Evangelicam ſententiam Joan. X. 12. potius dicendus ſit mercenarius, quam paſtor. III. Arbitror a vero non aberrare Merbeſium, qui cenſet quæſt. 10. concl. 2. infirmos illos, qui confiteri nequeunt peccata, omni jure teneri ad hoc ſacramentum ſuſcipiendum; propterea quod deleat *per ſe*

venia-

venialia peccata, & *per accidens* etiam mortalia, prout docet S.Thomas in IV. diſt. 23. q. 1. art. 2. Nemo autem eſt, qui non teneatur in extremo periculo ad æternam mortem vitandam remedia adhibere opportuna. IV. Sentio denique infirmos illos, qui crebris tentationibus jactari ſolent, inituros ultimam cum dæmone luctam debere omnino ſeſe munire ſacramenti hujus virtute, prout de Confirmatione affirmavi laudato capite 8. lib. XXXII. non poſſe abſque gravi ſcelere omitti ab iis, qui plurimum tentantur in fide: immo nullus eſt, qui non teneatur ſedulo animadvertere, ſibi a contaminatis ſpiritibus parari permultas variaſque in exitu inſidias;

Haud ſecus, ac ſi olim per ſudum lactea forte
Lapſa columbarum nubes deſcendat in arvum
Ruris frugiferi, laqueos ubi callidus auceps
Prætendit, lentoque inlevit vimine viſco,
Sparſit & inſidias ſiliquis, vel farre doloſo;
Illiciunt alias fallentia grana, gulamque
Innectunt avidam tortæ retinacula ſetæ,
Molle vel implicitas gluten circumligat alas:

qua comparatione fraudes dæmonis inſidias ſtruentis animabus e corpore migraturis deſcribit in Hamartigenia Aurelius Prudentius.

QUÆSTIO II.

Aditum hæc faciunt quæſtioni alteri, *num peſtilentia graſſante parochi teneantur cum propriæ vitæ periculo infirmis extremam Unctionem adminiſtrare*. Scimus Sylvium, Suarez, Poſſevinum, Dianam, alioſque plurimos ſubſcribere ſententiæ neganti, modo parochus hoc ſacramentum adminiſtrare non valeat *abſque magno vitæ propriæ periculo*: & ratio videtur manifeſta, quia ſcilicet ſacramentum iſtud non eſt omnimodæ neceſſitatis, cujuſmodi eſt Pœnitentia. Lego tamen apud graviſſimos Theologos oppoſitum: horumque ſententia innititur primum diſcrimini, quod verſari paſtorem inter ac mercenarium diximus paullo ſupra: deinde Auguſtinianæ ad Honoratum epiſtolæ 180. nunc 228. ubi S. Pater damnat tanquam mercenarios, & deſertores ovium Chriſti, paſtores, & miniſtros illos, qui furentibus perſecutionibus arripiunt fugam. Rurſus ex quo Parochi teneantur conferre ſacramenta *ex juſtitia*, nec ſalva æquitate deſerere poſſint in extremo periculo ſuæ curæ commiſſos, & quibus ſacramentalis Unctio, niſi penitus neceſſaria ſit, eſt tamen opportunum, maximum, atque ſingulare præſidium. His addi poſſunt quæ de fuga in perſecutione ſcripſimus lib. 23. cap. 8. prop. 3. necnon quæ de multitudine populorum vehementer dolentium, dum martyres raperentur in exilium, narrat in libro 2. de Perſecut. Vandalica num. 11. Victor Vitenſis Epiſcopus; & de-

demum quæ leguntur cap. *Sciſcitaris*, VII. q. I. ubi Nicolaus I. inquit: *Si perniciosum eſt proretam in tranquillitate navim deſerere, quanto magis in fluctibus?*

Hac in re, ne illos damnemus, qui ſentiunt non teneri Parochos ad hoc ſacramentum miniſtrandum cum manifeſto vitæ periculo, & aliunde ne infirmi cura & præſentia paſtorum ſuorum deſtituantur; aſſirmamus primò, nullatenus permitti, ut parochi infirmos deſerant, quotieſcunque eorum præſentiam exigit ſpiritualis illorum ſalus, neque alii miniſtri adſunt, qui poſſint ipſis ſacramenta conferre: quod utique invicte probant ſecundæ ſententiæ argumenta. Aſſerimus deinde, teneri omnino parochos ad ſacro oleo liniendos ægrotos illos, qui aut peſtilentia, aut morbo alio correpti peccata ſua confiteri non poſſunt: idque evidenter ſequitur ex præcedenti quæſtione, ubi oſtendimus in tali caſu Unctionem extremam delere peccata mortalia: unde in Synodo Namurcenſi an. 1639. tit. 14. cap. 9. legitur: *Saluti ſubditorum noſtrorum conſulere volentes ordinamus, ut paſtores ſuis ſubditis peſtilentia correptis, quamvis ſacramenta Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ eis adminiſtraverint, non omittant etiam extremam Unctionem, ſi id abſque manifeſto vitæ periculo præſtare poſſint*. Et cap. proximo: *Qui autem peſte afflatus non eſt confeſſus, nec poteſt confiteri, paſtor teneatur illi Extremam Unctionem cum periculo vitæ dare*. Ulterius dico debere parochum omnino ſacramentum iſtud conferre etiam peſtilentia laborantibus, ſi vitæ periculum non ſit evidens; non autem ſi manifeſtum ſit atque irreparabile, & ſi decumbentibus adminiſtraverit Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ ſacramenta: quoniam eo in caſu non videtur extrema Unctio abſolutæ neceſſitatis, ut docent Theologi plurimi ac præſtantiſſimi, quos laudat, & ſequitur Franciſcus Sylvius in q. 32. Supplem. art. 3. concluſ. 4. Tandem cenſeo, quod poſtrema hac opinione non rejecta debeant tamen parochi diligenter animadvertere, ſibi nefas eſſe in quolibet caſu extremam Unctionem denegare ægrotantibus, ſi illam petant; atque id multo magis, ſi trepidante paſtore, ac mortem pertimeſcente, ſcandalum aliquod orirètur in populo: non apparere manifeſtum mortis periculum, ſi ex una parte ſeſe divinæ providentiæ committant, ex alia præmuniant ſe pharmacis ſalutiferis, infirmoſque virgula, non pollice inungant: demum memoria repetendum eſſe quod Tract. 123. in Joannem num. 5. ait ſapientiſſimus Auguſtinus: *Chriſti amor in eo, qui paſcit oves ejus in tam magnum debet ſpiritalem creſcere ardorem, ut vincat etiam mortis naturalem timorem, quo mori nolamus*.

Q U Æ S T I O III.

Præterea quæritur, *Quo tempore hoc ſacramentum adminiſtrandum*

dum ſit. Quæ facillimæ ſolutionis quæſtio dirimitur a Catechiſmo Romano num. 9. ubi legitur: *Graviſſime peccant, qui illud tempus ægroti ungendi obſervare ſolent, cum jam omni ſalutis ſpe amiſſa, vita & ſenſibus carere incipiat; conſtat enim ad uberiorem gratiam percipiendam plurimum valere, ſi ægrotus, cum in eo adhuc integra mens & ſenſus viget, fidemque & religioſam animi voluntatem afferre poteſt, ſacro oleo liniatur*. Et quod in Catechiſmo legitur, & ratione ibidem inſerta confirmatur, tradunt etiam Concilia Burdigalenſe, Remenſe, Bituricenſe, & 1. Mediolanenſe, quæ collegit cap. v. de hoc ſacramento Regula XIV. vir induſtrius, atque in litteraria Republica celeberrimus Alexander Natalis. His vero nihil aliud addendum eſt, niſi Medicorum complures, ne ægrotantes deſpondeant animum, etiam in magno vitæ diſcrimine ſanitatem illis promittere; cujus rei cauſa mendacium medicis concedendum eſſe lib. 3. de Republ. ajebat Plato. At hi mortalis corporis ſanationem, non immortalis animi attendunt pericula: quæ ſi menti ipſorum obverſarentur, non ſervarent tantum, quæ leguntur in Epigramatis *de boneſtis Medicorum impoſturis*, atque in primis elegans illud,

Proſit ut ægrotis, medicam nil dedecet artem,
Id fiat ſalva relligione modò:

verum & darent operam, ut morituri diſponerent domui ſuæ, non terrenæ tantum & corruptibili, ſed etiam ſpirituali & æternæ, prout Ezechiam admonebat Propheta Domini, Iſ. XXXVIII. 1.

QUÆSTIO IV.

Verumtamen circa tempus adminiſtrandæ Unctionis ſacræ alia inſurgit quæſtio paullo difficilior: *an ſcilicet præmittenda ſit, vel poſtponenda Viatico*. Neque enim negari poteſt communiorem olim fuiſſe diſciplinam, ut infirmi prius Oleo ſancto inungerentur, & poſtea Euchariſtiam ſuſciperent; uti demonſtrarunt Launojus Obſervat. 8. pag. 608. Martene lib. 1. cap. 7. art. 2. num. 4. Van-Eſpen in Jus Canonicum p. 2. tit. 8. cap. 2. & p. 4. cap. 3. §. 5. quibus juniores Theologi aſſentiuntur. Opinio autem noſtra hæc eſt, primum, antiquam illam diſciplinam revera obtinuiſſe: deinde non fuiſſe omnino communem atque univerſalem: inſuper non eſſe illos redarguendos, qui rationabili aliqua cauſa permoti Viatico præmittunt Unctionem; ac tandem optime ſe illos gerere, qui juxta Romanæ Eccleſiæ conſuetudinem prius communionem dant infirmis, poſtea ſacramentum Unctionis ultimæ. Aliquando igitur Unctionem ſactam præmiſſam fuiſſe Viatico, demonſtratur ex cap. *Ab infirmis*, XXVI. q. 7. depromto ex Pœnitentiali Theodori, quod conſcriptum dicitur circa annum Dom. 680. ubi legitur, *Sacra unctione olei inuncti, ſecundum ſtatuta ſancto-*

rum

Digitized by Google

rum Patrum, *communione Viatici reficiantur*. Ex libro Pontificali Bibliothecæ Tillianæ, ex libro 7. Capitular. Caroli Magni cap. 132. atque ex Concilio Aquiſgranenſi an. 836. can. 5. in quibus locis infirmi prius ſacro liniendi oleo, deinde Viatico reficiendi dicuntur. Idem demonſtratur innumeris exemplis virorum clariſſimorum, quos legimus ante perceptam communionem fuiſſe oleo ſancto delibutos; prout litteris conſignavit Auctor vitæ Caroli Magni ad an. 814. Remberti Bremenſis Epiſcopi an. 888. Guilelmi Archiepiſcopi Bituricenſis, qui deceſſit ſedente Innocentio III. circa finem ſæculi duodecimi, S Malachiæ vita functi an. 1148. aliorumque apud Launojum citato in loco. Confirmatur hoc idem libris illis Ritualibus, in quibus ordo inungendi infirmos præcedit ordinem adminiſtrandi viaticum: inter quos Rituales laudantur typis editi Conſtantienſis an. 1494. Rotomagenſis an. 1544. Andegavenſis an. 1580. aliique, in recentioribus tamen editionibus immutati. Demum priſtinam illam conſuetudinem comprobant conſtitutiones veterum Monachorum, quos Viatico Unctionem ſacram præmiſiſſe conſtat ex ſtatutis Cluniacenſibus Hugonis, qui floruit circa annum 1080. ex libro de Officiis Eccleſ. ſecundum Ordinem Ciſtercienſem cap. 93. atque ex libro 2. Regularum Petri de Honeſtis cap. 22.

Ceterum conſuetudinem illam non fuiſſe prorſus univerſalem, probatur primo ex antiquiſſimo Ms. Pontificalis Romani, quod aſſervatur in Florentina Bibliotheca PP. Minorum Conventualium S. Crucis, in quo ut teſtatur Mabillon in Itinere Italico pag. 164. Viaticum præmittitur Unctioni infirmorum. Inſuper demonſtratur conſuetudine Romanæ Eccleſiæ, cujus initia, cum adſcribere illa non poſſimus Ritualibus recentioribus, ſunt referenda inter majorum inſtitutiones. Præterea confirmatur ſermone S. Cæſarii in Appendice Auguſtinenſium num. 265. in quo legitur: *Quoties aliqua infirmitas ſupervenerit, corpus & ſanguinem Chriſti ille qui ægrotat accipiat, & inde corpuſculum ungat*. Idem ulterius eruitur ex Capitularibus Iſaac Lingonenſis, cognomento Boni, & Herardi Turonenſis, qui ambo anno 859. Tullenſi Synodo interfuere; in quibus legitur: *In infirmitate poſiti abſque dilatione reconcilientur, & Viaticum viventes accipiant, & benedictione ſacrati olei non careant*.

Ex diverſa hac diſciplina colligitur aſſertionis noſtræ pars tertia, illos ſcilicet violatæ Eccleſiaſticæ diſciplinæ minime reos futuros eſſe, qui humiliter peterent a Parocho Unctionem extremam ante Corporis Chriſti Viaticum, ſive ut a peccatorum reliquiis purgati Euchariſtiam majori diſpoſitione ſuſciperent, ſive pia aliqua alia cauſa permoti, dummodo Eccleſiæ, in qua degunt, nullatenus conſuetudinem reprobarent, & Paſtoris ſui nutibus conſiliiſque acquieſcerent. Atque id magis confirmo ex Rituali Pariſienſi edito an. 1504. in quo legitur:

Nec eſt magna vis de ordine : ſi enim infirmus prius petat ſacramentum Euchariſtiæ, quam extremam Unctionem, ſibi prius confeſſione facta peccati, miniſtretur. Igitur juxta librum hunc Ritualem prius conferenda eſſet extrema Unctio, ſi infirmus prius illam peteret. Ad hæc Zegerus Van-Eſpen prælaudata p. 4. cap. 3. §. 5. ubi pertractat *de Capitularium utilitate*, poſtquam egit de veteri, & communiori diſciplina, produxitque caput 132. libri ſeptimi Capitularium, inquit: *De hac diſciplina optime inſtructi duo hujus Academiæ* (Lovanienſis) *Theologi, & Auguſtinianæ Familiæ non exigua ornamenta, Chriſtianus Lupus, & Franciſcus Farvacques, ſacro Oleo inungi ante Viaticum petierunt, & obtinuerunt. Quis eorum votum & deſiderium hic culpabit, niſi qui neglecta veterum monumentorum lectione, priſtinæ, & venerandæ Patrum diſciplinæ perfectam ſcientiam non habet?*

Attamen communiter commendanda & ſervanda eſt conſuetudo, quæ Unctioni extremæ præmittit Viaticum. Primum quia nil magis congruum eſt, quam vigentem Eccleſiæ diſciplinam ſervare. Deinde quia ſicut prior illa, ita poſterior conſuetudo momentis ſuis eſt innixa. Protulit hæc libro 2. de Arte bene moriendi cap. 7. pag. 266. Eminentiſſimus Bellarminus. Momentum unum eſt, quod veteres ex extrema Unctione ſperabant ſanitatem quoque corporalem, ideoque non differebant illam uſque ad illud tempus, quo medicorum judicio deſperatur ægroti ſalus. E contra autem ætate noſtra, dum infirmi audiunt ſibi Unctionem extremam adminiſtrandam eſſe, cenſent jam actum de vita ſua, eaque de cauſa ne ægrotos terreant, cognati, vel amici differunt hoc ſacramentum quandiu poſſunt. Alterum momentum eſt, quoniam antiqui ſacramenta omnia concludebant & quaſi conſignabant ſacramento corporis Domini, unde & nunc qui baptizantur adulti ſtatim confirmantur, & adſtantes ſacrificio Miſſæ reficiuntur communione Euchariſtica; quod pariter fieri ſolet in collatione Ordinum, & in ſolemni adminiſtratione ſacramenti Matrimonii. Id vero peculiari etiam titulo ſervabatur in ſacra Unctione, propterea quod remittat peccata, ac ſit ſacramentum pœnitentiæ conſummativum, ideoque præmitti poſſit Euchariſtiæ tanquam præparatio & diſpoſitio. At noſtro tempore ordo invertitur, quoniam non raro accidit, ut infirmi vel rationis uſum amittant, vel aliunde reddantur inhabiles ad ſacroſanctam Euchariſtiam rite percipiendam. *Melius enim eſt* (concludit Bellarminus) *ut inverſo ordine ſacramenta iſta miniſtrentur ægrotis, quam ut altero, eoque ſaluberrimo careant. Unctio enim extrema conferri poteſt ægroto etiam in agone poſito, & non intelligenti, vel ſentienti quid circa ſe agatur, modo tamen in vivis ſit: defuncti enim nullius ſacramenti capaces ſunt.* Atque ad hunc modum quæſtionem quartam reſolvimus.

Quæ-

Quæstio V.

Proxima eſt quæſtio, *an extrema Unctio iterari poſſit*. Fuit enim opinio Goffridi Abbatis Vindocinenſis epiſt. 19. libri 2. ad Ivonem Carnotenſem, & ejuſdem Ivonis epiſt. 12. & 250. ſemel tantum fas eſſe ægrotos ſacro oleo delinire ob duplicem cauſam: quarum primam petebant ex eo, quod etiam publica pœnitentia una duntaxat vice imponeretur, & extrema Unctio ſit quædam pœnitentia publica exeuntium: alteram vero ex quo nunquam repetatur ſacramentum Confirmationis, quod ritu quodam conſimili, ſcilicet inunctione, peragitur. At ſingularis fuit hæc opinio, & labili fundamento ſubnixa. Quantum enim ſpectat ad publicam pœnitentiam, tametſi illius actio, & reconciliatio canonica ſemel tantum concederetur; quod tamen in illa ſacramenti rationem habebat, ideſt, peccatorum confeſſio, & abſolutio per claves Eccleſiæ, ſemper iteratum fuit, & ſæpiſſime repetitum, ut dixi præcedenti libro cap. XIII. in *Hiſtoria publicæ pœnitentiæ*, num. XVII. Nec etiam Confirmationis, & Unctionis extremæ eadem eſt ratio; illa enim imprimit *characterem*, & perpetuum effectum producit. Idcirco autem ſacramentum iſtud non imprimit *characterem*, quoniam inſtitutum eſt in remedium ſubſidiumque ægrotantium, non autem ut in hac Eccleſia, in qua peregrinamur a Domino, fideles a non credentibus, vel a ſe invicem ſecernantur, neque ut deputentur ad ſacrum aliquod miniſterium; prout inquit q. XXX. Supplem. art. 3. & quæſt. XXXIII. art. 1. Doctor Angelicus. Qua in re conſentiunt Theologi omnes, etiam antiquiores, ut Magiſter in IV. diſt. 23. Guilelmus Antiſſiodorenſis in Summa lib. IV. tract. 7. cap. 2. S. Bonaventura in eamdem diſt. 23. art. 2. q. 4. ceterique unanimiter.

Quidam affirmarunt poſſe quidem repeti Unctionem ſacram, non tamen intra ſpatium ejuſdem anni. Opinionem hanc cum offendiſſet A lapide apud Durandum lib. 1. Rational. divin. officiorum cap. 8. num. 25. & Eckium hom. 56. & 58. de Sacramentis, dum ederet commentaria in Epiſtolam Jacobi, viſus eſt ſibi valide refutare ex quo *extrema Unctio non imprimit characterem*. Sed futilis eſt ratio iſta: nam ſi characterem imprimeret, nec tranſacto jam anno, nec unquam in vita poſſet ſacra Unctio iterari; quod Durandus, & Eckius non affirmarunt. Immo Durandus ſcribit id *apud quoſdam legi*, nec refellens, nec approbans. Quod autem hoc legatur, apertum eſt: ſiquidem Petrus Cantor in Summa cap. 132. ait: *Conſuetudo eſt in Clarevallenſium Ordine, quod nunquam inungitur aliquis bis in eodem anno*. Extat & in antiquo Ms. Eccleſiæ Turonenſis Carmen, de quo Martene tom. 2. pag. 104. primæ editionis, ibique de extrema Unctione,

Nonniſi menſe ſemel tantum communicet æger.
Hic idem ſolo non bis unguatur in anno.

Verum nec ſententia iſta communis fuit, nec firma ratione poteſt fulciri. Non fuit communis; nam juxta Pontificale S. Prudentii Galindi Epiſcopi Tricaſſini, qui floruit nono ſæculo, immo & juxta librum Sacramentorum Gregorii a Menardo editum, in eadem infirmitate repetebatur Unctio infirmorum, & ſimul Viaticum. Non fuit vero innixa rationi validæ, quoniam juxta beati Jacobi Epiſtolam inducendi ſunt presbyteri ad fideles ungendos quotieſcunque infirmantur; ideoque ſi poſteaquam convaluerunt, iterum decumbant, iterum quoque ſunt inungendi.

Præmiſſis itaque duabus opinionibus eliminatis, reliquum eſt, ut dicamus infirmos, *ſi poſt ſuſceptam hanc unctionem convaluerint, iterum hujus ſacramenti ſubſidio juvandos eſſe, cum in aliud ſimile vitæ diſcrimen inciderint*; prout docet cap. 3. Synodus Tridentina. Quod & confirmatur ratione nuper producta, quum extrema Unctio inſtituta ſit in ſubſidium infirmorum, & ſit ſpiritualis curatio, adhibita per modum curationis corporalis, quæ morbis redeuntibus iteratur. In eadem autem infirmitate hoc ſacramentum idcirco non repetitur, quoniam de ſe ſufficit ad incommoda illa vitanda, quæ affert præſens infirmitas. Neque id recentioris eſt praxis, quum etiam comprobetur Statutis ſynodalibus Danielis Nannetenſis, & Stephani Poncherii Pariſienſis Antiſtitis, atque Manualibus Lugdunenſi, Cameracenſi, Viennenſi, Mechlinienſi, Lemovicenſi, aliiſque apud Launojum volum. 1. pag. 552. In rituali Romano recte advertitur, iterandam eſſe Unctionem ſacram in eadem infirmitate, ſi diuturna ſit, & infirmus poſteaquam convaluerat, rurſus incidat in mortis periculum: quia in tali caſu accidit nova quædam infirmitas, ſive, ut inquit S. Thomas q. 33. art. 2. infirmus *patitur recidivum*. Ac de quinta quæſtione ſatis.

QUÆSTIO VI.

Sexta & ultima quæſtio eſt, *Quænam diſpoſitiones requirantur in extremam Unctionem ſuſcipientibus?* Sed in hac non eſt diutius immorandum. Quum enim dictum ſit extremam Unctionem eſſe ſacramentum exeuntium, conſummativum pœnitentiæ, ſpiritualem animi curationem, & contra languorem ſpiritus, contra mortis horrorem, & contra dæmonum machinationes ſingulare adjumentum; conſequens eſt, infirmos ad illud ſuſcipiendum diſponendos eſſe præmiſſa confeſſione ſacramentali, & ſi hanc non poſſint elicere, intimo doloris ſenſu & contritione vehementi, ſpe melioris & incommutabilis vitæ, atque fide conſtanti ac firmiſſima, aliarumque virtutum exercitatione, maxima demum erga ſacramentum tanta efficacitate præditum reverentia.

CA-

Digitized by Google

CAPUT XII.

Quæ circa hujus Sacramenti ritus remanent dilucidanda.

VErum cum in hac diſſertatione omne ſtudium ac diligentiam adhibuerim, ut ea etiam, quæ ſpectant ad Unctionis ritum, ad formæ varietatem, & ad numerum conditionemque miniſtrantium producerem, in quibus maxime ſacrarum ceremoniarum ratio conſiſtit; quidnam ulterius inveſtigandum eſt, ut liber iſte partibus omnibus, numeriſque ſuis conſtans abſolvi poſſit? Nihil ſane aliud, quam Pſalmorum Pœnitentialium, aliarumque precum recitatio; & quædam alia non ubique in uſum recepta, & quæ in deſuetudinem abierunt.

Itaque dum infirmi ſacro liniuntur oleo, ſeptem de pœnitentia pſalmos cum Litaniis, precibuſque recitandos eſſe, præſcribunt ritualia quoque recentiora. Hunc ritum commemorant antiquiores conſuetudines Cluniacenſium lib. 3. cap. 28. omniumque fere Eccleſiarum Manualia; tametſi aliquantulum diſcrepent circa tempus, quo iidem Pſalmi ſunt recitandi. Nam in quibuſdam Eccleſiis præmittuntur unctioni, in quibuſdam aliis unctionem ſubſequuntur, in pluribus illam comitantur, aut illi etiam interſeruntur. In Eccleſia quippe Pariſienſi juxta Rituales libros editos an. 1512. 1581. & 1601. ſeptem Pſalmi recitari poterant *eundo ad infirmum*; & juxta Rituale Meldenſe impreſſum an. 1546. recitari debebant *in domo infirmi* a ſacerdote ſimul & a Clericis ante ſacram unctionem: & dum hæc peragebatur a parocho, clerus pſalmos alios cantu modulari ſolebat. In Rituali quoque Eccleſiæ Ambianenſis, quod prodiit anno 1541. pſalmi pœnitentiales ante unctionem, & pſalmi alii ſex poſtea recitandi præſcribuntur. In Sueſſionenſi Eccleſia, juxta Ritualem librum evulgatum an. 1535. pſalmi pœnitentiales & litaniæ recitantur *poſtquam unctus eſt infirmus*. At Rituale Romanum, cui conſentiunt Sacramentale Eccleſiæ Ferrarienſis, Mimatenſis, Claromontenſis, aliaque plurima, jubet, ut unctio fiat dum pſalmi pœnitentiales dicuntur: & quædam, ut dixi, mandant ut pſalmi unctionibus interſerantur; quæ conſuetudo invaluit olim in Eccleſia Narbonenſi, Toloſana, Maſſilienſi, & Aquenſi. Exhibuit harum Eccleſiarum Rituales libros Launojus cap. 4. pag. 587. ac Martenius lib. 1. cap. 7. art. 4. Parum ab his diſcrepat Ritus Græcorum, apud quos cum unctio a ſeptem ſacerdotibus fiat, unuſquiſque inunctionem ſuam perficit alicujus pſalmi, aliarumque precum interpoſitione. Vide Euchologium Goarii pag. 408.

Vides hinc nullam fere adinveniri Eccleſiam, quæ in Unctione infirmorum non jubeat, aut ſaltim moneat, ne ſi tempus ſuppetat, pœnitentiales pſalmi omittantur: quod mea quidem ſententia conſtitutum

tum eſt rectiſſimè, ac ſaluberrime. Enimvero, ut ſæpe diximus, hoc Sacramentum ſpeciem quamdam præfert publicæ pœnitentiæ. Deinde *non modo pœnitentiæ, ſed & totius Chriſtianæ vitæ, quæ perpetua pœnitentia eſſe debet, conſummativum exiſtimatum eſt a Patribus*, prout inquit ſeſs. XIV. in *doctrina* de hoc Sacramento Tridentinum Concilium: ideoque illius adminiſtratio poſtulat cordis contritionem, atque deteſtationem peccati maximam; quam pſalmi pœnitentiales flexis genibus & devote a circumſtantibus recitati facile in ægrotantium animis, divina gratia cooperante, excitabunt. Nos præterea admonet Auguſtini Parentis noſtri mors pretioſiſſima, nemini, quantumvis juſto, abſque pœnitentia exeundum eſſe de corpore; unde ſcripſit in ejus Vita cap. 31. ſanctus Poſſidius: *Dicere autem nobis inter familiaria colloquia conſueverat, poſt perceptum baptiſmum, etiam laudatos Chriſtianos, & Sacerdotes abſque digna & competenti pœnitentia exire de corpore non debere. Quod & ipſe fecit ultima, qua defunctus eſt, ægritudine: nam ſibi juſſerat pſalmos Davidicos, qui ſunt pauciſſimi de pœnitentia, ſcribi, ipſoſque quaterniones jacens in lecto contra parietem* * *poſitos diebus ſuæ infirmitatis intuebatur, & legebat, & jugiter, ac ubertim flebat*. Dixi autem, *ſi tempus ſuppetat*: nam ſi infirmus in extremis laboret, pſalmi prætermitti debent, ne quod pertinet duntaxat ad ritum, impediat id, quod eſt de Sacramenti ſubſtantia: ideoque extat in antiquis Codicibus regula illa,

Si trahit ungendum dolor extremus, ſine pſalmis
Hanc ungas citius, ut non moriatur inunctus.

* Cod. Vatic. poſitos.

In pœnitentiæ argumentum conſueverunt majores noſtri cinerem quoque & cilicium ægrotis imponere ante unctionem ſacram, vel eos jam inunctos e lecto tractos ſuper cilicium cineribus conſperſum diſtendere. In Manuali Aniciensi edito anno 1527. & Noviomenſi ann. 1560. præcipitur, ut infirmus ante peractam unctionem cilicium induat; atque in Lugdunenſi an. 1545. & Rotomagenſi an. 1586. ut ſupra pectus decumbentis crux ex cineribus conſperſis formetur. Impoſitam conſimili ratione publicam pœnitentiam dixi ſuper libro cap. 13. num. 4. ubi vero peractæ erant ſacræ infirmorum unctiones, in diſtento ſuper terram ſagulo, ac cinere ſuperpoſito iidem infirmi collocabantur. Didicimus conſuetudinem hanc primùm ex Ritualibus libris: inter quos laudatur ab Eruditis viris perantiquum Pontificale aſſervatum apud FF. Prædicatores Pariſienſes, ex editis vero Sacerdotale Venetum typis cuſum an. 1555. deinde ex inſtitutis antiquorum Monachorum; in *Conſuetudinibus* quippe Cluniacenſium Hugonis cap. 26. & Udalrici lib. 3. cap. 29. in Statutis item Carthuſianorum an. 1259. confirmatis in Generali capitulo n. 47. atque in antiquioribus Conſtitutionibus Ciſtercienſium cap. 94. pium iſtud, humile, ac triſte officium præſcribitur. Tali decumbens ſago animam efflavit ſan-

ſanctiſſimus epiſcopus Turonenſis Martinus, cujus, ut Sulpitius Severus narrat, fuit memorabile illud effatum, *Non decet Criſtianum niſi in cinere mori*. Neque ſoli hujus generis viri, Monachi ſcilicet, Sacerdotes, & Epiſcopi in cinere & cilicio ex hac vita migrabant, ſed laici etiam, ac ſummi principes; ut legimus de Odilia Herimanni, & Mathildis filia, de Ludovico VI. Galliarum Rege, & Ludovico IX. rege item Galliarum inter Sanctos adſcripto.

Inſuper apud majores noſtros in more poſitum fuit, ut infirmi ante ſacram unctionem recitarent *Symbolum Apoſtolicum*, prout colligi poteſt ex Manuale Sueſſionenſis Eccleſiæ edito an. 1530. & Ambianenſis an. 1541. Factum id puto ad Chriſtianæ fidei confeſſionem: cujus gratiâ presbyteri Græci inungentes infirmos imponunt illorum capiti librum Evangeliorum, prout adnotarunt Allatius in Opere de Conſenſu Occid. & Oriental. Eccleſ. lib. III. cap. 16. num. 15. Goarius in Græcorum Eucholog. pag. 427. atque Alphonſus Toſtatus quæſt. 34. præfat. in Evangelium Matthæi. His commonebantur ægroti, ut pœnitentia, gemitu, fide, & ſacramentorum adminiculo reliquias omnes peccatorum abſtergerent, & ne fugientem voluptatem, vitamque hanc miſerrimam fallaci deſiderio repeterent, experti tandem in ſeipſis quod ajebat Venantius Fortunatus lib. VI. carm. 6. & quotidianus confirmat eventus,

Quidquid habet mundus, fugitivo tramite tranſit.

Atque hæc de Extrema Unctione.

DE

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS

LIBER TRIGESIMUS SEXTUS,

In quo agitur de Myſteriis, quibus Clerici initiantur ad divina miniſteria obeunda, de ſacris nimirum ORDINATIONIBUS.

QUINQUE Sacramentis expoſitis, quæ pro omnibus Chriſtifidelibus inſtituta eſſe creduntur, duo remanent explicanda, quæ ſpectant certam hominum conditionem, illorum nempe, qui ſeſe divinis, ſacriſque miniſteriis addicunt, atque eorum, qui ſtatuunt agere cum legitima uxore individuam vitæ conſuetudinem, ORDO, videlicet, ac Matrimonium. Primum iſtorum hominum genus eſt, quod *Clericorum* appellant: laicorum alterum, non quidem omnium, ſed Eccleſiaſtico ritu connubia ineuntium. Quoniam de his, & de Sacramento, quo ſanctificantur ipſorum nuptiæ, in proximo libro dicturus ſum; nunc de ſacris Clericorum *Ordinationibus* pertractabo: æquum eſt enim, ut viri Eccleſiaſtica munera implentes præferantur iis, qui exercent officia naturæ; & Myſterium tribuens Electis in ſortem Domini gratiam & characterem præponatur Sacramento inſtituto ad conjugium firmiori vinculo, & ſanctificationis gra-

gratia perficiendum. Nomine autem *Clericorum*, quibus Eccleſiæ ſervitiis tantummodo vacandum eſt, atque hujus rei cauſſa Eccleſiaſtici *Ordinis* confertur dignitas ac poteſtas, non tantum intelligimus inferiores miniſtros, diſtinctos ab Epiſcopis, Presbyteris, & Diaconis, qui peculiari quodam titulo conſtituunt Eccleſiaſticam Hierarchiam; quo ſenſu *Clericos* nominari ſcimus a Cypriano Saturum Lectorem, & Optatum Hypodiaconum, a Luciano Martyre Exorciſtas, & univerſim a magna Nicæna Synodo canone tertio, a Carthaginienſi III. canone vicesimo primo, ab Epiphanio in ſexageſima octava hæreſi, ac ſubinde a ſcriptoribus plurimis, initiatos duntaxat minoribus Ordinibus, vel ſola Clericali tonſura: verum etiam *Clericos* dicimus omnes, ac ſingulos, qui aut docendo, aut baptizando, aut Euchariſtiam, vel Sacramenta alia conficiendo, gerunt in Eccleſia munera præſtantiora. Quum itaque de ſacramento Ordinis pauca adverſus hæreticos præmiſſa fuerint, quibus catholicum ejuſdem ſacramenti dogma proponatur & confirmetur, per univerſos Clericorum gradus diſcurram, ubique ex mea exili penu novi aliquid proferens, & Romanæ Eccleſiæ inſtituta, diſciplinamque colluſtrans, ea denique ſummariè ſubjiciens, quæ præſertim expoſtulare videtur ampliſſima hæc, & difficillima ſacrarum Ordinationum materia: in qua exornanda, quum attentis horum temporum circumſtantiis, necnon præcedentium librorum meorum multitudine, & prolixitate, cohibere debeam calami progreſſionem, verborumque effluentiam, omiſſa qualibet alia præfatione, ad inſtituendam, definiendamque controverſiam, quæ in hoc argumento caput eſt ceterarum, invocato nomine J. C. ſummi Dei, veri hominis, & ſacerdotis in æternum, ſtatim accedo.

CAPUT I.

Demonſtratur Ordinem *eſſe proprium Legis Evangelicæ ſacramentum.*

Quid hoc loco nomine *Ordinis* accipiendum ſit, ut quiſque ſciat de qua re aggrediar diſſerere, initio exponam. Plura igitur Latini ſcriptores ſolent hoc vocabulo deſignare: principio rerum ſeriem atque diſpoſitionem, unde nihil apud Grammaticos frequentius ea phraſi, *adhibere*, *inſtituere*, *invertere*, *permutare*, *abrumpere ordinem*: tum varia civium & popularium genera, qualia fuerunt apud Romanos Senatorii, Equeſtris, & popularis ordinis diſcrimina, ſeu, ut Græci dixere, τάξεις, atque hinc ea Latinorum locutio, *conjicere*, *cogere*, *redigere in ordinem*: ſolemnes præterea juris formulas; unde illud apud Paullum ceteroſque JCC. *extra ordinem ſententiam dicere*: officia itidem ac domeſticorum munera, quo ſenſu in 1. Aeneadum,

Quinquaginta intus famulæ, quibus ordine longo
Cura penus ſtruere & flammis adolere penates:

Senatum inſuper, Curiam, & Magiſtratum; idque non ſemel apud Auguſtinum noſtrum in Breviario Collationis Carthaginienſis, & in Codice Theodoſiano frequenter. His vocabuli ſignificationibus accedunt illæ, quas habet ubi de rebus Eccleſiaſticis pertractatur. Demonſtrat enim primo ſacramentorum, rituumque rationem ac methodum, quo ſenſu leguntur volumina inſcripta *Ordo Romanus*, *Ordo Aethyopum*, *&c*: coadunationem item hominum ſub certis quibuſdam inſtitutis vitam agentibus, cujuſmodi ſunt familiæ hominum religioſorum: Hierarchiam pariter, ſive ſacrorum miniſtrorum, cum dependentia a ſuperiori Antiſtite, diſpoſitionem ac principatum, quo ſenſu *in ordine conſtituti* dicuntur, qui Eccleſiaſtica pollent auctoritate: eorum rurſus, qui ſub hac hierarchia comprehenduntur, reſpectum atque comparationem; unde Auguſtinus Anconitanus, vir inſtituti noſtri omnium virtutum genere ornatus q. 1. de Eccleſiaſtica poteſtate art. 6. ait alium eſſe ordinem, quo Clerici ordinantur ad laicos, alium verò ordinem, quo clerici ordinantur ad clericos, ac præſertim ad ſummum, ſupremumque Paſtorem. Poſtremo *Ordo* ſignificat ſacram, & perantiquam Eccleſiæ ceremoniam, qua Epiſcopi aut impoſitione manuum, aut ſigno alio ſenſibili ad ſacra miniſteria aliquos deligunt, & initiant: & *Ordo* iſte eſt ſacramentum, de quo agere nunc inſtituimus.

Habent & Græci, ſervantque ex Patrum traditione ſacramentum iſtud, quod χειροτονίαν, ſive χειροθεσίαν, ideſt, *manuum impoſitionem*, appellant: quo etiam vocabulo nunc electionem, nunc initiationem clericalem Græcorum ſcripta deſignant. Nam qui alios olim deligebant ſeu ad Eccleſiaſtica, ſeu ad profana munia faciebant id ἄροντες ϗ τείνοντες τὰς χεῖρας, *manus extendentes atque attollentes*, ferendi ſuffragii gratia; manuumque pariter extenſione Antiſtites ab Eccleſiæ incunabulis ſacros templi miniſtros ad hæc uſque tempora initiaverunt. Quare Græci χειροτονίας nomen interdum adhibent ad ſignificandam electionem Epiſcoporum, factam conventu & ſuffragio cleri, ut apparet ex IV. Niceno canone, atque ex Antiocheno XIX. frequentius vero ſacrum illum ritum, quo vel ſacerdotio, vel alio miniſterio ad ſacerdotium directo, aliquis inauguratur. At de χειροτονίας vocabulo plura Arcudius libro VI. Concord. cap. 1. & Morinus de ſacris Ordinat. p. 3. Exercit. 1. cap. 2. Utuntur etiam Græci vocabulo χρίσεως, ideſt, *unctionis*, apud Patres agentes de ſacerdotum initiationibus frequentiſſimo: Cumque Græci nullam aliam ſacrorum Ordinationum materiam agnoſcant præter manuum impoſitionem; Simeon Theſſalonicenſis in ſuo de ſeptem Eccleſiæ ſacramentis opuſculo, aliique recentiores e Græcia ſcriptores contendunt non ob inunctionem aliquam phyſicam χρίσιν dici,

Digitized by Google

dici, ſed ob myſticam & ſpiritalem. Verùm id non ad præſens caput, ſed ad illud, in quo agetur *de Ordinum materia*, ſpectare videtur. Quod itaque ad vocabula pertinet, explicatum eſt ſatis.

Acceptus *Ordo* poſteriori ſenſu, in quantum ſacramentum eſt, communi hac definitione circumſcribitur: *Ordo eſt ſignaculum quoddam Eccleſiæ, quo ſpiritualis poteſtas traditur ordinato*: quam definitionem traditam a Magiſtro diſt. 24. libri IV. Sentent. tum S. Thomas q. 34. Supplem. art. 2. tum alii e ſchola Theologi plenis calculis probavere. In illa enim, inquiunt, adeſt *ſignaculi* expreſſio, genus ſcilicet, & ratio communis ſingulis ſacramentis; atque id, quo *Ordo* a ſacramentis aliis ſecernitur, nempe *poteſtatis ſpiritualis traditio*. Hæc vero poteſtas dicitur *ſpiritualis*, quoniam pertinet ad miniſterium aliquod ſacrum obeundum, & longe differt ab illa gratiæ inſpiratione, quæ hujus, aliorumque ſacramentorum ope confertur. Materiam vero, inquiunt, hujuſmodi definitio non exprimit, propterea quod in ſingulis *Ordinibus* diverſa eſt. Et hæc quidem unanimi ſenſu, iiſdemque fere verbis univerſi ſcholaſtici. Elegantius ac plenius definitionem ipſam tradiderunt Tridentini PP. ſeſs. XXIII. ex cujus capite primo ac ſecundo Sylvius in præcitatum Supplementi articulum hanc eruit: *Ordo eſt ſacramentum novæ legis a Salvatore noſtro inſtitutum, quo traditur poteſtas conſecrandi, offerendi, ac miniſtrandi corpus & ſanguinem ejus, necnon ſacerdotio ex officio deſerviendi*. Recte autem & commode *Ordinis* nomen huic ſacramento videtur impoſitum; quoniam in Eccleſiaſtico miniſterio multi ſunt gradus, & variæ functiones, omniaque certa ratione diſtributa ſunt, & collocata, ut p. 2. cap. 7. num. 9. ait editus juſſu S. Pii V. Catechiſmus.

His de more præmiſſis, nequaquam nobis in ea quæſtione immorandum eſt, an extet in Eccleſia ſacer *Ordo*. Quamquam enim hæreticorum permulti laicos ſimul clericoſque confundant, omnibuſque, etiam feminis, munia Eccleſiaſtica attribuant, quod omnes fideles idoneos exiſtiment ad miniſterium verbi, fidemque excitandam; fatentur tamen ad illa munia quemlibet deligendum aut conſenſione laicorum, aut presbyterorum delegatione, ne perturbata ſint omnia, ac permixta; ideoque habent & ipſi miniſtros ſuos, necnon Epiſcopos ac Paſtores. A nobis ergo in hoc diſſident: alii quidem quod indiſcriminatim omnibus munia Eccleſiæ committant, quod refutavimus libro XXX. cap. 15. & libro XXXIII. cap. item 13. ubi oſtendimus non eadem poteſtate in Eccleſia laicos clericoſque pollere: alii quod inaugurationem ſacrorum miniſtrorum unicuique concedant, idque refutabitur ubi occurret ſermo de hujus ſacramenti miniſtro; alii quod, etſi admittant miniſtros electos impoſitione manuum presbyterorum, negant tamen inaugurationem iſtam, ſive electionem fieri gratiæ ſignaculo, & proprio legis Evangelicæ ſacramento. Cum his itaque hac prima veli-

 tatio-

tatione manus ſunt conferendæ, & litterarium incundum certamen?

Adverſariorum duces hi ſunt. Lutherus in libro de Captiv. Babylonica negat pertinaciſſime *Ordinem* inter ſacramenta eſſe connumerandum: at in Tract. de Miſſa privata denegare non eſt auſus ſervari in Eccleſia Romana ex vetuſtiſſima conſuetudine *Paſtorum Ordinationes*. Melanchthon in locis communibus an. 1523. procuſis Argentorati in ſacros Ordines & ipſe inſiliit; at in poſterioribus ejuſdem Operis Editionibus, necnon in Apologia art. 13. Confeſs. Auguſtanæ hoc ſacramentum recepit. Abjecerunt illud hujus farinæ alii, non tantum Chemnitius, & Illyricus, commemorati in lib. de Sacram. Ord. ab Eruditiſſimo Bellarmino; ſed etiam David Chytræus in commentario ad cap. 29. Exodi, Lutherani omnes in colloquio Altenburgenſi, Confeſſio Helvetica cap. 19. omneſque alii, qui duo tantum ſacramenta agnovere, Baptiſmum, & Euchariſtiam. At in Confeſſione exhibita Carolo V. in Auguſtanis Comitiis art. 14. Ordinem Eccleſiaſticum profeſſi ſunt, ſed caute addidere illam tantum rationem, *Quod nemo debeat in Eccleſia publice docere, niſi rite vocatus*, ne hæretica dogmata alia ſubverterent. Nam cum ſacrificium Euchariſticum de medio tollant, neque aliam poteſtatem in Eccleſia agnoſcant, quam *docendi, prædicandi, & adminiſtrandi ſacramenta*, ut conſtat ex eadem Confeſſione in *Articulis mutatis* num. 7. parum propriæ cauſæ conſuluiſſent tribuendo ſacramento *Ordinis*, aut poteſtatem conſecrandi, aut characterem, aut gratiæ efficacitatem, a ſe etiam baptiſmati, & Euchariſtiæ denegatam. Ceterum ea in Confeſſione *Ordinis* ſacramentum non reſpuunt, eo ſaltim ſenſu, quo admittitur ſacramentum ab his, qui negant gratiæ efficiens ſignaculum, & ſoli fidei juſtitiam imputant. Quo nomine Confeſſioniſtis plauſit plurimum in ſua *Conſultatione* Caſſander, eoque fatente, illuſtris Eckius nihil aliud ad concordiam incundam a Lutheranis in hoc articulo deſiderabat, quàm ut docendi miniſterio, cujus gratia confertur Ordo, adjungeretur inſuper *conſecrandi poteſtas*: atque idem habetur in libro ad compoſitionem propoſito, de quo ipſe Caſſander cap. 14. laudatæ *Conſultationis* juſſu Ferdinandi I. & Maximiliani II. conſcriptæ. Calvinus etiam Eccleſiaſticorum rituum, ſacrificii Miſſæ, & efficaciæ ſacramentorum infenſus hoſtis, plura adverſus Catholicos partim mimicè, partim ſacrilege evomuit, puta, dum in IV. Inſtit. cap. 19. minores Ordines vocat *ſacramentula*, ait ex turba illa minorum pullulaſſe ſubdiaconatum, ſcribit impoſitione manuum myſteriorum diſpenſatores, non *victimarios* inaugurari, characterem, ritumque unctionis deridet, aliaque ceteris novantibus communia conſarcinat, quæ in qualem ſcopum collineet, jam diximus. At *Ordinem* ſacramentum eſſe eo loci hæreſiarcha fatetur, & ſe excuſans quod hoc idem alibi non tradiderit, n. 28. inquit: *Quantum ad veri presbyterii munus attinet, quod ore Chriſti no-*

nobis eſt commendatum, libenter eo loco habeo; illic enim ceremonia eſt, primum ex Scripturis ſumpta, deinde quam non eſſe inanem neo ſupervacaneam, ſed fidele ſpiritualis gratiæ ſymbolum, teſtatur Paulus. Quod autem in numero non poſui, eo factum eſt, quod non ordinarium, nec commune eſt apud omnes fideles, ſed ad certam functionem ſpecialis ritus. Similia Calvinus ſcripſerat cap. 14. num. 20. ejuſdem libri. Non inutile erit hanc hæreticorum inter ſe diſſenſionem advertere, quam adverſus illos iterum urgebimus in diſpoſitione argumentorum, quibus proximam theſim curabimus corroborare.

Prop. *Ordo*, quo ſacri miniſtri initiantur, eſt verum propriumque legis Evangelicæ ſacramentum.

Id evincitur ſacrarum litterarum auctoritate, traditione Patrum conſtanti definitione univerſalis Eccleſiæ, fidelium omnium conſenſu, ipſorum hæreticorum confeſſione, atque demum comparatione Eccleſiæ Chriſti cum aliarum Religionum conſuetudinibus. Primum momentum hujus generis eſt. Dari in Eccleſia Chriſti quoſdam miniſtros a ceteris credentibus ſegregatos, atque ad ſacra munia obeunda delectos, ex novo teſtamento evidentiſſimum eſt: in Actibus enim Apoſtolicis cap. VI. legimus diaconos ante pedes Apoſtolorum conſtitutos fuiſſe peculiari muneri deſtinatos, & cap. XIV. a Paulo & Barnaba conſtitutos fuiſſe presbyteros per univerſas Eccleſias. Apoſtolus item ſcribens ad Epheſios cap. 4. ait quoſdam a Chriſto Domino ſelectos fuiſſe ad conſummationem ſanctorum in opus miniſterii; Tito cap. 1. mandat ut presbyteros per civitates conſtituat: Timotheum in utraque Epiſtola monet, ut in hujuſmodi clectionibus caute, prudenterque ſe gerat; atque ad Hebræos ſcribens cap. 5. affirmat eos, qui ſacrificia immolant, ex hominibus aſſumi, nec aliquem debere ſibi honorem hunc arrogare, niſi vocetur, tanquam Aaron, a Deo. Non opus eſt, ut teſtimonia Apoſtoli, quantum ad ſacrorum miniſtrorum inaugurationem attinet, expreſſiſſima, exſcribantur & proferantur. Atqui talis inauguratio, aliquorum ſaltim miniſtrorum, (nolumus enim de numero *Ordinum* in hoc capite diſceptare,) facta eſt, & fit modò, per verum, proprium & legitimum ſacramentum. Idem itaque ſacramentum demonſtratur ſanctarum litterarum auctoritate. Minorem probo; primum quippe habemus his in locis, ſacram ceremoniam, ſenſibile ſignum ritumque externum, ideſt, χειροτονίας ſupra explicatam, manuumque impoſitionem: nam Act. VI. 6. Apoſtoli electis ſeptem diaconis, & coram ſe conſtitutis, προσευξάμενοι ἐπέθηκαν τὰς χεῖρας, *orantes impoſuerunt manus*: factum idem presbyteris a Paulo & a Barnaba electis cap. XIV. 22. ubi quod in Latina legitur, *Et cum conſtituiſſent illis per ſingulas Eccleſias presbyteros*, ita exhibet Græca lectio, χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν, aperte ipſam χειροτονίαν exprimens. Haud alio ritu ordinatus Timotheus, de quo Paulus epiſt. 1. cap. IV.

cap. IV. 14. ait donatum fuiſſe gratia *cum impoſitione manuum presbyterii*, μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου; & Epiſt. 2. cap. 1. 6. *cum impoſitione manuum* ejuſdem Pauli, διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου. De externo itaque ritu in *Ordinatione* Apoſtolorum quoque ætate uſurpato nefas eſt hæſitare. Deinde eodem ritu, eademque manuum impoſitione gratiam fuiſſe collatam aperte Apoſtolus ipſe teſtatus eſt, Timotheum commonefaciens, ut gratiam ſacrâ illâ ceremoniâ receptam cuſtodiret, excitaret, ac minime otioſam redderet, ſcribens priori loco, *Noli negligere gratiam, quæ data eſt tibi per prophetiam cum impoſitione manuum presbyterii*, Μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, διὰ προφητείας, &c. in altero autem, *Admoneo te ut reſuſcites gratiam Dei, quæ in te eſt per impoſitionem manuum mearum*, ἀναμιμνήσκω σε ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ, &c. Habemus denique in ſacris litteris initiationes illas gratiæ effectrices Deo inſtituente fuiſſe perfectas, tum quia legimus Apoſtolos, ceteroſque miniſtros conſtitutos a Domino, in Actibus Apoſtolicis xx. 28. in 1. ad Corinth. XII. 28. & ad Gal. IV. 11. tum etiam, quia Dominus iiſdem Apoſtolis tradidit poteſtatem remittendi peccata, Euchariſtiam conficiendi, ſacra myſteria diſpenſandi, regendi Eccleſiam, eique rectores & adminiſtros præficiendi, & deligendi, Joan. xx. 22. Matth. XXVIII. 19. ad Corinth. 1. XI. 24. XII. 28. &c. Manifeſtè itaque habemus in novo Teſtamento tria illa, quæ hæreticorum conſenſu ſufficiunt ad ſacramentum conſtituendum, ſacram nempe ceremoniam, gratiæ ſignaculum, atque Domini mandatum & inſtitutionem; ideoque clericorum *Ordinatio* eſt verum, propriique nominis ſacramentum.

Idem traditio Patrum confirmat. Certiſſimum quippe eſt, nec ab ipſis hæreticis revocatur in dubium, ſacros miniſtros, Epiſcopos præſertim, presbyteros, & diaconos a plebe ſejunctos, commemorari in Epiſtolis Ignatianis ad Trallianos & ad Smyrnenſes, in Juſtini Apologiis, in canonibus Apoſtolicis, iis etiam qui ex antiquorum ſynodorum collatione habent exploratiſſimam auctoritatem; ut mittam Clementis, Dionyſii, aliorumque monimenta, de quibus criticorum variant judicia. Loqui autem Patres de conſtitutis in Eccleſiaſtico *Ordine* per initiationes ad ſacramenti dignitatem evectas, tum Græci docent, tum Latini; quorum nonnullos nunc proferam. Nazianzenus Orat. in Baptiſma Chriſti pag. 802. ait virtute conſecrationis & benedictionis ſacerdotes plurimum condecorari, & non tantum officio ac munere, verum etiam interiori *charactère*, atque Spiritus ſancti unctione a laicis ſecerni. *Eadem*, inquit, *verbi poteſtas etiam ſacerdotem auguſtum & honorandum facit, novitate benedictionis a communitate vulgi ſeparatum*: ἡ αὐτὴ δὲ τοῦ λόγου δύναμις καὶ τὸν ἱερέα ποιεῖ σεμνὸν καὶ τίμιον τῷ καινότητι τῆς εὐλογίας τῆς πρὸς τοὺς πολλοὺς κοινότητος χωριζόμενον. Subjicitque eumdem ſacerdotem, quamvis exteriori vultu non immutatum,

tatum ; *quadam* tamen *invíſibili vi* , & *inaſpectabili gratia interiorem animum gerere in meliorem transformatum*, ἀοράτῳ τινὶ δυνάμει καὶ χάριτι τὴν ἀόρατον ψυχὴν μεταμορφωθεὶς πρὸς τὸ βέλτιον. En ergo manifeſtus in *Ordine* gratiæ ac ſpiritalis poteſtatis effectus. Sanctus item Chryſoſtomus lib. 3. de ſacerdotio num. 4. *Ipſe*, inquit, *Paracletus miniſterium iſtud diſpoſuit* : αὐτὸς ὁ παράκλητος ταύτην διετάξατο τὴν ἀκολουθίαν: eodemque miniſterio fungentes digniores eſſe demonſtrat levitarum, veterumque ſacerdotum ordinibus; quod *gratia Spiritus ſancti* ornati ſint, & ad tantum imperium evecti, *quod animam attingat*, *cæloſque tranſcendat*. Vide noviſſimæ edit. tom. 1. pag. 382. Ipſemet in Oratione, in qua demonſtrat *quod Chriſtus ſit Deus*, eodem Volumine pag. 571. commemorat ſacros ritus adhibitos *in ſacerdotum Ordinationibus*, ἐν ταῖς τῶν ἱερέων χειροτονίαις: tomo altero de Reſurrectione pertractans pag. 436. affirmat *Ordinis* myſterium talis eſſe generis, ut ſine deſcenſu Spiritus ſancti, (cujus virtute regeneramur baptiſmate, confertur ſanctitas & juſtitia , & corpus & ſanguis myſticus fiunt) *ordinationes* ſacrorum miniſtrorum fieri non valeant, οὐκ ἂν ἱερέας ἐσχήκαμεν. οὐδὲ γὰρ πάντας δυνατὸν τὰς χειροτονίας ἄνευ ἐκείνης τῆς ἐπιφοιτήσεως γινέσθαι. *Neque* (ſine ſpeciali divini Spiritus munere) *Sacerdotes habuiſſemus*, *neque poſſibile foret horum Ordinationes ſine tali deſcenſu fieri*. Gratiam denique *Ordinatione* collatam deſcribit in Epiſtolam 1. ad Timotheum, ut dicam poſtea.

Ne Latinos prætercam, Tertullianus de Præſcript. cap. 40. demonſtrat diabolum divina ſacramenta in idolorum myſteriis æmulari, tingens, & de lavacro expiationem promittens, ſignans in fronte milites ſuos, celebrans panis oblationes, & Pontifices etiam conſtituens: quod & adnotavimus lib. xxx. cap. 5. Quemadmodum ergo baptiſmum & Euchariſtiam, ita Confirmationem, Ordinem, & ſacramenta alia cognovit, ut Jacobus Pamelius adnotat. 239. erudite demonſtrat. Accedunt quæ lib. de Reſurrect. cap. 8. ait de impoſitione manuum, qua ſacros *Ordines* deſignaſſe cenſet 3. Volumine Omniloquii pag. 282. Carolus Moreau. De exhortat. etiam caſtitatis cap. 7. monogamiam laicorum commendat comparatione ſacerdotum, a miniſterio quod hi exercent ſacra ordinatione initiati argumenta deducens ad ſacrificia orationum & laudum, quæ etiam laici immolant communiori proinde ſenſu in 1. Epiſtola Petri, & in Apocalypſi Joannis & ipſi appellati *ſacerdotes*, quemadmodum dixi Volum. VII. pag. 344. eripiens hæreticis argumentum, quod adverſum nos ex hoc eodem loco depromunt. S. Cyprianus *Ordinationem*, ut ipſe appellat, *clericam* epiſt. 33. & 66. & quidem ad divina miniſteria, ab Epiſcopis, & cum collatione ſpiritalis poteſtatis factam commemorat, quemadmodum & ſacrificium Chriſtianum ab initiatis ſolummodo oblatum, epiſt. 37. ac 63. in libro de Lapſis, & aliis in locis: quorum nonnulla produximus XXXIII. libro cap. 19.

cap. 19. pertractantes de Miſſa. At præſtantiſſimus Auguſtinus, nomen etiam hæreticis venerandum, tam expreſſe ſacrarum *Ordinationum* ſacramentum litteris commendavit, ut nihil poſſit deſiderari luculentius. Scribens enim de Bono conjugali cap. 24. num. 32. memorat *Ordinationem cleri*: ait permanere *in ordinatis ſacramentum Ordinationis*, & clericum, etiamſi ab officio removeatur, non carere *ſacramento Domini ſemel impoſito*: confutans epiſtolam Parmeniani lib. 2. cap. 13. num. 28. aſſerit tam baptiſmum, quam *Ordinem* in hæretico & apoſtata permanere, *Utrumque enim*, inquit, *ſacramentum eſt*, *& quadam conſecratione utrumque homini datur, illud cum baptizatur, iſtud cum ordinatur; ideoque in Catholica utrumque non licet iterari*: addit, ſi id fieret, maximam illatum iri *ſacramento injuriam*: idem repetit proximo num. 30. hoc validiſſimo argumento Donatiſtas exagitans; *Si enim utrumque ſacramentum eſt*, Baptiſmus & Ordo, *quod nemo dubitat, cur illud non amittitur, & illud amittitur? Neutri ſacramento injuria facienda eſt*. Eodem pacto Donatiſtas vellicat lib. 1. de Baptiſ. cap. 1. num. 2. Quibus in locis & *Ordinationem* dicit ſacramentum, & affirmat de hac re neminem catholicorum dubitare, & *Ordinem* æquiparat baptiſmati, & utriuſque ſacramenti agnoſcit perſiſtentiam, ſeu *characterem*. Sacerdotes quoque proprie dictos, & ſacramento inauguratos, atque a fidelibus laicis deſtitutos agnoſcit Auguſtinus lib. 20. de Civit. Dei cap. 21. lib. 2. adverſus Petilianum num. 243. De hæreſibus num. 27. aliiſque in locis benè multis. Conſentiunt Auguſtino Africani omnes Epiſcopi in litteris ad Marcellinum, ab eodem Auguſtino productis in libro de Geſtis cum Emerito Donatiſta num. 5. ubi de Cæciliani *ordinatione* loquuntur, ſpondentque ſe *ordinatos* a Donatiſtis recepturos, modo redeant ad unitatem. S. Paulinus Poemate XV. ſive Natali IV. S. Felicis, hujus, & Quinti *ordinationem*, ſervatum in ea tempus, & *Ordinis* dignitatem ac munia ita recenſet:

Sed ut hoc quoque palmam
Juſtitiæ ferret, meritum ſublime quieto
Corde premens velut indignus, non audet honore
Creſcere, teſtaturque ſeni mage debita Quinto,
Quod prior ille gradum ſocii meruiſſet honoris
Presbyter: hæc ſeptem diſtabat ſumma diebus, &c.

Leo Magnus Epiſtola ad univerſos Epiſcopos Cæſarienſis in Mauritania provinciæ num. 87. & in editione Queſneliana num. 1. demonſtrat nulli *ante ætatem maturitatis, ante meritum laboris, ante experientiam diſciplinæ* tribuendum eſſe ſacerdotalem honorem, allatis verbis Apoſtoli in 1. ad Timotheum v. 22. *Manus cito nemini impoſueris*, *&c.* extantque etiam Leonis verba cap. *Quid eſt manus*, Diſt. 78. num. 3. Eadem epiſt. cap. 5. ſanctus Leò laicos a Clericis ſecernit; Maximi,

ximi, Aggari, Tyberiani paullo poſt *ordinationes* recenſet, & tota Epiſtola docet *ordinationes* fieri ad ſacras adminiſtrationes obeundas: epiſt. 2. ad Ruſticum, alias 92. num. 2. ait locari aliquos in Presbyterali aut Diaconii gradu *conſecratione*: pluraque in aliis Epiſtolis habet lectu digniſſima ad ordinationum miniſtros, tempora, interſtitia, eligendorumque conditionem ſpectantia, ſuiſque in locis afferenda. Denique Magnus Gregorius (nam quoſdam alios proferam paullo infra referens hæreticorum ſophiſmata) *ordinationum*, quæ fiunt manuum Epiſcopi impoſitione, meminit epiſt. 34. lib. x. minores quoque ordines vocat *ſacros* lib. 2. Dialogorum cap. 16. quoniam iis clerici ritu ſacramentali initiantur, ut in notis tom. 2. pag. 240. obſervarunt Benedictini editores; atque in Epiſtola 46. ſecundi libri ad Joannem Epiſcopum Ravennatenſem, demonſtrat *ordinationem* iterari non poſſe eodem argumento, quo Auguſtinus perculit Donatiſtas, inquiens: *Sicut baptizatus ſemel iterum baptizari non debet; ita qui conſecratus eſt ſemel, in eodem iterum Ordine conſecrari non valet*. Quod, ut dixi, eſt perſpicua expreſſio *characteris* ſacramentalis. Ex his verò ſanctorum Patrum teſtimoniis eruitur conſequens ratiocinatio. Ritus in Eccleſia a priori origine continuo ſervatus, ut miniſtri altaris myſtica initiatione eligantur, habet ſacramenti proprietatem, ſi per illum diſcreti ſint a plebe fidelium, ſpirituali poteſtate donati, peculiari intimoque Spiritus ſancti chariſmate inuncti, ſingulari gratia innovati, & ſignati etiam indelebili nota, ſeu *charactere*. Atqui, ſi Patrum ſcripta pervolutantur, hæc omnia in ordinatione clericorum inveniuntur. Igitur *ordinatio* clericorum, juxta ſcripta & documenta Patrum, habet ſacramenti proprietatem.

Accedunt in veritatis confirmationem definitiones Eccleſiæ. Permulta enim Concilia Simoniacas *ordinationes* tanquam illicitas condemnarunt, quod in his pretio darentur ſacramenta, & venalia fierent Inſtrumenta gratiarum. Ita an. 451. Synodus Chalcedonenſis juſſit can. 2. ut de gradu dejiciantur Epiſcopi, qui *propter pecunias ordinationem fecerint, & non venalem gratiam in venditionem deduxerint*: *ἐπὶ χρήμασι χειροτονίαν ποιήσαιτο, καὶ εἰς πρᾶσιν καταγάγοι τὴν ἄπρατον χάριν*. Similia habentur in Concilio Bracarenſi III. celebrato an. 1572. ſub Svevorum rege Mirone, necnon in Synodis Romæ, Ticini, Remis, & Moguntiæ habitis a S. Leone IX. & in aliorum Pontificum ſtatutis. Inter ſeptem ſacramenta *Ordinem* commemoravit in celebri unionis decreto Eugenius IV. idque confirmavit ſeſſ. 23. can. 3. ſacroſancta Synodus Tridentina hiſce verbis: *Si quis dixerit Ordinem, ſive ſacram Ordinationem non eſſe verum & proprium ſacramentum a Chriſto Domino inſtitutum, vel eſſe figmentum quoddam humanum, excogitatum a viris rerum Eccleſiaſticarum imperitis, aut eſſe tantum ritum quem-*

dam eligendi miniſtros verbi Dei, & ſacramentorum; anathema ſit. Ad memoriam autem revocanda ſunt, quæ diximus agentes de ſacramentis reliquis, imperceptibile omnino eſſe doctiſſimos, & pene innumeros Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopos in dogma recenter natum conſpiraſſe, iiſdemque omnes Eccleſias præſtaſſe aſſenſum; atque unanimem omnium ſenſum eſſe argumentum certiſſimum veritatis.

Neque tantùm univerſæ Latinorum Eccleſiæ, ſed quot quot per univerſum orbem diffuſæ ſunt, ſacramentum iſtud recipiunt. De Græcis dubitare nos minime ſinunt vulgata Euchologia, & Confeſſiones Emmanuelis Calecæ, Georgii Protoſyncelli, Simeonis Theſſalonicenſis, quos omnia ſacramenta, quæ nos credimus, certiſſima & inconcuſſa fide profiteri, demonſtravimus libro XXX. cap. 5. Adde modò Theodorum Balſamonem, Georgium Pachymeram, & Hieremiam Patriarcham Conſtantinopolitanum aſſerentes apud Arcudium lib. VI. cap. I. nullum unquam Græcorum de veritate hujus Sacramenti hæſitaſſe. De Coptis, & Jacobitis diximus cap. 5. paullo ante citato. De Syriacis verò & Maronitis teſtem habemus Joannem Darenſem de Hierarchia Eccleſ. cap. 15. Joannem Maro in lib. de diviſionibus Sacerdotii, Fauſtum Naironum in Evoplia, Joannem Morinum de Sacris Ordinat. 2. parte: &, quod caput eſt, non auſi ſunt hoc Sacramentum negare hæreticorum pervicaciſſimi. Lutheranorum hac in re variationem, & erumpentem ex invitis pectoribus veritatem adnotavimus Tom. VI. pag. 66. De Melanchthone, & Calvino in hoc eodem capite dictum eſt. Bohemos Epiſcopis deſtitutos miſiſſe ad antiſtites Romanæ Eccleſiæ clericos initiandos, demonſtrat Jacobus Benignus Boſſuet in Hiſt. Variat. lib. XI. pag. 178. Angli pariter, quamvis violaverint ritum *ordinationis*, nunquam tamen hanc denegarunt, & adhuc habere ſe Epiſcopos, & presbyteros jactant, ut demonſtrat idem auctor clariſſimus lib. VII. num. 76. Per Saxoniam, & Lunemburgenſem provinciam fieri a Lutheranis *Ordinationes* miniſtrorum cum impoſitione manuum, & certa verborum formula, demonſtrat altera parte Apolog. pag. 199. Lindanus; & Eccleſia quoque Wittembergenſis diu *Ordinationem* habuit pro Sacramento, ut Lindanus ipſe demonſtrat ex Libro Sebaſtiani Froſſchelii de Sacerdotio. Valdenſes demum, & Huſſitas, quos Novatores tanquam patriarchas ſuos reverentur, inter vera Sacramenta *Ordinationes* ſacras adnumeraſſe conſtat ex ipſorum Confeſſione an. 1504. exhibita regi Uladiſlao, de qua dixi lib. XXXII. cap. I. aliiſque in locis; atque etiam Picardi *quatuor Sacramenta*, inter quæ ſacra *Ordinatio*, recipiunt, ut in Converſione ſua Proteſtantibus objicit Joannes Georgius Rat. 35. num. 18. *Ordinationem* itaque ſacrorum miniſtrorum eſſe ritum ſublimi & maximâ Sacramenti dignitate a Domino condecoratum, Catholici omnes Latini, Orientales uni-

univerſi, iidemque pervicaciſſimi hæretici majori ex parte conſentiunt; nec aliud fere dogma fidei poteſt inveniri ampliori hominum approbatione receptum.

Si comparetur inſuper Eccleſia Chriſti cum ceteris religionibus, haud levi conjectura inde inferri poterit ſacrorum *Ordinum* inſtitutio. In lege naturæ fuiſſe Sacerdotes, quibus tantum fas erat immolare victimas, atque id muneris commiſſum familiarum rectoribus, & primogenitis, cuilibet apertum eſt: nec deſunt, qui putant primogeniti jura, quæ Eſau ceſſit Jacobo, fuiſſe *jura ſacerdotalia*, non refragante huic opinioni in libro de Traditionibus hebr. Gen. xxvii. 15. præſtantiſſimo Doctore Hieronymo. Neque caret probabilitate id honoris confirmatum ipſi Jacobo cum paternam benedictionem ſubripuit Gen. xxvii. 27. ut lib. iv. de Eccleſia oſtendere nititur Baulducius. Quidquid ſit; communia olim non fuere jura ſacerdotalia, nec pro arbitrio hominum ab uno in alium transferri poterant; ideoque Jethro ſacerdos Madian increpavit Moyſen, quando omnibus filiis Aaron contulit hunc honorem, ſi fides habenda ſcriptori Antiquitatum Judaicarum lib. iv. cap. 2. At Moſes id fecit juſſu Dei, honorabilius ſacerdotium conſtituentis, quam fuerat naturali vigente jure. Filios autem Aaron, quos a tribu *Levitas* dicimus, ſacramento quodam ſui generis Moſes inauguravit, mactato prius vitulo, & ariete, hujuſque ſanguine initiandis delibutis, manibus etiam impoſitis illorum capiti, Exodi xxix. 10. 22. Dicti propterea fuere כֹּהֲנִים *Cohenim*, a כֹּהֵן, quod eſt, *ſacerdotio fungi*, & ampliori ſenſu *λειτουργεῖν*, *miniſtrare*; ut oſtendimus lib. xxvii. cap. 8. unde etiamnum Aethiopes vocant ſacerdotem *Chaben*, Armeni *Kabana*, Maronitæ *Chobno*, vocabulis a vetuſtiori Hebræorum lingua derivatis. Is autem, qui principem obtinuit locum, כהן גדול *Cohen gadòl*, ſcilicet, *ſacerdos magnus*, Judæis appellabatur. Exiſtimabant porro ipſi Judæi impoſitione manuum ſupernam quamdam virtutem conferri; & idcirco hoc ritu inauguratos fuiſſe Levitas tradidit Maimonides in Statutis de Sanehedrim cap. 4. & Benjamin Tudulenſis apud Beveregium in canonem primum inter Apoſtolicos. Et de Joſue quidem Deut. xxxiv. 9. legimus, divino ſpiritu fuiſſe repletum, *quia Moyſes poſuit ſuper eum manus ſuas* כי סמך משה ידיו עליו: A Judæis accepiſſe initiationes ſuorum ſacerdotum Ethnicos idololatras, gravi hac oratione docet Tertullianus de Præſcript. cap. 40. *Si Numæ Pompilii ſuperſtitiones revolvamus, ſi ſacerdotalia officia, inſignia & privilegia, ſi ſacrificalia miniſteria, & inſtrumenta & vaſa ipſorum ſacrificiorum ac piaculorum, & votorum curioſitates conſideremus; nonne manifeſte diabolus moroſitatem illam Moſaicæ legis imitatus eſt?* Profecto quantum ad initiationes ſpectat; Gentiles ritum Moſaicum fuiſſe imitatos conſtat ex epitheto in antiquis lapidibus attributo ſacerdotibus idolorum, ubi *Tauroboliati*, ſive

Critoboliati appellantur ; eſt enim *Taurobolium* , mactatio tauri ; *Critobolium* vero arietis: quarum victimarum ſanguine inauguratos Pontiſices ornate deſcribit Prudentius περιστ. x. Quo in loco tauri mactatione deſcripta, ait:

Illapſus imber tabidum rorem pluit ,
Defoſſus intus quem ſacerdos excipit ,
Guttas ad omnes turpe ſubjectans caput ,
Et veſte , & omni putrefactus corpore .

Sic inauguratos Latini appellaverunt *Pontifices* , ſive a *Sulbicio ponte* , quo cis , & ultra Tiberim procedebatur ad ſacrificia , ſive potius a *poſſe & facere* . Erudite de his ſcripſit Myrothecio II. cap. 77. noſter Faventis . De ſacerdotibus verò Perſarum , Indorum , Brachmanum , Tartarorum , aliarumque nationum vide in Quæſtionibus Alnetanis lib.2. cap. 20. num. 6. præclariſſimum Epiſcopum Abrincenſem . Quibuſvis itaque religionibus ſunt ſacerdotes & altarium miniſtri a plebe ſejuncti , jura ipſis peculiaria , & munia , quæ ceteris nefas eſt exercere ; nec diabolus æmulator rituum divinorum voluit profanos ſibique addictos idololatras his carere myſteriis . Cum itaque in Evangelica lege offeratur ſacrificium longe omnibus aliis præſtantius : quid mirum , ſi pro miniſteriis ad ipſum ſacrificium ſpectantibus deligantur peculiares viri , atque hi initientur myſtica ceremonia , per quam poteſtate ceteris mortalibus denegata , & virtute ad hanc exercendam condecorentur , adeo , ut tanto initiationes Chriſtianæ religionis excedant inaugurationes aliarum , quanto ſacrificium noſtrum ſuperat , aut Leviticas , aut ſuperſtioſas immolationes ? Hinc hæretici non alia de cauſa in ſacras *ordinationes* inſiliunt , niſi quia ſacrificio Miſſæ adverſantur ; unde ſacerdotes noſtros appellare ſolent *ſacrificulos & victimarios* : ſed quam impudenter , quam iniquè , colligi poteſt ex libro XXVII. cap. 7. & XXXIII. cap. 19.

Ad argumenta haereticorum responsio .

Nunc verò ad hæreticorum ſophiſmata . Objiciunt primò Lutherani loca illa ſcripturæ , quæ affirmant fideles omnes in Chriſto regeneratos fulgere honore ſacerdotali . At hæc producta fuerunt , & explicata volum. VI. pag. 135. & ſeqq. & volum. VII. pag. 345. nec opus eſt , ut ſemel , iterumque dicta repetantur . Unum addam tantum , ſicuti longe diſtat commune ſacrificium laudis , & ſpiritus contribulati , ab immaculati Agni myſtica immolatione , ita diſcrepare *ſacerdotium* , quo fideles , & populus acquiſitionis confeſſione fidei precibuſque Deo litant , ab illo ſublimiori , quo funguntur initiati impoſitione manuum Epiſcoporum . Hoc diſcrimen traditum fuiſſe ab Auguſtino , dictum eſt paullo ſupra : in viceſimo enim libro de Civitate Dei cap. 21.

do-

docet etiamnum in Eccleſia *Sacerdotes & Levitas eligi*, non quidem ex genere carnis & ſanguinis, *ſicut erat primum ſacerdotium ſecundum ordinem Aaron*, ſed munere divinæ gratiæ, *ſicut oportebat in teſtamento novo, ubi ſecundum ordinem Melchiſedech ſummus ſacerdos eſt Chriſtus*; atque expreſſe affirmat hoc ſacerdotium non eſſe commune, quamquam illud *ſæpe aſſequuntur indigni*. Vide alia, quæ produximus ex libris S.P. contra Donatiſtas, necnon ejuſdem Operis de Civit. Dei lib. x. cap. 6. ubi docet aliud eſſe ſacrificium, quo Deo exhibemus corpora noſtra hoſtiam viventem; aliud vero, quod offertur in ſacramento altaris, ubi oblatio ipſa bonorum operum, quibus Deo inhæremus, ſignificatur & demonſtratur. Ipſamet ratio ſacrificii exigens externum ritum, oblationem, immutationemque rei, quæ ſupremo Domino offertur, manifeſtam reddit hanc differentiam. Communis itaque fidelium conditio non excludit peculiares miniſtrorum ſacrorum *Ordinationes*.

Opponunt 2. Impoſitio manuum, cujus meminit Apoſtolus ad Timotheum non erat ritus ad ſacramenti dignitatem aſſurgens, nec ſymbolum gratiæ ſanctificantis, ſed ceremonia quædam, per quam gratia *gratis data* ſacris miniſtris conferebatur: ideoque ex verbis Apoſtoli inferri nequit ſacræ *Ordinationis* ſacramentum. Id hæretici probant, quoniam in utroque Pauli loco, ideſt, tam 1. ad Timoth. IV. quàm 2. ad eumdem Timot. 1. gratia impoſitione manuum collata, non χάρις dicitur, ſed χαρίσμα, quo nomine in 1. ad Corinth. XII. 4. deſignantur gratia ſanitatum, diſcretio ſpirituum, aliaque dona, quæ ibidem dicuntur διαιρέσεις χαρισμάτων, *diviſiones gratiarum*. Accedit, quod Apoſtolus affirmat datam Timotheo hanc gratiam διὰ προφητείας, *per prophetiam*, quæ utique ad illa genera gratiarum refertur; nam inquit ſuperiori loco Apoſtolus, ἄλλῳ δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλῳ δὲ προφητεία, *Alii operatio virtutum, alii prophetia, &c.*

Reſp. inane eſſe hoc argumentum hæreticorum, qui negant ſacramentorum efficacitate *inhærentem gratiam* produci. Præterea idem argumentum omni ex parte inſulſum, ineptumque eſt. Principio enim χάρισμα, & χάρις idem ſignificare, ac duobus hiſce vocabulis comprehendi omnia gratiarum genera, docent Lexica Græcorum ſingula. Ipſe Paulus de gratia juſtificationis pertractans ad Romanos v. 15. *Chariſma* illam aperte vocat, dicens, *Sed non ſicut delictum, ita & donum* ἀλλ' οὐχ ὡς τὸ παράπτωμα, οὕτω καὶ τὸ χάρισμα. Immo in eodem cap. 12. Epiſtolæ 1. ad Corinthios, variis gratiarum generibus enumeratis, inquit. *Aemulamini autem chariſmata meliora*, ζηλοῦτε δὲ χαρίσματα τὰ κρείττονα. Quis autem credat Apoſtolum hortari nos ad æmulationem *virtutum*, atque ſignorum, & non potius ſanctitatis & caritatis? Multominus vocabulum illud χάρισμα anſam præbere poteſt hæreticis denegandi ſacramentum *Ordinis*, propterea quod hoc nomen uſurpatum ſit ab Apoſtolo

ſtolo ſcribente ad Timotheum; ſacra enim *ordinatio* & ſanctitatem confert, & poteſtatem multiplicem, quæ ad aliorum ſpectat utilitatem: unde gratia hoc ſacramento collata χάρισμα peculiari titulo dicenda erat. Hinc Chryſoſtomus Hom. 1. in 2. Epiſtolam ad Timotheum hanc gratiam explicans, productis illis verbis: *Admoneo te, ut reſuſcites gratiam Dei, &c.* inquit: ταυτεσὶ τὴν χάριν τοῦ πνεύματος, ἣν ἔλαβες εἰς προστασίαν τῆς ἐκκλησίας, εἰς σημεῖα, εἰς τὴν λατρείαν ἅπασαν. Ἐν ἡμῖν γάρ ἐστι καὶ σβέσαι, καὶ ἀνάψαι ταύτην, *Hoc eſt gratiam ſpiritus, quam accepiſti ad Eccleſiæ inſtitutionem, vel ad omne religionis obſequium: quippe in nobis eſt hanc vel extinguere, vel excitare.* Poſtea demonſtrat Spiritus ſancti gratiam, quæ in nobis extinguitur, eſſe gratiam adoptionis, & gratiam caritatis, qua clamamus, *Abba*, Pater, allatis verbis I. ad Theſſalonic. v. 19. τὸ πνεῦμα μὴ σβέννυτε, *Spiritum nolite extinguere,* & ad Romanos VIII. 15. ἐν ᾧ κράζομεν, Ἀββᾶ ὁ πατήρ, *In quo clamamus, Abba, Pater.* Tria hic noto; primum, gratiam collatam Timotheo dici χάριν: alterum hoc nomine comprehendi quidquid ſpectat ad religionis miniſteria obeunda: poſtremum inter alia recenſeri gratiam adoptionis & caritatis; quod vellem etiam ab aliis animadverti. Conſentiunt Chryſoſtomo Theophylactus, & Oecumenius. Ambroſiaſter item χάρισμα interpretatur *donum gratiæ Dei acceptum per ordinationem presbyterii*; & advertit Apoſtolum ſubjicere, *Non enim dedit nobis Deus ſpiritum timoris, ſed virtutis & dilectionis*, ſcilicet, inquit ille in Appendice Ambroſiana pag. 305. *ſpiritum lætitiæ propter juſtificationem.* Hæc autem omnia, non in gratiam hæreticæ argumentationis, quam infirmiſſimam, ineptiſſimamque eſſe arbitror, ſed in ampliorem veritatis confirmationem ſint dicta.

Nec ſunt melioris notæ, quæ hæretici petunt ex illis vocibis διὰ προφητείας, de quibus & pauca dicam. Ac primò nil hæretici efficient, ſi concedamus Timotheo una cum gratia, & charactere ordinis donum quoque prophetandi fuiſſe conceſſum: immò libenter fatemur collatum illi quicquid *ad Eccleſiæ inſtitutionem* aut neceſſarium erat, aut opportunum; ut nuper diximus cum Chryſoſtomo, aliiſque Græcorum. Præterea *per prophetiam* factum dicitur, quod fit Spiritus ſancti juſſu & inſpiratione; unde Oecumenius tom. 2. pag. 234. poſt hæc verba inquit: *Juſſu namque Spiritus facti ſunt Epiſcopi, & non paſſim.* πνεύματος γὰρ προστάξει ἐγίνοντο οἱ ἐπίσκοποι, καὶ οὐ χύδην. Neque improbabile eſt Timotheum peculiari Spiritus ſancti revelatione fuiſſe inauguratum Epiſcopum, ut docent in hunc locum interpretes nobiliſſimi, Lyranus Eſtius, Calmet: immo & Caſtalio, Zegerus, & Clarius, inſerti ſeptimo *Criticorum ſacrorum* volumini pag. 533. Poſtremò Glaſſius Lutheranus lib. III. Gramat. ſacræ tract. 16. de Præp. canone IX. adverſus Bellarminum, qui lib. I. de Juſtificat. cap. 17. demonſtrat fidem eſſe juſtificationis noſtræ cauſam meritoriam urgens inter alia hoc argumentum, quod

Digitized by Google

quod *Per* in ſacris litteris cauſam ſignificat; Glaſſius, inquam, colligens undique textus Græci Codicis novi Teſtamenti demonſtrat particulam διὰ, *per*, apponi ad ſignificanda omnia genera cauſarum, efficientem primariam, meritoriam, inſtrumentalem, formalem, finalem. Infeliciter quidem hoc telo adverſus juſtificationem pugnat; nam ſi διὰ pro qualibet cauſa uſurpatur; qua, obſecro, illatione ex Paulo docente Rom. III. 22. juſtitiam eſſe *per fidem* διὰ πίστεως, deducitur fidem ſolam juſtificare, aut non habere rationem diſpoſitionis, ac meritum? Et quod huc ſpectat, ſi διὰ tam amplam ſignificationem habet, quomodo Lutherani ſuadere poſſent hæc verba διὰ προφητείας, *per prophetiam*, in Epiſtola ad Thimotheum ſignificare cauſam finalem, quaſi Timotheus ſit initiatus duntaxat *ad prophetandum*? Id quidem eo loci hæreticus ille indubitatum ſupponit, ſcribens num. 5. διὰ προφητείας, *hoc eſt, ad, vel propter prophetiam*: ſed alia eſt interpretatio ceterorum, necnon Eraſmi Schmidii, demonſtrantis ex cap. I. verſu 18. vocationem Timothei fuiſſe inſignibus oraculis comprobatam, idque ſignificari cap. IV. 14. iis vocibus διὰ προφητείας. Fuit autem Schmidius inter Wittembergenſes Lutheranos percelebris.

Opponunt 3. Ex impoſitione manuum facta Timotheo nequaquam poteſt inferri Sacramentum *Ordinationis*: etenim Clerici ab Epiſcopis inaugurantur; illa aut χειροτονία a presbyteris peracta fuit; ait enim Paulus, *Per impoſitionem manuum presbyterii*. Eſt etiam impoſitio manuum vaga & indeterminata *materia*, adhibita in Patriarcharum benedictionibus, in ſanatione ægrotantium, in dæmonum expulſione, atque in ceremoniis quamplurimis; inepta proinde ad peculiare Sacramentum conſtituendum. Illa inſuper ceremonia non uſus eſt Chriſtus, vel in ultima cœna quando conſtituit Apoſtolos Sacerdotes novi Teſtamenti, vel cum inſufflando dedit eis poteſtatem remittendi peccata.

Reſp. ad 1. non pertractari modo de ſacrarum ordinationum miniſtro, ſed quæri num habeant Sacramenti rationem. Deinde dicimus, *Presbyterii* nomine intelligi epiſcopos, non presbyteros: primum quia I. ad Timot. IV. 14. habent perantiquæ Verſiones, de quibus Biblia Waltonia tom. V. pag. 827. *Per impoſitionem manuum Epiſcopi*: præterea quia Chryſoſtomus Hom. XIII. in eamdem Epiſtolam exponens illa verba, *per impoſitionem manuum presbyterii*, inquit; οὐ περὶ πρεσβυτέρων φησὶ ταῦτα, ἀλλὰ ἐπισκόπων. οὐ γὰρ πρεσβύτεροι τὸν ἐπίσκοπον ἐχειροτόνουν. *Non de presbyteris hæc ait, ſed de Epiſcopis; non enim presbyteri Epiſcopum ordinaverant*: rurſus quia in altera epiſt. I. 6. ait Paulus, *Per impoſitionem manuum mearum*; ideoque ipſe Timotheum conſecraverat. Præter hæc dico *Presbyterium* eſſe cœtum, ſynodum, ac multitudinem plurium Sacerdotum, ut apparet ex Lucæ XXII.

xxII. 66. ex Act. xxII. 15. ex Epiſt. 319. S. Baſilii ad Innocentium, ex 35. & 46. S. Cypriani, &c. Dicitur proinde Timotheus ordinatus *per impoſitionem manuum presbyterii*, quoniam plures ipſi manus impoſuerunt, inter quos primus Conſecrator Apoſtolus. Hinc nos arbitramur in hac ad Timotheum Epiſtola agi præſertim de *Ordinatione* Epiſcopi, & hanc quoque eſſe verum, propriumque Sacramentum: de quo alibi. Alterum difficultatem nullam ingerit, quia *materia* ad unum Sacramentum conſtituendum determinatur per *formam*; nec implicat ejuſdem materiæ multiplicem eſſe uſum, ut conſtat de aqua, pane, & oleo. Tertium quoque facillime refutatur: cum enim Chriſtus propria virtute conferre poſſet Spiritum ſanctum & gratiam; non opus habebat id Sacramentali actione peragere: homines vero illa virtute carentes uti debent mediis & inſtrumentis a Chriſto ſtatutis; ut diximus p. 2. libri xxxIv. agentes de Sacramento Pœnitentiæ, & libro xxx. pertractantes de Sacramentis in communi, atque in omnibus aliis libris ad rem ſacramentariam ſpectantibus.

Opponunt ultimò; non dari ſacras *Ordinationes*, per quas clerici ſecernantur a laicis, deducitur ex traditione. Enimvero Tertullianus in libro de Exhortat. caſtitatis cap. 7. affirmat laicos omnes habere *jus Sacerdotum in ſemetipſis*. S. Joannes Chryſoſtomus *De Anathemate* tom. I. pag. 695. ἡ χειροτονία, inquit, οὐκ εἰς ἐξουσίαν φέρει, οὐκ εἰς ὕψος ἐπαίρει, οὐ δυναστείαν παρέχει, *Ordinatio non effert, non in ſublime extollit, non potentiam præſtat*. Reſp. quæ objiciuntur ex Tertulliano, a nobis ſoluta eſſe tom. vII. pag. 345. Chryſoſtomum vero commendare in Sacerdotibus humilitatem, & commiſerationem in in eos, qui peccant; pro quorum ſalute commiſſum illis eſt, ut ſacrificia offerant, & miniſterium prædicationis exerceant. Vide ulterius quæ libro xxx. cap. 5. ſcripſimus de numero Sacramentorum.

CAPUT II.

Quot in Eccleſia enumerentur gradus, & Ordines *Clericorum.*

II, qui pro ſacris miniſteriis obeundis initiantur, dicuntur *Clerici*, quo nomine deſignari omnes, *qui divino cultui officia religionis impendunt*, apparet ex Codice Theodoſiano lib. 2. de Epiſcop. Iſidoro de Eccl. Off. lib. 2. cap. 1. & Honorio Auguſtodunenſi lib. 1. cap. 174. Nihilominus cum ad altiores gradus promoti ex ſuis *Ordinibus* appellentur; ſolet modo commune *clericorum* nomen apud eos permanere, qui primum Eccleſiaſtico ritu tondentur, aut in minoribus ſunt conſtituti, etſi *Cleri* vocabulo adhuc comprehendatur univerſus cœtus in

in Eccleſia deſervientium. Illius vocabuli etymon exponit in epiſt. 34. ad Nepotianum S. Hieronymus, ſcribens: *Cleros Græcè, ſors Latinè appellatur: propterea vocantur Clerici, vel quia de ſorte ſunt Domini, vel quia ipſe Dominus ſors, ideſt, pars Clericorum eſt*. Similia apud Auguſtinum in Pſalmum 67. num. 19. Quoniam verò nunquam conſuetum fuit illos ad Clericatum adſciſci, qui penitus carerent litterarum peritia, idcirco *Clerici* aliquando dicti ſunt adoleſcentes gymnaſium frequentantes, ſcribæ etiam, Amanuenſes, & actuarii, & univerſi qui litteris imbuuntur, ſtudiiſque dant operam: unde Joannes de Gaelandia in Aequivocis,

Fur aurum, virgo flores, mare nautaque, libros
Clericus æquivoce ſingula quiſque legit.

De numero *Ordinum* videntur diſcrepare veterum monimenta: Enim verò ex 4. Concilio Carthaginenſi Martenius lib. 1. de Antiq. ritibus cap. 8. art. 1. novem *Ordinibus* inſignitos enumerat, ideſt, *Epiſcopos, Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos, Acolythos, Exorciſtas, Lectores, Oſtiarios, & Pſalmiſtas ſeu Cantores*. Obſervat colligi eumdem numerum ex Romana Synodo afficta Sylveſtro; tametſi in illa pro *Pſalmiſtis* habeantur *Cuſtodes Martyrum*. Novem etiam Ordines agnoſcunt Syri, & Maronitæ, ſed alios plane ab enumeratis, nempe, *Pſaltes, Lectores, Subdiaconos, Diaconos, Archidiaconos, Presbyteros, Archipresbyteros, Chorepiſcopos, & Epiſcopos*: atque hunc numerum adſtruunt, ut Eccleſiaſtica Hierarchia cæleſti reſpondeat, & clericorum ordines pares ſint numero claſſibus cæleſtium Spirituum. Adiſis Joannem Morinum de ſacris Ordinat. p. 3. Exercit. 1. cap. 2. & Exercit. XIV. Latina Eccleſia *Ordines* ſeptem *ab ipſo initio Eccleſiæ* recenſet, ut inquit Tridentina Synodus ſeſſ. XXII. cap. 2. ſunt verò hujuſmodi Ordines, quibus inaugurantur *Sacerdotes, ſeu Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Acolythi, Exorciſtæ, Lectores, & Oſtiarii*. At in antiquo Scriptore de ſeptem Ordinibus Eccleſiæ inter Opera Hieronymi tom. V. pag. 99. deſiderantur *Exorciſtæ*, ac ſeptimum locum tenent *Epiſcopi*. Græcos quinque tantum ordines agnoſcere, eoſdemque ac Latinos, excluſis *Exorciſtis & Oſtiariis*, affirmat citato in loco Joannes Morinus. Recentiorum plures aſſerunt quatuor duntaxat a Græcis *Ordines* numerari & conferri, ſcilicet, *Presbyteri, Diaconi, Hypodiaconi, & Lectoris*; quinque autem, ſi Ordinibus *Epiſcopatum* accenſeas. Ita Martenius prælaudato art. 1. num. 3. Natalis Alex. de Ord. art. 4. cap. 1. Tournely in Prælectionibus de Sacram. Ord. pag. 270. Carolus Witaſſe q. 2. art. 2. Le-Droint lib. VIII. pag. 235. Iſacius Habertus in Pontificale Græcorum pag. 48. etiam *Hypodiaconi* nomen ſerius apud Græcos auditum fuiſſe contendit, ac presbyteratum & diaconatum tantummodo in primitia Eccleſia extitiſſe; gradus autem alios eſſe inſtitutionis Eccleſiaſticæ: quod etiam de Ec-

cleſia Latinorum videtur aſſerere in IV. diſt. 24. Magiſter ſententiarum, haud repugnantibus iis, qui & ſubdiaconatum, & minores Ordines a numero ſacramentorum expungunt: de quibus poſtea. Nunc enim conſilium mihi eſt experiri, num tam diverſæ circa numerum *Ordinum* ſententiæ poſſint ad concordiam aliquam revocari.

Prop. I. Septem ab initio ad hæc uſque tempora *Ordines* obtinuerunt in Eccleſia Latina.

Demonſtratur 1. In Epiſtola Cornelii Romani Pontificis apud Euſebium lib. VI. cap. 43. pag. edit. Valeſ. 244. deſcribuntur clerici Eccleſiæ Romanæ, qui erant in urbe principio ſchiſmatis Novatiani, & præter ſummum Pontificem connumerantur *Presbyteri quatuor & quadraginta, Diaconi ſeptem, totidemque Subdiaconi, Acolythi quadraginta duo, Exorciſtæ cum Lectoribus & Oſtiariis duo & quinquaginta.* Scripſit autem Cornelius illam ad Fabium Antiochenum Epiſtolam anno 252. Cajus item Romanus Pontifex, qui Eutychiano ſucceſſit, M. Aurelio Caro II. & M. A. Carino Coſs. ideſt, an. 283. conſtituit, ne per ſaltum clerici promoverentur, nec aliquis eſſet Epiſcopus, niſi prius eſſet *Oſtiarius, Lector, Exorciſta, Sequens, Subdiaconus, Diaconus, Presbyter*; ut habemus in Pontificali collecto, editoque ex vetuſtioribus Catalogis ab Anaſtaſio Bibliothecario tom. 2. novæ edit. pag. 250. De Silveſtro etiam ibidem pag. 302. legitur: *Hic conſtituit, ut ſi quis deſideraret in Eccleſia militare, & proficere, ut eſſet Lector, annos haberet 30. Acolythus anno 35. Subdiaconus annos 5. Cuſtos Martyrum an. 5. Diaconus annos 30. & 7. Presbyter an. 3.* Ubi tamen numeri ſunt emendandi, niſi alii ad ætatem, alii vero ad miniſterii tempus pertineant. Conſimilia habentur in Synodo Romana eidem Silveſtro adſcripta prope finem tom. 1. Conciliorum, act. 2. cap. 11. Oſtiariatus, qui hoc in capite deſideratur, commemoratur præcedenti cap. 9. ideoque ea, quæ in Pontificali, & in dubia hac Synodo leguntur, de miniſterii tempore accipienda ſunt, & clericum jam initiatum ſupponunt. Colligitur idem numerus Ordinum ex his, quæ habentur principio Synodi: *Ut presbyter non adverſus Epiſcopum, non diaconus adverſus presbyterum, non ſubdiaconus adverſus diaconum, non acolythus adverſus diaconum, non exorciſta adverſus acolythum, non lector adverſus exorciſtam, non oſtiarius adverſus lectorem det accuſationem aliquam.* Nil prohibet, ſi non probes Synodum, quin dicamus illius canones eſſe *Excerpta* quædam decretorum Silveſtri: nam & hunc titulum præferunt in collectione Iſidori Mercatoris. Recenſentur iidem Ordines in Epiſtola Gelaſii ad Epiſcopos Lucaniæ, conſcripta an. 494. cap. 2. de qua etiam in decreto diſt. 77. capp. *Siquis*, &, *Monachus*. Supponit quoque ipſorum *Ordinum* diſtinctionem S. Leo Magnus in fine Epiſtolæ ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem datæ an. 444. ubi ait: *Qui Sacerdos, vel Levita ordinandus eſt, per omnes clericalis officii ordi-*

Digitized by Google

ordines provehatur ; ut diuturno diſcat tempore , cujus & doctor ipſe futurus eſt . In Sacramentario itidem Gregorii tom. 3. novæ edit. pag. 219. habetur ritus ſeptem hos Ordines conferendi . Continetur & idem Ritus in antiquo Romano Ordine tom. 13. Biblioth. PP. pag. 703.

Secundo demonſtratur propoſitio definitionibus Conciliorum . Concilium enim Carthaginenſe IV. celebratum anno Chriſti 398. ſingillatim *ſeptem Ordines* laudat , a canone 3. uſque ad 10. Concilium Toletanum I. celebratum anno 400. meminit canone I. presbyterorum & diaconorum ; can. 2. & 4. agit de lectoribus & oſtiariis, eodem can. 4. & 5. memorat & ſubdiaconos . Oſtiariorum , lectorumque fit mentio in Synodo Tarraconenſi an. 516. Concilium Aquiſgranenſe an. 816. lib. I. de Inſtitut. Clericorum per omnes ſeptem *Ordines* accurate percurrit . Florentinum Concilium de ſingulis *Ordinibus* pertractat in Decreto unionis . Tridentinum verò , ut diximus ſupra , *Ordines* omnes extitiſſe declarat , *ab ipſo Eccleſiæ initio* .

Idem præterea demonſtratur unanimi ſcriptorum conſenſu . Ac interim miſſis Patribus , qui modò unum , modò alterum *Ordinem* laudarunt , & quos recenſebo ſequenti capite quarto, ſeptem *Ordines* enumerant, explicantque S. Iſidorus Hiſpalenſis lib. VII. Origin. cap. 12. pag. edit. Sonnii 97. lib. 2. de Divinis Officiis pag. 596. & ſeqq. & in Epiſtola ad Laudefridum Epiſcopum Cordubenſem tom. VI. Concil. pag. 419. Alcuinus de Divinis Offic. pag. Rom. edit. 61. Rabanus Maurus lib. I. Inſtit. Cleric. cap. 4. pag. ejuſdem edit. 266. Hugo Rotomagenſis Archiepiſcopus laudibus S. Bernardi & Petri Venerabilis celeberrimus lib. 2. dogmatum Chriſtianæ Fidei prope finem tom. XXII. Bibliothecæ PP. atque , ne ſingulos proſequar , Hugo Victorinus lib. I. Eruditionis Theologicæ cap. 32. & lib. 2. de Sacramentis p. 3. cap. 5. Quos ſeptenarium Ordinum numerum tradidiſſe ex doctrinà Majorum facile ex ſupradictis poteſt inferri .

Prop. II. Hunc ſeptenarium numerum *Ordinum* , nec quorumdam aliorum recenſio , nec diſſidium Theologorum poteſt firma aliqua ratione ſubvertere .

Explico autem , ſimulque hanc propoſitionem demonſtro . Connumerantur apud antiquos etiam *Pſalmiſtæ* , ſeu Cantores , ac *Foſſarii*. De Pſalmiſtis agunt Concilium Carthaginienſe IV. can. 10. Laodicenum canone 23. Chalcedonenſe can. 14. Rabanus lib. 3. Inſtit. Clericorum cap. 48. & Iſidorus Hiſpalenſis citat. epiſt. ad Laudefridum, & lib. 2. de Eccl. Offic. cap. 12. Foſſariorum , qui & *Copiatæ* , Veſpilliones , & Græcè Κοπιάται , καὶ κοπιῶντες , meminerunt auctor Epiſtolæ ad Antiochenos inter Ignatianas , Epiphanius in Compendio Doctr. Cath. Hieronymus de Muliere ſepties icta , & in Epitaphio Fabiolæ , Acta Proconſularia recitata ab Auguſtino lib. III. adverſus Creſconium cap. 29. p. 33. epiſt. 62. aliàs 241. Codex Theodoſianus l. I. de Luſtrali conlat.

quæ eſt Conſtantii, l. 15. de Epiſcopis, quæ Juliani, & l. 12. de Veteranis, quæ eſt imperatoris Honorii. Juſtinianus itidem Novella 43. & 59. de quibus legendi ſunt eruditiſſimi Viri, J. B. Cotelerius ad PP. Apoſtolic. p. 2. pag. 112. & Du-Cangius in Gloſſario v. *Foſſarius*, & , *Copiata*. Verum Pſalmiſtæ peculiari *ordine* minimè inaugurantur. Hoc enim nomine in Eccleſia Latina vel intelliguntur ii, qui ſola tonſura initiati ad pſallendum in Choro admittuntur cum aliis Clericis, vel hi etiam, qui abſque ulla clericali initiatione funguntur cantorum officio. Priori ſenſu Durandus Mimatenſis Epiſcopus lib. 2. Rat. cap. 3. *Pſalmiſtatus*, inquit, *quandoque tonſuratus vocatur, ſicut conſt. Innoc. III. extra de Re judic. cap. Cum inter.* In alio ſenſu Concilium IV. Carthag. can. 10. *Pſalmiſta, ideſt, Cantor poteſt abſque ſcientia Epiſcopi, ſola juſſione presbyteri officium ſuſcipere cantandi, dicente ſibi presbytero: Vide, ut quod ore cantas, corde credas; & quod ore credis, operibus comprobes*. Similia in Ordine Romano, & apud Gilbertum Lunicenſem Epiſcopum in libro de Uſu Eccleſiaſtico. Apud Græcos autem Lectorum Cantorumque idem cenſetur *Ordo*: nam in Lectorum Ordinatione præcipitur initiato, *ut ſi canere ſciat, & pſaltes ſit, legat aliquid de Pſalterio*, εἰ δὲ ψάλτης ἐστὶ, λέγει ἀπὸ τοῦ ψαλτηρίου τὸ προοίμιον, Pontif. Græc. pag. 38. Lectorum ſimul ac pſallentium mentionem facit liber 2. Conſtit. Apoſtol. cap. 61. pag. 262. Epiſtola Ignatio adſcripta ad Antiochenos num. 12. & Concilium Laodicenum hoc XV. canone: *Non oportet præter canonicos cantores, qui ſuggeſtum adſcendant, & ex membrana legunt, aliquos alios canere in Eccleſia*. Qui enim ἐπὶ τὸν ἄμβωνα legebant, erant ἀναγνῶσται, *lectores*; ideoque recte Martinus Bracarenſis can. 45. ita Laodicenum canonem latine reddidit: *Non liceat in publico legere, aut pſallere, niſi iis, qui ab Epiſcopo lectores ſunt ordinati*. Inſuper in utraque Eccleſia, Græca ſcilicet, & Latina *Pſaltæ*, Cantoreſque dicuntur, qui alternatim in Choro pſallunt, ſicut ex Epiſtola S. Baſilii ad Neocæſarienſes, ejuſque Regulis brevioribus num. 307. ex Chryſoſtomo hom. 36. in priorem ad Corinthios, Ambroſio ad cap. 15. Lucæ, Caſſiano lib. 3. de Inſtit. Cœnobiorum cap. 8. Eucherio Lugdunenſi ſerm. de Orat. necnon ex aliis Græcis, Latiniſque Scriptoribus demonſtrat ad præcit. cap. 61. Conſt. Apoſt. Cotelerius. Sive ergo Pſallentium nomine intelligas initiatos tonſura, ſive promotos ad *Ordinem* Lectoratus, ſive omnes divinam Pſalmodiam agentes; perſpicuum eſt Pſalmiſtatum non eſſe diſtinctum, & ſpecialem *Ordinem* reliquis connumerandum. Atque idem de *Foſſariis* dicendum eſt. Principio enim non alia ratione *Foſſarii* interdum nomine clericorum cohoneſtantur, niſi quia iiſdem Clericis mandabatur, ut defunctorum cadavera ſepelirent: idcoque ſcriptor de VII. Ordinibus in Appendice Hieronymiana, *Clerici*, inquit, *in ſimilitudinem Tobiæ ſancti ſepelire mortuos admonentur*:

tur : quod præſertim ſervatum fuiſſe in ſepeliendis corporibus martyrum, nullum eſt dubium. Deinde Carthaginenſe Concilium IV. can. 81. officium humandi mortuos committit publicam pœnitentiam agentibus: quod utique non feciſſet, ſi officium illud pertinuiſſet ad miniſteria Clericorum. Prætcrea Foſſarios, ſeu *Copiatas* veros non eſſe Clericos conſtat ex præcitatis legibus Imperatorum. L. enim 1. de Luſtrali Conlat. recenti indulto etiam Veſpillones & Funerarii a novis collationibus eximuntur, quum tamen Conſtantius hanc immunitatem longe antea clericis fuiſſet largitus, L. 8. tit. de Epiſcopis: quare ubi legitur in Codice Theodoſiano, *Clerici, qui Copiatæ appellantur*, JCC. præſtantiſſimi legendum cenſent, *Clerici, & qui Copiatæ appellantur*; ita, ut alii fuerint Clerici, alii Foſſarii, ſeu *Copiatæ*. Denique in eodem Codice l. 12. de Epiſc. aſſeritur occupatos defunctorum obſequiis *Clericorum vocabula* ſibimet uſurpare, ideoque non eſſe in aliquo Clericali *Ordine* conſtitutos.

Idem dico de aliis nonnullis Clericorum nominibus, præſertim de *cuſtodibus Martyrum*, de quibus paullo ſupra in decretis Silveſtri, *Canonicis*, *Chorepiſcopis*, & quibuſdam aliis vocabulis feminarum, non ſolum *Diaconiſſarum*, quarum in veterum ſcriptis frequens eſt mentio, verum etiam *ſubdiaconiſſarum*, *presbyterarum*, *& Epiſcoparum*. Nam cuſtodes Martyrum, ſive, ut dicuntur in 2. Aurelianenſi Synodo can. 13. & a Gregorio Turonenſi lib. IV. Hiſt. cap. 11. *Martyriarii*, erant ſubdiaconi, quibus ſacrarum reliquiarum committebatur cuſtodia, ut conſtat ex notis eruditorum ad Volumen 2. Anaſtaſii pag. 303. *Canonici* verò principio vocabantur, qui Eccleſiæ inſerviebant, & univerſim clerici omnes; aut quod *ſub canone eſſent conſtituti*, ut inquit Trullana Synodus can. 6. ac Toletana III. can. 5. aut quod *canonicam vitam agerent*, ut legitur in Capitul. Caroli Magni lib. V. cap. 5. Tum hoc nomine illi diſtincti ſunt, qui eaſdem ædes colunt, ſive ſub Epiſcopi, ſive ſub unius Abbatis, vel Prioris regimine: quorum illi *ſæculares*, hi *regulares* appellantur; atque illi demum, qui in Cathedralibus & Collegiatis Eccleſiis ad divina officia perſolvenda certis privilegiis, inſignibuſque deſtinantur. Atque hi etiam non diſcrepantia *Ordinis*, ſed ratione vivendi, & miniſterii jure ab aliis Clericis ſecernuntur. *Chorepiſcopi*, ideſt, præcipui quidam ſacerdotes Villarum, ſic dicti, quaſi τῆ χώρα ἐπίσκοποι, *Epiſcopi ruris*, ſive presbyteri fuerint, ſive Epiſcopi, (de qua re alibi) ad peculiarem *Ordinem* nequaquam ſpectant. *Subdiaconiſſæ* denique, *diaconæ*, *presbyteræ*, *& Epiſcopæ* appellatæ fuerunt a Concilio Turonenſi II. can. 19. uxores initiatorum; tametſi *Diaconiſſæ* dictæ quoque ſunt mulieres quædam inſignes integritate, ac pietate, quæ obibant munia docendi & denudandi feminas tingendas baptiſmate: de quibus iterum. Hi ergo ſep tenarium Ordinationum numerum non pervertunt, & mulieres

res maxime, ſacrarum initiationum omnino incapaces.

Neque adverſantur eidem numero, qui aut Tonſuram, aut Epiſcopatum accenſent *Ordinibus*. Cum enim Tridentini Patres *ſeptem Ordines* commendant, quibus ad ſacerdotium adſcendimus; nil definiunt de illa quæſtione inter Canoniſtas, & Scholaſticos agitata, an ritus, quo initiantur Clerici tonſione capillorum, ſit verus *ordo*; nec de alia, num Epiſcopatus ſit ſola ſacerdotalis *characteris* extenſio, vel *ordo* presbyteratu ſublimior: ſed relictis his quæſtionibus diſputantium arbitrio, hoc unum tenendum eſſe definiunt, *Ordinem* eſſe verum ſacramentum a Chriſto inſtitutum; & ad ſacerdotium rite per ſeptem gradus adſcendi, quos Latinorum Eccleſiæ ſervant ex vetuſtiſſima inſtitutione.

Denique adverſus præfixum numerum parum facit, quod nonnulli antiquiorum præter Epiſcopos commemorent duntaxat presbyteros, & diaconos, ut Optatus lib. 2. de Schiſmate Donatiſtarum num. 14. & Hieronymus in cap. 19. Eſaiæ: & quod plus eſt aperte quidam affirment, in primitiva Eccleſia duos tantum extitiſſe *Ordines*, presbyteri, ſcilicet, & diaconi, non Magiſter tantummodo, Habertus, & alii, de quibus ſupra; verum & Petrus Bleſenſis ſerm. 47. de ſacerdotio, quem vide tom. XXIV. Bibl. PP. necnon inſignis Theologus Ord. Prædicat. Joannes de Raguſio in Oratione de Communione ſub utraque ſpecie, quam an. 1433. habuit in Concilio Baſileenſi. Enimverò Patres aliorum quoque *Ordinum* meminerunt, ut conſtat ex prop. 1. & ex capite quarto proximo, neque neceſſum erat, ubicunque de ſacris Ordinationibus pertractarunt, *Ordines* ſingulos recenſere. Duos præterea commemoraverunt, quorum miniſterium proxime ſpectat ad Euchariſtiam, quam ſacerdotes conſecrant, diaconi autem olim miniſtrabant ſub vini ſpecie; Optatus enim tum citato in loco, tum lib. 1. num. 13. alios Eccleſiæ miniſtros generali appellatione commemorat: atque hac ratione explicandum eſſe Magiſtrum ſententiarum aſſeruit in Oratione de libera prædicat. Verbi Dei Theologus alter Concilii Baſileenſis, Henricus Kalteiſen. Et quidem Magiſter diſt. 24. ait, Chriſtum Jeſum ſeptem *Ordinum* officia in ſemetipſo exhibuiſſe, eoſdem *Ordines* reliquiſſe corpori ſuo, quod eſt Eccleſia, obſervandos; atque *ſeptem eſſe propter ſeptiformem gratiam Dei*, cujus gratiæ amplius donum percipiunt qui ad ipſos *Ordines* promoventur. Nil demum repugnat, ſi aſſeramus in Eccleſiæ primordiis propter exiguum fidelium numerum plura Eccleſiæ miniſteria Diaconis fuiſſe commiſſa; quæ poſtea diſtincta fuiſſe, & quidem antiquitus, apparet ex dictis ſupra de Actis ſummorum Pontificum Cornelii, Caji, & Silveſtri. Videtur autem poſtremæ hujus ſententiæ S. Thomas q. 37. Supplem. art. 2. ad 2.

Prop. III. Etſi gravia ſunt momenta, quibus præclari Theologi per-

permoventur, ut aſſerant apud Græcos ex quatuor minoribus ſolum *Ordinem* Lectoratus exiſtere; aſſerendum eſt tamen, inter utramque Eccleſiam, Græcam, Latinamque hac in re parum, aut nihil intereſſe diſcriminis.

Theologorum momenta hæc ſunt. Primum apud Græcos *Ordinem* eſſe Lectoratum, atque inde initiatos ad Hypodiaconatum promoveri, omiſſis Oſtiarii, Exorciſtæ, & Acolythi gradibus, conſtat ex Archieraticis, & Euchologicis eorum libris. In Archieratico enim Haberti pag. 37. priorem locum obtinet χειροτονία τῶν ἀναγνωστῶν καὶ ψαλτῶν, *Ordinatio Lectorum, & Cantorum*; & immediate ſequitur τάξις τῆς τοῦ ὑποδιακόνου χειροτονίας, *Ritus Ordinationis Hypodiaconi*. Idem habetur in Euchologio Goarii pag. 233. Deinde quatuor tantum *Ordines*, horumque ritus tradunt Auctor Conſtitut. Apoſtolicarum lib. VIII. cap. 16. & ſeqq. pag. 406. Canones, qui dicuntur Apoſtolici, Liturgia adſcripta Marco, Concilium Sardicenſe canone 10. Synodus VIII. quæ Photium exauctoravit Act. X. can. 5. Præterea a Lectoris gradu ad Hypodiaconatum Clericos adſcendere ſcribunt Græci omnes, ac præſertim S. Joannes Damaſcenus initio Dialogi contra Manichæos, Elias Cretenſis ad Orationem 19. Nazianzeni, Georgius presbyter in Vita S. Theodori apud Surium die 22. Aprilis, Nicetas in Vita S. Ignatii Patriarchæ Conſtantinopolitani, & Simeon Theſſalonicenſis in Dialogo de Sacramento Ordinis apud Morinum 2. p. pag. 128. Tandem nec aliæ Orientales Eccleſiæ conſerunt Oſtiariatum, Exorciſtatum, & Acolythatum: non Eccleſiæ Jacobitarum, ut conſtat ex illorum Rituali edito ab Athanaſio Kirchero, apud eumdem Morinum pag. 505. non Syrorum Neſtorianorum, ut apparet ex horum Ordinationibus, de quibus Morinus ipſe pag. 402. non denique Syrorum Maronitarum, quorum Ritus deſcribit idem præſtantiſſimus Auctor pag. 384. Cum itaque hæ omnes Orientalium Eccleſiæ, tres paullo ante recenſitos *Ordines* non agnoſcant; perſpicuum videtur nunquam illos apud Græcos, quibus in pluribus aſſentiuntur, obtinuiſſe. Hæc argumenta collegerunt ex Morino, Goario, Haberto, & Martenio, ac teſtimoniis omnibus productis exornarunt Carolus Vitaſſe pag. 31. & Auctor librorum de Re Sacrament. tom. 2. pag. 235.

At in primis dico, ſi hæc omnia a nobis concedantur, nihil inde conſequi, niſi quod complures Orientalium Eccleſiæ tres minores *Ordines* neglexerint, per ſaltum clericos promovendo; ut fortaſſe ante Cornelii tempora etiam in Romana Eccleſia aliquando agebatur; non quod non darentur inferiores *Ordines*, ſed quod ab his digniores aliqui eximerentur, ſtatim diaconi, aut Lectores inaugurati. Tempore enim Cornelii apud Latinos ſeptem *Ordines* fuiſſe diſtinctos, fatentur adverſarii; duo præſertim recentiores, quos nuper laudavi, Le-Droint, & Witaſſius. Eamdem verò Romanæ, & Africanæ Eccleſiæ ſemper

fuiſſe

Digitized by Google

fuiſſe doctrinam iidem docti viri conſentiunt, proferuntque canones quartæ Carthaginenſis Synodi eumdem *Ordinum* numerum ex majorum inſtitutionibus præſcribentes. Et tamen S. Cyprianus Epiſcopus Carthaginenſis, ſi fides habenda eſt Simeonis Metaphraſtæ apud Surium tom. v. pag. 355. principio *præco*, ſeu Lector, deinde hypodiaconus fuit conſtitutus, & auctore Pontio in ejus Vita num. 5. *ad officium ſacerdotii & epiſcopatus gradum adhuc neophytus, & ut putabatur novellus, electus eſt*. Et quæ de Cypriano apud Surium leguntur, affert Witaſſius ad demonſtrandum apud Græcos primum Ordinem eſſe Lectoris, exiſtimans ibidem narrari res geſtas ab altero Cypriano, qui ſub Diocletiano martyr occubuit: nec animadvertit vir doctus, Cyprianum hunc ex mago Chriſtianum factum, cum Juſtina, quam veneficiis corrumpere fruſtra tentaverat, Nicomediæ ſubiiſſe martyrium, nulla ſacra ordinatione initiatum. Quare ſi Cyprianus Epiſcopus & martyr ex lectore ſubdiaconus factus eſt, quamquam apud Latinos obtinerent aliorum *Ordinum* gradus; probari nequit ex ordinationibus per ſaltum non extitiſſe alios *Ordines*: ſi autem hæc rejicienda ſint inter alia Metaphraſtis commenta; hinc docebimur viros etiam doctiſſimos interdum hariolari.

Deinde affirmo inter minores Clericos alia præter Lectorum munia a principio extitiſſe, quod nemo prorſus negare audebit. Auctor enim Epiſtolæ ad Antiochenos Ignatio adſcriptæ, num. 12. *Saluto*, inquit, *ſanctum presbyterium, ſaluto ſacros diaconos, ſaluto ſubdiaconos, lectores, cantores, oſtiarios, laborantes, exorciſtas, confeſſores*, Ἀσπάζομαι τὸ ἅγιον πρεσβυτέριον, ἀσπάζομαι τοὺς ἱερεῖς διακόνους, ἀσπάζομαι ὑποδιακόνους, ἀναγνώστας, ψάλτας, πυλωροὺς, τοὺς κοπιῶντας, ἐπορκίστας, ὁμολογητάς. Synodus Laodicena can. 24. *Non oportet*, inquit, *ſacratos a presbyteris uſque ad diaconos, & deinceps quemlibet Eccleſiaſtici Ordinis uſque ad miniſtros, vel lectores, vel cantores, vel exorciſtas, vel oſtiarios, vel continentium ordinis, in cauponam ingredi*: οὐ δεῖ ἱερατικοὺς ἀπὸ πρεσβυτέρων ἕως διακόνων, καὶ ἑξῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως ἕως ὑπηρετῶν, ἢ ἀναγνωστῶν, ἢ ψαλτῶν, ἢ ἐπορκιστῶν, ἢ θυρωρῶν, ἢ τοῦ τάγματος τῶν ἀσκητῶν, εἰς καπηλεῖον εἰσιέναι. Dionyſius quoque de Eccleſ. Hierarchia cap. 3. pag. 284. præter miniſtros, a quibus ſacrarum ſcripturarum lectio recitatur, enumerat alios, *quorum nonnulli foribus templi aſſiſtunt, ceteri autem aliud quidpiam, quod ſit ordinis ſui, agunt*, τῶν λειτουργῶν δὲ οἱ μὲν ἑστᾶσι παρὰ τὰς τοῦ ἱεροῦ πύλας συγκεκλεισμένας, οἱ δὲ ἄλλο τι τῆς οἰκείας τάξεως ἐνεργοῦσι. Etiam Epiphanius in Expoſitione fidei, quæ extat poſt Hæreſim LXXX. num. 21. poſt Lectores enumerat *Exorciſtas, Copiatas, & Janitores*. Joannes Epiſcopus Citri lib. 3. Juris Orientalis apud Goarium p. 237. memorat deputatos μετὰ λαμπάδων προπορευόντας, *cum luminibus præcedentes*, ac de his Symeon Theſſalonicenſis: *Sunt & alia deputati, & ceroferarii officia, quorum* χειροθεσία, *inaugura-*

guratio ante ordinationem Lectoris celebratur ; quæ ſane neſcio cur non exercetur . In Eccleſia verò Theſalonicenſium paullo ante in uſu erat , & in antiquis Ritualium exemplaribus ſcripta reperiebatur . Ita eo loci apud Goarium. Hi autem *Deputati cereos gerentes* quinam ſunt, niſi *acolythi?* Denique Gabriel Philadelphienſis apud Morinum p. 2. pag. 202. *Septem*, inquit, *ſunt ordines ſacerdotii . Primus eſt Janitorum, & Acolythorum*, 2. *Exorciſtarum* . 3. *Lectoris* . 4. *Subdiaconorum* . 5. *ſacrorum Diaconorum* . 6. *Sacerdotum* . 7. *Principum ſacerdotum*, *ſeu Epiſcoporum*, ἑπτὰ εἰσὶν αἱ τάξεις τῆς ἱερωσύνης. ά. ἡ πρώτη τῶν πυλωρῶν, καὶ ἀκολούθων. β. ἡ τῶν ἐξορκιστῶν. γ'. ἡ τοῦ ἀναγνώστου. δ'. ἡ τῶν ὑποδιακόνων. ε. ἡ τῶν ἱεροδιακόνων. ς'. ἡ τῶν ἱερέων. ζ: τῶν ἀρχιερέων, ἡ ἐπισκόπων. Ubi nota, in ſeptem *Ordinum* numero comprehendi quidem Epiſcopos ; ſed Oſtiarios, & Acolythos ſimul conjungi. Invenimus ergo apud Græcos præter Lectoratum alios quoque minores Ordines .

Me non latet ad hæc omnia viros præſtantiſſimos reſpondere, ſpuriam eſſe Ignatianam Epiſtolam, & Dionyſio etiam ſuppoſitum opus de Eccleſiaſtica Hierarchia ; Simeonem autem Theſſalonicenſem juniorem eſſe ſcriptorem, nec poſſe auctoritate ſua infringere quod tam aperte Euchologia, & canones tradunt : idem verò judicium ferendum eſſe de Gabriele Philadelphienſi. Hos, alioſque ſcriptores, dum *Janitores*, *Exorciſtas*, & *Acolythos* memorant, non de *Ordinibus* proprie dictis, ſed de miniſteriis in Templo exercendis, abſque peculiaris *Ordinis* initiatione, accipiendos eſſe, præſertim quum apud Græcos Exorciſtæ munere ſoli fungantur presbyteri, ut Goarius teſtatur pag. 239. Id confirmari ex quo Laodiceni, & Antiocheni canones non omnes diſtincte *Ordines* numerent ; Epiphanius verò, ceterique etiam alios commemorent, quos nec Latini ſeptenario ſuo numero comprehenderunt.

Verumtamen non ſunt hæc, ut putantur, firmiſſima. Ad primum quippe dicimus, Epiſtolam ad Antiochenos, cujuſcumque ſit auctoris, non eſſe fœtum poſterioris ætatis ; & licèt Hieronymo & Euſebio fuerit ignota, deprehendi in ea tamen a viris doctiſſimis, ut Bellarminus ait, *Apoſtolicum ſpiritum*, immo & *ſtylum Ignatii*. Dionyſii etiam ſcripta non alio fine producta ſunt, niſi ut appareat non deeſſe inter Græcos, qui præter Lectoratum agnoſcant quoſdam alios minores *Ordines* : quod etiam a ſcriptis apocryphis poteſt inferri ; quamquam detur talia eſſe Dionyſiana, quod negant non infimi ſubſellii viri. Gabrielem verò Philadelphienſem apud ipſum Morinum citata pag. 202. proferre in confirmationem ſententiæ ſuæ canonem 7. Antiochenum, & 4. Trullanum, præter laudatam Ignatii Epiſtolam, quam ipſe ſcriptam ait *ad Antiochum*, & monumenta alia, quæ prætermitto. Ad alterum dico, e prælaudatis momentis inferri, etiam oſtiariatum, exorciſtatum, & acolythatum peculiares eſſe *Ordines*. Etenim in canone

quarto Trullano, de quo Philadelphienſis, legitur, *Si quis Epiſcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel ſubdiaconus, vel lector, vel cantor, vel oſtiarius cum muliere Deo dicata coierit, deponatur, ut qui Chriſti ſponſæ vitium attulerit: ſin autem laicus, ſegregetur*. εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὑποδιάκονος, ἢ ἀναγνώστης, ἢ ψάλτης, ἢ θυρωρὸς γυναικὶ ἀφιερωμένῃ Θεῷ μιχθείη, καθαιρείσθω, ὡς τὴν νύμφην τοῦ Χριστοῦ διαφθείρας. εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω. En apertiſſime θυρωρὸς, *Oſtiarius*, a laicis diſtinctus, & in Eccleſiaſtico ordine conſtitutus. De Exorciſta in canone 10. ſynodi Antiochenæ an. 341. (quem canonem Philadelphienſis ſeptimum dicit) habemus Chorepiſcopum non poſſe χειροτονεῖν διάκονον καὶ πρεσβύτερον, ἀλλὰ μόνον ἀναγνώστας καθιστᾶν, ὑποδιακόνους, καὶ ἐπορκιστὰς, *ordinare diaconum & presbyterum, ſed tantum conſtituere ſubdiaconos, lectores, & exorciſtas*. Chorepiſcopi enim minores clericos promovere poterant, non autem ſacros. En ergo etiam Exorciſtarum *Ordo* apud Græcos; nec a ſolis presbyteris exorcizandi munus adimpletum, ut ajebat Goarius, & poſt Goarium Le-Droint pag. 239. tomi 2. Nec quemquam moveat, quod Antiochena Synodus de Exorciſtis inquit καθιστᾶν, *conſtituere*, non χειροτονεῖν, *ordinare*; ſiquidem hoc de Exorciſtis ait, quod de hypodiaconis, & de lectoribus. Præterea apud Morinum p. 2. pag. 82. habetur quoque *ordinatio* deputati, ſeu ceroferarii, cum hac epigraphe, εὐχὴ ἐπὶ κηροφόρου, καὶ δεποτάτου, *Oratio ſuper ceroferario, & deputato*, quamquam infra pag. 225. ſcribat idem auctor hoc fuiſſe miniſterium, non *Ordinem*: & manifeſtius in Euchologio pag. 237. continetur, εὐχὴ ἐπὶ χειροτονίᾳ δεποτάτου καὶ κηροφόρου, *Oratio in Ordinatione Deputati & Ceroferarii*, nempe, *acolythi*. Simeon etiam Theſſalonicenſis loco citato *Ordinationem* ceroferarii appellat χειροθεσίαν, ait celebrari ante *Ordinationem* Lectoris, & miratur in deſuetudinem abiiſſe, cum ante paucos annos vigeret in Theſſalonicenſium Eccleſia, & adhuc in Tabulariis & Archetypis inveniretur deſcripta. Inquiunt, hæc de miniſterio, non de *Ordine* eſſe explicanda. At primum quid ultra ad *Ordinem* præter χειροτονίαν, & verborum formam requiritur, aut quid aliud Euchologia ſervandum præcipiunt in *Ordinatione* Lectorum? Ad hæc ſinguli *Ordines* ad miniſterium ſpectant; & ex quo Ceroferarii miniſterium exercuerint, nequit inferri minime illos fuiſſe initiatos. Queritur præterea Theſſalonicenſis, ætate ſua hanc χειροθεσίαν ceſſaſſe: miniſterium verò deferendi cereos nunquam in Eccleſiis Græcorum ceſſavit; ideoque ægre Simeon fert ceſſaſſe ritum *Ordinationis*. Poſtremò non quærimus modo, an acolythatus, aliique minores *Ordines* ſint divinæ inſtitutionis, ac ſint ſacramenta, vel miniſteria duntaxat ab Eccleſia inſtituta; id enim diſputatur quoque de minoribus *Ordinibus* ritu Latinorum collatis: ſed quærimus, an ipſi *Ordines* etiam apud Græcos extiterint, & ſacro quodam ritu collati fuerint. Ad tertiam reſponſionem dicimus, (quod adverſarii noſtri fateri debent de *Ordinatio-*

nationibus Latinorum) neceſſium non eſſe, ut ubicunque de *Ordinibus* agitur, ſigillatim omnes enumerentur, præſertim cum univerſi clerici ſæpe communi ſacrorum miniſtrorum vocabulo deſignentur.

Tertiò dico apud Græcos, etiamſi ſeptem *Ordines* non conferantur ſejunctis initiationibus, revera tamen exiſtere, & Acolythatum, & Oſtiariatum ſimul conferri cum Subdiaconatu, idemque ſervari apud alios Orientales; Exorciſtatum ſolum a Græcis recentioribus negligi, ſed ab aliis Orientalibus tribui una cum Diaconatu, vel Pſalmiſtatu. Hoc primum adſtruitur judicio ipſorum Orientalium, qui rituum ſuorum fuerunt peritiſſimi, Abrahami Ecchellenſis Maronitæ, in adnotationibus ad canones Nicænos num. 18. Joannis Maro lib. de Sacerdotio cap. 11. & 26. Joannis Dareni lib. de Hierarchia Eccleſiaſtica, Dionyſii Barſalibi Epiſcopi Amedenſis: de quibus vide Vol. 2. Conciliorum Labbei pag. 409. & Fauſti Naironi Maronitæ in Evoplia pag. 226. Secundo idem confirmo ex Ritu, quo Orientales initiant hypodiaconum. Nam Græci, ut conſtat ex pluribus Codicibus collectis, editiſque a Morino, in ipſa ſubdiaconi initiatione, utuntur formula, in qua præter alia verba hæc leguntur: *Ipſe Domine conſerva illum in omnibus ſine querela, & reprehenſione: da illi amare honeſtatem & decorem domus tuæ, aſſiſtere portis templi ſancti tui, accendere lumen tabernaculi gloriæ tuæ*: αὐτὸς δέσποτα ἀκατάγνωστον αὐτὸν ἐν πᾶσι διαφύλαξον, καὶ δὸς αὐτῷ ἀγαπᾶν εὐπρέπειαν οἴκου σου, παριστάναι ταῖς θύραις τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου σου, ἀνάπτειν λύχνον σκηνώματος δόξης σου. Mor. p. 1. pag. 81. In Rituale Maronitarum præcipitur, ut initiandus ſubdiaconatu circumducatur per Eccleſiam, *Et cum pervenerit ad candelabrum, accendat illud, & extinguat tribus vicibus; poſtea perveniens ad portam Eccleſiæ, claudat, & aperiat tribus vicibus*, apud Abrahamum Ecchellenſem cit. loco, & Morinum p. 2. pag. 394. Euchologium Melchitarum Arabicum eadem prorſus habet, ac ea, quæ recitata ſunt ex Pontificali Græcorum. In Euchologio item Coptico-Jacobitico ita Epiſcopus alloquitur hypodiaconum: *Tui officii eſt cuſtodire oſtia domus Dei, quæ eſt Eccleſia, nec patiaris ingredi ad eam jumentum, vel canem, vel hæreticum quempiam*: & poſt pauca, *Cave magna diligentia cuſtodire oſtia Eccleſiæ, quia tibi concredita ſunt ſacra illibati miniſterii vaſa cuſtodienda*. Quod ergo ajunt viri doctiſſimi, apud Orientales cum hypodiaconatu conferri *Ordines* oſtiariatus, & acolythatus, id ex eorum Euchologiis corroboratur. Tertio idem probo conſenſione adverſariorum. Si enim objicias Joannem VIII. Romanum Pontificem in Epiſtola ad Baſilium, Conſtantinum, & Alexandrum Impp. quæ extat tom. IX. Conciliorum, hæc ſcribere, *Volumus ut ſit primum Lector, deinde Acolythus, poſtea Diaconus, tum Presbyter, poſthac Epiſcopus*, ideoque apud Græcos exiſtere acolythatum: ſi, inquam, id objicias; reſpondent Pontificem *Acolythi* nomine ſignificaſſe *hypodiaconum*: cui, ut mo-

monet Morinus 3. p. Exercit. XIV. cap. 1. pag. 242. Græci committunt munia pleraque acolythorum; ceterum a Joanne VIII. alios *Ordines* prætermitti. Habemus itaque in hypodiacono *acolythi* nomen & officia: immo Morinus eo loci, *Proprie*, inquit, *ſubdiaconus Græcorum eſt acoluthus Latinorum.* Quod verò Joannes VIII. ordines proprio nomine non diſtinguat, hac ſententia poſita ratio eſt in promptu: nimirum, quia acolythatus & oſtiariatus ſimul cum hypodiaconatu conferuntur a Græcis, neque in tali collatione vult, exigitque Pontifex, ut ſerventur diſtinctæ, & ſeparatæ Ordinationes: quas tamen a Græcis aliis, ſubjectis Latinorum ditioni, ſæculo XIII. ſervandas præcepit Innocentius IV. mandans in Epiſtola ad Othonem Epiſcopum Tuſculanum, & Sedis Apoſtolicæ in regno Cypri legatum, ut in poſterum *ſecundum morem Eccleſiæ Romanæ* ſeptem ordines, diſtinctis initiationibus, conferrentur. Atque idem de Oſtiariatu dicendum eſt; quem *Ordinem* ipſum Dominum præſignaſſe, quando flagello de funiculis facto ejecit vendentes & ementes de templo, tradunt ſcholaſtici omnes cum Magiſtro p. 2. diſt. 24. Simeon autem Theſſalonicenſis in lib. de Sacr. Ordinat. cap. 12. inquit Chriſtum Dominum τὰ τοῦ ὑποδιάκονου, *officia hypodiaconi* peregiſſe, quando τοὺς δηνητίλας ἐκβάλλων τοῦ ἱεροῦ, *nummularios ejecit de templo.* Quartò eximius, maximuſque Pontifex BENEDICTUS XIV. in ſæpe laudata Conſtit. *Etſi Paſtoralis*, ſuper Ritibus Græcorum, poſtquam §. VII. ait in Euchologio prætermiſſos videri nonnullos de minoribus Ordinibus, & Græcos affirmare eos vel numquam habuiſſe, vel eorum exercitium aliis Ordinibus eſſe adnexum; num. 7. definit, quod ſi clericus Græcus, Lector tantum initiatus, ex benignitate Sedis Apoſtolicæ obtinuerit, ut majores Ordines Latinis ceremoniis ſibi conferantur, *Is antequam ſubdiaconus ordinetur, tres minores Ordines omiſſos debeat ritu Latino ſuſcipere. Si vero præter Lectoris Ordinem ad ſubdiaconatum etiam Græco ritu adſcendit, & ex diſpenſatione itidem Apoſtolica facultas ſibi facta ſit ceteros Ordines ritu Latino ſuſcipiendi, antequam inter diaconos cooptetur, ex minoribus Ordinibus Exorciſtatum tantummodo ſupplere cogitur; eum per Subdiaconatum Græco ritu collatum, Acolythatum & Oſtiariatum recipiſſe cenſeatur.* Qua utique definitione continetur expreſſe, validoque præſidio fulcitur ſententia hæc noſtra. Dixi tandem, Græcos carere *Ordine* Exorciſtatus, quoniam ibi Pontifex Summus declarat hunc *Ordinem* ſupplendum eſſe in illo, *qui una cum reliquis inferioribus Ordinibus diaconatum, aut etiam presbyteratum Græce ſuſcepit, & latino poſtea ritu ad ſacrum presbyteratus reſpective Ordinem, aut Epiſcopatum promovendus ſit ex Apoſtolica conceſſione.* Ceterum Maronitæ cenſent Exorciſtatum conferri in Ordinatione Pſaltis; tum quia in tali Ordinatione canitur hymnus, qui Latine ſonat, *Dominus noſter dedit ei poteſtatem omnia idola erroris conterendi & conculcandi:* tum

etiam

etiam quia Epiſcopus Pſaltem initians, & porrigens ei librum Pſalmorum, quo in Orientali Eccleſia energumeni exorcizantur, inquit, *Mereatur conculcare ſerpentes & ſcorpiones*. Quapropter, etſi apud alias Eccleſias *pſaltes* non ſit a lectore diverſus, apud Maronitas tamen videtur idem eſſe, ac apud nos Exorciſta: unde in fragmento Chaldaico apud Maironum pag. 227. legitur: *Hi ſunt quatuor Ordines minores. Primus Oſtiarius, hoc eſt Janitor: ſecundus Lector, hoc eſt Quoruyo: tertius Exorciſta, hoc eſt Pſaltes: quartus Acoluthus, hoc eſt Hypodiaconus*. Fragmentum autem iſtud exaratum dicitur anno 1276. At Abraham Ecchellenſis, Joannes Maro, Darenus, Barſalibius, aliique ſuperius citati opinantur apud Syros Exorciſtatum conferri ſimul cum Diaconatu; cujus ritus hanc etiam afferunt congruentiam, quod Chriſtus mittens diſcipulos ad prædicandum Lucæ x. 19. *dedit eis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici*. Ex quibus omnibus manifeſtum puto, rectiſſime ſeptem clericorum *Ordines* numerari, *Oſtiariatum, Lectoratum, Exorciſtatum, Acolythatum, Subdiaconatum, Diaconatum, & Presbyteratum*, neque Romanæ Eccleſiæ doctrinam everti poſſe inſtitutis ritibuſque aliarum Eccleſiarum: quod erat inquirendum & demonſtrandum.

CAPUT III.

Quo dilucidantur nonnulla, quæ ſpectant ad Clericalem Tonſuram.

DE Tonſura Clericorum agentes, inveſtigabimus originem, formam, ac dignitatem. Ad originem quod attinet, Calvinus lib. IV. Inſtit. cap. 19. n. 2 ait clericorum tonſuram inde natam, quod priſcis Eccleſiæ ſæculis capillum non alerent niſi delicati; ideoque Clericos juſſos tondere caput, vel radere, ne quam effeminati cultus ſpeciem præſeferrent: quod hæreſiarcha ait colligi ex Auguſtino prope finem libri de Opere Monachorum. At Joannes Spencerus, qui de Hebræorum legibus, ritibuſque prolixe diſſeruit, lib. 3. cap. 6. initium tonſuræ Nazaræorum, unde permulti noſtram eſſe derivatam exiſtimant, repetit ex moribus Ethnicorum, qui in juventutis flore Apollini Pythio comam litabant, ut Plutarchus ſcribit de moribus Athenienſium: quem morem ſervaſſe Romanos in honorem Jovis Capitolini, & Aeſculapii infert vir doctus ex epigrammate Martialis lib. 9. num. 18. ubi legitur,

Hos tibi laudatos Domino ſua vota capillos,
Ille tuus Latia miſit ab urbe puer.

Ita

Ita nimirum nec hæretici rituum Catholicorum oppugnatores inter ſe conveniunt. Morinus de ſacris Ordinat. 3. p. Exercit. xv. poſtquam de Tonſuræ origine plura dixit, num. 9. ſententiam illam amplectitur, quæ aſſerit primos Eccleſiæ inſtitutores, ut majori ludibrio afficerentur, a perſecutoribus tonſos fuiſſe, quod ignominioſum erat, ac ſervitutis inſigne; poſtea vero ab iiſdem inſtitutoribus in trophæi argumentum tonſionem ipſam fuiſſe converſam. Quod autem comam tondere, ac radere eſſet nota ignominiæ, Morinus ex Suetonio, Prochoro, & Luciano ſatis aperte demonſtrat. Alii demum, qui de ſacris ritibus pertractarunt, Iſidorus de Officiis Eccl. lib. 2. cap. 4. Rabanus Maurus lib. 1. cap. 3. Martenius lib. 1. cap. 8. art. 7. Menardus not. 660. in Srcrament. Gregorii, cenſent clericalem tonſuram ab Apoſtolicis temporibus uſurpatam: quamquam Martenius animadvertit communi veterum opinioni adverſari recentiores nonnullos, propterea quod facile frementibus perſecutionum procellis potuiſſent Clerici ex capite detonſo dignoſci; immo de Jacobo Apoſtolo apud Euſebium lib. 2. H. Eccl. cap. 23. affirmet Hegeſippus, quod *nunquam comam totondit*. His recentioribus adhæret Juenin q. VIII. de Sacram. Ordinis cap. 2. ubi demonſtrare nititur, Tonſuram, ſi ſumatur pro corona clericali, in uſu nunquam fuiſſe per quinque priora ſæcula.

Quantum ad Tonſuræ formam, indubitatum eſt fuiſſe ſemper figuræ ſphericæ. Enimvero Anicetus Papa apud Gratianum diſt. 23. cap. 21. ait: *Clerici juxta Apoſtolum comam non nutriant, ſed deſuper caput in modum ſpheræ radant*. Et quamquam veterum Pontificum decretales revocentur in dubium; de hoc tamen Aniceti canone fit mentio in vetuſtiſſimis Romanorum Pontificum catalogis; de quibus vide 2. p. Anaſtaſii pag. 110. Gregorius item Turonenſis ſcriptor VI. ſæculi præclariſſimus, lib. 1. de Gloria Martyrum cap. 27. ait Petrum Apoſtolum inſtituiſſe, *ut caput deſuper tonderetur*; & Arator, qui floruit circa annum 540. in Epiſtola elegiacis verſibus conſcripta, quam edidit ex Codice Remenſi Sirmondus, ait,

Namque ego Romanæ caulis permixtus amænis
Eccleſiæ, tonſo vertice, factus ovis.

Tonſura autem in vertice facta coronam referre debebat, quod idem Gregorius magis perſpicue expreſſit, ſcribens de ſancto Nicetio Epiſcopo, cum cum partu fuiſſet effuſus mirabili eventu apparuiſſe *Clerici corona ſignatum*. Beda quoque in Hiſt. Anglorum lib. IV. cap. 1. narrat Theodorum, ut a Vitaliano Papa ordinaretur, expectaſſe quatuor menſes, donec illi capillus creſceret, *quo in coronam tonderi poſſet*. Et S. Iſidorus lib. 2. de Officiis Eccleſ. cap. 2. ait: *Quod vero detonſo capite ſuperius, inferius circuli corona relinquitur, ſacerdotium regnumque Eccleſiæ in eis exiſtimo figurari*. Sidonius Apollinaris, qui florebat anno 459. de Germanico Epiſcopo lib. IV. Epiſt. 13. ſcribit: *Ve-*

d by Google

Veſtis adſtricta, tonſus cothurnus, crinis in rotæ ſpeciem acciſus: ac denique Concilium Toletanum IV. an. 633. canone 41. *Omnes clerici*, inquit, *detonſo ſuperius toto capite, inferius ſolam circuli coronam relinquant*.

Hanc Tonſuram permulti non ſolum ab Eccleſiæ initiis in uſu receptam fuiſſe, ſed etiam inter veros Ordines adnumerandam, & ſacramentum eſſe contendunt: aliis quamplurimis affirmantibus revera non eſſe Ordinem, ſed quamdam ad ſuſcipiendos Ordines viam, atque diſpoſitionem. Tenent priorem ſententiam Proſper Fagnanus, aliique Canoniſtæ, quos laudat, non tamen ſequitur Emmanuel Gonzalez in Capit. *Cum contingat*, de ætat. & qualit. Ordinand. Angelus in Summa v. *Ordo* n. 1. Eckius in Homil. de Ordinat. & ex Scholaſticis Joan. Major in IV. diſt. 24. atque ex recentioribus noſter Vanroy cap. 2. q. 3. Tonſuram vero non eſſe Ordinem propugnant ii omnes, qui cenſent eſſe inſtitutionis Eccleſiæ, nec uſurpatam fuiſſe temporibus Apoſtolicis. Accedunt cum D. Thoma q. XL. Supplem. omnes fere è ſchola Theologi, atque inter hos noſtrates fere omnes, laudati a Friderico Gavardi q. 1. art. 2. non diſſentiente Aurelio Piette Volum. VI. pag. 302. Subſcribunt eidem ſententiæ Bellarminus lib. 1. de Clericis, & de Sacram. Ord. cap. 5. Franciſcus Hallier de S. Ord. pag. 370. Jo. Morinus p. 3. Exercit. XV. n. 12. & ex Canoniſtis quoque nonnulli cum prælaudato Gonzalez tom. 1. in decret. pag. 462. His ultro, libenterque ſubſcribimus, ita tamen, ut ab iis recedamus, qui negant conſuetudinem Clericalis tonſuræ non eſſe antiquiſſimam.

Prop. I. Clericalis Tonſura obtinuit in Eccleſia ab Apoſtolorum ætate, & inſtituta fuit, ut Clerici diſtinguerentur a Laicis.

Atque id principio commonſtrant laudati Patres, Anicetus, Gregorius Turonenſis, Sidonius Apollinaris, & Beda: & licet de primo non habeamus exploratiſſima monumenta, alii vero non ſint admodum antiqui; non extant tamen teſtimonia majoris ponderis ad illos refellendos: cumque fuerint doctiſſimi, & eorum aliqui, ut Sidonius, & Gregorius ante ſeculum ſextum exactum floruerint, inveriſimile eſt potuiſſe ad Apoſtolica tempora ritum illum referre, qui vix iiſdem natis eruperit. Porro hi docent, Clericos ab initio Eccleſiæ *in vertice fuiſſe tonſos*, ut more Nazaræorum Deo dicarentur, & Domino conſecrati agnoſcerentur: etiam Petrum coronam Clericalem geſtaſſe; & addunt aliqui, hanc ab ipſo uſurpatam in memoriam Dominicæ paſſionis: quod ſentit Ceolfridus Abbas apud Bedam lib. V. Hiſt. Anglor. cap. 22. & Rabanus Maurus lib. 1. de Eccl. Offic. cap. 3. Nonnulli etiam, quod facit pro ſententia Morini, cenſent Petrum ludibrii cauſa ab iis, qui ei Chriſtum prædicanti non credebant, fuiſſe attonſum, atque ex tunc Clericos omnes comam abraſiſſe: idque ſcribunt ex Latinis Honorius Auguſtodunenſis in Gemma animæ lib. 1. cap. 194. atque ex Græ-

Græcis Germanus Patriarcha Conſtantinopolitanus, qui floruit imperante Leone Iſaurico in Theoria rerum Eccleſiaſticarum; quam vide tom. XIII. novæ Bibl. PP. pag. 52. Præterea poſſet Tonſuræ Clericalis antiquitas demonſtrari ex ſcriptis Abdiæ Babylonii, qui lib. 9. Hiſt. Apoſtolicæ narrat Indorum regem a S. Thoma Apoſtolo ad fidem converſum, & in Clericum attonſum fuiſſe; necnon ex S. P. Auguſtini Epiſtolis, in quibus *Coronæ* Sacerdotalis frequens fit mentio: de quibus Hallier de ſacris Ordinat. pag. 1064. & Morinus 3. p. pag. 263. Sed ingenue fateor Abdiæ ſcripta dubiæ eſſe fidei, & verba S. Patris a Morino producta eumdem pati ſenſum, ac verba Pauli ad Philipp. IV. 1. Ulterius demonſtrant hujus Tonſuræ vetuſtatem atque inſtitutionem (ſaltim ante tempora, quibus introductam putant recentiores quidam) præcitati verſus Aratoris ſubdiaconi; & qui legitur apud Prudentium Hymno V. περὶ στεφ. De S.Cypriano in Clericum attonſo,

Deflua cæſaries compeſcitur ad breves capillos:

quamquam hoc in loco *corona verticis* apertè non eſt expreſſa. Rurſus temporibus Juliani Apoſtatæ presbyter quidam Theodorus ab ethnicis ſupplicio affectus eſt, quod nonnullos pueros detondendo illos cooptaret in Clericos, ut ex libro 12. Ammiani Marcellini demonſtrat Eminentiſſimus Baronius ad an. 58. num. 128. In vetuſtiſſimis etiam Actis Eccleſiæ Divionenſis, apud Martenium citato art. 7. num. 2. habetur S. Benignum presbyterum in agnitionem Terentii Comitis veniſſe ob tonſi capitis coronam. Benignus vero fuit diſcipulus Polycarpi, ſubiitque martyrium ſub Marco Aurelio Imperatore, juxta Martyrologium Romanum die 1. Novembris, & adnotationes ibi affixas eximii Baronii. Poſtremò tam Occidens, quam Oriens, & univerſæ nationes, in quibus propagata eſt Chriſtiana Religio, habent Clericos a laicis corona capitis, ac tonſura diſcretos; quamquam Orientales fere totum occipitium, & magnam ſincipitis partem tondere ſoleant forcipe, non autem novacula adhibita, nè cute apparente, videantur ſimiles raſorum, ac ſacerdotum Iſidis, & Serapidis, qui omnino crines radebant: unde Hieronymus in caput 44. Ezechielis ſcribit non debere ſacerdotes incedere *raſis capitibus ſicut ſacerdotes Iſidis atque Serapis, nec rurſum comam dimittere, nec ita ad preſſum tondendum caput, ut aperta ſit cutis*; non improbans Clericalem Tonſuram, ut imperitiſſime quidam ſcripſere, ſed tonſuram deſcribens Orientalium. Ut autem redeam, unde oratio divertit paullulum; a quibuſnam derivata eſt, niſi a Catholicæ Fidei conditoribus, conſuetudo per univerſum orbem terrarum ſervata? Quis illam intruſit? Quomodo ubique gentium obtinuit? Profecto habere nequimus firmius antiquiſſimæ traditionis argumentum, quam ſi intueamur morem longe lateque diffuſum, & nullum poſterioris ætatis inſtitutorem adinvenire poſſimus.

Hoc

Digitized by Google

Hoc magis colluſtratur detegendo aluoinationes tam hæreticorum, quam recentiorum quorumdam Catholicorum. Atque in primis quod ſcribit Calvinus, ſolemnis eſt impoſtura: nam S. P. Auguſtinus neque de Opere Monachorum, neque ullo alio in loco aſſerit tonſuram originem habuiſſe ex quo nonnulli, ne effeminati viderentur, comam non alerent; ſed ibidem invehitur Auguſtinus in quoſdam Monachos, qui adverſus monitum Apoſtoli dicentis 1. ad Corinth. XI. ignominioſum eſſe viro, *ſi comam nutriat*, incedebant dimiſſis crinibus, *timentes ne vilior haberetur tonſa ſanctitas, quam comata*; & cum eis verba Apoſtolica objicerentur, inſulſiſſime ajebant eos, qui ſeipſos caſtraverunt propter regnum cælorum, non eſſe viros. Quamquam, ſi Calvino concedamus inſtitutam fuiſſe tonſuram adverſus faſtum ſæcularium, qui delectantur comæ ornatu, & cincinnis, (quæ ſane res cum in laicis ſit turpis, in clericis eſt turpiſſima) non video quid inde inferri poſſit adverſus tonſuræ clericalis inſtitutionem atque honeſtatem.

Quod itidem Spencerus conatur demonſtrare, hunc ſcilicet ritum a gentibus promanaſſe, tametſi ille proprie ſermonem inſtituat de tonſura Nazaræorum, cum qua noſtra nihil aliud habet affine, niſi quod in clericos attonſi Domino conſecramur, illud primo falſum deprehenditur, quod non ex moribus Ethnicorum nati ſunt Eccleſiaſtici ritus; ſed ex his illos curavit inducere dæmon æmulator divinitatis. Deinde longe diverſa eſt abraſio facta in cultum idolorum, ab ea, qua Clerici tondentur in vertice: ethnici enim toto capite radebantur, ut dixi paullo ſupra de ſacerdotibus Iſidis, ſcripſitque etiam in fine Opuſculi de Dea Syria tom. III. pag. 798. Lucianus Samoſatenus. Aſſirii præterea ac Troezenii cæſariem recidebant, non id Deorum cultum initiandi, ſed priuſquam jungerentur connubio; & apud Lacedæmones etiam pueruli attondebantur. E contra apud Romanos, & Græcos, juvenes capillum alebant; & ſi illum ſacrabant diis, ſemel totum in patriam reduces reſecabant, nec deinceps tenebantur incedere attonſi. Tandem nec unicuique deorum comas, ſed iſtas Libero, Apollini barbam dicabant; unde Statius,

Ille genas Phœbo, crinem hic paſcebat Iaccho.

Quæ omnia ſi conferas cum forma Clericalis tonſuræ, de qua ſupra, & cum his, quæ de Nazaræis habentur cap. 6. Numerorum, percipies a Spencero permulta ingenioſe dici, permulta vero ineptiſſime. Quamquam ſi tondendi ritus inductus foret in execrationem alicujus ſuperſtitionis, nihil adverſus propoſitionem noſtram conſequeretur.

Opinio Joannis Morini referentis tonſuræ originem ad Ethnicorum deriſionem, qui captivos ſervoſque radebant, habet quidem præſidium aliquod ex paucorum Scriptorum auctoritate; facillimè tamen refellitur: raſio quippe facta ignominiæ cauſſa, erat totius fere

capillitii, non tonſio verticis, & corona; ac raſionem illam Chriſtiani non adhibuere, niſi in ceremonia publicæ pœnitentiæ, & in humilitate habitus Monachalis. Quare cum Donatiſtæ Epiſcopos raderent, eoſque contra ſtatuta canonum redigerent ad ordinem pœnitentium, S. Optatus lib. 2. num. 23. ita illos alloquebatur, *Docete, ubi vobis mandatum eſt radere capita ſacerdotum*. Ad hæc in abraſione ſervorum relinquebatur in vertice crinium flocculus, raſo capillitii reſiduo; ideoque abraſio illa omnino erat oppoſita Clericorum tonſuræ: videſis Tertullianum de Pallio cap. 4. ſcribentem, *Juxta cutem tonſor, & cultri vertex ſolus immunis*: ac Lucianum in Convivio tom. IV. pag. 354. *Ingreſſus deformis quidam deraſo capite, pauculos capillos in vertice geſtans, eoſque criſtæ in morem erectos*. Recte itaque Iſidorus appellavit Clericalem tonſuram, non ſervitutis notam, ſed regni. Argumenta denique recentiorum corruunt ex dictis; non enim neceſſum erat tonſuram in primis ſæculis ita amplam deferre, aut nudatum verticem oſtentare, ut ethnici clericos poſſent dignoſcere, etſi quoſdam tali indicio deprehenſos minime dubitamus: neque ex capillorum promiſſione, quam tribuit Jacobo Hegeſippus, conſequitur Apoſtolum non fuiſſe tonſum, ſive abraſum in vertice: immo Græca verba nihil aliud innunt, niſi ejus cæſariem non fuiſſe abraſam novacula, ξυρὸς, inquiunt, ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ οὐκ ἀνέβη, *novacula ſuper caput ejus non adſcendit*, pag. edit. Valeſ. 63.

PROP. II. Clericalis Tonſura non eſt *Ordo*.

Scholaſtici hanc theſim probant ſequentibus argumentis. I. Tonſura eſt Eccleſiaſticæ inſtitutionis, non enim a Chriſto fuiſſe inſtitutam vel ex Scripturis, vel ex Patribus poteſt evinci. Sed hoc argumentum facile ſolvi poſſet; oſtendimus enim ſupra, tonſuram extitiſſe a temporibus Apoſtolorum, nec inveriſimile eſt Apoſtolos hunc ritum Domino præcipiente ſervaſſe. II. Nulla per clericalem tonſuram infertur initiatis ſpiritualis poteſtas; ſed hi dum tondentur, deputantur duntaxat ad vacandum præ ceteris divino cultui; quæ eſt ratio D. Thomæ q. 40. Supplem. art. 2. Adverſarii tamen reſpondere poſſunt, tonſura initiatos deputari ad pſallendum liturgiæ tempore, quod plurimum confert ad ſacrorum myſteriorum decentiam, & ad excitandam in populo devotionem. Dicent ulterius, ſola tonſura præditos donari Eccleſiaſticis beneficiis, & aliquando exercere in Eccleſia juriſdictionem Epiſcopalem, excommunicare, & ſuſpendere alios Clericos: quod longe præſtantius eſt, quam aperire fores templorum, pulſare cymbalum, deferre urceolos. III. Tonſura minime adnumeratur inter *Ordines*, neque in antiquis Pontificum ſtatutis, quæ diſtinctos gradus clericorum enumerant, neque in vetuſtiſſimis Pontificalibus collectis a Morino, & Martenio, neque a Tridentino Concilio, quod ſeſſ. 23. cap. 2. *Ordines* ſingulos recenſens, eoſque dividens in mi-

Digitized by Google

minores, ac majores, nullam tonſuræ mentionem facit: & cap. 6. de Reform. ejuſdem ſeſſ. illam a numero *Ordinum* expungit, dicens: *Nullus prima tonſura initiatus, aut etiam in minoribus Ordinibus conſtitutus ante decimum quartum annum beneficium poſſit obtinere*. Verùm reponent, Tridentinam Synodum, ſicut & Florentinam, quæſtionem hanc non attingere, aut loqui de iis, qui jam inter Clericos ſunt cooptati: nomine *Ordinum* comprehendere ſeptem illos gradus, per quos jam in ſortem Domini adſciti ad ſacerdotium adſcendunt; apud veteres denique memorari ſæpenumero Pſalmiſtatum, quem idem eſſe ac Tonſuram, conſtat ex cap. *Pſalmiſta*, diſt. 23. quod & nos affirmavimus prop. 2. capitis præcedentis. Ex his tribus argumentis videtur nobis ſecundum validius ceteris; non enim ſolvitur reſponſione paullo ante producta: quoniam pſallere, & devotionem cantu excitare, non eſt miniſterium peculiari titulo pertinens ad Euchariſtiam: excommunicare autem, & in clericos animadvertere, non ſpectat ad poteſtatem *Ordinis*, ſed ad poteſtatem juriſdictionis.

Addam ego argumenta, quæ mihi videntur invicte propoſitionem firmare. Sit primum: ſi Tonſura foret *Ordo*, maxime, ut adverſarii contendunt, idem ac Pſalmiſtatus. At hunc non eſſe *Ordinem*, & exerceri *ſola juſſione presbyteri*, liquet ex canone 10. Concilii IV. Carthaginenſis. Deinde apertiſſimum eſt tonſuram apud Græcos non eſſe *Ordinem*, ſed ritum quemdam, quo initiandi Lectoratu tondentur in Clericos, invocato tantum Dei nomine, & nulla ſacramentali forma prolata. *Signatur*, inquit Pontificale Græcorum de initiando in Lectorem, *ſignatur ter in capite, ac tondetur in forma crucis*, σφραγίζεται τρίτον τὴν κεφαλὴν, καὶ κείρεται παρ' αὐτοῦ σταυροειδῶς. Nec in ordinatione Lectoris, aut etiam Plaltis, ninimum occurrit verbum, quod poſſit ad capillorum tonſionem referri. Num aliquando in hoc tondendi ritu oratio aliqua fuerit adhibita, & num tonſura ſine Lectoratu olim fuerit collata, non attingam modo. Legi poſſunt hac de re Iſaacius Habert in Pontificale Græcorum pag. 41. & Cl. Lupus in canonem 14. Synodi VII. tom. 2. pag. 1140. Certe hac ætate Græci Clericalem tonſuram non habent, quæ proprius ſit *Ordo*. Jam verò dictum ſupra, ordinatum apud Græcos, ſi conceſſione Apoſtolicæ Sedis ad ritum Latinorum pertranſeat, debere promoveri ad omnes omnino *Ordines*, quos ab Epiſcopo Græco non habuit, etiam ad Exorciſtatum, etſi jam fuerit ordinatus in presbyterum. Atqui non debet ordinari ad Tonſuram. Hæc igitur non eſt Ordo. Præterea in Pontificalibus Latinorum vetuſtiſſimis omnes Ordinationes incipiunt ab Oſtiariatu, non tantum in illis plurimis, quæ collegerunt pertractantes de ſacris Ritibus, verum etiam inter Opera Gregorii pag. 219. libri Sacramentorum. De tondendis Clericis ac pœnitentibus in ipſo Sacramentorum libro agitur ſeparatim pag. 213. ubi de variis benedictionibus, ritibuſque ad ſacramenta

menta non pertinentibus, & proponitur quoque hic titulus, *Oratio ad faciendam Clericum*. Concilium itidem Carthaginenſe de quo ſupra, inter gradus, qui ſtrictim *Ordines* ſunt, primò Oſtiariatum locat; quod & faciunt monumenta quæque vetuſtiora. Si Tonſura *Ordo* eſt, cur in primo loco non collocatur? Cur ejus ritus a ritibus *Ordinum* ſtabat longe diſſitus, priuſquam omnia, quæ a Pontificibus peraguntur, in unum recentiorum Pontificalium corpus fuiſſent collecta? Ad hæc Romanus Catechiſmus p. 2. cap. 7. num. 13. docet tonſuram *quamdam præparationem eſſe ad Ordines ſuſcipiendos: ut enim homines ad baptiſmum, ad matrimonium ſponſalibus præparari ſolent, ita cum tonſo capillo Deo dicantur, tanquam aditus ad Ordinis ſacramentum illis aperitur*. Quod autem reſpondet Vanroy, etiam baptiſmum eſſe januam, aditumque ad ſacramenta, & nihilominus ſacramentum eſſe, mihi plane non ſatisfacit: tum quia Catechiſmus non comparat tonſuram baptiſmo, ſed diſpoſitionibus baptiſmum præcedentibus; tum etiam quia neſcio, num proprie baptiſmus dici poſſit *præparatio* ad ſacramenta; tum denique quia ſicuti dicendo, *Baptiſmus eſt aditus ad alia ſacramenta*, ſejungimus baptiſmum ab aliis ſacramentis; ita dicendo, *Tonſura eſt aditus ad Ordinis ſacramentum*, *Tonſura eſt præparatio ad Ordines*, perſpicue Tonſuram ab Ordinibus ſeparamus. Præterea Tridentina Synodus ſeſs. 23. cap. 8. declarat, ut ſi aliquis non a proprio Epiſcopo ordinetur, *Ordinans a collatione Ordinum per annum, & ordinatus a ſuſceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, ſit ſuſpenſus*. Ubi conſtat agi de omnibus *Ordinibus*, nullo prorſus excepto. Et tamen ſacra Congregatio, fatente ipſo Fagnano in Capit. *Cum contingat*, num. 38. declaravit Epiſcopum Hieracenſem ob primam tonſuram extraneo collatam ſuſpenſioni non fuiſſe ſubjiciendum, quoniam Tonſura *a Concilio non habetur pro Ordine*. Tandem, etſi Fagnanus ipſe num. 118. ſcribat primam Tonſuram imprimere *characterem*, quoniam eadem S.Congregatio declaravit tonſuram collatam ab Abbate privilegiis ſuffulto aliis, quam regularibus ſibi ſubjectis, nulla ratione iterandam eſſe, ac ſemel iterumque monuit Epiſcopum Cavenſem, ne ullatenus doceret prima tonſura characterem non imprimi; tamen perſpicuum eſt nullum aliud ſacræ Congregationis fuiſſe propoſitum, quam contentionis eo tempore inutilis occaſionem abrumpere: ſiquidem conſtat, ait Morinus cit. diſſert. 15. num. 12. aliquando tonſuram *omnibus ſacrorum Ordinum candidatis ſeparatim, & ante quemvis Ordinem* fuiſſe collatam.

Argumenta verò contraria nullius ſunt momenti. Etenim moventur Canoniſtæ reſcripto Innoc. III. ad Archiepiſcopum Rothomagenſem, cit. cap. *Cum contingat*, ubi legitur: *Per primam Tonſuram juxta formam Eccleſiæ datam Clericalis Ordo confertur*. Sed obvia reſponſio

ſponſio eſt, *Ordinis* nomine poſſe intelligi ſtatum, quo Clerici præeminent laicis; unde Pontifex conſulto ait, *Clericalis ordo*, non, *Ordinis ſacramentum*: ac præterea cum tonſura ibi etiam Lectoratus, aliique minores Ordines comprehenduntur, & laudatur etiam can. 14. Synodi VII. quo ſtatuitur, Lectores ab Abbate in proprio Monaſterio poſſe ordinari: ideoque capituli, *Cum contingat*, planiſſimus ſenſus eſt, tonſum in Clericum, & conſtitutum in minoribus Ordinibus a proprio Abbate, revera eſſe Clericum, revera ordinatum. Secundò ajunt, etiam tonſura initiatos aliquando *degradari*, ut conſtat ex Cap. *Degradatio*, de Pœnit. in VI. & ex Pontific. Romano 3. p. de forma degradat. in *degradatione* a prima tonſura haberi: *Deponimus, degradamus, ſpoliamus, & exuimus te omni ordine, beneficio, & privilegio Clericali*; ſed liquet *degradationem*, non ab *Ordine*, prout ſacramentum & character eſt, qua ratione eſt prorſus indelebilis, ſed ab officio, habitu, & privilegiis arcere, & ad communionem laicam redigere: unde de his explicanda ſunt quæ leguntur in ipſa formula *degradationis*. Idem dicendum de Conſtitutione Sixti V. quæ incipit, *Sanctum & ſalutare*, quæ itidem agit de eorum *degradatione*, qui tonſura ſunt initiati. In eadem Conſtitutione Tonſuratis tribuitur *Clericalis character*; verumtamen *characteris* nomen non tantum animi habitudinem, quam exteriorem notam commode poteſt ſignificare, ipſaque capillorum detonſio, quæ profectò nec Ordo, nec Sacramentum eſt, appellatur a Græcis, σφραγὶς τῆς ἐπικουρᾶς, *Character tonſuræ*. Tandem inquiunt Pontificem clericos initiaturum Deum deprecari, ut iis, *qui ad deponendum comas capitum ſuorum feſtinant, donet Spiritum ſanctum*, necnon adhibere verborum formam, tum in incidendis capillorum extremitatibus, tum quoque in imponendo ſuperpelliceo: verum nullus fermè adinvenitur ſacrorum rituum, qui ſine prece aliqua, & abſque divinæ gratiæ invocatione peragatur; nimiumque erunt faciles ad ſacramenta in immenſum multiplicanda, qui exiſtimant ineſſe iſtiuſmodi argumentationibus vim, aut probabilitatem aliquam; ideoque his prætermiſſis progredimur ad

CAPUT IV.

In quo de Minoribus Ordinibus pertractatur.

SEptem eſſe *Ordines* diximus præcedenti capite ſecundo. Primi quatuor *minores*, tres alii *majores & ſacri* appellantur. Rationem hujus diſtinctionis quidam inde repetunt, quod primi quatuor etiam extra Miſſarum ſolemnia conferri poſſint; ſecus alii: nonnulli *Ordines minores* dictos putant, ex quo illis non ſit conjuncta lex cœlibatus, qua obſtringuntur ad *majores* promoti: aliqui *minores* appellatos exi-

exiſtimant, quod olim extra ſanctuarium conferrentur; multi demum, quibus ſubſcribimus, cenſent *majores Ordines* dici, per quos jus datur propius ad altare accedendi, ſacra peragendi, aut presbyteris rem divinam facientibus intime adſtandi. Sunt igitur quatuor *minores* Oſtiariatus, Lectoratus, Exorciſtatus, & Acolythatus. Ex præcedentibus duobus capitulis manifeſtiſſimum eſt, quatuor *minorum Ordinum* mentionem feciſſe Romanos Pontifices Cornelium, Cajum, ac Silveſtrum, Synodos perantiquas, Laodicenam, Carthaginenſem IV. ac Toletanam I. necnon auctorem Epiſtolæ ad Antiochenos, Epiphanium in Expoſitione Fidei, Scriptorem Operis de VII. Eccl. Gradibus apud Hieronymum, alioſque vetuſtiores. *Oſtiarii* præterea meminit S. P. Auguſtinus ſermone 46. num. 31. ubi ſcribit miniſtros ſtare ad oſtium templi interrogantes *ovem* Chriſti *quærentem gregem ſuum*, ideſt, fidelem introeuntem, an Paganus ſit, vel Chriſtianus, & curantes *ne catechumenus irruat Sacramentis*: ubi S. Pater redarguit Donatiſtas, qui a communione per Oſtiarium etiam Catholicos repellebant. Meminit Oſtiarii & S. Gregorius Nazianzenus Orat. 18. in laudem S. Cypriani, ſcribens fuiſſe hunc in Eccleſia νεώχορον, quod Latinus interpres reddidit *ædituum*, ſeu *oſtiarium*; etſi proprie is dicitur Græcis θυρωρὸς, ſive πυλωρὸς. In illa Nazianzeni oratione Cyprianus Carthaginenſis confunditur cum altero Nicomedienſi, in quod ſupra diximus impegiſſe Græcorum alios. In dubia quoque Ignatii ad Polycarpum epiſtola pag. 97. commemoratur θεόδρομος, quaſi, *divinus curſor*, cujus muneris erat convocare ad ſacras ſynaxes, nec deſunt, qui hunc curſorem interpretentur *Oſtiarium*. Eginhardus in vita Caroli Magni Oſtiarium appellavit *Janitorem*, ſcribens hunc tenere in Eccleſiaſtico ordine locum ultimum. Mitto Iſidorum, Amalarium, Rabanum, Ivonem, alioſque quamplurimos.

Lectoratus, ideſt, ſecundi Ordinis Eccleſiaſtici, præter monimenta jam producta, mentionem faciunt Græci omnes, apud quos hic *Ordo* primus omnium confertur. Promotum ad Lectoratum a Meletio S. Joannem Chryſoſtomum, & deinde adſcendiſſe *per ſingulos officii gradus* affirmat Marcellinus Comes. Idem de ſeipſis tradiderunt orat. 32. Nazianzenus, ac Theodoretus in Philotheo. Ex Latinis *Ordinem* hunc laudarunt Tertullianus, qui de Præſcript. 41. carpens hæreticorum ordinationes leves, prout idem inquit, ac temerarias, *Itaque*, ait, *alius hodie Epiſcopus, alius cras: hodie diaconus qui cras lector, hodie presbyter qui cras laicus*. Ex quibus refellitur ſupinus error Centuriatorum Magdeburgenſium aſſerentium neminem ante Cyprianum commemoraſſe Lectores. Ipſe utique Cyprianus Lectorum, horumque *Ordinationis* meminit ep. 24. in qua ſcribit Saturum a ſe ordinatum eſſe Lectorem, & Epiſt. 33. & 34. in quibus agit de Ordinatione duorum inſignium Lectorum, Aurelii, & Celerini.

Com-

Commemorantur itidem Lectores in Hiſtoriis Donatiſtarum, præſertim vero ubi agitur de Paulo Cirtenſi, & de Munatio Felice, cui ille prodidit ſacros Codices aſſervari a Lectoribus. Extat & de his mentio in Actis Martyrum Cibalitanorum, ubi Pullio dicitur *primicerius Lectorum*. S. P. Auguſtinus lectores ipſos commemorat ſerm. 17. num. 1. ſerm. 18. num. 5. ſerm. 67. num. 1. ſerm. 235. aliiſque in locis frequenter. S. Paulinus de Felice ad Clericalem ſtatum tranſeunte lib. IV. inquit:

Inſtituit ſervire Deo, nec gratia pauper
Affuit, & quantum ſitiebat corde capaci
Lucis hians animus, tam largiter influa traxit
Dona Dei; primis Lector ſerviuit in annis,
Inde gradum cepit, cui munus voce fideli
Adjurare malos, & ſacris pellere verbis.

Ex his Paulini verſibus confirmatur tertius inter minores *Ordines*, ſcilicet *Exorciſtatus*: de quo etiam Tertullianus ad Scapulam, Firmilianus Epiſtola inter Cyprianicas 75. Cyprianus Epiſt. 2. & 76. Hilarius de Synodis, Euſebius Vercellenſis in Epiſtola ad Epiſcopos Italiæ, Hieronymus comment. in Epiſt. ad Titum, & Venantius Fortunatus lib. X. poemate 25. in quo videtur Exorciſtas infimo loco conſtituere, ſcribens,

De tyrone duces veniunt, de milite princeps,
Ut reliquos taceam, Juſtinianus erat.
Hoc & in Eccleſia, Chriſto tribuente, refertur,
De Exorciſta aliquo Pontificalis honor.

Plura de Exorciſmis dicta a me ſunt lib. XXXI. cap. ultimo, quæ nunc prætermitto.

Acoluthi, quorum nomen Græcum eſt, & idem ſonat ac *pediſſequus*; eſt enim ἀκόλουθος, ab ἀ, & κέλευθος, *via*, ſive a verbo ἀκολουθέω, *ſequor*, (etiamſi Iſidorus lib. VII. Orig. cap. 12. ſcribat, *Acolythi Græce, Latine Ceroferarii dicuntur a deportandis cereis*) laudantur a Cypriano ep. 28. 55. 38. 79. a Hieronymo in Epiſtola ad Nepotianum, ab Auguſtino epiſt. 191. a Gregorio Magno lib. VII. epiſt. 7. Malunt nonnulli dicere *Acolytos*, ἀκωλύτους, vocabulo derivato ex α, privativo, & κωλύω, *impedio*; quod Acolythis fas ſit abſque ullo obſtaculo accedere ad miniſterium altaris. Sed cum Acolythus a Cajo Pontifice *ſequens* dicatur, & fere ubique cum aſpiratione ſcriptus ſit, retinenda eſt prior etymologia. Adeas, ſi plura deſideras, Hallier, & Morinum de ſacris Ordinationibus, Menardum in Sacramentarium Gregorii, Martenium de Antiquis Eccleſ. Ritibus, & in Gloſſario Du-Cangium. Etenim de iſtorum *Ordinum* nomine, ac vetuſtate, ſi hæc pauca addantur iis, quæ ſecundo capite dicta ſunt, mihi videor ſatis ſuperque dixiſſe.

De

De Oſtiariis, Lectoribus, Exorciſtis, & Acolythis, eorumque Officiis, & *Ordinationibus* legi poſſunt Ordo Romanus, Iſidorus, Alcuinus, Amalarius, Rabanus, Stephanus Eduenſis, Ivo Carnotenſis, & recentiores paullo ſupra laudati: Hugo itidem lib. 2. de Sacram. Magiſter in IV. diſt. 24. S. Thoma q. 37. Supplem. S. Bonaventura, & veteres alii, atque recentiores ſcholaſtici. Qui omnes tradunt officium *Oſtiarii* eſſe aperire, & claudere fores templorum, infideles ejicere, ad divina datis ſignis convocare Chriſtianam plêbem, arcere excommunicatos & deriſores ſacramentorum, res, quæ in Eccleſiis continentur, cuſtodire, & juxta Pontificale Romanum, aperire librum ei, qui prædicat. Confertur propterea hic *Ordo* traditione clavium ex antiquiſſima conſuetudine, ut conſtat ex canone 9. Concilii IV. Carthag. habiti præſente, ac ſuffragante S. P. Auguſtino. *Lectoris* autem munus eſt, novi & veteris teſtamenti libros diſtincte recitare, cantare lectiones, panem, novoſque fructus benedicere, &, juxta Dominicum Sotum, & Catechiſmum Romanum num. 16. etiam prima fidei rudimenta tradere Catechumenis. Confertur propterea hic *Ordo* traditione Codicis, in quo pſalmi, aut divinæ lectiones continentur. Mirum quibuſdam Scholaſticis crucem figere quod in Pontificalibus bene multis habetur, *Lectorem oportet legere ea, quæ prædicat*: unde Gabriel Vaſquez diſput. 236. de Ordine cap. 2. ſeſe torquet in amovendis lectoribus ab officio concionandi. At primum *prædicare* nihil aliud hic ſonat, quàm *publice dicere*, & alta voce è ſuggeſtu *pronuntiare*, quod recte accipi poteſt de ſacris lectionibus, a quarum diſtincta pronunciatione lectores a Rabano *Pronunciatores* dicuntur, & ab Iſidoro *Proclamatores*. Deinde animadvertit Iſaac Habert in Pontif. Græcorum pag. 39. in vetuſtiſſimo Codice legi, *Ei, qui prædicat*, non, *ea, quæ prædicat*: immo & in recentioribus nonnullis ſcriptum invenimus, *Ea quæ* (vel *ei, qui*) *prædicat*. Olìm quippe Lector de pulpito legebat præſcriptam ab Epiſcopo Evangelii, ſeu alterius Scripturæ partem, quam poſtea idem Epiſcopus interpretabatur, atque exponebat, ut conſtat ex Epiſtolis 33. & 34. ſancti Cypriani, atque ex ſermone 67. S. P. Auguſtini, num. 1. ac ſermone 140. de Temp. nunc 235. numero itidem 1. In altera quoque Apologia Juſtini prope finem legimus Antiſtites admonitionem ad populum habuiſſe, παυσαμένου τοῦ ἀναγινώσκοντος, *pauſam faciente Lectore*. Ignorant ergo veterem diſciplinam, qui ſuſpicantur huic *Ordini* alligatum olim miniſterium concionandi, aut cantandi in ſolemni Miſſa Evangelium. Exorciſtæ poteſtas ac munus eſt ſuper energumenos manus imponere, ac dæmonia a corporibus obſeſſis ejicere, fundere aquam in miniſterio, ac populum monere, ut qui non communicat, ceteris locum cedat. Ordinatur Exorciſta traditione libri, in quo exorciſmi conſcripti ſunt. Ex Pontificali Romano, & ex IV. Concilio Carthaginenſi conſtat Exorciſtam

poſſe

poſſe tam baptizatis, quam catechumenis manus imponere, ſi energumeni ſint; ex quo non ſequitur impoſitionem manuum factam catechumenis, horumque exorciſmos, antequam baptiſmate abluerentur, pertinuiſſe ad Exorciſtarum officium, cum omnes illi non fuerint energumeni, arreptique a contaminatis ſpiritibus. Ad acolythos demum ſpectat ceroſerarium ferre, luminaria Eccleſiæ accendere, ac vinum, & aquam ad Euchariſtiam miniſtrare: ideoque acolythorum ordinatio peragitur porrectione candelabri cum candela extincta, & urceoli vacui. Et hæc quidem ex ſola lectione Pontificalis Romani perſpicua ſunt.

At difficilior eſt quæſtio, num quatuor *minores Ordines* ſint gradus ab Eccleſia inſtituti, ne ſtatim Clerici ad ſacra miniſteria proveherentur; num vero ſint *Ordines* proprie dicti, & ſacramenta gratiam & characterem conferentia. Minoribus quippe *Ordinibus* ineſſe ſacramenti rationem, ſaltim ut probabilius, tenent cum D. Thoma q. 35. art. 2. Suppl. omnes fere Thomiſtæ, & cum S. Bonaventura & Scoto diſt. 24. ſinguli Scotiſtarum: accedunt ex Noſtratibus Argentinas in eamdem diſtinctionem, Gibbon diſput. 22. Gavardi q. 1. art. 2. Girken q. 2. dub. 1. Vanroy q. 2. Piette q. 3. qui duo tamen ſcite prudenterque oppoſitam ſententiam ab omni cenſura vindicant. Idem ſentiunt Paludanus, Richardus, Eſtius, Sylvius, atque omnes fere antiquiores ſcholaſtici, Cajetano, Durando, Franciſco Victoria, Vaſquio, aliiſque perpaucis exceptis. Fallitur propterea Witaſſius dum q. v. art. 1. ait ſententiam, quæ negat minores Ordines eſſe ſacramenta, eſſe ſententiam *communiorem*, magiſque deceptus eſt Maldonatus affirmans tom. 2. de Sacram. pag. 225. eſſe non communiorem, ſed *communem opinionem*. Fatendum tamen in eam abiiſſe complures, inter quos principio connumerandus eſt Morinus 3. p. Exercit. XI. qui de hoc argumento prolixe & luculenter diſſeruit; & cui ſubſcripſerunt Juenin q.7. cap.1. Tournely q. 6. art.5. Le-Droint lib. VIII. cap.3. aliique ex Sorbonicis plurimi. Nec videtur aliud ſentire Natalis Alex. nam de Ord. cap.1. art.4. ſententiam D.Thomæ laudat duntaxat; opinionem vero alteram priori loco recenſet, multiſque argumentationibus corroborat. Videtur in eamdem propendere noſter Lupus in decreta S. Gregorii VII. pag. 832. 1. edit. Sententiam ergo noſtram dicturi præmittimus nullam eſſe viam conciliationis inter has duas e diametro oppoſitas opiniones, uti Morinus, & Le-Droint excogitarunt. Ille ſiquidem ait, propugnari poſſe quod *minores Ordines* ſint ſacramenta quædam *analogica*, atque imperfecta; nec aliud ſenſiſſe antiquos ſcholæ magiſtros, qui ſcripſerunt plenitudinem Ordinis in uno ſacerdotio reſidere, atque aliis Ordinibus ineſſe ſpiritualis poteſtatis partem aliquam, & rationem quamdam partium, quas *integrales* appellitant. Alter autem inquit *minores Ordines*, ſi in origine accipiantur, & qua-

tenus comprehenduntur in Diaconatu, in quo ſita eſt ſacri miniſterii ſacerdotibus exhibendi plenitudo ac poteſtas, ſacramenta quidem eſſe, ſecus vero, ſi diviſim ac ſeparatim accipiantur. Hæ, inquam, ineptæ ſunt conciliationis viæ. Nam *minores Ordines*, ut in diaconatu comprehenduntur, commentitii prorſus ſunt, nec diverſi *Ordines* dici poſſunt, nec etiam diverſi gradus Eccleſiaſtici: immo nullus erit quæſtionis locus, niſi diſceptetur de Ordinibus, ut conſtant propria materia & forma, eiſque competit peculiare aliquod miniſterium, niſi forte dicamus olim cum diaconatu collatos ſimul fuiſſe Ordines inferiores, ut diximus paullo ſupra de Ordinationibus Græcorum. Quod autem *analogicè* tantum, ac ſimilitudinaria quadam ratione dicitur ſacramentum, a ſacramenti natura, efficientia, ac dignitate penitus excidit, atque inter *ſacramentalia*, rituſque rejicitur, nec divinæ dicendum eſt, ſed Eccleſiaſticæ inſtitutionis. Sit itaque

Prop. I. Plauſibilis eſt, catholica, & etiam probabilis ſententia, quæ negat minores Ordines eſſe vera ac propria ſacramenta.

Probatur primò ex numero, doctrina, & celebritate Scriptorum ſententiam eamdem propugnantium, quorum plerique poſt Tridentinam Synodum floruerunt, nec tamen unquam vel ab Apoſtolica Sede, vel a viro aliquo probo & erudito fuerunt cenſoria nota perſtricti. Horum autem ſcriptorum quamplures paullo ante laudavimus. Confirmatur ex Doctoribus contrariam opinionem amplectentibus, eam namque contineri intra probabilitatis fines ultro concedunt; atque inter illos unus percelebris, ideſt, Eſtius diſt. 24. §. 8. ſcribit: *De minoribus Ordinibus, qui non ita prope ut majores ad ſanctum ſanctorum accedunt, magis tolerabilis, imò probabilis eſt opinio, quod non ſint proprie ſacramenta*. Præterea præcipuum momentum eorum, qui minores *Ordines* inter ſacramenta recenſent, petitur ex definitionibus Conciliorum Florentini, ac Tridentini, quæ *Ordinem* proprium ſacramentum eſſe declarant, eumdemque *Ordinem* in ſeptem dividunt. At hinc nihil aliud invictè eruas, niſi hoc ſacramentum eſſe certa fide tenendum, & rite ad ſacerdotium per varios gradus adſcendi, non autem quod omnibus hiſce gradibus ex æquo *ſacramenti* ratio conveniat. Adde, quod aliis in locis advertimus, Florentinam Synodum tradidiſſe Armeniis non tam dogmata, quam Ritus Romanæ Eccleſiæ, cui iidem Armenii per omnia conſentire cupiebant, ideoque expoſuiſſe *Ordines* qui a Latinis conferuntur, ipſorumque *Ordinum* materiam & formam, in quibus tamen a Romana diſſident Orientalium Eccleſiæ. Tridentinum autem Concilium ad extirpandas hæreſes, non ad ſcholarum diſſidia finienda adunatum, damnatis Novatoribus negantibus *Ordinis ſacramentum*, & gradus hujus ſeptem deridentibus, ſuas opinationes reliquit ſcholaſticis; quod & fatetur Hiſtoricus præſtantiſſimus lib. XXI. cap. 13. his verbis: *Neque Synodus declarat omnes Ordines*

Digitized by Google

dines eſſe gradus ex ordinatione Chriſti, & non mere ex ordinatione Eccleſiæ, cum adhuc ad hodiernum uſque diem in quæſtione verſetur, an omnes Ordines inſtituti fuerint a Chriſto, & an idcirco omnes ſint ſacramenta, & imprimant characterem, quod de minoribus Ordinibus negatur a Gabriele Vaſquez cum inſignium Theologorum coborte.

Atque hujus opinionis momentum primum eſt, quod revera ſeptem *Ordinum* diſtinctio, ac priorum quinque ad Diaconatum & Presbyteratum additio, Eccleſiaſtici, non autem divini fuerit inſtituti, ac probabiliter Caji Pontificis, cujus decretum produximus cap. 2. prop. 1. Alterum momentum eſt, quod doctiſſimis viris fatentibus, inter quos Magiſter Sentent. Petrus Bleſenſis, aliique a me laudati eodem cap. prop. 2. necnon Ambroſiaſter in Epiſtolam ad Timotheum, & Amalarius lib. 2. de Officiis Eccleſ. cap. 6. ceteri *Ordines* ſacerdotio, & diaconatui adjecti fuere, *ut ad ſacerdotalem gradum productior eſſet adſcenſus*. Tertium eſt iſtud, quod Urbanus II. in Concilio Beneventano apud Ivonem p. v. Decreti cap. 72. inquit: *Sacros Ordines dicimus Diaconatum, & Presbyteratum. Hos ſiquidem ſolos primitiva legitur Eccleſia habuiſſe: ſuper his ſolis præceptum Apoſtolicum habemus*. Similia legas apud Hugonem Victorinum lib. 2. de Sacram. p. 3. cap. 13. Proximum autem momentum eſt, quod Græcorum Pontificalia ex quatuor minoribus *Ordinibus* ſolum Lectoratum commemorant; nulla autem ratione credendum eſt, tres *Ordines* prætermiſſuros Orientales, ſi illos putaſſent inſtitutos a Chriſto, & ad ſacramenti dignitatem evectos. Nec inde ſequitur Lectoratum ſacramentum eſſe, quoniam hunc *Ordinem* Græci quoque agnoſcunt, & conferunt; nam & Pſaltem ordinant, cum tamen Pſalmiſtatus conſenſu omnium non ſit proprii nominis ſacramentum. Quintum argumentum illud eſt, quod ſæpenumero ad majores *Ordines* promoti quidam fuerunt, minoribus prætermiſſis. De Chryſoſtomo, Theodoreto, & Nazianzeno dictum ſupra ex Lectoribus conſtitutos fuiſſe diaconos: Paulinianus monachus, & frater S. Hieronymi per multos diaconos apprehenſus, diaconus primum, deinde Presbyter ordinatus eſt, ut ipſe Epiphanius narrat Epiſtola LX. inter Hieronymianas: idem legitur de Macedonio Eremita, quem in presbyterum ordinavit Flavianus Epiſcopus Antiochenus apud Theodoritum in Philotheo cap. 13. Similia ibidem habentur cap. 15. de Eremita Acepſima, & cap. 29. de Eremita alio, qui Salamanes nuncupabatur. Alia exempla vide apud Morinum citata diſſert. XI. cap. 2. Poſtremo hæc ſententia etiam ratione ſuadetur; principio enim officia clericorum minorum etiam laicis committuntur: deinde amplior poteſtas confertur initiatis per Tonſuram, quam conferatur per minores *Ordines*, & nihilominus Tonſura, a nobis inter ſacramenta minime recenſetur: præterea minores *Ordines* referuntur ad ſacerdotium, ut catechiſmus & exorciſmi ad baptiſmum; ideoque habent ra-

tionem ritus & ceremoniæ, non ſacramenti: ac tandem non alia ratione minores *Ordines* in Eccleſiam videntur inducti, niſi ut ad ſacerdotium digniores tantum ac adulti promoverentur, nec illo fungerentur tyrones & neophyti; & conſequenter *Ordines* iſti ad Eccleſiaſticam diſciplinam, non ad Chriſti inſtitutionem ſunt referendi. Hæc ſunt præcipua Joannis Morini argumenta; nam apud Recentiores nihil invenies aliud, quod hac in re omiſerit idem ſcriptor accuratiſſimus. Ac nota iiſdem omnino argumentis expungi a ſacramentorum numero etiam ſubdiaconatum. Hac tamen ſententia in ſuo lumine collocata, ſit

Prop. II. Veriſimilius eſt quatuor minores *Ordines* eſſe ſacramenta.

Demonſtratur primo: nam etiam quatuor minores *Ordines* a Conciliis, ac Patribus dicuntur conferri ab Epiſcopis per *Ordinationem*: ordinationis autem nomine nihil aliud ſignificari videtur, quàm veri ſacramenti collationem. Carthaginienſe enim Concilium IV. tam canone 2. 3. & 4. in quibus pertractat de ordinatione Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi, quam proximis quinque, hac phraſi utitur, *Subdiaconus cum Ordinatur*, *Acolythus cum ordinatur*, *Exorciſta cum ordinatur*, *&c.* & quod ſedulo notandum eſt, cum agit canone 10. de Pſalmiſta, ac proximo de conſecratione ſanctimonialis, a nomine *Ordinationis* prorſus abſtinet. Intelligit ergo nomine *Ordinationis*, non cujuſque miniſterii, aut gradus, & ritus collationem ac perfectionem, ſed rem aliquam longe ſublimiorem. Ad hæc Florentinum Concilium de ſacramentis pertractans, *Sextum*, inquit, *ſacramentum eſt Ordinis, cujus materia eſt illud, per cujus traditionem confertur ordo*; ac recenſitis rebus, quibus apud Latinos conferuntur Ordines majores, *Et ſimiliter*, ait, *de aliis*. Definita pariter ſacræ *Ordinationis* forma, & producta illa, per quam ſacerdotii ordo confertur, ſubjicit, *Et ſic de aliorum Ordinum formis*. Videtur itaque ſub generali appellatione *Ordinis*, & quidem *Sacramenti*, non tantum ſacros, verum etiam minores *Ordines* comprehendere. An verò argumentum hoc diluant, vel potius confirment, qui reponunt in Florentinæ Synodi verbis illas particulas, *Cujus materia &c.* referendas eſſe ad vocabulum proxime præcedens, ſcilicet, *Ordinis*, judicet Lector. Tridentinum quoque, tametſi quæſtionem ſcholaſticam noluit definire; in hanc ſententiam propendiſſe manifeſtiſſimum eſt: ſeſſ. enim XXIII. cap. 3. docet Ordinem vere eſſe ſacramentum, nec loquitur expreſſe de ſacerdotio, aut de diaconatu, ſed univerſim de ſacra Ordinatione, *quæ verbis & ſignis exterioribus perficitur*. Item cap. 4. agit de Eccleſiaſtica Hierarchia, in qua præter Epiſcopos, ac ſacerdotes comprehendit *ceteros Eccleſiaſticos gradus*, ac declarat nec populi, nec cujuſvis ſæcularis poteſtatis conſenſum, vel auctoritatem requiri *in ordinatione Epiſcoporum, ſacerdotum, & ceterorum Ordinum*. Poſtquam

vero

Digitized by Google

vero can. 2. definivit *præter ſacerdotium eſſe in Eccleſia catholica alios Ordines, & majores & minores, per quos velut per gradus quoſdam in ſacerdotium tenditur*, proximo canone, nulla limitatione appoſita, ſtatuit *Ordinem, ſive ſacram Ordinationem eſſe vere, & proprie ſacramentum a Chriſto Domino inſtitutum*. Et canone 6. definit in Eccleſia eſſe hierarchiam divina ordinatione inſtitutam, *quæ conſtat ex Epiſcopis, Presbyteris, & miniſtris*; miniſtrorum nomine comprehendens reliquos omnes *Ordines*, prout explicaverat cap. 2. & 4. Etſi ergo Tridentini Patres conſulto abſtinuerunt a definienda quæſtione adiaphora, quod iterum fatemur; nihilo tamen minus videntur in ſingulis *Ordinibus* agnoſcere veram rationem *Ordinis*, ſacramenti proprietatem, ac divinam ordinationem, ideoque non ſunt inſtitutionis duntaxat Eccleſiaſticæ, ut opinantur plerique recentiorum: immo & expreſſe citato c. 2. Tridentinum declarat non ſacerdotes tantum ac diaconos, ſed etiam ſubdiaconos & in minoribus Ordinibus conſtitutos, *atque uniuſcujuſque eorum propria miniſteria ab ipſo Eccleſiæ initio in uſu fuiſſe*; quo apertiſſimo teſtimonio refelluntur, qui aſſerunt olim duos tantum extitiſſe *Ordines*, presbyteri ſcilicet, & diaconi. Præterea S. Cyprianus Lectorum *Ordinationes* in præcitatis Epiſtolis recenſet, & ordinatos in Lectores appellat *plebi univerſæ pro honoris ſui claritate conſpicuos*: quod ſonare videtur aliquid nudo miniſterio legendi præſtantius. Si autem Lectoratus ſit Sacramentum, cur non alii Ordines? S. Hieronymus initio libri adverſus Vigilantium invehitur in Epiſcopos, *Qui non ordinant Diaconos, niſi prius uxores duxerint, & niſi prægnantes uxores viderint Clericorum, Chriſti ſacramenta non tribuunt*. His autem verbis tam *ordinationem* Diaconi, quàm aliorum Clericorum inaugurationes inter *Sacramenta* recenſere videtur. Ac S. P. Auguſtinus in libro de Bono conjugali cap. 24. num. 32. demonſtrat vinculum nuptiale non ſolvi, etiamſi filii non procreentur, comparatione *Ordinationis*, ſcribens: *Quemadmodum ſi fiat ordinatio Cleri ad plebem congregandam, etiamſi plebis congregatio non ſubſequatur, manet tamen in illis Ordinatis ſacramentum ordinationis; & ſi aliqua culpa quiſquam ab officio removeatur, ſacramento Domini ſemel impoſito non carebit*. Auguſtini autem ætate in uſu fuiſſe *ordinationes* quoque minorum clericorum conſtat ex præcitato Concilio IV. Carthaginienſi. Inſuper etiam inferioribus Ordinibus imprimitur *character* ſacramentalis: idque infertur ex iiſdem Auguſtini verbis. Hoc idem probatur q. 35. Supplem. art. 2. a S. Thoma, ex quo nunquam minores *ordines* iterentur, atque iiſdem *ordinibus* clerici conſtituantur ſupra plebem in aliquo gradu ſpiritualis poteſtatis, ad quod requiritur ſignum diſtinctivum: affirmatque Thomas hanc ſententiam eſſe communiorem. Poteſt hoc idem confirmari ex Pontificali Romano; in quo Tit. *de Ordinibus conferendis*, inter ceteras Pontificum exhortationes in omnibus or-

ordinationibus faciendas hæc habetur: *Moneat ordinandos, quod inſtrumenta, quibus character imprimitur, tangant*. Poſtremo non deſunt argumenta rationibus ſatis obviis ſuffulta: quorum unum eſt, in ſingulis *ordinibus* adhiberi materiam & formam, non qualeſcunque, ſed quæ exprimunt poteſtatem miniſterii, in ordine ad Sacramentum Euchariſtiæ: alterum, quod niſi ſacramenta forent, neque characterem imprimerent, ſed eſſent ſolummodo gradus ac miniſteria; omnino per excommunicationem, aut depoſitionem delerentur & amitterentur, atque abſoluti, vel reſtituti in gradum priſtinum, iterùm ordinarentur, quod praxi & conſuetudini Eccleſiæ repugnat: tertium vero, quod in Eccleſia alia officia plurima inveniuntur, puta cuſtodum, ſacriſtarum, cantorum, &c. ideoque ſi *ordines* eſſent hujus, aut conſimilis generis deputationes ac miniſteria; fruſtra ſeptem, non plures ordines communiori ſermonis conſuetudine dicerentur: poſtremum denique, quia definitione Summi Pontificis BENEDICTI XIV. Græcus jam presbyter ordinatus, veniens ad ritum Latinorum tenetur ſuſcipere *ordinem Exorciſtatus*; & ex cap. *Sollicitudo*, diſt 3.n.1. ſive ex Reſcripto Alexandri II. ad Epiſcopum Conſtantienſem, ordinatus ad diaconatum, & presbyteratum, *Subdiaconatus ordine poſtpoſito*, tenetur ſubdiaconatum ipſum ſuſcipere: ideoque non in gratiam tyronum minores ordines ſunt inſtituti, ut inquiunt recentiores Theologi, ſed habent dignitatem atque præſtantiam ſuam, ob quam non debent ratione aliqua prætermitti.

Fateor hæc argumenta non eſſe demonſtrativa; ſed nec talia ſunt, ut vulgo exiſtimantur, quæ in propoſitione præcedenti fuerunt producta: imo, ſi cum his comparentur, longe debiliora. Primum enim tantummodo probat initio Eccleſiæ propter ſacrorum miniſtrorum exiguum numerum, non fuiſſe definitum inter unum & alterum *ordinem* aliquod temporis intervallum, & ſæpenumero Diaconis demandata fuiſſe inferiorum clericorum miniſteria: quæ fidelibus multiplicatis unicuique *Ordini* gradatim ſuſcipiendo commiſit Romanus Pontifex Cajus. Et quidem quæ de ipſo leguntur, non inſtitutionem *Ordinum*, ſed diſtributionem officiorum ſignificant: nam & verba perſpicua ſunt, & ſeptem *Ordines* a Cornelio, qui ſedit ante Cajum, diſtincte connumerantur, ſicut ex dictis apertum eſt. Quamquam, etiamſi Cajus diceretur ſeptem Ordines conſtituiſſe, ſiculnum eſſet fractumque primum illud momentum; ſiquidem demonſtratum eſt Vol.VII. pag.78. verbo *conſtituere* non ſemper commonſtrari priorem inſtitutionem. At momentum alterum refutatum eſt cap. 2. prop. 2. Refellitur etiam auctoritate antiquiſſimorum ſcriptorum *Ordines* ſingulos commemorantium: ac ſi nulli quoque ſuppeterent, iis, qui dicunt ſubdiaconatum, ac minores *Ordines* non fuiſſe in primitiva Eccleſia, præponderare deberent Tridentini Patres, qui docent oppoſitum. Verum & illorum di-

cta

Digitized by Google

cta poſſunt commode accipi aut de *Ordinibus* ſacris, aut de pluribus uni diacono commiſſis officiis. Tertium verò nullius eſt roboris; nam & de ſacris *Ordinibus* Urbanus pertractat, ac de lege continentiæ, quæ his tantummodo annectitur. Dici etiam poteſt, collationem ſubdiaconatus, atque minorum *Ordinum* relictam fuiſſe Eccleſiæ diſpoſitioni & arbitrio, & idcirco Urbanum affirmaſſe, quod de his non habemus *præceptum Apoſtolicum*. Quod ſequitur, diſpunctum, contritumque eſt poſitione ſecundi capitis tertia. Proximum quoque momentum facillimæ eſt ſolutionis, ſive aſſeramus cum Franciſco Hallier dici ordinatos in presbyteros, aut diaconos, qui eadem die omnes Ordines inferiores cum presbyteratu, vel diaconatu ſuſcepere; ſive fateamur viros quoſdam nominis celebritate, ac ſanctitatis fama conſpicuos *per ſaltum*, ut ajunt, fuiſſe ordinatos, quod poſtea legibus Eccleſiaſticis fuit inhibitum. Atque ut videas, quam infirmum ſit hoc argumentum, quod tamen in adverſariorum ſententia præcipuum eſt; nota, ſi illud vim haberet aliquam, inde conſequens fore, nec diaconatum eſſe verum Ordinem ac ſacramentum, quod ex Catholicis unus affirmavit Durandus, neque poteſt abſque magna temeritate defendi. Cum enim allata exempla attente perlegerim, adnotavi Macedonium, Acepſimam, & Salamanem, de quibus Theodoretus in Philotheo, ſive in Hiſtoria Religioſa, ad ſacerdotium fuiſſe promotos, diaconatus Ordine prætermiſſo. Vide Operum Teodoreti Volum. 3. pag. edit. Cramoiſy 835. 844. & 852. Subjectæ itidem rationes futiles ſunt, atque ineptæ. Ad 1. enim reſpondit S. Thomas cit. q. art. 4. ad 9. laicis non convenire minorum Ordinum miniſteria ex officio, ſed eis quandoque permitti ob clericorum defectum, aut negligentiam. Ad 2. conſtat ex capite proxime præcedenti. Ad 3. neganda eſt æquiparatio; catechiſmus enim & exorciſmus ſunt ſolæ ad baptiſmum diſpoſitiones: ſinguli autem inferiores ordines non ſolum ad ſacerdotium diſponunt, ſed etiam conferunt ſpiritualem aliquam poteſtatem, clericos a laicis ſecernunt, & imprimunt characterem. Ad 4. denique reſpondemus Eccleſiam, ne ſtatim neophyti in Sacerdotum numerum cooptarentur, ſtatuiſſe inter unum ordinem, & alterum præfixum adminiſtrationis tempus, ut conſtat ex decretis antiquiorum Pontificum; non verò inſtituiſſe Ordines aliquos, qui in primitiva Eccleſia minime extiterint. Atque ex tam facili ac plana oppoſitionum ſolutione opinio noſtra magis veriſimilior redditur, ac probabilior.

COROLLARIUM.

Solvitur ex dictis etiam quæſtio de Sacramenti *Ordinis* inſtitutione. Nam quemadmodum certum eſt ordinationes presbyterorum, & diaconorum eſſe proprii nominis Sacramenta (quod magis proximis diſfer-

ſertationibus confirmabitur ;) ita debet ſine cunctatione affirmari, illorum duorum *Ordinum* inſtitutorem atque auctorem fuiſſe Dominum Jeſum. At de *Ordinibus* inferioribus ſub lite res eſt: & qui Sacramenta eſſe negant, conſequenter aſſerunt habere Eccleſiaſticam inſtitutionem; qui autem illos Sacramentis adnumerant, debent quoque eorum originem ab homine Deo, ideſt, a Chriſto repetere, niſi forte opinationem alteram adoptarint, quam nos quidem rejicimus, dari inter Sacramenta aliqua, quorum Dominus non ſit auctor *immediatus*. Ergo Sacerdotium, quod in Epiſcopatum ac Presbyteratum dividitur, inſtitutum a Chriſto conſtat ex dictis cap. 1. de Sacramenti Ordinis exiſtentia, & ex infra de utroque *Ordine* diſcutiendis: ex quo ſcilicet Chriſtus Dominus Apoſtolos ſuos conſtituerit Sacerdotes novi Teſtamenti, illis & conſecrandi, & remittendi peccata dederit poteſtatem, eiſque Eccleſiæ ſuæ commiſerit gubernationem; quæ omnia abſque ſpiritualis poteſtatis charactere fieri non poſſe dictum eſt ſæpenumero. Diaconos etiam, cum in ſacris litteris inveniantur deſcripti, horumque ordinationem peregerint Apoſtoli, nec præter inſtitutum ac mandatum Domini dicendi hi ſint adhibuiſſe manuum impoſitionem, aliaque inſtrumenta gratiarum, tunc inſtitutos fuiſſe quando Chriſtus aut mortem ſubiturus, aut poſt mortem devictam cum diſcipulis commoratus, formavit Eccleſiam ſuam, magnaque revelavit myſteria, ſine ulla hæſitatione affirmamus. Eo temporis alios *Ordines* inſtitutos, nos, qui illis tribuimus Sacramenti excellentiam, cogimur affirmare. Rationem a nobis ſciſcitanti, quoniam reddere firmiſſimam invictiſſimamque non poſſumus, (ſi hæc enim in promptu eſſet, ſuperiores duas theſes definite & abſque verborum ambiguitate tradidiſſemus,) reponimus hujus inſtitutionis indicium eſſe ipſorum *Ordinum* vetuſtatem, cui nullum principium aſſignare poſſumus poſt ætatem Apoſtolorum; tametſi non ſemper per omnes gradus, ſeparatim ſuſceptos, initiati aſcenderint ad ſacerdotium. Addimus inveriſimile eſſe ea, quæ pertinent ad ſacra miniſteria & ad Eccleſiaſticam Hierarchiam, non fuiſſe a Chriſto ordinata, ac diſpoſita. Animadvertimus quoque cum Magiſtro diſt. 24. ipſum Salvatorem noſtrum cujuſcumque *Ordinis* officia impleviſſe. Primi quidem, quando flagello de funiculis facto ejecit ementes & vendentes de templo: alterius, quando in medio ſeniorum aperuit, legitque in templo Iſaiæ prophetæ volumen: tertii, cum dæmoniacos ſanavit, &c. Neque opineris hæc eſſe Magiſtri commenta: ſimilia enim habentur in vetuſtiſſimis Latinorum Pontificalibus, quæ nongentorum annorum ætatem ſuperant, Egberti Eboracenſis apud Martenium tom. 2. pag. 445. Anglicani pag. 357. aliorumque. Conſentit ex Græcis Simeon Theſſalonicenſis in lib. de Ordinat. cap. 12. ubi demonſtrat, *Chriſtum officia unicujuſque gradus Ordinationum per ſeipſum exercuiſſe*, apud Morinum 2. p. pag. 183. Nil ergo abſurdi, ſi dica-

dicamus miniſteria, quæ Dominus Sacerdos & Pontifex ſummus adimplere dignatus eſt, ab ipſo Apoſtolis fuiſſe injuncta, & peculiari titulo viris Eccleſiaſticis commendata. In his autem, in quibus divinatione opus eſt, loquaculus & garrulus eſſe nolo.

C A P U T V.

De priori inter majores Ordines, ſcilicet, Subdiaconatu.

SUbdiaconos, quos Græcis *ὑποδιακόνους*, *hypodiaconos* paſſim vocant, & aliquando *ὑπηρέτας*, *adminiſtros*, quod nomen occurrit in Synodo Laodicena, antiquitus extitiſſe ex dictis perſpicuum eſt. Hypodiaconorum quippe mentionem fecerunt auctor Epiſtolæ ad Antiochenos, ſcriptor Conſtitut. Apoſtol. lib. VIII. cap. 13. & 28. Canon inter Apoſtol. 42. Epiphanius in expoſitione fidei, Cyprianus epiſt. 24. laudatum Concilium Laodicenum can. 21. Carthaginenſe IV. canone 5. Toletanum I. canone 4. Agathenſe can. 66. De *ſubdiaconi* nomine nihil dicendum eſt; conſtat enim idem ſignificare, ac *ſubminiſter*, ut Rabanus, Amalarius, Ivo, Iſidorus, aliique plurimi docuerunt. Subdiaconi officium juxta Pontificale Romanum eſt aquam ad miniſterium Altaris præparare, miniſtrare diacono, pallas altaris & corporalia abluere, calicem, & patenam in uſum ſacrificii eidem offerre, & de oblationibus ſuper altare ponere quantum populo poſſit ſufficere. Apud Græcos hypodiaconus epiſcopo manus lavanti aquam fundit, templorum fores cuſtodit, catechumenos introducit, & educit eos, qui ſunt in pœnitentia, prout ex Scholiis S. Maximi ad Dionyſium, Simeone Theſſalonicenſi, Zonara, & Balſamone tradit p. 2. pag. 219. eruditus Morinus. Pertinuit olim ad ſubdiaconos etiam tradere Catechumenis fidei rudimenta; nam S. Cyprianus citata Epiſtola ad Clerum ſcripta, ait Optatum a ſe *hypodiaconum & doctorem audientium* fuiſſe conſtitutum. Confertur ſubdiaconatus *ordo* traditione calicis & patenæ, ut colligitur ex Concilio Carthaginenſi, & Florentino. Addunt utique Pontificalia librum epiſtolarum; ſed communis eſt opinio ſubdiaconos olim epiſtolam non legiſſe: quod ſi verum eſt, hæc poſtrema materia erit accidentaria, & ſignificativa hujus officii ſubdiaconis ſerius commiſſi.

Hunc *Ordinem* eſſe Sacramentum negant fere omnes, qui a Sacramentorum dignitate removent quatuor minores; nam cum ea potiſſimum ratione nitantur, quod omnes Eccleſiaſtici gradus, ſacerdotio duntaxat & diaconatu exceptis, non fuerint in primitiva Eccleſia, debent neceſſario ſubdiaconatum inter Eccleſiæ inſtituta connumerare. At quid momenti habeant productæ pro hac ſententia rationes, ad examen revocavimus paullo ſupra. Dicimus itaque ſubdiaconatus *Ordinem* habere quicquid ad ſacramentum conſtituendum ſat eſt. Principio inſtitu-

ſtitutum fuiſſe a Domino inde magna probabilitate colligimus, quod illius meminerint Concilia, patreſque antiquiſſimi, nec adverſarii demonſtrare valeant, quando primò fuerit in Eccleſiam intruſus. Imo Græcorum Euchologia & Pontificalia, quæ negantibus ſubdiaconatui, & minoribus Ordinibus inſtitutionem Dominicam, prora puppiſque eſſe ſolent, tradunt hypodiaconum ordinari a Pontifice hanc Orationem pronunciante, Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ διὰ τοῦ ἑνὸς, καὶ τοῦ αὐτοῦ ἁγίου σου πνεύματος διαιρῶν ἑκάστῳ ὧν ἐξελέξω τὰ σὰ χαρίσματα, ὁ τάγματα διάφορα τῇ ἐκκλησίᾳ σου δωρησάμενος, καὶ βαθμοὺς λειτουργίας καταστησάμενος ἐν αὐτῇ πρὸς ὑπηρεσίαν τῶν ἁγίων σου καὶ ἀχράντων μυστηρίων, &c. *Domine Deus noſter, qui per unum eumdemque Spiritum ſanctum unicuique eorum, quos elegiſti, diviſiſti chariſmata tua, qui ordines diverſos Eccleſiæ tuæ donaſti, & gradus miniſterii in ea conſtituiſti ad adminiſtrationem ſanctorum tuorum, impollutorumque myſteriorum, &c.* Videſis Morinum p.2. pag. 81. Deinde in *Ordinatione* ſubdiaconi habentur materia & forma, quibus traditur poteſtas tangendi, & ad altare deferendi vaſa ſacra, ac proxime diacono miniſtrandi. Neque enim argumentum ſolvunt, qui ajunt etiam laicos olim Chriſti corpus manibus attrectaſſe, quod utique plus videtur, quam ſacra vaſa contingere. Aliud quippe eſt de altari communionem recipere; aliud ad altaris miniſterium accedere: nam participatio divinorum ſacramentorum ad fideles omnes extenditur; ſacrum autem miniſterium ad ſolos a Domino electos, & in Dei ſortem adſcitos. Certe in cap. *Sacratas*, diſt. 23. deprompto ex decretalibus Soteri adſcriptis, vel potius ex Synodo Laodicena, ſtatuitur nec ſanctimonialibus fas eſſe *ſacra vaſa, vel ſacratas pallas contingere*. Præterea in eadem ordinatione, cum nunquam iteretur, character imprimitur, ideoque habetur ſacramentalis effectus. Quod autem reſpondent juniores hoc argumentum nullum eſſe, propterea quod nec tonſura, nec templorum conſecratio repetatur; id probationem hanc corroborat, non evertit. Morinus enim, ex quo fere omnia exſcripſere, ſentit tonſuram fuiſſe pridem in collatione cujuſque Ordinis repetitam: atque ex conſecratione templorum ſcholaſtici bene multi inferunt ſacri Ordinis characterem, quoniam ſi ſemel conſecrata iterum non conſecrantur, eo quod chriſma tribuat permanentem conſecrationem; non alia ratione ſemel ordinati iterum non ordinantur, niſi quia ordinatio confert ſignum aliquod indelebile, atque ut Auguſtini utar verbis, ordinati nunquam carent *ſacramento Domini ſemel impoſito*. Lege caput 22. libri xxx. Dicendum denique in ſubdiaconi ordinatione conferri gratiam ad hoc miniſterium digne obeundum; quoniam unus ſacramenti effectus, ubi non deſit ſuſcipientis diſpoſitio, non eſt ab alio ſejunctus. Magna ergo probabilitate (non tamen conſtanti firmiſſimaque aſſertione) affirmamus hypodiaconatum eſſe proprium legis Evangelicæ ſacramentum. Theologi autem, qui propugnant

Digitized by Google

gnant contrariam opinionem ducuntur iis momentis, quæ præcedenti capite producta & ſoluta fuerunt, & quæ ſunt numero quidem plura, & novitate plauſibiliora, ſed vitrea, arundinea, ficulnea.

Indubitatum quoque eſt ſubdiaconatum eſſe Ordinem ſacrum: nam Tridentina Synodus ſeſſ. XXII. cap. 2. *Subdiaconatus*, inquit, *ad majores Ordines a Patribus, & ſacris Conciliis refertur*. Quando vero ad hanc dignitatem evectus fuerit, admodum ambigua res eſt. Recentiores communi fere ſenſu tenent per duodecim priora ſæcula, plus minus, ſubdiaconatum in claſſe minorum Ordinum fuiſſe locatum, atque inde eximi cœpiſſe, quando a Romana ad alias Occidentis Eccleſias lex promanavit, ut ſubdiaconi caſtitatem ſolemni voto profiterentur. Atque eidem ſententiæ adhæſerunt Menardus in notis ad Sacram. Gregorii, Bona lib. 1. Rerum Liturgicarum cap. XXV. n. 16. Auctores adnot. ad Epiſtolas Gregorii lib. 1. Epiſtola 49. pag. novæ edit. 538. Thomaſſinus lib. 1. de Veteri & nova diſciplina p. 1. lib. 2. cap. 30. num. 3. Morinus Exercitatione XII. cap. 5. & noſter Lupus diſſert. Proœmiali 3. p. in Decreta & canones Synodorum pag. 26. Atque his innumeri ſubſcripſere Theologi. Hæc autem ſententia argumentis proximis communitur. Primum eſt: Innocentius III. cap. *A multis*, in 1. decret. tit. XIV. decernit etiam ſubdiaconos poſſe in Epiſcopos eligi, quod jam ipſorum ordo inter ſacros recenſeatur, *Cum hodie* (inquit) *ſubdiaconatus inter ſacros Ordines computetur*, & ibidem laudat verba Urbani II. (quem falſo edita decretalium volumina dicunt primum) in Synodo Beneventana declarantis duos tantum ordines, præsbyteratum & diaconatum, *in Eccleſia primitiva* ſacros fuiſſe. Illa Beneventana Synodus anno 1091. celebrata fuit, & Innocentius III. ſummus Pontifex renunciatus anno 1198. Haud multum antea ſubdiaconatum ad ſacrorum *Ordinum* claſſem translatum fuiſſe ſcripſere circa annum 1100. Ivo in decretorum collectione: eodem fere tempore Gratianus cap. *Nullus in Epiſcopum*, diſt. 60. Petrus item Cantor, qui vivebat anno 1197. aliique ejuſdem ſæculi plures. Argumentum alterum petitur ex Concilio Laodiceno, quod canone 21. vetat ſubdiaconis ingredi diaconicum, ideſt, in ſacrarium, cujus cura diaconis commiſſa erat, necnon tangere ſacra vaſa. *Non oportet*, inquit Concilium illud, incerti quidem, ſed tamen antiquiſſimi temporis, *miniſtros locum habere in diaconico, & Dominica vaſa contingere*, οὐ δεῖ ὑπηρέτας ἔχειν χώραν ἐν τῷ διακονικῷ, καὶ ἅπτεσθαι δεσποτικῶν σκευῶν. Similia habentur can. 66. Concilii Agathenſis an. 506. Tertium argumentum eſt. In ſubdiaconatu conferendo apud latinos non adhiberi manuum impoſitionem, quæ eſt ſacrarum *ordinationum* materia; apud Græcos autem hypodiaconatum conferri extra Sanctuarium, aut in *diaconico*, aut ante portas, quas dicunt ὡραίας, *ſpecioſas*, chorum a narthece dividentes. Etiam in Eccleſia latina ſubdiaconatus olim cum minoribus *ordini-*

ſtitutum fuiſſe a Domino inde magna probabilitate colligimus, quod illius meminerint Concilia, patreſque antiquiſſimi, nec adverſarii demonſtrare valeant, quando primò fuerit in Eccleſiam intruſus. Imo Græcorum Euchologia & Pontificalia, quæ negantibus ſubdiaconatui, & minoribus Ordinibus inſtitutionem Dominicam, prora puppiſque eſſe ſolent, tradunt hypodiaconum ordinari a Pontifice hanc Orationem pronunciante, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ διὰ τοῦ ἑνὸς, καὶ τοῦ αὐτοῦ ἁγίου σου πνεύματος διαιρῶν ἑκάστῳ ὧν ἐξελέξω τὰ σὰ χαρίσματα, ὁ τάγματα διάφορα τῇ ἐκκλησίᾳ σου δωρησάμενος, καὶ βαθμοὺς λειτουργίας καταστησάμενος ἐν αὐτῇ πρὸς ὑπηρεσίαν τῶν ἁγίων σου καὶ ἀχράντων μυστηρίων, &c. *Domine Deus noſter, qui per unum eumdemque Spiritum ſanctum unicuique eorum, quos elegiſti, diviſiſti chariſmata tua, qui ordines diverſos Eccleſiæ tuæ donaſti, & gradus miniſterii in ea conſtituiſti ad adminiſtrationem ſanctorum tuorum, impollutorumque myſteriorum, &c.* Videſis Morinum p. 2. pag. 81. Deinde in *Ordinatione* ſubdiaconi habentur materia & forma, quibus traditur poteſtas tangendi, & ad altare deferendi vaſa ſacra, ac proxime diacono miniſtrandi. Neque enim argumentum ſolvunt, qui ajunt etiam laicos olim Chriſti corpus manibus attrectaſſe, quod utique plus videtur, quam ſacra vaſa contingere. Aliud quippe eſt de altari communionem recipere; aliud ad altaris miniſterium accedere: nam participatio divinorum ſacramentorum ad fideles omnes extenditur; ſacrum autem miniſterium ad ſolos a Domino electos, & in Dei ſortem adſcitos. Certe in cap. *Sacratas*, diſt. 23. deprompto ex decretalibus Soteri adſcriptis, vel potius ex Synodo Laodicena, ſtatuitur nec ſanctimonialibus fas eſſe *ſacra vaſa, vel ſacratas pallas contingere*. Præterea in eadem ordinatione, cum nunquam iteretur, character imprimitur, ideoque habetur ſacramentalis effectus. Quod autem reſpondent juniores hoc argumentum nullum eſſe, propterea quod nec tonſura, nec templorum conſecratio repetatur; id probationem hanc corroborat, non evertit. Morinus enim, ex quo fere omnia exſcripſere, ſentit tonſuram fuiſſe pridem in collatione cujuſque Ordinis repetitam: atque ex conſecratione templorum ſcholaſtici bene multi inferunt ſacri Ordinis characterem, quoniam ſi ſemel conſecrata iterum non conſecrantur, eo quod chriſma tribuat permanentem conſecrationem; non alia ratione ſemel ordinati iterum non ordinantur, niſi quia ordinatio confert ſignum aliquod indelebile, atque ut Auguſtini utar verbis, ordinati nunquam carent *ſacramento Domini ſemel impoſito*. Lege caput 22. libri xxx. Dicendum denique in ſubdiaconi ordinatione conferri gratiam ad hoc miniſterium digne obeundum; quoniam unus ſacramenti effectus, ubi non deſit ſuſcipientis diſpoſitio, non eſt ab alio ſejunctus. Magna ergo probabilitate (non tamen conſtanti firmiſſimaque aſſertione) affirmamus hypodiaconatum eſſe proprium legis Evangelicæ ſacramentum. Theologi autem, qui propugnant

gnant

Digitized by Google

gnant contrariam opinionem ducuntur iis momentis, quæ præcedenti capite producta & ſoluta fuerunt, & quæ ſunt numero quidem plura, & novitate plauſibiliora, ſed vitrea, arundinea, ſiculnea.

Indubitatum quoque eſt ſubdiaconatum eſſe Ordinem ſacrum: nam Tridentina Synodus ſeſſ. XXII. cap. 2. *Subdiaconatus*, inquit, *ad majores Ordines a Patribus, & ſacris Conciliis refertur*. Quando vero ad hanc dignitatem evectus fuerit, admodum ambigua res eſt. Recentiores communi fere ſenſu tenent per duodecim priora ſæcula, plus minus, ſubdiaconatum in claſſe minorum Ordinum fuiſſe locatum, atque inde eximi cœpiſſe, quando a Romana ad alias Occidentis Eccleſias lex promanavit, ut ſubdiaconi caſtitatem ſolemni voto profiterentur. Atque eidem ſententiæ adhæſerunt Menardus in notis ad Sacram. Gregorii, Bona lib. I. Rerum Liturgicarum cap. XXV. n. 16. Auctores adnot. ad Epiſtolas Gregorii lib. I. Epiſtola 49. pag. novæ edit. 538. Thomaſſinus lib. I. de Veteri & nova diſciplina p. I. lib. 2. cap. 30. num. 3. Morinus Exercitatione XII. cap. 5. & noſter Lupus diſſert. Prooemiali 3. p. in Decreta & canones Synodorum pag. 26. Atque his innumeri ſubſcripſere Theologi. Hæc autem ſententia argumentis proximis communitur. Primum eſt: Innocentius III. cap. *A multis*, in I. decret. tit. XIV. decernit etiam ſubdiaconos poſſe in Epiſcopos eligi, quod jam ipſorum ordo inter ſacros recenſeatur, *Cum hodie* (inquit) *ſubdiaconatus inter ſacros Ordines computetur*, & ibidem laudat verba Urbani II. (quem falſo edita decretalium volumina dicunt primum) in Synodo Beneventana declarantis duos tantum ordines, præsbyteratum & diaconatum, *in Eccleſia primitiva* ſacros fuiſſe. Illa Beneventana Synodus anno 1091. celebrata fuit, & Innocentius III. ſummus Pontifex renunciatus anno 1198. Haud multum antea ſubdiaconatum ad ſacrorum *Ordinum* claſſem tranſlatum fuiſſe ſcripſere circa annum 1100. Ivo in decretorum collectione: eodem fere tempore Gratianus cap. *Nullus in Epiſcopum*, diſt. 60. Petrus item Cantor, qui vivebat anno 1197. aliique ejuſdem ſæculi plures. Argumentum alterum petitur ex Concilio Laodiceno, quod canone 21. vetat ſubdiaconis ingredi diaconicum, ideſt, in ſacrarium, cujus cura diaconis commiſſa erat, necnon tangere ſacra vaſa. *Non oportet*, inquit Concilium illud, incerti quidem, ſed tamen antiquiſſimi temporis, *miniſtros locum habere in diaconico, & Dominica vaſa contingere*, ὀυ δεῖ ὑπηρέτας ἔχειν χώραν ἐν τῷ διακονικῷ, ϗ ἅπτεσθαι δεσποτικῶν σκευῶν. Similia habentur can. 66. Concilii Agathenſis an. 506. Tertium argumentum eſt. In ſubdiaconatu conferendo apud latinos non adhiberi manuum impoſitionem, quæ eſt ſacrarum *ordinationum* materia; apud Græcos autem hypodiaconatum conferri extra Sanctuarium, aut in *diaconico*, aut ante portas, quas dicunt ὡραίας, *ſpecioſas*, chorum a narthece dividentes. Etiam in Eccleſia latina ſubdiaconatus olim cum minoribus *ordini-*

bus & extra Sanctuarium conferebatur, neque hoc *ordine* initiandi ſeſe cum diaconis & presbyteris proſternebant ante Litanias, quæ ſacris *Ordinationibus* præmittuntur. Quartum denique argumentum eſt iſtud: Patres in *Ordine Hierarchico* videntur tantum locare Epiſcopos, Preſbyteros, & Diaconos. Ignatius quippe in Epiſtola ad Smirnæos ait Laicos diaconis ſubjici, diaconos presbyteris, presbyteros autem Epiſcopis, nulla ibi *ſubdiaconorum* mentione facta. A Hieronymo in Epiſtola ad Evangelum, atque ab Auguſtino in ea, quam ſcripſit ad Valerium Epiſcopum Hipponenſem, iidem tres Eccleſiaſtici gradus ſingillatim recenſentur, *Subdiaconis* inter alios Clericos, tanquam in communem & infimam claſſem rejectis. Inveniuntur etiam Epiſtolæ Synodicæ Conciliorum *ad Epiſcopos, Presbyteros, & Diaconos* directæ, in quibus proinde *hypodiaconi* ab Eccleſiæ Hierarchia, & ſacro principatu excluduntur.

Hæc quæſtio videtur mihi ad hunc modum diſtinguenda. Si *Ordinis ſacri* ratio, petatur a ſolemni cœlibatus profeſſione, verum eſt ſubdiaconatum non fuiſſe ſemper in Eccleſia Latina *ſacrum Ordinem*, & præcedens ſententia a nemine debet refutari. Sed cœlibatus non ad ſacri *Ordinis* ſubſtantiam, ſed ad ſolam condecentiam ſpectat: alioqui carerent Græcorum Eccleſiæ ſacris *Ordinibus*. Quamquam advertendum eſt, nec apud Græcos hypodiaconum poſſe nuptiali jure mulierem ſibimet copulare, niſi eam duxerit antequam hoc *Ordine* initiaretur, ut conſtat ex 6. canone Trullano, atque ex Cap. *A multis*, paullo ante citato. In Eccleſia itidem Romana longe ante Urbani II. tempora ſubdiaconi cœlibem vitam ducebant, ut conſtat ex præcitata Epiſtola Gregorii Magni, atque ex capitulo illinc depromto, *Ante triennium*, diſt. xxxi. num. 1. Immo Innocentius III. citato in loco profert hæc verba Urbani II. *Erubeſcant impii, & intelligant eos, qui in ſacris Ordinibus, Presbyteratu, Diaconatu, & Subdiaconatu ſunt poſiti, ſi caſte non vixerint, excludendos ab omni eorumdem graduum dignitate*: additque, *Sicut eſt in ſexta Synodo conſtitutum*, &c. ubi *ſextæ Synodi* nomine intelligendus eſt prælaudatus canon ſextus Trullanus. Ex quibus non obſcure colligitur, ante Urbani II. tempora ſubdiaconos continentiæ legi fuiſſe obſtrictos, quamquam non ubique priſcis ſæculis obtinuerit Romanæ Eccleſiæ conſuetudo. Sed de cœlibe ſacrorum miniſtrorum vita alibi diſſertandum. Hanc ergo aſſertionis noſtræ partem comprobat argumentum primum depromptum ex Urbani II. Innoc. III. Gratiani, Petri Cantoris, aliorumque Scriptorum undecimi, aut duodecimi ſæculi teſtimoniis.

Rurſus ſi *Ordo Sacer, & Hierarchicus* accipiatur, quatenus confert in Eccleſia juriſdictionem aliquam, & principatum, ſubdiaconatus non eſt inter *ſacros Ordines* computandus. Id primùm demonſtratur poſtremo ex quatuor præcedentibus argumentis. Rurſus ex Conſtit. Apo-

Digitized by Google

Apoſtolicis lib. II. cap. 16. lib. VII. cap. 32. & lib. VIII. cap. 45. ubi presbyteris & diaconis, non autem hypodiaconis tribuitur laicorum regimen, & cura: idem colligitur ex Tertulliano lib. de Fuga in Perſecut. cap. 11. ex Epiſtolis Cypriani ad presbyteros, & diaconos Romanæ Eccleſiæ, & iſtorum viciſſim ad Cyprianum, datis vacante per Fabiani mortem Apoſtolica Sede: ex canone 15. & 16. Nicænis, ex Optato Milevitano lib. 1. adverſus Parmenianum, atque ex iis, quæ ſubjiciam proximo cap. de Diaconis. Ex quibus tamen nemo inferat trium *Hierarchicorum Ordinum* juriſdictionem ac poteſtatem fuiſſe parem: enimvero Epiſcopi ſemper primum ac ſupremum locum tenuere, proximum presbyteri, atque his acceſſerunt diaconi, quorum arrogantiam, ſi aliquando presbyteris ſe æquiparare auſi ſunt, Synodi ac Patres acriter compreſſere, ut apparet ex Synodo Laodicena can. 20. ex Arelatenſi 1. & Nicæna can. 18. ex Hieronymi Epiſt. ad Evangelum, alias ad Evagrium, atque ex Gelaſio I. in Epiſtola ad Victorem cap. *Conſuluit*, diſt. 74. n. 9. Igitur Epiſcopis, Presbyteris, & Diaconis, in ſuo cuique gradu, & ſubordinatione ſervata, ſemper competit plebem regere, ſacramenta aliqua miniſtrare, prædicare verbum Dei, ac benedicere: quod cum excedat poteſtatem Subdiaconorum, ego quidem ultro fateor ſubdiaconatum non eſſe *ſacrum Ordinem*, ſi ordo ſacer ita accipiatur, prout eſt idem, ac *Ordo Hierarchicus*; iſte vero idem ſit, ac habens juriſdictionem.

Ceterum ſi *Ordo ſacer* dicatur, quatenus tribuit ſpiritualem facultatem propius, quam faciant minoribus initiati, inſerviendi in miniſterio altaris, in illo collocandi oblationes, ſacra vaſa proprio, ſibique commiſſo munere contrectandi; arbitror a ſui inſtitutione ſubdiaconatum *ſacrum* ſemper, unumque *ex majoribus Ordinibus* fuiſſe. Id primum commonſtrare videntur præcitata Tridentini verba, *Nam ſubdiaconatus ad majores Ordines a Patribus, & ſacris Conciliis refertur*: quæ verba dum recentiores referunt ad Concilia, & ad Patres ſæculorum poſteriorum tantummodo, hujus interpretationis nequeunt aptam aliquam rationem proferre; quum potius phraſi illa Tridentini exprimi videatur vetus, & univerſalis traditio. Deinde inter Apoſtolicos canones, qui plurium ſæculorum ætatem præferunt, quocunque tempore collecti aut fabricati dicantur, num. 8. 16. 17. 50. & 62. legitur, *Si quis Epiſcopus, presbyter, diaconus, vel ex ſacro catalogo, &c.* ac deinde, inferiores Clerici communi vocabulo deſcribuntur. Quinam vero ſunt ii ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ, claſſis inter diaconos & clericos mediæ, niſi *hypodiaconi*? Poſtremo ſacra illa munera, quæ recenſui, etiam ſacra vaſa tangendi, & ad altare deferendi, competunt ſubdiacono vi officii ſui: in Conſtitutionibus quippe Apoſtolicis lib. VIII. cap. 21. appellantur hypodiaconi τῶν ἁγίων σκευῶν φύλακες, *ſacrorum vaſorum* cuſtodes: ordinantur apud Latinos a vetuſtis ſæculis tra-

traditione ſacri calicis, & patenæ, ut conſtat ex antiquiſſimis Pontificalibus, & ex IV. Carthaginenſi Concilio; atque ex duplici cap. *Non liceat*, diſt. 23. n. 31. & 32. manifeſtum eſt, ordinatos ab Epiſcopo in ſubdiaconos tangere miniſteria, & ſacra altaris vaſa portare, quæ ibidem acolythi permittuntur tantum in *ſecretario* contingere.

Adverſus hanc, quam nos adhibuimus, diſtinctionem, duo tantum argumenta militant; ſecundum ſcilicet petitum ex 21. canone Laodiceno, ac tertium deprompτum ex ritibus *ſacrarum ordinationum*. Ad quorum primum, ſciendum eſt, Balſamonem alioſque viros doctiſſimos interpretatos eſſe *vaſa dominica*, ea, quæ actu continent corpus aut ſanguinem Domini, cum alias ſemper ſubdiaconi vaſa ſacra tetigerint, quod officii ſui munere præſtant. Reſpondere ulterius poſſumus, Laodicenum canonem accipiendum de ſacris vaſis jam in altari locatis, & miniſterii tempore non contrectandis, id, quod perſpicuum eſt in præcitatis capitulis, *Non liceat*. Quod vero eodem canone prohibeantur hypodiaconi ingredi *diaconicum*, explicatum eſt hactenus a viris doctis de *Sacrario* illo, in quo diaconi poſt myſteriorum celebrationem recondebant Euchariſtiam: quem locum *thalamum* quoque, & *paſtophorium* appellaverunt. Dixi & ego de hoc loco ſatis multa libro XXXIII. cap. 12. th. 2. Cenſent autem duplex *diaconicum* extitiſſe, unum a dextra parte *abſidis*, alterum a ſiniſtra, in quorum uno Euchariſtia ſervaretur, in altero ornaretur Pontifex ſacris veſtibus. Ajunt utrunque inſinuatum a Paulino, qui epiſt. 12. ad Severum loco a dextris conſiſtenti diſticon inſcripſit,

Hic locus eſt veneranda penus qua conditur, & qua
Promitur alma ſacra pompa miniſterii:

a ſiniſtris autem abſidis hos verſus;

Si quem ſancta tenet meditanda in lege voluntas,
Hic poterit reſidens ſacris intendere libris.

Vide Severinum Binium in canones Laodicenos Volum. I. Conciliorum. At priori inſcriptione commonſtrari ſacræ ſupellectilis conditorium dixi vol. VII. pag. 332. Locum ad ſacros codices ſervandos ſelectum indigitat inſcriptio altera. Itaque etſi *paſtophoria*, *thalamos*, *turres*, *columbas*, aliaque ſacratiſſimæ Euchariſtiæ cellaria in ſacris ædibus extitiſſe me non lateat; exiſtimo tamen hujus generis non eſſe *diaconium* illud, in quo commorari vetitum fuit Laodiceno, & Agathenſi canone hypodiaconis. *Diaconium* locus erat Eccleſiæ contiguus, deſtinatus ſacrorum vaſorum cuſtodiæ, & peregrinorum hoſpitio, cujus loci diaconus curam gerebat. Hoc ſignificat illud χωραν ἔχειν Laodicenæ Synodi, quod idem ſonat, ac *ſedem*, & *poſſeſſionem habere*, non autem *ingredi*, ut imperite reddiderunt juniores Theologi, quo facilius ſubdiaconatum ab *ordinibus ſacris* arcerent. Quinimo iidem Theologi ſecum pugnant; dum in alia argumentatione inquiunt, hypodiaconos

nos apud Græcos ordinari *in diaconico*, non autem in Sanctuario. Quomodo enim in *diaconico* ordinantur, ſi illuc ingredi nequeunt? At de priori argumento ſatis, ſuperque. Nam aliud facillime expungitur; non enim negamus in *ordinatione* diaconi alios adhiberi ritus, & conferri etiam poteſtatem illâ, qua pollent hypodiaconi, ſublimiorem: immo impoſitio manuum a Græcis adhibetur etiam in ordinatione tam ſubdiaconi, quam lectoris, & qui *ordines* iſtos ſacramenta eſſe negant, debent aſſerere impoſitionem manuum interdum eſſe ritum ac ceremoniam, at non ſemper ſacræ ordinationis materiam. Fatebimur ulterius hanc manuum impoſitionem eſſe ad *ordinem hierarchicum* neceſſariam; hujuſque claſſis *ordinem* non eſſe hypodiaconatum: qui ideo extra ſanctuarium & in *diaconio* aliquando conferebatur, quoniam eo in loco incipit ſubdiaconi miniſterium, quod eſt ſacra vaſa deferre ad altare. Atque hæc ſunt, quæ nobis de ſubdiaconatu inter ſacramenta, ac inter *majores ordines* recenſendo, probabiliora, oppoſitiſque ſententiis conciliandis commodiora & aptiora videntur.

C A P U T VI.

Pertractatur de ſacro Diaconatus ordine.

Διάκονος, *Diaconus* Græce, idem Latine ac Latine *Miniſter*, a verbo διακονέω, *miniſtro*. Antiquiſſimam eſſe diaconorum inſtitutionem infertur ex Act. Apoſt. cap. 6. ex Epiſtola S. Ignatii ad Trallianos, ex 65. S. Cypriani, atque ex monimentis aliis Eccleſiaſticis bene multis. Auctor Conſtitutionum Apoſtolicarum lib. 2. cap. 44. diaconos appellat *aures, oculos, os, cor, & animam Epiſcoporum*, propterea quod diaconorum ſit Epiſcopis officia plurium miniſteriorum impendere, & qui fidelium pie ac religioſe, quive ſecus vitam traducant, perveſtigare. Eſt autem diaconorum munus perſequi ſummorum Sacerdotum veſtigia, eis conciones habentibus præſto eſſe, divinis operantibus & conficientibus ſacramenta, miniſterium exhibere, in Miſſæ ſacrificio Evangelium legere, atque cum eorum, qui præſunt facultate, prædicare, baptiſmum conferre, & Euchariſtiam diſtribuere. Olim quippe dum uſus calicis obtinebat, diaconi illum porrigebant communicantibus; ut late diximus lib. XXXIII. cap. 13. prop. 2. Commiſſa quoque erat diaconis cura, & diſpenſatio Eccleſiaſticorum bonorum: ideoque de Archilevita Laurentio cecinit hymno Peri Stephanon 2. Aurelius Prudentius: *Clauſtris ſacrorum præerat, Cæleſtis arcanum domus Fidis gubernans clavibus, Notaſque diſpenſans opes*. Pertinebat inſuper ad diaconos in concilium deducere advenientes Epiſcopos; quare S. Athanaſius in Apolog. 2. reprehendit ſynodos Arrianorum, quod in iis loco Diaconi Epiſcopos introduceret Carcerarius. Publica etiam acta in Con-

Conciliis legebant, ut fecit in Aquilejenſi, cui præfuit Ambroſius, Sabinianus diaconus, & in Chalcedonenſi Aetius; deferebantque diaconi ad ipſa Concilia querimonias clericorum. Aſſumebatur ex diaconorum claſſe ſcriptorum ad Eccleſiam pertinentium cuſtos, Cartophylax in Orientali Eccleſia appellatus. In Eccleſia Latina ordinantur Diaconi impoſitione manuum Epiſcopi, & traditione libri Evangeliorum; apud Græcos autem manuum impoſitione, & porrectione flabelli, quò apud Orientales ſacra dona in altari poſita ventilantur. At flabellum, quod nulla verborum expreſſione porrigitur, non habet *materiæ ſacramentalis* rationem. In quibuſdam Anglicanis Eccleſiis diaconi manus in ſacra ordinatione inungebatur chriſmate: ſed hoc alienum a Romanæ Eccleſiæ conſuetudine, & a nemine antiquiorum fuiſſe uſurpatum ſcripſit Nicolaus I. in Epiſtola ad Rodulphum Archiepiſcopum Bituricenſem.

Quantum pertinet ergo ad *Ordinem* Diaconatus, communis eſt Theologorum ſententia, illumeſſe verum propriumque ſacramentum; ac talem quoque fuiſſe *Ordinationem* ſeptem diaconorum, de quibus Act. 6. Hos ad profanum duntaxat miniſterium, ſcilicet, ut menſis præſiderent, & in viduas ac pauperes eleemoſynas erogarent, ab Apoſtolis fuiſſe electos, ſentiunt fere omnes hæretici. Tolerabilis hac in parte foret hæreticorum ipſorum error; ſi aliàs ſacras *Ordinationes*, & miniſteria Altaris adſtruerent: nam ſeptem illos viros, quorum in Apoſtolicis Actibus fit mentio, non fuiſſe ſacra aliqua *Ordinatione*, & ſacramento initiatos, etiam nonnulli Catholici interpretes tradiderunt, inter quos Oecumenius, Beda, Cajetanus, & Gabriel Vaſquez, & ſententia Auguſtini Calmet, cui tamen non ſubſcribo, duo etiam nobiliſſimi Patres, Hieronymus, & Chryſoſtomus: immo & de Beda judicium aliud ferendum eſt. Ex hac autem ſententia, quæ affirmat primos ſeptem diaconos fuiſſe tantum eleemoſynarios, menſarumque miniſtros, hoc ſequitur incommodi, quod ſi eadem ſententia probetur, nequit *ordo* Diaconatus demonſtrari ſanctarum ſcripturarum auctoritate. Sed habentur nihilominus ad *ordinem* ipſum vindicandum comprobandumque momenta alia invictiſſima, traditio præſertim univerſalis & perantiqua. At ſententia noſtra eſt, inaugurationem illam diaconorum enarratam in Apoſtolica hiſtoria fuiſſe myſticam & ſacramentalem ceremoniam: ob hanc, cauſaſque alias Diaconatum ad ſacramentum *ordinis* pertinere; nec *ordinem* eſſe tantum, verum etiam *ordinem* ſacrum, *ordinemque* Hierarchicum.

Prop. I. Septem diaconi, de quibus, Act. VI. non ad profanum, ſed ad ſacrum miniſterium electi, *& ſacramentali ordinatione* initiati fuere.

Id vero deducitur ex ipſis Apoſtolicis actibus; ubi enarratur Apoſtolos ad diaconorum officium non quoſcunque elegiſſe, ſed viros induſtrios, aliorum teſtimonio probatos, *& plenos Spiritu ſancto & ſapien-*

pientia, ut legitur verſu 3. aſſeritur deinde illos totius multitudinis plauſu & approbatione electos, ad Apoſtolos adductos, iiſque manus fuiſſe impoſitas. Narratur ſubinde illos ordinatos Apoſtolicarum manuum impoſitione officia ſacra peregiſſe: ſiquidem Stephanus illorum princeps, potens verbo, ſignorumqne virtute, tanta animi fortitudine Chriſtum annuntiavit, ut a Judæorum ſynagogis lapidibus obrueretur, omniumque primus referret martyrii coronam, ſuo ſibi nomine prænuntiatam; ac Philippus e ſeptem unus, VIII. capite miſſus ab angelo ad imbuendnm fide virum Aethiopem, huic Chriſtum adveniſſe monſtravit, tribuitque myſticum regenerationis lavacrum. Atque ex hoc triplici capite conſtat inaugurationem, de qua loquimur, fuiſſe ſacram. Cur enim tam inſignis probitas, cur tanta litterarum ſanctarum peritia, plebiſque honeſtiſſimum teſtimonium in profanis menſarum adminiſtris? Nec ſponte oblatos, inquit diſt. 24. §. 17. Eſtius, viros tam egregie in fidei doctrina inſtructos, & proinde ad majora idoneos, ac neceſſarios, Apoſtoli profanis officiis præfeciſſent. Adde, quod ad bonum teſtimonium attinet, in iis, qui ad ſacra munia eliguntur, requiri illud Act. XVI.2. & in 1. ad Timoth. III. 7. ideoque ex ipſa ſacræ hiſtoriæ narratione quales eſſe debeant qui eliguntur ad miniſterium altaris, infert ſanctiſſimns Martyr Cyprianus paullo poſt laudandus: quod nec ignoravit acatholicus Grotius, ſcribens in ea verba, ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους, *ex vobis boni teſtimonii*, Formam dat Eccleſiæ, *ut qui ad miniſteria eliguntur, teſtimonium habeant eorum, quibuſcum vixere*. Ipſa manuum impoſitio ſacræ *Ordinationis* materia eſt, ut conſtat ex cap. 1. hujus libri; præſertim cum huic manuum impoſitioni Apoſtoli preces adjunxerint, Act. VI. 6. ideoque Grotius, quem rurſus laudo in gratiam hæreticorum, in verba, ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας, proſequitur, *Quod hic fecere Apoſtoli, idem Epiſcopi poſtea tum in presbyteris, tum in diaconis ordinandis*.

Probatur eadem veritas Patrum traditione. S. enim Cyprianus epiſt. 68. pag. 256. quærens cur in *ordinatione* diaconorum Apoſtoli plebem convocaverint, *Quod utique*, ait, *tam diligenter & caute convocata plebe tota gerebatur, ne quis ad altaris miniſterium, vel ad ſacerdotalem locum indignus obreperet*. Euſebius Cæſarienſis lib. II. H. E. cap. 1. pag. edit. Val. 38. poſtquam egit de electione Matthiæ. *Mox*, inquit, *ſeptem ſpectatæ virtutis viri per precationem, manuſque impoſitionem diaconi ab Apoſtolis conſtituti ſunt, qui Eccleſiæ miniſterium exhiberent*. Quo in loco ſeptem illi diaconi *ordinati* dicuntur διὰ εὐχῆς, καὶ χειρῶν ἐπιθέσεως, *per orationem, & impoſitionem manuum*. Chryſoſtomus, qui in contrariam partem citari ſolet, Hom. 13. in Act. pag. edit. Commel. 545. in ea verba, *Impoſuerunt illis manus*, ait manifeſtum eſſe, *quoniam apoſtoli hoc ritu ſeptem illos ſegregaverint a multitudine*, ὅτι ἀφώρισαν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ πλήθους, addit, quod *ordinave-*

rint illos impoſitione manuum, & prece, idque eſſe quod dicitur χειροτονία, *Ordinatio*: ὅτι ἐχειροτονήθησαν διὰ προσευχῆς. τοῦτο γὰρ ἡ χειροτονία ἐστίν. Subjicit in ſacra illa actione fuiſſe *impoſitionem manuum, quæ hominis opus eſt, atque divinam operationem*, ἡ χεὶρ ἐπίκειται τοῦ ἀνδρὸς, τὸ δὲ πᾶν ὁ Θεὸς ἐργάζεται. Ad eamdem *Ordinationem* reſpiciens Arator ſubdiaconus inquit:

Jura miniſterii ſacris altaribus apti
In ſeptem ſtatuere viros, quos undique lectos
Levitas vocitare placet: quam ſplendida cœpit
Eccleſiæ fulgere manus, quæ pocula vitæ
Miſceat, & latices cum ſanguine porrigat agni.
Hoc numero delatus honor ſublimia ſecum
Sacramenta gerit.

Etiam Beda in priori Expoſitione Act. atque in Retract. ejuſdem Operis docuit ſeptem diaconos ab Apoſtolis electos, *ut ſublimiori gradu eſſent ceteris, & proximi circa aram quaſi columnæ altaris adſiſterent*: additque, *Communis quidem diſpenſatio exigebat, ut miniſtri pro viduis viri eligerentur: verum ubi inventi ſunt, qui digni ad hoc miniſterium eſſe viderentur, creſcente gradatim, ut ſolet, providentia conſilii ſalutaris, placuit eoſdem ipſos altaris quoque ſacri ac dominici ſanguinis, ſicut & refectionis menſæque communis multitudinis credentium, miniſtros ordinari. Quod probatum eſt verbo, quo dictum eſt*: Et orantes impoſuerunt eis manus. *Hoc etenim proprium eſt eorum, qui de communi fidelium numero ad ſacroſancti altaris promoventur officium*. Nonnulli etiam Codices Pontificalium Græcorum in forma *Ordinationis* diaconi habent hæc verba: *Dona quoque illi gratiam, quam Stephano Protomartyri tuo donaſti, quem & primum vocaſti ad opus miniſterii tui*, Δώρησαι δὲ αὐτῷ τὴν χάριν, ἣν ἐδωρήσω Στεφάνῳ πρωτομάρτυρί σου, ὃν καὶ ἐκάλεσας πρῶτον εἰς τὸ ἔργον τῆς διακονίας σοῦ. Vide Morinum p. 2. pag. 85. Similia Syri Maronitæ in *Ordinatione* Archidiaconi ibidem pag. 403. & Aegyptii pag. 506. Etiam apud Latinos in admonitione præmiſſa *Ordinationi* diaconorum inquit Pontifex: *Cogitate beatum Stephanum merito precipuæ caſtitatis ab Apoſtolis ad officium iſtud electum*. Hinc exemplo ſeptem diaconorum, quos Apoſtoli conſtituerunt, olim in Eccleſiis nobilioribus ſeptem tantum diaconi ordinabantur: quod ſervatum in Eccleſia Romana conſtat ex Epiſtola S. Cornelii citata cap. 2. propoſ. 1. atque ex hymno Prudentii de S. Laurentio. Inaugurationem itaque ſeptem diaconorum, de quibus agit actuum Apoſtolicorum caput ſextum, ſacram fuiſſe *Ordinationem*, ejuſdemque generis cum hodierna divinorum miniſtrorum initiatione, ex ipſa Apoſtolicæ hiſtoriæ lectione, ex Patrum teſtimoniis, atque ex Occidentalis & Orientalis Eccleſiæ ritibus evidentiſſime demonſtratur.

Prop. II. Diaconatus eſt *Ordo* ſacer, & ſacramentum.

Demonſtratur primò ex propoſitione præcedenti, Dum enim quis

quis ordinatur in diaconum, ſuccedit in officio ſeptem diaconis, quos Apoſtoli conſtituerunt, initiatur impoſitione manuum, & oratione & verbis Epiſcoporum, recipitque poteſtatem, & gratiam, qua ſeptem illi donati fuerunt. Eſt itaque in diaconorum *Ordinatione* inſtitutio, ritusque ab ætate Apoſtolorum in Eccleſia uſurpatus, adeſt ſacramentalis *Ordinationis* materia, adeſt forma, nec deſideratur effectus, & conſequenter reperiuntur in *Ordinatione* diaconi quæcunque ad verum *Ordinem*, propriumque ſacramentum communiter requiruntur. Idem demonſtratur canonum auctoritate: ſiquidem canone 4. Concilii IV. Carthaginienſis dicitur diaconus in ſua ordinatione *conſecrari*, & canone 38. decernitur poſſe illum annuente presbytero Euchariſtiam diſtribuere. Tridentinum verò ſeſſ. 23. can. 6. definit eſſe in Eccleſia *Hierarchiam* divina inſtitutione firmatam, eamque conſtare *ex Epiſcopis, presbyteris, & miniſtris*; ideoque niſi velimus in ſacrorum virorum cœtibus comprehendere clericos reliquos, neceſſum ſaltim erit iis inſerere diaconos; qui peculiari ratione, ſuique nominis etymologia *Miniſtri* dicuntur. Accedit præterea ſanctorum Patrum traditio, inter quos, ne iterum recenſeam præcedenti poſitione productos, S. Ignatius in Epiſt. ad Trallianos n. 3. ait, *Cunctos debere revereri diaconum, ut mandatum Jeſu Chriſti*, ὡς ἐντολὴν Ἰησοῦ Χριστοῦ; ibique eumdem diaconum appellat *miniſtrum*, non exculentorum, ſive poculentorum, *ſed myſteriorum Jeſu Chriſti*, μυστηρίων Ἰησοῦ Χριστοῦ, tom. 2. PP. Apoſt. pag. 22. Clemens Alex. lib. VII. Stromat. pag. 701. officia diaconorum comparat *Angelorum miniſteriis*; & Auctor Operis de Eccl. Hierarchia cap. 3. diaconos vocat ἐκκρίτους λειτουργούς, *ſelectos Liturgiæ adminiſtros*. S. Optatus Milevitanus lib. 1. pag. 13. *Quid commemorem*, inquit, *miniſtros plurimos, quid diaconos in tertio, quid presbyteros in ſecundo ſacerdotio conſtitutos?* Quo in loco *per tertium ſacerdotium* ſignificari debet ſacri Ordinis miniſterium; aliunde quippe conſtat ſacerdotii gradum duplicem tantum eſſe, Epiſcopatum, atque presbyteratum. S. Hieronymus adverſus Vigilantium paullo poſt initium *Ordinationem* diaconi appellat *Sacramentum*, atque in fine Epiſt. 803. ad Evangelum, poſtquam multa ſcripſerat adverſus diaconos, qui ſe æquabant presbyteris: *Et ut ſciamus*, inquit, *traditiones Apoſtolicas ſumptas de veteri Teſtamento, quod Aaron, & filii ejus, atque Levitæ in templo fuerunt, hoc ſibi Epiſcopi, & presbyteri, & diaconi vendicent in Eccleſia Dei*: in altero etiam adverſus Jovinianum libro, affirmat diaconos ad ſacrum Eccleſiæ miniſterium omnino neceſſarios eſſe. S. P. Auguſtinus ſerm. 304. qui eſt 3. in Natali S. Laurentii, aliique Patres, de quibus volum. VII. pag. 347. & ſeq. docent *diaconos ſacrum Chriſti ſanguinem miniſtrare*. Et Prudentius præcitato hymno 2. *Hic*, inquit, *primus e ſeptem viris, Qui ſtant ad aram proximi, Levita ſublimis gradu, Et ceteris præſtantior*. Idem hymno V. de S. Vin-

 centio,

centio, *Levita de tribu ſacra*, *Miniſter altaris Dei*, *Septem ex columnis lacteis*, *&c.* In pervetuſtis Pontificalibus ordinationi diaconorum titulus iſte præfigitur, *Conſecratio diaconi*, apud Martene lib. 1. cap. 8. art. 9. num. 2. De diaconatu demum prout confertur juxta ritum S. Romanæ Eccleſiæ, peculiare invictumque argumentum depromitur ex canone 4. ſeſſ. XIV. Tridentini Concilii: *Si quis dixerit per ſacram ordinationem non dari Spiritum ſanctum, ac proinde fruſtra Epiſcopos dicere, Accipe Spiritum ſanctum, &c.* Etenim eadem verba recitantur a Pontifice manum imponente iis, qui conſecrantur diaconi. Igitur diaconi conſecratio eſt ſenſibile ſignum conferens Spiritum ſanctum, & gratiam, ideoque proprium legis Evangelicæ ſacramentum. In Orientalium quoque ritibus hæc verba non quidem *imperativo modo*, ſed tamen deprecative pronuntiantur, ut dictum ſupra.

Prop. III. Diaconatus eſt *Ordo Hierarchicus*.

Quid nominis *Ordinis Hierarchici* veniat, dixi capite ſuperiori. Hujus ergo generis eſſe diaconos probatur primò ex quo ipſis interdum commiſſum fuerit regimen Chriſtianæ plebis. Antiochena quippe Synodus cap. 1. & 2. Illiberitana can. 77. Toletana IV. can. 26. atque permultæ aliæ mentionem faciunt Diaconorum, qui *per Parochias conſtituantur, plebem regunt, & Epiſcopo, aut presbytero annuente baptizant*. Gregorius itidem Turonenſis de Gloria Confeſſ. cap. 30. laudat Cantinum, poſtea Antiſtitem Arvernorum, qui adhuc diaconus rexit vici Iſiodorenſis Eccleſiam: & Beda pariter lib. 2. H. Angl. cap. 12. commendat Jacobum quemdam diaconum, qui Eccleſiæ regimini præpoſitus, *docendo & baptizando magnas antiquo hoſti prædas eripuit*. Diaconi præterea repellebant olim a communione laicos, quantavis dignitate fulgentes, ſi acceſſiſſent indigni, prout hom. 83. in Matth. teſtatur Chryſoſtomus: excommunicabant quoque hypodiaconos, & inferiores clericos; quod aſſerit lib. VIII. cap. 28. ſcriptor Conſtit. Apoſtolic. corripiebant item peccantem adverſus Eccleſiæ inſtitutionem, & diſciplinam, ſicuti Lucillam delibantem os cujuſdam Martyris ab Eccleſia non vindicati, apud Optatum lib. 1. reprehendiſſe dicitur Cæcilianus adhuc diaconus. Inſuper commiſſam aliquando diaconis curam ſanctimonialium & Monachorum apparet ex Vita Amonis diaconi, de quo Martyrologium Romanum, & Menelogium Græcorum die 1. Septembris, ex Novella 123. Juſtiniani cap. 36. atque ex Severo Sulp. dial. 3. cap. 13. Diaconi denique in Eccleſia Romana ſingulis regionibus urbis præficiebantur, unde etiam *Diaconi Regionarii* appellabantur; aut ex quo in ſtationibus canerent Evangelium, ſummoque Pontifici ad Stationes proficiſcenti adhærerent, *Diaconi Stationarii*: necnon ii, qui præcipuas diaconias adminiſtrabant, *Diaconi in cardine conſtituti*, ſeu *Diaconi Cardinales*. Igitur diaconi tanti honoris, ac dignitatis capaces in Hierarchia, & ſacro principatu lo-

locum obtinent, non parem tamen, ſed ſubjectum, atque inferiorem preſbyteris.

Opp. 1. Actorum VI. 2. legitur ſeptem diaconos conſtitutos fuiſſe, quoniam æquum non erat, ut Apoſtoli derelinquerent *verbum Dei*, & miniſtrarent *menſis*; ibique narratur *murmur Græcorum adverſus Hebræos*, cujus occaſione diaconi conſtituti fuerunt, ut utriuſque nationis viduis in miniſterio æqua pars oblatarum eleemoſynarum diſtribueretur. Itaque diaconi illi electi duntaxat fuere *menſarum, viduarumque miniſtri*. Atque id Patres docuerunt; nam S. Hieronymus laudata ad Evangelum epiſtola, *Quis patiatur*, inquit, *ut menſarum & viduarum miniſter ſupra eos tumidus ſe efferat, ad quorum preces corpus Chriſti, ſanguiſque conficitur?* Chryſoſtomus Hom. XIV. in Acta ſentit ſeptem illis diaconis non ſacrum aliquod miniſterium demandatum fuiſſe, ſed functionem laicam ſubminiſtrandi viduis quotidianum alimentum; ut lib. VI. Bibl. ſanctæ Adnot. 225. animadvertit Sixtus Senenſis. Afferuntur præterea Chryſoſtomi verba canone XVI. Trullano, ubi recitatis quæ leguntur Act. 6. verba iſta ſubjiciuntur: *Hæc interpretans Eccleſiæ doctor Joannes Chryſoſtomus ſic proſequitur: Eſt operæ pretium admirari, quomodo non eſt ſciſſa multitudo in virorum electione, quomodo non ſunt ab ipſis rejecti & reprobati Apoſtolis. Quamnam autem habebant hi auctoritatem, & quam acceperunt ordinationem, ſcire eſt neceſſarium. Numquid diaconorum? Atqui hoc non eſt in Eccleſiis. An preſbyterorum diſpenſatio? Atqui nullus adhuc erat Epiſcopus, ſed ſoli Apoſtoli. Unde nec diaconorum, nec preſbyterorum nomen exiſtimo apertum eſſe ac manifeſtum.* His verbis productis Synodus eamdem ſententiam amplectitur, ſubjicitque: *Propter hæc ergo nos quoque prædicamus, ut prædicti ſeptem diaconi non de iis accipiantur, qui myſteriis ſerviunt, ut eſt prius expoſita doctrina; ſed eos eſſe, quibus fuit concredita ac tradita diſpenſatio communi eorum uſui, qui tunc collecti fuerant.* Oecumenius item eidem ſententiæ ſubſcribens inquit pag. 54. *Electos credant diaconos, non juxta gradum qui nunc eſt in Eccleſia, ſed διακόνους, ideſt, miniſtros.* Inſuper diaconatum non eſſe ſacramentum a Chriſto inſtitutum, ſed Eccleſiaſticum miniſterium ab Apoſtolis in Eccleſiam inductum affirmat Cyprianus epiſt. 65. ad Rogatianum pag. 244. hiſce verbis: *Meminiſſe autem diaconi debent, quoniam Apoſtolos, ideſt Epiſcopos & præpoſitos Dominus elegit; diaconos autem poſt adſcenſum Domini in cælos Apoſtoli ſibi conſtituerunt Epiſcopatus ſui, & Eccleſiæ miniſtros.* Adhæc ex Epiſtola Vigilii Romani Pontificis ad Ruſticum & Sebaſtianum, quæ habetur Collatione VII. Synodi V. apparet aliquos diaconos ad tempus conſtitui, quemadmodum idem Sebaſtianus diaconus a Romano Pontifice creatus eſt, abſentibus diaconis Stephano & Anatolio. Unde infertur Diaconatum non eſſe ſacramentum permanens, ſed amovi-

bilis

bilis adminiſtrationis deputationem. Tandem Diaconatum non eſſe *ſacrum Ordinem* inde probatur, quod permulta diaconorum munia etiam a non diaconis exerceantur.

Reſp. ad 1. occaſione quidem murmuris Græcorum ſeptem diaconos fuiſſe electos, iiſque viduarum curam, menſarumque communium directionem fuiſſe commiſſam, ſed ſimul inauguratos illos fuiſſe miniſtros ſacros; quod ſupra ex manuum impoſitione, ex Spiritu ſancto verborum prolatione collato, atque ex officiis, quæ iidem diaconi obierunt, fuit demonſtratum. Adde modo in publicis fidelium conventibus diſtributam fuiſſe Euchariſtiam, quod non obſcure colligitur ex Apoſtolo in prima ad Corinth. cap. XI. ideoque oportebat, ut iiſdem diaconis menſarum præſidibus divinorum myſteriorum committeretur diſpenſatio. Etiam eleemoſynæ viduis, ac pauperibus diſtribuendæ, collectæ erant ex fidelium oblationibus dum ſacrificium Euchariſticum immolabatur, die præſertim dominica, ſive, ut eadem epiſtola cap. 16. inquit Paulus, *κατὰ μίαν σαββάτων*, *per unam*, ſeu, *primam ſabbatorum*, qua phraſi Matth. XXVIII. 1. commonſtratur dominica dies; nam ubi Latini legunt, *Quæ luceſcit in prima ſabbati*, extat in Græco, *τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων*. Quare & iſtarum eleemoſynarum oeconomia demandanda erat altaris obeuntibus miniſteria: ac proinde iis quoque in locis, in quibus fideles non agebant communem vitam, diaconi ab Eccleſiæ primordiis inſtituebantur, qui *collectas* illas cuſtodirent, & pauperibus erogarent. Hæc omnia ex ipſa Actorum lectione inferuntur; ideoque nihil inde adverſus præmiſſas theſes deducitur: tametſi reſponderi etiam poteſt, Lucæ ſacri illius libri Scriptoris conſilium unum fuiſſe occaſionem, qua diaconi ordinati fuere, litteris conſignare, non autem ſacra illorum miniſteria, quæ ad hiſtoriam non pertinebant, & congruum erat, ut eo temporis celarentur, prodere, rerumque geſtarum adtexere narrationi. Quod ſequitur, breviter expeditur; ſiquidem Hieronymus in fine ejuſdem Epiſtolæ aſſerit diaconis ſacrum convenire miniſterium, atque hoc eſſe illos in Eccleſia Chriſti, quod in veteri Teſtamento Levitæ; quos conſecratos fuiſſe, ſeparatos a filiis Iſrael, & electos ad miniſterium obeundum in tabernaculo fœderis, perſpicuum erit legenti libri Numerorum octavum caput. Ad comprimendam ergo diaconorum, qui ſe presbyteris comparabant, impudentiam atque arrogantiam, ſapientiſſimus prudentiſſimuſque Hieronymus objiciens illis infimum adminiſtrationis officium, a quo eximuntur presbyteri, appellat illos *menſarum, viduarumque miniſtros*. Nihil enim deſpectione magis idoneum atque opportunum ad frangendam inſolentiam illam, quæ ubi faſtidioſum hominem inflat, ut quidam ajebat,

Ferre nequit juga, majorem indignata paremque,
Imperia uſurpat, regnique libidine fervet,

Ne-

Neſcia amicitiæ, rixarum & litis origo.

Chryſoſtomi locum, cum primo aſpectu difficillimus videatur, corruptum exiſtimarunt viri doctiſſimi, ut obſervarunt Eſtius diſt. 24. §. 18. & Sylvius in Q. 37. Supplem. art.2. quæſt. 3. At in Græcis aperta eſt lectio, quæ pag. Commel. edit. 545. ad hunc modum ſe habet: *Quantam autem dignitatem habuerint hi, & qualem acceperunt ordinationem, neceſſarium erit diſcere. Numquid eam, quæ eſt diaconorum? & profecto hoc in Eccleſiis non eſt; ſed presbyterorum eſt hæc diſpenſatio, tametſi nullus adhuc eſſet Epiſcopus, ſed Apoſtoli ſoli: unde neque diaconorum, neque presbyterorum nomen eſſe, opinor perſpicuum & evidens: ſed interea in hoc fuerunt ordinati.* ὁ ποῖον δὲ ἄρα ἀξίωμα εἶχον οὗτοι, καὶ ποίαν ἐδέξαντο χειροτονίαν, ἀναγκαῖον μαθεῖν. ἆρα τὴν τῶν διακόνων; καὶ μὴν τοῦτο ἐν ταῖς ἐκκλησίαις οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ τῶν πρεσβυτέρων ἐστὶν οἰκονομία. καίτοι οὐδέπω οὐδεὶς ἐπίσκοπος ἦν, ἀλλ' οἱ ἀπόστολοι μόνον. ὅθεν οὔτε διακόνων, οὔτε πρεσβυτέρων οἶμαι τὸ ὄνομα εἶναι δῆλον καὶ φανερόν. ἀλλὰ τέως εἰς τοῦτο ἐχειροτονήθησαν. Affirmat itaque Chryſoſtomus, initio *quoad nomen*, non fuiſſe inter Epiſcopos, presbyteros, & diaconos apertum diſcrimen; omneſque appellatos fuiſſe ſacros miniſtros, horum tamen extitiſſe *Ordinationes*; quæ interim peragebantur, ut formata paullatim Eccleſia ſuus unicuique gradus conſiſteret. Enimvero Chryſoſtomus caute *nomen* appoſuit, dixitque tunc non extitiſſe diaconos, nec Epiſcopos; *interea* tamen peractas fuiſſe illorum *Ordinationes*. Ut ergo erant ab initio quantum ad *characterem*, & *ordinem* Epiſcopi, ita erant & diaconi: atque id Chryſoſtomus abſque ulla ambiguitate teſtatur homilia XI. in Epiſt. 1. ad Timoth. immo eadem Hom. XIV. in Act. eademque pagina ſacram *Ordinationem* diaconorum non obſcure delineat, ut diximus paullo ſupra. Obſervo autem in Synodo Trullana prætermitti poſtrema Chryſoſtomi verba, *ſed interea in hoc fuerunt ordinati*. Eadem prætericrunt Sixtus Senenſis, & quotquot Chryſoſtomi locum ſiniſtra interpretatione acceperunt. Quare Sixtus auctoritate Chryſoſtomi haud invicte Cajetanum a Catharini acuto, pungentique ſtilo tutatur; manetque Thomæ Cajetano unius Oecumenii nudum ac miſerrimum patrocinium. Atque hinc patet quid ad præcitatum Quiniſextæ Synodi canonem ſit reponendum; nullius quippe ponderis æſtimandum eſt, cum nitatur falſæ verborum Chryſoſtomi interpretationi, & hanc ulterius tradi teſtetur adverſus *doctrinam antea expoſitam*, τὴν προερμηνευθεῖσαν διδασκαλίαν. Nunc vero pauciſſimis ea expediam, quæ remanent. Nam Cyprianus ait tantum Chriſtum non conſecraſſe diaconos, ſed iſtos ab Apoſtolis fuiſſe conſtitutos, ut cujuſdam diaconi adverſus Epiſcopum inſurgentis reprimeret audaciam. Vigilius non de *Ordinis charactere* loquitur, ſed de *officio*, & *loco*: Sebaſtianum enim, qui adverſus *Judicatum* ſuum in Italia, & in Africana provincia obloquebatur, ea lege ad diaconatum promoverat, ut in officio contineretur; cumque

in-

ingenio ſuo indulgens ad ſecundum Conſtantinopolitanum Concilium profectus rurſus diſſidia excitaſſet, merito a Vigilio a diaconorum gradu, & a hierarchiæ honore dejectus fuit. Denique non repugnat aliqua *Ordinum* miniſteria a non ordinatis exerceri, & quæ ab initiatis jure proprio peraguntur, ab aliis fieri aut indulgentia paſtorum, aut Eccleſiarum neceſſitate: quanquam ſunt munia quædam ita diaconis commiſſa, ut nulla ratione non diaconis permittantur, ideſt, legere in Miſſa Evangelium, tangere vaſa ſacra, quæ actu Euchariſtiam continent, ipſam Euchariſtiam aliquo in caſu diſtribuere, & conferre ſolemni ritu baptiſmum. At de præmiſſis oppoſitionibus ſatis, ſatiſque de Diaconatus *Ordine* diximus.

CAPUT VII.

In quo de Diaconiſſis breviter & ſummatim diſſeritur.

CApite hujus libri ſecundo mentionem feci *Diaconiſſarum*, advertens eo vocabulo non ſignificari tantum uxores diaconorum, quemadmodum appellatas legimus *ſubdiaconiſſas*, *presbyteras*, *& epiſcopas*, hypodiaconorum, ſacerdotum, & Antiſtitum conjuges; verum & pudicas quaſdam, honeſtaſque mulieres certis in Eccleſia miniſteriis addictas. De quibus, ne forte ſacramento *Ordinis* initiatæ credantur, maxime quod in Pontificalibus Codicibus illarum *Ordinationis & conſecrationis* ritus comprehenditur, neceſſario agendum eſt ſigillatim. Diaconiſſarum itaque in Eccleſia antiquiſſima eſt inſtitutio. Apoſtolus enim in Epiſtola ad Romanos initio cap. XVI. inquit: *Commendo autem vobis Phœben ſororem noſtram, quæ eſt in miniſterio Eccleſiæ, quæ eſt in Cenchris*: ibique Græcus textus expreſſius, Phœben. διάκονον τῆς ἐκκλησίας, *diaconam Eccleſiæ*, ideoque Græci in *Ordinatione* Diaconiſſæ ita Deum orant, *Largire huic ancillæ tuæ, quæ vult ſeipſam tibi conſecrare, & miniſterii diaconici munus adimplere, gratiam*, ὡς ἔδωκας τὴν χάριν τῆς διακονίας σου Φοίβῃ, ἣν ἐκάλεσας εἰς τὸ ἔργον τῆς λειτουργίας, *ſicut largitus es Phœbæ, quam vocaſti ad opus, adminiſtrationis*. Videntur etiam ad miniſterium aliquod Eccleſiarum deputatæ illæ viduæ, quas idem Apoſtolus in 1. ad Timoth. v. jubet ut eligantur monogamæ, & ætate grandævæ. Lego tamen in Conſtitutionibus Apoſtolicis lib. 3. cap. 7. pag. 281. viduas illas etiam, quæ publicis eleemoſynis alebantur, ſubjectas fuiſſe τοῖς ἐπισκόποις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τοῖς διακόνοις, ἔτι μὴν καὶ ταῖς διακόνοις, *Epiſcopis, presbyteris, diaconis, inſuper & diaconiſſis*. In iiſdem autem Apoſtolicis Conſtitutionibus occurrit diaconiſſarum frequens mentio, lib. II. cap. 28. ubi appellantur πρεσβύτιδες, lib. III. cap. 10. & 15. lib. VI. cap. 17. atque lib. VIII. cap. 20. Earumdem meminit S. Ignatius in epiſtola ad Smyr-

Digitized by Google

Smyrnæos, illas vocans τὰς παρθένους τὰς λεγομένας χήρας, *Virgines, quæ dicuntur viduæ*, virgines ſcilicet ob continentiæ propoſitum, ac viduæ ob ordinem, in quem erant adlectæ. Mentio itidem illarum habetur in epiſtola ad Antiochenos affiĉta ipſi Ignatio, apud Tertullianum lib. I. ad uxorem cap. 7. & de velandis Virginibus cap. 9. Baſilium cap. 44. ad Amphilochium, canonem XIX. Concilii Niceni, XV. Chalcedonenſis, XIV. Trullani, XI. Laodiceni: de quibus vide I. B. Cotelerium in præcitatam Ignatii Epiſtolam, Joannem Morinum p. 3. Exercit. 10. & Lupum in Canones Chalcedonenſes pag. 572. & ſeqq. ubi quæſtiones, quæ de Diaconiſſis moveri poſſunt, ſumma eruditione, & perſpicuitate proponit ac ſolvit.

Negari non poteſt diaconiſſas aliqua ſacra ceremonia fuiſſe initiatas; in Conſtitutionibus namque Apoſtolicis lib. VIII. cap. 20. pag. 408. legitur, ἐπίκλησις ἐπὶ χειροτονίας διακονίσσης, *Invocatio in Ordinatione diaconiſſæ*, in qua electa dicitur *ad miniſterium*, εἰς διακονίαν, eique Pontifex apprecatur gratiam, quam habuere Maria, Debora, Anna, & Holdam. Præmittitur eo loci Conſtitutio Bartholomæi, *De diaconiſſa vero Bartholomæus conſtituo: Epiſcope, impones ei manus*, ἐπιθήσεις αὐτῇ τὰς χεῖρας, &c. In Pontificali, & Euchologio Græcorum habetur ritus ejuſdem Ordinationis, in qua non tantum diaconæ caput inclinanti Epiſcopus ἐπιτίθησι τὴν χεῖρα, *imponit manum*, recitans orationem paullo ante commemoratam; verum etiam περιτίθησι τῷ τραχήλῳ αὐτῆς ὑποκάτωθεν τοῦ μαφορίου τὸ διακονικὸν ὀράριον, *circumponit collo ipſius ſubtus maphorium ſtolam diaconalem*. Eſt autem *Maphorium*, ut p. I. pag. 219. Morinus explicat, ſacratarum virginum pallium. Trullana inſuper Synodus canone XL. mandans, ne diaconiſſa juxta ſacros canones ordinetur ante annum ætatis ſuæ quadrageſimum (quod ſancitum fuerat in Synodo Chalcedonenſi canone XV.) eamdem Ordinationem, de qua loquimur, præſupponit. Hoc præterea Ordine apud Græcos inauguratas legimus Theoſebiam uxorem S. Gregorii Nyſſeni, Olympiadem præſtantiſſimam honeſtiſſimamque feminam, in diaconiſſarum numerum cooptatam ab Epiſcopo Conſtantinopolitano Nectario, aliaſque eximiæ probitatis mulieres, de quibus pag. 574. illuſtris Lupus. Extant & apud Latinos ejuſdem Ordinationis veſtigia plurima, in Antiquo Ordine Romano, in veteri Pontificali Salisburgenſis Eccleſiæ, & in altero Toloſano, apud Tertullianum de Velandis Virginibus prælaudato capite nono, &c.

Hanc vero diaconiſſarum *Ordinationem* non fuiſſe initiationem aliquam Sacramentalem apertiſſimæ argumentationes evincunt. Ad nullum enim altaris miniſterium conſecrabantur. In Epiſtola ad Antiochenos num. 12. & lib. VIII. Conſtitut. Apoſtol. cap. 20. nominatas legimus τὰς φρουροὺς τῶν ἁγίων πυλώνων, *Cuſtodes ſanctarum januarum*, earum ſcilicet, unde feminæ ingrediebantur in templum: lib. 3. cap. 15.

electæ tantummodo dicuntur εἰς τὰς τῶν γυναικῶν ὑπηρεσίας, *ad mulierum miniſteria*, nempe ad denudandas mulieres ſacro baptiſmatis lavacro abluendas, ut diximus tom. VI. pag. 359. atque ad faciendas exhortationes junioribus, ad quas congruum non erat, ut diaconi accederent. Eodem Opere Conſt. Apoſtol. lib. 2. cap. 26. aſſeritur ad diaconas pertinuiſſe honeſtatis decoriſque cauſa præſentes eſſe, quotieſcunque mulieres ad Epiſcopum eſſent introducendæ. Illarum itaque *ordinatio* ad evitanda ſcandala, ſervandamque fidelium exiſtimationem inſtituta fuit, non in gratiam divinorum myſteriorum. Idem aſſeritur a S. Epiphanio hæreſi 79. quæ eſt Collyridianorum, num. 3. ubi inquit: καὶ ὅτι μὲν διακονισσῶν τάγμα ἐστὶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλ' οὐχ εἰς τὸ ἱερατεύειν. *Quamquam verò diaconiſſarum Ordo eſt in Eccleſia, non tamen ad ſacram aliquam functionem fuit inſtitutus*: atque in Expoſitione Fidei num. 21. Διακόνισσαι δὲ καθίστανται εἰς ὑπηρεσίαν γυναικῶν μόνον, διὰ τὴν σεμνότητα, *Diaconiſſæ autem adhibentur in miniſterium mulierum tantummodo, propter honeſtatem*. Addit S. Epiphanius priori in loco rationem depromptam ex Epiſt. 1. ad Corinth. XIV. 34. ubi prohibentur mulieres in Eccleſia loqui, unde infert illas ad ſubeunda Eccleſiaſtica munia eſſe prorſus ineptas. Prætermitto canonem XIX. Nicænum, quem Latinus interpres reddidit, *Meminimus autem de Diaconiſſis, quæ in eodem habitu eſſe probantur, quod non habeant manus impoſitionem, & ideo modis omnibus eas inter laicas deputari*. Etſi enim quidam hinc inferunt, diaconiſſas nunquam fuiſſe priſcis ſæculis impoſitione manuum inauguratas, atque idcirco illarum *Ordinationem* non fuiſſe ſacramentalem; veriſſima eſt tamen interpretatio Joannis Morini cit. Exercit. X. cap. 2. num. 14. & Chriſtiani Lupi in canones Nicænos pag. 82. accipiendum eſſe eumdem canonem de Diaconiſſis Paulianiſtarum, quæ habitum quidem, palliumque, aut velamen ſacrarum mulierum geſtabant, ſed juxta Catholicæ Eccleſiæ diſciplinam non erant ab Epiſcopis adlectæ, & χειροτονίᾳ conſecratæ. Nam de Paullianiſtis ad Eccleſiam redeuntibus canon expreſſè agit, & Græce ad hunc modum conſcriptus legitur, Ἐμνήσθημεν δὲ τῶν διακονισσῶν τῶν ἐν τῷ σχήματι ἐξετασθεντῶν, ἐπεὶ μηδὲ χειροθεσίαν τινὰ ἔχουσιν, ὥστε ἐξάπαντος ἐν τοῖς λαϊκοῖς αὐτὰς ἐξετάζεσθαι, *Meminimus autem Diaconiſſarum, quæ in habitu deprehenſa ſunt, ut cum impoſitionem aliquam manuum non habuerint, omnino inter laicos recenſeantur*. Perperam ergo auctoritate hujus canonis quidam *Ordinationem* Diaconarum, quam tot monumenta confirmant, expungere ſtuduerunt. Media incedendum eſt via, ita, ut illarum *Ordinatio* non negetur, negetur tamen fuiſſe *ſacramentalem*. Enimvero manus impoſitio eſt ritus ſacramenti *Ordinis*, ſi adhibeatur ad conferendam poteſtatem Eccleſiaſtici miniſterii: a quo mulieres arceri tum dicta demonſtrant, tum canon XLIV. Laodicenus, & Gelaſius in litteris ad Epiſcopos Lucaniæ & Siciliæ: de qua re agendum eſt iterum:

rum. Si quis autem alia ad Diaconiſſas pertinentia ſcire deſiderat, perlegat ſex quæſtiones ab eruditiſſimo Lupo pertractatas in ſcholio ad xv. canonem Chalcedonenſem, & prælaudatæ Exercitationis Cl. Morini tria capita: nos enim quod inſtituti noſtri erat, perſolvimus.

CAPUT VIII.

De ſacro Presbyteratus Ordine, ejuſdemque poteſtate.

Πρέσβυτερ, *Presbyter*, comparativum eſt vocabuli πρέσβυς, *ſenex*, unde idem ſignificat, ac latinum *ſenior*, & aliquando ætatis nomen eſt, aliquando autem muneris ac dignitatis: nam ad honores, & graviora munia hi ſolent eligi, qui ætate, rerumque gerendarum experimento ceteris antecellunt. Ita Romani prudentiores patres ad rempublicam moderandam adductos *ſeniores* dixerunt, horumque Concilium *ſenatum*: quare Claudianus de VI. Honorii Conſulatu,

Geſtarum Patribus cauſas ex ordine rerum
Eventuſque refert, veterumque exempla ſecutus
Digerit imperii ſub judice facta Senatus.

Errant idcirco tum qui ſacerdotes intelligunt ubicunque *Presbyteri* nomen occurrit, tum qui *presbyteros* eos tantum cenſent, qui ætate ac jure magiſtratus præcellunt. In illorum numero ſunt interpretes, alioqui doctiſſimi, qui de Eccleſiaſticis tantum viris accipiunt quod legitur Judith VIII. 9. *Miſit ad presbyteros Chabri, & Charmi*, & Eccleſ. IV. 7. *Presbytero humilia animam tuam*: nam in priori loco habetur vox זקנים, *zekenim*, qua ſenes omnes, uti & improbi inſidiatores Suſannæ, lingua appellantur hebraica; ſecundo autem in loco patet de Magnatibus ſermonem fieri. Decipiuntur ex alia parte heterodoxi putantes in Evangelica lege illos omnes, qui dicuntur *presbyteri*, eſſe majores ætate, nulla ſacramentali *Ordinatione* a laicis diſcretos, atque ad nullum aliud miniſterium, niſi verbi, manuum impoſitione ſegregatos atque delectos. Hos autem, quamquam priori capite confutati ſunt, nunc rurſus oppugnaturi, præmittimus verba Iſidori lib. VII. Orig. cap. 12. *Presbyter Græce, Latine ſenior interpretatur, non pro ætate, vel decrepita ſenectute, ſed propter honorem ac dignitatem*: quæ verba habentur quoque apud Grat. diſt. 21. cap. *Cleros*. Ordinantur vero presbyteri apud Latinos non tantum impoſitione manuum, verum etiam porrectione calicis cum vino, & patenæ cum pane; quam porrectionem eſſe Ordinis hujus *materiam* docet in Inſtruct. Armeniorum Eugenius IV. Quoniam tamen Orientales Eccleſiæ materia hac non utuntur, variantque etiam in aliis *Ordinibus* conferendis, opus eſt, ut de ſacrarum *Ordinationum* materia diſtincto

 ca-

capite pertractetur. De Presbyterorum munere atque officio ita Pontificale Romanum: *Sacerdotem etenim oportet offerre, benedicere, præeſſe, prædicare, & baptizare*. At inter presbyterorum munia præcipua duo ſunt, immolare Deo ſacrificium, & a peccatis abſolvere; nec deſunt viri graviſſimi qui cenſent ad hoc duplex munus conferri duplicem poteſtatem, & *characterem*, adeo, ut in una presbyterorum *Ordinatione* partiales duæ comprehendantur: ita ſentiunt Bellarminus de Ordine cap. 9. Eſtius in diſt. 24. §. 20. Vanroy cap. 3. q. 1. Piette q. 5. aliique viri percelebres.

Prop. I. Ordo Presbyteratus eſt proprium legis Evangelicæ Sacramentum.

Hanc propoſitionem probant omnia argumenta capitis primi, maxime verò illa, quæ adſtruunt vel auctoritate, vel ratione, vel gentium univerſarum exemplo myſticam eorum, a quibus Numini offerri debet ſacrificium, inaugurationem atque conſecrationem. Demonſtratur deinde theſis ex quo in *Ordinatione* ſacerdotum adſit materia, ſive ſit inſtrumentorum porrectio, ſive χειροτονία, ſive utrunque: nec deſit verborum forma; & ſpiritalis poteſtas per illam tribuitur, ut mox explicabo. Rurſus inauguratio presbyterorum exprimitur in Actibus Apoſtolicis ea phraſi, qua Concilia, Patreſque docent deſignari Sacramentalem initiationem. Act. enim XIV. 23. legitur, *Et cum conſtituiſſent illis per ſingulas Eccleſias presbyteros, & oraſſent cum jejuniationibus, &c.* Χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν προσευξάμενοι μετὰ νηστειῶν, quo in loco habes χειροτονίαν, preceſque Apoſtolicas. Deinde Florentina Synodus, poſteaquam ait Ordinem eſſe *ſextum* in Eccleſia *ſacramentum*, immediate de presbyteratu pertractat: ac Tridentina ſeſſ. 23. cap. 1. docet ſacrificium & ſacerdotium divina ordinatione conjuncta eſſe, ita, ut qui ſanctum Euchariſtiæ ſacrificium agnoſcit, *externum quoque & viſibile ſacerdotium* debeat fateri, & can. 2. ejuſdem ſeſſionis definit, ſacerdotium inter *Ordines* principem locum tenere, & ad illud, tanquam ad perfectiorem finem, tendere *Ordinationes* inferiores: canone autem tertio anathemate ferit hæreticos affirmantes *Ordinem, ſive ſacram Ordinationem non eſſe vere & proprie ſacramentum a Chriſto Domino inſtitutum*. Poſtremò nil habent quod obtrudant infenſiſſimi Eccleſiæ hoſtes, niſi quod fideles omnes ab Apoſtolorum Principe, & a Joanne in Apocalypſi, nomine ſacerdotum cohoneſtantur: hæc verò, ut cap. 1. libri hujus, aliiſque in locis ibidem recenſitis oſtendi, adeo fracta & elumbis argumentatio eſt, ut de illa me pudeat iterum verba fundere.

Prop. II. Non confertur Sacerdotalis *Ordo* propter ſolum miniſterium verbi, ſed ulterius, & quidem præcipue propter ſacrificium ſupremo Domino etiam in nova lege offerendum.

Sequitur hæc theſis ex dictis lib. XXXIII. cap. 13. & cap. 19. ubi de-

demonſtravimus dari in novo Teſtamento ſacerdotes, ad quos pertinet Euchariſtiam conſecrare & conficere, eamque jugi ſacrificio offerre Domino. Ratio autem potiſſima illa eſt, quod Chriſtus Jeſus in Cœna poſtrema Euchariſticis ſymbolis conſecratis, Apoſtolis, quos tum, ſicut definit ſeſſ. XXII. Tridentinum, *novi Teſtamentis ſacerdotes* conſtituit, ut idem, quod a ſe factum viderant, ipſi agerent, mandavit dicens: *Hoc facite in meam commemorationem*; de quo loco cum permulta utroque in capite dixerim, addam Hieronymi Vidæ metricam pulcherrimamque interpretationem,

Sic facite, & poſt hoc ſervate in ſæcula morem,
Et ſacris moniti jam nunc aſſueſcite menſis;
Nam quoties hæc verba meo mea nomine docti
Nota ſuper ſanctis repetetis frugibus ore,
Ipſe adero, totoque epulis ſubito inſerar almis
Corpore, viſceribuſque meis, & ſanguine opimo
Excipiam lætos, veteris ſolamen amoris.

Idem conſtat ex ritu, quo apud Latinos, Græcoſque presbyteri inſtituuntur; nam apud nos Epiſcopus ait initiato: *Accipe poteſtatem offerre ſacrificium Deo, Miſſaſque celebrare, &c.* apud Orientales verò, *Ipſe Domine hunc, quem presbyterii gradum ſubire, & adipiſci voluiſti, reple dono ſancti tui Spiritus, ut dignus fiat ſine crimine & querela aſſiſtere altari tuo, prædicare Evangelium ſalutis tuæ, offerre tibi dona & ſacrificia ſpiritalia, & renovare populum tuum per lavacrum regenerationis.* αὐτὸς κύριε τοῦτον, ὃν εὐδόκησας τὸν τοῦ πρεσβυτερίου ὑπεισελθεῖν βαθμὸν, πλήρωσον τῆς τοῦ ἁγίου σου πνεύματος δωρεᾶς ἵνα γένηται ἄξιος παραστῆναι ἄμεμπτος τῷ θυσιαστηρίῳ σου, κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας σου, ἱερουργεῖν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας σου, προσφέρειν σοὶ δῶρα καὶ θυσίας πνευματικὰς, ἀνακαινίζειν τὸν λαόν σου διὰ τοῦ λούτρου τῆς παλιγγενεσίας, quæ verba notanda ſunt propter proximam poſitionem. Præterea S. P. Auguſtinus epiſt. 21. ad Valerium, aliàs 148. num. 3. lib. 2. contra Creſconium Grammat. cap. 11. aliiſque in locis docet presbyteri officium non eſſe prædicare duntaxat verbum Dei, verum & *ſacramenta* conficere & miniſtrare: atque Carthaginenſis IV. Synodus, cui idem S. P. interfuit, canonem hunc edidit tertium ac triceſimum: *Epiſcopi, vel presbyteri, ſi ad alterius Eccleſiam venerint, in gradu ſuo ſuſcipiantur, & tum ad verbum faciendum, quam ad oblationem conſecrandam invitentur.* Denique ſuadetur hæc veritas tum definitione Tridentini Concilii, tum ratione apertiſſima. Sacroſancta enim Synodus ſeſſ. XXIII. can. 1. damnat aſſerentes ſacerdotium eſſe *nudum miniſterium prædicandi Evangelium*: atque apparet ex præmiſſis diſputationibus, etiam in hæreticis, atque in his, qui plebem non regunt, aut illam falſa doctrina decipiunt, *ſacramentum Ordinis permanere*; quo inſuper *Ordine* condecorantur Monachorum quamplurimi rite ad ſacerdotium promoti, nullaque regendorum

capite pertractetur. De Presbyterorum munere atque officio ita Pontificale Romanum: *Sacerdotem etenim oportet offerre, benedicere, præeſſe, prædicare, & baptizare*. At inter presbyterorum munia præcipua duo ſunt, immolare Deo ſacrificium, & a peccatis abſolvere; nec deſunt viri graviſſimi qui cenſent ad hoc duplex munus conferri duplicem poteſtatem, & *charaSterem*, adeo, ut in una presbyterorum *Ordinatione* partiales duæ comprehendantur: ita ſentiunt Bellarminus de Ordine cap. 9. Eſtius in diſt. 24. §. 20. Vanroy cap. 3. q. 1. Piette q. 5. aliique viri percelebres.

Prop. I. Ordo Presbyteratus eſt proprium legis Evangelicæ Sacramentum.

Hanc propoſitionem probant omnia argumenta capitis primi, maxime verò illa, quæ adſtruunt vel auctoritate, vel ratione, vel gentium univerſarum exemplo myſticam eorum, a quibus Numini offerri debet ſacrificium, inaugurationem atque conſecrationem. Demonſtratur deinde theſis ex quo in *Ordinatione* ſacerdotum adſit materia, ſive ſit inſtrumentorum porrectio, ſive χειροτονία, ſive utrunque: nec deſit verborum forma; & ſpiritalis poteſtas per illam tribuitur, ut mox explicabo. Rurſus inauguratio presbyterorum exprimitur in Actibus Apoſtolicis ea phraſi, qua Concilia, Patreſque docent deſignari Sacramentalem initiationem. Act. enim xiv. 23. legitur, *Et cum conſtituiſſent illis per ſingulas Eccleſias presbyteros, & oraſſent cum jejuniationibus, &c.* χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν προσευξάμενοι μετὰ νηστειῶν, quo in loco habes χειροτονίαν, preceſque Apoſtolicas. Deinde Florentina Synodus, poſteaquam ait Ordinem eſſe *ſextum* in Eccleſia *ſacramentum*, immediate de presbyteratu pertractat: ac Tridentina ſeſs. 23. cap. 1. docet ſacrificium & ſacerdotium divina ordinatione conjuncta eſſe, ita, ut qui ſanctum Euchariſtiæ ſacrificium agnoſcit, *externum quoque & viſibile ſacerdotium* debeat fateri, & can. 2. ejuſdem ſeſſionis definit, ſacerdotium inter *Ordines* principem locum tenere, & ad illud, tanquam ad perfectiorem finem, tendere *Ordinationes* inferiores: canone autem tertio anathemate ferit hæreticos affirmantes *Ordinem, ſive ſacram Ordinationem non eſſe vere & proprie ſacramentum a Chriſto Domino inſtitutum*. Poſtremò nil habent quod obtrudant infenſiſſimi Eccleſiæ hoſtes, niſi quod fideles omnes ab Apoſtolorum Principe, & a Joanne in Apocalypſi, nomine ſacerdotum cohoneſtantur: hæc verò, ut cap. 1. libri hujus, aliiſque in locis ibidem recenſitis oſtendi, adeo fracta & elumbis argumentatio eſt, ut de illa me pudeat iterum verba fundere.

Prop. II. Non confertur Sacerdotalis *Ordo* propter ſolum miniſterium verbi, ſed ulterius, & quidem præcipue propter ſacrificium ſupremo Domino etiam in nova lege offerendum.

Sequitur hæc theſis ex dictis lib. xxxiii. cap. 13. & cap. 19. ubi de-

demonſtravimus dari in novo Teſtamento ſacerdotes, ad quos pertinet Euchariſtiam conſecrare & conficere, eamque jugi ſacrificio offerre Domino. Ratio autem potiſſima illa eſt, quod Chriſtus Jeſus in Cœna poſtrema Euchariſticis ſymbolis conſecratis, Apoſtolis, quos tum, ſicut definit ſeſſ. XXII. Tridentinum, *novi Teſtamentis ſacerdotes* conſtituit, ut idem, quod a ſe factum viderant, ipſi agerent, mandavit dicens: *Hoc facite in meam commemorationem*; de quo loco cum permulta utroque in capite dixerim, addam Hieronymi Vidæ metricam pulcherrimamque interpretationem,

> *Sic facite, & poſt hoc ſervate in ſæcula morem,*
> *Et ſacris moniti jam nunc aſſueſcite menſis;*
> *Nam quoties hæc verba meo mea nomine docti*
> *Nota ſuper ſanctis repetetis frugibus ore,*
> *Ipſe adero, totoque epulis ſubito inſerar almis*
> *Corpore, viſceribuſque meis, & ſanguine opimo*
> *Excipiam lætos, veteris ſolamen amoris.*

Idem conſtat ex ritu, quo apud Latinos, Græcoſque presbyteri inſtituuntur; nam apud nos Epiſcopus ait initiato: *Accipe poteſtatem offerre ſacrificium Deo, Miſſaſque celebrare, &c.* apud Orientales verò, *Ipſe Domine hunc, quem presbyterii gradum ſubire, & adipiſci voluiſti, reple dono ſancti tui Spiritus, ut dignus fiat ſine crimine & querela aſſiſtere altari tuo, prædicare Evangelium ſalutis tuæ, offerre tibi dona & ſacrificia ſpiritalia, & renovare populum tuum per lavacrum regenerationis.* αὐτὸς κύριε τοῦτον, ὃν εὐδόκησας τὸν τοῦ πρεσβυτερίου ὑπεισελθεῖν βαθμὸν, πλήρωσον τῆς τοῦ ἁγίου σου πνεύματος δωρεᾶς ἵνα γένηται ἄξιος παραστῆναι ἄμεμπτος τῷ θυσιαστηρίῳ σου, κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας σου, ἱερουργεῖν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας σου, προσφέρειν σοὶ δῶρα καὶ θυσίας πνευματικὰς, ἀνακαινίζειν τὸν λαόν σου διὰ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας, quæ verba notanda ſunt propter proximam poſitionem. Præterea S. P. Auguſtinus epiſt. 21. ad Valerium, aliàs 148. num. 3. lib. 2. contra Creſconium Grammat. cap. 11. aliiſque in locis docet presbyteri officium non eſſe prædicare duntaxat verbum Dei, verum & *ſacramenta* conficere & miniſtrare: atque Carthaginenſis IV. Synodus, cui idem S. P. interfuit, canonem hunc edidit tertium ac triceſimum: *Epiſcopi, vel presbyteri, ſi ad alterius Eccleſiam venerint, in gradu ſuo ſuſcipiantur, & tum ad verbum faciendum, quam ad oblationem conſecrandam invitentur.* Denique ſuadetur hæc veritas tum definitione Tridentini Concilii, tum ratione apertiſſima. Sacroſancta enim Synodus ſeſſ. XXIII. can. 1. damnat afferentes ſacerdotium eſſe *nudum miniſterium prædicandi Evangelium*: atque apparet ex præmiſſis diſputationibus, etiam in hæreticis, atque in his, qui plebem non regunt, aut illam falſa doctrina decipiunt, *ſacramentum Ordinis permanere*; quo inſuper *Ordine* condecorantur Monachorum quamplurimi rite ad ſacerdotium promoti, nullaque regendorum

dorum populorum cura gravati. Id magis illuſtrabunt quæ poſtea di-centur *de Ordinis charactere*.

Prop. III. Confertur in ſacra *Ordinatione* presbyteris etiam facultas abſolvendi a peccatis, atque hæc retinendi.

Ita definit præcitato canone primo ſacroſancta Synodus Tridentina. Haut ſecus deducitur ex poteſtate judiciaria, qua præditi ſunt ſacerdotes, & de qua prolixe egi diſputatione præcedenti cap. VII. prop. 2. Petitur alia ratio ex ritu *Ordinationis* apud Latinos; Epiſcopus enim ordinatis manum prope Miſſæ finem rurſus imponens ait, *Accipe Spiritum ſanctum, quorum remiſeris peccata, &c.* in qua ceremonia quum habeatur materia, ſcilicet, manuum impoſitio, & forma, ideſt, verborum iſtorum pronunciatio, agnoſcunt Theologi ſapientiſſimi, quos paullo ſupra commemoravi, poteſtatem & *characterem* diſtinctum a poteſtate & *charactere* collato presbyteris, dum conſecrandi, & ſacrificium offerendi auctoritatem accipiunt; ideoque & hanc *Ordinationem* eſſe ſacramentum omnibus ſuis partibus conſtans iidem auctores propugnant. Cujus aſſertionis Cl. Eſtius has rationes producit. Primum, inquit, in *Ordinatione* confertur illa poteſtas, quæ verborum formula exprimitur; ideoque verbis, quibus ſignificatur poteſtas offerendi ſacrificium, non datur poteſtas alia remittendi ac retinendi peccata, cujus poteſtatis ſignificationem habent ſola poſtrema verba, *Accipe Spiritum ſanctum, quorum remiſeris, &c.* Deinde hæc eadem ſententia traditur a Catechiſmo Romano p. 2. cap. 7. num. 25. Ulterius Chriſtus utramque poteſtatem ſeparavit, unam ante paſſionem, alteram verò poſt reſurrectionem Apoſtolis elargitus. Eadem fere Bellarminus cit. cap. 9. ubi hujus duplicis poteſtatis præſidio nititur ad concordiam revocare ſententiam, quæ conſtituit materiam hujus *Ordinis* in ſacrorum inſtrumentorum traditione, cum alia ſententia, quæ eamdem materiam locat in impoſitione manuum, affirmans per priorem materiam tradi poteſtatem ſacrificandi, & presbyterum ordinari ad myſticam oblationem; per aliam autem materiam ordinari ad poteſtatem ſolvendi retinendique peccata. Subſcribit Bellarmino Leonardus Vanroy citato in loco, ſubſcribit Sylvius in q. XXXVII. Supplem. art. 2. ſubſcribunt viri alii clariſſimi ab eodem Sylvio commemorati. Sed paullulum hac in re fluctuo: enimvero impoſitionem manuum & ego in ſacerdotum *Ordinatione* neceſſariam eſſe propugno; at ſi hæc ſtatuatur χειροτονία tantum illa, quæ in fine Miſſæ adhibetur, jam ſacerdos ad ſacrificium, quod eſt actus *Ordinis* ſui præcipuus, abſque manus impoſitione ordinatus erit, quod puto falſiſſimum. Deinde Orientales in Presbyterorum *Ordinationibus* nequaquam exprimunt poteſtatem peccata ſolvendi retinendique, ſed exercendi ea munia tantummodo, quæ in parte Pontificalis ſuperius conſulto exſcripta narrantur; & nihilominus unica ſacræ *Ordinationis* ceremonia utramque acci-

Digitized by Google

accipiunt poteſtatem, alioquì non poſſent Pœnitentiæ ſacramentum adminiſtrare, & impendere pœnitentibus abſolutionem. Inſuper juxta doctrinam S. Thomæ q. xxxvII. Supplem. art. 4. ideo ſacerdos eſt miniſter *baptiſmi*, *Pœnitentiæ*, *& unctionis extremæ*, quoniam *purgare a peccatis* eſt diſpoſitio ad ſacramentum Euchariſtiæ, quam conficere & offerre eſt munus presbyteri præſtantiſſimum. Ut ergo in presbyterum conſecratus cum poteſtate offerendi ſacrificium, baptizandi, & inungendi infirmos auctoritatem nanciſcitur; ita poteſt eam *ordinationem*, poteſtatemque recipere, quæ requiritur ad ſolvenda admiſſorum ſcelerum vincula. Aut ergo poſtrema impoſitione manuum, tanquam accidentaria ceremonia, confirmatur, exprimitur, & declaratur peculiaris poteſtas in *eſſentiali* Ordinationis ritu *implicite* collata, (quod minime repugnat Dominum Jeſum cum Apoſtolis præſtitiſſe,) aut ſaltim quod Latini duplici, ac ſeparato ritu perficiunt, id Græci unica adimplent initiatione, in qua idcirco verba illa pronuntiant, πλήρωσόν με τῆς τοῦ ἁγίου σου πνεύματος δωρεᾶς. *Reple ſancti Spiritus tui dono, &c.*

CAPUT IX.

Demonſtratur Epiſcopatum eſſe Ordinem, *propriique nominis ſacramentum.*

Ἐπίσκοπος, *Epiſcopus*, ab ἐπὶ *ſuper*, & σκοπέω, *conſidero*, aut *ſpeculor*, nomen trahens, idem eſt, ac *ſuperinſpector*, *& ſpeculator*. Recte itaque ac ſapienter in lib. xIx. de Civ. Dei Doctor Maximus Auguſtinus, *Epiſcopatus nomen eſt oneris, non honoris. Græcum eſt enim, atque inde ductum vocabulum, quod ille qui præficitur, eis quibus perficitur ſuperintendit, curam eorum ſcilicet gerens*. Habetur & in Veteri Gloſſario apud Du-Cangium, *Epiſcopus*, *Viſitator*, *ſuperſpectator*, *ſpeculator*. Epiſcopi proinde nomine appellabatur in veteri Teſtamento is, qui Levitis præerat, ut 2. Eſdræ xI. 22. juxta Græcos, Latinoſque Codices Azzi filius Bani; ibique in Hebræo extat פקיד, Pakid, *Viſitator*. In Pſalmo item cvIII. 8. de Doeg Idumæo, & ſenſu myſtico de Juda proditore, legitur, *Et epiſcopatum ejus accipiat alter*; ubi Græcus habet τὴν ἐπισκοπὴν, & Hebræus פקדה, *Pekudah*. Dominum quoque Apoſtolus Petrus I. Ep. II. 25. appellavit animarum noſtrarum *Paſtorem & Epiſcopum*. Jure igitur meritoque ii, qui in Eccleſiaſtica Hierarchia ceteris præponuntur, inſigniti ſunt honeſtiſſimo ampliſſimoque nomine Epiſcoporum. Hi ſacra & myſtica ceremonia ad ſacerdotii apicem promoventur, impoſitione manuum, verborum forma, atque juxta Latinum ritum unctione etiam Chriſmatis, quo per totam coronam capitis deliniuntur: quapropter quæſtio

ſtio a Theologis inſtituitur, num ipſa presbyteri in Epiſcopum *Ordinatio* propriam *Ordinis*, atque ſacramenti rationem habeat.

Epiſcopatum ergo ſacramentum non eſſe tradiderunt antiquiorum permulti, Hugo Victorinus, Magiſter, S. Thomas, S. Bonaventura, & alii plerique laudati ab Eſtio in diſt. 24. §. 28. & a Morino 3. p. Exercit. 3. num. 6. Etenim aſſeruerunt hoc nomen *Ordinis* accipi poſſe duplici ſenſu, ampliori uno, quo intelligitur ſpiritualis poteſtas, non juriſdictionis tantum, ſed etiam ſacrarum quarumdam actionum, v. g. conficiendi chriſma, inungendi frontes baptizatorum, ſacroſque Eccleſiæ miniſtros initiandi, quo ſenſu Epiſcopatum eſſe *Ordinem* res eſt apertiſſima; & ſignificatione alia peculiari & preſſiori, juxta quam *Ordo* eſt ſacramentum propter Euchariſtiam conſecrandam & offerendam a Chriſto inſtitutum, & hujus officii gratia poteſtatem & characterem impertiens; atque in hac acceptione, quoniam poteſtate conſecrandi & offerendi immaculatam divinamque hoſtiam amplior aut ſublimior nulla alia confertur, Epiſcopatum titulo, & honore *Ordinis* nequaquam frui. Fuerunt deinde quamplurimi, qui etſi affirmarunt Epiſcopali *Ordinatione* non imprimi novum, & a presbyteratus ſignaculo diſtinctum characterem; docuerunt tamen in *Ordinatione* ipſa characterem presbyteratus intendi magis, perfici, atque ad munia alia ampliari, eo ferme pacto, quo character presbyteri per poſtremam manuum impoſitionem extendi ad poteſtatem ſolvendi & retinendi peccata, propugnant aliqui Theologorum, ex eorum numero, qui in presbyteratu perfici duas *Ordinationes* exiſtimant. Hujus autem generis ſacramentum eſſe *Ordinem* Epiſcopatus putant Paludanus, Vaſquez, Gamachæus, & alii apud Morinum cit. Exercit. num. 10. & 11. necnon Fridericus Gavardi, Argentinas, Gibbon, aliique noſtratium: qui propterea inquiunt Epiſcopatum eſſe quidem *Ordinem*, ac ſacramentum, ſed ab *Ordine* ſacerdotali non diſtingui, niſi prout perficiens ſecernitur a perfectibili, ſit in exemplo intenſior qualitas, aut ſcientiæ habitus de una ad alteram ratiocinationem procedens. Viri denique ſapientiſſimi tenent Epiſcopatum & ſacramentum eſſe, & ab Ordine Presbyteratus omnino diſtinctum; atque id propugnant Joannes Major, Scotus, Cajetanus, Petrus Soto, de quibus citato in loco Bellarminus, & Eſtius: itidem hi duo viri ſummi, ac Sylvius, Meratius, Iſambertus, quorum loca innuit Morinus eadem Exercit. num. 7. Adde JCC. fere omnes apud Emman. Gonzal. tom. 1. in Decret. pag. 420. necnon juniores Theologos, Habertum de Ordine cap. 6. Tournelium q. 6. art. 1. Juenin differt. 9. cap. 2. Witaſſe p. 2. q. 1. ſect. 2. cap. 1. Le-Droint lib. VIII. pag. 379. Vanroy cap. 2. q. 6. Piette q. item 6. &c. His adhæreo, immo arbitror facillimum eſſe oppoſitas iſtas ſententias concordare, ſi Theologice velimus differere, ſuaſque contentiones relinquere vitiligatoribus philoſo-

Digitized by Google

loſophis: mentemque meam ſubjectis poſitionibus adaperiam.

Prop. I. *Ordo* Epiſcopatus eſt ſacramentum, & quidem a Presbyteratu diſtinctus.

Demonſtratur 1. iiſdem ſcripturæ locis, quibus cap. 1. probatum univerſim eſt, *Ordinem* eſſe ſacramentum. Præcipue enim id evincere ſtuduimus verbis Pauli ad Timoth. Epiſtola 1. cap. IV. 14. & epiſt. 2. cap. 1. 6. unde conſtat Timotheum ordinatum fuiſſe *per impoſitionem manuum presbyterii*, ac tali ordinatione ſuperna gratia exornatum. Quo argumento ad hæreticos revincendos Theologi utuntur omnes, immo & Synodus Tridentina ſeſſ. 23. Atqui Apoſtolus loquitur de *Ordinatione* Timothei in Epiſcopum, ut inquit Chryſoſtomus, cujus verba produximus eodem cap. 1. ad 3. opp. & cum Chryſoſtomo Theophylactus, Oecumenius, Anſelmus, S. Thomas, & interpretes alii notæ non infimæ. Itaque aut Epiſcopatus eſt *Ordo*, aut, quod nefas eſt affirmare, *Ordo* non eſt ſacramentum. Vide Eſtium diſt. 24. §. 28. & in utrumque Pauli locum. Hinc deducitur probatio altera ex Tridentino Concilio, cujus laudato cap. 3. hæc ſunt verba: *Cum Scripturæ teſtimonio, Apoſtolica traditione, & Patrum unanimi conſenſu perſpicuum ſit, per ſacram Ordinationem, quæ verbis, & ſignis exterioribus perficitur, gratiam conferri, dubitare nemo debet Ordinem eſſe vere & proprie unum e ſeptem ſanctæ Eccleſiæ ſacramentis: inquit enim Apoſtolus, Admoneo te, ut reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum. Non enim dedit nobis ſpiritum timoris, ſed virtutis, & dilectionis, & ſobrietatis*. Eadem ſacroſancta Synodus proximo capite docet *ſacra Ordinatione Epiſcoporum, ſacerdotum, & ceterorum Ordinum* conſtitui *Eccleſiaſticam Hierarchiam*, quam divina Ordinatione inſtitutam definit ſexto ejuſdem ſeſſionis canone. Oecumenica ergo Synodus agnoſcit in Epiſcopatu impoſitionem manuum, quæ eſt ſacræ *Ordinationis* materia, divinam inſtitutionem, ordinationem ſacram, ſupernam gratiam, ſpiritumque virtutis & dilectionis, atque Hierarchiæ principatum. Quid vero neceſſarium ulterius eſt, ut Epiſcopi inauguratio ad dignitatem ſacramenti evehatur? Huic deinde ſententiæ plurimum conſentanea videtur Patrum traditio; ſiquidem omnes inter *Hierarchicos Ordines* tres ſingillatim connumerant, Epiſcopatum nempe, Presbyteratum, & Diaconatum; quos dignitate, officioque diſtinctos eſſe nemo unus Catholicorum inficias ibit. Nullus autem perfecta ratione in Hierarchia conſtituitur, niſi per ſacramentum ſacræ *Ordinationis*; quare electus, ſed nondum conſecratus Epiſcopus, non habet poteſtatem aliquam exercendi ea, quæ ſunt *Ordinis*, etiamſi confirmatione accepta valeat juriſdictionem exercere, prout conſtat ex cap. *Tranſmiſſam*, de Elect. & Electi poteſtate, atque nunquam *Epiſcopus*, ſed tantummodo *Electus*, in quibuſvis Romanorum Pontificum Epiſtolis, aut in Canonum collectioni-

bus nominatur; quinimo cap. *Tua nuper*, de iis, quæ fiunt a Prælatis &c. aperte Electus, & Epiſcopus diſtinguuntur. Cum igitur poteſtas Eccleſiaſticæ Hierarchiæ conferatur *ſacra Ordinatione*, five, ut in Scorpiaco cap. 9. loquitur Tertullianus, *Cum ſacramento*, *cum propagine nominis*, *cum traduce Spiritus ſancti*; negari non poteſt, Epiſcopum ad ſupremum, ac ab aliis diſtinctum Hierarchiæ gradum per ſacramentum Ordinationis adſcendere. Rurſus Patres *Ordinationem* in Epiſcopum expreſſo nomine *ſacramenti* condecorant, præſertim Leo Magnus ſerm. 1. in die anniverſario Aſſumptionis ſuæ, & S. Gregorius lib. IV. in 1. Regum cap. 5. Poſtremò demonſtratur theſis ex eo quod in ſacra Epiſcopatus ordinatione nil prorſus deſideretur, quod ad proprium ſacramentum conſtituendum requiratur. Ac principio Epiſcopi conſecratio haud ſecus, ac ſacræ *Ordinationes* aliæ, *χειροτονία* Græcis, Latinis *Ordo*, aut *manus impoſitio* dicitur; prout evidens eſt ex Occidentalis, & Orientalis Eccleſiæ libris omnibus Euchologicis, ex IV. Canone magnæ Nicænæ Synodi, ex Codice canonum Eccleſiæ Romanæ edito a Queſnello num. 6. ex Antiochenis 17. 18. 19. ex præcitatis Tridentini verbis, ex Epiſt. Innoc. I. ad Victricium, & Gelaſii ad Epiſcopos Lucaniæ, atque ex monimentis aliis pluſquam mille. Ii quoque, qui *Ordines* numerant, aut ſeptimo loco, aut octavo *Epiſcopatum* recenſent, Patres Carthaginenſes Concilii IV. Auctor opuſculi de ſeptem Eccleſiæ Gradibus in Appendice Op. Hieronymi, Rabanus Maurus in 1. libro de Clericorum Inſtitut. Simeon Theſſalonicenſis de ſacris Ordinat. cap. 6. aliique Latini, Græcique unanimiter: immo quum in *Ordinibus* enumerandis ſcriptores diſcrepent, nullus omnino eſt, qui Epiſcopalem *Ordinem* prætermittat. De nomine ergo nec minima oriri poteſt ſuſpicio. Idem aſſerendum eſt de inſtitutione divina: ſiquidem Apoſtolos fuiſſe Epiſcopos perſpicuum eſt; illos vero quiſnam tali dignitate exornavit, niſi ſacramentorum Auctor, & Eccleſiæ inſtitutor? Quare a Spiritu ſancto Epiſcopos conſtitui aſſeruit Apoſtolus Act. XX. 28. Haberi ulterius in conſecratione Epiſcopi ſacram ceremoniam, ritumque ſolemniorem, quam ſervetur in *Ordinibus* reliquis, res eſt cuique notiſſima. Reperitur rurſus in eadem conſecratione idonea *Ordinis*, & ſacramenti materies, ideſt, manuum conſecrantis impoſitio. Confertur denique duplex *Ordinis* ſacramentalis effectus, Gratia, ſcilicet, & character: & quantum ad gratiam, hanc dari in Epiſcopi conſecratione, colligitur ex præmonſtratis verbis Apoſtoli in 1. ad Timot. IV. & in 2. 1. 6. Quibus in locis advertas, quæſo, collationem gratiæ adſcribi ſenſibili ſigno, ideſt, *impoſitioni manus*, ideoque *ex opere operato* illam produci, & eſſe gratiam ſacramentalem, quam in ipſis Apoſtolicis teſtimoniis exprimi declarat quoque Synodus Tridentina; idque non diffitetur S. Thomas in eaſdem Epiſtolas, ut dicam infra. Etiam S. P. Auguſtinus lib. 1. de

Actis

Actis cum Felici Manichæo cap. 12. affirmat cum gradu Epiſcopali *miram virtutem*, inſignem nempe gratiam, donari. Ad eamdem gratiam comprobandam duo ex Eſtio exſcripta addit hiſtorica exempla recentior Theologus Tournelius; unum ſancti viri, cui nomen Moyſes, qui nunquam induci potuit, *ut a Lucio Ariano Epiſcopo in Epiſcopum conſecraretur, quod certus eſſet Spiritum ſanctum ad illius invocationem nunquam deſcenſurum*: alterum autem exemplum cujuſdam Martyrii, qui ait ad Nectarium Epiſcopum, *Utrumque, ſacrum lavacrum, & munus Epiſcopale delictorum eſſe remedium & expiationem*. Primum narratur a Theodoreto lib. IV. H. Eccl. cap. 20. & aliud a Sozomeno lib. VII. cap. 10. & Nicephoro lib. X. cap. 14. Ac primum Moyſis exemplum ad rem facit, quoniam etſi ſacramentalis gratia non pendet a probitate miniſtri; communio tamen cum Epiſcopo Arriano ad ipſam gratiam fuiſſet impedimentum & obex. Sed exemplum alterum, tam apud Sozomenum, quam apud Nicephorum aliter legitur, & pro *ſacerdotio*, ἱερωσύνη, ſponte ſua poſuit Fronto Ducæus *munus Epiſcopale*. Vide Sozomenum pag. 7:6. edit. Valeſii. Epiſcopalis demum *characteris* haud obſcurum eſt argumentum, quod valeant *ordinationes* illorum Epiſcoporum, qui ab Eccleſia ſeparantur aut ſchiſmate, aut hæreſi; ſicut Auguſtinus docet lib. 2. contra Epiſt. Parmeniani cap. 13. aliiſque in locis adverſus Donatiſtas. Habent ergo Epiſcopi vi conſecrationis ſuæ *poteſtatem aliquam indelebilem*, quam neque ob hæreſis crimen amittunt. Quid eſt autem *poteſtas indelebilis*, niſi aut *character*, aut characteris effectus? Adde vulgarem, tritiſſimamque rationem, quod Epiſcopatus ſemel rite collatus, nunquam nova conſecratione iteratur. Omnia ergo ad ſacramentum *Ordinis* neceſſaria in Epiſcopatu adinveniuntur, nomen, inſtitutio, materia, forma, gratia, character. Jam vero ſi Epiſcopatus *Ordo* & ſacramentum ſit, prout exiſtimamus, cum peculiari ritu, diſtincta conſecratione, diverſa ceremonia, propriiſque materia & forma perficiatur, conferatque ulterius poteſtatem ordinandi, chriſma conficiendi, & conſignandi, quam *vi Ordinis* non habet presbyter; certa illatione conſequitur, quod Epiſcopatus ſit ſacramentum a presbyteratu diſtinctum: quod erat propoſitionis pars altera.

Prop. II. Si velimus a tricis Scholaſticis abſtinere, & quæ certiſſima ſunt, a fluxis dubiiſque opinionibus ſeparare; nullum prorſus erit in hac quæſtione diſſidium.

Qui enim negant Epiſcopatum eſſe ſacramentum, fatentur tamen per *Ordinationem* Epiſcopi gratiam conferri; atque ipſe S. Thomas lect. 3. in Epiſt. 2. ad Timoth. explicans illa verba, *Quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum*, inquit: *A quo ſcilicet ordinatus erat Epiſcopus: in qua manus impoſitione data eſt ei gratia Spiritus ſancti*. Ajunt autem hujus ſententiæ aſſertores, gratiam iſtam non eſſe *ſacra-*

mentalem, quoniam non datur ad digne conficiendam Euchariſtiam, ſed ad digne exercenda munia Epiſcopalia; quod præ cæteris explicare nititur Dominicus Soto diſt. 24. q. 2. art. 3. Fatentur præterea in *Ordinatione* Epiſcopi aliquam poteſtatem ſpiritualem conferri, eamque *non tantum eſſe juriſdictionis*, *ſed etiam Ordinis*: ita enim expreſſe docet S. Thomas q. 40. Supplem. art. 5. ad 3. ſed quoniam, inquiunt, hæc poteſtas non refertur ſpecialiter ad ſacramentum Euchariſtiæ, non eſt poteſtas *Ordinis*, ut ſacramentum eſt, ſed quatenus *Ordo* habet ampliorem ſignificationem. Tertiò fatentur, quod etiamſi in Epiſcopali conſecratione non imprimatur diſtinctus *character*; ampliatur tamen, & perfectior redditur *character* Ordinis presbyteratus, & ad ea, quæ Epiſcoporum ſunt, extenditur: quod Paludanus diſt. 24. q. 7. art. 4. explicat comparatione habitus ſcientiæ, Philippus Gamachæus de ſacris Ordinat. cap. 9. per novam aliquam relationem, veluti dum rex alicui diverſa officia committit, aut adauget pecuniæ pretium, Vaſquez 3. p. diſput. 240. cap. 5. exemplo *characteris* presbyteralis, qui extenditur ad poteſtatem ſolvendi, & remittendi peccata; aliique alia tradunt. Itaque hoc penes omnes certum eſt, in conſecratione Epiſcopi ampliorem gratiam, poteſtatem aliquam ſpiritualem, & perfectionem characteris conferri: hoc incertum, & in controverſia poſitum, an hæc gratia, hæc poteſtas, character iſte, reali diſtinctione, atque, ut ſchola loquitur, *entitative* diſcrepent a gratia, a poteſtate, & a charactere presbyteratus. Atqui utrum ad conſtituendum ſacramentum diverſum hæc *entitiva* effectuum diſtinctio neceſſaria ſit, eſt quæſtio nata inter Scholaſticos illi phyſiologiæ, quæ entitatum fecundiſſima parens eſt, aſſuetos; & mea quidem ſententia ſufficit, ſi gratia, & character *connotative* tantum diverſa ſint, ut de gratia, & de charactere ſacramenti Confirmationis ſcripſi Vol. VII. pag. 119. & 135. Si ergo ab hac quæſtione philoſophica potius, quam Theologica, abſtinere velimus, & certa incertis præponere; abſque ulla animi perplexitate dicendum erit *Ordinatione* Epiſcopali gratiam & characterem conferri, ideoque Epiſcopatum ſacramentum eſſe, & a presbyteratu diſtinctum.

At hi, qui nolunt Epiſcopatum eſſe *Ordinem* ac ſacramentum, objiciunt: *Ordines* ergo numerum ſeptenarium excedunt. Reſpondeo in hoc argumento dirimendo parum ſudandum eſſe: ſiquidem Epiſcopatus ac presbytaratus *ſub uno ſacerdotii Ordine* comprehenduntur, ſive ſacerdotium in duos *Ordines* diſpeſcitur, in unum, quo traditur poteſtas Euchariſtiam offerendi, & in excellentiorem alium, quo ulterius confertur auctoritas illos, qui Euchariſtiam conficiunt & immolant, ordinandi & conſecrandi. Hæc reſponſio, quæ traditur ab eruditiſſimo Sirmondo ad Sidonii Apollin. epiſt. 11. lib. IV. ubi de Claudiano presbytero, ac fratre Mamerti Viennenſis Epiſcopi legitur

An-

Digitized by Google

Antiſtes fuit in Ordine ſecundo, antiquiorum dictis cohæret quammaxime. Auctor enim de Eccleſ. Hierarchia cap. 5. ait, ἡ τῶν ἱερῶν φωταγωγικὴ ὑπὸ τῇ τῶν θείων ἱεραρχῶν τάξεις, *Illuminativus ſacerdotum Ordo ſub divinorum Pontificum Ordine*. S. Optatus lib. 1. num. 13. Epiſcopos *in primo*, ac presbyteros *in ſecundo Ordine* conſtitutos appellat. Extant & leges Theodoſii & Valentiniani, quæ agunt *de ſecundis ſacerdotibus*; & Fridegodus de Wilfrido in presbyterum ordinato, prout etiam ſcripſi de Pœnit. p. 2. cap. 4. inquit,

Ordinis aptatur cælebs in honore ſecundi.

Hinc Tridentina Synodus ſeſs. XXIII. cap. 2. enumerans ſeptem *Ordines*, ſupremum non presbyterorum appellat, ſed *Sacerdotum*; quamvis presbyteri nomen, quo ætas potius, quam *Ordo* ſignatur, aliquando fuerit utriſque commune. Conſtat præterea ex cap. 2. a multis presbyteratum in ſexto, & Epiſcopatum in ſeptimo *Ordine* collocari, duobus minoribus in unum permixtis; ab aliis vero *octo Ordines* recenſeri, atque his conſentire IV. Carthaginenſe Concilium, & Latina & Græca Pontificalia de Ordinandis Epiſcopis ſeparato paragrapho pertractantia. Quamobrem ſi quis reſponderet revera *Ordines* eſſe octo, & illos qui ſeptem numerant, agere tantum de *Ordinibus* ad Euchariſtiam directe ſpectantibus, ut reſpondet Eſtius diſt. 24. §. 28. nulla is foret cenſoria nota inurendus.

Opp. 2. Epiſcopatus ad Euchariſtiam ex nuper dictis non ſpectat. Igitur *Ordo* non eſt. Reſp. diſt. ant. nempe poteſtatem non confert Euchariſtiam conficiendi; eſto: non confert poteſtatem *ſacra Ordinatione* illos conſecrandi, qui conficiant eamdem diviniſſimam Euchariſtiam; id evidentiſſime falſum eſt. Si dicas *Ordines* juxta probatiſſimos Theologos diſtingui per relationem ad Euchariſtiam, reſpondet Sylvius loqui illos *de Ordinibus, qui Euchariſtiæ perficiendæ aut conſecrando, aut ad conſecrationem præparando deſerviunt*; referri tamen ad eamdem Euchariſtiam etiam poteſtatem illam, quæ ſacerdotes inaugurat conſecratque.

Opp. 3. *Tempora ordinationum ſunt ſabbata quatuor temporum, ſabbatum ante dominicam Paſſionis, & ſabbatum ſanctum*, ut ait Pontificale Romanum tit. de Ordinibus conferendis, & habetur cap. *De eo autem*, & aliis in 1. Decretal. tit. XI. Epiſcopatus autem conferri poteſt *ſingulis dominicis diebus, & in natalitiis Apoſtolorum*. Reſp. id lege poſitiva, æquiſſima tamen, fuiſſe ſtatutum, propterea quod *Ordo* omnium præſtantiſſimus, & in quo inaugurati ſuccedunt Apoſtolis, aut in præcipuo die, qui Dominicus eſt, aut in Apoſtolorum ſolemniis videbatur conferendus. Hoc propter Epiſcopatus dignitatem fuiſſe ſtatutum conſtat ex quo alio die feſto nequeat Epiſcopus conſecrari juxta Pontificale Romanum, *niſi ſummus Pontifex hoc ſpecialiter indulſerit*: quæ ſpecialis ſummi Pontificis diſpenſatio neceſſaria non eſt

in

in aliorum *Ordinum* collatione; & ex quo etiam tam *Electus*, quam *Conſecrator* die præcedenti jejunent, quod ſacramento Spiritum ſanctum, ejuſque peculiare ſignaculum conferenti congrue præmittitur.

Opp. 4. Si propter ampliorem dignitatem Epiſcopatus ſit a presbyteratu ſejungendus; etiam Patriarchatus, & Archiepiſcopatus *Ordines* erunt, & ſacramenta ab Epiſcopatu diverſa. Reſp. conſecutionem eſſe falſiſſimam; quoniam in variis Epiſcoporum gradibus diſtincta quidem juriſdictionis amplitudo, at non diverſa poteſtas *Ordinis* reperitur.

Opp. 5. In conſecratione Epiſcopi nec ſpecialis *gratia ſacramentalis*, nec diſtinctus *character* confertur. Non ergo Epiſcopatus eſt ſacramentum diſtinctum. Reſp. Negari a nobis antecedens, propterea quod gratia, quæ confertur impoſitione manuum, ſignoque ſenſibili, debet eſſe effectus alicujus ſacramenti, & poteſtas indelebilis ſignaculi & *characteris*; ideoque Epiſcopatus ea gratia, & poteſtate inſignitus, habet *Ordinis* & ſacramenti peculiarem propriamque rationem.

Opp. 6. Ignatius, Auguſtinus, aliique Patres affirmant ſacerdotium eſſe præſtantiorem gradum, ad quem poſſit mortalium aliquis elevari. Presbyterorum itaque, ac ſacerdotum *Ordine* nullus alius ſublimior atque excellentior poteſt excogitari. Reſpondeo accipienda eſſe Patrum teſtimonia de *ſacerdotio*, quatenus duos diverſos *Ordines* complectitur; aliàs nulla foret Epiſcopi ſupra presbyteros dignitas ac præſtantia, ac vera eſſet Aerii, aliorumque hæreticorum, qui Epiſcopos ac presbyteros pares fecerunt, aſſertio, proximo capite undecimo refutanda.

Opp. ult. Talis eſt natura ſacrorum *Ordinum*, ut unus ſine alio inferiore collatus *characterem* imprimat, nec ſit iterandus; ut conſtat de presbytero, aut diacono per ſaltum ordinatis, cap. *Sollicitudo*, diſt. 52. & cap. *Tuæ litteræ*, lib. v. Decret. tit. 29. Atqui aliud de Epiſcopatu dicendum eſt, cum ex cap. *Ex litteris*, eodem libro tit. 31. conſtet neminem poſſe promoveri in Epiſcopum non ſuſcepto Presbyteratu. Atque hoc argumentum invictiſſimum putat Dominicus Soto. Reſpondet Eſtius ideo non poſſe aliquem in Epiſcopum ordinari, niſi presbyteratu ſit initiatus, quoniam poteſtas Epiſcopi ad conſecrandum, conſignandum, & *Ordines* conferendos data, cum eximia ſit, ac præſtantiſſima, ex divina inſtitutione ſolis ſacerdotibus communicatur. Vide quæ ad conſimile argumentum ſcripſi tomo VII. pag. 82. Ceterum in Capitulo, *Ex litteris*, de Exceſſibus Prælat. hoc unum habetur, *Pontificale officium ſine altaris miniſterio non poſſe adimpleri*, propterea quod confectio *chriſmatis*, & ſacræ *Ordinationes* inter Miſſarum ſolemnia, aliaque Epiſcopalia munia ſacris miniſtris adſtantibus, & inſervientibus perficiuntur.

CAPUT X.

De Chorepiſcoporum nomine, origine, officiis, ac dignitate.

NUncupatos *Chorepiſcopos*, quaſi τὲ χώρυ τὺς ἐπισκόπυς, *Epiſcopos ruris, vel pagi*, dictum eſt cap. 2. prop. 2. Licèt enim vocabulum χῶρος aliquando quemcunque *locum ac ſedem*, aliquando etiam *provinciam regionemque* ſignificet; ubi tamen de Chorepiſcopis agitur, ad ſignificandum *vicum, oppidum, & coloniam* coarctandum eſt, cum in Conciliis, ac veterum ſcriptis iidem Chorepiſcopi a Metropolitis, Exarchis, urbiumque Præſulibus diſtinguantur. Hinc inter Canones Nicænos Arabicos num. VIII. legitur, *Chorepiſcopus eſt loco Epiſcopi ſuper villas, & monaſteria, & ſacerdotes villarum, quæ ſub poteſtate ejus ſunt*; atque Chorepiſcopi apud Hincmarum Opuſ. XXXIII. *Epiſcopi Vicani*, apud alios *Epiſcopi Villani* nuncupantur. Non tamen presbyteri ſinguli Eccleſiis ruralibus præpoſiti *Chorepiſcoporum* nomine honeſtabantur, quemadmodum & nunc non omnes Paræciarum Rectores dicuntur Epiſcoporum Vicarii: idque conſtat ex altera S. Athanaſii Apologia, ubi narratur Iſchyram hominem nequiſſimum ac mendaciſſimum, qui tanquam reum fracti calicis, dirutique altaris ipſum Athanaſium in Synodo Tyria traduxerat, ab Euſebianis fuiſſe Epiſcopatu inſignitum, tametſi Mareotes ager, cujus loci præerat Eccleſiæ, ſubjiceretur Epiſcopo Alexandrino, ibique *nunquam antea Epiſcopus, immo nec Chorepiſcopus fuerit*. Jam ergo a priſcis ſæculis erant Exarchi, aut Primates, ſeu Archiepiſcopi, qui aliquot Eccleſiaſticas provincias moderabantur; Metropolitani unicam provinciam regentes; Epiſcopi, quorum plures in eadem provincia eſſe poterant; & Chorepiſcopi in pagis, ruribuſque gerentes vices Epiſcoporum: quamquam poſteriores Græci Archiepiſcopum poſt Metropolitam locent, ut inquit differt. de Synodo v. cap. 10. Noriſius; iidemque Metropolitani, atque Archiepiſcopi dicantur etiam Exarchi, non tamen abſolute, ſed *Exarchi provinciæ, Exarchi diœceſeos*, quemadmodum legitur in Sardicenſi, & Chalcedonenſi Conciliis. Hinc apparet erraſſe Honorium Auguſtodunenſem, Rabanum, & quotquot aſſeruerunt Chorepiſcopos ita fuiſſe appellatos, *quod eſſent de Choro ſacerdotum*. De nomine autem *Chorepiſcopi* hæc tantum.

Quidam *Chorepiſcoporum* originem repetunt ab Apoſtolorum ætate, ac talis ordinis fuiſſe exiſtimant Linum, Cletum, Clementem, alioſque Romani Pontificis Vicarios, priuſquam & ipſi ad Petri cathedram eveherentur, Epiſcopali charactere condecoratos. At vel non extiterunt Vicarii illi Romanorum Pontificum per tria priora ſæcula, fortaſſis obtruſi ab Henſchenio & Papebrochio, ad componendam veterum.

terum Catalogorum diſcrepantem chronologiam, ut ad annum 67. num. 21. nititur oſtendere Cl. Pagius; vel ſi extitere, quod ego non diffiteor, ordinabantur oeconomiæ cauſa, ne forte, ſi Eccleſiæ Paſtor in exſilium aut in mortem raptus eſſet, grex Chriſti omni prorſus regimine diſtitueretur. Verùm cum iſti vicem Pontificum extra urbem non gererent, *Chorepiſcopi* dici nequeunt. Igitur Chorepiſcopos ante quartum ſæculum, expreſſe ſaltim, & hoc nomine deſignatos, nullibi invenies: prima namque horum mentio habetur in canone 12. Concilii Ancyrani, atque in 13. Concilii Neocæſarienſis, quorum utrunque celebratum fertur circa tempora Arelatenſis 1. anno ſcilicet 314. Cum tamen hæc Concilia non Chorepiſcopos inſtituendos præcipiant, ſed inſtitutos ſupponant; dicendum eſt, ſub finem ſaltim ſæculi tertii Chorepiſcopos aliquos extitiſſe.

Poſt Vendelinum, Salmaſium, Baſnagium, ceteroſque Novatores presbyterum Epiſcopo coæquantes, nonnulli etiam doctores Catholici, inter quos Tournely q. 6. art. 1. pag. 214. cenſent, ſi ad rem attendatur, antiquiorem eſſe Chorepiſcoporum inſtitutionem; propterea quod Epiſcopi agrorum, pagorumque extiterint longe ante exitum tertii ſæculi. Etenim, inquiunt, Clemens in Epiſtola ad Corinthios ait Apoſtolos, *Per urbes & agros conſtituiſſe Epiſcopos*. Paulus Samoſatenus circa annum 264. ad populum decipiendum ſubmiſit aſſentatores ſuos, ut ſcribit Euſebius H. E. lib. VII. cap. 30. *Epiſcopos vicinorum pagorum, & civitatum*. Idem Euſebius lib. V. cap. 16. ait hæreſim Montani confutatam fuiſſe *a Zotico Epiſcopo Comanenſi, & a Juliano Apamenſi*; etſi Comana, & Apamea fuerint pagi. Rurſus idem Euſebius lib. VIII. cap. 13. laudat Sylvanum, *qui fuit Epiſcopus Eccleſiarum vicinarum Gazæ*, non, ut male vertit Valeſius, *Epiſcopus Gazæ*. Ac demum Epiphanius hæreſ. XXX. narrat patriarcham Judæorum Hellel morti proximum ad ſe vocaſſe *Epiſcopum vicinum Tiberiadi*, non Tiberiadis, ſicuti male Petavius reddidit, ideoque Epiſcopum ruralem, ſeu Chorepiſcopum.

Hæc autem prorſus futilia ſunt, nec evincunt aliquid, niſi forte etiam in pagis aliquando veros Epiſcopos conſtitiſſe; quod an a Catholicis, an ab hæreticis, ut numerus ſacrorum Antiſtitum excreſceret, in conſuetudinem inductum fuerit, dicam paullo infra. Enimvero in his, aliiſque teſtimoniis, quæ ex monumentis trium priorum ſæculorum afferri poſſunt, *Epiſcopos* audio; *Chorepiſcopos* autem nequaquam. Deinde in prædictis quinque locis eſt peculiariter aliquid adnotandum: nam Clemens laudata Epiſtola ad Corinth. num. 42. ait de Apoſtolis: *Prædicantes itaque per regiones ac urbes, primitias eorum ſpiritu cum probaſſent, in Epiſcopos & diaconos eorum, qui credituri erant, conſtituerunt*: Κατὰ χώρας οὖν καὶ πόλεις κηρύσσοντες, καθίστανον τὰς ἀπαρχὰς αὐτῶν, δοκιμάσαντες τῷ πνεύματι, εἰς ἐπισκόπους, καὶ διακόνους τῶν μελλόντων

λόντων πιστεύειν. Ubi Clemens ait quidem electos in Epiſcopos viros, quos probatæ virtutis noverant Apoſtoli, dum Chriſtum per urbes, provinciaſque annuntiarent, ſed Epiſcopos pagis, viciſque præpoſitos fuiſſe minime affirmat. Neque enim χώρα eſt ſolum *pagi*, *vicique* nomen, ſed *regionis*, & cujuſque *loci*; neque referendum eſt vocabulum illud χώρας initio poſitum ad ἐπισκόπους, ſed ad proximum participium κηρύσσοντες, *prædicantes*. Abutuntur autem hoc loco, ſicut & ceteris, novi Aeriani, ut in eodem Ordine ſtatuant Epiſcopos ac presbyteros; imperite tamen, ut poſtea dicam. In VII. libro Euſebii cap. 30. probo lectionem illam, *Epiſcopos vicinorum pagorum & civitatum*; at hinc non conſequitur alios urbium, alios vero diœceſeon agrorumque fuiſſe Epiſcopos. Tertium locum Tournelius parum ad rem facere fatetur, quod Comana a Ptolomæo, & Apamia a Stephano de Urbibus inter civitates connumerentur. Ego e contra legendum puto, *Zoticum e pago Comanæ*, non, *ex urbe Comana*; eſt enim in Græco, ἀπὸ Κομάνης κώμης, *a Comanæ vico*; unde non male Chriſtophorſonus vertit, *Ex vico, qui dicitur Comana*: ſed Euſebius nil aliud ibidem refert, niſi Zoticum ex agro viciniiſque Comanæ, & Julianum ex Apamía, *duos viros probatos, atque Epiſcopos*, veniſſe ad explorandum ſpiritum Maximillæ; non autem ait aut Zoticum, aut Julianum fuiſſe pagorum tantum Antiſtites. Ad quartum quod ſpectat, immerito reprehenditur verſio Valeſii, qui lib. VIII. cap. 13. H. Euſebii vertit, *Quorum princeps erat Silvanus Gaza oriundus Epiſcopus*; id enim innuunt, Græca verba, ὧν ἡγεῖτο ἐκ τῆς Γαζαίων ἐπίσκοπος ὁρμώμενος Σιλβανός, ac præterea non repugnat unum eumdemque Gazæ urbis, proximarumque Eccleſiarum fuiſſe Epiſcopum, quod exprimit cap. 25. ejuſdem libri VIII. verſio Chriſtophorſoni, *Silvanus Eccleſiarum Gazæ Epiſcopus, de quo ſupra*. Denique Epiſcopum, quem arceſſit Ellel Judæus, ut ſibi morti proximo conferret baptiſmum, fuit Epiſcopus Tiberienſis, non ruris, reprehenduntque immerito juniores quidam verſionem Petavianam. Epiphanius quippe Hær. XXX. quæ eſt Ebionis, n. 4. juxta interpretationem Petavii inquit, *Moriens Ellel vicinum Epiſcopum Tiberienſem arceſſit*: extatque in Græco poſtrema verba, *Epiſcopum proximum civitatis Tiberienſium*, ἐπίσκοπον πλησιόχωρον τῆς τιβερίων, non autem, *proximum* τῇ τιβεριάδι; immo πλησιόχωρος non ſolum eſt *finitimus, ac propinquus*, ſed etiam *accola*. Et quidem cur Ellel non civitatis, ſed pagi Antiſtitem arceſſiſſet, cum in civitate commoraretur, eique mors immineret? Quidam ergo nimium ſunt creduli, dum novis Aerianis auſcultant; hi namque presbyteros omnes pagorum fuiſſe Epiſcopos ajunt, ut cauſæ ſuæ melius ſerviant, ac facilius diſcrimen Epiſcoporum a presbyteris oppugnent: quamquam etſi demus Epiſcopos olim in vicis ruribuſque ſediſſe, parum, aut nihil præſidii accederet illorum errori.

Controvertitur inſuper an Chorepiſcopi, &, ſi ita illos appellare placet, *Epiſcopi Vicani*, eſſent inaugurati Epiſcopali conſecratione; num vero inſigniti tantummodo *Ordine* presbyteratus. Conſecratos illos fuiſſe in Epiſcopos exiſtimavit Rabanus Archiepiſcopus Moguntinus, eique ſubſcribit noſter Lupus in ſcholiis ad Concilium Epheſinum pag.819. ubi advertit Jacobum Chorepiſcopum Quartodecimanorum Philadelphienſium revera fuiſſe Epiſcopali charactere condecoratum. Atque hanc ſententiam argumentis plurimis nititur demonſtrare Baſnagius lib. 1. H. Eccl. cap. 5. & ex recentioribus Theologis Honoratus Tournely de Ord. p. 216. Horum autem argumentorum præcipua ſunt, quæ ſequuntur. Primum eſt, quod canone 12. Concilii Ancyrani legitur, *Chorepiſcopis non licere presbyteros, aut diaconos ordinare, ſed nec presbyteris civitatis, ſine præcepto Epiſcopi, vel litteris, aliquid imperare, nec ſine auctoritate litterarum ejus in unaquaque provincia aliquid agere*. Chorepiſcopi itaque, ſaltim de Epiſcoporum licentia, ordinare poterant presbyteros & diaconos. Alterum: idem aſſeritur majori perſpicuitate Antiocheno canone 10. in quo de Chorepiſcopis legitur: *Ordinent autem Lectores, Subdiaconos, atque Exorciſtas, quibus promotiones iſtæ ſufficiant: nec presbyterum vero, nec diaconum audeant ordinare præter civitatis Epiſcopum, cui ipſe cum poſſeſſione ſubjectus eſt*. Tertium: S. Baſilius epiſt. 181. ad Chorepiſcopos ſuos, acriter illos reprehendit, quod violata Epiſcopali juriſdictione nonnullos *in ſacerdotalem numerum cooptarent*, quum prædeceſſorum ſuorum tempore, *niſi præmonitis Epiſcopis*, hoc attentare non auderent. Proximum: In Synodo Næoceſarienſi an. 314. can. 13. Chorepiſcopi inſtituti dicuntur *ad exemplum ſeptuaginta diſcipulorum*, eiſque permittitur ut ſacrificium offerant præſentibus quoque Epiſcopis, ac presbyteris urbium. Poſtremum, leviſſima enim ſunt, quæ ulterius pro hac ſententia produci poſſunt, Nicolaus I. anno 864. in Epiſtola ad Rodulphum Archiepiſcopum Bituricenſem ſcripſit non eſſe iterandas *Ordinationes* factas a Chorepiſcopis, ratione hac producta, *Ad formam enim ſeptuaginta Chorepiſcopi facti ſunt, quos quis dubitet Epiſcoporum habuiſſe officia?* Ac nota Nicolaum loqui de *Ordinationibus* presbyterorum, & diaconorum, quos ſolis Epiſcopis fas eſt ordinare.

Alii ex adverſo exiſtimant Chorepiſcopos fuiſſe tantum presbyteros, non Epiſcopos: quæ ſententia communior eſt, proximiſque argumentis innititur. I. Romani Pontifices, præſertim Leo Magnus epiſt. 88. ad Epiſcopos Germaniæ & Galliæ ſcripta an. 444. prohibet, ne Chorepiſcopi chriſma conficiant, & ipſo chriſmate ſignent frontes baptizatorum, eo quod non habeant apicem Pontificatus, ut dixi Volum. VII. pag. 18. & 29. Præterea in præcitato canone Ancyrano prohibentur Chorepiſcopi *ordinare presbyteros & diaconos*. Tertio in Pon-

Pontificalibus Maronitarum apud Morinum p. 2. p. 415. habetur Ritus ordinandi Chorepiſcopum, non ſacramentali *Ordinatione*, ſed ceremoniali quadam, eique ſimillima, qua Archipresbyteri, & Archidiaconi inſtituuntur, ac longe diverſa ab *Ordinatione*, & conſecratione Epiſcopi, quæ deſcribitur infra pag. 417. in aliis autem ſive Occidentalium, ſive Orientalium Codicibus nunquam, aut certe perraro de *Ordinatione* Chorepiſcoporum ſit ſermo. Inſuper animadvertit prælaudatus Morinus p. 3. Exercit. IV. cap. 2. Chorepiſcopos ab uno tantum Epiſcopo fuiſſe inſtitutos atque inauguratos; cum tamen antiqua conſuetudine Electi a tribus Epiſcopis communiter ordinentur. Ulterius juxta canonem 6. Sardicenſem, & perantiqua Eccleſiæ ſtatuta, quæ laudat Leo Magnus ſcribens ad Mauritaniæ Cæſarcenſis Epiſcopos, collegitque Lupus in ſcholio ad eumdem Sardicenſem canonem pag. 155. non in pagis, vel ruribus, ſed in urbibus tantum Epiſcopi conſtitui debent, *ne Epiſcopi nomen vel auctoritas vilipendatur*. Ideoque Epiſcopi rurales, & villani, ideſt, *Chorepiſcopi*, ſpecioſo hoc nomine, non Epiſcopali charactere gaudebant.

Inter has extremas ſententias veriſſima judicio noſtro eſt media, tenens Chorepiſcopos per ſe quidem fuiſſe presbyteros, ſed aliquando tamen *per accidens* Epiſcopali præditos conſecratione. Atque hæc ſententia principio maximam habet probabilitatem a numero & eruditione ſapientiſſimorum virorum, qui eam propugnant. Sunt hi Bellarminus lib. I. de Clericis cap. 17. Franciſcus Hallier de ſacris Ordinat. ſect. V. cap. 2. Petrus de Marca lib. 2. Concordiæ cap. 13. Joannes Morinus citato in loco, Thomaſſinus de Eccl. diſcipl. p. I. lib. 2. cap. I. Natalis Alex. in Append. diſſert. 44. ſæculi 4. Carolus Dufreſne v. *Chorepiſcopi*, Juenin diſſert. IX. q. 2. Witaſſe in Appendice ad diſſert. de Epiſcopis art. 3. Le-Droint lib. VIII. ſect. ultima, ac recentiores alii, Tournelio excepto. Deinde hæc ſententia ab utraque præcedenti fulcitur, & a nulla earum aliquid incommodi patitur. Rurſus in canone 10. Antiocheno permittuntur Chorepiſcopi ordinare presbyteros & diaconos, *ſi impoſitionem manuum Epiſcoporum perceperint, & ut Epiſcopi conſecrati ſint*; ideoque erant revera Chorepiſcopi aliqui conſecratione Epiſcopali inſigniti. Adhæc videor mihi veriſſimam apertiſſimamque rationem inveniſſe, cur licèt *per ſe* Chorepiſcopi eſſent ſimplices presbyteri, haberent tamen aliqui aliunde characterem Epiſcopalem. Cauſa autem hæc eſt. Cum Epiſcopi, ut dixi ſupra, in ſolis civitatibus conſtitui deberent; hæretici Cathari, Ariani, aliique illos etiam in pagis locaverunt. De Catharis perſpicuus eſt canon Synodi Nicænæ octavus: de Arianis, & Euſebianis idem refert in ſecunda Apologia S. Athanaſius loquens de Iſchyra accuſatore ſuo, prout adnotatum eſt paullo ſupra: hoc rurſus in conſuetudinem receptum *apud quoſdam Arabes, Cyprios, & Novatianos*, narrat lib. VII.

H. E. cap. 19. Sozomenus: haud ſecus egiſſe Donatiſtas, quibus S. Alipius Tagaſtenſis Epiſcopus in celebri Collatione Carthaginenſi exprobravit, quod oſtentationis cauſa etiam in ruribus pagiſque Epiſcopos ordinarent, conſtat ex ejuſdem Collat. lib. 1. num. 165. Hi ergo Chorepiſcopi habebant Epiſcopalem conſecrationem. Itidem Epiſcopi Cathari ad Catholicam revertentes, ſi id Catholico Epiſcopo videbatur, conſtituebantur Chorepiſcopi juxta præcitatum canonem octavum Nicænæ Synodi. Catholici etiam Epiſcopi, ſi forte ad propriam Eccleſiam regendam accedere non poterant, aut inde injuſta perſecutione cogebantur abire, ne honore penitus privarentur, ad aliquem Chorepiſcopatum promovebantur.

Hæc ſententia incommodi ab ea, quæ priori loco poſita eſt, nihil patitur. Primum quippe illius argumentum aperte demonſtrat Chorepiſcopos non eſſe Epiſcopos: nam in Canone Ancyrano aperte Chorepiſcopis denegatur poteſtas ordinandi presbyteros & diaconos, nec exprimitur in ea parte canonis aliena diœceſis; & abſolute legitur, Χωρεπισκόπους μὴ ἐξεῖναι πρεσβυτέρους ἢ διακόνους χειροτονεῖν, *Chorepiſcopis non licere presbyteros, vel diaconos ordinare*: atque in alia parte canonis, in qua de licentia Epiſcopi diœceſani ſermo eſt, non legitur χειροτονεῖν, *ordinare*, ſed ἐπιτραπῆναι, *committere*, *imperare*: nec aliqua verſio eſt, aut nota, ſive Dionyſii Exigui, ſive Iſidori Mercatoris, ſive Zonaræ, ſive Balſamonis, ſive aliorum, quæ primæ ſententiæ patrocinetur. Vide tom. 1. Concil. Harduini pag. 275. Ex canone 10. Antiocheno tantum infertur aliquos Chorepiſcopos habuiſſe conſecrationem Epiſcopalem, unde & canon conditionate loquitur, non abſolute. In Epiſtola Baſiliana, quod Gentianus Hervetus reddidit, *in Ordinem ſacerdotalem*, viri docti explicant de initiatione inferiorum clericorum, quos ibidem Baſilius aperte diſtinguit a presbyteris & diaconis: ſed quod Latine dicitur, *in Ordinem ſacerdotalem*, eſt Græce, τῷ τάγματι τῷ ἱερατικῷ; ac τάγμα ἱερατικὸν eſt *prælectio* eorum, qui ad ſacerdotium ſunt promovendi, non ſacerdotum χειροτονία, & *ordinatio*; & in eo peccabant Chorepiſcopi, quod inter initiandos, ac præſentandos Epiſcopo, cooptabant aliquos, quos presbyteri & diaconi indignos eſſe affirmabant. Ad duo poſtrema argumenta dicimus, inter ſeptuaginta diſcipulos, permultos quidem fuiſſe Epiſcopos, at non omnes, immò nulli eorum, tanquam uni ex ſeptuaginta, conveniſſe Epiſcopalem auctoritatem; quoniam Epiſcopi Apoſtolorum, non diſcipulorum ſunt ſucceſſores; atque ita dicendum de Chorepiſcopis: quorum ſi aliqui, aliunde Epiſcopali charactere inſigniti, presbyteros ordinabant, non erat talis *Ordinatio* iteranda, ut recte docet Nicolaus I. in Epiſtola ad Rodulphum; quamquam eadem Epiſtola, illa in parte, in qua agit de Chorepiſcopis, a Thomaſſino, aliiſque viris doctiſſimis cenſeatur ſuppoſititia.

Hinc poſſumus colligere, cur tandem Chorepiſcopi fuerint abrogati.

gati. Fuerant enim principio inſtituti, ut in villis ac pagis vice fungerentur Epiſcoporum. Commiſſum propterea illis, ut rurales Eccleſias regerent, pauperibus eleemoſynas diſtribuerent, & *formatas*, ſeu *pacificas* communionis litteras darent de uno in alium locum tranſmigrantibus. Tum illis datum ut minores ordines, & ſubdiaconatum conferrent; atque in Orientalibus Eccleſiis permiſſi quoque ſunt conferre ſacramentum Confirmationis, ac templa & virgines conſecrare. Hæc ex Synodis Antiochena & Neocæſarienſi, atque ex prælaudata S. Baſilii epiſtola, ceteriſque Eccleſiaſticæ hiſtoriæ munimentis, ſunt apertiſſima. Cum itaque etiam in Occidentali Eccleſia conſignare & conſecrare auderent, & Epiſcopalia jura invaderent; de iis eliminandis actum eſt vertente Sæculo VIII. prout conſtat ex Capitular. Caroli Magni lib. VI. cap. 119. ſæculo XI. adhuc erat Chorepiſcopus in Eccleſia S. Martini extra Cantuariam, qui a Lanfranco Archiepiſcopo amotus fuit; ſicut jam factum erat *ubique terrarum*, ut ait in Hiſtoria Pontificum Cantuarienſium Gervaſius Dorobernenſis. Balſamon, qui floruit exeunte Sæculo XI. in notis ad canonem 13. Ancyranum ſcribit ætate ſua Chorepiſcoporum gradum omnino exoleviſſe. In Alexandrino tamen Patriarchatu Chorepiſcopos ſolos extitiſſe, Epiſcopis ejectis, prodidit litteris an. 1612. Cyrillus Lucaris illius ſedis Antiſtes, prout libro 2. Concordiæ Sacerdotii & Regni cap. 14. ſcribit Petrus de Marca, & in fine prælaudatæ Exercitationis IV. Joannes Morinus. At quis fidem præſtet Cyrillo, qui ab Hollandis pecunia corruptus non tantum ſplendidiſſime mentitus eſt, ſed etiam avita religione rejecta, magno cum dedecore Calvinianam profeſſus Judæ imitator evaſit, de Patriarcha factus apoſtata? Du-Cangius denique tom. I. Gloſſarii pag. 971. cenſet etiamnum Chorepiſcopos, quoad officium ac dignitatem in quibuſdam Eccleſiis vigere, ac talem eſſe primum ſubdiaconorum Eccleſiæ Ultrajactenſis S. Martini, primum Cantorum in Eccleſiis collegiatis Colonienſibus, & quatuor, ut vocant, *dignitates* Eccleſiæ Trevirenſis, laudatque Molanum, Browerum, alioſque ſcriptores. Cantorum autem primus non a voce χώρα *regionis*, & *agri*, ſed a χορῷ cum O. parvo, *cœtus canentium*, dicitur Chorepiſcopus, atque ita hoc vocabulum eſt idem, ac, *Moderator Chori*. Tantummodo apud Abbates, qui Mitra & Paſtorali baculo utuntur, & quatuor etiam *Minores Ordines* conferunt, veterum Chorepiſcoporum ſervatur imago aliqua. Chorepiſcopi ſane appellabantur Bertilo, Vigebertus, & Albuinus, necnon Brunuvardus, de quo Rabanus Maurus poemate duodecimo: atque hos omnes fuiſſe Abbates demonſtrat laudato in loco eruditus Du-Cangius.

CA-

CAPUT XI.

An ab Apoſtolorum ætate, atque ex divina inſtitutione Epiſcopi ſint a presbyteris honore, & auctoritate diſtincti.

FUerunt, ac ſunt modo inter Eccleſiæ hoſtes quidam Eccleſiaſticæ Hierarchiæ oppugnatores, qui omnem Ordinis ac juriſdictionis poteſtatem, omnemque præeminentiam Epiſcopis ſupra presbyteros denegarunt, aut omnino pares illos eſſe affirmantes, aut ſi diſcrimen ſtatuerunt aliquod, non aliud inter eos agnoſcentes, quam antiquioris ordinationis, atque, ut ita loquar, primogenituræ, eo quod prius in clerum adlecti fuerint & cooptati. Id primus omnium commentus eſt IV. Chriſtiani nominis ſæculo Aerius, ægre ferens quod Epiſcopalem honorem obtinere non potuiſſet, atque, ut ſolent ambitioſiſſimi homines, illud ore pai vipendens, quod vehementiori animo concupierat. Agunt de Aerio S. Epiphanius hæreſi 75. ac S. P. Auguſtinus h. 53. Eumdem errorem propugnaſſe dicuntur Valdenſes; de quorum tamen ſententia non una eſt eruditorum opinio. Wiclefus, poſteaquam a ſpe conſequendi Epiſcopatum Wigornienſem dejectus fuit, ſicut expertus eſt Aerii fortunam, ita adoptavit inſaniam, ut lib. 2. doctrin. Fidei art. 3. num. 60. ſcribit Thomas Valdenſis. Hæſit in eodem luto lib. IV. Inſtit. cap. 4. num. 2. hæreſiarcha Calvinus; atque in eodem errore defenſando plurimum ſudarunt recentiores Puritani, Blondellus præſertim, ac Salmaſius. Oppugnarunt è contra hæreticum ac peſtilentiſſimum dogma, præter Controverſiarum ſcriptores, innumeroſque ſcholaſticos, in quinque libris de Hierarchia Eccleſiaſtica Dionyſius Petavius, Natalis Alexander diſſert. 44. ſæculi IV. Iſaac Habert in Pontific. Græcorum pag. 163. Carolus Witaſſe prolixa diſſertatione de Sacramento Ordinis p. 2. ſect. 3. Cotelerius ad Epiſtolas Ignatianas, atque Guilelmus Beveregius, Jacobus Armachanus, & Joannes Pearſonius in ſelectis diſſertationibus inſertis volumini ſecundo PP. Apoſtolicorum. Noſtra de hoc argumento brevis & compendioſa diſſertatio eſt hujuſcemodi.

Prop. A primæva Eccleſiæ Catholicæ inſtitutione, atque ab Apoſtolorum ævo Epiſcopi ordine ac dignitate præfuerunt presbyteris.

Sacrarum litterarum auctoritate, Eccleſiaſticis definitionibus, traditione Patrum, inſtitutione atque ſucceſſione Epiſcoporum, horum nominibus, & characteribus, atque Theologicis rationibus propoſitio hæc demonſtratur. Ex ſacris litteris hæc depromuntur. Etiam in Evangelica lege admitti debet Eccleſiaſtica Hierarchia recto ordine conſtituta, ad quam non omnes promiſcue fideles pertineant, ſed in ſortem Domini adſciti, & qui vocantur a Deo *tanquam Aaron*, ut ver-

verbis utar Apoſtoli ad Hebræos cap. v. 4. Atqui hæc Hierarchia poſtulat, ut Epiſcopus presbyteris, & clericis præſit, quemadmodum Aaron præerat filiis ſuis, ac Levitis. Igitur in Evangelica lege ſtatui debet Epiſcopi ſupra presbyteros auctoritas. Major propoſitio eſt Hieronymi, quem præcipue Presbyteriani opponunt, in fine Epiſt. ad Evangelum, immo & Tridentinæ Synodi definientis Eccleſiaſticam Hierarchiam, quæ conſtat ex Epiſcopis, presbyteris, ac miniſtris, *divina ordinatione* fuiſſe inſtitutam. Minor vero aperte conſtat legenti caput 28. Exodi, 9. Levit. 45. Eccli: aliaque loca veteris Teſtamenti, ex quibus conſtat Aaron ampliorem gloriam, honoremque habuiſſe, diverſam conſecrationem, facultatem ingrediendi ſanctuarium, partem ex oblationibus peculiarem, atque ſupra Sacerdotes & Levitas omnes ampliſſimam juriſdictionem. Neque id negare audent hæretici; Calvinus enim in IV. Inſtit. cap. 6. num. 2. inquit: *Quia undique ab idololatris ſepti erant Judæi, ne religionum varietate diſtraberentur, cultus ſui ſedem in medio terræ ſinu Deus collocavit, illic unum antiſtitem præfecit, quem omnes reſpicerent, quo melius in unitate continerentur:* & Magdeburgenſes Centuria prima cap. 7. *In Eccleſia populi Judaici unus tantum erat lege divina ſummus Sacerdos, quem omnes agnoſcere cogebantur, eique parere.* II. Apoſtolus in 1. ad Timot. III. 2. inter Epiſcoporum conditiones exigit, ut ſit *doctor*, atque ad Titum 1. 9. *Ut potens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos, qui contradicunt arguere.* Hæc autem ab Apoſtolo de Epiſcopis, ut a presbyteris diſtinguuntur, dicta ſunt; tum quia hæc in iis exiguntur, qui per ſingulas civitates aliorum præſides ac magiſtri conſtitui debent, ut inquit Homil. x. in eamdem Epiſtolam ad Timoth. S.Joannes Chryſoſtomus: tum etiam, quia Paulus ibidem cap. v. 17. ſejungit ſeniores, *qui laborant in verbo, & doctrina*, ab aliis presbyteris, illoſque *duplici honore* dignos eſſe pronuntiat. III. Eodem cap. v. 1. Apoſtolus hoc Timotheo conſilium præbet, *Seniorem ne increpaveris, ſed obſecra, ut patrem*: quem locum S. Epiphanius hær. LXXV. num. 6. ita urget adverſus Aërium: τί εἶχε πρᾶγμα, ἐπίσκοπον πρεσβυτέρῳ μὴ ἐπιπλήττειν, εἰ μὴ τὴν ὑπὲρ τὸν πρεσβύτερον ἔχων τὴν ἐξουσίαν; ideſt, *Quid attinebat, Epiſcopo vetare, ne presbyterum objurgaret, niſi majorem ſupra presbyterum baberet auctoritatem?* Chryſoſtomus utique Hom. 13. hunc locum exponit, non de dignitate, ſed *de ætate ſenili*, περὶ γεγηρακότος, at nihilominus hæc etiam interpretatio valet ad refellendos adverſarios, qui ætatem cum dignitate confundunt. IV. In eodem cap. v. verſu 19. ita Paulus Timotheum alloquitur: *Adverſus presbyterum accuſationem noli recipere, niſi ſub duobus, aut tribus teſtibus*. Ergo Timotheus, quem fuiſſe Epiſcopum nemo unus ignorat, erat presbyterorum Antiſtes, & Judex. Hoc item argumento utitur citato in loco Epiphanius: & Chryſoſtomus, quamvis hic etiam ſenilem ætatem hom. 15. interpretetur, infert inde

inde tamen Timotheo ut Epiſcopo creditam fuiſſe Eccleſiam, immo gentem fere totam Aſiaticam; & inquit, ideo Apoſtolum de ratione exercendi judicii egiſſe cum ipſo Timotheo, non tantum ut ei ſummam diligentiam commendaret, verum etiam, *ut omnes Epiſcopum tanquam præſidem, judicemque formident*, Ἄρα, inquit, βούλεται, πάντας φόβον ἔχειν παρὰ τοῦ ἐπισκόπου, καὶ πάντων αὐτὸν ἐφίστησι, ſcilicet, *Igitur vult omnes metum habere Epiſcopi, atque omnibus ipſum præficit*. V. Evangelica Hiſtoria non ſemel Apoſtolos a ſeptuaginta diſcipulis diſtinguit, immo & Chriſtus Dominus utroſque ſeparatim elegit. Nec affirmari poteſt parem fuiſſe illorum, iſtorumque auctoritatem; quum Apoſtoli ſemper Domino adhærerent, ipſos ad regendam Eccleſiam, & prædicandum Evangelium ſpeciali miſerit legatione, atque ipſi regimen Eccleſiæ juxta traditam ſibi a Magiſtro formam, Petro moderatore, ac principe conſtituerint. At omnium prorſus Patrum conſenſu, Gregorii Nyſſeni de Vita Moyſis, Chryſoſtomi hom. 38. in 1. ad Corinth. Hieronymi in Epiſtola ad Fabiolam, aliorumque, Epiſcopi ſunt Apoſtolorum ſucceſſores. Igitur Epiſcopi tenent in Eccleſia gradum & ordinem, ceterorum ſacerdotum gradu & ordine ſuperiorem.

Series probationum altera.

Inter definitiones Eccleſiaſticas, quibus hæc corroboratur aſſertio, recenſeri principio poſſunt canones Apoſtolici, qui licèt collecti ſint exeunte ſecundo ſæculo, aut tertio ineunte, comprehendunt tamen antiquiora ſtatuta quamplura. Primo itaque canone decernitur ut presbyter *ab uno* tantum Epiſcopo ordinetur, Epiſcopus autem *a duobus, vel tribus* aliis: quod ab initio Eccleſiæ inſtitutum eſſe colligi poteſt ex 1. ad Timoth. IV. 14. ex canone 3. Concilii primi Arelatenſis, ex 4. Nicæni primi, ex 21. primi Arauxicani. Iidem Apoſtolici canones tres Ordines, *Epiſcoporum*, *Presbyterorum*, *&* *Diaconorum* diſtinguunt, num. 3. 4. 5. 6. 14. 18. 20. 21. 24. atque in hoc pariter apparere primævam inſtitutionem, conſtat ex canone 3. Nicæno, atque ex dictis 9. capite præcedenti. Rurſus canon Apoſtolicus 12. interdicit presbyteris, & diaconis, ne audeant in paræciam aliam migrare *abſque proprii Epiſcopi permiſſione*; & canon 24. illos ſuſpendit, ſi *proprio Epiſcopo ſpreto* altare erexerint contra altare. Triceſimo quarto canone iidem presbyteri & diaconi jubentur cuncta adminiſtrare juxta Epiſcopi nutum & auctoritatem. II. Agentes paullo ſupra de Chorepiſcopis, diximus eis licitum non fuiſſe ſacros *Ordines* conferre, neque in civitatibus habere ſedem, aut neophytos conſignare: quæ omnia ad Epiſcopos pertinent, eo quod habeant *apicem Pontificatus*, prout oſtendimus decretis Conciliorum, Romanorumque Pontificum. III. In eadem civitate juxta Apoſtolicam ordinationem *duo Epiſcopi prohibentur*

Digitized by Google

bentur exiſtere, etiamſi non repugnet plures presbyteros ibi moram agere, prout declarat canon Nicænæ Synodi octavus. Hinc S. P. Auguſtinus, auctore in ejus Vita Poſſidio, vehementer querebatur quod inauguratus eſſet Epiſcopus Hipponenſium vivente adhuc Valerio: & quando perlectæ Romæ fuerunt Divales Conſtantii, præcipientis ut una cum Liberio ſederet Felix, ut refert Theodoretus lib. 2. H. E. cap. 21. Romanus populus in Circo exclamavit: ***Unus Deus, unus Chriſtus, unus Epiſcopus.*** IV. Tridentina Synodus ſeſſ. XXIII. can. 6. definit hierarchiam Eccleſiaſticam *divina ordinatione* inſtitutam fuiſſe, & conſtare *ex Epiſcopis, presbyteris, & miniſtris*; & proximo canone 7. Epiſcopos presbyteris ſuperiores eſſe: quæ eſt aſſertio noſtra ex eorumdem Epiſcoporum inauguratione, officiis, ſede, & digniori in Hierarchia loco ſummatim confirmata.

Tertia argumentorum classis.

Patrum verò teſtimonia invicte poſitionem noſtram confirmant, atque ut ex immenſa illorum multitudine quædam luculentiſſima tantum proferam; prætermitto Dionyſium ſcribentem de Eccleſiaſtica Hierarchia cap. 5. presbyteros conſtitutos eſſe *ſub ordine divinorum Pontificum*, prout diximus cap. IX. prop. 2. necnon Auctorem Conſtit. Apoſtolic. aſſerentem lib. 2. cap. 18. & 26. omnium ab Epiſcopo curam geri, & hunc eſſe aliorum credentium *principem, ducem, regem, dynaſtam*. Mitto quoque verum Clementem, qui in Epiſt. ad Corinthios num. 40. Epiſcopos ſummo ſacerdoti Aaron comparat, eoſque *præpoſitos* appellat, ſegregatque a presbyteris: de qua epiſtola, quoniam inde novi Aeriani conantur hæreſim ſuam confirmare, agendum eſt rurſus. II. Nequaquam autem tacendum eſt, de Ignatio martyre, cujus verba adeo manifeſta ſunt & perſpicua, ut hac de cauſa Presbyteriani Ignatianas Epiſtolas inter apocrypha ſcripta rejiciant; tametſi caſſo irritoque conatu, prout oſtendimus priori capite libri VIII. Ergo Ignatius in Epiſt. ad Magneſianos num. 6. inquit cuncta omni ſtudio, animorumque concordia agenda eſſe, *præſidente ceteris Epiſcopo Dei locum tenente*, προκαθημένου τοῦ ἐπισκόπου εἰς τόπον Θεοῦ. Commendat ibidem Damam Epiſcopum, Baſſum & Apollonium presbyteros, & Sotionem diaconum, ita ſingulos diſcernens, διὰ Δαμᾶ τοῦ ἀξιοθέου ὑμῶν ἐπισκόπου, καὶ πρεσβυτέρων ἀξίων Βάσσου καὶ Ἀπολλωνίου, καὶ τοῦ συνδούλου μου διακόνου Σωτίωνος. *Per Damam Deo dignum Epiſcopum veſtrum, presbyteroſque dignos Baſſum & Apollonium, atque conſervum meum Sotionem*. Ad Trallianos num. 2. *Epiſcopo*, inquit, *ſubjecti ſitis, tanquam Jeſu Chriſto*, τῷ ἐπισκόπῳ ὑποτάσσεσθε ὡς Ἰησοῦ Χριστῷ, ac paullo poſt, *Neceſſum itaque eſt, quemadmodum facitis, ut ſine Epiſcopo nihil agatis*, ἀναγκαῖον οὖν ἐστὶν, ὥσπερ ποιεῖτε, ἄνευ τοῦ ἐπισκόπου μηδὲν πράσσειν. Ad Philadelphienſes num. 7.

num. 7. *Epiſcopo attendite, & presbyterio, & diaconis*, Ἐπισκόπῳ προσέχετε, καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ, καὶ διακόνοις, & infra, *Sine Epiſcopo nihil facite*, χωρὶς ἐπισκόπου μηδὲν ποιεῖτε. Vides his in locis expreſſam ab Ignatio Epiſcoporum præeminentiam, juriſdictionem, auctoritatem. III. Clemens Alexandrinus lib. 3. Pædagogi cap. 12. ſcribit alia præcepta in ſacris litteris data eſſe *Epiſcopis*, alia *presbyteris*, alla *diaconis*, αἱ μὲν ἐπισκόποις, αἱ δὲ πρεσβυτέροις, αἱ δὲ διακόνοις, & in VI. Strom. pag. 667. inquit, *Nam & hic quoque in Eccleſia ſunt progreſſiones Epiſcoporum, presbyterorum, & diaconorum*, ἐπεὶ καὶ αἱ ἐνθάδε κατὰ τὴν ἐκκλησίαν προκοπαὶ ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων, διακόνων. Nota προκοπὴν idem eſſe, ac *profectum* de uno ad gradum alium ſuperiorem a προκόπτω, *proficio, procedo*: ibique Clementem explicare Eccleſiaſticam Hierarchiam, in qua primum locat diaconos, tum ait cooptari presbyteros κατὰ προκοπὴν δόξης, *per gloriæ profectum*, ac tandem per Epiſcopatum eos, qui veſtigiis Apoſtolorum inſiſtunt, creſcere εἰς τέλειον ἄνδρα, *in virum perfectum*. IV. Origenes, quem fuiſſe presbyterum omnes norunt, homilia 2. in Jeremiam ait, *plus a ſe exigi, quam a diaconis, ab his vero plus quam a laicis, plus rurſus ab iis, quibus & ſuper diaconos, & ſuper presbyteros commiſſum eſt regimen ac principatus Eccleſiaſticus*: ὁ δὲ πάντων ἡμῶν ἐγκεχειρισμένος ἀρχὴν τὴν ἐκκλησιαστικὴν, ἐπὶ πλεῖον ἀπαιτεῖται. V. Tertullianus de baptiſmo cap. 17. de ipſo ſacramento conferendo pertractans, *Dandi quidem*, inquit, *habet jus ſummus Sacerdos, dehinc presbyteri & diaconi, non tamen ſine Epiſcopi auctoritate, propter Eccleſiæ honorem, quo ſalvo ſalva pax eſt*. VI. S. Cyprianus epiſt. XI. ſcribit presbyteros, qui lapſos inconſulto Epiſcopo recipiebant, eidem *Epiſcopo honorem ſacerdotii ſui, & cathedræ* non reſervare: epiſt. 27. docet *Eccleſiam ſuper Epiſcopos conſtitutam* fuiſſe; & epiſt. 65. ad Rogatianum loquens de diacono in Epiſcopum contumaci, miratur primùm non fuiſſe illum ab Epiſcopo gravi animadverſione punitum, cum habeat is *Epiſcopatus vigore & cathedræ auctoritate poteſtatem*, deinde ait: *Meminiſſe autem diaconi debent, quoniam Apoſtolos, ideſt, Epiſcopos & præpoſitos Dominus elegit*. In Carthaginenſi etiam Synodo, cui Cyprianus ipſe præfuit, Clarus a Maſcula inquit: *Apoſtolis nos ſucceſſimus, eadem poteſtate Eccleſiam Domini gubernantes*. VII. S. P. Auguſtinus de Hær. num. 53. Aërium inter hæreticos recenſet, quod inter alia nefaria dogmata diceret, *presbyterum ab Epiſcopo nulla differentia debere diſcerni*: Epiſt. 21. ad Valerium num. 1. tres gradus in Eccleſia ſublimiores, & periculis majoribus obnoxios ſecernit, *Epiſcoporum, presbyterorum, diaconorum*: lib. 1. de Actis cum Felice Manichæo cap. 12. hæretico dicenti, *Non ego poſſum contra tuam virtutem, quia mira virtus eſt gradus Epiſcopalis*, præſtantiſſimus caritatis & humilitatis Magiſter reſpondet, *Dixiſti, quod te Epiſcopalis terreat auctoritas; cum videas quanta pace inter nos agamus, quanto*

tran-

tranquillitate diſputemus, manſuetudinem exercens, auctoritatem autem non denegans. Eadem humilitate ita Hieronymum alloquitur Epiſt. 82. num. 38. *Quamquam enim ſecundum honorum vocabula, quæ jam Eccleſiæ uſus obtinuit, Epiſcopatus presbyterio major ſit; tamen in multis rebus Auguſtinus Hieronymo minor eſt.* VIII. Vide Leonem Magnum epiſt. 27. & 88. Cæleſtinum in Epiſt. ad Epiſcopos Galliæ cap. 1. Gregorium Magnum lib. IV. in 1. Regum cap. 6. &c.

Peculiari autem modo de Hieronymo, & Chryſoſtomo agendum eſt, quorum verbis Presbyteriani potiſſimum abutuntur. IX. Hieronymus itaque non uno in loco diſcrimen, de quo loquimur, & ampliorem Epiſcoporum auctoritatem ac præeminentiam commonſtrat. In Epiſtolam ad Titum cap. 1. ea verba expendens, *Et conſtituas per civitates Epiſcopos*, ait: *Audiant Epiſcopi, qui habent conſtituendi presbyteros per urbes ſingulas poteſtatem*. In Epiſt. 27. ad Marcellam refellens Montaniſtas, qui priorem locum dabant Patriarchæ, alterum iis, quos appellabant Cenonas, & Epiſcopis tertium ac pene ultimum, *Apud nos*, inquit, *Apoſtolorum locum Epiſcopi tenent.* Eadem repetens Ep. ad Heliodorum monachum ſcribit, Epiſcopos *ſtare loco Pauli, tenere gradum Petri*. In libris adverſus Jovinianum diaconos a presbyteris, & presbyteros ab Epiſcopis ſæpe ſæpius diſtinguit. Non ſemel hanc diſtinctionem ei comparat, quæ olim inter Aaron, ejuſque filios intercedebat: nam ad Nepotianum Epiſt. 34. ait: *Quod Aaron & filios ejus, hoc eſſe Epiſcopum & presbyterum noverimus*; & in fine Ep. 101. ad Evangelum, *Et ut ſciamus*, inquit, *traditiones Apoſtolicas ſumptas de veteri teſtamento, quod Aaron & filii ejus atque Levitæ in templo fuerunt, hoc ſibi Epiſcopi, & presbyteri, & diaconi vendicent in Eccleſia*. In Epitaphio item Paulæ ſcribit: *Aderant Jeroſolymarum & aliarum urbium Epiſcopi, & Sacerdotum inferiores gradus, ac Levitarum innumerabilis multitudo*. Epiſcopis demum tanquam in ſupremo Ordine conſtitutis, docuit honorem maximum exhibendum, ſcribens in Epitaphio Nepotiani, ſive Epiſt. 35. *Ut regi, ſic Epiſcopo; immo minus regi, quam Epiſcopo*: idque confirmavit etiam exemplo, dum cum parente noſtro Auguſtino diſputans, *Deinde*, inquit, *illud conabor, ne Epiſcopo communionis meæ videar procaciter reſpondere*. Quid ergo ex Hieronymo expectare poſſumus luculentius? Tribuit ille Epiſcopis poteſtatem conſtituendi presbyteros: tribuit ordinis diſcrepantiam: tribuit ſucceſſionem Apoſtolorum: tribuit Aaronis ſupra Levitides excellentiam: tribuit gradus ſuperioritatem: tribuit ampliorem in Eccleſia dignitatem, quam habeat rex in republica: tribuit præcipuam, & omni obſequio digniſſimam majeſtatem. X. Ita prorſus Chryſoſtomus: qui in Orat. contra Judæos docet Eccleſiarum Epiſcopos prænuntiatos fuiſſe vaticinio Iſaiæ LX. 17. *Ponam præpoſitos tuos juſtitiam*. In Oratione de beato Philogonio vocat Epiſcopos *τὰς*

τῶν ἐκκλησιῶν προστάτας, *præfectos Eccleſiarum*. De ſacerdotio lib.3. tribuit Epiſcopo ſummam *auctoritatem & potentiam*; & de illo ſcribit Hom. 3. ad Populum Antioch. *Princeps eſt hic quoque, & quidem illo*, ideſt rege, *honoratior*, ἄρχων ἐστὶ καὶ αὐτὸς, καὶ ἄρχων ἐκείνου σεμνότερος. Rurſus Hom. 34. in Epiſtolam ad Hebræos de Epiſcopis declarat verba illa cap. 13. 17. *Obedite præpoſitis veſtris*, docens in Eccleſia eſſe *magiſtratum ac principatum*, ipſos Epiſcopos eſſe, quos Paulus appellat ἡγουμένους, *præpoſitos*: etiam Apoſtolorum ætate fuiſſe ἄρχοντας, *principes*; & Epiſcopatum recte nominari ὄγκον ἀρχῆς, *imperii molem*. Homilia denique XIII. in 1. ad Timotheum demonſtrans accipi non poſſe ea verba, *Per impoſitionem manuum presbyterii*, περὶ πρεσβυτέρων, ἀλλ' ἐπισκόπων, οὐ γὰρ πρεσβύτεροι τὸν ἐπίσκοπον ἐχειροτόνουν, *de presbyteris, ſed de Epiſcopis; non enim presbyteri Epiſcopum ordinaverant*, diſtinctionem, & prærogativam honoris, pro qua pugnamus, eliquatiſſime tradidit.

ARGUMENTATIONUM SECTIO QUARTA.

Invictiſſima pro Catholicorum ſententia ſunt momenta illa, quæ petuntur ex ſucceſſione Epiſcoporum; quum enim Patres demonſtrent aut Apoſtolicorum dogmatum veritatem, aut inſtitutionem Eccleſiarum perantiquam, ex quo unus Epiſcopus & Antiſtes alteri continuata ſerie ſucceſſerit, neceſſum eſt, ut ab initio unus fuerit in Apoſtolicis Eccleſiis ſacerdos gradu, & auctoritate præſtantior, ceteriſque præfectus. Igitur S. Irenæus lib. 3. adverſus hæreſes cap. 3. Valentinianos revincit, quod oppoſitam illis doctrinam teneant Eccleſiæ, *in quibus ab Apoſtolis conſtituti ſunt Epiſcopi*, eorumque *ordinatione*, & *ſucceſſione* veritas conſervata eſt, & ad nos derivata. Ibidem Irenæus ob oculos ſtatuit ſucceſſiones Epiſcoporum Romanæ Eccleſiæ, a Petro uſque ad Eleutherium, quem duodecimo loco numerat, illorum texens indiculum. At de hoc loco Irenæi plura dixi cap. 5. libri tertii ac viceſimi pugnans pro Apoſtolicis traditionibus. II. Refellit hæreticos iiſdem momentis Tertullianus, cujus de Præſcript. cap. 32. hæc ſunt verba: *Edant ergo origines Eccleſiarum ſuarum* (hæretici): *evolvant ordinem Epiſcoporum ſuorum ita per ſucceſſiones ab initio decurrentem, ut primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis, vel Apoſtolicis viris, qui tamen cum Apoſtolis perſeveraverint, habuerit auctorem, & anteceſſorem*. Horum Epiſcoporum aliquos commemorans laudat *Polycarpum a Joanne, & Clementem a Petro ordinatum*, ſubjicitque: *Proinde, utique & ceteræ exhibent quos ab Apoſtolis in Epiſcopatum conſtitutos, Apoſtolici ſeminis tradaces habeant. Confingant tale aliquid hæretici*. III. Inſiſtit iiſdem veſtigiis Auctor Carminum adverſus Marcionem inter Opera ejuſdem Tertulliani, ſcribens prope finem libri 3.

Quorum diſcipuli, qui ſucceſſere per Orbem

Con-

Conflati virtute viri, noſtrique magiſtri
Conjunctos operis nobis tribuere honores:
Ex quibus electum magnum, plebique probatum,
Hac Cathedra Petrus, qua ſederat ipſe locatum
Maxima Roma Linum primum conſidere juſſit,

alios proſequutus ad Anicetum uſque. IV. Ex eadem Epiſcoporum ſucceſſione S. Optatus lib. 2. arguit Donatiſtas; eamdemque contexunt Epiphanius hæreſi 27. atque S. P. Auguſtinus epiſt. 165. aliàs 53. ad Generoſum, ubi refellens pariter Donatiſtas, eos revincit, ex quo nullum antiquum Epiſcopum poſſint proferre, recenſens e contra Romanos Pontifices a Petro uſque ad Anaſtaſium, tunc temporis, ideſt, circa an. 400. Romæ ſedentem. V. Poſſunt huc referri antiquiſſimi aliarum Eccleſiarum Epiſcopi, quos conſtat ex H. E. Euſebii priſcis ſæculis uni Antiſtiti ſupra cœtum clericorum conſtituto ſucceſſiſſe: ſit in exemplo Symeon, qui præſedit Jeroſolymis poſt Jacobum, Anianus ſucceſſor S. Marci in Cathedra Alexandrina, Heraclea itidem ejuſdem ſedis Epiſcopus, Pothinus, & Irenæus Lugdunenſes, Polycarpus ordinatus a Joanne Epiſcopus Smyrnæ, aliique permulti. VI. Adde vetuſtiſſima Acta S. Martyris Ignatii Antiochenorum Epiſcopi, edita ab Uſſerio, & a Ruinartio, in quibus num. 4. legitur: *Honorabant enim ſanctum per Epiſcopos, presbyteros, & diaconos, Aſiæ Civitates, & Eccleſiæ.* In Epiſtola Smyrnenſis Eccleſiæ,uno ſane ex præcipuis ſacræ antiquitatis monumentis, prælaudatus martyr Polycarpus dicitur num. 16. *Doctor Apoſtolicus, & Catholicæ Smyrnenſium Eccleſiæ Epiſcopus*: in altera perantiqua Epiſtola Eccleſiarum Viennenſis & Lugdunenſis num. 9. de Pothino dicitur, *Qui Epiſcopatum Lugdunenſis Eccleſiæ adminiſtrabat.* Extat apud Euſebium lib. v. cap. 4. alterius Epiſtolæ earumdem Eccleſiarum fragmentum, in quo Irenæus a martyribus ut *presbyter* laudatur, priuſquam in Epiſcopali Cathedra conſtitueretur. Ipſi prætcrea Chriſtianorum perſecutores in proſcriptionibus ſuis nominabant Epiſcopos charactere dignitatis ipſorum adjuncto; unde S. Cyprianus meminit epiſt. 55. & 66. aliàs 69. proſcriptionis ſuæ, ita conſcriptæ: *Si quis tenet, vel poſſidet de bonis Cæcilii Cypriani Epiſcopi Chriſtianorum.*

Quinta argumentorum congeries.

Videtur mihi Catholica veritas confirmari ſacrorum quoque Antiſtitum titulis honeſtiſſimis; ac primùm ipſo nomine *Epiſcoporum*. De quo cum plura dixerim initio noni capitis; addendum nunc eſt, ab Ethnicis diis ſuis, quos rectores univerſarum rerum putabant, fuiſſe idem vocabulum adtributum. Illuſtria ſunt teſtimonia, quæ ex Homero, Plutarcho, & Herodiano collegit Annotatione in 1. Canonem Apoſtolicum Beveregius. Obſervavit ibidem vir eruditus *Epiſcopos* nomi-

nominari etiam viros, qui rebus adminiſtrandis præficiuntur, idque comprobavit verbis Plutarchi in Numa, & Ciceronis lib. VII. ep. 11. ad Atticum. Ex ipſo ergo Epiſcoporum vocabulo infertur his committi populorum ac fidelium regimen, & præfecturam; quod commonſtrans Paulus Act. XX. 28. ait Eccleſiæ Paſtoribus: *Attendite vobis, & univerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*. II. Epiſcopi in Apocalypſi Joannis cap. 2. dicuntur *Angeli*, non utique alia de cauſa, niſi propter Evangelium, quod annuntiant hominibus, & propter eminentiam auctoritatis, qua pollent, Angelos enim eſſe Dei *nuncios* commonſtrat illorum vocabulum, & inter res creatas principem habere locum, neminem latet: quare S. P. Auguſtinus de Civ. Dei lib. XVIII. cap. 35. etiam Domino Jeſu, Epiſcopo animarum noſtrarum, ſicut appellatur 1. Petri II. 25. *Angeli* nomen ob Evangelii annuntiationem, & Eccleſiæ regimen convenire demonſtrat. Celebris Apocalypſis interpres Arethas inquit: *Eccleſiæ præfectus eſt Angelus*; quod & confirmat Gregorii Theologi auctoritate. In eamdem Apocalypſim intendens animum Tertullianus, *Habemus* (inquit lib. IV. adverſus Marcionem cap. 5.) *Joannis alumnas Eccleſias: nam etſi Apocalypſim ejus Marcion reſpuit, ordo tamen Epiſcoporum ad originem recenſus in Joannem ſtabit auctorem*. III. Quamvis etiam Presbyteri ſacerdotio fungantur; Epiſcopus nihilominus antonomaſtice *ſacerdos* nuncupatur: ideoque Sanctus Hilarius Pictavenſis Epiſcopus dicitur a Venantio Fortunato lib. 1. Vitæ S. Martini,

Rite ſacerdotis penetralia jure gubernans.

Id vero non alia ratione, niſi quia Epiſcopus inter ſacerdotes præcipuo fulget honore. Immo non *ſacerdos* tantum, ſed *ſummus ſacerdos* appellatur Epiſcopus, nam Ambroſius lib. 3. de Sacram. cap. 1. num. 4. inquit: *Succinctus ſummus ſacerdos; licet enim & presbyteri fecerint, tamen exordium miniſterii a ſummo eſt ſacerdote: ſuccinctus, inquam, ſummus ſacerdos pedes tibi lavit*. Nota hoc in loco Epiſcopi amplitudinem ac dignitatem, ejuſque a presbyteris diſcrepantiam. Præcitatus Fortunatus Leontium Epiſcopum alloquens carm. XV. lib. 1. ait:

Præcedis multos, nulli minor atque ſecundus,
Nec ſupereſt aliquid, quod dare poſſit honor.

Adde quæ cap. 9. ex Optato, Sidonio, aliiſque dixi de ſacerdotio in primum, & ſecundum *ordinem* dividendo. IV. Tribuuntur Epiſcopis charactheres alii, quos S. P. Auguſtinus in Pſ. 126. num. 3. ſimul enumerat, & inde infert Epiſcopatus officia, honorem ac poteſtatem. Explicans enim ea verba, *Niſi Dominus cuſtodierit civitatem*, atque in *Civitate* intelligens myſticam Jeruſalem ideſt, Eccleſiam, *Et Epiſcopi*, inquit, *hoc faciunt; nam ideo altior locus poſitus eſt Epiſcopis, ut ipſi ſuperintendant, & cuſtodiant populum. Nam & Græce quod dicitur Epiſcopus, hoc Latine ſuperintentor interpretatur: quia ſuperintendit*,

Digitized by Google

dit, quia deſuper videt. Quomodo enim Vinitori altior ſit locus ad cuſtodiendam vineam, ſic & Epiſcopis altior locus factus eſt. Poſt pauca: *Cuſtodimus vos ex officio diſpenſationis: tanquam vobis Paſtores ſumus, ſed ſub illo Paſtore vobiſcum oves ſumus. Tanquam vobis ex hoc loco doctores ſumus, ſed ſub illo uno Magiſtro in hac ſchola vobiſcum condiſcipuli ſumus, &c.* V. Cum in tanta Patrum copia, illorumque ſententiarum glutinatione Gregorium Nazianzenum cognomento Theologum laudaverim quidem, ſed Arethæ teſtimonio, nulliſque ipſius verbis productis; exſcribam quæ Carmine XI. ad Epiſcopos de horum eximiis characteribus ſcribit, interprete Jacobo Billio:

Clari Cuſtodes animarum, quique Tonantis
Figmentum manibus regitis mirabile veſtris,
Quique Deum humano generi ſociatis in unum;
Lux vitæ, fidei columen, fundamina mundi,
Doctores vitæ, nullo quæ clauditur ævo,
Chriſtiferi, ſoliis præclaris quique ſedetis
Sublimes, &c.

Ex his ergo, aliiſque ſacrorum Antiſtitum ſummis, ampliſſimiſque vocabulis, titulis, officiiſque ſublimis illorum ordo, poteſtas, auctoritas magis, magiſque ſtatuitur, fulcitur, corroboratur.

Sexta argumentationum complexio.

Poſtremo loco demonſtratur propoſitio petitis a ratione argumentis, quæ ex præcedentibus facillime deducuntur. Horum primum ſit: Admittendam eſſe Hierarchiam Eccleſiaſticam *divina ordinatione* conſtitutam tradunt Patres, definiunt Concilia, & ratio ipſa ſuadet. Forent autem in hac Hierarchia omnia permixta & confuſa, niſi unus ceteris præficeretur, nec eſſet *Ordo* Procerum & Antiſtitum, quibus presbyteri, diaconi, aliique clerici, & laici in iis, quæ ſpiritualis ſunt ordinis, ſubjicerentur. In eadem rurſus Hierarchia *Epiſcopi, presbyteri, & diaconi* comprehenduntur; ideoque ſicut diaconi presbyteris, ita presbyteri ſubjiciuntur Epiſcopis. II. Ab Apoſtolorum ætate unus tantum Epiſcopus præfuit majoribus Eccleſiis, adeo, ut ſecundo ſæculo quum Narciſſus Jeroſolymorum Antiſtes ætate provectiori (erat enim annos circiter centum natus) Epiſcopali oneri ſuſtinendo impar videretur, ejuſque, necnon cleri & plebis conſenſu Alexander, qui ſacra loca viſitandi deſiderio permotus advenerat Jeroſolymam, in ſolio illius Eccleſiæ fuiſſet conſtitutus; id nonniſi *divina diſpenſatione divinoque oraculo* factum fuerit, ut legitur apud Euſebium H. E. l. VI. cap. I. & in Alexandri Actis apud Ruinartium pag. 112. Singularis autem Præſul, ſolium tenens, atque in locum unius Paſtoris ſuffectus in communem presbyterorum ordinem nequit redigi. III. Habet Epiſcopus ſupra presbyte-

Digitized by Google

sbyterum ampliorem *ordinis* poteſtatem : ad illum ſiquidem attinet ad ſacros Ordines promovere, conferre ſacramentum confirmationis, aliaque munia exercere, quæ præſtare nequeunt presbyteri, ordinaria ſaltim auctoritate. IV. Si presbyter alium in presbyterum ordinaret non inſignitus Epiſcopali conſecratione, talis ordinatio irrita penitus ac nulla eſſet. Habet itaque Epiſcopus poteſtatem inaugurandi ſacerdotes, qua poteſtate carent presbyteri. Demonſtratur autem antecedens inſigni teſtimonio S. Athanaſii, qui in ſua adverſus Arianos Apologia pag. 134. novæ editionis probat Iſchyram, de quo ſupra, in Epiſcopatu ab hæreticis conſtitutum, nec fuiſſe presbyterum, ita ſcribens : πόθεν οὖν πρεσβύτερος Ἰσχύρας; τίνος καταστήσαντος; ἆρα Κολλούθου; τοῦτο γὰρ λοιπόν. ἀλλ' ὅτι Κόλλουθος πρεσβύτερος ὢν ἐτελεύτησε, καὶ πᾶσα χεὶρ αὐτοῦ γέγονεν ἄκυρος. *Unde igitur presbyter Iſchyras? quo ordinante? nonnè Collutho? Atqui Colluthus quum eſſet presbyter obiit, ejuſque ambæ manus abſque auctoritate fuerunt*. Addit Athanaſius, *omnes qui ſchiſmatis tempore a Collutho fuerant ordinati, ad laicalem ſtatum fuiſſe redactos* : καὶ πάντες οἱ παρ' αὐτοῦ κατασταθέντες ἐν τῷ σχίσματι, λαϊκοὶ γεγόνασι. V. Epiſcopi denique etiam juriſdictionem habent ea, quæ presybteris committitur, ampliorem; nam ſtatim ac præficiuntur Eccleſiarum regimini, poſſunt confeſſarios approbare, ferre excommunicationem aliaſque cenſuras, ac presbyteros ipſos ſuſpendere & degradare; tametſi hæc juriſdictionis poteſtas, ut ſæpe diximus, poſſit a poteſtate *ordinis* ſeparari. Epiſcopos itaque eſſe, ac ſemper fuiſſe ſuperiores presbyteris, auctoritate Scripturarum, definitionibus Eccleſiaſticis, traditione majorum, inſtitutione atque ſucceſſione eorumdem Epiſcoporum, ipſorum quoque nominibus & characteribus, ac demum Theologicis rationibus, quod præſtandum erat, oſtendimus.

Ad ea, quæ Aeriani obtrudunt, responsio.

Sed qui Epiſcopalem auctoritatem honoremque deprimunt, hæc objiciunt. Aperta, inquiunt, novi Teſtamenti loca demonſtrant in priori Eccleſiæ inſtitutione, atque oeconomia, eoſdem omnino fuiſſe Epiſcopos, ac presbyteros, ideoque nil inter iſtos verſari diſcriminis, illa ſecluſa juriſdictione, & gradus prærogativa, quam Antiſtitibus, ætateque provectioribus, Eccleſiæ progreſſu temporis contulerunt. Antecedens probatur; enimvero Act. XIV. 22. legitur Apoſtolos conſtituiſſe *per ſingulas civitates presbyteros*. XV. 2. 6. 22. XXI. 18. connumerantur conventus Apoſtolorum, ſeniorumque, ſcilicet ut Græce legitur, *presbyterorum*, τῶν πρεσβυτέρων. In priori ad Timoth. IV. 14. univerſus miniſtrorum ſacrorum cœtus dicitur *presbyterium*, & proximo cap. V. 17. *presbyteri* appellantur ii, *qui præſunt*. Atqui ſacerdotes in civitatibus conſtituti, ab Apoſtolis in Concilium commu-

nemque

nemque adminiſtrationem recepti, quique ceteris præficiebantur, proculdubio fuerunt *Epiſcopi*; hi ergo a presbyteris minime olim ſecreti erant. Neque dicas nonnullos quidem presyterorum fuiſſe Epiſcopos, at non omnes: aperte namque in eodem novo Teſtamento omnes presbyteri dicuntur Epiſcopi, atque omnis inter illos differentia amovetur. Nam Act. xx. 17. ad ſe Paulus vocavit presbyteros omnes Epheſios, quos Vulgata noſtra appellat *Majores natu*, Græca autem Lectio, τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας: atque hos *presbyteros* longa alloquens oratione, verſu 28. vocat *Epiſcopos*. Inter iſtos denique, ac diaconos nullum *ordinem* medium agnoſcens in Epiſt. ad Philipp. 1. gratiam & pacem apprecatur ſanctis omnibus, qui erant Philippis, *cum Epiſcopis & diaconibus*, nulla presbyterorum mentione facta.

Reſp. 1. Non deeſſe, qui cenſent primis Eccleſiæ ſæculis non tantum gradu, & auctoritate, verum etiam nomine Epiſcopos a presbyteris fuiſſe diſtinctos, quod viri aliqui docti probant præmiſſis teſtimoniis Clementis Alexandrini, Origenis, ac Tertulliani, abjicientes ſententiam aliorum Patrum, qui aſſerunt vocabula *Epiſcopi*, ac *presbyteri*, immo & *diaconi*, fuiſſe olim communia, prout ſcripſerunt poſt Chryſoſtomum plerique Græcorum, necnon Latini cum præſtantiſſimo doctore Hieronymo: qua ſententia recepta, presbyteriani hac prima argumentorum farragine ludunt operam. Sane defendi poteſt, in prima Eccleſiarum fundatione Apoſtolos illis Eccleſiis, in quibus adhuc ipſi commorabantur, & in minoribus aliis ſubjectis alicui nobiliori, & in urbibus præcipuis conſtitutæ, presbyteros tantum, & diaconos ordinaſſe, ſiquidem munus Epiſcopi aut illi gerebant, aut Antiſtites amplioribus Eccleſiis præpoſiti, E. G. Timotheus Eccleſiæ Epheſiorum, Titus Cretenſium; in Eccleſiis autem nobilioribus conſtituiſſe Epiſcopos, & diaconos, atque ex iſtorum numero creſcente poſtmodum fidelium multitudine ab ipſis Epiſcopis presbyteros ſelectos atque ordinatos fuiſſe. Igitur data opportunitate nunc Epiſcopi & diaconi in Actibus & Epiſtolis Apoſtolicis commemorantur, nunc diaconi, & presbyteri; quoniam neceſſum non erat in eadem Eccleſia ab initio conſtitui & diaconos, & presbyteros, & Epiſcopos, ac multo minus eaſdem ad ſingulos iſtos dirigi exhortationes. Quare S. Epiphanius h. 75. pag. edit. Petavianæ 908. de Aërio, in cujus officina hæc ſophiſmata procuſa fuerunt, ita ſcribit: *Sed nimirum veritatis iſtc ſeriem ignorans, nec in reconditiore hiſtoria verſatus, non intelligit Apoſtolum, cum recens adhuc eſſet Chriſtiani dogmatis propagatio, pro re nata ſcripſiſſe. Nam ubi jam Epiſcopi conſtituti fuerant, ad Epiſcopos & diaconos ſcribebat: neque enim ſubinde omnia ab Apoſtolis ordinari poterant; & quidem presbyteris in primis & diaconis opus erat, a quibus videlicet ambobus Eccleſiaſtica negotia adminiſtrari poſſunt. Quare ubi nondum Epiſcopatu dignus aliquis occurrerat, nullus ei loco pro-*

propoſitus eſt Epiſcopus. At ubi & neceſſitas poſtulabat; nec eorum, qui Epiſcopatu digni erant, copia deerat, ibi Epiſcopi conſtituti: ſed cum baud magna multitudo foret, reperiri nulli potuerunt, qui Epiſcopi crearentur; unde ſolo Epiſcopo contenti fuerunt. Sine diacono autem Epiſcopus eſſe non poteſt. Pro hac Epiphanii ſententia pugnant acerrime Joannes Pearſonius in Vindiciis Epiſtolarum S. Ignatii cap. 13.

Ego tamen arbitror, Eiſcopi & presbyteri nomina fuiſſe in Eccleſiæ exordio communia, munia vero, gradum, ordinem & auctoritatem diverſa: nam ita cenſent, ut dixi, præſtantiſſimi Eccleſiæ Patres, quorum aſſertio & poteſt ex ipſis ſacris litteris comprobari, & facile conciliari cum ſententia Epiphanii; quum non repugnet eadem vocabula ampliori ſignificatione pluribus, ſtricta autem & propria uni tantummodo convenire. Patrum autem loca producam infra, tertiam, & quartam oppoſitionem expendens: nunc quoniam contrita hac prima reliquæ dilabuntur, in ſcripturis perſiſtam paullulum. In his igitur *Apoſtoli, Epiſcopi, presbyteri, & diaconi* nunc communi, nunc peculiari acceptione nominum inveniuntur deſcripti. *Apoſtolus* dicitur Chriſtus Jeſus in Epiſtola ad Hebræos III. 1. *Apoſtoli* dicuntur *duodecim*, qui tali vocabulo communiter honeſtantur, Matt. x. 2. Lucæ VI. 13. Act. I. 26. *Apoſtoli* dicuntur etiam Barnabas, Paulus, Andronicus, Junias, Epaphroditus, aliique plures ad Corinthios prima, XV. 7. *Epiſcopus* item appellatur Dominus I. Petri II. 25. *Epiſcopi* vocantur, qui Eccleſiam regunt, & conſtituunt presbyteros, Act. XX. 28. ad Timotheum III. 2. & ad Titum I. 7. *Epiſcopi* denique dicuntur ii omnes, qui Eccleſiæ aliquam curam gerunt, Ad Philipp. I. I. *Presbyterum* ſe appellat Petrus I. Epiſt. V. I. item Joannes initio epiſtolæ ſecundæ ac tertiæ; eodemque nomine vocantur a Paulo I. ad Timoth. IV. 14. & V. 17. Epiſcopi Eccleſiis præfecti. Etiam *Diaconi* initio epiſtolæ ad Philippenſes, in tertio capite primæ ad Timotheum, aliiſque in locis dicuntur ſacri miniſtri presbyteris inferiores; & nihilominus Archippi quoque διακονία commemoratur prope finem epiſtolæ ad Coloſſenſes; quamvis idem Archippus eo quod obierit Apoſtolicum prædicationis munus, a Paulo ſcribente ad Philomenem cap. I. 2. vocetur συστρατιώτης, *commilito*, & Epiſcopus a Hieronymo, Ambroſiaſtro, & aliis exiſtimetur. Invenimus ergo ſacerdotum, ſacrorumque miniſtrorum vocabula modo uno, modo altero ſenſu uſurpata: idque, ut dixi, Patrum teſtimoniis paullo poſt confirmabo. Nunc ad objecta paucis reſpondeo: Demonſtrant manifeſta novi Teſtamenti loca olim idem omnino fuiſſe Epiſcopos, ac presbyteros, quantum ad ampliorem vocabulorum ſignificationem, concedo: quantum ad officium, gradum, ordinem, dignitatem, nego. Significationem nominum tradidi initio cap. VIII. & IX. Etiam Dominus Jeſus nuncupatur Epiſcopus & Apoſtolus: nullam ergo habet ſupra Apoſtolos & Epiſcopos au-

auctoritatem? Petrus item ajebat, πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ ὁ συμπρεσβύτερος, *Presbyteros, qui in vobis ſunt, obſecro compresbyter*, aut juxta Vulgatam, *Seniores conſenior*: ergone presbyteri Apoſtolorum principi pares erunt? Demum & Epiſcopis tribuitur διακονία: audent ne Puritani Epiſcopis diaconos comparare? Adde iiſdem locis, quæ opponuntur, confutari adverſarios. Etenim ex objectis locis conſtat Epiſcopos Eccleſiæ præfici, ut conſtituant presbyteros, ad Tit. 1. 5. ut præſint, ac laborent in verbo & doctrina, 1. ad Timoth. v. 17. ut virorum Eccleſiaſticorum cauſas dirimant, ibidem verſu 19. At vide probationum noſtrarum priorem ſeriem. Poſtremò quod Paulus mittens Epheſum ad ſe vocarit *majores natu*, & iſtud Aërianos revincit; ſiquidem S. Irenæus lib. 3. cap. 14. num. 2. interpretans quæ leguntur Act. xx. 17. de Paulo inquit: *In Mileto enim convocatis Epiſcopis & presbyteris, qui erant ab Epheſo, & a reliquis proximis civitatibus, &c.* quo in loco Epiſcopos diſtingui a presbyteris, & non tantum Epheſinum, verumetiam proximiorum urbium præſules Miletum profectos, ac proinde Puritanos verba ſcripturæ detorquentes inaniter cavillari, ex Irenæo perſpicue colligitur, prout recte ſapienterque adnotavit pag. 201. editionis ſuæ doctiſſimus Maſſuetus.

Puritani rurſus objiciunt: Clemens Romanus Epiſt. ad Corinth. num. 42. ſcribit Apoſtolos per regiones verbum Dei annuntiantes conſtituiſſe viros probatæ virtutis εἰς ἐπισκόπους καὶ διακόνους τῶν μελλόντων πιστεύειν, *in Epiſcopos & diaconos eorum, qui credituri erant*: de quo loco diximus cap. x. agentes de Chorepiſcopis. Presbyteri ergo diſtincti ab Epiſcopis nulli erant. Hinc Papias in fragmentis, quæ ſuperſunt apud Euſebium lib. 3. H. E. cap. 39. *presbyterum* appellat ſanctum Marcum Epiſcopum Alexandrinum; & Zoticus quoque Præſul Comanenſis, de quo in eadem de Chorepiſcopis diſſertatiuncula, in ipſamet Euſebiana Hiſtoria lib. v. cap. 16. ab Anonymo & perantiquo Auctore geſta Montaniſtarum narrante, συμπρεσβύτερος, *compresbyter* appellatur. Poſſunt hujus generis exempla proferri quamplurima.

Reſp. ad 1. nihil adverſus nos erui ex Clementis Epiſtola, quamquam poſſimus aſſerere interpolatam eſſe, ac pluribus ſaltim in locis dubiæ fidei. Quod enim diximus ſupra, oppoſitionem pariter elidit iſtam; ſive reponamus vocabula *Epiſcopi*, & *presbyteri* fuiſſe aliquando communia: ſive affirmemus Evangelicæ prædicationis initio conſtituendos fuiſſe Epiſcopos, qui Apoſtolis abeuntibus plebem regerent, eiſque deputandos inſervientes miniſtros; ab illis autem progreſſu temporis presbyteros ordinatos, tali numero, ac tali œconomia, qualem exigeret fidelium multiplicatio. Præterea Clemens in eadem Epiſtola diſcrimen Epiſcoporum a præsbyteris evidentiſſimè tradit. Numero quippe 1. mandat, ut reverentiam exhibeamus Eccleſiarum *præſulibus*, quos appellat τοῖς ἡγουμένοις, & *honorem presbyteris*, καὶ τιμὴν

 ἀπον-

πρεσβυτέροις, idem repetit num. 21. *Præpoſitos noſtros revereamur, & presbyteros noſtros honoremus*, τοὺς προηγουμένους ἡμῶν αἰδεσθῶμεν, τοὺς πρεσβυτέρους ἡμῶν τιμήσωμεν. Num. 40. dilucide ſummos ſacerdotes, presbyteros, diaconos, & laicos ſecernit, adducta veteris legis comparatione; ait enim: *Summo ſacerdoti ſua munera tributa ſunt, & ſacerdotibus locus proprius aſſignatus eſt, & Levitis ſua miniſteria incumbunt, & homo laicus præceptis laicis conſtringitur*: τῷ γὰρ ἀρχιερεῖ ἴδιαι λειτουργίαι δεδομέναι εἰσὶ, καὶ τοῖς ἱερεῦσιν ἴδιος ὁ τόπος προστέτακται, καὶ λευίταις ἴδιαι διακονίαι ἐπίκεινται, καὶ ὁ λαϊκὸς ἄνθρωπος τοῖς λαϊκοῖς προστάγμασιν δέδεται. Quod dixi videri epiſtolam illam ad Corinthios interpolatam, pluribus argumentis demonſtrat Hen. Hammondus, præſertim ex permixtis in illa Epiſtola verbis Iſaiæ LX. 17. & LXVI. 21. Sed vide adnotat. Cotelerii tom. I. PP. Apoſtolic. pag. 170. Priori reſponſione, innixa vario vocabulorum ſenſui, ſolvuntur objectiones duæ de Marco, & Zotico nuncupatis *presbyteris*; tametſi Papiæ verba hæc ſunt, Καὶ τοῦτο ὁ πρεσβύτερος ἔλεγε. Μάρκος μὲν ἑρμηνευτὴς Πέτρου, &c. *Etiam hoc presbyter narrabat, quod Marcus interpres Petri*, &c. ubi πρεσβύτερος dicitur qui loquebatur de Marco, & non Marcus ipſe: quod & conſtat ex Verſione Rufini, atque ex Valeſiana pag. 112. Zoticus etiam Comanenſis Epiſcopus lib. V. H. Euſebii cap. 16. pag. 182. non eſt ille, qui ſupra pag. 179. ejuſdem edit. Valeſii vocatur presbyter. Iſte namque *Otreuus* erat, non *Comanenſis*: atque *Otrum* in Phrygia ſalutari fuit, & *Comana* in Armenia ſecunda, fuitque inſuper inter utrunque Zoticum differentia ætatis, ut demonſtrat cit. cap. 13. Jo. Pearſon.

Tertiò Aëriani opponunt Homiliam I. S. Joannis Chryſoſtomi in Ep. ad Philip. ubi explicans eximius Doctor illa Pauli verba, *Cum Epiſcopis, & diaconibus*, inquit, πρεσβυτέρους οὕτως ἐκάλεσε, *Presbyteros ita appellavit*. Similia Theodoretus, ac Theophylactus. Præterea Hom. XI. in I. ad Timoth. quærens Chryſoſtomus cur Apoſtolus nominatis Epiſcopis, *omiſſo presbyteratus Ordine*, ad diaconos tranſierit, *Quia ſcilicet*, inquit, *inter Epiſcopum & presbyterum intereſt fere nihil*. Rationem addit, *Quippe & presbyteris Eccleſiæ cura promiſſa eſt, & quæ de Epiſcopis dixit, etiam presbyteris congruunt*.

Reſp. Chryſoſtomum hoc tantum velle, quod etiam Epiſcopi interdum presbyterorum nomine deſignentur, atque presbyteris quoque committatur animarum cura, & munus baptizandi, conficiendi ac miniſtrandi Euchariſtiam, necnon a peccatis abſolvendi, non tamen independenter ab Epiſcoporum juriſdictione, & auctoritate. Id evidens eſt tum ex aliis doctoris præſtantiſſimi locis, in quibus apertiſſime tradit diſcrimen presbyterorum ab Epiſcopis, ut diximus in probationum noſtrarum ſectione tertia; tum ex his duobus, quæ objiciuntur a Puritanis. In primo etenim loco, quærens cur Paulus ſcribens ad unam Eccleſiam Philippis fundatam, numero multitudinis *Epi-*

ſcopos

ſcopos nominaverit, inquit Chryſoſtomus: τί ταῦτο; μίας πόλεως πολλοὶ ἐπισκόποι ἦσαν; ἀλλὰ τοὺς πρεσβυτέρους οὕτως ἐκάλεσε. τοτὲ γὰρ τέως ἐκοινώνουν τοῖς ὀνόμασι, καὶ διάκονος ὁ ἐπίσκοπος ἐλέγετο. *Quid hoc? Unius urbis multi erant Epiſcopi? Nequaquam. Sed presbyteros ita appellavit; tunc enim adhuc communicabant nominibus, & Epiſcopus diaconus dicebatur.* Atque id ſanctus Doctor confirmat, ex quo Paulus ad Timot. 2. cap. IV. 5. ſcripſerit διακονίαν σου πληροφόρησον, ἐπισκόπῳ ὄντι, *Miniſterium tuum imple, quum tamen eſſet Epiſcopus*. Timotheum vero fuiſſe Epiſcopum, & non a presbyteris, ſed ab Epiſcopis ordinatum demonſtrat Chryſoſtomus ex Epiſtola 1. cap. IV. 14. Ex quibus omnibus infert, *antiquitus ipſos etiam presbyteros vocatos Epiſcopos, & diaconos Chriſti: quamobrem & hodie multi Epiſcopi ita ſcribunt, Compresbytero & Condiacono*: ὅθεν ἔφην, καὶ οἱ πρεσβύτεροι τὸ παλαιὸν ἐκαλοῦντο ἐπισκόποι, καὶ διακόνοι τοῦ Χριστοῦ. ὅθεν καὶ νῦν πολλοὶ συμπρεσβυτέρῳ ἐπισκόποι γράφουσι, καὶ συνδιακόνῳ. Viden Chryſoſtomum admittere inter Epiſcopos presbyteroſque ſolam vocabulorum communionem? Percipis inter plures presbyteros ejuſdem urbis agnoſcere unum duntaxat Epiſcopum? Animadvertis Timotheum diſtingui a presbyteris? Cernis, ut *presbyteri*, ita *diaconi* appellationem iiſdem viris a Chryſoſtomo aptari? Sunt ejuſdem generis quæ leguntur in Epiſt. ad Timoth. hom. XI. ibi namque affirmans Apoſtolum *nominatis Epiſcopis* ad diaconos orationem convertere, *omiſſo interim presbyteratus ordine*, fatetur *ordinem* presbyterorum ab *ordine* Epiſcoporum differre: idem confirmant illa verba, ὅτι οὐ πολὺ τὸ μέσον, quæ melius vertas, *Quoniam haud multum intereſt*, quàm, *Intereſt fere nihil*. Ulterius Chryſoſtomus tribuit ibidem Epiſcopis facultatem *ordinandi*, quam presbyteris denegat. Quod autem etiam presbyteris adſcribat fidelium curam, & affirmet ad illos quoque pertinere ſaluberrima Apoſtoli monita, monogamiam, ſobrietatem, hoſpitalitatem, ceteraſque virtutes; hoc ultro fatemur, neque cum adverſariis funem de hac re ducimus contentionis. Poſtquam autem diximus de Chryſoſtomo, perpauca ſubjicimus de Theodoreto, atque de Theophylacto: quorum ille in primam ad Timotheum 3. ait: *Eoſdem olim vocabant presbyteros & Epiſcopos, eos autem, qui nunc vocantur Epiſcopi, Apoſtolos nominabant. Procedente autem tempore Apoſtolatus nomen reliquerunt iis, qui vere erant Apoſtoli: Epiſcopatus autem appellationem iis, qui olim appellabantur Apoſtoli, impoſuerunt*. Theophylactus vero in Epiſtolam ad Philippenſes ſcribit etiam presbyteros dici Epiſcopos, *quod etiam ipſi populum inſpiciant, ut purgent, & illuminent*, ſcilicet, exorcizent Catechumenos, & baptiſmum conferant: *ſed alia eſſe Epiſcopi officia, non enim presbyteri ordinant*; cujus rei cauſa relictum Titum in magna Inſula Cretæ, *ut officia Epiſcopalia exerceret*, ſcribit in proœmio commentariorum Apoſtolicæ Epiſtolæ ad eumdem Titum.

Op-

Opponunt 4. Si eſt inter Epiſcopos ac presbyteros diſcrimen aliquod, iſtud nonniſi progreſſu temporis inductum fuit prudenti Eccleſiæ œconomia atque inſtitutione. Igitur ab Eccleſiæ incunabulis presbyteri ab Epiſcopis neque ordine, neque auctoritate diſtabant. Prob. ant. expreſſiſſimis Magni Hieroymi teſtimoniis: qui Epiſt. 101. ad Evangelum, aliàs 85. ad Evagrium, redarguens diaconum ſe presbyteris æquantem ait: *Nam cum Apoſtolus perſpicue doceat eoſdem eſſe presbyteros, quos Epiſcopos, quis patiatur, menſarum & viduarum miniſter, ut ſupra eos ſe tumidus efferat, ad quorum preces Chriſti corpus ſanguiſque conficitur?* Hanc Epiſcoporum & presbyterorum æqualitatem S. Doctor confirmat ſcripturarum auctoritate, nimirum ex Epiſtola ad Philipp. 1. 1. ex Actibus Apoſt. xx. 28. ex Epiſt. ad Tit. 1. 5. & 1. ad Timoth. iv. 14. atque ex 1. Petri ult. 1. ac 3. Joannis 1. His locis productis, inquit unum presbyterorum ceteris fuiſſe præpoſitum ad ſchiſmata ac diſſidia vitanda: *Quod autem poſtea unus electus eſt, qui ceteris præponeretur, in ſchiſmatis remedium factum eſt: ne unuſquiſque ad ſe trahens Chriſti Eccleſiam rumperet.* Profert ſubinde rationem, *Quid enim facit, excepta ordinatione, Epiſcopus, quod presbyter non faciat?* Idem Hieronymus comment. in Epiſtolam ad Titum cap. 1. plura ſcribit, quæ videntur Presbyterianorum errorem ſtabilire. Principio enim ait: *Idem eſt ergo presbyter, qui Epiſcopus: & antequam diaboli inſtinctu ſtudia in religione fierent, & diceretur in Populis, Ego ſum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ, communi presbyterorum conſilio Eccleſiæ gubernabantur.* Subjicit immediate: *Poſtquam vero unuſquiſque eos, quos baptizaverat, ſuos putabat eſſe, non Chriſti, in toto orbe decretum eſt, ut unus de presbyteris electus ſuperponeretur ceteris, ad quem omnis Eccleſiæ cura pertineret, & ſchiſmatum ſemina tollerentur.* Id poſtea confirmat iiſdem ſcripturis, de quibus ſupra, præſertim ex Epiſt. ad Philipp. 1. ubi ejuſdem urbis *presbyteri* vocantur *Epiſcopi*; & ex Act. xx. ubi *Epiſcopi* pariter dicuntur *presbyteri* omnes Epheſi. Repetit & quæ habentur in 1. Petri v. 1. ubi Princeps Apoſtolorum ſe *presbyterum* nominat. Addit, in Epiſtola etiam ad Hebræos XIII. 17. æqualiter inter plures dividi Eccleſiæ curam, ac demum concludit: *Hæc propterea, ut oſtenderemus apud Veteres eoſdem fuiſſe presbyteros, quos & Epiſcopos: paullatim vero, ut diſſenſionum plantaria evellerentur, ad unum omnem ſollicitudinem eſſe delatam. Sicut ergo presbyteri ſciunt ſe ex Eccleſiæ conſuetudine ei, qui ſibi præpoſitus fuerit, eſſe ſubjectos: ita Epiſcopi noverint, ſe magis conſuetudine, quàm diſpoſitionis dominicæ veritate, Presbyteris eſſe majores, & in commune debere Eccleſiam regere.*

Reſp. quædam permittendo, quibus adnotatis tum hæc, tum alia quælibet objecta nullo negocio ſolvuntur. Primum eſt, argumenta a nobis pro Catholico dogmate in varias claſſes diſtributa demonſtrare

Epi-

Digitized by Google

Epiſcopos non inſtitutione tantum Eccleſiaſtica, verum etiam *divino jure* ſuperiores eſſe presbyteris. Enimvero *Hierarchia*, cujus illi principem tenent locum, *divina ordinatione* inſtitutam definiunt Concilia, docent Patres, & ratio ipſa demonſtrat; propterea quod inveriſimile ſit, arbitratu ſuo, non juxta Magiſtri præcepta, Apoſtolos Eccleſias condidiſſe, ac formaſſe. Ulterius Epiſcopos eſſe ſucceſſores eorumdem Apoſtolorum, & hoc eſſe in Eccleſia Chriſti, quod in lege veteri fuerat Aaron; atque Apoſtolos a Domino præelectos, ſingulari poteſtate donatos, & in univerſum terrarum orbem miſſos ad annuntiandum Chriſti nomen, & fideles gignendos, Evangelica tradit Hiſtoria, confirmantque traditiones majorum: ſummi denique ſacerdotis Aaron inaugurationem, Pontificalia munera, auctoritatemque ſupra Levitas, antiqui Teſtamenti libri commonſtrant. Epiſcopos inſuper ab Eccleſiæ primæva origine præpoſitos fuiſſe fidelium regimini, conſtituiſſe presbyteros, minoreſque ſacerdotes, ut adverſus Aërianos ait Epiphanius, *generaſſe*, ſemper demum horum *ordines* fuiſſe diſtinctos, ideoque diſtinctionem hanc a poſterioribus inſtitutis repetendam non eſſe, evincit univerſa hæc diſſertatio. Qui ergo Epiſcoporum *ἐφεστίαν*, *præfecturam*, adſtruimus, hanc *divino jure* conſtitutam ac ſtabilitam fuiſſe defendimus.

Prænotandum deinde, hunc eſſe optimum rectiſſimumque ordinem Eccleſiaſticæ *Hierarchiæ* inſtituendæ, principio leges ferre, & populum trahere ad religionem; tum hujus myſteria ritusque ordinare: poſtea eos ſeligere, qui liturgiæ dent operam; inter iſtos denique gradus, miniſteria ordineſque diſponere. Ut enim illam omittam comparationem, quæ peti poteſt ex cujuslibet reipublicæ conſtitutione, ab unitione populi ad Magiſtratuum diſtributiones, hinc vero ad Optimatum præfecturas progrediente; inſtituturus Deus Eccleſiam Judaicam, propoſitiſque per Moſem præceptis, præelegit ad officia altaris & tabernaculi tribum Levi: in ea poſtmodum partitus eſt miniſtrantium officia; deinceps Aaronem conſecravit, ceteriſque præfecit. Atque ne vetuſtiſſima & aliena veſtigemus, Chriſtus haud abſimili ratione ſe gerens primo munus prædicationis ingreſſus eſt: paullo poſt duodecim adſcivit Apoſtolos; addidit ſubinde ſeptuaginta diſcipulos, ac poſtea uni contulit Eccleſiæ primatum, & duodecim illos miſit in univerſum mundum cum ampliſſima poteſtate. Iiſdem veſtigiis poſt Magiſtri diſceſſum inſiſtentes Apoſtoli auſpicati ſunt Eccleſiæ ædificium a prædicatione Evangelii: ex credentibus poſtea nonnullos probatæ virtutis cooperarios & commilitones ſuos elegerunt, iis commiſerunt curam laicorum, atque, prout res poſtulabat, unum alteri præfecerunt. Quemadmodum ergo ex Levitis ſacerdotes, ex ſacerdotibus Pontifices facti ſunt, & poſtmodum ex credentibus diſcipuli, ex diſcipulis autem

tem Apoſtoli; ita *ordinum progreſſione* ex adminiſtris presbyteri, ex presbyteris Epiſcopi ſunt conſtituti.

Illud præterea notandum eſt, male inferri presbyteros inter ac Epiſcopos *ordinis* æqualitatem ex quo ab initio ad cauſas diſſenſionum tollendas, & facilius animos credentium devinciendos, conſilio & conventu plurium graviſſimæ res agerentur, aut ex quo Eccleſiæ cura presbyteris fuerit commiſſa. Illud enim œconomiæ cauſa, non defectu auctoritatis efficiebatur; ſiquidem approbante multitudine Act. 1. Matthias ſorte ad Apoſtolatum evectus eſt, ſeptemque diaconi Act. 6. ſunt electi: quum tamen exorta de legalibus controverſia Act. xv. finita fuerit Apoſtolorum, ſeniorumque concilio, populari turba ſecluſa. Hæc enim eſt ad conſultationes inepta, atque ut eſt in proloquio,

Sciditur incertum ſtudia in contraria vulgus.

In fidelium autem cura & regimine presbyteri ſemper Epiſcopis fuerunt ſubjecti. Nunquam presbyteris licitum fuit baptizare abſque Epiſcopi auctoritate, ut inquit Tertullianus, immo & Hieronymus adverſus Luciferianos, ubi ait: *Sine Epiſcopi juſſione neque presbyter, neque diaconus jus habet baptizandi*. Vide Tom. VI. pag. 404. Etiam Euchariſtiam conficere vetitum presbyteris, ſi Epiſcopus id prohibeat. In Epiſtola S. Ignatii ad Smyrnenſes num. 8. legitur: *Sine Epiſcopo nemo quidquam faciat eorum quæ ad Eccleſiam pertinent. Rata Euchariſtia habeatur illa, quæ ſub Epiſcopo fuerit, vel cui ipſe conceſſerit*. Et poſt pauca: *Non licet ſine Epiſcopo baptizare, neque agapem celebrare*. Adiſis PP. Apoſt. tom. 2. pag. 37. & canonem LVII. Laodicenum.

Hieronymus itaque ſcribens ad Evangelum, & edens commentaria in Epiſtolam ad Titum, atque reprehendens priori in loco inſolentiam diaconorum, edocens in altero Epiſcopos humilitatem, *presbyteros* magnopere commendat, utpote qui eiſdem vocabulis, ac *Epiſcopi*, interdum in Actibus, & in Epiſtolis Apoſtolicis deſignentur; & quando nondum multiplicatis fidelibus, nullum ſchiſmatis periculum aderat, ipſi quoque gubernarint Eccleſiam, non pari tamen auctoritate, ſed *communi conſilio*. Hæc reſponſio iiſdem locis, quæ objiciuntur, fulcitur & confirmatur. In primis enim verbis ex Epiſtola 101. depromptis S. Hieronymus *presbyteros* adæquat *Epiſcopis* in conficienda duntaxat Euchariſtia: iſtud vero præſtat ad retundendam arrogantiam Falcidii diaconi, prout dixi præcedenti cap. 6. In proferendis deinde Scripturarum teſtimoniis, ubi agit de Act. cap. xx. negat *in una Eccleſia plures Epiſcopos fuiſſe*, ac tranſiens ad Epiſtolam ad Titum, animadvertit & ipſe hunc in Cretæ inſula fuiſſe relictum, *ut presbyteros conſtitueret*. Igitur inter illos, qui communione vocabulorum nunc *presbyteri*, nunc *Epiſcopi* dicebantur, unum peculiarem agnoſcit in urbe Epheſiorum, & in inſula Cretenſium alterum, qui non

non tantum Euchariſtiam conficere, verum etiam eos, qui conficiunt, conſtituere poterant, & ordinare. Proſequitur Hieronymus, & unius Epiſcopi demonſtrat inſtitutionem perantiquam, & *ordinem* excelſiorem exemplo Eccleſiæ Alexandrinæ, ſubjicitque: *Nam & Alexandriæ a Marco Evangeliſta uſque ad Heraclam, & Dionyſium Epiſcopos, presbyterum ſemper unum ex ſe electum in excelſiori gradu collocatum Epiſcopum nominabant: quomodo ſi Exercitus Imperatorem faciat, aut diaconi eligant de ſe, quem induſtrium noverint, & Archidiaconum vocent*. Hic vero nonne Epiſcopo ſuffragiis presbyterorum electo tribuit gradum ſublimiorem, & in gubernanda Eccleſia jus primum, prout habet inter milites *Imperator*, atque inter miniſtros *Archidiaconus*? Habet ergo Epiſcopus, auctore Hieronymo, honoris prærogativam, & amplitudinem juriſdictionis. Vide & poteſtatem *Ordinis*: nam addit immediate, *Quid enim facit excepta ordinatione Epiſcopus, quod presbyter non faciat?* Quod accipias de officiis Eccleſiaſticis baptizandi, & conficiendi Euchariſtiam; nam quid ex hoc loco inferri poſſit circa poteſtatem confirmandi, dictum eſt Vol. VII. pag. 77. Ad hæc S. Doctor ſcribit Epiſcopos omnes, ſive Romæ, ſive Eugubii, ſive Conſtantinopoli, ſive Rhegii, ſive Alexandriæ, ſive Tanais, ſive ubicunque fuerint, *ejuſdem eſſe meriti & ſacerdotii*, (ſacerdotii, inquit, non juriſdictionis) *quia omnes Apoſtolorum ſucceſſores ſunt*. Quare ſicut Apoſtoli, ita Epiſcopi præſunt presbyteris. Claudit epiſtolam ſtatuendo inter Epiſcopos, presbyteros, & diaconos diſcrimen illud, quod olim *inter Aaron, filios ejus, & Levitas* intercedebat. Verba autem, quæ Hienonymianam epiſtolam abſolvunt, litemque dirimunt, in tertia probationum parte ſupra produximus. Eadem prorſus in Epiſtolam ad Titum repetit Doctor maximus. Quærit cujus meriti ac probitatis eſſe debeant in presbyteros ab Epiſcopo cooptandi: id vero idem eſt, atque *poteſtatem ordinis* uni Epiſcopo tribuere. Adjicit monita ad Epiſcopos pertinentia, quæ comprehenduntur ad Titum I. 7. & ſeqq. communia eſſe presbyteris, qui pariter *Epiſcopi* aliquando vocantur: at de exhortationum, nominumque communione aſſentimur Aërianis. Pergit demonſtrare *presbyteros* dici *Epiſcopos* ex Ep. ad Philipp. in cujus cap. I. Epiſcopi numero multitudinis exprimuntur, ideoque Epiſcoporum nomine veniunt eo loci etiam presbyteri, quoniam ait, *Philippi una eſt urbs Macedoniæ, & certe in una civitate plures, ut nuncupantur, Epiſcopi eſſe non poterant*. Si plures eſſe non poterant; erat ergo unus tantummodo, penes quem ſumma curæ & regiminis reſidebat. Adjicit, ab initio Eccleſiam gubernatam fuiſſe *communi presbyterorum conſilio*: deinde ad unum Epiſcopum *delatam ſollicitudinem*; hac demum in re *magis conſuetudine, quam diſpoſitionis dominicæ veritate*, Epiſcopos majores eſſe presbyteris, hæc nimirum, quoniam Apoſtoli ab initio etiam *ſeniores* in partem ſollicitudinis Eccleſiæ admittebant,

quum tamen ipſi pleniorem haberent auctoritatem; poſtea vero creſcente fidelium numero ſatius duxerunt ad ſchiſmata removenda ceteris unum præficere, ita, ut plura is ſtatueret ac præciperet, presbyteris inconſultis. Illam quippe in gubernanda Eccleſia conſiliorum communionem, quam Hieronymus ait initio ſervatam eſſe, & quam nunc quoque in rebus arduis ac difficillimis ſuadet Præſulibus omnibus, explicat Doctor præſtantiſſimus verbis proximis, & illa, quæ in objectione poſtrema ſunt, conſequentibus, *Imitantes Moyſen, qui cum haberet in poteſtate ſolus præeſſe populo Iſrael, ſeptuaginta elegit, cum quibus populum judicaret*. Hæc prolixius verſavi, ut retunderetur procacitas adverſariorum, qui adeo pugnaciter contendunt hæreſim ſuam eſſe germanam Hieronymi ſententiam, ut David Blondellus librum de hoc argumento conſcriptum, inſcribendum putaverit, *Apologiam pro ſententia Hieronymi*; atque ut caſtigaretur cujuſdam ſcholaſtici balbuties, qui Doctorem maximum in hæreſim Aërii prolapſum fuiſſe audacter aſſeruit: cujus ſcholaſtici judicium *falſiſſimum & homine Catholico indignum* jure appellat lib. 2. de Hierarchia Eccl. cap. VIII. Dionyſius Petavius. Caſtigatius quidam alii e ſchola repoſuerunt, Hieronymum exiſtimaſſe, quod diſcrimen Epiſcopi a presbyteris non divino, ſed Eccleſiaſtico jure inductum fuerit; quæ res nondum ætate ſua erat Eccleſiæ judicio determinata, ut in IV. diſt. 24. reſpondent Durandus, & Dominicus Soto, necnon diſput. 140. Gabriel Vaſquez. His quoque melius in eamdem diſtinct. §. 26. Guilelmus Eſtius, reſpondens ſenſiſſe Hieronymum, quod Epiſcopus *poteſtatem juriſdictionis* ſupra presbyteros habeat ex conſtitutione humana, *poteſtatem* vero *ordinis* ex jure divino; quandoquidem in Epiſtola ad Evangelum *Ordinationem* nominatim excipit. Verùm & poteſtas juriſdictionis habetur in regimine, quod plurium conſultatione, & cura peragitur; dummodo fiant omnia unius commiſſione, juſſu, & arbitrio: quod factum, quando presbyteri admittebantur in communem Eccleſiarum ſollicitudinem, fatetur Hieronymus adducto Moyſis exemplo. Mitto reſponſionem eorum, qui cum Cellotio in IV. de Hierarchia tenent Hieronymi ſcripta fraudibus hæreticorum fuiſſe corrupta: iſtud enim nulla ſive editorum, ſive Mſs. codicum collatione poteſt evinci; nec præſidio labilis & deſultoriæ conjectationis eget integerrima doctrina Hieronymi,

Ad quem pro dubiis magni ſcripſere profundis
Doctores: quorum e numero ſe ſæpe remiſit
Aurelius toto jam clarus doctor in orbe;

prout ait vetus Anonymus in Carmine de Hieronymi laudibus; præfixo editioni Francofurti.

Præterea opponunt: Presbyteri Euchariſtiam conficiunt, & baptizant, atque, ut diximus de Chorepiſcopis, *Ordines* etiam conferunt. Sacris præterea Conciliis interfuerunt. *Unus* ergo, ut Aërius aje-

ajebat, Epiſcoporum & presbyterorum *honor*, *& una dignitas*: μία τιμὴ, καὶ ἓν ἀξίωμα. Patres etiam docent, *ſacerdotium* eſſe dignitatem omnium præſtantiſſimam, quam presbyteris nemo poterit denegare; ideoque nil eſt, in quo ipſis Antiſtites antecellant. Prælaudatus Hieronymus, Auguſtinus, Iſidorus, & alii docent presbyterum, & Epiſcopum in hoc differre, quod primum *ætatis*, alterum *officii* nomen eſt. Idem Auguſtinus epiſt. 19. nunc 82. etſi Epiſcopus, non audet tamen ſe præferre Hieronymo. Sunt demum aliqui aſſerentes, Epiſcopos creari a presbyteris; quidam alii affirmantes idem evenire quando presbyter in Epiſcopum eligitur, ac quando Epiſcopus in ſummum Pontificem renuntiatur.

Reſp. hæc, aliaque id genus uno verbo ex dictis expungi. Itaque presbyteri conficiunt Euchariſtiam & baptizant; ſed presbyteros alios *non generant*, ut repetamus verba Epiphanii. Baptizant etiam, & quædam alia ſacramenta perficiunt, juſſione tamen & nutu Epiſcopi; qui poteſt illos degradare ac ſuſpendere, ac facere, ut ea, quæ a juriſdictione pendent, ſint irrita. Chorepiſcopi, qui ſacros *ordines* contulerunt, fuerunt veri Epiſcopi, ut diximus præcedenti capite. Nil prætcrea facit adverſus hanc aſſertionem, ſi dicamus presbyteros potuiſſe conferre *Ordines* extraordinaria auctoritate, Epiſcopos autem hoc ſibi vindicare poteſtate ordinaria; quemadmodum de conficiendo ſacramento Confirmationis affirmavimus libro XXXII. cap. 7. Interfuerunt quidem Conciliis presbyteri plurimi, ut fidem adſtruerent, teſtimonia exhiberent, diſputationes inirent; at non tulerunt ſuffragia, neque ſubſcripſerunt Synodorum decretis, niſi forte Epiſcoporum vicem gererent, ac eſſent, ut ajunt Græci, Τοποτηρηταί. *Sacerdotium* ſententia noſtra in duos *ordines* dividitur; & qui ad unum illud coarctant, admittunt tamen in Epiſcopatu ſacerdotalis characteris ampliationem. Patres optimè *Epiſcopi*, & *presbyteri* etymologiam explicaverunt; ſiquidem hæc dictio *ſeniorem*, illa *ſuperinſpectorem* ſignificat: quod autem eſt *ſuperintendere*, & *ſuperinſpicere*, ejus, qui præficitur, proprium eſt. Hoc munere Auguſtinus fatetur ſe *majorem eſſe Hieronymo*, qui ajebat nolle ſe *Catholico Epiſcopo procaciter reſpondere*, & *minorem* ſe dicit aliis nominibus, ætate, eruditione, ſapientia, prout decebat magnum illud humilitatis exemplar. Nec alio ſenſu Epiſcopi a cœtu presbyterorum creantur, niſi quatenus alicubi eliguntur ipſorum presbyterorum ſuffragiis, vi conſuetudinis, aut Sedis Apoſtolicæ privilegio: ſed habent præter electionem ipſam, conſecrationem & amplitudinem characteris, collatam ſibi *per impoſitionem manuum* aliorum Epiſcoporum: *non enim presbyteri*, ut inquit Chryſoſtomus, *Epiſcopum ordinant*. Hæc ordinatio commonſtrat quid progreſſio Epiſcopi ad ſummum Pontificatum differat ab inauguratione presbyteri in Epiſcopum; in utroque enim ampliatur juriſdictionis poteſtas, ſed in

Epiſcopum electo confertur quoque ſacramentali conſecratione amplior *Ordinis* auctoritas, ita, ut Pontifex Maximus ad ſupremam juriſdictionem, Epiſcopus adſcendat ad apicem ſacerdotii, ac ſint ambo pares *Ordinis charactere*, longe autem diſſiti *regiminis poteſtate*. Atque hæc de Ordine Epiſcopatus, *qui omnis Hierarchicæ virtutis pleniſſimè eſt particeps*, ut inquit cap. v. de Eccl. Hierarch. aut germanus, aut ſuppoſitus Dionyſius, τάσης μὲν ἱεραρχικῆς δυνάμεως ὁλοκλήρως μετέχοντος.

C A P U T XII.

De ſacramenti Ordinis materia, & forma.

PEr ſingulos *Ordines* diſcurrens dixi quo ſigno ſenſibili conferantur; quod perinde eſt, ac illorum deſignare *materiam*. De hac modo ſermonem inſtituendo diverſas Doctorum opiniones recitabo, præcipua earum momenta producam,& demum quid mihi videatur veroſimilius, quomodo etiam ad concordiam oppoſitæ ſententiæ revocari poſſint, conabor oſtendere. Itaque Eugenius IV. in Inſtruct. Armenorum de ſacrarum Ordinationum materia & forma ad hunc modum loquitur: *Sextum ſacramentum eſt Ordinis, cujus materia eſt illud, per cujus traditionem confertur Ordo, ſicut presbyteratus traditur per calicis cum vino, & patenæ cum pane porrectionem. Diaconatus verò per libri Evangeliorum dationem. Subdiaconatus per calicis vacui cum patena vacua ſuperpoſita traditionem: & ſimiliter de aliis per rerum ad miniſteria ſua pertinentium aſſignationem. Forma ſacerdotii talis eſt. Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium in Eccleſia pro vivis & mortuis, in nomine Patri, & Filii, & Spiritus ſancti: & ſic de aliorum Ordinum formis, prout in Pontificali Romano late continetur*. At traditione inſtrumentorum in *Ordinibus Hierarchicis* non utuntur Orientalium Eccleſiæ, & præſertim Græcorum. In *Ordinatione* quippe presbyteri, quamvis hanc perficiant poſt allata τὰ ἅγια δῶρα, *ſancta dona*, ſymbola ſcilicet conſecranda, & ſupra ſacram menſam repoſita, hæc tamen ordinandis non porriguntur, ac ſacra ceremonia per ſolam impoſitionem manuum peragitur. *Orarii* autem, ſive ſtolæ in anteriorem partem deductio, atque penulæ, quam φελώνιον vocant, indumentum *materia* cenſeri nequit, nec veſtes *materia*, prout modo accipitur, apud nos reputantur; apud Græcos autem abſque ulla verborum forma traduntur. Diaconatum pariter Græci conferunt ſola χειροτονίᾳ; impoſitio namque *Orarii*, & porrectio *Flabelli*, quod appellant τὸ ἅγιον ῥιπίδιον, utpote quæ fit muta ceremonia, *materia ſacramentalis* ineptiſſime diceretur. Idem de hypodiaconatu, in quo apud eoſdem Græcos nulla inſtrumenta exhibentur, erit proculdubio affirmandum.

Ob rituum iſtorum diſcrepantiam magnum inter ſcholaſticos diſſidium

dium ſubortum eſt, nunquam forte componendum, niſi probetur concordiæ ratio paullo poſt a nobis tradenda. Itaque nonnulli *Ordinationum materiam* in ſola porrectione inſtrumentorum conſtituunt: Præter Capreolum; Dominicum Soto, Vaſquesium, aliosque, tenent hanc ſententiam noſter Gircken Tract. VI. q. 2. dub. 2. Videtur idem ſentire S.Thomas q.34. Suppl.art.5. ubi ait *de eſſentia hujus ſacramenti eſſe porrectionem materiæ*; immo Inſtructio ab Eugenio IV. pro Armenis edita, exſcripta eſt ex Opuſculo V. ejuſdem S. Thomæ ad Archiepiſcopum Panormitanum: ideoque ſtant pro eadem ſententia fere omnes Thomiſtæ, quorum plerique putant impoſitionem manuum pertinere quidem ad ſacramenti *integritatem*, non vero *ad ſubſtantiam*; prout legi poteſt in *Clypeo* Goneti diſput. 2. art. 3. Alii e contra *Ordinum Hierarchicorum* ſtatuunt duplicem materiam partialem, inſtrumentorum ſcilicet porrectionem, & in diaconatu & presbyteratu impoſitionem quoque manuum; hanc enim in ſubdiaconatu Latinorum Eccleſiæ non adhibent, idque ex pervetuſta conſuetudine, ut apparet ex canone quinto Concilii IV. Carthaginenſis. Stant autem pro hac ſententia Petrus Soto, Martinus Ledeſma, & Cardinalis Hoſius, laudati a Bellarmino de Sacram.Ordinis cap.9. & quantum ad presbyteratum ſpectat etiam Vaſquez; Eſtius quoque in diſt. 24. n. item 24. Sylvius in q. 37. Supplem. art. 2. necnon omnes illi, qui ex impoſitione manuum, & porrectione inſtrumentorum unam materiam conſtituunt. Complures demum Diaconatus & Presbyteratus *materiam* locant in ſola manuum impoſitione, quam Rituales omnes, Græci, Latinique præſcribunt; inſtrumenta vero materiam eſſe exiſtimant accidentariam, aut integrantem: quod tamen de aliis *Ordinibus* dici nequit, propterea quod Latini tam *minores*, quam ſubdiaconatum abſque impoſitione manuum conferunt, inſtrumentis autem utuntur; quanquam ritum hunc in Occidente non fuiſſe perpetuum ſcribit undecima tertiæ partis Exercitatione Joannes Morinus. Præter eruditum hunc auctorem adhæſerunt eidem ſententiæ ex antiquioribus ſcholaſticis S. Bonaventura, & Durandus, eamque adoptarunt Martenius, Goarius, Menardus, uterque Habertus, Iſacius ſcilicet, & Aloyſius, Juenin, Tournely, Witaſſe, Le-Droint, & juniores alii quamplurimi, adeo, ut ætate hac noſtra communior, atque plauſibilior evaſerit.

At quænam momenta in tam varias opiniones viros doctiſſimos diſtraxerunt? Sententia prior, quæ *materiam* ordinis *eſſentialem* ſtatuit in ſacrorum inſtrumentorum porrectione, nititur præſertim auctoritate Florentini Concilii in Armeniorum Inſtructione, de qua paullo ſupra. Ibi enim nulla alia deſignatur ſacramenti hujus *materia*; & quemadmodum de aliis ſacramentis pertractans non aliam materiam aſſignat ea Synodus, præter *eſſentialem*; ita dicendum eſt materiam hujuſcemodi commonſtrare, ubi agit de ſacris Ordinationibus. Neque enim-

enim argumenti vim elevant, qui ajunt Inſtructionem illam fuiſſe editam ſoluta jam Synodo: nam & id falſum eſſe, & non infringi decreti, ſive Inſtructionis ejuſdem auctoritatem, quamvis reſponſio hæc vera foret, demonſtravi in Appendice quarti capitis libro ſecundo ac triceſimo. Præterea cap. *Presbyter*, de ſacram. non iterandis, Gregorius IX. hæc Archiepiſcopo Lundenſi reſcripſit: *Presbyter & diaconus cum ordinantur manus impoſitionem tactu corporali, ritu ab Apoſtolis introducto, recipiunt: quod ſi omiſſum fuerit, non eſt aliquatenus iterandum, ſed ſtatuto tempore ad hujuſmodi Ordines conferendos caute ſupplendum, quod per errorem fuerit prætermiſſum*. At quando *ſubſtantialis materia* non adhibetur, integrum ſacramentum eſt repetendum, non ſupplenda duntaxat *materia accidentalis*; quum præcedens ritus nullus fuerit, partibuſque caruerit intrinſecis. Eſt igitur manuum impoſitio in presbyteri, & diaconi Ordinationibus accidentaria materia. Confirmari poteſt hoc argumentum cap. *Cum veniſſet*, de ſacra Unct. ubi Innocentius III. juſſit per Epiſcopum Albanenſem, duobus aliis Epiſcopis aſſiſtentibus, deliniri ſacro Chriſmate Epiſcopum Brandicuberenſem, quia *in conſecratione ſua ſacram non acceperat unctionem*, ritibus aliis, quibus ordinatio peracta fuerat, non repetitis, Unctio quippe Chriſmatis, prout omnes conſentiunt, non pertinet ad *Ordinationis ſubſtantiam*. Rurſus juxta Pontificale Romanum tres in ordinatione presbyteri fiunt manus impoſitiones: prior quum Epiſcopus ponit utramque manum ſuper caput ordinandi, nihil dicens, quod & faciunt poſt illum omnes ſacerdotes qui adſunt: altera, qua & Pontifex, & ſacerdotes ſimul dexteras ſuper ordinandos tenent extenſas, Pontifex autem dicit orationem illam, *Oremus, fratres chariſſimi, Deum Patrem omnipotentem, ut ſuper hos famulos ſuos, quos ad presbyterii munus elegit, &c.* tertia, quando in fine Miſſæ impoſitis ſuper ordinatum ambabus manibus inquit Epiſcopus, *Accipe Spiritum ſanctum, quorum remiſeris peccata, &c.* Prima manuum impoſitio, omnibus conſentientibus, non poteſt eſſe *ſubſtantialis materia*, utpote quæ nullam verborum formulam habet adjunctam, & aperte conſtat puram putam eſſe ceremoniam; quam nec priſcis ſæculis obtinuiſſe, nec modò in uſu eſſe apud Græcos norunt qui Pontificales libros legerunt. Sed nec ultima impoſitio manuum *materia* eſt *ſubſtantialis*, quum presbyteri ante oblationem & conſecrationem Euchariſtiæ ſint ordinati; niſi forte velimus cum viris doctis admittere apud Latinos duas partiales in presbyteris ordinationes. Oportet igitur, ut ſecunda impoſitio manuum apud Latinos materia presbyteratus ſit, ſi in impoſitione manuum ſtatui debet ratio materiæ: atque id revera affirmant, ac probare nituntur auctores tertiæ ſententiæ. Verumtamen oratio, quæ hanc impoſitionem manuum comitatur, non videtur habere apud Latinos rationem *formæ*; cum ſit nuda divini auxilii

Digitized by Google

xiiii pro ordinatione proxima deprecatio: quod facile tum ex ejuſdem orationis lectione dignoſci poteſt; tum ex ſubſequentibus rubricis, quæ uſquedum inſtrumenta tradantur, vocant adſtantes *ordinandos*, *&* *conſecrandos*: immo & *conſecrandi* dicuntur in altera oratione Epiſcopi, *Exaudi nos*, *&c.* porrectis autem inſtrumentis, & pronuntiata ea forma, *Accipe poteſtatem &c.* ubique *Ordinati* appellantur. Hymnus quoque, *Veni creator Spiritus*, paullo ante conſecrationem, & porrectionem inſtrumentorum incipitur a Pontifice; & a ſchola canitur dum ſacra hæc actio peragitur; quod nempe ſpiritalis gratia tunc infundatur. Inſuper, ut dixi cap. 4. juxta idem Pontificale Romanum *character imprimitur* in traditione inſtrumentorum. Demum illa eſt ſacrorum Ordinum *ſubſtantialis materia*, quæ eſt ſenſibile ſignum, quo traditur ordinato poteſtas ſpiritualis. Atqui ſignum illud eſt ſacrorum inſtrumentorum porrectio, cui & additur forma verborum, *Accipe poteſtatem*, *&c.* Inſtrumentorum ergo traditio eſt ſacrarum Ordinationum *eſſentialis materia*.

Sententia verò, quæ ſtatuit diaconatus, & presbyteratus *materiam eſſentialem* in ſola impoſitione manuum, his innititur argumentis. Principio in omnibus Occidentis, & Orientis Eccleſiis manus impoſitio adhibetur, in diaconi ſaltem, & in presbyteri ordinatione, ſacris autem inſtrumentis non omnes utuntur; & nihilominus ordinatio hujuſmodi valida a Latinis exiſtimatur. Deinde diaconos ac presbyteros ordinari impoſitione manuum, nulla facta inſtrumentorum mentione, docet Concilium Carthaginenſe quartum canone 3. & 4. Idem de diaconis tradit Ancyranum canone 9. Etiam Nicæna Synodus canone 19. diaconiſſas laicis adnumerat, *quod nullam receperint manuum impoſitionem*. Tridentina quoque Synodus ſeſſ. XIV. de Extrema Unctione cap. 3. docet ejuſdem ſacramenti miniſtrum eſſe aut Epiſcopum, aut ſacerdotes, ab ipſo rite ordinatos, *per impoſitionem manuum presbyterii*. Ex his verbis depromptis ex prima ad Timotheum cap. 4. eruitur momentum aliud; ſiquidem manus impoſitio eſt gratiæ, & characteris ſignum efficiens: atque id tenemur firmiſſime aſſerere quicunque dicimus adverſus hæreticos demonſtrari ex Paulinis Epiſtolis ſacramentum ſacræ Ordinationis. Itidem Patres omnes impoſitioni manuum adtribuunt gratiæ efficientiam, ut diximus primo capite. Quis autem veterum aut calicis, aut patenæ, aut libri Evangeliorum, aut alterius materiæ traditioni hanc vim, & efficacitatem adſcripſit? Patronis denique hujus ſententiæ videtur poſſe abſque magno negocio diluere argumentationes oppoſitas, ſi dicant Eugenium IV. Armenios docuiſſe id, in quo a Romana Eccleſia diffidebant, non rejecta, ſed ſuppoſita impoſitione manuum, de qua Eccleſiæ conveniunt, illique addita materia integrante, quam Armenii non adhibebant, ut cum Latinis eoſdem ritus ſervarent. Ad Gregorii IX. reſcriptum poſſunt

re-

reſpondere, in caſu ibidem expreſſo non eſſe quidem iterandam porrectionem inſtrumentorum, ſed eſſe tamen ſupplendam impoſitionem manuum cum oratione, quoniam abſque hoc ritu ordinatio nulla foret. Ac facilius ii reſpondebunt, qui duplicem ſtatuunt in ſacra Ordinatione materiam; dicent nempe, quando in ſacramentis duæ partiales materiæ, ac duæ formæ adhibentur, ſi una ſeparetur ab alia, unam poteſtatem conferri, ejuſque *ſignaculum* imprimi; ideoque non totum eſſe iterandum, ſed illud duntaxat, quod incaute fuit prætermiſſum, alteram ſcilicet materiam cum propria forma partiali. Atque ita interpretantur capp. *Presbyter*, &, *Cum veniſſet*, præſtantiſſimi Juriſconſulti apud Emmanuelem Gonzalez tom. I. Decretal. pag. 489. Reliqua ita expediunt: In Pontificali Romano, inquiunt, uſurpatur nomen *Ordinandorum*, quando nondum ritus Ordinationis completus eſt: ea autem verba, *Accipe poteſtatem, &c.* ſunt jam collatæ poteſtatis explicativa, quemadmodum ea, quæ pronuntiantur in ſacra Unctione, *Ut quæcunque benedixerint, benedicantur, &c.* non dant, ſed explicant poteſtatem benedicendi jam per impoſitionem manuum collatam. Poſtrema demum ſententia utriuſque momenta complectitur. Ait enim *eſſentialem* ſacræ ordinationis *materiam* eſſe traditionem inſtrumentorum, quoniam per hanc presbytero confertur poteſtas offerendi ſacrificium accedente ea formula, *Accipe poteſtatem, &c.* & *materiam* item *eſſentialem* eſſe impoſitionem manuum, (poſtremam, non ſecundam, aut primam) per quam traditur facultas ſolvendi, & retinendi peccata, forma illa prolata, *Accipe Spiritum ſanctum, &c.* prout diximus ſupra cap. 8. prop. 3.

Quid modò in tanta opinionum diverſitate veriſimilius exiſtimamus? In minoribus Ordinibus nullam aliam apud Latinos *materiam* advenimus præter porrectionem inſtrumentorum: quæ commemoravimus de iiſdem Ordinibus pertractantes præcedenti cap. IV. Huic autem materiæ arbitramur æquipollere manuum impoſitionem, qua Orientales ordinant Lectorem & Hypodiaconum. Manus etenim eſt, quæ inſtrumenta præbet, & tractat, unde S. Bonaventura in IV. diſt. 24. p. 2. art. 2. q. 1. ſcribit, quod in primitiva Eccleſia plures Ordines *implicite dabantur in impoſitione manuum, quoniam manus eſt organum organorum*. Quam Seraphici Doctoris ſententiam eſſe reliquis aptiorem ad Græcos, Latinoſque conciliandos vidit lib. VI. Concordiæ pag. 436. doctiſſimus Petrus Arcudius. Puto maximum huic ſententiæ præſidium accedere ex Conſtitutione BENEDICTI XIV. de Ritibus Græcorum, non ſemel a me laudata, in qua definitur *per ſubdiaconatum Græco ritu collatum* cenſeri etiam receptos Ordines Acolythatus, & Oſtiariatus, quum tamen Græci in ſubdiaconatu ſacra vaſa non porrigant ordinando. Recole quæ ſcripſimus capite 2. Deinde arbitror Latinam Eccleſiam impoſitionem manuum, quæ omni procul dubio eſt

ſub-

Digitized by Google

ſubſtantialis materia in Ordinationibus Hierarchicis, ideſt, diaconatus, presbyteratus, & Epiſcopatus, ampliaſſe ad ceremonias alias, puta in diaconatu ad traditionem libri Evangeliorum, in presbyteratu ad unctionem, & porrectionem calicis, & patenæ cum ſymbolis conſecrandis; eademque ratione *formam*, quæ apud Græcos conſiſtit in ſola Oratione, quæ impoſitionem manus comitatur, apud Latinos fuiſſe diviſam, adeo, ut quando Pontifex inſtrumenta porrigendo ait, *Accipe poteſtatem, &c.* tunc revera ſacramentum perficiatur, & imprimatur character. Ita facile omnia conciliantur. Dico enim *materiam* Ordinum, quos appello Hierarchicos, eſſe revera manuum impoſitionem, ut præmonui libro xxx. cap. 10. & lib. xxxii. cap. 4. &, ſi hanc materiam ſolam cum ſufficienti forma præſcripſiſſent Conditores Latinæ Eccleſiæ, non minus valida foret hujus Ordinatio, quàm ſit valida Ordinatio Græcorum. Dico rurſus veriſſima eſſe quæ de materia & forma hujus ſacramenti traduntur in decreto Eugenii; quoniam porrectio inſtrumentorum non excludit impoſitionem manuum, ſed eſt quædam ejuſdem materiæ ampliatio; & ea verba, *Accipe poteſtatem, &c.* non excludunt præmiſſam Orationem Pontificis, ſed eam quodammodo extendunt: Eugenius autem hanc potius materiam, & hanc formam commemoravit, propterea quod in hoc ſacri ritus complemento, quod traditione inſtrumentorum & concomitantibus verbis perficitur, ab Orientalibus autem complexe, & coacervatim peragitur, accedit ſacramento perfectio ultima, atque, ut ait Pontificale Romanum, *character imprimitur*. Dico tandem Eccleſiam Latinorum nullatenus permutaſſe *materiam* ſacrarum Ordinationum, ſed quæ erant coagmentata & complexa, magis explicaviſſe. Planiſſima autem hæc mihi videntur, & Scyllam & Charybdim vitare, & quod caput eſt, Occidentalis, & Orientalis Eccleſiæ Ordinationes, ritusque facili negocio conciliare ac defendere: qui tamen probabiliorem putat unam, vel alteram ex ſententiis oppoſitis, habet ille ex hoc ipſo dialogiſmo munimenta, quæ eligat, firmiora. Expedita itidem foret illorum opinio, qui cenſent Chriſtum Dominum reliquiſſe arbitrio Eccleſiæ determinationem materiæ ſacramentorum; ſed præterquamquod a nobis refutatum id eſt lib. xxx. cap. 10. *impoſitionem manuum* non tantum uſus Eccleſiæ, verumetiam Apoſtolica Traditio, & novi Teſtamenti auctoritas expreſſe commendant.

C A P U T XIII.

In quo agitur de legitimo ſacrarum Ordinationum Miniſtro.

Extra omnem controverſiam poſitum eſt, miniſtros hujus ſacramenti *ordinarios* eſſe Epiſcopos, prout declarat ſeſſ. 23. cap. 4. & canone 7. Tridentina Synodus: ac longe antea ſtatuerunt Synodi aliæ, anno

nempe 348. canone 5. prima Carthaginenſis, an. 554. can. 7. Arelatenſis quinta, an. 563. cap. 8. Synodus Bracarenſis, anno 890. canone 7. Nannetenſis, aliæque permultæ. Et quidem deberi Epiſcopis jus ordinandi ceteros Eccleſiæ miniſtros probat citato cap. 4. Tridentinum Concilium ex quo illi in locum Apoſtolorum ſucceſſerint, & poſiti fuerint, ſicut Apoſtolus ait, a Spiritu ſancto regere Eccleſiam Dei: perſpicuum enim eſt ad præpoſitos rectoreſque ſupremos pertinere inferiorum miniſtrorum clectionem atque inaugurationem, non in Eccleſiaſtico tantum, verum etiam in quolibet bene inſtituto regimine. Hinc ab Apoſtolis conſtitutos fuiſſe presbyteros, hujus rei cauſa Titum relictum Cretæ, monitumque Timotheum ne cito manus imponeret initiandis, apertiſſime tradunt Actus Apoſtolici, & Epiſtolæ Pauli. Idem ex doctrinis Patrum evincitur; nam Chryſoſtomus & Hieronymus docent in hoc Epiſcopos a presbyteris differre, quod iſti *ordinationes* non faciant. Epiphanius etiam refellit Aerium, propterea quod unus presbyter ad alium creandum jus imponendi manum non habet, atque Athanaſius negat Iſchyram accuſatorem ſuum fuiſſe presbyterum, quoniam Colluthus, a quo Iſchyras dicebatur ordinatus, nunquam ad Epiſcopatus characterem promotus fuerat. Hæc autem, quum ſuperius producta ſint, nunc ſatis eſt innuiſſe. Accedunt quæ ſcripſimus cap. 10. irritas fuiſſe *Ordinationes* factas a Chorepiſcopis, qui non receperant Epiſcopalem conſecrationem. Poſtremò ex nono capite conſtat in Epiſcopatu poteſtatem conferri ampliorem, quam *ordinatione* ſua nanciſcantur presbyteri: ideoque ſicut ad canonicas ordinationes requiritur poteſtas juriſdictionis, ita ad ratas validaſque neceſſaria eſt, ordinario ſaltim jure, poteſtas Ordinis.

II.

Dixi *ordinario jure*; ſiquidem apertum eſt, collationem *minorum Ordinum* permitti Abbatibus, dummodo *presbyteri ſint, & ab Epiſcopo juxta morem Abbatum præficiendorum fuerint benedicti*; prout canone 14. anno 787. declaravit Nicæna ſecunda, ſive ſeptima Synodus Oecumenica. Eumdem canonem laudavit, iiſdemque conditionibus confirmavit Innocentius III. in reſcripto ad Rothomagenſem Archiepiſcopum, quod extat in primo Decretalium libro, tit. XIV. cap. *Cum contingat*. Alexander IV. eamdem facultatem cunfirmavit Abbati ſancti Bertini, Conſtitutione, quam in Gloſſario laudat Du-Cange *v. Oſtiarius*: & ne monumenta alia veſtigentur, Tridentina Synodus ſeſſ. XXIII. de Reform. cap. 10. privilegium illud Abbatum ſupponit, diſtricte prohibens, ne in poſterum Abbates ipſi, aut alii quomodolibet exempti cuiquam, qui non ſit regularis ſibi ſubditus, Tonſuram, vel minores Ordines conferant. Ipſamet facultas Chorepiſcopis conceſſa fuit canone 12. Concilii Ancyrani, can. 10. Antiocheni, eodemque canone 14. Synodi ſeptimæ. Poſſe conferri *minores Ordines* a S.R.E. Car-

Cardinalibus non Epiſcopis manifeſtum eſt ex illorum privilegiis, de quibus Jacobatius, Joannes-Andreas, aliique apud Cohellium in *Notitia Cardinalatus* cap. XVI. privileg. II. Ulterius arbitror poſſe Apoſtolicæ Sedis privilegio concedi quoque poteſtatem non Epiſcopo conferendi *Ordinem ſubdiaconatus*; tum quia eadem facultate juxta laudatum canonem Antiochenum pollebant Chorepiſcopi; tum quia ſubdiaconatus inter *Ordines Hierarchicos* non computatur, etiamſi ob continentiæ legem, & miniſterium parandi ſymbola, contrectandi vaſa altaris, & ad illud accedendi, ſit ordo ſacer: tum demum, quia Gelaſius Epiſtola I. cap. 8. monet Epiſcopos, ut meminerint ſibi nulla ratione concedi, *ut ſubdiaconum, vel acolythum ordinent, abſque Romani Pontificis permiſſione*; & conſequenter permiſſione iſta accedente fas eſſet presbytero conferre ſubdiaconatum.

Videtur contrarium evinci, ex quo etiam minores Ordines, & ſubdiaconatus vera ſint ſacramenta, & *Ordines* proprie dicti; ideoque ſi ſacramentum Ordinis conferri debet ab iis, qui poteſtatem acquirunt per characterem Epiſcopatus, neque ſubdiaconatus, neque minores Ordines conferri poſſunt a non Epiſcopo, quacunque etiam facultate ſuppoſita. Non urget hæc difficultas Doctores illos, qui negant iſtiuſmodi Ordines, minores & ſubdiaconatum, eſſe proprii nominis ſacramenta. Alii, qui ſacramenta eſſe fatentur, ultro concedunt talia non eſſe, dum conferuntur a non Epiſcopis, affirmantes ordinationes Abbatum eſſe quædam ſacramentalia, quæ ſupplent defectum illorum Ordinum, quorum officia, quum non exigant aliquam conſecrationem, committuntur etiam non ordinatis. Quidam ajunt canones idcirco præſcribere, ut Abbates ſint ab Epiſcopo benedicti, ut hac benedictione auctoritatem quaſi Epiſcopalem acquirant, atque ita ad conferendos minores Ordines ſint idonei. Nos vero arbitramur non repugnare, quod aliquis per characterem Epiſcopalem conſtituatur hujus ſacramenti *Ordinarius* miniſter; & per characterem presbyteratus habeat aptitudinem quamdam, per quam ordinare valeat, accedente Sedis Apoſtolicæ privilegio, ea ferme ratione, qua libro XXXII. cap. 5. & 7. diximus poſſe presbyterum ex Romani Pontificis delegatione chriſma conficere, & confirmare; quamquam *ordinario jure* id ſpectet ad poteſtatem Ordinis Epiſcopalis.

III.

Quid verò de Diaconatus, & Presbyteratus Ordinibus? Poteſt ne horum collatio a ſummo Pontifice committi presbyteris non Epiſcopis? Negat S. Thomas q. 38. Supplem. art. I. ad 3. ea ductus ratione, *quod majores Ordines habeant immediatam relationem ad corpus Chriſti*: quæ ratio præſertim tenet de presbyteratu; prout bene animadvertit in eumdem articulum Franciſcus Sylvius. Habet autem hæc divi Thomæ ſententia patronos plurimos, & recte communiorem dixere

 Van-

Vanrøy cap. IV. q. 2. & Piette q. 14. eam quippe amplexi ſunt omnes fere poſterioris ætatis Theologi. Et quidem nullum ſive e Scriptura, ſive ex Conciliis, ſive ex Patribus, ſive ex Eccleſiaſtica hiſtoria monumentum proferri poteſt, quo demonſtretur a ſimplici presbytero alios presbyteros fuiſſe ordinatos: exempla namque Chorepiſcoporum ad rem non facere, conſtat ex dictis. Ipſa quoque divina & præſtantiſſima ſacerdotum poteſtas, ut in ultima cœna a Chriſto Domino, & in Eccleſiæ primordiis ab Apoſtolis collata fuit, ita quolibet peregrinantis Eccleſiæ tempore ab iis, qui tenent apicem ſacerdotii, debet ſplendidiſſima origine propagari. His ergo de cauſis, quantum ſpectat ad ordinem presbyteratus, non auſim ab hac doctrina recedere. Non eſt illa tamen adeo communis, ut facere poſſit Theologorum conſenſus argumentum prorſus invictum, quemadmodum ait Hallier. Etenim quod ſacerdos non Epiſcopus presbyteratum conferre valeat, tenuerunt Cardinalis Hoſtienſis, Innocentius IV. aliique celebres Canoniſtæ laudati a Morino Exercit. 4. cap. 3. necnon Guilelmus Antiſſiodorenſis, Petrus Aureolus, Nicolaus de Orbellis, Ludovicus Meratius, aliique bene multi, eo loci ab eodem Morino recenſiti.

IV.

Dixi autem, *Quantum ſpectat ad Ordinem presbyteratus*: nam quod attinet ad Diaconos, Innocentius VIII. anno 1489. v. idus Aprilis conceſſit Joanni Abbati Ciſtertii diœceſis Cabilonenſis, & Abbatibus quatuor monaſteriorum, quæ *poſt, & immediate per dictam monaſterium fundata erant, ne Monachi dicti Ordinis pro ſuſcipiendis ſubdiaconatus, & diaconatus Ordinibus, extra clauſtrum hinc inde diſcurrere cogantur, ut ſuorum monaſteriorum prædictorum religioſis, quos ad id idoneos repererint, ſubdiaconatus, & diaconatus Ordines rite conferre valeant*. Haud ignoro plura adverſus hoc ſingulare privilegium proferri; ſunt enim permulti, qui ajunt 1. ſuppoſititium illud eſſe, aut ſaltim dubiæ auctoritatis: 2. a Navarro lib. v. Conſilior. num. 13. appellari privilegium *exorbitans*: 3. hanc Bullam non inveniri in Bullario Romæ edito, nec in publicis monumentis, quibus referuntur Romanorum Pontificum Conſtitutiones: 4. nec noſtra, nec patrum noſtrorum memoria Ciſtercienſes eo privilegio uſos fuiſſe: 5. nec Abbatem Ciſtertii facultatem hanc poſtulaſſe; inveriſimile autem videri non petita Pontificem conceſſiſſe: 6. adverſari Tridentino Concilio ſeſſ. 23. de Reformat. cap. 10. prohibenti, ne abbates ſubditis ſuis alios ordines conferant præter quatuor minores: 7. Bullam denique, ſi germana ſit, explicandam eſſe cum Benſonio de Anno Jubil. lib. 2. cap. 23. quod Abbates Ciſtercienſes valeant monachis ſuis dare litteras dimiſſorias, quibus ordinari poſſint a quolibet Epiſcopo, non habita provinciarum, & diœceſum ratione; ut expoſuit Congregatio Concilii Tridentini an. 1592. & Clemens VIII. in Bulla Ciſtercienſibus data.

Digitized by Google

ta. Collegit hæc omnia Honoratus Tournely quæſt. iv. art. 2.

Hæc autem & pugnant invicem, & magis privilegium ipſum confirmant: pugnant utique, nam Innocentii VIII. Conſtitutionem nunc ſuppoſitam dicunt, nunc dubiam, nunc *exorbitantem*, nunc & veram & juſtam, ſed accipiendam diverſu ſenſu. Privilegium itaque illud non eſt fictitium; germanumque putant Major in 4. diſt. 7. Navarrus citato in loco, Henriquez in Summa Addit. ad lib. 10. de Ordine, Iſambertus diſput. 6. Meratius diſput. 8. Morinus Exercit. 4. cap. 3. num. 2. noſter Vanroy cap. 4. quæſt. 1. Franciſcus Henno q. 6. art. 3. Vaſquez vero diſput. 243. in 3. p. cap. 4. affirmat privilegium illud aſſervari in Collegio Complutenſium, atque a ſe quoque fuiſſe perlectum. Nos Innocentii Bullam legimus non tantum apud Chryſoſtomum Henriquez Ciſtercienſem in Bullario ejuſdem Ordinis to. 1. pag. 190. editionis Antuerpienſis, verum etiam in Collect. Emmanuelis Roderici Ordinis Minorum pag. 254. edit. Tournoni. His autem objectio prima abunde refellitur. Ad alteram dicimus a Navarro privilegium illud dici *exborbitans*, quod communia Abbatum jura ſuperexcedat. Ad 3. oſtendimus, ubi privilegium, de quo agimus, inveniri poſſit, & legi. Ad proximam dicimus revera Abbates Ciſtercienſes eodem privilegio hactenus uti, prout affirmat citato in loco Morinus: immo Generalis Ciſtercienſium anno 1662. ordinavit monachos ſuos diaconos, & ſubdiaconos Romæ, ſciente & conſentiente Alexandro VII. Pontifice Maximo, & anno 1663. fecit conſimiles ordinationes Gandavi. Vide Vanroy tom. v. pag. 339. & Hennum tom. 2. pag. 489. Ad 5. reſpondeo Innocentium VIII. Joanni Ciſtercienſium Abbati conceſſiſſe privilegia ampliora petitis; neque enim ad Ciſtertium, & quatuor monaſteria antiquiora coarctaſſet privilegium conferendi minores Ordines; quum id juxta indulta vetuſtiora concedendum foret etiam abbatibus reliquis. Ad 6. dico Tridentini Concilii decretum eſſe univerſale, in quo non comprehenduntur ii, quibus Romanus Pontifex peculiare privilegium impertiatur: alioqui nec poſſent non Epiſcopi auctoritate, & permiſſione Sedis Apoſtolicæ ordinare ſubdiaconos; quod conſenſu fere omnium eſt falſiſſimum. Ad ultimam conſtat interpretationem Benſonii directè opponi privilegio Innocentiano, Ciſtercienſibus illis conceſſo, ne *extra clauſtrum* cogantur diſcurrere. Conſtitutio autem Clementis VIII. ad Ciſtercienſes data die 10. Martii an. 1592. quæ incipit, *Ut ea, quæ pro Eccleſiaſticarum perſonarum, &c.* & in qua continetur & confirmatur declaratio S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini interpretum, nullam facit Innocentianæ Bullæ mentionem, & declarat omnes Abbates *benedictos*, alioſque exemptos, iiſdemque privilegiis fruentes, poſſe *ad tonſuram, & minores Ordines* promovere regulares duntaxat ſibi ſubditos, necnon monachis juriſdictioni Ordinariorum non ſubjectis dare litteras teſtimoniales, ut a quibuſvis Epiſcopis ad ſacros, etiam

pre-

presbyteratus, Ordines promoveantur. Hoc itaque privilegium ad Abbates ſingulos ſpectat; nec approbat, neque revocat peculiare alterum ab Innocentio VIII. conceſſum Abbati Ciſtertii, & quatuor antiquiorum monaſteriorum. Vide citatum Volumen I. Chryſoſtomi Henriquez Privil. 52. pag. 363. Non habemus ergo momentum aliquod, vel minimum, quo poſſimus id recto jure Ciſtercienſibus denegare; quinimo conſimile privilegium conceſſum Franciſcanis in India narrant Henriquez in Summa apud Morinum; & Herinx, Tannerus, Vaſquez apud Hennum, in locis paulo ſupra laudatis.

V.

De Epiſcopatu manifeſtum eſt, a ſolis Epiſcopis conferri poſſe: argumenta enim, quæ de presbyteratu paullo ſupra tetigimus, a fortiori probant de Ordine Epiſcopatus. Theologi etiam, & ſacrorum canonum ſtudioſi, qui docent poſſe presbyteros conferre ordines, etiam ſacros, ea utuntur ratione, *quod Papa delegante Ordinatus poſſit conferre ordinem, quem habet*, ut inquit Gloſſa in Caput, *Manus quoque*, de Conſecrat. diſt. 5. & in Cap. *Pervenit*, diſt. 95. quare in iſtorum quoque ſententia qui Epiſcopatu carent, illum conferre nequeunt. Adeo communis fuit a priſcis Eccleſiæ ſæculis hæc perſuaſio, ut dum Novatus Epiſcopatum rapere conaretur, accitos ex Italia quoſdam Epiſcopos plane rudes, ac ſimplices, fraudulenta molitione impulerit, ut temulenti & crapula oppreſſi, adumbrata quadam, & inani manuum impoſitione ſibi traderent Epiſcopatum. Rem narrat S. Cornelius in Epiſt. ad Fabium apud Euſebium lib. VI. H. Eccl. cap. 43.

VI.

Certum inſuper eſt requiri ad conſecrationem Epiſcopi, ut tres, aut duo ſaltim Epiſcopi interſint; quod nonnulli neceſſarium putant non ſolum ad legitimam & canonicam, verum etiam ad validam ordinationem. Præſcribi conſuetudine ab Apoſtolis derivata, & canonum auctoritate, ut plures Epiſcopi, aut omnes in provincia exiſtentes, quemadmodum in uſu fuit apud Orientales, aut ſaltim tres, quem morem cuſtodit Romana Eccleſia, ordinent Electum, a nullo Eccleſiaſticæ diſciplinæ perito revocatur in dubium. Ea verba Apoſtoli ad Timoth. I. cap. IV. *Per impoſitionem manuum presbyterii*, a Chryſoſtomo, aliiſque Græcorum explicari περὶ ἐπισκόπων, *de Epiſcopis*, non ſemel in hoc libro adnotavimus. Act. XIII. I. quinque antiſtites laudantur, ex quibus Paulus & Barnabas ſegregati, ab aliis tribus, qui Epiſcopi erant, acceperunt manuum impoſitionem, Jacobum Juſtum ordinatum fuiſſe Jeroſolymorum Epiſcopum a Petro, Jacobo, & Joanne ſcribit ex veterum teſtimonio lib. 2. H. E. cap. I. Euſebius. In primo inter Apoſtolicos canones legimus Epiſcopum ordinandum eſſe ὑπὸ ἐπισκόπων δύο, ἢ τριῶν, *ab Epiſcopis duobus, vel tribus*: idem legitur in Conſtitutionibus Apoſtolicis, quæ tribuuntur Clementi lib. 3. cap. 20. & lib. 8.

lib. 8. cap. 27. Accedunt canones Conciliorum, 21. Concilii 1. Arelatenſis, 4. Nicæni primi, 19. Antiocheni, 39. Carthaginenſis tertii, & quamplurimi alii, in quibus conſtantiſſima traditione affirmatur ordinationem Epiſcoporum *a tribus Epiſcopis* eſſe perficiendam, quamvis ea in re diſcrepent, quod alii canones ad ſolemniorem Electorum inaugurationem exigere videntur conventum omnium provinciæ Epiſcoporum, alii canones Epiſcopos ſeptem, alii duodecim. Demum S. Cyprianus Epiſtola 68. ſcribit cuſtodiendum & tenendum eſſe *de traditione divina, & Apoſtolica ordinatione, ut ad Ordinationes rite celebrandas, cum plebe, cui Præpoſitus ordinatur, Epiſcopi ejuſdem provinciæ proximi quique conveniant.*

VII.

Exiſtimamus tamen nos plurium Epiſcoporum præſentiam ad ordinationem Electi non requiri ut Ordinatio ſit valida, ſed tantummodo ut ſit legitima, canonica, & juxta priſcam conſuetudinem, quæ jure meritoque inſtituta fuit, & omnino ſervanda eſt ad ritus ſolemnitatem, ad honorem Pontificatus, atque ad publicam ſacerdotii exiſtimationem, non ad poteſtatem conferendi characterem Epiſcopalem, ita, ut urgentiſſima neceſſitate poſſit auctoritate Apoſtolicæ Sedis ordinari Electus ab uno tantum Epiſcopo. Hanc verò ſententiam eo lubentius amplectimur, quod ſcimus Theologis noſtratibus probari quammaxime, Lupo in primis in iſtiuſmodi quæſtionibus exercitatiſſimo, Append. ad canonem IV. Nicænum, Friderico Gavardi q. 1. de Ordine art. 3. Aurelio Piette q. 13. aliiſque. Ac primò neceſſum non eſſe, ut ad Ordinationem Electi conveniant Epiſcopi omnes ejuſdem provinciæ, tametſi Cyprianus ſcribat id eſſe *divina traditione* obſervandum, colligitur ex dictis ſuperiori paragrapho: quare oportet in hac quæſtione, ſicut in aliis compluribus, traditiones quæ pertinent ad diſciplinam, ab iis diſtinguere, quæ inviolabilem doctrinam proponunt. Deinde ſufficere ad validam Electi ordinationem Epiſcopos duos, negare non audet Obſervat. 2. in Pontificale Græcorum Habertus, eorum, qui ſententiæ noſtræ adverſantur, anteſignanus, agnoſcens validam fuiſſe ordinationem Armentarii a duobus Epiſcopis ordinati, de quo in tertio Conciliorum Volumine, ideſt, canone 5. Regenſis Synodi an. 439. Id præterea ſtatuitur canone 1. Apoſtolico, & Conſtitutionibus Clementi affictis, citato in loco. In Vitis quoque Romanorum Pontificum editis ſub nomine Anaſtaſii Bibliothecarii legimus Pelagium I. ad Petri ſedem evectum anno 555. conſecratum fuiſſe ab Epiſcopis Peruſino, & Ferentino, atque Andrea Oſtienſi Archipresbytero; quod in tota Italia inveniri non potuerit tertius Epiſcopus, a quo conſecraretur, ob trium Capitulorum condemnationem, ob quam Pelagius falſo in ſuſpicionem venerat violatæ Synodi Chalcedonenſis, prout cap. 9. diſſert. de Synodo V. advertit Noriſius. Idem aſſerendum eſſe

eſſe de conſecratione Electi facta ab uno tantum Epiſcopo ſuadent ea, quæ ſequuntur. Primò Timotheus conſecratus *impoſitione manuum preſbyterii*, dicitur epiſt. 2. cap. 1. 6. peculiari ratione ordinatus a Paulo: unde Eſtius in primam ad Timotheum cap. 4. pag. 776. notat, *ceremoniam quidem impoſitionis manuum a pluribus fuiſſe adhibitam, ſed ſolum Paulum ea peregiſſe, quæ ſacramento ſubſtantialia erant*. II. Titus in magna inſula Cretæ poſt diſceſſum Zenæ & Apollinis ſolus remanſit, ibi a Paulo relictus, *ut conſtitueret per civitates presbyteros*, quo nomine Epiſcopos etiam intelligi conſtat ex Epiſt. ad ipſum Titum cap. 1. 7. atque ex dictis præcedenti capite undecimo. III. Si recipiatur auctoritas Conſtit. Apoſtolicarum, quæ ſaltem ad confirmandam doctrinam ſæculorum, quæ non magno intervallo diſtarunt ab Evangelii promulgatione, debent valere plurimum; ibi lib. VIII. cap. 27. legitur, cogente neceſſitate, Epiſcopum ὑπὸ ἑνὸς χειροτονηθῆναι, *ab uno ordinari*. IV. In 2. canone Synodi IV. Carthaginenſis habetur ab omnibus quidem Epiſcopis tangi caput Electi, ſed ab uno tamen *fundi benedictionem*. V. S. Gregorius Magnus Epiſt. 64. libri X. ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum, qui illum interrogaverat, an poſſet Epiſcopos ordinare ſine aliorum Epiſcoporum præſentia, reſpondet num. 8. *Et quidem in Anglorum Eccleſia, in qua adhuc ſolus tu Epiſcopus inveniris, ordinare Epiſcopum non aliter niſi ſine Epiſcopis potes. Nam quando de Galliis Epiſcopi venient, illi in ordinationem Epiſcopi teſtes tibi aſſiſtent. Sed fraternitatem tuam ita volumus in Anglia Epiſcopos ordinare, ut ipſi ſibi ipſi Epiſcopi longo intervallo minime disjungantur, &c.* Ait ergo Gregorius, quod ſi ex Galliis Epiſcopi aliqui in Angliam transfretaverint, iſtos S. Auguſtinus ad ordinationem invitet, id tamen non eſſe abſolute neceſſarium, ac ordinandos Epiſcopos interventu aliorum, poſteaquam *in locis propinquis fuerint conſtituti*. Vide adnot. ad hanc Epiſtolam tom. 2. novæ edit. Pariſienſis pag. 1155. ubi etiam demonſtratur vitioſam eſſe lectionem alteram, *Ordinare Epiſcopum non aliter, niſi cum Epiſcopis potes*: qua lectione nimium geſtit Habertus. Ex eadem Gregorii Epiſtola, atque ex verbis exſcriptis, alii Epiſcopi, qui adſtant Conſecranti, potius *teſtes* ordinationis dicendi ſunt, quàm *ordinantes*. VI. Theodoretus lib. V. H. Eccleſ. cap. 23. pag. edit. Valeſ. 230. refert Evagrium ordinatum fuiſſe Epiſcopum Antiochenum a ſolo Paulino: & quamquam in hac ordinatione Paulinus canones infregerit, quoniam vivens ſibi ſucceſſorem, ſolus, & abſque aliis Epiſcopis ordinavit, atque idcirco Orientales ſteterint a partibus Flaviani; Eccleſia tamen Romana diu ſervavit cum Evagrio communionem, donec diſſidia ab Innocentio I. componerentur; nec unquam de validitate ordinationis Evagrii diſputatum eſt, ſed tantum de legitima ſucceſſione in Sede Antiochena: immo prælaudatus Innoc. epiſt. 22. ad Bonifac. ratas habuit ordinationes factas ab ipſo Evagrio;

quod

Digitized by Google

quod utique demonſtrat illum fuiſſe verum Epiſcopum. Vide Lupum. VII. Non alia de cauſa videtur inſti tutum, ut plures Epiſcopi conveniant ad ordinationem Electi, niſi, ut inquit laudatus Innocentius in Epiſtola ad Victricium, *Ne furtivum beneficium præſtitum videatur*. VIII. Anno 1686. die 29. Decembris Innocentius XI. indulſit Godefrido Duci Franciæ Orientalis, ut ab uno Epiſcopo cum aſſiſtentia duorum Abbatum conſecraretur Epiſcopus, ut ſcribit Fridericus Gavardi tom. VI. Theologiæ Aegidianæ pag. 526. Hoc autem ſummi Pontificis indulto omnis dirimitur controverſia. IX. Ne prætermittam rationis congruitatem; an non habet unus Epiſcopus, quantum ſpectat ad Ordinis poteſtatem, apicem Pontificatus, & plenitudinem ſacerdotii? Præſentia itaque Coepiſcoporum auctoritatem Conſecrantis nec minuit, nec auget: quare ordinatum ab uno ideo canones deponunt & damnant, non quòd conſecratióne, & charactere ſit deſtitutus, ſed quod illegitime, furtim, & abſque majeſtate, quam poſtulat ſupremus ſacerdotii gradus, fuerit intruſus. Atque hac reſponſione corruit quidquid ex adverſa parte poteſt opponi.

VIII.

Perſpicuum ulterius eſt, atque a Tridentina Synodo ſeſſ. 23. cap. 8. definitum, debere unumquemque ordinari *a proprio Epiſcopo*, nec ab alio ullatenus promoveri, *cujuſvis aut generalis, aut ſpecialis reſcripti vel privilegii prætextu*; atque ſi ſecus fiat, Ordinantem a collatione ordinum per annum, ordinatum vero a ſuſceptorum ordinum executione ſuſpendi quandiu proprio Ordinario videbitur expedire. Incurri eamdem ſuſpenſionem etiam collatione minorum ordinum, & Clericalis tonſuræ ſi fiat abſque licentia ſuperioris Ordinandorum, aut ſcienter, aut affectata ignorantia, aut quocunque alio quæſito figmento, declararunt Romani Pontifices, Gregorius X. & Bonifacius VIII. prout apparet ex cap. *Eos qui Clericos*, atque ex cap. *Nullus Epiſcopus*, lib. 1. tit. 9. de temp. Ordinat. in Sexto. Sacerdotes a proprio ordinandos Epiſcopo habetur quoque in vetuſto canone, qui ſupponitur Anacleto, diſt. 67. Decreti, cap. *Reliqui*. Conſonant Conciliorum canones, 21. Synodi Antiochenæ, 3. I. Conſtantinopolitanæ, 15. Aurelianenſis III. & alii id genus bene multi. Idem confirmatur ex Eccleſiaſtica Hiſtoria; nam legimus apud Sozomenum lib. 3. cap. 21. & Socratem lib. 2. cap. 24. ab Arianis accuſatum beatiſſimum Athanaſium, quod ordinationes feciſſet in urbibus ad illum nullatenus pertinentibus: immo & S. Joannes Chryſoſtomus apud Nicephorum lib. 13. cap. 13. ægre tulit S. Cyprianum Salaminæ in Cypro Epiſcopum ordinaſſe diaconum in Baſilica ſeptem paſſuum millibus diſtante ab urbe Conſtantinopolis: quod Epiphanius minime feciſſet, *ſi ejus detrimentum fore perpendiſſet*, inquit epiſt. 19. ad Hugonem Archiepiſcopum Lugdunenſem ſcripta anno 1906. Urbanus II. Nonnulli

tamen Primates extra diœceſim ſuam aliquando Ordines contulerunt, E. G. in tota Africa Epiſcopus Carthaginienſis, ut conſtat ex canone 45. Concilii ejuſdem urbis III. in Syria Patriarcha Antiochenus, qui Metropolitanos ordinabat *auctoritate ſingulari*, prout epiſt. 18. ad Alexandrum Antiochenum Epiſcopum inquit ſummus Pontifex Innocentius I. atque in Hiſpaniarum provinciis Archiepiſcopus Toletanus, conceſſione tamen aliorum Epiſcoporum, juxta canonem 6. Concilii Toletani XII. De Romano Pontifice, cujus eſt ſumma & ampliſſima in Eccleſia poteſtas, haut dubium, quin poſſit ubique terrarum presbyteros, & Epiſcopos conſecrare. Tanta demum eſt in promovendis ordinandiſque clericis ſuarum diœceſum juris Epiſcopalis auctoritas, ut qui loco renunciavit, non poſſit ordines conferre, niſi invitatus: & ſi renunciaverit tum loco, tum dignitati, invitatus conferre poſſit *minores*, *non autem ſacros*, & ſi hos conferre præſumeret, initiati forent ſuſpenſi; ita enim ſtatuitur cap. *Requiſivit*, lib. I. Decretal. tit. 13. de Ordinatis ab Epiſcopo, qui renunciavit.

IX.

Ab Epiſcopo ordinante *formam* proferendam eſſe, ſive, ut loquuntur canones, *benedictionem fundendam*, adeo, ut ſi Epiſcopus manum imponeret, & aliquis presbyter pronuntiaret verba, ordinatio eſſet irrita, & nulla, res eſt manifeſta, & definita canone 5. Concilii 2. Hiſpalenſis an. 619. cui præfuit S. Iſidorus, adverſus Epiſcopum Egrabenſem, qui detentus dolore oculorum in Ordinatione unius presbyteri, duorumque diaconorum, manum impoſuerat ordinandis, & quidam presbyter contra Eccleſiaſticum Ordinem formam protulerat. Neque hic locum habet quod nonnulli affirmant de baptiſmo, validum ſcilicet futurum fore, ſi mutus funderet aquam, & alter manibus obtruncatus proferret verba, eo quod iſte aliena manu tanquam vicaria tingeret, & baptizaret: presbyter enim nequit eſſe miniſter Ordinationis, nec dextera Pontificis inſtrumentum illius; & potiori jure ſacramentorum miniſter dicendus eſſet qui *formam* pronuntiaret, quam ille, quo obſequente exhiberetur *materia*: quamquam & illa de duplici ejuſdem baptiſmatis adminiſtro ſententia a multis refellitur, & admodum incerta eſt, ſicuti diximus libro XXXI. cap. 12. quæſtiuncula 4. Vide etiam quæ de unctione infirmorum ſcripſimus libro XXXV. cap. 8. propoſit. 5.

CA-

CAPUT XIV.

Quid aſſerendum ſit de Ordinatione facta ab Epiſcopis illegitime intruſis, aut hæreſi, ſchiſmate, & labe ſimoniaca contaminatis?

Dixi quartodecimo capite libri triceſimi, Donatiſtas nulla & irrita exiſtimaſſe ſacramenta baptiſmi, & ſacræ Ordinationis collata a miniſtris improbis, atque ab illorum communione ſegregatis: inde enim Donatiſtarum ſchiſma exortum eſt, quod Cæciliani Epiſcopi Carthaginenſis ordinationem factam a Felice Aptungitano, quem traditionis crimine accuſabant, pertinaciſſime oppugnarent. Hinc antiquiores Donatiſtæ ordinatos a Catholicis & ad partes ſuas accedentes publica pœnitentia impoſita contra ſtatuta canonum, ut oſtendi de ipſa publica pœnitentia pertractans, inter laicos detrudebant. Donatiſtæ vero poſteriores recedentes ab illius diſciplinæ ſeveritate, venientes ad ſe catholicos ſacris Ordinibus initiatos baptizabant iterum, & aliquando rurſus ad Ordines promovebant: quod factum in quibuſdam diaconis narrat S.P. Auguſtinus ep. 23. num. 2. & epiſt. 108. n. 19. Legi poteſt Norifiana Donatiſtarum Hiſtoria p. 2. cap. 4. Acceſſiſſe Donatiſtis complures poſteriorum ſæculorum hæreticos aſſerui præcitato capite quartodecimo: in quo cum de ſacramentis univerſim diſputatum ſit, ac demonſtratum rata & valida illa eſſe, quamquam conferantur a miniſtris hæreſi, ſchiſmate, aut ſcelere alio turpiſſimo contaminatis; nunc de ſacramento Ordinis peculiariter pertractans rurſus quæſtionem ipſam attingo. De quatuor autem generibus improborum miniſtrorum quæſtio moveri poteſt, ideſt, de Epiſcopis intruſis, quos canones mœchos etiam atque invaſores appellaverunt, quod legitimis paſtoribus ejectis, aut violenta alia, ſeu doloſa ratione ad Epiſcopale ſolium conſcenderint: de hæreticis item, & ſchiſmate ab Eccleſia divulſis, necnon de Simoniacis, ſeu dona Spiritus ſancti pretio temporali ſibimet comparantibus.

Quam anceps, & difficultatibus implicata fuerit olim hæc quæſtio inferri poteſt ex v. Exercitatione Joannis Morini, quæ eſt *de ſacrarum Ordinationum iteratione*, atque ex recentiorum Thologorum lucubrationibus, ut plurimum ejuſdem Morini, qui tamen non uno in loco lapſus eſt, argumentorum collectione compactis. Verum ut nos breviores & faciliores ſimus, nonnulla præmittimus adnotanda. Quorum primum eſt, perantiquos ſcholaſticos, qui cum Magiſtro in iv. diſt. 25. quæſtionem hanc *perplexam, ac pene inſolubilem* eſſe affirmant, aut etiam putant irritas ordinationes factas ab Epiſcopis hæreticis, vel *degradatis*, in qua ſententia ſtetiſſe dicitur Gratianus I. q. 1.

 num. 45.

num. 45. nulla ratione poſſe invicem conciliari: nam quidam ajunt Epiſcopos exauctoratos, atque e gradn dejectos, *charactere*, & poteſtate Ordinis omnino exſpoliari: alii cenſent hujuſmodi Epiſcopos poteſtatem quidem ordinandi retinere, ſed hac poteſtate carere illos, qui ab iis ordinantur; quod ſcilicet primi in Eccleſia, alii extra Eccleſiam fuerint inaugurati. Nec enim valet conciliatio illa, quam cap. 9. laudatæ Exercitationis tentat Morinus diſtinguens characterem ſacramenti ab ejuſdem characteris virtute, & contendens illum permanere ſemper, hanc vero Eccleſiæ abrogatione, & revocatione reddi quolibet effectu caſſam; atque ita ratas fuiſſe, aut nullas ordinationes, prout Eccleſia virtutem poteſtatemque Epiſcoporum, charactere illorum perſiſtente, firmabat, vel reſcindebat. Enimvero poteſtas ordinis, & character idem omnino ſunt, aut ſaltim ſeparari non poſſunt: nec alia ducti ratione, quam petita ex natura inviolabilis characteris, damnant modo Theologi omnes Reordinationes factas ab Epiſcopis aut improbis, aut hæreticis. Neque opinio Morini eadem eſt ac ſententia Oſtienſis, aliorumque JCC. aſſerentium in Excommunicato *characterem* quodammodo extingui, & hebeſcere, per diſpenſationem vero *calorem ſumere, & vivificari*; nam id eo ſenſu eſt intelligendum, ut ſoluti a cenſuris poſſint licite, & ſancte peragere, quæ iiſdem cenſuris innodati impie, & ſacrilege exercent. Hinc & illud præmittendum eſt, non de licita, ſed de valida miniſtrorum Ordinatione controverſiam hanc agitari. Prænotandum ulterius, nil ad hanc dirimendam facere, quod ab hæreticis, vel ſchiſmaticis ordinati, & venientes ad Eccleſiam Catholicam, aliquando ad communionem tantum laicam recepti fuerint, aliquando etiam inter Clericos cooptati. Præſens enim quæſtio pertinet ad dogma, agitque de ſacramenti *validitate*; ea autem de modo recipiendi Clericos ab hæreſi venientes, ſpectat ad diſciplinam: in qua pro criminum qualitate, ac temporum circumſtantiis, reſipiſcentes Clerici aliquando privati fuerunt priſtino honore, aliquando ordinis ſui munus, vel totum, vel ex parte exercere iterum permiſſi ſunt. Etenim legimus Cornelium Papam conceſſiſſe priſtinum presbyteri locum Maximo, qui Novatianis adhæſerat; Nicænos Patres ſuſcepiſſe Epiſcopos, qui Arianam hæreſim deſeruerant, illorum ordinem, dignitatemque ſervantes: Synodum demum Ancyranam tractis per vim ad ſacrificandum reſtituiſſe quidem honorem ſedis, ſed negaſſe exercitium oblationis, aliorumque officiorum ſacerdotalium. Poſtremò notandum eſt, quod etſi antiquiores ſcholaſtici, ut præmonui, plurimum in hac quæſtione hæſitaverint, univerſi tamen qui a quingentis ab hinc annis floruerunt, ſi unus, vel alter excipiatur, conſtantiſſime affirmarunt valere, nec ulla ratione iterandas eſſe Ordinationes, de quibus ſermo inſtituitur; tametſi quantum ad gratiam pertinet, minime illam conſequantur qui ſcienter ab Epiſcopis aut ſchiſmate, aut hæreſi ſeparatis,

ſive

ſive excommunicatis, *degradatis*, vel ſuſpenſis recipiunt Ordines Eccleſiaſticos, non quidem ſpectata ſacramenti efficacitate, ſed prava miniſtrorum, atque ſuſcipientium diſpoſitione, prout q. 38. Supplementi ſcribit Doctor Angelicus, a quo nemo unus hac ætate diſſentit. His vero præmiſſis, id, quod in quæſtione poſitum eſt, ita ſubjectæ theſi reſolvitur.

Propositio: Validæ ſunt Ordinationes factæ ab Epiſcopis quacunque hæreſi, aut crimine pollutis, necnon excommunicatione, aut cenſura alia innodatis; dummodo cum neceſſaria intentione adhibeant materiam, formamque legitimam, atque ipſi eadem ratione inaugurati & conſecrati fuerint Epiſcopi.

Ac primùm poſitionem hanc probo communibus argumentis. I. Tenent priorem locum definitiones Eccleſiæ: prohibentur enim omnino reordinationes canone Concilii Capuani celebrati ſub Siricio anno 389. de quo Noriſius in Hiſt. Donatiſt. p. 2. cap. 8. Relatus eſt autem idem canon a III. Synodo Carthaginenſi an. 397. can. 38. atque his verbis confirmatus, *Non liceat fieri Rebaptizationes, & Reordinationes, quod etiam in Capuenſi plenaria Synodo videtur ſtatutum*. Extat quoque de Conſecrat. diſt. IV. n. 7. Plura ibidem Gratianus, quemadmodum diſt. 68. & Cauſa 1. q. 1. Idem poſt innumeros alios canones, quorum nonnullos producam paullo infra, ſtatuit Florentinum Concilium in decreto unionis, ac Tridentinum ſeſs. VII. can. 9. & ſeſs. 23. can. 4. ubi definit ſacramento Ordinis *imprimi characterem, ideoque non poſſe iterari*. II. Probatur auctoritate Sanctorum, ac præſertim S. P. Auguſtini, qui tam de Baptiſmo, quàm de Ordine ſcribit lib. 2. contra Epiſtolam Parmen. cap. 13. num. 28. *In Catholica utrunque non licet iterari*: & lib. 1. de Baptiſmo cap. 1. *Sicut baptizatus, ſi ab unitate receſſit, ſacramentum baptiſmi non amittit, ſic etiam Ordinatus*, &c. de Bono conjugali cap. 24. loquens de Clericis, improbis, & officio privatis, *Manet tamen in illis ordinatis ſacramentum Ordinationis*; ac demum in Pſalm. 54. num. 19. demonſtrat ſchiſmaticos hæreticoſque manere nobiſcum *in ſacramentis*, quamvis non ſint nobiſcum *in caritate*. Hùc ſpectant quæ ſcribit Theodoretus H. Relig. cap. 13. *οὐ δυνατὸν δὶς τὴν αὐτὴν ἐπιτεθῆναι χειροτονίαν, fieri non poteſt, ut bis fiat eadem manuum impoſitio*. Similia Hieronymus in dialogo contra Luciferianos. III. Accedit manifeſta ratio: nam *poteſtas Ordinis* ſemel collata nunquam auferri poteſt, ut conſtat de poteſtate conſecrandi, quam nullus ſacerdotum propter qualecunque ſcelus amittit. Secus *de poteſtate juriſdictionis* dicendum eſt, quam nemo poteſt exercere in eos, qui ſibi non ſubjiciuntur, prout apparet in abſolutione, vel excommunicatione. At poteſtas ordinandi eſt *poteſtas Ordinis*. Nullus itaque Epiſcoporum hac eadem poteſtate privari poteſt.

Præterea comprobatur aſſertio diſcurrendo per claſſes illorum Epi-

Epiſcoporum, quorum Ordinationes poſſent nullæ cenſeri. *Sit* autem prima claſſis *intruſorum*, qui nempe alienam ſedem invaſerunt, aut illam contra fas, & jura canonum occuparunt. Recentiores quidam Theologi cum Witaſſio ſect. IV. de Ordinis charactere, producunt exempla Felicis II. Liberii poſt ſubſcriptam formulam Arianam, & Vigilii Romanorum Pontificum, quos Auxilius in defenſione Formoſi, & S. Petrus Damiani Opuſculo 6. *intruſos* dixere, nec tamen repetitæ fuerunt illorum Ordinationes. Sed hæc exempla ad rem non faciunt. Quanquam enim laudatorum Pontificum Acta varia ſint, & ambigua, ut excuſatione digni videantur Auxilius, & alii: pondus tamen non habent, quo aſſertio iſta firmari valeat. Felicem enim, quem ab Arianis intruſum videtur aſſerere S. Athanaſius in Epiſt. ad Solitarios, atque in catalogo Pontificum nequaquam connumerarunt lib. 2. adverſus Parmenianum Optatus, & Epiſt. 165. Auguſtinus, quorum auctoritate fretus illum Pſeudopontificem exiſtimavit in notis ad Dictatum S. Gregorii VII. eximius Lupus, Felicem, inquam, tanquam verum Pontificem agnoſcunt antiquiores Romanæ Eccleſiæ catalogi, Breviarium, & Martyrologium Romanum, perantiquæ Pontificum imagines in Baſilica S. Pauli Via Oſtienſi, Nicephorus, Theophanes, Anſelmus Lucenſis, aliique permulti. Immo cum de expungendo Felice a Romanorum Pontificum catalogis apud ſacrorum Rituum Congreg. ageretur, contigit anno 1582. ſedente Gregorio XIII. ut in Aede SS. Coſmæ & Damiani detegeretur ſarcophagum cum hac inſcriptione: *Corpus S. Felicis Papæ, & Martyris, qui damnavit Conſtantium*, de qua Baronius ad an. 357. num. 63. Et quoniam nonnulli hanc tumuli inſcriptionem dubiam eſſe contendunt ob ſilentium Marcellini & Fauſtini; prætereundum non eſt, horum ad Imperatores libellum figmentis pluribus a viris Luciferianis fuiſſe compactum, ut alio in loco adnotavi, agens nempe ſecundo volumine de pœnitentia Oſii Cordubenſis Epiſcopi: nullam deinde firmitatem ineſſe huic argumento neganti, ac petito a ſilentio unius libelli de Felice data opera non pertractantis: ſervari demum etiamnum marmoream tabulam conſcriptam tempore Gregorii VII. a Benedicto Titulari Eccleſiæ S. Pancratii prope viam Aureliam; qua in tabula recenſentur ſanctorum reliquiæ ibidem ſervatæ in ſacello ſancti Paſtoris, inter quas connumeratur pars ſacrorum cinerum *Martyris & Papæ Felicis bonore ſecundi*.

Ut ut ſit, incerta ſaltim ſunt quæ de Felice inter invaſores numerando in hac quæſtione afferuntur. At quæ adduntur de Liberio, falſa ſunt penitus: nec mirum eſt Pontificem auctorem damnationis Luciferianæ a ſcriptoribus hujus factionis tanquam Arianum fuiſſe traductum, etſi nunquam catholicam fidem violaverit, ut alibi demonſtravimus. Vigilius vero in Petri ſedem intruſus pulſo in exilium Silverio, necis hujus auctor, ſimoniacus, excommunicationis vinculis alligatus, & ſiquid

Digitized by Google

ſiquid atrocius inveniri poteſt, dicitur quidem a ſcriptoribus multis, adeo, ut fuiſſe illum prius invaſorem, quàm Pontificem exiſtimaveverit quoque Annalium Eccleſiaſticorum Parens ad an. 538. ſed eruditus Conſtantius in Epiſtolis ſummorum Pontificum Vigilium acerrime vindicavit, demonſtrans quanta ei affiƈta fuerint ab Africanis trium Capitulorum defenſoribus, Facundo, Viƈtore, & Liberato. Conſtantii judicium confirmari poteſt ex Hiſtoria Arcana Procopii Cæſarienſis, qui ſcripſit Silverium trucidatum fuiſſe ab Eugenio famulo Antoninæ uxoris Beliſarii, apud quam Procopius ipſe degebat: quamquam ex Libro Pontificali Vigilium inter & Antoninam Patriciam magna interceſſerit conſuetudo. Videſis novas in Anaſtaſium adnotationes, & quas ad Procopium addidit Nicolaus Alemannus. Tandem ſi aliquam Vigilii in Silverium machinationem, & cupiditatem Pontificalis honoris velimus admittere; negare tamen non poſſumus poſt mortem Silverii legitimum Papam fuiſſe, infenſiſſimum hoſtem Eutychianorum, Chalcedonenſis Synodi defenſorem, & trium Capitulorum damnatorem, judicemque reƈtiſſimum. Aliunde ergo, quam ab ordinationibus Liberii, Felicis, & Vigilii, peti debet hujus propoſitionis demonſtratio.

Tria itaque exempla alia producam: quorum primum ſit Anatolii, qui in locum S. Flaviani Conſtantinopolitani Epiſcopi a Dioſcoro, & pſeudoſynodo Epheſina, quam Latrocinium appellant, intruſus, a S. Leone Magno ad Marciani Auguſti, & Pulcheriæ preces ſuſceptus fuit, probatis quoque ſingulis ejus ordinationibus; ut conſtat ex epiſt. ejuſdem Leonis 78. aliàs 54. Alterum exemplum ſit Petri Mogi, qui etſi intruſus in Epiſcopatum Alexandrinum, ac præterea ab uno tantum Epiſcopo adverſus ſtatuta canonum ordinatus, attamen ut Metrophanes narrat apud Lupum Volum. 2. in canones pag. 1526. fecit ordinationes complures, quas Romana Eccleſia ratas habuit: id, quod confirmat aſſertionem præcedentis capitis num. VII. valere conſecrationem Epiſcopi ab uno tantum peraƈtam. Tertium denique exemplum ſit Photii, qui S. Ignatii ſedem invaſit, & a Gregorio Syracuſano Epiſcopo *degradato* conſecratus fuit, & nihilominus defunƈto Ignatio Joannes VIII. Romanus Pontifex in Patriarchalem gradum, & honorem ipſum Photium ſuſcepit, nullo eorum, qui ab illo fuerant ordinati, repetita ordinatione purgato. Qua in re licet nonnulli Joannem nimiæ facilitatis redarguant, immo Baronius ad an. 879. ab illius puſillanimitate natam putet fabulam Joannæ Papiſſæ; defenditur ille tamen a Lupo citato in loco, atque a Petro de Marca lib. 3. Concord. ſacerdot. & imp. cap. 14. apertumque eſt ortam Papiſſæ fabulam ex Valdenſium, aut Lutheranorum laticibus exaƈto jam nono ſæculo; ſiquidem illam ſediſſe ajunt poſt S. Leonem IV. qui anno 855. puriſſimam efflavit animam. Quamquam etſi Joannes VIII. cedens Baſilii impera-

peratoris precibus, & Photio fidem adhibens molliter ſe geſſiſſet; non inde tamen ſequeretur Photii ordinationes fuiſſe irritas, aut repetitas, ut falſo ſcripſit Joannes Morinus, a Chriſtiano Lupo, & ab aliis viris doctiſſimis refutatus.

Sequitur, ut dicam de ordinationibus ſchiſmaticorum: quas minime repetendas eſſe demonſtrat Eccleſiaſtica Hiſtoria. Enimvero Maximum presbyterum, alioſque Novatianos tertio vertente ſæculo ſanctus Cornelius Papa ad Eccleſiam reverſos abſque nova ordinatione in priſtinum locum ſuſcepit, ideoque Romanæ Eccleſiæ judicio character ordinis in ſchiſmate perſeverat. Quarto ſæculo eadem Romana Eccleſia ordinatos in ſchiſmate Donatiſtarum vere inſignitos eſſe Ordinis charactere declaravit, ſcribente Auguſtino adverſus Parmenianum lib. 2. cap. 13. de Ordinatis in eodem ſchiſmate, *Non ſunt rurſus ordinati, ſed ſicut baptiſma in eis, ita ordinatio manſit integra*: & adverſus Creſconium libro 2. cap. 11. *Quamvis cum apud vos ordinantur, non ſuper eos invocetur nomen Domini, ſed Dei; tamen ita ſuſcipiuntur, ut videtur paci, & utilitati Eccleſiæ convenire*. Etiam S. Melchiades ordinatos a Majorino conſiſtere ſuo loco paſſus eſt: & Melchiadis ſententiam idem Auguſtinus plurimum commendavit, appellavitque *innocentem, providam, integram, & pacificam*, in Epiſt. 43. ad Glorium & Eleuſium, num. 16. E contra Donatiſtæ, qui Ordinationes iterabant, innumeris in locis ab Auguſtino exagitantur & refelluntur, ut conſtat ex univerſis Operibus adverſus ipſos Donatiſtas conſcriptis. Sunt qui illam reordinandi conſuetudinem in Donatiſtis proſcriptam ajunt in Concilio Romano Melchiadis, in quo Donatus a decem & novem Epiſcopis damnatus fuit, *Quod confeſſus ſit rebaptizaſſe, & Epiſcopis lapſis manum impoſuiſſe*, ut inquit Optatus lib. 1. adverſ. Parmenianum. Verum hoc in loco *impoſitionem manuum* non reordinationem Epiſcoporum, ſed impoſitionem publicæ pœnitentiæ intelligunt cum Albaſpina viri alii doctiſſimi: quod præmiſſis adnotationibus quadrat quammaxime. Non iteratas tamen a Catholicis ordinationes Donatiſtarum evidentiſſimum eſt; idque confirmant quæ leguntur in Collat. Carthag. diei primæ cap. 16. & in Codice Canonum Africanorum cap. 68. Sunt qui addunt ordinatos in ſchiſmate Meletii, quos Nicæna Synodus in Epiſtola Synodica ad Alexandrinos in Eccleſiaſticam dignitatem, & priorem gradum recepit: at ex hac Epiſtola oppoſitum inferri contendunt Valeſius in notis ad Theodor. lib. 1. cap. 9. Du-Pin in Biblioth. cent. IV. & volum. 2. Originum Eccleſ. Binghamus: unde quod hoc in loco profertur e ſchiſmate Meletiano, potius inter oppoſitiones locandum eſt. Confirmant tamen aſſertionem noſtram exempla permulta aliorum ſchiſmatum poſteriorum, in quibus promoti ad Eccleſiaſticos Ordines nequaquam fuerunt repetita ordinatione recepti, nec etiam in graviſſimo illo, ac diuturno ſchiſmate, quod ab Urbano VI. uſque

ad

Digitized by Google

ad Martinum V. ab anno ſcilicet 1378. uſque ad annum 1417. vexavit Eccleſiam.

Agendum nunc de hæreticis. Octavo Nicæno canone definitur, ut Novatiani, ſi aliquando venerint ad Eccleſiam Catholicam, ὥστε χειροθετουμένους αὐτοὺς μένειν οὕτως ἐν τῷ κλήρῳ. Hæc Græca verba ita reddidit Dionyſius, *Ut impoſitionem manus accipientes ſic in clero permaneant*: atque *hanc manuum impoſitionem* quidam Theologi ſacramentum Confirmationis, quidam reconciliationem canonicam intellexerunt. At Morinus citata Exercit. v. cap. 7. *ordinationem* eſſe contendit, unde ſequeretur Novatianos fuiſſe reordinatos. Verùm notandum eſt legitimam interpretationem Græcorum verborum hanc eſſe, *Eos, qui manus impoſitionem perceperunt, ita in clero permanere*, ſive, ut habent antiquiores verſiones, atque ipſa interpretatio Dionyſii in ſecunda canonis parte, *Ut qui ex illis erant ordinati, ſic maneant in clero*. Ita quoque Nicænum canonem acceperunt Monachi Studitæ in ſeptima Synodo, quæ Act. 1. Monachorum interpretationem probavit, Collector canonum Arabum n. 18. S. Hieronymus in Dialogo adverſus Luciferianos, & Innocentius I. epiſt. 22. ad Epiſ. Macedoniæ cap. 5. Quare Morino concedendum eſt impoſitionem manuum hoc in loco eſſe *ordinationem*, ſed conſtat iſtic ratam haberi ordinationem acceptam in hæreſi, non admitti reordinationem. Emendanda propterea eſt lectio Gratiani diſt. 7. n. 8. *Placuit ut ordinentur, & ſic maneant in clero*. S. Athanaſius an. 362. coacta Synodo ſtatuit inter clericos recipiendos eſſe, itemque laicos ad communionem admittendos, qui Arianam impietatem, ad quam neceſſitate quadam ac violentia tracti eſſent, deteſtati veniam ſuppliciter petiiſſent, prout extat in Actis ejuſdem Synodi, atque in Epiſtola ipſius Athanaſii ad Rufinianum, necnon actione prima Concilii VII. Generalis. Idem cum Encratitis factum, in Epiſcopalem ſedem ſuſceptis Zoi, & Saturnino, qui huic hæreſi adhæſerant, affirmat in Epiſtola ad Amphilochium can. 1. Magnus Baſilius. Epheſina etiam Synodus hæreticos, quos Syriace Meſſalianos, Græce autem Euchetas dixerunt, ideſt, *Precatores*, eo quod tamdiu orarent, ut vellent ad litteram illud implere, *Oportet ſemper orare*, genus propterea hominum Anabaptiſtis, ceteriſque Enthuſiaſtis ſimillimum, in decreto, quod conſequitur ſextum canonem, recipiendos eſſe ſancivit, dummodo in ſcriptis hæreſim omnem anathematizaverint ea conditione, *ut ſi clerici fuerint, maneant clerici; ſi laici, ad communionem admittantur*. In ſedes quoque ſuas Toletana prima Synodus anno 400. reſtituit Symphoſium, Dictinium, & Anterium Epiſcopos, poſteaquam Priſcilianiſtarum hæreſim ejurârunt. De Donatiſtis non tantum ſchiſmate, quam hæreſi contaminatis diximus paullo ſupra. Sanctus Leo Magnus epiſt. 1. num. 6. ait ab Epiſcopali dignitate non repellendum Donatum Salicinenſem, ex Nova-

Digitized by Google

tianis nuper converſum, ſi exhibito fidei libello, ſe catholicum eſſe manifeſtet, *quoquo modo* Epiſcopalem Ordinem *ſit adeptus*. In ſeptima Generali Synodo an. 787. act. 1. lecti fuerunt prælaudatus canon VIII. primæ Nicænæ Synodi, diverſæ S. Baſilii, S. Cyrilli Alexandrini, & S. Athanaſii Epiſtolæ, necnon Epheſinæ Synodi canones, quibus definitur ſolos hæreſeon principes perpetuo ab Eccleſiaſticis honoribus eſſe dejiciendos, reliquos vero ad Eccleſiam redeuntes recipiendos in priſtinum clericalem gradum: atque ita recepti fuerunt Iconoclaſtæ. Productum ibi a Tharaſio exemplum illorum, quos ſacris initiarunt Sergius, & Pyrrhus Monothelitæ, atque Anatolii, quem ordinavit Dioſcorus Eutychianus, de quorum ordinatione nemo tunc temporis hæſitabat. Actione item octava prælaudatus Tharaſius ſe purgavit, quod Epiſcopos, clericoſque infectos hæreſi in priſtinum recepiſſet honorem, quamquam a Sabba Studitarum monachorum Hegumeno nimiæ in apoſtatas improboſque homines facilitatis argueretur. Denique Magnus Gregorius lib. 2. epiſt. 46. indict. 10. cohærenter ad ea, quæ adverſus Donatiſtas frequentiſſime docet præſtantiſſimus Auguſtinus, ſcribit: *Sicut baptizatus ſemel, iterum baptizari non debet; ita qui conſecratus eſt ſemel, in eodem iterum ordine non debet conſecrari*: atque lib. 9. epiſt. 61. indict. 4. jubet, ut Neſtoriani ſuam & reliquas hæreſes anathematizantes, prout mandant venerandæ Synodi, quas univerſalis Eccleſia recipit, *ſervatis propriis Ordinibus in ſuo cœtu ſuſcipiantur*.

Nonnulla addamus de Simoniacis. Antiqui ſane canones, quorum permultos laudavimus cap. 14. libri XXX. & cap. 1. hujus libri pag. 329. ſevere in clericos animadvertebant, qui rei forent ſimoniæ, vel ut quidam Græcorum loquuntur, χριστεμπορίας, *nundinationis gratiarum Chriſti*. Sat eſt modo in mentem revocare canonem 2. Concilii Chalcedonenſis, quo a dignitate, gradu, & officio detruduntur, *qui non venalem gratiam in venditionem deduxerint*: cujus generis canones extant in Conciliis prorſus innumeri. At nullo horum definitur ſimoniaca Ordinatione *characterem* nequaquam imprimi. Quare licet *degradationi*, ceteriſque pœnis obnoxii, non erant tamen irriti, & *characteris* expertes Ordines ſimoniacè collati. Deinde quum ſimoniaca hæreſis perniciofiſſima illuvione graſſaretur, ipſi Romani Pontifices, qui Ordinationes hujuſmodi reprobarunt, ac ſtatuerunt nullam miſericordiam illis impendendam eſſe, qui ſimoniace, oblato ſcilicet pretio, a ſimoniacis Ordines recepiſſent; permiſerunt tamen, ut in acceptis Ordinibus miniſtrarent, ſi gratis ordinati fuiſſent, aut ignoraſſent Epiſcopum ſibi Ordines conferentem eſſe ſimoniacum, aut etiam ſi hoc ſcientes ipſo Ordinationis ſuæ tempore, poſtmodum egiſſent pœnitentiam, prout conſtat ex Epiſtola Nicolai II. apud Gratianum I. q. 1. num. 107. ex Concilio Romano ſub Alexandro II. ex litteris ſan-

cti

cti Gregorii VII. ad Rainaldum Epiſcopum Comenſem, atque ex Romana Synodo 111. ex celebratis ſedente Urbano II. Quæ omnia collegit in 2.diſſert.Procemiali 3.p.percelebris Canonum ſcholiaſtes Chriſtianus Lupus. Hi ergo,aliique Pontifices Ordinationes ſimoniacas condemnantes agnoverunt in Epiſcopis execranda ea labe pollutis poteſtatem Ordinis, & characterem. Præterea, quamvis de ſimoniacis Ordinationibus variæ extiterint opiniones, & nonnulli etiam illas iterandas eſſe putaverint, complures tamen ratas cenſuerunt, tum ex antiquioribus, tum ex iis, qui floruerunt controverſiis hujuſcemodi ferveſcentibus. Nam ex vetuſtioribus, ut mittam illos, qui tradiderunt nullo crimine deleri Ordinis characterem, aſſerentes hujus, atque ſacramenti baptiſmatis parem eſſe rationem, inter quos eminet Auguſtinus glorioſiſſimus Donatiſtarum debellator; S. Baſilius canonum, & diſciplinæ Eccleſiaſticæ ſtudioſiſſimus in epiſtola ad Epiſcopos ſuæ curæ commiſſos, qui pecuniæ gratia manus imponebant, ſcribit quidem *ſatanæ venumdatum eſſe, qui vendere, aut emere audet donum Dei a ſe gratis acceptum*, atque poſt illam Epiſtolam ab altaris communione arcendos fore *quicunque cauponum ritu quæſtum fecerint rerum ſpiritualium*; at præteritas Ordinationes conſiſtere paſſus eſt, ea tantum lege præſcripta, ταῦτα ὡς οὕτως ἔχει, τοῦ λοιποῦ μὴ γινέσθω, ἀλλὰ διορθούσθω. *Hæc ſi ita ſe habent, poſthac non fiant, ſed emendentur*. Vide Vol. 2. ep. 76. Atque ad eumdem modum ſe geſſiſſe S. Joannem Chryſoſtomum in ſimoniace ordinatos ab Antonino Metropolita Epheſiorum, auctor eſt in illius Vita Palladius Helenopolitanus Epiſcopus. Efferveſcentibus vero de ſimoniaca Ordinatione diſſidiis, S. Petrus Damiani in libro, quem *Gratiſſimum* appellavit, in triginta novem capita diſtributo ad Henricum Archiepiſcopum Ravennatem, collectis undique argumentis oſtendit eos, qui a ſimoniacis Epiſcopis conſecrati ſunt, non eſſe iterum conſecrandos. Inter quæ argumenta præcipua ea ſunt, quæ petuntur ex quo homines exteriori ritu ſacramenta miniſtrent, & unus ſit, qui inviſibiliter baptizat, & conſecrat; atque Spiritus ſanctus non conferatur ex merito ſacerdotum, ſed ex miniſterio, & efficacitate ſacramenti: ex quo Eccleſia ratas habuerit ordinationes hæreticorum, ut Anatolii, quem Flaviano in exilium pulſo conſacravit Dioſcorus, eorumque, quos ordinarunt Liberius, & Vigilius, (de quibus tamen vide quæ paullo antea præmiſimus) necnon ordinationes Polychronii ad Hieroſolymitanam ſedem immerito evecti, & ulterius lapſi in ſimoniacæ hæreſeos voraginem: ex quo per Epiſcopos ſimoniaca peſte correptos Deus interdum mirabilia patraverit, ac præſertim per Rainaldum Feſulanum, qui pecunia Epiſcopatum obtinuit, & vix aliquando gratis aut clericos, aut Eccleſias conſecravit: ex quo demum, ſicut rebaptizari, ita & denuo conſecrari quiſque non valeat, ut ſcripſit beatus Gregorius Epiſcopo Ravennati; nec ratio

ulla poſſit afferri, cur ſimoniacus unum ſacramentum conferat, & non aliud. Verùm hæc omnia argumenta partim lib. XXX. cap. 14. partim in hac diſſertatione inſeruntur, & pertractantur.

OBJECTA DILUUNTUR.

At opponcs: Quæ producta ſunt hactenus de non iterandis Ordinationibus factis ab Epiſcopo, aut intruſo, aut hæretico, aut ſchiſmatico, aut ſimoniaco, Canonum auctoritati, Patrum doctrinæ, atque Eccleſiaſticæ hiſtoriæ monumentis plurimis adverſantur. Quantum enim ſpectat ad canones; ſexageſimus, aliàs 68. inter Apoſtolicos ità loquitur: *Si quis Epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus, ſecundam Ordinationem acceperit ab aliquo, deponatur & ipſe, & qui ordinavit, niſi oſtendat ſe ordinationem habere ab hæreticis: qui enim a talibus baptizati, vel ordinati fuerunt, neque fideles, neque clerici eſſe poſſunt*. Nicænus octavus permittit quidem, ut ordinati a Novatianis in clero permaneant, ſed *accepta manuum impoſitione*, five, ut habet latina verſio, ſi iterum *ordinentur*. Idem Concilium in Epiſtola ſynodica apud Theodoretum lib. 1. cap. 9. ſtatuit, ut quos in Aegypto ordinaverat Meletius ſchiſmaticus, ad nullum Eccleſiæ miniſterium admitterentur, niſi prius *ſanctiore ordinatione confirmati*, μυστικωτέρᾳ χειροτονίᾳ βεβαιωθέντας: ex quo loco, ut diximus, Du-Pin, Valeſius, Binghamus, aliique cenſent aperte demonſtrari reordinationes ſchiſmaticorum. In cujus rei confirmationem addunt conſtare ex libello precum Marcellini presbyteri, Theodorum Oxyrinchi Epiſcopum iterum ordinaſſe presbyteros & diaconos partis Meletii, ſecutus hac in re Synodi Nicænæ decretum. Accedit quod Innocentius I. in Epiſt. 18. de Arianis ſermonem inſtituens inquit: *Quibus ſolum baptiſma ratum eſſe permittimus, quod utique in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti perficitur, nec Spiritum ſanctum eos habere ex illo baptiſmate, illiſque myſteriis arbitramur, quoniam cum a catholica fide eorum auctores deſciſcerent, perfectionem ſpiritus, quam acceperant, amiſerunt, nec dare ejus plenitudinem poſſunt, quæ maxime in Ordinationibus operatur, quam per impietatis ſuæ perfidiam perdiderunt*. Quo in loco S. Innocentius evidentiſſime baptiſma hæreticorum diſtinguit ab eorum Ordinationibus; & quemadmodum illud ratum & validum, ita iſtas nullas, caſſas, irritaſque pronuntiat.

Ex hac verò Innocentii definitione, ſacrorumque canonum auctoritate ad Patrum ſententias progrediendo, memoriæ primum occurrit, quod Cæcilianus a Felice Aptungitano ordinatus apud Optatum lib. 1. dixerit, *Si traditores ſunt qui me ordinaverunt, ipſi veniant* (ſcilicet Donatiſtæ) *& ordinent me*: quod in Collat. tertiæ diei apud Auguſtinum cap. 16. iidem Donatiſtæ objecerunt Catholicis. Præterea S. Baſilius in Epiſtola canonica ad Amphilochium cap. 1. docet

tam

tam baptiſma, *quam Ordinationes hæreticorum* nullam vim, ac ſubſtantiam habere. Fuit in eadem opinione Firmilianus, qui in Epiſtola 75. inter Cyprianicas ait Concilium Iconienſe coadunatum an. 256. decreviſſe hæreticos *nec baptizare* poſſe, *nec ordinare*: eamdemque ſententiam tenuit proculdubio ſanctiſſimus Cyprianus Rebaptizantium puppis, ac prora. Eccleſiaſticis itaque definitionibus accedunt teſtimonia Patrum iteratas hæreticorum ordinationes adſtruentium.

His verò addi poſſunt exempla complura ex Eccleſiaſticis hiſtoriis petita. Enimverò nullæ, atque irritæ habitæ fuerunt canone 4. Synodi Conſtantinopolitanæ ordinationes Maximi Cynici, qui ejuſdem Eccleſiæ ſedem dolo occupaverat. Conſtantini item Pſeudopontificis in Romanam Cathedram intruſi an. 767. Stephanus IV. proximo anno irritas declaravit, conſecratis iterum Epiſcopis, & presbyteris, qui ab ipſo Pſeudopontifice fuerant conſecrati, prout litteris conſignarunt ad præcitatum annum Sigebertus, & Anaſtaſius in Vita Stephani. Rurſus Hincmarus Metropolita Remenſis, aliique Galliarum Epiſcopi, in Concilio Sueſſionenſi an. 853. Ordinationes Ebbonis a gradu Epiſcopali dejecti exſufflarunt, & iterarunt. Photii itidem invaſoris ſedis Conſtantinopolitanæ conſecrationes, atque Ordinationes nullas & caſſas declaravit anno 869. canone 4. octava Synodus Oecumenica. Ordinationes quoque factas a Bonoſo Epiſcopo Naxitano, & per Illyricum Photinianæ hæreſeos propagatore, nullas irritaſque affirmavit in Epiſtola viceſima prima ad Marcianum beatiſſimus Pontifex Innocentius. Urbanus II. ad Petri ſedem evectus an. 1088. reordinavit Daibertum, quem ad diaconatum promoverat Moguntinus Epiſcopus Nezelo, invaſor, & ſimoniacus. Ante Urbanum S. Leo Nonus, qui obiit anno 1054. tertiodecimo Kalendas Majas, omnino ſimoniacas ordinationes caſſavit, iterumque conſecravit pleroſque ſimoniace ordinatos. Alibi diximus, Stephanum hujus nominis ſeptimum præcepiſſe, ut cadaver Formoſi extractum è ſepulcro projiceretur in Tiberim, cunctoſque, quos idem Formoſus ordinaverat, gradu proprio dejectos iterum ordinaſſe: quod contigit anno reparatæ ſalutis octingenteſimo nonageſimo ſexto. Atque hæc ſunt, quibus Joannes Morinus Ordinationes ſæpe ſæpius in Eccleſia iteratas fuiſſe, prolixa, & erudita diſſertatione demonſtrat.

Facile me ab hujuſmodi objectis expediam, poſteaquam adnotationes quaſdam præmiſero. Atque imprimis animadverto, iterandas eſſe ordinationes, quæ ab hæreticis peraguntur non ſervata *forma ſacramentali*, quemadmodum repetendus eſt baptiſmus non collatus *cum ſanctæ Trinitatis invocatione*, ut producta canonum auctoritate demonſtravi lib. XXXI. cap. 15. ubi ulterius dixi, repetendum eſſe ſacramentum juxta ſanctiones Eccleſiaſticas, quotieſcunque gravis oriatur dubitatio, num revera ſub præſcripta & legitima forma

fue-

fuerit adminiſtratum. II. Deinde præmoneo, eos qui vel extra Eccleſiam, vel a miniſtris e gradu dejectis ſacramenta ſuſcipiunt, recipere quidem *characterem*, ſed non gratiam, atque plenitudinem Spiritus ſancti: ad hanc vero obtinendam neceſſum eſſe, ut Eccleſiæ reconcilientur, legitimiſque miniſtris ſubjiciantur, ut *per manus impoſitionem invocata virtute ejuſdem Spiritus ſancti*, ut verbis utar Leonis Magni Epiſt. 2. cap. 18. ſanctificationem accipiant, quam ab hæreticis, atque ab illegitimis miniſtris recipere minime potuerunt. Atque hanc manuum *impoſitionem* non eſſe ſacramentalem conſtat ex iis, quæ Volumine VII. pag. 124. differui de ritu, quo olim recipiebantur hæretici ad Eccleſiam Catholicam revertentes, atque hoc ipſo Volum. pag. 221. de impoſitione manuum facta pœnitentibus & ſubſtratis. III. Adverto præterea nomine *Ordinis*, non tantum intelligi ſacramentum imprimens characterem, verumetiam certum gradum in Eccleſiaſtica Hierarchia, in quo gradu tribuitur Ordinatis poteſtas exercendi ſacrum aliquod miniſterium, hujuſque intuitu certis privilegiis, honoribuſque fruuntur: quamobrem ſicut in iis, qui è gradu dejiciuntur, 3. p. Pontificalis tit. 7. dicitur deleri *conſecrationem, unctionem, benedictionem*, quod tamen non ad Ordinis characterem referri debet, ſed ad prædictum miniſterium, & ad participationem honoris; ita illi, quibus reſipiſcentibus Eccleſia Catholica reddit jus miniſterii, honoremque Eccleſiaſticæ Hierarchiæ, quamquam minime decorentur novo *charactere*, & ſacramenti iteratione, dicuntur nihilotamenminus ſacratiorem manus impoſitionem obtinere, & quodammodo iterum ordinari. Ut enim Eccleſia in ceremonia, quam *degradationem* appellant, aufert Ordinatis ſui gradus inſignia, abraditque etiam exterius unctionem, qui ritus directe opponitur illi, qui ſervatur in ſacris Ordinationibus, ſed tamen harum *characterem* animo impreſſum nequit abradere, vel delere: ita ſacra ea ceremonia, qua clericis dejectis reſtituit gradum, ac miniſterium, ipſis vel manus imponit, vel præbet rurſus inſignia, atque inſtrumenta ſuorum Ordinum, at non indelebilem *characterem*. Atque hinc IV. Toletana Synodus an. 633. edidit canonem num. 28. *Epiſcopus, presbyter, aut diaconus, ſi a gradu ſuo injuſte dejectus, in ſecunda Synodo innocens reperiatur, non poteſt eſſe quod fuerat, niſi gradus amiſſos recipiat coram altario de manu Epiſcopi; ſi Epiſcopus eſt, orarium, anulum, & baculum: ſi presbyter, orarium, & planetam: ſi diaconus orarium, & albam: ſi ſubdiaconus, patenam, & calicem; & ſic reliqui gradus in reparationem ſui recipiant, quæ cum ordinarentur perceperunt*. In quem canonem vide adnotat. 131. ſecundi Voluminis Conciliorum Hiſpaniæ. IV. Poſtremò adnotandum eſt, quod permulti inter characterem & gratiam non ſatis accurate diſtinguentes reprobarunt tanquam nullum baptiſma hæreticorum, ſed illorum opinio poſt exploratam traditionem refutata eſt.

Digitized by Google

eſt, ut demonſtravi libro XXXI. cap. 13. prop. 7. excuſans errorem S. Cypriani: atque ita nonnulli expendentes canones, qui declarant ordinationes factas ab Epiſcopis hæreticis, ſchiſmaticis, & ſimoniacis, deſtitutas eſſe *plenitudine, & gratia Spiritus ſancti*, non attendentes id non affirmari *de charactere*, cui neque hæreſis, neque ſchiſma, neque ſimoniæ crimen opponitur, prædictas ordinationes nullas irritaſque exiſtimarunt; qui tamen ab aliis permultis confutati fuerunt; donec re penitius diſcuſſa, omnes, ac ſinguli veritati plenis calculis ſubſcripſere.

Quamvis præmiſſæ adnotationes ad ſolvenda quæcunque objiciuntur idoneæ ſint, univerſa tamen breviſſime excurram: qui enim plura deſiderat, adire poterit prælaudatam diſſertationem 2. Chriſtiani Lupi, ubi cap. 16. & 17. accurate dirimit argumenta omnia Morini. Canon itaque Apoſtolicus, aut ex Firmiliano depromptus ſit, aut ex Synodo Iconienſi Rebaptizantium, nullius eſt ponderis; niſi forte accipiatur de baptiſmate, & de ordinationibus hæreticorum, qui legitimam *formam* minime adhibuerunt: unde ſicut adverſus hunc canonem recipimus hæreticorum baptiſma collatum *cum ſancta Trinitatis invocatione*; ita ſuſcipi debent ordinationes ab Epiſcopis hæreticis *cum debita forma* peractæ. At in octavo Nicæno canone fefellit Latinum interpretem Aoriſtus χειροθετουμένους, ſicuti demonſtratum eſt ſupra: tametſi *manuum impoſitio* iterum Novatianis facienda, ſi iſtam canon præſcriberet, foret reconciliationis ritus, non ſacramenti repetitio. Idem dicendum de Epiſtola ſynodica ejuſdem Nicænæ Synodi ad Alexandrinos: in qua *manus impoſitio* ſignificatur participio præteriti temporis, ac præterea *confirmationis* nomine, quo apertè deſignatur canonica approbatio præcedentis ordinationis factæ a Meletio. Quare Sozomenus lib. 1. cap. 24. pag. edit. Valeſii 438. de Nicæno illo decreto circa ordinationes Meletii ſcripſit, latam contra Meletium fuiſſe hanc ſententiam, *Ut in urbe Lyco degeret, ſolo Epiſcopi nomine contentus, nec deinceps ſive in urbe, ſive in vico ordinationem ullam faceret. Hi vero, qui ab illo prius ordinati fuiſſent, communionem quidem ac miniſterium ſuum retinerent, reliquis tamen clericis per ſingulas Eccleſias ac parœcias honore inferiores eſſent: ita tamen, ut in locum morientium per ordinem ſuccederent, dummodo plebis ſuffragio judicarentur idonei, Epiſcopo Alexandrino electionem eorum nihilominus confirmante*. Hæc vidit, vertitque Valeſius, qui adnot. in 1. librum Socratis cap. 9. & in lib. 1. Theodoreti cap. item 9. affirmavit χειροτονίαν non poſſe accipi niſi *pro ordinatione*, tametſi fateatur ſentire alios, ac præſertim virum doctum, qui edidit Gallico idiomate Vitam S. Athanaſii, illamque notis illuſtravit, χειροτονίαν in decreto Nicæno de Meletianis accipiendam eſſe *de ſimplici benedictione*. Verumtamen narratio Sozomeni omnem dirimit controverſiam, commonſtratque Nicænos Pa-

tres:

tres ratas habuiſſe ordinationes Meletii, indiguiſſe tamen ab ipſo Meletio ordinatos, ut ſuccederent in locum morientium, *ſuffragio plebis, & confirmatione Epiſcopi Alexandrini*. Quapropter χειροτονία, de qua in Synodica Epiſtola, vel eſt ipſa præcedens *ordinatio* Meletii, vel ſubſequens *electio* populi, & Epiſcopi *confirmatio*. Recole quæ ſcripſimus cap. 1. hujus libri de ſignificatione vocabuli χειροτονίας. Theodorus itaque Epiſcopus Oxyrinchi reordinando presbyteros, & diaconos partis Meletii, id non fecit ſecutus auctoritatem Nicænæ Synodi, ſed *Apollonii cujuſdam ſuaſu*, ut narrat in præcitato libello precum Marcellinus, ſcriptor alioqui fidei ſubleſtæ. At Innocentius epiſt. 18. ait, *ſolum hæreticorum baptiſma ratum* eſſe, non autem, *ſolum hæreticorum baptiſma non iterari*; quæ duo longe diverſa ſunt. Etſi enim vocabula hæc duo, *Ratum*, & *Validum* ſæpenumero promiſcue uſurpentur; *Ratum* tamen illud dicitur, quod comprobatur, omnemque effectum poteſt conſequi. Igitur cum hæreticorum baptiſma, licet, ut Theologi inquiunt, *informe*, gratia ſcilicet expoliatum, ad hujus conſecutionem per pœnitentiam reparetur, recte ab Innocentio *ratum* dicitur. At quoniam ordinati ab Arianis Epiſcopis, juxta diſciplinam vigentem Innocentii tempore, quamvis hæreſim deteſtarentur, non admittebantur tamen ad honorem, & miniſterium Ordinis Eccleſiaſtici, ſed donabantur dumtaxat Laica communione; idcirco ſanctus Pontifex Innocentius negat *ratam* eſſe ordinationem Arianorum. Et quidem hoc unum Alexander Epiſcopus Antiochenus petierat ab Innocentio, an ordinati ab Arianis eſſent in ſuo honore & gradu ſuſcipiendi: cui Innocentius reſpondens, allata baptiſmatis, & ordinis diſcrepantia, recipiendos non eſſe *cum ſacerdotii, aut miniſterii cujuſpiam dignitate*, nec Epiſcopum Arianum contuliſſe clericis ſuis jus miniſterii, & plenitudinem Spiritus ſancti, *quam ipſe per impietatis ſuæ perfidiam amiſit*, demonſtrat ſe de hoc jure, & de hac plenitudine inſtituiſſe ſermonem, non *de Ordinis charactere*. Vide autem adnotat. Binii in eamdem Epiſtolam, Gloſſam decreti 1. q. 1. cap. *Arianos*, Bellarminum lib. IV. de Romano Pontifice cap. 10. & Chriſtianum Lupum in prælaudata diſſertatione ſecunda.

Ea verò, quæ ſecundo loco ſubjiciuntur, nullius ſunt momenti. Cæcilianus enim verba illa protulit Donatiſtas irridens, qui illius conſecrationem, tanquam a traditore factam, nullam eſſe jactabant. Hinc S. P. Auguſtinus in Breviculo Collationis 3. diei cap. 16. num. 29. *Dixerunt* (inquit de Donatiſtis) *ſcripſiſſe Optatum, quod Cæcilianus dixerit, Si traditores ſunt, qui me ordinaverunt, ipſi veniant, & ordinent me. Quod quidem, ſi dictum eſt, ideo dici poteſt ad illos irridendos, quibus hoc mandaſſe perhibetur, quoniam certus erat Ordinatores ſuos non eſſe traditores*. Revera non illa Cæciliani verba referuntur ab Optato, qui libro 1. num. 19. ſcribit, *A Cæciliano mandatum eſt*

Digitized by Google

eſt, ut ſi Felix in ſe, ſicut illi arbitrabantur, nihil contuliſſet, ipſi tanquam adhuc diaconum ordinarent Cæcilianum: quæ verba conditionata ſunt, non abſoluta, demonſtrantque incubuiſſe Donatiſtis oſtendere ordinationem a Felice peractam non contuliſſe Ordinis characterem. Irrideri Donatiſtas optime intellexit illorum unus Porphyrius, qui reſpondit, *Exeat huc, quaſi imponatur illi manus in Epiſcopatu, & quaſſetur illi caput de pænitentia*. Scio quoſdam cum Du-Pin ſentire, quod Cæcilianus bono pacis hanc conditionem, ut iterum ordinaretur a Donatiſtis, obtulerit Numidis. At quis credet ſanctum virum petiiſſe a ſchiſmaticis ſacrilegam conſecrationem? De Baſilio diſſeruimus Volum. VI. pag. 473. nec negamus fuiſſe illum in Rebaptizantium errore, ex quo etiam traxit alterum, *hæreticos, utpote abruptos & laicos effectos, nec ordinandi habere poteſtatem, ut qui non poſſint Spiritus ſancti gratiam aliis præbere, a qua ipſi exciderunt*, ut inquit citata Epiſt. ad Amphil. tom. 2. pag. 359. Hæc autem ratio, quæ non diſtinguit gratiam a charactere, & efficacitatem ſacramenti a conditione miniſtri, ſicut modo a nullo Theologorum admittitur, ubi agitur de baptiſmo; ita refelli debet, ubi pertractatur de ſacris Ordinationibus, quarum juxta Baſilium eadem cum baptiſmate eſt ratio. Idem aſſerendum de Cypriano, & Firmiliano; quamvis hujus in præcitata Epiſtola 75. hæc ſunt verba: *Hæretico ſicut ordinare non licet, nec manum imponere, ita nec baptizare, nec quidquam ſancte, nec ſpiritaliter gerere, quando alienus ſit a ſpiritali, & deifica ſanctitate: quod totum nos jam pridem in Iconio, qui Phrygiæ locus eſt, collecti in unum, convenientibus ex Galatia & Cilicia & ceteris proximis regionibus, confirmavimus tenendum contra hæreticos firmiter, & vindicandum, cum a quibuſdam de ipſa re dubitaretur*. Quæ verba, niſi aliunde conſtaret Firmilianum adhæſiſſe Rebaptizantibus, explicari poſſent de ſancta & licita ſacramentorum baptiſmi, & Ordinis collatione.

Ad exempla quod attinet, primùm nihil aliud probant, niſi aliquando Ordinationes fuiſſe ab aliquibus repetitas, nondum hac controverſia finita, id, quod nemo unus inficiatur. Hoc tamen nihil præſenti cauſæ officit; ſicuti non officit validitati baptiſmatis, quod aliquando ſanctiſſimi, doctiſſimique viri rebaptizaverint. Reſpondeo deinde, nequaquam canone Conſtantinopolitano irritas declarari ordinationes Maximi Cynici: etſi enim hoc canone decernitur, *Nec Maximum Epiſcopum eſſe, vel fuiſſe, nec eos, qui ab ipſo in quolibet gradu ſunt ordinati*; id tamen accipiendum eſt de miniſterio, & gradus honore, non de charactere ſacramentali. Atque id conſtat ex quo de Ordinatione ipſius Maximi nequeat ullatenus dubitari; quum illum in Epiſcopum conſecraverit cum tribus aliis Aegypti Præſulibus S. Petrus Alexandrinus. Apud Iſidorum Mercatorem præcitatus ca-

non ita legitur, *Neque ii, qui ab ipſo ſunt ordinati, qualemcunque gradum clericatus obtineant*; & in alia paraphraſi apud Harduinum tom. I. Concil. pag. 819. *Nec ille, qui Ordines ab eo accepit, in quemlibet ſacerdotii gradum admittatur*. Circa Ordinationes Stephani III. vel IV. reſpondent Baronius ad an. 769. n. 6. & Natalis Alexander in Hiſt. Eccl. ſæc. VIII. cap. I. art. 8. Anaſtaſium, qui in Vita Stephani ait ordinatos a Conſtantino Pſeudopontifice, *denuò facto decreto electionis, ab eodem ſanctiſſimo Stephano Papa benedictionis ſuſcepiſſe conſecrationem*, hujus *conſecrationis* ac *benedictionis* nomine intellexiſſe ſacram illam ceremoniam, qua ordinati recipiunt coram Altari Ordinum ſuorum inſignia, atque ad priſtinum honoris ſui gradum reſtituuntur. Auxilius tamen lib. 2. de Ordinationibus Formoſi cap. 4. non dubitavit aſſerere, manifeſte in eis peccatum fuiſſe, qui ſecundum canones ordinati fuerant, *dum eos nefario auſu iterum in eadem ordinatione conſecrandos eſſe ſtatuerunt*. Vide Sandinum de Rom. Pontif. pag. 230. Quæ verò acta fuerunt, auctore Hincmaro, in Synodo Sueſſionenſi, reſciſſa fuerunt a Nicolao I. in Epiſtola data 8. idus decembris an. 866. in qua etiam juſſit, ut clerici ab Ebbone ordinati *ſuis gradibus reſtituerentur*: quamquam ex Hiſtoria Remenſis Eccleſiæ a Flodoardo conſcripta, quæ extat tom. XVII. Biblioth. PP. lib. 3. cap. 11. conſtet clericos illos a ſolo miniſterio fuiſſe dejectos. De Photio autem, ejuſque ordinationibus dictum ſupra. De Bonoſiacis non eſt cur diu diſceptetur; cum enim fuerint Pauli Samoſatenſis progenies, ideoque morem ſequentes aliorum Paulianiſtarum, & Photinianorum perrarò *in nomine Trinitatis* baptizarent, non ſervabant *formam* baptiſmi, ideoque ad Eccleſiam redeuntes juxta canonem 19. Nicænæ Synodi, & 16. ac 17. ſecundæ Arelatenſis, litteraſque Magni Gregorii ad Epiſcopos Iberiæ, iterum baptizandi erant; & ſi antea in Clero irreprehenſibiles extitiſſent, ad ſacros Ordines promovendi. Urbani Epiſtola de Ordinatione Daiberti a viris doctiſſimis dicitur ſuppoſititia: incertum quoque eſt Nezelonem, qui Moguntinam ſedem invaſit, fuiſſe Epiſcopum; atque indubitatum eſt, Urbanum II. in Epiſt. 17. ad Lucium Præpoſitum ſancti Juventii, quæ extat tom. X. Concil. pag. 441. agnoſcere in Ordinationibus ſchiſmaticorum & hæreticorum veram *ſacramenti formam*, non autem gratiam, *niſi cum eorum ſacramentis initiati per manus impoſitionem ad catholicam redierint unitatem*. Ita objectio petita ex 2. Epiſtola Urbani infirmior eſt ceteris. Quod ſpectat ad ſanctum Leonem IX. ſcribit quidem beatus Petrus Damiani Opuſc. 6. cap. 35. *omnes ſimoniacorum ordinationes caſſaſſe*: ſed cum idem Auctor in Opuſculo altero de actis ſuis apud Mediolanenſes, ſcribat, *Leo Papa pleroſque ſimoniacos, & male promotos tanquam noviter ordinavit*; inferri inde poteſt, a Leone caſſatas fuiſſe Ordinationes ſimoniacorum quantum ad gradus dignitatem, & ad

ad jus miniſterii, & quaſi repetitas ceremoniali inſtauratione, ac traditione clericalium inſignium, quæ videtur *tanquam nova ordinatio*. Atque id eo vel maxime dici poteſt, quod poſt caſſationem illarum Ordinationum magnus inter ſacerdotes tumultus exortus eſt, pluribus affirmantibus non eſſe honore privandos, qui ordinationis ſuæ tempore ignorabant Epiſcopum conſecratorem eſſe ſimoniacum. Quamobrem Leo temperata ſententia hos *in officio perſeverare mandavit*, idemque indulſit ceteris ſimoniace, ſcienter quoque, ordinatis, dummodo quadraginta dierum agerent pœnitentiam, quæ omnia litteris conſignavit citato cap. 35. ſanctus Petrus Damiani. Ceterum aliquando dubitatum fuiſſe de hujuſmodi ſimoniacis Ordinationibus ingenue fateor, ea confirmans, quæ de hoc argumento produxi Volum. VI. pag. 151. Cum Formoſo denique Stephanus impie ſe geſſit: & ſive iterum ordinaverit quos ille conſecraverat, ſeu potius è gradu dejectos rurſus ad ſacrum adſumpſerit miniſterium; apparet non error in fide, ſed violenta tyrannis in facto. Legendus Auxilius tom. XVII. Bibliot. PP. pag. 21. ubi ait Stephanum nec poeticam attendiſſe ſententiam Aen. 3.

Parce pias ſcelerare manus, jam parce ſepulto:

Repetenda & quæ ſcripſit Flodoardus: qui iis recenſitis, quæ Stephanus geſſit in Formoſum, & de quibus diximus alio in loco, quinto nempe Volumine pag. 239. ita narrans illius interitum, ſuppliciumque, proſequitur:

Viſus ab hinc meritis dignam incurriſſe ruinam
Carptus & ipſe, ſacraque abjectus ſede, tenebris
Carceris injicitur, vinculiſque innectitur atris,
Et ſuffocatum crudo premit ultio letho.

Extat quoque tom. 3. p. 2. Script. Rerum Italicarum pag. 319. Atque hæc de non iterandis Ordinationibus.

CAPUT XV.

Quale judicium ferendum ſit de Ordinationibus factis ab hæreticis Angliæ Præſulibus.

Anglorum quoque Ordinationes validas futuras fore, ſi fierent ab Epiſcopis rite conſecratis, & legitima *forma* utentibus, infertur ex ſuperiori diſſertatione: at quoniam jure meritoque dubitatur de ſucceſſione illorum præſulum, & ulterius de *forma*, quam adhibent in aliorum Epiſcoporum conſecrationibus, idcirco magna contentione præſens quæſtio agitatur. Pugnant pro ſucceſſione ſuorum Epiſcoporum Proteſtantes Angli, quos inter D. Maſonus Archidiaco-

nus Norfolciæ, Godwinus Epiſcopus Landavenſis, & P. Courayer; qui pro Anglorum Ordinationibus an. 1723. & ſequentibus nonnullas edidit diſſertationes. E contra neque veros Epiſcopos, neque Ordinationes apud Anglos ſubſiſtere, cenſent fere omnes Catholici, inter quos plura de hoc argumento conſcripſerunt Renaudotius, P. Le-Quien, & P. Hardovin in ſuis contra Courayerum Opuſculis, Tournelius quoque in Tractatu de ſacramento Ordinis, & Antonius Boucat in diſſert. de Ceremoniis, & Ritib. ſacramentorum. His omnino ſubſcribendum eſt; ſed quoniam multa producuntur argumenta, quorum aliqua dubia ſunt, pleraque infirma, ſtatui ea proponere in compendium redacta, & quænam me in hanc ſententiam trahant, breviſſime exponere, aliorumque judicio ſubjicere.

Quod priuſquam exequar, adverto quæſtionem nequaquam moveri de Ordinationibus peractis regnante Henrico VIII. quandoquidem licet is a Catholica religione, quam adverſus Lutherum ſcriptis propugnaverat, repudiata legitima uxore Catharina Aragoniæ ob Annam Bolenam, quam inſano amore deperibat, ſacrilega apoſtaſia deficiens anno 1534. ſummum Anglicanæ Eccleſiæ Caput ſeipſum temere nominavit, pluraque nefaria dogmata intruſit; Miſſæ tamen ſacrificium admiſit, necnon Ordinis ſacramentum, in his tantum multa pro libidine permiſcens, & ubique Romani Pontificis nomine abraſo. De quibus legi poteſt Sanderus de ſchiſmate Anglicano lib. 1. pag. 132. & ſequentibus. At poſtquam Henricus an. 1546. fatis ceſſit, Eduardus Scimerus Janæ quondam reginæ frater, & avunculus Eduardi, (quem Henrico ipſa Jana peperat, & qui ſtatim defuncto patre agens decimum ætatis annum pronunciatus eſt rex Angliæ, atque Hiberniæ) uſurpans titulum protectoris Regni, rerumque omnium potitus, in Angliam evocavit Martinum Bucerum, Petrum Martyrem, Bernardinum Ochinum, alioſque apoſtatas impuriſſimos, adeo, ut Londini inſtitutis omnium fere hæreſum ſynagogis, animoque adoleſcentuli Regis corrupto, nondum elapſo anno 1547. in Comitiis Londinenſibus cœptis pridie nonas Novembris, ſancitum ſit, ut cum Epiſcopi ac presbyteri Anglicani ad illud uſque tempus ritu fere Catholico ordinati fuiſſent, excepta ſcilicet Romani Pontificis obedientia, in poſterum alia forma peragerentur Ordinationes, atque de ea re ederetur Ritualis liber confirmandus ipſorum Comitiorum auctoritate. Atque hæc iiſdem fere verbis Sanderus lib. 2. pag. 276. In hoc libro, qui vulgo dicitur *Rituale Eduardi VI.* approbato rurſus a Pſeudo-ſynodo Londinenſi an. 1562. Epiſcopus conſecrator prius ab Electo exigit mandatum regium, quemadmodum apud nos producitur mandatum Apoſtolicæ Sedis: tum loco interrogationum circa articulos fidei, & juramenti, quod poſt reſponſiones ſuas inter Orthodoxos præſtat Electus; is in Eccleſia Anglicana interrogatur, an hæreticis aſſertionibus, & diſtincte iis, quæ reji-

rejiciunt Apoſtolicas traditiones, & Romanæ Eccleſiæ doctrinam aſſentiatur, juratque ſe hæretica illa dogmata intimo corde tenere, promittit in iis commiſſam ſibi plebem inſtruere, addito juramento alio ſacrilego, quo declarat majeſtatem regiam in omnibus Eccleſiaſticis & ſpiritualibus rebus habere ſupremam auctoritatem. Poſt hos vero, aliosque nonnullos hujus generis ritus, Conſecrator ſuper Electum, cum impoſitione manuum execrandam hanc orationem effundit: *Deus omnipotens, Pater noſter cæleſtis, qui hanc tibi voluntatem conceſſit, concedat inſuper vires ac facultatem ad hæc efficaciter præſtanda, ut opus iſtud ſuum, quod incæpit in te, abſolvat, teque integrum ac inculpabilem inveniat in illo ſupremo die, per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum. Amen.* Hac autem forma conſecrari Epiſcopos Angliæ fatentur P. Courayer, aliique illarum conſecrationum propugnatores. Etſi vero è vivis ſublato Eduardo anno ætatis ſuæ decimo ſexto, & regni ſeptimo nondum exacto, anno ſcilicet 1552. Maria Henrici, & Catharinæ filia, Philippi Hiſpaniarum principis uxor, Eduardi, & Londinenſium Comitiorum ſtatuta reſcidit, confirmatiſque Epiſcopis in priori ſchiſmate ritu Catholico conſecratis, qui ab Apoſtolica Sede veniam petierunt, & ceteris ſub Eduardo ordinatis è propria ſede dejectis, ſtuduit res ſacras inſtaurare, & Angliæ regnum revocare ad Eccleſiæ communionem; hæc tamen lectiſſima mulier, & Regina præclariſſima, cum regnaſſet tantum quinquennio, & quatuor menſibus, migravit è vita, magno cum Reipublicæ Catholicæ detrimento. Quum enim nullos è ſe liberos reliquiſſet, regnum Angliæ obtinuit Eliſabetha: quam licèt incerto parente progenitam, & illegitimo Henrici VIII. cum Bolena matrimonio in lucem edita, in Comitiis tamen ab Henrico indictis anno 1534. ad tertium nonas Novembris, perditiſſimi homines Natalium honore, regnandique jure honeſtarunt. Hæc itaque religionem Catholicam, quam antea diſſimulaverat, adepta regnum palam abjiciens, arripuit, ut Henricus & Eduardus fecerant, Anglicanæ Eccleſiæ primatum, præſcripta forma execrabilis ſacramenti, quam lib. 3. pag. 369. recitat prælaudatus Sanderus. Tunc uſurpare decimas ſpiritualium omnium proventuum, pro ſuo arbitratu, & laicorum ſuffragiis fidei formulas immutare, Miſſam, ritumque adminiſtrandi ſacramenta abolere, deponere & in exilium pellere Epiſcopos, & novum Clerum juxta Eduardi Ritualia inſtituere; quorum princeps, aliorumque conſecrator fuit Matthæus Parkerus ritu illo hæretico Archiepiſcopus Cantuarienſis, ut Franciſcus Godwinus in Commentario de Præſulibus Angliæ pag. 218. nititur demonſtrare, aliique Proteſtantes affirmant, ordinatus die 17. decembris an. 1559. De his ergo ordinationibus, & de illis, quæ poſtmodum eodem ritu ad hanc uſque diem peractæ fuerunt, non de iis, quæ contigerunt regnantibus Henrico VIII. & Regina Maria, controverſia hæc inſtituitur.

Ita-

Itaque nullas eſſe, & caſſas ordinationes Anglorum demonſtrant docti viri ex eo quod Anglia deſtituta ſit Epiſcoporum legitima ſucceſſione. Parkerus enim, quem Angli recenſent inter Antiſtites Cantuarienſes, aliique cum eo conſecrati, Eliſabetha regnante, in Londinenſi hoſpitio, quod appellabant *Cheapſidem*, non ab Epiſcopis legitimis, ſed a Guilelmo Barlow, a Joanne Scoræo, & a Milone Coverdalo umbratili quadam ceremonia conſecratus fuit, ut ego quoque ſcripſi tom. VI. pag. 169. Hos vero Epiſcopos non fuiſſe apparet ex Actibus *Parlamenti* a Raymero collectis, in quibus eo temporis Epiſcopatum tribus his ordinatoribus attributum antiſtites alii occupabant. Accedit quod alii ajunt Parkerum conſecratum fuiſſe Lambethſæ, nec inter ſe Angli ipſi ſcriptores conveniunt: & quod anno dumtaxat 1614. Proteſtantes produxerunt ſuppoſita quædam hujus ordinationis acta, quæ nunquam antea proferre auſi fuerant. Verum cum hoc argumentum pendeat a factis, in quibus ſcriptores diſcrepant, non videtur penitus os hæreticorum obtundere. Quamvis enim nuper dicta de ludicra conſecratione Parkeri confirmari poſſunt a Noſtratibus teſtimonio Hardingi, Henrici Fitz-ſimons, D. Champney, aliorumque Anglorum ſcriptorum; affirmant tamen alii, conſecratum fuiſſe Parkerum an. 1559. menſe decembri in Cappella palatii Archiepiſcopalis Lamethenſis, Guilelmum Barlow fuiſſe pridem Epiſcopum Aſaphenſem, tunc vero temporis Ciceſtrenſem electum, apoſtatam Joannem Scoræum Ciceſtrenſem olim, ſed jam electum Herefordenſem, & Milonem Coverdalum tunc Exonienſem ſedem tenuiſſe, ideoque nil mirum, ſi in Collectione Raymeri his diverſi Epiſcopatus adſcribantur: publicas demum tabulas, hujuſque ordinationis regeſta contrectaſſe, ac perlegiſſe Alexandrum Fayrcloth, & Thomam Lathwait Jeſuitas, alioſque Catholicos, qui hujus rei veritatem teſtati ſunt in litteris conſcriptis ad Thomam Fitz-herbert Romæ degentem: idque Jewellum, Maſonum, Godwinum, alioſque Anglos apertiſſime demonſtraſſe. Cum mihi interim deſint ad hos refellendos certiſſima monumenta, & alioquin cum viris pertinaciſſimis agendum ſit, diu immorandum non arbitror in inveſtigando loco impiæ hujus conſecrationis, in diſcutienda prædictorum Epiſcoporum auctoritate, & in fide Catholicis ſcriptoribus conciliandа, atque unice ordinationem illam nullam irritamque fuiſſe contendo ſpectata *forma* conſecrationis.

Hæc, ſi hæreticis credimus, fuit quæ præſcribitur in Rituali Eduardi: ſi Henrico Fitz-ſimons, aliiſque, fuerunt hæc tantum verba, *Accipe poteſtatem verbum Dei ſincere prædicandi*: quæ verba Joannes Scoræus protulit, ſuper caput Parkeri primum, deinde Grindalli, codice ſacrorum Bibliorum impoſito. Quantum ad ritum formamque Eduardi, iſtam ad conſecrationem, & ordinationem ſufficere P. Courayer, aliique pluribus argumentis conantur ſuadere: quæ ad hæc capita

pita reducuntur, orationem impoſitioni manus adjunctam ſatis eſſe ad ſacras ordinationes perficiendas: non eodem verborum complexu conſtare orationem illam in ſingulis mundi Eccleſiis: unam ab altera variare: id jus ineſſe unicuique nationi, ut ritus, & quæ ad diſciplinam ſpectant, pro circumſtantiis temporum valeat permutare: ſubſtantialem quidem immutationem verborum officere ſacramentorum integritati; at non accidentariam, & quæ nihil addat fidei contrarium: neceſſum non eſſe, ut in verborum formulis exprimatur omnis ſacramentalis effectus, immo nec requiri probitatem fidemque miniſtri. Atque hæc omnia facillimum eſt noſtris quoque diſſertationibus comprobare, nec opus eſt pervolutare quas P. Courayer tanto molitus eſt ingenii niſu. Commendo autem, plurimumque laudo illorum operam, qui in hujus hominis confutatione ſtilum exercuerunt: ſed non video cur neceſſum ſit in hiſce momentis diſcutiendis immorari. Omnia illa argumentorum capita admitto, illo tantum excepto, quod per quemcunque Paſtorem mutari poſſint ritus Eccleſiaſtici, ac multo minus, quod in Anglia contigit, per regem impuberem, per laicos, per feminam: hoc enim damnatum eſt ſeſſ. VII. Tridentini can. 13. & a me refutatum lib. XXX. cap. 23.

Ergone factæ ab hæreticis Angliæ præſulibus ordinationes probandæ erunt? Id vero minime gentium. Evidentiſſimum eſt, prædictam Eduardi formam, ſi non expreſſe hæreticum, ambiguum tamen ſenſum habere; non enim exprimit, cur Electo conſecrator ſupernas vires, facultatemque apprecetur. Immo ſi attendantur præmiſſæ ceremoniæ, juramentum quo Rex Angliæ declaratur ſupremum Eccleſiæ caput, profeſſio hæreticorum dogmatum, ac promiſſio in his populum inſtruendi; verba illa, *Deus omnipotens, qui hanc tibi voluntatem conceſſit, concedat inſuper vires ac facultatem ad hæc efficaciter præſtanda*, idem ſonant, ac ſi diceretur, Adſit tibi Deus, ut defendas primatum Regis, ut conculces Apoſtolicæ ſedis auctoritatem, ut propugnes Novantium blaſphemias, ut commiſſam tibi plebem ſeducas. Hæc ne *forma ſacramentalis*? Altera ejuſdem eſt generis, immo & deterior; idem enim paucioribus verbis exprimit, ac ulterius ſignificat, Epiſcopos & ſacerdotes ordinari tantum *ad miniſterium verbi*, ut contendunt hæretici. Jam verò ſtatutum a nobis eſt libro XXX. cap. 12. in *formis* ſacramentorum, quæ ſenſum patiuntur ambiguum, & quæ verborum vi neque ſacramenti effectum, neque communem Eccleſiæ intelligentiam ſignificant, attendendum eſſe propoſitum, animumque proferentium: quod maxime dicendum eſt de *forma* ab hæreticis Angliæ inſtituta adverſus ritum Romanæ Eccleſiæ, atque ad commonſtrandum conferri in ordinatione miniſtrorum poteſtatem ſolius verbi. Conſtat enim hanc *formam* ita, atque hac de cauſa inductam, ac permutatam, non Chriſtum Dominum auctorem habere, ſed

ſed homines iniquiſſimos. Illud præterea a nobis demonſtratum eſt; non tantum *formam* tali nequitia, ac tanta pravitate animi fabricatam, verum etiam *formam* alioqui legitimam, ſi verbis conſtet æquivocis, non eſſe *formam ſacramentalem*, ſi a circumſtantiis, ab intentione miniſtrorum, a præcedentibus, vel ſubſequentibus ceremoniis ad effectum alium determinetur, ita, ut nec etiam illa formula Confirmationis, *Signaculum doni Spiritus ſancti*, qua utitur Eccleſia Græcorum in reconciliandis venientibus ab hæreſi, ſatis ſit ad ſacramentum conſtituendum, ut Volumine VII. pag. 130. dictum eſt: atque id multo magis eſt affirmandum de *forma* dubia, adverſus Catholicæ Eccleſiæ praxim ritumque introducta, & procuſa in officinis hæreticorum. Quæ cum ita ſint, abſque ulla hæſitatione pronuntio, *formam* Ritualis Eduardi non ſufficere ad ſacram ordinationem, tum quia ambiguitate verborum, animoque conferendi ſolius verbi miniſterium conflata eſt; tum etiam, quia attentis jurejurando, & profeſſione Electi determinatur ad ſignificandam collationem ſupernorum auxiliorum, quæ ſibi adfutura peroptant heterodoxi ad ſacramenta, & Fidei dogmata conculcanda, id, quod ſatanæ, non divini Spiritus opus eſt. Hoc itaque argumentum, quod utique nulla adverſariorum machinatione ſubruitur, movet me ad nullas, infirmaſque judicandas Anglorum conſecrationes.

Me non latet plura alia argumenta a Theologis noſtris contra Anglorum ordinationes proferri. Sunt illa, quod Eccleſia nunquam hujuſmodi ordinationes probavit: quod poteſtas ordinandi, non a Rege, ſed a Chriſto Domino, & a poteſtate Eccleſiaſtica proficiſcitur: quod *character Ordinis* confertur propter Corpus Chriſti, quod in Euchariſtia adeſſe negabant Angli, ſub Eduardo Zuvinglianis addicti: quod miniſtri Angli nullam intentionem habent, niſi conſtituendi Regis miniſtros: quod non exiſtimant Ordinationem eſſe ſacramentum, neque habent amplius Euchariſtiam, & ſacrificium, cujus gratia ſacerdotium fuit inſtitutum. Collegit, produxitque omnia hæc argumenta Antonius Boucat diſſert. 1. de ſacris ceremoniis art. 3. Habent hæc vim ſuam, præſertim ſi omnia ſimul complectantur. Reponere tamen quis poſſet, congruum non eſſe, ut Eccleſia in gratiam Anglorum edat decretum aliquod, poſteaquam plura edita fuerunt circa ordinationes aliorum hæreticorum, & ulterius Julius III. facultatem fecit Reginaldo Polo S. R. E. Cardinali abſolvendi, & deputandi miniſterio Altaris jam ordinatos in ſchiſmate. Quod tamen intelligendum eſt de ordinatis in ſchiſmate Henrici; ordinati enim in ſchiſmate Eduardi nova indigebant conſecratione: ideoque caute Romanus Pontifex ait, Ordines illos *nunquam*, *aut male* fuiſſe collatos; nunquam ſcilicet ſub Eduardo, male ſub Henrico. Quare Nicolaus Sanderus lib. 2. de ſchiſm. Angl. pag. 350. ait a Polo confirmatos fuiſſe ſolos Epiſcopos *in priori ſchiſ-*

ſchiſmate factos. Ceterum hæreticos extra Eccleſiam vera ſacramenta retinere, eorumque perfidiam non obeſſe imprimendo characteri, dummodo cum intentione faciendi quod facit Eccleſia Chriſti adhibeant debitam materiam, formamque legitimam, nequit a ſanæ mentis Theologo denegari.

CAPUT XVI.

De iis, qui ad ſacros Ordines ſunt promovendi.

Agendum nunc de Ordinandis, ſive de hujus ſacramenti ſubjecto. Scholaſtici hac in re quæſtiones quatuor inſtituunt, An ſacramenti Ordinis capax ſit femineus ſexus, an maſculus nondum baptiſmate regeneratus, an infans ante uſum rationis, an adultus invitus atque reluctans. Permultas alias pertractant qui ſacrorum canonum lectioni dederunt operam. In iis itaque, quæ primi ſunt generis, verſabimur aliquantulum.

Prop. I. Nequeunt mulieres ſuſcipere Ordinis ſacramentum.

Ex aliis hujus Operis noſtri diſſertationibus theſis iſta conſequitur. Libro enim xxx. cap. 13. demonſtravimus non omnes Chriſti fideles eſſe miniſtros ſacramentorum, aut ſacerdotes, ſed quos Chriſtus primum, deinde Apoſtoli, poſtea horum ſucceſſores Epiſcopi conſecrarunt, in quorum numero nulla recenſeri poteſt mulier, nec omnium digniſſima, & Salvatoris noſtri puriſſima Genitrix, ut hæreſi 79. ait Epiphanius. Oſtendimus itidem lib. xxxi. cap. 11. adverſus Pepuzianos, & Collyridianos non poſſe mulieribus ſacrificii, ſolemniſque baptiſmatis jus competere, illorumque hæreticorum, uti & Marcioniſtarum ſacra miniſteria feminis committentium temeritatem atque inſaniam fuiſſe compreſſam a Patribus, quod conſtat ex Tertulliano de Bapt. cap. 17. Epiphanio cit. loco, & hæreſi 49. necnon magno Parente noſtro Auguſtino de hæreſ. num. 27. Rurſus xxxiii. libro cap. 13. refutavimus quæ de oblato a mulieribus ſacrificio commentus eſt Hugo Grotius. Producta ergo his in locis valent ad poſitionem hanc roborandam. Sunt tamen in Theologorum libris probationes ad id confirmandum aliæ. Prima eſt, quod Apoſtolus 1. ad Corinth. xiv. 34. & 1. ad Timot. ii. 12. non permittit mulieribus palam docere, cum hoc tamen non ſit munus ſacrorum miniſtrorum præſtantius. Altera, quod nec clericalis tonſuræ femina capax eſt, quoniam citata ad Corinthios Epiſtola xi. 6. ſcribit Apoſtolus, *Turpe eſt mulieri tonderi*, eique præcipit ut ſemper incedat *velato capite*. Proxima, quod nec in veteri lege Eccleſiaſticum munus demandatum ſit feminis; in novo autem Teſtamento neque ultimæ Cœnæ adfuerint, ubi inſtituta Euchariſtia, & Apoſtoli conſecrati. Poſtrema, quæ eſt S. Bonaventuræ in iv. diſt. 25.

quod Mediator noſter, cujus legatione, & vice ſacerdotes funguntur, vir fuerit, non mulier. His addi poteſt cap. *Sacratas Deo*, diſt. 23. ex Iſidoriana Soteris epiſtola; cui conſonant quæ de Sotere leguntur apud Anaſtaſium, *Conſtituit, ut nulla monacha pallam ſacratam contingeret, nec incenſum poneret in ſancta Eccleſia*. Item quæ habentur cap. *Mulieres*, diſt. 32. exſcripta ex canone 11. Concilii Laodiceni celebrati circa annum 357.

Quæ objici poſſunt, nullius ſunt momenti. Ajunt enim opponi nobis quæ Eccleſiaſtica Hiſtoria refert de diaconiſſis: ſed nullo diaconiſſas fuiſſe ordine inſignitas vidimus ſuperiori capite VII. Addunt non repugnare mulieribus politicum regimen: verum alia eſt ratio politici regiminis inſtituti hominum arbitrio, & alia Eccleſiaſtici, longe perfectioris, quod Chriſtum Dominum habet auctorem; præſertim quod juxta Philoſophum lib. 1. Politic. feminarum principatus *corruptela eſt reipublicæ*. Vide Eſtium in IV. diſt. 25. §. 7. Inquiunt denique præeſſe monialibus Abbatiſſas: at harum munus nihil eſt aliud, quam cura quædam domeſtica ſacrarum virginum, quarum contubernio, ut ſcribit S. Thomas q. 39. Supplem. art. 1. viri uti nequeunt. Nihil nobis dicendum de feminis, quas ad aras Ethnici æque, ac viros admiſerunt, ut in VI. de legibus inquit Plato: non enim vindicandi ſunt inſani idololatrarum ritus. Sciendum tamen eſt, Aegyptios, a quibus Græci hauſerunt ſuperſtitionem, ſacerdotium viris tantummodo commiſiſſe, teſte Herodoto in Euterpe; quod divinis Hebræorum inſtitutis, quæ dæmon auctor idololatriæ imitari curavit, magis eſt conſentaneum. Apud Romanos quoque olim ſacerdotia *non fuiſſe promiſcua* ſcribit Livius lib. x. Hiſtoriarum: immo ſemper feminæ fuerunt ab ara Herculis ſequeſtratæ; Veſtales verò tantum conſtitutæ ad ignem cuſtodiendum, id, quod Levit. VI. 12. viris, non mulieribus demandatur.

Prop. II. Vir non baptizatus ſuſcipiendi ſacramenti Ordinis incapax eſt.

Enimvero Baptiſmus *omnium ſacramentorum eſt janua*, nec poteſt Eccleſiæ juribus, miniſteriis, & facultatibus frui, qui nondum inſertus eſt illius corpori. Vide quæ de ſubjecto Confirmationis ſcripſi lib. XXXII. cap. 8. Præterea nunquam invenimus Eccleſiam ratos habuiſſe Ordines non baptizatis collatos: nemo enim non damnat ordinationem Xanaiæ, quem non baptizatum Petrus Fullo Antiochenus Patriarcha Eutychianus conſecravit Epiſcopum, de quo prope finem V. Voluminis, ubi agit de Conciliabulo Moguntino, decretiſque Gregorii VII. noſter Lupus, ordinationemque hujus generis Georgianorum ſchiſmaticorum, cujus meminere Tract. VI. de Bapt. q. 3. Vercellus, & quæſt. itidem 3. ejuſdem Tractatus Farvaques. Ad hæc Nicæna Synodus canone XIX. de Clericis Paullianiſtarum baptizatis abſ-

que

que ſanctæ Trinitatis invocatione, inquit, *Rebaptizati ordinentur*, quoniam irrito baptiſmate Ordinationes quoque ſunt nullæ. Extat inſuper in 111. Decretal. tit. 43. antiquiſſimus canon, *Si quis presbyter ordinatus deprehenderit ſe non eſſe baptizatum, baptizetur, & iterum ordinetur*. Similia Innocentius III. cap. *Veniens*, eodem titulo. Quo in loco videtur utique Innocentius in dubium revocare rationem illam paullo ſupra productam, quod Baptiſmus ſit fundamentum, & janua aliorum ſacramentorum: ſed hæc dubitatio ſpectat peculiarem illum caſum hominis nati, & educati inter catholicos, in quo, loco baptiſmatis, ſufficiebat ad ſalutem ſincera fides. Hæc tamen ſicuti errore detecto exigebat collationem baptiſmi, ita poſtulabat ut ordinatus abſque baptiſmate iterum *per ſingulos ordines uſque ad ſacerdotium promoveretur*, ut Innocentius eo loci Epiſcopo Ferrarienſi mandavit.

Unum eſt, quod videtur theſi huic adverſari, id nempe quod lib. v. Hiſt. Eccl. cap. 22. ait Socrates: *In urbe Alexandrina Lectores & Pſaltæ abſque ullo diſcrimine fiunt tam Catechumeni, quam fideles*. Verùm id nulla ratione de Lectorum & Pſallentium *Ordinationibus* accipiendum eſt, ſed tantum de legendi, & canendi munere, quod interdum laicis quoque committitur: neque enim Socrates χειροτονίας, aut χειροθεσίας iſtorum commemorat, immo immediate proſequitur, *Omnibus ubique Ecclesiis fideles ad Ordinem hunc promoventibus*, τῶν πανταχοῦ ἐκκλησιῶν πιστοὺς εἰς τὸ τάγμα τοῦτο προβαλλομένων. Vide pag. edit. Valeſ. 287.

Prop. III. Quælibet ætas ſufficit ad recipiendum Ordinis *characterem*.

Certam quidem ætatem ad canonicam Ordinationem exigit modo Eccleſia, ut infra dicam; ſed nihilominus quantum ad Ordinis *characterem* pertinet, pueruli quoque & infantes illum, ſi ordinarentur, ſuſciperent, etſi nondum ratione ac libertate uterentur: quod affirmant antiquiores omnes Theologi, uno excepto Durando in iv. diſt. 25. q. 2. cujus opinionem amplectitur q. 4. de Ordine art. 4. Tournelius, haud negans ſe adverſus communem ſcholaſticorum mentem ſentire, eo quod Durandi aſſertio magis ad Eccleſiæ praxim ſibi videatur accedere. At in eorum ſententia, qui minoribus Ordinibus adtribuunt ſacramenti rationem, hæc propoſitio ex veteri diſciplina ſit evidens. Conſtat enim ex primo canone Toletanæ ſecundæ Synodi, olim parentes ab infantia puerulos *officio clericatus* mancipaſſe: quod ex Epiſtolis Siricii & Zoſimi, necnon ex canone 19. Concilii tertii Carthaginenſis demonſtrat p. 3. de ſacris Ordinat. Exercit. xv. num. 5. Joannes Morinus; ubi vir eruditiſſimus præterea advertit, mancipationem hanc factam non fuiſſe abſque clericali tonſura, & primi Ordinis collatione. Martenius eamdem ſententiam propugnans de Antiq. rit. lib. 1. cap. 8. art. 3. producit ulterius exempla S. Felicis Nolani, de quo Paulinus,

Et primis lector ſervivit in annis, clericorum infantilis ætatis, quos in Vandalica perſecutione pulſos in exilium narrat lib. v. cap. 9. Victor Vitenſis, ſeribens pag. 78. edit. Ruinart, *Inter quos quampluri- mi erant lectores infantuli*, & Euthymii Abbatis, qui, auctore in ejus Vita Cyrillo Scytopolitano, triennis baptizatus eſt, tonſus in clericum, & ordinatus lector. De Eugenio item I. ad Petri ſedem evecto an. 652. legitur in libro Pontificali fuiſſe clericum *a cunabulis*. Plura autem lectu digniſſima ſcripſit huc ſpectantia in Notis ad Anaſtaſium tom. 4. pag. 60. vir præſtantiſſimus Joannes-Franciſcus Baldini; qui ad ea, quæ Martenius ac Morinus mandarunt litteris, addidit peranti- quum monumentum, marmoream ſcilicet capſulam, in qua cum oſſiculis Maximi pueruli adinventus eſt anulus, cum reſcriptione, MAX. AEVIT. illius ordinationem exprimente, non quidem in diaconum, ſed in minorem clericum, cui pariter *Levitæ* nomen tribuerunt antiqui. Hæc autem omnia ad puerum, qui nondum pervenit ad uſum rationis, extendi nequeunt; nam infantia ad ſeptimum uſque annum computatur.

Ergo ſi loquamur de infantibus ante rationis uſum, duo tantum ex allatis exemplis produci poſſunt, Euthymii, & Eugenii: quorum ordinationem ratam & validam fuiſſe probatur inſuper ex cap. *Tuæ nobis*, De clerico per ſaltum promoto: ubi jubetur ad diaconatum promoveri, qui hoc ordine prætermiſſo ordinatus fuerat ſacerdos, non tamen iteratis ordinibus inferioribus, quos *infra annos diſcretionis* ſuſceperat. Hi ergo Ordines valide primis pueritiæ annis fuerant collati. Atque hæc argumenta urgent Durandum, qui diſt. 24. q. 3. cenſet in minoribus quoque Ordinibus imprimi *characterem*, etiamſi quæſtione præcedenti in ſolo ſacerdotio agnoſcat *plenitudinem ſacramenti*, alios autem ordines appellet *ſacramentalia*. Scholaſticorum probatio inde petitur, quod ſacramenta imprimentia *characterem* nullum requirant in ſuſcipiente actum, ut rata ſint, ac ſubſiſtant: quod conſtat in ſacramentis Baptiſmi, & Confirmationis. Hac ratione utitur S. Thomas q. 39. Supplem. art. 2. Scotus, S. Bonaventura, Richardus, Paludanus, noſter Argentinas, Eſtius, aliique permulti in IV. diſt. 25.

Opponebat Durandus, non poſſe parvulum fieri ſacerdotem, vel Epiſcopum, ideoque nec ſuſcipere alios Ordines. Addebat requiri ad ſacramenta intentionem aut propriam, aut interpretativam, quarum neutra eſt in puerulis: parentum namque voluntas dici poteſt voluntas interpretativa parvulorum in iis tantum, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, cujuſmodi eſt baptiſmus. Adjecit Tournelius, nullum in univerſa Traditione occurrere exemplum ordinationum hujuſce generis. Inquit præterea ſacris ordinibus adnexam eſſe legem continentiæ, ad quam nemo ante uſum rationis poteſt adſtringi.

At nullo negocio hæc diluuntur. Nam quæ Tournelius objicit, ver-

verbo diluuntur uno: primum exemplo Eugenii, & Euthymii; alterum diſtinctione ſacramenti a ſuſcipientium obligationibus; quas in hypotheſi nullas fore concedimus. Vide Cardinalem Gotti q. 3. dub. 3. §. 2. hæc perſpicue explicantem. Itaque ad ſola Durandi argumenta reſpondendum eſt. Ad quorum primum reponunt aliqui cum D. Thoma, ad Epiſcopatum requiri ut ſuſcipiatur cura Paſtoralis, & ſpirituale conjugium cum Eccleſia contrahatur, ad quod utique neceſſarius eſt actus voluntatis præcedens: at diverſa eſt aliorum Ordinum ratio; hi namque conferunt ſpiritualem poteſtatem, quæ infundi poteſt ante quemlibet rationis uſum. At ſicut in ceteris Ordinibus, ita in Epiſcopatu diſtinguere poſſumus poteſtatem & characterem a munere, aſſerentes hujus, non illius infantulos conſecratos fore incapaces. Id optime Sotus, Paludanus, aliique plurimi diſtinxerunt; atque ita quoque intelligendum D. Thomam cenſet citato in loco Vincentius Cardinalis Gotti, idemque poſt Soto tradiderat Gonet diſput. 3. num 31. Ad alterum dicimus requiri ad ſuſceptionem characteris intentionem ſuſcipientis in adulto dumtaxat, non autem in parvulo, ut conſtat ex cap. 18. libri triceſimi. Nec verum eſt, quod de intentione interpretativa inquit Durandus; nam ſacramentum Confirmationis non eſt de neceſſitate ſalutis, & nihilominus poſſent lactantes pueri ab Epiſcopis conſignari. Hoc unum fatemur, quod baptizati in infantia tenentur ut adoleverint ſervare Chriſtianam legem, ſed ordinati in infantia non ſubjicerentur legibus clericorum. Verum hæc differentia inde oritur, quod unuſquiſque perveniens ad uſum rationis tenetur conſulere propriæ ſaluti, ideoque baptizari, Chriſto nomen dare, & legem ſervare Evangelicam, non autem tonderi in clericum, ordinari, & cælibem vitam ducere. Recole quæ ſcripſi lib. XXXI. cap. 16. agens de Pædobaptiſmo.

Prop. IV. Nequaquam ſubſiſtit Ordo collatus homini invito penitus ac reluctanti.

Sunt quidem nonnulli, qui adinvenientes in Eccleſiaſtica hiſtoria exempla complura virorum, qui dicuntur promoti ad Ordines inviti, hoc ita acceperunt, quaſi valida foret ordinatio facta ſubjecto nolente, repugnante & coacto. Videntur in ea ſententia fuiſſe Auxilius in Opuſculo de Ordinationibus Formoſi, & Jo. Morinus de ſacris Ordinat. p. 3. Exercit. XI. cap. 2. quibus ſubſcribunt Florentius De Cocq. de Ord. ſect. 4. Vanroy cap. 1. q. 2. aliique numero pauci. Noriſius quoque in L. ſomnia Fr. Macedo n. 28. Joannes Salinas adnot. in Vitam Auguſtini ſcriptam a Poſſidio cap. 4. & Auctores alii quamplurimi aſſerunt olim in uſu fuiſſe poſitum, ut inviti promoverentur ad Ordines: ſed ii minime appellaverunt *invitos* reluctantes omnino & conſtatiſſime repugnantes, ſed humiles, a populo apprehenſos, & nihil ea de re cogitantes raptos, oblatoſque Pontifici, cui tandem ſponte acquieverint. Exempla, quæ invitorum ordinationes comprobare videntur, hæc

ſunt;

ſunt: Cypriani, de quo Pontius in ejuſ Vita: Gregorii Nazianzeni, de quo ipſe Nazianzenus in Funere Patris, & Orat. 20. in laudem Baſilii: Nepotiani, de quo in illius Epitaphio Hieronymus: S. P. Auguſtini, de quo citato in loco Poſſidius: Paulini, de quo Epiſtola inter Auguſtinianas 35. Mitto exempla alia hujus generis plurima. At tria difficiliora ſunt, quæ opponuntur, ideſt, Pauliniani, Macedonii Eremitæ, & Baſſiani Epheſini; quibus alia duo addenda ſunt, Salamanis Aſcetæ, & S. Gregorii Thaumaturgi. De Pauliniano itaque fratre Hieronymi S. Epiphanius Epiſtola inter Hieronymianas 60. nunc 110. inquit: *Ignorantem eum, & nullam penitus habentem ſuſpicionem, per multos diaconos apprehendi juſſimus, & teneri os ejus, ne forte liberari ſe cupiens adjuraret nos per nomen Chriſti, & primum diaconum ordinavimus, proponentes ei timorem Dei, & compellentes ut miniſtraret*. Et poſt pauca: *Et cum miniſtraret in ſanctis ſacrificiis, rurſus cum ingenti difficultate tento ore ejus ordinavimus presbyterum, & impulimus ut ſederet in ordine presbyterii*. De Macedonio autem Theodoretus in Hiſt. Relig. cap. 13. narrat a Flaviano Epiſcopo Antiocheno de montis vertice *per ſpeciem objectæ accuſationis adductum, admotumque altari cooptatum fuiſſe in numerum ſacerdotum: cumque peracta liturgia hoc illi quidam indicaſſet, ignorabat enim prorſus quid egiſſent, primum quidem conviciis verbiſque aſperis increpaſſe univerſos, deinde arrepto baculo, quo propter ſenium innixus incedebat, Pontificem ipſum, & alios qui aderant inſecutam, ratam ordinationem hanc ſibi montis verticem erepturum*. De Baſſiano ipſemet in Epiſtola ad Valentinianum & Marcianum Impp. quæ extat Act. XI. Concilii Chalcedonenſis, narrans quomodo a Memnone Epiſcopo Epheſino ordinatus fuerit Epiſcopus Evazorum, *Ego autem* (inquit) *non acquieſcebam, ſed ab hora tertia uſque ad ſextam coram altari me plagis afflixit, & ſanctum Evangelium & altare ſanguine eſt impletum*. Vide tom. IV. Concil. pag. 688. Hæc vero ſunt exempla pervulgata magis & obvia; ſed alia ſunt eorum, qui conſecrati ſunt, non inviti tantum, ſed abſentes quoque, & fugam arripientes, inter quos S. Gregorius Neocæſarienſis Epiſcopus, cognomento Thaumaturgus. Hunc Phedimus Amaſenorum Antiſtites, *cum manu capere non poſſet, & ad ſacerdotium adducere, interjecto ſpatio triduani itineris, loco impoſitionis manuum ſermonem adhibens ordinavit*, ut Tom. 2. pag. 976. ſcripſit ſanctus Gregorius Nyſſenus: & conſimili ratione conſecratum fuiſſe presbyterum S. Danielem Stylitam a Gennadio Conſtantinopolitano animadvertit Lupus in Scholiis ad Epiſtolas variorum Patrum pag. 273. Poſtremum denique exemplum erit Salamanis, de quo Theodoretus in Philotheo cap. 19. narrat, quod Epiſcopus illum ordinaverit, non repugnantem tantummodo, ſed prorſus inſcium, *confracta*, ſcilicet, *parte tugurii, in quo latebat, per quam ſciſſam partem ingreſſus ordina-*

nationem peregit, nullaque a Salamane expreſſa voce diſceſſit, juſſitque diruta inſtaurari. Hæc Theodoretus Tom. III. pag. 852. His exemplis addunt rationem, propterea quod baptizatus eſt Eccleſiæ ſubditus, ideoque compelli poteſt ad Eccleſiaſticam dignitatem, maxime ſi id neceſſitas poſtulet, eo modo, inquit Vanroy, quo vir religioſus ad monaſterii regimen, & civis ad conſulatum compelli poteſt invitus, quando id exigit neceſſitas ordinis, aut reipublicæ.

Vera tamen eſt propoſitio, prout ſtatuimus libro xxx. cap. 18. Ibi enim produximus verba Innocentii III. cap. *Majores*, ubi ait: *Ille, qui nunquam conſentit, ſed penitus contradixit, nec rem, nec characterem ſuſcipit ſacramenti*. Reſpondet Vanroy Innocentium de ſolo baptiſmi ſacramento locutum eſſe, ac diſparem eſſe rationem de baptiſmo ac de Ordine, quum nemo antequam baptizetur ſit Eccleſiæ ſubditus, ideoque ab Eccleſia nequeat ad ſuſcipiendum aliquod miniſterium compelli. At fallitur vir clariſſimus: nam eo loci Innocentius refellit illorum ſententiam, qui aſſerebant, *quod ſacramenta, quæ per ſe ſortiuntur effectum, ut baptiſmus & ordo, ceteraque ſimilia, non ſolum dormientibus & amentibus, ſed invitis & contradicentibus, etſi non quantum ad rem, quantum tamen ad characterem conferuntur*. Quod ergo de Baptiſmo, idem de Ordine ab Innocentio III. ſtatutum eſt. Immo potior de Ordine, quam de Baptiſmo videtur ratio. Eatenus quippe noluit Dominus, ut homines baptiſmate tingerentur inviti, quoniam noluit aliquem per vim ſubjici Eccleſiæ, & coacte legem Evangelicam profiteri; tametſi extra Eccleſiam nulla ſit ſalus, & baptiſmus, atque lex Evangelica ſint ad ſalutem penitus neceſſaria. Subjici autem impoſitioni manuum, & exercere Eccleſiaſtica miniſteria, id conſilii eſt, non præcepti: nec qui ad baptiſmum venit, æque ſe obſtrinxit ad legis præcepta, & ad conſilia ſervanda. Perperam ergo aſſeritur poſſe hominem cogi ad ea, quæ in ejus optione fuerunt relicta, quando nec ad præcepta ſummopere neceſſaria compelli poteſt. Accedit, quod ſicut ante baptiſmum unuſquiſque eſt ſui juris, & liber omnino ad ſuſcipiendum eumdem baptiſmum, vel permanendum extra Eccleſiam; ita poſt baptiſmum, & Eccleſiæ unitionem, facultate pollet liberrima, ut laicis, aut clericis adnumeretur: quare ſi extra Eccleſiam poſitus nequit invitus ad baptiſmum impelli, neque unitus Eccleſiæ compelli poteſt ad ordinem clericalem. Hoc ulterius demonſtrat Lupus inſigni Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ monumento: quum enim poſt Epheſinam Synodum Firmus Cæſareenſis Epiſcopus armata manu veniſſet Thyanam, & loco Eutherii a Patribus Epheſinis e ſede dejecti alium conſecraſſet in Epiſcopum Thyanenſem; is affirmans ſe per vim fuiſſe ordinatum, indutus clamyde cum laicis in theatrum ludos ſpectaturus ingreſſus eſt, nemine id prohibente, quod ſinguiis perſuaſum foret hujuſmodi ordinationem nequaquam ſubſiſtere. Atque id

id ipſa contraria exempla confirmant. Etenim prioribus Eccleſiæ ſæculis, quando exiguus erat numerus clericorum, eo quod Eccleſiaſtici gradus plus oneris, quam commodi afferrent, & Chriſtiana humilitas illos tantummodo dignos ſacerdotalis honoris exiſtimaret, qui ejuſdem honoris ſemetipſos profiterentur indignos; conſuevit populus probum aliquem virum ſubito, & per vim tenere, eumque ordinandum Epiſcopo præſentare. Id vero in Ambroſio, in Paulino, in Nepotiano, in Auguſtino, atque in aliis plurimis factum eſt. Hi tamen minime ordinabantur, ſi perſeveraſſent inviti, ac penitus reluctantes: ſed Epiſcopus illos hortabatur, monitiſque ac precibus percellebat, donec præberent aſſenſum. *Multi* (inquit Auguſtinus epiſt. 173. ad Donatum) *ut Epiſcopatum ſuſcipiant, tenentur inviti, perducuntur, includuntur, cuſtodiuntur, patiuntur tanta quæ nolunt, donec eis adſit voluntas ſuſcipiendi operis boni*. Voluntate ergo non accedente, minime ordinabantur. Hinc de Pauliniano (ut iiſdem exemplis utar, quæ objiciuntur) ſcribit citata Epiſtola S. Epiphanius: *Valde quippe obnitebatur, indignum ſe eſſe conteſtans. Vix ergo compulimus eum, & perſuadere potuimus teſtimoniis Scripturarum, & perſuaſione mandatorum Dei*. Vides repugnantiam ex humilitate ortam; vides humilitatem perſuaſionibus tandem cedentem: neque vero, quod Pauliniano, ceteriſque per vim raptis os teneretur, coactionis indicium eſt, ſed potius argumentum aliud neceſſarii conſenſus. Cur id quæſo? Nonnulli cum tenerentur a plebe, jurabant ſe inſervire nolle altaris miniſterio, atque ne perjurii fierent, hi nunquam ordinabantur. Extat in Epiſtola Baſiliana ad Amphilochium canon x. *Qui jurarunt ſe ordinationem non admiſſuros; ſi eam detrectent, ne cogantur pejerare*: atque in ipſamet Epiſtola S. Epiphanii, *Juſſimus teneri os ejus, ne forte liberari ſe cupiens adjuraret nos per nomen Chriſti*. Hac de cauſa Pinianus, dum a plebe per vim raptus oblatus foret Auguſtino, ut ordinaretur, inquit *ſe velle populo jurare, quod ſi eſſet ordinatus invitus, ex Africa diſcederet*; & ita non fuit ordinatus. Vide Auguſtinianam epiſtolam 126. ad Albinam. Ad vitandum ergo perjurium, os in invitis ordinationibus tenebatur. At quodnam, obſecro, periculum perjurii, ſi nunquam ceſſiſſet ordinandorum voluntas? Quod etiam de Baſſiano narratur, ſententiam confirmat noſtram: nam cur *ab hora tertia uſque ad ſextam* ita cæſus eſt, niſi ut tandem aſſentiretur?

Unum reſtat Macedonii factum, quod aliquam præſefert difficultatem. At primum ipſe Theodoretus pag. 836. ſcribit: *Scimus ſane haud laudandam multis viſum iri hanc narrationem: appoſui tamen memorabilem judicans, ut idoneam ad mentis ejus ſimplicitatem, animæque puritatem demonſtrandam*. Deinde Macedonius inſcius quidem erat, & rei, quæ agebatur, ignarus, ſed ſponte altari ſe admoveri paſſus eſt, & cum ſacra perageretur ceremonia, prorſus tacuit: *Plus eſt* an-

autem, inquit loco citato Innocentius III. *expreſſe contradicere, quam minime conſentire*. Dixi hoc duntaxat factum eſſe ambiguum, & difficultatem pati aliquam: enimvero Salamanes adeo ſe divinæ voluntati commiſerat, ut libens ſineret in ſe agi quidquid aliis placeret; quare illum nec renitentem, nec annuentem incolæ illius vici ex una in alteram domunculam transferebant, *nulla unquam ab eo*, ſicut in illius ordinatione contigit, *expreſſa voce*. Exempla autem Gregorii Thaumaturgi, & Danielis Stylitæ, & ſi quæ ſunt alia iis conſimilia, miranda ſunt, non in controverſiis hujuſmodi proferenda. Si enim probarent aliquid, etiam evincerent poſſe ordinari abſentem, & abſque manuum impoſitione. Igitur hujuſmodi ordinationes aut divinitus contigerunt, ut conſecratio Amphilochii Epiſcopi Iconienſis, qui dicitur ordinatus ab Angelis, de quo tom. VI. pag. 133. aut ſaltim in viris illis, poſtquam extraordinariis hiſce conſecrationibus facti ſunt certiores ſuæ ad ſacerdotium vocationis, ſuppleti fuerunt ritus Ordinationis ſacramentalis. Servatum id in Gregorio Thaumaturgo colligitur ex ipſa narratione Nyſſeni, qui citata pagina 976. ſubjicit: *Poſt hæc iis, quæ legitime fieri ſolent, ſuper illum peractis*. ταύτων μετὰ ταῦτα τῶν νομίμων ἐπ' αὐτῷ τελεσθέντων. Paritas denique producta a Vanroy nil aliud probat, niſi in maxima neceſſitate aliquos poſſe teneri, præſentari Epiſcopis, & miniſterio altaris deputari; quemadmodum cives cogi poſſunt ad politicum regimen: ſed in utroque diſparitas eſt maxima, quod poteſtas Eccleſiaſtica inhæret animo, in quo nemo patitur violentiam; regimen autem Reipublicæ in exteriori miniſterio coactioni ſubjecto ſitum eſt. Atque de coactis Ordinationibus hactenus.

CAPUT XVII.

De iis, quæ in Ordinandis prærequiruntur.

PAucis multa comprehendam pertractans modo de conditionibus Ordinandorum, quas proponere fuſiori ſtilo munus eorum eſt, qui omnes Conciliorum canones, Romanorumque Pontificum decreta colligunt atque expendunt. Breviter ergo attingam vocationem, ætatem, conditionem, ſcientiam, probitatem, titulum, proximamque præparationem.

De Vocatione.

Nemo, niſi a Deo vocatus, debet Eccleſiaſticis miniſtris accenſeri. Primum quia ſibi Dominus hujuſmodi miniſtros elegit; tum Levitas quando inſtituit ſacerdotium carnali ſucceſſione acquirendum, tum Apoſtolos novum condens teſtamentum ſpiritali gratia cumulatum.

tum. Deinde quia Apoſtolus ad Hebræos ſcribens cap. v. monet, ne quis ſibi Eccleſiaſtici muneris honorem ſumat, niſi *qui vocatur a Deo tanquam Aaron*, propoſito ſingulis exemplo Chriſti, *qui non ſemetipſum clarificavit, ut Pontifex fieret*, ſed a Patre prædeſtinatus fuit, *ut eſſet ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech*. Præterea quia Eccleſiaſticæ militiæ adſcriptis opus eſt adſtare altaribus, plebem inſtruere, cælibem vitam agere, ſacramenta conficere, tractare divina, aliaque adimplere, quæ abſque peculiari Dei auxilio dignè exerceri non poſſunt. II. Hujus vocationis indicia ſunt curarum ſæcularium abjectio, divini cultus ſtudium ſingulare, atque intentionis, & propoſiti rectitudo. De priori enim inquit Apoſtolus 2. ad Tim. II. 4. *Nemo militans Deo implicet ſe negociis ſæcularibus*: de altero Tridentinum Concilium ſeſſ. XXIII. de Reform. cap. 4. *Prima tonſura non initientur . . . de quibus probabilis conjectura non ſit, eos non ſæcularis judicii fugiendi fraude, ſed ut Deo fidelem cultum præſtent, hoc vitæ genus elegiſſe*: de tertio ſapientiſſimus Auguſtinus lib. 2. de ſerm. Domini in monte cap. 16. *Si propterea evangelizamus ut manducemus, vilius habemus Evangelium, quàm cibum*. III. In prælaudata vocatione perſeverandum eſt: id enim monet Apoſtolus in priori ad Corinthios VII. 20. & ad Epheſios IV. I. Antiqui etiam canones prohibent, ne ſemel inter clericos deputati *ad militarem expeditionem, vel munus aliquod ſæculare* pertranſeant, ſub anathematis pœna. Vide Chalcedonenſis Concilii canonem ſeptimum, Turonici quartum, & Triburienſis ſeptimum ac viceſimum. Hujus anathematis meminit quoque, ut adhuc perſiſtentis S. Raymundus in Summa: unde Gaſpar Juenin in Comment. Hiſt. & dogmat. diſſert. IX. q. 8. cap. 4. infert nunquam ante ſæculum XIII. indultum fuiſſe clericis etiam in minoribus conſtitutis a clericatu recedere.

De Aetate Ordinandorum.

Infantes & puerulos olim tonſura initiatos demonſtrat 3. propoſitio capitis præcedentis. Factum id vel pietate parentum, vel noxia Eccleſiaſticorum Beneficiorum cupiditate. De hac legendus Chriſtianus Lupus Commentario in can. 2. Toloſani Concilii celebrati ſub Victore II. Contenti erimus exſcribere verba S. Bernardi ex Epiſtola 42. *Scholares pueri, & imberbes adoleſcentuli ob ſanguinis dignitatem promoventur ad Eccleſiaſticas dignitates, & de ſub ferula transferuntur ad principandum presbyteris, lætiores interim quod virgas evaſerint, quam quod meruerint principatum*. Ordinabantur nempe immatura ætate, ut Archidiaconatus, ceteraſque acquirerent præpoſituras. Attulit huic malo remedium Tridentina Synodus, præcipiens ſeſſ. XXIII. de Ref. cap. 6. ne prima tonſura initiatus, aut etiam in minoribus Ordini-

dinibus conſtitutus *ante decimum quartum annum* beneficium poſſit obtinere: ſeſſione autem proxima cap. 12. ne ad dignitates quaſcunque quibus animarum cura ſubeſt, promoveatur *qui nondum xxv. annum attigerit*; ad ceteras, quibus nulla ſubeſt cura animarum, qui minor ſit *annis* XXII. Verum hæc ad collationem beneficiorum. Quod ad minores Ordines attinet, ætas illa requiritur, quæ Epiſcopo videatur idonea commiſſis officiis accurate adimplendis. Subdiaconi ante 22. diaconi ante 23. presbyteri ante 25. ætatis ſuæ annum inchoatum nequeunt ordinari, ex Tridentino cap. 12. ſeſſ. XXIII. Veteres tamen neminem ad diaconatum promovebant ante annum 25. quod colligitur ex can. 16. concilii Agathenſis, 14. Trullani, 20. Toletani IV. necnon ex Novellis Juſtiniani, CXXIII. cap. 13. Hujus rei Romanus Pontifex Zacharias epiſt. 13. illam rationem attulit, quod *in lege veteri ab annis 25. Levitæ in tabernaculo ſervire mandantur*: eamdemque rationem Hieronymus ſcribens ad Theophilum Alexandrinum aptat adſcendentibus ad ſacerdotium. In promovendis ad presbyteratum olim requirebatur ætas triginta annorum, ut liquet ex canone XI. Concilii Neocæſarienſis, XVII. Agathenſis, & XIX. Toletani IV. Hæc modo ætas neceſſaria tantum eſt in conſecrandis Epiſcopis, quos Auctor Conſtitut. Apoſtol. lib. II. cap. I. deſiderare videtur *annorum quinquaginta*. At conſtat permultos ad Epiſcopatum promotos fuiſſe juniores, Gregorium Thaumaturgum ejuſque fratrem, Acholium Theſſalonicenſem, Theodoretum, Remigium Remenſem, Eleutherium Illyricum; immo & Timotheum, cui Paulus I. Epiſt. IV. 12. *Nemo adoleſcentiam tuam contemnat*.

De ordinandorum conditione.

Cautum a priſcis ſæculis fuit, ne ad ſupremos Eccleſiæ gradus promoverentur neophyti juxta monitum Apoſtoli prima ad Tim. III. 6. Vide ſecundum canonem Nicænum, & in Decreto capp. *Quoniam multa*. *Sicut neophytus*, diſt. 48. Nec ordinandi qui ſeipſos aliqua parte corporis mutilant, & qui carnali vitio repugnare neſcientes ſeſe abſcindunt, ut de Origene narrat lib. VI. H. E. cap. 8. Euſebius, de Leontio Antiocheno Socrates lib. II. cap. 16. atque de hæreticis, quos Valeſios dixere, in libro de hæreſ. num. 37. Auguſtinus. At ordinatos legimus apud laudatum Euſebium lib. VII. cap. 32. Dorotheum quemdam ab utero matris eunuchum, Tigrim etiam a barbaro domino exciſum, de quo lib. VIII. cap. 24. Sozomenus, necnon illorum plures, quorum in Deciana perſecutione concuſſum femur, oculuſque dexter effoſſus. Hi nimirum neque *opificii Dei hoſtes*, neque *falſæ pietatis oſtentatores* dici poterant, cujus rei cauſa ne ad clerum perveniant, prohibet canon VII. ſecundæ Synodi Arelatenſis, atque XXI. ex Apoſtoli-

ſtolicis. Idem dicendum de inſigni macula notatis, quos ab altari etiam lex vetus amovebat, Levit. xxi. 17. Vide canones diſt. 49. collectos a Gratiano. Præterea non ordinandos qui militiam ſectarunt, conſtat ex Epiſtola xxiii. ſancti Innocentii I. ad Hiſpanos, ex canone viii. Concilii Toletani primi, atque ex ipſis Imperatorum legibus in Codice Theodoſ. lib. vii. tit. 20. Vetitum præterea tum canone Apoſtolico 81. tum 10. Toletani primi, & 80. Concilii Illiberitani, aliiſque hujus generis plurimis, inter clericos abſque dominorum aſſenſu ſervos, & libertos adſciſcere. Curiales item, decuriones, & in forenſibus exercitationibus verſatos ad ſacerdotium adſcendere non ſinunt antiqui canones, ut laudata Epiſtola xxiii. demonſtrat Romanus Pontifex Innocentius. Ex Apoſtolorum præſcripto non licet digamum ordinari, *propter ſanctitatem ſacramenti*, inquit S. P. Auguſtinus de Bono conjugali, cap. 18. Hujus præſcripti teſtem habemus Tertullianum de Monogamia cap. 11. de Pœnit. cap. 9. & de Exhort. caſtitatis cap. 7. Epiphanium in Expoſit. fidei num. 21. Hieronymum epiſt. 2. ad Nepotianum, & 11. ad Gerontium, Ambroſium de officiis lib. 1. cap. 5. & Gennadium de Eccl. dogmat. cap. 72. unde depromptum c. *Maritum duarum*, diſt. 33. Ob clericalis ordinis honorem ac dignitatem ſtatutum quoque ne ordinentur illegitimo concubitu procreati: quod tamen factum poſt ſextum ſæculum ſcribit Auctor Operis de Re ſacrament. tom. 2. pag. 293. Ex his autem colliges, quam recta ſint, & æquitati conſona quæ afferri ſolent a Theologis, & JCC. de *Irregularitate* pertractantibus.

De scientia promovendorum ad Ordines.

Vellem, ut unuſquiſque diſceret ex Notificatione edita Bononiæ die 16. Junii an. 1735. a ſapientiſſimo illius Eccleſiæ Paſtore, nunc totius Chriſtiani populi Parente beneficentiſſimo, Doctore integerrimo, atque Pontifice glorioſiſſimo, qua ſcientia inſtructi debeant accedere ad Epiſcopum ordinandi. Nam qui illam perleget, quid præſcribant vetuſti canones, quid Tridentina Synodus, quid in Conſtitutione *Apoſtolici miniſterii* Innocentius XIII. percipiet facillime. Cur in promovendis ad minores Ordines Tridentina Synodus ſeſſ. xxiii. de Reform. cap. 11. requirat, ut ſaltem Latinam linguam intelligant; in promovendis vero ad majores neceſſum ſit explorare, num ad docendum populum, & ad ſacramenta miniſtranda idonei ſint, illiſque Scholaſticæ, ſeu moralis Theologiæ, aut Juris Canonici ſtudiis danda ſit opera, exquiſite prælaudata Notificatio commonſtrat. Doctrina autem apprime neceſſaria eſt ſacerdotibus, de quibus Malachias 11. 7. *Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam*: Oſeas iv. 6. *Quia tu ſcientiam repuliſti, repellam te, ne ſacerdotio fungaris mihi*; atque Apoſtolus 1.

ad Tim. IV. 13. *Attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ*. Hujuſmodi neceſſitatem comprobant rationes multæ, quas in aureo opere de Sacerdotio lib. IV. cap. 4. producit Græcorum Patrum eloquentiſſimus Joannes Chryſoſtomus. Prior eſt, quod ſacerdos curandis variis animorum affectionibus aptus idoneuſque eſſe debet, quod nonniſi Evangelicæ doctrinæ uſu, atque exercitatione conſequi poteſt: altera, quod illi judæorum, gentilium, & hæreticorum, qui artificiis innumeris nos impetunt, conatus ſint reprimendi: tertia, quod concionibus, & diſputationibus habendis ad populum intentus atque aptiſſimus eſſe debeat. Hæc Chryſoſtomus prolixiori, cultiſſimaque oratione. Lege & Nazianzenum de Fuga ſua, Hieronymi ad Nepotianum epiſtolas, atque viceſimam ſecundam Leonis Magni. Inter clericorum ſtudia commendanda principio eſt, ut epiſt. 3. nunc 137. ad Voluſianum, & Tract. 3. in Joannem docet S. P. Auguſtinus, lectio, & meditatio Scripturarum ſanctarum: poſt Scripturas tempus lectioni Patrum impendendum eſt; unde Hieronymus ad Heliodorum ſcribens Nepotianum ſuum laudat, propterea quod data quavis occaſione recitans veterum teſtimonia, *Illud*, ajebat, *Tertulliani*, *iſtud Cypriani*, *hoc Lactantii*, *illud Hilarii eſt*. *Sic Minucius Felix*, *ita Victorinus*, *in hunc modum eſt locutus Arnobius*. Idem Hieronymus epiſt. 141. ad Damaſum reprobat in ſacerdotibus pronunciationem carminum bucolicorum, & canon XVI. Concilii quarti Carthaginenſis libros gentilium. Turonenſis III. Synodus, c. 3. inquit: *Epiſcopo nefas eſſe ignorare canones*, *& librum beati Gregorii Papæ de cura paſtorali*. Hæc pauca me produxiſſe ſat erit.

De probitate Clericorum.

Requiritur præterea in ordinandis morum probitas, eo quod ipſi ſacra miniſteria exercere debeant, & vitæ exemplaritate laicis prælucere. Hac de cauſa vetant canones ordinationem peregrinorum, *quod eorum minime ſit cognita vita*, inquit canon 24. Illiberitanus. Pari ratione publicè pœnitentes ad clericatum admitti prohibent can. XXV. concilii ſecundi Arelatenſis, II. Toletani primi, & LXVIII. quarti Carthaginenſis. Siricius Papa in litteris ad Himerium rationem affert pulcherrimam, quoniam *nullam debent gerendorum ſacramentorum inſtrumenta ſuſcipere*, *qui dudum fuerint vaſa vitiorum*. Innumeri itidem canones ordinari vetant apoſtatas, homicidas, adulteros. Vide can 61. inter Apoſtolicos, 9. concilii Neocæſarienſis, 2. Nicæni, 30. Illiberitani, necnon Origenem lib. 3. contra Celſum, Cyprianum ep. 68. atque Innocentium I. epiſt. 22. ad Epiſcopos Macedoniæ. Idem de fœneratoribus, & uſurariis ſtatuit canon 14. Baſilianus, & canon 67. concilii IV. Carthaginenſis. Duo autem hinc inferas: unum, quam ve-

veteri diſciplinæ cohæreant, quæ doctores catholici tradunt *de Irregularitate ex delicto*, alterum, quam ſcite, quam ſancte Leo Magnus epiſt. 87. productis Apoſtolicis verbis 1. ad Timoth. v. 22. *Manus cito nemini impoſueris*, hæc ſcripſerit: *Quid eſt autem cito manus imponere, niſi ante ætatem maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris, ante experientiam diſciplinæ ſacerdotalem honorem tribuere non probatis?*

De sacræ Ordinationis titulo.

Titulus, quo in primis Eccleſiæ ſæculis clerici ordinabantur, fuit addictio uni tantum Eccleſiæ, atque ſacro miniſterio in illa exercendo, cujus gratiâ portio eis ab Epiſcopo debebatur Eccleſiaſticorum redituum, oblationumque fidelium; unde promanarunt Beneficiorum collationes. Tanta in ordinationibus hoc titulo peragendis adhibebatur circumſpectio, ut ſexto Calcedonenſis ſynodi canone qui *abſolutè ordinarentur* nuſquam miniſtrare poſſent, *ad Epiſcopi ordinantis injuriam*. Hinc Tertullianus de Præſcript. cap. 42. hæreticos arguit, quod *eorum plerique ſine matre, ſine ſede, orba fide, nec Eccleſias habent*, quarum ſcilicet titulo ad ſacros ordines promoveantur: virique etiam ſanctiſſimi, Hieronymus & Paulinus, a reprehenſione non fuerunt immunes, quod abſque titulo conſecrati eſſent presbyteri. At multa de hoc Ordinationis titulo in præcitata Tertulliani verba, & in canonem VI. Chalcedonenſem Chriſtianus Lupus. Extat quoque apud Gratianum diſt. LXX. hoc caput depromptum ex canone 15. Concilii Placentini ſub Urbano II. *Sanctorum canonum ſtatutis conſona ſanctione decernimus, ut ſine titulo facta ordinatio irrita habeatur*: quem canonem num Urbani ſit dubitat ibidem Lupus; at dubitationem eliminat volumen X. Conciliorum Collect. Labbei pag. 604. Porro ex hujus tituli præſcriptione factum eſt, ut clerici de una ad alteram Eccleſiam abſque licentia Epiſcopi tranſire non poſſent, ac ſi tranſirent, a clericali gradu dejecti *communionem tantum laicam perciperent*, ut conſtat ex III. canone Concilii Antiocheni, XXI. Arelatenſis primi, V. primi Carthaginenſis, XII. primi Toletani, aliiſque permultis. Inſuper canone LII. concilii Agathenſis communione privantur presbyteri, & diaconi *ſine Epiſcopi ſui litteris divagantes*. Ex quibus apparet, quantum vetus diſciplina expoſtulaverit, ut clerici omnes eſſent Eccleſiæ ſuæ miniſteriis addicti. II. Tametſi autem hoc tantum titulo clerici olim ordinarentur; tamen ob exiguum beneficiorum numerum evenit, ut titulus in majoribus duntaxat Ordinibus neceſſarius judicaretur, & beneficii loco ſubſtitueretur *patrimonium*; id, quod vir præclarus Thomaſſinus de vet. & nova diſciplina p. 2. lib. 1. cap. 9. demonſtrat in uſum fuiſſe receptum a ſæculo duodecimo. Et revera in

La-

Lateranenſi Synodo ſub Alexandro III. eodem ſæculo celebrata legimus Epiſcopum, ſi aliquem abſque titulo ad ſacros Ordines promoveat, debere illi tandiu neceſſaria ſubminiſtrare, donec ei in aliqua Eccleſia aſſignentur militiæ clericalis ſtipendia, *niſi tamen talis ordinatus de ſua, vel paterna hæreditate ſubſidium poſſit habere*. Quare cum patrimonium loco beneficii conſtituatur ad ſubſidium, honeſtamque vitam clericorum; optime ſacra Congregatio Concilii anno 1589. definivit non poſſe pro titulo patrimonii, induſtriam, & lucrum ordinandorum computari; nec ſat eſſe, ſi in arte pingendi excellant, ſi Ludimagiſtri ſint, ac doctorali laurea inſigniti: immo nec patrimonium in bonis mobilibus conſtitui poſſe, eadem ſacra Congregatio ſancivit die 29. Novemb. an. 1670. Præterea ex quo patrimonii titulus ſit pro beneficio ſupplementum aliquod, beneficium vero impendatur pro miniſterio Eccleſiæ exhibendo, aperte conſequitur, neminem ſolius patrimonii titulo ordinandum eſſe, niſi *pro neceſſitate*, *vel commoditate Eccleſiarum*, ut definit Tridentina Synodus ſeſſ. XXI. cap. 2. de Reformat: atque id per epiſtolas S. Congregat. Concilii die 13. Maji univerſis Epiſcopis inculcari juſſit fel. recordat. Innocentius XI. At qui plura deſiderat, perlegat Notificationem Bononiæ editam die 1. Februarii an. 1734. a beatiſſimo Pontifice BENEDICTO XIV. a me quidem frequentiſſime, ſed nunquam ſatis laudato. III. Quoniam ii, qui religioſam vitam profitentur ſolemnibus votis emiſſis, mancipantur divino cultui, altaris miniſterio, & Eccleſiaſticæ vitæ, atque monaſteriorum reditibus, vel fidelium eleemoſynis ſuſtentantur, parum a priorum ſæculorum clericis videntur abſimiles; ideoque religioſæ paupertatis titulo promoveri poſſunt ad ſacros Ordines: quod etiam innuit præcitatus canon Chalcedonenſis, in quo nullum ordinandum eſſe decernitur, *Niſi ſpecialiter in Eccleſia civitatis*, *vel pagi*, *aut in Martyrio*, *aut in Monaſterio qui ordinandus eſt pronuntietur*: atque id poſtmodum conſtitutiones aliæ quamplurimæ confirmarunt. *Titulus* ergo ſacrarum ordinationum triplex eſt, Beneficium, patrimonium, & profeſſio Monaſtica.

De praeparatione ad suscipiendos Ordines.

At præter hæc, ſuſceptumque baptiſmum, necnon ſacramentum Confirmationis, quod clericali tonſuræ præmittendum demonſtravi lib. XXXII. cap. 8. neceſſum eſt, ut ſacris Ordinibus præcedant exercitia ſpiritualia prout S. Carolus ſtatuit in Mediolanenſi Concilio an. 1576. ac poſtea Alexander Papa VII. an. 1662. ſervandum juſſit in Romana, & Suburbicariis Eccleſiis, quod deinceps Innocentius XI. & Clemens item XI. ad univerſas Italorum diœceſes extendi mandarunt. Hinc S. P. Auguſtinus a Valerio Hipponenſi Epiſcopo extemplo, & hac præ-

præparatione non præmiſſa presbyter ordinatus, enixe precatus eſt, ut idem Antiſtes ſineret illum certo dierum intervallo, priuſquam ordinem exerceret, præparari ac diſponi, *Petendo* (ut S. Pater inquit epiſt. 148. nunc 21. n. 4.) *quærendo, pulſando, orando, legendo, plangendo*. Ex qua Epiſtola cap. *Ante omnia*, diſt. 40. pertractans de laborioſis ac difficillimis ſacrorum miniſtrorum officiis, exſcriptum fuit. Atque de his quoque nos pleniſſime inſtituit Notificat. edit. 11. Januarii an. 1740. Pontifex Maximus; cui humillime, quicquid ab ipſo didicimus, acceptum ferimus.

CAPUT XVIII.

De hujus ſacramenti duplici effectu.

DUo efficacitate ſua Ordinis ſacramentum producit, *gratiam* nimirum, & *characterem*. De Gratia prolixe egimus libro XXX. capite 19. & duobus ſequentibus, ubi de ſacramentis univerſim differentes explicavimus quænam hæc gratia ſit, quid præſtet, quomodo producatur. Ex primo etiam capite hujus libri conſtat gratiam ſacra ordinatione conferri: id enim docet Apoſtolus in utraque ad Timotheum epiſtola, confirmantque Patres, Nazianzenus, Chryſoſtomus, aliique ibidem producti. Hæc ſacramentalis gratia tam ad ſanctificationem ornatumque animæ, quam ad ſanctè exercenda Eccleſiaſtica miniſteria tribuitur, cum *interiorem animum attingat, inviſibili vi exornet, in meliorem tranſmutet, cælumque tranſcendat*, ut utamur eorumdem ſanctorum verbis. Sed vide hujus voluminis paginam 326. necnon proxime conſequentem.

Prolixè quoque pertractavimus de charactere, præcitato libro triceſimo cap. 22. quo in loco etiam diſputavimus neceſſum ne ſit conſtitui illum in re aliqua *phyſice* diſtincta ab anima. Peculiariter vero characterem Ordinis demonſtrant quæ in hoc ipſo volumine pag. 328. & inſequenti producta ſunt, & quæ integro capite quartodecimo afferuntur ad demonſtrandum Ordinationes rite peractas permanere, & nunquam eſſe iterandas. Igitur ſat eſt, ſi quæ ſuis in locis fuerunt diſpoſita, in memoriam nunc revocentur. Hoc enim in capite, quoniam ubi nulla impellimur cauſa, abſtinemus a prolixitate verborum, nil aliud nobis præſtandum eſt, quam exſcribere Tridentinum canonem quartum ſeſſionis tertiæ ac viceſimæ, ad effectus illos, quos nuper commemoravimus, pertinentem: *Si quis dixerit, per ſacram Ordinationem non dari Spiritum ſanctum, ac proinde fruſtra Epiſcopum dicere, Accipe Spiritum ſanctum; aut per eam non imprimi characterem, vel eum, qui ſacerdos ſemel fuit, laicum rurſus fieri poſſe; anathema ſit*.

C A P U T XIX.

De quibuſdam ſacrarum Ordinationum Ritibus in hac diſſertatione nondum expoſitis.

ETſi per ſingulos Ordines diſcurrens plura attigimus, quæ in hujus ſacramenti ceremoniis, ritibuſque ſervantur; nonnulla ſunt tamen, quæ in hoc poſtremum caput rejecimus, ut eamdem methodum in univerſo hoc Opere teneremus.

De sacrarum Ordinationum tempore.

Igitur primum de tempore, quo ſacri Ordines conferuntur, dicendum eſt. Affirmat Gelaſius Papa in epiſt. ad Epiſcopos Lucaniæ ſacras presbyterorum & diaconorum ordinationes deberi tantum exerceri in jejunio quatuor temporum, *mediana* quadrageſimæ hebdomadæ, & ſabbati dominicam reſurrectionem præcedentis: quod poſtmodum Gregorius II. ep. 4. ad clerum, plebemque Thuringiæ, Urbanus II. in Concilio Claromontano, Leo IX. ad Archiepiſcopum Barenſem, Zacharias in Epiſt. ad Bonifacium, Innocentius III. epiſt. 148. libri IV. aliique Romani Pontifices, & Conciliorum canones tradiderunt. Pertractant de his Lupus Volum. IV. in 2. canonem Toloſani concilii, Martene de Antiq. Eccl. Rit. lib. I. cap. VIII. art. 4. atque ex Theologis Juenin quæſtione poſtrema VIII. diſſertationis. Gelaſium omnium primum ſacris Ordinibus conferendis præſtituiſſe ſolemnium quatuor jejuniorum tempora opinatur in Vitis Pontif. Roman. pag. 128. Antonius Sandinus: Paſchaſius autem Queſnellus in notis ad epiſt. 10. Leonis Magni cenſet ſacros Ordines collatos fuiſſe quolibet die dominico, & Binghamus hæreticus Anglus lib. IV. Originum Eccleſiaſticarum cap. 6. §. 7. indiſcriminatim quolibet hebdomadis die, laudans pro ſententia ſua Iſaacium Habertum in Pontificale Græcorum p. VIII. obſervat. 4. Sed arbitror horum ſententiam falſam eſſe. Enimvero fatentur & ipſi Romanos Pontifices ad Simplicium uſque, prout conſtat ex libro Pontificali, ordinationes celebraſſe menſe Decembri ob proximam Nativitatis Domini ſolemnitatem, ut inquit de Divinis Officiis lib. II. cap. I. Amalarius. Ex quo autem veteres Pontifices in decimi menſis jejunio ſacros contulerint ordines, minime ſequitur non potuiſſe illos conferre in aliis quatuor temporum ſabbatis, quemadmodum optime advertit in ſuis ad Linum adnot. Bencinus. Ivo etiam Carnotenſis noluit in feſto Purificationis ordinare presbyterum, quemadmodum idem ſcribit epiſt. 58. quod hoc prohiberent *Paterni canones, & Apoſtolica conſtitutio*: ac nemo ignorat quantum Ivo

 peran-

perantiquam diſciplinam calleret. Inſuper S. Leo antiquior Gelaſio citata epiſt. 4. ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem cap. 6. ait repugnare Patrum traditioni, *presbyteros & diaconos qualibet die dignitatem accipere*: quod repetit epiſt. 11. aliàs 81. ad Dioſcorum Alexandrinum; atque 84. ſive 57. ad Martianum reprehendit Anatolium, eo quod Aetium presbyterum conſecraſſet ſexta ſabbati, *traditionis Apoſtolicæ aut neſcius, aut oblitus*. At quod epiſt. 4. ait S. Leo de Epiſcopis Dominico die conſecrandis, minime opponitur perantiquæ traditioni; hujuſmodi enim conſecratio diei quidem Dominico, aut Apoſtolorum ſolemniis, ſed nulli determinato menſi alligatur. Vide ſupra quæ ſcripſimus de Ordine Epiſcopatus pag. 397. Hæc de ſacris Ordinibus: tonſura enim juxta Pontificale Romanum, *quocunque die, hora, & loco*, & minores Ordines *ſingulis dominicis, & feſtivis diebus* conferri poſſunt.

Quisnam sit peragendae Ordinationis locus.

Non ubique locorum, ſed in Eccleſia duntaxat peraguntur Ordinationes, atque inter miſſarum ſolemnia: quod tamen poſtremum neceſſarium non eſt in minoribus Ordinibus conferendis. Diximus alibi apud Græcos presbyteros & diaconos in *ſanctuario*, hypodiaconos autem & lectores in *diaconico*, aut ante *portam*, quam dicunt *ſpecioſam*, ordinari. Hujus publicæ Ordinationis præter rituum ſolemnitatem cauſa eſt, quod ad ordines promovendi probari debeant cleri plebiſque teſtimonio: unde habetur in canone 22. Concilii IV. Carthag. *Epiſcopus ſine concilio clericorum ſuorum clericos non ordinet, ita, ut civium conniventiam & teſtimonium quærat*. Cap. *Epiſcopus*, diſt. 24. Hinc Eccleſiaſtica Hiſtòria reprobat ordinationem Novati, clero & plebe reluctantibus factam, apud Euſebium lib. VI. cap. 35. Idem de ordinatione cujuſdam Osberni ſcribit epiſt. 119. Joannes Sarisberienſis. De ordinatione Parkeri dictum ſupra cap. XV. ubi de ordinationibus Anglorum hæreticorum. Huc etiam referri poſſunt quæ de ordinatione diaconi extra templum facta, objecta fuere Joanni XII. apud Luitprandum lib. VI. cap. 7. & Baronium ad an. 963. num. 17. Parkeri autem, ejuſque diaconi ordinatio fuit quoque deteſtabilior ob loci abjectionem ac turpitudinem. De Maximo item Cynico Nazianzenus in carmine Vitæ ſuæ:

Namque in chorauli ſordidam ingreſſi domum
Graves, ſupremo & Numini cari viri,
Ac quoſdam habentes face de vulgi infima
Canem reſecta præſulem ſignant coma.

Eſt autem *choraules* qui fiſtulam inflat. Recte itaque Tridentina Synodus ſeſſ. XXIII. de Ref. cap. 8. *Ordinationes ſacrorum Ordinum ſtatutis a jure*

a jure temporibus, ac in Cathedrali Eccleſia, vocatis præſentibuſque ad id Eccleſiæ Canonicis publice celebrentur; ſi autem in alio diœceſis loco, præſente Clero loci: dignior quantum fieri poterit Eccleſia ſemper adeatur. Romanos Epiſcopos conſecrari ex antiqua conſuetudine ad aram S. Petri conſtat ex *Ordine Romano*, idque recte obſervatum eſt a Martenio citato art. 4. Hoc fieri exiſtimo ad demonſtrandam perpetuam Romanorum Pontificum ſucceſſionem, fideique unitatem: nam idcirco Alexandriæ qui ſuccedebant demortuis epiſcopis, dextra primùm ſupra illorum cadaver extenta, pallio beati Marci induebantur, ut in Breviculo cap. 20. narrat Liberatus. Eam ob rem in Collatione Carthaginienſi habita inter Catholicos & Donatiſtas, ait Donatus Epiſcopus Sitifenſis: *Supra corpus Epiſcopi catholici presbyterum ordinavi, & Deo volente ordinabitur illic Epiſcopus*. Atque hinc obiter nota, cur *de Corpore S. Petri* ſumatur pallium, quo ornantur Archiepiſcopi, ut habetur in Pontif. Romano P. III. tit. 14.

De Ordinum Interſtitiis.

Ex dictis ſupra cap. 2. pag. 338. ubi de numero Ordinum diſputavimus, colligi poteſt quantum veteres in hoc fuerint ſolliciti, ne de uno ad alterum Ordinem ſtatim aliquis promoveretur, ſed unuſquiſque aſcenderet *per omnes clericalis officii gradus*, ut diuturno diſceret tempore, cujus & ipſe doctor futurus eſſet: ita enim ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem Epiſcopum ſcripſit Leo Magnus. Cum autem minoribus Ordinibus permulti inſigniti eſſent adhuc adoleſcentuli, at ſacerdotio non decorarentur, niſi viceſimum quintum, aut etiam triceſimum, vel triceſimum quintum annum agerent, prout conſtat ex capite præcedenti; conſequens eſt, in clericis longioris temporis fuiſſe, quam ſit modo, inferiorum ordinum exercitium. Hinc decimo Sardicenſis concilii canone definitur, exigi ab uniuſcujuſque Ordinis gradu *non minimi temporis longitudinem, per quod & fides, & morum probitas, & conſtantia & moderatio poſſit dignoſci*. Vetuſtiorem Eccleſiæ diſciplinam colligimus ex Epiſtola Siricii ad Himerium Epiſcopum Tarraconenſem: in qua cap. 9. & 10. definitur *ut quicunque ſe Eccleſiæ vovit obſequiis*, ante pubertatis annos Lectorum miniſterio ſocietur, atque ab acceſſu adoleſcentiæ acolythus, & ſubdiaconus ſit *uſque ad triceſimum ætatis annum*: in officio autem diaconi *quinque annis* ſeſe exerceat, priuſquam presbyteratum conſequatur. Eadem fere ſcripſerunt Innocentius I. epiſt. ad Felicem Epiſcopum Nucerianum, & Zoſimus in Epiſt. ad Epiſcopum Salonitanum Heſychium. Jure itaque meritoque Tridentina Synodus ſeſſ. XXIII. cap. 11. de Reformat. juſſit, ut minores Ordines *per temporum interſtitia*, niſi aliud Epiſcopo expedire magis videatur, conferantur, nec aliquis promoveatur ad ſacros

cros Ordines, niſi poſt annum a ſuſceptione Acolythatus, *niſi neceſſitas, aut Eccleſiæ utilitas judicio Epiſcopi aliud expoſcat*. Omnino autem capite tertiodecimo ejuſdem ſeſſionis prohibuit, ne *eodem die* duo ſacri Ordines, ſub cujuſvis indulti prætextu, *etiam regularibus* conferantur: quod antea canone 5. Concilii Hiſpalenſis an. 619. & in primo Decretalium libro tit. 2. capp. *Litteras*, &, *Dilectus*, ſtatutum fuerat, ſublata diſpenſandi facultate Archiepiſcopis, aliiſque Præſulibus ſingulis, Romano tantum Pontifice excepto.

De Ordinibus gradatim suscipiendis.

Quamquam ex dictis pag. 343. & ſequentibus colligi quodammodo videatur clericos aliquando fuiſſe ordinatos *per ſaltum*, ideſt, quibuſdam inferioribus ordinibus prætermiſſis, apud Græcos præſertim, quorum primus ordo eſt *Lectorum*; & quamquam S. Thomas q. 35. Supplem. art. 5. ſcribat in primitiva Eccleſia aliquos ordinatos fuiſſe in presbyteros, *qui prius inferiores ordines non ſuſceperant*: nihilominus ex prælaudatis Romanorum Pontificum, Siricii, Innocentii I., & Leonis Magni epiſtolis decretalibus apertum eſt, clericis *gradatim* adſcendendum eſſe ad ordinem presbyterii. De Græcorum autem ritu plura diximus capite 2. hujus libri. Hæc, quæ affirmamus de Ordinibus non conferendis, ut inquiunt Jureconſulti, *per ſaltum*, confirmari poſſunt capitulo, *Illud nos*, diſt. 77. deprompto ex Caji epiſtola Iſidoriana atque cap. *In ſingulis gradibus*, eadem diſt. quod eſt Zoſimi in laudata ad Heſychium epiſtola. Canones quoque mandant, ut qui ordinatur in presbyterum aliquo inferiori ordine prætermiſſo, nequeat officium ſuum exercere, niſi prius ſuſcepto ordine, qui prætermiſſus fuit, ut habetur cap. *Sollicitudo*, diſt. 52. & cap. *Tuæ litteræ*, de Clerico per ſaltum promoto, ſive in lib. v. Decretal. tit. 29. Adde quæ in Conſtitut. *Etſi paſtoralis*, definivit BENEDICTUS XIV. & quæ ſupra pag. 348. & 366. fuerunt inde producta.

De vestibus, quibus Ordinati induuntur.

Igitur primum clericali tonſura, deinde ſingulis ordinibus gradatim decorantur, qui adſcribuntur Eccleſiaſticæ militiæ. Quibus vero inſtrumentis ordines ſinguli conferantur, ab ipſa clericali tonſura ducens initium, dixi de iiſdem ordinibus ſingillatim pertractans. Verum in ipſa initiatione clericali, ordinumque collatione, quædam alia adhibentur, quæ non ſunt penitus omittenda, & præſertim impoſitio ſacrarum veſtium. Clerici enim poſtquam ab Epiſcopo modo deſcripto cap. 2. attonſi ſunt, *ſuperpelliceo* induuntur, ad commonſtrandum quomodo abſque labe & immunditia vitam agere teneantur, ut in

Digitized by Google

in quinto Mediolanenſi Concilio inquit S. Carolus. Hujus indumenti vetuſtas colligi poteſt ex quo Clerici a Patribus ob veſtium ſuperiorum nitorem *candidati* paſſim appellentur, ut demonſtrat multiplici eruditione de Rit. Ordinat. cap. 4. art. 2. Franciſcus Hallier. Gregorius Nazianzenus carmine IX. in ſomnium de Anaſtaſiæ templo ita de cœtu clericorum ait:

Veſtibus in niveis adſtabat turba miniſtra,
Splendorem referens agminis Angelici.

Etſi enim clericorum *ſuperpellicea* vix ad genua nunc pertingant; olim tamen ad inſtar albæ talaria erant & laxa, prout ex Honorio Auguſtodunenſi, & Stephano Tornacenſi demonſtrat libro I. Rerum Liturgicarum cap. 24. Joannes S. Romanæ Eccleſiæ Cardinalis Bona. Hujus generis veſtem, quam ob anguſtiores manicas barbara, & Anglosaxonica voce dixerunt *Rocbetum*, Eminentiſſimus Baronius ad annum 261. num. 45. putat fuiſſe *lacernam birri*, qua martyrium ſubiturus ſe expoliavit beatiſſimus Cyprianus, ut in ejus Paſſione legitur apud Ruinartium pag. 189. At ambiguum eſſe *Birri* vocabulum, neque hinc poſſe colligi ſacrum aliquod ornamentum, cenſet eo loci Ruinartius, necnon Cangius in Gloſſario, Baluzius in notis ad ejuſdem Paſſionis Acta, & hæretici Joannes Fellus adnot. in vitam Cypriani, & Joſeph Binghamus lib. IV. cap. IV. Originum Eccleſiaſticarum. Subſcripſere tamen Baronio poſt Gavantum viri clariſſimi, Dominicus Georgius de Liturgia Romani Pontif. cap. 2. & Joſeph Catalani in Prolegomenis ad Pontif. Roman. cap. XI. Certe clericos *birro* uſos colligimus ex ſerm. 356. S. P. Auguſtini num. 13. ſed quale indumenti genus ſit, non poteſt illinc apertiſſimè inferri. Græci pariter Lectoribus ſuper nigram veſtem imponunt lineum indumentum, quod etiam vocant καμίσιον, *camiſium*, noſtratium albæ conſimile: de quo plura Morinus p. 2. pag. 215. Ad minores tantum Ordines promoti alio ſacrarum veſtium genere non utuntur.

Subdiaconi autem præter hanc albam cingulo præcinctam, lineumque capitis velamen, quibus priuſquam ordinentur ſeſe induunt, accipiunt in ordinatione parvam tunicam, & manipulum in ſiniſtra manu deferendum loco mappulæ, quam ante ſæculum decimum ad uſum Pontificis ferre conſueverunt. Demonſtrat laudato capite 24. piiſſimus & eruditiſſimus Bona ſubdiaconos tempore S. Gregorii Magni ſola indutos alba miniſtraſſe, quam vero appellant *tunicellam*, ſerius illis fuiſſe conceſſam. Apud Græcos quoque hypodiaconi præter μανδύλιον, ita ab antiquiorum manutergio nuncupatum, deferunt στιχάριον, *tunicam*, non tamen ad inſtar Latinorum utrinque diſciſſam. De Sticario agit citato in loco Morinus, & in Gloſſario Du-Cangius. Diaconis hujus tunicæ loco imponitur cum orario dalmatica, ſed ante Silveſtri tempora utebantur colobiis, *veſte cucullata ſine manicis*, ut lib.

ut lib. 1. cap. 211. inquit Honorius Auguſtodunenſis. De veſtibus, quibus ornantur ad presbyterium promoti, memini me pertractaſſe poſtremo capite libri XXXIII. Electi ad Epiſcopalem conſecrationem procedentes, præter alia presbyterorum indumenta, tunicam, & dalmaticam ex antiqua conſuetudine induunt, prout conſtat ex epiſtola Zachariæ Pontificis ad Auſtrobertum, ex Vita S. Gregorii Magni conſcripta a Joanne Diacono, atque ex Parænesi ad Epiſcopos carmine edita a Theodulpho Aurelianenſi, ſecundo Volumine inter Sirmondi Opera. Sumunt quoque alia Pontificalis apparatus inſignia, de quibus præter Alcuinum, Honorium, Amalarium, aliosque veteres, fuſe pertractarunt Bona, Georgius, Catalanius, paullo ſupra commemorati. Hæc Electi in Epiſcopum conſecrandi indumenta non abſque myſtica ſignificatione coloris ſunt albi, canente libro 2. in Acta Apoſtolica Aratore Diacono:

Exodus ille liber memorat velamina ſacri
Pontificis, qua nempe queat ſplendeſcere veſte,
Officiique habitum nitido componere cultu.

Dum Electi conſecratio peragitur, ei dantur *Paſtoralis baculus, annulus, mitra, & chirotheca*. Quid Baculus deſignet, colligitur ex antiquiſſimorum Ritualium benedictione, necnon ex illius forma, tametſi poſterioribus ſæculis paullulum immutata. In illa quippe benedictione apud Morinum p. 2. pag. 288. hi verſus pronuntiabantur:

Tu baculus noſtræ, & rector per ſæcula vitæ
Iſtum ſanctifica pietatis jure bacillum,
Quo mala ſternantur, quo ſemper recta regantur.

De forma autem Hugo a Sancto Victore in ſpeculo Eccleſ. cap. 6. *Baculus Paſtoralis rectitudine ſui rectum regimen ſignificat; quod autem una pars curva eſt, & altera acuta, monſtrat præeſſe ſubjectis, & debellare ſuperbos: unde dictum eſt,*

Curva trahit mites, pars pungit acuta rebelles.

Et iterum:

Curva trahit quos recta regit, pars ultima pungit,

Et item:

Attrahe per curvum, medio rege, punge per imum.

Mitto pervulgatos verſus Gallice editos apud Cangium Volum. 1. pag. 426. de aureis pedis negligentium Antiſtitum. *Annulus* Eccleſiæ ſponſum, *Chirotheca* manuum cuſtodiam, *Mitra* autem bifida jus ſpirituale ac temporale deſignant. Vide præter illos, quos hoc paragrapho laudavi, Honorium, Amalarium, Hugonem, Bonam, ceteroſque de rebus Liturgicis pertractantes, clariſſimum quoque Mabillonium Præfat. 2. in Sæculum IV. Benedict. num. 182. & ſeq.

De

Digitized by Google

De Presbyterorum, atque Episcoporum unctione.

Apud Latinos presbyteris utraque manus ſacro catechumenorum oleo, Electis vero manus & caput chriſmate liniuntur, ut dictum eſt alibi. Unctionem hanc in Romana Eccleſia antiquiſſimam eſſe colligitur ex epiſtola 3. S. Paciani Barcinonenſis Epiſcopi ad Sympronianum, ex ſermone VIII. S. Leonis Magni de Paſſione Domini, ex libro IV. S. Gregorii Magni in 1. Regum cap. 4. ex Nicolao I. ad Conſulta Bulgarorum cap. 73. atque ex Innocentio III. cap. unico de S. Unctione, in 1. Decretalium tit. XV. Quidam diſputant, an Græci antiquitus unctionem ipſam adhibuerint: nec deſunt veterum teſtimonia, quibus id comprobari videtur, maxime S. Gregorii Nazianzeni Orat. 5. Auctoris vitæ Chryſoſtomi apud Metaphraſtem, aliorumque affirmantium ſacros Antiſtites *chriſmate deliniri*. Verum id accipiendum eſſe de chriſmate myſtica ſignificatione intellecto, contendunt viri rituum Græcorum peritiſſimi, Arcudius ſcilicet lib. VI. de Sacram. cap. 1. Morinus Exercitat. 6. partis tertiæ, & Habertus obſervat. 1. *ad Homiliam Epiſcopi conſecrati*. Pugnant ex adverſo Hallier de Ritibus Ordinat. cap. 10. & Joannes Catumſyritus Italogræcus in quadam adverſus Arcudium diſſertatione. Ut ut res ſe habeat, duo extra controverſiam poſita ſunt: unum, ſcilicet, ignorare modo Græcos Orientales ritum unctionis, ut conſtat ex illorum Euchologiis, atque ex Simeone Theſſalonicenſi in parvo libro de Sacramentis ſcribente: *Recte vero non unguntur qui ordinantur, propterea quod, nihil materiale agant, ſed omnia ſpiritualia*. καλῶς δὲ οὐ χρίονται οἱ χειροτονούμενοι, ὅτι οὐδὲν ὑλικὸν ἐνεργοῦσι, ἀλλάπαντα πνευματικά, tametſi nobis hæc ratio a Theſſalonicenſi producta admodum videatur infirma, cum in omnibus Sacramentis *res materialis* ſit poteſtatis ſpiritualis myſticum ſymbolum, quo nec ſacrorum miniſtrorum unctionem carere magna eruditionis copia demonſtrat in Myrothecio III. cap. 51. Fortunatus Scacchus inſtituti noſtri vir celebris. Aliud, quod controverti non debet, eſt ritum Unctionis *ad ſubſtantiam ſacramenti* non pertinere, quicquid contendat Arcudii adverſarius Catumſyritus. Etenim hoc aperte tradunt S. Thomas, S. Bonaventura, Scotus, Richardus, Paludanus, aliique omnes Theologi in IV. Sentent. diſt. 24. idemque infertur ex Græcorum ordinationibus, quas minime Latini rejiciunt. Ac tantum abeſt, ut Apoſtolica Sedes ordinationes abſque unctione peractas, tanquam nullas irritaſque proſcripſerit, quod ille Italogræcus magnopere peroptabat; quin potius Romani Pontifices juſſerunt, ut *Epiſcopi Græci in Ordinibus conferendis ritum proprium Græcum in Euchologio deſcriptum ſervent*: ita nimirum habetur in ſæpelaudata Conſtitutione, *Etſi Paſtoralis*, §. VII. num. 4. Cur denique presbyteris manus, Epiſcopis autem caput quoque inungatur, his verbis expli-

explicat Stephanus Eduenſis de Sacramento Altaris cap. 9. *Propterea oleo ſancto manus presbyterorum inunguntur, per quod gratia ſancti Spiritus eis collata ſignificatur, & quod abundent operibus miſericordiæ deſignatur. In his etiam manus ſacerdotis, quæ in figura crucis oleo ſancto ſignantur, conformantur manibus Chriſti, & illud inſigne miraculum & ſalutiferum, quod inter manus ſacerdotis fieri creditur, hoc manus Chriſti operantur, qui ait, Sine me nihil poteſtis facere: unde cum ipſo, & per ipſum, & in ipſo totum agitur ſacrificium. Unctio Epiſcopi fit in capite, quia ordinantur vicarii illius, qui unctus fuit oleo lætitiæ in plenitudine.* Omitto quæ Theologi quidam recentiores agentes de ſacrarum Ordinationum ritibus exſcripſerunt ex Euchologiis Græcorum, & ex Ritualibus Latinorum, cum illa apud Goarium, & Habertum, hæc vero apud Morinum, Menardum, & Martenium utilius legi queant, nos vero de Sacramento Ordinis ſatis ſuperque dixerimus.

DE

Digitized by Google

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS

LIBER TRIGESIMUS SEPTIMUS,

In quo pertractatur de ſacramento in lege Evangelica conjugibus gratiam præſtante, videlicet,

DE MATRIMONIO.

TAndem aliquando Theologici hujus operis finem attingimus; in quod ſi Ariſtarchus, vel rhinocerontis habens naſum conjiciat oculos, cum non ſimus nos ceteris ſcriptoribus feliciores, offenſurum illum in multa cenſoriis notis digniſſima, minime dubitamus. Vel enim abſtruſiorem, & ſcholaſticis inſolitum dicendi modum, vel argumentorum compactam frigidamque mixtionem, vel circumfluentem externarum rerum copiam, vel nimis productam diſſertationum congeriem, vel doctrinam, ſententiarumque delectum, vel demum hæc omnia carpet, & vellicabit. Ego tamen ab iis, qui litteris diuturnam operam impenderunt, aut inſudarunt conſcribendis edendiſque lucubrationibus, quoniam optime norunt quid laboris, quidve curæ ac ſollicitudinis in his inſumpſerint, expecto potius aliquod ingenitæ humanitatis officium, ſive approbationis illud futurum ſit, ſive benevolentiſſimæ correctionis, quàm animadverſionem aliquam aſperrimam, atque acerbiſſimam: aliis vero, qui ad ſcribendum inepti, expeditiſſimi ſunt au-

autem ad urgenda convicia, repetam cum Valerio Martiali libro 11. Epigr. 8.

Hæc mala ſunt, ſed tu non meliora facis;

atque ad illorum memoriam revocabo quæ ſcripſit Magnus Hieronymus ad Domnionem: *Non eſt grande, mi Domnion, garrire per angulos, & medicorum tabernas, ac de mundo ferre ſententiam; Hic benedixit, ille male: iſte ſcripturas novit, ille delirat: iſte loquax, ille infantiſſimus eſt. Ut de omnibus judicet, cujus hoc judicio meruit? Contra quemlibet paſſim in triviis ſtrepere, & congerere maledicta, ſcurrarum eſt, & paratorum ad lites. Moveat manum, figat ſtylum, commoveat ſe, & quidquid poteſt ſcriptis oſtendat.* Sunt præterea, quæ facile obtrectatoribus poſſent reponi, niſi forent hac Hieronymiana ferula caſtigandi. Nam quantum ad ſtylum, verborumque complexum attinet, dando operam ne eſſem omnino barbarus, neque affectarem munditiam leporemque orationis, ex æquo vitare ſtudui cum eos, qui ſcholaſticorum balbutiem canino dente lacerant & convellunt, tum alios, qui concertationes diſputantium commutare vellent in Forenſem quamdam elocutionem: & hæc pro adoleſcentibus quidem litteris mandare conſtitui, ſed grammaticam artem callentibus, imbutiſque humanioribus litteris, ac philoſophicis inſtitutionibus, non adhuc a pædagogo, aut a ludimagiſtro Latini ſermonis percipientibus elementa. His autem in dialecticorum palæſtra diutius exercitatis, atque nectendæ omnigenæ argumentationi aſſuetis, quid, obſecro, opus erat ubique proponere ſyllogiſmos, & in his conſtruendis inſiſtere, perſiſtere, oppoſitiones urgere, cum diſputandi peritia uſu potiſſimum comparetur, nec raro in texendis verborum aucupiis, teliſque aranearum, verſentur qui exiſtimantur ſubtiliores, a tali quoque textura abhorreant Patres univerſi, atque Græcorum, Latinorumque Philoſophi præſtantiſſimi? At nonne multa ex vario eruditionis genere, necnon ex poetarum carminibus addita ſunt, nullatenus neceſſaria, & fortaſſis ad inanem doctrinæ oſtentationem conquiſita, ut libri ad hanc multitudinem, & molem excreſcerent? Ita quidem, ſed non hoc animi propoſito factum eſt. Videbantur enim mihi divinarum ſcientiarum ſtudia, quæ profanis hominibus ſunt inſipida, ad omnium palatum quodammodo condienda: qua in re imitatus ſum Hieronymum, ubi inſectatur Rufinum & Cteſiphontem, Auguſtinum differentem adverſus Paganos, & contra Julianum acutiſſimum Pelagianorum, Proſperum horum reliquias refutantem, Euſebium ſcribentem de Præparatione Evangelica, Clementem Alexandrinum Stromata colligentem, atque, ut alios prætercam, Paulum doctorem Gentium uſum aliquando verſibus Poetarum. Demonſtrandum quoque erat, non eſſe Theologiam conditionis hujus miſerrimæ, ut incedere debeat expoliata omnibus ornamentis, ſed reginam dominamque, ad quam exor-

nan-

Digitized by Google

nandam, tanquam ancillæ, aliæ ſcientiæ concurrant: ne dicam ineptiſſimum, ac prorſus inutile opus cenſendum eſſe, in quo nihil aliud invenias, quàm id, quod repetitum, recoctumque in aliis quampluribus reperitur. Accedit quod ea ſuperflua non ſunt, quæ ad ornatum, & ad ampliorem rerum confirmationem deſerviunt. Ulterius neceſſum non eſt, ut ſingula a ſingulis adhibeantur, ſed modo res una, modo altera videtur eſſe opportunior: ille vero, qui ad ſcribendum appulit animum, debet quantum poteſt omnibus, ac ſemper prodeſſe. Cui itaque lectio faſtidium pariat, hunc liber quicunque noſter iiſdem verbis alloquitur, quibus ſubmoroſum lectorem ſuum M. Valerii Martialis liber decimus,

Si nimius videor, ſuaque coronide longus
Eſſe liber, legito pauca, libellus ero.

Quod ſi adhuc breviores, & compendiarii quærantur, neminem ad ſe noſtri compellunt, ſed illos paſſim indigitant, illud tantum repetentes, quod ſcribit ad Voluſianum ſapientiſſimus Auguſtinus, *Quod ſcriptum habetur, ſemper vacat ad legendum, cum vacat legenti: nec oneroſum fit præſens, quod cum voles ſumitur, cum voles ponitur.* Denique quantum ſpectat ad doctrinam, & ad ſententiarum rationem, inconcuſſa Majorum noſtrorum dogmata propugnavi, omnia ſubjiciens Apoſtolicæ Sedis judicio, & ad veritatem vindicandam, erroreſque refellendos paratiſſimus. Verum dum ſupereſt poſtrema de ſacramento Matrimonii diſſertatio, quid rei eſt, quod me ad finem jam perveniſſe affirmavi, & quænam hæc ad agendum de Conjugiis proluſio? Non abs re penitus: ad litus enim proximi illud ſe tenere arbitrantur; & connubia ad gignendos erudiendoſque filios inſtituta, libros noſtros, qui Platonis teſtimonio *filii ſunt mentis, ac proinde liberis cariores*, amare ſinunt, & fovere ac tueri nos jubent.

C A P U T I.

Sit ne Matrimonium naturali jure præſcriptum, in ſe bonum, honeſtumque, & cadens ſub præcepto.

Agendum eſt itaque in hoc poſtremo libro de ſacramento Matrimonii, quod magnam habet cum ſacra Ordinatione ſimilitudinem, propterea quod utrunque myſterium non tantum ad ſanctificationem ſuſcipientium, quod cujuſlibet ſacramenti proprium eſt, verum etiam ad publicum commodum & utilitatem Chriſtianæ reipublicæ ſit inſtitutum, ordo nempe ad conſtitutionem ſacrorum miniſtrorum, qui nos ſacramentis gignunt, roborant, enutriunt, ac ſanant; Matrimonium vero ad copulandos conjuges, qui legitime filios pro-

creare, inſtituere, paſcere, ac regere tenentur. Quare inter Eccleſiam quoque ejuſque præcipuos paſtores intercedit ſpirituale quoddam connubium, cujus gratia paſtores *fidelium Patres*, & *Eccleſiarum Sponſi* appellantur. Poſtquam ergo ſuperiori libro de ſacris Ordinationibus pertractavi, nunc de Matrimonio dicturus ſum; ac principio tradam, quemadmodum feci de ſacramentis ceteris diſſerendo, vocabula illius, atque vim & ſignificationem eorumdem vocabulorum. Quatuor hæc vocabula ſunt, *Matrimonium*, *Nuptiæ*, *Conjugium*, *Connubium*. *Matrimonium dici a matris nomine, non adepto jam, ſed ſpe & omine mox adipiſcendo*, tradunt JCC. apud Briſſonium de verborum ſignific. nec diſſentit S. Pater Auguſtinus lib. XIX. contra Fauſtum cap. 26. ſcribens: *Matrimonium quippe ex hoc appellatum eſt, quod non ob aliud debeat femina nubere, quam ut mater fiat*. Appellatur autem *Matrimonium* potius, quam *Patrimonium*, quoniam licet pater ſit ſexu & dignitate præſtantior, matri tamen fetus eſt *ante partum oneroſus, doloroſus in partu, poſt partum laborioſus*, prout ſcribit ad Argentinenſem Epiſcopum Gregorius IX. cap. *Ex litteris*, III. Decret. tit. 33. n. 2. Quod etiam docuerunt Quintilianus declamat. 338. Juſtinianus l. *Aſſiduis*, C. *Qui potiores*, atque Alcimus Avitus, ubi cecinit:

Semina, quæ patris fuerant, hæc pondera matri
Infligunt duros utero turgente dolores.

Nuptiæ ita appellatæ ſunt a flammeo, quo caput nubentis obvolvebatur, quod antiqui *obnubere* vocabant, ut inquiunt Feſtus, Varro, aliique. De hoc velamine nuptarum fit etiam mentio in ſacris litteris: nam Rebecca Geneſ. XXIV. 65. conſpecto Iſaac viro ſuo, *tollens cito pallium operuit ſe*. Hinc S. Paulinus, ut dixi lib. XXIV. cap. 8. in Epithalamio Juliani canebat:

Pulcra Rebecca ſacrum cum ſponſa veniret ad Iſac,
Simpliciter velo tecta pudoris erat.

Connubium itidem derivat a *nubere*, & definitur in Pandectis Flor. *Conubium*, non geminato n. *uxoris jure ducendæ facultas*. Cum nuptiæ dicantur a mulieris velamine, connubium exprimit quoque *eſſe cum alio*, unde dicimus, *Nuptias contrahere*, & *conubium habere*, *conubium adimere*. Virgilius Aen. I. ſive Juno Dejopejam deſpondens,

Connubio jungam ſtabili, propriamque dicabo.

Idem fere ſignificat *conjugium*, quaſi duorum, maris ſcilicet ac feminæ ad idem jugum alligatio. Græcis Matrimonium vocatur γάμος a δαμῶ, inquit initio libri VII. Arcudius, *eo quod conjuges domet*: eſt enim δαμῶ idem, ac *domo*: ſed non eſt inuſitatum Græcis etiam verbum γαμέω, ſiquidem apud Plutarchum in Theſeo, quæ fuerat Aeneæ conjunx, dicitur ἑτέρῳ γεγαμημένη, *alteri nupta*; & in Lycurgo traditur quoque ejuſdem verbi ſignificatio, γαμῆσαι eſt γυναῖκα λαβεῖν, *uxorem ducere*: at de vocabulis hactenus.

Ex

Ex his colligi poteſt nihil aliud Matrimonii nomine intelligi, niſi viri ac mulieris perpetuum ac ſacroſanctum vinculum, quod Modeſtinus, aliique Jureconſulti lib. 1. de Rit. Nupt. dixere *divini & humani juris communicationem,* Hugo Victorinus lib. 1. de Sacram. p. 11. cap. 4. *duarum perſonarum conſenſum legitimum*, Magiſter diſt. 27. *viri mulieriſque conjunctionem maritalem*. Definitur propterea in cap. *Illud*; de Præſumptionibus, *Matrimonium eſt maris & feminæ conjunctio, individuam vitæ conſuetudinem retinens*. Ex quibus colligitur Matrimonii nomine non intelligi quamcunque maris & feminæ commixtionem, ſed conjunctionem illam, qua gignendæ fovendæque prolis cauſa vir ac mulier nexu indiſſolubili copulantur. Eſt autem Matrimonium ſic acceptum *officium naturæ*, & hominibus ſingulis, qui connubia ineunt, commune, ſive infideles ſint, ſive fideles. Iiſdem connubiis Chriſtus Dominus venerabilium ſacramentorum inſtitutor atque perfector promeruit, alligavitque gratiam, quæ indiſſolubilem illam unitatem confirmaret, naturalem amorem perficeret, conjugeſque ſanctificaret: atque ita quod erat officium naturæ, ad ſacramenti dignitatem evexit. Hac ratione communiter definitur, *Matrimonium eſt ſacramentum novæ legis, in quo vir & mulier per conjunctionem maritalem individuam vitæ conſuetudinem legitime ineunt*.

Negant Matrimonium eſſe novæ legis ſacramentum Lutherus in libro de Captiv. Babylon. Calvinus lib. IV. Inſtitut. cap. 19. num. 34. Chemnitius 2. p. Examinis Conc. Trid. aliique Novatores: quos priuſquam exagitemus, operæ pretium eſt refutare inſaniam Simonis Magi, Saturnini, Hydroparaſtatarum, Tatiani, Marcionis, Manichæorum, & Priſcilianiſtarum, qui non tantum denegarunt Matrimonio ſacramenti conditionem, ſed ulterius illud appellaverunt *opus diaboli, ſcortationem, & impudicitiæ negotium*, aſſerentes non a Deo, ſed a ſatana nuptias fuiſſe introductas. Oſtendam igitur adverſus horum deliramenta, quatenus nuptiæ hominumque connubia conveniant legi naturæ, atque a Deo bonorum omnium auctore ſint inſtitutæ, & quomodo etiam potuerint, ac poſſint etiamnum aliquibus præcipi & inculcari.

Prop. I. Matrimonium naturali & divinæ legi conſentaneum eſt.

Demonſtratur quantum pertinet ad jus naturale: Quicquid enim ſpectat ad naturæ conſervationem, perfectionem atque propagationem, id juri naturali cohæret. Hujuſmodi eſt Matrimonium, quod generationis, nutritionis, & educationis gratia fuit inſtitutum. Igitur Matrimonium juri naturali cohærens eſt. Præterea conſtat inter hominem & bruta animalia hoc intereſſe diſcrimen, quod hæc propagatione quidem egent & nutritione, at non inſtitutione morum, & informatione virtutum, quod exigit longum contubernium & diuturnam vitæ converſationem. Ut ergo mares & femellæ brutorum animan-

mantium naturæ inſtinctu congrediuntur, & ſi id poſtulet ſpeciei ſuæ ratio, ſimul quoque partubus nutriendis incumbunt, at poſtea quæ genuerunt, & quæ genita fuerunt bruta, abſque conſortio vitam agunt, quoniam ratione carentes non reguntur alterius animantis eodem genere procreati poteſtate & conſilio: ita hominum connubia, cum hi ratione polleant, & dominii ac regiminis ſint capaces, ac inſuper non uniantur ſolius naturæ inſtinctu, ſed & benevolentia, libertate, & communium liberorum cauſa; perpetuo nexu, & indiſſolubili vinculo erant conſtituenda. Atque hinc Deus mulierem *ex una ex coſtis* Adæ fabricavit, ut ſeſe mutua benevolentia, & conjugio indiſſolubili complecterentur: quod percepit ipſemet Adam dicens de uxore ſua Gen. 11. 23. *Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur virago, quoniam de viro ſumpta eſt. Quamobrem relinquet homo patrem ſuum & matrem, & adhærebit uxori ſuæ*. In quem locum Claudius Marius Victor:

Ex homine effecta eſt mulier, cognatio quædam,
Mutuum & alternum inter ſe ut miſceret amorem.
Hinc Evam partem eſſe ſui mox protinus Adam
Senſit ut exultans, tetigit nova gratia mentem,
Ut jam ſcire daret quod conjunx eſſet & uxor,
Quid dulces nati, poſtponendique parentes
Conjugibus, quidnam una ambos in carne manere,
Aeternam pariter vitam ducentibus eſſet.

Denique nonniſi a naturali lege cuique indita proficiſcuntur quæcunque nationibus omnibus communia ſunt: atque hujuſmodi eſſe Matrimonium nullus ignorat: Hinc Iſidorus apud Gratianum diſt. 1. definiens Jus naturale inquit: *Jus naturale eſt illud, quod eſt commune omnium nationum, eo quod ubique inſtinctu naturæ, non conſtitutione aliqua habetur, ut viri & feminæ conjunctio, liberorum ſuſceptio & educatio*. Hanc naturæ legem confirmatam fuiſſe inſtitutione divina conſtat ex primorum hominum formatione, atque ex verbis Adæ paullo ſupra productis: cumque viri mulieriſque concubitus poſt prævaricationem evenerit, *Nonne*, inquit Chryſoſtomus Homilia XV. in Geneſ. pag. nov. edit. 120. *Nonne perſpicuum eſt, quod prophetica gratiæ particeps omnia hæc videbat ſpiritualibus oculis?* ἢ δῆλον ὅτι προφητικοῦ χαρίσματος μετέχων πρὸ τῆς παραβάσεως πάντα ταῦτα ἑώρα τοῖς πνευματικοῖς ὀφθαλμοῖς; Tridentinum pariter Concilium initio ſeſſ. XXIV. *Matrimonii perpetuum indiſſolubilemque nexum primus humani generis parens divini Spiritus inſtinctu pronunciavit, cum dixit: Hoc nunc os ex oſſibus meis, &c.* Hanc ipſam Matrimonii inſtitutionem naturali divinæque legi congruentem confirmavit Chriſtus Dominus Matth. XIX. 4. 5.

Prop. II. Matrimonium licita atque honeſta res eſt.

Enim-

Enimvero quicquid naturali ac divina lege eſt inſtitutum, bonum & licitum eſt. Matrimonium inſtitutum fuit lege naturali, ac divina, ut nuper diximus. Igitur Matrimonium bonum & licitum eſt. Deinde adverſus antiquos hæreticos, qui vetus Teſtamentum rejiciebant, demonſtratur propoſitio auctoritate Teſtamenti novi. Ac primum Chriſtus Dominus loco cit. Matth. *Non legiſtis*, inquit, *quia qui fecit hominem ab initio, maſculum & feminam fecit eos; & dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una? Jam non ſunt duo, ſed una caro. Quod ergo Deus conjunxit homo non ſeparet*. Idem Dominus Joann. II. nuptiis voluit adeſſe: idque animadvertens ſapientiſſimus Auguſtinus Tract. IX. in Joannem num. 2. ait: *Quod Dominus invitatus venit ad nuptias, etiam excepta myſtica ſignificatione, confirmare voluit quod ipſe fecit nuptias. Futuri enim erant, de quibus dixit Apoſtolus, prohibentes nubere; & dicentes quod malum eſſent nuptiæ, & quod diabolus eas feciſſet*. Apoſtolus item in 1. ad Corinthios cap. VII. 3. inquit: *Uxori vir debitum reddat; ſimiliter autem & uxor viro*: & verſu 10. *Iis autem, qui Matrimonio juncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem a viro non diſcedere*: verſu 27. *Alligatus es uxori? Noli quærere ſolutionem*, 28. *Si autem acceperis uxorem, non peccaſti*. 38. *Igitur & qui matrimonio jungit virginem ſuam, bene facit*. Ad Hebræos denique XIII. 4. *Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus*.

Probatur 2. Traditione Patrum. Clemens enim Alexandrinus lib. III. Strom. pag. 470. ſcribit de Tatianis, ſive Encratitis: *Jam vero volunt, viri cum uxore in matrimonio conſuetudinem, quæ dicta eſt cognitio, eſſe peccatum: eam enim ſignificari ex uſu, ligni boni & mali per ſignificationem hujus vocabuli Cognovit, ſignificantem mandati tranſgreſſionem. Si autem hoc ita eſt, veritatis quoque cognitio eſt eſus ligni vitæ. Poteſt ergo honeſtum & moderatum matrimonium illius quoque ligni eſſe particeps*. Ac libro proximo pag. 499. matrimonium commendat ex præcitatis, aliiſque Apoſtoli verbis: immo & ex Euripide ubi ait,

οὐ μὲν γὰρ κρεῖσσον, καὶ ἄρειον·
Ἢ ὅθ᾽ ὁμοφρονέοντε νοήμασιν, οἶκον ἔχητον·
Ἀνὴρ ἠδὲ γυνή.

ſcilicet,

Nil melius, nil eſt præſtantius uſquam,
Concordes quam cum in tecto verſantur eodem
Vir ſimul & mulier.

Tertullianus non ſemel demonſtrat rectitudinem nuptiarum; ſed præſertim libro 1. contra Marcionem cap. 29. ubi etiam objicientes aliquorum conjugatorum intemperantiam refellit hac obvia ſimilitudine: *Non ideo autem & cibi damnabuntur, quia operoſius exquiſiti in gulam.*

lam committunt; ut nec veſtitus ideo accuſabuntur, quia pretioſius comparati in ambitionem tumeſcunt. Sic nec matrimonii res ideo deſpuentur, quia intemperantius diffuſæ in luxuriam inardeſcunt. Utitur ibidem alia comparatione, ut diluat oppoſitionem alteram, quam Marcionitæ petebant ex verbis Apoſtoli 1. ad Corinth. VII. 29. *Supereſt, ut qui habent uxores, tanquam non habentes ſint*, atque ita Tertullianus proſequitur: *Non tamen ut accuſanda caditur ſylva, neo ut damnanda ſecatur ſeges, ſed ut tempori ſuo parens. Sic & connubii res non ut mala ſecurem & falcem admittit ſanctitatis, ſed ut matura defungi, & ipſi ſanctitati reſervata, cui cædendo præſtat & eſſe. Unde jam dicam Deum Marcionis, cum matrimonium ut malum & impudicitiæ negotium reprobat, adverſus ipſam facere ſanctitatem, cui videtur ſtudere; materiam enim ejus eradit. Quia ſi nuptiæ non erunt, ſanctitas nulla eſt*. Denique S. P. Auguſtinus (addam enim quædam alia teſtimonia Patrum capite proximo) lib. 1. de Nuptiis & concupiſc. cap. 4. *Copulatio*, inquit, *maris & feminæ generandi cauſa bonum eſt naturale nuptiarum*: & cap. 17. *In nuptiis nuptialia bona diligantur, proles, fides, ſacramentum; ſed proles non ut naſcatur tantum, verum etiam & renaſcatur: naſcitur namque ad pœnam, niſi renaſcatur ad vitam*. Occurrunt in eodem opere hujus generis innumera. Vide & librum de Bono conjugali cap. 7. de Hæreſibus ad Quodvultdeum num. 25. 31. & 70. contra duas Epiſtolas Pelag. lib. 1. cap. 5. necnon in Evangelium Joannis, & contra Fauſtum Manichæum præcitatis in locis.

Oppones: Matrimonium rem eſſe illicitam plura novi Teſtamenti loca, necnon Theologicæ rationes commonſtrant. Lucæ enim XIV. 20. quidam invitatus ad cœnam Patrisfamilias reſpondit: *Uxorem duxi, & ideo non poſſum venire*. Eſt ergo matrimonium impedimentum ad cæleſtem gloriam, cujus cœna illa myſticum erat ſymbolum. Deinde Apoſtolus ad Romanos VIII. 8. ait: *Qui autem in carne ſunt, Deo placere non poſſunt*; itemque ad Galatas VI. 8. *Qui ſeminat in carne ſua, de carne & metet corruptionem*. Noxia itaque ſunt connubia, quæ exercent carnalia opera, execrabilia Deo, & corruptionis origines. Rurſus ubi venia eſt, ibi eſt culpa, ut docet etiam Auguſtinus de peccat. originali cap. 38. & de Bono conjugali cap. 10. At per Apoſtolum in 1. ad Corinth. VII. 6. matrimonium ſecundum indulgentiam, ſeu veniam conceditur; inquit enim ille: *Hoc autem dico ſecundum indulgentiam, non ſecundum imperium*. Inſuper matrimonium multiplici titulo adverſatur rationi: primum quidem, quoniam matrimonio conjugati ut plurimum vehementi libidine ardeſcunt, ideoque illis nuptiæ ſunt occaſio peccandi. Secundo iidem conjuges, utut ſint continentes ac temperati, non tamen abſque libidine conjugii opus exercent. Tertio nuptiæ ſunt cauſa originalis peccati, quod con-

contrahitur generatione carnali; & conſequenter aut malæ ſunt, ut ajebant Manichæi & Encratitæ, aut Adæ poſteri non contrahunt originale peccatum, prout Pelagius & Cæleſtius dogmatizabant. Quarto, ſi matrimonium in hoc ſtatu ineundum eſt in remedium incontinentiæ, qui illo ſic utuntur, ſaltim *venialiter* peccant, quum ipſam incontinentiam expleant ac ſaturent. Tandem quod purificatione expiabatur in lege veteri, nequit eſſe omnino innoxium, atque inculpatum. Hujuſmodi autem fuiſſe tum puerperium, tum σπέρματος deciſionem, apparet ex cap. 12. & 15. Levitici.

Reſp. ad 1. ſæpenumero conjugatos propter nimiam uxoris, domeſticæ rei, filiorumque ſolicitudinem abſtrahi a rerum cæleſtium cura; *Qui enim cum uxore eſt*, ut verbis utar Apoſtoli in 1. ad Corinth. VII. 33. *ſolicitus eſt quæ ſunt mundi, quomodo placeat uxori*: quod utique non connubii vitium eſt, ſed conjugatorum. Atque hoc tantum innuit parabola apud Lucam deſcripta, prout conſtat ex comparatione aliorum, qui cœnam patrisfamilias contempſerunt; ejus ſcilicet qui *villam*, & alterius qui *boum juga* emit: in quibus non rerum emptarum poſſeſſio, ſed cupiditas immoderata reprehenditur. Auguſtinus præterea ſerm. 112. num. 6. animadvertit in ea parabola *uxoris* nomine intelligi intemperantiam & voluptatem illorum, qui carnalibus tantum deliciis jucundantur, dicentes, *Manducemus & bibamus, cras enim moriemur*. Ad 2. reſpondeo cum eodem Auguſtino lib. 2. de peccatorum meritis & remiſ. cap. 28. conjugatos fideles, *qui ex eo quod ſunt in Chriſti novitate, dominari ſibi libidinem minime patiuntur*, non eſſe illos, qui ſecundum Apoſtolum ſunt *in carne*, & vivunt ſecundum carnem, ſiquidem eo loci de iis, *qui ipſa carne corruptibili bene utuntur*, inquit Apoſtolus, *Vos autem in carne non eſtis, ſed in ſpiritu*. Quod ſequitur ex Epiſtola ad Galatas dilucide explicatur a magno Chryſoſtomo in eumdem locum, *Quemadmodum enim in ſemente qui ſeminat, non poteſt ex bordeo metere triticum, eo quod oporteat & ſementem & meſſem ejuſdem eſſe generis: ſic & in operibus, qui in carne depoſuerit delicias, temulentiam, concupiſcentiam abſurdam* (ἐπιθυμίαν ἄτοπον) *quæ hinc proveniunt, metet. Quæ autem ſunt iſta? Supplicium, ultio, probrum, deriſio, corruptio*. Adde cum Hieronymo in eamdem epiſtolam ad Galatas, ſicut dicimus eos, qui ſive manducent, ſive bibant, ſive dormiant, in nomine tamen Domini omnia cum ratione perficiunt, ſeminare *in ſpiritu*, non *in carne*; ita aſſerendum eſt, *in ſpiritu*, non in *carne* illos quoque ſeminare, qui cum ratione ſequuntur & implent primam illam divinamque inſtitutionem, *Creſcite & multiplicamini*. Illud vero, quod objicitur ex 1. ad Corinthios VII. ſolvitur ab Auguſtino ſerm. 51. cap. 13. ubi S. Pater ait *indulgentiam* quidem, & veniam eſſe in iis, qui propter incontinentiam, non autem propter generationem filiorum ineunt connubia, &

utuntur uxoribus: qui etſi permittuntur ob intemperantiam uti conjugio, ne invicem continendo irruant in adulteria; tamen committunt peccatum aliquod, *etſi veniale*, dum amplius, quam liberorum procreandorum neceſſitas cogit, exigunt a conjuge debitum. Quamvis enim conjugii actus exerceri non poſſint *ſine aliqua per carnem delectatione*; nihilominus tum hi, tum actus alii, qui ad humanam vitam hujuſque ſuſtentationem pertinent, culpa omnino non carent, ſi fiant *non propter officium vitæ, ſed propter ſervitutem concupiſcentiæ*. Hæc ſententia Auguſtini propugnatur a Noriſio in Vindiciis cap.3. §.4. 8. & reſponſio noſtra ceteris præfertur ab Eſtio in IV. diſt.26.§.4. ad 1. Sunt qui reſpondent idem eſſe apud Paulum, *ſecundum indulgentiam*, ac, *ſecundum monitum, ſeu conſilium*, eo quod in nonnullis Græcis codicibus, teſte Eraſmo, legatur, κατὰ γνώμην, *juxta ſententiam*. Verum ita quidem legitur verſu ultimo ejuſdem capitis, ubi Apoſtolus repetit ſuum de continentia ſervanda, & de virginitate cuſtodienda conſilium: ſed verſu 6. ait, κατὰ συγγνώμην, quod proprie ſignificat *veniam*, prout legunt etiam Cyprianus, Auguſtinus, aliique Patres. Conſtat inſuper attente hunc locum legenti, Pauli verba non *conſilium* ſignificare, ſed *permiſſionem*; cum ibidem indulgeat conjugibus, ut poſt orationem revertantur ad maritales amplexus *propter incontinentiam*, ne alioqui ſatanas illos ad deteriora ſollicitet, neque irruant in adulteria, ſive in turpitudines alias. Atque hæc de locis ſcripturarum, quæ paullo ante objiciebantur.

Quæ innitebantur rationi, facilius diluuntur. Ad primum quippe dicimus, in iis, qui ardent vehementiori libidinis æſtu, nuptias potius eſſe repagulum, ne in fornicationes & impudicitias alias mortifera culpa labantur, quam explendæ effrenis cupiditatis incentivum; & ſi aliquis non cohibens intemperantiam muliere ſibi nupta abutatur, id non honeſtati nuptiarum, ſed incontinentiæ conjugum eſſe adſcribendum. Ad alterum dicimus aliud eſſe uti conjugio cum delectatione carnali, *propter officium vitæ*, aliud id agere *propter ſervitutem concupiſcentiæ*: illud vero, non iſtud proprium eſt nuptiarum, ideoque libido quæ comitatur conjugii actum, niſi ſit finis concubitus, eumque tantummodo inhiant conjuges, non imputatur ad culpam: quemadmodum criminoſum non eſt manducare, & bibere cum aliqua delectatione, ſed voraciter ſolius delectationis cauſa ad manducandum, & bibendum irruere. Loquar apertius cum Auguſtino: Etiam a continentibus exercetur cum libidine opus conjugii; *cum libidine ſerviente*, concedo; *cum libidine ſubjugante*, nego: *Conjugalis concubitus* (inquit S. P. de Nuptiis & Concup. lib. 1. cap. 12. num. 13.) *qui fit intentione generandi, non eſt peccatum; quia bona voluntas animi ſequentem ducit, non ducentem ſequitur corporis voluptatem: nec humanum arbitrium trahitur ſubjugante peccato, cum juſte redigitur*

in

Digitized by Google

In uſum generandi plaga peccati. Ad 3. reſponſum fuit Vol. 3. pag.32. ubi cum eodem Auguſtino diximus nuptias ad generationem tantum & ad propagationem humanæ naturæ fuiſſe inſtitutas, ideoque nuptiarum finem bonum eſſe. Quod ſi generatione contrahitur originale peccatum, hujus cauſa non ſunt nuptiæ, ſed eſt voluntaria tranſgreſſio primi hominis. Vide prælaudatam triceſimam ſecundam paginam, & Auguſtini teſtimonia ibidem producta. Quod ſequitur, ex dictis ſolutum eſt, ſiquidem finis nuptiarum non eſt incontinentia, ſed procreatio filiorum; tametſi incontinentia conjugatorum habeat *veniam* aliquam, atque *indulgentiam*. Ad ultimum reſpondet ſapientiſſimus Auguſtinus libro de Bono conjugali cap. xx. num. 23. in veteri lege multa fuiſſe ſacramenta & umbras futurorum, & in ſemine, *quod eſt quædam materialis informitas*, ſignificatam fuiſſe *vitam informem & ineruditam, quam oporteat doctrinæ forma, & eruditione mundari*; atque in hujus rei ſignum purificationem præceptam fuiſſe *poſt ſeminis emiſſionem*. Addit S. Pater male inferri ex antiquis purificationibus peccatum; nam præcipiebat legis vetuſtas homines expiari, etiamſi emiſſio ſeminis abſque pravo deſiderio contigiſſet in ſomnis: idem ſtatuebat de ſolitis feminarum *καταμηνίοις*, & de contactu, ac ſepultura mortuorum, quæ utique non ſunt peccata. Ait etiam Auguſtinus potuiſſe in concubitu inveniri aliquid vitii, quod purificatione expiaretur, ſi nempe fuiſſet ille, *qui ſecundum veniam conceditur*.

Propositio III. Matrimonium cadit ratione aliqua ſub præcepto, non tamen ejus generis, quod poſſit in Evangelica lege aliquem in particulari obligare.

Ut hæc propoſitio ſimul explicetur, ac demonſtretur, varii hominum ſtatus, & varia perſonarum genera ſunt diſtinguenda. Itaque in mundi exordio, quando multiplicandum erat humanum genus, tenebantur omnes ad conjugia ineunda, donec homines ad certum aliquem numerum pervenirent. Id permulti Theologorum demonſtrant ex verbis illis Geneſ. 1.28. *Creſcite & multiplicamini, & replete terram*; quibus ineſſe vim præcepti exiſtimant Richardus, Gabriel, Durandus, Argentinas, aliique ſcholaſtici in IV. diſt. 26. At ea verba continere potius benedictionem conjugum, & auſpicium quoddam, & munus fecunditatis cenſent alii complures, inter quos Eſtius in citata diſt. §. 2. Sylvius in quæſt. 41. Supplem. art. 2. Baſilius noſter libro 1. de Matrim. cap. 4. num. 4. & alii ab eodem viro doctiſſimo laudati. Et revera eadem verba beſtiis quoque dicta fuere, quæ tamen non ſunt ullius præcepti capaces. Hujus ergo aſſertionis veriſſima & communis ratio eſt, quoniam, ut diximus prop. 1. præceptum conſervandi, & propagandi genus humanarum oritur ex ipſo jure naturæ: ſi autem quando homines pauciſſimi erant, non ligati fuiſſent præcepto conjugii; non ſatis proſpectum fuiſſet humani generis con-

ſervationi & propagationi. Hinc Auguſtinus de Bono Conjugali cap. 9. n. 9. inquit: *Primis temporibus generis humani, maxime propter Dei populum propagandum, per quem & prophetaretur, & naſceretur princeps & Salvator omnium populorum, uti debuerunt ſancti iſti, non propter ſe expetendo, ſed propter aliud neceſſario bono nuptiarum*. II. Idem affirmandum eſt de tempore, quod proxime conſecutum eſt univerſale diluvium: quo proinde tempore Dominus Geneſ. IX. I. iterum hominibus benedixit illa futuræ propagationis promiſſione, *Creſcite, & multiplicamini*. III. Haud aliter ſentiendum eſt de populo Dei, cum adhuc exiguo eſſet numero, & Deus non tantum filios hominum, verum etiam ſui cultum, religionemque propagare decreviſſet: unde præcitatus Auguſtinus in libro de Bono Viduitatis cap. VII. num. 10. ſcribit: *Alia quippe Propheticis temporibus ſanctarum feminarum diſpenſatio fuit, quas nubere obedientia, non concupiſcentia compellebat, ut propagaretur populus Dei, in quo præmitterentur prophetæ Chriſti, cum & ipſe populus, per ea quæ in figura contingebant in illis, ſive in iis, qui ſcirent, ſive in iis, qui illa neſcirent, nihil illud eſſet quam propheta Chriſti, ex quo naſceretur etiam caro Chriſti. Ut ergo ille populus propagaretur, maledictus habebatur per legis ſententiam, qui non ſuſcitaret ſemen in Iſrael*. IV. Sufficienter propagato populo Dei, non amplius tenebantur ſinguli, ut inquit Eſtius, ad matrimonium contrahendum: quod citato §. 2. probat vir doctus exemplo Joſue, Eliæ, Jeremiæ, aliorumque, qui tempore Moſaicæ legis cælibem caſtiſſimamque vitam duxere. Atque hinc infertur, ea quæ leguntur Exodi XXIII. 26. *Non erit infecunda, nec ſterilis in terra tua*, aliaque id genus, eſſe promiſſionem fecunditatis, non præceptum conjugii. Adde beatiſſimam Virginem Mariam jam Deo dicatam, priuſquam de concipiendo Chriſto audiſſet, *ſe voviſſe virginem*, ut cum Auguſtino in lib. de ſancta Virginitate cap. 4. tradunt alii Patres. V. Inſtituta lege Evangelica non urget idem matrimonii præceptum, nec obligat quemquam in particulari. Probatur 1. ex Evangelio Matth. XIX. 12. ubi Chriſtus continentiam commendans inquit: *Sunt Eunuchi, qui ſe ipſos caſtraverunt propter regnum cælorum. Qui poteſt capere, capiat*. Deinde ex Apoſtolo, qui in 1. ad Corinth. VII. 38. virginitatem præferens matrimonio, ait: *Igitur & qui matrimonio jungit virginem ſuam, bene facit: & qui non jungit, melius facit*: inſuper ex Auguſtino, aliiſque Patribus ſummopere virginitatem commendantibus: nam ſanctus Pater de laudibus virginitatis integrum librum conſcripſit. Ambroſius de eodem argumento tres libros miſit ad Marcellinam ſororem ſuam. Nazianzenus edidit in laudem virginitatis egregium carmen; atque ita illam omnes alii Patres commendaverunt. Ulterius idem probatur ex ratione, quam inſinuat S. P. Auguſtinus de Bono Conjugali poſt verba ſuperius exſcripta, ubi ait: *Nunc vero cum ad ineundam ſan-*

Digitized by Google

fanctam & ſinceram ſocietatem undique ex omnibus gentibus copia ſpiritalis cognationis exuberet, etiam propter ſolos filios connubia copulare cupientes, ut ampliore continentiæ bono potius utantur admonendi ſunt. VI. An vero ſi nunc ad tam exiguum numerum reducerentur homines, ut niſi qui vivunt connubia jungerent, timeri poſſet exitium humani generis, teneatur quilibet generationi vacare, non videntur Theologi conſentire. In eo quippe caſu quoslibet obligari ad matrimonium cenſet S. Thomas, eoque magiſtro idem ſentiunt complures alii; propterea quod matrimonium eſt de jure naturæ, quantum attinet ad communem hominum cœtum, cujus propagationi in tali hypotheſi minime conſuleretur, niſi ſinguli uxorem ducerent, ut paullo ſupra diximus de mundi exordio. Lectione etiam 1. in caput VII. epiſtolæ 1. ad Corinthios Doctor Angelicus ait, non poſſe a tota hominum multitudine caſtitatem ſervari, ne impediatur numerus electorum; id enim foret *contra diſpoſitionem divinam*. Alii è contra exiſtimant in hoc Evangelicæ legis ſtatu, jam ſatis propagata, & reſtaurata hominum ſpecie, neminem, quovis urgente caſu, tametſi pauciſſimi eſſent homines, & qui viverent, vellent cuſtodire virginitatem, neminem, inquam, obſtringendum ad ineundum conjugium. Ajunt enim illud juris naturæ præceptum, poſteaquam ceſſavit finis, non amplius urgere: Apoſtolum 1. Corinth. VII. 7. vehementer peroptare, ut omnes eſſent, ſicut erat ille, ſoluti a vinculo matrimonii: Auguſtinum citato libro de Bono conjugali cap. X. adverſus eos, qui obmurmurant periturum humanum genus, ſi omnes vellent ab uxoribus abſtinere, hæc juxta eadem Pauli vota proferre: *Utinam omnes hoc vellent dumtaxat in caritate de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta: multo citius Dei civitas compleretur.* Hi ergo inquiunt Doctorem Angelicum conſideraſſe rerum ordinem, & quod naturæ univerſim ſpectatæ conveniens eſt: Auguſtinum autem parentem noſtrum potius in id animum intendiſſe, quod exiſtimandum foret in illa hypotheſi hominum pauciſſimorum, horumque in vita cælibe permanentium; credendum nempe tunc finem mundi adventurum, & prædeſtinatorum numerum eſſe completum. VII. eadem eſt ratio alterius hypotheſis, ſi perirent ſæculares omnes, ac viri tantum religioſi, & voto caſtitatis obſtricti eſſent ſuperſtites: quo in caſu teneri iſtos ad uxorem ducendam aſſeruit Thomas Sanchez lib. 2. de Matrimon. diſp. 3. num. 5. Sed Baſilius Poncius lib. 1. cap. 2. num. 11. affirmavit ſe potius in tali rerum eventu exiſtimaturum, inſtare jam mundi finem, & numerum cæleſtium civium quamprimum fore perficiendum. Atque hæc eximii Theologi aſſertio votis, verbiſque Auguſtini cohæret maxime. VIII. Quum opponenti Joviniano periturum mundum, ſi a conjugio omnes homines abſtinerent, dederit Magnus Hieronymus gravem hanc reſponſionem, *Noli metuere, ne omnes virgines fiant*

fiant. *Difficilis eſt virginitas*, *& ideo rara*, *quia difficilis*; in ea hypotheſi, in qua omnes ſervare vellent virginitatem, jure meritoque ſupponeretur peculiaris Dei providentia, & ſingularis gratiæ inſpiratio, quæ in omnibus cohiberet, & frenaret carnis concupiſcentiam: atque in hac ampliori virtutum ſegete recte ſperaretur adfuturam quamcitius corporum reſurrectionem, & conſummatam Electorum omnium beatitudinem. Id vero confirmat Baſilii noſtri ſententiam: quam non ſolum Vanroy in hoc Tractatu cap. 2. quæſt. 2. verum etiam Sylvius in quæſt. 41. Supplem. art. 2. concl. 2. ad 5. aliique eximii Theologi comprobarunt. IX. Tenentur ad nuptias, qui propoſitum continentiæ ſervare non valent, dicente Apoſtolo in ſæpe laudato cap. 7. Epiſtolæ 1. ad Corinth. *Melius eſt nubere*, *quam uri*; necnon viri principes, ſi matrimonio exitium reipublicæ, & fidei Chriſtianæ maximum detrimentum, aliàs irreparabile, poſſint avertere. X. Ex quo demum in lege Evangelica virginitas præferatur matrimonio, & hoc non obliget aliquem, ſaltim in particulari, nequit inferri nuptias eſſe malas & pernicioſas; quum unum bonum ſit alio præſtantius: ac matrimonium commoda habeat plurima, illudque præſertim, quod in carmine in laudem virginitatis deſcribit S. Gregorius Nazianzenus his verbis:

Non confuſa Deus permiſit corpora jungi,
Concubituque vago; *ſed frenum injecit amori*
Conjugium, *carni temere*, *immodiceque vaganti*
Vincula: *ne petulans*, *atque effrennata libido*,
Nobis inter nos nullo diſcrimine junctis,
Ex libito coitu, *thalami nec lege jugato*,
Rumperet humani generis conſortia ſacra,
Ac temere, *indomiteque ruens incerta voluptas*
Innumeras turbas, *atque horrida bella moveret*:

quæ Nazianzeni verba doctrinam præcedentium propoſitionum confirmant.

CAPUT II.

Oſtenditur Matrimonium in lege Evangelica fuiſſe ad ſacramenti dignitatem evectum.

SAcramenti vocabulum nunc accipi pro quolibet ſigno rei ſacræ, nunc vero preſſius pro tali ſigno, quod efficacitate ſua ſanctificantem gratiam producit, dictum eſt initio hujus *de ſacramentis* Operis, libro nempe triceſimo cap. 1. Sententia Catholicorum eſt rationem ſacramenti utroque pacto competere matrimonio: primo quidem, quoniam matrimonium ex divina inſtitutione ſignificat unionem Chriſti cum

eum Eccleſia; alio autem modo, quoniam in Evangelica lege annexam habet promiſſionem, & vim effectricem gratiæ: & cum utrunque negent hæretici, ut undequaque Matrimonium è numero ſacramentorum diſpungant, illos proximis poſitionibus refutabimus.

Prop. I. Matrimonium ex divina inſtitutione eſt ſignum rei ſacræ.

Id enim Apoſtolus Paulus, omneſque Patres tradiderunt. Nam Apoſtolus ad Epheſios v. 32. exhortans conjuges ad mutuam dilectionem, ex quo, ut habetur Geneſ. 11. 24. ſint duo in carne una, ac nemo carnem ſuam odio habeat, ſed nutriat foveatque illam, inquit: *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia*. Cujus argumenti hæc vis eſt, a nullo viro conjunctam ſibi uxorem eſſe derelinquendam aut contemnendam, quoniam & Chriſtus nunquam deſerit, nec odio proſequitur, ſed quammaxime diligit Eccleſiam ſibi fide & caritate deſponſatam; cujus deſponſationis matrimonium eſt, fuitque a primo Adami & Evæ conjugio, typus ac ſymbolum. Non alio ſenſu Patres illa Apoſtoli verba acceperunt: Chryſoſtomus enim hom. xx. in Epiſtolam ad Epheſios exponens eadem verba, inquit: *Quid eſt magnum myſterium? Ipſe dicit quod magnum quid & admirabile ſignificavit Moyſes, immo vero Deus. Interim autem dicit, In Chriſto dico, quoniam & ipſe dimiſſo patre deſcendit & venit ad ſponſam, & factus eſt in ſpiritum unum*. Eadem fere ſcribit in eumdem locum Hieronymus, narrans idem ſecum ſenſiſſe virum valde eloquentem, & in ſcripturis apprime eruditum S. Gregorium Nazianzenum, cum quo de hoc loco tractavit. Addit non immerito appellari ab Apoſtolo *ſacramentum magnum*, quod *ineffabilibus plenum ſit ſacramentis, & divinum cor quærat interpretis*, Dominum noſtrum ac Salvatorem reliquiſſe Patrem ſuum Deum, & matrem ſuam cæleſtem Jeruſalem, ut venerit ad terras propter ſuum corpus Eccleſiam, & de ſuo eam latere fabricaretur. S. P. Auguſtinus Enarrat. 2. in Pſal. xxx. num. 4. eadem Apoſtoli verba exponit de Incarnatione divini Verbi, præfigurata in matrimonio, *quia ex ſponſo, & ſponſa fit una quædam perſona*: & de peccato Originali cap. xxxiv. num. 39. inter cetera conjugii bona enumerat *connubii ſacramentum*, expreſſum illis verbis, *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*. Vide Auguſtinum lib. 2. de Geneſi contra Manichæos cap. 24. lib. 12. contra Fauſtum cap. 8. lib. lxv. q. 46. &c. Horum aliorumque Patrum ſententiam eloquenter complexus eſt Alcimus Avitus, ubi de formatione Evæ ejuſque conjugio cecinit:

Tunc vero cunctis coſtarum ex oſſibus unam
Subducit lævo lateri, carnemque repoſuit.
Erigitur pulcro genialis forma decore,
Inque novum ſubito procedit femina cultum,
Quam Deus æterna conjungens lege marito,

Con-

Conjugii penſat fructa diſpendia membri:
Iſtius indicium ſomni mors illa ſecuta eſt,
Sponte ſua ſubiit ſumpto quam corpore Chriſtus:
Qui cum paſſurus ligno ſublimis in alto
Penderet, nexuſque & culpas penderet orbis;
In latus extenſi defixit miſſile lictor,
Protinus exiliens fluxit cum ſanguine lympha:
Qua vivum populis jam tunc ſpondente lavacrum;
Fluxit martyrium ſimul & baptiſmatis unda:
Inde reſurgenti, cæleſtiaque aſtra petenti,
De lateris membro ſurgens Eccleſia nupſit.

Hæc in libro de Origine mundi Viennenſis Antiſtes.

Reſpondent hæretici non conjugium viri cum muliere, ſed conjunctionem Chriſti cum Eccleſia dici *ſacramentum*; aut, ſi etiam conjugio priorum parentum ſacramenti nomen attribuendum ſit, id minime convenire conubiis poſterorum, inter quos multi ſunt infideles, qui cum nuptias diſſolvant, & admittant *polygamiam*, nequeunt conjunctionem Chriſti cum Eccleſia ſuis in matrimoniis ſignificare. Adde, quum primum conjugia ſunt inſtituta, nondum fuiſſe peccatum, ad quod diluendum adventurus erat Redemptor.

Sed hæc ex dictis facillime corruunt. Enimvero *Incarnatio* Chriſti myſterium quidem eſt maximum; ſed hinc non infertur ejuſdem myſterii ſignum non præceſſiſſe in Adami conjugio. Præceſſiſſe enim aperte innunt ea Pauli verba: *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia*, ſive ut Græci legunt, τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστὶν ἐγὼ δὲ λέγω εἰς χριστὸν, καὶ τὴν ἐκκλησίαν. Quo in loco advertendum eſt pronomen τοῦτο referendum eſſe ad illud, quod proxime præceſſerat, nempe, *Propter hoc relinquet homo, &c.* & Græcam illam ſyntaxim, *In Chriſtum & in Eccleſiam* commonſtrare quod Chriſti & Eccleſiæ unio ſit terminus myſticæ ſignificationis matrimonii, prout docent Patres. Ad id vero, quod ſequitur, dicimus quod etſi in Adamo & Eva plura ſigna Chriſti præceſſerunt, quæ in connubiis ſingulis non apparent, cujuſmodi ſunt dormitio viri, unius ex coſtis extractio, & excitatio dormientis a ſomno, quæ Chriſti mortem, inſtitutionem Eccleſiæ, & Domini reſurrectionem præfigurabant; quod tamen ſpectat ad illius & Eccleſiæ conjunctionem, in ſingulis conjugiis recte inſtitutis ſignificatur; quum in omnibus impleatur illud Adæ, *Adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una*. Atque hinc infertur quomodo infidelium matrimonia ſint ſacramentum, ut docet Innocentius III. in cap. *Gaudemus*, Extra, de divortiis; & non ſint ſacramentum, ut ſcribit S. P. Auguſtinus de Bono conjugali cap. 7. nempe quod & ipſa matrimonia lege divina, & prima inſtitutione ſint inſolubilia, & cum unica uxore ſint contrahenda; iniquitate vero, & in-

Digitized by Google

incontinentia infidelium aut ſolvantur, aut contrahantur cum pluribus. Id tandem, quod poſtremo loco addebatur, nullius eſt momenti; quum in formatione Adæ Deus prævidens futuram ipſius tranſgreſſionem potuerit præmittere ſigna ad Redemptorem pertinentia, prout explicavi libro xxv. cap. 12.

Prop. II. Matrimonium in Evangelica lege eſt ſignum efficax gratiæ, ideoque proprii nominis ſacramentum.

Theologorum permulti demonſtrant catholicam hanc veritatem ex præcitatis Pauli verbis ad Epheſios, *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia*, necnon ex verbis aliis, quæ Apoſtolus profert eodem loco, *Viri diligite uxores veſtras, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea*. Sed alii exiſtimant dogma Catholicum hinc efficaciter non probari: quod ſentit non tantum Vaſquez refutatus a Vito Erbermanno in Vindiciis Bellarminianis ad cap. 2. libri de Matrimonio, ſed & Eſtius in iv. diſt. 26. num. 7. & comment. in Epiſtolam ad Epheſios, ubi etiam pro hac ſententia laudat Cajetanum, quibus acceſſit cum aliis nonnullis Juenin diſſertat. xi. q. 1. cap. 2. Mediat vero inter ſententias iſtas illa, quam teneo, videlicet, hinc propoſitionem noſtram invicte non probari ſi tantum verba ſpectentur, probari tamen ſi attendantur adjuncta, & Apoſtoli ſcopus inſpiciatur. Fatendum quippe eſt duo hæc teſtimonia ſolitarie accepta non eſſe pro catholicis argumentum prorſus inexpugnabile: nam *ſacramenti* vocabulum, & quod eſt in Græco textu, *Myſterii*, ſignificationem habent ampliſſimam: ſymbolum myſtici conjugii, quod eſt inter Chriſtum & Eccleſiam, adinvenitur quoque in matrimoniis infidelium effectu ſpiritalis gratiæ carentibus; atque hi quoque vi connubiorum ad dilectionem mutuam tenentur. Ceterum duo ulterius ſunt advertenda: unum quidem, Chriſtum Dominum uniri cum Eccleſia Catholica non tantum *per humanæ naturæ conſortium*, quæ unitio non eſt peculiaris Eccleſiæ, ſed communis univerſo humano generi: verum etiam uniri *per caritatem & gratiam*, quod ſingulari titulo Eccleſiæ convenit, non autem generi hominum univerſo. Alterum, quod verbis Apoſtoli innuitur, eſt uxores diligendas a viris non ſolum propter procreationem filiorum, ſed ulterius ob ſempiternæ vitæ conſecutionem, cujus rei gratia debent viri ita diligere uxores ſuas, ut nullis impudicitiis eas polluant, nec pollui permittant, ſed ſtudeant imitari Chriſtum, qui Eccleſiam ſponſam ſuam mundat & ſanctificat, ac pro ea tradidit ſemetipſum, ut illam exhiberet ſibi glorioſam, non habentem maculam, aut rugam. Hæc ex illo capite v. ad Epheſios perſpicua ſunt. Si ergo hæc attendantur; illinc demonſtratur matrimonium eſſe verum ac proprium ſacramentum hac, aut conſimili ratiocinatione: Matrimonium per Apoſtolum ſignificat conjunctionem Chriſti cum Eccleſia. Conjunctio autem Chriſti cum Eccleſiæ non eſt ſolum ſe-

ſecundum carnem, ſed etiam ſecundum caritatem & gratiam: igitur matrimonium non tantum unit contrahentes carnali vinculo, ſed etiam illos unit in gratia & in caritate. Rurſus debent conjugati ſe invicem diligere, ut Chriſtus dilexit Eccleſiam, atque id maxime in votis habere debent qui Chriſtiano ritu conjugium ineunt. At Chriſtus dilexit Eccleſiam, non ut illam ſibi copularet tantummodo carnis aſſumptione, ſed inſuper ut illam ſibi exhiberet immaculatam & glorioſam. Igitur qui ritu Chriſtianorum matrimonio junguntur, uniri debent tali nexu, ut invicem ſanctificentur; & Deus illos conjungens gratiam, qua naturalis amor hac ratione perficiatur, iiſdem contrahentibus impertitur. Videtur hæc innuere Tridentina Synodus ſeſſ. xxiv. dum ait: *Gratiam, quæ naturalem illum amorem perficeret, & indiſſolubilem unitatem confirmaret, ipſe Chriſtus venerabilium ſacramentorum inſtitutor atque perfector, ſua nobis paſſione promeruit: quod Paulus Apoſtolus innuit dicens, Viri diligite uxores veſtras ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea; mox ſubjungens, Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia.* Me non latet Clariſs. Eſtium reſpondere Synodum non affirmare his verbis quod ſacramentum conjugii conferat gratiam, ſed hoc tantum quod Chriſtus ſacramentorum auctor gratiam, qua conjuges ſanctificantur, ſua nobis paſſione promeruit. Verum ita accipiendum puto verbum illud *promeruit*, ut ſenſus ſit, *Promeruit & alligavit*, quoniam inde Concilium infert matrimonium verum ſacramentum eſſe, & ſanctificantis gratiæ ſignum efficiens, nam hæc immediate addit: *Cum igitur matrimonium in lege Evangelica veteribus connubiis per Chriſtum gratia præſtet, merito inter novæ legis ſacramenta adnumerandum ſancti Patres noſtri, Concilia, & univerſalis Eccleſiæ traditio ſemper docuerunt.* Accepit eodem ſenſu Apoſtoli verba Auguſtinus lib. 1. de Nupt. & Concup. cap. x. num. 11. ſcribens: *Quoniam ſane non tantum fecunditas, cujus fructus in prole eſt, nec tantum pudicitia, cujus vinculum eſt fides, verum etiam quoddam ſacramentum nuptiarum commendatur fidelibus conjugatis: unde dicit Apoſtolus, Viri diligite uxores veſtras, &c.* Sed de priori argumento dictum ſatis.

Alterum argumentum petitur ex quo Chriſtus Joan. 11. invitatus ad nuptias inſigni illas miraculo comprobaverit, veteribuſque connubiis gratiam atque benedictionem ſua præſentia contulerit. Atque Chriſtum nuptiis interfuiſſe, ibique primum ſignum patraſſe aquam in vinum vertendo, eſt in Hiſtoria Evangelica manifeſtum. Addidiſſe autem conjugiis primitus inſtitutis benedictionem & gratiam, exploratiſſima Patrum traditione compertum eſt. S. enim Cyrillus in epiſtola ad Neſtorium confirmata a Patribus Epheſinis, ut habetur in Actis p. 1. cap. 26. paullo ante Anathematiſmos inquit: ταύτης γὰρ ἕνεκα

τῆς

Digitized by Google

τῆς αἰτίας φάμεν αὐτὸν οἰκονομικῶς καὶ αὐτὸν εὐλογῆσαι τὸν γάμον, καὶ ἀπελθεῖν κεκλημένον ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας ὁμοῦ τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις, *Propter hanc etenim cauſam dicimus eum œconomicè ipſis benedixiſſe nuptiis, & ad illa veniſſe vocatum in Cana Galilææ una cum ſanctis Apoſtolis*. Idem Cyrillus lib. 2. in Joannem docet idcirco Dominum ad nuptias veniſſe, *ut illas præſentia ſua cohoneſtaret, & veterem partus triſtitiam depelleret, iiſque quoque qui poſtea naſcituri erant, gratiam præſtitueret*. Epiphanius item in hæreſi Hieracitarum LXVII. num. 6. ſcribit: πῶς γὰρ οὐκ ἔσται τίμιος ὁ γάμος, καὶ ἐν Θεῷ ἔχων τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν, ὁπότε κέκληται ὁ Σωτὴρ εἰς γάμους, ἵνα εὐλογήσῃ γάμον; *Nam venerabiles eſſe nuptias, & Dei aſpirante gratia regnum obtinere quis vel ex eo non agnoſcat, quod ad nuptias invitatus Salvator ipſe fuerit, ut iis benediceret?* S. P. Auguſtinus Tract. IX. in Joan. num. 2. *Per hoc ergo*, inquit, *Dominus invitatus venit ad nuptias, ut conjugalis caſtitas firmaretur, & oſtenderetur ſacramentum nuptiarum*. Maximus denique hom. 1. de Epiphania Domini: *Vadit ad nuptias Dei filius, ut quas dudum poteſtate conſtituit, nunc præſentiæ ſuæ benedictione ſanctificet*.

Hinc erui poteſt argumentum tertium, univerſalis Eccleſiæ traditione ſuffultum. Matrimonium quippe Chriſtianorum ritu celebratum eſſe verum propriumque ſacramentum apertiſſime producta, aliaque innumera teſtimonia commonſtrant: ex quibus nonnulla ſeligentes afferemus quæ ſcribunt Tertullianus, Ambroſius, Innocentius I. atque Auguſtinus: reliqua enim legi poſſunt apud Bellarminum citato loco cap. 3. Eſtium diſt. 26. §. 7. Le-Droint lib. x. quæſt. 1. alioſque Theologos. Ergo Tertullianus in ſecundo ad uxorem libro *felicitatem* matrimonii inter fideles initi hinc plurimum commendat, propterea quod illud *Eccleſia conciliat, & confirmat oblatio, & obſignat benedictio, Angeli renuntiant, Pater ratum habet*: quibus ſane verbis præter ſolemnitatem hujus ſacramenti, quod ætate quoque Tertulliani in Eccleſia, & tempore incruenti ſacrificii celebrabatur, innuitur ſpiritalis gratia, qua perficitur, atque benedictio, & vinculum quoddam ſanctitatis, per quod a connubiis infidelium diſtinguitur. De Præſcript. item cap. 40. ubi ait diabolum æmulari *res divinorum ſacramentorum in idolorum myſteriis*, ideoque tinguere quaſi credentes ſuos, illos in frontibus obſignare, initiare Mithræ nonnullos, & panis celebrare oblationem, quibus ceremoniis imitari ſtudet Baptiſmatis, Confirmationis, Euchariſtiæ, & ſacræ Ordinationis ſacramenta, hæc Tertullianus ſubjicit: *Quid? quod & ſummum Pontificem in unis nuptiis ſtatuit?* Matrimonium igitur a Tertulliano ceteris ſacramentis, & quidem propriis, atque ad animarum ſanctificationem inſtitutis, qualia ſunt nuper commemorata, ibidem adnumeratur. Vide & de Monogamia cap. 5. ubi ait matrimonium ab initio inſtitutum, in lege Chriſti per quem omnia ad initia ſua revocantur, ita tamen, *ut quod ani-*

animale erat, fiat ſpiritale, carnali vinculo addere ſpiritualem illam unitionem, quæ *occurrit* (ut illius utar verbis) *in ſpiritu*, & qualem inquit Apoſtolus *ſecundum Adam & Evæ figuram in Chriſtum & Eccleſiam competiſſe*. Ambroſius autem in lib. I. de Abraham cap. 7. num. 59. ſermonem de iis inſtituens, qui concupiſcunt alienam nuptam, *Cognoſcimus*, inquit, *velut præſulem cuſtodemque conjugii eſſe Deum, qui non patiatur alienum torum pollui, & ſi qui fecerit, peccare eum in Deum cujus legem violet, gratiam ſolvat: & ideo quia in Deum peccat, ſacramenti cæleſtis amittit conſortium*. Pari ratione n. 65. ſcribit ab iis, qui ſeſe miſcent ancillæ, ut filios ex ea ſuſcipiant, *ſolvi gratiam matrimonii*. In Epiſt. 19. ad Vigilium num. 7. demonſtrans quam grave ſit copulari alienigenæ, ait: *Nam cum ipſum conjugium velamine ſacerdotali & benedictione ſanctificari oporteat; quomodo poteſt conjugium dici, ubi non eſt fidei concordia?* Innocentius I. in Epiſtola IX. ad Protum loquens de illius matrimonio, qui legitima uxore in captivitatem perducta, ſibi alteram copulaverat, *Statuimus*, inquit, *fide catholica ſuffragante illud eſſe conjugium, quod primitus erat gratia divina fundatum: conventumque ſecundæ mulieris, priore ſuperſtite, nec divortio ejecta, nullo pacto poſſe eſſe legitimum*. S. P. Auguſtinus plura ſcribit, quibus egregie Catholica veritas illuſtratur. Principio enim in libro de Bono Conjugali cap. 24. num. 32. in connubiis fidelium tria diſtinguit, ideſt, generationis finalem cauſam, conjugii fidem, & ſacramenti rationem, ſcribens: *Bonum igitur nuptiarum per omnes gentes atque omnes homines in cauſa generandi eſt, & in fide caſtitatis: quod autem ad populum Dei pertinet, etiam in ſanctitate ſacramenti*. Eadem repetit lib. I. de Nuptiis & Concup. cap. X. num. II. verbaque allata ſunt paullo ſupra. Similia S. P. tradit in lib. V. contra Julianum cap. XII. num. 46. His autem in locis neceſſum eſt, ut *ſacramenti* vocabulum preſſius & ſtrictim accipiatur, tum quia illud attribuit ſolis conjugiis fidelium; tum quia eo nomine aliquid aliud intelligit præter conjunctionem corporum, & fidem maritalem. Deinde S. Pater citato cap. 24. de Bono Conjugali demonſtrans vinculum nuptiale non ſolvi niſi conjugis morte, etiamſi non conſequatur procreatio filiorum, cujus cauſa matrimonium initur, utitur comparatione characteris *Ordinis*, qui remanet in Ordinatis, etiamſi non ſubſequatur congregatio plebis, cujus rei gratia ſacramentum ſacræ ordinationis confertur. Utrumque ergo, matrimonium ſcilicet, & miniſtrorum ſacrorum ordinatio eſt juxta Auguſtinum ejuſdem generis *ſacramentum*: & comparatio, qua utitur Doctor Maximus ac præſtantiſſimus, petita eſt a ſimilitudine, quæ intercedit inter hæc duo ſacramenta, & quam in exordio capitis primi explicavimus. Præterea in eodem libro de Bono conjugali cap. XVIII. num. 21. ſanctus Pater appellat matrimonium Eccleſiæ *ſignaculum*; vocat & *ſacramentum* ſigni-

Digitized by Google

ſignificans unitatem omnium noſtrum ſubjectam Deo futuram in una cæleſti civitate: atque huic *ſignaculo*, huic *ſacramento* gratiam adtribuens his verbis caput illud abſolvit: *In noſtrarum quippe* (mulierum) *nuptiis plus valet ſanctitas ſacramenti, quam fecunditas uteri.* Vide etiam de Peccat. Orig. cap. 34. de Fide & Operibus cap. 7. de ſancta Virginit. cap. 12. & de Geneſ. ad litteram lib. IX. cap. 7.

Accedit argumentum quartum innixum Eccleſiæ definitionibus. Matrimonium quippe inter vera Sacramenta connumerari ſupponit ſeſſione 15. Synodus Conſtantienſis, & Martinus V. in Bulla *Inter cunctas*: de qua præcedenti libro XXV. cap. XI. Concilium itidem Florentinum & Eugenius IV. in Inſtructione Armeniorum: Tridentinum ſeſſione VII. canone 1. & ſeſſione XXIV. canone item primo; de quibus vide librum XXX. cap. 5. quo in loco diſputantes de numero Sacramentorum produximus hæc, aliaque plura argumenta petita ex omnium Eccleſiarum conſenſu, ex cenſuris Græcorum adverſus Lutheri, & Calvini hæreſes, ex ipſorum hæreticorum antilogiis, nec non ex congruentiis rationum: quæ omnia, ne rurſus ea repetamus, perlege Volumine ſexto a pag. 62. ad 68. His ergo probationibus finem imponam Tridentino canone: *Si quis dixerit, matrimonium non eſſe vere & proprie unum ex ſeptem legis Evangelicæ ſacramentis a Chriſto Domino inſtitutum, ſed ab hominibus in Eccleſia inventum, neque gratiam conferre; anathema ſit.*

Ad ea, quibus nititur haereticorum assertio.

Opp. 1. Magiſter ſententiarum diſt. 26. in IV. negat matrimonium eſſe proprii nominis *ſacramentum*, ſcribens inſtitutum fuiſſe *in remedium tantum*, non ut gratiam adjutricem conferret: quod expreſſius initio diſt. 2. tradiderat. Hanc Magiſtri ſententiam propugnavit Durandus in eamdem diſt. 26. q. 3. S. Bonaventura in ipſammet diſtinctionem, tametſi affirmet gratiam ſacramento matrimonii conferri, recitat tamen duas alias Theologorum opiniones, quarum una tenebat nullam hoc ſacramento dari gratiam, neque fuiſſe in nova lege inſtitutum; altera autem gratiam quidem ei tribuebat, ſed quam contrahentes acquirerent ob devotionem, qua ſuſcipiunt benedictionem Sacerdotis, prout contingit in *Sacramentalibus*. Neutram autem ſententiam Doctor Seraphicus ut hæreticam erroneamque refellit. Jureconſulti pariter Magiſtri, & Durandi ſententiam ſecuti ſunt: antiquiores enim Gloſſæ in cap. *Quidquid inviſibilis*, 1. q. 1. num. 101. & in cap. *Honorantur*, XXXII. q. 2. num. 13. ajebant fas eſſe in matrimoniis paciſci de dote, quoniam revera matrimonia non ſunt Sacramenta. Igitur aſſertio, quæ propugnat matrimonium eſſe verum propriumque legis Evangelicæ Sacramentum, atque id pertinere ad fidei dogma,

poſte-

poſterioribus ſeculis nata eſt, atque ab hominibus adinventa?

Reſpondetur ſemper ab Apoſtolorum ætate ad hanc noſtram Catholicæ Eccleſiæ perſuaſum fuiſſe matrimonium inter vera ſacramenta connumerari, prout docet majorum noſtrum traditio: ſed quoniam hæc, nemine veritatem oppugnante, præter hæreticos, qui nuptias tanquam diaboli opus damnarunt, non obverſabatur oculis ſcriptorum omnium, perpaucos, ut Durandus, a traditione ipſa devios non recte undequaque de hoc ſacramento ſenſiſſe. Ceterum non eſt, cur de illorum perpaucorum numero glorientur heterodoxi. Primum quoniam Magiſter, & Durandus refutantur ampliori ſcriptorum numero, & auctoritate, non Patrum duntaxat, verum & Hugonis Victorini, SS. Bonaventuræ ac Thomæ, Scoti, & illorum Theologorum, qui hos conſecuti ſunt, unanimi conſenſione. Deinde quia Magiſter matrimonium ſaltim ſacramentis adnumerat, & quidem ſacramentis novæ legis; tametſi hæc ſacramenta dividens in ea, *quæ contra peccatum præbent remedium, & gratiam adjutricem conferunt, ut baptiſmus, & pœnitentia, in ea quæ in remedium ſunt, ut conjugium, atque in ea quæ gratia & virtute nos fulciunt*, ut ſacramenta reliqua, videatur permultis denegaſſe matrimonio gratiæ efficientiam & productionem: ac Durandus item citata quæſt. 3. inquit: *Tenendum eſt abſolute, quod matrimonium eſt Sacramentum, quum hoc determinet Eccleſia, Extra, de hæreticis, Ad abolendam*: ideoque nec Magiſtri & Durandi teſtimonia ſuffragantur hæreticis, qui contendunt matrimonium non eſſe ſacramentum & ſignum rei ſacræ. Præterea Magiſter ab Eſtio, imo & a D. Thoma ita explicatur, ut ubi ait matrimonium inſtitutum fuiſſe *ad remedium*, ſcilicet, ad vitanda peccata, intelligendus ſit de fine ejuſdem inſtitutionis, ad cujus tamen confecutionem neceſſaria ſit virtus Sacramenti, ideſt, gratia. Addo Magiſtrum, ubi ait matrimonium eſſe ſacramentum inſtitutum *in remedium*, non poſſe intelligi de illa inſtitutione, quæ præceſſit Adami lapſum; tum quia pro innocentiæ ſtatu non opus erat tali remedio; tum quia diſtinct. 2. facta partitione illa Sacramentorum, immediate ſubjicit: *Fuit tamen conjugium ante peccatum inſtitutum, non utique propter remedium, nec ad Sacramentum, ſed ad officium: poſt peccatum vero fuit ad remedium contra carnalis concupiſcentiæ corruptelam*. In connubiis ergo Evangelicæ legis agnoſcit Magiſter aliam inſtitutionem, aliam rationem Sacramenti, & alium finem ab iis, quæ fuerunt in conjugio primorum parentum. Quod attinet demum ad JCC. diſtinguendum eſt matrimonium *ut eſt officium naturæ*, atque *ut eſt Sacramentum*. Cum autem ſi accipiatur priori ſenſu, plura temporalia incommoda ſecum afferrat, cujus generis ſunt uxorum, & communium liberorum ſubſtentatio; nil mirum, ſi hac de cauſa fas ſit paciſci de dote: quæ nullatenus impenditur ratione ſacramenti, & ſpiritua-

Digitized by Google

ritualis effectus. Hoc ſenſu eſt accipienda Gloſsa decreti, quæ loquitur de conjugio, *ut initium habuit in lege naturæ*, non prout tribuit *conſolationem cæleſtis gratiæ*: Hæc enim verba leguntur ad præcit. cap. *Quidquid inviſibilis*.

Opp. 2. Nequit Pauli ad Epheſios Epiſtolâ hoc Theologicum aſſertum fulciri: eo namque loci matrimonium dicitur *ſacramentum* ampliſſima ſignificatione, ideſt, ut extat in Græco, μυστήριον, *myſterium*. Nec aliter Apoſtoli verba poſſunt accipi; quum ille ſermonem inſtituat de matrimonio Adami & Evæ, quod etiam inter paganos contrahitur. Hinc enim iſta neceſſario conſequuntur, primò matrimonium non eſſe *ſignum rei ſacræ a Chriſto inſtitutum*, cum inſtitutio conjugiorum ad mundi initium ſit referenda: ſecundo non eſſe *ſignum conferens gratiam*, quum matrimonio jungantur etiam pagani & infideles alii, qui ſanctitatis gratia deſtituuntur: tertio rationem ſigni, quæ matrimonio ineſt, habere ſignificationem humanam duntaxat & naturalem, quiſquis enim contrahentes matrimonium & ceremoniam ritumque nuptiarum ſpectat, ſtatim percipit quid rei geratur, ac videt duo homines, marem, ac fœminam ſimul jungi; quum in aliis ſacramentis menti intuentium illorum ritus occurrat occultum aliquid & arcanum. Detur tandem matrimonii ſacramentum eſſe ſignum conjunctionis Chriſti, & Eccleſiæ; nequit hinc inferri alicujus gratiæ collatio: quum ſit perabſurdum aſſerere commixtione corporum, quæ nunquam eſt abſque libidine, ac turpitudine, ſpiritalem gratiam atque ſanctitatem conferri.

Reſp. a multis non infimi ſubſellii Theologis ultro concedi catholicum dogma, quod propugnamus, non demonſtrari ex Paulina ad Epheſios Epiſtola, ſed ex Eccleſiæ definitionibus univerſali traditioni ſubnixis. Nos vero illam ex Apoſtolo probationem haud reprobantes diſtinximus ſupra in matrimonio duplicem conjugatorum unionem, ſecundum animum, & ſecundum carnem: quam duplicem unionem agnovit quoque diſt. 26. Magiſter ſcribens; *Ut enim inter conjuges conjunctio eſt ſecundum conſenſum animorum, & ſecundum permixtionem corporum: ſic Eccleſia Chriſto copulatur voluntate & natura, quia idem vult cum eo; & ipſe formam ſumpſit de natura hominis. Copulata eſt ergo ſponſa ſponſo ſpiritualiter, & corporaliter, ideſt, caritate, & conformitate naturæ. Hujus utriuſque copulæ figura eſt in conjugio*. Eadem ergo diſtinctione ſuppoſita dicimus in conjugio, prout eſt inſtitutum lege naturæ ad officium, haberi ſymbolum duntaxat conjunctionis Chriſti & Eccleſiæ ſecundum conſortium naturæ; & prout eſt ſacramentum legis Evangelicæ, inveniri ulterius ſignum conjunctionis ſecundum naturam & gratiam: prima ratio ſigni eſt communis conjugiis omnibus, tam credentium, quam infidelium; ſed altera propria eſt matrimonii Chriſtiani: ſi attendatur prima, quadrant Apoſtoli

ſtoli verba cuilibet matrimonio ; ſi alia ſpectetur, conveniunt tantummodo Chriſtianorum conjugiis: juxta priorem ſignificationem quælibet matrimonia ſunt ſacramentum late acceptum, quia ſunt ſignum rei ſacræ, ut dictum eſt propoſitione prima ; & juxta ſignificationem alteram matrimonia tantum fidelium ſunt ſacramentum propriè dictum, quia ſunt ſignum caritatis & gratiæ. Hinc diluuntur oppoſitiones, quæ poſſunt ex Pauli verbis depromi: necnon rationes in contrarium illinc deductæ. Nam ad primam dicimus inſtitutionem matrimonii, quæ repetitur a mundi primordiis, eſſe matrimonii in quantum eſt officium naturæ, non in quantum ad veri ſacramenti dignitatem evectum eſt. Ad alteram dicimus in conjugiis infidelium adinveniri priorem tantum rationem ſigni, ideoque concedimus eadem conjugia non eſſe ſacramentum, aut ſignum efficiens gratiæ. Ad tertiam reſpondemus in matrimonio Chriſtiano præter inſolubilem unionem corporum, ſignificari internam conjunctionem animorum per caritatem & dilectionem Chriſtianam, quæ eſt effectus ſupernaturalis, & vinculum carnalis neceſſitudinis ſuperexcedens. Ad quartam dicimus ſacramentum, in quantum gratiam confert, non conſiſtere in carnali copula, quæ peragitur obſequente libidine, ſed in contractu & conjugum conſenſione ; in qua cum ſit ſacramenti efficientia, datur ipſis conjugibus gratia, ut chriſtiana caritate ſe diligant, atque in matrimonii uſu dominanti concupiſcentiæ non ſerviant.

Opp. 3. In matrimonio aliquando deſiderantur illa tria, quæ ad ſacramentum conſtituendum a catholicis requiruntur, ideſt, materia, forma, & intentio: non ergo eſt ſacramentum. Prob. ant. Matrimonium enim contrahitur ſolo viri mulieriſque conſenſu, nullo elemento, nullo materiali ſigno adhibito. Interdum quoque initur per nutus, nulla facta expreſſione verborum : ac licet contrahatur abſque intentione faciendi quod facit Eccleſia Chriſti, ratum erit tamen atque firmiſſimum. Præterea quæ *ad ſubſtantiam* matrimonii pertinent, ab Eccleſia interdum mutantur; quum Eccleſiæ definitionibus irrita ſint clandeſtina conjugia, & quæ in certo conſanguinitatis gradu contrahuntur: ea autem, quæ ab Eccleſia immutantur, habere nequeunt inſtitutionem ac determinationem a Chriſto Domino auctore ſacramentorum.

Reſp. neg. ant. *materia* enim hujus ſacramenti ſunt actus contrahentium exterioribus ſignis expreſſi, quemadmodum in ſacramento Pœnitentiæ materia ſunt actus pœnitentis; *forma* vero ſunt verba, quæ pronuntiantur a legitimo miniſtro ſacramentum conficiente : in quo ſi deſit intentio, de qua ſupra, nec erit ſacramentum. Verum de his omnibus infra. Ad illud autem quod ſubjicitur, dicimus Eccleſiam damnando clandeſtina conjugia, & ſtatuendo matrimonii impedimenta non immutaſſe ſacramenti *ſubſtantiam*, ſed declaraſſe, ac determinaſſe

quid

quid opus ſit, ut contractus ſint rati, & perſonæ legitimè contrahant: quod itidem in ſubſequentibus explanabitur.

Opp. 4. Matrimonium nullam producit gratiam, cujus *efficax ſignum* ſit. Igitur non eſt ſacramentum veri propriique generis. Antecedentis proferri poſſunt probationes multæ: ac prima eſt illa, quod conjunctio Chriſti cum Eccleſia, ſive ſecundum humanæ naturæ conſortium, ſive etiam ſecundum caritatem, cujus conjunctionis, ut in præcedentibus diximus, matrimonium eſt ſymbolum, nequaquam ipſius matrimonii virtute & efficacitate producitur. Altera, quod matrimonium non confert gratiam *primam*, nec *ſecundam*: non primam, quoniam hanc efficiunt duntaxat (ſaltim per ſe) duo ſacramenta *mortuorum*, baptiſmus & pœnitentia; non ſecundam, quoniam virgo exornata ſanctificantis gratiæ decore, ſi contrahat matrimonium, non ampliorem virtutem nanciſcitur, ſed potius illius, qua pollebat, patitur detrimentum, ſcribente Apoſtolo in priori ad Corinthios VII. 38. *Qui matrimonio jungit virginem ſuam, bene facit; & qui non jungit, melius facit.* Tertia, quod a ſacramento ejuſque gratia nemo eſt repellendus; quum tamen a matrimonio contrahendo impediat Eccleſia ſacras virgines, monachos, ſacriſque ordinationibus initiatos.

Reſp. falſum eſſe antecedens: ad cujus probationem priorem dicimus in conjugiis præter conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, externo ritu connubii ſignificari conjunctionem animorum in caritate & dilectione Chriſtiana, atque hanc eſſe ſacramentalem gratiam, collatam vi ſacramenti conjugibus, ut ſi procreandæ proli dent operam, id non faciant ſubjugante libidine, ut ſuſceptos filios imbuant optimis inſtitutionibus, atque ita inter ſe nexu ſanctæ dilectionis cohæreant, ut neque in cæleſti Jeruſalem ab invicem divellantur. Neque enim repugnat in ſacramentis haberi multiplex ſymbolum, quorum unum ad Chriſtum, alterum ad ſacramenti gratiam referatur; quum in baptiſmo ſit quædam figura mortis & reſurrectionis dominicæ, atque ablutionis animæ eorum, qui baptizantur, illorumque ſpiritalis renovationis: Euchariſtia item figuret, contineatque corpus Domini pro nobis in cruce immolatum, & ulterius ſpiritualis nutritionis ſit ſymbolum. Ad alteram hæc ſit reſponſio: virginitatis & continentiæ ſtatus eſt conjugali longe perfectior, quum in illo non ſit impedimentum Dominum obſecrandi, & mulier innupta & virgo nulla ſollicitudine placendi viro a pietatis ſtudio arceatur, & abſque affectuum diviſione cogitet quæ Domini ſunt; ut inquit ibidem Apoſtolus, & Nazianzenus in Carmine de laude virginitatis,

Terrenam vitam queis ſternit firmus & ardens
Virginitatis amor, mentes ad ſidera tollit.

At hinc non ſequitur, quod ii, qui a propoſito ſervandæ virginitatis reſiliunt, non egeant ſacramento adjutricem gratiam conferente: immo

 ſequi-

ſequitur oppoſitum; nam conjugalem ſtatum ſponte eligens multiplici onere gravatur, cui ne ſuccumbat, indiget gratiæ validiori præſidio: quod eo loci Nazianzenus explicat hac aptiſſima comparatione:

Utque per exiguam venti vis parvula puppim
Incitat, expanſis velis maria alta ſecantem,
Aut etiam remis impulſi, per æquora curſu
Fertur; at ingentem non fert levis aura carinam,
Quæ niſi prægravibus ventis agitata, quieſcit:
Sic etiam innupti, quoniam levioribus ævum
Trajiciunt pedibus, leviore videntur egere
Numinis æterni auxilio, afflituque minore.
At qui conſortem thalami, qui pignora cara
Curat, opeſque ſuas, & vaſtum navigat æquor;
Arctius ille Deo, quia pluribus indiget, hæret.

Dicam verbo, Apoſtolus comparat ſtatum cum ſtatu; at non ait iis, qui deteriorem ſtatum eligunt, non conferri per Matrimonii ſacramentum gratiæ decorem atque virtutem. Ad tertiam dicimus nonnullos ab Eccleſia a conjugiis arceri, non quod Matrimonii ſacramentum gratiam non conferat, ſed quia ut eſt officium naturæ affert ſecum impedimenta Dominum obſecrandi, rerumque terrenarum curam atque ſolicitudinem; & ex alia parte qui monaſticam & clericalem vitam eligunt (ad quam nulla Eccleſiaſtica lege compelluntur) non indigent ea gratia, quæ confertur conjugibus ad matrimonii onera pie ſancteque ferenda.

Opp. ultimò: Nullum ſacramentum adminiſtratur abſentibus: Matrimonium vero etiam inter abſentes contrahitur. Reſpondeo hanc oppoſitionem proximo capite perlecto inanem nullamque apparituram.

Consectarium.

Ex ſecunda hujus catholicæ theſis probatione, in qua diximus cur Dominus nuptiis in Cana Galilææ celebratis adfuerit, infertur probabilem admodum eſſe ſententiam a pluribus Theologis propugnatam, tunc Matrimonium *in ratione ſacramenti* fuiſſe a Chriſto inſtitutum. Cyrillus enim, aliique Patres prælaudati docent a Domino tunc nuptias fuiſſe ſanctificatas, præſtitutam gratiam naſcituris, & aditum ad hanc vitam cæleſti benedictione ſuffultum: quæ commonſtrant connubiis gratiam fuiſſe additam. Amplectuntur propterea hanc ſententiam recentiores, inter quos noſter Aurelius Piette q. XII. ac Tournely q. 2. art. 2. concl. 3. Ab eadem ſententia minime nos abhorremus: nec facit adverſum nos objectio illa, alioqui non multum habens ponderis, quod hoc ſacramentum erat inſtituendum poſt baptiſmum, qui eſt janua ſacramentorum aliorum; ſiquidem & revera exiſtimamus inſtitutum

tum fuiſſe baptiſmum ante nuptias illas, dum Chriſtus baptizatus eſt a Joanne, ut diximus lib. XXXI. cap. 3. & præterea non videretur incongruum, ſi ſacramentum inſtitutum ad ſanctitatem nuptiarum, quarum uſu procreantur & naſcuntur filii, præceſſiſſet ſacramentum aliud, quo filii nati ſecundum carnem, ſalutari lavacro regenerantur in Chriſto. Non deſunt tamen e ſchola plurimi, qui putant ſacramentum hoc fuiſſe inſtitutum, quum Dominus ait Matth. XIX. 6. *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*: quam ſententiam defendit q. 2. de Matr. art. 1. n. 17. Fridericus Gavardi Aegidianæ Theologiæ celebris commentator. Atque hujus opinionis fundamentum eſt, quod tunc Chriſtus expreſſerit hujus ſacramenti *materiam* & *formam*, ſcilicet mutuam corporum traditionem, & conjunctionem, ac demonſtraverit quoque hujus ſacramenti miniſtrum gerere vicem Dei, qui conjuges indiſſolubili vinculo ſimul unit. At non videtur ratio hæc firma admodum, & quæ comparari valeat cum præcedenti: ſiquidem ea verba intelligenda ſunt de arctiſſimo benevolentiæ jure, quod Deus ab initio ineſſe voluit connubiis; nec alia de cauſa videtur Dominus verba hæc protuliſſe, niſi ad repellendam licentiam eorum, qui uxores ſuas quacunque ex cauſa extrudebant. Atque id obvium erit legentibus caput illud decimumnonum cum ſaniorum interpretum lucubrationibus. Nihil ergo illinc infertur, niſi Chriſtum Dominum ſublata polygamia abrogaſſe repudii conſuetudinem, revocando conjugia ad arctum illud vinculum, quod habent ex primæva Dei inſtitutione. Cum tamen hæc de tempore inſtitutionis quæſtio ſit de genere illarum, in quibus fas eſt unicuique in proprio ſenſu abundare; nec definiam quod ambiguum & in controverſia poſitum eſt, nec addam quod foret ſuperfluum, inane, atque ineptum.

CAPUT III.

Agitur de proxima hujus ſacramenti materia, ideſt, de contractu matrimoniali.

Sicut in ſacramentis reliquis, ita in Matrimonio aſſignari debet *materia* tum *remota*, tum *proxima*. Materia autem remota Matrimonii ſunt perſonæ ipſæ diverſi ſexus, & nullis obſtrictæ impedimentis, quæ tradunt ſibi invicem ſuorum corporum poteſtatem, ſive hæc eadem poteſtas, mutuumque dominium: ac materia proxima ſunt actus ipſorum contrahentium, ſive contractus legitimus, quo per mutuum conſenſum exterius manifeſtatum jus in propria corpora transferunt, & actu in illa, quantum pertinet ad uſum conjugii, dominium poteſtatemque ſibi invicem tradunt, Id a Sylvio in quæſt. 42. Supplem. art. 2. ex-

explicatur comparatione ſacramenti Pœnitentiæ: in quo perſonæ ipſæ, quæ ſacramentum ſuſcipiunt, actibus ſuis exterius expreſſis materiam perficiendo ſacramento exhibent ac ſubminiſtrant. De materia itaque hujus ſacramenti remota, quoniam de perſonis ad matrimonium contrahendum idoneis differendum eſt infra, neceſſum non eſt inſtituere modo diſputationem. At de materia proxima quæſtiones illæ omnes agitari poſſunt, quæ circa contractus matrimoniales pertractantur a Theologis, ſacrorumque canonum ſtudioſis. Inter eas haud exigui momenti ſunt, quæ verſantur circa conſenſum in commercium, complexumque carnalem, unde pendet quæſtio altera de matrimonio inter puriſſimam Dei Matrem, & ſanctiſſimum Filius ſponſum Joſephum: tum diſputatio alia de conjugiis, quæ ineunt filii familias, horum parentibus invitis ac reluctantibus; & alia inſuper diſceptatio de matrimoniis inter abſentes contractis, de quibus ambigitur, & in utramque partem diſputatur an ſint, vel non ſint ſacramenta. Hæc autem omnia in tertio, in quo verſamur capite, diſtinctis poſitionibus dirimentur.

Prop. I. Certiſſimum eſt non pertinere ad matrimonii ſubſtantiam, ut conjuges actu ſe mutuo cognoſcant carnali commercio.

Prob. 1. quoniam ex decreto Eugenii IV. in Florentino Concilio matrimonium perficitur tanquam cauſa efficiente *per mutuum conſenſum* verbis de præſenti expreſſum; atque ex Tridentino ſeſs. XXIV. necnon ex communi Eccleſiæ traditione, matrimonium aliud eſt *ratum*, aliud *conſummatum*; atque illud firmum eſt, quamvis conjuges ſe mutuo non tangant. Valdenſis quoque Tom. II. de Sacramentis cap. 30. recenſet inter errores Wicleſi, quod ad matrimonii ſubſtantiam neceſſariam dixerit conjunctionem illam, qua vir & mulier gignendis filiis dant operam. II. Poſſunt conjuges poſt initum matrimonium unanimi aſſenſu caſtitatem vovere; nam S. P. Auguſtinus epiſt. 45. nunc 127. gratulatur Armentario & Paulinæ, quod conſenſu & voluntate communi continentiæ votum emiſeriut, illos ad votum reddendum hortatur, ac prope finem epiſtolæ, *Sit veſter conſenſus*, inquit, *oblatio ad ſupernum altare Creatoris, & victa concupiſcentia tanto fortius, quanto ſanctius vinculum caritatis*. Libro item 1. de ferm. Domini in Monte cap. 14. n. 39. appellat beatiora conjugia, *Quæ ſive filiis procreatis, ſive etiam iſta terrena prole contempta, continentiam inter ſe pari conſenſu ſervare potuerit*: & de Bono Conjugali c. 25. n. 34. ſcribit: *Continentes vel mares, qui defunctis uxoribus vel fœminæ quæ defunctis viris, vel utrique, qui pari conſenſu continentiam Deo voverunt, ſciant ſibi quidem mercedis amplius deberi, quam conjugalis caſtitas poſcit*. III. Idem confirmant exempla ſanctiſſimorum conjugum, qui poſt nuptias ab omni carnali complexu abſtinuerunt, & incontaminatam virginitatem ſervarunt, ut Valerianus & Cæcilia, Julia-

Julianus Antiochenus & Baſiliſſa, Henricus II. imperator & Cunegunda, Boleslaus Polonorum rex & uxor Cunegundis item dicta, aliique complures: inter quos eminent beatiſſima Dei Mater ejuſque ſponſus caſtiſſimus, quorum matrimonium ratum legitimumque fuiſſe negantem Julianum, quod Joſeph eam non cognoverit, refellit lib. v. contra eumdem hæreticum ſapientiſſimus Auguſtinus cap. XII. num. 46. his verbis: *Jam vero de Joſeph, cujus Mariam teſte Evangelio conjugem dixi, multa diu diſputas contra ſententiam meam, & conaris oſtendere, quia concubitus defuit, nullo modo fuiſſe conjugium, ac per hoc ſecundum te, cum deſtiterint concumbere conjuges, jam non erunt conjuges, & divortium erit illa ceſſatio*. IV. Accedunt rationes evidentiſſimæ; ac prima, quam hic inſinuat præſtantiſſimus Auguſtinus, nequaquam diſſolvi conjugium inter ſenes, qui effœta ætate corporibus agere non poſſunt quod juvenes agebant: altera, extitiſſe matrimonium inter primos parentes antequam procreandis filiis intenderent animum: tertia, dominium ab uſu, & poteſtatem ab actu ſeparari, ideoque non repugnare traditionem poteſtatis ac translationem dominii in corpora conjugatorum abſque uſu, & exercitio poteſtatis ejuſdem.

Prop. II. Ut validus ſit contractus matrimonialis, non eſt neceſſaria in carnale commercium conſenſio.

Demonſtratur primo: Inter Mariam & Joſeph verum interceſſit conjugium, & tamen beata Virgo ſe voto virginitatis obſtrinxerat, & quidem ante deſponſationem, nec ſub conditione, ut quidam exiſtimarunt, ſed abſolute. At cum tali voto nequit conſiſtere conſenſus in concubitum & commixtionem carnalem. Talis ergo conſenſus neceſſarius non eſt ad contractus matrimonialis ſubſtantiam. Major probatur: ac primò beatiſſimam Virginem voto continentiæ fuiſſe Deo dicatam docet demonſtratque S. P. Auguſtinus in libro de ſancta Virginitate cap. IV. his verbis: *Ipſa quoque virginitas ejus ideo gratior & acceptior, quia non eam conceptus Chriſtus viro violaturo, quam conſervaret, ipſe præripuit: ſed prius quam conciperetur, jam Deo dicatam de qua naſceretur elegit. Hoc indicant verba, quæ ſibi fœtum annuntianti Angelo Maria reddidit. Quomodo, inquit, fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? Quod profecto non diceret, niſi Deo virginem ſe ante voviſſet*. Pauciſque interjectis, *Non quæſiſſet utique promiſſum ſibi filium quomodo femina paritura eſſet, ſi concubitura nupſiſſet*. Elegantiſſime Auguſtinianam ratiocinationem expreſſit libro I. de Partu Virginis Jacobus Sannazarius, Mariæ ad Angelum verba ita deſcribens:

Conceptus ne mihi tandem, partuſque futuros
Sancte refers? mene attactus perferre virileis
Poſſe putas? cui vel nitenti matris ab alvo

Præ-

Protinus inconcuſſum & ineluctabile votum
Virginitas fuit una: nec eſt cur ſolvere amatæ
Jura pudicitiæ cupiam, aut hæc fœdera rumpam.

Hoc virginis votum non fuiſſe conditionatum, expreſſum ſcilicet ea conditione, *niſi Deus aliter juſſerit*, tametſi hoc probabilius cenſuerint Magiſter in diſt. 30. S. Thomas in eamdem diſt. q. 2. art. 1. quæſt. 1. & 3. p. q. 28. art. 4. Gratianus diſt. 27. q. 2. cap. *Beata Maria*, aliique permulti, quos laudat ac ſequitur Raymundus Capiſuccus in Controverſiis ſelectis pag. 326. perſpicue demonſtratur primo, quoniam ſi conditio illa in voto Virginis adfuiſſet, non habuiſſet locum admiratio, qua angelo annuntiante commota fuit: atque ex tali nuncio potius percepiſſet Deum aliter jubere, nec voti promiſſionem exigere. Præterea quia hujuſmodi conditio prorſus ſuperflua eſt, atque in omni voto includitur, cum nefas ſit votum edere, editumque ſervare Deo repugnante, ſibique factam promiſſionem reſcindente atque abrogante. Inſuper votum Deiparæ perfectius fuit, & excellentiori modo, quo fieri poterat, editum, necnon propoſitum ceteris virginibus in exemplum. At votum abſolute emiſſum, utpote firmum magis & tenax, conditionato præſtantius eſt; hujuſque generis eſt illud, quo virgines Deo conſecrantur. Ulterius cum Virgo Maria ſicut virtutibus ceteris, ita maxima humilitate polleret, inveriſimile prorſus eſt illam cogitaſſe, dum ſe virginem dicavit, cæleſti revelatione ſibimet ſignificatum iri, an ei in propoſito manendum foret, an ab ipſo propoſito reſiliendum. Tandem docet Anſelmus in libro de Excellentia Virginis cap. 4. & homilia in Evangelium, *Intravit Jeſus in quoddam caſtellum*, Mariam virginitate perpetua ſe Domino conſecraſſe, & certiſſime crediddiſſe ſe nunquam virum cognituram: additque S. Bonaventura in IV. diſt. 30. q. 2. certam quoque extitiſſe de S. Joſeph continentia; ideoque nil impedit, quin ſciens nunquam ſe propoſitum virginitatis violaturam, illud nulla conditione appoſita ediderit. Videſis Eſtium in IV. diſt. 30. §. 4. Sylvium in 3. p. q. 28. art. 4. Fridericum Gavardi q. 2. de Matrim. art. 4. §. 1. &c. Emiſſum autem a Virgine votum ante deſponſationem, quamquam D. Thomas citata quæſt. 28. artic. 4. ſcribat: *Mater Dei non creditur, antequam deſponſaretur Joſeph, abſolute virginitatem voviſſe: ſed licet eam in deſiderio habuerit, ſuper hoc tamen voluntatem ſuam divino commiſit arbitrio: poſtmodum vero accepto ſponſo, ſecundum quod mores illius temporis exigebant, ſimul cum eo votum virginitatis emiſit*: nihilominus oppoſitum a viris doctiſſimis probabilius exiſtimatur; & procul dubio traditur ab Auguſtino, qui de ſancta Virginitate cap. 4. poſt verba ſuperius producta inquit: *Deſponſata eſt viro juſto, non violenter ablaturo, ſed potius contra violentos cuſtodituro quod illa jam voverat.* Nec aliter ſentiunt Patres alii, qui docent Mariam deſponſatam fuiſſe viro

viro *ad cuſtodiendam virginitatem ejus idoneo*. Atque hæc ſententia, quam propugnant Scotus, S. Bonaventura, Eſtius, aliique in præcitatam diſt. 30. & probabiliorem quoque cenſet Sylvius, quamquam Thomiſticæ doctrinæ præ ceteris addictiſſimus, confirmatur proptereaquod beata Virgo, ut demonſtratum eſt, jam votum emiſerat quando illi Angelus conceptum partumque nuntiavit: tunc vero Sanctus Joſeph cæleſtis myſterii nequaquam conſcius, nondum virginitatem voverat; uxoremque duxerat eo conſilio, ut prolem ex ea ſuſciperet, quam ſpem tunc depoſuit, quando revelante angelo virginem Spiritus ſancti virtute fecundatam eſſe cognovit: unde Hieronymus adverſus Helvidium paullo poſt initium ait de Joſeph, *Conveniendi deſiderium uteri conceptione ſublatum eſt*: & S. Pater Auguſtinus lib. v. contra Julianum cap. 12. alias 9. *Neque enim cum eam vidiſſet iam virginem ſacram divina fecunditate donatam, ipſe aliam quæſivit uxorem: cum utique nec iſtam quæſiſſet, ſi neceſſariam coniugem non haberet; ſed vinculum fidei coniugalis non ideo iudicavit eſſe ſolvendum, quia ſpes commiſcendæ carnis ablata eſt*. Non ergo unanimi conſenſu Maria & Joſeph poſt deſponſationem ſeſe continentiæ voto obſtrinxerunt; ſed illud jam antea ediderat Virgo, quæ noluit viro propoſitum ſuum Judæorum moribus repugnans manifeſtare, priuſquam noviſſet illud angelica revelatione, aut ratione alia eidem viro patefactum fuiſſe. Accedit, quod ſi Virgini expectandus fuiſſet conſenſus conjugis, non fuiſſet ipſius de virginitate ſervanda propoſitum fixum, immobile ac perpetuum; ideoque certum eſt Mariam Deo ſe virginem conſecraſſe, & quidem abſolute, & priuſquam viro deſponſaretur.

Jam vero inter Mariam & Joſeph verum interceſſiſſe conjugium, demonſtratur ab Auguſtino lib. 1. de Nuptiis & concupiſc. cap. 11. num. 12. primo ex verbis Angeli ad Joſeph: *Noli timere accipere Mariam coniugem tuam*, quibus recitatis inquit S. Pater: *Conjunx vocatur ex prima fide deſponſationis, quam concubitu nec cognoverat, nec fuerat cogniturus; nec perierat, nec mendax manſerat conjugis appellatio, ubi nec fuerat, nec futura erat ulla carnis commixtio. Erat quippe illa virgo ideo & ſanctius & mirabilius jucunda ſuo viro, quia etiam fecunda ſine viro, prole diſpar, fide compar*. Id deinde S. P. confirmat ex quo vi hujus conjugii S. Joſeph appellatus ſit Pater Chriſti, ſubjiciens: *Propter quod fidele conjugium parentes Chriſti vocari ambo meruerunt, & non ſolum illa mater, verum etiam ille pater ejus, ſicut conjux matris ejus, utrunque mente, non carne. Sive tamen ille pater ſola mente, ſive illa mater & carne, parentes tamen ambo humilitatis ejus non ſublimitatis, infirmitatis non divinitatis. Neque enim mentitur Evangelium, ubi legitur, Et erant pater ejus & mater mirantes ſuper his, quæ dicebantur de illo. Et alio loco,*

Et

Et ibant parentes eius per omnes annos in Jeruſalem. Item paullo poſt, Et dixit mater eius ad illum, Fili, quid feciſti nobis ſic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Tertio Auguſtinus illius conjugii veritatem commonſtrat ex ſerie genealogica parentum Chriſti, quam ait perductam uſque ad Joſeph, ut Mariæ origo innoteſceret, & conjugis debita ratio haberetur: *Unde*, inquit, *& ſeries generationum, cum parentes Chriſti connexione ſucceſſionis commemorarentur, uſque ad Joſeph potius, ſicut factum eſt, fuerat producenda, ne in illo coniugio virili ſexui utique potiori fieret injuria, cum veritati nihil periret, quia ex ſemine David, ex quo venturus prædictus eſt Chriſtus, & Joſeph erat & Maria.* Præterea idem conjugium confirmat Auguſtinus, ex quo illi nullum ex bonis ad conjugium ſpectantibus defuerit, ſubjiciens: *Omne itaque nuptiarum bonum impletum eſt in illis parentibus Chriſti, proles, fides, ſacramentum. Prolem cognoſcimus ipſum Dominum Jeſum: fidem quia nullum adulterium: Sacramentum quia nullum divortium.* Quum hæc Auguſtini argumenta confutare adniteretur Julianus inter Pelagianos pertinaciſſimus & acutiſſimus, ac reſponderet Mariam fuiſſe conjugem Joſeph in hominum opinione, quemadmodum Lucæ III. de Chriſto dicitur, quod *putabatur filius Joſeph*, ita S.Pater Julianum revincit, eademque argumenta corroborat lib. V. cap. 12. num. 47. *Numquid & Angelus loquens unus ad unum, contra conſcientiam & ſuam & ipſius cui loquebatur, ſecundum opinionem potius, quam ſecundum veritatem fuerat locuturus, qui ei dixit, Noli timere accipere Mariam conjugem tuam? Deinde quid opus erat, ut uſque ad Joſeph generationes perducerentur, ſi non ea veritate factum eſt, qua in conjugio ſexus virilis excellit? Quod ego in libro cui reſpondes eum poſuiſſem, tu prorſus attingere timuiſti. Dicit autem Lucas Evangeliſta de Domino, quod putabatur filius Joſeph, quia ita putabatur, ut per ejus concubitum genitus crederetur. Hanc falſam voluit removere opinionem, non Mariam illius viri negare conjugem, contra angelum teſtem.* Similia habentur lib. 2. de Conſenſu Evangeliſtarum cap. I. num. 3. Huc accedunt rationes, ob quas congruum maxime erat, ut Chriſtus ex Virgine viro deſponſata, eique matrimonio juncta naſceretur: quas rationes profert S. Hieronymus citato libro adverſus Helvidium; & quarum prima eſt, *ut per genealogiam Joſeph, cui Maria cognata erat, origo quoque Mariæ monſtraretur*; altera, *ne juxta legem Moyſi ut adultera lapidaretur a populo*: *tertia ut in Aegyptum fugiens haberet ſolatium*. Eadem repetit comment. in cap. I. Matthæi, ubi addit quartam hujus conjugii cauſam ex Epiſtola Ignatii Martyris ad Epheſios, *ut partus Virginis celaretur diabolo*. Quintam addunt Theologorum nonnulli, nempe ut in matrimonio Virginis eſſet expreſſa quædam figura conjunctionis Chriſti cum Eccleſia, quæ ſimul & mater & virgo eſt: mater quidem propagatione & ge-

& generatione fidelium, quos aqua baptiſmi, quaſi utero ſuo parturit; virgo autem incontaminatæ fidei profeſſione. Hinc Auguſtinus in Enchiridio cap. 34. num. 10. de Eccleſia ait: *Imitans eius matrem quotidie parit membra ejus, & virgo eſt*: in pſalmum 147. num. 10. *Una Eccleſia unica columba, atque in hac virginitate millia Sanctorum*; & contra Fauſtum xv. 3. *Sine corruptione fecunda virgo mater*. Poteſt addi ratio ſexta, quod nempe conjugium Virginis initum fuerit vinculo flagrantiſſimæ caritatis; ac de ſpirituali item Chriſti, & Eccleſiæ conjugio ſcripſerit S. Pater Enarrat. in pſal. 88. num. 14. *Matrimonium hoc magna caritate compaginatur*. Sed de priori argumento, in quo etiam de matrimonio Virginis pertractatum eſt, dixi hactenus.

Itaque ad nexum conjugii non requiri conſenſum contrahentium in concubitum, proximis argumentationibus confirmatur. Sit prima: Si quis mulieri de contrahendo matrimonio fidem dederit, & ſe cum ea infra biennium per verba de præſenti contracturum præſtito juramento ſpoponderit, poſtea vero privata lege ductus ſtatuerit ad religionem migrare; is poteſt contrahere, immo tutius eſt, ut contrahat & juramentum adimpleat, & poſtea ſi elegerit, ad religionem pertranſeat, ſi tamen poſt deſponſationem carnalem copulam interveniſſe non dignoſcatur. Ita enim ſtatuit Alexander III. cap. *Commiſſum*, de Sponſalibus lib. iv. Decret. tit. 1. num. 16. Atqui in viro illo, qui ſtatuit ante conſummationem matrimonii religionem ingredi, nequit eſſe conſenſus in carnale commercium. Igitur conſenſus hujuſmodi ad contrahendum matrimonium neceſſarius nequaquam eſt. Altera argumentatio eſt hujuſmodi: Sufficit ad matrimonium conjunctio duarum perſonarum diverſi ſexus, per quam individuam vitæ conſuetudinem ineant. Ad conjunctionem autem hujuſmodi non requiritur conſenſio in corporum commixtionem. Igitur eadem conſenſio non requiritur ad matrimonium. Prima propoſitio eſt ipſa matrimonii definitio; altera vero ſequentibus momentis fulcitur. Principio canones a Gratiano collecti xxvii. quæſt. 2. ad hunc modum loquuntur: *Matrimonium non facit coitus, ſed voluntas, & ideo non ſolvit illud ſeparatio corporis, ſed ſeparatio voluntatis. Sufficiat ſecundum leges ſolus eorum conſenſus, de quorum coniunctionibus agitur. Non defloratio virginitatis facit conjugium, ſed pactio conjugalis.* Ita cap. 1. 2. & 5. Deinde S. P. Auguſtinus docet in libro de Bono Conjugali cap. 1. quod in utroque ſexu poteſt eſſe, abſque commixtione concubitus, *alterius regentis, alterius obſequentis amicabilis quædam & germana coniunctio*. Ait cap. 3. ejuſdem libri conjugium dici *propter naturalem in diverſo ſexu ſocietatem*; idque probat exemplo ſeneſcentium, quo uſi ſumus præcedenti propoſitione, propterea quod *in bono licet annoſo coniugio, etſi emarcuit ardor ætatis inter maſculum & feminam*,

viget tamen ordo caritatis inter maritum & uxorem. Scribit quoque in libro 23. contra Fauſtum cap.8. Joſeph fuiſſe Mariæ conjugem, *non concubitu, ſed affectu; non commixtione corporum, ſed copulatione, quod eſt carius, animorum*. Tertia argumentatio ſit: Quamvis ad amicabilem conjunctionem & ad individuam vitæ conſuetudinem, in qua ſitum eſt vinculum matrimonii, requiratur etiam unius in corpus alterius conjugis dominium atque poteſtas; dominium tamen ipſum ſeparari poteſt ab uſu: quod conſtat cum in ſenibus, & in iis, qui poſt connubii jura ſtatuunt communi conſenſu cælibem vitam agere; tum in contractibus ſingulis, in quibus fit translatio *dominii proprietatis* abſque translatione *dominii utilis*, ſit in exemplo venditio aut donatio prædii, cujus qui vendit aut donat, ſibi uſum ad mortem uſque reſervet. At rerum, quæ ſeparari poſſunt, talis eſt conditio, ut una intendi poſſit ſine altera. Igitur conjuges poſſunt intendere alter in alterum translationem dominii in proprium corpus,eamque aſſenſu firmiſſimo ſtabilire, etiamſi nolint, nec intendant ejuſdem poteſtatis uſum atque exercitium. Poſtrema argumentatio ea ſit, qua S. Thomas 3. p. q. 29. art. 2. demonſtrat inter Mariam & Joſeph verum matrimonium interceſſiſſe. Cujuſcunque rei datur duplex perfectio, una princeps & ad ſubſtantiam pertinens, altera autem accidentaria, & a ſubſtantia ſeparabilis: quarum illa petitur *a forma rei*, iſta vero in operatione conſiſtit. Atqui forma matrimonii, ſeu perfectio prima eſt individua animorum conjunctio, & mutuæ inter conjuges fidei ligamen; ad quam perfectionem pervenitur per vinculum conjugii: dare autem operam gignendis filiis eſt opus, & perfectio conſequens, ad quam tendit concubitus. Igitur ejuſdem concubitus finis atque intentio ad ſubſtantiam matrimonii non pertinet.

At militant adverſus hanc poſitionem quæ ſequuntur. Non poteſt hæc aſſertio demonſtrari comparatione conjugii Joſeph cum Deipara: quod aut verum matrimonium non fuit, aut ſaltem habuit aliquid peculiare, quod in conjugiis aliorum, qui in concubitum non conſentirent, minime poſſet adinveniri. Ac Mariam inter & Joſeph verum non interfuiſſe matrimonium probatur primo, quoniam inveriſimile ſit virum aliquem aut mulierem alio fine connubia junxiſſe, quàm procreandorum liberorum cauſa, ea præſertim vigente lege, in qua uxoribus promiſſa erat fecunditas, & maledicti erant non ſuſcitantes ſemen in Iſrael. Vide Deut.xxv.7. Præterea Joſeph, cum Mariam inveniſſet habentem in utero, Mat. 1. 19. *voluit occulte dimittere eam*: uxorem autem juxta legem Deuteronomii xxiv. 1. dimittere vir non poterat, niſi dato libello repudii; ideoque Maria non exiſtimabatur a Joſeph *ut uxor*. Inſuper negant Patres Mariam revera Joſepho conjugem nuptamque fuiſſe. Nam Epiphanius h. 78. quæ eſt *Antidico-Marianitarum*, de Virgine ſcribit, *Videbatur uxor, & non erat*.

erat. Hieronymus refellens Helvidium aſſerentem virginem, ſi viro deſponſata fuit, *quandoque fuiſſe nupturam*, id contigiſſe negat: & rurſus objicienti, Mariam dici in Evangelio uxorem & conjugem, reſpondet hanc eſſe ſcripturarum conſuetudinem, *ut ſponſæ appellentur uxores*; idque probat ex Deut. XXII. 25. Sponſam itaque fatetur, uxorem negat. S. P. Auguſtinus ſerm. 17. de tempore de Virgine ſcribit: *Concepit Virgo antequam ſponſum haberet, parit antequam nubat*: & magnus Gregorius in Evangelia lib. 2. hom. 26. num. 7. de Joſeph, *Qui tamen ad eius nuptias non pervenit*. Adhæc Joſeph in Evangelio dicitur Chriſti pater, quia talis eſſe putabatur, non quia erat. Conſimili ergo ratione dici poterat vir, conjunx, maritus; non quod talis foret, ſed quoniam talis exiſtimaretur. Demum detur inter Virginem & Joſeph verum fuiſſe connubium; fuit illic conjugii bonum, ſcilicet, proles e Spiritu ſancto concepta: quod bonum haberi nequit in connubiis aliis initis cum perpetuæ continentiæ propoſito.

Reſp. ad 1. ſervandæ virginitatis inviolabile votum non fuiſſe arduum conjugibus illis, quos ad redemptionis exequendum myſterium conjunxit caritas vinculo animorum, non autem ad generandos filios carnis copulavit conſuetudo legis corporum commixtione. In ipſa tamen lege fecunditas non præceptum erat, ſed promiſſio: & ſuſcitare prolem ad illos, quorum fratres abſque liberis defuncti eſſent uxore ſuperſtite, non ad omnes homines pertinebat. Prænuntiabatur quoque in eadem lege, ideſt, Iſaiæ LVI. 4. tempus, quo continentia præferenda eſſet conjugii actibus, & ibidem excelſior gloria ſpadonibus promittebatur. Vide Auguſtinum prope finem libri XIV. contra Fauſtum. Ad 2. dico libellum repudii juxta Deuter. XXIV. 1. dandum fuiſſe uxoribus illis, quas viri habuiſſent exoſas, ut hac publica dimiſſione præmiſſa impune cum viris aliis inirent conjugium. At Joſeph nec Virginem oderat, nec illi ut alium virum duceret permiſit unquam. Cur ergo voluit illam occulte dimittere? Aut quia ſe illius contubernio indignum exiſtimaret, eo quod Verbi incarnationem noviſſet, ut ſcripſerunt nonnulli veterum; aut potius quia fœtam videns, & cauſam ignorans, & aliunde perſpectam habens ejus pudicitiam, prudentiſſime judicaret non eſſe traducendam ut adulteram, utpote quæ non concepiſſet concubitu turpi & illicito: & ſe ab ea ſeparandum, ne forte, ſi inexplorata ſibi ratione, aut illata illi vi tumentem uterum gereret, nota aliqua dedecoris ſibimet obveniret. Ad tertium reſpondeo Patres, adverſus hæreticos negantes perpetuam Deiparæ virginitatem, aliquando appellaſſe *nuptias* ipſam corporum commixtionem, & *nuptas* uxores a viris compreſſas: unde Epiphanius citato in loco ſcribit, quod virgo non fuit uxor Joſeph, *quatenus nullam cum eo habuit corporis copulationem*, μὴ ἔχουσα πρὸς αὐτὸν σώματος

συνέσαν : & Hieronymus , quatenus *oſcula amplexuſque non miſcuerunt, nec rem egerunt nuptiarum* . Ita intelligendi ſunt Gregorius , & Auguſtinus , tametſi laudatus ſermo 17. de Tempore ſit ſuppoſititius ac ſpurius . Ad quartum reſpondet S. P. lib. 2. de Conſenſu Evangeliſt. cap. 1. num. 3. *Cum* Lucas Evangeliſta *narret non ex concubitu Joſeph , ſed ex Maria Virgine natum Chriſtum , unde eum patrem eius appellat , niſi quia & virum Mariæ recte intelligimus ſine commixtione carnis , ipſa copulatione coniugii ; & ob hoc etiam Chriſti patrem multo coniunctius , qui ex eius coniuge natus ſit , quam ſi eſſet aliunde adoptatus ? Unde manifeſtum eſt illud quod ait* , Ut putabatur filius Joſeph , *propter illos dixiſſe , qui eum ex Joſeph , ſicut alii homines naſcuntur , natum arbitrabantur* . Habentur ſimilia in libro v. contra Julianum , ut dictum eſt ſupra . Diſtinguendum eſt igitur antecedens : Joſeph non fuit Chriſti pater per concubitum & carnis commixtionem cum Virgine , conc. per copulationem conjugii , nego . Ad ultim. ex dictis manifeſtum eſt , prolem eſſe conjugii bonum pertinens ad finem ſecundarium , & non ad ſubſtantiam connubiorum .

Præterea nullum eſſe matrimonium , quod abſque conſenſu in copulam contrahatur , videtur demonſtrari proximis argumentis . Primum ſit : Auguſtinus libro xix. contra Fauſtum cap. 26. inquit : *Matrimonium ex hoc appellatum eſt , quod non ob aliud debeat femina nubere , niſi ut mater fiat* . Idem apud Grat. cap. *Inſtitutum* , xxvii. q. 2. num. 39. ait : *Non dubium eſt illam mulierem non pertinere ad matrimonium , cum qua docetur non fuiſſe commixtio ſexus* . Alterum : In ipſa corporum commixtione conſiſtit ratio ſacramenti , ut infertur ex Apoſtoli ad Epheſios Epiſtola , cap. v. 32. perſpicue autem habetur cap. *Cum ſocietas* , eadem quæſt. num. 17. deprompto ex Epiſtola 92. S. Leonis ad Ruſticum , ubi cap. 4. hæc leguntur : *Cum ſocietas nuptiarum ita a principio ſit inſtituta , ut præter commixtionem ſexuum non habeant in ſe nuptiæ conjunctionis Chriſti & Eccleſiæ ſacramentum , &c.* Rurſus ad matrimonii ſubſtantiam pertinet translatio dominii , ac mutua poteſtas in corpora : hujuſmodi autem dominium, niſi referatur ad actum conjugii , commentitium eſt , atque inutile ; primo quoniam cui bono deſerviret E. G. venditio domus , aut prædii , hac interveniente pactione , *Modo nunquam utaris , nunquam percipias inde aliquid commodi ?* Secundo , quia aliàs etiam eunuchi ac frigidi poſſent matrimonium contrahere . Tertio , quia nec repugnaret duo mares copulari inter ſe matrimonio , dummodo nullam turpem commixtionem intenderent . Quarto, quia aliàs valeret matrimonium initum cum ea conditione , *Duco te in meam , ſi tamen prolis conceptum evites , aut aborſum procures* . Quinto, quia ſaltim obſtricti voto caſtitatis poſſent uxorem ducere , & ſacræ virgines nuptias agere , quod tamen cap. *Voventibus* , xvii. q. 1. *damnabile* dicitur .

Reſp.

Digitized by Google

Reſp. ad 1. S. P. Auguſtinum in lib. XIX. contra Fauſtum reprehendere Manichæos, qui aſſerebant uxorem *non ad matrimonii fidem, ſed ad concupiſcentiæ crimen habendam eſſe*, & quibus odioſum erat *feminam nubere, ut mater fiat*. Illos itaque revincens ex ipſo matrimonii vocabulo, demonſtrat cauſa duntaxat gignendorum filiorum, non explendæ libidinis uxores ducendas eſſe: quare ſcribens non debere feminam *ob aliud nubere*, verba de iis facit, quæ nubunt ut experiantur viriles amplexus; & commonſtrat quo fine debeant iſtos expetere. Ad aliud conſtat verba illa eſſe Gratiani, non Auguſtini, quod & adnotatum eſt in emendatione Decreti. Verba item Leonis in Epiſtola ad Ruſticum ad hunc modum ſe habent: *Unde cum ſocietas nuptiarum ita ab initio conſtituta ſit, ut præter ſexuum conjunctionem haberet in ſe Chriſti & Eccleſiæ ſacramentum: dubium non eſt eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua non docetur nuptiale fuiſſe myſterium*. Quibus verbis docet S. Leo non omnem mulierem junctam viro eſſe uxorem, quemadmodum non omnis filius hæres eſt patris, neque concubinam idem eſſe ac nuptam, niſi forte ingenua facta, & publicis nuptiis honeſtata videatur. Ad id, quod ſequitur, conſtat ex dictis, poſſe dominium, & poteſtatem ab actu ſejungi: quod magis in contractu matrimoniali, quàm in aliis fieri poteſt; quum præter filiorum generationem matrimonium plura commoda afferat, ideſt, fidem qua conjuges profitentur ſe juſtitiam violaturos, ſi alteri ſeſe commiſcuerint; vinculum caritatis, qua ſe mutuo fovent, juvant, ſolantur; familiæ ſervorumque regimen; communionem bonorum omnium, & inſolubile conubium, quo Chriſti cum Eccleſia conjunctio ſignificatur. Neque hanc reſponſionem ſubjectæ rationes poſſunt infringere. Non prima, ſiquidem, ut dictum eſt modo, contractus matrimonialis præter filiorum procreationem affert utilitates quamplurimas: immo & in productis exemplis domus, aut prædii, poteſt contingere, ut dominium ſeparetur ab uſu, & vendens ex ſolo dominio, quod ſibi retineat, aliquid percipiat emolumenti, ſi dominio ſcilicet aliquis titulus ſit adnexus. Non ſecunda, propterea quod ſpadones ac frigidi habent naturalem impotentiam, ratione cujus dominium ſuorum corporum alter in alterum transferre nequit, ut dicam agens de impedimentis matrimonii. Non tertia ob eamdem rationem, quia nempe mares ad illam poteſtatem transferendam inepti ſunt. Non quarta, quoniam etſi conjugibus liberum ſit dare operam liberis procreandis, vel ab hoc abſtinere; non eſt tamen liberum poſtquam in concubitum conſenſere, aut conceptionem impedire, aut abortum procurare, cum id ſubſtantiæ matrimonii adverſetur, ut ſexto capite declarabo. Non demum quinta ac poſtrema, eo quod emittentes ſolemne votum caſtitatis, ut nullo detineantur impedimento, & impenſius Deo ſerviant, non tantum a carnali corporum com-

commixtione, verumetiam a conjugii vinculo ſe alienos eſſe ſpoponderunt, quum conjugium ipſum abſque ſingulari gratiæ dono ſit frangendi voti maximum irritamentum.

Prop. III. Quamvis communiter loquendo graviter peccent filii, qui matrimonium contrahunt parentibus invitis & reluctantibus; non requiritur tamen conſenſus parentum, ut contractus matrimonialis ratus ſit ac legitimus.

Dixi *communiter loquendo*; nam ſi filius juſtis de cauſis aut ad ſpiritalem ſalutem, aut etiam ad communem exiſtimationem decoremque ſpectantibus ineat patre repugnante conjugium, puta ſi mulierem pollicitatione matrimonii vitiaſſet, aut haberet cum illa ſtupri conſuetudinem, non teneretur patri invito & reluctanti obtemperare, ſed reparare potius injuriam illatam, promiſſa adimplere, & propriæ ſaluti atque alienæ famæ conſulere. At peccare illos, qui propriæ indulgentes libidini inviſam genitoribus uxorem ducunt, nuptiaſque inſtitutas ad augendam benevolentiam convertunt in diſſidiorum fomenta, probatur primò ex cap. *Honorantur*, XXXII. q. 2. n. 13. in quo hæc leguntur: *Conſulitur puella non de ſponſalibus, nam illa judicium expectat parentum, non eſt enim virginalis pudoris eligere maritum; ſed iam deſponſata viro de profectionis conſulitur die. Nec immerito dilationem non attulit; iure enim properare debuit ad maritum. Unde illud Euripideon, quod mirantur plerique, unde translatum ſit, manifeſtum eſt. Ait enim in perſona mulieris, quæ tamen maritum volebat relinquere, & ad alias petebatur nuptias:*

Νυμφευμάτων μὲν τῶν ἐμῶν πατὴρ ἐμὸς
Μέριμναν ἕξει, κ' οὐκ ἐμὸν κρίνειν τάδε.

Hoc eſt, Sponſalium quidem meorum pater meus curam ſubibit; hoc enim non eſt meum. Sunt autem hæc verba S. Ambroſii loquentis de Rebecca, eique aptantis quæ in Euripide ajebat Andromacha, lib. I. de Abraham cap. ult. num. 91. Fieri præterea poteſt, ut juſſio monitumque parentum de una, non alia in uxorem ducenda, non tantum ſpectet honeſtatem commodumque familiæ, verum & Dei cultum, religioniſque incrementum; cujus rei cauſa patriarcha Iſaac juſſit filio ſuo Jacob, ne in conjugem acciperet mulierem aliquam de filiabus Chanaan, ſed unam tantum ex genere Laban avunculi ſui. Hoc autem in caſu quis dubitat adſtringi filios ad parentum ſuorum præceptis monitiſque obſequendum?

At validum ratumque eſſe matrimonium a filiis initum abſque parentum aſſenſu demonſtratur primo cap. *Sufficiat*, XXVII. q. 2. in quo verbis Nicolai I. ad Conſulta Bulgarorum definitur ad matrimonium ſufficere ſolum illorum conſenſum, *de quorum conjunctionibus agitur*: & Tridentinum Concilium ſeſſ. XXIV. cap. I. de Refor. matrim. eos anathemate damnat, *qui falſo affirmant matrimonia a filiisfamiliâs ſine pa-*

rentum

rentum conſenſu contracta irrita eſſe, & parentes ea rata vel irrita facere poſſe. Probatur deinde argumentis, quæ producta fuere a Patribus ac Theologis Tridentinis, & quæ legi poſſunt in Hiſt. Pallav. lib. XXII. cap. 4. Sunt autem, non poſſe filiis familias tolli libertatem, quam habent ab ipſa natura; atque in iis, quæ ad ſtatum capeſſendum pertinent, filios parentibus pares eſſe, nec illorum ſubjici poteſtati: a juvene e patria egreſſo parentis aſſenſum haberi non poſſe, ideoque ſi prohiberetur eo non obtento uxorem ducere, perſtiturum fore in proximo violandæ caſtitatis periculo: matrimonium poſt Adæ lapſum eſſe incontinentiæ remedium, dicente Apoſtolo 1. ad Corinth. VII. 9: *Si ſe non continent, nubant*, neque ad id requiri provectiorem ætatem, aut genitorum conſenſionem; cum nec Paulus ſubjecerit, *Sed nubant poſt talem ætatem, & ſi parentes conſenſerint*: divini juris inſtitutionem eſſe, ut homo relinquat patrem & matrem, & adhæreat uxori ſuæ, non autem ut ab uxore ducenda abſtineat, ne ſejungatur a patre & a matre: In ſacramentorum uſu locum non eſſe paternæ poteſtati ex cap. *Cùm cauſa*, De baptiſmo, immo nec heri domínio, cum ex cap. *Dignum eſt*, De conjugio ſervorum, rata ſint matrimonia quæ contrahuntur invitis, & contradicentibus dominis, quoniam *in Chriſto Jeſu neque liber eſt, neque ſervus, qui a ſacramentis Eccleſiæ ſit removendus*: poſſe aliquas graves cauſas adinveniri, propter quas non teneatur filius parentibus conjugio adverſantibus obedientiam præſtare, veluti ſi adoleſcens puellam minoris conditionis per pollicitationem connubii pertraxerit ad virginitatis jacturam. Hæc, aliaque ſimilia apud Pallavicinum legi poſſunt. His vero addi poteſt ratio, quam tradit S. Thomas q. 47. Supplem. art. 6. Quum matrimonium ſecum afferat perpetuam quamdam ſervitutem, filii vero ſint liberæ conditionis; non poſſunt hi a parentibus ad matrimonium compelli, ideoque nec a matrimonio prohiberi.

Adverſus hanc ſecundam partem faciunt quæ ſequuntur. Videtur primo dictis adverſari Apoſtolicum divinumque præceptum ad Coloſs. 3. *Filii obedite parentibus per omnia*. II. Juxta cap. *Noſtrates*, XXX. q. 5. num. 3. nuptialia fœdera *conſenſu eorum, qui hæc contrahunt, & eorum, in quorum poteſtate ſunt, celebrantur*. Cap. item *Placuit*, XXXVI. q. 2. num. 11. habetur quod juſtas nuptias inter ſe contrahunt filii familias, *dum tamen conſenſum habeant parentum, in quorum poteſtate ſunt*; & cap. *Videtur*, De his qui matrimonium accuſare, &c. ſi parentes non interfuerint, & conſenſum non adhibuerint, *ſecundum leges nullum eſt matrimonium*. III. Definitio Tridentini Concilii, adverſus ſolemnem poſtulationem Oratorum Galliarum edita fuit. IV. Non tantum Imperatorum legibus, Theodoſii præſertim, Valentiniani, atque Juſtiniani prohibita ſunt matrimonia, quibus deſit parentum permiſſio, verum & legibus poſterioribus; nam Henricus II. rex Gallia-

liarum an. 1556. ſtatuit, ut filii familias matrimonium contrahentes inſciis parentibus exhæredationi ſubjiciantur, omniumque jurium & emolumentorum, etiam ex contractu matrimonii provenientium, ſint incapaces. Henricus III. an. 1579. inhibuit parochis, ne filios, ceteroſque alienæ poteſtati ſubjectos in matrimonium jungant, niſi ipſis conſtet de conſenſu parentum, tutorum, & curatorum. Eadem decreta a Carolo V. an. 1540. & a Philippo IV. an. 1623. pro Belgicis edita & emanata fuere, ut apparet ex Jure Eccleſiaſtico Zegeri Van-Eſpen p. 2. tit. 12. cap. 4.

Reſp. ad 1. utique a filiis obedientiam & honorem præſtandum eſſe parentibus, ſed id juxta patriam poteſtatem, auctoritatemque, quam in præcipiendo habent patres: in his vero, quæ pertinent ad electionem ſtatus, cum filii ſint ſui juris, tenentur quidem monita & conſilia genitorum ob reverentiam illis debitam ſequi; at ſi non ſequantur, eiſque inſciis aut reluctantibus conjugium ineant, quum jure utantur ſuo, nequit nullum irritumque eſſe conjugium ipſum. Ad 2. dicimus præcitatos canones intelligendos eſſe *de honeſtate*, *non de neceſſitate*, ut habet Gloſſa ad caput, *Sufficiat*, xxvii. q. 2. In cap. *Placuit*, & cap. *Noſtrates*, ait quidem Nicolaus I. nuptialia fœdera celebrari parentum conſenſu, ſed minime aſſerit irrita eſſe, ſi abſque tali conſenſu celebrentur: immo deſcribit pacta omnia conjugiorum ſolemnia, concluditque: *Peccatum autem eſſe, ſi hæc cuncta in nuptiali fœdere non interveniant, non dicimus*. In cap. *Videtur*, ait Cæleſtinus II. ſive ut legunt alii, Clemens III. parentes admitti in dirimendo matrimonio, *quoniam unuſquiſque ſuam genealogiam ſcire laborat*. Addens autem, ſi non recipiantur in teſtificationem matrimonii gratia conjungendi, *ſecundum leges nullum* fieri matrimonium, intelligit leges civiles, non canonicas. Vide Sylvium art. 6. q. 47. Supplem. ad 4. Ad 3. dicimus tale quidem fuiſſe ſolemne poſtulatum Oratorum Galliæ, ſed re diligenter diſcuſſa viſum patribus ſtatuendum eſſe contrarium: quamquam poſtulatum illud non fuit, ut a nonnullis refertur, *abſolutum*, ſed ut adhiberetur certus annorum numerus, quo exacto ſi nondum filius a parentibus in matrimonio fuiſſet collocatus, fas illi eſſet per ſeipſum uxorem ducere: quam conditionem apponunt quoque prælaudata Regum edicta. At inde infertur *ad ſubſtantiam* contractus matrimonii, quod filii familias ineunt, conſenſum parentum minime pertinere. Ad quartum primò dicimus, quod ipſum Tridentinum Concilium, tametſi definiat matrimonia contracta a filiis familias abſque parentum conſenſu rata eſſe & legitima, ſubjicit tamen, illa ſemper Eccleſiam deteſtatam fuiſſe; nec eſt, qui ignoret ex iſtiuſmodi matrimoniis plura mala exoriri, quæ parochi contrahentibus ſignificare debent, niſi gravis aliqua ratio ſuadeat oppoſitum. Civiles itaque leges, & Regum ſtatuta ad hæc mala avertenda, ſervan-

vandamque reverentiam parentibus debitam, necnon publicam honeſtatem, lata fuerunt; ſuumque effectum duntaxat obtinere poſſunt *quoad effectus civiles*, non quantum ad conjugii firmitatem jure naturæ ſtatutam, & Eccleſiaſticis definitionibus ſtabilitam: ideoque præcitatus Van-Eſpen num. XI. ejuſdem capitis 4. contendit leges principum Eccleſiæ obſecundare, ejuſque ſanctiones, ut inquit ille, adjuvare. Aliter tamen huic argumento reſponſum eſt a nonnullis Tridentinis Patribus apud Pallavic. lib. XXII. cap. 4. num. 22. ideſt, in lege Chriſtiana nec patris nec domini poteſtatem extendi ad ea, quæ pietas & ſacramenta ſibi vindicant; atque ob reverentiam a filiis debitam reddi quidem minus decentia, non autem irrita matrimonia abſque parentum conſenſu contracta: quod rurſus confirmatum fuit præcit. cap. *Cum cauſa*, de Baptiſ. & cap. 1. de Conjugiis ſerv. necnon ex l. *Filius emancipatus*, ff. de Ritu nuptiarum, qua lege ſtatuitur filium emancipatum poſſe abſque patris permiſſu uxorem ducere, etiamſi parenti debeat reverentiam illam, quæ filios decet. Pari ergo jure nequeunt leges principum irrita reddere quæ pertinent ad pietatem & ad ſacramenta, in quibus omnes emancipati ſunt, & fruuntur ea libertate, *qua Chriſtus nos liberavit*. Oppoſitum denique fuit aliis ſtatutis principum decretum Auguſtanum Caroli V. editum an. 1548. in quo legitur: *Quoniam poteſtas paterna cedit de jure huic conjunctioni inter conjuges, audiendi non ſunt ii, qui nunc volunt ut diſſolvantur matrimonia contracta a filiis familias, ubi non adſit aſſenſus parentum. Nihil hic a nobis detrahitur obedientiæ filiorum debitæ patribus; ſed nolumus ut patres abutantur poteſtate ſua in præpediendis præcidendiſve matrimoniis. Verumtamen quia cenſemus ad honeſtatem pertinere ne filii matrimonia contrahant abſque conſilio & conſenſu parentum, admoneantur crebro a concionatoribus hujuſce ipſorum officii.*

Si quæras, an parentes poſſint hæreditate privare filios, ſi abſque eorum conſenſu matrimonium, præſertim indecorum, contraxerint; reſpondendum eſt cum Dominico Soto in diſt. 29. Navarr. cap. 14. num. 15. Sylvio cit. art. 6. aliiſque permultis non poſſe, ubi id non ſtatuunt leges regni, aut provinciæ: ubi autem extant hujuſmodi leges, poſſe quidem, ſed admonendos tamen eſſe, ne ob libertatem matrimonii, quam jura permittunt longe æquiora, in filios ſuos durius, quam exigat paternus amor, ſe gerant.

Prop. IV. Matrimonium inter abſentes initum, modò præſcriptæ conditiones ſerventur, ratum validumque cenſendum eſt, ſaltem in ratione contractus.

Conditiones, quæ requiruntur ut validum ſit matrimonium inter abſentes contractum per procuratorem, aut per epiſtolas, enumerantur a Bonifacio VIII. in Sexto Decretalium libro 1. tit. XIX. cap. *Procurator*, fin. Sunt autem prima, ut procurator ad id mandatum

habeat ſpeciale: altera, ut alium deputare non poſſit, niſi hoc eidem ſpecialiter ſit commiſſum: tertia, ut idem procurator antequam contraxerit, a domino non fuerit revocatus, cum per revocationem ceſſet conſenſus, ſine quo matrimonium firmitatem nequit habere; idque verum eſt, licet tam procurator, quam ea, cum qua contraxit, revocationem hujuſmodi penitus ignorarent. Poſt Tridentinum Concilium, ejuſque promulgationem requiritur conditio quarta, ideſt, ut matrimonium contrahatur coram Parocho, ac teſtibus; & coram his pariter, ſi contrahatur per litteras, legantur ipſæmet litteræ; altero per ſe, vel per procuratorem præſente, & in eum, cujus litteræ leguntur, conſentiente. His conditionibus adhibitis matrimonium ratum eſſe in ratione contractus probatur, quoniam nihil ei deeſt, quod requiratur ad contractus validitatem, ſcilicet, neque eorum, qui conjunguntur conſenſio, neque conditio aliqua naturali, aut humano jure adjecta. Dixi tamen, *in ratione contractus*; enimvero multi probabilius exiſtimant, tunc matrimonium in ratione ſacramenti perfici, quando principales contrahentes conſenſum per procuratores præſtitum innovant coram Parocho, atque is ſuper eos profert ea verba, *Ego vos in matrimonium conjungo*. Hanc ſententiam propugnant Cajetanus tom. I. Opuſc. Franciſcus Victoria q. 244. Canus lib. VIII. cap. 5. Sylvius in quæſt. 42. Supplem. art. I. Vanroy cap. ult. q. 3. aliique Theologi præſtantiſſimi. Sunt quidem aliqui docentes oppoſitum, propterea quod cenſeant omne matrimonium validum in ratione contractus inter fideles eſſe ſacramentum, & ſacerdotis verba eſſe *ceremonialia*, nec pertinere ad formam & ſacramenti ſubſtantiam: ſed præterquamquod nullum aliud ſacramentum adinvenitur, quod perficiatur, niſi miniſter materiam formamque exhibeat in ſubjecto præſente, complures veriſimilius exiſtimant aliam contractus, aliam vero ſacramenti rationem eſſe, atque iſtius miniſtrum eſſe parochum, formamque verba paullo ſupra deſcripta: de quo inferius cap. X. data opera diſputabitur.

CAPUT IV.

Explicantur quædam alia, quæ ſpectant ad matrimonii contractum.

Theologorum quidam exiſtimarunt ſufficere ad matrimonium contrahendum conſenſum *exterioribus verbis expreſſum abſque interiori animo, ſed non apparenti, atque occulta ſimulatione*; requiri enim ad conjugium, & ad contractum quemlibet, ut conſenſus verbis, aut ſignis æquivalentibus innoteſcat, res certiſſima & extra controverſiam poſita eſt, quum irritus & nullus ſit contractus, quando unius

unius voluntas alterum prorſus latet. Illorum autem theologorum momenta hæc ſunt: Principio Magiſter in IV. diſt. 27. ait matrimonium contrahi, ſi ſponſi *verbis explicant, quod tamen corde non volunt*. Deinde eſt inter recentiores celebris ſententia, quæ aſſerit neceſſariam non eſſe ad ſacramentum perficiendum intentionem internam, ſed externam ſat eſſe, dummodo ſeria ſit, nec luſorie res peragatur. Eſt inſuper civilis & canonici juris proloquium vulgatiſſimum, *Fraus & dolus nemini debent patrocinari*: patrocinarentur autem fraus & dolus ei, qui ſimulate contraheret cum muliere, ſi neceſſaria foret conſenſio animi, ſiquidem impune uxorem duceret, & cum illa haberet conſuetudinem; ſi autem ab illa ſejungi vellet, poſſet fugam arripere, atque in extera regione aliam mulierem legitimo conubio ſibimet copulare. Rurſus ſi verba exteriori tantum ſono prolata ſufficiunt ad detrahendum; quare ad contrahendum nequaquam ſufficient? Facili demum negocio, niſi matrimonia hujuſmodi firmiſſima cenſeantur, poterunt conjugia quæque diſſolvi: ſubortis enim inter conjuges diſſenſionibus, quod accidit quamfrequenter, fas erit viro, aut mulieri affirmare ſe invitos conſenſiſſe in conjugium, ac propterea nullum iſtud eſſe, ac ſolvendum.

At præcedens aſſertio evidentiſſime falſa eſt, & communiori ac saniori judicio refellitur. Enimvero ipſum *conſenſus* vocabulum actum interioris voluntatis ſignificat: atque in proloquio item verſatur, *Matrimonium non coitus facit, ſed voluntas*, ut habetur XXVII. q. 2. num. 1. Canones quoque idem ſtatuunt; nam Innoc. III. cap. *Tuæ fraternitati*, de Sponſalibus, n. 25. interrogatus a Brixienſi Epiſcopo, utrum ex ſolis verbis matrimonium contrahatur, reſpondit, quod matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri & mulieris conſenſum, ſed neceſſaria ſunt quantum ad Eccleſiam verba conſenſum exprimentia de præſenti: ubi aperte verba exterius prolata ab interno conſenſu diſtinguuntur. Atque id Innocentius confirmat exemplo puerorum, *qui per ſola verba non contrahunt, cum intelligantur minime conſentire*. Idem Innocentius proximo cap. *Tua nos*, definit fuiſſe irritum conjugium viri, qui nomen proprium ſimulavit, & finxit ſe vocari Joannem, *non credens eſſe conjugium, eo quod ipſe non vocaretur hoc nomine, nec haberet propoſitum contrahendi, ſed copulam tantum exequendi carnalem*: produxitque Pontifex rationem illam, *Quoniam ex altera parte dolus ſolummodo affuit, & defuit omnino conſenſus, ſine quo cetera nequeunt fœdus perficere conjugale*. Inſuper Clemens VIII. declaravit matrimonium initum a nobili quadam femina cum viro item nobili ac primario, animo ejuſdem feminæ a connubiis alieno, quamquam viro liberos peperiſſet, nullum cenſendum eſſe, & requiri novum conſenſum utriuſque coram parocho ac teſtibus, ſignificata prius marito nullitate conjugii. Legendi

ſunt de hac Clementis declaratione Paulus Comitolus lib. 1. Reſp. Mor. q. 120. Baſilius Poncius lib. iv. de Matr. cap. 24. num. 4. & Vanroy cap. 3. q. 7. Accedit auctoritas S. Thomæ ſcribentis in iv. diſt. 27. q. 1. *Expreſſio verborum ſine interiori conſenſu matrimonium non facit*. Similia S. Bonaventura in eamdem diſt. art. 2. q. 2. Poſtremo cum omnis contractus ſit actus humanus, nemo contractum aliquem facit, niſi habeat voluntatem contrahendi. Hæc tamen omnia intellige de foro interno: nam quantum ad externum pertinet, quum Eccleſia, hominesque de internis judicium proferant, quatenus verbis aut ſignis æquivalentibus patefiunt; exiſtimare debent adeſſe animi conſenſionem, ubicumque verba externaque ſigna non deſunt.

Facillimum autem eſt argumentis in contrarium allatis reſpondere. Ad primum namque reponimus Magiſtrum refutari iis, quæ proximo paragrapho idem ſubjicit demonſtrans auctoritate canonum, ac Patrum, ſolo conſenſu voluntatis, & pactione conjugali matrimonium contrahi. Legatur §. *Quod autem conſenſus*, eadem diſt. 27. num. 4. Ad 2. reſp. ſententiam illam circa intentionem externam omni argumentorum genere fuiſſe a nobis oppugnatam cap. 16. libri xxx. quamquam latiſſima eſt diſparitas inter conſenſum, qui ex natura rei neceſſarius eſt ad contractum, atque internam intentionem, quæ ex inſtitutione Chriſti requiritur ad Sacramentum. Ad 3. dicimus contrahentibus abſque animi conſenſione non patrocinari dolum & fraudem; ſed præter maximum animæ detrimentum, quod ſubeunt retinendo non ſuam, ac ſe fornicationis crimine polluendo, ſubjiciendos fore graviſſimis animadverſionibus, ſi non demonſtrata coram Eccleſia prioris conjugii nullitate, aliud contraxerint: teneri etiam ad mulierem, quam deceperunt, in uxorem ducendam, ut dicam infra. Ad 4. dicimus ſolis verbis detrahi famæ proximorum, quoniam verba per ſe alienam exiſtimationem lædunt ac denigrant; at ſola verba non ſufficiunt ad contrahendum, quoniam per ſe non efficiunt animorum conſenſum. Læditur enim fama narratione quandoque mendaci; ſed conſenſus non efficitur niſi unanimi voluntate. Ad ult. reſpond. non poſſe matrimonium diſſolvi, niſi judicio Eccleſiæ, quæ, ut dixi, ubi verba ſignaque præceſſerunt, præſumit interfuiſſe conſenſum: de quo non phyſicam quidem, ſed moralem tamen certitudinem habet, eo prorſus modo, quo ſolemnia virorum religioſorum vota, tametſi in foro conſcientiæ abſque animi deliberatione facta eſſent, ideoque nulla, ab Eccleſia tamen legitimè emiſſa cenſentur.

II.

Sed oritur alia quæſtio, *num qui abſque interiori conſenſu matrimonium contraxit cum femina, teneatur illam ducere, & quomodo id fieri poſſit?* Ad hanc vero quæſtionem reſpondemus ſimulatorem ad feminam illam ducendam teneri, niſi forte cum alia poſtea contraxerit, aut

ipſe

ipſe quoque gravi deceptione virum ita læſerit, ut injuria injuriæ poſſit comparari. Et ratio eſt, quia juxta ſententiam Theologorum, quos laudat Sylvius in quæſt. 45. Supplem. art. 4. eatenus dicitur ſimulatori, de quo eſt ſermo, dolum aut fraudem minime patrocinari, quatenus ad eam ducendam, quam decepit, in utroque foro tenetur: in foro ſcilicet externo propter verborum ſignificationem, cum Eccleſia judicet verba ab interiori conſenſu non fuiſſe divulſa; in interno autem propter damnum, atque injuriam, qua affecit mulierem a ſe deceptam. Hæc enim ſi alteri vellet nubere, aut non poſſet, quum difficillimum foret demonſtrare ſcelerati conjugis ſimulationem; aut ſaltem ob divortium male audiret, & violatæ pudicitiæ damnum pateretur. Deinde ſimulator, cum æquitatem & juſtitiam violaverit, omnino ad ſatisfactionem tenetur; qua autem ratione poterit ſatisfacere, niſi depoſita ſimulatione, concordi animo in conjugem accipere, quam improbe fefellit & circumvenit? Id quomodo executioni mandandum ſit, conſtat ex num. præcedenti. Innovandus eſt enim conſenſus utrinque, cum prior contractus fuerit nullus ac irritus: quod diximus quoque a Clemente VIII. fuiſſe ſtatutum. Neque dicas conſenſum alterius virtualiter perſeverare, ideoque ſufficere, ut qui ficte contraxerat, in matrimonium conſentiat; nec requiri, ut ſimul conſenſio utriuſque exprimatur, ut docent S. Thomas, Paludanus, Richardus, aliique veteres Theologi in diſt. 29. libri IV. Sent. nam poſt Concilium Tridentinum, ſicut conſenſus debet fieri coram parocho ac teſtibus, utroque conjuge adſtante; ita, ſi nullus fuit, neceſſum eſt ut eadem ratione innovetur & convaleſcat. Sed lege Vanroy quæſtionem hanc erudite pertractantem cap. 3. de contractu matrim. q. 9.

III.

Tertia quæſtio eſt, *an filii ſuſcepti in illo matrimonio ſimulate contracto tanquam legitimi habendi ſint?* Legitimos eſſe affirmamus, dummodo matrimonium bona fide contractum fuerit ab uno ex conjugibus fraudem alterius ignorante; ac præterea non clandeſtine initum ſit, ſed coram teſtibus & in facie Eccleſiæ. His enim duabus conditionibus poſitis matrimonium, quod *putativum* appellant, non afferre filiis præjudicium aliquod, aut damnum hæreditatis docent Jureconſulti omnes in V. Decretal. tit. 17. cap. *Cum inter*, num. 2. ubi Alexander III. definit filios conceptos a parentibus, qui publice, & ſine contradictione Eccleſiæ inter ſe contraxiſſe noſcantur, etiamſi poſtea matrimonium ſolvatur & nullum judicetur, attamen legitimos habendos eſſe, in bona paterna hæreditario jure ſuccedere, & de parentum facultatibus eſſe nutriendos. Similia habentur cap. *Ex tenore*, eodem tit. num. 14. Ratio eſt, quoniam ſi matrimonium contrahatur in facie Eccleſiæ, jure præſumitur bona fides: unde Joannes Sariſburienſis ep. 89. ait: *Parcit interdum manſuetudo legum his ab ignorantia con-*

convictis, qui ab invicem ſeparantur; liberoſque eorum ab infamia & hæreditatis damno liberat, quos Eccleſiæ per ignorantiam deceptæ conjungit auctoritas. Etiam leges civiles legitimos eſſe declarant filios ex viro & uxore ſuſceptos, ſi publice contraxerunt, qualecumque impedimentum dirimens matrimonia poſtea innoteſcat; ſi tamen filii, ut dixi, ante conjugii ſolutionem concepti ſint: immo nec hæreditario jure privari poſſunt, ſi mater accuſata de adulterio ſpurios eſſe fateatur; quoniam tanta eſt matrimonii dignitas ac poteſtas, ut ſi ſemel in Eccleſia cum bona fide contractum fuerit, quotquot non ſeparatis conjugibus naſcuntur filii, proprii ac legitimi cenſeantur. Vide Martham de ſucceſſ. leg. p. 1. q. 18. Baſilium Poncium lib. 2. de Matr. cap. 8. Menoch. de Præſumpt. lib. v. præſumpt. 3. num. 107. Em. Gonzalez in tit. 17. libri iv. Decret. cap. 2.

IV.

Quæſtio quarta eſt, *quibus verbis exprimi debeat conſenſus matrimonialis?* Reſpondemus autem exprimendum eſſe verbis, ut canones ac Theologi inquiunt, *de præſenti*; quibus nempe uterque contrahentium ſignificet ſe nunc in conjugium, & translationem poteſtatis in corpus ſuum aſſentiri. Hoc enim inter ſponſalia, & matrimonium intereſt, quod illa ſunt futurarum nuptiarum mentio & promiſſio, matrimonium vero eſt ipſa maris & feminæ conjunctio, conſortium vitæ, & divini humanique juris communicatio. Si tamen contrahentes conſenſum tali ratione exprimerent, ut ſignificarent ſe ab eo tempore ut maritum uxoremque invicem habituros, matrimonium contractum eſſet de præſenti, ex cap. *Ex parte*, de Sponſal. & matr. num. 9. quia licet verba juxta grammaticæ ſyntaxim futuri eſſent temporis, præſentem tamen conſenſionem acceptationemque ſignificarent. In mutis ſurdiſque juxta cap. *Cum apud ſedem*, ibidem n. 23. pro verbis nutus ſufficiunt; cum enim a matrimonio contrahendo nullo jure prohibeantur, *quod verbis non poſſunt*, ſignis valent declarare. Quod ſi ad alterum decipiendum unus contrahentium utatur verbis ambiguis, prout dictum eſt num. 1. & ab Innoc. III. definitum cap. *Tua nos*, matrimonium contractum erit ſolummodo in foro judiciali & externo.

C A P U T V.

An ad Eccleſiam ſpectet impedimenta matrimonii ſtatuere, atque in iis diſpenſare.

VErumenimvero permulta ſunt alia, quæ matrimoniales contractus enervant, & inanes irritoſque reddunt, & quæ *matrimonii impedi-*

pedimenta appellantur. De quibus priuſquam contracte & ſummatim agam, prætermittenda nequaquam eſt illa quæſtio, penes quos reſideat auctoritas ejuſmodi impedimenta conſtituendi. Lutherus enim, Calvinus, & prolixius Marcus Antonius de Dominis in libro quinto de Chriſtiana Republica ſcripſerunt nullam Eccleſiæ facultatem ineſſe conditiones, & cauſas apponendi, propter quas aliqui nequeant matrimonium contrahere, in eam ſententiam adducti ex quo matrimonium ſit contractus civilis, & ad effectum naturalem, corporeumque pertineat, ac propterea cauſæ ad matrimonium ipſum ſpectantes non ſint a ſpiritualibus judicibus pertractandæ. Quum verò hæreticam illam opinionem damnaverit Tridentina Synodus canone 4. ſeſſ. xxiv. *Si quis dixerit Eccleſiam non potuiſſe conſtituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in iis conſtituendis erraſſe; anathema ſit*, & canone 12. *Si quis dixerit cauſas matrimoniales non ſpectare ad judices Eccleſiaſticos; anathema ſit*: Joannes Launojus Doctor Sorbonicus in Opere quod inſcripſit, *De regia in matrimonium poteſtate*, diſtorta vocabuli acceptione contendit Eccleſiæ nomine comprehendi Regum perſonam, & per Eccleſiam induci impedimenta, quæ inducuntur per reges. Id vero ineptiſſime a Launojo dictum eſt, cum alia Eccleſiæ, alia autem civilis ſocietatis ſit ratio, & longiſſime diſcrepent judex Eccleſiaſticus ac ſæcularis. Inquirendum eſt ergo quid hac in re Eccleſiæ auctoritas, quid principum poteſtas valeat: quod brevi diſſertatione præſtabo, nam qui ampliorem deſiderat, adire poterit Bellarminum de Matrim. cap. 32. Baſilium Poncium in Opere de Impedimentis matrimonii diſtincto ab altero, quod de hoc ſacramento conſcripſit, Joannem Gerbais adverſus Launojum, Du-Hamelium lib. 2. de Matrim. cap. 2. ut mittam Juenin, Tournelium, Le-Droint, alioſque recentiores.

Prop. I. De matrimonio, quod ſacramentum non eſt, ſed contractus tantum civilis, cujuſmodi eſt quod inter infideles contrahitur, poteſt Magiſtratus & Princeps ſæcularis cauſas aſſumere, & conſtituere impedimenta.

Etenim Magiſtratus & Principes habent auctoritatem ferendi leges, quæ ad reipublicæ bonum conducunt: hujus autem generis ſunt contractus omnes civiles: igitur principes ac magiſtratus poſſunt circa omnes contractus civiles legem ferre. At matrimonii impedimenta ſtatuere nihil eſt aliud, quam legem aliquam ferre circa contractus civiles: id ergo auctoritatem poteſtatemque principum non excedit. Præterea matrimonium, prout a ſacramenti ratione ſejungitur, eſt contractus civilis, quo conjugium ineuntes poteſtatem ſuorum corporum invicem ſibi tradunt: atqui ſæcularis poteſtas habet auctoritatem leges condendi, ut contractus, quibus rerum dominium transfertur, fieri non valeant niſi ſub certa forma, atque a certis perſonis; igitur hoc idem a poteſtate ſæculari circa matrimonium

nium decerni poteſt. Confirmari & explicari poteſt hæc ratio comparatione contractuum venditionis, alienationis, emptionis, in quibus certum eſt nonnullos politici regiminis conſtitutionibus declarari & reddi ad contrahendum inhabiles. Quot denique leges ad matrimonium ſpectantes tranſactis ſæculis conſtitutæ fuerunt Romanorum Imperatorum, aliorumque principum auctoritate? Sat eſt perlegere titulum primum ac ſecundum libri vigeſimi tertii Digeſtorum, ideſt, *de Sponſalibus*, & *de Ritu nuptiarum*, in quibus titulis leges hujuſmodi comprehenduntur.

Opp. Quæ ſunt juris naturæ, legibus humanis minime ſubjiciuntur. At contractus matrimonii ſunt juris naturæ. Itaque contractus matrimonii nequaquam humanis legibus ſubjiciuntur.

Reſp. 1. Matrimonialem contractum poſt ſufficientem humani generis propagationem, ut diximus primo capite, non eſſe juris naturæ præceptum, ſiquidem non omnes tenentur ad contrahendum, ſed eſſe juris naturæ inſtitutionem ad commune reipublicæ commodum ordinabile, cujuſmodi ſunt contractus reliqui. In his vero, quæ jure naturæ omnibus non præcipiuntur, humanæ leges vim & directionem habere debent, quatenus ad illas ſpectat expendere, ac definire quænam utilia & percommoda ſint civili ſocietati, quænam vero noxia, & adverſa. Secundò reſpondeo in contractu matrimoniali, quemadmodum & in ceteris, aliquid inveniri quod lege naturæ inſtitutum eſt, ſcilicet, quod ſint voluntarii, quod non fiant per vim & coacte, quod ſint de re juſta nec repugnante: aliquid vero, quod hiſce conditionibus a natura proficiſcentibus additur a locorum, temporum, & perſonarum circumſtantiis, puta, quod fiant adſtantibus teſtibus, poſt pubertatem, & ab iis, qui nullo votorum vinculo ſunt obſtricti. Primum, quod ex naturalis juris fonte immediate promanat, immutabile omnino eſt, nec ſubjicitur humanarum legum diſpoſitioni; alterum vero mutationi ſubeſt, atque hoc eſt, quod principum auctoritati committitur, & ratum ac firmiſſimum eſſe debet, quotieſcunque communibus naturæ præceptionibus non adverſetur, ſed illas dirigat perficiatque, & reipublicæ utilitatem, quam ipſum jus naturæ præſertim intendit, ſuperadditis conſtitutionibus non impediat vel minuat, ſed promoveat magis & augeat.

Prop. II. Statuere impedimenta matrimonii, atque de hoc proferre judicium, poſteaquam ad Sacramenti dignitatem evectum fuit, pertinet ad jus, & ad auctoritatem Eccleſiæ.

Ita definivit Tridentinum Concilium citato canone 4. & longe antea Concilium Senonenſe ſub Clemente VII. celebratum, in decretis fidei cap. 17. Probatur autem multiplici argumentorum genere. I. Primum depromi poteſt ex Apoſtolo ſcribente in II. ad Corinth. VI. 14. *Nolite jugum ducere cum infidelibus*: quæ verba etſi a multis accipian-

cipiantur de jugo, & vinculo conſuetudinis, ideſt, communi hoſpitio, menſa, convictu; poſſunt tamen rectiſſime accipi de conjugio, quum nulla ſit major conſuetudo quam illa, quæ inter virum uxoremque intercedit. Atque ita ſane hunc locum interpretatus eſt lib. 1. adverſus Jovinianum pag. 152. edit. Martian. præſtantiſſimus Eccleſiæ doctor Hieronymus. Qui hæc Apoſtoli verba comparans cum aliis, quæ leguntur in 1. ad Corinth. VII. 18. ubi mulier fidelis cum viro infideli permittitur habitare, ait, *ignoſcere Apoſtolum infidelium conjunctioni, quæ habentes maritum in Chriſtum poſtea crediderant; non iis, quæ cum Chriſtianæ eſſent, nupſerunt gentilibus*: ac paulo infra ſubjicit, *quod Chriſtianæ omnino non liceat Ethnico nubere*. Atque id Hieronymus recte ab Apoſtolo præceptum fuiſſe commonſtrat exemplo Abrahami, qui adjuravit ſervum *in fœmore ſuo*, unde Chriſtus naſciturus erat, ne filio ſuo Iſaac uxorem adduceret alienigenam: ex fœdere inito a populo Dei 1. Eſdræ X. 30. de non deſponſandis filiabus ſuis populo idololatræ, neque ex hujus generis fœminis in conubium ducendis; verbiſque Malachiæ prophetæ 2. 11. *Contaminavit Judas ſanctificationem Domini, & dilexit & habuit filiam Dei alieni*. Id vero non eſt aliud, quam impedimentum, quod appellatur *cultus diſparitas*. II. Proximum eſt argumentum auctoritati Patrum innixum. Tertullianus enim de Corona cap. 13. *Coronant* (inquit) *& nuptiæ ſponſos: ideo non nubamus Ethnicis, ne nos ad idololatriam uſque deducant, a qua apud illos nuptiæ incipiunt*. In ſecundo ad Uxorem libro idem Tertullianus totus eſt, ut demonſtret in Evangelica lege prohiberi ne matrimonium jungatur cum infidelibus: quod nuper diximus docuiſſe quoque Hieronymum. S. P. Auguſtinus libro XV. de Civit. Dei cap. 16. ſcribit, *Quis dubitet honeſtius hoc tempore etiam conſobrinarum prohibita eſſe conjugia?* Antiquis enim Romanorum legibus conjugia inter conſobrinos legitima cenſebantur, teſte Caſſiodoro libro VII. variar. lect. cap. 46. & quamvis poſtea damnata fuerint in Codice Theodoſiano l. 2. de inceſtis nuptiis, eo tamen loci Auguſtinus docet, hoc quod terrena civitas ſtatuit *propter multiplicandas affinitates, & numerum propinquitatis augendum*, reprobari a cæleſti civitate, *ob pudicitiam conjugalem*, quæ ab iis continere debet, quibus debet verecundum propinquitatis honorem. III. Demonſtratur propoſitio perantiqua Eccleſiæ conſuetudine, eo quod a priſcis ſæculis ad hæc uſque aut Romani Pontifices, aut Concilia matrimoniorum impedimenta decreverint. Siricius enim Papa in Epiſtola ad Himerium vetuit ne monachi, aut ſacræ virgines connubia contrahant *quam id Eccleſiaſtica jura condemnent*. Innocentius I. ep. 9. ad Probum ſententiam protulit de conjugio viri, cujus prior uxor de captivitate reverſa fuit, quod idem profecto eſt, ac definire quod attinet ad *ligamen*. Leo Magnus Epiſt. 92. ad Ruſticum definivit Epiſco-

pos, & presbyteros, qui cum eſſent laici vel lectores uxorem duxerunt, debere ab operibus nuptiarum ceſſare, non autem repudiare conjugium: non eſſe duplicationem connubii, ſed profectum honeſtatis, ancillam a toro abjicere, & uxorem certæ ingenuitatis accipere: non erraturum fore qui filiam ſuam habenti concubinam in matrimonium dederit; nec idem iſtud eſſe, ac illam conjugato in matrimonium locare. Gregorius Magnus lib. XI. Epiſt. indict. IV. ep. 64. Auguſtino Anglorum epiſcopo interroganti ad quotam generationem fideles poſſint cum propinquis conjungi, reſpondet non attendendam eſſe legem Romanæ Reipublicæ permittentem, ut ſive fratris, ſive ſororis, ſeu duorum fratrum germanorum, vel duarum ſororum filius & filia miſceantur, ſed vel tertia vel quarta generatione connubia fidelium licenter jungi: a ſecunda omnino abſtinendum eſſe: cum noverca miſceri graviſſimum eſſe ſcelus; cum cognata quoque prohibitum eſſe conjugium. Nicolaus item I. ad Conſulta Bulgarorum, qui Romanorum Imperatorum ditioni minime ſubjiciebantur, cap. 3. conſanguinitatis gradus præſcripſit, inter quos jungere connubia non poſſent. Quid vero canones ſtatuerunt? Sæculo IV. Eliberitana Synodus celebrata anno 315. ſive, ut aliis placet, 305. canone 15. ſtatuit ne Chriſtianæ virgines Gentilibus in matrimonium locentur: idem proximo canone 16. decrevit de puellis non conjungendis cum viris hæreticis, niſi hi ad fidem Catholicam venerint; & canone 61. & 66. docuit inceſtas eſſe nuptias cum ſorore uxoris ſuæ, aut cum privigna. Ancyrana Synodus an. 314. can. XI. ſancivit nullum eſſe matrimonium cum deſponſatis puellis a viro raptis, quamvis raptor delibaverit florem virginitatis; & Neocæſarienſis eodem anno coacta can. 1. confirmavit impedimentum *Ordinis*, & can. 2. abjiciendam uſque ad mortem dixit mulierem, quæ duobus fratribus nupſerit. Oecumenica Synodus Chalcedonenſis an. 451. can. 16. tradidit non licere monacho, & virgini Deo conſecratæ nuptialia jura contrahere. Agathenſis an. 506. canone 61. plures conſanguinitatis gradus aſſignavit, qui inceſtam reddunt conjunctionem, & declaravit nequaquam conjugii nomine deputandum eſſe, ſi quis relictam fratris carnali commixtione polluerit: ſi quis frater germanam uxoris acceperit: ſi quis novercam duxerit: ſi quis conſobrinæ ſe ſociaverit: ſi quis avunculi, aut patrui filiæ, vel privignæ ſuæ miſceatur. Concilium Lateranenſe IV. an. 1215. cap. 50. impedimenta conſanguinitatis intra quartum gradum coarctavit. Tridentinum denique an. 1563. ſeſſ. 24. can. 3. anathema intorſit in eos, qui dicere audeant non poſſe Eccleſiam conſtituere ut plures gradus conſanguinitatis & affinitatis, præter illos, qui exprimuntur in Levitico, impediant & dirimant matrimonium: quod ſequenti canone 4. ſancivit univerſim de reliquis impedimentis, declarans ulterius cap. 1. de Reform. matrim. nulla & irrita matrimonia clandeſtina, quæ antea vera & rata fuere. IV.

Con-

Confirmatur propoſitio ex ipſo jure canonico, quod ante Tridentinum Concilium, atque ante exortam Lutheranam hæreſim, non tantum plura matrimonii impedimenta conſtituerat, verumetiam definierat cauſas natalium & legitimationis pertinere ad forum Eccleſiaſticum, cap. *Tuam*, de Ordine cognit. num. 3. Neminem prætextu conſanguinitatis poſſe propriam uxorem abjicere, & adhærere alteri, donec Epiſcopi cauſam examinaverint, cap. *Multorum*, XXXV. q. 6. num. 10. Eccleſiæ, non autem magiſtratibus impedimenta cognationis ſpiritualis eſſe enuntianda, cap. *Tua nos*, de Cognat. ſpirit. num. 7. Matrimonia in Eccleſiis contrahenda eſſe, & per presbyteros proponenda, competenti termino præfinito, ut intra illud qui voluerit, & valuerit, legitimum impedimentum opponat, cap. *Cum inhibitio*, de clandeſt. deſponſat. num. 3. aliaque ſtatuerat bene multa, quæ cap. proximo, & ſequentibus ad lectoris memoriam revocabuntur. V. Neque enim dici poteſt Eccleſiam aut poſtremis ſæculis, aut violata Principum juriſdictione jus ſtatuendi impedimenta matrimonii ſibimet arrogaſſe; quandoquidem ex præmiſſis Conciliorum, & Pontificum Romanorum ſtatutis manifeſtum eſt, jus illud perantiquum eſſe ac perpetuum, & quod caput eſt, eorumdem principum approbationibus, factis, legibuſque firmatum. Vigilius enim Romanus Pontifex, qui Petri cathedram conſcendit anno 540. Theodeberto Francorum regi ſeparationem indixit a vidua fratris ſui, quam duxerat in uxorem. Leo III. ad ſummum Pontificatum evectus an. 795. per legatos ſuos egit ut Philippus Auguſtus reciperet in conjugem, legitimam uxorem ſuam, quam injuſte repudiaverat; atque idem Leo irritum declaravit, diremitque conjugium Henrici I. Caſtellæ regis cum filia regis Luſitaniæ propter conſanguinitatis impedimentum. Gregorius V. renunciatus Pontifex Maximus an. 996. nullum irritumque pronuntiavit matrimonium Roberti Franciæ regis, & Bertæ illius conſanguineæ, ſeparato quoque ab Eccleſiaſtica communione Archiepiſcopo Turonenſi, qui præfuerat nuptiis illis inceſtuoſis. Honorius III. inauguratus Romanus Pontifex an. 1216. ad ſe advocavit cauſam natalium Adelæ reginæ Cypri, ex qua cauſa pendebat alia de ſucceſſione comitatus Campaniæ, propiereaquod *exceptio illegitimitatis* pendeat a valore matrimonii, de quo ad ſolum judicem Eccleſiaſticum ſpectat ſententiam ferre: atque ne in producendis iſtiuſmodi exemplis lectorem vexem diu, afficiamque moleſtia, Clemens VIII. an. 1592. amplitudine ſummi Pontificatus adauctus adegit Henricum hujus nominis IV. ad dimittendam Margaretam reginam, cum qua contraxerat poſt repudii ſententiam a judicibus Eccleſiaſticis pronuntiatam. Ipſi ergo ſæculares principes, & præditi quoque monarchica auctoritate confeſſi ſunt, matrimoniorum cauſas ad forum Eccleſiaſticum pertinere. VI. Quid? quod ipſi ſupremi principes decernentes aliquid attinens ad matrimonii cauſas, illud juri

Eccleſiaſtico ſubjectum, & ad hujus normam ſervandum eſſe affirmaverunt? Nam Chilpericus in Capitul. editis an. 595. art. 2. juſſit inceſtas nuptias juxta Epiſcoporum ſanctiones emendari; atque ut narrat lib. V. cap. 18. Gregorius Turonenſis, adverſus Prætextatum Epiſcopum in conventu ſacrorum antiſtitum expoſtulavit, quod ille *contra ſtatuta canonum* Merovechum cum amita ſua, ideſt, cum uxore patrui ſui conjunxiſſet. Carlomannus pariter in congreſſu Liptinenſi cap. 3. præcepit, *ut adulteria & inceſta matrimonia probibeantur, & emendentur Epiſcoporum judicio*. Eadem ſervari mandavit Carolus Magnus, ut apparet ex lib. V. Capitul. num. 5. & lib. V. num. 7. quod & ſingulari confirmavit exemplo abjiciens poſt ſententiam ab Epiſcopis latam, filiam Deſiderii Longobardorum regis Bertam, (quam in uxorem duxerat Bertradæ matris hortatu) *eo quod eſſet ad propagandam prolem inhabilis*, ut ſcribit Monachus Sangallenſis apud Baronium ad an. 771. num. 3. nec niſi poſt divortium factum *ſanctiſſimorum ſacerdotum judicio* duxit nobiliſſimam feminam Hildegardem, quæ proinde in Epitaphio, quod tribuitur Alcuino, dicitur,

Hildegard Carolo quæ bene nupta fuit.

Cur præterea Galliarum Oratores in Tridentino Concilio tanta anxietate regis regnique nomine poſtularunt, ut clandeſtina, & furtiva conjugia in Eccleſiæ ſenatu prohiberentur, ſi matrimoniales cauſæ ad Eccleſiaſticos judices non pertinebant? Poſt Tridentinam denique Synodum Henricus IV. in edicto an. 1606. & Ludovicus XIII. in altero edicto an. 1639. declararunt in matrimoniis ſervanda eſſe quæcunque a Conciliis præſcripta ſunt, & difficultates in his emergentes in foro Eccleſiaſtico eſſe diſcutiendas. Vide Du-Hamelium tom. 7. edit. Pariſienſis pag. 747. & Juenin quæſt. 6. cap. 1. in argumento deducto ex teſtimonio & praxi principum ſæcularium. VII. Nec deſunt argumenta a ratione petita: quorum primum eſt, matrimonium ordinari ad bonum Eccleſiæ, quatenus eſt conjunctio maris & feminæ, qui ſimul nuptiali fœdere copulantur, ut fidelium plebem generatione multiplicent, atque ad Dei cultum enutriant, & inſtruant; *Quod enim ad bonum Eccleſiæ ordinatur*, inquit in IV. adverſus Gentiles cap. 78. Doctor Angelicus, *oportet quod ſubjaceat regimini Eccleſiaſtico*. Alterum eſt hujuſmodi: Etiam ea, quæ ſunt juris naturalis, quatenus ad Dei cultum referuntur, & continentur in ordine rerum, quæ Deo conſecrantur, ſubjiciuntur legibus Eccleſiaſticis, propterea quod lex naturæ rem agendam, vel non agendam præſcribat, modum vero, ordinemque conſtituere legis poſitivæ munus ſit. Quamquam enim E. G. Deum colere cuique inditum ſit a natura, ut cultus tamen Deo exhibeatur ſacrificiis, obſervatione feſtorum, rituumque condecentia, ad Eccleſiæ pertinet diſpoſitionem. At matrimonium, etſi jure naturali inſtitutum, multiplici tamen titulo, ſcilicet, ob generationem

Chri-

Digitized by Google

Chriſtianæ plebis, ob conjugalem pudicitiam, ob caritatis vinculum, ac præſertim ob conjunctionis Chriſti myſterium, & ſpirituale ſignaculum computatur inter res ad cultum Dei, religionemque Chriſtianam maxime pertinentes. Matrimonii igitur modum, tempus, ritumque præſcribere ſpectat ad jura Eccleſiaſticæ poteſtatis. Atque hoc argumentum proponit, multiſque confirmationibus colluſtrat inſignis Auguſtinianus Theologus Fridericus Gavardi Volum. 6. Scholæ Aegid. pag. 589. Tertium argumentum ſit quod proponit Auguſtinianus alter, & etiam illuſtrior Theologus, Baſilius Poncius lib. 6. de Matrim. cap. 2. num. 1. quoniam ſcilicet Eccleſia nullas irritaſque reddit leges civilium Magiſtratuum circa contractus matrimoniales: quod vir doctiſſimus probat ex conjugiis inter conſobrinos, de quibus dixi num. 2. necnon ex cap. *Cum ſecundum Apoſtolum*, De ſecundis nuptiis, quo capitulo abrogatur infamia, qua lege Cæſarum afficiebantur viduæ infra annum luctus iterum nubentes; de qua lege Seneca Epiſt. 65. ad Lucil. ait, *annum feminis ad lugendum conſtituiſſe majores*, atque in 3. Faſtorum Ovidius:

Aſſuetos igitur numeros ſervavit in anno:
Hoc luget ſpatio femina mæſta virum.

E contra vero leges circa matrimonium ab Eccleſia conſtitutæ, a ſæculari principe infringi & abrogari non poſſunt. Addam nonnulla paullo infra in ſolutione ſecundæ oppoſitionis.

Prop. III. In hac quæſtione, quam dirimendo aſſerimus ſpectare ad Eccleſiam cauſas matrimoniales cognoſcere, & matrimonii conſtituere impedimenta, *Eccleſiæ* nomine nequeunt intelligi principes & magiſtratus ſæculares.

Conſequitur aſſertum iſtud ex præcedenti, & breviter confirmatur. Enimvero quæ decernuntur auctoritate canonum, Epiſcoporum judicio, & Romanorum Pontificum conſtitutionibus, non conſtituuntur ab Eccleſia quatenus comprehendit principes, rectoreſque reipublicæ, ſed quatenus habet formam regiminis, ac poteſtatem a civili & ſæculari diſtinctam. At demonſtratum eſt ea, quæ ſpectant ad matrimonium, præſcribi & judicari canonum, Epiſcoporum, Romanorumque Pontificum auctoritate. Igitur decernuntur, & judicantur a poteſtate Eccleſiaſtica, in quantum a poteſtate politica, & ſæculari diſtincta eſt. Præterea in cap. *Tuam*, 2. Decret. tit. x. num. 3. Honorius hujus nominis Tertius inquit cauſam natalium ad forum Eccleſiaſticum pertinere, cauſam vero ſucceſſionis a foro ſæculari diſcuti nullatenus poſſe, *donec cauſa natalium Apoſtolico judicio finem acceperit.* His autem verbis nonne judicium, & forum Eccleſiaſticum apertiſſimè a judicio & foro ſæculari ſecernitur? Inſuper Tridentini Canones editi ſunt adverſus Novatores, qui aſſerebant non poſſe jure Pontificio in g radibus conſanguinitatis & affinitatis aliud ſtatui, quàm quæ ſcripta ſunt

ſunt cap. 18. Levitici, ut in lib. de Captivitate Babylon. cap. de Matr. ſcripſit Lutherus, & lib. IV. Inſtitut. cap. 19. §. ult. Calvinus; effutiebantque immerito legibus Pontificiis ne connubia inter ſe contrahant prohiberi conſobrinis & fratuelibus, ut ad cap. 19. Matthæi commentatur Bucerus. Sicut ergo hæretici *Eccleſiæ* nomine accipiunt ordinem, & Hierarchiam Sacerdotum; ita ordinem & Hierarchiam Sacerdotum intellexit Tridentina Synodus quando figmenta illa hæreticorum proſcripſit. Demum Reges, quos num. 5. præced. prop. commemoravi, confugerunt in cauſis matrimonialibus ad Pontificium tribunal; quod & fecit priuſquam a Catholica religione apoſtataret Henricus VIII. rex Angliæ, cum vellet repudiare Catharinam conjugem quondam germani fratris ſui, quam rato legitimoque connubio duxerat diſpenſatione Julii II. & matrimonium inire cum Anna nomine Bolena, miſſis ad Clementem VII. Stephano Gradinero J.C. & Franciſco Briano, ut ſi artificio aliquo potuiſſent, facultatem ineundi adulterini conjugii extorquerent. Ipſi ergo Reges noverunt optime, tribunal, in quo cauſæ matrimonii diſcutiuntur, longe ab illo diverſum eſſe, in quo ipſi jus dicunt, ſententiaſque pronuntiant.

Militant verò adverſus aſſertam Eccleſiæ poteſtatem quæ ſequuntur. Eccleſia non poteſt immutare *materiam* ſacramentorum, quum hæc a Chriſto Domino determinata fuerit atque præſcripta. At contractus civilis eſt *materia* ſacramenti matrimonii. Igitur Eccleſia non poteſt contractus civiles impedimentis appoſitis immutare. Reſp. Chriſtum utique pro hujus ſacramenti *materia* determinaſſe contractum civilem, ſed minime declaraſſe quinam contractus legitimus ſit habendus; quoniam in iis, quæ ad publicum commodum ordinantur, præter invariabilem formam, & conditionem, quam exigit jus naturæ, addi poſſunt lege poſitiva conditiones acceſſoriæ (puta, ut contractus hac duntaxat ratione, atque ab iis, non ab aliis perſonis fiant) ſine quibus conditionibus perniciosa potius forent, quam reipublicæ utilia, ideoque non conducerent ad bonum illud commune, quod præcipue lex ipſa naturalis intendit. Explicavi id paullo ſupra prop. I. necnon libro XXX. cap. 10. addamque nonnulla cap. 7. hujus libri, ubi agam de clandeſtinis conjugiis. Neganda eſt igitur conſequentia, quoniam Eccleſia pro hujus ſacramenti *materia* non conſtituit rem aliquam præter contractum legitimum; ſed definivit qualis contractus in præſentia, rebuſque ſic ſtantibus ratus, & legitimus debeat exiſtimari.

Deinde oppones: Si Eccleſia facultatem habet ſtatuendi impedimenta matrimonii, eadem pariter inducere poterunt magiſtratus ac principes ſæculares: quod oſtenditur proximis argumentis. Principio, ut prop. I. demonſtratum eſt, matrimonium cum ſit contractus civilis, atque ad politiam, & communem reipublicæ utilitatem refera-

Digitized by Google

feratur, ſubjici debet juri principum, quorum curæ politicum regimen commiſſum eſt: nec poſſunt hoc jure, niſi ſponte ei cedant, exſpoliari ſanctione aliqua Eccleſiaſtica, quum ab imperii, & principatus auctoritate ſit idem jus penitus indivulſum. Deinde tranſactis ſæculis imperatores ac principes tulerunt circa matrimonium leges plurimas, quas Eccleſia, non ut illegitima poteſtate conſtitutas habuit tanquam nullas & irritas, ſed excepit potius, commendavit, atque executioni mandandas eſſe decrevit: cujuſmodi ſunt lex Theodoſii vetans inter conſobrinos connubia, quam legem laudat in Epiſt. 66. ad Paternum Ambroſius: atque leges aliæ imperiales prohibentes ne matrimonia inter conſanguineos jungantur; de quibus legibus mentionem fecerunt in Epiſtola ad Himerium Tarraconenſem Siricius, in litteris ad Ruſticum Narbonenſem magnus Leo, atque in reſcriptis ad conſultationes Bulgarorum Nicolaus Primus. Ad hæc in prioribus Chriſtianæ religionis ſæculis Imperatores idololatræ poterant fidelibus ditioni ſuæ ſubjectis præſcribere conjugiorum impedimenta, æque ac paganis & ethnicis, cum in utroſque dominio imperioque pollerent, neque ob diverſam ſubditorum religionem amitterent proprii juris auctoritatem: ideoque frui debent jure ipſo, eademque facultate Chriſtiani principes, nequaquam ob fidem, quam profitentur atque propugnant, poteſtate exercendæ juriſdictionis privandi. Inſuper non tantum antiquis legibus Juſtiniani, verum etiam recentioribus Regum Galliarum declarantur irrita & nulla matrimonia a filiis familias contracta abſque parentum ſuorum conſenſu, necnon ea quæ inſciis eiſdem regibus contrahuntur a viris fœminiſque regali ſemine procreatis; quæ tamen omnia adverſantur definitionibus ſacroſanctæ Synodi Tridentinæ.

Huic argumento, quod non exigui momenti eſt, non una ratione occurrunt viri doctiſſimi. Permulti ab illo ſeſe expediunt reſpondendo etiam principibus in impedimentis matrimonii ſtatuendis jus eſſe ſuum; & in conjugiis, quæ lege naturali inſtituta ſunt in quantum ſpectant ad officium naturæ, ſubjiciuntur autem diſpoſitioni juris civilis quatenus attinent ad reipublicæ commodum, & prout cohoneſtantur ſacramenti ratione ad normam juris Eccleſiaſtici ſunt ineunda, ſuas habere partes jus naturale, ſuas item civile, ac ſuas itidem Eccleſiaſticum: neque ab una lege frangi præſcriptiones alterius, propterea quod leges ſingulæ peculiari ſibique propria ratione de matrimonio ipſo decernunt, atque ſeſe mutuo muniunt & fovent; id vero nullatenus repugnare Tridentino Concilio, quod ſuum quidem jus aſſeruit Eccleſiæ, ſed proprium principibus ſæcularibus non ademit. Contendunt vero hanc eſſe mentem S. Thomæ, qui in IV. diſt. 34. quæſt. un. art. 1. ad 4. ſcribit: *Matrimonium in quantum eſt in officium naturæ, ſtatuitur lege naturæ; in quantum eſt ſacramentum,*

tum, ſtatuitur lege divina; in quantum eſt in officium communitatis, ſtatuitur lege civili: & ideo ex qualibet dictarum legum poteſt aliqua perſona effici ad matrimonium illegitima. Similia ſcribit doctor Angelicus lib. IV. contra Gentes cap. 78. Propugnant vero hanc ſententiam Petrus Soto lect. 4. de Matrimonio, Franciſcus Victoria Relect. 3. Gonet diſp. 7. art. unico §. 1. Gerbeſius in Tractatu de Eccleſiæ & Principum poteſtate & voluntate ſuper impedimentis Matrim. Gamachæus de Matrim. cap. 15. Du-Hamel lib. 2. cap. 3. & 4. Tournely Q. 7. art. 2. Le-Droint q. 6. cap. 1. aliique multi, præſertim ex Doctoribus Sorbonicis. Hi nimirum inquiunt matrimonium ſimul eſſe contractum civilem, ac Sacramentum, nec repugnare quin principum ſæcularium legibus ſubjiciatur in quantum contractus civilis eſt, & ſolius Eccleſiæ ſubſit definitionibus quatenus eſt Sacramentum. Diſcrepant hi tamen doctores plurimum inter ſe, quoniam aliqui ajunt Chriſtianos principes pietate & religione adactos proprio jure non uti, ut Eccleſiæ ſtatuta vim habeant; immo & tali jure ſponte ceſſiſſe, ut citata lect. 4. ait Soto: alii vero cenſent principes jus ſuum etiamnum retinere, ſed illo nequaquam uti, niſi Eccleſia approbante, ut Tournelius, aliique Sorbonici; quidam denique aſſerto & vindicato Eccleſiaſtico jure, cenſuerunt circumſpectione quadam eis neceſſaria, de magiſtratuum regumque auctoritate non agere, prout fecit in erudito de Sacram. Comment. diſput. X. q. 6. cap. 1. ad 4. Gaſpar Jueninus.

Opinantur quidam alii, præteritis ſæculis jura quidem principum circa cauſas matrimoniales in ſuo robore permanſiſſe, at poſtmodum Eccleſiaſticis definitionibus fuiſſe abrogata & extincta, eo quod Pontifices illas ſibimet reſervaverint. Ita cenſet Thomas Sanchez lib. 7. de Matrim. diſp. 3. num 2. cujus ſententia videtur innixa momentis in præcedenti oppoſitione productis, ac præſertim legibus Principum circa matrimonium emanatis. Et quidem Eccleſiam poſterioribus duntaxat ſæculis nactam fuiſſe poteſtatem ſtatuendi impedimenta, quæ dirimunt matrimonium, eamque poteſtatem dudum ſibimet arrogaſſe ac reſervaſſe Chriſtianos Romanorum Auguſtos, eo quod matrimonium non ſacramentum tantum, ſed & contractus civilis ſit, affirmarunt quoque Chriſtianus Lupus in diſſertatione Proœmiali ad tertium Volumen in decreta & canones conciliorum cap. 10. & Zegerus Van-Eſpen. p. 2. in Jus Eccleſ. tit. XII. cap. 1. tametſi hi duo minime ſcripſerint, ut viſum eſt Thomæ Sanchez, ab Eccleſia principibus ademptum fuiſſe jus priſtinum: quod certe nulla ratione probari poteſt.

Tertia ſententia eſt eorum, qui putant ſæculares principes nullam habere *abſolutam* poteſtatem circa ea, quæ pertinent ad vinculum matrimonii, & vim nexumque inſolubilem contractus, nec circa impedimenta illius, nec etiam circa ea, quæ inde neceſſario conſequuntur, cujuſmodi ſunt firmitas conjugii, conditio legittima, vel

vel illegitima prolis, divortium, & quæcumque pendent a ratione contractus, vel Sacramenti; ea vero ſæculari judicio relinqui, quæ acceſſoria & extrinſeca tantum ſunt, ac pertinent ſolummodo ad civilem ſocietatem, cujus generis ſunt cauſæ dotis, atque hæreditatis: quam ſententiam propugnant Cardinalis Bellarminus de Matrim. cap. 32. Baſilius Poncius lib. VI. cap. 2. Cardinalis Gotti q. VII. dub. 1. num. 22. & JCC. quamplurimi, quos citat, & ſequitur Em. Gonzalez in librum 2. Decretal. tit. X. cap. 3. Innititur vero ſententia iſta proximis argumentis. Primo quia contractus legitimus matrimonii apud fideles nequit ſeparari a ratione ſacramenti; de ſacramentis autem judicium ferre ad ſolam Eccleſiam pertinet. Secundo quia etiamſi matrimonium ſacramentum non foret, ad conſcientiam tamen ſpectat, ideoque ejus cauſæ ad paſtores animarum ſunt deferendæ. Tertio quoniam Chriſtus de repudio & divortio judicium protulit, Apoſtolus item de conjugio inter fidelem & infidelem, & Concilia pariter ac Pontifices non ſemel in cauſis matrimonii ſententiam dixere, & conſequenter ſententia hæc praxi totius Eccleſiæ firmatur. Atque hæc tria argumenta proponuntur, & a Kemnitii effugiis vindicantur ab Eminentiſſimo Bellarmino. Addit Baſilius noſter in confirmationem primi argumenti, quod licet contractus matrimonialis in ſe ſpectatus ſubjiciatur juri Magiſtratus politici, poſteaquam tamen ad rationem Sacramenti evectus eſt, Eccleſiæ tantummodo committitur dijudicandus, eo ferme pacto, quo homines initiati ſacramento Ordinis non amplius ſubduntur principibus ſæcularibus, & res quælibet Deo conſecrata ſubtrahitur a dominio hominum laicorum. Adjiciam firmiſſimum argumentum ex quo Honorius III. ut ſupra dixi, cap. *Tuam* de Ord. cognit. affirmaverit *cauſam natalium* pertinere ad ſolum forum Eccleſiaſticum, cauſam vero ſucceſſionis ad politicum, & ſæculare: quod utique idem eſt, ac ſententiam hanc tertiam, prout explicatur a Baſilio Poncio, lege canonica definire. Accedit demum pro hac ſententia, quod ſi princeps ſtatueret impedimentum dirimens matrimonium, non tantum quoad effectus civiles, puta dotis ac ſucceſſionis, verum etiam quoad valorem contractus, & vinculi firmitatem; ſit in exemplo, ſi nullum irritumque redderet conjugium adoleſcentium initum parentibus adverſantibus, quod impedimentum non approbaret Eccleſia, ſicut revera non probat nuper commemoratum, atque in tali diſſidio matrimonium contraheretur; ratum foret lege Eccleſiaſtica connubium, quod lege civili nullum eſſet. Et quamquam nonnulli apud Tournely pag. 246. cenſeant abſurdum non eſſe, ut in uno foro firmum ſit, quod nullum judicatur in altero; abſurdum tamen eſt maximum, quoniam ſacramenti hujus materia eſt contractus civilis & legitimus; & ideo ſi ratum foret ſacramentum, legitimus eſſet quoque contractus: ac præterea ſi princeps matrimonium illud

poſſet diſſolvere, ſeparare poſſet quos Deus & Eccleſia conjunxit; ſi ſolvere illud non poſſet, nulla itidem eſſent impedimenta dirimentia a ſe conſtituta. Quod autem Tournely ibidem ait, nihil tale pertimeſcendum eſſe ex principum Chriſtianorum religione ac pietate, bene quidem habet, ſi principes omnes religioſi piique ſint; quid autem, ſi ſpreta Eccleſiaſtica auctoritate jus ſuum exercerent? Tutius ergo eſt, inquiunt tertiæ hujus ſententiæ patroni, jus iſtud politicis magiſtratibus denegare.

Quamvis hæc aſſertio me judice verior ſit, & juri Eccleſiaſtico magis congruat; quibuſdam tamen exceptionibus circumſcribenda eſt, quibus poſitis facillima eſt objectionis expeditio. Ac prima exceptio eſt, quoſcumque principes, ut juris naturalis cuſtodes, & humanarum legum ad civilem ſocietatem pertinentium auctores, ac dominos poſſe illa impedimenta ſtatuere, quæ juri naturæ ſunt conſentanea, & attinent ad politicum regimen, in omnibus conjugiis, quæ rationem ſacramenti non habent, cujuſmodi ſunt matrimonia infidelium: eademque impedimenta etiam a fidelibus ſervanda eſſe, & ab Eccleſia approbanda, quum Chriſti religio juri naturali & civili non opponatur, ſed utrumque ſanctitate & caritate perficiat. Exceptio altera eſt, quod in conjugiis fidelium, quæ ſacramenti rationem habent, non debet ſeſe immiſcere ſæcularis poteſtas, niſi in rebus illis acceſſoriis, quæ Eccleſiaſticum jus non invadunt, ut ſunt cauſæ hæreditatis & dotis. Tertia exceptio eſt, quod leges politici magiſtratus & principum Chriſtianorum, utpote divino & Eccleſiaſtico juri tanquam nobiliori deſervientes, magna utilitate conſtituuntur, non in iis tantum, quæ ſpectant ad matrimonium, ſed in aliis quoque rebus ad Dei cultum, ad Sacerdotium, & ad templum pertinentibus, id ipſa Eccleſia annuente, ut facilius Eccleſiaſtica ſtatuta promoveantur & vindicentur, ut demonſtravi lib. xx. cap. 16. prop. 2.

Hoc, non aliud probat objectio præcedens; nam ſi loquamur de legibus Chriſtianorum imperatorum, latæ fuerunt ad jura Eccleſiaſtica promovenda, leges ipſas imperatorias Eccleſiarum paſtoribus approbantibus: ſi vero de Ethnicis ſermo ſit; & hi nullam ſacramenti rationem habuerunt, & Eccleſia pro temporum conditione, & legum ipſarum æquitate, iiſdem obtemperavit. Quamquam & iſtud notandum eſt, olim apud Ethnicos cauſas nuptiarum ad eorum pontifices pertinuiſſe, quos conſultos fuiſſe circa conjugium Auguſti & Liviæ ſcribit lib. 48. Dio Caſſius. Hinc in Pandectis leges conjugiorum titulum præferunt *de Ritu nuptiarum*, qui declarat ceremoniam quandam & ſanctimoniam. Adoptio item, quod nuptias imitetur, ad pontifices pertinebat, ut ſcribunt Tacitus lib. 1. Hiſt. Tullius pro domo ſua, & A. Gellius lib. v. noct. Attic. cap. 19. Idem Tacitus lib. x11. Annal. adſcribit temporum infelicitati, quod Senatus poſt Claudii

cum

cum Agrippina connubium, inter patruos fratrumque filias permiſerit matrimonium. Ita nempe, quod etiam Ethnici ſuſpiciebant in nuptiis myſterium aliquod religionis. Spectabant e contra quæſtiones hæreditatis ad prætorem. Vide Jacobum Gutherium de Jure vet. Pontific. lib. 2. cap. 7. ſive v. volum. Antiq. Roman. Grævii pag. 86. De Galliarum legibus contra conjugia inita ſine parentum aſſenſu, dixi cap. præced. prop. 3. Leges aliæ circa matrimonia eorum, qui procreati ſunt regio ſanguine, aut latæ fuerunt peculiari indulto Apoſtolicæ Sedis, ut inquit Vanroy tom. v. pag. 512. aut potius vim habent tantummodo quoad hæreditatem & ſucceſſionem.

Opp. ult. Deus in Levitico leges matrimonii conſtituit: nihil ergo iis addere poteſt Eccleſia. Reſp. nego conſeq. tum quia permulta in lege veteri præſcripta fuerunt, quæ nullam in Evangelio vim habent: tum quia in Levitico minime Deus prohibuit, ne in poſterum alia impedimenta ſtatuerentur, prout revera ſtatuta fuiſſe demonſtrat quoque Seldenus in libro, quem inſcripſit *Uxor hebraica*; tum denique, quia Chriſtus contulit Eccleſiæ ampliſſimam poteſtatem, ut quæcunque ad virtutes, ad ſacramenta, ad ſacros ritus, & ad fidelium profectum conducerent, proponeret ac ſtabiliret; nec minus illa valeret in ſpirituali regimine, quam in civili valeat mundana poteſtas.

Propositio IV. Diſpenſare in impedimentis matrimonii Eccleſiaſticæ poteſtatis munus eſt, idque urgentibus duntaxat cauſis fieri debet.

Pars prima demonſtratur definitione Tridentini Concilii ſeſs. XXIV. can. 3. *Si quis dixerit eos tantum conſanguinitatis & affinitatis gradus, qui in Levtico exprimuntur, poſſe impedire matrimonium contrahendum, & dirimere contractum, nec poſſe Eccleſiam in nonnullis illorum diſpenſare, aut conſtituere ut plures impediant & dirimant; anathema ſit.* Probatur etiam ratione: quoniam neceſſum eſt, ut diſpenſatio fiat ab iis, quibus competit juriſdicendi poteſtas: atqui hæc poteſtas circa impedimenta matrimonii, prout ſupra demonſtratum eſt, convenit Eccleſiæ; igitur Eccleſiæ competit iſtiuſmodi diſpenſatio.

Duo tamen hic notanda ſunt; primum, quod Eccleſia relaxare nequit impedimenta illa, quæ jure naturæ, & jure divino poſitivo conſtituta fuerunt, cujus generis ſunt perfectum ligamen præcedentis conjugii, & impotentia; & conſequenter Eccleſiæ competit auctoritas in iis impedimentis diſpenſandi, quæ jure Eccleſiaſtico fuerunt inducta. Quare Tridentini Patres recte in præcitato canone verba illa appoſuerunt, *in nonnullis illorum*. Alterum, quod adnotandum erat, id eſt, poteſtatem illam reſidere in Romano Pontifice, quoniam ad ipſum ſpectant quæcunque ſunt juris Eccleſiaſtici, quamvis nonnulla etiam ad idem jus pertinentia, aut perantiqua conſuetudi-

Digitized by Google

ne, aut ipſius Romani Pontificis permiſſione poſſint ab inferioribus Epiſcopis relaxari. Quænam vero hæc ſint, dixi poſtremo capite libri viceſimi, in quo de diſpenſatione univerſim, & de illa etiam, de qua modo agitur, pertractavi.

Altera propoſitionis pars demonſtratur primum definitione Tridentini Concilii cit. ſeſs. XXIV. cap. V. de Reformat. Matrimon. *In contrahendis matrimoniis vel nulla omnino detur diſpenſatio vel raro: idque ex cauſa & gratis concedatur. In ſecundo gradu numquam diſpenſetur, niſi inter magnos principes, & ob publicam cauſam.* Secundò probatur ratione producta ab eodem Sacroſancto Concilio ſeſs. XXV. cap. 18. de Reform. proptereaquod frequenter legem ſolvere, & abſque perſonarum rerumque delectu petentibus indulgere, aditum unicuique aperit ad leges tranſgrediendas.

Cauſæ autem concedendæ diſpenſationis ſunt I. Perniciosæ diſcordiæ ſedatio. II. Incompetentia dotis. III. Anguſtia loci, unde magna inveniendæ alterius uxoris oriatur difficultas. IV. Infamiæ graviſque ſcandali periculum. V. Illuſtris familiæ conſervatio. VI. Ampliſſimarum divitiarum in eadem cognatione tutamen. VII. In Eccleſiam catholicam aut petentis, aut illius pro quo petitur diſpenſatio, meritum ſingulare. VIII. Aetas puellæ viceſimum quartum annum excedentis, atque hac de cauſa permanentis innuptæ. IX. Conſtitutio dotis, quam contrahendo conjugium vir dives impertiatur conſanguineæ, vel affini pauperrimæ. Sed plura de his Barboſa in cap. 5. ſeſs. 24. Tridentini Concilii, Fagnanus in cap. *Quo circa*, de Conſanguinit. Zerola v. *Diſpenſatio* §. I. Sanchez lib. VIII. diſp. 21. Poncius lib. VIII. cap. 14. Sylvius in Quæſt. 50. Supplem. aliique Juriſperiti, & Theologi, qui de Matrimonio ſcripſerunt.

CAPUT VI.

Quædam circa impedimenta Matrimonii ex Theologorum diſputationibus, atque ex Jure Canonico acervatim breviterque afferuntur.

Etſi de impedimentis matrimonii ſingillatim agere hujus inſtituti noſtri non ſit, quod libri iſti jam ad finem perducti comprehendere, & explicare non valeant quodlibet moralis Theologiæ difficillimum ampliſſimumque argumentum: quoniam tamen temperata ſaltim de iiſdem impedimentis tractatio ad intelligenda ea, quæ diximus de matrimoniali contractu, utilis eſt admodum ac neceſſaria; eamdem capiti huic ſexto inſeremus, contractam quidem, ſed Theologiæ, Juriſque canonici munimentis firmatam. Itaque matrimonii impedi-

pedimenta alia *dirimentia*, alia vero *impedientia* duntaxat dicuntur: quorum illa faciunt, ut matrimonium contrahi nequeat, & ſi contrahatur, nullum irritumque cenſeatur: hæc autem conjugium quidem non diſſolvunt, neque irritum reddunt; ſed impediunt tamen, atque efficiunt, ne inculpate & ſine crimine celebretur. Impedimenta autem primi generis ſunt quatuordecim, quæ & comprehenduntur pervulgatis hiſce verſibus,

Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen,
Cultus diſparitas, Vis, Ordo, Ligamen, Honeſtas,
Si ſis affinis, ſi Clandeſtinus, & Impos,
Si mulier ſit rapta, loco nec reddita tuto:
Hæc facienda vetant connubia, facta retractant.

De his igitur dicam modò, duo tantum, quæ diſſertationem exigunt peculiarem, rejiciens ad capita proximiora, in quibus agam de clandeſtinis conjugiis, & de matrimoniis hæreticorum.

De impedimento Erroris.

Error, quemadmodum in Decreto legitur XXIX. q. I. *alius eſt perſonæ, alius fortunæ, alius conditionis, alius qualitatis. Error perſonæ eſt, quando hic putatur eſſe Virgilius, & ipſe eſt Plato. Error fortunæ, quando hic putatur eſſe dives, & eſt pauper. Error conditionis, quando putatur eſſe liber, & ſervus eſt. Error qualitatis, quando putatur eſſe bonus, qui malus eſt.* Hæc Gratianus. Error ergo perſonæ & conditionis nullum reddit conjugii conſenſum, eo quod ſpectet ad ea, quæ pertinent ad matrimonii ſubſtantiam: perſona quidem, quoniam illius corpus eſt, quod traditur in alterius conjugis poteſtatem; ſervilis autem conditio, quia eamdem poteſtatem, hujuſque uſum liberrimum impedit. Ita ſi quis paciſcatur ſe Marcello vendíturum agro, aut empturum a fabro aurario laminam auream, alius autem Marcellum ſe eſſe ſimulans agri poſſeſſionem acquireret, vel aurifex pro auro venderet æs cyprium ſive aurichalcum; illegitima eſſet poſſeſſio, & injuſta venditio, propterea quod neque cum hac perſona, neque de hac materia contrahens aſſenſum præbuit, & fraude ab illo extorquetur, quod nec animo cogitavit. Ita dicendum eſt de contractu matrimoniali, ut conſtat ex cap. *Tua nos*, de Sponſal. 26. Quum vero conſenſus jure naturæ requiratur ad matrimonium, ad conſenſum vero actus humanus præcognitus, liber, & voluntarius; conſtat hoc impedimentum reddere matrimonium nullum ipſo jure naturæ. Quod autem ſolet a nonnullis opponi aut de Jacob qui errore deceptus pro Rachele in conjugem accepit Liam, aut de Iſaac qui pro Eſau eidem Jacobo impendit benedictionem, aut de ſacramentis aliis, quæ rite conferuntur, quamvis cui adminiſtrentur ſacer miniſter ignoret;

ret; id ea quæ modo dicta ſunt non enervat. Etenim quod ad conjugium Liæ pertinet: ratum iſtud fuit, quando illam Jacob primogenitarum conſuetudine inſpecta, quam deceptus compreſſerat, ſciens ac Jubens maritali affectu complexus eſt: quantum pertinet ad benedictionem Iſaac; res fuit plena myſterii, ſuumque effectum ſortita eſt primum ex Dei intentione, deinde ex animo ipſius Iſaac, qui poſtmodum Gen. XXVII. 34. confirmavit benedictionem ipſam datam Jacobo: & quantum ſpectat ad ſacramenta reliqua; hæc non ſunt contractus, nec aliud in miniſtro requirunt, quàm intentionem faciendi quicquid facit Eccleſia. Quæ igitur *de errore perſonæ* & *conditionis* dicta ſunt nuper, nil patiuntur difficultatis, etſi de conditione iterum ſit agendum.

At ſecus *de errore fortunæ*, & *qualitatis* aſſerendum eſt; quum enim error iſte directe non ſpectet ad contractus matrimonialis ſubſtantiam, ſed ad ea tantum, quæ addititia ſunt atque acceſſoria; ſtat cum tali errore vis & robur contractus, ideoque hinc firmitas connubiorum non enervatur. Si quis ergo ducat mulierem pauperem, ignobilem, & corruptam quoque, viroque ſubactam, quam affluentem divitiis, præclaro genere ortam, & mares non expertam putabat; is adhuc conjugii vinculo plerumque conſtringitur. Dixi autem *plerumque*; enimvero ſi non *abſolute* vir in feminam, aut femina in virum conſentiat, ſed conditione appoſita, *dummodo hæc fortuna bona*, *aut hæ qualitates perſonæ interſint*; tunc error qualitatis tranſit in errorem perſonæ, eo quod aſſenſus non feratur in virum hunc, aut in hanc mulierem utcunque, ſed in virum, aut mulierem, hujuſmodi qualitatibus præditum, his prærogativis ornatam. Nihilotamen minus ſi de qualitate ac fortuna in deſponſatione pertractaretur, in conjugio autem ineundo abſolute præſtaretur conſenſus; ut recte adnotarunt Navarrus cap. 22. num. 32. Poncius lib. 4. cap. 23. Sylvius in q. 51. Supplem. aliique Theologi præſtantiſſimi, foret ratum legitimumque connubium; quoniam error qualitatis non afficeret *directe* perſonam, quæ nulla conditione adjecta reciperetur in individuum communis vitæ conſortium.

Quid vero ſi in contrahendo error facti, & ſcientia juris interſit, ideſt, ſi contrahentes falſo arbitrantes ligari ſe impedimento aliquo dirimente, E. G. conſanguinitatis, ſive affinitatis, quod tamen nullum reipſa ſit, ineant connubium, nec ignorent hoc propter impedimentum illud eſſe irritum? Non officere eo in caſu errorem, quin ratum ſit matrimonium, cenſet, & variis argumentis probare nititur lib. 2. diſp. 33. Thomas Sanchez. At facile argumenta illa evertuntur, ſi animadvertamus contrahentium conſenſum, cum ſit actus voluntatis utentis deliberatione ſua, ac libertate, pendere a judicio mentis; ideoque ſi mens non judicet poſſe firmari conjugia, neque hæc firmari poſſunt deli-

deliberato legitimoque conſenſu. Neque enim ad rem facit quod eo loci ait Sanchez, hæreticum baptizare, quamquam baptiſmum cenſeat eſſe ritum ſuperſtitioſum, & omni effectu carentem; ſiquidem hinc non ſequitur, nequaquam poſſe hæreticum illum habere intentionem faciendi quod in Eccleſia Chriſti creditur ſacrum & religioſum: quæ ſola intentio, ut dictum eſt alibi, neceſſaria eſt in miniſtro ſacramentorum. Valeret nihilo tamen minus cum illo errore facti conjugium, ſi contrahentes conditionem illam apponerent, *Si poſſumus, atque impedimentum iſtud non officit*; propterea quod conſenſus conditionatus firmitatem habet ſuam, quotieſcunque ipſa conditio adimpletur. Vide lib. IV. de Matrim. cap. 23. præſtantiſſimum Auguſtinenſem Theologum Baſilium Poncium.

Et quoniam matrimonium, ſeu conſenſum *conditionatum* commemoravi; non abs re erit ad memoriam lectorum revocare quid de hoc ſcribant moralis Theologiæ Tractatores. Docent hi cum S. Thoma q. 47. art. 5. ratum eſſe connubium ſi conditio ſit *de præterito*, vel *de præſenti*, ſit in exemplo, ſi vir mulierem ducat hac conditione, *Si dives es, ſi nobilis, ſi virgo*; dummodo puella his conditionibus prædita ſit, quoniam ſtatim dominium corporis ſui alter in alterum transfert, neque amborum conſenſus aliqua ratione ſuſpenditur. At ſi conditio ſit de futuro, E. G. *Tecum contraho, ſi pater aſſentiatur, ſi dotem promittat*; contractus nullam ante conditionem extantem vim habet: unde Bonifacius VIII. in Sexto cap. unico, de Sponſalibus, definit quod ſi ante conditionis eventum vir cum alia muliere *per verba de præſenti* contraxerit, cum hac ſecunda remanere debeat, & nulla hinc oriatur publicæ honeſtatis juſtitia. Inſuper ſi conditio ſit *de impoſſibili*, aut *de re turpi*, E. G. *Si aſſentiatur pater defunctus, ſi paterna bona ſubripias, ſi occidas fratrem*, quæ conditiones ſubſtantiæ matrimonii non adverſantur, jure canonico *pro non adjectis haberi debent*; ut conſtat ex cap. *Si conditiones*, de Condit. appoſitis: quamquam ſi contrahentes vere in animo ſtatuant ſe nolle in conjugium aſſentiri iiſdem conditionibus non extantibus; in interiori conſcientiæ foro defectu conſenſus matrimonium fit nullum, ut docent unanimi ſenſu Theologi, ipſaque conſenſus ratio demonſtrat. Si autem inſerantur conditiones contra ſubſtantiam conjugii, V. G. ſi alter dicat alteri, *Contraho tecum, ſi generationem prolis evites, vel donec inveniam aliam honore vel facultatibus ditiorem, aut ſi pro quæſtu adulterandam te tradas*; definitione Gregorii IX. præcitato capitulo, *Si conditiones*, matrimonialis contractus caret effectu. Eadem habentur cap. *Solet*, XXXII. q. 2. num. 6. & apud Auguſtinum de Bono conjugali cap. 5. Illæ autem conditiones cenſendæ ſunt adverſari *ſubſtantiæ* matrimonii, quæ repugnant tribus ejuſdem matrimonii bonis enumeratis cap. 3. ſcilicet, *proli, fidei, & ſacramento*; eo quod conjuges ſibi invicem tradant corporis.

Digitized by Google

poris poteſtatem ad liberorum procreationem, nequeant violare conjugalem fidem ſeſe alteri commiſcendo, & nexu arctiſſimo atque indiſſolubili copulentur.

De impedimento Conditionis.

Conditio, quæ matrimonium dirimit, non eſt pactio certam legem in ſe continens, de qua nuper dicebamus; ſed eſt ſtatus ſervitutis quam alter contrahentium ignoret, ut dixi ſuperius agens de errore perſonæ. Nunc ergo de *conditione* hoc ſenſu accepta ſermonem inſtituens præmitto, olim civili jure conjugia ſervorum fuiſſe nulla, tum apud Romanos, ut conſtat ex libro XXIII. Digeſtorum tit. 2. tum apud Longobardos lib. II. tit. 12. lege 10. necnon apud Gallos Lege Salica, tit. 14. §. 2. Immo nec inter liberam & ſervum Romano jure nuptiæ ſubſiſtebant; nam libera, quæ poſt trinam admonitionem ſibi factam a Decemviris ab homine ſervilis conditionis non ſe ſubduxiſſet, cogebatur unà cum illo venire in domini poteſtatem. Libertinam quoque, ideſt, è ſervitute manumiſſam lege Julia & Papia ducere prohibebantur Senatores eorumque poſteri, itemque Senatoris filiæ libertos, niſi forte ob corporis quæſtum, vel artem ludicram fœdaſſent generis ſui claritatem. Alicubi tamen ſerviles nuptiæ permittebantur, ajebatque prologo in *Caſinam* M. Accius Plautus,

Quæſo, hercle, quid iſtuc eſt? ſerviles nuptiæ?
Servine uxorem ducent, aut poſcent ſibi?
Novom attulerunt, quod ſit nuſquam gentium.
At ego ajo hoc fieri in Græcia, & Carthagini,
Et hîc in noſtra terra, in Apulia.

Inter Chriſtianos autem, quamvis hi ſervilis ſint conditionis, connubia prohiberi non debent, ideoque ſunt rata, quamquam invitis & contradicentibus dominis contracta fuerint. Ita definitur cap. *Dignum eſt*, de Conjugio ſervorum, num. 1. & XXIX. q. 2. n. 8. Ratio apertiſſima eſt, quoniam *in Chriſto Jeſu nec Judæus eſt, nec Græcus, nec ſervus, nec liber, nobiſque unus eſt pater*, prout habetur eadem q. 2. cap. *Omnibus*. Idcirco Juſtinianus an. 524. abrogans antiquas Romanorum leges l. *Si quis*, XVI. Cod. declaravit legitimum fore connubium, *Si quis ancillam ſuam libertate donaverit, eamque ſibi ſociaverit in matrimonium*. Pipinus item Gallorum Rex, & Concilium Vermerienſe, ſeu potius Compendienſis Synodus an. 756. ſtatuit eſſe ratum verumque conjugium, ſi fœmina ingenua acceperit ſervum non ignorans quod ſervus eſſet. In Synodo quoque Triburienſi apud Burchardum lib. IX. cap. 75. ſtatutum fuit non poſſe ſolvi conjugium, ſi ingenuus qui ingenuam duxerat occaſione divortii ſeipſum alicujus domini ſervum fecerit. Atque in Synodo Cabilonenſi ann. 813. ca-

none

none 30. definitum fuit, ut conjugia ſervorum non dirimantur, etiamſi illi diverſos dominos habeant, *ſed in uno conjugio permanentes dominis ſerviant ſuis*, dummodo conjunctio fuerit legalis, & voluntas dominorum acceſſerit. Atque, ut dixi, hoc etiam quod poſtremo dictum eſt de voluntate dominorum, nullam modo vim habet ex præcitato cap. *Dictum eſt*, & propter rationem ibidem inſertam. Quare ſi quis objiceret, dicens laudato Cabilonenſi canone, immo & 40. Sancti Baſilii ad Amphilochium, irritas declarari nuptias ſervorum præter domini ſententiam contractas; recte illi reſponderemus abrogatam nunc eſſe priſtinam illam conſuetudinem, quæ Chriſtianæ libertati adverſabatur, illamque ab Eccleſia fuiſſe aliquandiu toleratam, ne ſervi initi conjugii prætextu ab exhibendis debitæ ſervitutis officiis cenſerentur immunes. Quare etiamnum, ſi ſervi matrimonium contrahant, tenentur dominis ſuis obtemperare, non autem ab invicem ſeparari; quoniam conjugii vinculum jure naturali firmatur, ſervitus autem inducta eſt jure humano: nec ſervus tenetur ad cedendum iis, quæ ſunt proprii juris, ſed tantum ad obſequia illa impendenda, quæ exigit jus civile. Quare ſi femina ſit ſerva domini in provincia commorantis, & vir ſervus alterius habitantis in alia provincia, exiſtimat Auctor Gloſſæ in Decretum, XXIX. q. 2. cap. ult. aut compellendum eſſe unum dominorum, ut ſervum ſuum vendat alteri, aut unum ſervorum redimendum eſſe ab Eccleſia.

Quum hæc omnia locum habeant in matrimoniis, quæ ſcienter & libere contrahuntur a ſervis; reſtat, ut impedimentum *conditionis* tunc intercedat, quando liber ignoranter contraxit cum ancilla, & ex quo ancillam eſſe cognovit, nunquam in matrimonium conſenſit. Atque hoc eſt, quod definitur capp. *Dignum eſt*, &, *Ad noſtram*, De conjug. ſerv. num. 1. & 4. Idem ſtatuitur cap. *Si quis ingenuus*, XXXIX. q. 2. num. 4. Hujus impedimenti ratio eſt, quoniam error conditionis verſatur circa rem ſpectantem ad matrimonii ſubſtantiam; quia libere contrahens putat poſſe alterum conjugem tradere ſibi plenam corporis ſui poteſtatem, quam ob conditionem ſervilem tradere nequit: ac præterea officiis, negotiiſque in obſequium domini exercendis impediri poteſt a filiis enutriendis atque inſtruendis, necnon ab uxoris individua conſuetudine, & contubernio. Quoniam tamen ſervilis conditio poteſt conſiſtere cum libero contrahentium aſſenſu, neque prorſus impoſſibilem reddit conjugii actum; ſi ingenuus ancillam ducat, quam talem eſſe ſciebat, & ſimiliter ingenua ſervum, ſciens quod ſervus eſſet, ut dictum eſt paullo ſupra, ratum & legitimum erit connubium, prout habetur capp. *Si quis ingenuus*, &, *Si femina*, XXIX. q. 2. ac rurſus ſi liber cum ancilla ignoranter contraxit, & poſtquam audivit ancillam eſſe, carnaliter illam cognovit, tanquam uxorem eam retinere debet maritali affectione, juxta cap. *Propoſuit*, De conjugio

jugio ſerv. n. 2. Neque his obſtat cap. *Ancillam*, XXXII. q. 2. n. 11. ubi Leo Magnus ancillam ab uxore ingenua ſecernit: ibi namque, ut conſtat ex titulo, ſermo eſt *de ancilla fornicaria*, non verò ducta in uxorem.

Hic nonnulli quærunt, num libera ſit proles, quæ naſcitur ex uno tantum parente conditionis ſervilis; ac reſpondent Theologi cum S. Thoma Q. LII. Supplem. art. 4. quod *partus ſequitur uterum*, ideſt, filius eſt ejuſdem conditionis, ac erat mater, quando filium concepit, aut peperit: quod utique conſentaneum eſt Juri civili l. 19. ff. *De ſtatu hom.* & l. 7. c. *De rei vendit.* immo & Juri canonico, cap. *Liberi*, XXXII. q. 4. num. 15. & cap. *Indecens*, De natis ex libero ventre. Nihilominus hac in re ſervandam eſſe provinciarum conſuetudinem decrevit Urbanus III. cap. *Licet*, De conjugio ſerv. num. 3.

De impedimento Voti.

Votum, cujus nomine Theologi intelligunt deliberatam promiſſionem factam Deo de meliori bono, hoc in loco eſt illud, quo aliquis proponit ac vovet cælibem vitam agere, oblatione corporis ſui Deo facta. Eſt autem votum duplex, ideſt *ſimplex*, & *ſolemne*. Votum ſolemne, quantum ad dirimendum matrimonium poſtea contractum, illud eſt, *quod ſolemnizatum fuit per ſuſceptionem ſacri Ordinis: aut per profeſſionem expreſſam vel tacitam factam alicui de religionibus per Sedem Apoſtolicam approbatis. Reliqua vota, etſi quandoque matrimonium impediant contrahendum, & quanto manifeſtius ſunt emiſſa, tanto propter plurium ſcandalum & exemplum, durior pœnitentia tranſgreſſoribus debeatur: non tamen reſcindere poſſunt matrimonia poſt contracta*. Atque hæc vota ſunt, quæ in his controverſiis appellantur *ſimplicia*.

Itaque vota *ſimplicia* matrimonium non dirimunt, ſed impediunt tantummodo, prout conſtat ex præcitatis verbis, quæ ſunt Bonifacii VIII. in Sexto, *De voto, & voti redempt.* necnon ex capp. *Meminimus*, &, *Rurſus quidam*, Extra, Qui clerici, vel voventes: itemque diſt. XXVII. 3. cap. *Si vir ſimplex votum*: quamquam in Pœnit. Theodori, unde capitulum illud depromptum eſt, vox *ſimplex* deſideretur. Votum autem *ſolemne* eſſe impedimentum dirimens matrimonium, conſtat ex Decreto, capp. *Neque viduas*. *Quæ Chriſto*. *Viduas*, *quæ ſpontanea*. *Si quis ſacro*, aliiſque, XXVII. quæſt. 1. Ex decretalibus itidem, capp. *Meminimus*. *Conſuluit*. *Rurſus quidam*. *Inſinuante*, lib. IV. tit. 6. ſimiliter ex Extravaganti, *Antiquæ*, Joan. XXII. tit. 6. & demum ex canone 9. ſeſſ. 14. Synodi Tridentini. Quod ſi opponas, undenam inter ſimplex, & ſolemne votum diſcrepantia ipſa intercedat, quum utrunque ſit promiſſio Deo facta, ac ſimplex etiam irrita reddat

Digitized by Google

dat ſponſalia poſtea ineunda; primo haud incongrue reſpondebimus, id nobis manifeſtum eſſe Eccleſiaſticis definitionibus: deinde verò dicemus, ita comparari ad invicem votum ſimplex & ſolemne, ſicuti ſponſalia & matrimonium *de præſenti*, adeo, ut in voto ſimplici intelligatur quædam ſervandæ virginitatis promiſſio; in ſolemni autem conſecratio quædam, ſuique corporis traditio facta cæleſti ſponſo, atque ſpiritualium nuptiarum perfectio. Quapropter ſicuti ſponſalia *de futuro* ſolvuntur per ſequentia *de præſenti*, niſi priora per carnalem copulam tranſierint in matrimonium, ut habetur cap. *Veniens ad nos*, & cap. *Is, qui fidem*, De Sponſal. & Matrim. ita vota ſimplicia, quæ ſunt promiſſio tantum, & ſpiritualia quædam ſponſalia, dirimuntur per contractum matrimonialem *de præſenti*, in quo præter promiſſionem adeſt dominii tranſlatio, corporiſque in alienam poteſtatem traditio. Quod de voto ſolemni dictum eſt, valet quoque de votis ſimplicibus, quæ poſt biennium emittunt Novitii Societatis Jeſu, ex Conſtitutione Gregorii XIII. quæ incipit, *Aſcendente Domino*, §. 18. eo quod illi ſimplicibus votis emiſſis veri ſint religioſi, ac tales ibidem a Gregorio declarentur.

Haud levis inter Theologos movetur quæſtio, num ſolemne religionis votum dirimat matrimonium *ex ſui natura*, an jure duntaxat Eccleſiaſtico. Noſtrates quidam cum Baſilio Poncio lib. VII. cap. IV. & ſeqq. Vanroy cap. IV. q. 4. & Gavardi q. 3. art. 2. docent ſolemni voto dirimi matrimonium jure Eccleſiaſtico, non autem jure naturali, aut divino: eamdemque ſententiam propugnant Theologi alii complures, necnon præſtantiſſimi Juriſconſulti, inter quos Emman. Gonzalez in IV. Decret. tit. 6. cap. 4. & Zegerus Van-Eſpen. p. 2. J. C. tit. 13. cap. 4. num. 3. Ac primùm conſtat ſolemnitatem voti *ex ſola conſtitutione Eccleſiæ* fuiſſe inventam, quod & aſſerit loco præcitato Bonifacius VIII. Deinde illud diſcrimen inter votum ſolemne, & ſimplex, quorum unum, non alterum conjugia dirimat, primò inductum videtur can. 7. Concilii Romani celebrati anno 1139. ſub Innocentio II. Præterea ſtatuitur can. 16. Concilii Chalcedonenſis, juxta verſionem Iſidori, & prout habetur in Decreto, XXVII. q. 1. num. 22. poſſe *fieri humanitatem* virgini & monacho, qui poſtquam ſe Deo dedicaverunt, matrimonio junganıur. Alii autem priorum ſæculorum canones hujuſmodi matrimonia pœnitentiæ quidem, & interdum excommunicationi ſubjiciunt, ſed nunquam irrita eſſe declarant. Inſuper S. P. Auguſtinus de Bono viduit. cap. 10. rejicit ſententiam illorum, qui aſſerebant, *lapſarum a ſancto propoſito feminarum, ſi nupſerint, non eſſe conjugia*: quod & habetur cap. *Nuptiarum*, eadem q. n. 41.

Exiſtimant tamen alii votum ſolemne *ex ſui natura* dirimere matrimonium: idque docent S. Thomas q. 53. Supplem. art. 2. S. Bonaventura, Major, Soto in IV. diſt. 38. aliique Theologi præſtantiſſi-

mi: quod probant ex eo quod per hujuſmodi ſolemne votum homo abdicaverit a ſe corporis ſui poteſtatem, eamque tradiderit Deo: & ex quo votum ſimplex propter vim promiſſionis dirimat ſponſalia, ideoque votum ſolemne ob prædictæ poteſtatis abdicationem, ac traditionem Deo factam, diſſolvere quoque debeat ac dirimere matrimonium; atque id propter proportionem, quæ intercedit inter ſponſalia & nuptias ex una parte, ex alia vero inter votum ſimplex atque ſolemne. Hæc aliaque plura argumenta collegit Sylvius in art. 2. Quæſt. 53. Supplementi.

Ut ut res ſe habeat, arbitramur nunquam ſanctimonialium, monachorumque conjugia rata fuiſſe; ideoque ſi nulla hæc ſunt lege duntaxat Eccleſiaſtica, hanc legem fuiſſe longe vetuſtiorem, quàm Poncius noſter crediderit. Et quidem canone 16. & 19. Concilii Toletani primi celebrati Stilicone primum Conſule, ideſt, an. 400. definitur *devotam*, quæ maritum acceperit, non admittendam ad pœnitentiam, neque ad communionem, *niſi adhuc vivente viro caſte vivere cœperit*. Innocentius I. in Epiſtola ad Victricium ſcripta an. 404. virginibus, quæ velatæ non fuerint, ait *aliquanto tempore ſi nupſerint pœnitentiam agendam eſſe*; ſed addens, *Quæ nondum ſacro velamine tectæ*, demonſtrat harum conjugiis non eſſe ulla ratione indulgendum. Hujus autem generis non ſolum innumeri extant canones, verum & leges Joviniani, Honorii, ac Theodoſii adverſus illos, qui matrimonium cum ſacratis virginibus auſi fuerint attentare. Atque hos canones, legeſque differt. 1. proœm. in 3. Volum. cap. 10. & in ſcholio ad canonem 16. Chalced. Chriſtianus Lupus induſtriè collegit, & illuſtravit. Neque vero iis opponitur aut adductum ex Auguſtino teſtimonium, aut canon ille 16. Chalcedonenſis. Nam S. Pater commode explicatur *de voto ſimplici*; quamquam locus difficillimus eſt, multorumque torquet ingenia, ut cit. Volum. 3. pag. 72. inquit Lupus: Chalcedonenſis autem canon verè conjugia monachorum ſacrarumque virginum declarat irrita, prout teſtantur Theodorus Balſamon, Arſenius monachus, & Stephanus II. Romanus Pontifex pag. 64. ejuſdem diſſertationis ab eximio Lupo producti; atque facultatem dumtaxat dat Epiſcopis *τῆς ἐπ' αὐτοῖς φιλανθρωπίας*, *exercendæ in illos humanitatis*, abſolvendo ſcilicet eos ab excommunicatione ob inceſtas nuptias contracta.

Ex priori ſententia facilius intelligitur, quomodo ſummus Pontifex in voto ſolemni diſpenſare queat, nimirum, quia lege tantum Eccleſiaſtica tale votum dirimit matrimonium: ſed nihilominus diſpenſare poſſet quamquam votum eſſet impedimentum dirimens natura ſua: quemadmodum diſpenſare poteſt in matrimonio rato, non conſummato, ut cenſent Theologi probatiſſimi.

De

Digitized by Google

De impedimento Cognationis.

Cognatio, de qua in præſenti, triplicis generis eſt, *naturalis*, *legalis*, *ſpiritualis*. Conſanguinitas *naturalis* ab Oſtienſi in Summa l. iv. de Conſanguin. hac definitione explicatur: *Conſanguinitas eſt vinculum perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium, vel aſcendentium carnali propagatione contractum*; eamdemque definitionem approbant Theologi omnes cum Divo Thoma in iv. diſt. 40. q. 1. art. 1. *Stipes* autem, ſive *radix*, vel *truncus* eſt perſona illa, a qua conſanguinei originem ducunt, aut in qua colligantur, ut reſpectu duorum filiorum pater, duorumque nepotum avus: conſtituuntque maritus & uxor, utpote *una caro*, ejuſdemque generationis origo, ſtipitem vel truncum unum. In conſanguinitate Canoniſtæ ac Theologi gradus lineaſque diſtinguunt: & gradum appellant majorem, aut minorem diſtantiam, qua conſanguinei vel a communi ſtipite, vel inter ſe dividuntur: lineam vero productionem illam, & ordinatam conſanguineorum collectionem, qua ab eodem ſtipite deſcendunt, atque ad eumdem referuntur. Atque eſt linea hujuſmodi duplex, *recta* nempe, ac *tranſverſa*, ſive *collateralis*: & *recta* item aſcendentium una, altera deſcendentium. *Linea recta* eſt collectio perſonarum, quarum una procreatur ab alia: quæ adinſtar ſcalæ dicitur linea deſcendentium, ſi a ſtipite progrediamur ad poſteros; atque aſcendentium, ſi a poſteris revertamur ad ſtipitem. *Tranſverſa & collateralis linea* eſt, in qua unus non deſcendit ab altero, ſed ab eodem ſtipite ambo, ita, ut ex latere ſeſe mutuo reſpiciant: ſic avus, pater, filius in linea recta conſtituuntur; fratres & ſorores, patrueles, conſobrini in tranſverſa.

Gradus conſanguinitatis hac ratione Jure Canonico diſtinguuntur. Primum in linea recta tot gradibus unus ab alio diſtat, quot in eadem linea connumerantur perſonæ, una dempta, ſcilicet, ſecluſo ſtipite: ſic pater diſtat a filio gradu unico, & avus a nepote duobus. In linea collaterali, ſi æqualis ea ſit, nimirum ex utroque latere ſit a communi ſtipite eadem diſtantia; tot computantur gradus, quot ab utroque latere ſunt perſonæ, dempta itidem una, nimirum ſtipite; atque ita duo fratres, aut ſorores uno gradu, illorum autem filii gradibus duobus ab invicem diſtant. At ſi linea collateralis inæqualis ſit, ideſt ex uno laterum plures, ex altera pauciores perſonæ enumerentur; tot computandi ſunt gradus, quot ſunt perſonæ a latere magis diſtante, ſtipite pariter non recenſito; utque ita frater & ſororis filius ſecundo inter ſe diſtant gradu, filii autem conſobrini vel patruelis, a conſobrino vel patruele parentis ſui gradu tertio. Hanc computandi gradus conſanguinitatis rationem tradidit Zacharias Papa, ſeu potius Bonifacius Moguntinus an.743. apud Magiſtrum Sent. in iv. diſt. 40. & apud Gratianum cap. *Parentelæ*, xxxv. q. 4. num. 4. eamdemque

demque probavit Alexander II. an. 1065. cap. *Ad Sedem Apoſtolicam*, ibidem num. 2. necnon an. 1234. Gregorius IX. cap. *Vir, qui a ſtipite*, De conſanguin. & affin. finali. In jure autem civili, atque in ordine ad adeundam hæreditatem, in computatione graduum, non excluditur communis ſtipes, ac duo fratres E. G. duobus gradibus diſtinguuntur, non autem uno.

Non una ſemper fuit in prohibendo conſanguineorum conjugio Eccleſiæ Catholicæ praxis: fuerunt enim connubia aliquando circumſcripta ſeptimo gradu, ut conſtat ex can. 10. Concilii Aurelian. an. 538. ex Concilio Romano ſub Nicolao II. an. 1065. aliiſque Eccleſiaſticis definitionibus, quæ habentur capp. *De affinitate*. *Nullum in utroque*. *Progeniem ſuam*, &c. xxxv. q. 2. Attamen S. Gregorius in Epiſtola 64. lib. xi. ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum reſp. ad Interrogat. 6. indulſit, ut *tertia, vel quarta generatione* fideles jungerentur, ubi tamen multi codices habent, *in quarta vel quinta*, ſicut & extat in cap. *Quadam lex*, apud Gratianum ibidem num. 20. Sed idem Gregorius epiſt. 17. lib. xiv. ad Felicem Meſſanenſem Epiſcopum de indulto illo ſcripſit: *Quod in his Anglorum genti indulſimus, non formam dando, ſed conſiderando ne Chriſtianitatis bonum quod cœperant, imperfectum dimitterent, egimus*. Jam vero in Lateranenſi Concilio ſub Innoc. III. cap. 50. prohibitio conjugii inter conſanguineos ad quartum gradum coarctata fuit, quod & inſertum fuit in iv. Decret. tit. 14. cap. *Non debet*, & confirmatum a Tridentino ſeſſ. xxiv. cap. 5.

Quæri ſolet, quinam conſanguinitatis gradus jure naturali dirimat matrimonium: & quamquam varia ſint hac in re placita Theologorum, videntur tamen nobis probabiliora eſſe quæ ſequuntur. Principio in primo gradu lineæ rectæ, ideſt, inter patrem & filiam, aut inter filium, & matrem ſunt nuptiæ ipſo naturæ jure prohibitæ: id enim commonſtrat communis hominum perſuaſio, reverentia parentibus debita, necnon exempla ferarum, quarum pleraſque a laſciviendo in parentes abhorrere ſcribunt Ariſtoteles lib. 9. Hiſt. animal. cap. 47. & Varro lib. 2. de Re ruſtica cap. 17. Et quamvis nonnulli Perſarum in tam enorme ſcelus prolapſi fuerint, ut matribus quoque admixti ſint; id tamen, tanquam probrorum omnium maximum Tertullianus in Apol. cap. 9. Hieronymus lib. 2. contra Jovinianum, Clemens Alex. in 1. Pædagog. cap. 8. aliique plurimi deteſtantur. Hinc Ambroſius ep. 28. ait: *Ne pater filiam ſuam accipiat uxorem interdictum eſt jure naturæ, interdictum lege ſcripta in cordibus ſingulorum*. Civili autem lege non poſſunt nuptiæ conſiſtere inter eas perſonas, *quæ in numero parentum liberorumve ſunt, ſive proximi, ſive ulterioris gradus ſint, uſque ad infinitum*; ut habetur l. *Nuptiæ*, ff. De ritu nuptiarum, num. 53. Deinde etiam in primo gradu lineæ tranſverſæ, ideſt, inter fratres atque forores, videtur nobis matrimonium ad-

ver-

Digitized by Google

verſari juri naturæ, tametſi oppoſitum ſentiant Thomas Sanchez lib. 7. diſp.52. necnon Poncius l.7.c.32. Etenim S.P.Auguſtinus lib.xv. de Civ. Dei c.16. perverſas appellat ethnicorum leges, *quæ permittunt fraterna conjugia* ; uti fecerunt Athenienſes, qui probarunt aliquando connubia fratrum, ut inquit in Octavio Minutius: quamquam lege Solonis fas erat ducere *germanas uterinas* tantummodo, at non eodem patre progenitas. Romani vero nunquam morem Athenienſium recepere. Videtur Tridentina Synodus hoc juris naturæ impedimentum agnoviſſe ; nam definiens nunquam *in ſecundo gradu* diſpenſandum eſſe, niſi inter magnos principes, & ob publicam cauſam, ſupponit *in primo gradu* nunquam omnino, & quacunque cauſa impellente diſpenſationem concedi. Apparet demum in aliis gradibus nullum jure naturæ impedimentum adinveniri: nam, ut habetur cap. *Gaudemus*, De divortiis, num. 8. Innocentius Tertius definivit paganos, qui uxores duxerunt *in ſecundo, vel tertio, vel ulteriore gradu ſibi conjunctas*, poſt converſionem ſuam poſſe *inſimul remanere*, eo quod in præmiſſis gradibus a paganis, qui conſtitutionibus canonicis non arctantur, *matrimonium licite ſit contractum*. In quibus autem gradibus Jure divino prohibeantur connubia, conſtat ex cap. XVIII. Levitici, atque ex verſibus, qui apud nonnullos Interpretes leguntur in Commentariis ejuſdem capitis :

Nata, ſoror, neptis, matertera, fratris & uxor,
Et patrui conjux, mater, privigna, noverca,
Uxoriſque ſoror, privigni nata, nuruſque,
Atque ſoror patris conjungi Lege vetantur.

Cognatio Legalis illa eſt, quæ oritur ex adoptione, ſcilicet, aſſumptione perſonæ alienæ in filium, aut in nepotem proprium, facta ab iis, qui filiis aut nepotibus carent. Iis autem adoptare fas eſt, qui filios naturaliter procreare poſſunt, non autem frigidis & naturaliter impotentibus, prout definitur lege civili 2. ff. *de adoptione*. Qui tamen ex accidenti duntaxat impotentes ſunt, ut ſpadones, & ſacris Ordinibus initiati, extraneos filios adoptare poſſunt, modo attingant viceſimum quintum annum, & valeant de propriis bonis diſponere. Feminis vero ex peculiari tantùm Principis privilegio adoptare fas eſt. Duplex autem adoptionis genus diſtinguitur, *arrogationis*, ſcilicet, & *ſimplicis adoptionis*. Arrogatio, quæ ita dicitur, quoniam adoptatus *rogatur* an habere velit adoptantem in patrem, & adoptans item interrogatur an velit habere arrogandum in filium, requirit principis auctoritatem ; ac talis eſt roboris, ut adoptatus tranſeat in poteſtatem adoptantis, & conſtituatur illius hæres, ac ſi naturalis eſſet filius, adeo, ut etiamſi pater illum exhæredaverit, teneatur ei quartam bonorum ſuorum partem relinquere, juxta Juris civilis Inſtitut. lib. 1. tit. XI. *Simplex* autem *adoptio* eſt, quæ fit abſque Principis reſcripto, aut ſine imperio Magiſtratus, & per quam adoptatus

nec

nec tranſit in poteſtatem adoptantis, nec nanciſcitur jus ad hæreditatem; quamvis *ab inteſtato* hæres ſit adoptantis. Ex quibus conſtat filium alienum *arrogari* non poſſe, niſi ſit ſui juris, ſcilicet, aut emancipatus, aut naturali patre defunćto: quod non requiritur ad ſimplicem adoptionem. At de his omnes Jureconſulti. Exiſtimamus ſolam propinquitatem, ſive cognationem legalem ortam ex *arrogatione* dirimere matrimonium, ut docent Sylveſter v. *Matrimonium*, n. 8. q. 8. Dominicus Soto diſt. 42. q. 2. art. 2. Sanchez lib. 7. diſp. 63. Ledeſma, ac Sylvius in q. 57. Supplem. art. 2. aliique paſſim: quamquam non deſunt auctores graviſſimi, qui ſentiunt matrimonium dirimi utraque adoptione.

Attendendæ ſunt autem, ut in cognatione naturali, ita in legali, duæ lineæ, *recta*, & *lateralis*. In linea recta aſcendentium vel deſcendentium cognatio legalis impedit matrimonium inter adoptantem, & adoptatum hujuſque poſteros, uſque ad quartum gradum, ut recte docent Eſtius diſt. 42. §. 3. & Vanroy cap. 4. q. 9. quod & inferri poteſt ex dictis de Cognatione naturali: quamquam & hic Jus civile ſtatuat impedimentum *in infinitum*, ut conſtat ex l. *Juſtas autem nuptias*, §. *Ergo non omnes*, lib. 1. Inſt. tit. 10. Atque id valet etiam adoptione ſoluta, & poſt emancipationem adoptati, non tantum inter adoptantem & adoptatum, verum etiam inter adoptantem & uxorem adoptati, ſive inter adoptatum, atque uxorem adoptantis; vel quod mulier & vir tanquam *una perſona* habeantur, ut ſupra diximus, vel ob *legalem affinitatem*, ut aliis placet: quod conſtat tam Jure civili l. *Adoptivus*, 14. de Ritu nupt. quam Jure Canonico, cap. *Ita diligere*, xxx. q. 3. num. 1. ita, ut nec filius adoptivus, ſi emancipetur, poſſit ducere uxorem patris adoptivi, quæ novercæ ſuæ locum habuit, nec pater uxorem filii, quæ fuit prius nurus loco. In linea *tranſverſa* eſt impedimentum inter filium adoptatum, & inter filiam naturalem adoptantis: ſed adoptatione ſoluta, poſſunt inter illos nuptiæ conſiſtere ex cap. *Si qua*, unico de cognat. legali. Et cap. *Per adoptionem*, xxx. q. 3. num. 6. Conſentit & Jus civile l. 17. de Ritu nupt. ſive lib. 23. Digeſtorum tit. 2. num. 17.

Cognatio denique *ſpiritualis* illa eſt, quæ Jure Eccleſiaſtico oritur ex adminiſtratione & ſuſceptione duorum ſacramentorum, Baptiſmi & Confirmationis. De hoc impedimento plures quidem extant canones apud Gratianum, xxx. q. 1. & in IV. Decretalium tit. XI. Verum ut dixi libro XXXI. cap. ult. & libro XXXII. cap. 10. ex definitione Concilii Tridentini ſeſſ. XXIV. cap. 2. cognatio ſpiritualis in baptiſmo contrahitur tantum inter ſuſcipientes ac ſuſceptum, & illius patrem & matrem, necnon inter baptizantem & baptizatum, baptizatique matrem ac patrem: & ea quoque cognatio, quæ ex Confirmatione derivat, confirmantem & confirmatum, illiuſque patrem & matrem,

ac

ac tenentem non egreditur. Quare ſuſceptores nullam inter ſe contrahunt cognationem; & ſi conjuges ſint, ſuſcipiantque prolem alterius, non impediuntur quin debitum conjugale invicem exigant: baptizatus item, aut confirmatus nullam cognationem contrahit cum ſuſcipientium fratribus, ſororibus, & conſanguineis; nullamque baptizans aut confirmans cum ſuſceptoribus.

De impedimento Criminis.

Crimen, quo matrimonium dirimitur, eſt adulterium, aut homicidium, machinatione facta in necem alterius conjugis, aut fide futuri matrimonii præmiſſa: atque hoc impedimentum antiquiſſima Eccleſiæ lege conſtitutum fuit, ut conſtat ex Concilio Meldenſi an.845. cap. 69. Pluribus autem modis impedimentum iſtud contrahitur. Primo, ſi vir ei, quam polluit adulterio, fidem dederit uxore ſua vivente, quod illam hac demortua ducet in matrimonium, cap. *Propoſitum*, cap. *Super hoc*, cap. *Si quis uxore*, De eo, qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium, necnon cap. *Laudabilem*, De converſ. infidelium, & cap. *Si quis vivente*, xxxi. q. 1. num. 5. Secundo, ſi vir cum ea, quam adulterio vitiat, conſpiraverit in necem conjugis, ſive mortis machinatio adulterium præceſſerit, ſive etiam fuerit ſubſecuta, cap. *Significaſti*, & cap. *Veniens*, eodem tit. De eo, qui duxit, &c. Tertio, ſi occiſio conjugis ex mutua conſpiratione ſequatur, etiamſi nullum antea, vel poſt acceſſerit adulterium; juxta præcit. cap. *Laudabilem*. Quarto, ſi adulter in mortem uxoris conſpiraverit, ſive fidem dederit, ſive non, quod ea defuncta alteram eſſet ducturus, præcit. cap. *Super hoc*, & Concilii Lateran. III. p. 6. cap. 16. Advertendum tamen eſt, quod ſi homicidium alia de cauſa ſequatur, V. G. ſiquis occidat feminæ alicujus maritum caſu, aut rixa, non autem animo ineundi cum illa conjugii, nullum contrahitur criminis impedimentum, juxta cap. 1. De converſ. infidel. regulamque ibidem inſertam Concilii Triburienſis: ac pariter ſi quis mortua uxore contrahat cum ea, quam uxore ipſa vivente abſque fidei datione cognoverat, tenet matrimonium, dummodo neuter in mortem defunctæ fuerit machinatus, cap. *Significaſti*, lib. IV. Decret. tit. VIII. n. 6.

De impedimento disparis cultus.

Diſparitas cultus eſt, quando unus contrahentium initiatus eſt ſacramento baptiſmatis, alter nequaquam. Hanc diſparitatem cultus eſſe impedimentum matrimonii conſtitutum Eccleſiaſtica lege demonſtratum eſt ſupra. Haud ſecus docent Patres, inter quos Ambroſius lib. 1. de Abraham cap. IX. cujus verba relata ſunt in canonem, *Cave*

Chriſtiane, XXVIII. q. 1. num. 15. Sunt autem in eadem Cauſa capitula hujus generis plura. Dixi hoc impedimentum *Jure Eccleſiaſtico* fuiſſe inductum, propterea quod neque naturali, neque divina lege nullum irritumque cenſetur. Non quidem *naturali*, quoniam conjugium fidelis cum infideli fini matrimonii & filiorum procreationi non adverſatur: nec unquam legimus nulla fuiſſe conjugia, quæ ante legem ſcriptam, vel hac etiam lata, credentes cum Ethnicis inierunt, ut Joſeph, Iſmael, & Moyſes cum mulieribus Aegyptiis, Eſau cum Chananæis, Heſter cum rege Perſarum, Salomon cum alienigenis, Roboam cum Ammonitide, ut mittam alia id genus connubia plurima. Lege quoque *divina* conſtat permanere fidelis cum infideli connubium, ſcribente Apoſtolo 1. Corinth. VII. 12. *Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc conſenſit habitare cum illo, non dimittat illam; & ſi qua mulier habet virum infidelem, & hic conſentit habitare cum illa, non dimittat virum*. Hieronymus in Epiſt. ad Lætam agens de inſtitutione filiæ ait, *conſilium Apoſtoli illuc profeciſſe, ut radicis amaritudinem dulcedo fructum compenſaret, & viles virgulæ balſama pretioſa ſudarent*: ſubjiciens, *Tu es nata non impari matrimonio, & de te & Toxotio meo Paula generata eſt*. Imparis illius conjugii fructus fuit tum filia ſanctiſſima, tum infidelis parentis converſio. Ex conjugio pariter S. M. Monnicæ cum Patricio municipe Thagaſtenſi a Chriſtiana fide alieno prodiit Auguſtinus ſplendidiſſimum Eccleſiæ lumen, atque ex Monnicæ conſuetudine viri ſalus. Idem, quod traditur ab Apoſtolo, definitur cap. *Si quis gentilis*, citata q. 1. num. 2. quod Gratianus tribuit Eutychiano Papæ, depromptum eſt autem ex Pœnitentiali Theodori. Accedit, quod ex definitione Innocentii I. relata ibidem cap. *Nunquid*, & exſcripta ex litteris ad Euſebium & Epiſcopos Macedoniæ an. 414. filii ſuſcepti ex ea, quæ ante baptiſmum fuit uxor, legitimi appellandi ſunt, *non autem naturales vel ſpurii*, & defuncto patre habent cum ceteris filiis *herciſcundæ hæreditatis* conſortium.

Quamquam autem ſtet inter infideles conjugium, & ſi ante ſuſceptionem baptiſmi contractum fuerit, perſiſtat etiam altero tantum conjuge ad fidem converſo, ſi uterque ſimul permanere conſentiat, ut docet Apoſtolus, explicatque Auguſtinus lib. 1. de Adulterinis conjugiis cap. 13. & 14. nihilominus incongruum ſemper ac perniciosum viſum fuit, ſi fidelis infidelem mulierem duceret in uxorem, præſertim cum matrimonium in diſpari cultu contractum non careat ſubverſionis periculo, atque exercitio veræ religionis, concordiæ animorum, natorumque piæ educationi adverſetur. Quapropter hujuſmodi conjugia in veteri lege fuiſſe communiter prohibita, tametſi aliquando propter gentium converſionem, maximumque Hebraici populi commodum contigiſſe legantur, & repugnare etiam Apoſtolo, qui

Digitized by Google

qui ſexto capite ſecundæ ad Corinthios Epiſtolæ ait, *Nolite jugum ducere cum infidelibus*, docent, ut diximus, Tertullianus ad uxorem ſcribens, Ambroſius lib. 1. de Abraham, & adverſus Jovinianum Hieronymus.

Factum propterea eſt, ut ob incommoda, quæ nuper recenſui, Eccleſia diſparem cultum adnumeraverit ceteris matrimonii impedimentis: unde S. Thomas q. 59. Supplem. art. 1. inquit: *Principalius matrimonii bonum eſt proles ad cultum Dei educanda; cum autem educatio fiat communiter per patrem & matrem, uterque ſecundum fidem ſuam intendit ad cultum Dei prolem educare: & ideo ſi ſint diverſæ fidei, intentio unius alterius intentioni contraria erit; & ita inter eos non poteſt eſſe conveniens matrimonium. Et propter hoc diſparitas cultus præcedens matrimonium impedit ne contrahi poſſit.* Adde quod Cyprianus de Lapſis, & S. Pater Auguſtinus de Fide & Op. cap. 19. ajunt, *nihil aliud eſſe jungere cum infidelibus vincula matrimonii, quam proſtituere gentibus membra Chriſti.* Hinc ergo conſuetudo Eccleſiæ, ut poſt Dominicum Soto in IV. diſt. 39. recte animadvertit Sylvius concl. 3. in art. 1. quæſtionis LIX. firmiſſimam legem induxit, qua matrimonium inter fidelem & infidelem contractum ſit irritum; quæ utique conſuetudo rationi & æquitati eſt maxime conſentanea: ideoque cap. *Si quis Judaicæ pravitati*, petito ex Concilio Arvernenſi an. 535. & cap. *Non oportet*, deprompto ex Agathenſi an. 506. quæ duo capita habentur in Decreto, XXVIII. q. 1. num. 16. & 17. qui conjugali vinculo Judæis, vel hæreticis ſociantur, protinus a fidelium cœtu, atque a convivio & communione Eccleſiæ ſunt ſegregandi. Verum de Conjugiis hæreticorum agendum eſt paullo infra.

De impedimento violentiae, seu coactionis.

Vis, & coactio non tantum Jure Canonico, ſed etiam naturali dirimit matrimonium. Jure quidem canonico: nam id ſtatuit Toletana III. Synodus an. 589. can. 10. Hormiſdas apud Ivonem p. 8. cap. 24. Urbanus ibidem cap. 23. quæ definitiones habentur in Decreto cap. *Hoc ſanctum*, XXXII. q. 2. n. 16. & capp. *De neptis*, &, *Si verum*, XXXI. q. 2. num. 1. & 3. Plures hujus generis canones extant in IV. Decretal. tit. 1. ſive, De ſponſalibus, paullo poſt laudandi. His accedit Tridentina Synodus, quæ ſeſſ. XXIV. cap. 9. præcipit *omnibus cujuſcunque gradus & conditionis exiſtant*, ſub anathematis pœna ipſo facto incurrenda, ne aliquem cogant, quo minus libere contrahat matrimonium. Id quoque naturali jure firmari inde conſtat, quod conjugium faciat aſſenſus a plena libertate proficiſcens: ubi autem contractus vi, & illato metu extorquetur, conſenſio, & animorum conjunctio eſſe nequit. Sed quoniam *inter vim & vim differentia eſt*, ut

inquit Innoc. III. cap. *De muliere*, De ſponſ. n. 6. oportet diſtinguere violentiam, qua principio extrinſecus impellente aliquis movetur renitens omnino atque invitus; & violentiam alteram, qua metu incuſſo aliquis eligit, quod metu illo nequaquam perculſus minime eligeret. Ac violentia primi generis, utpote quæ ab omni deliberatione ſejungitur, omnem prorſus conſenſum excludit. Violentia autem illa, quæ in metus incuſſione ſita eſt, tunc matrimonium dirimit, quando eſt metus cadens in virum conſtantem, non autem quando metus levis eſt, & exilis. Metus cadens in virum conſtantem ille dicitur, quo vir minora, ac majora mala ſibi impendentia animadvertens, ut evadat malum grave ſibique imminens, puta mortem, mutilationem, exilium, infamiam, malum minus amplectitur, ut ſolutionem pecuniæ, bonorumque jacturam. E contra metus levis dicendus eſt, quando imminet minimum duntaxat incommodum, hujuſque timore percitus vir inconſtans, animoque imbecillis præbet aſſenſum. Itaque metus prioris generis impedit matrimonium, non metus alter inaniter trepidantium. Cenſetur autem metus gravis etiam pavor ille puellarum, quæ cum parentes habeant auſteros,& hi quamcunque filiorum inobedientiam ſevere ulciſcantur, nec facile mandent oblivioni, illorum juſſu & comminatione eligunt nuptias, a quibus animo abhorrent.

Memoria hic repetenda ſunt, quæ ſcripſimus lib. XXI. I. perſiſtere quidem in iis, quæ fiunt impellente metu, rationem liberi ac voluntarii: ſed nihilominus contractibus ad humanam ſocietatem inſtitutis hanc a legibus additam conditionem, ut ſint nulli ſi terroribus miniſque fiant. Quamquam in contractibus matrimonialibus adeſt ratio quædam peculiaris, ob quam irriti eſſe debeant, quotieſcunque ſunt violenter extorti. Qui enim violentiam patitur, querelam movere poteſt apud legitimum judicem, & hujus ſententiâ per reſtitutionem in integrum a vi, quam injuſte patitur, reddi immunem. At conjugium, cum ſit conjunctio perpetua, retineatque individuam conſuetudinem, talis contractus eſt, qui actionem aliquam adverſus illatam vim non admitteret, ſemel ac eſſet legitimus, & ex ſe ratus. Quare Scotus, Eſtius, & quidam alii Theologi in IV. Sent. diſt. 29. magna probabilitate docuerunt coactionem non jure tantum humano, verum etiam naturali impedire nullumque reddere matrimonium. Videtur mihi hæc ſententia eſſe vera, & perſpicua, eamque firmari cap. *Cum locum*, De ſponſal. num. 14. ubi aſſignatur hæc ratio, cur matrimonium ſolo conſenſu contrahatur, debeatque ille qui contrahit plena ſecuritate gaudere, *Ne*, videlicet, *per timorem dicat ſibi placere quod odit, & ſequatur exitus, qui de invitis ſolet nuptiis provenire*. Eam ob rem ſtatuerunt canones, ut ubi timetur, ne puellæ violentia inferatur, auctoritate judicis tuto honeſtoque loco detineatur: ut ſi in contractus ſtipulatione apponatur pœna, quæ ſolvi debeat a par-

parte ſi contraveniat, improbetur ſtipulatio, & pars altera ab extorſione pœnæ deſiſtat; ac præterea ut ſi mulier ſe nupturam interpoſito juramento firmaverit, & poſtea jurisjurandi religione neglecta nubere omnino detrectet, monenda potius ſit, quam cogenda. Ita enim ſtatuitur capp. *Cum locum*, *Gemma mulier*, &, *Requiſivit*, præcit. tit. De ſponſalibus & matrim. Quoniam tamen cum matrimonii, tum juramenti vinculum ſacroſanctum & inviolabile eſt, ac profani etiam homines perditiſſimum illum cenſent, cui, ut ſatyra 13. ajebat Juvenalis,

Tam facile & pronum eſt, ſuperos contemnere teſtes:

ideo iſtud quoque Jure Canonico ſtatutum fuit, ut ſi uxores reclament ſe numquam in matrimonium conſenſiſſe, viri autem legitime probent contrarium, illæ non audiantur, & ſi juramentum futurarum nuptiarum præſtiterint, ad hoc implendum omnino teneantur; prout conſtat ex cap. *Conſultationi*, & ex cap. *Commiſſum*, ejuſdem tituli.

Etſi autem vis & coactio matrimonium impediant; ſi tamen poſt violentiam intercedat conſenſus, aut ſi non expreſſo oretenus conſenſu, cohabitatio ſpontanea excludat probationem coactionis; juxta cap. *De muliere*, & cap. *Ad id, quod per tuas*, conjugium per vim contractum convaleſcit: ſecus verò, ſi mulier invita contrahat cum aliquo, & ſe ab eo cognoſci nullo modo permittat, prout definitur cap. *Veniens*, 13. De ſponſalibus.

De impedimento Ordinis, Ligaminis, et Honestatis.

Quum ea, quæ paullo ſupra dixi de Voto, ſpectent quoque ad impedimentum *Ordinis*, perpauca de hoc ſubjiciam. Itaque *minores Ordines* matrimonium non impediunt, niſi forte ratione voti, & religioſæ profeſſionis, ut docuerunt Magnus Gregorius Epiſt. 31. lib. 12. & Humbertus Legatus Leonis IX. adverſus Nicetam, quorum verba habentur capp. *Si quis vero*, &, *Seriatim*, diſt. 32. num. 3. & 14. Idem univerſæ Eccleſiæ praxis, omniumque ſæculorum diſciplina confirmat. Impediunt ergo matrimonium contrahendum, & dirimunt poſtea contractum *Ordines ſacri*, inter quos comprehendi etiam *Subdiaconatum* dixi præcedenti libro cap. 5. & definitum eſt ab Alexandro III. in IV. Decret. tit. 6. cap. *Ex litterarum tuarum*, 2. Clerici quoque Græcorum, apud quos conjugium permittitur, ſi mulieri velint copulari jure nuptiali, id tantum permittuntur facere priuſquam ſuſcipiant ordinem *hypodiaconatus*, juxta canonem 27. Apoſtolicum, & 6. Trullanum, de quo cap. *Si quis eorum*, diſt. 32. num. 7. Recte idcirco Tridentina Synodus ſeſſ. XXIV. can. 9. ait: *Si quis dixerit clericos in ſacris ordinibus conſtitutos, vel regulares caſtitatem ſolemniter profeſſos poſſe matrimonium contrahere, contractumque validum eſſe,*

Digitized by Google

eſſe, non obſtante lege Eccleſiaſtica, vel voto; anathema ſit. Apertum eſt, hoc Ordinis impedimentum lege Eccleſiaſtica inductum eſſe, & vim habere majorem ob votum ſacris Ordinibus adnexum. Græci, quibus permiſſum eſt ante ſacros Ordines uxorem unam, & virginem ducere, ſi poſt ſacram ordinationem uxore mortua aliam ducant, vel ſi uxorem non habeant, ducere illam præſumant, conſtitutione *Etſi Paſtoralis* BENEDICTI XIV. puniuntur excommunicatione latæ ſententiæ, & ab ordine ſtatim deponendi ſunt, atque matrimonium ante recenſitos Ordines contractum, nullum irritumque declaratur. Tenentur quoque juxta eamdem Conſtitutionem presbyteri Græci conjugati, antequam ad peragendum ſacrum accedant, *per hebdomadam*, vel ſaltem *per triduum* ab uxoribus abſtinere: quum ſacros miniſtros deceat quammaxime continentia, juxta ſacras litteras, canones, Patrum documenta, & paganorum quoque inſtituta, canente Tibullo:

Vos quoque abeſſe procul jubeo; diſcedat ab aris
Cui tulit heſterna gaudia nocte Venus.

Impedimentum *ligaminis* eſt matrimonium cum alia uxore antecedenter contractum. De hoc impedimento ſcribit Hieronymus lib. I. contra Jovinianum: *Ubi numerus maritorum eſt, ibi vir, qui proprie unus eſt, eſſe deſiit. Una coſta a principio in unam uxorem verſa eſt; Et erunt, inquit, duo in carne una, non tres, neque quatuor: alioquin non duo, ſed plures.* Extat in cap. *Siquidem*, XXXI. q. I. n. 10. Huc ſpectant, quæ dicentur de Polygamia. Notandum hic eſt primo, matrimonium, quo aliud dirimitur, eſſe matrimonium contractum *per verba de præſenti*, ſive matrimonium ratum; nam ſponſalia *de futuro* ſolvuntur per ſponſalia *de præſenti*, ut dictum eſt ſupra; ſecundo matrimonium ratum, ſive ſponſalia *de præſenti* nullum reddere ſubſequens matrimonium *etiam carnali copula conſummatum*: quorum primum definitur cap. *Duobus modis*, De ſponſa duorum; alterum vero capp. *Licet præter ſolitum*, &, *Tuas dudum*, eodem loco, ſive IV. Decretal. tit. 4. Denique advertendum eſt, quod etſi leges civiles ſtatuerint, ut uxor, cujus maritus in militiam profectus, aut alia de cauſa abſens eſt, ad ſecundas nuptias tranſire valeat, poſt quatuor vel quinque annos, *ſi nullum ſoſpitatis potuit habere indicium*, l. *Uxor*, C. de repud. & l. *Uxores* ff. eodem tit. aut poſtquam per alium jurejurando deponatur virum illum obiiſſe, dummodo annus exinde prætereat, Auth. *Hodie*, C. de repud. omnino tamen mulieres junctæ viris rurſus contrahere prohibentur, *donec certum nuncium de morte illorum recipiant*, ſive, *donec conſtet quod ab hac vita migraverint*; qua certitudine habita poſſunt abſque ampliori mora ad aliorum conſortium canonice convolare, prout definivit Clemens III. cap. *In præſentia*, De ſponſal. & Lucius III. cap. *Dominus*, De ſecundis nuptiis.

De impedimento *publicæ honeſtatis* nulla in Decreto Gratiani fit men-

Digitized by Google

mentio. Eſt autem hoc impedimentum illud, quod oritur ex ſponſalibus, & ex matrimonio rato, non conſummato: & ideo appellatur impedimentum honeſtatis, propterea quod Eccleſia inhoneſtum & indecorum exiſtimet, ſi quis matrimonium ineat cum ſponſæ, vel uxoris ſuæ, etſi non cognitæ, conſanguineis. Impedimentum iſtud ex ſponſalibus proveniens, nullum eſt ubi ſponſalia quacunque ratione non fuerint valida: ubi autem valida fuerint, ex definitione Trident. Concilii ſeſs. XXIV. *primum gradum non excedit*, quum antea ad quartum uſque gradum extenderetur, juxta cap. *Juvenis*, De ſponſalib. num. 3. Perſiſtit vero hoc impedimentum, etiamſi ſponſalia mutuo conſenſu ſolvantur, prout teſte Fagnano prope finem Comment. ad cap. *Ad audientiam*, De ſponſal. 4. poſt maturam diſcuſſionem definivit die ſexta Julii an. 1658. S. Congregatio Concilii, ac decima die ejuſdem menſis Alexander VII. Congregationis definitionem confirmans. Pari ratione perſeverat poſt mortem ſponſi, vel ſponſæ, propterea quod impedimentum ſemel contractum ſolius Eccleſiæ auctoritate diſſolvatur: atque id colligitur etiam ex cap. *Si quis deſponſaverit*, XXVII. q. 2. num. 11. Hoc demum publicæ honeſtatis impedimentum ſi contrahatur ob matrimonium ratum, non ad primum gradum coarctatur, ſed extenditur ad quartum uſque, prout definivit S. Pius V. an. 1568. in Conſtitut. *Ad Romanum*. Definitio itaque Tridentini Concilii ſpectat ſolummodo ad ſponſalia *de futuro*, quæ propriè ſponſalia ſunt, ſtipulatio ſcilicet & promiſſio futurarum nuptiarum: quumque Tridentinum nihil innovaverit circa impedimentum ex matrimonio rato, ſive ex ſponſalibus *de præſenti*; conſequitur induci impedimentum iſtud, etiamſi matrimonium ratum nullum ſit quavis ratione, puta conſanguinitatis, affinitatis, impotentiæ, & clandeſtinæ deſponſationis, *dummodo non ſit nullum defectu conſenſus*: id enim Jure Canonico decretum fuerat cap. Unico, *Ex ſponſalibus*, in Sexto lib. IV. tit. 1. Secus, ut diximus, affirmandum eſt de ſponſalibus *de futuro* reipſa nullis. Vide Fagnanum in cap. *Ad audientiam*, num. 20. Vanroy cap. 4. q. 9. Theologiam Semin. Petrocorenſis vol. IV. pag. 385. ubi demonſtratur quod poſtremo dictum eſt de matrimonio nullo, ex quo hoc impedimentum inducitur; in reliquis enim conſentiunt Theologi, & JCC. univerſi.

De impedimento affinitatis.

Affinitas, de qua in præſentiarum, eſt propinquitas & neceſſitudo, quæ oritur ex viri mulieriſque commercio, & conſummato concubitu, ſeu licitus ſit iſte, ſeu turpis atque inhoneſtus. Contrahitur autem affinitas inter virum & conſanguineos mulieris, atque inter mulierem & conſanguineos viri; non autem inter conſanguineos utriuſque,

eſſe, non obſtante lege Eccleſiaſtica, vel voto; anathema ſit. Apertum eſt, hoc Ordinis impedimentum lege Eccleſiaſtica inductum eſſe, & vim habere majorem ob votum ſacris Ordinibus adnexum. Græci, quibus permiſſum eſt ante ſacros Ordines uxorem unam, & virginem ducere, ſi poſt ſacram ordinationem uxore mortua aliam ducant, vel ſi uxorem non habeant, ducere illam præſumant, conſtitutione *Etſi Paſtoralis* BENEDICTI XIV. puniuntur excommunicatione latæ ſententiæ, & ab ordine ſtatim deponendi ſunt, atque matrimonium ante recenſitos Ordines contractum, nullum irritumque declaratur. Tenentur quoque juxta eamdem Conſtitutionem presbyteri Græci conjugati, antequam ad peragendum ſacrum accedant, *per hebdomadam*, vel ſaltem *per triduum* ab uxoribus abſtinere: quum ſacros miniſtros deceat quammaxime continentia, juxta ſacras litteras, canones, Patrum documenta, & paganorum quoque inſtituta, canente Tibullo:

Vos quoque abeſſe procul jubeo; diſcedat ab aris
Cui tulit heſterna gaudia nocte Venus.

Impedimentum *ligaminis* eſt matrimonium cum alia uxore antecedenter contractum. De hoc impedimento ſcribit Hieronymus lib. I. contra Jovinianum: *Ubi numerus maritorum eſt, ibi vir, qui proprie unus eſt, eſſe deſiit. Una coſta a principio in unam uxorem verſa eſt; Et erunt, inquit, duo in carne una, non tres, neque quatuor: alioquin non duo, ſed plures*. Extat in cap. *Siquidem*, XXXI. q. I. n. 10. Huc ſpectant, quæ dicentur de Polygamia. Notandum hic eſt primo, matrimonium, quo aliud dirimitur, eſſe matrimonium contractum *per verba de præſenti*, ſive matrimonium ratum; nam ſponſalia *de futuro* ſolvuntur per ſponſalia *de præſenti*, ut dictum eſt ſupra; ſecundo matrimonium ratum, ſive ſponſalia *de præſenti* nullum reddere ſubſequens matrimonium *etiam carnali copula conſummatum*: quorum primum definitur cap. *Duobus modis*, De ſponſa duorum; alterum vero capp. *Licet præter ſolitum*, &, *Tuas dudum*, eodem loco, ſive IV. Decretal. tit. 4. Denique advertendum eſt, quod etſi leges civiles ſtatuerint, ut uxor, cujus maritus in militiam profectus, aut alia de cauſa abſens eſt, ad ſecundas nuptias tranſire valeat, poſt quatuor vel quinque annos, *ſi nullum ſoſpitatis potuit habere indicium*, l. *Uxor*, C. de repud. & l. *Uxores* ff. eodem tit. aut poſtquam per alium jurejurando deponatur virum illum obiiſſe, dummodo annus exinde prætereat, Auth. *Hodie*, C. de repud. omnino tamen mulieres junctæ viris rurſus contrahere prohibentur, *donec certum nuncium de morte illorum recipiant*, ſive, *donec conſtet quod ab hac vita migraverint*; qua certitudine habita poſſunt abſque ampliori mora ad aliorum conſortium canonice convolare, prout definivit Clemens III. cap. *In præſentia*, De ſponſal. & Lucius III. cap. *Dominus*, De ſecundis nuptiis.

De impedimento *publicæ honeſtatis* nulla in Decreto Gratiani fit men-

Digitized by Google

mentio. Eſt autem hoc impedimentum illud, quod oritur ex ſponſalibus, & ex matrimonio rato, non conſummato: & ideo appellatur impedimentum honeſtatis, propterea quod Eccleſia inhoneſtum & indecorum exiſtimet, ſi quis matrimonium ineat cum ſponſæ, vel uxoris ſuæ, etſi non cognitæ, conſanguineis. Impedimentum iſtud ex ſponſalibus proveniens, nullum eſt ubi ſponſalia quacunque ratione non fuerint valida: ubi autem valida fuerint, ex definitione Trident. Concilii ſeſs. xxiv. *primum gradum non excedit*, quum antea ad quartum uſque gradum extenderetur, juxta cap. *Juvenis*, De ſponſalib. num. 3. Perſiſtit vero hoc impedimentum, etiamſi ſponſalia mutuo conſenſu ſolvantur, prout teſte Fagnano prope finem Comment. ad cap. *Ad audientiam*, De ſponſal. 4. poſt maturam diſcuſſionem definivit die ſexta Julii an. 1658. S. Congregatio Concilii, ac decima die ejuſdem menſis Alexander VII. Congregationis definitionem confirmans. Pari ratione perſeverat poſt mortem ſponſi, vel ſponſæ, propterea quod impedimentum ſemel contractum ſolius Eccleſiæ auctoritate diſſolvatur: atque id colligitur etiam ex cap. *Si quis deſponſaverit*, xxvii. q. 2. num. 11. Hoc demum publicæ honeſtatis impedimentum ſi contrahatur ob matrimonium ratum, non ad primum gradum coarctatur, ſed extenditur ad quartum uſque, prout definivit S. Pius V. an. 1568. in Conſtitut. *Ad Romanum*. Definitio itaque Tridentini Concilii ſpectat ſolummodo ad ſponſalia *de futuro*, quæ propriè ſponſalia ſunt, ſtipulatio ſcilicet & promiſſio futurarum nuptiarum: quumque Tridentinum nihil innovaverit circa impedimentum ex matrimonio rato, ſive ex ſponſalibus *de præſenti*; conſequitur induci impedimentum iſtud, etiamſi matrimonium ratum nullum ſit quavis ratione, puta conſanguinitatis, affinitatis, impotentiæ, & clandeſtinæ deſponſationis, *dummodo non ſit nullum defectu conſenſus*: id enim Jure Canonico decretum fuerat cap. Unico, *Ex ſponſalibus*, in Sexto lib. iv. tit. 1. Secus, ut diximus, affirmandum eſt de ſponſalibus *de futuro* reipſa nullis. Vide Fagnanum in cap. *Ad audientiam*, num. 20. Vanroy cap. 4. q. 9. Theologiam Semin. Petrocorenſis vol. iv. pag. 385. ubi demonſtratur quod poſtremo dictum eſt de matrimonio nullo, ex quo hoc impedimentum inducitur; in reliquis enim conſentiunt Theologi, & JCC. univerſi.

De impedimento affinitatis.

Affinitas, de qua in præſentiarum, eſt propinquitas & neceſſitudo, quæ oritur ex viri mulieriſque commercio, & conſummato concubitu, ſeu licitus ſit iſte, ſeu turpis atque inhoneſtus. Contrahitur autem affinitas inter virum & conſanguineos mulieris, atque inter mulierem & conſanguineos viri; non autem inter conſanguineos utriuſque,

que, ut ſcribit Toletus, vir alioqui accuratiſſimus, lib. VII. Inſtruct. cap. XI. Ut enim eſt in proloquio, *Affinitas non parit affinitatem*, eo quod affinitas in conjugibus conſiſtat, in quibus fit unitas illa carnis, unde affinitas ipſa promanat. Hinc fratres vel ſorores unius conjugis nullo modo affines fiunt fratrum aut ſororum alterius, ac poſſunt inter ſe inire nuptiale fœdus. Hoc itaque affinitatis impedimentum requirit primùm ut ſequatur concubitus; ex ſponſalibus namque, ſive ex matrimonio duntaxat rato *publica honeſtas* naſcitur, non affinitas: nec truſare, & obſcene urgere puellam ſat eſt abſque ulteriori effectu ad contrahendam affinitatem; cum ſolus niſus non inferat carnale vinculum, juxta caput fin. *Adoleſcens*, De ſponſal. & matrim. Concubitus quoque, unde affinitas oritur, debet eſſe naturalis, ex cap. *Extraordinaria*, XXXV. q. 3. num. 11. Eamdem affinitatem contrahi etiam concubito illicito conſtat ex capp. *Ex litteris*, &, *Veniens*, De eo, qui cognovit conſanguineam uxoris ſuæ, vel ſponſæ.

Habet *Affinitas* lineas, & gradus ſuos, eo prorſus modo, quo ſupra diximus de conſanguinitate. Hi gradus hac ratione computantur ex Magiſtro diſt. 41. atque ex cap. *Porro de affinitate*, XXXV. q. 5. cap. 3. Cum vir & uxor ſint *una caro*, unius quoque & alterius ſit una propinquitas. Tanta ergo erit diſtantia affinitatis inter virum, & conſanguineos mulieris, quanta eſt diſtantia conſanguinitatis inter mulierem ipſam, ejuſque conſanguineos. Itaque in linea recta uxor eſt affinis in primo gradu cum ſocero, ſive patre mariti; in ſecundo cum avo, ac ita deinceps: in linea autem laterali primus gradus affinitatis eſt uxoris cum fratre aut ſorore viri, alter gradus cum viri nepote vel nepte. *Quocirca* (inquit Zacharias, vel Gregorius cap. *Porro*, nuper laudato) *ego & ſoror uxoris meæ in uno & primo gradu erimus: filius vero ejus in ſecundo gradu erit a me: neptis verò tertio; idque utrique in ceteris agendum eſt ſucceſſionibus*. Affinitas olim uſque ad ſeptimum gradum matrimonium impediebat, cap. *Nullum ex utroque*, XXXV. q. 2. num. 7. at definitione Tridentini Concilii ſeſſ. XXIV. cap. 4. impedimentum, quod inducitur propter affinitatem fornicatione contractam, & dirimit matrimonium poſtea contractum, ad eos tantum reſtringitur, *qui in primo & ſecundo gradu conjunguntur*. Affinitas autem, quæ ex honeſto & matrimoniali concubitu provenit, impedit connubium, ſicut facit conſanguinitas, uſque ad quartum gradum incluſive: quod & ſtatuitur cap. *De propinquis*, XXXV. q. 3. num. 5.

Si affinitas ob inceſtum concubitum matrimonio jam contracto ſuperveniat, puta ſi vir cognoſcat ſororem uxoris ſuæ, aut hujus filiam propriamque privignam, privatur jure petendi debitum conjugale, quoadusque obtinuerit diſpenſationem juxta capitulum, *Tranſmiſſæ nobis*, De eo, qui cognovit conſ. &c. non autem ſi comprimat conſanguineam uxoris in tertio, vel quarto gradu; quoniam, ut dixi per

per definitionem Tridentini concubitus illicitus inducit impedimentum in primo tantum, atque in ſecundo gradu affinitatis. Hæc itaque non ſolvit matrimonium ratum, cui ſuperveniat, ſed impedit contrahendum, tametſi interſint ſponſalia; ipſumque matrimonium, ſi ante diſpenſationem contrahatur, dirimit ac nullum reddit.

De impedimento impotentiae.

Proximum impedimentum eſt impotentia coeundi, quæ vel ex naturali cauſa proficiſcitur, vel ex maleficio. De hoc impedimento prolixe agitur in IV. Decretal. tit. 15. *De frigidis & maleficiatis*. Impedimentum iſtud tunc adeſſe creditur, quando id fatetur uterque conjux, ibid. cap. *Accepiſti*, num. 1. Si verò id vir aſſerat, neget autem mulier, viro potius fides habenda eſt, *quumſit ille caput mulieris*; ſecus autem ſi per inſpectionem rectumque judicium aſſertio mulieris vera eſſe probetur, prout legitur in fine præcitati capituli. Hæc impotentia non ſtatim dijudicari poteſt, ſed comprobanda eſt *cohabitatione triennii*, juxta cap. *Litteræ veſtræ*, eodem tit. num. 7.

Quod ſpectat ad naturalem impotentiam, ex parte viri adeſſe dicenda eſt, quotieſcunque naturæ ſit frigidæ, aut aliis de cauſis, quæ nobis ſilentio prætereundæ ſunt, ad actum conjugii cenſeatur ineptus; dummodo ope medicorum nequeat impotentia illa juvari, prout eo loci habetur cap. *Ex litteris*, 3. necnon cap. *Requiſiſti*, XXXIII. q. I. num. 2. Impotens itidem eſt ſpado τῷ διδύμῳ utroque exſectus, & qui impura tantum tentigine, non prolifico ſemine poteſt uxoriam rem exercere: de quo plura Summus Pontifex Sixtus V. Conſtit. 59. *Cum frequenter*, edita an. 1587. Eadem ratio habenda eſt de pueris nondum ad gignendam prolem idoneis, cap. *Quod ſedem*, tit. cit. num. 2. atque capp. *Atteſtationes*, &, *Tuæ nobis*, De deſponſat. impub. Ex parte feminæ impedimentum impotentiæ, oritur *ex arctatione*, cui præter divinum miraculum abſque corporali periculo nequeat remedium afferri, uti habetur cap. *Fraternitatis*, De frigid. & malef. n. 6. Eidem periculo æquiparant nonnulli inciſionem; negantque permulti ad hanc cogendam eſſe mulierem: qua in re neceſſum eſt animadvertere cujus generis inciſione opus foret. Præcitato cap. *Fraternitatis*, §. *Similiter*, legitur mulierem viro cui nupſerat adeo arctam, ut nunquam ab eo valuerit deflorari, poſſe per judicium Eccleſiaſticum ab eo ſejungi, & nubere alteri, cui arcta non ſit: quod paucis ab hinc annis in nobiliſſima muliere, approbante Sede Apoſtolica, certum eſt contigiſſe. Hinc eruitur falſam eſſe opinionem illorum, qui cenſent, nullam dari impotentiam *reſpectivam*, quæ dirimat matrimonium, contendentes mulierem, quæ poſt ſeparationem a priori conjuge ab alio cognoſcitur, reddi etiam aptam primo viro, & debere

ad illum redire, cum quo prius fœdus inierat conjugale, proptereaquod, inquiunt, non eſt *perpetua impotentia*, quæ poſtea tollitur: idque ſtatuitur cap. *Requiſiſti*, XXXIII. q. 1. num. 2. & cap. *Accepiſti*, &, *Laudabilem*, De frigidis & malef. num. 1. & 5. Amplectitur hanc ſententiam Sylvius in quæſt. 58. Supplem. art. 2. q. 3. ſed utut hæc opinio vera eſſe poſſit de impedimento frigiditatis, quod poſteriori eventu conſtat non adfuiſſe, aut ſaltim non fuiſſe perpetuum, nec arte, vel tempore ſuperandum; profectò vera non eſt, ſi loquamur de impedimento *arctationis*, quæ etiamſi perpetuum non fuerit abſolute, & reſpectu utriuſque viri, perpetuum tamen erat *reſpective*, ideſt, comparate ad virum, cum quo mulier primum contraxerat, quoniam is nunquam eam deflorare potuiſſet: ideoque ſaniori judicio propugnant dari impotentiam naturalem *reſpectivam*, ob quam matrimonium dirimitur. Sanchez lib. 7. diſput. 93. Baſilius Poncius lib. 7. cap. 71. & Gibertus in Corp. Juris Can. de Sacram. tit. 13. cap. 4. ſect. 1.

Unum circa naturalem impotentiam addendum eſt, nempe, ſi hæc ſuperveniat contracto jam matrimonio, nequaquam hoc dirimi, capp. *Hi qui*, XXXII. q. 7. num. 25. & , *Si uxorem*, XXXII. quæſt. 5. num. 18. & rurſus cap. *Quanto*, De divortiis, §. *Si vero*. Senes quoque tametſi ob effœtam ætatem reddantur ad conjugii actum inhabiles, debent cum uxoribus ſuis commorari *ad humanitatis ſolatium*, cap. *Nuptiarum bonum*, XXVII. q. 1. num. 41.

Maleficium, quo impediuntur connubia, eſt faſcinatio, cujus vi conjuges ne coire valeant devinciuntur, ut de rege Amaſi Herodotus, de Sylvano Tacitus, de Theodorico Aemilius ſcripſere. Hanc faſcinationem fieri poſſe virtute dæmonum nullus ignorat: unde & Ovidius lib. 3. Amor. El. 7. canebat,

Quis vetat & magicam nervos torpere per artem?

Neque enim dæmonum ſuperat facultatem efficere innumeris artibus, ut frigeſcant membra, nec ſentiatur verminetque prurigo, ſi tamen id Deus permittat. Impotentia hinc orta, *perpetua* ac dirimens conjugia erit exiſtimanda, ſi per experientiam triennalem adhibitis Eccleſiaſticæ medicinæ remediis non potuerit ſanari, juxta præcit. cap. *Laudabilem*, De frigid. & malef. Sunt autem hæc remedia peccatorum ſacramentalis confeſſio, largiores eleemoſynæ, orationes, jejunia, & exorciſmi facti ab Eccleſiæ miniſtris: de quibus remediis legendum cap. *Si per ſortiarias*, XXXIII. q. 1. num. 4. Etſi enim aliquando faſcina faſcinis ſolvuntur, quoniam dæmones ut faciliùs in ſuperſtitionem perducant, a nocendo ſponte deſiſtunt; nefarium tamen eſt ac ſacrilegum hac ratione avertere maleficia: immo ineptiſſimum quoque iſtud eſt, infirmiſſimumque remedium, utpote quod non a ſuperiori poteſtate vim habet, ſed ab ipſius dæmonis judificatione; qua deceptus Poetarum quidam ajebat:

Quid

Digitized by Google

Quid prodeſt, quod me peregrini mater Amyntæ
Ter vittis, ter fronde ſacra, ter thure vaporo
Luſtravit, cinereſque averſa effudit in amnem,
Incendens vivo crepitantes ſulphure lauros?

Sed lege quæ de Magicis incantationibus diximus libro x. cap. 21.

De impedimento Raptus.

Raptus eſt violenta mulieris abductio ad contrahendum cum ea matrimonium, aut ad explendam libidinem. Hinc raptor dici non debet, qui cum habuerit mulieris aſſenſum, illam a parentibus invitis abduxerit, prout ait Lucius III. cap. *Cum cauſam*, De raptoribus. Statuerunt hoc impedimentum etiam leges civiles, ſublata omnino ſpe a raptore potiundi tanquam legitima conjuge, muliere rapta, tametſi accedat partium *ratibabitio*. Vide Theodoſianum Codicem lib. ix. tit. 24. De raptu virginum & viduarum, & Codicem Juſtinian. eodem tit. Galliarum leges raptum eſſe cenſent, etiamſi puellæ prætextu matrimonii ſubornentur, & abſque expreſſo parentum, vel tutorum conſenſu abducantur, modò non attingant viceſimum quintum annum: & raptores ulterius tam puellarum, quam puerorum, capitis pœnam ſubeunt. Extat de Raptu celebre edictum Bleſenſe Henrici III. art. 42. ſucceſſorum regum approbatione firmatum. Quid de raptu ſtatuerit Jus Canonicum conſtat ex Cauſa xxxvi. q. 2. Ibidem cap. *Eos, qui rapiunt*, cap. *Si quis virginem*, & cap. *Nullus neque viduam*, raptores anathemate feriuntur: in capitulo, *Si quis non dicam*, confirmatur quod de pœna capitali habent leges quædam civiles: atque cap. *Placuit*, decernitur, ut qui rapiunt feminas vel ſeducunt, eas nullatenus habeant uxores, quamvis eis poſtmodum conveniant, & accedat quoque parentum ſuorum conſenſus.

Verùm quia non eſt hac in re concordiſſima veterum canonum auctoritas; ſiquidem cap. *Denique & puellæ*, permittitur habere cum voluntate parenıum raptas in conjugium, idemque poſt pœnitentiam peractam permittit capitulum, *Si autem nedum eas*; idcirco Synodus Tridentina ſeſſ. xxiv. cap. 5. rebus omnibus accuratiſſimè conſideratis decrevit nullum poſſe matrimonium conſiſtere inter raptorem & raptam, *quamdiu ipſa manſerit in poteſtate raptoris*: tunc eam poſſe a raptore in uxorem duci, quando *in loco tuto & libero conſtituta illum in virum habere conſenſerit*: raptorem nihilominus eo quoque in caſu excommunicatum eſſe ipſo jure, ac perpetua infamia notatum, omniumque dignitatum incapacem, iiſdemque pœnis ſubjici *omnes raptori conſilium, auxilium, & favorem præbentes*: ſi clerici hi fuerint, *de proprio gradu* dejiciendos eſſe; & demum mulierem raptam decenter arbitrio judicis a raptore eſſe dotandam, *ſive illam duxerit uxorem, ſive non duxerit*.

De impedimentis non dirimentibus.

Sunt & impedimenta alia, quæ matrimonium non dirimunt, ſed faciunt ne licite contrahatur, *impedientia* vulgò appellata: quæ hiſce verſibus comprehenduntur,

Eccleſiæ vetitum, necnon tempus feriatum,
Atque catechiſmus, crimen, ſponſalia, votum:
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Primum ergo eſt *Eccleſiæ inbibitio*; vetare enim poſſunt ne jungantur conjugia, tum Judex Eccleſiaſticus lite circa matrimonium pendente, cap. *Tua nos*, De ſponſalibus, tum Parochus ſi illi denuncietur aliquod impedimentum, vel hujus oriatur ſuſpicio, cap. *Cum inbibitio*, eodem tit. Quærunt nonnulli, num ſi Eccleſia, ac præſertim Romanus Pontifex prohibeat ne matrimonium contrahatur, ea prohibitione irritum fiat. Qua in re videntur canones pugnare invicem: nullum quippe futurum fore, colligitur ex cap. *Ad diſſolvendum*, De deſponſ. impub. ratum vero, atque poſt pœnitentiam peractam permittendum eſſe, infertur ex cap. *Cum in Apoſtolica*, De ſponſa duorum. Verum ipſa prohibitionis formula attendenda eſt, an ſcilicet illi clauſula irritans inſit, qua poſita matrimonium utique foret nullum: atque ita facile ad concordiam prælaudata capitula revocantur. II. *Tempus feriatum* illud eſt, quo prohibentur nuptiarum ſolemnitates, nempe *ab adventu Domini noſtri Jeſu Chriſti uſque in diem Epiphaniæ, & a feria quarta cinerum uſque ad octavam Paſchatis incluſive*, inquit Tridentinum Concilium ſeſſ. XXIV. de Reform. matrim. cap. 10. Similia in cap. *Non oportet*, ac duobus ſequentibus, XXXIII. q. 4. Idem olim ſervabatur per tres hebdomadas ante feſtum S. Joannis Baptiſtæ, aut a prima die Rogationum uſque ad octavam Pentecoſtes ob jejunium per id temporis ſervatum a multis, cap. *Capellanus*, De feriis. Cum enim nuptiarum celebritas ad voluptates animum trahat, jejuniorum, ſolemniumque feſtorum diebus plurimum adverſatur. Ethnici quoque id animadverterunt; unde in 2. Faſtorum,

Dum tamen hæc fiunt, viduæ ceſſate puellæ.

Hæretici impedimentum iſtud damnant novitatis, ac *tyrannicæ ſuperſtitionis*, inſcitiam, ſuumque Eccleſiaſticæ diſciplinæ contemptum commonſtrantes: jam enim ab anno 364. ſive ut aliis placet 357. Laodicena Synodus edidit hunc canonem num. 52. ὅτι οὐ δεῖ ἐν τεσσαρακοστῇ γάμους ἢ γενέθλια ἐπιτελεῖν, *quod non oportet in Quadrageſima nuptias, vel natalitia celebrare*. Coercentes ergo Tridentini Patres procacitatem illam hæreticorum inflicto anathemate, canone XI. ſeſſ. XXIV. perantiquæ traditioni adhæſerunt. III. *Catechiſmi* nomine intelligitur ea ceremonia, qua dum ſupplentur in puero domi regenerato ritus baptiſmatis, quis ſuſceptoris fungens munere reſpondet interrogationibus,

nibus, quæ fiunt ante fores Eccleſiæ, & quæ fiebant olim catechumenis, priuſquam unda regenerationis abluerentur. Hac enim ceremonia contrahitur ſpiritualis affinitas, quæ olim matrimonium impediebat: ſed impedimentum iſtud ſublatum videtur a Tridentina Synodo, ut diximus paullo ſupra pertractantes de cognatione ſpirituali. IV. *Crimen* hoc in loco intelligitur grave ſcelus a flagitioſo homine perpetratum, propter quod illi antiqui canones vetabant contrahere cum qualibet perſona, tametſi conſcia non eſſet ejuſdem criminis. Hujuſmodi autem ſcelera erant multa, ideſt inceſtus, raptus alienæ ſponſæ, mors illata uxori, vel ſacerdoti, propriæ prolis ſuſceptio, matrimonium cum moniali attentatum, aliaque omnia, quæ publicæ pœnitentiæ ſubjiciebantur; hujus enim tempore inhibitum erat matrimonium contrahere, ut diximus de Publica pœnit. in hoc volumine pag. 213. Poſtquam vero pœnitentia publica abiit in deſuetudinem; ea tantummodo crimina attendi ſolent, quæ matrimonium dirimunt, de quibus hoc eodem capite diſſeruimus. V. *Sponſalia* faciunt, ut matrimonium cum alia muliere initum culpa non careat, cum non ſit abſque promiſſorum violatione: illud tamen non dirimunt, quoniam vinculum conjugii, quod per *verba de præſenti* contrahitur, arctius eſt futurarum nuptiarum ſponſione. Vide quæ diximus de impedimento *ligaminis*, & quæ *de ſponſalibus* afferentur capite nono. *Votum* tandem, quod matrimonium impedit, ſed non dirimit, eſſe votum ſimplex caſtitatis, emiſſum extra Societatem Jeſu, ex hoc ipſo capite apertum eſt.

CAPUT VII.

In quo agitur de Clandeſtinis conjugiis.

Connumeravimus inter impedimenta matrimonii clandeſtinum conjugium; de quo hac brevi diſſertatione pertractandum eſt ſingillatim. *Clandeſtinum* itaque dicitur, quod clam & in ſecreto peragitur: unde *clandeſtina colloquia* inquit Cicero de Senect. *clandeſtina conſilia* VII. Belli Gal. Cæſar; *clandeſtinam ſuſpicionem* Plautus Amphit. 5. Hoc in loco *matrimonium clandeſtinum* dicimus quod abſque ſolemni forma præſcripta a Concilio Lateranenſi IV. cap. 51. & confirmata a Tridentino ſeſſ. XXIV. de Reformat. matrim. cap. 1. ideſt abſque præmiſſis in Eccleſia proclamationibus, & aliter quam præſente Parocho, vel alio Sacerdote de ipſius Parochi ſeu Ordinarii licentia, & duobus vel tribus teſtibus contrahitur. Sed quoniam Tridentinum ibidem docet poſſe proclamationes omitti, ſi id Ordinarius judicaverit expedire; contractus autem matrimoniales ſine Parocho & ſine teſtibus factos, *irritos ac nullos* ſacroſancta Synodus aperte decla-

clarat: hinc denunciationes præmittendæ ſunt quidem, ut dicam poſtea, ſed illarum prætermiſſio non eſt, quemadmodum Parochi ac teſtium abſentia, ipſius matrimonii dirimens impedimentum. Quia inſuper hæc clandeſtina conjugia facta libero contrahentium conſenſu fuiſſe rata & vera matrimonia, *quamdiu Eccleſia ea irrita non fecit*, initio ejuſdem capitis teſtatur ipſa Synodus Tridentina; & aliunde non poteſt Eccleſia mutare quæ ſpectant ad ſacramentorum *ſubſtantiam*, ideſt, *ad materiam & formam*, prout colligitur ex ipſomet Concilio ſeſſ. XXI. cap. 2. merito quæritur, an revera poſt illam Generalis Synodi definitionem eadem clandeſtina conjugia ſint rata, quum in illis appareat *materia*, quæ antea ſufficiens erat, videlicet, liber contrahentium conſenſus.

Dixi nonnulla de hac quæſtione libro XXX. cap. 10. atque hoc ipſo in quo verſamur, cap. 5. Nunc eadem illuſtraturus primum fateor ante Tridentinam Synodum clandeſtina connubia rata fuiſſe; nam Lateranenſis IV. eadem quidem improbavit, ſed tamen irrita eſſe non definivit, neque ante Tridentinum Concilium Eccleſia unquam eadem matrimonia voluit dirimere, ut cum permultis Theologis in IV. diſt. 28. §. 7. inquit Eſtius. Eſt tamen quorumdam opinio, ac præſertim Gentiani Herveti in Oratione ad Tridentinum Conc. Ferdinandi Mendozæ lib. 3. de Confirm. Conc. Illib. cap. 32. & noſtri Pontii lib. V. de Matrim. cap. 3. quod priſcis Eccleſiæ ſæculis hujuſmodi clandeſtina conjugia irrita & nulla fuerint, ſed poſtmodum antiquas leges in deſuetudinem abiiſſe, adeo, ut plurium ſæculorum intervallo rata & legitima fuerint, donec rurſus Tridentini Patres illa prorſus illegitima & irrita eſſe ſtatuerunt. Ceterum & qui hoc ſentiunt, fatentur, ut conſtat, diu matrimonium clandeſtinum fuiſſe ratum. Id ergo ultro lubenterque fatendum eſt; ac præterea concedendum, adhuc clandeſtina matrimonia contracta ſine forma a Tridentinis Patribus præſcripta, eſſe valida ubicunque ipſum Tridentinum promulgatum non fuit, quoniam Tridentinum ipſum Concilium declaravit ſuam de clandeſtinis conubiis definitionem in unaquaque parochia ſuum robur habere *poſt triginta dies a die primæ publicationis in eadem parochia factæ*. Quidam ajunt humanas leges numquam obligare niſi acceptentur: ſed horum opinionem exagitavimus capite 13. libri vigeſimi.

Prop. I. Quamquam clandeſtinæ nuptiæ ante Tridentinum ratæ fuerint, ſemper tamen illas Eccleſia Chriſti deteſtata eſt.

Fuiſſe clandeſtina conjugia olim rata, nec juri naturali repugnantia, conſtat primum ex cap. 3. prop. 2. in qua demonſtravimus juxta legem naturæ ſufficere ad matrimonium contrahendum liberum eorum conſenſum, de quorum conjunctionibus agitur. Secundo ex Jure Canonico, ac præſertim ex capp. *Matrimonium quidem. Sufficiat. Omnis res.* XXVII. q. 2. atque ex capp. *Si quis clam*, &, *Quod* no-

nobis, De clandeſtina deſponſat. ſcilicet in iv. Decret. tit. 3. Inſuper ex Tridentina Synodo, cujus præcit. cap. 1. hæc ſunt verba: *Tametſi dubitandum non eſt clandeſtina matrimonia libero contrahentium conſenſu facta, rata & vera eſſe matrimonia, quamdiu Eccleſia ea irrita non fecit, &c.* Poſtremo ex ratione, eo quod nihil magis naturæ conſentaneum ſit, quam ut unus ſponte ac libere conjugem ſeſe tradat alteri, & individuam vitæ conſuetudinem cum ipſo ineat; omnia vero quæ ulterius ad pactionem hanc & neceſſitudinem ſtabiliendam addita fuere, humani ſint inſtituti.

Ceterum Eccleſiam ſemper deteſtatam fuiſſe hujus generis matrimonia probatur 1. ex cap. *Aliter*, xxx. q. 5. deprompto ex Epiſtola Iſidoriana Evariſti, ubi legitur: *Aliter legitimum non fit conjugium, niſi ab his, qui ſuper ipſam fœminam dominationem habere videntur & a quibus cuſtoditur, uxor petatur, a parentibus & propinquioribus ſponſetur, & legibus dotetur, & ſuo tempore ſacerdotaliter (ut mos eſt) cum precibus & oblationibus a Sacerdote benedicatur.* Et infra, *Ita peracta legitima ſcitote eſſe connubia: aliter vero præſumpta, non conjugia, ſed adulteria, vel contubernia, vel ſtupra, aut fornicationes potius, quam legitima conjugia eſſe non dubitate; niſi voluntas propria ſuffragaverit, & vota ſuccurrerint legitima.* Hoc canone Baſilius noſter, aliique prælaudati exiſtimarunt, ut præmonui, clandeſtinum matrimonium primis Eccleſiæ ſæculis fuiſſe nullum. At revera non ita res eſt: illinc enim non aliud inferas, niſi clam contrahentes violaſſe decreta ab Eccleſia, & Imperatoriis quoque legibus lata pro matrimonii ſolemnitate atque honeſtate; & deſponſationes illas clandeſtinas in ſe inſpectas non habere unde diſtinguantur ab illegitimis contuberniis, ac in reipublicæ conſpectu eamdem turpitudinis ſpeciem præſeferre, ac adulteria & inceſta connubia, tametſi propria voluntate ratæ eſſe queant & firmiſſimæ. Eodem ſenſu inquit in lib. de Pudicit. Tertullianus cap. 4. *Penes nos occultæ quoque conjunctiones, ideſt, non prius apud Eccleſiam profeſſæ juxta mœchiam & fornicationem judicari periclitantur.* Accedunt canones connubia hujuſmodi clandeſtina inhibentes, ut cap. *Nullus fidelis*, quod a Gratiano xxx. q. 5. num 2. tribuitur Hormiſdæ; & cap. *Noſtrates*, ibidem, exſcriptum ex Epiſtola Nicolai I. ad Conſulta Bulgarorum. Jure quoque Cæſareo clandeſtinæ deſponſationes improbantur l. *uxorem* C. de repudiis; nuptiiſque Ethnicorum aderat ſacerdos Cereris, ut litteris conſignarunt qui *de Ritu nuptiarum* ediderunt erudita commentaria, Joannes Baptiſta Caſalius, & Joſeph Laurentius Lucenſis. Præterea Innoc. III. & Concilium iv. Lateranenſe illegitimam declaravit ſobolem ex clandeſtinis, vel interdictis conjugiis ſuſceptam, cap. *Cum inhibitio*. §. *Si quis vero*, De Cland. deſp. n. 3. ac demum Tridentina Synodus cit. cap. 1. animadvertit gravia peccata.

cata ex eiſdem clandeſtinis conjugiis ortum habere: *præſertim vero eorum, qui in ſtatu damnationis permanent, dum priore uxore, cum qua clam contraxerant relicta, cum alia palam contrahunt, & cum ea in perpetuo adulterio vivunt.*

Prop. II. Potuit Tridentinum Concilium nulla & irrita declarare clandeſtina conjngia, ac talia declarando optime ſe geſſit; ideoque poſt hujus Concilii ſacroſancta decreta non ſolum hujuſmodi conjugia noxia & illicita ſunt, verum etiam irrita prorſus ac nulla.

Demonſtro propoſitionis priorem partem; ex iſta enim reliquæ ſuapte natura conſequuntur. Ac principio, ut dictum eſt præcedenti cap. 5. quamvis Chriſtus Dominus pro hujus ſacramenti *materia* conſtituerit contractum civilem, qui naturali jure exigit liberum contrahentium conſenſum; non excedit tamen auctoritatis Eccleſiaſticæ limites, talem formam conditionemque præſcribere, qua non appoſita cenſeantur perſonæ inhabiles ad contrahendum; nec propterea quod hanc formam conditionemque conſtituat Eccleſia, dicenda eſt *materiam* a Domino determinatam immutaviſſe, quoniam eadem *materia* eſt contractus civilis, de cujus ratione eſt, ut præter conſenſum liberum, quem exigit jure naturæ, ſubjiciatur diſpoſitioni legum humanarum, a quibus præſcribuntur aliæ conditiones, ſine quibus ad contractum corroborandum nudus conſenſus non ſufficit. Atqui hoc tantummodo præſtitit Tridentina Synodus prohibendo clandeſtinum conjugium: ſiquidem præter liberum contrahentium conſenſum, quem exigit jus naturæ, præſcripſit præſentiam Parochi ac teſtium, atque ſine hac forma aut conditione declaravit perſonas ad contrahendum inhabiles. Igitur Tridentinum Concilium irrita ac nulla declarando matrimonia clandeſtina nequaquam poteſtatis ſuæ exceſſit limites. Probatur major manifeſtis comparationibus. Etenim religioſa profeſſio ſi fiat in aliquo Ordine ab Eccleſia approbato ante decimum ſextum ætatis annum, nulla declaratur a Patribus Tridentinis ſeſſ. xxv. de Reg. cap. 15. extantque vetuſtiora decreta pariter profeſſionem hujuſmodi irritam declarantia, ſi emittatur ante certam ætatem, ut conſtat ex capp. *Ad noſtram*, &, *Significatum eſt*, in 3. Decretal. tit. 31. de Regularibus, nec non ex cap. *Is, qui monaſterium*, eod. tit. in Sexto. Quamvis itidem matrimonia inter conſanguineos & conſobrinos legi naturæ non adverſentur; nulla ſunt tamen Eccleſiaſtico jure, prout dictum eſt præcedenti capite: & licet confeſſio facta Sacerdoti juriſdictionem habenti ſit ſacramenti Pœnitentiæ idonea materia; nihilo tamen minus quia juriſdictionem conferre attinet ad Eccleſiam, hæc jure ſuo ſtatuit ut quædam peccata a presbyteris ſolvantur, quædam vero ſummis ſacerdotibus reſerventur: ita nimirum, quoniam ſicut juriſdictionem ampliare vel coarctare, ſic prorſus impedimenta matrimonii relaxare aut inducere, munus eſt Eccle-

Eccleſiaſticæ poteſtatis. Addamus exemplum magis accommodum ex ipſa natura contractuum. Quicquid jus naturæ præſcribit de libero contrahentium aſſenſu in contractibus matrimonialibus, idem profecto ſtatuit de contractibus reliquis, V. G. venditionis, & alienationis. Jure autem humano nulli ſunt contractus ejuſmodi vel a prodigo, vel a pupillo facti, niſi ſub certa forma civili jure præſcripta, l. 1. ff. De curat. furioſi, & l. *Pupillus*, ff. de regulis juris. Ut ergo jure civili perſonæ quædam declarantur inhabiles ad contrahendum, non immutato jure naturæ circa ſubſtantiam contractus; ita jure Eccleſiaſtico qui clam ducunt fœminam in conjugem, redduntur ad conjugium inepti, contractus matrimonialis ſubſtantia minime variata. Prætcrea demonſtratur propoſitio ex quo contractus civilis ad bonum commune dirigi debeat; ea enim, quæ ad commune bonum diriguntur, ſubjici debent legibus humanis, quibus jure naturali non immutato, apponantur certæ conditiones, ſine quibus idem commune bonum ſummopere læderetur: quemadmodum nuper dixi de propriorum bonorum alienatione, quæ etiamſi fiat ſecundum modos legitimos legis naturæ, ſine quibuſdam tamen conditionibus irrita humanis legibus redditur, proptereaquod iiſdem conditionibus non appoſitis conſequi poteſt jactura rei domeſticæ, filiorum egeſtas, familiarumque depreſſio. Ex contractu autem matrimoniali *clandeſtine* inito non tantum civilis ſtatus detrimentum, verum etiam plurium bonorum oriri poteſt amiſſio; ſiquidem inde non ſemel labefactatur læditurque unitas cognationum, fides conjugalis, beneficium prolis, & gratia ſacramenti, prout in diſputationibus habitis in Tridentino Concilio Patres ac Theologi demonſtrarunt. Vide Hiſt. Pallav. lib. XXII. cap. 4. Neque id obſcurum eſt, atque ad demonſtrandum difficile. Enimvero ſi conjugum alter poſſit arbitratu ſuo denegare nodum maritalem, ut revera poteſt, ſi abſque ullo teſte contraxerit; jam uxorem dimittere, atque adulteram uxoris loco in torum adducere, & liberos legitimos tanquam nothos deſpicere, nothoſque legitimis anteferre in ejus erit arbitrio: quod idem eſt, ac detrimenta nuperrime commemorata afferre chriſtianæ reipublicæ. Atque hinc infertur propoſitionis pars altera, in qua dixi clandeſtina conjugia eſſe noxia quoque & illicita. Et revera Tridentina Synodus ſeſs. XXIV. de Reformat. c. 1. declarat ſe ad clandeſtinum contractum nullum irritumque decernendum moveri *ob gravia peccata, quæ ex clandeſtinis conjugiis ortum habent; præſertim vero eorum, qui in ſtatu damnationis permanent, dum priore uxore, cum qua clam contraxerant relicta, cum alia palam contrahunt, & cum ea in perpetuo adulterio vivunt*: quod & alii canones, Patreſque tradunt, ut priori propoſitione dictum eſt. Poſtremo hæc conjugia eſſe irrita conſtat: inquit enim eo loci Synodus ſacroſancta: *Qui aliter, quam præſente parocho, vel alio ſacerdote de ipſius Parochi, ſeu Or-*

dinarii licentia, & duobus vel tribus teſtibus, matrimonium contrahere attentabunt; eos ſancta Synodus ad ſic contrahendum omnino inhabiles reddit: & hujuſmodi contractus nullos & irritos eſſe decernit, prout eos præſenti decreto irritos facit, & annullat. In hac autem definitione Eccleſiam non exceſſiſſe auctoritatis ſuæ fines commonſtrant ſuperiora argumenta, necnon quæ ſupra de impedimentis antiquitus conſtitutis diſſeruimus: ex quibus manifeſtum eſt, ipſam Eccleſiam non ſemel duos homines ineptos declaraſſe ad quovis modo contrahendum, puta conſanguineos, affines, uxoricidas. Quis vero, niſi ratione omnino careat, affirmabit non habere facultatem ſtatuendi certum contrahendi modum eamdem Eccleſiam, ſi poteſt nonnullis abſolute præſcribere ne aliquo modo contrahant.

At objicies: Principio decretum adverſus clandeſtina conjugia in Tridentina Synodo latum eſt, præcipuis ac præſtantiſſimis Patribus repugnantibus, inter quos Cardinales Ludovicus Simonetta Concilii Legatus, Cardinalis Jo. Moronus Legatus alter, Cardinalis Madrutius, Antonius Patriarcha Jeroſolymitanus, aliique plurimi, ut lib. XXIII. cap. 9. fatetur Pallavicinus. Immo in decreto illo pugnantia & abſurda leguntur: ibi enim aſſeritur clandeſtina matrimonia rata & vera fuiſſe, *quandiu Eccleſia ea irrita non fecit*; tum ſubjicitur, *nihilominus ſancta Dei Eccleſia ex juſtiſſimis cauſis illa ſemper deteſtata eſt, atque prohibuit*. Quid vero abſurdius, quàm Eccleſiam Dei ſemper deteſtatam fuiſſe vera ſacramenta? Hæc objicit in Hiſtoria Concilii Paulus Sarpi. Deinde vero, ſi matrimonia clandeſtina olim conſiſtebant, & quidem jure naturæ, neceſſum eſt ut etiamnum rata ſint; quandoquidem jus naturæ nulla Eccleſiaſtica definitione perverti poteſt. Adhæc, ut ſæpe diximus, Eccleſia non poteſt mutare *materiam* ſacramentorum; ideoque nec facere quin contractus clandeſtinus, ſi fuit aliquando *materia* ſufficiens matrimonii, etiamnum non ſit talis. Præterea, ſi Parochi, ac teſtium præſentia ſemper neceſſaria non fuit ad matrimonii contractum; eadem præſentia non ſpectat ad invariabilem contractus ſubſtantiam, ſed accidentaria eſt, atque adventitia. At Eccleſia facere nequit, ut ad *eſſentiam* ſacramenti pertineat quod illi eſt duntaxat *accidentale*: alioqui poſſit irritum reddere baptiſmum, & quodlibet aliud ſacramentum abſque rituum ſolemnitate collatum. Tandem ex Tridentini definitione deterius incommodum derivavit; ubi enim *clandeſtine* contrahentes innoxie, & tanquam veri conjuges conveniebant; poſtea hujuſmodi conjugia attentantes perpetuo fornicationis crimine maculantur: atque hujus generis ſunt fere omnia hæreticorum conjugia, abſque decretis a Tridentino conditionibus inita.

Reſp. ad 1. Tridentinos omnes Patres, re diligentius diſcuſſa, & Summi Pontificis, cui laudati Cardinales opinionem ſuam ſubjecerant, agnita approbatione, in eamdem ſententiam deſcendiſſe; ut citato

cap. 9.

Digitized by Google

cap. 9. num. 5. demonſtrat Pallavicinus. Nec in Tridentini decreto abſurdi aliquid invenitur; non enim ſancta Dei Eccleſia deteſtabatur antea clandeſtina conjugia, his in ſe ſpectatis, & ob ſacramenti rationem (cum tamen an ſacramenta fuerint, res ſit ambigua, & oppoſitum doceant qui hujus ſacramenti miniſtrum eſſe ſacerdotem propugnant) ſed attenta contrahentium nequitia, quo ſenſu execramur ſacramenta quælibet ſacrilege, aut pravo animo adminiſtrata, aut ſuſcepta. Atque hinc apparet oppoſitionem primam nugis ineptiiſque conſtare. At ceteris abunde ſatisfactum eſt ſupra. Diximus enim non perverti, ſed confirmari potius jus naturæ, quando præter id, quod ipſum jus naturæ præſcripſit, humanis legibus apponuntur conditiones ad commune bonum directæ; prout conſtat in contractibus venditionis, & alienationis propriorum bonorum, atque in exemplis aliis, de quibus ſupra. Neque enim lex naturæ præcipiens ut contractus liberrime fiant, vetat ne adjiciantur propter publicum commodum conditiones aliquæ, nec licentia eorum qui libertate abutuntur valeat contineri & compeſci, id, quod eſſet velle exitium atque perniciem, non utilitatem & commodum Reipublicæ. His vero ſecunda objectio evaneſcit. Nam ad tertiam ſemel iterumque dictum eſt, nunc quoque contractum civilem eſſe hujus ſacramenti *materiam*, neque hanc cenſendam eſſe immutatam, propterea quod Eccleſia certis ſaluberrimis conditionibus fecerit ne aliqui ſint ad contrahendum idonei. Diluitur eadem ratione objectio conſequens: quamquam enim præſentia Parochi vel aliorum non fuerit ſemper neceſſaria ad ſubſtantiam contractus; ſemper tamen neceſſum fuit, ut contractum inirent perſonæ legitimæ; Eccleſia autem præſentiam illam requirit, ut perſonæ ſint habiles ad contrahendum, non autem ut contractus ſit actus humanus & liber, eo pacto, quo ad emittendam profeſſionem exigit certum annorum numerum, ut qui profeſſionem emittunt, juxta canonum ſtatuta habiles ſint atque idonei. Ad oppoſitionem ultimam dicimus, Tridentinam Synodum damnando clandeſtina conjugia conſuluiſſe vinculo fideique maritali, bono legitimæ prolis, & ſacramenti gratiæ & ſanctitati: neque hinc fornicationi patere aditum, cum ubicunque hæc ſynodus promulgata eſt, ſciant omnes nuptias clam initas æque, ac adulteria & mæchiam, reprobari. E contra haud leve adverſus fornicationem remedium eſt, cavere ne tanquam uxores impune ſcorta pellicesque detineantur. Ad hæreticos quod attinet, etſi nil commodi ex propria inobedientia & perfidia percipere mereantur, eis tamen Apoſtolicæ Sedis cura, & ſolicitudine proviſum fuit, prout proximo capite ſum dicturus.

CAPUT VIII.

De matrimoniis hæreticorum, quæ præſertim contrahuntur in Hollandia, & fœderatis Belgii provinciis, atque de BENEDICTI XIV. *Conſtitutione, qua hæc controverſia tandem finita eſt.*

CIrca matrimonium Catholici viri cum muliere hæretica, vel è contra mulieris catholicæ cum viro hæretico, omnes fere Theologi conſentiunt, valida quidem eſſe, ſed noxia & illicita: ita nempe ſentiunt innumeri illi auctores, quos laudant Sanchez lib. 7. diſput. 72. & Baſilius Poncius in Appendice cap. 1. aliique omnes, qui poſt horum tempora floruerunt. Et quidem hæc matrimonia valida eſſe demonſtratur, quoniam nulla profus lege decernitur nulla & irrita eſſe: non lege naturali, quoniam ut ſupra diximus, exempliſque veterum Patriarcharum, necnon celeberrimarum mulierum Monnicæ & Lætæ confirmavimus, *diſparitas cultus* non fuit olim impedimentum conjugia dirimens: non divina lege, nam quod Apoſtolus Paulus, multorumque Patrum traditio reprobet hujuſmodi matrimonia, illicita quidem & flagitioſa ea demonſtrat, non autem nulla: non demum Eccleſiaſtico jure, cum cap. *Decrevit*, De hæreticis in VI. ubi agitur de non confiſcandis mulierum dotibus propter maritorum hæreſim, firma & valida ſupponantur. Cur vero Eccleſia patiatur hæc matrimonia ſubſiſtere, cauſas plures proferunt Scholaſtici, quas vide apud Sylvium in q. 59. Supplem. art. 1. & Eminentiſs. Gotti q. 8. dub. item 8. Præcipuæ cauſæ ſunt, quod hæretici inter Chriſtianos connumerentur, ſubjiciantur juriſdictioni Eccleſiaſticæ, atque ad fidem profitendam vi ſuſcepti baptiſmatis teneantur. Adde quod matrimonium, de quo loquimur, Sacramentum ſit, licet contrahentium ſacrilegio pollutum. Sed vide prelaudatos Theologos, quorum unus alterum diligenter exſcripſit. Videtur his opponi canon 72. Trullanus: *Non licere virum orthodoxum cum muliere hæretica conjungi, neque vero orthodoxam cum viro hæretico copulari: ſed & ſi quid ejuſmodi ab ullo ex omnibus factum apparuerit, irritas nuptias exiſtimare, & nefarium conjugium*. At Sanchez reſpondet Trullanos canones nullius eſſe auctoritatis; Baſilius vero inquit id quod priſcis ſæculis ſervabatur, permutatum fuiſſe contraria conſuetudine, aut hæreticos eo in canone intelligi, qui nondum ſuſcepere baptiſmum. Verum Trullanus canon de ſeparatione fidelis conjugis a viro hæretico accipiendus eſt, niſi cum illo habitare conſentiat, nam ſequitur, *Si fideli homini placeat cum infideli cohabitare, aut*

e con-

e contra , ne a ſe invicem ſeparentur : ex divini enim Pauli ſententia , ſanctificatus eſt infidelis vir in muliere , & ſanctificata eſt mulier infidelis in viro. Immo ea verba , ἄκυρον ἡγεῖσθαι τὸν γάμον , καὶ τὸ ἄθεσμον διαλύεσθαι συνοικέσιον , quæ latinè reddita fuerunt , *irritas nuptias exiſtimare , & nefarium conjugium diſſolvi* , nil aliud ſonant , quam , *Inconveniens judicari conjugium , & vetandum reſcindi contubernium* .

Hujuſmodi autem matrimonia eſſe illicita demoſtratur primo , ex quo ſacræ litteræ inhibeant omnem cum hæreticis conſuetudinem, ut conſtat ex Ep. ad Titum III. 10. ex II. Joannis 10. & expreſſius 2. ad Corinth. VI. 14. ubi ait Paulus , *Nolite jugum ducere cum infidelibus* ; quæ verba , tametſi a multis explicantur de vinculo conſuetudinis & amicitiæ , a Hieronymo tamen lib. 1. adverſus Jovinianum , & epiſt. 91. ad Ageruchiam accipiuntur de matrimonio. Quod etiam Apoſtolus ait de virgine 1. ad Corint. VII. 40. *Cui vult nubat , tantum in Domino* , Theodoretus , Ambroſiaſter , S. Thomas , aliique interpretantur de viro tantum fideli ; quamquam planior ſit ſenſus , nubat quidem , ſed juxta temperantiæ præcepta , nec a Chriſtiana religione deſciſcens. Præterea matrimonia , de quibus loquimur , illicita eſſe demonſtrant canones Conciliorum , LXVII. Laodiceni , unde depromptum eſt cap. *Non oportet* , XXVIII. q. 1. canon item XIV. Chalcedonenſis , XII. concilii Carthaginenſis primi , XVI. Illiberitani , necnon epiſtola Stephani IV. ad Carolum regem Francorum , qui uxorem duxerat Bertam filiam Deſiderii regis Longobardorum : de qua Epiſtola Baronius ad an. 770. num. 9. Accedit apertiſſima ratio , quæ petitur ex periculo ſubverſionis , alteri conjugum , filiiſque impendente : quam ſcite prælaudatus Baſilius Poncius cap. 2. Appendicis urget confirmatque teſtimoniis Tertulliani lib. 2. ad Uxorem cap. 3. Ambroſii libro 1. de Abraham cap. 9. & Chryſoſtomi hom. 48. in Geneſim . Verum qui probe novit quanta ſit vis neceſſitudinis , quid valeat uſus individuus , & quot eximios viros deceperint mulierum illecebræ , alia non indiget probatione .

Ob memoratum ſubverſionis periculum , quidam ſcripſerunt matrimonia catholicorum cum hæreticis adeo eſſe illicita , ut jure naturali repugnare videantur , & nunquam permitti debeant ; in quam ſententiam abiit Juenin in Comment. diſſert. X. q. 7. cap. 6. art. 3. Sed falſiſſima eſt hæc opinio , & penitus rejicienda . Nam invenimus matrimonia complura , non cum hæreticis tantum , verum etiam cum Ethnicis , non violato jure naturæ , perſtitiſſe , complura etiam valuiſſe ad fidei incrementum , & conjugum ſanctificationem . De Monnica , & de Læta dictum ſupra . Cæcilia item , & Lucia paganis viris nupſerunt , Saturus Arrianam fœminam duxit , Crotildis ſanctitate conſpicua matrimonio juncta eſt Clodoveo ethnico , Ringundis Recaredo Ariano , Brunichildis eamdem hæreſim profeſſa Catholico regi

Digitized by Google

regi Chilperico. Mitto exempla alia quamplurima. Præterea non ſemel Romani Pontifices in hujuſmodi matrimoniis canonica lege prohibitis diſpenſarunt, præſertim Gregorius XIII. Urbanus VIII. & Clemens item VIII. atque ætate noſtra cum fœmina Piſana, quæ nupſit hæretico Anglo, Benedictus XIII. Quod vero Juenin reſpondet hanc diſpenſandi praxim eſſe in Romana Curia valde recentem, Romanoſque Pontifices ſecutos opinionem, quæ illis viſa eſt probabilior, ex eodem auctore refellitur: ſuperiori enim articulo recte ſcripſerat matrimonia Chriſtianorum cum infidelibus valida fuiſſe uſque ad quintum ſæculum, eodemque art. 3. concl. 2. ſtatuerat nullum jus irritas feciſſe nuptias Catholicorum cum hæreticis. Prohibentur ergo duntaxat jure Eccleſiaſtico, in quo diſpenſandi habet Romanus Pontifex pleniſſimam auctoritatem. Dummodo ergo cauſa hujuſmodi diſpenſationis interſit, qualis eſſe poteſt ſpes converſionis conjugis infidelis, vel etiam ſi vir permittat uxorem filioſque vivere juxta ritum religionis Catholicæ, poteſt Pontifex legum Eccleſiaſticarum prohibitionem relaxare: quamquam hac diſpenſatione adhuc poſita, ſi revera adſit ſubverſionis periculum, non liceat matrimonium illud contrahere, ut fuſe explicat Poncius cap. 8. num. 6. eo quod quiſque vitare teneatur periculum perditionis; de quo tamen Pontifices priuſquam hujuſmodi diſpenſationes concedant, diligentiſſime inquirunt. Ex his autem, quæ ſuperiori capite diximus de clandeſtinis conjugiis, evidentiſſimum eſt, hæc matrimonia nulla eſſe, ſi in Catholicorum regionibus ubi Tridentinum promulgatum eſt, *clandeſtine*, & abſque forma ab eodem Concilio præſcripta celebrentur.

Quum autem quæſtio de hæreticorum conjugiis univerſim pertractata ad hunc modum ſe habeat; difficillima foret, & pene inextricabilis controverſia de matrimoniis, quæ coram Magiſtratu, abſente parocho, contrahuntur in Hollandia, Zelandia, Friſia, aliiſque fœderatis Belgii provinciis, niſi maturo conſilio, maximoque in Chriſtianam rempublicam ſtudio controverſiam ipſam componere & definire curaſſet Paſtor totius Eccleſiæ vigilantiſſimus, BENEDICTUS XIV. Theologi enim, qui ante hunc Pontificem Maximum eamdem quæſtionis partem attigerunt, toto inter ſe cælo diſciſſi ſunt. Et permulti quidem irrita matrimonia illa dixerunt, quod in iiſdem provinciis Tridentini Concilii decretum promulgatum fuerit an. 1565. opera Margharitæ Parmenſis, quæ tunc temporis pro Philippo II. Belgium regebat. Atque de hac promulgatione hæſitandum non eſſe ſcribunt Huygens, De-Cocq, Zypæus, Neuſſer, Reinffenſtuel, aliique cum Hiſtorici, tum Theologi, quorum permultos laudat vol. 6. pag. 465. Aurelius noſter Piette. Neque auctoritati decretorum concilii opponi poteſt inobedientia & pervicacia impiorum hæreticorum: quippe, ut ajebat prope finem Commentarii in diſt. 28. lib. IV. Sent. eru-

Digitized by Google

eruditiſſimus Eſtius, de prævaricatoribus, qui Eccleſiæ leges contemnunt, uſurpare poſſumus illud Apocalypſis ultimo, *Qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc*. Atque hæc eadem verba pronuntiabant, cum primum hæretici jugum legitimi Regis excuſſerunt, Catholici animarum paſtores, matrimonia ritu hæreticorum contracta, tanquam nulla, & tanquam fornicantium conſuetudinem condemnantes. Bellarminus quoque doctrina æque ac purpura inſignis, in litteris an. 1600. conſcriptis ad Nuntium Apoſtolicum Epiſcopum Tricaricenſem, nec non ſacra Cardinalium Congregatio in datis anno 1605. ad Sasboldum Vicarium Apoſtolicum per Hollandiam, matrimonia illa coram hæretico Magiſtratu inita, eſſe prorſus nulla, evidentiſſime affirmaverunt. Nec deeſſe videtur aperta ratio; quum Eccleſia omnes baptiſmate regeneratos, etſi hæretici ſint atque apoſtatæ, ſtatutis ſuis decretiſque conſtringat.

Theologi tamen alii bene multi, haud negantes iſtiuſmodi matrimonia fuiſſe irrita initio revolutionum, quando Parochi adeſſe poterant; tradiderunt tunc rata extitiſſe, cum jugo religionis excuſſo, politici tantum, & hæretici Magiſtratus vigeret auctoritas. Hujus vero ſententiæ præcipua momenta ſunt, quod lex a Tridentino lata in provinciis, de quibus quæſtio inſtituitur, ſervari non poſſit, immo & pernicioſa ſit, cum hæretici, ſi noſcerent matrimonia ſua haberi a Catholicis illegitima, non tantum quemlibet alium contrahendi modum, verum etiam qualecunque religionis exercitium ipſis Catholicis interdicerent. Accedit quod iidem hæretici, necnon Catholicorum plurimi, qui continere non poſſent, damnatis nuptiis in profundum turpiſſimarum libidinum pelagus immergerentur. Rurſus ſi nulla ex catholicis feminis nuberet viro hæretico, intercluderetur hujus converſioni aditus: ſi nuberet autem, communionis & abſolutionis foret incapax, niſi adulterina conjugia reſcinderet. Præterea forma illa matrimonii ab hæreticis conſtituta nequaquam adverſatur ſcopo Synodi Tridentinæ: cum enim & præmittantur denunciationes, & coram Magiſtratu maritale fœdus jungatur, jam nec mulier adultera pro legitima uxore, nec filius ſpurius pro ingenuo poteſt intrudi: quod utique movit Tridentinos Patres, ut matrimonia clandeſtina proſcriberent. Tandem cum Romani Pontifices non ignoraverint decretum Tridentinæ Synodi in fœderatis Belgii provinciis a multis annis non obſervari, ac ſiluerint, & matrimonia illa celebrari paſſi ſint; videtur ibidem eadem lex ſilentio, atque indulgentia legislatoris, necnon diuturna & contraria conſuetudine vim ſuam amiſiſſe.

Dum ita hæc controverſia penderet, probique theologi optarent, ut Eccleſia illi etiam malo, quod pervicacia hæreticorum invexerat, aut explicando definitionem Tridentini, aut novum condendo decretum occurreret; BENEDICTUS XIV. divina providentia ad Petri ſolium evectus

evectus, cauſam hanc ſedulo expendendam commiſit doctiſſimis, ac præclariſſimis viris, Guidobono Cavalchini tunc S. Cong. Concilii a ſecretis, Joachim Beſozzi Monaſterii Ciſtercienſium S. Crucis in Jeruſalem Abbati, & S. Inq. G. Conſultori, qui duo nunc Vaticana purpura fulgent, necnon Thomæ Sergio Piorum Operariorum, itemque S. R. Inq. Conſultori, viro optimo atque integerrimo, ac præterea duobus S. J. Theologis celeberrimis, Dominico Turani, & Aegidio Mariæ Giulii. Horum primus productis variis S. Congregationis Concilii decretis, & controverſiæ ſtatu accuratiſſime expoſito, eam ſententiam amplexus eſt, quod matrimonium Catholici cum hæretica, aut hæretici cum Catholica, coram politico Magiſtratu contractum, ſi Parochus vel Epiſcopus adeſſe non valeant, validum & ratum ſit, modo etiam teſtes adhibeantur, idque ex decreto S. Cong. die 27. Martii an. 1632. Matrimonium pariter hæretici cum hæretica validum pronuntiavit, eo quod hi catholicum parochum non agnoſcant, nec talis parochus poſſit eorum conjugiis intereſſe, ac præterea pro illis Concilii decretum minime latum fuerit, producto altero ejuſdem Congregationis decreto die 6. Martii an. 1694. At matrimonium duorum Catholicorum coram miniſtro hæretico Amſtelodami celebratum, nullum ab eadem Congregatione die 1. Decembris an. 1696. declaratum fuit. Videtur quoque Cardinalis ampliſſimus in ea ſententia, quod in tota Hollandia & Friſia decretum Concilii non fuerit ſufficienter promulgatum, quum ab anno 1563. quo primum Romæ promulgatum eſt, uſque ad an. 1572. quo fœderatæ Belgii provinciæ ab Hiſpaniarum Rege, & a fide Catholica defecerunt, ſeditionibus, graviſſimiſque bellis exarſerint. Verum quid hac in re ſit aſſerendum, facile ex dictis ſupra, atque ex poſtremo S. Congregationis decreto an. 1696. inferri poteſt. Joachim Cardinalis Beſozzi matrimonia, de quibus agitur, valida pariter exiſtimavit, quod fieri non poſſit, ut juxta Tridentini decreta contrahantur, addita tamen ea particula, *In ratione ſaltim contractus*: quæ recte ac ſapienter fuit appoſita ad evitandam quæſtionem ſcholaſticam de hujus ſacramenti miniſtro. Valida itidem cenſuit Thomas Sergius, permotus maxime ratione petita ex vi obligandi legum humanarum, quæ pondus non habent, ubi inutiles, perniciosæ, & obſervatu moraliter impoſſibiles evaſerunt: id, quod paullo ſupra tetigimus, & 1. 2. q. 96. ar. 6. traditur a D. Thoma. Addit Sergius noluiſſe Concilium aliquid pro hæreticis definire; tum quia declaravit decreto ſuo neminem obſtringi, niſi poſt illius promulgationem in parochiis, quibus, ſi proprie loqui velimus, carent hæretici; tum quia ſcopus Concilii fuit cavere, ne matrimonia in concubinatus evaderent, quod in fœderatis quoque provinciis publica matrimonii celebratione vitatur. At matrimonium inter partem Catholicam & hæreticam in Hollandia contractum Thomas Sergius

gius nullum aſſeruit, quod pars Catholica ſit ad contrahendum inepta, niſi ſervetur forma Tridentini, cui ſubjicitur: quod tamen aſſerit in eo caſu, quo Parochus abſque gravi detrimento valeat adeſſe; juxta prælaudatum Decretum S. Cong. die 27. Martii 1632. Aegidius Maria Giulii (nam Dominicus Turanus nil attulit peculiare, vel hactenus non productum) pluribus præmiſſis, rationem illam amplectitur, quod Tridentinum decretum non obliget, niſi in parochiis fuerit ante triginta dies promulgatum, ut conſtat ex cap. 1. ſeſs. XXIV. de Reform. matr. Negat autem vir doctus decreti publicationem factam fuiſſe in Hollandiæ republica, quæ modo extat; cum novo regimine inducto, hæreſi confirmata, dirutiſque paræciis, ibi diverſus omnino cœtus hominum coaluerit. Hinc ad concordiam revocare nititur diverſa ſacræ Congregationis decreta, aſſerens ea, quæ nulla hujuſmodi conjugia declarant, referenda eſſe ad ea tempora, quibus Belgium ſub Catholico rege degebat, nec penitus prima Reipublicæ facies evanuerat; cetera, quæ eadem matrimonia probant, reſpicere tempora poſteriora: cumque varia fuerit temporum, provinciarumque Belgii conditio, Clementem XI. Pontificem Maximum Nuncio Colonienſi ſignificaſſe, nihil *generatim & univerſe* de matrimoniis ab hæretico & Catholico coram Miniſtro hæretico in Provinciis Hollandiæ contractis adhuc ſtatutum fuiſſe ab Eccleſia. Dum autem auctor iſte valida ea matrimonia pronuntiat, agit & ipſe de matrimonio in ratione contractus, quoniam de matrimonio conſiderato in ratione Sacramenti diſputant in utramque partem Theologi.

Horum virorum perlectis conſultationibus, atque ad examen revocatis aliorum Theologorum momentis, quorum ſpeciem aliquam, ſummamque exhibuimus, ac forte permultis aliis menti ejus omniſciæ obverſantibus, Beatiſſimus Pontifex BENEDICTUS XIV. Conſtitutione, quæ incipit, *Matrimonia*, die 4. Novembris an. 1741. ad hunc modum graviſſimam, difficillimamque controverſiam definivit. Primum, quod attinet ad matrimonia ab hæreticis inter ſe in locis fœderatorum Ordinum dominio ſubjectis celebrata, non ſervata forma per Tridentinum præſcripta, negocio mature perpenſo, omnibuſque rationum momentis hinc inde ſedulo libratis, declaravit, ſtatuitque, *pro validis habenda eſſe, dummodo aliud non obſtiterit canonicum impedimentum*. Adeoque ſi contingat utrumque conjugem ad Eccleſiæ Catholicæ ſinum ſe recipere, *eodem, quo antea, conjugali vinculo ipſos omnino teneri*, etiamſi mutuus conſenſus coram Parocho Catholico ab eis non renovetur; ſin autem unus tantum ex conjugibus, ſive maſculus, ſive femina convertatur, *neutrum poſſe, quamdiu alter ſuperſtes erit, ad alias nuptias tranſire*. Quod vero ſpectat ad ea conjugia, quæ pariter in iiſdem fœderatis Belgii provinciis abſque forma a Tridentino ſtatuta contrahuntur a Chatholicis

cum hæreticis, ſive Catholicus vir hæreticam feminam in matrimonium ducat, ſive catholica femina hæretico viro nubat; Sanctitas ſua Epiſcopos omnes, Vicarios Apoſtolicos, Parochos, Miſſionarios, & alios quoſcunque Dei & Eccleſiæ fideles miniſtros in iis partibus degentes ſerio graviterque hortatur & monet, *ut Catholicos utriuſque ſexus ab hujuſmodi nuptiis in propriarum animarum perniciem ineundis quantum poſſint abſterreant, eaſdemque nuptias omni meliori modo intervertere, atque efficaciter impedire ſatagant*. At ſi forte aliquod hujus generis matrimonium, Tridentini forma non ſervata, ibidem contractum jam ſit, aut in poſterum (quod Deus avertat) contrahi contingat; *matrimonium hujuſmodi alio non concurrente canonico impedimento, validum habendum eſſe, & neutrum ex conjugibus, donec alter eorum ſupervixerit, ullatenus poſſe ſub obtentu dictæ formæ non ſervatæ novum matrimonium inire*. Id vero debere ſibi potiſſimum in animum inducere conjugem catholicum, ſive virum, ſive feminam, ut pro graviſſimo ſcelere, quod admiſit, pœnitentiam agat, & veniam a Deo precetur, conetur que pro viribus alterum conjugem a vera fide deerrantem ad gremium Catholicæ Eccleſiæ pertrahere, cjuſque animam lucrari, ſciens de cetero, ut mox dictum eſt, *ſe iſtius matrimonii vinculo perpetuo ligatum iri*. Idem ſancitum dictumque intelligendum eſt de ſimilibus matrimoniis extra fines dominii eorumdem fœderatorum Ordinum contractis ab iis, qui addicti ſunt legionibus, ſeu militaribus copiis, quæ ab iiſdem fœderatis Ordinibus mitti ſolent ad cuſtodiendas, muniendaſque arces conterminas, vulgo dictas *di Barriera*, dummodo uterque conjux ad eaſdem copias, ſeu legiones pertineat. Et hanc declarationem complecti etiam civitatem Moſæ Trajectenſis, a Republica fœderatorum Ordinum, quamvis non jure dominii, ſed tantum oppignorationis, ut ajunt, nomine poſſeſſam. Tandem nihil de novo Sanctitas ſua docendum vel declarandum duxit *circa conjugia, quæ contrahuntur vel in regionibus Principum Catholicorum ab iis, qui in provinciis fœderatis domicilium habent, vel in fœderatis provinciis ab habentibus domicilium in regionibus Catholicorum Principum*. Hac itaque SS. D. N. BENEDICTI XIV. Conſtitutione nos tandem conſecuti ſumus quod diu complures Theologi, probique homines exoptaverant.

CAPUT IX.

De his, quæ præcedunt Matrimonii celebrationem, ſponſalibus nimirum, atque denunciationibus.

Quoniam agentes de Matrimoniali contractu fere omnia attigimus, quæ pertinent ad ſponſalia, iſtud caput breviter expediemus. Sunt

Sunt igitur ſponſalia *futurarum nuptiarum promiſſio*, ut inquit cap. *Noſtrates*, xxx. q. 1. Nicolaus I. Ad illa idcirco neque interior animi cogitatio, mentiſque propoſitum, neque indeterminata ducendæ uxoris voluntas, neque unius duntaxat aſſenſus ſufficit; ſed requiritur viri ac mulieris mutua promiſſio, aut verbis, aut æquivalentibus ſignis expreſſa. Eapropter Jure Eccleſiaſtico ad ſponſalia ſeptem annorum ætas requiritur, prout ſtatuit Alexander III. capp. *Litteras*, & *Acceſſit*, De deſponſat. impuberum. Si autem pro minoribus ſeptennio parentes contrahant, ſponſi uſque ad legitimam ætatem expectare tenentur, & tunc initum contractum confirmare, aut reſcindere; niſi ante annos pubertatis carnalis commixtio interfuerit, aut majores ſeptennio facti mutua inter ſe voluntate conſenſerint. Vide cap. *A nobis*, De deſponſ. impub. & cap. unicum in Sexto, eodem tit. Interveniente urgentiſſima tantum cauſa, ſit in exemplo bonum pacis, & ſalus atque incolumitas Reipublicæ, fas eſt parentibus ante ætatem legibus conſtitutam celebrare natorum ſponſalia, ex Nicolao Papa cap. *Ubi non eſt conſenſus*, titulo præcitato. Cum ad ſponſalium validitatem neceſſarius ſit contrahentium aſſenſus, ſequitur ea Hormiſdæ verba, *Poteſt autem filium nondum adultum, voluntas cujus diſcerni non poteſt, pater cui vult matrimonio tradere, & poſtquam filius pervenerit ad perfectam ætatem, omnino debet hoc adimplere*, quæ verba habentur cit. tit. cap. *Tua nos*, accipienda eſſe *de ſolo debito honeſtatis*, ut inquit Gloſſa, & colligitur ex Bonifacio VIII. cap. *Si infantes*, in vi. Enimvero pervenientibus filiis ad rationis uſum, ceſſat in iis, quæ liberi arbitrii ſunt, patria poteſtas, cujus intuitu,

Sponſalium quidem meorum pater meus
Curam ſubibit, hoc enim non eſt meum,

ajebat Hermio in Andromacha Euripidis.

II.

Dum verò adultus contrahit ſponſalia, quod faciat æquum eſt parentibus annuentibus, oportet principio animadvertat, *ut non luxuriæ cauſa, ſed ſola poſteritatis dilectione* quærat uxorem, prout inquit Tobias junior, cap. ix. 9. De uxoris eligendæ conditionibus meum non eſt pertractare. Norunt omnes adagium, *Si vis nubere, nube pari*. Inferior quippe uxor deſpicitur, & ſuperior facile deſpicit. De tempore itidem nuptiarum non agam, ſiquidem & pervulgati ſunt ii verſus Hexiodi,

Junge tibi uxorem, firmus dum adhuc vigor adſit,
Annos cum numeras ter denos, pluſve, minuſve,
Aptum eſt conjugium, decimo ſed femina quarto
Anno pubeſcit, nubat mox inde ſequenti.

Memoriâ hoc in loco repetenda ſunt, quæ de impedimentis matri-

monii diſſeruimus. De uxoris ducendæ dotibus pulchrè Auctor Prov. XXXI. 30. *Fallax gratia, & vana eſt pulchritudo, mulier timens Dominum ipſa laudabitur*. Eccl. XXVI. 19. *Gratia ſuper gratiam mulier ſancta & pudorata*; & eodem capite, *Noli diſcedere a muliere ſenſata & bona, quam ſortitus es in timore Domini; gratia enim verecundiæ illius ſuper aurum*. Haud illepide quidam:

Quæ tibi ducenda eſt, habeat P. quinque puella.
Sit pia, ſit prudens, pulchra, pudica, proba.

At de tali femina Satyra IV. Poeta Aquinas:

Rara avis in terris, nigroque ſimillima cycno.

Inter ſponſalia ac matrimonium debet aliquod tempus intercedere; *ne vilem habeat maritus datam, quam non ſuſpiraverit ſponſus dilatam*, inquit lib. VIII. Confeſs cap. 3. ſapientiſſimus Auguſtinus, itemque ut in ſtatum, moreſque contrahentium fieri valeat diligentior inquiſitio. Poſt ſponſalia debet virgo quantum fieri poteſt, ſe oculis ſponſi ſubducere, quod libro de Velandis Virginibus cap. 11. comparatione Rebeccæ, & multiplici ratione docuit Tertullianus: quare ſponſos monendos eſſe, *ne ante contractum matrimonium ſub eodem tecto ſimul habiteat*, docet ſeſs. 24. de Reformat. Matrim. Synodus Tridentina.

III.

Diſſolvuntur ſponſalia primum utriuſque partis conſenſu, cap. *Præterea*, De ſponſalibus. 2. per matrimonium cum alia muliere *per verba de præſenti* contractum, cap. *Si inter*, eodem tit. & cap. *Tua fraternitas*, De ſponſa duorum. 3. ſi appoſita conditio non impleatur, quod tamen intellige, niſi accedat conſenſus de præſenti, ſeu carnalis commixtio, capp. *De illis*, *Per tuas*, &, *Super eo*, De conditionib. appoſitis. 4. per profeſſionem monaſticam, & per ſuſceptionem Ordinis ſacri, necnon per ſimplex votum caſtitatis præcedens, cap. *Rurſus*, tit. Qui clerici, vel voventes. 5. per unius contrahentium fornicationem, cap. *Quemadmodum*, de jurejurando. 6. ſi alter conjugum proficiſcatur in regionem longinquam, præſertim inſcio altero, nec redeat præſtituto nuptiarum tempore, cap. *De illis autem*, De ſponſalibus. 7. ſi inter ſponſos, vel eorum parentes graves inimicitiæ oriantur, ut docent Panormitanus, aliique JCC. in caput *Requiſivit*, eodem titulo. 8. ſi contrahentium alter abjecto pietatis ſtudio ſeſe in turpitudinem vitiorum immerſerit, aut ei ſumma paupertas & inopia, vel lepræ morbus, ſeu furor, vel inſania ante maritalem copulam ſupervenerint, cap. *Paſtoralis*, De exceptionibus, & cap. *Litteras fraternitatis*, De conjugio leproſorum. Has ſolvendorum ſponſalium cauſas Gloſſa in cap. *De illis*, lib. IV. decretal. tit. 1. verſibus hiſce comprehendit:

Lepra ſuperveniens, furor, ordo, ſanguis, & abſens,

Læſa-

Læſaque virginitas, membri damnum, minor ætas,
Hæreſis ac lapſus, fideique remiſſio prorſus
Sponſos diſſociant, & vota futura retractant

IV.

Præter ſponſalia, celebrandis nuptiis præmittendæ ſunt proclamationes, faciendæ *tribus continuis diebus feſtivis inter Miſſarum ſolemnia*, juxta definitionem Concilii IV. Lateranenſis can. 51. ac Tridentini ſeſſ. XXIV. de Reformat. matrim. cap. 1. Cum hæ proclamationes præſertim fiant ad detegenda matrimonii contrahendi impedimenta; recte præcipit Rituale Romanum, ut fiant *a proprio utriuſque* contrahentis *Parocho*, ſi deſponſi ad diverſam parochiam pertineant. Permittit nihilominus Tridentina Synodus, ut, *ſi aliquando probabilis fuerit ſuſpicio matrimonium malitioſe impediri poſſe, ſi tot præceſſerint denunciationes, tunc vel una tantum fiat, vel ſaltem parocho, & duobus vel tribus teſtibus præſentibus matrimonium celebretur*. Verum hanc diſpenſationem *ſolius Ordinarii*, ideſt, Epiſcopi judicio committit, quod Gregorio XIII. approbante confirmatum fuiſſe a S. Congregatione Concilii, ſcribunt celebres JCC. Fagnanus in cap. 3. De clandeſtina deſp. Gonzales ibidem num. 7. & Van-Eſpen p. 2. tit. 12. cap. 3.

CAPUT X.

Agitur de hujus ſacramenti Miniſtro.

THeologorum fere omnium antiquorum ſententia fuit, miniſtros ſacramenti matrimonii eſſe contrahentes, ſacerdotis autem benedictionem, ac verba eſſe *ſacramentale* quoddam, ritumque ad ſacramenti ſubſtantiam minime pertinentem, ut 3. p. q. 42. art. 1. ait S. Thomas, cui ſubſcribunt alii Scholaſtici in IV. diſt. 26. & fere omnes Jureconſulti cum Fagnano in cap. *Quod nobis*, de Clandeſt., deſponſat. ubi inquit ille, ſententiam oppoſitam eſſe *periculoſam in fide*. Solus Guilelmus Pariſienſis ex vetuſtioribus oppoſitum ſenſiſſe dicitur a Vaſquesio diſput. 3. de Matrim. cap. 3. & a Tournelio q. 3. art. 2. tametſi Guilelmus de Matrim. cap. 9. videatur tantum ad ſacramenti hujus virtutem requirere, *Ut nuptialis benedictio non contemnatur*, non autem huic benedictioni adtribuere ſacramenti efficientiam. Hinc Dominicus Soto citata diſt. 26. q. 2. art. 3. aſſerit opinionem Guilelmo adtributam eſſe *ſingularem*, nullumque hactenus habuiſſe aſſertorem. Illam tamen poſtmodum amplexati ſunt plurimi, propugnantes miniſtrum matrimonii, in quantum eſt ſacramentum, eſſe ſacerdotem, hujuſque benedictione ad ſacramenti dignitatem matrimonium ipſum attolli. Ita enim poſt Cardinalem Cajetanum tom. 1. Opuſc. tract. 12. quæſt. 1.

quæſt. 1. virumque ornatiſſimum Melchiorem Canum lib. VIII. de Locis Theolog. cap. 5. ſenſerunt Toletus, Ledeſma, Maldonatus, Eſtius, Sylvius, atque ut recenſeam nonnullos ex recentioribus J. B. Du-Hamel. de Matrim. cap. 6. Florentius De Cocq. ſect. 7. Gaſpar Juenin diſſert. 12. q. 3. Honoratus Tournely loco paullo ſupra citato, ex Noſtratibus vero Leonardus Vanroy cap. ult. q.2. & Aurelius Piette q. 13. Aetate ergo noſtra multo magis dici poteſt quod in 1. partem S. Thomæ q. 1. ajebat Dominicus Bannes, *Cani ſententiam multos alios ſequi abſque ulla temeritate*.

Igitur ſententia eorum, qui cenſent miniſtrum hujus ſacramenti eſſe contrahentes ipſos, proximis innitur argumentis. Principio, inquiunt, hæc in decreto Eugenii leguntur: *Cauſa efficiens matrimonii regulariter eſt mutuus conſenſus per verba de præſenti expreſſus*. Hæc autem verba ſunt quæ proferuntur a contrahentibus. Iidem ergo contrahentes ſunt, qui verbis ſuis mutuum conſenſum exprimentibus efficiunt ſacramentum. Neque enim hoc argumentum diluunt, qui reſpondent agi in eo decreto de matrimonio, *ut contractu*, quum potius ſit evidens pertractare Eugenium de ſacramentis Eccleſiæ, atque ſub hac ratione proponere doctrinam matrimonii, paragraphum illum incipiens, *Septimum eſt ſacramentum Matrimonii*. Habetur propterea in Enchiridio Chriſtianæ inſtitutionis edito nomine Concilii Colonienſis, incaute a quibuſdam producto pro contraria ſententia: *Verbum itaque hujus ſacramenti, quo accedente ad elementum fit ſacramentum, id nimirum eſt, quo ambo, mas & femina, cum pietatis reſpectu, quæ in Deum eſt, ſibi mutuo fidem conjugalem dant, accipiuntque, nec quovis modo, ſed in Dei nomine conjunguntur, & copulantur*. II. Idem demonſtrare nituntur auctoritate Tridentini Concilii, quod ſeſſ. XXIV. cap. 1. de Reformat. matrim. definit, *clandeſtina matrimonia libero contrahentium conſenſu facta, rata & vera eſſe matrimonia, quamdiu Eccleſia ea irrita non fecit*. Reponentibus vero Theologis, matrimonia illa declarari a Tridentino *vera & rata* in ratione contractus, idque confirmantibus teſtimonio Pallavicini ſcribentis lib. XXIII. cap. 9. num. 13. *Nunquam declaraſſe Concilium ea fuiſſe ſacramenta, adeo ut graves quidam Theologi id negent*, obſtare videtur cap. *Quanto magis*, de divortiis, in quo legitur: *Etſi matrimonium ſit verum quod inter infideles exiſtat, non eſt tamen ratum; inter fideles autem verum quidem & ratum exiſtit; quia ſacramentum fidei, quod ſemel admiſſum nunquam amittitur, ratum efficit conjugii ſacramentum*. Ex quo loco apparet in Jure Eccleſiaſtico, ubi matrimonium *& verum, & ratum* ſimul dicitur, non *de contractu* tantum agi, verum etiam *de ſacramento*. Accedit quod Tridentina Synodus eadem ſeſs. can. XI. aperte benedictionem nuptiarum *inter ceremonias enumerat*. III. Adhæſerunt olim huic ſententiæ univerſi Theologi, uno excepto

Digitized by Google

cepto Guilelmo Pariſienſi, cujus etiam, ut nuper diximus, ſententia eſt ambigua: a majorum autem communi doctrina non eſt abſque gravi rationum pondere recedendum. Scio Melchiorem Canum adniti, ut ad ſe trahat Doctorem Angelicum, multaque ex ejus operibus colligere Sylvium ad commonſtrandum plura ab illo in Sententias dici, quæ maturius digeſta limavit in Summa. Verum S. Thomas nunquam retractavit quod ſcripſerat in IV. diſt. 26. 2. q. 2. art. 1. *Verba, quibus conſenſus exprimitur, ſunt forma hujus ſacramenti, non autem benedictio ſacerdotis, quæ eſt quoddam ſacramentale*. Idem enim repetit ad Annibaldum lib. IV. diſt. 27. art. 2. atque in iiſdem locis, quæ adducit Canus, ſi integra perlegantur. IV. A ſacra Congregatione Concilii declaratum eſt, non eſſe de ſubſtantia ſacramenti Matrimonii, ut Parochus loquatur; ac ſatis eſſe, ſi præſens ſit, & intelligat id quod agitur. Vide Concilium cum declar. Congreg. pag. 342. Certum tamen eſt hujuſmodi declarationes nullius eſſe roboris, niſi munitæ ſint ſubſcriptione Cardinalis Præfecti, & Secretarii ejuſdem Congregationis, ex decreto ab ipſamet edito 2. Auguſti an. 1631. impreſſas etiam una cum Tridentino Concilio fuiſſe inſertas indici librorum pro hibitorum decreto ipſius Congregat. 6. Julii 1631. Verumtamen confici ſacramentum, etſi ſacerdos verba non proferat confirmari poteſt cum ex ipſo Concilio, quod requirit Parochi, ac teſtium præſentiam, non ut ſacerdos miniſter ſit ſacramenti, ſed ut vitentur incommoda, quæ oriuntur ex clandeſtinis conjugiis; tum ex innumeris Latinorum, Græcorumque Ritualibus libris, quos volumine 2. de Antiq. Ritibus collegit Martenius, in quorum pleriſque extant utique preces ſacerdotum multæ, ſed ſpectant omnes ad benedictiones anuli, coronæ, thalami, poculi, nec in iis apparet alicujus *ſacramentalis formæ* veſtigium: ideoque ſunt ritus, & cæremoniæ, quæ non pertinent ad ſacramenti ſubſtantiam. V. Si verba a ſacerdote prolata haberent rationem *formæ*, id canone aliquo, aut Eccleſiaſtica definitione conſtaret; aut ſaltim ſtatutum foret, ut nullatenus ipſa verba vario contextu, & varia ſignificatione pronuntiarentur. Utrumque autem eſt falſum. Etenim quod verba a ſacerdote prolata habeant rationem *formæ*, nullibi expreſſe legimus: immo haud obſcure infertur ex cap. *Licet præter ſolitum*, & ex cap. *Tua fraternitas*, De ſponſa duorum, *formam* ſitam eſſe in verbis contrahentium, ſignificantibus conſenſum de præſenti, *Ego te accipio in meam*, *Ego accipio te in meum*, aut verbis aliis, vel ſignis æquivalentibus. Diverſa quoque ſunt verba a Parochis pronuntiata, etiam in Latinis Eccleſiis; nam Dominicus Soto volum. 2. in IV. pag. 101. ait in quibuſdam locis adhibitam a ſacerdote formulam hanc eſſe, *Ego vos ſponſo, & ſacramentum confirmo*, in aliis iſtam, *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*: quæ potius ſupponunt matrimonium jam factum, quam illud efficiant.

ficiant. Hujus generis eſt forma, quam Parocho præſcribit Rituale Salisburgenſe pag. 264. *Matrimonium in facie Eccleſiæ inter vos, me annuente, contractum Deus confirmet, & ego illud approbo, perficio, atque ſolemnizo: In nomine Patris, &c.* Nec Tridentina Synodus univerſos Parochos ad unam eamdemque formulam pronuntiandam adſtrinxit: ſed inquit, *Parochus viro & muliere interrogatis, & eorum mutuo conſenſu intellecto, vel dicat, Ego vos in matrimonium conjungo, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti: vel aliis utatur verbis, juxta receptum uniuſcujuſque provinciæ ritum.* VI. Contrahentes ii ſunt, qui ſacramentalem *formam* pronuntiant, ideoque & miniſtri. Ea quippe *forma ſacramentalis* dicenda eſt, quæ effectum ſacramenti, ſcilicet, indiſſolubilem nexum, & conjunctionem ſignificat, & producit. Hunc vero effectum conſenſus contrahentium verbis, aut ſignis expreſſus efficit & ſignificat, & conſequenter verba ſacerdotis, *Ego vos conjungo, &c.* tametſi eamdem conjunctionem videantur exprimere, quia tamen conjuges proprio conſenſu conjunctos eſſe ſupponit, nil ſonant aliud, quam, *Ego approbo, confirmo, & benedico conjugium veſtrum.* Atque hæc ſunt prioris ſententiæ argumenta præcipua, ita a nobis confirmata, inſertiſque adnotationibus ſuffulta, ut facile a recentiorum oppugnationibus vindicentur.

At hi Parochum eſſe hujus Sacramenti miniſtrum, nituntur primo demonſtrare traditione Sanctorum Patrum, affirmantium conjugia ſanctificari ſacerdotum benedictione. Tertullianus enim in libro de Pudicitia damnat matrimonia apud Eccleſiam non celebrata, uti vidimus agentes de Clandeſtinis conjugiis: & lib. 2. ad uxorem cap. 9. *Unde ſufficiam* (inquit) *ad enarrandam felicitatem ejus matrimonii, quod Eccleſia conciliat, & confirmat oblatio, & obſignatum Angeli renuntiant, Pater rato habet?* Ambroſius Epiſt. 70. nunc 19. num. 7. ait: *Ipſum conjugium Sacerdotali benedictione ſanctificari oportet.* S. P. Auguſtinus in Pſalmum 149. num. 15. comparans matrimonii vinculum compedibus, *Tales compedes* (inquit) *conſolidant vobis & Epiſcopi manus*: ubi ait Vanroy, S. Pater *per manus* intelligit *poteſtatem*. Innocentius I. epiſt. ad Victricium, Synodus IV. Carthaginenſis can. 13. & Siricius Epiſtola 1. ad Himerium meminerunt ejuſdem benedictionis. Neque hæc *tantum ceremonialis* dici poteſt, cum ad ſignificanda conjugia, & ad gratiam ſacramento alligandam ſit neceſſaria. II. Ritualia quampluríma Sacerdotem appellant hujus ſacramenti *miniſtrum*, ac præſertim Romanum, quod in Præfat. ait adminiſtrationem hujus Sacramenti ad Parochum pertinere: his accedit Concilium Colonienſe an. 1536. p. 7. cap. 4. & Cameracenſe an. 1567. cap. 1. quæ non tantum docent parochos eſſe hujus ſacramenti *miniſtros*, verum etiam affirmant, gratiam, & donum Spiritus ſancti *illorum precatione* conferri. His vero, quæ poſt Sylvium proferunt recentiores, addit Vanroy cap. 55. Con-

Concilii Petricovienſis an. 1551. in quo habetur: *Magna itaque eſt firmitas vinculi conjugalis, quam non deſignat modo, verum etiam efficit, accedente verbo, viſibilis quæ fit per ſacerdotem copulatio: confertur enim per illam donum perſeverantiæ peculiare, modo quis animum habeat capacem, & eo quo debet affectu ad Sacramentum hoc accedat*: quamvis oppoſitam ſententiam ſtatuere videantur, quæ ibidem leguntur; *Simul ut ad elementum viſibile acceſſerint verba, quæ præeunte ſacerdote profert uterque conjunx, fit Sacramentum*. III. Sacerdotale Romanum, quod anno 1494. edidit Albertus Caſtellanus, Romanum item Rituale, immo & Tridentina Synodus præſcribunt Parocho, ut explorata conjugum voluntate dicat: *Ego vos conjungo, &c.* Igitur cum Parochus non conjungat virum & mulierem *in ratione contractus*, & alioquin hæc verba ſenſum habeant expreſſum, neceſſum eſt, ut eos conjungat *in ratione Sacramenti*. Ad hæc ſi ratio *formæ ſacramentalis* ineſt illis verbis, *Ego te baptizo*, *Ego te abſolvo*, *&c.* cur non conſtituent formam ſacramentalem hæc verba præcedentibus conſimilia, *Ego vos conjugo*, *&c.*? IV. Matrimonium in Evangelica lege habet Sacramenti rationem: quum ergo ad ſacerdotes præſertim pertineat divina diſpenſare myſteria, ipſis hujus ſacramenti miniſterium commiſſum eſt. V. Si contrahentes ſacramentum recipiunt, quo pacto efficere illud poſſunt? Accedit quod ante Tridentinam Synodum per commercium carnale ſponſalia tranſibant in matrimonium *de præſenti*, ideoque concubitus ſupplebat vicem illorum verborum, *Accipio te in meam*: abſurdum eſt autem maximum aſſerere quod carnalis commixtio ſacramentum perficiat, & convertat rem profanam in ſacram. V. Tandem Alexander III. cap. *Cum in Eccleſia*, De ſimonia, inquit: *Horribile eſt quod pro ſepultura, & exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium, & aliis Sacramentis aliquid requiratur*: quo in loco aperte *aliis Sacramentis* adjungit Pontifex nuptiarum benedictionem.

Probabilem admodum hæc omnia reddunt ſententiam poſtremam: at prior, antiquior, & communior hiſce argumentis invictiſſime non oppugnatur. Ad Patres enim quod attinet, docent hi nuptias ſanctificari *ſacerdotum precibus*, *& oblationibus*, additque Ambroſius, *ſacerdotali velamine*. Ergo ne velamen, & oblatio pertinent ad ſacramenti ſubſtantiam? Nequaquam. Itaque nil aliud ex Patrum teſtimoniis infertur, niſi nuptias in faciem Eccleſiæ celebrandas eſſe, ut ſecernantur a nefariis contuberniis, & ſolemnitate atque benedictione ſacrorum miniſtrorum firmiorem nexum, honeſtatemque Chriſtianam acquirant. Enimvero Patres eadem ratione deteſtantur nuptias occulte a ſacerdote benedictas, ut conſtat ex cap. *Nullus*, xxx. q. 5. ac Turonenſe Concilium ſub Nicolao V. cap. 12. aliique canones eaſdem nuptias clam a ſacerdote benedictas prohibent ſub pœna excommuni-

Digitized by Google

cationis, quamquam eo in caſu non deſit, ſententiâ recentiorum, verus ſacramenti miniſter. Occultas autem conjunctiones Concilia & Patres damnarunt ad evitanda peccata, & conjugia propinqua & adulterina: quare Martyr Ignatius ſcribens ad Polycarpum ait nuptias in Domino celebrari, *Si fiant Epiſcopi arbitrio, & non ad concupiſcentiam explendam*. Secundum vero argumentum nil probat; Parochus enim eſt miniſter matrimonii, quoniam eſt miniſter ſacrorum rituum, quibus matrimonium juxta Eccleſiæ conſuetudinem celebratur; nam revera ille nuptias benedicendo miniſterium ſuum præbet & exhibet ſacramento. At tertium ex dictis in quarto, & in quinto prioris ſententiæ momento ſatis ſuperque refellitur. Proximum vero ſolvitur a S. Thoma in IV. diſt. 28. art. 3. dicendo, Sacerdotem eſſe miniſtrum aliorum ſacramentorum, quoniam in iis actus ſuſcipientium non ſufficiunt ad inducendum effectum Sacramenti, V. G. abſolutionem a peccatis: *in matrimonio autem actus noſtri ſunt cauſa ſufficiens ad inducendum proximum effectum*; vinculum ſcilicet, & ligamen, *quia quicumque eſt ſui juris, poteſt ſe alteri obligare, & ideo ſacerdotis benedictio non requiritur in matrimonio quaſi de eſſentia ſacramenti*. Quintum pariter facillimæ eſt ſolutionis: nam ideo contrahentes poſſunt conficere ſacramentum, quoniam mutuo conſenſu ligari poſſunt, & ſociari in individuam vitæ conſuetudinem: quo conſenſu, non quidem ut actus humanus eſt, ſed ex divina inſtitutione, ubi de futuro tranſit in præſentem, Sacramentalis gratia confertur, eidem propterea conſenſui, non autem commercio carnali attribuenda. Non deſunt præterea qui doceant, duplicem conſenſum diſtinguendum eſſe, unum, quo contrahentes *ex affectu naturali, vel ex libidine* ſe invicem uniunt; alterum, quo *fide imbuti, & religioſa intentione* contractum ineunt, affirmantes hoc tantum conſenſu perfici ſacramentum: quod colligi videtur ex præcitato Enchiridio Colonienſi, immo ex decreto Eugenii; in quo conſulto appoſita fuit particula, *Regulariter*. Vide Theologiam Moralem ad uſum Seminarii Petrocorenſis tom. IV. pag. 294. Ad ultimum reſpondet Gonzalez in caput, *Cum in Eccleſia*, male ex *n.* *aliis* deduci benedictionem nubentium eſſe ſacramentum, cum ſecundæ nuptiæ ſacramentum ſint, nec tamen juxta antiquos canones cum benedictione ſint celebrandæ, ut erudite idem Gonzalez demonſtrat in cap. *Capellanum*, De ſecundis nuptiis. Sed ad vitandas cavillationes ſcholaſticas, fatemur nos benedictionem nubentium eſſe *benedictionem ſacramenti*, quoniam nubentes benedicuntur, dum in faciem Eccleſiæ mutuo conſenſu ſacramentum efficiunt: at negamus hujus ſacramenti *formam* eſſe benedictionem ſacerdotalem, & ſacerdotem eſſe ejuſdem ſacramenti *cauſam efficientem*: quæ tamen dicta ſint in confirmationem antiquioris, & communioris ſententiæ, altera minime repudiata.

AD-

Digitized by Google

Additamentum.

Quidquid ſtatuas de præcedenti quæſtione, quum matrimoniis contrahendis Parochus, aut illius juſſu ſacerdos alius adeſſe debeat, quæritur quinam *proprius Parochus* ſit nuptiarum celebrandarum. Multi quidem, Sanchez, Poncius, Leander, Sylvius, Salmanticenſes, ac Moralis Theologiæ Tractatores reliqui, nec non JCC. in caput, *Cum inhibitio*, De cland. conjug. de hac re peculiariter agunt, ſed nemo melius BENEDICTO XIV. qui ex authenticis S. Congregationis Concilii decretis illam explicuit Notificatione, quam edidit Bononienſis Eccleſiæ Paſtor 20. Septemb. 1734. Primum igitur celebrandæ ſunt nuptiæ coram Parocho, *non originis*, *ſed domicilii*, ex decreto edito jam ab ann. 1573. *Domicilii* autem nomine nequit intelligi rus, aut locus alius, ad quem *recreationis*, *vel peragendæ rei cauſa accedatur*, decr. 1. Decembris 1640. nec civitas, aut locus alius, ad quem vir & mulier veniant *ſolo animo illic celebrandi matrimonium*, priori domicilio non relicto, decr. 22. Febr. 1631. & 13. Julii 1725. bene tamen ſi ad aliam civitatem, vel locum tranſeant *ibidem domicilium permanens* habituri, decr. 22. Febr. 1723. Præterea qui animo domicilium ſuum retinendi, proficiſcuntur ad loca, in quibus Tridentina Synodus nondum eſt promulgata, ut ibidem contrahant abſque præſentia Parochi, nullum verum, nec ratum connubium ineunt; at ſecus, ſi in iiſdem locis ſedem figant, decr. Congregationis Concilii, & Conſtit. Urbani VIII. die 14. Auguſti 1627. Qui inſuper extra patriam commorantur ſtudiorum cauſa, aut Rectoris, Judicis, vel Medici officia exercentes, famuli quoque, aliique *quaſi domicilium* habentes, coram Parocho illius urbis, vel oppidi contrahere valent, decr. Congreg. apud Nicolaum Garciam De Benef. p. 5. cap. 7. Qui perpetuo carceri addicti ſunt, Parochum in cujus paræcia ſiti ſunt carceres, qui vero ad cuſtodiam tantum illic detinentur, domicilii ſui Parochum debent arceſſere, decr. 26. Maji 1707. Puellæ, quæ in Monialium ſeptis educantur, inituræ conjugium exire, domumque propriam adire debent, decr. 13. Januarii 1634. & 8. Octobr. 1723. quod ſi fieri nequeat, a Parocho, ſub quo ſitum eſt Monaſterium, niſi paternum aut maternum domicilium habeant, ſecus *a Parocho domicilii* ſunt in matrimonium jungendæ, decr. 11. Januarii 1702. At quæ in hoſpitiis ſervantur orbatæ parentibus ac derelictæ, non a Confeſſario, ſed *a loci Parocho* ſunt in matrimonium copulandæ, decr. 22. Aprilis 1651. Aegyptii, quos *Zinganos* dicunt, aliique errones, in quorum numero non comprehenduntur peregrini, nec alii habentes alicubi domicilium, tenentur contrahere apud Parochum, in cujus parochia eo temporis conſiſtunt, hac in re nullo Scriptorum diſſentiente. Poſtremo ſi in parochia ſponſæ celebretur matrimonium, huic illius Pa-

Parochus aderit ; & ſi in parochia viri , Parochus hujus præſens erit, decr. Sac. Congr. anno 1573. Hæ vero ſapientiſſimi Pontificis præceptiones , firmatæ tantæ auctoritatis præſidio , Doctorum ceterorum placitis erunt omnimode præferendæ .

CAPUT XI.

De Matrimonii unitate , eique oppoſita Polygamia .

Πολυγαμία Græce , Latine idem eſt , *ac multiplicatio conjugii* ; ac duplex eſt , *ſimultanea* , quando ſimul unus vir plures uxores ducit ; & *ſucceſſiva* , quando altero conjugum vita functo tranſit ſuperſtes ad alias nuptias . Quod viris pluribus nupſerit ſimul eadem mulier nullo ſacrarum ſcripturarum exemplo comprobari poteſt , atque id repugnare juri naturæ , *apud omnes certum & exploratum eſt* , inquit libro 1. De matrimonio cap. 10. Bellarminus . Huic Joannes Friſchmuth opponit Thomam Sanchez diſp.80. num.15. Aegidium Conick diſput.26. dub.2. Laymannum lib. v. Theolog. Moralis tract. 10. & Adamum Tannerum tom. IV. q. 4. dub. 6. At neque hi negant eſſe contra jus naturæ ſi plures uxores ab eodem ducantur , ſed in eo tantum diſſentiunt, quomodo id legi naturali adverſetur . Plurium autem uxorum cum uno viro conjugium non ſemel in ſacris litteris commemoratur : Lamech enim Geneſis IV. duas uxores accepit , Adam , & Sellam ; cujus exemplum imitati ſunt Gentiles impellente libidine . Abraham itidem duxit Saram, & Agar : tum Jacob in Meſopotamia ſorores duas, Liam, & Rachelem , aliique Patriarchæ uxores plures habuerunt . Hos peccaſſe contra jus naturæ affirmarunt Sadducæi, atque hac de cauſa Jacobum ab Angelo fuiſſe percuſſum commenti ſunt , ut legitur in Talmud , *Maſſechet* cap. 10. In eamdem ſententiam abierunt cum Joanne Calvino , Junio , Tarnovio , Beza , ac Tremellio Novantes plurimi , repugnantibus tamen Catholicis, necnon Glaſſio, Brentio, Cunæo , & Lutheranæ ſectæ ferè univerſis : atque huic diſſidio occaſionem præbuit varia lectio verſus 18. capitis XVIII. Levitici , de qua poſtmodum . Vera , atque inter Catholicos communior ſententia eſt , polygamiam muliebrem primario conjugiorum fini , qui eſt prolis ſuſceptio & educatio non adverſari, etſi repugnet fini ſecundario , perfectæ nimirum ſocietati , pacique domeſticæ : ideoque ad propagationem hebraici populi abſque læſione primarii juris naturæ cum Patriarchis fuiſſe diſpenſatum , ut cum pluribus uxoribus inirent conjugia . At Chriſtus Dominus matrimonium ad priorem inſtitutionem reduxit : & conſequenter in lege Evangelica omnino polygamia condemnatur . Lutherus tamen Melanchthon , Leningus , aliique ejuſdem ſectæ anno 1539. op-

opprobrioſa conſultatione docuerunt, fas eſſe Philippo Landgravio Haſſiæ uxorem aliam ducere adhuc vivente priori. Vide Benignum Boſſuet lib. VI. Variationum, & Juenin q. IV. cap. I. decimæ diſſertationis De ſacrament. Subſcripſerunt Luthero Hetzerus Anabaptiſta, David Georgius, & Bernardinus Ochinus. Polygamiam denique *ſucceſſivam*, ſive ſecundas nuptias damnarunt Montaniſtæ, ad quos defecit quoque Tertullianus, necnon hæretici Novatiani. Catholici omnes polygamiam iſtam approbant, ac ſplendide mentitur Kemnitius, dum in 2. p. Examinis inquit, a nobis ſecundas nuptias exiſtimari fornicationes atque proſtitutiones. Jam vero hæc omnia diſtinctis aſſertionibus curabimus explanare.

Prop. I. *Polygamia virilis*, ideſt, matrimonium plurium virorum cum una uxore, inauditum ac turpiſſimum ſcelus, & omnino juri naturæ contrarium foret.

Hanc theſim evidenter demonſtrant quæ in libro de Bono conjugali cap. XVII. num. 20. ſcribit S. P. Auguſtinus: ubi primum oſtendit quomodo non eadem ratione repugnet naturæ ſi eidem viro plures mulieres jungantur, ac ſi unam feminam ducant viri plures. Nam cum homo ſit caput mulieris, & hæc illi ſubjiciatur, non pervertitur omnino naturæ ordo, dum uni uxores multæ ſubduntur. *Non ſicut uni viro* (inquit S. Pater) *etiam plures habere licebat uxores, ita uni feminæ plures viros. Occulta enim lege naturæ amant ſingularitatem quæ principantur: ſubjecta vero non ſolum ſingula ſingulis, ſed ſi ratio naturalis, vel ſocialis admittit, etiam plura uni non ſine decore ſubduntur. Neque enim ſic habet unus ſervus plures dominos, quemadmodum plures ſervi unum dominum.* II. Idem ab Auguſtino confirmatur ex eo quod nullibi legamus unam ex fidelibus feminis multis viris eodem tempore conjunctam: *Duobus*, ait, *ſeu pluribus maritis vivis nullam legimus ſerviſſe ſanctarum, plures autem feminas uni viro legimus, cum gentis illius ætas ſinebat, & temporis ratio ſuadebat, neque enim contra naturam nuptiarum eſt*. Et quod de ſanctis mulieribus inquit Doctor eximius; de ethnicis quoque, modò pellices, & ſcorta non fuerint, dici debet: nemo quippe illico non perciperet turpitudinem fornicationis, ſi mulier duorum virorum uxor eſſet; eique merito objurgaret quod Gelliæ Martialis,

Mœchum Gellia non habes, niſi unum.
Turpe eſt hoc magis, uxor es duorum.

III. Addit Auguſtinus rationem tertiam, quoniam matrimonii finis princeps eſt filiorum procreatio; idem autem fœtus gigni nequit a pluribus viris; *Plures feminæ* (ita proſequitur) *ab uno viro fœtari poſſunt; una vero a pluribus non poteſt* (*hæc eſt principiorum vis*) *ſicut multæ animæ uni Deo recte ſubduntur, ideoque non eſt verus Deus animarum, niſi unus, una vero anima per multos falſos Deos fornicari*

cari poteſt, non fecundari. IV. Ex poſtremis verbis infertur ratio quoq; Theologica: cum enim in matrimonio, etiam ut eſt officium naturæ, ſit ratio quædam ſacramenti, quemadmodum ait Innocentius III. cap. *Gaudemus*, De divortiis, ſi eadem mulier nuberet pluribus viris, haberent hujuſmodi nuptiæ idololatriæ ſymbolum ac myſterium, neque unitionem ſupremi numinis cum humano genere, ſed animæ fornicationem cum diis gentium ſignificarent.

Prop. II. Uxorum pluralitas finibus matrimonii ſecundariis repugnat, ac primævæ illius inſtitutioni, & perfectioni adverſatur.

Enimvero Deus unum maſculum dumtaxat creavit, eique unam feminam ex latere ejus productam matrimonii vinculo conjunxit,

Mutuum, & alternum inter ſe ut miſceret amorem.

inquit lib. 1. in Geneſim Marius Victor. De Lamecho, qui omnium primus accepit uxores duas, ſcripſit Tertullianus de Exhortat. Caſtitatis cap. 5. *Duabus maritatus tres in unam carnem effecit*. Hieronymus item in Epiſt. 85. ad Salvinam, *Unam coſtam diviſit in duas*; & Nicolaus I. ad Conſulta Bulgarorum cap. 51. *Adulterii flagitium in duabus uxoribus perpetravit*. Conſtat præterea ex antiqui Teſtamenti hiſtoria ortum ex uxorum pluralitate habuiſſe diſſidia, & fuiſſe turbatam ſocietatem, pacemque domeſticam: in exemplo ſint quæ inter Saram & Agar, atque inter Liam & Rachelem contigerunt, jurgia, & zelotypiæ ſeminaria. Inter fratres quoque non eodem utero natos rarò cuſtoditur amoris neceſſitudo, neque enim qualis inter Joſephum & Benjamin, talis hos inter alioſque fratres interceſſit benevolentia. Idem ex profanis hiſtoriis, & ex fabulis poetarum infertur: enimvero Medea Glauces nuptias ferre non potuit, & Clytemneſtra Agamemnonem interfecit, quoniam pati non poterat Caſſandram conſortem ejuſdem thalami. Hinc Euripides *polygamiam* expertus, utpote *qui duas ſimul uxores habuerat, cum id decreto ab Athenienſibus facto jus eſſet*, ut inquit xv. Noctium Atticarum cap. 20. Aulus Gellius, in Andromacha ajebat:

Οὐδέ ποτ' αὖ δίδυμα
Λέκτρ' ἐπαινέσω βροτῶν,
Οὐδ' ἀμφιματέρας κόρους,
Ἔριν μὲν οἴκων,
Δυσμενεῖς τέ λύπας.

ideſt,

Nunquam geminos
Lectos laudabo mortalium,
Neque binas matres habentes liberos,
Rixam quidem domorum,
Triſteſque offenſas.

Damnarunt denique *polygamiam* tanquam humanæ ſocietati contrariam

riam leges quamplurimæ. Cecrops enim Athenis unicam uni viro junxit mulierem: cumque Socrates duxiſſet Xanthippen, & Mirto, id illi a Satyro Peripatetico, a Calliſtene, & a Demetrio Phalereo fuit objectum. Poſterior eſt ergo lex ab A. Gellio commemorata. Romanorum legibus eum qui duas ſimul haberet uxores comitabatur infamia, l. *Eum*, Valeriani, & Galieni, C. ad l. Jul. de Adult. & Conſtantinus *Polygamiam* ſub pœna capitali proſcripſit, l. *Uxor* C. de repudiis. De Valentiniano quidem ait Socrates lib. IV. H. Ec. cap. 31. ſanxiſſe, ut cuilibet duas ſimul uxores habere fas eſſet. Verum cum ipſe Severæ ſuperinduxiſſet Juſtinam, legem hanc tulit ad avertendum a ſeipſo ejuſdem conjugii dedecus, ſi tulit tamen; nam hujus legis nulla uſquam fit mentio, ne quidem apud Ammianum Marcellinum, qui res a Valentiniano geſtas accurate deſcripſit. Vide Annotat. Valeſii in Socratem pag. 58.

Prop. III. Antiqui Patres, qui uxores plures duxerunt, immunes fuerunt a culpa.

Ita Patres docuerunt: Tertullianus enim citato cap. 5. de Caſtit. ſcribit: *Sed & benedicti, inquis, Patriarchæ non modo pluribus uxoribus, verum etiam concubinis conjugia miſcuerunt. Ergo propterea nobis quoque licebit innumerum nubere? Sane licebit, ſi adhuc typi futuri alicujus ſacramenta ſuperſunt, quos nuptiæ tuæ figurent, vel ſi etiam nunc locus eſt vocis illius, Creſcite & multiplicamini*: & infra, *Unius & ejuſdem Dei utraque pronuntiatio & diſpoſitio eſt, qui tum quidem ſementem generis emiſit indultis conjugiorum habenis, donec mundus repleretur, donec novæ diſciplinæ materia proficeret: nunc vero ſub extremitatibus temporum compreſſit quod emiſerat, & revocavit quod indulſerat, non ſine ratione prorogationis in primordio, & paſtinationis in ultimo*. Chryſoſtomus Hom. LVI. in cap. 29. Geneſis n. 3. hæc de Jacob: *Audiens eum accepiſſe majorem natu, & poſtea minorem, ne turberis, neque ſecundum ſtatum qui nunc eſt, opera quæ tunc facta ſunt judices. Tunc enim quia principia erant, permiſſum fuit cum duabus vel tribus uxoribus miſceri, ut humanum genus propagaretur*. Ambroſius lib. 1. de Abraham cap. IV. ejus polygamiam excuſat primum, quia *nondum interdictum adulterium videbatur*, quo in loco polygamiam appellat *adulterium* lata ſignificatione, ut efficacius abſterreat catechumenos a pellicatu. Deinde excuſationem hanc profert, quod Abraham ancillæ contubernium quæſierit, *non ardore aliquo vagæ libidinis, ſed ſtudio quærendæ poſteritatis, & propagandæ ſobolis*. Tertiam quoque affert excuſationem ex Apoſtolo, quoniam *illa quæ geſſit Abraham ut de ancilla ſuſciperet ſobolem, in figuram facta ſunt, & ſecundum allegoriam dicta*, ut ſcilicet ſignificarentur duo Teſtamenta, & duo populi, Judæorum & Chriſtianorum. Idem non uno in loco docet S. P. Auguſtinus, ac præſertim lib. XVI. de Civit. Dei cap. 25. & lib. XXII. contra Fauſtum cap. 30. & 47. *Nullo*

mo-

modo, ait priori in loco, *eſt inurendum de hac concubina*, ideſt Agar; *crimen Abrahæ; uſus eſt ea quippe ad generandam prolem, non ad explendam libidinem*. Altero in loco vellicans Manichæos, qui nuptias damnabant, *Non igitur Abraham*, inquit, *prolis habendæ inſana cupiditate flagrabat, ſed Manichæus prolis devitandæ inſana vanitate delirabat. Proinde ille naturæ ordinem ſervans, nihil humano concubitu agebat, niſi ut homo naſceretur: iſte perverſitatem fabulæ obſervans, nihil in quolibet concubitu timebat, niſi ne Deus captivaretur*. In tertio tandem loco ſermonem inſtituens de Jacob ita Doctor præſtantiſſimus loquitur: *Jam vero filio ejus Jacob quod pro ingenti crimine quatuor objiciuntur uxores, generali prolocutione purgatur. Quando enim mos erat, crimen non erat: & nunc propterea crimen eſt, quia mos non eſt. Alia enim ſunt peccata contra naturam, alia contra mores, alia contra præcepta. Quæ cum ita ſint; quid tandem criminis eſt, quod de pluribus ſimul habitis uxoribus objicitur ſancto viro Jacob? Si naturam conſulas, non laſciviendi, ſed gignendi cauſa illis mulieribus utebatur: ſi morem, illo tempore atque in illis terris hoc factitabatur: ſi præceptum, nulla lege prohibebatur*.

Neminem autem movere debet, quod ab Auguſtino Agar *concubina Abrahami* dicatur, ſicuti illam quoque appellarunt Tertullianus de Monogamia cap. 6. & Leo Magnus ep. ad Ruſticum cap. 4. *Concubinæ* enim vocabulum non inepte tribuebatur *ſecundariis uxoribus*, quod non eſſent ea dignitate, qua uxor prima, nec filios gignerent paternorum bonorum hæredes, atque ad prolis generationem, non ad familiæ regimen ducerentur. Atque hinc eſt, quod Hebræorum doctiſſimi Joſephus, & Philo, tametſi agnoſcant Patriarcharum polygamiam, nuſquam tamen ſecundarias illorum uxores alio nomine vocant, quam *concubinas*. Vide adnot. in novam Operum Ambroſii editionem tom. 1. pag. 290.

At enim Sadducæos olim, poſtea Calvinianos traxerunt in contrariam ſententiam duo Scripturæ loca, Levitici XVIII. 18. & Deut. XVII. 17. Primum enim juxta Hebraicum textum, אִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ לֹא תִקָּח ita vertendum eſſe contendunt, *Mulierem unam ad alteram ne aſſumito*; alterum vero, לֹא יַרְבֶּה נָשִׁים, *Non multiplicabit uxores*. Adde repugnare *polygamiam* ſubſtantiæ conjugiorum, in quibus eamdem poteſtatem, quam habet vir ſupra corpus mulieris, habet mulier in corpus viri, ut docet quoque S. P. Auguſtinus lib. 1. de Adult. conjug. cap. 8. unde infert Eſtius in diſt. XXXI. ſect. 1. *polygamiam* illicitam eſſe ſpectato jure conjugali, quia tam uxori, quam viro ſit injuria, quando alii cuique traditur alterius corpus.

Verum ut Sadducæi, ita Calviniani turpiſſime alucinantur. In primo enim textu vocabulum hebraicum אֲחֹתָהּ recte in Vulgata noſtra

Digitized by Google

ſtra redditur *ſororem ejus*, ut habent quoque verſiones Chaldaica, Samaritana, Syriaca, Græca, Arabica, tom. I. Polygl. pag. 484. exigitque fatentibus Catholicis omnibus, necnon hæreticis initio productis, ac Druſio, Grotio, Fagio, aliiſque, hebraicæ linguæ proprietas. In alio autem loco non pluralitas, ſed nimia uxorum multitudo regibus prohibetur, & optime, atque cohærenter ad verſiones alias Vulgata, *Non babebit uxores plurimas*, ſiquidem & in Hebraico textu repetitur, וְלֹא יַרְבֶּה מְאֹד, *Et non multiplicabit valde*. Non enim ut animus luxuria difflueret, ſed ut filii procrearentur, permittebatur polygamia. Eſt autem monitum Plutarchi in Vita Licurgi. & in libello de Garrulitate, nimio uxorum numero gignendi vim enervari: quod confirmat exemplum Salomonis, qui ex ſeptingentis reginis uxoribus, & concubinis trecentis marem unicum Roboamum, duaſque femellas Eraphet, & Baſemat legitur ſuſcepiſſe. Quod vero de jure conjugali, & de poteſtate uxoris dictum eſt, diluitur ex prima propoſitione, in qua oſtendimus ex *polygamia virili*, ideſt, conjugio plurium virorum cum unica muliere lædi finem connubii primarium, & ſobolis propagationem: quod non evenit in conjugio plurium uxorum cum uno viro. Eſt itaque inter unam & alteram *polygamiam* diſpar ratio. Præterea circa poteſtatem unius conjugis in corpus alterius dici poteſt ſupremum Dominum Patriarchis poteſtatem feciſſe diſponendi de ſuo corpore per novum contractum, non diſſoluto priori, ut diximus volum. IV. pag. 26. Non enim aliud aſſeritur in cap. *Gaudemus*, De divortiis, ubi Patriarcharum *polygamia* excuſatur a crimine adulterii, quod fuerit *divina revelatione conceſſa*, eo modo, quo excuſantur Iſraelitæ a furto, & Samſon ab homicidio. Idem hebræis perſuaſum fuit; nam Joſephus lib. I. Antiq. cap. 10. num. 4. ſcribit Abrahamum duas accepiſſe uxores, τοῦ θεοῦ κελεύσαντος, *Deo præcipiente*: fuitque hoc præceptum, ut puto, ne liberis & promiſſo ſemine carerent, intima perſuaſio. Ne plura addamus, Abraham, Jacob, David, Elcana, Joas, aliique polygami plurimum in ſacris litteris commendantur, neque uſpiam reprehenduntur ob uxorum pluralitatem; quod ſufficit ad Sadducæos hæreticoſque refutandos.

Prop. IV. In lege Evangelica nequit cum pluribus ſimul uxoribus iniri conjugium.

Spectat hæc theſis ad fidem; nam Tridentina Synodus ſeſſ. XXIV. edidit hunc canonem num. 2. *Si quis dixerit, licere Chriſtianis plures ſimul habere uxores, & hoc nulla lege divina eſſe prohibitum; anathema ſit*. Probatur autem primo ex Mat. XIX. ubi Chriſtus matrimonium revocans ad primæ inſtitutionis perfectionem inquit: *Dico autem vobis, quia quicunque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*: ex quibus verbis Innocentius III. cap. *Gaudemus*, De divortiis, hanc illationem deducit: *Si ergo uxore dimiſſa*, *duci*

duci alia de jure non poteſt, fortius & ipſa retenta. *Per quod evidenter apparet pluralitatem in utroque ſexu circa matrimonium reprobandam.* Demonſtratur quoque auctoritate Patrum; qui, ut diximus propoſitione præcedenti, ita *polygamiam* Patriarchis conceſſam docent, ut nunc prorſus vetitam eſſe pronuntient: unde Innocentius I. epiſt. 9. inquit: *Secundæ mulieris conjugium, priori ſuperſtite, nullo modo poteſt eſſe legitimum.* Huc facit, quod Eccleſia eum, qui per verba *de præſenti* contraxit cum una, & poſtea duxit alteram, eamque cognovit, compellit, ut ab hac ſeparatus redeat ad primam, & illam ſolam tanquam legitimam uxorem habeat. Vide cap. *Licet*, De ſponſa duorum. Tandem æquum erat, ut in lege Chriſtiana, quæ eſt ſpiritalis, ceteriſque perfectior, ſegregarentur conjugia ab illis incommodis, quæ ſecum affert polygamia, atque ad priorem originem gratia quoque ſuperaddita revocarentur: ideoque Nicolaus I. ad Conſulta Bulg. num. 51. ait: *Duas tempore uno habere uxores, nec ipſa origo humanæ conditionis admittit, nec lex Chriſtianorum ulla permittit.*

His videntur obſtare exempla imperatorum Chriſtianorum Valentiniani, Conſtantii, & Lotharii, qui ſimul uxores duas habuerunt. Cap. itidem *Quod propoſuiſti*, XXXII. q. 7. in quo Gregorius II. cuidam permittit, ut propter diuturnam prioris uxoris ægritudinem contrahat cum alia. Demum quod etiamnum, ſicut in lege Moſaica, concupiſcentia vigeat, & fidelis populus longe lateque ſit propagandus.

Sed hæc nullius ſunt momenti. De Valentiniano enim, ejuſque lege dictum eſt ſupra: Conſtantius Arrianus fuit: Lotharius cum pellice a Nicolao I. communione privatus, cap. *An non*, XXXIV. q. 3. Aegritudo, de qua in cap. *Quod propoſuiſti*, erat impedimentum dirimens *impotentiæ*, ac præterea Gregorii reſcriptum a compluribus dubium, ac ſuppoſititium exiſtimatur. Ad fornicationem denique vitandam Apoſtolus 1. ad Corinth. VII. 2. uxorem unam permittit: neque explendæ libidinis cauſa plures in lege veteri ducebantur, ſed gratia duntaxat poſterorum; qui non ſemine & generatione carnali, ſed regeneratione ſpiritus ad legem pertinent Evangelicam.

PROP. V. Soluto cum priore uxore per mortem, aut alia de cauſa conjugio, fas eſt aliam ducere, eademque ratione tertiam, & quartam, &c.

Agendum nunc *de polygamia ſucceſſiva*: quam haud eſſe illicitam, evidenter demonſtrat Apoſtolus 1. ad Corinth. VII. 39. his verbis: *Mulier alligata eſt legi, quanto tempore vir ejus vivit; quod ſi dormierit vir ejus, liberata eſt, cui vult nubat, tantum in Domino.* Quæ verba explicans S. Joannes Chryſoſtomus hom. XIX. *Quid eſt, in Domino*, inquit? *Cum temperantia, cum honeſtate.* τί δέ ἐστιν ἐν κυρίῳ; μετὰ σωφροσύνης, καὶ μετὰ κοσμιότητος, & infra, *In primis, & ſecundis nuptiis illam*, honeſtatem, *perſequamur*, ἐν πρώτῳ γάμῳ καὶ ἐν δευτέρῳ ταύτην μετα-

μεταδιώκωμεν. Hinc theſis confirmatur auctoritate Patrum; & Chryſoſtomo accedit Ambroſius, qui de Viduis cap. 2. num. 10. ait: *Secundas nuptias Apoſtolica præcepta non damnant*; & cap. XI. num. 68. *Non prohibemus ſecundas nuptias*: Hieronymus epiſt. 27. ad Marcellam, *Nos ſecundas nuptias*, inquit, *concedimus*, *Paulo jubente ut viduæ adoleſcentulæ nubant*, & epiſt. 91. ad Ageruchiam, *Damnamus ſecunda matrimonia? Minime, ſed prima laudamus. Abjicimus de Eccleſia digamos? Abſit, ſed monogamos ad continentiam provocamus*, atque epiſt. 30. ſive Apologia pro libris ſuis adverſus Jovinianum, *Ego etiam nunc libera voce proclamo, non damnari in Eccleſia digamiam, imo nec trigamiam, & ita licere quinto & ſexto & ultra, quomodo & ſecundo marito nubere: ſed quomodo non damnantur iſtæ nuptiæ, ita nec prædicantur. Solatia miſeriæ ſunt, non laudes continentiæ*. Auguſtinus denique in libro de Bono viduitatis cap. XII. num. 15. *De tertiis, & de quartis, & de ultra pluribus nuptiis ſolent homines movere quæſtionem: unde ut breviter reſpondeam, nec ullas nuptias audeo damnare, nec eis verecundiam numeroſitatis auferre*. Adde Eccleſiæ definitiones; Synodus quippe Nicæna can. 8. adverſus Catharos definivit *digamis eſſe communicandum*. Secundas nuptias permitti ab Apoſtolo definierunt Urbanus III. cap. *Super alia*, & Innocentius III. cap. *Cum ſecundum Apoſtolum*, IV. Decret. tit. 21. & Eugenius IV. in decreto pro Armeniis, in quo hæc leguntur: *Declaramus non ſolum ſecundas*, nuptias, *ſed etiam tertias & quartas, atque ulteriores, ſi aliquod canonicum impedimentum non obſtat, licite contrahi poſſe*.

Tria autem ſunt, quæ præſertim catholicæ huic poſitioni adverſantur: ac primum eſt, quod veteres ita *polygamiam* inſectantur, ut Baſilius in Epiſt. ad Amphil. can. 4. tertias nuptias non matrimonium appellaverit, ſed *caſtigatam fornicationem*, & Auctor Conſtitut. Apoſtol. lib. 3. cap. 2. *indicium intemperantiæ*. Alterum quod digami *irregulares* habeantur, nec poſſint ad ſacros ordines promoveri, ut colligitur ex Apoſtolo 1. ad Timoth. 3. affirmantque Tertullianus lib. 1. ad Uxor. cap 7. Epiphanius Hæreſi XLVIII. num. 9. Hieronymus præcitata ad Ageruchiam epiſtola; quod & conſtat ex Apoſtolico canone 17. aliiſque permultis apud Gratianum diſt. 24. & in 1. Decretal. tit. 21. Tertium, quod ſecunda conjugia celebrari non debent cum benedictione Sacerdotali, ut habetur capp. *Capellanum*, &, *Vir autem*, De ſecundis nuptiis.

Ad hæc autem facillimum eſt reſpondere: Patres enim *monogamiam* commendant, & repetita conjugia non laudant propter incontinentiam nubentium, non propter honeſtatem nuptiarum. At digami *irregulares* ſunt propter ſacramenti defectum, ut inquit Innoc. III. cap. *Debitum*, de Bigamis, non quod ſecundæ nuptiæ non ſint ſacramentum, aut bigamus adhærendo uxori ſuæ non ſignificet Chriſti cum

Eccleſia unionem, ſed quia hanc ſecundæ non æque repræſentant ut primæ nuptiæ, *quoniam bigamus non eſt unus unius*, inquit eo loci Innocentius. Scripſerat antea Auguſtinus de Bono conjugali cap. XVIII. num. 21. *Propter ſacramenti ſanctitatem, ſicut femina etiamſi catechumena fuerit vitiata, non poteſt poſt baptiſmum inter Dei virgines conſecrari, ita non abſurde viſum eſt eum qui exceſſit uxorum numerum ſingularem, non peccatum aliquod commiſiſſe, ſed normam quamdam ſacramenti amiſiſſe, non ad vitæ bonæ meritum, ſed ad ordinationis Eccleſiaſticæ ſignaculum neceſſariam.* Quæ verba habentur in cap. *Acutius*, diſt. XXVI. num. 2. Ob eamdem rationem, aut potius quia ſolemnis benedictio *iterari non debet*, ut inquit Urbanus III. cit. cap. *Vir autem*, ſecundæ nuptiæ cum ſolemni benedictione minimè celebrantur. De *polygamia* hactenus: progrediamur nunc ad

C A P U T XII.

In quo agitur de indiſſolubili nexu, & firmitate conjugii.

SI per varias hominum conſuetudines legeſque vagemur, non ſemel legitimæ uxores invenientur repudiatæ & a viris dimiſſæ. Principio enim obtinuit repudium apud Macedones, alioſque Græcorum: nam Juſtinus lib. IX. ſcribit a Philippo ductam in matrimonium Cleopatram *expulſa Alexandri matre Olimpiade*, & Demoſthenes Orat. I. contra Onetorem ait, repudium ſcribi ſolitum *apud Archontem*. Romani quoque uxores aliquando repudiarunt *ob illarum moroſitatem & ſterilitatem*, juxta legem XII. Tabularum: quamquam *per ſexcentos fere annos* ab V.C. nullum apud Romanos contigiſſe repudium, ſcribit Tertullianus in Apolog. cap. 6. idque confirmatur teſtimonio Valerii Maximi lib. II. cap. I. & A. Gellii lib. IV. cap. 3. qui narrant primum omnium uxorem repudiaſſe Sp. Carbilium, cui Ruga cognomentum fuit. Neque ad nutum viri nuptæ dimittebantur, ſed apud Cenſores legitimæ cauſæ jurejurando erant comprobandæ, & connubia tabulis firmata, tabulis tantummodo ſolvebantur. Repudii formula hæc apud Romanos erat, *Res tuas tibi habeto. Res tuas tibi agito. Conditione tua non utor*: ad quam formulam animum intendens in Amphitr. ait Plautus,

Valeas, tibi habeas res tuas, redde meas,

& in quodam epigrammate Martialis lib. X. num. 41.

Menſe novo Jani veterem Proculeja maritum
Deſeris, atque jubes res ſibi habere ſuas.

Judæis quoque repudium fuiſſe permiſſum conſtat ex cap. XXIV. Deuteronomii: repudiare autem uxorem ſuam non poterant, niſi dando ei libellum, quem Hebræi appellant *Sepher Cheritut*, ספר כריתות,

Græci

Græci *βιβλίον ἀποστασίου*, quorum utrumque Latine dixeris *ſchedam abſciſſionis*. Ejus formam, ritumque continet pars tertia *Miſchnæ* libro v. גיטין, *Gitbin*; necnon III. Volumen Theſ. Antiquitatum ſacrarum, in quibus colligendis exornandiſque ſedulam impendit operam Blaſius Ugolinus, pag. 415. Viris tantum repudiare uxores permiſſum erat, non uxoribus viros: unde Salomen, quæ libellum repudii miſit Coſtobaro, non feciſſe *κατὰ τοὺς Ἰουδαίων νόμους*, *juxta Judæorum leges*, ſcribit Joſephus lib. xv. Antiq. cap. 7. num. 10. Hac in re non conveniunt Theologi, num per libellum repudii uxore dimiſſa, fas eſſet novum inire matrimonium: affirmant quippe Bellarminus De matrim. cap. 17. Sanchez lib. x. diſput. 1. noſter Poncius lib. 7. cap. 50. atque ex junioribus Du Hamel cap. 3. ac Tournely q. 5. art. 2. Sed Bellarmino ipſo fatente, *ſententia communior Magiſtri diſt. 33. libri* IV. *& ibidem Bonaventuræ, Richardi, Dominici a Soto, & aliorum id habet, ut illicitum ſemper fuerit, ſed permiſſum tamen ut impune fieret, cauſa majoris mali vitandi*; atque idem ſentiunt Eſtius in eamdem diſt. 33. §. 9. Sylvius in q. 67. Supplem. art. 1. Florentius de Cocq. ſect. 13. Cardinalis Gotti q. 5. dub. 2. Vanroy cap. v. q. 4. & Le Droint lib. IX. cap. v. q. 4. Nuiat in utramque partem q. 3. Aurelius Piette. Quidquid ſit de illa Hebræorum lege, adhærendum eſſe uxori ſuæ, nec dimittendam niſi ob fornicationem, atque dimiſſam quoque non poſſe ad alia vota tranſire, docet Chriſtus Matt. XIX. Sed hinc oritur quæſtio inter nos, & hæreticos, Græcoſque plurimos agitata, an per adulterium ſolvantur conjugia; cui accedit altera, an diſſolvantur ſaltim per monaſtica vota, ſive per religioſam profeſſionem. Igitur in his tribus quæſtionibus, num per libellum repudii matrimonium diſſolveretur, num illius vinculum abrumpatur propter adulterii crimen, num ſaltim per profeſſionem ſolemnem, immorandum eſt aliquantulum: hinc enim facile inferri poteſt quid de legibus paullo ſupra commemoratis ſit aſſerendum.

Prop. I. Per libellum repudii non ſolvebatur vinculum prioris conjugii, neque fas erat Judæis cum alia uxore contrahere; ſed hoc illis Moyſes indulſerat *propter cordis duritiam*, & ne exoſas mulieres inteſtino odio proſequerentur, vel morte afficerent.

In hanc ſententiam, ut Bellarminus fatetur, communiorem; Chriſti verba Matthæi XIX., eximiorum Patrum expoſitiones, atque probabiliora momenta me trahunt. Phariſæis Dominum interrogantibus, an fas eſſet *uxorem dimittere quacunque ex cauſa*, reſpondit id repugnare inſtitutioni matrimonii, ejuſque vinculo, quoniam Deus *maſculum & feminam conjungens*, oſtendit *ſecunda vitanda conjugia*, & maſculum unum, unamque feminam condidit, & connubio ligavit, *ut unius conjugis conſortia neEterentur*. His addidit Chriſtus: *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*, ideſt, *Si Deus conjunxit unam facien-*

faciendo carnem viri, hanc homo non poteſt ſeparare. Reponentibus autem Judæis, *Quid ergo Moyſes mandavit dare libellum repudii, & dimittere?* ſubjecit Salvator: *Quoniam Moyſes ad duritiam cordis veſtri permiſit vobis dimittere uxores veſtras*, ideſt: *Numquid poteſt Deus ſibi eſſe contrarius, ut aliud antea juſſerit, & ſententiam ſuam novo frangat imperio? Non ita ſentiendum eſt: ſed Moyſes cum videret propter deſiderium ſecundarum conjugum, quæ vel ditiores, vel juniores, vel pulchriores eſſent, primas uxores interfici, aut malam vitam ducere, maluit indulgere diſcordiam, quam odia & homicidia perſeverare*. En aperte *Repudium*, etſi illicitum, permiſſum a Moyſe ad homicidia, & odia evitanda. III. Neque violenta eſt hæc interpretatio, ſed plana, & magni Hieronymi contexta verbis. Conſonat Chryſoſtomus homilia 63. in Matthæum, ubi ait, Dominum totam Phariſæorum accuſationem in caput eorum convertiſſe, demonſtrando *præter naturam, & contra legem eſſe repudium: præter naturam quidem, quia una caro efficitur, contra legem autem, quia cum Deus conjunxerit, & juſſerit non ſeparari, ipſi contra præcepta Dei facere auſi ſunt.* Addit in Catena Corderii pag. 263. *Dominus omnes eorum impetus ſubmovens defenſionem Moyſis ſuſcipit, affirmans nil eum ſtatuiſſe contrarium Deo, ſed protervia male morati populi coactum permiſiſſe benè rem non bonam, metu majoris mali*. Iſidorus item in altera Catena ejuſdem Auctoris pag. 611. *Non tantum non excuſavit Moyſen, ſed inſuper etiam defendit, crimen in illos convertens, per quos etiam ipſe coactus eſt quod naturam decebat negligere, ac permittere ut conſentientem dimitterent, melius eſſe ducens eam dimittere, quam occidere*. Similia Theophylactus pag. 110. S. P. Auguſtinus de Bono conjugali cap. 8. num. 7. commemorata conſuetudine Gentilium repudio utentium ſine reatu aliquo ultionis humanæ. *Cui conſuetudini* (inquit) *ſimile aliquid propter Iſraelitarum duritiam videtur permiſiſſe Moyſes de libello repudii: qua in re exprobratio, quam approbatio divortii magis apparet*: & cap. 18. num. 21. *Itaque ſicut duobus* (maritis) *pluribuſve ſervire, ſic a viro vivo in alterius tranſire connubium, nec tunc licuit, nec nunc licet, nec unquam licebit*. Vide & librum XIX. contra Fauſtum cap. 26. de quo infra. Ex his apparet, quantum ſententia noſtra ad Patrum mentem accedat, maxime quod Bellarminus, aliique adverſarii neminem pro ſe hactenus laudarunt, niſi forte Auctorem Operis imperf. in Matth. hom. 32. quem non eſſe Chryſoſtomum, ſed hominem Arianum norunt omnes. Laudat quidem Bellarminus Sanctum Thomam, Scotum, Durandum, & Paludanum in IV. diſt. 33. alioſque nonnullos, ſed minime negat ſententiam hanc eſſe *communiorem*. Thomas præterea eo loci utramque cenſet probabilem; ſed libro III. contra Gentiles cap. 123. & 1. 2. q. 105. art. 4. necnon q. 108. art. 3. noſtram amplectitur, ut demonſtrat Franciſcus Sylvius.

III. Nec

Digitized by Google

III. Nec deſtituimur præſidio rationis. Quæ enim cauſa afferri poteſt, ob quam Deus adverſus matrimonii inſtitutionem legemque naturæ repudium cohoneſtaret, atque licitum eſſe ſtatueret? Nulla quidem: ſobolis namque propagationi ſatis conſultum fuit permiſſa *polygamia*; duritia autem Judaica Deum ad malum approbandum movere non poterat. Adde quod mulier poſt repudium alteri viro nupta Deut. XXIV. 4. dicitur *polluta & abominabilis coram Domino*: quæ verba de ſola *pollutione legali* nequeunt accipi, cum ſimili phraſi apud Ezechielem XXXIII. 26. pollutæ dicantur adulteræ, & Jeremias III. 2. repudiatam comparet fornicariæ.

Opponunt nullum eſſe præceptum niſi de re honeſta: repudium autem juberi Deut. XXIV. 1. *Si acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam fœditatem, ſcribet libellum repudii, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo ſua*. Malachiæ II. 16. *Cum odio habueris, dimitte, dicit Dominus Deus Iſrael*, & Matth. XIX. 7. *Quid ergo Moyſes mandavit dare libellum repudii, & dimittere?*

At præclara eſt reſponſio Auguſtini citato in loco adverſus Fauſtum: Non ait, *Qui voluerit, dimittat uxorem ſuam, cui eſſet contrarium non dimittere: ſed utique nolebat dimitti uxorem a viro, qui hanc interpoſuit moram, ut in diſcidium animus præceps, libelli conſcriptione refractus obſiſteret, & quid mali eſſet uxorem dimittere cogitaret*. Addit S. Pater libellum repudii conſcribendum a legis interpretibus, ut diſcidii eſſent diſſuaſores, atque inter virum & uxorem pacifice agendo dilectionem ſuaderent. Verbo dicam, præceptum non ad uxoris dimiſſionem ſpectat, ſed ad conſcriptionem libelli. Malachiæ autem verba hæc ſunt: *Uxorem adoleſcentiæ tuæ noli deſpicere: cum odio habueris, dimitte, dicit Dominus Deus Iſrael; operiet autem iniquitas veſtimentum ejus*, ſcilicet, ſi facultate tibi a lege permiſſa uſus fueris, non tamen culpa vacabis: unde LXX. ἀλλὰ ἐὰν μισήσας ἐξαποστείλῃς, καλύψει ἀσέβεια ἐπὶ τὰ ἐνθυμήματα σοῦ, *Sed ſi odio habens dimiſeris, operiet iniquitas ſuper cogitationes tuas*. Sequitur idcirco Propheta, *Cuſtodite ſpiritum veſtrum, & nolite deſpicere*, nempe uxorem: *Etiamſi pauper ſit, aut deformis*, inquit in hunc locum Hieronymus.

Opp. 2. Sacerdotibus tantum Levit. XXI. 7. prohibetur eam ducere, *quæ repudiata eſt a marito*: id ergo aliis fas erat. Et revera ubinam lex vetus lata ad peccatum redarguendum id prohibet? Nonne etiam Abraham repudiavit uxorem ſuam Agar?

Reſp. hæc nullius eſſe momenti: Sacerdotibus enim non permittebantur quæ in aliis tolerari poterant, quia erant in ſublimiori gradu conſtituti, ſive, ut legitur eodem verſu Levitici, *conſecrati Deo ſuo*. Ne duceretur repudiata, non expreſſe Moyſes prohibuit, quoniam

ex

ex tali prohibitione nullam correctionem ſperare poterat, inquit ſanctus Thomas q. 67. Supplem. art. 3. id tamen ratione aliqua prohiberi conſtat cap. III. Jeremiæ, & 2. Malachiæ, imo & Deut. 24. ubi mulier repudiata dicitur *polluta & abominabilis coram Domino*. Agar denique divortio, non repudio, fuit ab Abraham ejecta. Ajunt probabile non eſſe, Agar deinde fuiſſe cælibem: ſed hoc illius incontinentiæ, ſi accidit, tribuendum eſt. Inquiunt, viros poſt repudium uxoris cum alia licite contraxiſſe: verum id non ex ſolutione matrimonii, ſed ex permiſſione *polygamiæ* maribus conceſſum erat. Aſſerunt poſtremo nuptas poſt viri repudium non fuiſſe tanquam adulteras lapidibus obrutas: at id recte, quoniam *propter duritiam* Judæorum tolerabantur conjugia repudiatarum, & lex jubebat eas lapidari, quæ vel abſque conjugio, vel abſque ſpecie conjugii maſculis ſuccumbebant.

Prop. II. In Evangelica lege non diſſolvitur per adulterium nexus & vinculum matrimonii.

Catholicam hanc theſim S. P. Auguſtinus libro I. de Adult. conjugiis demonſtrat primum Scripturarum ſanctarum auctoritate: atque initio producit verba Apoſtoli I. ad Corinth. VII. 10. 11. *Iis autem, qui matrimonio juncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem a viro non diſcedere, quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari, & vir uxorem non dimittat*. Quæ verba nequeunt accipi de muliere, quæ a viro diſceſſit abſque cauſa fornicationis, quoniam *ſi nullam vir ejus cauſam fornicationis habuerit*, non diceret Apoſtolus, *eam diſcedentem manere innuptam*, ſed mandaret, *ne omnino diſcederet*, ſiquidem ob ſolam fornicationem viro fas eſt uxorem dimittere, Matt. XIX. 9. Hoc argumentum tractat S. P. cit. lib. I. uſque ad num. 10. Addit iſtic, quæ leguntur apud Marcum X. II. *Quicunque dimiſerit uxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam*, atque apud Lucam XVI. 18. *Omnis, qui dimittit uxorem ſuam, & alteram ducit, mœchatur; & qui dimiſſam a viro ducit, mœchatur*. Quo in loco aperte aſseritur nulli prorſus fas eſſe alterius nuptam ducere, etiam ob fornicationem dimiſſam: unde allato Lucæ textu, *Quid ergo nos ſumus* (inquit Doctor maximus) *ut dicamus, Eſt qui mœchatur, uxore ſua dimiſſa alteram ducens, & eſt qui hoc faciens non mœchatur, cum Evangelium dicat omnem mœchari qui hoc facit?* Atque his locis S. Pater explicat ſubobſcurum Matthæi locum, de quo infra.

Priuſquam enim ad objecta procedam, theſis probationibus aliis firmanda eſt; atque poſt ſcripturarum teſtimonia audiendi ſunt Patres. Ex Græcis Hermas cognomento Paſtor libro II. mandato 4. hæc habet: *Si ſcierit vir uxorem ſuam deliquiſſe, & non egerit pœnitentiam mulier, & permanet in fornicatione ſua, & convivit cum illa, reus erit peccati ejus, & particeps mœchationis ejus.... Quod ſi dimi-*

dimiſerit mulierem, & aliam duxerit, & ipſe mœchatur. His verbis refelli Chemnitium, & Novatores alios audacter aſſerentes quæſtionem hanc poſt Auguſtini tempora *horridius diſputari*, obſervat eruditus Nicolaus Le Nourry in Apparatu ad Biblioth. PP. diſſert. IV. art. 24. S. Baſilius in lib. De Virginit. pag. 755. *Non audis*, inquit, *quoniam qui dimiſſam duxerit mœchatur? Etſi enim, ait, pro culpa dimiſſa eſt, vivit tamen vir ejus*: οὐκ ἀκούεις δὲ ὅτι καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμῶν μοιχᾶται; εἰ γὰρ καὶ ἀπλελυταί, φησι δι' αἰτίαν, ἀλλὰ ζῇ αὐτῆς ὁ ἀνήρ. Nazianzenus Carmine 2. Billio interprete inquit:

Femina non parva mercatur dote maritum,
Quodque etiam gravius, vitioſum ſæpe, & inertem:
Rurſus emenda viro conjunx, nec moribus illa
Prædita ſæpe bonis, quæſita attractaque peſtis,
Peſtis, quam nulla liceat ratione fugare.

Chryſoſtomus Hom. XVII. in Matthæum ait, *Expulſa quoque uxor eſſe ejus, qui eam expulit, perſeverat*. καὶ ἐκβληθεῖσα μένει τοῦ ἐκβαλλοντος οὖσα γυνή. At plura ex Græcis Patribus Arcudius lib. VII. Concordiæ cap. 13. Latini quidem hanc doctrinam expreſſius tradiderunt. Hieronymus enim in Commentariis ad caput 19. Matthæi exponens ea verba. *Et qui dimiſſam duxerit, mœchatur*, ait: *Sic priorem dimittere jubetur uxorem, ut ſecundam prima vivente non habeat*; infra: *Et quia meretrix, & quæ ſemel fuerat adultera, opprobrium non timebat, ſecundo præcipitur viro, quod ſi talem duxerit, ſub adulterii ſit crimine*. Et Epiſtola 84. aliàs 30. ad Oceanum peccaſſe fatetur Fabiolam, *quod repudiato marito*, adultero quidem, & qui ſe ſcorto viliique mancipio miſcuerat, *non innupta permanſerit*; tametſi eam excuſat, quod adoleſcentula eſſet, & civilibus legibus permitteretur repudium, ſcribens: *Igitur & Fabiola, quia perſuaſerat ſibi, & putabat a ſe virum jure dimiſſum, nec Evangelii vigorem noverat, in quo nubendi univerſa cauſſatio, viventibus viris, feminis amputatur, dum multa diaboli vitat vulnera, unum incauta vulnus accepit*. Hac de cauſa Fabiola poſt mortem ſecundi viri in ſemet reverſa egit publicam pœnitentiam, quam in eadem Epiſtola Hieronymus ornate deſcribit. Vide tom. IV. pag. 658. Innocentius I. in Epiſt. ad Exup. cap. 6. *De his*, inquit, *requiſivit dilectio tua, qui interveniente repudio, alio ſe matrimonio copularunt, quos in utraque parte adulteros eſſe manifeſtum eſt: qui ergo, vel quæ viro vel uxore vivente, quamvis diſſociatum videatur eſſe conjugium, ad aliam copulam feſtinarunt, nec poſſunt adulteri non videri, ſecundum illud quod legimus in Evangelio, Qui dimiſerit uxorem ſuam, & aliam duxerit, mœchatur; ſimiliter & qui dimiſſam duxerit, mœchatur: ideo tales a communione fidelium volumus abſtinendos*. Auguſtini mens ex dictis dignoſcitur, ac legi ulterius poteſt lib. 1. de Serm. Domini in monte cap. 26. de Bono con-

conjugali cap. 7. lib. 1. de Nuptiis & Concupiſc. cap. 10. aliiſque in locis, quæ collegit Torrenſis lib. 3. Confeſſ. Auguſtin. cap. 12. num. 7. Omitto brevitatis cauſa alios Patres, tertio loco propoſitionem auctoritate canonum demonſtraturus.

Canones pro hac ſententia permultos laudant Coccius in Theſauro lib. IX. art. 3. Cotelerius in Adnotationibus ad PP. Apoſtol. tom. 1. pag. 88. & JCC. in cap. *Quæſivit*, De divortiis. Paucos proferam. Milevitana II. Synodus, cui S. P. Auguſtinus interfuit an. 416. canone 17. inquit: *Placuit, ut ſecundum Evangelicam, & Apoſtolicam diſciplinam, neque dimiſſus ab uxore, neque dimiſſa a marito alteri conjungatur*. Triburienſis an. 895. can. 46. de muliere adultera, & a marito divulſa, ait: *Maritus vero, quandiu ipſa vivat, nullo modo alteram ducat.* Florentina in Inſtruct. Armen. an. 1439. *Quamvis autem ex cauſa fornicationis liceat tori ſeparationem facere, non tamen aliud matrimonium contrahere fas eſt, cum matrimonii vinculum legitime contracti perpetuum ſit.* Demum Tridentina an. 1563. ſeſſ. XXIV. canone VII. *Si quis dixerit Eccleſiam errare, cum docuit, & docet juxta Evangelicam & Apoſtolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugum matrimonii vinculum non poſſe diſſolvi, & utrumque, vel etiam innocentem, qui cauſam adulterio non dedit, non poſſe altero conjuge vivente aliud matrimonium contrahere, mœcharique eum qui dimiſſa adultera aliam duxerit, & eam quæ dimiſſo adultero alii nupſerit; anathema ſit.*

Addo aſſertionem hanc humana ratiocinatione firmari: incommoda enim plura ex oppoſita ſententia promanant; ac primò illud, quod improbis viris præberetur occaſio pro legitima conjuge adulteram intrudendi. Audiatur Hieronymus citato loco in Matth. *Quia poterat accidere, ut aliquis calumniam faceret innocenti, & ob ſecundam copulam nuptiarum veteri crimen impingeret, ſic priorem dimittere jubetur uxorem, ut ſecundam prima vivente non habeat*. Conſimilia habet Auguſtinus lib. 2. de Conjugiis adult. cap. XVII. num. 18. Incommodum alterum eſt, nam poſt fornicationem alio inito matrimonio, pro matre adhuc vivente filiis proponeretur noverca; quam injuſtam, ſævamque merito appellat Ecl. 3. & 2. Georg. Poeta, & quali in privignos interdum ſit animo, commonſtrant Conſtantinus Heraclii filius, Eduardus II. Rex Anglorum, Sigiſmundus Rex Burgundiæ, aliique hujuſmodi mulierum odio in exitium adducti. Quare Ambroſius lib. VIII. in Lucam num. 6. inquit: *Pateriſne, oro, liberos tuos vivente te eſſe ſub vitrico, aut incolumi matre degere ſub noverca? Pone, ſi repudiata non nubat. Et hoc viro tibi debuit diſplicere, cui adultero fidem ſervat? Pone, ſi nubat. Neceſſitatis illius tuum crimen eſt, & conjugium quod putas, adulterium eſt*. Hæc poſtrema verba incommodum innuunt alterum; nam ſi mulier dimiſſa nubat, cedit hoc in prio-

Digitized by Google

prioris viri crimen & dedecus. Adde quod ſi adultera eſt, tranſitque ad alterius amplexus, videtur ex pepetrato ſcelere commodum reportare.

Opp. I. Apud Matth. XIX. 9. ait Dominus: *Quicunque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*. Cauſam ergo fornicationis interpoſuit, ob quam ſicut fas eſt uxorem fornicariam dimittere, ita licet dimiſſa fornicante aliam ducere.

Reſp. nego conſequentiam: exceptio enim illa, *niſi ob fornicationem*, ad præcedens verbum *dimiſerit*, non ad ſubſequens *duxerit*, referenda eſt, ut ſenſus ſit, non eſſe dimittendam uxorem non adulteram, illum autem, qui dimiſſam duxerit, ſive ob adulterium, ſive quacunque ex cauſa dimiſſa ſit, cum aliena pollui & mœchari. Hunc eſſe Matthæi ſenſum demonſtrat S. P. Auguſtinus lib. I. de Conjug. adult. cap. XI. num. 12. Marci & Lucæ contextu; hi enim Evangeliſtæ, quibus cum Matthæo nulla pugna, nullum diſſidium, ſcribunt adulterium ab eo patrari, qui ab alio dimiſſæ ſeſe copulaverit. Quærentibus ergo, num mœchetur qui duxerit fornicantem a priori viro dimiſſam, *Nonne*, ait Auguſtinus, *ſecundum Marcum reſpondebitur nobis, Quid quæris, utrum ille ſit mœchus, & ille non ſit? Quicunque dimiſerit uxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit. Nonne etiam ſecundum Lucam dicetur nobis, Quid ambigitis utrum ille qui propter cauſam fornicationis uxorem dimiſerit, & aliam duxerit, non mœchetur? Omnis qui dimittit uxorem ſuam, & ducit alteram, mœchatur*. Idem S. Pater proximo num. 13. confirmat ſignificatione illius verbi *mœchatur*, quod eſt, *alienæ miſcetur uxori*, additque, *Porro ſi aliena eſt, hoc eſt, ejus a quo dimiſſa eſt; etiamſi propter fornicationis cauſam dimiſſa eſt, nondum dimittentis uxor eſſe ceſſavit*. Libro quoque II. cap. 3. eamdem reſponſionem confirmat ex Apoſtolo ſcribente ad Rom. VII. 3. & I. ad Corinth. VII. 39. mulierem alligatam eſſe, *quandiu vir ejus vivit*: ſubjicitque: *Proinde ſi alligata eſt quamdiu vir ejus vivit, nullo modo niſi viro mortuo ſoluta dicenda eſt ab hoc vinculo*. Vide ſupra priorem theſis hujus probationem.

Præterea oppones: Adverſantur aſſertioni noſtræ permulti Patres, Tertullianus lib. IV. contra Marcionem cap. 34. ut ſcribit Maldonatus in caput XIX. Matthæi, Origenes Tractatu VII. in Matthæum, Theodoretus lib. IV. hær. fabularum cap. 6. Apertiſſimus eſt autem locus Epiphanii Hær. LIX. num. 4. *Sed cui mortua una non ſufficit, cum occaſione aliqua ſtupri, adulteriique, aut alterius flagitii cum ea divortium fecerit; is ſi alteram uxorem duxerit, aut alteri viro mulier nupſerit, ſacrarum litterarum auctoritas ab omni culpa illos abſolvit: neque ab Eccleſia, aut æterna vita rejicit, ſed propter imbecillitatem tolerandos exiſtimat*. Haud ſecus Ambroſius in caput VII. ad Corinthios. Ob horum Patrum auctoritatem Cajetanus, Catharinus, Eraſmus, Launojus, alii, oppoſitæ ſententiæ adhæſerunt.

Hhhh 2 Reſp.

Reſp. Tertullianum citato in loco affirmare juxta Evangelium dimittendam eſſe uxorem adulteram, ſed ea conditione, ne quis illam dimittat, *ut aliam ducat*. Videtur quidem Pamelius adnot. 537. fateri Tertullianum erraſſe: ſed legenda quæ præmittit in *Paradoxis* num. 30. At Origenes aliorum ſententiam recitat, ſubjiciens, *Scio quoſdam, qui præſunt Eccleſiis, extra ſcripturam permiſiſſe aliquos nubere, priori viro vivente. Et contra ſcripturam quidem fecerunt, dicentem, Mulier ligata eſt legi, quanto tempore vir ejus vivit*. Cenſet tamen Origenes illos, qui mulieribus permiſerunt nubere, viris adhuc viventibus, eſſe excuſandos, quod minus malum permiſerint, ut majus devitaretur. Hac de cauſa, ut diximus, S. Hieronymus excuſat Fabiolam in Epiſtola ad Oceanum. Theodoretum de ſolutione matrimonii *quoad torum*, non quoad vinculum, accipiendum eſſe contendit Du-Hamel tom. VII. pag. 79. Sanè Theodoretus ibi comparationem inſtituens inter veterem legem ac novam, hæc tantum profert tom. IV. pag. 289. *Nova adulterium appellat citra fornicationem repudium*, ὁ νέος μοιχείαν καλεῖ τὴν δίχα πορνείας ἀπόλυσιν. Epiphanii locum depravatum eſſe putat in Animadverſ. ad hæreſim Novatianorum pag. 254. Petavius, haud tamen negans illum erraſſe in re nondum ab Eccleſia definita. Et quidem Epiphanius affirmans ſecundas nuptias permitti *occaſione ſtupri, adulterii, & cujuslibet flagitii cauſa*, aſſerit quod nemo unus probare poteſt. Verum Nicolaus Le-Nourry ſupra laudatus ait Epiphanium agere de nuptiis poſt mortem conjugis contrahendis, cui opinioni favent ea verba, *Cui mortua una non ſufficit*. Commentaria in Paulinas Epiſtolas falsò adſcribi Ambroſio compertum eſt omnibus. Eraſmus, Launojus, & quicunque oppoſitum tradiderunt, convincuntur ex dictis a veritate aberraſſe.

At rurſus objicies: Eccleſiaſticis quoque definitionibus conſtat ſolvi propter adulterium conjugii vinculum. Nam Arelatenſis I. Synodus an. 314. can. 10. ait: *De his, qui conjuges ſuas in adulterio deprehendunt, & iidem ſunt adoleſcentes fideles, & non prohibentur nubere, placuit, ut in quantum poteſt, conſilium eis detur, ne viventibus uxoribus ſuis, licet adulteris, alias accipiant*. Ita hunc canonem legendum eſſe demonſtrat loco ſuperius laudato Petavius, non autem, ut quidam Codices habent, *Et prohibentur nubere*; nam ſi prohibentur, non conſilium ad illos coercendos, ſed præcepti neceſſitas adhibenda fuerat.

Reſpondeo nullam me rationem, nullumque codicem adinvenire, quo Petaviana correctio defendi queat. Habent, *Et prohibentur nubere*, Collectiones Conciliorum Binii tom. I. pag. 221. Harduini pag. 265. Philippi Labbei pag. 1428. poſtrema Veneta pag. 1452. Ita pariter legitur apud Ivonem lib. VIII. cap. 258. Quare hoc Arelatenſi canone, quemadmodum Illiberitano 9. ſeu cap. *Fidelis*, XXXII.

q. 7.

q. 7. alii ſque innumeris Catholica poſitio magis firmatur. Idcirco autem non præcepti rigore, ſed conſilio potius & hortatione utitur Arelatenſe Concilium, quoniam per leges Imperatorum licebat poſt repudium alia inire connubia; nec Patribus videbatur tunc temporis opportunum, ea damnando invidiam ſibi conflare, & ciere tumultus. Alia aderat cauſa, quod nempe hæc quæſtio implicata adhuc, & ita obſcura videbatur, ut *venialiter* fallerentur nonnulli, prout in libro de Fide, & Operibus cap. XIX. num. 34. ait Auguſtinus.

Objicies ulterius: Igitur principibus Chriſtianis viſum eſt conjugia adulterio diſſolvi; & revera extant hujuſmodi leges in Codice Juſtiniani lib. V. de Repudiis tit. 17. & lib. IX. de Adulteriis tit. 9. & in Codice Theodoſ. lib. III. tit. 16.

Reſp. I. Imperatoriis legibus, quibus datur facultas repudii, non ſemper permitti ut aliæ uxores ducantur, ſed ubi jubent, ut a femina repudium mittente probetur maritum ſuum fuiſſe homicidam, vel maleficum, vel ſepulcrorum diſſolutorem, & ne maſculi repudium dent uxori, niſi mœcha ſit, aut medicamentaria, aut conciliatrix, adultera, ſcilicet, venefica, & læna, nimiæ repudiorum licentiæ modum adhibuiſſe. Olim quidem apud Gentiles connubia paſſim diſſolvebantur, unde Juvenalis ſatyra 6.

Ornatas paullo ante fores pendentia linquit
Vela domus, & adhuc virideis in limine ramos,
Sic creſcit numerus, ſic fiunt octo mariti.

Deinde reſpondeo, non de civilibus, ſed de Evangelica lege a nobis pertractari. Chryſoſtomus enim hom. 19. in I. ad Corinth. & hom. 5. in I. ad Theſſalonicenſes conqueritur legibus Romanorum *mœchiam* in viris fuiſſe impunitam. Hieronymus item ad Oceanum ſcribens, & agens de repudio Fabiolæ, *Aliæ ſunt*, inquit, *leges Cæſarum, aliæ Chriſti: aliud Papinianus, aliud Paulus noſter præcipit*: & denique Auguſtinus ſerm. 392. num. 2. *Non vobis licet habere uxores, quarum priores mariti vivunt; nec vobis, feminæ, habere viros licet, quorum priores uxores vivant. Adulterina ſunt iſta conjugia, non jure fori, ſed jure cæli.* Vide & lib. I. de Nupt. & Concupiſc. cap. 10. & de Bono conjugali cap. VIII. num. 7.

Ulterius oppones: Niſi ob aliam cauſam, ſaltim ob filiorum procreandorum neceſſitatem, dimiſſa uxore adultera, poterunt mariti alteram ducere; quamquam & ad puniendas adulteras id ipſis videatur eſſe permiſſum.

At ad hæc objecta Pollentii reſpondet S. P. Auguſtinus lib. II. de Conjug. adult. cap. XI. & XIV. Ad primum quidem, quod cum alteram ducere, quamdiu vivit dimiſſa uxor, adulterium ſit, fruſtra obtenditur procreandorum cauſa filiorum: nam cauſatio iſta, *etiam non adulteras, ſed caſtiſſimas feminas, ſi forte ſint ſteriles, cogit dimitti, & al-*

& alteram duci: quod nullus Catholicorum affirmat. Ad alterum inquit, debere viros peccatricibus præbere miſericordiam, *ut & ipſi pro ſuis peccatis miſericordiam conſequantur*: *& multo magis hoc eis faciendum eſt, qui dimiſſis uxoribus adulteris cupiunt vivere continenter. Tanto quippe debent eſſe miſericordiores, quanto volunt eſſe ſanctiores*. Sed lege, ac perlege utrumque de Conjugiis adulterinis librum cum altero de Bono conjugali, ad illuſtrandam univerſam de matrimonio tractationem aptiſſimos.

Prop. III. Matrimonium ratum, & non conſummatum, per religioſam profeſſionem diſſolvitur.

Quæſtionem hanc adverſus Novatores definivit Tridentina Synodus ſeſs. xxiv. can. 6. *Si quis dixerit matrimonium ratum, non conſummatum per ſolemnem religionis profeſſionem alterius conjugum non dirimi*; *anathema ſit*. Idem antea ſtatuerat Alex. III. cap. *Verum poſt conſenſum*, De converſione conjugat. Ubi ait, *poſt conſenſum legitimum de præſenti licitum eſt alteri, altero ita repugnante, eligere monaſterium, ſicut quidam etiam ſancti de nuptiis vocati fuerunt, dummodo inter eos carnalis commixtio non intervenerit, &c.* Similia habentur cap. *Ex publico inſtrumento*, & cap. *Ex parte tua*, eodem titulo, necnon cap. *Commiſſum*, De ſponſalibus, & matrim. II. Nec deſunt exempla Sanctorum, quibus id comprobetur, prout legitur cit. cap. *Verum*. Proferuntur hæc a Bellarmino lib. 2. de Monachis cap. 38. ab Eſtio in iv. diſt. 27. §. 4. ab Emmanuele Gonzalez ad tit. 32. libri tertii Decretalium, atque a Hyacintho Serry prælect. 8. Ad rem faciunt exemplum Theclæ, quæ Paulo admonente *copulam fugit nuptialem*, ut ait Ambroſius lib. 2. De Virginibus cap. 3. num. 19. illorum, qui auditis rebus ab Antonio geſtis ad Monaſterium convolarunt, relictis ſponſis, quæ item Deo dicarunt virginitatem, quod a Pontiano audiens S. P. Auguſtinus viii. Confeſs. cap. 6. ac 7. intus rodebatur ſeipſum appellans *diſtortum*, *ſordidum*, *& maculoſum*; Gregoriæ virginis, quam *conſtitutis jam nuptiis* in Eccleſiam fugiſſe, ſcribit S. Gregorius lib. iii. Dialog. cap. 14. Addi poſſet exemplum Joannis Apoſtoli, quem fuiſſe ſponſum in nuptiis Canæ Galileæ tradiderunt nonnulli; ſed refutantur ab Eſtio, & Serry paullo ſupra laudatis, necnon a Baronio, quod inveriſimile videatur voluiſſe Chriſtum nuptias diſſolvere, quando illas benedicendo ſacramentum iſtud inſtituit. Illa de Joanne ſententia, præter Rupertum, Bedam, alioſque interpretes, ac Theologos bene multos, ut inquit in Controverſiis ſelectis Raimundus Capiſucchius contr. 13. videtur aſſertorem habere Hieronymum, ſcribentem lib. 1. adverſ. Jovinianum: *Petrus Apoſtolus eſt, & Joannes Apoſtolus*: *maritus, & virgo. Sed Petrus Apoſtolus tantum*: *Joannes & Apoſtolus & Evangeliſta & Propheta*. Hoc tamen in loco *Maritus* ad Petrum, *Virgo* ad Joannem refertur; errat-

erratque illius controverſiæ auctor Hieronymum ad ſe trahens. III. Poſitionem hanc non poſſe congrua ratione demonſtrari arbitrantur quidem nonnulli, ut Sotus, & Major. Verum S. Thomas in IV. diſt. 27. q. 1. hanc rationem adducit, quod religio ſit *quædam mors ſpiritualis*: unde ſicut matrimonium conſummatum, per quod conjuges fiunt una caro, diſſolvitur morte corporis; ita matrimonium ratum, quo uniuntur duntaxat animo & voluntate, morte ſpirituali, qua vir religioſus ut Deo vivat, moritur mundo, diſcinditur ac diſſolvitur. Invenio apud Jureconſultos rationem parum abſimilem. Duo, inquiunt, in vinculo matrimonii ſpectanda ſunt, conjunctio animorum, corporumque commixtio: illa eſt ſymbolum caritatis, qua Deus adhæret juſtorum animæ; hæc vero ſymbolum eſt Incarnationis Chriſti, qua humanam carnem aſſumens factus eſt Eccleſiæ redemptor ac ſponſus. Hinc Innocentius III. cap. *Debitum*, De bigamis, *Conjugium illud*, inquit, *quod non eſt commixtione corporum conſummatum, non pertinet ad illud conjugium deſignandum, quod inter Chriſtum & Eccleſiam per Incarnationis myſterium eſt contractum*. Hinc ſequitur conjunctionem, quam efficit matrimonium ratum, eſſe ſpiritualem; illam, quam facit matrimonium conſummatum, eſſe corpoream, cap. *Omne*, XXVII. q. 2: cumque religioſa profeſſio ſit mors ſpiritualis, cap. *Placuit*, II. 16. conſequitur quod per ipſam religioſam profeſſionem matrimonium ratum, & non conſummatum diſſolvatur. Addunt, omnem obligationem commutari poſſe in bonum melius, cap. *Pervenit*, de Jurejur. quod præſertim fieri poteſt, ſi inde non conſequatur detrimentum alterius. Id vero in ſolutione matrimonii rati, de qua agimus, adinvenitur: nam unus conjugum tranſit ad ſtatum perfectiorem, alter vero *ad alia vota licentiam habet tranſeundi*, cap. *Ex publico*, De converſ. conjugat.

Plura ex his conſequuntur, quæ adnotatione ſunt digna. Primum, quod ubi in Evangelio legitur, *Non licet viro uxorem ſuam, niſi ob cauſam fornicationis dimittere, intelligendum eſt de his, quorum matrimonium eſt carnali copula conſummatum*, ut definitur præcit. cap. *Ex publico*: quod etiam confirmatur ex quo Dominus Matth. XIX. 6. ubi agit de matrimonio non ſolvendo, inquit, *Jam non ſunt duo, ſed una caro*, nempe, ob corporum commixtionem. Alterum; quod matrimonium conſummatum, quo conjuges fiunt una caro, profeſſione religioſa dirimi nequeat, uti declaratur cap. *Agathoſa*, XXVII. q. 2. ideoque ſi quis uxore invita monaſterium ingrederetur, deberet cogi ut ad illam rediret, cap. *Quidam intravit*, De converſ. conjugat. & ſi forte profeſſionem fecit, niſi etiam uxor ad religionem tranſierit, aut caſtitatem perpetuo ſervare promiſerit, nec promittere velit, poteſt, ac debet de monaſterio auctoritate Epiſcopi revocari, cap. *Præterea*, eod. tit. Tertium, quod propter eamdem ratio-

tionem, quia nempe vir & uxor una caro ſunt, non poteſt unus ad Deum converti, & alter in ſæculo remanere, ſed uterque ad religionem migrare, & ad frugem melioris vitæ tranſire debet, aut ſaltem uterque continentiam profiteri, ne fiat conjugalis fœderis proſtitutio, ſed potius deinceps fiat de carnali copula ſpirituale conjugium, capp. *Cum ſis præditus*, &, *Conjugatus*, ibidem. Poſtremum, quod magnopere cavendum eſt, ne ſub monachalis ſtatus prætextu deſponſata aliqua mulier ab inito connubio reſiliat; ideoque ſi nondum carnaliter ſit cognita, & ad monaſterium migrare voluerit, *infra duorum menſium ſpatium*, aut religionem ingredi, aut ad virum ſuum redire tenetur, juxta prælaudatum cap. *Ex publico*. Plura, quæ huc ſpectant, dicta ſunt præcedenti cap. 6.

CAPUT XIII.

Pertractans de divortiis, ideſt, ſeparatione conjugum quoad torum.

Fornicationis cauſa poſſe conjuges ſeparari, & unum ab altero dimitti, ita ut *non aboleatur confœderatio nuptialis*, prout cap. 7. de Bono conjug. loquitur Auguſtinus, infertur ex præcedenti diſſertatione. Hanc ſegregationem a Latinorum verbo *divorto*, divortium appellant, & eſt unius conjugis ab alio quoad torum divulſio, conjugali fœdere permanente. Poſſe fieri aliquando divortia, inde ulterius probatur, quod ex cap. *Pervenit*, De jurejurando, nemo tenetur debitum ei reddere, qui fidem frangit. Adde inhumanum eſſe, ſi honeſtus ac probus compellatur ad ſervandam individuam conſuetudinem cum illa, a qua honor læditur, & ſacroſanctum connubii jus violatur. Inſuper ſi ſaluti uxoris, & propriæ famæ conſulendum ſit, non expediens tantummodo, verum etiam neceſſum eſt dimittere fornicariam: legitur enim Proverb. XVIII. 22. *Qui tenet adulteram, ſtultus & inſipiens eſt*. Etſi vero minus decorum videtur ſi mulier virum, quam ſi vir mulierem a ſe dimittat, quoniam vir eſt *caput mulieris*, 1. ad Corinth. XI. 3. immo uxor cum marito adultero abſque ſcandalo, & nota dedecoris valeat permanere, præſertim ſi tori diviſione non ſperet ejus emendationem; attamen quantum ſpectat ad facultatem divortii, par eſt jus utriuſque, uti apparet ex cap. *Præcepit*, XXXII. q. 5. & cap. *Uxor a viro*, ibidem q. 7. Egregie id probat S. Pater Auguſtinus in primo libro de Conjugiis adulterinis cap. VIII. propterea quod Apoſtolus præcitata ad Corinthios Epiſt. cap. VII. 3. 4. ſcribat: *Uxori vir debitum reddat: ſimiliter autem & uxor viro. Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir. Similiter*

ter autem & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier. Vide & Hieronymum ubi in Epiſtola ad Oceanum excuſat Fabiolam.

II.

Quoniam ex quinto hujus libri capite manifeſtum eſt, ſpectare cauſas matrimoniales ad forum Eccleſiaſticum, conſequitur ſæcularis Judicis ſententiâ ſeparari non poſſe uxorem a proprio viro. Id quoque confirmatur ex *Concordato* inter Carolum V. & Epiſcopum Leodienſem: de quo Van-Eſpen p. 2. Juris Eccleſ. tit. xv. cap. 2. n. 25. Quare ſi uxor a viro ſeſe propria auctoritate ſeparaverit, ut ad illum redeat ſententiâ Ordinarii compelli poteſt. Vide cap. *De illa*, De divortiis, & cap. *Litteras*, De reſtit. ſpoliat. Hoc tamen de ſeparatione conjugum quantum ad forum ſimul, & cohabitationem accipiendum eſt: nam ſolius tori denegare conſortium poteſt pars innocens, non expectata ſententia judicis; cum ipſo jure naturali compertum ſit, fidem ei, qui fidem ſervat, non ei qui illam frangit, deberi: atque id S. Thomas, S. Bonaventura, aliique Theologi graviſſimi tradiderunt in 4 v. diſt. 35. Quantum vero ad cohabitationem attinet, uti habetur cap. *Sæculares*, xxxiii. q. 2. ſi mariti, *antequam apud Epiſcopos comprovinciales diſſidii cauſas dixerint, & priuſquam in judicio damnentur, uxores ſuas abjecerint, a communione ſanctæ Eccleſiæ, & populi cœtu, pro eo quod fidem & conjugia maculant, excludantur*. Quod ſi abſque ullo ſcandalo innocens conjunx ab adultero marito diverterit, tenetur ad hujus querelam aut probare crimen, aut ad ejus contubernium convictumque reverti, prout dictum eſt paulo ſupra.

III.

Præcipuam divortii cauſam eſſe alterius conjugis *fornicationem*, conſtat ex capite præcedenti prop. 11. Fornicationi accedit idololatria, apoſtaſia a fide, atque hæreſis, cap. *Idololatria* xxviii. q. 1. & cap. *De illa vero*, De divortiis. Ibi tamen ſtatuitur, ut niſi alia diſſidii cauſa intervenerit, ac mulier a viro diſceſſerit ut confuſione affectus ab errore ſuo convertatur, *ei cum converſus fuerit reddenda eſt, & etiamſi reverti noluerit, compellatur*. Accedit cauſa alia divortii, quando nempe vir uxorem ad ſcelera trahere nititur; idcoque Alexander III. cap. *Quæſivit*, titulo præcitato de Divortiis, *Mulier*, inquit, *pro furto, vel alio crimine viri ſui, niſi ipſe eam ad maleficia ſua trahere nitatur, & fidei ſuæ religionem corrumpere velit, non debet ab eo ſeparari, nec ei aliqua ratione copulari. Verum ſi conjugem ſuam ad maleficium traxerit, mulier a viro recedere poterit, & ſeparari, ita quod ei alii nubere non licebit, quia licet ſeparentur, tamen ſemper conjuges erunt. In viris quoque præſentis ſententiæ forma ſervetur*. Divortii itidem alia eſt cauſa, ſi mulier mariti ſui necem machinata fuerit, vel de illo occidendo cum alio inie-

inierit conſilium, & ſi vir machinationem, hanc vel conſilium juridice demonſtraverit, cap. *Si qua mulier*, eodem titulo. Si maritus item adeo ſit ſævus, ut uxorem graviter cædat, & huic trepidanti nequeat *ſufficiens ſecuritas* provideri, ab eo amovenda, eique *ſufficienti ſecuritate proviſa* reſtituenda eſt, ut ait Innocentius III. prælaudato cap. *Litteras*, De reſtitut. ſpoliatorum. Laxiores in divortiis, repudiiſque permittendis fuerunt, ut ſupra diximus, Cæſarum leges. Etenim Conſtantinus Magnus l. *Placet*, tit. 16. libri 3. Codicis Theodoſiani permiſit quoque, ut maſculi dimitterent uxores medicamentarias & conciliatrices, & mulieres viros homicidas, maleficos, & ſepulcrorum violatores, non autem ebrioſos, aleatores, & mulierculariοs. Theodoſius autem & Valentinianus L. *Conſenſu*, in Cod. Juſtinian. lib. v. tit. 17. dimitti ulterius permiſerunt ab uxoribus maritos contra imperium aliquid molientes, falſitatis crimine condemnatos, aliquid ſacris ædibus ſubtrahentes, abactos, plagiarios, latrones, & ad ſui contemptum cum impudicis mulierculis cœtum ineuntes; a viris autem mulieres illis invitis, aut inſciis, appetentes convivia, foris pernoctantes, ac ſe delectantes Circenſibus vel Theatralibus ludis, ſive ſpectaculis arenarum. Verum juvat cum Hieronymo repetere: *Aliæ ſunt leges Cæſarum, aliæ Chriſti*.

IV.

At cum Evangelium Matthæi XIX. ſolam cauſam fornicationis commemoret, cur hæreſim quoque, machinationem mortis, irritamenta peccati, & viri ſævitiam Jus Eccleſiaſticum ſuperaddit? Quomodo propter ſolius adulterii crimen, ut Chriſtus ait, atque *ob multas cauſas* poſſunt conjuges ſeparari quoad torum, & cohabitationem, ut ſeſs. XXIV. can. 8. loquitur ſynodus Tridentina? Magnus Auguſtinus quæſtionem hanc pertractans lib. 1. De ſerm. Domini in monte cap. 16. num. 46. putat fornicationis vocabulo apud Matthæum ſignificari quaslibet concupiſcentias, *quæ animam corpore male utentem a lege Dei aberrare faciunt*, & *pernicioſe turpiterque corrumpi*: quæ Auguſtini verba habentur cap. *Idololatria*, XXXVIII. q. 1. num. 5. Sed quoniam ex hac doctrina videtur inferri; quodlibet peccatum divortiis cauſam præbere; idem S. Pater in 1. Retractationum libro, cap. 19. num. 16. ait, quomodo fornicationis vocabulum in præcitato Evangelii textu limitandum ſit, vel ampliandum, *quæſtionem eſſe latebroſiſſimam*. Ex cap. tamen *Quæſivit*, De divortiis, evidens eſt, quodlibet crimen eſſe cauſam divortii, quando vir ad illud perpetrandum compellit uxorem, quod perinde eſt, ac *illius fidem religionemque corrumpere*, ut ibidem loquitur Romanus Pontifex. Itaque hoc ſenſu quæ de Sermone Domini ſcripſerat S. Doctor, inconcuſſa ſunt, & certiſſima. Theologorum quidam reſpondent in Evangelio ſolam fornicationem recenſeri, quod hæc ſit cauſa faciendi divortii graviſſima:

id

Digitized by Google

id tamen quæſtionem non ſolvit, quoniam ab Evangelio aliæ cauſæ excipi videntur illis verbis, *Niſi ob fornicationem*. Propius ad veritatem accedunt qui afferunt alias divortii cauſas, quæ non oriuntur ex violatione fidei conjugalis, illud inducere duntaxat ad tempus, atque ad malum proprium, incommodumque vitandum: adulterium vero, utpote lædens conjugii fidem, eſſe *per ſe* divortii occaſionem. Atque id confirmatur iis, quæ de ſævitia mariti cap. *Litteras*, & de apoſtaſia vel hæreſi cap. *Quæſivit*, diximus præcedenti §. III.

V.

Neque tamen admiſſum adulterium ſemper inducere poteſt conjugum ſegregationem. Si enim uterque conjux violavit connubii fidem, debent ſibi parem injuriam mutua compenſatione condonare. Ita ſtatuerunt Alexander III. cap. *Significaſti*, De divortiis, & Innoc. III. cap. *Tua Fraternitas*, De adulteriis. Juxta civiles leges negabatur uxoribus facultas maritos reos adulterii poſtulandi criminali judicio: & iniquitatem hanc arguere videtur Plautus in Mercat. act. 4. ſc. 7.

Utinam lex eſſet eadem, quæ uxori eſt, viro.
Nam uxor contenta eſt, quæ bona eſt, uno viro:
Qui minus vir una uxore contentus ſiet?

Antoninus imperator id perpendens conſtituit, ne maritus de adulterii crimine accuſaret uxorem, *cui moribus ſuis non præbuit caſtitatis exemplum*: quam legem lib. 2. de Conjug. adult. cap. VIII. laudat præſtantiſſimus Auguſtinus. Idem dicendum eſt, ſi vir uxorem ad patrandum adulterium impulit, aut illius criminis conſcius ſit, eique conniveat: itidem ſi mulieri vis inferatur, nec ullatenus conſentiat in ſtuprum; necnon ſi per fraudem aliquis pro vero conjuge ſe in torum ingeſſerit. Vide cap. *Puto*, XXXII. cap. 5. & capp. *Si virgo neſciens*, atque, *In lectum*, XXXIV. q. 1. Denique ſi vir poſt crimen cognitum, vel etiam poſt divortium commiſceatur uxori, ei reconciliatus eſſe cenſetur, capp. *De Benedicto*, &, *Quod autem*, XXXII. quæſt. 1.

VI.

Si poſt divortium dimiſſa uxor redeat ad meliorem frugem, æquum eſt, & Chriſtianæ caritati conſentaneum, ut a viro in priſtinam conſuetudinem recipiatur. Hoc ab Auguſtino in libro 2. de Conjug. adult. cap. 6. num. 5. triplici momento ſuadetur. Primum, quia adulteri deputandi non ſunt, *quos pœnitentia credimus eſſe ſanatos*. Deinde quia David in veteri Teſtamento, quando nullus recipiebat ab alio contaminatam, gratiam Evangelii præfigurans, Saulis filiam, quam pater ab eo ſeparatam tradiderat alteri, ſine ulla cunctatione recepit. Inſuper quia maritus imitari debet pietatem Chriſti, qui Joannis VIII. 11. adulteræ mulieri pepercit. Exſcripta fuerunt Auguſtini verba in Decreto cap. præcitato, *Quod autem*, & immediate proximo, *Non erit turpis*. Gratiano canonum collectori

digna viſa ſunt, quæ poſt Auguſtini verba ſubjicerentur, ea, quæ leguntur apud Ambroſium libro II. de Cain, & Abel cap. IV. n. 16. *Cum enim renuntiatur improbitati, ſtatim adſciſcitur virtus: egreſſus enim malitiæ, virtutis operatur ingreſſum. Eodemque ſtudio, quo crimen excluditur, innocentia copulatur.* Præclara quidem ſententia, qua hoc de divortiis commentariolum abſolvimus.

CAPUT ULTIMUM.

De ſacramenti Matrimonii ritibus, & ceremoniis.

UBi quædam de hujus ſacramenti ritibus dicta fuerint, ad peroptatum finem Opus univerſum perductum erit: de Bonis namque conjugii, atque de gratia, quæ hujus ſacramenti effectus eſt, in primo, & ſecundo capite diſſeruimus. Ergo de ritibus pertractantes nil dicemus de ceremoniis, quibus nuptias celebrarunt Gentiles, omittendo virides ramos, accenſos funales cereos, epithalamia, & cetera, quæ in Opere de Ritibus nuptiarum explicavit J. B. Caſalius. Mittimus quoque ritus, quibus in nuptiis utuntur Judæi, de quibus complura in *Miſchna* libro קדושין, *Kidduſchin*, de Conjugiis, atque apud Thomam Goodvinum Volumine III. Antiq. ſacrarum pag. 410. & Joannem Seldenum in libro, quem inſcripſit, *Uxor Ebraica*. Silentio quoque præterimus quæ apud Indos Orientales ſervari ſuperſtitioſo ritu dicuntur, circulos ad avertenda maleficia, hordeique auſpicium, ex confarreatione, ideſt, farreo libo gentilium, aut e fatione in hæbræorum nuptiis adhibita derivatum, atque inhibitum a viro eximio Alexio de Menezes act. VII. decreto 14. Synodi Diamperitanæ, quam nuper latinitate donavit, notiſque illuſtravit vir præſtantiſſimus Jo. Facundus Raulin: necnon funiculum, quem *Taly* appellant, ſuperſtitioſum numerum ferculorum, lutea vaſa, arborem *Areſciomaram*, alioſque Sinenſium ritus, non ſemel ab Apoſtolica Sede, atque anno elapſo 1744. damnatos a BENEDICTO XIV. P. O. M. in Conſtitutione, quæ incipit, *Omnium ſollicitudinum*. Itaque his prætermiſſis, obſervantur maxime apud nos ſacerdotalis benedictio, porrectio anuli, ac dexterarum conjunctio; nam impoſitio velaminis, & coronæ in deſuetudinem abierunt.

De sacerdotali benedictione.

Quædam de nuptiarum benedictione egimus pertractantes ſupra de clandeſtinis conjugiis, atque de hujus ſacramenti miniſtro, ac diximus illam commendari a Tertulliano lib. 2. ad Uxorem cap. 9. Ambroſio

Digitized by Google

broſio epiſtola ad Vigilium num. 7. & Innocentio I. ad Victricium. De eadem benedictionc Siricius in Epiſtola ad Himerium cap. 4. ait: *Illa benedictio, quam nupturæ ſacerdos imponit, apud fideles cujuſdam ſacrilegii inſtar eſt, ſi ulla tranſgreſſione violetur*; & in Hormiſdæ decretis, xxx. q. 5. legitur, *Nullus fidelis, cujuſcunque conditionis ſit, occulte nuptias faciat, ſed benedictione accepta a ſacerdote publice nubat in Domino*. Cum benedictione celebrandas eſſe nuptias Hincmarus aliique Epiſcopi in Epiſtola ad Cæſarem, quæ eſt ad calcem opuſculorum Petri Bleſenſis, colligebant ex ipſa conjunctione primorum parentum Deo auctore firmata, unde gentes quoque, quæ nullam legem acceperunt, conſimilem quemdam ritum ſervarunt. Et revera Alexandrini apud Photium Cod. 242. legitimas nuptias eſſe negabant, quibus non interfuiſſet ſacerdos Iſidis, & ex Nummo quoque Adriani apud Occonem pag. 223. colligimus nuptias coram ſacerdote peractas. Inter hebræos inviolabilis erat ea lex, quam refert Joſeph de Voiſin pag. 665. ſect. כלה בלא ברכה אסורה ׃ ויצא יעקב. *Non licet accedere ad ſponſam abſque benedictione*. Multo magis id a Chriſtifidelibus ſervandum eſt, apud quos matrimonium habet ſacramenti dignitatem, præſertim cum viri doctiſſimi contendant formam ſacramenti in ipſa benedictionc conſiſtere. II. Hanc benedictionem *in facie Eccleſiæ* dandam eſſe, inquit Tridentina Synodus ſeſſ. xxiv. cap. 1. de Reformat. matrim. Idem confirmant Synodi Mechlinienſis, Antuerpienſis, & Audomarenſis productæ a Van-Eſpen p. 2. tit. 12. cap. 6. necnon ſtatuta Iſaac Lingonenſis Epiſcopi, aliorumque apud Martenium lib. 1. Antiq. rituum, cap. 9. art. 2. Affert tamen eo loci Martenius exempla nuptiarum, quæ domi celebratæ fuere: atque ita celebrari etiamnum poſſe, modo adſit Parochus, & ſervetur Tridentini Concilii forma, ſcribit Sanchez lib. 3. diſp. 15. num. 20. At ex Tertulliano ſcribente citato in loco felix eſſe matrimonium, *quod Eccleſia conciliat, & confirmat oblatio, & obſignat benedictio*, infero antiquiſſimam eſſe conſuetudinem, ut fideles non in Eccleſia tantum, verum etiam ſacrificii tempore inirent conjugium, aut inito ante fores templi, prout Ritualia multa præſcribunt, intus ad oblationem & ſynaxim ingrederentur. Et quidem ſponſos matrimonium contrahentes tranſactis quoque ſæculis ſacram percepiſſe communionem, demonſtrant Græcorum Euchologia, & canones Latinorum. Videſis Arcudium lib. vii. Concordiæ cap. 32. Martenium citato in loco, & Menardum not. 1140. in Sacrament. Gregorii. III. Hujus benedictionis intuitu Concilium iv. Carthaginenſe anno 398. edidit canonem 13. *Sponſus & ſponſa, cum benedicendi ſunt a ſacerdote, a parentibus ſuis, vel paranymphis offerantur. Qui cum benedictionem acceperint, eadem nocte pro reverentia ipſius benedictionis in virginitate permaneant*. Habetur etiam in cap. *Sponſus, & ſponſa*, xxx. q. 5.

De Anulo nuptiali.

Anulus, quem arrhæ loco ſponſus dat ſponſæ, fuiſſe olim ferreum ſcribit de Habitu mulierum cap. 15. Tertullianus: nec pretioſiori utebantur Ethnici, ſed ferreo itidem, & abſque gemma, auctoribus Plinio lib. 33. cap. 1. & Plutarcho in Præceptis connub. cap. 36. Hebræi argenteum quoque adhibebant, aut ex lapide Onychino: illius generis eſt anulus S. Annæ conjugis beati Joachim, hujus vero generis anulus Deiparæ: quorum primum Romæ apud ſanctimoniales *S. Annæ*, alterum Peruſiæ aſſervari vulgaris opinio eſt, pro qua an. 1622. eruditum opuſculum edidit J. B. Lauri. II. Anuli notas deſcribit S. Clemens Alexandrinus lib. III. Pædagogi cap. 11. his verbis: *Sint nobis ſignacula, columba, vel piſcis, vel navis, vel lyra muſica, vel anchora, vel piſcantes*; ubi docet non eſſe anulis ſculpendas imagines idolorum, ſed hæc ſigna, quæ commonſtrant Spiritum ſanctum, baptiſmum, Eccleſiam, concordiam, ſpem, Evangelium, vel alia his conſimilia. Anulos quoſdam fidelium ex ruderibus effoſſos inſculptos Chriſti nomine, vel ſigno crucis adnotavit Cæſar Cardinalis Baronius ad an. LVII. num. 52. Vide etiam obſervationes eruditi viri Marci Antonii Boldetti libro 2. cap. 14. necnon libro VI. Romæ ſubter. cap. 50. Paulum Aringhum. Hinc apparet non Chriſtianam modeſtiam, ſed gentium luxum oſtentare quiſquis, ut Martialis utar verbis,

Sardonichas, ſmaragdos, adamantas, iaſpidas uno
Portat in articulo, &c.

III. Anulus eſt *ſymbolum fidei conjugalis*, ut inquit Nicolaus I. in Reſponſis ad Bulgaros apud Gratianum, XXX. q. 5. Idem ſcribit Iſidorus lib. 2. de divinis Officiis cap. 19. addens ideo inſeri quarto ſiniſtræ digito, quod in eo ſit vena quædam, vel potius nervulus ad cor uſque perveniens: quod affirmat etiam lib. X. Noctium Attic. cap. 10. Aulus Gellius, id confirmans teſtimonio Appionis Aegyptii. Nec aliter lib. VII. Saturnalium cap. 13. Macrobius. Ex Geneſi quoque XXXVIII. 18. & Lucæ XV. 22. inferimus anulum eſſe *arrham, & ſinceræ fidei ſignaculum*, idque advertit libro VII. in Lucam num. 231. ſanctus Ambroſius. Ulterius *ſilentii ſymbolum* in anulo agnovit Caſalius lib. de Inſignibus cap. 3. forte quod anulis imprimerentur ſigilla, ut conſtat ex cap. XIV. Danielis verſu 10. Hinc anulus etiam *rei domeſticæ cuſtodiam* ſignificat: ideoque S. Clemens Alexandrinus, laudato cap. XI. Pædagogi pag. 246. ait uxoribus *τὴν οἰκουρίαν ἐπιτρέπειν*, *domus cuſtodiam committi*. Recte itaque, ut hæc ſancto, & chriſtiano fine ſerventur, nuptialis anulus benedicitur.

De

De sponsorum dexteris mutuo dandis.

Ante, vel poſt traditionem anuli, ſcilicet, quando actu matrimonium contrahunt, ſponſi ad ampliorem conſenſus expreſſionem, dexteram ſibi invicem tradunt. Meminerunt ritus hujus Tertullianus de Velandis virginibus cap. 11. ſcribens per dexteram *reſignari pudorem ſpiritus*, & Nazianzenus, qui epiſt. 57. loquens de nuptiis Olympiadis, tom. 1. pag. 815. ait: τῶν νέων τὰς δεξιὰς ἀλλήλαις τε ἐπιβάλλω, καὶ ἀμφοτέρας τῇ τοῦ Θεοῦ; *Juveniles dexteras inter ſe jungo, atque utraſque Dei manui*. Claudianus item in Epithalamio Palladii & Sirenæ,

Tu dextram complexa viri, dextramque puellæ
Tradis, & hic ultro ſancis connubia dictis.

At de hac re, quandoquidem compertum eſt omnibus jungendo dexteras iniri fœdus, animoſque conciliari, non opus eſt plura dicere.

De Flammeis, sertisque nuptarum.

Conſueverunt antiqui, tam Ethnici, quam Judæi & Chriſtiani tegere nuptarum capita velo croceo, quod *flammeum* dixere, quia referret flammæ colorem. Ab hoc velamine, eo quod obnuberet mulierum faciem, appellari *nuptas* dixi capite 1. hujus libri, Rebeccæ exemplum proferens, necnon quoſdam Sancti Paulini verſus ex Epithalamio Juliani. Addi poſſunt Tertullianus de Velandis virginibus cap. 11. Ambroſius in Epiſt. ad Vigilium, & Iſidorus lib. 2. de divinis Off. cap. 19. Conſentiunt autem omnes *flammeum* fuiſſe virginei pudoris indicium: ideoque Paulinus commemorato Rebeccæ palliolo inquit:

Quo pudibunda ſuum texit velamine vultum
Oblatam ſponſi virgo pavens faciem.

Digami, qui virginalem verecundiam exuerant, minime flammeis obtegebantur. Fuit & in nuptiis uſus coronandi ſponſos, ut inquit de Corona militis cap. 13. Tertullianus, & Nicolaus I. ad Conſulta Bulgarorum cap. 3. Multiplex quidem in nuptiis coronarum genus: de quibus Seldenus in Uxore Ebraica, Caſalius de Vet. Connub. & in Gloſſario Du-Cangius: ſed frequentior corona ex olivæ ramuſculis, de qua in fine Epithalamii Sidonius,

Pace ligat, nectit dextras, & fœdera jungit.

Verum flammea & coronæ nuptiales, ut ſupra diximus, obſoleverunt.

Jam vero hoc opere abſoluto, quemadmodum ei manum admovens exordium duxi a Parænesi ad Auguſtini diſcipulos, ſignificans me provinciam hanc ſubjiſſe hortante atque impellente Ordinis noſtri Ma-

Magiſtro, in quo ſanctiſſimi Protoparentis perſonam ſuſpicere ac venerari debebam, illoſque ad Theologiæ cultum, ad meliora ſtudia capeſſenda, atque ad exhibendam mihi benevolentiam, indulgendumque ignorantiæ meæ magnopere hortatus fui: ita in librorum iſtorum exitu ad eoſdem Auguſtini diſcipulos animum orationemque converto, & ne ulterius eorum aures inconditis abjectiſque verbis offendam, ea repetam, quæ in concione, ac ipſo Auguſtino præſente, amantiſſimus æque ac modeſtiſſimus Eraclius recitavit: *Suſcepi* (inquit ſermone, qui extat ad calcem Auguſtinenſium) *ſuſcepi nuper officii neceſſitate compulſus, quia hoc munus effugere non habebam. Sed facile eſt abſentis magiſtri locum ſuppleat quicunque diſcipulus: arduum vero eſt atque difficile docere condiſcipulos ſub magiſtro, tali præſertim magiſtro, cujus verbis ex eo eſt major auctoritas, quod docentem linguam vita comitatur. Ad omne enim bonum, quod nobis inſinuatur eruditionis verbo, præcedit nos converſationis exemplo. Præcedit nos, inquam, utinam vel ſequamur. Quidquid enim in hoc viro miramur, veneramur, ampleĉtimur, tunc creditur vere a nobis amari, ſi non pigeat imitari. Pro modulo ergo noſtro ad eum nos unuſquiſque tendamus, atque exiſtentes de radice cordis ejus diverſos virtutum ramos prout valemus ſinguli decerpamus. Qui poteſt, aſſequatur ejus eloquentiam: qui non poteſt, teneat continentiam. Qui poteſt, impleat ejus auctoritatem: qui non poteſt, ſectetur humilitatem. Qui poteſt, apprehendat ejus ſcientiam: qui non poteſt, imitetur ejus patientiam. Atque in omnibus viis Domini, qui poteſt, ambulet cum illo; & qui non poteſt, diſcat ab illo.*

F I N I S.

OCTA-

Digitized by Google

OCTAVI VOLUMINIS

PROPOSITIONES.

I. SAcrarum litterarum auctoritate demonſtratur divinum Sacramentalis Confeſſionis præceptum. 8
II. Idem ex Majorum traditione, atque ex vetuſtiſſimo Eccleſiæ uſu habet robur & firmitatem, 13
III. Neque labefactatur, ſed magis magiſque fulcitur celebri Nectarii facto, de quo variorum ſententiæ expenduntur. 29
IV. Patribus autem hoc in dogmate Gratianus quoque, & veteres Scholaſtici conſenſerunt. 41
V. Ad conſecutionem ſalutis non perutilis tantum, verumetiam prorſus neceſſaria cenſenda eſt eadem Sacramentalis Confeſſio, 47
VI. In eaque enumeranda ſunt peccata omnia lethalia, quorum pœnitentes reminiſcuntur. 54
VII. Hanc Confeſſionem edentes aliquando priſcis ſæculis ob contritionis vehementiam publice enuntiabant peccata ſua, 57
VIII. Etſi nulla Divina, aut Eccleſiaſtica lege adigerentur ad palam enuntianda quæ occulte patraverant: 58
IX. Qua in re ſequebantur prudentis Sacerdotis conſilium, ante publicam exomologeſim, ſecreta patratorum criminum accuſatione ad illius aures præmiſſa. 59
X. Fuit aliquando conſuetum facere generalem, omniumque anteactæ vitæ ſcelerum confeſſionem. 62
XI. Adinveniuntur præterea exempla confeſſionis factæ per litteras; 63
XII. Tametſi confeſſio hujuſmodi nequaquam fuerit ſacramentalis. 64
XIII. Moniales nonnunquam per antiſtitam presbytero confitebantur. 70
XIV. Poſſunt venialia peccata, utiliter citraque omnem præſumptionem ſacerdotibus enuntiari: 72
XV. At mortalium ſingulorum debet ſpecies ac numerus aperiri. 74
XVI. Circumſtantias item, ſi plurimum peccati gravitatem adaugeant, detegere atque enuntiare æquum eſt. 77
XVII. Haud ſecus de peccatis dubiis eſt ſentiendum, ſi talia appareant prudenti & rationabili cauſa, non autem levi atque inani. 80
XVIII. Non debet peccatorum confeſſio ita dividi, ut quædam peccata enuntientur uni, quædam alteri ſacerdoti. 85
XIX. Quum inter ceteras conditiones, hanc Confeſſio exigat, ut ſit ſecreta, quiſquis illam audit, ad ſigillum naturali, divino, & eccleſiaſtico jure tenetur. 91
XX. Nulla datur Confeſſio, quæ ſit valida quantum ad ſacramenti ſubſtantiam, & ſit abſque effectu, ſive, ut inquiunt ſcholaſtici, informis. 96

XXI. *Epiſcopi duntaxat, ac presbyteri ſacramentum pœnitentiæ poſſunt adminiſtrare:* 101
XXII. *Ideoque* Exomologeſis *per diaconum data, de qua Cyprianus, non erat confeſſio, neque abſolutio ſacramentalis;* 104
XXIII. *Nec ſacramentalis itidem, nec ad ſalutem neceſſaria fuit confeſſio illa, quam nonnulli in exitu vitæ fecerunt laici.* 105
XXIV. *Fuerunt etiam, qui pluribus ſimul ſacerdotibus peccata enunciarunt: ſed neque id eſt alicujus neceſſitatis, ſive præcepti.* 107
XXV. *Sacerdoti, ut aliquem valide abſolvat, excepto mortis articulo, neceſſaria eſt poteſtas juriſdictionis, & approbatio Epiſcopi;* 111
XXVI. *In qua approbatione ſummopere expedit, ut graviora crimina ſolvenda ſummis ſacerdotibus reſerventur.* 114
XXVII. *Ut autem recte presbyter abſolutionem impendat; opus quoque eſt, ſcientia rei agendæ, peritia, atque ſagacitate ſit præditus.* 119
XXVIII. *Quamquam vero in grave aliquod ſcelus prolapſis danda eſt opera, ut quamcitius confiteantur;* 123
XXIX. *Extat nihilominus præceptum eccleſiaſticum annuæ confeſſionis, cui ſatisfit per confeſſionem factam cuique Confeſſario approbato, etiamſi non ſit Parochus.* 126
XXX. *Commendanda eſt etiam illorum pietas, qui curant, ne certis anni temporibus confeſſionem ſacramentalem omittant,* 132
XXXI. *Atque ſemel in vita generalem exomologeſim edere ſtudent.* 134
XXXII. *Perſpicue non evincitur viguiſſe olim ſive apud Latinos, ſive apud Græcos* formam *ſacramentalis abſolutionis* deprecativam: 137
XXXIII. *Ceterum ſive obtinuerit, ſive non, magis congrua & idonea eſt* forma *illa, quæ in Latina Eccleſia uſurpatur.* 142
XXXIV. *Hanc* formam *ſacerdos pronuntians non declarat peccata a Deo jam eſſe dimiſſa, ſed ipſe auctoritate a Chriſto accepta eadem peccata relaxat.* 143
XXXV. *Videntur ea tantum verba* Abſolvo te, *pertinere ad eſſentiam ejuſdem formæ.* 146
XXXVI. *Abſolutionis beneficio privandi ſunt, extra imminentis mortis periculum, implicati inolita peccandi conſuetudine;* 150
XXXVII. *Idemque judicium eſto de iis, qui nolunt proximam peccati occaſionem deſerere:* 151
XXXVIII. *Sed in exitu mortis nemini baptizatorum, quamvis perditiſſimo, reconciliationem atque abſolutionem petenti, debet hæc denegari.* 154
XXXIX. *Haud aliter de illis dicendum eſt, qui poſteaquam pœnitentiæ ſigna dederunt, loquendi facultate & exteriori ſenſu deſtituuntur.* 155
XL. *Quid vero de probo, frugique viro, qui nullo præmiſſo pœnitentiæ ſigno, circumvenitur mortis anguſtiis, agitque animam? Gravior, & dif-*

Digitized by Google

& difficilior eſt quæſtio: eique abſolutionem conditionate *impendendam eſſe cenſemus.* 156
XLI. *Si de veteri Eccleſiæ diſciplina velimus diſſerere, ab Apoſtolorum tempore uſque ad ætatem Tertulliani, omnibus peccatis remiſſio & venia conceſſa fuit.* 163
XLII. *At circa Tertulliani tempora erant qui mœchis negarent abſolutionem; etſi hæc non eſſet communis Eccleſiarum Catholicarum conſuetudo:* 164
XLIII. *Decreto itaque Zephyrini relaxatus non fuit rigor antiquioris circa mœchiam diſciplinæ, ſed temperata potius diſciplina illa ſeverior circa Tertulliani ætatem invecta.* 165
XLIV. *Recte proinde geſſit ſe Cyprianus veniam lapſis omnibus poſt actam pœnitentiam indulgens;* 166
XLV. *Neque in exitu mortis idem Cyprianus, vel Africanum Concilium negavit lapſis & ſacrificatis reconciliationem & pacem,* 167
XLVI. *Tametſi prælaudatus Martyr diſciplinæ ſeveritate non relaxata, hujus æquitatem in lapſis recipiendis ſervaverit.* 169
XLVII. *Nec ideo Cyprianus culpandus eſt, quod pacem daret exacta jam pœnitentia, quamvis non ſit de ſacramenti ſubſtantia, ut ſatisfactio præcedat abſolutionem.* 170
XLVIII. *Atque his, quæ de veteri diſciplina diximus, non adverſantur, quæ apud ipſum Cyprianum, alioſque nonnullos leguntur de reconciliatione aliquando in mortis exitu denegata.* 174
XLIX. *De ſatisfactione, ut de illa agamus modò, hæc ſentimus: Plerumque dimiſſa culpa temporales pœnæ luendæ remanent.* 180
L. *Poteſt, ac debet ſacerdos confeſſis pœnas ſatisfactorias injungere;* 184
LI. *Idque non ad exemplum duntaxat, & ædificationem Eccleſiæ, verumetiam ad redimenda peccata, ad ſatisfaciendum Deo, & ad compenſandas illatas ipſi injurias.* 168
LII. *Verum quid in ſatisfactionibus injungendis a Confeſſariis ſervandum eſt? Tradidere hujus rei Patres ac Theologi optima documenta.* 193
LIII. *Pœnitens autem debet injunctam ſibi ſatisfactionem acceptare, atque implere,* 198
LIV. *Si pœnitentia ei injuncta leviſſima ſit, & patratis ſceleribus longe impar, ſponte agere aliam;* 199
LV. *Animadvertere, quod ſatisfacere non poteſt niſi peccati abjiciat affectum;* 200
LVI. *Neque propria auctoritate poſſe aliquem ſubſtituere, qui ſui loco injunctam ſatisfactionem adimpleat.* 202
LVII. *Poterit pœnitentium torporem excutere, animamque excitare quicquid de publicæ pœnitentiæ gradibus, exercitamentis, & circumſtantiis ceteris traditur.* 203

Digitized by Google

LVIII. *Novem ſalutaris pœnitentia fructus producit*; 225
LIX. *Horumque præcipuus eſt bonorum operum reviviſcentia*. 227.
LX. *Peccata autem per pœnitentiam remiſſa minime redeunt per ſubſequentem culpam, niſi, ut inquiunt Theologi*, ſecundum quid. 230
LXI. *Quætiam, ne aliquid in Tractatu de Pœnitentia deſideretur, dicenda ſunt de congruo & decenti pro excipiendis fidelium confeſſionibus loco, de tempore, & habitu*. 232
LXII. *Sacramentum aliud Pœnitentiæ conſummativum eſt Unctio Extrema: quam verum novæ Legis ſacramentum eſſe tum ex Catholica Jacobi Epiſtola*, 239
LXIII. *Tum ex perpetua traditione inviƈtiſſime demonſtratur*. 247
LXIV. *Hujus ſacramenti mentionem fieri capite* VI. *Marci, non quidem certa, ſed tamen admodum probabilis ſententia eſt*: 252
LXV. *A Chriſto hoc ſacramentum, priuſquam in cælos adſcenderet, fuit inſtitutum*. 259
LXVI. *Ejus materia eſt Oleum ab Epiſcopo benedictum*: 263
LXVII. *Atque hanc benedictionem perperam Calvinus cum mordacitate deridet*. 264
LXVIII. *Ipſa benedictio auctoritate Apoſtolica, non autem ordinaria, a ſimplici presbytero in Latina Eccleſia peragi poteſt*. 266
LXIX. *Diverſa circa partes corporis inungendas obtinuit tranſactis ſæculis diſciplina*. 269
LXX. *At Romana Eccleſia rectiſſime unctiones ſeptem præſcribit*, 270
LXXI. *Omittens in feminis unctionem renum*, 271
LXXII. *Minus autem ſacerdotum inungens exterius*: 272
LXXIII. *Verum ad ſacramenti ſubſtantiam una duntaxat unctio ſat eſſet*; 273
LXXIV. *Siquidem omnes ſimul unicum ſacramentum conſtituunt*. 275
LXXV. *Aliqua verborum forma in iiſdem unctionibus eſt adhibenda*. 277
LXXVI. *Qui ajunt formam abſolutam, ſi adhiberetur, validam fore, habent probabilia hujus aſſertionis momenta*: 278
LXXVII. *Congruentior tamen videtur forma per modum deprecationis prolata*. 279
LXXVIII. *Neque enim Tridentinum Concilium formam indicativi modi omnino rejecit*, 281
LXXIX. *Et utraque ſignificare poteſt ſacramentalem effectum*: 282
LXXX. *Immo differentia, quæ inter unam & alteram formam intercedit, facile poteſt componi*. 283
LXXXI. *Miniſtri vero ſacramenti Unctionis Extremæ non ſunt ſeniores ætate, ſed ſacerdotes*, 285
LXXXII. *Epiſcopi nempe, tum Parochi, iiſque abſentibus alii presbyteri*, 290
LXXXIII. *Sed nunquam, ut viſum Launojo, diaconi*. 291
LXXXIV.

Digitized by Google

LXXXIV. *Etſi aliquando ad inungendos ægrotos ſimul ſacerdotes plures convenerit; ad perficiendum tamen ſacramentum ſufficit unus*: 293.
LXXXV. *Atque ab eodem, qui unctionem peragit, debet forma ſacramentalis proferri*. 296
LXXXVI. *Hoc ſacramentum infirmis tantummodo, iiſque adultis eſt conferendum*, 299
LXXXVII. *Quibus præſtat remiſſionem peccatorum, animi alleviationem, & aliquando etiam corporis ſanitatem*. 305
LXXXVIII. *Contemnere igitur tantæ efficacitatis remedium eſt maximum ſacrilegium*; 309
LXXXIX. *Sicuti Parochi ad illud adminiſtrandum tenentur, niſi adſit magnum propriæ vitæ periculum*. 310
XC. *Parum refert, num Extrema Unctio præmittenda ſit, vel poſtponenda Viatico*; 312
XCI. *Quamquam melius ſit tenere vigentem Eccleſiæ conſuetudinem*. 314
XCII. *Poteſt ſacramentum hoc iterari*. 315
XCIII. *Dum infirmi a ſacerdote inunguntur, debent, ſi tempus ſuppetat, recitari Pſalmi pœnitentiales*. 317
XCIV. *Nunc dicendum de Ordine, quem eſſe proprium Legis Evangelicæ ſacramentum momentis pluribus demonſtratur*. 321
XCV. *In Eccleſia Latina ab initio ad hæc uſque tempora ſeptem Ordines obtinuerunt*. 338
XCVI. *Hunc autem ſeptenarium numerum Ordinum, nec quorumdam aliorum recenſio, nec diſſidium Theologorum poteſt firma aliqua ratione ſubvertere*. 339
XCVII. *Clericalis tonſura obtinuit in Eccleſia ab Apoſtolorum ætate*. 351
XCVIII. *Ea tamen non eſt verus Ordo*. 354
XCIX. *Plauſibilis utique, necnon probabilis eſt eorum ſententia, qui negant quatuor minores Ordines eſſe ſacramenta*: 362
C. *Sed veriſimilior nobis videtur ſententia oppoſita*. 364
CI. *Hypodiaconatus eſt ſacramentum, & Ordo ſacer, non autem Hierarchicus*. 369
CII. *Diaconatus vero, ad cujus ſacrum miniſterium* ſacramentali ordinatione *promoti fuerunt viri illi ſeptem, de quibus Act.* VI., 376.
CIII. *Eſt ſacramentum*, 378
CIV. *Necnon Ordo Hierarchicus*. 380
CV. *Hujus generis non fuit diaconiſſarum antiqua inſtitutio*. 384
CVI. *Ordo Presbyteratus eſt proprium Evangelicæ legis ſacramentum*. 387
CVII. *Quo non tantum verbi miniſterium, ſed ulterius offerendi ſacrificium*, 388
CVIII. *Et ſolvendi, ac retinendi peccata confertur poteſtas*. 390
CIX.

CIX. *Arbitramur nos, Epiſcopatum quoque eſſe ſacramentum, & quidem a presbyteratu diſtinctum.* 393

CX. *Chorepiſcoporum aliqui fuerunt Epiſcopali conſecratione inſigniti, ſed illorum plurimi fuere duntaxat presbyteri.* 399

CXI. *A primæva Eccleſiæ catholicæ inſtitutione Epiſcopi fuerunt presbyteris ordine, ac dignitate præſtantiores.* 406

CXII. *Facile conciliantur quæ de* materia & forma *ſacrarum Ordinationum ſolent inter Scholaſticos diſceptari.* 428

CXIII. *Sacramenti Ordinis miniſter eſt Epiſcopus: minores verò etiam Abbates ab Epiſcopis benedicti conferre poſſunt.* 433

CXIV. *Vindicatur privilegium collatum ab Innocentio VIII. Abbatibus Ciſtertii ordinandi ſubjectos ſibi Monachos in diaconos.* 436

CXV. *Requiritur ad legitimam & canonicam, non autem ad validam conſecrationem Electi, trium Epiſcoporum præſentia.* 438

CXVI. *A proprio, non ab alieno Epiſcopo ſuſcipiendi ſunt Ordines.* 441

CXVII. *Validæ ſunt Ordinationes factæ ab Epiſcopis quacunque hæreſi, aut quovis crimine pollutis, necnon excommunicatione, aut cenſura alia innodatis; dummodo cum neceſſaria intentione adhibeant* materiam, formamque *legitimam, atque ipſi eadem ratione conſecrati fuerint Epiſcopi.* 445

CXVIII. *Deeſt id in Ordinationibus peractis ab hæreticis Angliæ præſulibus.* 457

CXIX. *Mulieres omnes, & viri non baptizati nequeunt ſacramentum iſtud ſuſcipere.* 465

CXX. *Ad recipiendum Ordinis* characterem *ſufficit ætas qualibet.* 467

CXXI. *Nequaquam ſubſiſtit Ordo collatus homini invito penitus, ac reluctanti.*

CXXII. *In Ordinandis ſedulo attendi debent vocatio, ætas, conditio, ſcientia, probitas morum, & ordinationis* titulus, 473

CXXIII. *Præterea Ordinationum tempora, locus, interſtitia, & conferendorum Ordinum ſeries.* 401

CXXIV. *Exigunt Eccleſiaſtici ritus, ut præter* inſtrumenta, *quibus ſinguli Ordines conferuntur, Ordinandis indumenta ſacra imponantur.* 484

CXXV. *In conſecrandis verò Epiſcopis ac presbyteris ſacra quoque Unctio apud Latinos eſt adhibenda.* 487

CXXVI. *Agendum tandem de Matrimonio, quod naturali, & divinæ legi conſentaneum eſt,* 493

CXXVII. *Nec malum, ſed licitum, honeſtumque,* 494

CXXVIII. *Et aliquo modo præceptum; non tamen ea ratione, ut in Evangelica lege aliquem in particulari obliget.* 499

CXXIX. *Idem Matrimonium ex divina inſtitutione eſt ſignum rei ſacræ;* 503

CXXX.

CXXX. *Atque in Lege Evangelica ſignum efficax, ideoque proprii nominis Sacramentum.* 505
CXXXI. *Non pertinet ad Matrimonii* ſubſtantiam, *ut conjuges ſe mutuo cognoſcant carnali commercio;* 516
CXXXII. *Pariterque ad valorem contractus matrimonialis neceſſaria non eſt in ipſam carnis commixtionem conſenſio,* 517
CXXXIII. *Adeo, ut Mariam inter ac Joſeph conjugium legitimum interceſſerit.* 519
CXXXIV. *Quamvis communiter loquendo graviter peccent filii, qui matrimonium contrahunt parentibus invitis & reluctantibus; non requiritur tamen eorumdem parentum aſſenſus, ut contractus matrimonialis ratus ſit, ac legitimus.* 526
CXXXV. *Matrimonium quoque inter abſentes initum, dummodo præſcripta conditiones ſerventur, ratum, validumque cenſendum eſt, ſaltem in ratione contractus.* 529
CXXXVI. *Ratum nequit eſſe Matrimonium, quod occulta ſimulatione contrahitur:* 530
CXXXVII. *Etiamſi filii in illo matrimonio ſuſcepti, tanquam legitimi ſint habendi.* 533
CXXXVIII. *Circa matrimonium, quod non eſt Sacramentum, ſed contractus tantum civilis, cujuſmodi eſt illud, quod contrahitur inter infideles, poteſt Magiſtratus & Princeps ſæcularis conſtituere impedimenta, & cauſas aſſumere.* 535
CXXXIX. *Statuere autem impedimenta Matrimonii, atque de hoc proferre judicia, poſteaquam ad ſacramenti dignitatem evectum fuit pertinet ad jus, & auctoritatem Eccleſiæ:* 536
CXL. *Neque* Eccleſiæ *nomine comprehendantur in hac quæſtione ſæculares Principes, aut Magiſtratus.* 541
CXLI. *Diſpenſare itidem in Matrimonii impedimentis munus eſt Eccleſiaſticæ poteſtatis.* 547
CXLII. *Quælibet impedimenta tam* dirimentia, *quam* impedientia, *utpote variis implicata difficultatibus, juxta Theologorum ſaniorem doctrinam, Juriſque Canonici præceptiones, ſunt ſingulatim examinanda.* 548
CXLIII. *Semper Eccleſia Chriſti deteſtata eſt clandeſtina conjugia, etſi quandiu ea toleravit, fuerint vera & rata matrimonia.* 574
CXLIV. *At poſt Tridentinum Concilium non ſolum hujuſmodi conjugia noxia & illicita ſunt, verumetiam irrita prorſus, ac nulla.* 576
CXLV. *Valida quidem ſunt, ſed noxia & illicita matrimonia Catholicorum cum hæreticis, etiam in fœderatis Belgii provinciis, ſervata tamen BENEDICTI XIV. Conſtitutione.* 580
CXLVI. *Præmittuntur Matrimonio ſponſalia, atque denunciationes.* 586
CXLVII. *Hujus Sacramenti Miniſtrum eſſe Parochum permulti probabiliter*

biliter aſſerunt; ſed communior ſententia eſt, confici illud a contrahentibus. 589

CXLVIII. Polygamia virilis, *ideſt matrimonium plurium virorum cum una uxore, inauditum ac turpiſſimum ſcelus, & omnino juri naturæ contrarium foret.* 597

CXLIX. *Uxorum autem pluralitas finibus matrimonii ſecundariis, ac primæ illius inſtitutioni, & perfectioni adverſatur.* 598

CL. *Antiqui Patriarchæ, qui uxores plures duxerunt, immunes fuerunt a culpa.* 599

CLI. *Verumtamen in lege Evangelica nefas eſt connubium iniri cum pluribus ſimul uxoribus:* 601

CLII. *Ac ſolum licet, priore uxore defuncta, aut judicio Eccleſiæ conjugio illius diſſoluto, aliam ducere.* 602

CLIII. *Non ſolvebatur olim per* libellum repudii *vinculum matrimonii, nec fas erat Judæis cum alia uxore contrahere: ſed hoc eis Moyſes indulſerat* propter cordis duritiam, *ne exoſas mulieres inteſtino odio proſequerentur, vel morte afficerent.* 605

CLIV. *In Lege Evangelica ſolvi nequit matrimonii nexus & vinculum ob ſolam cauſam fornicationis, ſive adulterii.* 608

CLV. *At matrimonium ratum, & non conſummatum, per religioſam profeſſionem vere diſſolvitur.* 614

CLVI. *Fas eſt, & aliquando expedit, ut permanente conjugii fœdere, viri ac mulieres ſeparentur* quoad torum, *dummodo juſtæ interſint cauſæ, idque fiat judicii eccleſiaſtici auctoritate.* 616

CLVII. *Celebrandum eſt matrimonium cum Sacerdotali benedictione, junctis ſponſorum dexteris, porrectoque nuptiali annulo:* 622

CLVIII. *Flammeum enim, ſertumque nuptarum in deſuetudinem abierunt.* 623

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google